Bundel - Politieke Avond van 26 november 2025

Agenda bijlagen
- Agenda PA 26 november 2025
- Getekende besluitenlijst PA 26 december 2025

1.1 Opening en mededelingen

1.2 Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling

1.3 Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 12 november 2025
- Getekend raadsbesluit
- Raadsvoorstel 'Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 12 november 2025'
- Besluitenlijst PA 12 november 2025

1.4 Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad
- Getekend raadsbesluit
- Raadsvoorstel 'Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 26 november 2025'
- Lijst van Ingekomen stukken (10 november 2025 tot en met 19 november 2025)

2 Onderwerpen direct ter besluitvorming

2.1 Vaststellen: Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem
- Getekend raadsbesluit
- Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
- Raadsvoorstel 'Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem'

2.2 Vaststellen: Actualisering Opkoopbescherming 2025
- Getekend raadsbesluit
- Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
- Raadsvoorstel 'Actualisering Opkoopbescherming 2025'

2.3 Vaststellen: (Om)vorming van De Connectie
- Getekend raadsbesluit
- Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
- Raadsvoorstel '(Om)vorming van De Connectie'
- Bijlage 2 - Centrumgemeenteregeling De Connectie
- Bijlage 3 - Alleenrecht (Renkum en Rheden)
- Bijlage 4 - Overgangsovereenkomst
- Bijlage 5 - Dienstverleningsovereenkomst
- Bijlage 6 - Overeenkomst Financiele herverdelingsafspraak
- Bijlage 7 - Advies Ondernemingsraad
- Bijlage 8 - Omvormingsplan
- Bijlage 9 - Invlechtingsplan
- Bijlage 10 - Businesscase
- Advies OR Arnhem 'Invlechting De Connectie", d.d. 14-11-2025
- Bijlage 1 - Criteria OR, d.d. 22-11-2025
- Bijlage 2 - Advies op hoofdlijnen, d.d. 06-06-2025

2.4 Vaststellen: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025
- Getekend raadsbesluit
- Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
- Raadsvoorstel 'Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025'

3 Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen

3.1 Vaststellen: Indexatie eigen bijdrage Wmo

Getekend raadsbesluit
Verworpen motie 'Bevries eigen bijdrage Wmo, géén automatische indexering' (25M250) van de fractie SP
Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
Raadsvoorstel 'Indexatie eigen bijdrage Wmo'
Behandelresultaat 28 oktober 2025, informatieve & meningsvormende bespreking

3.2 Vaststellen: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem
Getekend raadsbesluit
Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
Aangenomen amendement 'Samen met bewoners én studenten' (25A48) van de fracties D66, VVD, GroenLinks, Partij voor de Dieren en Volt
Aangenomen amendement 'Koersdocument Energie voor Arnhem volgen' (25A49) van de fractie VVD
Verworpen amendement 'Woningen Elsweide ook voor senioren' (25A61) van de fractie BurgerBelang Arnhem
Aangenomen motie 'Liever samen' (25M193) van de fractie D66
Aangenomen motie 'Inclusieve kenniscampus' (25M196) van de fracties ChristenUnie en Volt
Verworpen motie 'Ruimte voor woonwagenplekken bij gebiedsontwikkeling' (25M197) van de fractie ChristenUnie
Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'
Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp
Bundel - Geanonimiseerde schriftelijke bijdragen 'Startnotitie gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'
Inspraakbijdrage de heer Razza, d.d. 17 september 2025
Inspraakbijdrage de heer Zeevenhooven, d.d. 17 september 2025
Lijst van insprekers
Behandelresultaat 17 september 2025, informatieve & meningsvormende bespreking
Beantwoording schriftelijke vragen van de fractie ChristenUnie, d.d. 29 september 2025
Behandelresultaat 1 oktober 2025, bespreking van amendementen & moties
Brief bewoners Elsweide m.b.t. Middengebied Kenniscampus 2, d.d. 16-11-2025
Schriftelijke reactie van C. Zeevenhooven, d.d. 26-11-2025

3.3 Vaststellen: Koersdocument Energie voor Arnhem
Getekend raadsbesluit
Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
Raadsvoorstel 'Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA)'
Bijlage - Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) met 4 bijlagen waarvan
Memo - toelichting op Koersdocument, d.d. 26-11-2025
Bijlage 1 - Evaluatie Transitievisie Warmte Arnhem als separaat documen
Lijst van insprekers
Presentatie - Leander
Presentatie - Richard Kaper
Behandelresultaat 17 september 2025, informatieve & meningsvormende bespreking
Behandelresultaat 1 oktober 2025, 2e meningsvormende bespreking

3.4 Vaststellen: Detailhandelsbeleid Arnhem
Getekend raadsbesluit
Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
Raadsvoorstel 'Vaststellen Detailhandelsbeleid Arnhem 2025'
Detailhandelsbeleid Arnhem 2025; Stec en gemeente Arnhem, 24 juni 2025
Actieplan detailhandelsbeleid Arnhem 2025; Stec en gemeente Arnhem, 24 juni 2025
Behandelresultaat 1 oktober 2025, informatieve en meningsvormende bespreking
Zienswijze namens Retail Park Arnhem en Retail Center de Lely
Schriftelijke reactie Platform Binnenstad Arnhem op het Detailhandelsbeleid
Marloes van der Togt - Inspraakreactie van 1 oktober
Behandelresultaat 8 oktober 2025, 2e meningsvormende bespreking

3.5 Vaststellen: Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Dit onderwerp is niet behandeld tijdens de Politieke Avond van 26 november jl. en zal in een volgende vergadering aan de orde komen.

Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
motie 'Toekomstperspectief Theater aan de Rijn' (25M249) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, VVD, GroenLinks en PvdA
Raadsvoorstel 'Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’'
Bijlage 1 - Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025-2028 'Standplaats Arnhem'
Bijlage 2 - Adviesrapport ‘Arnhem, creatieve stad van verbinding’ van Blueyard (5 augustus 2024)
Bijlage 3 - Adviesrapport Sectoranalyse Podiumkunsten Arnhem van Lighthart/Zoutman/Mamahit (1 september 2024)
Bijlage 4 - Adviesrapport ‘referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem’ van Sweco Nederland (30 juli 2024)
Bijlage 5 - ‘Handreiking nieuwe cultuurvisie’ van Cultuur Netwerk Arnhem (CNA)
Bijlage 6 - Bijlage 6 ‘DURF. Manifest door en voor jonge en beginnende makers van Arnhem’ van een collectief van jonge en beginnende makers
Schriftelijke reactie Platform Binnenstad Arnhem op het raadsvoorstel Uitgangspuntennota Cultuurbeleid
Raadsbrief - Afdoening Motie 24M154 ‘Betaalbaar muziekonderwijs voor kinderen en jongeren’ d.d. 24-09-2025
Bijlage raadsbrief- Verkenning Betaalbaar muziekonderwijs
Technische vraag D66 over behandeling begroting en uitgangspunten cultuur
Schriftelijke inspraakreactie PAA Bespreking raadsvoorstel Uitgangspuntennota 1 okt 2025
Schriftelijke reactie van Collectief Koppig
Bijlage bij De Vlindertuin - Raadsvoorstel 'Herontwikkeling voormalige school de Vlindertuin, Sperwerstraat 97'
Schriftelijke inspraakreactie De Vlindertuin Geitenkamp
Schriftelijke reactie PBA op het raadsvoorstel Uitgangspuntennota Cultuurbeleid
Presentatie - CNA CultuurNetwerk Arnhem tijdens raadskamer 1 oktober
Behandelresultaat 1 oktober 2025, informatieve en meningsvormende bespreking
Inspraakbijdrage Platform Amateurkunst Arnhem (PAA) 1 oktober 2025
Schriftelijke bijdrage van M. van den Broek (APCG), d.d. 08-10-2025
Behandelresultaat 8 oktober 2025, 2e meningsvormende bespreking

3.6 Vaststellen: De koelste binnenstad van Nederland

Dit onderwerp is niet behandeld tijdens de Politieke Avond van 26 november jl. en zal in een volgende vergadering aan de orde komen.

Behandeladvies 26 november 2025, besluitvormende bespreking
motie 'Parkeren in Arnhem raakt alle wijken niet alleen de binnenstad' (25M201) van de fractie Forum voor Democratie
motie - Economisch kader bij uitvoering van ‘De koelste binnenstad’ (25M205) van de fractie VVD
motie 'Jansbeek in ere herstellen' (25M207) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, Groep van den Broek, CDA en SP
Raadsvoorstel 'De koelste binnenstad van Nederland'
Bijlage 1 - Visie openbare ruimte en koele netwerk: De koelste binnenstad van Nederland
Bijlage 2 - Visie openbare ruimte en koele netwerk: Uitvoeringsagenda
Bijlage 3 - Visie openbare ruimte en koele netwerk: Samenvatting
Bijlage 4 - Participatieverslag
Schriftelijke bijdrage van M. van den Broek (APCG), d.d. 08-10-2025
Schriftelijke bijdrage van E. Wiessenberg (Stichting Arnhems Hart), d.d. 08-10-2025
Schriftelijke bijdrage van N. Bolté (Platform Binnenstad Arnhem), d.d. 08-10-2025
Behandelresultaat 8 oktober 2025, informatieve en meningsvormende bespreking
Visie - Buitenspel in de binnenstad
Beantwoording technische vraag van de fractie D66, d.d. 27 oktober 2025
Behandelresultaat 28 oktober 2025, bespreking van amendementen & moties

Agenda Politieke Avond
26 november 2025

Raadzaal
18.45 uur – 19.45 uur (60) Kindervragenuur
Raadzaal
19.45 uur – 20.45 uur (60) Rondvraag en Mededelingen
Pauze: 20:45 uur – 21.00 uur
Raadzaal

1. 21.00 uur - 23.15 uur (135) Besluitvormende vergadering

1.1 Opening en mededelingen
1.2 Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling
1.3 Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 12 november 2025
1.4 Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad

2 Onderwerpen direct ter besluitvorming
2.1 Vaststellen: Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem
2.2 Vaststellen: Actualisering Opkoopbescherming 2025
2.3 Vaststellen: (Om)vorming van De Connectie
2.4 Vaststellen: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025

3. Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen
3.1 Vaststellen: Indexatie eigen bijdrage Wmo
3.2 Vaststellen: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem
3.3 Vaststellen: Koersdocument Energie voor Arnhem
3.4 Vaststellen: Detailhandelsbeleid Arnhem
3.5 Vaststellen: Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’
3.6 Vaststellen: De koelste binnenstad van Nederland

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 26 november 2025

De voorzitter: Eppich

De griffier: Kersten

Aanwezig de leden: Aït Chrif (PvdA), De Boef (GroenLinks), Brandts (D66), Van den Broek (Groep van den Broek), Coenders (GroenLinks), Dayioğlu (GroenLinks), Elfrink (SP), Van Engelenburg (VVD), Eppich (VVD), Gerretschen (GroenLinks), Groenendijk (PvdA), K. Groot (Arnhem Centraal), L. Groot (CDA), De Groot (Partij voor de Dieren), Heemskerk (D66), Hogenhout (Partij voor de Dieren), Kemperman (D66), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Kumas (VVD), Van der Laak (Arnhem Centraal), Loor (D66), Lu (Partij voor de Dieren), Luurssen (Forum voor Democratie), Messink (D66), Nede (ChristenUnie), Neutkens (Volt), Noomen (GroenLinks), Pape (VVD), Prinsen (GroenLinks), Roelen (SP), Scholten (Volt), Simonis (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Usta (DENK), Visser (PvdA), Wiggers (Burger Belang Arnhem)

Afwezig de leden: Bal (DENK), Maref (VVD), Verheij (PVV)

Aanwezig de wethouders: Bouwkamp, Van Esch, Van de Geijn, Kundić, Van Munster, Roelofs

Afwezig: burgemeester Marcouch, wethouder Smeulders

Begintijd vergadering: 21.15 uur

Eindtijd vergadering: 23.15 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

1.3 Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 12 november 2025	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
1.4 Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
2.1 Vaststellen: Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem	De navolgende personen: Mark Beumer, Mieke Breedveld, Laura Lenting, Jeroen Sopers en Marion Veerbeek zijn benoemd als voorzitter, respectievelijk lid van de Referendumcommissie Arnhem.
2.2 Vaststellen: Actualisering Opkoopbescherming 2025	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
2.3 Vaststellen: (Om)vorming van De Connectie	Het voorstel is met 31 stemmen voor en met 5 stemmen tegen aangenomen.
2.4 Vaststellen: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.1 Vaststellen: Indexatie eigen bijdrage Wmo	De motie 'Bevries eigen bijdrage Wmo, géén automatische indexering' (25M250) is met met 4 stemmen voor en met 32 stemmen tegen verworpen. Het voorstel is met 32 stemmen voor en met 4 stemmen tegen aangenomen.
3.2 Vaststellen: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem	Het amendement 'Samen met bewoners én studenten' (25A48) van de fracties D66, VVD, GroenLinks, Partij voor de Dieren en Volt is met 34 stemmen voor en met 2 stemmen tegen aangenomen. Het amendement 'Koersdocument Energie voor Arnhem volgen' (25A49) van de fractie VVD is met 31 stemmen voor en met 5 stemmen tegen aangenomen. Het amendement 'Woningen Elsweide ook voor senioren' (25A61) van de fractie BurgerBelang Arnhem is met 4 stemmen voor en met 32 stemmen tegen verworpen.

GEMEENTE Arnhem

De motie 'Liever samen' (25M193) van de fractie D66 is met 25 stemmen voor en met 11 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Inclusieve kenniscampus' (25M196) van de fracties ChristenUnie en Volt is met 33 stemmen voor en met 3 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Ruimte voor woonwagenplekken bij gebiedsontwikkeling' (25M197) van de fractie ChristenUnie is met 5 stemmen voor en met 31 stemmen tegen verworpen.

Het voorstel is met 32 stemmen voor en met 4 stemmen tegen aangenomen.

3.3 Vaststellen: Koersdocument Energie voor Arnhem

Het voorstel is met 35 stemmen voor en met 1 stem tegen aangenomen.

3.4 Vaststellen: Detailhandelsbeleid Arnhem

Het voorstel is met 32 stemmen voor en met 4 stemmen tegen aangenomen.

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4439992

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de agendacommissie van 21 november 2025, nummer: 4439992;

besluit:

De besluitenlijst van de raadsvergadering van 12 november 2025 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4439992

Onderwerp: Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 12 november 2025

Inleiding

De Agendacommissie stelt u voor de besluitenlijst van de raadsvergadering van 12 november 2025 vast te stellen.

Voorstel

De besluitenlijst van de raadsvergadering van 12 november 2025 vast te stellen.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Besluitenlijst van de raadsvergadering van 12 november 2025

Gemeente Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4439992

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de agendacommissie van 21 november 2025, nummer: 4439992;

besluit:

De besluitenlijst van de raadsvergadering van 12 november 2025 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 12 november 2025

De voorzitter: Marcouch

De griffier: Kersten

Aanwezig de leden: Aït Chrif (PvdA), Bal (DENK), De Boef (GroenLinks), Brandts (D66), Van den Broek (Groep van den Broek), Coenders (GroenLinks), Dayioğlu (GroenLinks), Elfrink (SP), Van Engelenburg (VVD), Eppich (VVD), Gerretschen (GroenLinks), Groenendijk (PvdA), K. Groot (Arnhem Centraal), L. Groot (CDA), De Groot (Partij voor de Dieren), Heemskerk (D66), Hogenhout (Partij voor de Dieren), Kemperman (D66), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Kumas (VVD), Van der Laak (Arnhem Centraal), Loor (D66), Lu (Partij voor de Dieren), Luurssen (Forum voor Democratie), Maref (VVD), Messink (D66), Nede (ChristenUnie), Neutkens (Volt), Noomen (GroenLinks), Pape (VVD), Prinsen (GroenLinks), Roelen (SP), Scholten (Volt), Simonis (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Usta (DENK), Verheij (PVV), Visser (PvdA), Wiggers (Burger Belang Arnhem)

Afwezig de leden: Elfrink (SP) (na 16.15 uur aanwezig), Luurssen (Forum voor Democratie) (na 17.15 uur aanwezig)

Aanwezig de wethouders: Bouwkamp, Van Esch, Van de Geijn, Kundić, Van Munster, Roelofs, Smeulders

Begintijd vergadering:	16.00 uur
Eindtijd vergadering:	22.20 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

1.5 Vaststellen van de besluitenlijst van de vergadering van 24 september 2025	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
1.6 Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
2.1 Vaststellen: Afgeven van een definitieve verklaring van geen bedenkingen voor het realiseren van 59 woningen aan de Zeelandsingel 40	Het voorstel is met 35 stemmen voor en 3 stemmen tegen aangenomen.
3.1 Vaststellen: Goedkeuringstoleranties accountantscontrole	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.2 Vaststellen: Wijziging financiële verordening	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
3.3 Vaststellen: Toestemming Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Groene Metropool (ODGM)	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
4.2 Vaststellen: 'Begroting 2026'	Het amendement 'Meer budget voor dierenwelzijn' (25A50) van de fractie Partij voor de Dieren is met 27 stemmen voor en met 12 stemmen tegen aangenomen. Het amendement 'Samen tegen huiselijk geweld en femicide' (25A51) van de fracties Arnhem Centraal, Volt, D66 en BurgerBelang Arnhem is met 30 stemmen voor en met 9 stemmen tegen aangenomen. Het amendement 'Behoud en extra investering preventie middelengebruik jongeren en kwetsbare doelgroepen' (25A52) van de fracties ChristenUnie, CDA en D66 is met 33 stemmen voor en met 6 stemmen tegen aangenomen. Het amendement 'Realistische tarieven afvalstoffenheffing' (25A53) van de fractie ChristenUnie is met 8 stemmen voor en met 31 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Ook antisemitisme benoemen' (25A54) van de fractie ChristenUnie is met 31 stemmen voor en met 8 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Proef met aanbieden relatietherapie aan ouders' (25A55) van de fractie ChristenUnie is met 11 stemmen voor en met 28 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Werk maken van Veteraneninloophuis' (25A56) van de fractie ChristenUnie is met algemene stemmen aangenomen.

Het amendement 'Geestelijke verzorging onderdeel van mentaal gezondheidsnetwerk' (25A57) van de fracties ChristenUnie, GroenLinks en PvdA is met 32 stemmen voor en met 7 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Een veilige openbare ruimte voor iedereen' (25A58) van de fracties GroenLinks, D66 en BurgerBelang Arnhem is met 29 stemmen voor en met 10 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Betaalbare ruimte voor cultuurparticipatie' (25A59) van de fracties D66 en Volt is met 28 stemmen voor en met 11 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Naar een rechtvaardige lokale belastingheffing' (25A60) van de fractie SP is met 5 stemmen voor en met 34 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Naar een rechtvaardige lokale belastingheffing vanaf 2027' (25A69) van de fractie SP is met 6 stemmen voor en met 33 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Maak werk van preventie door te investeren in sociaal raadslieden' (25A63) van de fractie SP is met 6 stemmen voor en met 33 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Preventiebudget waarborgen' (25A64g) van de fracties D66 en ChristenUnie is met 29 stemmen voor en met 10 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Extra handhaving op hotspots, tegen toenemend geweld en grensoverschrijdend gedrag' (25A65g) van de fracties CDA, BurgerBelang Arnhem, VVD en ChristenUnie is met 14 stemmen voor en met 25 stemmen tegen verworpen.

Het amendement 'Pilot (be)leefbare openbare ruimte' (25A66) van de fracties PvdA, GroenLinks en Arnhem Centraal is met 23 stemmen voor en met 16 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Bewoners blijven betrekken bij vergroenen' (25A67) van de fracties GroenLinks en PvdA is met 20 stemmen voor en met 19 stemmen tegen aangenomen.

Het amendement 'Realistische tarieven afvalstoffenheffing voor alle groepen' (25A68) van de fractie ChristenUnie is met 8 stemmen voor en met 31 stemmen tegen verworpen.

De motie 'Hormonale regeling - omdat je lichaam ook meewerkt' (25M208) van de fracties Volt, Partij voor de Dieren, GroenLinks en PvdA is met 28 stemmen voor en met 11 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Ruimte voor Oostpool' (25M210) van de fractie BurgerBelang Arnhem is met 1 stem voor en met 38 stemmen tegen verworpen.

De motie 'De Nederlandse vlag in de raadzaal' (25M213) van de fracties BurgerBelang Arnhem en DENK is met 27 stemmen voor en met 12 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'De studentenambtenaar als brug tussen stad en studiestad' (25M215) van de fracties Arnhem Centraal en D66 is met 29 stemmen voor en met 10 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Pak ook leegstand niet-woningen aan' (25M216) van de fracties SP en ChristenUnie is met 21 stemmen voor en met 18 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Internationalisering in balans; Minder internationale studenten naar Arnhem' (25M217) van de fractie SP is met 4 stemmen voor en met 35 stemmen tegen verworpen.

De motie 'Geef de wijk Geitenkamp een beslissende stem in ontwikkeling van De Sperwer' (25M218) van de fracties SP en BurgerBelang Arnhem is met 15 stemmen voor en met 24 stemmen tegen verworpen.

De motie 'Leer uit de praktijk en de evaluatie; geen nieuw strooiscootersaga in Arnhem' (25M219) van de fractie SP is met 6 stemmen voor en met 33 stemmen tegen verworpen.

De motie 'Garandeer tandartszorg voor lage inkomens' (25M220) van de fracties SP, Volt, Partij voor de Dieren, PvdA, GroenLinks en Arnhem Centraal is met 30 stemmen voor en met 9 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Trolleybussen in Ernems Blauw!' (25M221) van de fracties SP, VVD en Groep van den Broek is met 22 stemmen voor en met 17 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Realisatiestimulans naar Stadsontwikkelfonds' (25M222) van de fracties GroenLinks, PvdA, D66 en Volt is met 29 stemmen voor en met 10 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Geestelijke verzorging beschikbaar voor alle leeftijdsgroepen' (25M224) van de fracties ChristenUnie, GroenLinks en PvdA is met 32 stemmen voor en met 7 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Werken aan een weerbaar Arnhem' (25M227) van de fracties CDA, ChristenUnie, VVD en Arnhem Centraal is met 37 stemmen voor en met 2 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Arnhemse Alliantie Rookvrije Terrassen' (25M229) van de fracties D66, ChristenUnie en Volt is met 24 stemmen voor en met 15 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Rolstoelgebruiker voetganger en fietser gaan voor' (25M230) van de fracties D66 en ChristenUnie is met 27 stemmen voor en met 12 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Brandpreventiebeleid' (25M231) van de fracties D66 en Arnhem Centraal is met 38 stemmen voor en met 1 stem tegen aangenomen.

De motie 'Jeugdzorg op school' (25M233) van de fractie D66 is met 28 stemmen voor en met 11 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Arnhem Buitenbeweegstad' (25M234) van de fracties D66, VVD, CDA, Volt en Arnhem Centraal is met 25 stemmen voor en met 14 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'De bijverdienbeloning verdient een vervolg' (25M235) van de fracties D66, GroenLinks, PvdA en Volt is met 37 stemmen voor en met 2 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Ambities voor herbouw binnenstad' (25M236) van de fracties D66 en Arnhem Centraal is met 34 stemmen voor en met 5 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Collectief wonen ondersteunen' (25M237) van de fracties D66 en Partij voor de Dieren is met 30 stemmen voor en met 9 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Maatschappelijk Meedoen Budget' (25M238) van de fractie D66 is met 30 stemmen voor en met 9 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Vrijheid om gezonde keuzes te maken' (25M239) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en Volt is met 25 stemmen voor en met 14 stemmen tegen aangenomen.

De motie 'Meer nieuwe woningen door woningsplitsen' (25M240) van de fracties D66, VVD en Volt is met 35 stemmen voor en met 4 stemmen tegen aangenomen.

	De motie 'Uitvoering van de 3-30-300 regel mogelijk maken' (25M244) van de fracties GroenLinks, PvdA en Partij voor de Dieren is met 25 stemmen voor en met 14 stemmen tegen aangenomen. De motie 'Afdeling voor Overheidsefficientie' (25M245) van de fractie Forum voor Democratie is met 3 stemmen voor en met 36 stemmen tegen verworpen. De motie ‘Investeer meer in grote (top)sportevenementen’ (25M246g) van de fractie VVD is met 24 stemmen voor en met 15 stemmen tegen aangenomen. Het lid Groenendijk heeft zich bij de stemming vergist en wordt geacht ‘tegen’ te hebben gestemd. Het voorstel is met 29 stemmen voor en met 10 stemmen tegen aangenomen.
4.3 Vaststellen: 'Turap-2 2025'	Het amendement 'Cultuur in Zuid' (25A70) is met 30 stemmen voor en met 9 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
4.4 Vaststellen: 'Belastingverordeningen 2026'	Het voorstel is met 25 stemmen voor en met 14 stemmen tegen aangenomen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4439992

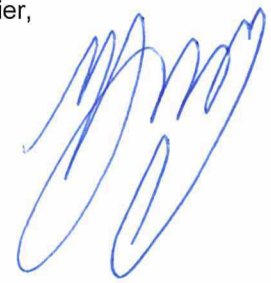
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de agendacommissie van 21 november 2025, nummer: 4439992;

besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 10 november tot en met 19 november 2025 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4439992

Onderwerp: Vaststellen van de lijst van ingekomen stukken voor de raadsvergadering van 26 november 2025

Inleiding

De Agendacommissie stelt u voor de "Lijst van Ingekomen Stukken" van 10 november tot en met 19 november 2025 vast te stellen.

Als raadslid kunt u de ingekomen stukken inzien via het Bestuurlijk Informatiesysteem (iBabs).

Voorstel

De "Lijst van Ingekomen Stukken" van 10 november tot en met 19 november 2025 vast te stellen.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Lijst van Ingekomen stukken (10 november tot en met 19 november 2025)

Gemeente Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4439992

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de agendacommissie van 21 november 2025, nummer: 4439992;

besluit:

De "Lijst van ingekomen Stukken" van 10 november tot en met 19 november 2025 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Lijst van Ingekomen stukken (10 november 2025 tot en met 19 november 2025)			
Datum	**Afzender**	**Titel**	**Advies**
10-11-2025	Stichting Arnhems Hart	Verzoek tot wijzigen fietswrakken en weesfietsenbeleid	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief/mail aan raad
10-11-2025	Stichting Arnhems Hart	Verzoek tot agenderen wijziging fietsparkeerplan	In handen stellen van het college van B&W ter afdoening, verzoek kopie antwoordbrief/mail aan raad
11-11-2025	VGGM	Weerbaarheidsopgave VGGM	Voor kennisgeving aannemen
12-11-2025	Niet openbaar gepubliceerd i.v.m. privacy	Verkeerssituatie kruising Laan van Presikhaaf Ruitenberglaan	Voor kennisgeving aannemen
18-11-2025	Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen	Agenda en stukken bestuursvergadering BVO DRAN 27 november 2025	Voor kennisgeving aannemen

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 26 november 2025
Zaaknummer 4785541

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 21 oktober 2025;

gelet op artikel 84 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Te benoemen als voorzitter, respectievelijk lid van de referendumcommissie Arnhem de navolgende personen:
   - Mark Beumer (voorzitter)
   - Mieke Breedveld (lid)
   - Laura Lenting (lid)
   - Jeroen Sopers (lid)
   - Marion Veerbeek (lid)

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel ‘Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

Het college stelt voor de in het raadsbesluit genoemde personen te benoemen tot leden van de tijdelijke referendumcommissie.

Aandachtspunten

Besluitvormende bespreking
Het Dagelijks Bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel direct, dat wil zeggen zonder voorafgaande raadskamerbespreking, toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering.

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit het college B&W

Spreekrecht publiek?
Mogelijk bij algemeen inspreken

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Bob Roelofs

Ambtenaar
Dion Vreman
dion.vreman@arnhem.nl
+31263772507

Raadsadviseur
Robin Oosthout
robin.oosthout@arnhem.nl
+31625776491

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4785541

Onderwerp: Benoeming leden Referendumcommissie Arnhem

Kernboodschap

De gemeenteraad heeft op 28 mei jl besloten om een referendumcommissie in te stellen. Deze nieuwe commissie gaat advies uitbrengen over de manier waarop de bestaande Arnhemse referendumverordening verbeterd kan worden. Inmiddels zijn er kandidaat-leden geworven. Het is aan de raad om een besluit te nemen over hun benoeming.

Voorstel

1. De in bijgevoegd raadsbesluit genoemde personen te benoemen tot leden van de tijdelijke referendumcommissie.

Inleiding

De huidige Arnhemse referendumverordening is vastgesteld in 2015. In de periode december 2024 - mei 2025 heeft de gemeenteraad gesproken over het aanpassen van deze verordening. Daarop is op 28 mei jl. besloten om de verordening nog niet te wijzigen, maar eerst een tijdelijke referendumcommissie in te stellen met als taak advies uit te brengen over de manier waarop de bestaande Arnhemse referendumverordening verbeterd kan worden.

Na het besluit van de raad op 28 mei 2025 is een wervingsprocedure gestart en heeft een selectiecommissie vijf kandidaten geselecteerd. De raad is het bevoegde bestuursorgaan dat een besluit neemt tot het benoemen van de leden van een referendumcommissie.

Van de referendumcommissie wordt verwacht dat zij bij het opstellen van het advies actief raadsleden, inwoners en andere experts op het gebied van lokale referenda betrekt en hen de mogelijkheid geeft om input te geven. Het advies wordt in het tweede kwartaal van 2026 door de referendumcommissie aangeboden aan de raad.

Beoogd effect

De raad wordt door een externe en onafhankelijke commissie geadviseerd over het verbeteren van de huidige referendumverordening.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 De beoogde leden voor de referendumcommissie voldoen aan de gestelde eisen.

Er heeft een openbare wervingsprocedure plaatsgevonden. De selectiecommissie, bestaande uit de vicevoorzitter van de raad, de griffier, een jurist en een recruiter, heeft hiervoor een profiel opgesteld. Het profiel is gebaseerd op de taak van de referendumcommissie, de benodigde competenties en de eisen die in amendement 'Een complete verordening vanuit expertise' (25A31) zijn gesteld. De vacature is gepubliceerd op de reguliere vacaturesites waarmee de gemeente Arnhem werkt, op sociale mediakanalen en in de Arnhemse Koerier. Na een briefselectie is een deel van de kandidaten uitgenodigd voor een gesprek. Op basis van de gesprekken zijn de voorgestelde kandidaten geselecteerd. In de selectie is gekeken naar de competenties en ervaringen van de individuele kandidaten en naar het totaal van de referendumcommissie, waarbij de individuele leden elkaar versterken en aanvullen.

Naar het oordeel van de selectiecommissie zullen de voorgestelde kandidaten zowel qua kennis, vaardigheden, ervaring en als persoon, samen een kundige referendumcommissie kunnen vormen waarbij het vertrouwen bestaat dat zij een gedegen en gedragen advies richting raad zullen uitbrengen. De referendumcommissie beschikt over onder andere over
- politieke interesse en ervaring met en inzicht in het politieke speelveld;
- kennis, ervaring en expertise op het gebied van lokale referenda;
- kennis en ervaring op het gebied van communicatie en participatie;
- gevarieerde persoonlijkheden die een combinatie zijn van enthousiasme, scherpte, benaderbaarheid en rust.

Twee kandidaat-leden wonen in Arnhem (een derde verhuist naar Arnhem).

Kanttekeningen en risico's

1.1 Het advies wordt in het tweede kwartaal van 2026 opgeleverd.

Om tot een goed en zorgvuldig afgewogen advies te komen, is het noodzakelijk om de referendumcommissie voldoende tijd te geven. In het oorspronkelijke raadsvoorstel werd er van uit gegaan dat een advies voor 1 januari 2026 opgeleverd zou worden. De besluitvorming kostte echter meer tijd dan verwacht. En de werving, selectie en benoeming van de leden bleek vervolgens niet meer haalbaar voor het zomerreces. Daardoor is oplevering van het advies voor 1 januari 2026 niet haalbaar en wordt de referendumcommissie gevraagd om het advies in het tweede kwartaal van 2026 aan te leveren. Dit geeft hen tijd om in gesprek te gaan met inwoners, raadsleden en experts en om het uiteindelijke advies uit te werken.

Participatie

Er heeft bij de selectie van de voorgestelde referendumcommissie geen participatie plaatsgevonden. De referendumcommissie wordt bij de uitvoering van haar taak expliciet gevraagd om daar inwoners bij te betrekken.

Financiën

In het voorstel dat is aangenomen op 28 mei 2025 is een budget van € 22.500 opgenomen voor de referendumcommissie. Dat bestaat uit een vergoeding voor de leden van de referendumcommissie en een werkbudget.
Aanvankelijk zou het budget gedekt worden uit het verkiezingsbudget voor 2025. Doordat de periode waarin de referendumcommissie haar advies uitwerkt voor een deel is doorgeschoven naar 2026, vallen ook de kosten deels in dat jaar. Dit wordt gedekt uit het verkiezingsbudget 2026. Het totaalbudget voor de referendumcommissie over de hele periode blijft € 22.500.

Uitvoering

De referendumcommissie start direct wanneer de leden zijn benoemd. De leden bepalen met elkaar hoe zij tot een advies gaan komen. Er wordt van hen gevraagd om in ieder geval input op te halen bij inwoners en raadsleden. De vergaderingen van de referendumcommissie zijn openbaar. In het tweede kwartaal van 2026 levert de commissie haar advies aan bij de raad.

Communicatie

De referendumcommissie bepaalt hoe en wanneer zij communiceert over haar werkwijze en het uit te brengen advies.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Verkorte cv’s kandidaat-leden Referendumcommissie Arnhem - vertrouwelijk

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4785541

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 21 oktober 2025;

gelet op artikel 84 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Te benoemen als voorzitter, respectievelijk lid van de referendumcommissie Arnhem de navolgende personen:
   - Mark Beumer (voorzitter)
   - Mieke Breedveld (lid)
   - Laura Lenting (lid)
   - Jeroen Sopers (lid)
   - Marion Veerbeek (lid)

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 26 november 2025

Zaaknummer 778560

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 28 oktober 2025, nummer 4314840.

Gelet op artikel 41 van de Huisvestingswet;

besluit:

1. De grenswaarde voor onder de opkoopbescherming te brengen woningen voortaan te actualiseren op basis van de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van woningen in de gemeente Arnhem.
2. De Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2024 (Opkoopbescherming) vast te stellen.

HUISVESTINGSVERORDENING GEMEENTE ARNHEM 2024

I. Wijzigingen

Artikel 13, tweede lid, onder b wordt vervangen door:
'waarvan de WOZ-waarde niet meer bedraagt dan € 450.000, welk bedrag jaarlijks wordt geïndexeerd door het college met de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van woningen in de gemeente Arnhem, en;'

II Slotbepaling

1. Dit besluit treedt in werking op de dag na die van bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening – actualisatie opkoopbescherming

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 26 november 2025.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel 'Actualisering Opkoopbescherming 2025'

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

De raad wordt voorgesteld om de ‘Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2024 (Opkoopbescherming)’ vast te stellen. Hiermee besluit de raad de grenswaarde voor onder de opkoopbescherming te brengen woningen voortaan te actualiseren op basis van de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van woningen in de gemeente Arnhem.

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel van college van B&W

Spreekrecht publiek
Nee

Voorgesteld resultaat
Besluitvorming

Aandachtspunten

Het college heeft het voorstel ‘Actualisatie Opkoopbescherming 2025’ aangeboden aan de raad. Het betreft een technische wijziging van de Huisvestingsverordening. Jaarlijks wordt de WOZ-waarde opnieuw vastgesteld op basis van de algemene stijging van de WOZ-waarde van woningen in Arnhem, zodat meer huizen onder de bescherming vallen. Dit voorstel wil daarnaast regelen dat een jaarlijks besluit door de raad niet meer nodig zal zijn, door een automatische koppeling te maken met de jaarlijkse gemiddelde WOZ-waarde stijging van woningen in de gemeente Arnhem.

Direct ter besluitvorming
Het Dagelijks Bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel direct, dat wil zeggen zonder voorafgaande raadskamerbespreking, toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering.

Portefeuillehouder is afwezig
De betreffende portefeuillehouder is op 26 november afwezig. Indien een bespreking tijdens de raadsvergadering gewenst is zal het onderwerp worden afgevoerd en opnieuw geagendeerd worden op 17 december.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Paul Smeulders

Ambtenaar
Tobias van Dalen
+31631114824
tobias.van.dalen@arnhem.nl

Raadsadviseur
Willem Lammers
willem.lammers@arnhem.nl
+31631107951

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer: 4778560

Onderwerp: Actualisatie Opkoopbescherming 2025

Kernboodschap

In 2022 is in Arnhem de ‘opkoopbescherming’ ingevoerd als onderdeel van de Huisvestingsverordening. Hiermee voorkomen we dat bestaande huizen worden opgekocht voor de verhuur en op deze manier zorgen we ervoor dat deze huizen beschikbaar blijven voor kopers. Jaarlijks wordt de opkoopbescherming grens uit de huisvestingsverordening middels een raadsbesluit geïndexeerd. Dit voorliggende voorstel regelt dat woningen met een WOZ-waarde tot € 450.000 beschermd worden tegen investeerders.

Ieder jaar betekent deze actualisatie een technische wijziging van de Huisvestingsverordening. Om het proces voortaan te vereenvoudigen wordt daarnaast voorgesteld deze jaarlijkse actualisatie te automatiseren door te verwijzen naar een gestandaardiseerde norm. Hiervoor stellen wij voor om voortaan gebruik van de jaarlijkse gemiddelde WOZ-waarde stijging in de gemeente Arnhem.

Voorstel

1. De opkoopbescherming voortaan te actualiseren volgens de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging in de gemeente Arnhem.
2. Vast te stellen de Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening 2024 – actualisatie opkoopbescherming.

Inleiding

In Arnhem is de afgelopen jaren de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen onder druk komen te staan door het opkopen van woningen door (particuliere) investeerders. Met de huidige ontwikkelingen op de landelijke en lokale woningmarkt blijft het belangrijk om woningen te beschermen tegen beleggers. Ondanks dat beleggers momenteel soms vastgoed verkopen is het noodzakelijk om ook in de toekomst onze bestaande woningvoorraad te beschermen. Het opkopen van woningen zorgt immers voor schaarste problemen, omdat koopstarters en doorstromers met lagere en middeninkomens worden verdrongen van de koopwoningmarkt. Ook kan het zo zijn dat het opkopen van woningen door beleggers een negatieve invloed heeft op de leefbaarheid in de wijken. Omdat wij in Arnhem woningen bereikbaar willen houden voor onze inwoners heeft de raad in februari 2022 de opkoopbescherming vastgesteld en ingevoerd in de gemeente.

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

De opkoopbescherming is een wettelijk instrument dat ingesteld wordt via de Huisvestingsverordening. Via de opkoopbescherming wordt een gedeelte van de woningvoorraad aangewezen als beschermde woonruimte. De opkoopbescherming zorgt ervoor dat woningen niet opgekocht kunnen worden voor de verhuur. Op deze manier blijven koopwoningen in het betaalbare en middensegment bereikbaar voor onze inwoners.

In voorgaande jaren werd de opkoopbescherming geïndexeerd op basis van een extern onderzoeksrapport. Inmiddels weten we dat de informatie redelijk eenvoudig te vinden is en kunnen wij verwijzen naar lokaal beschikbare gegevens. Omdat dit onderzoeksrapport onnodige kosten met zich meebrengt en inzet van ambtelijke uren vergt wordt voorgesteld de actualisatie voortaan op basis van gemiddelde jaarlijkse procentuele WOZ-waarde stijging in de gemeente Arnhem te baseren.

In dit raadsvoorstel actualiseren en indexeren we de opkoopbeschermingsregeling voor het jaar 2025 met 3,7 procent. Deze procentuele stijging gaat over het volledige jaar 2024.
Met dit voorstel verhogen we de grens van de opkoopbescherming in de Huisvestingverordening. Hiermee actualiseren wij voor 2025 de grens van € 434.000 naar afgerond € 450.000 voor 2025.

Beoogd effect

Het verhogen van de grens van de Arnhemse opkoopbescherming, zodanig dat het opkopen van betaalbare woningen door beleggers wordt ingeperkt. Hiermee borgen we de beschikbaarheid van deze betaalbare koopwoningen op de Arnhemse woningmarkt

Argumenten

1.1 *Er is sprake van schaarste aan betaalbare (koop)woningen, waarbij koopstarters en doorstromers worden verdrongen van de woningmarkt door beleggers.*

Prettig wonen in onze stad begint met betaalbare koopwoningen en goede leefbaarheid in de Arnhemse wijken. Door de WOZ- grens uit de Huisvestingsverordening te indexeren, blijven we woningen beschermen tegen beleggers in onze gemeente die woningen opkopen om mee te speculeren. Met het indexeren van de opkoopbescherming kunnen wij woningen beschikbaar houden voor potentiële huizenkopers zodat er in woningen gewoond kan worden. Hiermee voorkomen we dat woningen een speculatieobject worden voor de verhuur. Het doel van de opkoopbescherming is om de betaalbare koopsector te beschermen middels één categorie woningen onder een bepaalde WOZ-waarde.

Voor Arnhem hebben we eerder kunnen aantonen dat er binnen deze segmenten sprake is van schaarste. Voor deze onderbouwing en de overige argumenten voor het invoeren van de Arnhemse opkoopbescherming, verwijzen we graag naar het raadsvoorstel ter introductie van de opkoopbescherming en de hierbij vastgestelde ‘onderbouwing opkoopbescherming’.

1.2 *Als grens voor de opkoopbescherming stellen we een WOZ-waarde voor van € 450.000 voor 2025. Een hogere grens levert mogelijk juridische risico’s op.*

Arnhem GEMEENTE

Het is niet toegestaan om een niet te onderbouwen grens in te stellen boven het middeldure (koop)segment. Voordat de grenzen van de opkoopbescherming kunnen worden aangepast is er een zorgvuldige afweging nodig met een feitelijke onderbouwing waarom die aanpassing nodig is. Werken met een hogere grens dan gegevens toelaten brengt mogelijk juridische risico's met zich mee.
Door te werken met een gemiddelde stijging in de gemeente Arnhem passen wij de opkoopbescherming zorgvuldig toe. De opkoopbescherming heeft immers als doel om de betaalbare koopwoningen te beschermen, daarom is het juridisch raadzaam om de actualisatie van de opkoopbeschermingsgrens op basis van de lokale situatie toe te passen. Grote stijgingen van de grens van de opkoopbescherming ondermijnen het basisprincipe van het instrument. Indien deze grens hoger wordt dan bijvoorbeeld twee keer een modaal gezinsinkomen valt te betwijfelen of het instrument correct wordt toegepast. Het gaat hier immers om het beschermen van het betaalbare segment.

Een hogere Arnhemse prijsgrens voor 2025 dan in dit raadsvoorstel wordt gedaan zal vermoedelijk niet standhouden bij bezwaar en beroep. Uit jurisprudentie blijkt dat in die gevallen niet enkel de bezwaarmaker in het gelijk wordt gesteld, maar de rechter de gehele regeling ontbindt. Uit gegevens van het Kadaster blijkt dat beleggers in het verleden met name actief zijn en waren in de goedkopere segmenten in Arnhem.

In voorgaande actualisaties van de opkoopbescherming werd gesproken van een actualisatie van twee categorieën betaalbare koop. Namelijk; goedkope koop en betaalbare koop.
Omdat beiden categorieën met de nieuwe Arnhemse actualisatie naar € 450.000 onder de landelijke Nationale Hypotheek Garantie grens vallen voegen wij voor de actualisatie deze twee categorieën samen. Hiermee is de voorgestelde actualisatie op basis van de Arnhemse WOZ-waarde stijging in lijn met de landelijke norm voor de NHG. Daarnaast heeft het geen meerwaarde om met twee betaalbaarheidscategorieën te werken voor een instrument dat uitgaat van een maximum.

Voor de opkoopbescherming hanteren we het maximale te onderbouwen bedrag. Dit is namelijk in lijn met motie 22M38 uit 2022: '*Bij elke jaarlijkse vaststelling van het nieuwe WOZ-drempelbedrag, het maximaal aan te tonen bedrag op te nemen*'.

Overigens is er al meerdere jaren sprake van het ophogen van de grens van de opkoopbescherming. Tijdens de invoering van de opkoopbescherming in 2022 is de grens van de opkoopbescherming op € 325.000 vastgesteld. In 2023 betrof het een van € 325.000 naar € 355.000. Afgelopen jaar in 2024 betrof het een actualisatie € 355.000 naar € 434.000. Hiermee is deze voorliggende actualisatie een logisch gevolg van stijgingen op de woningmarkt.

2.1 *Actualisatie in lijn met gemiddelde WOZ-waardestijging zorgt voor een efficiëntieslag.*

Voor de actualisatie van de opkoopbescherming wordt voortaan de procentuele gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van de gemeente Arnhem toegepast.

Het toepassen van een lokale graadmeter van de woningwaarde zorgt voor een realistisch beeld van de ontwikkelingen op de Arnhemse woningmarkt. Door met openbare beschikbare informatie te werken bespaart de gemeente daarnaast elk jaar kosten voor een extern onderzoeksrapport. Daarnaast draagt het bij aan een vermindering van administratieve inzet van het ambtelijk apparaat.

2.2 *De jaarlijkse actualisatie betreft een technische aanpassing op basis van vastgesteld raadsbeleid, een informerende brief sluit hierbij aan.*

Indien de actualisatie van de opkoopbescherming mogelijk is dan wordt deze in lijn met motie 22M38 maximaal toegepast. Het betreft hier immers geen nieuwe beleidsvorming maar een jaarlijkse actualisatie van de WOZ-waardegrens. Omdat de raad eerder de kaders voor de opkoopbescherming heeft vastgesteld en dit een jaarlijkse actualisatie betreft, informeert het college de raad voortaan via een raadsbrief.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Niet van toepassing.

Participatie

Voorafgaand aan de introductie van de opkoopbescherming in 2022 in onze gemeente is een uitgebreid participatietraject gevolgd met belanghebbenden in Arnhem.
Belanghebbenden zijn aan het eind van 2021 geïnformeerd over de opkoopbescherming en konden via een inspraakdocument reageren op het Arnhemse voorstel. We hebben toentertijd proactief contact gezocht met belanghebbenden (denk hierbij aan makelaars en notariskantoren).
Dit inspraakdocument heeft in 2021 in totaal vier weken ter inzage gelegen. De zienswijzen zijn destijds meegenomen bij het uiteindelijke raadsvoorstel voor de opkoopbescherming. Omdat de aanpassingen die we nu voorstellen technisch van aard zijn, is het niet nodig een document opnieuw ter inspraak voor te leggen aan belanghebbenden.

Financiën

De kosten voor de uitvoering van de Opkoopbescherming kunnen worden gedekt vanuit het budget voor wooninstrumentarium.

Uitvoering

Na vaststelling door de raad zal de geactualiseerde Huisvestingsverordening worden gepubliceerd in het digitale gemeenteblad. De uitvoering en handhaving van de Opkoopbescherming worden uitgevoerd door de ODRA.

De indexatie vindt jaarlijks plaats door een collegebesluit. Dit besluit wordt gepubliceerd op overheid.nl. Uw raad wordt hierover jaarlijks geïnformeerd.

Communicatie

RAADSVOORSTEL

De Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening wordt gepubliceerd in het digitale gemeenteblad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening - actualisatie opkoopbescherming.

Gemeente Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	4778560

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 28 oktober 2025, nummer 4314840.

Gelet op artikel 41 van de Huisvestingswet;

besluit:

1. De grenswaarde voor onder de opkoopbescherming te brengen woningen voortaan te actualiseren op basis van de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van woningen in de gemeente Arnhem.
2. De Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening gemeente Arnhem 2024 (Opkoopbescherming) vast te stellen.

HUISVESTINGSVERORDENING GEMEENTE ARNHEM 2024

I. Wijzigingen

Artikel 13, tweede lid, onder b wordt vervangen door:
‘waarvan de WOZ-waarde niet meer bedraagt dan € 450.000, welk bedrag jaarlijks wordt geïndexeerd door het college met de gemiddelde jaarlijkse WOZ-waardestijging van woningen in de gemeente Arnhem, en;’

II Slotbepaling

1. Dit besluit treedt in werking op de dag na die van bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Verordening tot wijziging van de Huisvestingsverordening – actualisatie opkoopbescherming

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van [DATUM]

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 26 november 2025

Zaaknummer 805154

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 november 2025;

gelet op artikel 1, vierde lid van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

Het college toestemming te verlenen de gemeenschappelijke regeling “Centrumgemeenteregeling De Connectie” te treffen.

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel ‘(Om)vorming van De Connectie’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit het college B&W

Spreekrecht publiek?
Mogelijk bij algemeen inspreken

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming.

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

Het college toestemming te verlenen vóór 1 januari 2026 de gemeenschappelijke regeling “Centrumgemeenteregeling De Connectie” te treffen, conform bijgaand raadsbesluit.

Aandachtspunten

Besluitvormende bespreking
Het Dagelijks Bestuur van de Agendacommissie heeft besloten dit voorstel direct, dat wil zeggen zonder voorafgaande raadskamerbespreking, toe te voegen aan de agenda van de besluitvormende vergadering.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Maurits van de Geijn

Ambtenaar
Marja Mom
marja.mom@arnhem.nl
+31263773874

Raadsadviseur
Robin Oosthout
robin.oosthout@arnhem.nl
+31625776491

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4805154

Onderwerp: (Om)vorming van De Connectie

Kernboodschap

De eigenaren van De Connectie – de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden – spraken in oktober 2024 de intentie uit om met ingang van 1 januari 2026 De Connectie om te vormen van de huidige bedrijfsvoeringsorganisatie naar een hostingsmodel met één gastheergemeente (Arnhem) en twee gastgemeenten (Renkum en Rheden). Beide zijn een gemeenschappelijke regeling op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (hierna: Wgr). Door het college toestemming te verlenen om de “Centrumgemeenteregeling De Connectie” op te richten, kan De Connectie zoals beoogd per 1 januari 2026 worden omgevormd.

Voorstel

1. Het college toestemming te verlenen vóór 1 januari 2026 de gemeenschappelijke regeling “Centrumgemeenteregeling De Connectie” te treffen, conform bijgaand raadsbesluit.

Inleiding

In oktober 2024 spraken de eigenaren van De Connectie – de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden – de intentie uit om de bedrijfsvoeringsorganisatie om te vormen en in te vlechten als cluster in de gemeentelijke organisatie van Arnhem.
De deelnemende gemeenten zijn tevreden over het werk van De Connectie, maar constateren dat de huidige samenwerkingsvorm tegen haar grenzen aanloopt. Qua ambities, handelingssnelheid en kostenverdeling. De samenwerking wordt gecontinueerd op een manier die beter past bij de huidige en toekomstige uitdagingen. Concreet biedt de nieuwe vorm meer slagkracht en flexibiliteit en een evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid.

Onder de voorwaarde dat u toestemming verleent, heeft het college op 11 november 2025 een aantal besluiten genomen. Allereerst om de gemeenschappelijke regeling “Centrumgemeenteregeling De Connectie” te treffen. Daarbij heeft het college besloten hierbinnen de onderdelen en taken van de “bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie”, onder te brengen te weten: Informatie- en Communicatietechnologie (ICT), Facilitaire zaken, Belastingen en Basisregistraties, Personeels- en Salarisadministratie (PSA), Financiële administratie en verzekeringsbeheer (FA), Inkoop en Aanbesteding (I&A), Frontoffice en Documentaire Informatievoorziening (DIV), onder de voorwaarde dat de gemeenteraad toestemming verleent de centrumregeling te treffen. Daarbij heeft het college besloten om alle onderdelen van de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie per 1 januari 2026

‘as-is’ onder te brengen in cluster “De Connectie” in de gemeente Arnhem. Tot slot heeft het college besloten om een nieuwe Dienstverleningsovereenkomst (DVO) en een Overeenkomst financiële herverdelingsafspraak te sluiten.

Om tot de omvorming van De Connectie te komen worden de volgende stappen gezet:
1. In september jl. zijn principebesluiten genomen en is aan de raden zienswijze gevraagd over het voorontwerp van de centrumgemeenteregeling. Hierbij is één inhoudelijke zienswijze van de raad van de gemeente Rheden ingediend die verderop in het voorstel is verwerkt;
2. a. Inmiddels hebben de deelnemende colleges een definitief besluit genomen om – nadat zij toestemming van de raden krijgen – de centrumgemeenteregeling De Connectie te treffen en hier via het principe “as-is” de benoemde onderdelen en taken bij de gemeente Arnhem onder te brengen die zich nu in de bedrijfsvoeringsorganisatie “De Connectie” bevinden.
b. Via dit raadsvoorstel vraagt het college aan de raad om toestemming;
c. Tevens moet er een alleenrecht door de gemeenten Renkum en Rheden worden gevestigd ten faveure van de centrumgemeente Arnhem. Hierdoor kan een beroep worden gedaan op een uitzondering van de aanbestedingsplicht;
d. Om de “as-is” overgang te realiseren wordt tevens een overgangsovereenkomst tussen partijen gesloten en om de dienstverlening te concretiseren wordt een DVO afgesloten.
e. In deze DVO staat vermeld dat de herverdelingsafspraak van 15 oktober 2024 zal worden bekrachtigd door middel van een separate overeenkomst. Deze Overeenkomst Financiële correctie voorziet hierin en kent een langere looptijd dan de DVO.
4. Het eerste gedeelte van 2026 wordt de financiële verantwoording van de bedrijfsvoeringsorganisatie “De Connectie” vormgegeven en vindt de accountantscontrole op de jaarrekening en het jaarverslag plaats;
5. a. Nadat alle (financiële) verplichtingen van de bedrijfsvoeringsorganisatie “De Connectie” zijn afgehandeld, wordt de procedure voor de opheffing van deze gemeenschappelijke regeling ingezet.
b. Voordat het besluit tot opheffing kan worden genomen, vragen de colleges hiervoor toestemming aan hun raden (artikel 27, tweede lid Gemeenschappelijke regeling De Connectie).

Beoogd effect

De omvorming van De Connectie mogelijk te maken door het oprichten van een enkelvoudige centrumgemeente genaamd “Centrumgemeenteregeling De Connectie”.

Argumenten

1.1 Er moet een centrumgemeenteregeling getroffen worden.
Het college treft maatregelen om uiteindelijk tot een centrumgemeenteregeling te komen. Voordat het college dit kan doen, heeft het toestemming van de raad nodig.

In eerste instantie is in de stukken gesproken over de omvorming van de bedrijfsvoeringsorganisatie (hierna: BVO) naar een enkelvoudige centrumgemeente (hierna: ECR). Voorgesteld wordt om dit niet te doen, maar om een nieuwe entiteit (een ECR) op te richten naast de BVO. Dit houdt verband met het feit dat De Connectie op dit moment een BVO is die een eigen rechtspersoonlijkheid kent. Een ECR kent geen eigen rechtspersoonlijkheid. Vanwege de juridische en financiële afhechting is het daarom van belang de BVO nog enige tijd in de lucht te houden.

In overleg met de accountant wordt daarom voorgesteld een ECR op te richten, in plaats van de BVO om te vormen tot de ECR. Nadat alle formaliteiten zijn afgehandeld, zoals bijvoorbeeld de jaarrekening en het jaarverslag van 2025, kan de BVO worden opgeheven.

Vanuit de raden van de gemeente Arnhem en de gemeente Renkum zijn geen inhoudelijke zienswijzen op het voorontwerp van de centrumregeling ingediend. Vanuit de raad van de gemeente Rheden is er wel een zienswijze ingediend door het volgende op te merken:

> *"We merken evenwel op dat de er een discrepantie bestaat tussen art. 14 lid 4 van het voorontwerp en de centrumregeling De Connectie en de Businesscase. Het gaat daarbij over het betrekken van een onafhankelijke deskundige bij het in kaart brengen van de consequenties van het uittreden van een deelnemende gemeente. Ook in het geval van een uittreding is het belangrijk uitdrukking te geven aan de geest van de samenwerking door het belang van elke deelnemer te borgen (en niet alleen dat van de centrumgemeente en de uittredende partij). Wij vragen u om die reden te bewerkstelligen dat in afstemming met de andere deelnemers het voorontwerp van de gemeenschappelijke regeling op dit punt wordt aangepast conform het bepaalde in de Businesscase."*

We hebben deze zienswijze geadresseerd in het nieuwe ontwerp van de centrumregeling. In het vierde lid en de bijbehorende toelichting hebben we nu het volgende opgenomen:
"Bij het in kaart brengen van deze consequenties kan een onafhankelijke deskundige door de centrumgemeente en/of gastgemeente betrokken worden."
Hier stond in het voorontwerp:
"Bij het in kaart brengen van deze consequenties kan een onafhankelijke deskundige door de centrumgemeente en de uittredende gemeente betrokken worden."

2.1 en 3.1 Er moet bepaald worden welke taken bij de centrumgemeenteregeling worden ondergebracht.

In het voorontwerp van de ECR is niet bepaald welke onderdelen of taken ondergebracht worden bij de centrumregeling. Om enige flexibiliteit te houden is in artikel 2, tweede lid van het voorontwerp geregeld dat de deelnemers bij gelijkluidend besluit bepalen welke onderdelen of taken worden overgedragen aan de regeling. Dit is overigens in de regeling van de huidige BVO ook het geval. Voorgesteld wordt om de onderdelen of taken te bepalen die nu ook in huidige De Connectie zijn ondergebracht (as-is).

Uitzondering hierop zijn de Management assistentes (hierna MAS) en de bodes. Voor de MAS en de bodes heeft een apart traject gelopen, waardoor de MAS en de bodes die reeds werkzaam waren voor de gemeente Renkum of Rheden op vrijwillige basis bij deze gemeenten per 1 juli 2025 in dienst konden treden. De MAS medewerkers die nu nog in dienst zijn bij De Connectie werken voor de gemeente Arnhem en/of De Connectie zelf. Dit onderdeel gaat 'as-is' mee naar de gemeente Arnhem in hetzelfde cluster, maar zal geen onderdeel meer zijn van de taken die de centrumregeling voor de drie gemeenten uitvoert.

4.1 Het college moet toestemming hebben van de raad om de centrumgemeenteregeling te treffen.

Op grond van artikel 1, vierde lid van de Wgr moet uw raad gevraagd worden om toestemming om de gemeenschappelijke regeling te treffen. Deze toestemming kan slechts worden onthouden wegens

strijd met het recht of het algemeen belang. Via bijgaand besluit kunt u deze toestemming kenbaar maken.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Indien er geen aparte ECR wordt opgericht, maar er omvorming plaatsvindt lopen straks verantwoordelijkheden door elkaar.

De huidige Connectie (BVO) moet, ook wanneer de taken per 1 januari 2026 elders zijn ondergebracht, nog (financiële) verantwoording afleggen over het kalanderjaar 2025.
Wanneer de BVO per 1 januari 2026 is omgevormd tot een enkelvoudige centrumgemeente en daarmee onder de rechtspersoon de gemeente Arnhem valt, wordt de situatie wie voor deze verantwoording verantwoordelijk is onhelder. Er bestaat dan immers geen bestuur meer van de BVO.

1.2 Er is een helder sturingsmodel nodig om beslissingen te kunnen nemen op de ontwikkelingen en opgaven die in de toekomst op de gemeenten zullen afkomen.

Het besturingsmodel in relatie tot de centrumregeling moet duidelijk zijn. Heel nadrukkelijk is met de gemeente Renkum en Rheden afgestemd wat de uitgangspunten van Besturing zijn. Deze zijn beschreven en vastgesteld in de businesscase en beschreven in het invlechtingsplan.
De gemeente Arnhem is in de lead en ontwikkelt een strategische roadmap in afstemming met de gemeenten Renkum en Rheden en geeft sturing aan de realisatie. De Deelnemers hebben een inspanningsverplichting om op niet-beleidsneutrale onderwerpen in consensus tot een besluit te komen. Mocht dit onverhoopt niet haalbaar zijn dan is de gemeente Arnhem gerechtigd te besluiten waarbij zij in haar besluit blijk geeft van het meewegen van de belangen van de gastgemeenten.
De gemeente Arnhem houdt rekening met verschillende tempo's waarop gastorganisaties zich ontwikkelen en past, waar het kan, een modulaire opzet toe om flexibel te blijven.
Dit is de basis waarop verdere uitwerking van het besturingsmodel voor 1 januari 2026 zal plaatsvinden. Afspraken worden vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst. De ECR verwijst daarnaar.

1.3 Er is beleidsmatige afstemming nodig tussen de dienstverlening van cluster De Connectie en de rest van de gemeente Arnhem.

De oorspronkelijke doelstelling van De Connectie was om tussen de verschillende organisaties harmonisatie na te streven. Dat bleek in het bestaande sturingsmodel lastig en zal in het nieuwe model voortvarender moeten verlopen. De gemeente Arnhem zal hierin de regie moeten nemen.

1.4 *Mogelijke risico's moeten voldoende worden onderkend.*

Er zijn uitgebreide risicoanalyses gemaakt. Deze zijn opgenomen in het invlechtingsplan en in de businesscase.

Participatie

De voorbereiding en de totstandkoming van de bijgevoegde documenten zijn in samenwerking met De Connectie en de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden gerealiseerd. Alle belanghebbenden zijn vertegenwoordigd in de projectorganisatie en stuurgroepen.

Financiën

Hostingmodel
Bij het intentiebesluit in oktober 2024 is een verschillenanalyse gemaakt om de financiële effecten voor de drie gemeenten in beeld te brengen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

a. Lumpsum kostenverdeling, zoals die als voorlopige verdeling in de afgelopen jaren feitelijk is gehanteerd;
b. Kostenverdeling zoals die zou moeten zijn volgens het kostprijsmodel dat hoort bij gedeeld eigenaarschap (Wgr-bedrijfsvoeringsorganisatie);
c. Kostenverdeling zoals die zou moeten zijn volgens het kostprijsmodel dat hoort bij één eigenaar (Wgr-enkelvoudige centrumregeling).

In een enkelvoudige centrumregeling (hostingmodel) ligt het eigenaarschap en de daarmee samenhangende instandhoudingskosten bij de centrumgemeente en betalen de gastgemeenten een vergoeding op basis van de door hen afgenomen producten en diensten.
De financiële effecten van deze drie situaties zijn voor iedere gemeente in onderstaande tabel op een rij gezet (bedragen zijn x € 1.000, gebaseerd op begroting 2024).

Gemeente	a		b		c	
	Lumpsum bedrag huidig (€)	**Lumpsum percentage huidig (%)**	**Kostprijs-model bij voortzetten BVO (€)** [1]	**Verschil bij voortzetten BVO (€)**	**Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (€)**	**Verschil bij omvorming naar ECR (€)**
Arnhem	37.023	72,8	32.530	-4.493	37.332	309
Renkum	5.164	10,2	6.898	1.734	5.236	72
Rheden	8.635	17,0	10.597	1.962	8.254	-381
TOTAAL	50.822	100,0	50.024	-798	50.822	0

[1] Het totaalbedrag wijkt af van de andere kolommen omdat toepassing van het kostprijsmodel ook effect heeft op de doorbelaste kosten op producten die derden afnemen (die daardoor in dit geval meer moeten betalen) en omdat voor een reëel beeld de kosten voor de incidentele inzet van ICT-projectleiders uit de opstelling is verwijderd.

Bovenstaande tabel laat zien dat de kostenverdeling (gemeten naar het begrotingsjaar 2024) bij het hostingsmodel voor de drie gemeenten tot nagenoeg dezelfde kostenverdeling leidt als in de huidige situatie. In de komende jaren gaan we werken conform het kostprijsmodel zoals bepaald bij de besluitvorming voor de Omvorming en invlechting van De Connectie. Niet eerder hebben we conform het kostprijsmodel gewerkt. Dit is een verandering met impact. Validatie, toepassing en implementatie vragen aandacht. Voor het begrotingsjaar 2026 wordt de bij het intentiebesluit voorgestelde kostenverdeling toegepast. Daarbij rekening houdend met actualisatie van de begroting

2026 op basis van prijsindexatie, Cao-afspraken, mutatie managementondersteuning en bodes en structurele effecten van maat- en meerwerkovereenkomsten.
In 2026 zullen we de kostprijssystematiek parallel valideren, voorbereiden en monitoren. Met ingang van 2027 zullen we starten met het daadwerkelijk toepassen en werken volgens de kostprijssystematiek. Bespreking en afstemming zal met de gastgemeenten bestuurlijk vooraf plaatsvinden.

Incidentele transitiekosten
De onderzoekskosten, betreffende het opheffingsplan en de overkoepelende businesscase, zijn in beeld gebracht en kunnen conform de afspraken uit het intentiebesluit, op basis van de huidige lumpsumverdeling, naar rato worden verdeeld over de eigenaren van De Connectie.
Na afronding van het invlechtingsplan zijn de met de transitie gepaard gaande projectkosten in beeld gebracht en afgestemd met de deelnemers in De Connectie. De inrichtingskosten komen voor rekening van de gastheergemeente en worden zoveel mogelijk binnen de bestaande begroting opgevangen. Inmiddels hebben we een schatting gemaakt op basis van de activiteiten die nodig zijn om de Omvorming en invlechting daadwerkelijk te realiseren. Initieel is een calculatie gemaakt van € 250.000 voor de drie gemeenten. De geschatte kosten vielen hoger uit dan oorspronkelijk was voorzien.
Naast dekking binnen de exploitatie van De Connectie en de begroting van de gemeente Arnhem zijn er maatregelen genomen die ertoe hebben geleid dat de kosten lager uitvallen. In totaal worden de kosten geprognosticeerd op € 330.000 voor 2025. Dat zijn € 80.000 aan meerkosten. In goed overleg met de drie gemeenten zijn bestuurlijk afspraken gemaakt om deze kosten naar rato te verdelen over de eigenaren van De Connectie naast de afspraak die hierover al eerder gemaakt is bij het intentiebesluit. Dat betekent dat de gemeente Arnhem € 267.000 betaalt, de gemeente Renkum € 23.000 en de gemeente Rheden € 39.000. Via de reguliere P&C cyclus zal worden gerapporteerd.
In 2026 neemt de gemeente Arnhem de kosten voor Omvorming en invlechting voor haar rekening. Het bestuur zal bij een eventueel positief eindejaarsresultaat van De Connectie een bestemmingsvoorstel doen, waarbij het als een optie wordt gezien om het positief resultaat in te zetten voor de transitie van De Connectie naar een enkelvoudige centrumregeling.

Uitvoering

Lokaal overleg en Medezeggenschap
De ondernemingsraad en het Lokaal Overleg zijn in het voorbereidingsproces meegenomen en geïnformeerd. Ten tijde van het in routing brengen van deze nota was er een principeakkoord met de bonden in het Lokaal Overleg. Omdat deze nog hun leden moeten raadplegen kunnen er nog geen mededelingen gedaan worden over het proces. Nadat de leden geraadpleegd zijn en er een definitief akkoord is, zal de OR definitief adviseren. Deze informatie zal, wanneer definitief aanwezig, aan het college en de raad worden nagezonden.

Omvorming en invlechting per 1 januari 2026
De voorbereiding voor de Omvorming en Invlechting is in volle gang en vindt in goede samenwerking met alle partijen plaats. In de voorbereiding is alles erop gericht dat de continuïteit van de bedrijfsvoering en de dienstverlening van De Connectie in het belang van medewerkers, gemeenten, leveranciers, inwoners en ondernemers gehandhaafd blijft.

Communicatie

De Centrumgemeenteregeling De Connectie wordt gepubliceerd in het digitale Gemeenteblad en is terug te vinden via www.overheid.nl.
Ten behoeve van de communicatie van het bestuurlijk proces wordt er door de deelnemers en De Connectie in gezamenlijkheid een communicatieplan gemaakt.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

1. Raadsvoorstel en -besluit
2. Centrumgemeenteregeling De Connectie
3. Alleenrecht (Renkum en Rheden)
4. Overgangsovereenkomst
5. Dienstverleningsovereenkomst
6. Overeenkomst Financiële herverdelingsafspraak
7. Advies Ondernemingsraad
8. Omvormingsplan
9. Invlechtingsplan
10. Businesscase

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 4805154

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 november 2025;

gelet op artikel 1, vierde lid van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

besluit:

1. Het college toestemming te verlenen de gemeenschappelijke regeling “Centrumgemeenteregeling De Connectie” te treffen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

De colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden, hierna te noemen de deelnemers;

Overwegende dat

- Deelnemers eind november 2011 hebben besloten om samen te gaan werken door kennis en ervaring te bundelen;
- Deelnemers wilden samenwerken ter behartiging van de sturing en beheersing van hun ondersteunende processen en van uitvoeringstaken;
- Deelnemers in 2015 besloten hebben om destijds deze samenwerking vorm te geven middels een gemeenschappelijke regeling met een bedrijfsvoeringsorganisatie;
- Gemeenten tevreden zijn over de taakuitvoering en de organisatie van De Connectie, maar er ontwikkelingen zijn die aanleiding geven voor een heroriëntatie op de governance en rechtsvorm van De Connectie;
- Deelnemers vanwege die ontwikkelingen de intentie hebben om de huidige samenwerkingsvorm van De Connectie te heroverwegen vanuit de bestuurlijke verantwoordelijkheid om het maximale uit de samenwerking te halen;
- Deelnemers hiertoe een enkelvoudige centrumregeling oprichten met de gemeente Arnhem als centrumgemeente en de gemeenten Renkum en Rheden als gastgemeenten.

Centrumgemeenteregeling De Connectie

Hoofdstuk 1: Algemene bepalingen

Artikel 1 – Begripsbepalingen

In deze gemeenschappelijke regeling wordt verstaan onder:

a. college: het college van burgemeester en wethouders;
b. deelnemers: de aan deze gemeenschappelijke regeling deelnemende colleges van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden;
c. centrumgemeente: gemeente Arnhem
d. gastgemeenten: gemeenten Renkum en Rheden;
e. derden: niet-deelnemers aan de regeling;
f. regeling: Centrumregeling De Connectie
g. Wgr: de Wet gemeenschappelijke regelingen.
h. DVO: in het kader van deze regeling afgesloten dienstverleningsovereenkomst.
i. PDC: in het kader van deze regeling vastgestelde productendiensten catalogus.
j. Portefeuillehouder: het lid van het college in wiens portefeuille de taken van artikel 2, tweede lid zijn neergelegd.

Artikel 2 – Belang

1. De regeling wordt getroffen in verband met het tot stand brengen van de sturing en beheersing van ondersteunende processen en uitvoeringstaken voor de gemeentelijke publieke taken van de deelnemers. Deze regeling neemt daarbij de autonomie van de deelnemers in acht.
2. De deelnemers bepalen bij gelijkluidend besluit welke onderdelen of taken worden overgedragen aan de regeling.
3. De deelnemers kunnen bij unanimiteit wijzigingen toebrengen in de onderdelen of taken van de regeling.
4. Onverminderd de verplichtingen die voortvloeien uit de hierboven bedoelde taken, kan de de centrumgemeente op verzoek van derden bedrijfsvoerings- en uitvoeringstaken verrichten.

Artikel 3 – Centrumgemeente

1. De gemeente Arnhem wordt aangewezen als centrumgemeente, zoals bedoeld in artikel 8, vierde lid, van de Wgr.
2. Bij deze regeling wordt uitdrukkelijk geen zelfstandige rechtspersoon opgericht.

Taken en bevoegdheden

Artikel 4 - Bevoegdheden

1. De colleges van de gastgemeenten verlenen bij separaat vast te stellen besluiten mandaten, volmachten en machtigingen aan het college van de centrumgemeente die nodig zijn om de taken die onder deze Regeling vallen uit te voeren
2. Het college van de centrumgemeente stemt in met de verleende mandaten, volmachten en machtigingen, zoals bedoeld in dit artikel.
3. De gastgemeenten verlenen bij separaat besluit aan de centrumgemeente een alleenrecht voor de taken zoals genoemd in artikel 2, tweede lid.

Artikel 5 – DVO en PDC

De centrumgemeente sluit een DVO af met de gastgemeente. In deze DVO is een nadere uitwerking gegeven aan de regeling. In de DVO en de bijbehorende PDC zijn onder meer geregeld:

- de uitvoeringskaders;
- de producten en diensten die door de centrumgemeente aan de deelnemende gemeenten worden geleverd;
- de kwaliteitseisen waaraan de taakuitoefening door de centrumgemeente moet voldoen;
- de kostenverdeling en de wijze waarop de gastgemeenten een financiële bijdrage leveren in de kosten die de centrumgemeente maakt voor de uitvoering van de krachtens de regeling opgedragen taken;
- de verplichtingen tussen de centrumgemeente en gastgemeenten;
- de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de informatieplichten, bedoeld in overige artikelen van de regeling;
- de wijze waarop de centrumgemeente en de gastgemeenten elkaar informeren over het niet nakomen van hun verplichtingen en de gevolgen die zij daaraan verbinden.

Artikel 6 – Kostenverdeling

1. De kosten voor de dienstverlening worden berekend op basis van een door de deelnemers gevalideerd/vastgesteld kostprijsmodel.
2. Het kostprijsmodel is een instrument waarmee de kosten voor de dienstverlening op een objectieve wijze worden berekend.
3. Bij de berekening van de productprijzen komen de instandhoudingskosten, zijnde de concernoverhead, kosten eigen gebruik De Connectie en een deel van de indirecte afdelingskosten, voor rekening van de centrumgemeente.
4. Een nadere uitwerking van de kostenberekening en –verrekening vindt plaats in de DVO.

Overleg

Artikel 7 – Overleg

1. De portefeuillehouder van de centrumgemeente overlegt ten minste eenmaal per jaar met de portefeuillehouders van de gastgemeenten. De portefeuillehouders komen voorts bijeen wanneer één van hen dit, onder schriftelijke opgaaf van redenen, noodzakelijk acht.
2. De (loco)gemeentesecretaris van de centrumgemeente overlegt ten minste tweemaal per jaar met de (loco)gemeentesecretarissen van de gastgemeenten over de uitvoering van het DVO en de PDC, bedoeld in artikel 5.
3. De bij de uitvoering van de behartiging van het in artikel 2 gestelde belang en de uitvoering van de daartoe behorende taken betrokken medewerkers van de centrumgemeente en

gastgemeenten overleggen ten minste eens per kwartaal over de uitvoering van de DVO en de PDC en over de in artikel 2 bedoelde taken.

Informatie en verantwoording

Artikel 8 – Informatievoorziening door centrumgemeente

1. Het college van de centrumgemeente geeft de colleges van de gastgemeenten zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen vier weken schriftelijk de door een of meer leden van het college van de gastgemeenten gevraagde inlichtingen.
2. Het college van de centrumgemeente geeft de colleges van de gastgemeenten alle inlichtingen die het college van de gastgemeenten noodzakelijk en/of wenselijk acht.
3. Het college van de centrumgemeente geeft voor 1 maart van elk lopend boekjaar inzicht aan de raden in te verwachten ontwikkelingen alsmede de algemene financiële en beleidsmatige kaders voor het opvolgende jaar, teneinde de gemeenten in staat te stellen daar in hun begrotingscyclus op te anticiperen.

Artikel 9 – Informatievoorziening door gastgemeente

Het college en/of ambtenaren van de gastgemeente geven het college van de centrumgemeente binnen vier weken alle inlichtingen die het college of ambtenaren van de centrumgemeente ter behartiging van het in artikel 2 gestelde belang nodig heeft.

Artikel 10 – Overige informatievoorziening

1. De rekenkamers van de gastgemeenten en van de centrumgemeente zijn bevoegd alle documenten die ter behartiging van het in artikel 2 gestelde belang berusten bij het college van de centrumgemeente, te onderzoeken voor zover zij dat ter vervulling van haar taak als bedoeld in artikel 182, eerste lid, van de Gemeentewet nodig achten.
2. Het college van de centrumgemeente verstrekt desgevraagd binnen vier weken alle inlichtingen die de rekenkamers ter vervulling van haar taak als bedoeld in artikel 182, eerste lid, van de Gemeentewet nodig achten.

Geschillen

Artikel 11 – Geschillen

De deelnemers zullen geschillen als bedoeld in artikel 28 van de Wgr in onderling overleg proberen op te lossen, alvorens deze voor te leggen aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland.

Wijziging, toetreding en uittreding

Artikel 12 – Wijziging van de regeling

1. Deze regeling kan door de deelnemers op voorstel van elke deelnemer worden gewijzigd.
2. Een wijziging van de regeling vereist unanimiteit, tenzij in dit hoofdstuk anders is bepaald.
3. De wijziging van de regeling treedt, tenzij anders is bepaald, in werking op de dag volgend op die waarop de wijziging is bekendgemaakt.
4. Onder wijziging van de regeling in de zin van het derde artikellid wordt mede verstaan opheffing alsmede het toetreden tot de regeling.
5. Het college van de centrumgemeente is belast met bekendmaking van de gewijzigde regeling.

Artikel 13 Toetreding door andere gemeenten

1. Het overleg zoals bedoeld is in artikel 7, eerste lid bepaalt unaniem de randvoorwaarden waaronder instemming voor de toetreding van een nieuwe gastgemeente kan worden gegeven.

2. Toetreding van een gemeente is gebonden aan de volgende procedure:
   a. het verzoek tot toetreding wordt ingediend bij het college van de centrumgemeente, dat zo spoedig mogelijk dit verzoek vergezeld van een advies doorstuurt aan de deelnemers;
   b. Het besluit over de toetreding van een nieuwe gastgemeente en de voorwaarden waaronder deze instemming wordt gegeven, wordt genomen bij meerderheid van de stemmen in het overleg zoals bedoeld is in artikel 7, eerste lid en kan uitsluitend genomen worden bij voltallige aanwezigheid van de deelnemende gemeenten. De meerderheid bedoeld in vorige volzin dient te worden behaald met de stem van het lid van de centrumgemeente.
   c. het college van de centrumgemeente stelt de verzoekende gemeente in kennis van de genomen besluiten, als bedoeld onder b.

Artikel 14 – Uittreding

1. Een deelnemer kan twee jaar na datum van inwerkingtreding van deze regeling uittreden door een daartoe strekkend besluit van de deelnemer.
2. Voor uittreding van een gastgemeente geldt een opzeggingstermijn van een minimaal 1 jaar volgend op het in het eerste lid genoemde besluit, met ingang van 1 januari van het eerstvolgende kalenderjaar na de genoemde opzeggingstermijn.
3. Voor uittreding de centrumgemeente geldt een opzeggingstermijn van een minimaal 2 jaar volgend op het in het eerste lid genoemde besluit, met ingang van 1 januari van het eerstvolgende kalenderjaar na de genoemde opzeggingstermijn.
4. De financiële, juridische, personele en organisatorische consequenties worden, binnen zes maanden na opzegging, door het college van de centrumgemeente in een uittredingsplan in kaart gebracht. Bij het in kaart brengen van deze consequenties kan een onafhankelijke deskundige door de centrumgemeente en/of gastgemeente betrokken worden.
5. De deelnemers beslissen, na toestemming van hun raden, tot het vaststellen van het uittredingsplan.
6. De uittredingskosten worden ten laste van de uittredende gemeente gebracht. Tot deze uittredingskosten behoren:
   a. de incidentele kosten die rechtstreeks verband houden met de ontvlechting van deze gemeente uit de regeling;
   b. de kosten die verband houden met de (afbouw van de) ontstane overcapaciteit.

   Tot deze kosten behoren niet:
   a. de instandhoudingskosten.
7. De kosten voor uittreding worden gebaseerd op de feiten en omstandigheden die gelden op het moment van uittreding. Wijzigingen die zich voordoen of opkomen na het moment van de daadwerkelijke uittreding kunnen niet (alsnog) worden betrokken bij de bepaling van de hoogte van de uittredingskosten.
8. Het college van de centrumgemeente doet redelijkerwijs al het mogelijke om de kosten voor de uittredende gemeente zo laag mogelijk te houden. Daartoe doet het college van de centrumgemeente met de uittredende deelnemer onderzoek naar de mogelijkheid om uittredingskosten te verminderen.

Artikel 15 – Opheffing

1. De regeling kan tussentijds bij unaniem besluit worden opgeheven.
2. De deelnemers nemen geen besluit als bedoeld in het eerste lid dan nadat zij daartoe toestemming hebben verkregen van hun raden.
3. De opheffing gaat in op de eerste dag van de maand, volgend op die waarin het college van de centrumgemeente de opheffing openbaar heeft bekendgemaakt, tenzij het besluit tot opheffing een latere datum van ingang heeft.
4. Indien op grond van het eerste lid de regeling wordt opgeheven, geeft het college van de centrumgemeente een onafhankelijke derde opdracht om een opheffingsplan op te stellen,

nadat op de inhoud van deze opdracht bij gewone meerderheid van stemmen instemming is verkregen van de deelnemers.

5. Het opheffingsplan, bedoeld in het vierde lid, voorziet in ieder geval in de verplichting van de deelnemers tot deelneming in de financiële gevolgen van de opheffing van de regeling en in de personele gevolgen van de opheffing.
6. Het opheffingsplan wordt vastgesteld door het college van de centrumgemeente, nadat eerst zienswijze is gevraagd aan de raden van de gastgemeenten.
7. Het college van de centrumgemeente is belast met de uitvoering van het opheffingsplan, bedoeld in het vierde lid.

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 16 – Duur van de regeling

De regeling wordt met ingang van 1 januari 2026 getroffen voor onbepaalde tijd.

Artikel 17 - Evaluatie

De deelnemers dragen in hun jaarlijkse overleg zorg voor een evaluatie van de samenwerking.

Artikel 18 – Inzending regeling

De gemeente Arnhem is belast met de bekendmaking van de regeling zoals bedoeld in artikel 26 van de wet.

Artikel 19 – Archief

1. De centrumgemeente draagt zorg voor de archiefbescheiden van de centrumregeling.
2.a. De directeur van de gemeente Arnhem is belast met het beheer van de archiefbescheiden van de centrumregeling, voor zover deze niet zijn overgebracht naar de archiefbewaarplaats.
b. Het college van Arnhem stelt voorschriften vast voor het beheer van de archiefbescheiden van de centrumregeling, die nog niet naar de archiefbewaarplaats zijn overgebracht.
3.Voor de bewaring van de over te brengen archiefbescheiden van de centrumregeling wordt aangewezen de archiefbewaarplaats van de gemeente Arnhem, het regionaal historisch centrum Gelders Archief.
4. Met het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de centrumregeling, voor zover deze archiefbescheiden niet zijn overgebracht naar de archiefbewaarplaats, is belast de archivaris van Arnhem, het regionaal historisch centrum Gelders Archief
5.a. De archivaris van Arnhem, het regionaal historisch centrum Gelders Archief brengt onverwijld aan het college van Arnhem verslag uit over het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de centrumregeling die niet zijn overgebracht naar de archiefbewaarplaats.
b. Het college van Arnhem brengt onverwijld verslag uit aan de gemeenteraad van Arnhem over de uitoefening van de aan hen opgedragen zorg voor de archiefbescheiden en de uitvoering van het archiefbeheer van de centrumregeling.

Artikel 20 – Inwerkingtreding en citeerwijze

1. De regeling treedt in werking op 1 januari 2026.
2. De regeling wordt aangehaald als: “Centrumgemeenteregeling De Connectie”.

Toelichting

Artikel 1

In dit artikel worden de belangrijkste begrippen uit de regeling gedefinieerd.

Artikel 2

Artikel 10, eerste lid van de Wgr vereist dat de regeling het belang of de belangen ter behartiging waarvan het is zijn getroffen vermeldt. De deelnemers bepalen met gelijkluidend besluit welke

onderdelen of taken worden overgelaten aan de centrumregeling. Dit gebeurt door een collegebesluit, dat met unanimiteit kan worden gewijzigd. Deze regeling laat onverlet dat de centrumgemeente op verzoek behoeve van ook derden bedrijfsvoerings- en uitvoeringstaken kan verrichten.

Artikel 3
Een enkelvoudige centrumregeling kent één centrumgemeente, dat in is dit geval de gemeente Arnhem. Een centrumregeling kent geen eigen rechtspersoon, de rechtspersoon is derhalve ook de gemeente Arnhem.

Artikel 4
Gastgemeenten verlenen mandaat, volmacht en machtiging aan de centrumgemeente. Voor zover er sprake is van een situatie van artikel 10:4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) moet voor elk onderdeel dat in mandaat gegeven wordt expliciet toestemming gegeven worden door de gemandateerde (en in sommige gevallen ook zijn leidinggevende). Vandaar dat dit in de centrumgemeenteregeling is opgenomen, zodat dit niet voor elk onderdeel individueel noodzakelijk is.

Tevens is geregeld dat de gemeenten een alleenrecht/uitsluitend recht te verlenen als bedoeld in artikel 2.24, aanhef en onder a van de Aanbestedingswet 2012 voor de levering van de collectieve diensten en individuele diensten (meerwerk en maatwerk) die te maken hebben met de taken zoals bedoel in artikel 2.

Artikel 5
In dit artikel staat welke onderwerpen in ieder geval in de DVO en de PDC geregeld moeten zijn.

Artikel 6
In dit artikel staan de principes van de kostenverdeling.

Artikel 7
Van belang is dat in de regeling de contouren van de overleggen en de minimale frequentie is geregeld. Nadere uitwerking van de overleggen (eerste en tweede lid) zal plaatsvinden in reglementen van orde en andere governance stukken. Het overleg van de portefeuillehouders is tenminste eenmaal per jaar, maar kan wanneer daar noodzaak toe is op verzoek van één van de deelnemers bijeengeroepen worden.
Andere ambtelijke overleggen worden in een nader stuk uitgewerkt zodat deze makkelijk aan te passen zijn aan nieuwe ontwikkelingen.

Artikel 8-10
In artikel 8 is aangegeven hoe de centrumgemeente omgaat met inlichtingen die worden gevraagd. Tevens geeft de centrumgemeente voor 1 maart van het lopend boekjaar inzicht in de ontwikkelingen die het verwacht en de daarmee samenhangende financiële en beleidsmatige kaders die van invloed kunnen zijn op de begrotingen van de gastgemeenten. Dit zorgt ervoor dat de gemeentebesturen hierop kunnen anticiperen bij het ontwerpen en vaststellen van hun begroting.
Ook kan het nodig zijn dat de centrumgemeente informatie nodig heeft van een gastgemeente om bijvoorbeeld te kunnen anticiperen op nieuwe ontwikkelingen, dat is geregeld in artikel 9.
Verder is de wijze van informatievoorziening ten behoeve van onderzoeken van de rekenkamers, geregeld in artikel 10.

Artikel 11
Artikel 28 van de Wgr bepaalt dat geschillen omtrent de toepassing van een regeling door Gedeputeerde Staten worden beslist (voor zover op grond van de wet de rechterlijke macht niet bevoegd is). In een regeling kan een voorportaal worden opgenomen, dat moet worden aangewend voordat het geschil aan Gedeputeerde Staten wordt voorgelegd. Dit kan zijn ‘onderling overleg’ zoals

voorgesteld, maar ook bijvoorbeeld mediation of niet-bindend deskundigenadvies. In laatste instantie beslist Gedeputeerde Staten over een geschil.

Artikel 9 lid 1 van de Wgr vereist dat een regeling die voor onbepaalde tijd wordt getroffen, bepalingen bevat omtrent wijziging, opheffing, toetreding en de gevolgen van uittreding. Op grond van artikel 9 lid 1 en artikel 1 lid 3 en 4 van de Wgr moeten de deelnemers voor het wijzigen van, toetreden tot en uittreden uit een regeling eerst een e zienswijze vragen aan hun raden. Nadat op die zienswijze is ingegaan moeten zij alvorens een definitief besluit te nemen toestemming verkrijgen van hun raden.

Wijziging, toetreding en uittreding
Artikel 12 - 13
Het overleg van de portefeuillehouders stelt algemene randvoorwaarden vast waaronder zij willen overwegen een nieuwe gastgemeente toe te laten treden. Uiteindelijk kan er bij het besluit op een verzoek tot toetreding nog extra voorwaarden worden toegevoegd, gelet op de specifieke situatie.

Voor wat betreft de wijziging van de regeling is in zijn *algemeenheid* gekozen voor unanimiteit. Wanneer een andere gastgemeente wil *toetreden* – hiervoor moet de regeling ook worden gewijzigd - is er een gekwalificeerde meerderheid nodig van de deelnemers, waarbij bij de meerderheid van de stemmen in ieder geval de centrumgemeente onderdeel moet zijn. Zo wordt voorkomen dat de centrumgemeente tegen zijn wil of bedoeling in door de gastgemeenten wordt gedwongen ook diensten te leveren aan een nieuwe gastgemeente. Tevens wordt voorkomen dat (de minderheid) van de gastgemeente(n) een toetreding kan blokkeren. Het verzoek tot toetreding wordt ingediend bij de centrumgemeente.

Artikel 14
Zoals ook bij de eerdere samenwerking is opgenomen dat pas na een bepaalde termijn – in dit geval twee jaar - kan worden uitgetreden. Dit is van belang om vanuit een zekere bestendigheid de centrumregeling op te kunnen richten.

Omdat de consequenties voor de gastgemeenten bij uittreding van de centrumgemeente groter kunnen zijn dan andersom, is er voor de gastgemeente een opzegtermijn van een jaar, terwijl de centrumgemeente twee jaar van tevoren moet opzeggen.

In geval een uittreding op robuuste wijze verloopt, kan het verstandig zijn om een derde in te schakelen voor het maken van een uittredingsplan. Dit kan een onafhankelijke registeraccountant zijn, maar ook een financieel adviseur of een mediator behoort tot de mogelijkheden. Daarom staat er dat er bij het in kaart brengen van deze consequenties een onafhankelijke deskundige op verzoek door de centrumgemeente en/of gastgemeente betrokken kan worden. Het kan zijn dat partijen samen een onafhankelijke deskundige aanzoeken. Het kan ook zijn dat zij er belang aan hechten dat zij apart een deskundige benoemen. Kosten hiervan vallen onder de incidentele kosten die rechtstreeks verband houden met de ontvlechting van de gastgemeente uit de regeling.

Artikel 15 - 16
De centrumregeling is voor onbepaalde tijd aangegaan en kan tussentijds worden opgeheven. Hiervoor dient een opheffingsplan te worden vastgesteld.

Artikel 17
De gewijzigde Wgr geeft in artikel 11a aan dat een regeling bepalingen inhoudt omtrent de evaluatie van de regeling.

Artikel 18
De publicatie van de centrumregeling vindt plaats door de gemeente Arnhem, zijnde de centrumregeling.

Artikel 19
Op grond van artikel 40 lid 1 van de Archiefwet moet de regeling tevens een voorziening inhouden omtrent de zorg voor de archiefbescheiden De Connectie. Hiervoor is de gemeente Arnhem verantwoordelijk.

Besluit van

Zaaknummer

HET COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN RENKUM/RHEDEN

Overwegende dat

- het college een samenwerking is aangegaan met de gemeenten Arnhem en Rheden/Renkum middels de “Centrumgemeenteregeling De Connectie”;
- de gemeente Renkum/Rheden in die samenwerking een gastgemeente is en de gemeente Arnhem de centrumgemeente;
- dat deze publieke samenwerking berust op overwegingen van openbaar belang;
- dat in artikel 4, derde lid van de Centrumgemeenteregeling De Connectie is afgesproken dat de gastgemeenten bij separaat besluit aan de centrumgemeente een alleenrecht verlenen voor de taken die onder regeling vallen;
- dat onderhavig besluit als zodanig bedoeld is;
- dat de gemeente Renkum/Rheden voor de inkoop van diensten met betrekking tot de in die centrumregeling ondergebrachte uitvoerende (beheer-) taken voor onbepaalde tijd gebruik wil maken van de geboden mogelijkheid van vrijstelling van de aanbestedingsplicht door middel van toekenning van een uitsluitend recht (ook wel een alleenrecht of exclusief recht genoemd).

gelet op

- artikel 1 e.v. van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
- artikel 11 van de Europese richtlijn 2014/24/EU en artikel 2.24 sub a van de Aanbestedingswet 2012

BESLUIT:

I
Aan de gemeente Arnhem een alleenrecht/uitsluitend recht te verlenen als bedoeld in artikel 2.24, aanhef en onder a van de Aanbestedingswet 2012 voor de levering van de collectieve diensten die onderdeel zijn van de uitvoerende (beheer-) taken op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie (ICT), Facilitaire zaken, Belastingen en Basisregistraties, Personeels- en Salarisadministratie (PSA), Financiële administratie, Inkoop en Aanbesteding, Frontoffice en DIV, zoals nader uitgewerkt in de geldende Producten Diensten Catalogus van cluster De Connectie (gemeente Arnhem).
Tevens wordt bovengenoemd alleenrecht verleend voor individuele diensten (maatwerk) die door de gemeente Renkum/Rheden zijn ingekocht bij de gemeente Arnhem en die onderdeel zijn van de uitvoerende (beheer-) taken op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie (ICT), Facilitaire zaken, Belastingen en Basisregistraties, Personeels- en Salarisadministratie (PSA), Financiële administratie, Inkoop en Aanbesteding, Frontoffice en DIV, zoals bedoeld in de centrumgemeenteregeling De Connectie.

II SLOTBEPALING

1. Dit besluit treedt in werking op 1 januari 2026.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: “Alleenrecht Centrumgemeenteregeling De Connectie”

Aldus vastgesteld op [datum] door het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris, de burgemeester,

Bezwaar en voorlopige voorziening

Tegen dit besluit kunt u op grond van de Algemene wet bestuursrecht binnen zes weken na de dag waarop dit besluit bekend is gemaakt een bezwaarschrift indienen bij het college van burgemeester en wethouders van naam, postbusnr, postcode en plaats. Tevens kunt u, nadat een bezwaarschrift is ingediend tegen het besluit, op grond van artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland, afdeling bestuursrecht, postbus 9030, 6800 EM Arnhem verzoeken om een voorlopige voorziening. Daarbij dient een afschrift van het bezwaarschrift te worden overgelegd. Voor het indienen van een verzoek om voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd. De griffie van de rechtbank zal u hierover nader berichten.

Met opmerkingen [MD1]: Dit besluit van algemene strekking moet gepubliceerd worden in het digitale gemeenteblad!!!

Overgangsovereenkomst
De Connectie
Gemeente Arnhem, Renkum en Rheden

Inhoudsopgave

Artikel 1. Definities
Artikel 2. Overgang van activiteiten
Artikel 3. Overgang personeelsleden
Artikel 4. Overdracht activa
Artikel 5. Overgang passiva
Artikel 6. Gang van zaken overdracht activa en passiva
Artikel 7. Documenten en archief
Artikel 8. Overeenkomsten met derden
Artikel 9. Vergunningen, verzekeringen en logo’s
Artikel 10. Contractoverneming
Artikel 11. Aanvullende handelingen en calamiteiten
Artikel 12. Juridische procedures
Artikel 13. Wijzigingen
Artikel 14. Toepasselijk recht en geschillen
Artikel 15. Kennisgevingen

PARTIJEN:

1. Bedrijfsvoeringorganisatie De Connectie, statutair gevestigd te Arnhem, hierna te noemen: De Connectie, in deze vertegenwoordigd door
Hierna: De Connectie

2. De gemeente Arnhem, in deze vertegenwoordigd door ,

Hierna: Centrumgemeente

3. De gemeente Renkum, in deze vertegenwoordigd door ,
4. De gemeente Rheden, in deze vertegenwoordigd door ,

Hierna: Gastgemeenten

Tezamen genoemd: Gemeenten

nemen het volgende in aanmerking:

A. Dat op 1 januari 2026 de centrumgemeenteregeling “De Connectie” in werking treedt;
B. Het bestuur van De Connectie wenst de activiteiten onder te brengen bij de gemeente Arnhem per 1 januari 2026;
C. De gemeente Arnhem wenst de activiteiten van De Connectie als centrumgemeente voort te zetten;
D. De gemeente Arnhem en de Gastgemeenten hebben hierover overeenstemming bereikt en wensen de gemaakte afspraken hierbij vast te leggen.

en komen het volgende overeen:

Artikel 1. Definities

College:	College van burgemeester en wethouders
Overdrachtsbalans:	De eindbalans gesplitst in achterblijvende posten en over te dragen posten.
Openingsbalans:	De balans zoals die per 1 januari 2026 wordt opgesteld door de gemeente Arnhem.
Waarderingsgrondslagen:	De bij de vaststelling van de jaarrekening tot en met december 2025 door De Connectie gehanteerde waarderingsgrondslagen.
Personeelsleden:	De personeelsleden die op 31 december 2025 in dienst zijn van De Connectie.

Artikel 2. Overgang van activiteiten

De Connectie draagt met ingang van 1 januari 2026 alle activiteiten over aan de Centrumgemeente. De Centrumgemeente aanvaardt van De Connectie met ingang van 1 januari 2026 alle activiteiten zoals deze op dit moment door De Connectie worden uitgevoerd. De Centrumgemeente verplicht zich hiermee de activiteiten per 1 januari 2026 voor eigen rekening en risico voort te zetten, zulks met inachtneming van hetgeen in deze overeenkomst is bepaald.

Artikel 3. Overgang van Onderneming

Omdat afgesproken is dat de activiteiten en het personeel van De Connectie ‘as-is’ overgaan, is er sprake van overgang van onderneming. Dit betekent dat medewerkers op grond van artikel 7:662 e.v. van het BW, per 1 januari 2026 van rechtswege in dienst treden bij de Centrumgemeente. Hierbij blijven alle rechten en verplichtingen uit de bestaande arbeidsovereenkomst in stand.

Artikel 4. Overdracht activa

1. De activa die op 31 december 2025 in gebruik en eigendom zijn bij De Connectie, worden met ingang van 1 januari 2026, overgedragen tegen boekwaarde volgens de consistent toegepaste waarderingsgrondslagen en door de Centrumgemeente in eigendom aanvaard.
2. Levering van de activa welke worden overgedragen door De Connectie aan de centrumgemeente vindt plaats doordat op 1 januari 2026 of zo spoedig mogelijk daarna de navolgende rechtshandelingen zullen worden verricht. De roerende zaken worden in eigendom overgedragen doordat De Connectie aan de Centrumgemeente toegang verschaft tot de ruimten, waarin of waarop deze zaken zich bevinden, mede door afgifte van de sleutels en eventuele eigendomsbewijzen, waardoor deze zaken volledig ter beschikking van de Centrumgemeente komen.
3. De Connectie of de Centrumgemeente geeft de Gastgemeenten op 1 januari 2026 of zo spoedig mogelijk daarna de gelegenheid de activa die van de Gastgemeenten eigendom blijven weer in bezit te nemen door toegang te verschaffen tot de ruimten waarin zich de betreffende activa bevinden.
4. De vorderingen op debiteuren en overige vorderingen en activa worden aan de Centrumgemeente overgedragen tegen boekwaarde. Direct na besluitvorming zal hierover mededeling gedaan worden aan de betreffende debiteuren.

Artikel 5. Overgang passiva

1. De Centrumgemeente neemt per 1 januari 2026 van De Connectie alle verplichtingen jegens derden uit hoofde van het uitoefenen van de activiteiten van De Connectie over tegen de boekwaarde. De Centrumgemeente vrijwaart De Connectie voor alle verplichtingen die aldus aan de Centrumgemeente worden overgedragen:
   a. alle schulden aan derden;
   b. de verplichtingen voortvloeiende uit vooruit ontvangen subsidies en af te rekenen bedragen;
   c. alle reserves en voorzieningen, voor zover deze op de overdrachtsbalans staan vermeld;
   d. alle niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen.
2. De Connectie zal de Centrumgemeente onverwijld op de hoogte stellen indien jegens haar aanspraak wordt gemaakt op voldoening van een door de Centrumgemeente overgenomen schuld. De Connectie en Gemeenten zullen zich inspannen dergelijke schulden zo beperkt mogelijk te houden.

Artikel 6. Gang van zaken overdracht activa en passiva

De Connectie zal een Overdrachtsbalans opmaken. In de Overdrachtsbalans zullen zijn opgenomen de in artikel 4 lid 1 en 3 respectievelijk artikel 5 lid 1 genoemde activa en passiva en bijbehorende specificaties. De Centrumgemeente zal de waarde van de overgedragen activa en passiva opnemen in de eigen balans tegen de boekwaarde conform het BBV.

Artikel 7. Documenten en Archief

1. De documenten met betrekking tot Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie zullen worden afgesloten en in goede, geordende en toegankelijke staat worden overgedragen aan de Centrumgemeente.
2. Archiefbescheiden van Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie die niet langer regelmatig worden gebruikt, worden tot het moment van vernietiging of overbrenging in goede, geordende en toegankelijke staat gebracht en gehouden. Wanneer documenten vanwege hun juridische, informatieve of historische waarde bewaard moeten blijven, zullen zij in de toekomst naar het Gelders Archief of diens rechtsopvolger worden overgebracht.
3. Door Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie ontvangen of opgemaakte gemeentelijke archiefbescheiden worden ter beschikking gesteld aan de Centrumgemeente om deze archiefbescheiden te archiveren en te beheren.
4. Partijen blijven te allen tijde zorgdrager van het archief dat de Connectie of diens opvolger, namelijk de Centrumgemeente, namens hen beheert.

Artikel 8. Overeenkomsten met derden

1. Per 1 januari 2026 draagt De Connectie aan de Centrumgemeente over en aanvaardt de Centrumgemeente alle rechten en verplichtingen uit deze overeenkomsten.
2. De Connectie en de Centrumgemeente vragen de medewerking van de contractuele wederpartij voor beëindiging of overdracht. Indien en voor zover die medewerking niet wordt verkregen, zal De Connectie de betreffende overeenkomsten zo spoedig mogelijk (doen) beëindigen.
3. Op basis van overleg tussen De Connectie en de Gemeenten zullen eventuele hieruit voortvloeiende kosten volgens de vaste verdeelsleutel worden verdeeld.

Artikel 9. Vergunningen, verzekeringen, logo's etc.

1. De Connectie draagt per 1 januari 2026 alle vergunningen, erkenningen, goedkeuringen en toestemmingen, over aan de Centrumgemeente. Indien en voor zover die vergunningen, erkenningen, goedkeuringen en toestemmingen niet overdraagbaar zijn, vraagt de Centrumgemeente voorafgaand aan 1 januari 2026 nieuwe vergunningen, erkenningen, goedkeuringen en toestemmingen aan.
2. De Connectie en de Centrumgemeente dragen per 1 januari 2026 zorg voor de overdracht van de verzekeringen van De Connectie. Indien en voor zover verzekeringen niet overdraagbaar zijn, zorgt de Centrumgemeente voorafgaand aan 1 januari 2026 voor een afdoende verzekering.
3. De Connectie draagt per 1 januari 2026 aan de Centrumgemeente de logo's, de huisstijl en de social media van De Connectie over. Tevens krijgt Centrumgemeente de bevoegdheid om de handelsnaam "De Connectie" te voeren.

Artikel 10. Contractoverneming

De Connectie en de Centrumgemeente mogen hun rechten en plichten uit deze overeenkomst niet overdragen aan een derde zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de andere partij en van de Gastgemeenten.

Artikel 11. Aanvullende handelingen en calamiteiten

1. Indien na 1 januari 2026 aanvullende handelingen of afspraken zijn vereist teneinde de Centrumgemeente in de gelegenheid te stellen de activiteiten naar behoren uit te oefenen en de bepalingen van deze overeenkomst te implementeren, zullen Gemeenten zich inspannen deze handelingen te verrichten respectievelijk die afspraken te maken.
2. Als gedurende beginperiode van twee jaar na 1 januari 2026 onverwachte tegenvallers optreden met financiële consequenties die betrekking hebben op de periode voor 1 januari 2026, gaat de Centrumgemeente in overleg met de Gastgemeenten.

Artikel 12. Juridische procedures

Juridische procedure(s) met betrekking tot aangelegenheden van De Connectie, worden voor zover mogelijk vanaf 1 januari 2026 gevoerd door de Centrumgemeente, waaronder begrepen het aanwenden van rechtsmiddelen. Indien dit niet mogelijk is, omdat de procedure (juridisch) niet kan worden overgenomen door de Centrumgemeente, zal deze De Connectie hierin ondersteunen.

Artikel 13. Wijzigingen

Deze overeenkomst kan slechts worden gewijzigd of aangevuld door middel van een nadere schriftelijke overeenkomst tussen Gemeenten.

Artikel 14. Toepasselijk recht en geschillen

Deze overeenkomst is opgemaakt naar en wordt geregeerd door Nederlands recht.
In geval bij de uitvoering van deze overeenkomst, dan wel de nadere overeenkomsten

die daarvan het gevolg zijn, een geschil ontstaat, is de Rechtbank te Arnhem bevoegd van het geschil kennis te nemen.

Artikel 15. Kennisgevingen

Alle ambtelijke mededelingen of kennisgevingen aan de centrumgemeente zullen schriftelijk geschieden als volgt:

Gemeente Arnhem
t.a.v Het college van Burgemeester en Wethouders
Postbus 9029
6800EL Arnhem

zolang de Centrumgemeente niet een ander adres opgeeft.

Alle mededelingen of kennisgevingen aan De Connectie zullen schriftelijk geschieden als volgt:

Bedrijfsvoeringorganisatie De Connectie
t.a.v. De directeur, S. de Kleyn
Postbus 2142
6802 CC Arnhem

zolang De Connectie niet een ander adres opgeeft.

Aldus in tweevoud opgemaakt en ondertekend te Arnhem op ……2025

De Connectie
Namens deze,

De gemeente Arnhem
Namens deze,

De gemeente Renkum
Namens deze,

De gemeente Rheden
Namens deze,

DIENSTVERLENINGSOVEREENKOMST 2026

Tussen

Gemeente Renkum
Gemeente Rheden

En

Gemeente Arnhem

ONDERGETEKENDEN:

1. De publiekrechtelijke rechtspersoon de Gemeente RENKUM, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens Mandaatbesluit gemeente Renkum XX van XXX , te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris, XX , die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst, hierna te noemen: **'RENKUM'**,

2. De publiekrechtelijke rechtspersoon de Gemeente RHEDEN, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens het algemeen mandaatbesluit van de gemeente Rheden van XXX, te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris, XXX, die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst, hierna te noemen: **'RHEDEN'**,

Deelnemers onder 1 en 2 hierna te noemen: '**de Gastgemeenten'** en

3. De publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Arnhem, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens het algemeen mandaatbesluit van de Centrumgemeente van XXX , kenmerk XXX, te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris de heer P. Sennema, die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst, hierna te noemen: **'ARNHEM'**,

Deelnemers onder 3 hierna te noemen: '**de Centrumgemeente'**

Deelnemers onder 1 tot en met 3 gezamenlijk hierna te noemen: '**Deelnemers'**.

GELET OP:

- de Centrumgemeenteregeling De Connectie (hierna: de Gemeenschappelijke Regeling, ondertekend door de deelnemers op XXXX,

OVERWEGEN:

- De gemeenten Renkum en Rheden in de gemeenschappelijke regeling de Gastgemeenten zijn en de gemeente Arnhem de Centrumgemeente;

- Deelnemers wensen met oog voor elkaars belangen deze de samenwerking aan te gaan, waarbij transparantie als uitgangspunt geldt;

- Deze DVO vormt de gezamenlijke uitwerking door de deelnemers van:
  - de door de deelnemers getroffen centrumregeling De Connectie en
  - het Invlechtingsplan alsmede de Businesscase welke de Centrumgemeente op 24 juni 2025 heeft vastgesteld.

  De DVO legt op hoofdlijnen de voorwaarden vast waaronder de Centrumgemeente de werkzaamheden en diensten voor de Gastgemeenten zal uitvoeren. De bepalingen uit deze DVO zijn integraal van toepassing op alle leveringsovereenkomsten die door de Deelnemers worden aangegaan;

- De Gastgemeenten hebben een alleenrecht verleend als bedoeld in artikel 2.24, aanhef en onder a van de Aanbestedingswet 2012 voor de levering van de collectieve diensten Centrumgemeente om een beroep te kunnen doen op een aanbestedingsuitzondering;

- De Overwegingen maken integraal deel uit van de DVO.

KOMEN HET VOLGENDE OVEREEN:

Artikel 1 Begripsbepalingen

Voor de toepassing van deze DVO wordt verstaan onder:

AIV:	Algemene inkoopvoorwaarden voor leveringen en diensten zoals deze worden gehanteerd door de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden.
Basisdienstverlening:	De producten en diensten zoals in de PDC zijn omschreven.
Leverings-overeenkomst:	Tussen de Gastgemeente en de Centrumgemeente gesloten overeenkomst over de door de Gastgemeente per jaar gewenste hoeveelheid van de producten en diensten die deel uitmaken van de Basisdienstverlening.
Contractjaar:	Een administratief boekjaar de periode van 1 januari tot en met 31 december.
Contractmanager:	De door de Deelnemers schriftelijk aangewezen vertegenwoordiger, die hun bij het contractbesprekingsoverleg vertegenwoordigt.
De Connectie:	Cluster dat onderdeel uitmaakt van de gemeente Arnhem.
DVO:	deze dienstverleningsovereenkomst.
Gemeenschappelijke regeling:	Centrumgemeenteregeling De Connectie, zoals vastgesteld door de Deelnemers.
GIBIT:	Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT, zoals vastgesteld door de VNG.
Volumewijziging:	Hiervan is sprake indien gedurende de looptijd van de Leveringsovereenkomst het gecontracteerde afnamevolume naar boven of naar onder gewijzigd dient te worden.
Innovatie en ontwikkeling:	Vernieuwende en/of verbeterende toevoegingen, wijzigingen, ontwikkelingen en vervangingen van processen en producten in bedrijfsvoering en dienstverlening.
Kostprijs:	Prijs per eenheid product of dienst zoals bepaald in de jaarlijkse begroting en opgenomen in de leveringsovereenkomst.
Leveringseenheid:	Standaardeenheid zoals opgenomen in een addendum bij de PDC waarin een product of dienst wordt aangeboden.
Lifecycle management:	Up tot date houden van de bestaande functionaliteit en kwaliteit binnen de geldende PDC.
Maatwerk	De producten en/of diensten die door de Gastgemeente zijn ingekocht bij de Centrumgemeente en die onderdeel zijn van de uitvoerende (beheer-) taken op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie (ICT), Facilitaire zaken, Belastingen en Basisregistraties, Personeels- en Salarisadministratie (PSA), Financiële administratie, Inkoop en Aanbesteding, Frontoffice en Documentaire Informatievoorziening (DIV) niet tot de Basisdienstverlening behoren.
Maatwerkovereenkomst:	tussen de Gastgemeente en de Centrumgemeente gesloten overeenkomst over de door de Centrumgemeente aan de Gastgemeente geleverde maatwerk

producten en/of diensten. Deze overeenkomst kan ook onderdeel zijn van de leveringsovereenkomst.

Meetjaar: Het jaar voorafgaande aan het afnamejaar (contractjaar).

Roadmap: Het meerjarig strategisch plan op hoofdlijnen.

Strategisch adviesraad: Gezamenlijk overleg van de gemeentesecretarissen van Deelnemers, de Directeuren bedrijfsvoering van Deelnemers en de Clustermanager De Connectie van de gemeente Arnhem.

Servicemanager: De door de deelnemer aangewezen vertegenwoordiger die de continuïteit en dienstverlening bewaakt voor het aangewezen taakgebied zoals vastgelegd in de Centrumregeling.

Tactische adviesraad: gezamenlijk overleg met vertegenwoordigers van de deelnemende partijen (afdelingshoofden en procesverantwoordelijken).

PDC: de Producten- en Dienstencatalogus inhoudende een beschrijving van de basisproducten en basisdiensten met prestatie-indicatoren en kwaliteitsnormen die worden geleverd door de Centrumgemeente.

Onvermijdbare kosten: Betreft kosten die de Centrumgemeente maakt en verband houden met de dienst of levering volgend uit betalingsverplichtingen aan derden die redelijkerwijs niet ongedaan gemaakt kunnen worden of kosten van de Centrumgemeente die niet direct beïnvloedbaar zijn zoals bijvoorbeeld in verband met personeel.

Artikel 2 Opdracht en Onderwerpen van de DVO

1. De Gastgemeenten dragen op en de Centrumgemeente aanvaardt als opdracht van de deze gemeenten, het verrichten van werkzaamheden en het verlenen van diensten met betrekking tot de volgende taken:
   a. Informatie- en Communicatietechnologie (ICT);
   b. Facilitaire zaken;
   c. Belastingen en Basisregistraties;
   d. Personeels- en Salarisadministratie (PSA);
   e. Financiële administratie en verzekeringsbeheer (FA);
   f. Inkoop en Aanbesteding (I&A);
   g. Frontoffice;
   h. Documentaire Informatievoorziening (DIV);
2. Alle producten en diensten die de Centrumgemeente op grond van de taken zoals genoemd in het eerste lid van deze overeenkomst levert en die de Gastgemeenten kunnen afnemen staan opgenomen in de PDC (met productbladen) die jaarlijks wordt vastgesteld door Deelnemers.
3. De planning van de afname en de prioritering van de levering van de producten en diensten tussen de Centrumgemeente en de Gastgemeente wordt met elkaar nader afgestemd en per gemeente vastgelegd in Leveringsovereenkomsten die de Gastgemeenten gehouden jaarlijks zijn af te sluiten met de Centrumgemeente, met inachtneming van artikel 3 van deze DVO.
4. In de PDC is iedere af te nemen product of dienst als volgt gespecificeerd:
   a. Het te leveren product of de te verrichten dienst;
   b. De kostprijs per leveringseenheid;
   c. De benodigde input van de betrokken Gastgemeente(n);
   d. De output van de Centrumgemeente;
   met daarbij de prestatie-indicator(en) en de eventuele specifieke product- of dienstgerelateerde kwaliteitsnorm(en).

Artikel 3 Leveringsovereenkomst en Volumewijziging

1. De Gastgemeente en de Centrumgemeente sluiten Leveringsovereenkomsten voor de levering van de producten en diensten die zijn opgenomen in de PDC. Dit doen zij zodanig tijdig, dat dit in de begroting van Deelnemers kan worden meegenomen.
2. De Leveringsovereenkomst wordt aangegaan voor de duur van een jaar, mocht na afloop van dat jaar geen nieuwe Leveringsovereenkomst tot stand is gekomen wordt de oude Leveringsovereenkomst verlengd totdat een nieuwe Leveringsovereenkomst is afgesloten.
3. De Gastgemeenten en de Centrumgemeente baseren hun totale volume- en afnameplanningen voor de Basisdienstverlening in een Contractjaar op de gerealiseerde volumes en afnames van het Meetjaar, voorafgaande aan het Contractjaar, aangevuld met specifieke besluitvorming of verwachte ontwikkelingen in het Contractjaar.

Artikel 3a Volumewijziging gedurende het contractjaar

1. Wanneer een Gastgemeente te kennen geeft een volumetoename van ten minste 10% van de Leveringseenheden nodig te hebben treden de Contractmanagers daarover zo spoedig mogelijk in overleg. Een dergelijke volumetoename valt buiten het afgesproken budgettaire kader van de leveringsovereenkomst en wordt nader geregeld in een addendum op de leveringsovereenkomst. Indien over de volumetoename binnen een naar de specifieke omstandigheden redelijke termijn, doch uiterlijk binnen drie maanden, geen overeenstemming wordt bereikt omdat de Centrumgemeente heeft aangegeven niet of niet tijdig meer volume te kunnen leveren, is het de betrokken Gastgemeente(n) toegestaan om het product zelf te maken dan wel het product of de dienst elders te betrekken.
2. Wanneer de overeengekomen volumes van de Leveringseenheden in de Leveringsovereenkomst voor een Gastgemeente gedurende het betreffende Contractjaar ten minste 10% te groot blijken, treden de Contractmanagers in overleg. De Centrumgemeente onderzoekt of de betreffende Leveringseenheden gedurende het lopende Contractjaar kunnen worden ingezet ten behoeve van andere Deelnemers of Derde. Dit laat onverlet de financiële verplichting die de individuele Gastgemeente met de Centrumgemeente in de Leveringsovereenkomst is aangegaan.

Artikel 3b Volumewijziging en taakvermindering bij een nieuw contractjaar

1. De Centrumgemeente gaat ervan uit dat de Basisdienstverlening door de Gastgemeenten voor langere tijd wordt afgenomen en stemt hier haar inkoopbeleid, waaronder mede begrepen de duur van haar inkoopverplichtingen, op af. Indien een Gastgemeente van een product dat of dienst die behoort tot de Basisdienstverlening in een Leveringsovereenkomst van een nieuw Contractjaar ten minste 10% minder afneemt ten opzichte van de Leveringsovereenkomst van het daaraan voorgaande Contractjaar is de Centrumgemeente gerechtigd de eventuele Onvermijdbare kosten, onderbouwd bij deze Gastgemeente in rekening te brengen.
2. Indien een Gastgemeente aangeeft alle producten van een bepaalde taak zoals omschreven in artikel 2, eerste lid niet meer te willen afnemen dan kan dit pas twee jaar na datum van inwerkingtreding van de Gemeenschappelijke regeling, waarbij een opzeggingstermijn voor dat gedeelte van de leveringsovereenkomst van een minimaal 1 jaar geldt.

Artikel 3c Maatwerk

Maatwerk voor een Gastgemeente valt buiten het afgesproken budgettaire kader. Voor deze afname wordt een aparte (maatwerk) overeenkomst opgesteld, waarop artikel 7 van deze DVO niet van toepassing is. Hiervoor wordt separaat gefactureerd en betaald.

Artikel 4 Verplichtingen van de Centrumgemeente

1. De normen van de dienstverlening zoals opgenomen in de PDC zijn uitgangspunt bij de uitvoering van de dienstverlening.
2. De Centrumgemeente verstrekt maandelijks en per kwartaalrapportages over onder meer de geleverde diensten, incidentmanagement, leveringsaantallen en kosten.
3. De Centrumgemeente houdt zich aan door de Gastgemeenten individueel of gezamenlijk vastgesteld beleid en in het bijzonder de wettelijke verplichtingen over informatiebeveiliging en voldoet eveneens aan de wettelijke bepalingen over de verwerking van persoonsgegevens. De Gastgemeenten stellen de Centrumgemeente tijdig op de hoogte van het voornemen van nieuw beleid en eventuele wijzigingen van bestaand beleid.

4. De Centrumgemeente zorgt ervoor kennis te hebben van de gemeentelijke systemen, infrastructuur en programmatuur. Ook beschikt zij over adequate en actuele kennis van alle toepasselijke wet- en regelgeving.
5. De Centrumgemeente zorgt dat haar personeel de beveiligingsprocedures en huisregels bij de Gastgemeente(n), waar de overeengekomen werkzaamheden worden verricht, nauwgezet naleeft.
6. Voor het optreden van de Deelnemers bij Calamiteiten, levert De Connectie een bereikbaarheidsdienst ten behoeve van de Deelnemers. De bereikbaarheidsdienst is een telefonische dienst, bereikbaar 24/7 die de oproep van de veiligheidscoördinator van de gemeente aanneemt, de gevraagde ondersteuning op het gebied van de beschreven diensten in de PDC aanhoort en, daar waar mogelijk, opstart. Deelnemers zullen deze dienst en hun behoefte aan ondersteuning samen met de Centrumgemeente (cluster De Connectie) nader specificeren in een addendum bij deze DVO.

Artikel 5 Procesafspraken

1. Deelnemers wijzen per taakgebied een Servicemanager aan die als eerste aanspreekpunt voor de Centrumgemeente fungeert met betrekking tot de uitvoering van de Basisdienstverlening. Deelnemers zorgen voor het bijhouden van een actuele lijst van Servicemanagers.
2. De Servicemanagers van de Deelnemers zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de afstemming en de naleving van de PDC in de dagelijkse operatie, de voortgang van de realisatie en het beheer van incidenten binnen de basisdienstverlening. Zij fungeren als eerste escalatieniveau op het gebied van de basisdienstverlening. De Gastgemeenten stellen aan de Centrumgemeente waar nodig informatie beschikbaar over gemeentelijke systemen, infrastructuur, applicaties en programmatuur en zij bieden de Centrumgemeente hier toegang toe.
3. De Centrumgemeente stelt als integraal onderdeel van de Roadmap een plan vast dat richting geeft aan de doorontwikkeling van de basisdienstverlening zoals uitgewerkt in de PDC. Hierbij besluiten de Deelnemers samen ‘wat’ er aan producten en diensten geleverd wordt, De Centrumgemeente bepaalt ‘hoe’ deze worden geleverd. Het voorgaande wordt vastgelegd in de PDC. De Gastgemeenten leveren hiervoor hun inzichten en feedback vanuit hun behoeften, ervaringen, belangen en gemeentelijk beleid.
4. De Centrumgemeente zal zich tot het uiterste inspannen om bij contractering met derden over de levering van producten of diensten de AIV van toepassing te verklaren en bij de levering ICT-componenten de GIBIT voorwaarden. Indien het, ondanks deze inspanning, niet mogelijk blijkt dan kan de Centrumgemeente besluiten andere (algemene) voorwaarden op de betreffende levering van toepassing te verklaren. In dat geval neemt de Centrumgemeente de belangen van de Gastgemeente in acht en draagt zij er zorg voor dat deze alternatieve voorwaarden geen afbreuk doen aan de wettelijke verplichtingen of de positie en belangen van de Gastgemeente. Deze belangen betreffen bijvoorbeeld, doch niet uitsluitend, overeen te komen termijnen, kwaliteitsnormen, privacy en informatieveiligheid, onderhoud en ondersteuning, garanties, aansprakelijkheid, en mogelijkheden voor opzegging en ontbinding. De Centrumgemeente informeert de Gastgemeente wanneer onder andere voorwaarden dan de GIBIT wordt gecontracteerd.

Artikel 6 Governance – basisdienstverlening PDC

1, Eens per jaar vindt er door de verantwoordelijke wethouders van de Deelnemers overleg plaats omtrent de afstemming, voortgang, verantwoording en koersbepaling voor de basisdienstverlening (PDC) van de centrumregeling De Connectie.
2. De (loco)gemeentesecretaris van de Centrumgemeente overlegt ten minste tweemaal per jaar met de (loco)gemeentesecretarissen van de Gastgemeenten over de uitvoering van het DVO en de PDC.
3. Eens per jaar wordt in een overleg door de verantwoordelijke directeuren bedrijfsvoering van de Deelnemers de PDC vastgesteld. Mocht na afloop van dat jaar geen nieuwe PDC tot stand zijn gekomen wordt de oude PDC verlengd totdat een nieuwe PDC wordt vastgesteld.
4. Deelnemers zorgen voor het bijhouden van een actuele lijst van Contractmanagers. Maandelijks is er een overleg met de contractmanagers van de Deelnemers.
5. Eens per kwartaal vindt er overleg over het contractmanagement en voortgang plaats. Bij dit overleg zijn in ieder geval aanwezig: de directeuren Bedrijfsvoering van de Gastgemeenten, de clustermanager van De Connectie en de contractmanagers van de Deelnemers.
6. Lifecycle management maakt onderdeel uit van de basisdienstverlening. Investeringen en vervangingen/vernieuwingen worden verrekend door middel van het kostprijsmodel.

Artikel 7 Adviesraden – Innovatie en ontwikkeling

1. Er is een Strategische Adviesraad, bestaande uit de strategische vertegenwoordigers van de Deelnemers. Hiertoe behoren in ieder geval: de gemeentesecretarissen van Deelnemers, de Directeuren met bedrijfsvoering in hun pakket van de Deelnemers en de Clustermanager De Connectie van de Centrumgemeente. Binnen dit overleg vindt de strategische afstemming binnen de samenwerking plaats over de beleidsmatige en strategische onderwerpen die binnen het bereik van deze dienstverleningsovereenkomst vallen.
2. De strategische adviesraad richt zich op de meerjarenvisie en de doorvertaling daarvan naar een Roadmap die ook de financiële impact op hoofdlijnen inzichtelijk maakt.
3. De Strategische Adviesraad vergadert ten minste twee keer per jaar of meer en voor zover ten minste twee Deelnemers dit nodig achten.
4. De directeur bedrijfsvoering van de Centrumgemeente is verantwoordelijk voor het tijdig verstrekken van een (concept) Roadmap aan de Strategische Adviesraad. In de Roadmap worden richting, visie (ook voor de lange termijn), de koers en het beleid beschreven ten behoeve van de Strategische Adviesraad.
5. In de Strategische Adviesraad hebben de Deelnemers een inspanningsverplichting om samen tot consensus te komen inzake de visie en de Roadmap. Indien consensus onverhoopt uitblijft, is de Centrumgemeente gerechtigd een definitief besluit te nemen daarbij motiverend blijk gevend van het meenemen van de belangen van de Gastgemeenten.
6. Er is een Tactische Adviesraad bestaande uit tactische vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten. Hiertoe behoren in ieder geval: de afdelingshoofden van de betrokken afdeling van de Deelnemers en de procesverantwoordelijken. Binnen dit overleg vindt de tactische afstemming binnen de samenwerking plaats.
7. De Tactische Adviesraad richt zich op de uitvoering van de vastgestelde meerjarenvisie. Deze adviesraad vertaalt deze visie in een uitvoeringsplan voor jaarplannen, portfoliokeuzes, coördinatie, projecten, rapportages, prioritering en signalering op projectbasis. Deze adviesraad brengt verslag uit aan de strategische adviesraad over de voortgang van de uitvoering van het plan.
8. De Tactische Adviesraad vergadert ten minste vier keer per jaar of meer en voor zover ten minste twee Deelnemers dit nodig achten.
9. De Tactische Adviesraad wordt in ieder geval van input voorzien door een tactisch plan (uitvoeringsplan). Hierin is aandacht voor de procesoptimalisatie, portfoliosturing, coördinatie, prioritering en signalering. De concerndirecteur Bedrijfsvoering van de Centrumgemeente is verantwoordelijk voor het tijdig verstrekken van dit (concept) plan aan de Tactische Adviesraad.
10. Voor projecten geldt een eigen afzonderlijke governance structuur waarin – conform de vastgestelde projectstructuur – de rollen, verantwoordelijkheden, besluitvorming en rapportagelijnen voor dit project worden vastgelegd. Per project zal de projectleider ervoor zorgdragen dat het voorgaande met de Deelnemers wordt bepaald.
11. Uitvoeringsplannen en projectplannen voor innovatieve projecten bevatten een business-case met de modulaire impactanalyse voor de Gastgemeente en Centrumgemeente zodat op basis hiervan Deelnemers kunnen besluiten over eventuele deelname.
12. Afspraken ten aanzien deelname aan innovaties en ontwikkelingen (modulaire opbouw) en de financiële afspraken over (verrekening van) kosten worden op projectbasis gemaakt.

Artikel 8 Vergoeding van de dienstverlening en betaling

1. De Gastgemeente is aan de Centrumgemeente voor haar Basisdienstverlening een vergoeding verschuldigd. De vergoeding vloeit voort uit de jaarlijks op te stellen Leveringsovereenkomsten en is gebaseerd op de jaarlijks in overleg tussen Deelnemers op te stellen PDC.
2. In de leveringsovereenkomst voor de Basisdienstverlening tussen de Centrumgemeente en de Gastgemeente is de aard, omvang en berekeningswijze van de vergoeding per gemeente opgenomen met inachtneming van het bepaalde in artikel 3 van onderhavige DVO.
3. Bij bepaling van de vergoeding als bedoeld in het eerste lid wordt het kostprijsmodel gehanteerd. Dit houdt in dat kosten tot stand komen op basis van de vastgestelde leveringseenheden door productprijs x leveringsaantallen. De Centrumgemeente berekent de instandhoudingskosten hierbij niet door aan de Gastgemeenten.

4. Instandhoudingskosten bestaan uit kosten voor de concernoverhead, het bedrijfsbureau, de managers en het verbruik van De Connectie zelf.
5. De kostprijzen worden jaarlijks bij het opstellen van de begroting vastgesteld en gedeeld met een overzicht van kosten op basis van de begroting.
6. De herverdelingsafspraak zoals bepaald in het Intentiebesluit van 15 oktober 2024 en uitgewerkt in paragraaf 4.2, 4.3, 4.4, 5.3.2 en 5.3.3. van de “Businesscase omvorming en invlechting van De Connectie” is uitgewerkt in een separate overeenkomst.wordt nader uitgewerkt in een separaat besluit.
7. Indexering van de kostprijs vindt bij de begroting plaats op basis van IMOC Prijsindex voor Materiele Overheidsconsumptie en op basis van de CAO zodra deze is vastgesteld.
8. Indien er sprake is van een vraag naar producten of diensten die niet in de vastgestelde PDC zijn opgenomen maar die wel raakvlakken heeft met bestaande dienstverlening van De Connectie, kan er maatwerk worden verricht. Voor deze nieuwe dienstverlening wordt op aanvraag vooraf een offerte met een specificatie van werkzaamheden en diensten met inbegrip van de bijbehorende kosten door Centrumgemeente uitgebracht. Na opdracht voor dit maatwerk zal het werk uitgevoerd worden en zal de Gastgemeente hiervoor een separate factuur ontvangen. Structurele effecten van maatwerk worden, daar waar mogelijk, in het daaropvolgende jaar in de kostprijs opgenomen.
9. De Gastgemeenten betalen bij wijze van voorschot, jaarlijks vóór 15 januari, 15 april, 15 juli en 15 oktober telkens één vierde gedeelte van de voor dat jaar geraamde vergoeding op basis van de leveringsovereenkomst aan de Centrumgemeente. Na afloop van het Contractjaar vindt er verrekening op basis van de werkelijke genoten hoeveelheid dienstverlening (Q) plaats.
10. In onderhavig artikel is het principe van het kostprijsmodel opgenomen. In 2026 zal in afwijking van hetgeen in dit artikel is bepaald over de toepassing van het kostprijsmodel, niet worden toegepast. Voor het begrotingsjaar 2026 wordt de in het zesde lid van dit artikel bedoelde kostenverdeling toegepast. Hierbij wordt rekening gehouden met actualisatie van de begroting 2026 op basis van prijsindexatie, CAO-afspraken en structurele effecten van maat- en meerwerkovereenkomsten. Kosten die verband houden met het voormalig taakgebied managementondersteuning en bodes worden hierin niet (meer) meegenomen.
    In 2026 zal gewerkt worden aan de voorbereiding en validatie van de kostprijssystematiek zoals in onderhavig artikel beschreven. In 2027 wordt na afstemming met de Deelnemers definitief overgegaan op het hanteren van het kostprijsmodel.

Artikel 9 Geschillen en escalatiemodel

1. Van een geschil is sprake indien één van de Deelnemers schriftelijk daarvan kennisgeeft aan de andere partij. Bij de Deelnemers zijn de gemeentesecretarissen tot deze kennisgeving bevoegd.
2. In geval van een geschil over de dienstverlening of productlevering streven de Deelnemers ernaar in het Strategisch Overleg tot een voor Deelnemers acceptabele oplossing in een situatie te komen.
3. Mocht binnen een redelijke termijn het geschil ook dan niet zijn opgelost, dan kan de meest gerede partij dit voorleggen aan de bevoegde rechter Rechtbank Gelderland, tenzij de Deelnemers een andere wijze van geschillenbeslechting overeenkomen.
4. In geval van een geschil als bedoeld in artikel 28 van de Wet gemeenschappelijke regeling wordt deze conform de gemeenschappelijke regeling voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland.

Artikel 10 Personele aspecten

1. De Centrumgemeente zet medewerkers in die qua opleiding, ervaring en deskundigheid voor de uitoefening van hun taken geschikt zijn.
2. Wanneer door voorzienbaar of al ingetreden verzuim kritieke processen bij de Deelnemer(s) dreigen te worden beïnvloed, overleggen de Centrumgemeente en de Deelnemer(s) direct over te nemen maatregelen om deze processen te continueren, onverminderd de eigen verantwoordelijkheid voor de Centrumgemeente om de overeengekomen diensten tijdig en adequaat te leveren.

Artikel 11 Geheimhouding

Deelnemers verplichten zich adequate en voldoende maatregelen te treffen om geheimhouding te verzekeren met betrekking tot alle gegevens van de Deelnemers of personen waarvan zij zich bij de uitvoering van deze DVO bedienen, tenzij anders is bepaald bij of krachtens wettelijke regeling.

Artikel 12 Evaluatie

In het contractbesprekingsoverleg vindt zoals vermeld in artikel 6b per kwartaal een evaluatie van de dienstverlening plaats. Hiertoe brengt de Centrumgemeente een kwartaalrapportage uit. Indien een collectief of individueel belang daartoe aanleiding geeft of op verzoek van één der Deelnemers, wordt overgegaan tot eerdere evaluatie en/of bijstelling van deze DVO respectievelijk de individueel met de Centrumgemeente gemaakte afspraken.

Artikel 13 Duur van de DVO

1. Deze DVO wordt aangegaan voor een periode van 3 jaar en gaat in op 1 januari 2026 en loopt derhalve tot en met 31 december 2028.
2. Deze DVO zal na het verstrijken van de in het eerste lid genoemde termijn stilzwijgend telkens voor een periode van één jaar worden verlengd, behoudens opzegging één jaar voor een verlengingsperiode door een Deelnemer. Een Deelnemer kan deze DVO slechts opzeggen in geval die een besluit tot uittreding heeft genomen op grond van artikel 14 van de Gemeenschappelijke regeling.
3. Deze DVO eindigt automatisch voor de Deelnemer op het moment dat die uittreedt uit de gemeenschappelijke regeling, indien de Centrumgemeente uittreedt, of indien de gemeenschappelijke regeling wordt opgeheven voor alle Deelnemers.

Artikel 14 Overige bepalingen

1. Deelnemers zien onder ogen dat wellicht gaandeweg duidelijk zal worden, of en op welke onderdelen de in deze DVO gemaakte afspraken vanwege onvoorziene omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid geen ongewijzigde instandhouding van de afspraken uit de DVO kan worden verlangd. Bij constatering van een dergelijke situatie zullen Deelnemers streven naar een oplossing als nader omschreven in artikel 9 van deze DVO.
2. Wijziging of aanvulling van deze DVO kan slechts schriftelijk geschieden door middel van toevoeging van genummerde en door of namens Deelnemers geparafeerde wijzigingsbladen.
3. In geval van tegenstrijdigheden tussen de opgenomen bijlagen, gaat steeds het gestelde in het hoger vermelde document boven het gestelde uit het lager vermelde document. Indien echter op grond van een lager gerangschikt document hogere eisen aan de dienstverlening worden gesteld, gelden deze hogere eisen.

Artikel 15 Toepasselijke voorwaarden

1. Op deze DVO zijn de AIV van toepassing.
2. Indien conform het gestelde in de GIBIT of andere voorwaarden van toepassing zijn op de leveringsovereenkomst tussen de Centrumgemeente en een leverancier, dan zijn die voorwaarden eveneens van toepassing tussen de Centrumgemeente en de Gastgemeente.
3. Bij tegenstrijdigheid tussen enige bepaling van deze DVO en het gestelde in de AIV inclusief de daarbij behorende bijlagen, gaat de bepaling van deze DVO vóór.

Ondertekening

…	…
Gemeente Arnhem	Gemeente Renkum

…
Gemeente Rheden

Bijlagen

De volgende bijlagen maken onderdeel uit van deze DVO:
A. AIV
B. GIBIT
C. Business Case, *Omvorming en invlechting van De Connectie*, V1.0.
D. PDC

OVEREENKOMST FINANCIELE HERVERDELINGSAFSPRAAK

ONDERGETEKENDEN:

1. De publiekrechtelijke rechtspersoon de Gemeente RENKUM, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens Mandaatbesluit gemeente Renkum XX van XXX , te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris, XX , die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst,

2. De publiekrechtelijke rechtspersoon de Gemeente RHEDEN, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens het algemeen mandaatbesluit van de gemeente Rheden van XXX, te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris, XXX, die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst,

Deelnemers onder 1 en 2 hierna te noemen: '**de Gastgemeenten'** en

3. De publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Arnhem, op grond van artikel 171 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, krachtens het algemeen mandaatbesluit van de Centrumgemeente van XXX , kenmerk XXX, te dezen vertegenwoordigd door de gemeentesecretaris de heer P. Sennema, die op grond van voornoemd mandaatbesluit namens het college van burgemeester en wethouders heeft besloten tot het aangaan van onderhavige overeenkomst,

Deelnemer onder 3 hierna te noemen: '**de Centrumgemeente'**

Deelnemers onder 1 tot en met 3 gezamenlijk hierna te noemen: '**Deelnemers'**.

OVERWEGENDE DAT:

- De Centrumgemeenteregeling De Connectie door de Deelnemers is getroffen;
- De Deelnemers op 15 oktober 2024 hebben besloten dat bij het treffen van de gemeenschappelijke regeling een structurele herverdeling plaats zal vinden van de bijdragen van de deelnemers in de kosten van de dienstverlening minus de zogenaamde instandhoudingskosten);
- Voornoemde herverdelingsafspraak vervolgens is uitgewerkt in paragraaf 4.2, 4.3, 4.4, 5.3.2 en 5.3.3. van de "Businesscase omvorming en invlechting van De Connectie";
- In artikel 8, zesde lid van de door de Deelnemers afgesloten dienstverleningsovereenkomst (DVO) vermeld staat dat de herverdelingsafspraak van 15 oktober 2024 zal worden bekrachtigd door middel van een separate overeenkomst. Deze overeenkomst voorziet hierin.

KOMEN OVEREEN

- Voor het jaar 2026 hebben de Deelnemers afgesproken de bedragen te hanteren conform de collegebesluiten van 15 oktober 2024 en 24 juni 2025, inclusief de volgende herverdelingsafspraak:

Arnhem	€ 309.000 bijtelling
Renkum	€ 72.000 bijtelling
Rheden	€ 381.000 korting

- Per 1 januari 2027 wordt conform het kostprijsmodel gewerkt en afgerekend, waarbij uitgangspunt van Deelnemers is dat de te betalen bijdragen op basis van het kostprijsmodel in lijn zijn met de gemaakte afspraken inclusief de hiervoor genoemde herverdelingsafspraak
- Mochten de herverdelingsafspraken zich niet juist verhouden tot de initiële afspraken zoals aangegeven in de collegebesluiten van 15 oktober 2024 en 24 juni 2025, treden Deelnemers met elkaar in overleg.

Ondertekening

…	…	…
Gemeente Arnhem	Gemeente Rheden	Gemeente Renkum

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

De Gemeente Arnhem
t.a.v. Jan Herman de Baas, gemeentesecretaris
Datum: 6 juni 2025
Betreft: advies invlechting De Connectie op hoofdlijnen
Kenmerk: or/ah/202506031
Bijlage: memo criteria OR dd. 22-11-24
memo reactie criteria dd. 13-01-25

Beste Jan Herman,

Op 3 juni 2025 ontving de ondernemingsraad van jou het verzoek te adviseren ten aanzien van het voorgenomen besluit op hoofdlijnen om De Connectie in te vlechten in de organisatie van de gemeente Arnhem.

Beweegredenen
Op dit moment is De Connectie ingericht als gemeenschappelijke regeling en wordt bestuurd door drie wethouders van de deelnemende gemeenten, te weten Arnhem, Rheden en Renkum. Deze drie gemeenten zijn ook gezamenlijk eigenaar van De Connectie. De verschillende belangen en wensen van de drie gemeenten hinderen heldere beleidskeuzes en daadkrachtige besluitvorming.

Door de gemeenschappelijke regeling om te vormen naar een centrumregeling en De Connectie over te nemen, wordt Arnhem volledig eigenaar en verwerft ook de volledige zeggenschap over de organisatie en het beleid.
Arnhem gaat hierdoor de kosten van de instandhouding dragen. Met de gemeenten Renkum en Rheden wordt een prijs afgesproken voor de geleverde diensten. Zij kunnen zelf een afweging maken welke diensten ze willen afnemen en geven ruimte aan mogelijk andere ambities van Arnhem. Dit leidt daardoor ook tot een heldere kostenstructuur voor alle partijen.

Besluitvormingstraject
Vorig jaar spraken College en Raad de intentie uit De Connectie om te vormen, over te nemen en te gaan werken volgens het hosting model. Hierna zijn scenario's uitgewerkt en voor- en nadelen in kaart gebracht, waarna we nu op het punt zijn gekomen dat het besluit om dit voornemen per 1 januari 2026 te effectueren door het College aan de Raad zal worden voorgelegd. Voor de ondernemingsraad van de gemeente Arnhem is het daarom van belang dat zijn advies in de afwegingen van College en Raad kan worden meegenomen.

Medezeggenschapstraject
De omvorming van De Connectie van een gemeenschappelijke regeling naar een centrumregeling is eind februari 2025 ter advisering voorgelegd aan de ondernemingsraad van De Connectie. De invlechting van De Connectie bij de gemeente Arnhem is eind mei (in concept) ter advisering voorgelegd.
Voor de OR Arnhem is het belangrijk het advies van de OR van De Connectie ten aanzien van de omvorming mee te nemen in ons advies over de invlechting. Daarnaast is het voor ons van belang

e-mail: or@arnhem.nl

dat ook de OR van de Connectie zich uitspreekt over de invlechting. We hebben daarom met je afgesproken dat het invlechtingsplan ook aan hen ter advisering zal worden voorgelegd.

De arbeidsrechtelijke risico's voor de medewerkers van De Connectie worden beperkt doordat er sprake is van 'overgang van onderneming'. Het sociaal statuut schrijft in zo'n geval voor dat het Lokaal Overleg en de bestuurders van beide partijen een overgangsprotocol overeenkomen om de opvang van deze gevolgen meer in detail en collectief te regelen. Aangezien de opvang van de personele gevolgen onderdeel is van het adviestraject, is het voor de OR van de Connectie nodig dat dit protocol er is alvorens te kunnen adviseren over de omvorming. Het lukt partijen niet hier snel overeenstemming over te bereiken en dus is het advies van de OR van De Connectie er nog niet. Daarbij komt de aanhoudende onduidelijkheid over de overgang naar de gemeenten Rheden en Renkum van de daar werkzame managementassistenten en bodes.
Hierdoor kan ook het advies van de OR ten aanzien van de invlechting niet worden uitgebracht terwijl de richting hiervan al wel duidelijk is. Door deze vertraging in de keten dreigt het besluitvormingsproces te stagneren en de overgang per 1 januari 2026 in gevaar te komen.

De OR heeft de ontstane situatie besproken en je gevraagd de OR gefaseerd om advies te vragen. Hierdoor kan de OR zich uitspreken over het voorgenomen besluit op hoofdlijnen. Dit advies kan dan worden meegenomen in de besluitvorming van het College en de Raad. In een later stadium kan de OR zich dan uitspreken over de diverse onderdelen van de invlechting en hier het advies van de OR van de Connectie ten aanzien van de omvorming in meenemen.

Gedurende dit hele traject is er regelmatig overleg geweest met jou als bestuurder en met Marja Mom als projectleider. Hierbij is alle beschikbare informatie in alle openheid gedeeld. We willen jullie hiervoor allebei bedanken.

Overwegingen
De OR onderschrijft de beweegredenen om te komen tot dit voorgenomen besluit en acht het in het belang van de organisaties en de medewerkers dat de omvorming en invlechting per 1 januari 2026 doorgang vindt.
De gemeente is er immers bij gebaat dat er ambitieus beleid kan worden gemaakt en daadkrachtige besluiten worden genomen ten aanzien van de diensten die De Connectie levert.
De medewerkers van De Connectie worden in dezen vertegenwoordigd door hun eigen OR. De ondernemingsraad van de gemeente laat een advies ten aanzien van hun belangen dan ook graag aan hen, maar is ervan overtuigd dat ook zij gebaat zijn bij ambitieus beleid en daadkrachtige besluiten..

Personele gevolgen
In het invlechtingsplan wordt aangegeven dat De Connectie ongewijzigd oftewel 'as is' wordt ingevlochten bij de gemeente Arnhem. Hierbij is baanbehoud voor eenieder gegarandeerd.
De details van de arbeidsvoorwaardelijke gevolgen worden uitgewerkt in het overgangsprotocol en de OR heeft vertrouwen in de zorgvuldigheid van dit proces, en gaat ervanuit dat partijen alles in het werk zullen stellen om tijdig tot overeenstemming te komen.

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

Conclusie
De OR adviseert het voorgenomen besluit voor te leggen aan het College zodat zij de Raad kunnen vragen te besluiten over de overgang per 1 januari 2026.

Vervolg
Zodra het advies van de OR van De Connectie ten aanzien van de omvorming er is, zal de OR het adviestraject met betrekking tot de invlechting afronden. De OR zal hierbij toetsen aan de criteria die hij je vooraf heeft toegestuurd (zie bijlage). Veel van deze criteria heb je in je beantwoording (zie bijlage) geadresseerd, maar twee punten wil de OR er hier alvast graag uitlichten.

De OR vraagt ten eerste aandacht voor de medewerkers van het bedrijfsbureau van De Connectie en zal na de invlechting met je willen onderzoeken in hoeverre zij en de organisatie erbij gebaat zijn dat de 'as is' situatie gehandhaafd blijft, of dat het voor de ontwikkeling van de medewerkers en de organisatie beter is als ze op termijn deel uit gaan maken van de daartoe geëigende afdelingen binnen de gemeente.

Ten tweede wil de OR benadrukken dat hij verwacht dat de dienstverlening (met name op ICT) aan de medewerkers van de gemeente na de invlechting, maar vooral tijdens het invlechtingsproces op peil blijft.

De OR ziet je definitieve besluit met belangstelling tegemoet en wenst iedereen succes met het vervolg.

Met vriendelijke groet,
namens de ondernemingsraad,

Evelien Soepenberg,
voorzitter

Omvormingsplan

Omvorming Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie ‘De Connectie’

Februari 2025

PROOF Adviseurs BV
Postbus 2704
3000 CS Rotterdam

info@proofadviseurs.nl
(+31)850471007
proofadviseurs.nl

Rabo NL43RABO0303425660
btw NL8550.87.250.B01
KvK 63089068

Colofon

Titel:	Omvormingsplan De Connectie
Auteurs:	mr. Maarten Waleboer
	mr. Jan Willem Botter
	Matthia Goedegebuur MSc
Datum:	Februari 2025

Geschreven door PROOF Adviseurs, in opdracht van het bestuur van De Connectie

Inhoud

1. Aan- & inleiding 4
   1.1. Aanleiding & algemeen 4
   1.2. Uitgangspunten & (beleids-)kaders 5
   1.3. Acties in het proces van omvorming 7
2. Juridische aspecten 9
3. Personele aspecten 13
4. Organisatiecultuur 18
5. ICT-voorzieningen 20
6. Financiële aspecten: liquidatiebegroting 21
   6.1. Financiële gegevens 21
   6.2. Liquidatiebegroting 22
7. Risico's 23
8. Proces van omvorming 24
   8.1. Bestuurlijk besluitvormingsproces 24
   8.2. Tijdlijn besluitvorming 26
9. Bijlagen 27
   9.1. Besluit 27
      9.1.1. Besluit bestuur De Connectie 27

Leeswijzer

Voorliggende tekst is het omvormingsplan voor gemeenschappelijke regeling 'De Connectie'. Hierin worden de stappen beschreven over het opheffen van de publiekrechtelijke rechtspersoon 'De Connectie', alvorens deze bedrijfsvoeringsorganisatie 'om' gaat naar een centrumregeling met de gemeente Arnhem als gastheergemeente. In hoofdstuk één wordt de context geschetst, tezamen met uitgangspunten voor verdere omvorming. Daarnaast bevat hoofdstuk één alle te voeren acties zoals geëxpliciteerd in de hoofdstukken die volgen. Hoofdstuk twee tot en met vijf behandelen respectievelijk de juridische consequenties, personele consequenties, de borging van de organisatiecultuur en de ICT-voorzieningen. Hoofdstuk zes zet alle financiële aspecten uiteen, waaronder een liquidatiebegroting. Hoofdstuk zeven beschrijft het bestuurlijke (besluitvormings-)proces van de omvorming, inclusief een passende tijdlijn. Gezien onderhavig plan gericht is aan het bestuur van De Connectie wordt een conceptbesluit voor dit bestuur bijgevoegd. Deze maken dit omvormingsplan definitief en belasten het bestuur van De Connectie met verdere afwikkeling.

1. Aan- & inleiding

1.1. Aanleiding & algemeen

De gemeenschappelijke regeling De Connectie[1] betreft een samenwerking tussen de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. De Connectie is in 2017 voortgekomen uit een gezamenlijke behoefte van deze gemeenten om de krachten te bundelen op het gebied van bedrijfsvoering[2]. De Connectie betreft een bedrijfsvoeringsorganisatie als bedoeld in artikel 8, derde lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). De Connectie voorziet in beleidsneutrale, ondersteunende processen en uitvoeringstaken op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, facilitaire zaken, belastingen & basisregistraties, personeels- & salarisadministratie, financiële administratie, inkoop & aanbesteding, management support, frontoffice en documentaire informatievoorziening (DIV) voor de deelnemende gemeenten. Daarnaast heeft De Connectie een aantal derden als afnemer. De tekst van de Gemeenschappelijke Regeling stelt de doelen en taken van De Connectie als volgt vast:

1. *De Connectie heeft tot doel het behartigen van de sturing en beheersing van ondersteunende processen en uitvoeringstaken voor de deelnemers, met inachtneming van de autonomie van de deelnemers.*
2. *De deelnemers bepalen welke taken worden overgedragen aan De Connectie.*
3. *De deelnemers kunnen bij unanimiteit wijzigingen toebrengen in de taken van De Connectie.*
4. *Onverminderd de verplichtingen die voortvloeien uit de hierboven bedoelde taken, kan De Connectie op verzoek van derden bedrijfsvoerings- en uitvoeringstaken verrichten[3].*

Na zeven jaar samenwerken wordt door de deelnemers gemerkt dat de huidige samenwerkingsvorm tegen haar grenzen aan loopt. De complexiteit rondom de huidige formele samenwerkingsvorm, zijnde een Bedrijfsvoeringsorganisatie, past niet bij de beoogde snelheid van handelen. Dat geeft ruimte om in een 'lichtere' vorm samen te werken, zijnde een centrumregeling. Daarnaast blijkt de huidige kostenverdeling niet in lijn met zowel de beoogde zeggenschap als met de risicodeling. De voorkeur is, derhalve, om de instandhoudingskosten van het samenwerkingsconstruct aan de gastheer in de centrumconstructie toe te bedelen. Eveneens wordt gemerkt dat er steeds hogere eisen worden gesteld aan gemeentelijke dienstverlening, zoals actuele, hoogwaardige en snelle data, alsmede de noodzaak tot verdere harmonisatie van de informatiehuishouding, inclusief een overgang naar clouddiensten en toekomstbestendige AI-toepassingen. Als gevolg daarvan loopt de huidige samenwerkingsvorm tegen haar grenzen aan door verschillen in innovatieambities tussen de deelnemende gemeenten. Een centrumregeling maakt het mogelijk initiatief te beleggen bij de gastheer.

In lijn met deze ontwikkelingen hebben de colleges van de deelnemende gemeenten op 15 oktober jl. de volgende intenties uitgesproken[4]:

1. De governance van 'De Connectie' om te vormen van een bedrijfsvoeringsorganisatie naar een hostingmodel (enkelvoudige centrumregeling) met de gemeente Arnhem als gastheergemeente en de gemeenten Rheden en Renkum als gastgemeenten[5];
2. De hostingconstructie vorm te geven op basis van het uitgangspunt dat de taken, de

[1] De Gemeenschappelijke regeling was voorheen getiteld 'Gemeenschappelijke regeling intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie', maar is sinds de meest recente GR-wijziging getiteld 'De Connectie'
[2] Bedrijfsplan 2017 – 2020 Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie, december 2016.
[3] Gemeenschappelijke regeling De Connectie – art. 3
[4] Raadsbrief Intentie tot omvorming De Connectie (Arnhem, Renkum, Rheden)
[5] Zie art. 8 Wgr voor een overzicht van samenwerkingsvorming. Art. 8 vierde lid maakt mandateren van bevoegdheden van de ene naar de andere gemeente mogelijk.

systemen, de organisatie én de werknemers geheel en ongedeeld ‘as-is’ overgaan van de huidige bedrijfsvoeringsorganisatie naar de gemeente Arnhem, waarbij de samenwerkingsafspraken tussen de drie gemeenten georganiseerd worden als enkelvoudige centrumregeling in het kader van de Wgr.

Gezien de ‘as-is’ overgang van de werkzaamheden van De Connectie betreft onderhavig document geen liquidatieplan, maar een omvormingsplan. Dit omvormingsplan richt zich daarom op de opheffing van de juridische entiteit ‘De Connectie’ en de bijbehorende gevolgen, met de omvorming van de gemeenschappelijke regeling naar een hostingmodel als doelstelling. Daarbij worden de stappen beschreven voor de opheffing van de publiekrechtelijke rechtspersoon De Connectie.

Het bestuur van De Connectie is belast met de uitvoering van de omvorming van de rechtspersoon ‘De Connectie’. Dit omvormingsplan zal daarom volledig gericht zijn aan het bestuur van De Connectie.

1.2. Uitgangspunten & (beleids-)kaders

Het voorliggende omvormingsplan is geschreven op basis van een vijftal navolgende uitgangspunten:

1. De taken, systemen en organisatie van De Connectie gaan geheel en ongedeeld ‘as-is’ over van de huidige bedrijfsvoeringsorganisatie naar de gemeente Arnhem. Daarbij blijft de dienstverlening aan derden van De Connectie hetzelfde.
2. De uitvoering van ‘Management Support’ betreft een uitzondering op het ‘as-is’ principe dat de Connectie als geheel en ongedeeld overgaat, omdat werknemers van Management Support bij alle drie de deelnemende gemeenten worden ondergebracht.
3. De ‘as-is’ overgang heeft naast de taken, systemen en organisatie van De Connectie eveneens betrekking op de werknemers van De Connectie. Werknemers houden daarom recht op arbeids- en individuele voorwaarden.
4. Een kostenverdeling passende bij een enkelvoudige centrumregeling, waarbij de instandhoudingskosten worden toegewezen aan gastheergemeente Arnhem, geniet bestuurlijke voorkeur.
5. Het ‘as-is’ principe wordt gewaarborgd in zowel materiële als immateriële zaken gedurende het gehele omvormingsproces.

Onderstaand worden de uitgangspunten nader toegelicht.

> *Uitgangspunt één: De systemen en organisatie van De Connectie gaan geheel en ongedeeld ‘as-is’ over van de huidige bedrijfsvoeringsorganisatie naar de gemeente Arnhem.*

Bij de eerdergenoemde uitgesproken intentie(s)[6] is het ‘as-is’ principe vastgesteld. De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het producten- en dienstenpakket ligt daarbij primair bij gemeente Arnhem, die zo een regierol zal invullen op inhoud en tempo van de veranderopgaven, om zo eveneens bij te dragen aan de ontwikkelkracht van gemeenten Rheden en Renkum.

De volgende structuur zal daarom ‘as-is’ overgaan in de gemeente Arnhem[7]:

- Afdeling Administratie en Beheer & Inkoop en Aanbesteding;
- Afdeling ICT, inclusief team Frontoffice;
- Afdeling Facilitaire zaken en DIV;

[6] Raadsbrief Intentie tot omvorming De Connectie (Arnhem, Renkum, Rheden)
[7] Organogram ‘De Connectie’ & Producten- & Dienstencatalogus De Connectie (versie vanaf 2025)

- Afdeling Belastingen en Basisregistraties;
- Het Bedrijfsbureau van 'De Connectie' (inclusief één directeur).

Eveneens is de voorkeur uitgesproken om de 'eigen' huisvestingsplek van De Connectie te handhaven[8].

> *Uitgangspunt twee: De uitvoering van 'Management Support' betreft een uitzondering op het 'as-is' principe, omdat werknemers van Management Support bij de drie deelnemende gemeenten worden ondergebracht.*

De uitvoering van Management Support keert terug naar de afzonderlijke gemeenten, wat betekent dat deze taak niet integraal overgaat naar de gemeente Arnhem. Dit vereist separate besluitvorming binnen elk van de deelnemende gemeenten over de inrichting en organisatie van Management Support

> *Uitgangspunt drie: De 'as-is' overgang heeft naast de systemen en organisatie van De Connectie eveneens betrekking op de werknemers van De Connectie. Werknemers houden daarom recht op arbeids- en individuele voorwaarden.*

Voor de betreffende werknemers is er sprake van 'overgang van onderneming'[9]. Daarom gaan de rechten en verplichtingen van alle werknemers van De Connectie die voortvloeien uit een arbeidsovereenkomst over op de gemeente Arnhem. Hoofdstuk 3 weidt hier meer over uit.

> *Uitgangspunt vier: Een kostenverdeling passende bij een enkelvoudige centrumregeling, waarbij de basisinstandhoudingskosten worden toegewezen aan gastheergemeente Arnhem, geniet bestuurlijke voorkeur.*[10]

Bij de overgang naar een enkelvoudige centrumregeling blijft het kostprijsmodel van De Connectie leidend voor de toerekening van kosten. Kosten worden in de centrumconstructie, daarom, toegerekend middels het kostprijsmodel. De indirecte afdelingskosten en concernoverhead worden aangemerkt als instandhoudingskosten en toegewezen aan de gastheergemeente Arnhem, ongeacht de mate van gebruik door de gastgemeenten. Deze verdeling weerspiegelt de verschuiving in zeggenschap en eigenaarschap binnen de nieuwe structuur.

> *Uitgangspunt vijf: Het 'as-is' principe wordt gewaarborgd in zowel materiële als immateriële zaken gedurende het gehele omvormingsproces.*

Het 'as-is' principe dient gewaarborgd te zijn in zowel materiële aspecten, zoals systemen en infrastructuur, als immateriële zaken, zoals organisatiecultuur en werkrelaties, gedurende het gehele omvormingsproces. Dit zorgt ervoor dat de bestaande werkwijze en samenwerking binnen De Connectie behouden blijven en naadloos kunnen worden geïntegreerd in de nieuwe structuur. Hoofdstuk 4 gaat dieper in op de impact van de omvorming op de organisatiecultuur.

[8] Op moment van schrijven is De Connectie (grotendeels) gevestigd aan de Eusebiusbuitensingel 53 te Arnhem. Deze locatie wordt gehuurd van de gemeente Arnhem.
[9] Burgerlijk Wetboek boek 7 artikel 663
[10] Collegenota Arnhem d.d. 15 oktober 2024

1.3. Acties in het proces van omvorming

Onderstaand volgen de benodigde acties in het proces van omvorming, uitgesplitst per thema. Alle acties staan eveneens opgesomd aan het einde van ieder hoofdstuk. Dit betreft de volgende hoofdstukken:

- Hoofdstuk 2: juridische aspecten
- Hoofdstuk 3: personele aspecten
- Hoofdstuk 4: organisatiecultuur
- Hoofdstuk 5: ICT-voorzieningen

Juridische aspecten

Inventarisatie contracten	Inventariseren lopende contracten waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen contracten met De Connectie als klant, en De Connectie als dienstverlener voor de deelnemende gemeenten en voor derden-overheidsorganisaties.
Overnamecontracten afsluiten	Overeenkomst sluiten tussen De Connectie en Arnhem met betrekking tot de overname van alle relevante contracten.
Acties bepalen contracten	Bepalen te nemen stappen voor contracten: contracten die na 2025 niet verlengd hoeven te worden beëindigen of opzeggen, en contracten die doorlopen na 1 januari 2026 aan wederpartijen melden als overname door gemeente Arnhem.
Inventarisatie verordeningen en andere regelingen en besluiten	Inventariseren vastgestelde verordeningen en andere regelingen en genomen besluiten van het bestuur van De Connectie ten aanzien van de interne inrichting en het stellen van kaders voor de organisatie van De Connectie. Inventariseer rechten en verplichtingen die daarin staan t.b.v. de overgang.
Verordeningen intrekken	Intrekken van alle verordeningen en andere regelgeving en besluiten volgend uit de inventarisatie. Ook verwerken op overheid.nl.
Verdeling eigendommen De Connectie	Besluit als bestuur van De Connectie samen met de colleges van de drie gemeenten over de verdeling van eigendommen van De Connectie.
Ontbinden rechtspersoon	Ontbinden van de rechtspersoon de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie door uitschrijving bij de Kamer van Koophandel nadat contracten, werknemers en alle overige activa en passiva zijn overgegaan naar de

	gemeente Arnhem en de gewijzigde gemeenschappelijke regeling (de centrumregeling) in werking is getreden.

Personele aspecten

Personeelsdossiers vervolmaken	de werkgever dient het personeelsdossier voor de overgang te controleren en te vervolmaken om gegevens over te dragen voor zover dat nodig is voor de nieuwe werkgever. De werknemers kunnen van hun rechten gebruik maken ten aanzien van hun personeelsdossier.
Afspraak Management Support	Volgens de collegenota is besloten dat de werknemers van Management Support hun opgebouwde arbeidsvoorwaarden behouden bij hun nieuwe werkgever, in lijn met de andere werknemers die overgaan naar Arnhem.
Betrek de OR	De OR wordt door de WOR-bestuurder door middel van regelmatig overleg en het regelmatig verstrekken van informatie reeds in een vroegtijdig stadium en continu bij het proces betrokken, zodat er met de bestuurder meegedacht kan worden. Over besluiten die alleen gaan over personele gevolgen van de omvorming, heeft de OR het adviesrecht.
Noodzaak aanvullende arbeidsvoorwaardenregeling in overleg met Lokaal Overleg bepalen	De werkgever bepaalt in samenspraak met het Lokaal Overleg of, in relatie tot de overgang van onderneming, het opstellen van een specifieke aanvullende regeling ten aanzien van arbeidsvoorwaarden noodzakelijk is.
Communicatie met medewerkers	Communiceer veel, consistent en op het juiste moment met de medewerkers om ze aan boord te houden.
Archief beheren	Alle gemeentelijke archiefbescheiden en het archief van De Connectie worden in beheer gegeven bij de gemeente Arnhem.
Risicoanalyse verwerking persoonsgegevens en informatieveiligheid	Zowel qua verwerking van persoonsgegevens als op het gebied van informatieveiligheid zal moeten worden beoordeeld aan welke eisen op welk moment voldaan dient te worden. Dat brengt met zich dat er een risicoanalyse gemaakt kan worden met het oog op de implementatie in de nieuwe omgeving.

Organisatiecultuur

Zichtbare uitingen behouden	Breng in kaart welke zichtbare uitingen (zoals logo's, kleurstellingen en andere branding-elementen) bijdragen aan de herkenbaarheid van De Connectie.
Kernwaarden vastleggen	Betrek medewerkers bij het expliciet vastleggen van de kernwaarden en normen in een cultuurdocument.
Workshops organiseren	Organiseer een traject met workshops en dialogen om de inclusieve en verbindende cultuur van De Connectie te versterken en over te dragen.
Monitoringsplan opstellen	Stel criteria op en richt een plan in om de organisatiecultuur tijdens en na de omvorming te monitoren.

ICT-voorzieningen

IT-contracten in kaart brengen	Breng alle relevante contracten en afspraken met leveranciers (zoals Microsoft) in kaart en bepaal welke aanpassingen nodig zijn om de overgang juridisch te borgen.
Normen vaststellen	Stel vast welke normen (zoals ISAE3402 en ISO) van toepassing zijn en welke aanpassingen in datascheiding en netwerkbeveiliging vereist zijn.
Multi-tenant onderzoeken	Onderzoek de noodzaak en impact van een mogelijke overgang naar een multi-tenant structuur, inclusief Active Directory en rechtenstructuren.
Transitieplan opstellen	Zorg voor een plan om de continuïteit van de IT-dienstverlening te waarborgen tijdens de omvorming.

2. Juridische aspecten

In de jaren dat De Connectie als rechtspersoon heeft geopereerd, zijn tal van contracten en overeenkomsten op naam van de bedrijfsvoeringsorganisatie afgesloten. Het spreekt voor zich dat, zodra de bedrijfsvoeringsorganisatie wordt ontbonden, er keuzes moeten zijn gemaakt ten aanzien van alle lopende contracten. Om goed te kunnen bepalen welke acties voor welke contracten en overeenkomsten benodigd zijn, dient allereerst te worden geïnventariseerd welke contracten en overeenkomsten allemaal gesloten zijn op naam van De Connectie. Het overzicht daarvan is volgens de juristen aanwezig.

Een aantal contracten of overeenkomsten die De Connectie heeft gesloten met dienstverleners zal in de loop van het jaar 2025 of tegen het einde van het jaar 2025 aflopen. Een ander deel van de contracten zal een (veel) langere looptijd hebben dan het jaar 2025.

Onderdeel van de omvorming van De Connectie van een (zelfstandige) bedrijfsvoeringsorganisatie naar een onderdeel van de gemeente Arnhem in de vorm van een centrumregeling, is dat alle contracten en overeenkomsten die nog doorlopen in 2026 – en waarvan wenselijk is dat deze blijven doorlopen – overgezet worden van De Connectie naar de gemeente Arnhem.

Daarnaast is ook sprake van contracten en overeenkomsten die De Connectie heeft gesloten met derden, waarbij De Connectie de dienstverlenende partij is. Dit betreft maatwerk voor andere gemeenten en organisaties dan Arnhem, Renkum en Rheden. Vanaf 2026 betreffen dat de gemeente Rozendaal, Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen en MGR Sociaal Domein. Ook deze contracten (veelal 'dienstverleningsovereenkomst' genoemd) moeten meegenomen worden bij de inventarisatie.

Voor alle contracten en overeenkomsten die in 2025 aflopen en waarvan niet gewenst is dat deze worden verlengd, geldt dat deze na afloop niet verlengd hoeven te worden en op die manier van rechtswege beëindigd zijn of tijdig opgezegd moeten worden.

Bij contracten en overeenkomsten waarvan duidelijk is dat ze wel verlengd moeten worden of waarvan het wenselijk is dat ze verlengd worden, kan bij de onderhandelingen of gesprekken over de verlenging van de looptijd, alvast aangegeven worden dat de gemeente Arnhem vanaf 2026 de contractpartij zal zijn. Uiteraard dient dit, voorafgaand aan de betreffende verlengingsgesprekken, met de gemeente Arnhem afgestemd te zijn, bijvoorbeeld door middel van de gezamenlijke werkgroep. Dit is zowel onderdeel van het omvormingsplan, als ook van het invlechtingsplan. Ook hierbij geldt dat het zowel gaat om de contracten en overeenkomsten voor diensten/producten van derden, als om overeenkomsten en contracten voor dienstverlening aan derden. Voor dienstverlening aan derden is van belang dat de dienstverlening door de gemeente Arnhem zal moeten voldoen aan de afgesproken kwaliteit en voorwaarden zoals door De Connectie met derden is overeengekomen.

Voor alle contracten en overeenkomsten met een langere looptijd dan 2025 geldt dat duidelijk moet zijn welke contracten dit betreft. In beginsel moeten alle contracten en overeenkomsten worden overgezet van de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie naar de gemeente Arnhem. Voor het omvormingsplan geldt dat in beginsel alle contracten en overeenkomsten van De Connectie overgenomen worden door de gemeente Arnhem. Dit wordt gedaan door een schriftelijke overeenkomst tussen De Connectie en gemeente Arnhem, waarin wordt opgesomd welke contracten allemaal overgenomen worden door de gemeente Arnhem. Het is echter nog niet voldoende dat De Connectie en gemeente Arnhem een overeenkomst sluiten tot overname van de contracten, ook de wederpartijen van de betreffende contracten en overeenkomsten moeten medewerking verlenen aan de overname door de gemeente Arnhem.[11] Dit zodat zij niet plotseling met een onbekende contractpartner geconfronteerd worden. Voor een geldige overname van de contracten en overeenkomsten is dus benodigd dat alle wederpartijen in kennis worden gesteld van de contractovername. Het is niet nodig dat de wederpartijen allemaal expliciet en schriftelijk hun goedkeuring verlenen voor de overname aangezien de medewerking in beginsel vormvrij is, tenzij daarover in de betreffende contracten en overeenkomsten andere afspraken zijn gemaakt. Uit het handelen of de gedragingen van de wederpartijen kan ook worden opgemaakt of sprake is van (stilzwijgende) medewerking van de wederpartijen, bijvoorbeeld doordat niet wordt geprotesteerd tegen de kennisgeving van contractovername en vervolgens een betaling van een factuur door de gemeente Arnhem wordt geaccepteerd, terwijl voorheen altijd werd betaald door De Connectie.

[11] Zie artikel 6:159 BW. De medewerking van de wederpartij is vormvrij en hoeft, tenzij anders overeengekomen, niet expliciet of schriftelijk te zijn voor een geldige overdracht van het contract.

Bij contractovername zal ook beoordeeld dienen te worden of er activa of passiva overgaan naar Arnhem. Daarvoor is naast de overname van het contract ook de levering van activa/passiva nodig. Dat kan door feitelijke levering of anders via een akte conform de eisen die het Burgerlijk Wetboek daaraan stelt. Daarvoor is inzicht nodig om welke activa en passiva het gaat.

Los van de contracten zullen ook activa en passiva van de Connectie overgaan naar Arnhem dan wel dienen deze verdeeld te worden onder de drie deelnemende partijen. De eigendommen van De Connectie zijn van deze drie partijen en vertegenwoordigen een bepaalde waarde. In de bestuurlijke besluitvorming is dit niet expliciet als 'as-is' benoemd. Er zal daarover nog een duidelijke uitspraak gedaan moeten worden door het bestuur van De Connectie in overleg met de colleges van de drie deelnemende gemeenten.

Arbeidscontracten medewerkers

Alle medewerkers[12] van De Connectie gaan over naar de gemeente Arnhem. Juridisch betekent dit dat alle werknemers in dienst komen bij de gemeente Arnhem. Dit dient, *voorafgaand* aan de ontbinding van de bedrijfsvoeringsorganisatie gerealiseerd te zijn. Omdat dit hoofdstuk inzoomt op de juridische gevolgen, wordt het personele aspect hier wel benoemd. Inhoudelijk wordt verder op de personele aspecten ingegaan in hoofdstuk 3.

Verordeningen De Connectie

Het bestuur van De Connectie heeft verscheidene interne verordeningen of andere regelingen vastgesteld en besluiten genomen voor de inrichting en de kaders van de organisatie. Dit betreft bijvoorbeeld een organisatiebesluit, een financiële verordening, controleverordening, een treasurystatuut, enzovoorts. Alle interne verordeningen en andere regelgeving en besluiten kunnen niet overgaan naar de gemeente Arnhem. Dit betekent dat het bestuur alle door haar besloten verordeningen en besluiten dient in te trekken. Hiervoor is nodig dat een inventarisatie wordt gemaakt van alle in te trekken besluiten en verordeningen. Dit kan gedaan worden nadat de gemeenschappelijke regeling is gewijzigd in een centrumregeling.[13] Vanaf dat moment hebben alle interne verordeningen en besluiten geen functie meer. Wel moet rekening gehouden worden met en geïnventariseerd worden welke verordeningen of besluiten die medewerkers van De Connectie rechten en/of plichten verlenen waarvan noodzakelijk is dat deze rechten en plichten, vanwege de overgang van onderneming, met de medewerkers mee overgaan naar de gemeente Arnhem. Dat betekent dat verordeningen en/of besluiten van de gemeente Arnhem moeten worden aangepast of opnieuw moeten worden genomen zodat de aan de medewerkers van De Connectie toekomende rechten en plichten ook in de nieuwe situatie gelding hebben.

Let wel: ook de op overheid.nl bekend gemaakte regelgeving dient na de datum intrekking uit werking te treden.

Ontbinden rechtspersoon

Naast het (laten) overgaan van alle contracten en overeenkomsten van De Connectie aan de gemeente Arnhem, dient De Connectie zelf – als rechtspersoon – ook ontbonden te worden. Dit gebeurt allereerst door wijziging van de gemeenschappelijke regeling Intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie De Connectie, waarmee de bedrijfsvoeringsorganisatie in het leven is geroepen, naar een centrumregeling. Vanaf het moment van inwerkingtreding van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling, houdt formeel juridisch de bedrijfsvoeringsorganisatie op te bestaan. Dit betekent dat verdere taaktuitvoering en

[12] Enkele uitzonderingen daargelaten vanwege het niet overgaan van de taken van Management Support naar de gemeente Arnhem.
[13] Zie ook hierna: ontbinden rechtspersoon.

dienstverlening door de bedrijfsvoeringsorganisatie vanaf dat moment onmogelijk is geworden.[14]Daarnaast dient ook de inschrijving van De Connectie in het daartoe bestemde register voor gemeenschappelijke regeling gewijzigd te worden. Dit hoort bij het proces van publicatie van het besluit tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling.

Dit is echter nog niet voldoende, want ook de inschrijving van de bedrijfsvoeringsorganisatie bij de Kamer van Koophandel dient ongedaan te worden maakt. Dat kan door middel van een uitschrijving van de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie. Tot slot moeten alle overige vereffeningshandelingen worden verricht door het bestuur. Tot het moment dat de rechtspersoon volledig is vereffend, blijft sprake van een bestuur en een rechtspersoon als 'lege huls'. Zie over het bestuurlijk besluitvormingsproces verder hoofdstuk 8.

Concrete acties betreffende 'juridische consequenties':

1. Inventariseren lopende contracten waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de contracten met:
    a. De Connectie als klant;
    b. De Connectie als dienstverlener;
2. Inventariseren vastgestelde verordeningen en genomen besluiten van het bestuur van De Connectie ten aanzien van de interne inrichting van en het stellen van kaders voor de organisatie van De Connectie en de rechten en verplichtingen die daaruit kunnen voortvloeien;
3. Bepalen te nemen stappen ten aanzien van 1a en 1b:
    a. Contracten die na 2025 niet verlengd hoeven te worden of door hoeven te lopen: beëindigen of opzeggen;
    b. Contracten waarvan gewenst of noodzakelijk is dat ze doorlopen na 1 januari 2026: wederpartij op de hoogte stellen van overname van contract door gemeente Arnhem;
4. Overeenkomst sluiten tussen De Connectie en Arnhem met betrekking tot de overname van alle relevante contracten;
5. Intrekken van alle verordeningen en andere regelgeving en besluiten volgende uit de inventarisatie genoemd onder 2;
6. Ontbinden van de rechtspersoon de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie door uitschrijving bij de Kamer van Koophandel *nadat* contracten, werknemers en alle overige activa en passiva zijn overgegaan naar de gemeente Arnhem en de gewijzigde gemeenschappelijke regeling (de centrumregeling) in werking is getreden.

[14] Let wel, de rechtspersoon bedrijfsvoeringsorganisatie blijft als 'lege huls' echter bestaan totdat alle vereffeningshandelingen door het bestuur hebben plaatsgevonden.

3. Personele aspecten

In het hiervoor vermelde uitgangspunt 3 is bepaald dat de ‘as-is’ overgang naast alle taken van De Connectie eveneens betrekking heeft op de werknemers van De Connectie. Alle werknemers krijgen een nieuwe werkgever, de gemeente Arnhem[15]. Deze overgang wordt juridisch gekwalificeerd als ’overgang van onderneming’.
Wat is overgang van onderneming?

Uit het Burgerlijk wetboek (artikel 7:662) volgt dat bij overgang van onderneming sprake moet zijn van (cumulatief):

1. Overgang
2. Van een onderneming of een deel van een onderneming
3. Als gevolg van een overeenkomst, fusie of splitsing
4. Die haar identiteit behoudt

Het doel van deze regeling is het beschermen van werknemers bij een overgang van hun onderneming. Dit doel wordt vooral bereikt door de verkrijger van de onderneming (in casu de gemeente Arnhem) te verplichten alle aan de onderneming verbonden werknemers over te nemen met behoud van hun rechten en verplichtingen.

Ad 1

Werknemers treden van rechtswege in dienst bij de gemeente Arnhem op (de voorlopige uitgangsdatum van) 1 januari 2026. Met hen gaan ook de taken en werkzaamheden die zij uitvoeren over. Daarnaast gaan de passiva en activa van De Connectie over naar de gemeente Arnhem. Er is daarmee sprake van een overgang.

Ad 2

De bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie is een rechtspersoon, die diensten verleent en ondersteunende taken uitvoert voor de gemeenten Arnhem, Rheden, Renkum en derden. Er is sprake van een geheel van georganiseerde middelen voor het ten uitvoer brengen van een economische activiteit. Daarmee wordt voldaan aan het bepaalde in artikel 7:662, eerste lid, onder b, boek 7 Burgerlijk Wetboek.

Ad 3

De aan de gemeenschappelijke regeling De Connectie, een meerzijdige publiekrechtelijke overeenkomst, deelnemende colleges, waarbij de bedrijfsvoeringsorganisatie in het leven is geroepen, wordt omgezet in een enkelvoudige centrumgemeenteregeling op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Deze omzetting van de gemeenschappelijke regeling vormt de titel tot overgang van de onderneming.

Ad 4

Wel is voor de overgang van een onderneming noodzakelijk dat de onderneming na de overgang haar identiteit behoudt (artikel 7:662, lid 1 onder a BW).

De vaststelling hiervan wordt bepaald door alle feitelijke omstandigheden die de betrokken overgang kenmerken, waaronder met name de aard van de betrokken onderneming, de waarde van de immateriële activa, het al dan niet overdragen van de materiele activa, het al dan niet overnemen van vrijwel alle werknemers door de nieuwe ondernemer, het al dan niet

[15] In het geval van ‘Management Support’ krijgen medewerkers idem een nieuwe werkgever, zijnde de gemeente waar deze werknemers werkzaam is.

overdragen van de klantenkring en de mate waarin de voor en na de overdracht verrichte activiteiten met elkaar overeenkomen.

Vaste jurisprudentie is dat alle factoren deelaspecten zijn van het te verrichten volledige onderzoek en daarom niet elk afzonderlijk mogen worden beoordeeld. Het onderlinge gewicht van de in aanmerking te nemen factoren verschilt van de uitgeoefende activiteit en zelfs van de bedrijfsvoering in de betrokken ondernemen.

Bij de eerder uitgesproken intentie(s)[16] betreffende de omvorming van een bedrijfsvoeringsorganisatie naar een enkelvoudige centrumgemeenteregeling komt naar voren dat de taken, systemen, organisatie en de werknemers van De Connectie door de gemeente Arnhem geheel en ongedeeld worden overgenomen. Uit het totaalbeeld van hetgeen er plaatsvindt, komt naar voren dat de onderneming haar identiteit ook na de overgang behoudt. Dat betekent niet dat de naam De Connectie behouden behoeft te blijven, of andere zaken dan genoemd overgaan naar Arnhem, maar dat het geheel van de Connectie in gemeente Arnhem waarneembaar terug te zien is.

Concluderend:

Gezien de uitwerking van de vier opgesomde kenmerken bij overgang van onderneming kunnen we concluderen dat er sprake is van een overgang van onderneming als bedoeld in 7:662 BW.

Implicaties van de overgang van onderneming voor de werknemers.

De vaststelling dat er sprake is van overgang van onderneming leidt er vervolgens toe dat de rechten en verplichtingen die op dat tijdstip voor de werkgever in die onderneming voortvloeien uit een arbeidsovereenkomst tussen hem en een daar werkzame werknemer van rechtswege overgaan op de verkrijger (artikel 7:663 BW). De gedachte achter deze bepaling is zekerheid te bieden aan werknemers tot behoud van hun betrekking. Kortom, de werknemers van De Connectie gaan van rechtswege over naar de gemeente Arnhem met behoud van rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de overgang van onderneming.

Belangrijk is dat het gaat om zowel de medewerkers die op basis van een vaste dan wel tijdelijke arbeidsovereenkomst in dienst zijn bij De Connectie, als de werknemers die op basis van inhuur werkzaam zijn voor De Connectie.

De werknemer gaat over naar de gemeente Arnhem met behoud van rechten en verplichtingen. De gedachte hierbij is dat de werknemer er per saldo niet op achteruit mag gaan. Plussen en minnen in de arbeidsvoorwaarden is volgens vaste jurisprudentie niet toegestaan. Dit betreft de functie en bedongen arbeid van de werknemers, maar ook opgebouwde vakantiedagen of persoonlijke toelagen. Evenals het aantal dienstjaren opgebouwd bij De Connectie, die mee gaan tellen bij gemeente Arnhem. Dat is van belang bij onder meer opzegging van de arbeidsovereenkomst. Collectieve werknemerskortingen die verkregen worden bij het verkrijgen van diensten van derden uit hoofde van het werkgeverschap blijven eveneens bestaan. Artikel 7:663 creëert een overgang die ervoor zorgt dat de gemeente Arnhem integraal de hoedanigheid van werkgever van zijn voorganger voortzet. Kanttekening hierbij is dat de gemeente Arnhem niet koste wat kost hetzelfde arbeidsvoorwaardenpakket moet aanbieden, maar waar de gemeente Arnhem zonder veel problemen hetzelfde arbeidsvoorwaardenpakket kan aanbieden, zij dit ook moet doen.

De Connectie is gebonden aan de CAO Samenwerkende Gemeentelijke Organisaties zoals die op 31 december 2025 geldt voor de werknemers van De Connectie. De CAO Gemeenten

[16] Raadsbrief Intentie tot omvorming De Connectie (Arnhem, Renkum, Rheden)

en de CAO SGO zijn in beginsel identiek. Dit eindigt als de termijn van de CAO eindigt, dan wel de gemeente Arnhem gebonden wordt aan een nieuwe CAO voor alle werknemers.

De gemeente Arnhem is eveneens gebonden aan de personeelsregelingen zoals die gelden ten tijde van de overgang van onderneming, 31 december 2025. Deze personeelsregelingen dienen volledig te worden toegepast op de werknemers van De Connectie die werknemers van de gemeente Arnhem worden.

Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat zowel De Connectie (gedurende een jaar na de overgang) als de gemeente Arnhem hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de (niet-)nakoming van de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst, die zijn ontstaan voor het tijdstip van overgang. Deze regel is bedoeld om de werknemer voldoende mogelijkheden te bieden om, bijvoorbeeld bij een loonvordering, verhaal te halen.

In de fase van omvorming is het belangrijk om alle rechten en verplichtingen van de werknemers op basis van het bovenstaande en in het personeelsdossier goed op orde te hebben. De werknemers kunnen van hun rechten gebruik maken ten aanzien van hun personeelsdossier. Te denken valt aan het recht van inzage en verwijdering op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

Met het personeelsdossier hangen samen de personeels- en salarisapplicaties, die ervoor zorgen dat alle werknemers, met arbeidsvoorwaarden, op 1 januari 2026 geruisloos de oversteek kunnen maken. Voor zover het om het onderdeel Management Support gaat, zullen die medewerkers dan niet meer in het betreffende personeelssysteem te zien zijn door de gemeente Arnhem. Management Support wordt verdeeld over de gemeenten.

Het adviesrecht en de ondernemingsraad

Op basis van artikel 46d, onder b, van de Wet op de Ondernemingsraden (WOR) is het adviesrecht van de OR over het politieke besluit uitgesloten (het zogenoemde ‘politieke primaat’). De OR behoeft dus geen advies gevraagd te worden over het besluit dat de bedrijfsvoeringsorganisatie wordt omgevormd naar een centrumgemeenteregeling. Daarom beperkt het adviesrecht van de OR zich tot het regelen van de personele gevolgen van besluiten die onder het politieke primaat vallen. Met andere woorden: de advisering ziet vooral de doorwerking en uitvoering van de genomen politieke besluiten ten behoeve van het regelen van de gevolgen voor de werknemers.

Volgens het Spoorboekje is de OR op 3 oktober 2024 door de WOR-bestuurder van De Connectie geïnformeerd. Daarnaast is erin voorzien dat na het voorgenomen besluit van de colleges de OR om advies wordt gevraagd. Dit is gepland voor februari 2025.

Hoewel daarmee betoogd kan worden dat het advies tijdig in het proces wordt gevraagd, wordt sterk aangeraden om de OR door middel van regelmatig overleg en het regelmatig verstrekken van informatie in een vroegtijdig stadium en continu in het proces te betrekken, zodat er met de bestuurder meegedacht kan worden.

Voor de volledigheid: advies wordt gevraagd over zaken die gerelateerd zijn aan de overgang van alle werknemers, daarom ook Management Support dat op een andere manier bij de drie gemeenten wordt ondergebracht.

Worden er expliciete besluiten over alleen de personele gevolgen genomen, dan heeft de OR het wettelijk advies- en beroepsrecht.

Overleg met het Lokaal Overleg

In de CAO SGO is in hoofdstuk 12 het overleg werkgever en vakbonden geregeld in het Lokaal Overleg. Artikel 12.2 lid 5 bepaalt dat, als de werkgever en de vakbonden het eens zijn dat de organisatiewijziging zodanig ingrijpende personele gevolgen met zich meebrengt dat

hierover (aanvullende) afspraken moeten worden gemaakt, de werkgever een sociaal plan opstelt. Onder ingrijpende personele gevolgen wordt in elk geval verstaan situaties waarin sprake is van mogelijk ontslag, uitplaatsing bij privatisering of verzelfstandiging, en *overplaatsing naar andere publiekrechtelijke organisaties*.

Van het laatste (overplaatsing) is in dit geval sprake. Daardoor geldt dit voor de fase van omvorming. Normaliter regelt een sociaal plan hoe de huidige arbeidsvoorwaarden omgezet worden in de arbeidsvoorwaarden die in de nieuwe organisatie van toepassing zijn, waarbij er garanties in staan dat het pakket voor de betreffende medewerkers niet slechter wordt. De vraag doet zich voor in hoeverre bij een overgang van onderneming een sociaal plan als voorgeschreven in de CAO noodzakelijk is. Immers, iedereen gaat over met behoud van zijn of haar eigen rechtspositie. Het overgaan van Management Support valt hier ook onder. Onafhankelijk van deze omvorming is samen met het LO eind 2024 een Sociaal Statuut vastgesteld. Hierin staat dat bij overgang van onderneming een Overgangsprotocol wordt opgesteld. Alle relevante afspraken die medewerkers direct aangaan komen in dat overgangsprotocol dat samen met het LO wordt vormgegeven. Het is raadzaam om dit in het Lokaal Overleg te agenderen en met elkaar te bepalen in hoeverre de overgang van onderneming voor alle werknemers voldoet dan wel of er werknemers zijn waarvoor bij wijze van uitzondering een aanvullende regeling op het gebied van arbeidsvoorwaarden gemaakt zou moeten worden. Het Lokaal Overleg is vooral bedoeld om in het belang van de werknemers zicht te houden op een goede overgang, waarbij de rechten en verplichtingen gewaarborgd blijven. Evenals bij de OR wordt de bestuurder (dezelfde als de WOR-bestuurder) sterk aangeraden met enige regelmaat het gesprek aan te gaan met en inlichtingen te verschaffen aan het Lokaal Overleg voor een goede overgang voor de werknemers.

“As-is” voor alle werknemers?

In dit kader wordt opgemerkt dat het uitgangspunt ‘as-is’ aangeeft dat alle werknemers in dezelfde functie en met dezelfde werkzaamheden overgaat naar de gemeente Arnhem.

Hoe houden we alle werknemers aan boord?

De aankondiging en het proces daarna tot 1 januari 2026 luiden voor veel medewerkers een periode van onzekerheid in. Onzekerheid over de toekomst, over hun baan, over mogelijke veranderingen in de organisatiecultuur. De vraag is dan of werknemers dan nog werkzaam willen blijven in eerst De Connectie en daarna bij de gemeente Arnhem.

Hiervoor is al aangegeven dat er sprake is van overgang van onderneming; iedereen heeft baanzekerheid. Het doorgronden van wat dat betekent kan echter, onder de gegeven omstandigheden voor werknemers toch lastig zijn. Vragen en twijfels kunnen, als ze onbeantwoord blijven, leiden tot verlies van moraal en motivatie.

De sleutel voor het aan boord houden van de werknemers van De Connectie ligt in veel gevallen in **communicatie door De Connectie.**

Veel en consistent communiceren is essentieel om medewerkers door deze uitdagende periode heen te loodsen. Goed geïnformeerde medewerkers zijn minder geneigd om te vertrekken, en dat is nodig om de waardevolle kennis en vaardigheden ook gezamenlijk onder een andere werkgever in te kunnen blijven zetten. Die communicatieopdracht ligt vooral bij het management van De Connectie en meer speciaal bij de directeur.

Belangrijk is om:

- De juiste informatie op het juiste moment, in elke fase van de transitie, te geven.
- Te zorgen voor consistente en toegankelijke communicatie (verbaal, intranet, veel gestelde vragen en bijbehorende antwoorden, open uurtje voor het stellen van

vragen).
- Aandacht te blijven besteden aan de teamgeest.
- Fysiek aanwezig te zijn en beschikbaar, zodat je je oor te luisteren kan leggen en direct aanspreekbaar bent.
- Eerlijk en authentiek te zijn (zeg het eerlijk als je het antwoord nog niet weet).
- Een eenduidige boodschap te geven als management (van bestuurlijke of managementbeslissingen), zodat iedereen dezelfde boodschap uitdraagt.
- Zo snel als mogelijk een duidelijk beeld te schetsen van het eindresultaat.
- Continu te blijven communiceren (op een manier die voor werknemers begrijpelijk is).

Overige bedrijfsvoeringaspecten: archief en persoonsgegevens

Archief

De taken van De Connectie worden in mandaat uitgevoerd. Dat betekent voor de archivering dat voor werkzaamheden die namens de drie deelnemende gemeenten worden uitgevoerd, de colleges de zorgplicht voor het archief hebben. De Connectie kent vier archieven: een archief voor elke deelnemende gemeente en een archief voor de archiefbescheiden van De Connectie zelf.

Dit heeft als gevolg dat per 1 januari 2026 de archiefbescheiden, uitgaande van het principe ‘as-is’ in beheer gegeven worden bij de gemeente Arnhem., Daarnaast dient het archief van De Connectie naar de gemeente Arnhem of archiefbewaarplaats overgebracht te worden. De huidige gemeenschappelijke regeling voorziet al in het laatste (zie artikel 23 GR).

Bescherming van persoonsgegevens

De bescherming van persoonsgegevens wordt vereist door de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Op dit moment heeft De Connectie verwerkersovereenkomsten met de deelnemende gemeenten om namens hen de persoonsgegevens te mogen verwerken. Per 1 januari 2026 zal geregeld dienen te zijn dat de gemeente Arnhem de persoonsgegevens voor de gemeenten Rheden en Renkum mag verwerken. Dit kan op basis van nieuwe aangegane verwerkersovereenkomsten. Het model van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten is hierin bepalend. De hoofdovereenkomst waaraan de verwerkersovereenkomst ‘hangt’ is de dienstverleningsovereenkomst. Aangenomen mag worden dat de gemeente Arnhem passende en organisatorische maatregelen heeft genomen om te waarborgen dat verwerkingen van persoonsgegevens in overeenstemming met de AVG worden verwerkt. Voor dit onderdeel dient geïnventariseerd te worden aan welke eisen de gegevensverwerkingen dienen te voldoen en de systemen dienen te zijn ingericht om vervolgens af te kunnen stemmen met de gemeente Arnhem.

Hiermee hangt samen de informatieveiligheid bij de verwerker. Ook hiervoor geldt dat de eisen die in de gemeente Arnhem gehanteerd worden doorwerken in de omvorming van De Connectie.

In beide gevallen, zowel qua verwerking van persoonsgegevens als van informatieveiligheid, zal moeten worden beoordeeld aan welke eisen op welk moment voldaan dient te worden. Dat brengt met zich dat er een risicoanalyse gemaakt kan worden met het oog op de implementatie in de nieuwe omgeving.

Daarnaast dienen Arnhem, Rheden en Renkum op deze onderdelen de verdeling van de aansprakelijkheid nader te bezien. Immers, Arnhem voert gemandateerde taken uit, waardoor de andere twee gemeenten verantwoordelijk blijven. Tegelijkertijd voert de gemeente Arnhem het leeuwendeel uit van de werkzaamheden en is daarmee dan veroorzaker van eventuele onrechtmatige handelingen. Hoewel dit op het eerste gezicht een onderdeel is dat bij de invlechting aan de orde komt, is het in kaart brengen van de huidige situatie een zaak van de drie eigenaargemeenten van De Connectie en dient er uit dien

hoofde inzicht te zijn in de mate waarin reeds voorzien wordt in gegevensbescherming en informatieveiligheid.

Concrete acties betreffende 'personele consequenties':

1. De werkgever dient het personeelsdossier voor de overgang te controleren en te vervolmaken om gegevens over te dragen voor zover dat nodig is voor de nieuwe werkgever. De werknemers kunnen van hun rechten gebruik maken ten aanzien van hun personeelsdossier.
2. Werknemers van Management Support die overgaan naar de gemeenten Rheden en Renkum, behouden bij hun nieuwe werkgever hun opgebouwde arbeidsvoorwaarden in lijn met de andere werknemers die overgaan naar Arnhem.
3. De OR wordt door de WOR-bestuurder door middel van regelmatig overleg en het regelmatig verstrekken van informatie reeds in een vroegtijdig stadium en continu in het proces betrokken, zodat er met de bestuurder meegedacht kan worden.
4. Communiceer veel, consistent en op het juiste moment met de medewerkers om ze aan boord te houden.
5. Alle gemeentelijke archiefbescheiden en het archief van de Connectie worden in beheer gegeven bij de gemeente Arnhem.
6. Zowel qua verwerking van persoonsgegevens als van informatieveiligheid zal moeten worden beoordeeld aan welke eisen op welk moment voldaan dient te worden. Dat brengt met zich dat er een risicoanalyse gemaakt kan worden met het oog op de implementatie in de nieuwe omgeving.

4. Organisatiecultuur

Het vijfde uitgangspunt benadrukt dat het 'as-is'-principe zowel voor materiële als immateriële aspecten wordt gewaarborgd gedurende het volledige omvormingsproces. Hoewel niet als zodanig expliciet benoemd, wordt ervan uitgegaan dat hieronder tevens de organisatiecultuur van De Connectie verstaan moet worden.

De Connectie kent, net als ieder mens en iedere organisatie, een eigen 'persoonlijkheid'. Deze persoonlijkheid is te zien als een som van gemeenschappelijke waarden en veronderstellingen die werknemers in de loop der jaren hebben opgedaan. Organisatiecultuur groeit daarom vaak organisch, maar niet zonder expliciete, bewuste keuzes. Het streven om één cultuur van 'De Connectie' te maken, ongeacht de achtergrond die medewerkers wellicht hebben bij een van de deelnemende gemeenten, heeft de afgelopen jaren zijn vruchten afgeworpen[17].

Echter, het omschrijven van organisatiecultuur kan snel vervallen in een arbitraire handeling. Het expliciet maken van organisatiecultuur kan middels het onderscheid tussen zichtbare uitingen, uitgedragen waarden en onderliggende veronderstellingen[18]. Zichtbare uitingen verwijzen naar onze fysieke omgeving. De eerder genoemde, expliciete wens om op 'eigen' locatie werkzaamheden te blijven verrichten na omvorming (zie paragraaf 1.2) kan daarom als behoud van zichtbare uitingen (als onderdeel van organisatiecultuur) worden gelezen. Gedurende de omvorming moeten er keuzes worden gemaakt over welke fysieke artefacten te behouden, en welke niet. Denk daarbij bijvoorbeeld aan

- De kleurstellingen en logo's van De Connectie;
- Overige branding-elementen.

De door De Connectie 'uitgedragen waarden' spreken uit drie geselecteerde strategische

[17] Tevredenheidsonderzoek medewerkers 'De Connectie'
[18] Uit 'De Bedrijfscultuur als ziel van de onderneming' (Edward Schein, 1980)

thema's[19]. Deze uitgedragen waarden bepalen het beeld van De Connectie, en schetsen daarbij de cultuur van deze organisatie:

1. **Jij doet ertoe!**
   Het talent, de kennis en kunde van medewerkers vormen het kloppende hart van De Connectie. Daarom biedt De Connectie volop kansen voor ontwikkeling, met opleidingen, trainingen en coaching gericht op zowel vakinhoudelijke groei als mentale gezondheid. Inclusiviteit en diversiteit staan centraal, zodat iedereen zich welkom voelt en kan bijdragen aan een sterke organisatie.
2. **De Connectie op orde**
   Met heldere processen, betrouwbare systemen en transparante KPI's zorgt De Connectie voor een solide basis. Door voortdurende monitoring en verbetering blijft de organisatie effectief en efficiënt. Real-time dashboards ondersteunen het snel oplossen van afwijkingen en waarborgen een hoogwaardige dienstverlening.
3. **Dienstverlening – het gaat om de klant!**
   De Connectie stelt de klant centraal, zowel de gemeenten als hun inwoners en bedrijven. Innovatieve oplossingen zoals robotisering en kunstmatige intelligentie worden ingezet om de dienstverlening continu te verbeteren. Dit versterkt niet alleen de kwaliteit van de geleverde producten, maar heeft ook een positieve impact op de samenleving.

Als laatste zijn binnen De Connectie vijf kernwaarden (vijf 'K's') geïdentificeerd die fungeren als 'veronderstellingen': *kostenbewustzijn, kwaliteit, kwetsbaarheid verminderen, klantgerichtheid en kansen creëren*. Deze waarden geven richting aan de werkwijze en samenwerking binnen De Connectie en vormen een gedeelde basis voor alle medewerkers.

Medewerkers van De Connectie ervaren de organisatiecultuur als open, inclusief en gericht op samenwerking[20]. Dit blijkt uit de ruimte die wordt geboden voor het delen van ideeën, het waarderen van diversiteit in perspectieven en het actief zoeken naar verbinding tussen teams en disciplines. Deze cultuur draagt bij aan een werkomgeving waarin mensen zich gehoord voelen, zich ontwikkelen en samen werken aan innovatie.

Om de organisatiecultuur van De Connectie te borgen in de nieuwe centrumregeling, zal moeten worden uitgezocht welke zichtbare uitingen behouden blijven die bijdragen aan de herkenbaarheid van De Connectie. Daarnaast is het nodig om vast te stellen hoe gedeelde waarden en normen expliciet kunnen worden vastgelegd, bijvoorbeeld via een cultuurtraject waarin medewerkers actief worden betrokken. Ook moet worden onderzocht welke methoden effectief zijn om de cultuur over te dragen, zoals teamdialogen en leiderschapstrainingen die de inclusieve en verbindende cultuur ondersteunen. Tot slot is het belangrijk om een evaluatieplan op te stellen waarmee het behoud van de cultuur tijdens en na de omvorming gemonitord kan worden. Het opstellen van een evaluatieplan tijdens de omvorming is essentieel, zodat vooraf criteriakunnen worden vastgesteld die de huidige cultuur van De Connectie waarborgen.

Concrete acties betreffende het borgen van 'organisatiecultuur':

1. Breng in kaart welke zichtbare uitingen (zoals logo's, kleurstellingen en andere branding-elementen) bijdragen aan de herkenbaarheid van De Connectie.
2. Betrek medewerkers bij het expliciet vastleggen van de kernwaarden en normen in een cultuurdocument.
3. Organiseer een traject met workshops en dialogen om de inclusieve en verbindende cultuur van De Connectie te versterken en over te dragen.
4. Stel criteria op en richt een plan in om de organisatiecultuur tijdens en na de

[19] Werknemersblad van De Connectie – juli 2024
[20] Tevredenheidsonderzoek medewerkers 'De Connectie'

omvorming te monitoren.

5. ICT-voorzieningen

De Connectie voorziet de deelnemende gemeenten in een gestandaardiseerd en, waar mogelijk, geharmoniseerd ICT-landschap. In beginsel is De Connectie verantwoordelijk voor de beschikbaarheid, continuïteit en veiligheid van dit ICT-landschap, waarbij aangetekend dient te worden dat de deelnemende gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor het beheer van hun bedrijfsapplicaties[21]. Naast de primaire verantwoordelijkheid voor het ICT-landschap levert De Connectie meer- & maatwerk. Onder 'meer- & maatwerk' wordt verstaan:

a) Leveringen van ICT-diensten en –dienstverlening aan derden;
b) Levering van niet-gestandaardiseerde ICT-diensten en –dienstverlening op verzoek aan één (of meerdere) van de deelnemende gemeenten.

- Het 'as-is' overgaan van het IT-landschap betekent dat de huidige infrastructuur, systemen/ applicaties en (werk)processen zoveel mogelijk ongewijzigd worden overgedragen aan de gemeente Arnhem. Dit houdt in dat de verantwoordelijkheid voor technische en operationele continuïteit wordt overgedragen zodat de dienstverlening zonder onderbreking is gewaarborgd;
- Het IT-proces ervoor zorgt dat schaalvoordelen op het gebied van kosten, capaciteit en dienstverlening behouden blijven;
- Eventuele noodzakelijke aanpassingen aan de infrastructuur en systemen worden uitsluitend uitgevoerd wanneer dit vereist is door juridische, informatieveiligheidstechnische of contractuele kaders.

Een aantal noodzakelijke aspecten dient ter voorbereiding van omvorming in kaart te worden gebracht:

1. Juridische kaders: Welke contracten en afspraken moeten herzien worden om de overgang juridisch te borgen. Denk hierbij aan contracten met leveranciers zoals Microsoft, die mogelijk aanpassingen vereisen in licenties en systeemopzet. Daarnaast is het de vraag in hoeverre vanuit leveranciersoogpunt het nodig zal blijken te zijn om IT-systemen en de applicaties die daarop draaien meervoudig te moeten inrichten om compliant te zijn en te blijven.
2. Informatieveiligheid: Welke eisen moeten worden gesteld om te voldoen aan normen zoals ISAE3402 en ISO, inclusief mogelijke aanpassingen in datascheiding en netwerkbeveiliging.
3. Technische inrichting: De overgang van een enkelvoudige tenant naar een multi-tenant structuur, indien noodzakelijk, met aanpassingen aan de Active Directory, rechtenstructuren, en andere kernsystemen.
4. Operationele impact: De transitie moet het reguliere onderhoud en de ontwikkelingen van het IT-landschap niet hinderen. Extra middelen en planning kunnen nodig zijn om beide processen goed te laten verlopen.

De Connectie zal dit samen met de gemeente Arnhem in kaart moeten brengen. Het in kaart brengen vereist inzicht in de kaders die gaan gelden in het geval van een centrumregeling. Denk daarbij aan: informatieveiligheid, gegevensbescherming, archivering, gebruikersrechten, licenties en mandatering.

Afhankelijk van de uitkomsten kan dit een majeure operatie genoemd worden en zal het veel vragen van de betreffende werknemers. In de tijd dient hier met de nodige voortvarendheid

[21] Producten- & Dienstencatalogus De Connectie (versie 01.07.2024) – pagina 10

aan gewerkt te worden. Daarbij zal in kaart moeten worden gebracht wat voor 1 januari 2026 noodzakelijk zal moeten plaatsvinden en wat daarna eventueel ook nog kan worden overgezet of geïmplementeerd.

Concrete acties betreffende 'ICT-voorzieningen':

1. Breng alle relevante contracten en afspraken met leveranciers (zoals Microsoft) in kaart en bepaal welke aanpassingen nodig zijn om de overgang juridisch te borgen.
2. Stel vast welke normen (zoals ISAE3402 en ISO) van toepassing zijn en welke aanpassingen in datascheiding en netwerkbeveiliging vereist zijn.
3. Onderzoek de noodzaak van aanpassingen, zoals een mogelijke overgang naar een multitenant structuur, en bepaal de impact hiervan op kernsystemen zoals de Active Directory en rechtenstructuren.
4. Stel een transitieplan op om te waarborgen dat de reguliere IT-dienstverlening tijdens de omvorming niet wordt onderbroken.

6. Financiële aspecten: liquidatiebegroting

Dit hoofdstuk geeft achtereenvolgens de gegevens uit de jaarrekening[22] aangevuld met (relevante) gegevens uit meerjarenbegroting[23] en de (concept)-liquidatiebegroting weer. Afgesloten wordt met financiële risico's en passende beheersmaatregelen.

6.1. Financiële gegevens

Gegevens uit jaarrekening 2023 aangevuld met informatie over 2024

1. Balanspositie:
    a. Activa: De totale waarde van de activa per eind 2023 bedraagt ongeveer € **42,3 miljoen**, waarbij materiële vaste activa en financiële activa de belangrijkste posten zijn.
    b. Passiva: De passiva bedragen € **42,3 miljoen**, met langlopende leningen, voorzieningen en bestemmingsreserves als belangrijkste posten.
2. Exploitatie en weerstandscapaciteit:
    a. Het exploitatieoverschot voor 2023 bedraagt € **1,9 miljoen**. In 2024 zijn diverse posten teruggegeven waardoor de exploitatieruimte nu nihil is. Er is een geprognosticeerd negatief resultaat jaarrekening in 2024.
    b. Er zijn bestemmingsreserves aanwezig voor specifieke risico's zoals prijsstijgingen (ter waarde van € 662.000). De saldi van de overige bestemmingsreserves zijn niet meegenomen in de berekening van de weerstandscapaciteit. Deze saldi zijn namelijk niet bestemd voor het afdekken van algemene of specifieke risico's, maar voor kosten die samenhangen met een specifieke opgave.

[22] Jaarrekening 2023 – De Connectie
[23] Meerjarenbegroting 2025-2028

6.2. Liquidatiebegroting

Onderstaand volgt de Liquidatiebegroting voor de opheffing van de rechtspersoon de Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie. Een opmerking is nog te maken op deze begroting:

1. Risico's: Er is een risico op extra kosten door beëindiging lopende overeenkomsten.

Naar aanleiding van het opstellen van de liquidatiebegroting zijn er een drietal aanvullende aanbevelingen:

- Voer een laatste due diligence uit om eventuele fiscale risico's volledig in kaart te brengen.
- Weeg af of er posten zijn die wel mee moeten worden genomen in de kostenpost contractbeëindigingen.
- Houd voor de post personeelskosten bij welke kosten worden gemaakt voor ontvlechting en welke voor invlechting.

Categorie	**Omschrijving**	**Bedrag (€1.000)**
1. Personeelskosten	Kosten voor het "as-is" overgaan naar de nieuwe situatie.	€ 440
2. Juridische en Advieskosten	Juridische afwikkeling en fiscale due diligence op basis van een ruwe inschatting en de volledige DVO-kosten voor ontvlechting.	€ 53
3. Beëindiging Contracten	Kosten voor beëindiging lopende overeenkomsten	N.n.b
4. Fiscale Afwikkeling	Afhandeling BTW en overige fiscale verplichtingen. Buiten scope: belasting die in 2026 nog betaald moet worden, komt in aparte jaarrekening 2026	€ 24
5. Overhead tijdens Liquidatie	Kosten in de overhead die gemaakt worden t.b.v. de omvorming	€ 193
6. Waardevermindering Activa	Waardeverlies bij overdracht van activa aan gemeente Arnhem n.v.t. indien Arnhem de afschrijvingstermijnen overneemt.	N.V.T
Totaal Verwachte Kosten		€ 710

Financiële risico's en beheersmaatregelen

Risico	**Impact**	**Beheersmaatregel**
Toegenomen financiële risico's	Hoog	Regelmatige herziening van de begroting
Kosten voortvloeiend uit contractbeëindigingen	Middel	Meenemen in de liquidatiebegroting

7. Risico’s

inherente politiek/bestuurlijke risico’s

In hoofdstuk 6 worden enkele financiële risico’s genoemd. Aan deze risico’s kan toegevoegd worden dat er geen expliciete uitspraak is gedaan door de colleges of het bestuur van De Connectie over de hoogte van de kosten die voortvloeien uit de omvorming dan wel invlechting. In meerdere gevallen is in de vorige hoofdstukken vermeld dat de omvorming als het ware vloeiend overgaat in invlechting. Een scherpe scheiding is in sommige gevallen niet te maken. Dit heeft een tweeledig financieel effect. De kosten als gevolg van omvorming worden gedragen door de drie deelnemende gemeenten. Naarmate de kosten van omvorming hoger worden, werkt dit ook door in de bijdragen daarin per gemeente. De omvorming lijkt vooral te worden benaderd als een bedrijfsvoeringsaangelegenheid, waarbij de gemeenten Renkum en Rheden niet dan wel weinig worden betrokken. Daarmee is een politiek/bestuurlijk risico geschetst. Deze twee gemeenten zijn immers volledig mede-eigenaar van De Connectie en bestuurlijk verantwoordelijk voor het omvormingsproces en wat daarmee samenhangt.

Als de kosten niet onder omvorming vallen maar onder invlechting, betekent dit dat de gemeente Arnhem die kosten zal moeten dragen. Als risico in de liquidatiebegroting is opgenomen dat de financiële risico’s als gevolg daarvan voor de gemeente Arnhem kunnen toenemen en daarmee het politiek/bestuurlijke risico voor een positieve besluitvorming kan toenemen.

In beide gevallen zal in een vroegtijdig stadium dienen te worden besloten door het bestuur van De Connectie samen met het college van Arnhem of bepaalde acties onder omvorming of invlechting vallen en daarmee voor wiens rekening de kosten vallen.

Contractuele risico’s

Het op naam van de gemeente Arnhem zetten van contracten zal in de meeste gevallen geen of weinig risico met zich meebrengen. De meeste contracten zullen zonder problemen overgenomen kunnen worden door Arnhem omdat de wederpartijen daar geen bezwaar tegen zullen hebben. Dit geldt eveneens voor de contracten met derden waar De Connectie zelf diensten aan verleent. Zolang de betreffende dienstverlening ongestoord door Arnhem kan worden overgenomen is het risico klein. De grotere risico’s worden in de regel gelopen bij ICT-contracten die De Connectie heeft gesloten, bijvoorbeeld met Microsoft. Het vroegtijdig beëindigen van dat contract (omdat het een duplicaat is van een contract voor de gemeente Arnhem) kan leiden tot hogere kosten. Zo spoedig als mogelijk zal in 2025 vooral voor deze contracten duidelijk moeten zijn wat de (on)mogelijkheden zijn en welke consequenties dat met zich brengt.

Personele risico’s

Deze risico’s worden als gevolg van de overgang van onderneming niet groot ingeschat. Toch kunnen door het Lokaal Overleg eisen worden gesteld aan de overgang, bijvoorbeeld als werknemers niet mee wensen over te gaan of (als gevolg van de samenstelling van het personeelsdossier) werknemers het niet eens zijn met de vastgelegde rechten en verplichtingen. Het is zaak om dit gedurende de eerste helft van 2025 bij de vaststelling van het overgangsprotocol of bij de vaststelling van het personeelsdossier inzichtelijk te hebben en daarmee de risico’s in kaart te hebben.

Wgr-risico’s

De tijdlijn van de omvorming en invlechting per 1 januari 2026 is ambitieus. Per die datum dient de centrumregeling een feit te zijn. In hoofdstuk 8 worden de processtappen geschetst

en de tijdlijn neergezet. Dat vergt een strakke planning, waarin alle drie gemeenten een belangrijke rol spelen. Het niet behalen van de gestelde termijnen voor de centrumregeling, levert uitstel op van de gehele exercitie.

Bedrijfsvoeringsrisico's

Een deel van de bedrijfsvoeringsrisico's is in de voorgaande hoofdstukken beschreven. Bijvoorbeeld op het gebied van gegevensdeling, informatieveiligheid en dergelijke, die een risico kunnen opleveren bij een centrumgemeenteconstructie als de systemen en processen niet vanaf het begin volgens de vereiste wet- en regelgeving en standaarden daarop zijn ingericht. Voor deze processen is het belangrijk om de risico's in kaart te brengen, kans x impact.

8. Proces van omvorming

8.1. Bestuurlijk besluitvormingsproces

De Connectie is, zoals hiervoor al is vermeld, op dit moment vormgegeven als een bedrijfsvoeringsorganisatie. Een bedrijfsvoeringsorganisatie wordt in het leven geroepen door het treffen van een gemeenschappelijke regeling. In dit geval is die gesloten door de colleges van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden. De wens is dat de bedrijfsvoeringsorganisatie wordt beëindigd (opgeheven) maar dat de samenwerking tussen de drie gemeenten blijft bestaan. Anders dan voorheen zal niet meer de bedrijfsvoeringsorganisatie de opdracht krijgen tot de uitvoering van de aan De Connectie opgedragen taken, maar zal de gemeente Arnhem de taken op het gebied van bedrijfsvoering voor de drie gemeenten gaan uitvoeren. Dat betekent dat de colleges van Renkum en Rheden het college van Arnhem zullen mandateren tot het uitvoeren van de betreffende bedrijfsvoeringstaken. De gemeenten Renkum en Rheden zullen dienstverleningsovereenkomsten sluiten met de gemeente Arnhem over de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de gemeente Arnhem de dienstverlening verricht.

De samenwerking tussen de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden wordt niet beëindigd. Evenmin veranderen het doel en het belang van partijen en worden (vrijwel geheel) dezelfde taken uitgevoerd als gevolg van het vastgestelde 'as-is'-principe. De samenwerking wordt echter op een andere manier voortgezet, namelijk bij de centrumgemeente Arnhem. Daarvoor is een wijziging nodig van de gemeenschappelijke regeling waarmee De Connectie is ingericht. Het gaat daarbij om de gemeenschappelijke regeling Intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie De Connectie. De colleges van de drie gemeenten nemen het besluit tot wijziging met inachtneming van artikel 1 van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Door de wijziging van de gemeenschappelijke regeling wordt de samenwerking binnen de bedrijfsvoeringsorganisatie opgeheven en daarmee eveneens de rechtspersoon opgeheven en een centrumconstructie in plaats daarvan in het leven geroepen.

Op het moment dat de gewijzigde gemeenschappelijke regeling in werking treedt, is daarmee formeel een einde gekomen aan de dienstverlening door bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie – let wel, de rechtspersoon is daarmee nog niet ontbonden, dat dient in een later stadium te gebeuren. Dat betekent dat het besluitvormingstraject tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling De Connectie zowel onderdeel is van de omvorming als van de invlechting van De Connectie in de gemeente Arnhem. Immers, voor omvorming van de bedrijfsvoeringsorganisatie naar een centrumregeling is een wijziging van de gemeenschappelijke regeling vereist, en voor invoeging van de organisatie van De Connectie in de gemeente Arnhem is – bij een wens van continuerende dienstverlening voor de drie gemeenten – eveneens een wijziging van de gemeenschappelijke regeling vereist. Na wijziging van de gemeenschappelijke regeling is

taakuitvoering van en dienstverlening door de bedrijfsvoeringsorganisatie onmogelijk geworden. De 'lege huls' bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie is daarmee niet ineens verdwenen maar, blijft als rechtspersoon *alleen* nog bestaan ter vereffening. Immers, de rechtspersoon heeft vermogen dat vereffend dient te worden. Dat gebeurt door alle passiva en activa over te dragen (dus de rechtspersoon leeg te halen). Pas nadat de hele rechtspersoon leeg is en er geen lopende garanties/aanspraken (o.a. hoofdelijke aansprakelijkheid op grond van het Burgerlijk Wetboek) meer zijn en deze is uitgeschreven uit het register van de Kamer van Koophandel (allemaal acties van het bestuur van De Connectie gedurende de vereffening) is het vermogen van de bedrijfsvoeringsorganisatie vereffend en bestaat de rechtspersoon bedrijfsvoeringsorganisatie niet meer. Het bestuur blijft daarom bestaan totdat alle vereffeningshandelingen hebben plaats gevonden.[24]

Bestuurlijk besluitvormingstraject tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling

Om een gemeenschappelijke regeling te wijzigen geldt een in de Wet gemeenschappelijke regelingen beschreven procedure. Omdat het gaat om een collegeregeling, ziet de procedure er als volgt uit:

- Een ontwerp gewijzigde gemeenschappelijke regeling wordt opgesteld[25];
- De colleges van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden besluiten om de ontwerp gewijzigde gemeenschappelijke regeling aan de raden van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden voor te leggen ter zienswijze;
- De raden van Arnhem, Renkum en Rheden delen hun zienswijze op de ontwerp gemeenschappelijke regeling met hun colleges, daarvoor hebben zij op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen 8 weken de tijd;
- Er wordt door het bestuur van De Connectie, waar de colleges in vertegenwoordigd zijn, gereageerd op de ingediende zienswijzen, waarna de ontwerp gewijzigde gemeenschappelijke regeling eventueel wordt aangepast vanwege de ingediende zienswijzen;
- De colleges van Arnhem, Renkum en Rheden nemen het voorgenomen besluit de gemeenschappelijke regeling te wijzigen conform de ontwerp gewijzigde gemeenschappelijke regeling en vragen de raden van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden toestemming om de gemeenschappelijke regeling te wijzigen;
- De raden verlenen de colleges binnen een termijn van 13 weken toestemming de gemeenschappelijke regeling te wijzigen;
- De colleges nemen het besluit tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling, volgens artikel 24, lid 2 van de gemeenschappelijke regeling is hiervoor noodzakelijk dat de colleges unaniem besluiten tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling;
- Het bestuur van De Connectie[26] publiceert de gewijzigde gemeenschappelijke regeling, waarna deze vanaf 1 januari 2026 in werking zal treden;

Dit traject van bestuurlijke besluitvorming start in 2025, met het opstellen van een ontwerp gewijzigde gemeenschappelijke regeling. Uiterlijk een dag voor 1 januari 2026, dus 31 december 2025, dient de gewijzigde regeling bekend gemaakt te zijn, zodat deze op 1 januari 2026 in werking kan treden. Uiteraard kan de gewijzigde regeling ook eerder worden bekendgemaakt, mits daarbij in de gemeenschappelijke regeling wordt opgenomen dat de gemeenschappelijke regeling na bekendmaking, maar niet eerder dan 1 januari 2026, in werking zal treden. Op die manier kan de dienstverlening vanuit De Connectie onafgebroken

[24] Zie ook artikel 9:3 van de Wgr.
[25] Dit kan op initiatief van één of meer van de colleges die deelnemen in De Connectie. Zoals het nu lijkt neemt de gemeente Arnhem het voortouw tot het opstellen van een ontwerp-gemeenschappelijke regeling.
[26] Volgens artikel 4, vijfde lid van de gemeenschappelijke regeling is het bestuur van De Connectie belast met bekendmaking van de gewijzigde regeling, echter vanwege de omvorming naar een centrumregeling is geen sprake van een bestuur, zodat het college van Arnhem verantwoordelijk zal zijn voor de publicatie van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling.

worden voortgezet vanuit de centrumgemeente Arnhem.

Het omvormen van de bedrijfsvoeringsorganisatie naar een centrumregeling is gelijktijdig zowel een omvorming als een invlechting. Tijdens het proces van omvormen moeten er op verschillende vlakken keuzes gemaakt worden ten dienste van een soepele invlechting van De Connectie in de gemeente Arnhem. Met de gemeenten Renkum en Rheden dienen dienstverleningsovereenkomsten aangegaan te worden, gegrond op de afspraken in de gemeenschappelijke regeling. Feitelijk is de omvorming daarom niet volledig los te zien van de invlechting, maar is sprake van gelijktijdigheid van beide processen.

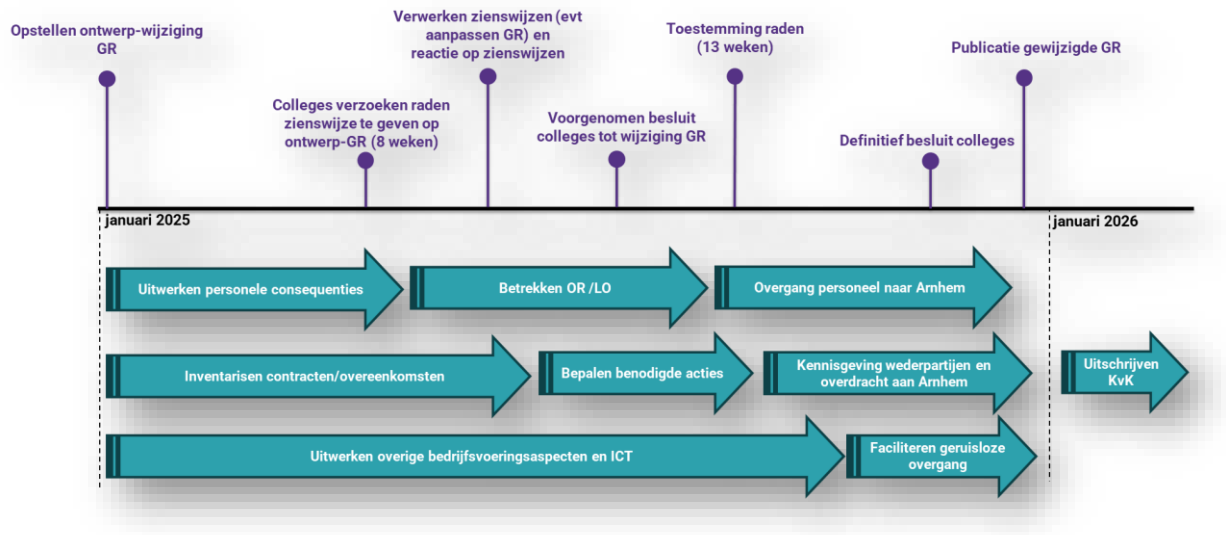
Overige bestuursbesluiten

Voordat het besluitvormingstraject tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling is afgerond is het de bedoeling dat het bestuur van De Connectie een aantal besluiten neemt om de organisatie 'klaar' te maken voor de overgang. Voor een ongestoorde dienstverlening vanaf 1 januari 2026 dienen de noodzakelijke bestuursbesluiten genomen te zijn om de dienstverlening vanuit de centrumgemeente Arnhem vanaf 1 januari 2026 plaats te laten vinden. Dat betekent dat vóór de bekendmaking van de gewijzigde gemeenschappelijke regeling besluiten zijn genomen over het overdragen van contracten en overeenkomsten van De Connectie, evenals over de wijze waarop alle benodigde faciliteiten onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Arnhem vallen. Zie hiervoor ook de paragrafen 2 tot en met 4. In beginsel kan het hele jaar 2025 worden benut om alle noodzakelijke bestuursbesluiten te nemen. Natuurlijk moet voor een aantal onderwerpen rekening gehouden worden met het voorafgaand uitzoeken van zaken en/of het informeren van verschillende gremia. Te denken valt aan het onderwerp personele aspecten, waarbij de ondernemingsraad op de juiste wijze en op het juiste moment betrokken moet worden, evenals het lokaal overleg met de vakbonden, dat op het juiste moment geïnformeerd en betrokken moet worden.

In de volgende paragraaf geven wij de (globale) tijdlijnen weer die aangehouden moeten worden om op 1 januari 2026 de dienstverlening voor de bedrijfsvoering van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden door de centrumgemeente Arnhem te laten uitvoeren zonder problemen in de continuïteit van de dienstverlening.

8.2. Tijdlijn besluitvorming

Voor het bestuurlijke besluitvormingstraject om tot een gewijzigde gemeenschappelijke regeling te komen kan de volgende globale tijdlijn aangehouden worden:

9. Bijlagen

9.1. Besluit

9.1.1. Besluit bestuur De Connectie

Het Bestuur van Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie;

Gelet op de intentiebesluiten van de colleges van Arnhem, Rheden en Renkum om de taken van de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie te laten uitvoeren door de gemeente Arnhem en daarvoor de gemeenschappelijke regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie te wijzigen;

Dat daarvoor nodig is inzicht te verkrijgen in de gevolgen van deze intentiebesluiten en die te verwerken in een omvormingsplan;

Gelet op artikel 1 en 9 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

Overwegende dat:
In bijgevoegd omvormingsplan de uitwerking van de uitgangspunten voor de omvorming van de regeling worden vastgelegd;

Besluit:
1. Het bijgevoegd omvormingsplan vast te stellen en daarmee in te stemmen met de daarin vermelde acties.
2. De colleges van de gemeenten Arnhem, Rheden en Renkum te informeren.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het bestuur van De Connectie op [DATUM],

De Secretaris [NAAM] De Voorzitter [NAAM]

Bijlagen: Omvormingsplan - Omvorming Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie ‘De Connectie’ versie februari 2025

Invlechtingsplan

Invlechting van De Connectie

in de

gemeentelijke organisatie Arnhem

V1.0

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave 2

Leeswijzer 6

Samenvatting 6

1 Aanleiding 10

1.1 Ontstaan van De Connectie 10

1.2 Veranderende wensen en ambities 10

1.3 Voordelen van de nieuwe structuur van samenwerking 10

2 Opdracht 11

2.1 Invlechtingsplan en businesscase 11

2.2 Uitgangspunten bij het schrijven 11

2.3 Afbakening van de opdracht 11

2.4 Relatie met omvormingsplan 11

2.5 Projectorganisatie 11

3 De juridische vorm 13

3.1 De Connectie is een bedrijfsvoeringsorganisatie 13

3.2 De Connectie wordt een enkelvoudige centrumregeling 13

3.3 Omvorming 13

4 Wat is ‘as-is’? 15

4.1 Uitzondering op de ‘as-is’ (MAS en bodes) 16

4.2 Organogram De Connectie 17

4.3 Formatie 17

4.3.1 Bezetting en Formatie De Connectie 17

4.3.2 Formatie Gemeente Arnhem 18

5 Positionering en invlechting 19

5.1 Organogram Gemeente Arnhem begin 2025 19

5.2 Organogram na inpassing 20

5.3 Mandaat directeur 20

5.4 Uitvoering versus Beleid 21

5.5 Bedrijfsbureau 22

6 Besturing 24

6.1.1 Algemeen 24

6.1.2 Beleidsverantwoordelijkheid 24

6.1.3 Aandachtsgebieden voor besturing 24

6.1.4 Gevolgen van de invlechting op de besturing 25
6.1.5 Leidende principes voor de besturing 25
6.1.6 Besturingsmodel 27
7 Bedrijfsvoering 29
7.1 Juridische aandachtspunten bij invlechting 29
7.1.1 Rechtsvorm 29
7.1.2 Mandaat 31
7.1.3 Aanbestedingsrecht 33
7.1.4 Wet markt en overheid 34
7.1.5 Overname van overeenkomsten 35
7.1.6 Privacy 36
7.1.7 Belastingen 37
7.2 Personeel en organisatie 37
7.2.1 overgang van onderneming en harmonisatie 38
7.2.2 Personeelsdossiers en personeels- en salarisadministratie 41
7.2.3 Wat betekent bovenstaande overgang voor de medewerker 41
7.2.4 Medezeggenschap 42
7.2.5 Functionele samenwerking 42
7.2.6 Functiehuis en functieprofielen 44
7.2.7 Verzuim, verlof en IKB 45
7.2.8 Contracten derden P&O 46
7.3 Financiën bedrijfsvoering 47
7.3.1 Balans 47
7.3.2 Documenten P&C-cyclus 47
7.3.3 Accountant 47
7.3.4 Kaders en richtlijnen 48
7.3.5 Fiscaliteiten 48
7.3.6 Aanbesteding financieel pakket (Unit 4) 50
7.4 ICT – Informatievoorziening 50
7.4.1 Afstemming visie en beleid 50
7.4.2 Projectportfolio management/ projectportfolio proces 51
7.4.3 Informatieveiligheid & Privacy 51
7.4.4 Migraties en wijzigingen 51
7.4.5 Archieven (informatiebeheer) 53
7.5 Communicatie 55

7.5.1 De gevolgen van de omvorming voor de communicatie 55
7.6 Huisvesting en faciliteiten 56
7.6.1 Locatie en inrichting 56
7.6.2 Beheer & onderhoud 56
7.6.3 Vervoersmiddelen 57
7.6.4 Praktische zaken 57
8 Dienstverlening 58
8.1 Algemeen 58
8.2 Basisdienstverlening (WAT) 59
8.2.1 Producten- en diensten catalogus 59
8.2.2 Meerwerkovereenkomst 60
8.2.3 Maatwerk 60
8.2.4 Dossier Afspraken en Procedures (DAP) 60
8.2.5 Monitoring kwaliteit en performance 60
8.2.6 Wijzigingen in de basisdienstverlening 62
8.2.7 Contractmanagement en monitoring 62
8.2.8 Organisatie basisdienstverlening 63
8.2.9 Overlegstructuur 64
8.2.10 Escalatieproces 64
8.2.11 Dienstverlening aan derden 65
9 Financiën en risicoanalyse 66
9.1 Algemeen 66
9.2 Bedrijfsvoering 66
9.3 Dienstverlening 66
9.3.1 Algemeen 66
9.3.2 Kostprijsmodel 67
9.3.3 Werkafspraken Kostprijsmodel 68
9.3.4 Rapportage 70
9.3.5 Meer- en minder werk 70
9.3.6 Maatwerkovereenkomst 70
9.3.7 Projecten 70
9.3.8 Uittreding 71
9.4 Risicoanalyse 71
10 Planning 74
10.1 Bestuurlijk proces 74

10.2 Adviesaanvraag en advies OR 75
Bijlagen 76

LEESWIJZER

In oktober 2024 spraken de eigenaren van De Connectie – de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden – de intentie uit om de bedrijfsvoeringsorganisatie om te vormen en in te vlechten in de gemeentelijke organisatie van Arnhem.

In dit invlechtingsplan staat beschreven wat de invlechting van De Connectie betekent voor de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden, en voor andere afnemers en partners. Het plan beschrijft welke keuzes gemaakt zijn en welke acties nodig zijn om een geruisloze overgang te realiseren, met behoud van dienstverlening én samenwerking.

Samen met het omvormingsplan en de businesscase, is het invlechtingsplan, één van de documenten waarop het definitieve besluit over de invlechting wordt gebaseerd.

SAMENVATTING

De samenwerking wordt gecontinueerd op een manier die past bij de huidige en toekomstige uitdagingen met de onderstaande doelstellingen:

1. Meer slagkracht en flexibiliteit
2. Evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid

"Samen met ruimte voor inbreng, afstemming en keuze" is een belangrijk principe voor de samenwerking van de 3 gemeenten. De strategische ontwikkeling en koers zullen met inbreng van de gemeenten worden afgestemd en vormgegeven:

Meer slagkracht en flexibiliteit om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op de gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem wordt enig eigenaar van De Connectie in plaats van 3 gemeenten. Op grond hiervan is zij eindverantwoordelijk en autonoom in besturing met besluitvorming op het gebied van bedrijfsvoering en dienstverlening aan de gemeente Rheden en Renkum.

Daarnaast wordt een evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid, inclusief samenhangende instandhoudingskosten die door de gemeente Arnhem worden betaald, gerealiseerd.

De omvorming en invlechting krijgt vorm op een drietal aandachtsgebieden:

1. Tot stand brengen van de ***nieuwe gemeenschappelijke regeling***, de enkelvoudige centrumregeling
2. ***Invlechten in de gemeente Arnhem*** met impact op de bedrijfsvoering
3. ***Inrichten dienstverlening*** aan de gemeenten Rheden en Renkum

De omvorming vindt plaats op basis van het *'as-is'*-principe. Dit houdt in dat De Connectie in zijn geheel en ongedeeld overgaat naar de gemeente Arnhem met behoud van de huidige inrichting, werkwijzen, contracten, systemen, cultuur en arbeidsvoorwaarden. De dienstverlening aan de gemeenten Rheden en Renkum vindt eveneens 'as-is' plaats. Het uitgangspunt is daarmee gericht op continuïteit voor medewerkers, afnemers en dienstverlening.

Nieuwe gemeenschappelijke regeling

De bedrijfsvoeringsorganisatie(BVO) wordt omgevormd tot een enkelvoudige centrumregeling (ECR). Er is een nieuwe Centrumregeling opgesteld in samenwerking en afstemming met de gemeenten Renkum en Rheden. Dit is de overkoepelende regeling die ook voor zienswijze aangeboden zal worden aan de raden. In deze

regeling zijn afspraken vastgelegd ten aanzien van belang, taken en bevoegdheden, overleg, informatie en verantwoording, geschillen, wijziging, toetreding en uittreding. De concept Centrumregeling is separaat beschikbaar. Onderliggende overeenkomsten waar de ECR naar verwijst zoals de Dienstverleningsovereenkomsten (DVO) en de Producten- en diensten catalogus zijn eveneens in concept uitgewerkt en afgestemd.

Invlechting in de organisatie van de gemeente Arnhem

De Connectie wordt als geheel en onverdeeld (inclusief Bedrijfsbureau en MAS (Managementsupport) medewerkers van de Gemeente Arnhem en Connectie) als cluster geplaatst in de organisatie van de gemeente Arnhem per 1 januari 2026. Het cluster De Connectie valt onder de verantwoordelijkheid van de concerndirecteur die verantwoordelijk is voor bedrijfsvoering. De directeur van De Connectie krijgt daarmee eenzelfde rol als de clustermanagers van de gemeente Arnhem. Medewerker van het Bedrijfsbureau van De Connectie maken onderdeel van het cluster zolang de gemeente Arnhem diensten verleent aan de gemeenten Rheden en Renkum. De functionele samenwerking tussen het cluster Bedrijfsvoering van de gemeente Arnhem en het cluster De Connectie wordt georganiseerd op het gebied van financiën, harmonisatie bedrijfsvoeringbeleid, afstemming beleid en uitvoering dienstverlening

Bedrijfsvoering

Juridisch: De juridische omvorming is getoetst aan de geldende wetgeving die van toepassing is. Mandaten zijn beoordeeld en worden afgestemd op de nieuwe situatie. Alle contracten die overgenomen worden zijn in beeld en laten geen bijzonderheden zien.

Doordat de gemeente Arnhem de rol van De Connectie overneemt, zullen er wijzigingen zijn in de verwerkingsverantwoordelijkheden. Bij sommige verwerkingen, zoals bijvoorbeeld de FA en de PSA zal de gemeente Arnhem verwerker worden voor de gemeente Rheden en Renkum. Dit moet worden afgehecht met verwerkingsovereenkomsten.

*Personeel en organisatie: A*lle rechten en verplichtingen uit de bestaande arbeidsovereenkomsten worden overgenomen. Ook inhuurkrachten, stagiaires en medewerkers met tijdelijke contracten worden volgens de bestaande afspraken overgenomen. Op het gebied van arbeidsvoorwaarden is een volledige analyse gedaan voor zowel de CAO als de Personeelsregelingen. De analyse en verschillen zijn gedeeld met Lokaal overleg en OR. Scenario's in relatie tot harmonisatie worden besproken en afgestemd met de vakbonden. Voor de overgang is conform het overeengekomen Sociaal Statuut een concept-overgangsprotocol opgesteld. Deze is onderwerp van gesprek met de vakbonden.

We behouden de goede culturen en werken aan integratie van werkculturen die de samenwerking ten goede komt. Hier wordt een specifiek programma op uitgewerkt.

Financiën: In de nieuwe situatie kent De Connectie geen eigen begroting en jaarrekening meer. De begroting en jaarrekening van De Connectie worden dan opgenomen in de P&C-cyclus van de gemeente Arnhem. Immers zij maken als cluster onderdeel uit van de gemeente Arnhem. Dat betekent dat de kaders en richtlijnen van de gemeente Arnhem worden gevolgd en dat de financiële verantwoording en rapportage onder de eindverantwoordelijkheid van de afdeling Financiën van de gemeente Arnhem valt. Hier wordt op afgestemd.

De afnemende gemeenten dragen conform de DVO (Dienstverleningsovereenkomst) gemaakte afspraak periodiek bij aan de kosten van de diensten die worden geleverd. Met de gemeenten Renkum en Rheden zijn hierover afspraken gemaakt.

ICT- Informatievoorziening: In de nieuwe situatie is een informatiestrategie en aansluitende ICT-strategie noodzakelijk. Strategieën waarbij harmonisatie geen doel op zich is, maar dat slimme dienstverlening faciliteert. Strategieën waar we inzetten op innovatieambities zonder de “grenzen” die we nu ervaren. De huidige regionale visie en strategie zal omgezet worden naar een heldere en uniforme Informatie- en ICT-strategie voor 2026-20230. Alle ontwikkelingen en het programma rondom informatiebeveiliging en privacy (IB&P) blijven tijdens en na de invlechting doorlopen. Uitwerking van inrichting systemen en migraties van data vinden plaats. Denk onder andere aan digitale werkplek, officeomgeving, personeelsadministratie en financiële administratie. Ook worden maatregelen getroffen in relatie tot beheer en zorg voor het archief.

Communicatie: Met het oog op de continuïteit van de dienstverlening en het feit dat er sprake is van overgang van onderneming gaat het merk De Connectie mee over bij de invlechting. Want een naam en een huisstijl (het merk) zijn niet cosmetisch, maar belangrijk voor herkenbaarheid, vertrouwen en verbondenheid. Naar medewerkers, klanten en andere partners en relaties. Voor de communicatie tijdens het project is er een dynamisch communicatieplan **Dienstverlening**

De dienstverlening aan de gemeenten is *‘as-is’* vastgelegd in de producten- en dienstencatalogus (PDC). De geldende PDC is opnieuw bezien door de demand- en supply-organisatie van de gemeenten. Per 1 juli 2025 zal de nieuwe PDC vastgesteld zijn. Deze is aangescherpt op volledigheid, duidelijkheid en juistheid conform de afgesproken situatie. De PDC is in concept separaat beschikbaar.

Basisdienstverlening: De basisdienstverlening is vastgelegd in de PDC. De werkwijze met de bijbehorende afspraken zijn beschreven en afgestemd met de gemeenten. Deze zijn in zowel het invlechtingsplan als in de businesscase opgenomen. Vervolgens zijn de afspraken en de werkwijze vastgelegd en worden uitgewerkt in de concept dienstverleningsovereenkomsten. Deze is in concept separaat beschikbaar.

Innovatie en ontwikkeling: Om de ambitie om toekomstige uitdagingen het hoofd te blijven bieden, daarbij elkaar de ruimte bieden om zelf keuzes te maken in ontwikkelingen en innovatie, blijven we standaardiseren op standaard dienstverlening, willen we slagkracht en flexibiliteit te vergroten, en de mogelijkheden hebben om gezamenlijk de vruchten te plukken. Heldere leidende en richtinggevende uitspraken (principes) zijn besproken en afgestemd voor verder uitwerking van het besturingsmodel. Het besturingsmodel (Governance) wordt voor 1 november 2025 gezamenlijk afgestemd en vastgesteld. Vormgeven van strategische roadmaps voor de toekomst zijn van belang.

Financiën

De Meerjarenprogrammabegroting 2025-2028 (MJPB 2025-2028) van De Connectie is als uitgangspunt gebruikt. De MJPB 2025-2028 presenteert een overzicht van de plannen voor de komende jaren.

Het kostprijsmodel zal gehanteerd worden en dat houdt in dat kosten tot stand komen, op basis van de vastgestelde leveringseenheden, door Productprijs x Leveringsaantallen. Hiermee wordt niet langer de lumpsummethodiek gehanteerd voor de kostenverrekening. Aanvullend zijn afspraken tussen de gemeenten gemaakt. De instandhoudingskosten van De Connectie komen voor rekening van de gemeente Arnhem.

Risicoanalyse

Voor de omvorming is zowel vanuit het perspectief van Arnhem en De Connectie als vanuit het perspectief van de gemeenten Rheden en Renkum een risicoanalyse gemaakt. De matrices met de belangrijkste risico’s zijn toegevoegd in het Invlechtingsplan. Vooralsnog zijn of worden op alle geïdentificeerde risico’s compenserende maatregelen getroffen die de onzekerheid verkleinen.

Medezeggenschap

De medezeggenschap is nauw betrokken bij de aanloop en voorbereiding inzake de omvorming van De Connectie. We stemmen af op het proces en er vindt proactieve constructieve samenwerking plaats. De ondernemingsraden van de gemeente Arnhem en De Connectie brengen beiden advies uit op de invlechting van De Connectie bij de gemeente Arnhem. De OR van de gemeente Renkum en Rheden zal ook om advies gevraagd worden inzake het voornemen van omvorming en wijziging van belang. De adviezen worden toegevoegd aan het collegevoorstel en het raadsvoorstel van de betreffende gemeenten.

Planning

De doelstelling is om de omvorming en de invlechting met ingang van 1 januari 2026 te realiseren. Op 24 juni 2025 zal het collegevoorstel inzake de omvorming en invlechting van De Connectie met de opgeleverde stukken ter besluitvorming worden voorgelegd aan de colleges in alle drie gemeenten. Na positieve besluitvorming zal doorgeleiding naar de raden plaatsvinden. Naar verwachting zullen deze in september worden geagendeerd.

Lokaal overleg

Er is een sociaal statuut overeengekomen met de vakbonden. Bij Overgang van Onderneming wordt er een overgangsprotocol opgesteld. Het overgangsprotocol wordt overeengekomen door de huidige werkgever (De Connectie), het Lokaal Overleg, de opvolgend werkgever (gemeente Arnhem) en de betrokken vakbonden. De gemeente Arnhem en De Connectie zijn in gesprek met Lokaal Overleg inzake het overgangsprotocol. Voor meer informatie zie P&O paragraaf 7.2.1. Zolang de gesprekken met Lokaal Overleg niet zijn afgerond en niet alles is afgestemd moeten wij een voorbehoud maken. Pas als alles afgestemd is kunnen we definitief beschrijven wat de afspraken zijn.

1 AANLEIDING

1.1 ONTSTAAN VAN DE CONNECTIE

De Connectie is in 2017 voortgekomen uit een gezamenlijke behoefte van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden om de krachten te bundelen op het gebied van bedrijfsvoering. Sindsdien voorziet De Connectie in beleid neutrale, ondersteunende processen en uitvoeringstaken op het gebied van Informatie- en communicatietechnologie (ICT), Facilitaire zaken, Belastingen en basisregistraties, Personeels- en salarisadministratie (PSA), Financiële administratie (FA), Inkoop en aanbesteding, Managementsupport (MAS), Frontoffice en Documentaire informatievoorziening (DIV).

1.2 VERANDERENDE WENSEN EN AMBITIES

De deelnemende gemeenten zijn tevreden over het werk van De Connectie, maar constateren dat de huidige samenwerkingsvorm tegen haar grenzen aanloopt. Qua ambities, handelingssnelheid en kostenverdeling.

De gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden erkennen dat verdere uniformering, met name van gemeentelijke processen, cruciaal is voor de noodzakelijke doorontwikkeling en een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering. Dit vraagt echter om meer grip en regie. De gemeenten concluderen dat hiervoor een ander ‘governance-model' beter passend is. Daarnaast erkennen de gemeenten het gezamenlijke publieke belang van samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering en belastingen. De samenwerking wordt daarom gecontinueerd, maar krijgt een andere juridische vorm. In het najaar van 2024 namen de colleges van Arnhem, Renkum en Rheden daarom het intentiebesluit om De Connectie om te vormen. Van de huidige Wgr-bedrijfsvoeringsorganisatie naar een ‘hostingsmodel’ met één gastheergemeente (Arnhem) en twee gastgemeenten (Renkum en Rheden).

1.3 VOORDELEN VAN DE NIEUWE STRUCTUUR VAN SAMENWERKING

Op deze manier wordt de samenwerking gecontinueerd op een manier die beter past bij de huidige en toekomstige uitdagingen. Concreet biedt de nieuwe vorm:

Meer slagkracht en flexibiliteit om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op de gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem kan zo de regierol invullen op inhoud en tempo en op deze manier bijdragen aan de ontwikkelkracht van de buurgemeenten. De gemeente Arnhem wordt enig eigenaar van De Connectie in plaats van 3 gemeenten. Op grond hiervan is zij eindverantwoordelijk en autonoom in besturing met besluitvorming op het gebied van bedrijfsvoering en dienstverlening. "Samen met ruimte voor inbreng, afstemming en keuze" is een belangrijk principe voor de samenwerking van de 3 gemeenten. De strategische ontwikkeling en koers zullen met inbreng van de gemeenten worden afgestemd en vormgegeven.

Een evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid, inclusief samenhangende instandhoudingskosten die door de gemeente Arnhem worden betaald. De gastgemeenten betalen de gastheer een prijs voor de dienstverlening die gebaseerd is op de kostprijs van de door hen afgenomen diensten. Het doet beter recht aan de verhoudingen tussen een grote stad, die toch al instandhoudingskosten heeft, en buurgemeenten met een substantieel kleinere organisatieomvang.

2 OPDRACHT

2.1 INVLECHTINGSPLAN EN BUSINESSCASE

Naar aanleiding van het intentiebesluit (collegebesluiten van oktober 2024) om De Connectie om te vormen is afgesproken dat de gemeente Arnhem een invlechtingsplan maakt. Hierin komt te staan wat er onderzocht en geregeld moet worden om als Arnhem straks op een goede manier de taken van De Connectie over te nemen. Daarbij wordt ook gekeken naar wat de gemeente Arnhem nodig heeft van de gastgemeenten, zoals bijvoorbeeld bijpassende mandaten. Daarnaast wordt een businesscase opgesteld in opdracht van de drie gemeenten, waarbij de gemeente Arnhem penvoerder is. Hierin staat per betrokken partij wat de gevolgen zijn van de omvorming van De Connectie.

2.2 UITGANGSPUNTEN BIJ HET SCHRIJVEN

Bij het schrijven van het invlechtingsplan (en de businesscase) zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Continuïteit van dienstverlening staat voorop.
- De taken, de organisatie en het personeel van De Connectie gaan geheel en onverdeeld over naar de gemeente Arnhem. We noemen dat ‘as-is’.
- Er is sprake van ‘overgang van onderneming’.
- Gemeente Arnhem wordt eigenaar en gastorganisatie. De gemeente Renkum en Rheden, afnemer/gast.
- Voor wat betreft de motieven geldt nog steeds dat de doelen van De Connectie zijn gericht op Kosten, Kwaliteit, Kwetsbaarheid, Kansen en Klant.

2.3 AFBAKENING VAN DE OPDRACHT

Het invlechtingsplan richt zich niet op:

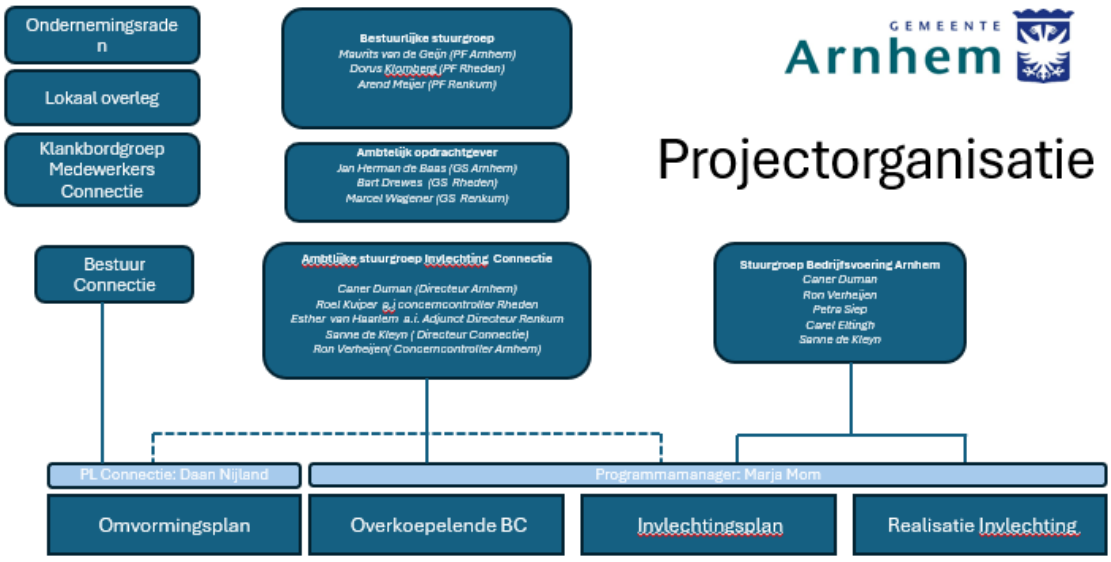
- Inhoudelijke visie- en strategieontwikkeling op de werkvelden van dienstverlening;
- Ontwikkelingen na 1 januari 2026; Dit wordt in samenwerking met de Connectie en de bedrijfsvoeringsafdelingen van de gemeente Arnhem opgepakt.
- Detailuitwerking van alle acties nodig voor de invlechting. De detailuitwerking vindt plaats in het op te stellen uitvoeringsplan.

2.4 RELATIE MET OMVORMINGSPLAN

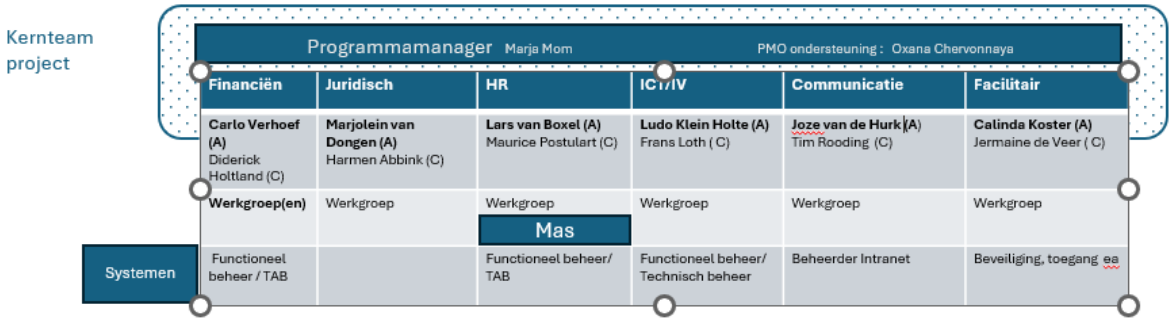
Naast dit invlechtingsplan is er door De Connectie een omvormingsplan gemaakt. Daarin staat wat er vanuit de kant van De Connectie bekeken en geregeld moet worden om de omvorming plaats te kunnen laten vinden. De inhoud van het omvormingsplan is meegenomen bij het maken van dit invlechtingsplan.

2.5 PROJECTORGANISATIE

Bij de planvorming, besluitvorming en omvorming van De Connectie zijn verschillende partijen betrokken. Bestuurlijk en ambtelijk. In onderstaande schema's is te zien hoe al die verschillende verantwoordelijkheden en perspectieven zijn georganiseerd in een projectorganisatie.

Voor het schrijven van het invlechtingsplan is een ambtelijk kernteam (medewerkers van de gemeente Arnhem) en een kernteam plus gevormd (medewerkers Arnhem en De Connectie). Waar nodig zijn uiteraard de medewerkers van de gemeenten Renkum en Rheden betrokken.

(A) = medewerker gemeente Arnhem. (C) = medewerker De Connectie.

3 DE JURIDISCHE VORM

Zoals eerder is aangegeven is in het intentiebesluit besloten dat De Connectie een ‘enkelvoudige centrumregeling’ wordt.

3.1 DE CONNECTIE IS EEN BEDRIJFSVOERINGSORGANISATIE

Bij de oprichting van de Intergemeentelijke Uitvoeringsorganisatie, tegenwoordig bekend als De Connectie, kozen de colleges van Arnhem, Renkum en Rheden voor een gemeenschappelijke regeling in de vorm van een Bedrijfsvoeringsorganisatie (hierna: BVO). Dit was destijds een nieuw soort regeling op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) die uitsluitend kan worden getroffen ter behartiging van de sturing en beheersing van ondersteunende, processen en van (beleid neutrale) uitvoeringstaken. De BVO heeft rechtspersoonlijkheid en kent een bestuur.

3.2 DE CONNECTIE WORDT EEN ENKELVOUDIGE CENTRUMREGELING

In het intentiebesluit tot omvorming van De Connectie erkennen de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden dat verdere uniformering, met name van gemeentelijke processen (dus bij de opdrachtgevers zelf), cruciaal is voor de noodzakelijke doorontwikkeling en een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering. Om dit te kunnen bereiken heeft men geconstateerd dat dit om meer grip en regie op deze uniformering vraagt. De conclusie die de colleges trokken is dat hiervoor een ander governance-model beter passend is. Voorts erkennen de gemeenten het gezamenlijk publiek belang voor de samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering en belastingen. De samenwerking wordt derhalve gecontinueerd, maar krijgt een andere juridische vorm.

Er is gekeken naar de verschillende samenwerkingsvormen die de Wet gemeenschappelijke regelingen kent. De gemeenten hebben vanuit die analyse de intentie uitgesproken om de huidige samenwerkingsvorm van een bedrijfsvoeringsorganisatie in het kader van de Wgr met gedeeld eigenaarschap van De Connectie om te vormen naar een hostingsmodel (enkelvoudige centrumregeling).

De intentie is uitgesproken dat de gemeente Arnhem eigenaar en gastheer van De Connectie wordt en de gemeenten Renkum en Rheden afnemer/gast. Daarmee wordt de samenwerkingsvorm ‘lichter’ gemaakt, met een verschuiving van verantwoordelijkheid en risico naar één gemeente, in dit geval de gemeente Arnhem. De gemeenten Renkum en Rheden nemen diensten af op basis van een dienstverleningsovereenkomst waarbij producten en kosten in onderling overleg worden bepaald. Als zekerheid voor de gastheergemeente Arnhem worden hierover meerjarige afspraken gemaakt en vastgelegd in de DVO. Jaarlijks worden keuzes en afspraken gemaakt over afname van diensten.

Omdat de gemeente Arnhem de gastheer wordt, wordt De Connectie ingevlochten in de organisatiestructuur van de gemeente Arnhem. Een belangrijk verschil is dat De Connectie na invlechting geen eigen rechtspersoonlijkheid meer kent, maar onderdeel is van de rechtspersoon gemeente Arnhem (ook financieel).

3.3 OMVORMING

Juridisch/financieel is gekeken of de bedrijfsvoeringsorganisatie via een wijzigingsbesluit kan worden omgevormd tot een centrumregeling, óf dat de centrumregeling en de bedrijfsvoeringsorganisatie korte tijd naast elkaar blijven bestaan.

Omdat de centrumconstructie geen eigen rechtspersoonlijkheid kent, is het vanwege de juridische en financiële afhechting van de rechtspersoon van de huidige gemeenschappelijke regeling (BVO) van belang deze rechtspersoon (BVO) nog enige tijd in de lucht te houden. In overleg met de accountant wordt bij het

voorontwerp van de centrumregeling voorgesteld dat er apart een centrumregeling (ECR) wordt opgericht. Nadat alle formaliteiten zijn afgehandeld, zoals bijvoorbeeld de jaarrekening en het jaarverslag van 2025, kan de huidige juridische entiteit worden opgeheven.

4 WAT IS 'AS-IS'?

De invlechting van De Connectie in de gemeente Arnhem vindt formeel plaats op basis van het '*as-is*'-principe. Dit houdt in dat De Connectie in zijn geheel en ongedeeld overgaat met behoud van de huidige inrichting, werkwijzen, contracten, systemen, cultuur en arbeidsvoorwaarden. Het uitgangspunt is daarmee gericht op continuïteit voor medewerkers, afnemers en dienstverlening.

Tegelijk erkent dit invlechtingsplan dat de overgang op onderdelen onvermijdelijk leidt tot situaties waarin afstemming, integratie of harmonisatie nodig is. Denk hierbij aan de aansluiting op Arnhemse bestuurlijke structuren, financiële verantwoording en strategische kaders. Dit plan benoemt daarom expliciet dat het '*as-is*'-uitgangspunt leidend is, én waar integratie wenselijk of noodzakelijk is om de werking van de organisatie als geheel te borgen

Het '*as-is*'-principe is conform de afspraak het leidende principe voor de invlechting en interpreteren wij als volgt:

Organisatie

- De Connectie gaat in zijn geheel over van een bedrijfsvoering organisatie naar een Enkelvoudige Centrum Regeling;
- De inrichting van de organisatie gaat ongewijzigd over;
- Systemen, werkwijzen, contracten en voorwaardenscheppende aspecten zoals huisvesting en ondersteunende diensten worden overgenomen en blijven behouden;
- De Connectie wordt opgenomen als organisatie-eenheid in de organisatie van de gemeente Arnhem;
- Met behoud van het merk De Connectie, de interne cultuur en goede samenwerking binnen de Connectie;
- Met behoud van de bevoegdheden van de nu aanwezige mandaten, machtigingen, volmachten en aanwijzingen.

Dienstverlening

- De continuïteit van de dienstverlening naar de afnemers, de gemeenten Renkum, Rheden en Arnhem blijft geborgd;
- Afnemers blijven de huidige producten en diensten afnemen conform de geldende PDC vanaf 2026 en daarna. Over wijziging van afname van dienstverlening of uittreding uit de samenwerking worden afspraken gemaakt (rechten en plichten worden onder meer geregeld in de centrumregeling en het gevestigde alleenrecht);
- De huidige dienstverlening vindt plaats conform de DVO's en de Producten en diensten catalogus (PDC).

Medewerkers

- Medewerkers komen in dienst van de gemeente Arnhem. Vaste en tijdelijke contracten worden gerespecteerd;
- Alle lopende inhuurovereenkomsten van De Connectie worden op 1 januari 2026 één op één overgenomen door de gemeente Arnhem, tenzij deze voor die datum aflopen of expliciet zijn uitgezonderd. In Q3/Q4 2025 wordt een definitieve lijst vastgesteld. Hierbij wordt tevens gekeken in hoeverre de bestaande inhuurovereenkomsten vallen binnen de Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (DBA). Mocht dit niet het geval zijn, dan worden hier tijdig maatregelen opgenomen (beëindigen, aanpassen of risico's managen);

- Gemeente Arnhem handelt conform regels en voorwaarden uit de Wet overgang van onderneming. Dat wil zeggen dat voor de medewerkers de rechtpositie met de bijbehorende arbeidsvoorwaarden overgenomen en geborgd worden. Van overgang van de onderneming is sprake, wanneer de overnemer (de gemeente Arnhem) is te zien als de voortzetter van de onderneming (De Connectie), omdat deze dezelfde of vergelijkbare activiteiten gaat ontplooien. Dit staat verder uitgewerkt in paragraaf 6b.1 waar juridische aandachtspunten en die van personeel en organisatie staan vermeld.

4.1 UITZONDERING OP DE 'AS-IS' (MAS EN BODES)

Met het intentiebesluit is besloten dat de taken, de organisatie en het personeel geheel en ongedeeld 'as-is' overgaan van De Connectie naar de gemeente Arnhem. Er is sprake van overgang van onderneming. Op dit uitgangspunt is een uitzondering gemaakt voor een aantal medewerkers. De dienstverlening op het gebied van Management Support wordt niet 'as-is' overgenomen, gegeven het afzonderlijke besluitvormingsproces dat hierop loopt. Uitgangspunt voor Management Support was in het intentiebesluit dat de managementassistenten decentraal worden geplaatst. In de onderstaande tabel is weergegeven hoeveel medewerkers voor MAS werken en voor welke gemeente zij werken.

	Arnhem	Rheden	Renkum	Connectie	Totaal
Aantal medewerkers	54	8	4	7	73
Aantal fte	44,87	5,72	2,89	5,78	59,26
Waarvan Inhuur	1,78			0,89	

Bij de invlechting van De Connectie op 1 januari 2026 is het noodzakelijk om te voldoen aan de wettelijke eisen ten aanzien van overgang van onderneming. Gelet op de gewenste uitzondering voor het Management Support en de bodes heeft er aanvullende juridische toetsing plaatsgevonden. Zowel wetgeving als jurisprudentie laten zien dat in het belang van de medewerkers de invlechting van De Connectie en de organisatiewijziging voor MAS op de beoogde datum van 1 januari 2026 niet samen kan gaan.

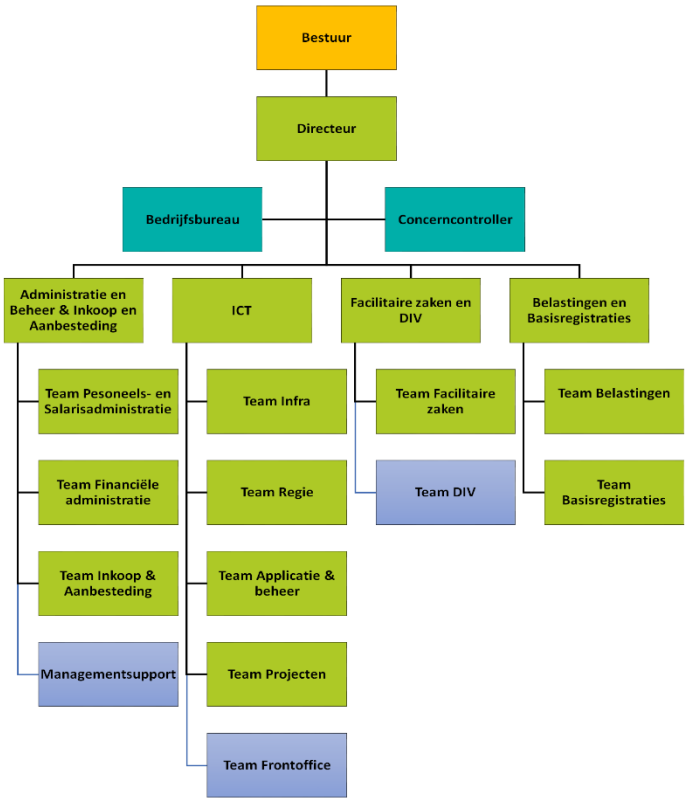
Omdat de gemeenten Renkum en Rheden hebben aangegeven dat het zeer wenselijk is om de medewerkers voor Management Support en bodes over te nemen en in dienst te laten treden bij de gemeenten, is een nieuw uitgangspunt geformuleerd. Medewerkers van Management Support en bodes die in de gemeenten Renkum en Rheden werken, mogen op basis van vrijwilligheid per 1 juli 2025 overgaan naar deze gemeenten. Zij gaan ook over op grond van de beschermingsbepalingen van 'overgang van onderneming' en behouden daarbij hun salaris en anciënniteit. De betreffende wettelijke regels bieden deze bescherming op grond van een overeenkomst. De besluitvorming alsmede de intentie én het later vast te stellen overgangsprotocol vestigen deze bescherming.

Omdat deze aanpassing per 1 juli 2025 gaat plaatsvinden betreft het een aanpassing bij De Connectie en zal dus ook onder de verantwoordelijkheid van de Connectie worden uitgevoerd. De uitvoering van deze aanpak (vrijwillige overstap MAS-medewerkers en bodes naar Renkum/Rheden) wordt in Q2 2025 afgestemd met de OR en met het Lokaal Overleg. Dit is reeds opgepakt door De Connectie.

Deze medewerkers zullen net als de medewerkers die naar de gemeente Arnhem overgaan met behoud van hun huidige arbeidsvoorwaarden en anciënniteit in dienst komen van de gemeenten Rheden en Renkum.

De resterende medewerkers van de MAS – die nu werken voor Arnhem en De Connectie - blijven bij De Connectie in dienst en gaan ‘as-is’ over naar de gemeente Arnhem op 1 januari 2026. Deze medewerkers zullen hun plek binnen De Connectie behouden. De dienstverlening door het MAS zal zich in de nieuwe situatie alleen nog richten op de gemeente Arnhem en de zich daarin bevindende Connectie. MAS zal geen onderdeel meer uitmaken van de dienstverlening die de gemeente Arnhem als centrumgemeente aanbiedt aan de gastgemeenten.

4.2 ORGANOGRAM DE CONNECTIE

4.3 FORMATIE

4.3.1 BEZETTING EN FORMATIE DE CONNECTIE

Per 1 april 2025 bestaat de bezetting van De Connectie uit 368,45 fte in loondienst. Daarnaast is er sprake van 45,3 fte aan inhuur, waarvan:

- 11,47 fte op basis van formatie, en;
- 33,83 fte op basis van projecten of meer- en maatwerk

Hoewel de formele formatiecapaciteit 388 fte bedraagt, wordt deze dus deels nog niet ingevuld met vaste medewerkers. Een verdeling van de begrote formatie (388 fte) over de afdelingen van De Connectie ziet er als volgt uit:

Afdeling	**Begroting 2025 (fte)**
Directie	1,0

Bedrijfsbureau	18,0
Belastingen en Basisregistratie	63,0
Administratie, Beheer, Inkoop en Aanbesteding	62,0
Management Support	63,0
ICT	96,0
Facilitaire Zaken en Frontoffice	46,0
DIV	37,0
Totaal	**388,0**

Om ook een beeld te geven van de formatie van de gemeente Arnhem is onderstaand overzicht toegevoegd.

4.3.2 FORMATIE GEMEENTE ARNHEM

De Gemeente Arnhem heeft per 17 april 2025 een totale formatie van 1.194,26 fte. De verdeling over de verschillende domeinen is als volgt:

Cluster	**Formatie (fte)**
Bedrijfsvoering	241,09
Bestuur	8,80
Directie	5,05
Gebiedsrealisatie en Vastgoed	71,93
Openbare Ruimte	181,69
Project- en Interimmanagement	41,75
Rekenkamer	1,00
Strategie, Beleid en Regie	168,99
Veiligheid, Vergunningen en Handhaving	97,61
Werk en Inkomen	270,74
Wijken en Dienstverlening	105,63
Totaal	**1.194,26**

Daarnaast is er ook sprake van inhuur binnen de gemeente Arnhem. De omvang van deze inhuur is gebaseerd op de registraties in Beaufort.

BEZETTING -INHUUR bijgewerkt op 18-apr-2025

	Bezetting 30-apr-2025	Aantal medewerkers 30-apr-2025	Inhuur ratio (%) 30-apr-2025	Inhuur ratio (%) laatste 12 maanden
	185,1	254	13,0%	13,8%
Inhuur	185,1	254		
Detachering Driessen	0,0	0		

5 POSITIONERING EN INVLECHTING

5.1 ORGANOGRAM GEMEENTE ARNHEM BEGIN 2025

De organisatie van de gemeente Arnhem is onderverdeeld in clusters. De werkterreinen zijn ondergebracht in de clusters: Werk en Inkomen, Project en interim-management, Wijken en dienstverlening, Gebiedsrealisatie en vastgoed, Openbare Ruimte en Strategie, Beleid en Regie. De ondersteunende bedrijfsvoeringsfuncties zijn ondergebracht in het cluster Bedrijfsvoering.

Aan het hoofd van een cluster staat een clustermanager. De concerndirectie bestaat uit de gemeentesecretaris en een concerndirecteur. De concerndirecteur staat tevens aan het hoofd van het cluster Bedrijfsvoering.

Organisatieschema van de gemeente Arnhem voor invlechting.

Conform het ‘as-is’ principe zal De Connectie ingevlochten worden in de organisatie van de gemeente Arnhem. De inpassing zal in lijn worden gebracht met het inrichtingsmodel van de gemeente Arnhem. Er wordt niet voor een afwijkend model gekozen, op een uitzondering na. De ondersteunende bedrijfsvoeringsfuncties van De Connectie blijven onderdeel van de organisatie-eenheid De Connectie in het cluster. Voor de rest van de clusters van de gemeente Arnhem zijn deze functies in het cluster bedrijfsvoering ondergebracht.

Tijdens het schrijven van het invlechtingsplan is meermaals de vraag voorbijgekomen waarom De Connectie geen werkmaatschappij zou moeten zijn. In dit stuk gaan we ervanuit dat daarmee de situatie bedoeld is zoals de gemeente Arnhem in het verleden kende met organisatieonderdelen als het Sportbedrijf en de gemeentelijke musea. Deze organisatieonderdelen waren in juridische zin onderdeel van de gemeente Arnhem, maar hadden een hoge mate van vrijheid. Zij beschikten over een eigen directie, hadden een eigen P&O/PSA afdeling etc. Belangrijk daarbij op te merken is dat zij wel volledig verantwoording verschuldigd waren aan de het gemeentebestuur van de gemeente Arnhem. Tevens is van belang op te merken dat destijds ook bij de diensten van de gemeente Arnhem de bedrijfsvoeringstaken meer decentraal ingestoken waren.

Op dit moment is de gemeente Arnhem verdeeld in clusters en zijn de bedrijfsvoeringstaken gecentraliseerd binnen het cluster bedrijfsvoering. Het zou derhalve veel minder passen in het inrichtingsmodel van de gemeente Arnhem om De Connectie als werkmaatschappij hierin te situeren. Bovendien brengt zo’n soort model in meer eigen vrijheid met zich mee, terwijl is aangegeven dat het beoogde effect van de onderhavige

operatie wordt gerealiseerd om juist meer grip en regie op de uniformering en ontwikkeling van de dienstverlening te krijgen. Bij dit gewenste effect past het derhalve niet om De Connectie op afstand en buiten de lijnen van het inrichtingsmodel van de gemeente Arnhem te realiseren.

5.2 ORGANOGRAM NA INPASSING

Wanneer we De Connectie inpassen in de huidige organisatie van de gemeente Arnhem ziet het organisatieplaatje er als volgt uit:

De Connectie wordt als geheel opgepakt en (inclusief bedrijfsbureau en MAS medewerkers van de Gemeente Arnhem en Connectie) geplaatst in een cluster dat onder de concerndirecteur valt. De directeur van De Connectie krijgt daarmee eenzelfde rol als de clustermanagers van de gemeente Arnhem.

Op dit moment zijn er ontwikkelingen gaande binnen de gemeente Arnhem om de sturing op organisatieniveau door te ontwikkelen. Dit is beschreven in de notitie "Doorontwikkeling sturing op organisatieniveau" en is vastgelegd in het nieuwe "Organisatiebesluit 2025". Het cluster De Connectie valt onder de verantwoordelijkheid van de concerndirecteur die verantwoordelijk is voor bedrijfsvoering.

5.3 MANDAAT DIRECTEUR

Conform het 'as-is' principe zal de directeur van De Connectie zoveel mogelijk haar mandaat binnen het cluster behouden. Om te bekijken waar zich op dat gebied de verschillen voordoen is er een vergelijking gemaakt tussen de mandaatregeling van de Directeur van de Connectie en de Clustermanagers van de gemeente Arnhem. Hierbij is met name gekeken of de bevoegdheden van het mandaat van de directeur van De Connectie in de gemeente Arnhem bij de clustermanagers zijn belegd. Dit omdat de directeur bij de invlechting clustermanager wordt van het cluster De Connectie. Daarbij is niet gekeken naar eventuele extra bevoegdheden die de directeur van De Connectie in mandaat krijgt als clustermanager, omdat dit niet van belang is voor de 'as-is' analyse.

De mandaatregeling is grotendeels gelijk en verschilt slechts op een aantal punten van die bij de gemeente Arnhem voorbehouden zijn aan de gemeentesecretaris of de concerncontroller. De belangrijkste verschillen bevinden zich op het gebied van personele aangelegenheden. Hierin heeft de directeur een aantal bevoegdheden die binnen de gemeente Arnhem bij de gemeentesecretaris liggen (in een enkel geval ook bij de concerndirecteur). Verder heeft de directeur van De Connectie verschillende financiële bevoegdheden die binnen de gemeente Arnhem bij de concerncontroller zijn belegd. Daarnaast beschikt de directeur over mandaten die nodig zijn voor de dienstverlening aan de gemeenten en die niet meer zijn belegd binnen de gemeenten zelf. Zoals de bevoegdheden voor wat betreft de personeels- en salarisadministratie. Voor wat betreft de laatste bevoegdheden zal de directeur deze als clustermanager behouden. De financiële bevoegdheden en de bevoegdheden die nu bij de gemeentesecretaris (en in een enkel geval ook bij de concerndirecteur) liggen, zullen niet aan de clustermanager De Connectie worden gemandateerd.

Dit is nader uitgewerkt in paragraaf 6.2.2.

5.4 UITVOERING VERSUS BELEID

De Connectie is een uitvoerende organisatie waarin beleid neutrale taken zijn ondergebracht. De inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering en dienstverlening aan inwoners ligt bij de afzonderlijke gemeenten. Dit zal voor de bij De Connectie ondergebrachte taken na de omvorming van De Connectie in een cluster van de gemeente Arnhem niet veranderen. Gemeenten blijven zelf verantwoordelijk.

Wat wel verandert is dat de deelnemende gemeenten via het bestuur gezamenlijk verantwoordelijk waren voor het concernbeleid van De Connectie. Vanaf 1 januari 2026 zal de eindverantwoordelijkheid voor dit beleid alleen bij de gemeente Arnhem komen te liggen. Gemeente Arnhem wordt immers als Centrumgemeente verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en dienstverlening van De Connectie. Dat betekent dat niet meer op alles besluitvorming plaatsvindt via het Opdrachtgeversoverleg (OGO) waarin 3 gemeenten zijn vertegenwoordigd, maar door de gemeente Arnhem. Het OGO-overleg in de huidige vorm zal niet meer plaatsvinden. Op het gebied van besturing zijn nadere afspraken en uitgangspunten uitgewerkt samen met de gastgemeenten. Zie hoofdstuk 6.

Op het gebied van bedrijfsvoering hebben De Connectie en de gemeente Arnhem beiden concernbeleid. Vooralsnog werkt ieder conform het eigen beleid en is het van belang is dat dit de komende jaren geharmoniseerd en afgestemd zal worden. Daar waar nodig van elkaar leren en overnemen wat van toegevoegde waarde is. Voor de gemeente Arnhem is het van belang om uiteindelijk een eenduidig concernbeleid te hebben waarbinnen de clusters van de gemeente Arnhem functioneren. Dit geldt voor Financiën, Personeel en Organisatie, Juridische Zaken, ICT/Informatie, Communicatie en Facilitair. Belangrijk dat de functionele samenwerking en uitwisseling tussen de werkvelden gaat plaatsvinden. Hier dient inhoud aan gegeven te worden door een passende overlegstructuur en samenwerking.

Op het gebied van dienstverlening is het van belang dat de gemeente haar regierol gaat invullen op inhoud en tempo van de veranderopgaven en op deze manier bijdraagt aan de ontwikkelkracht van de buurgemeenten. Dit vraagt van de gemeente Arnhem een goede inrichting van de besturing en focus om de innovatie en ontwikkelingen op de werkgebieden van dienstverlening vorm te geven. Ontwikkeling van visie en beleid met bijbehorende uitvoeringsprogramma's zal in samenwerking en in afstemming met de gastgemeenten worden vormgegeven.

5.5 BEDRIJFSBUREAU

In het bedrijfsbureau van De Connectie zijn de ondersteunende functies ondergebracht. Deze ondersteunende functies zijn onlosmakelijk verbonden met de organisatie-eenheid De Connectie. De ondersteunende functies maken na omvorming deel uit van het cluster De Connectie.

Bij de gemeente Arnhem zijn de ondersteunende functies ondergebracht in afdelingen binnen het cluster Bedrijfsvoering.

Het cluster De Connectie is een dienstverlener in het uitvoeren van bedrijfsvoeringstaken voor 3 gemeenten. Daarmee onderscheidt dit cluster zich van de andere aanwezige clusters binnen de gemeente Arnhem en heeft een zelfstandige verantwoordelijkheid in de dienstverlening. Arnhem heeft de verantwoordelijkheid om de continuïteit en kwaliteit van dienstverlening aan de gemeente Rheden, Renkum en Arnhem te borgen. Dit brengt verplichtingen met zich mee en stelt eisen aan de organisatie van De Connectie en de wijze van werken met bijbehorende verantwoording en rapportage.

De medewerkers van het Bedrijfsbureau van De Connectie zullen deel uitmaken van het cluster zolang De Connectie diensten blijft verlenen aan de gemeenten Rheden en Renkum.

Op grond van de volgende overwegingen is hiertoe besloten:

- Continuïteit van dienstverlening aan de gemeenten is een primaire voorwaarde en is zwaarwegend;
- Overgang van onderneming maakt in de basis dat de medewerkers van het Bedrijfsbureau onderdeel uitmaken van het cluster De Connectie. Overgang van onderneming borgt onder andere ook de continuïteit van dienstverlening;
- Medewerkers van het bedrijfsbureau zijn ook betrokken in de primaire dienstverlening;
- Op grond van expliciete financiële afspraken en doelstellingen is het noodzakelijk om de kosten als organisatie-eenheid (De Connectie) te kunnen monitoren binnen een cluster. Gegeven haar taak zal zij in de P&C-cyclus moeten afstemmen met de andere gemeenten;
- Integrale managementverantwoordelijkheid voor continuïteit en kwaliteit van dienstverlening ligt bij de clustermanager en kan langs deze weg beter aangestuurd en bewaakt worden.

Dit vraagt van de ondersteunende functies van de Connectie en de ondersteunende afdelingen bedrijfsvoering samenwerking, afstemming en het uitwisselen van kennis en ervaring. Dit is van belang om de integratie en afstemming op het concernbeleid van de gemeente Arnhem te borgen.

Op 1 januari 2026 maakt De Connectie direct integraal onderdeel uit van de administratie en financiële verantwoording van de Gemeente Arnhem. Bij de gemeente Arnhem is de concerncontroller en afdelingshoofd Financiën vanaf 1 januari 2026 eindverantwoordelijk voor de financiële verantwoording en rapportage van het cluster De Connectie. De Connectie heeft niet langer een eigen P&C-cyclus en zal niet meer zelfstandig een jaarrekening opstellen met bijbehorende rapportages en begrotingen. Op het gebied van financiën is het noodzakelijk dat de afstemming en verantwoording voor 1 januari 2026 goed geregeld is. Dit zal in gezamenlijkheid worden afgestemd en uitgewerkt voor 1 januari 2026.

In 2026 en daarna zullen we op elkaar afstemmen. Afhankelijk van bevindingen en ervaringen zetten we volgende stappen.

Principes:

- We geven concreet invulling aan samenwerking tussen de ondersteunende functies;

- We organiseren overlegstructuren om de afstemming van beleid en ontwikkeling te realiseren op de werkvelden. Inrichten governance op de beleidsterreinen.

6 BESTURING

6.1.1 ALGEMEEN

In het hostingsmodel is gemeente Arnhem als gastheergemeente de aanbieder en zijn de gemeente Rheden en Renkum als gastgemeente afnemer. Goed bestuur op de verschillende niveaus is randvoorwaardelijk om de ambitie en doelen die we hebben te realiseren. Besturing - ook wel governance genoemd - is gericht op het waarborgen van de samenhang en transparantie in bestuur en toezicht. Dit om op een efficiënte en effectieve wijze tot realisatie van de beleidsdoelstellingen te komen die we met de centrumregeling nastreven. We willen meer slagkracht en flexibiliteit in het besturingsmodel, om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem gaat de regierol invullen en wil op deze manier bijdragen aan de ontwikkelkracht van de gastgemeenten. Daarbij is het van belang dat we erkennen dat we als gemeenten verschillend zijn en elkaar zien en horen. Langs deze weg komen we samen tot een goede afweging van belangen en keuzes.

6.1.2 BELEIDSVERANTWOORDELIJKHEID

Het cluster De Connectie voert beleid uit van de gastgemeenten. Daarmee ontstaat er een functionele afhankelijkheid. Beleid is nodig om richting te geven aan resultaatgerichte uitvoering. Door de organisatorische scheiding tussen beleid en uitvoering hebben we extra scherp te zijn op de verantwoordelijkheidsverdeling. De lijn daarbij is dat beleidsverantwoordelijkheid altijd bij de beleidsmaker ligt, ook als de uitvoering is uitbesteed. Daarom zijn samenwerking, transparantie en goede besturing cruciaal.

Voor beleidsverantwoordelijkheid hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Iedere gemeente is en blijft verantwoordelijk voor zijn eigen beleid en op grond daarvan beslist de gemeente zelf welke diensten daarin passen en ze afnemen;
- De gastheer houdt rekening met het beleid van de gastgemeente bij de uitvoering van de dienstverlening;
- De gastheer is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering van De Connectie en de dienstverlening;
- De gastheer stuurt organisatorisch De Connectie aan;
- De gastheer is verantwoordelijk voor innovatie en ontwikkeling van de dienstverlening door De Connectie.

6.1.3 AANDACHTSGEBIEDEN VOOR BESTURING

Bij de inrichting van de besturing is het belangrijk om onderscheid te maken in de volgende aandachtgebieden:

- **Centrumregeling:** De basis besturing die randvoorwaardelijk is voor de centrumregeling;
- **Beleid Innovatie en ontwikkeling:** Omgang om te komen tot visie, beleid en een uitvoeringsprogramma op gebied van innovatie en ontwikkeling (met name op informatievoorzieningsgebied);
- **Beleid bedrijfsvoering:** Omgang beleidskaders gemeente Arnhem en het cluster De Connectie;
- **Dienstverlening:** Standaard dienstverlening op basis van de Centrumregeling;
- **Projecten:** Plannen, prioriteren, Initiëren, beheren, en managen van projecten die nodig zijn in het kader van continuïteit en ontwikkeling.
- **Informatieveiligheid en privacy:** dit is een belangrijk onderwerp met specifieke verantwoordelijkheidsverdeling en is daarom een apart aandachtsgebied.

Het is nodig om het besturingsmodel op strategisch, tactisch en operationeel goed in te richten Langs deze weg wordt de samenwerking tussen gemeenten op alle niveaus geborgd en verbonden.

6.1.4 GEVOLGEN VAN DE INVLECHTING OP DE BESTURING

Met de invlechting verandert de manier waarop beslissingen worden genomen, verantwoordelijkheden worden gedeeld en risico's worden beheerst. Dit is niet alleen inherent aan de omvorming naar een hostingsmodel, maar ook de ambitie om toekomstige uitdagingen het hoofd te blijven bieden. Daarbij willen we elkaar de ruimte bieden om zelf keuzes te maken in ontwikkelingen en innovatie. Blijven we standaardiseren op standaard dienstverlening. Willen we slagkracht en flexibiliteit vergroten. En de mogelijkheden hebben om gezamenlijk de vruchten te plukken. Dat vraagt om het anders vormgeven van de aansturing. Dit geldt voor alle voorgaand genoemde aandachtgebieden en hebben we dat samen uit te werken.

De aansturingslijnen beperken zich daarbij niet tot alleen hetgeen tot de 'as-is' behoort. Zo zijn in het kader van aansturing van de informatievoorziening regionaal gremia ontstaan die niet direct gepositioneerd zijn onder de taken van De Connectie. Daarmee niet direct onderdeel van de invlechting, maar wel randvoorwaardelijk dat deze aansluiten bij de uitgangspunten invlechting.

6.1.5 LEIDENDE PRINCIPES VOOR DE BESTURING

In deze richtinggevende fase van de invlechting is het belangrijk om een aantal leidende principes met elkaar te hebben die richting geven aan de toekomstige besturing en opvolgende samenwerking. In gezamenlijke werksessies met portefeuillehouders, gemeentesecretarissen en de ambtelijke stuurgroep zijn de leidende principes tot stand gekomen. Deze ondersteunen verdere concretisering en invulling van het besturingsmodel in de uitvoeringsfase.

Principe: De samenwerking is gebaseerd op wederzijds respect, transparantie en het serieus nemen van de belangen van alle deelnemende organisaties.

De samenwerking is gebaseerd op wederzijds respect, transparantie en het serieus nemen van de belangen van alle deelnemende organisaties. Hoewel de rollen en verantwoordelijkheden kunnen verschillen, wordt iedere partij erkend in haar specifieke bijdrage en positie binnen het geheel. Open communicatie en aandacht voor elkaars perspectieven vormen de basis voor vertrouwen en effectiviteit. Op die manier ontstaat een werkrelatie waarin ruimte is voor afstemming, begrip en het maken van goed onderbouwde gezamenlijke keuzes.

Principe: De gastheer neemt de regie, draagt de eindverantwoordelijkheid en neemt de besluiten, terwijl gastorganisaties een consultatieve rol vervullen en bijdragen aan het proces met waardevolle inzichten en feedback.

De besturings-structuur moet waarborgen dat de gemeente Arnhem, als gastheer, invulling kan geven aan de regierol, waarbij gastorganisaties waardevol advies leveren door inzichten en feedback leveren vanuit hun specifieke behoefte, belangen, ervaring, expertise en hun beleid. Arnhem borgt daar mee de belangen van de gemeente Renkum en Rheden. Dit stelt de gastheer in staat om beter geïnformeerde beslissingen te nemen. Het zorgt voor focus, snelheid en efficiëntie en dat er geen belangrijke perspectieven of overwegingen over het hoofd worden gezien.

De gastheer stelt een strategische roadmap op die richting geeft aan de doorontwikkeling van de dienstverlening. Gastorganisaties leveren hun inzichten en feedback vanuit hun behoeften, ervaringen, belangen en gemeentelijke beleid. De roadmap ondersteunt de regierol van de gastheer en zorgt voor voorspelbaarheid, bewuste keuzes, samenhang en gedeeld inzicht in toekomstige ontwikkelingen.

Principe: De gastheer streeft naar consensus maar dit is niet de beslisregel.

De gastheer streeft in de samenwerking met gastorganisaties naar consensus, omdat we geloven dat gezamenlijke afstemming de kwaliteit en het draagvlak van besluiten versterkt. Tegelijkertijd laten we besluitvorming niet afhankelijk zijn van volledige overeenstemming. In situaties waarin consensus uitblijft, behouden we de mogelijkheid om zelfstandig knopen door te hakken, met zorgvuldige afweging van de inbreng en belangen van betrokken partijen. Zo waarborgen we voortgang en duidelijkheid, zonder het streven naar samenwerking en dialoog uit het oog te verliezen.

Principe: De gastheer hanteert een gefaseerde en gelaagde aanpak van besluitvorming: strategisch richtinggevend, tactisch organiserend, en operationeel uitvoerend. Per niveau worden de impact en consequenties inzichtelijk en bespreekbaar gemaakt, waarna besluitvorming door de gastheer op het niveau plaatsvindt waar de verantwoordelijkheid hoort.

De gastheer hanteert een gefaseerde en gelaagde aanpak van besluitvorming, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen strategisch richtinggevende, tactisch organiserende en operationeel uitvoerende niveaus. Op elk niveau worden de impact en consequenties van voorgenomen besluiten expliciet gemaakt en besproken, zodat deze goed begrepen en gewogen kunnen worden. Besluitvorming en het maken van keuzes vindt plaats op het niveau waar de verantwoordelijkheid hoort, passend bij de aard en reikwijdte van het onderwerp. Deze werkwijze bevordert heldere verhoudingen, versterkt eigenaarschap en draagt bij aan samenhang tussen beleid, organisatie en uitvoering.

Principe: De gastheer borgt continuïteit, kwaliteit en ontwikkeling van dienstverlening door tijdige afstemming en heldere afspraken over de gevolgen van wijzigingen in de dienstverlening. Daarbij houden wij rekening met het verschillende tempo waarop gastorganisaties zich ontwikkelen en passen wij, waar het kan, een modulaire opzet toe om flexibel te blijven.

De gastheer borgt continuïteit, kwaliteit en ontwikkeling van onze dienstverlening door tijdige afstemming en duidelijke afspraken over de gevolgen van wijzigingen. Zo zorgt zij ervoor dat veranderingen beheersbaar blijven en de dienstverlening blijft aansluiten bij de behoeften van de gastorganisaties. De gastheer erkent dat organisaties zich in verschillend tempo ontwikkelen, maar ook de mate waarin zij dit aankunnen. De gastheer houdt daar actief rekening mee. Waar mogelijk hanteert de gastheer een modulaire opzet, zodat we flexibel kunnen inspelen op verschillen in tempo, schaal of ambitie, zonder de samenhang en kwaliteit van het geheel uit het oog te verliezen.

Principe: De gastheer en de gastgemeenten hanteren duidelijke escalatie- en besluitvormingspaden.

Een effectief besturingsmodel vereist heldere procedures voor escalatie en besluitvorming. Dit voorkomt vertragingen, biedt duidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor welke beslissingen en zorgt voor een snelle en efficiënte afhandeling van knelpunten. Beslissingsbevoegdheden en verantwoordelijkheden worden expliciet vastgelegd en gecommuniceerd.

Voor escalaties maken we expliciet onderscheid tussen bedrijfsvoerings- en samenwerkingskwesties. Voor beide typen kwesties worden aparte escalatieroutes vastgesteld. Dit voorkomt vertragingen, biedt duidelijkheid over verantwoordelijkheden en zorgt voor een snelle en efficiënte afhandeling van knelpunten.

Principe: De gastheer hanteert het kostprijsmodel met bijbehorende afspraken voor basisdienstverlening en maatwerk calculatie bij maatwerkverzoeken.

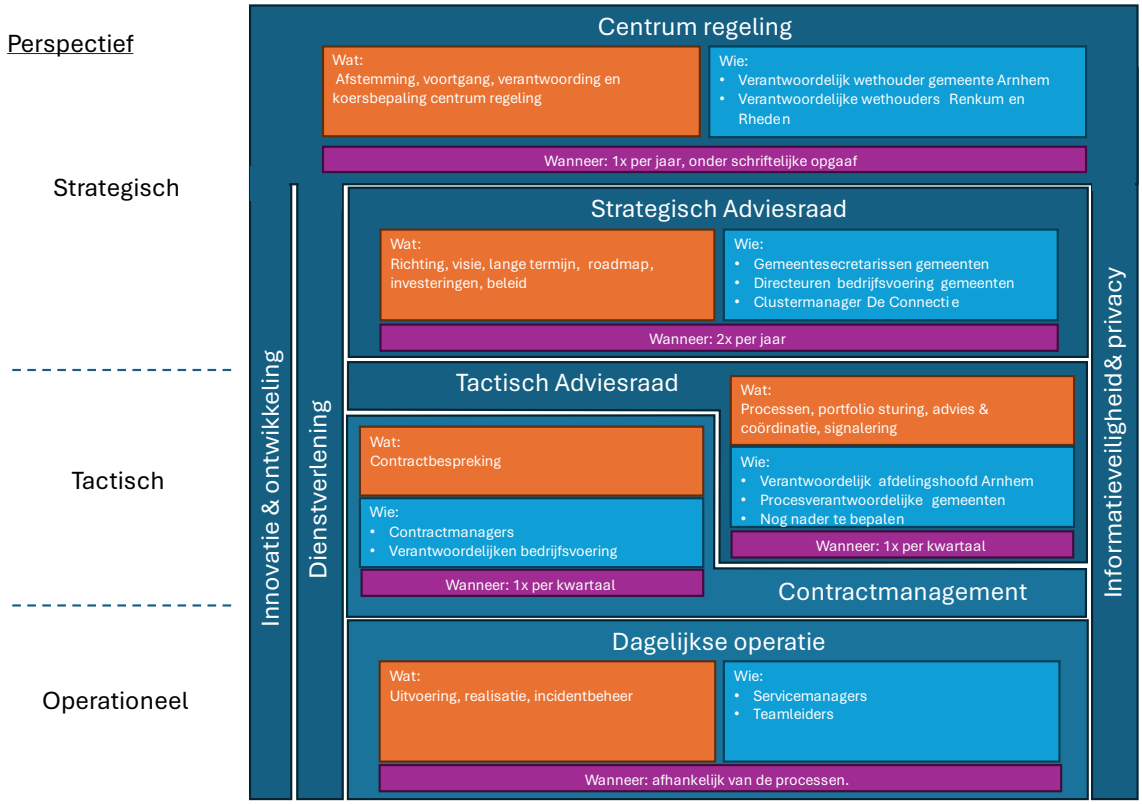
Binnen de samenwerking hanteert de gastheer het kostprijsmodel als uitgangspunt voor de basisdienstverlening met bijbehorende afspraken. Dit betekent dat de gastheer streeft naar een eerlijke en

transparante kostendekking voor de standaard geleverde diensten aan alle deelnemende organisaties. De gastheer erkent echter dat de behoeften van individuele organisaties kunnen variëren. Indien een (gast)organisaties een verzoek doet dat afwijkt van de standaard dienstverlening — bijvoorbeeld door specifieke wensen, maatwerkoplossingen, aanvullende werkzaamheden of versnelde uitvoering — dan beschouwt de gastheer dit als maatwerk of individueel meerwerk. Uit het meerwerk kunnen bijbehorende meerkosten voortvloeien. Deze meerkosten worden altijd vooraf in kaart gebracht via een heldere en gespecificeerde calculatie, die de gastheer ter goedkeuring voorlegt aan de betreffende organisatie alvorens tot uitvoering over te gaan.

6.1.6 BESTURINGSMODEL

Het besturingsmodel legt de basis voor een effectieve en transparante besturing. Het biedt structuur, duidelijkheid en voorspelbaarheid in besluitvorming, uitvoering en verantwoording. Het huidige model omvat twee lagen, maar vraagt nog nadere uitwerking en afstemming op meerdere niveaus – met name rond interne besluitvormingsprocessen – om tot een volledig werkend en gedragen geheel te komen.

Visueel ziet het (concept)besturingsmodel er als volgt uit:

Op basis van de genoemde principes wordt een gelaagd besturingsmodel ingericht dat samenwerking, sturing en ontwikkeling binnen de centrumregeling structureel ondersteunt. Het besturingsmodel is lean opgebouwd uit drie niveaus: (1) Strategisch, met de Strategische Adviesraad, (2) Tactisch, met de Tactische Adviesraad en het Contractmanagement en (3) Operationeel met de dagelijkse operatie.

De adviesraden vormen gezamenlijk een consistent kader voor mening- en besluitvorming over de dienstverlening, innovatie en ontwikkeling. Hieronder valt ook de ontwikkeling van de PDC, waarin op basis van innovaties en ontwikkelingen er nieuwe producten worden afgesproken of producten wijzigen om aan te sluiten bij de tijdsgeest en behoefte. Het contractmanagement en de tactische adviesraad zijn daarmee nauw verbonden aan elkaar. De gastheer heeft op elk niveau een regierol en is eindverantwoordelijk voor de besluitvorming, met actieve consultatie van de gastorganisaties die hun perspectieven, expertise en belangen inbrengen. Binnen dit model streeft de gastheer naar consensus, maar houden we vast aan een slagvaardige besluitvorming door mandaten te beleggen op het niveau waar de impact ligt.

De structuur is flexibel ingericht met de mogelijkheid tot het instellen van thematische commissies voor verdieping waar nodig, zonder dat dit een voorwaarde is voor de werking van het model. Zo waarborgen we continuïteit, kwaliteit en compliance, en stemmen we tijdig af over wijzigingen in de dienstverlening, met oog voor de diversiteit en het ontwikkeltempo van de verschillende gastorganisaties.

Principe:

- De gastheer en de gastgemeenten maken in gezamenlijke afstemming voor 1 november 2025 een verdere concretisering van het besturingsmodel, zodat deze vanaf 1 januari 2026 toegepast kan worden.
- Deze verdere concretisering van het besturingsmodel en processen zoals besluitvorming, afspraken over tijdige afstemming en de overlegstructuren nemen we vervolgens op in de DVO.

7 BEDRIJFSVOERING

De invlechting en daarmee de overgang naar een nieuwe organisatorische vorm brengt gevolgen met zich mee voor de gehele bedrijfsvoering. Zowel juridisch, personeel, organisatorisch, financieel als voor de informatievoorziening, huisvesting en communicatie. Dit hoofdstuk biedt inzicht in hoe deze elementen worden ingericht, beheerst en geborgd binnen de nieuwe context. Daarbij wordt ook stilgestaan bij de uitgangspunten die richting geven aan de benodigde keuzes. Hiermee schetsen we een samenhangend beeld van hoe de bedrijfsvoering wordt georganiseerd ter ondersteuning van de nieuwe organisatie.

7.1 JURIDISCHE AANDACHTSPUNTEN BIJ INVLECHTING

7.1.1 RECHTSVORM

De huidige vorm van De Connectie is een bedrijfsvoeringsorganisatie (hierna: BVO) op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (hierna: Wgr). De intentie is uitgesproken om de BVO te wijzigen naar een “enkelvoudige centrumregeling” (hostingsmodel) met de gemeente Arnhem als “gastheer” en de gemeenten Renkum en Rheden als “gasten”.

Een centrumconstructie op grond van artikel 8, vierde lid van de Wgr, is een lichtere vorm van samenwerking dan de BVO. Er kunnen aan een centrumconstructie geen bevoegdheden worden overgedragen middels delegatie en er is geen aparte rechtsvorm meer. In plaats daarvan zullen de bevoegdheden van deelnemende gemeenten die als “gast” worden gezien, hun bevoegdheden mandateren aan de gemeente die als “gastheer” fungeert.

In de bijlage behorend bij het collegevoorstel, het advies van Kokx De Voogd, wordt aangegeven dat een centrumregeling feitelijk een publiekrechtelijke dienstverleningsovereenkomst is, waarin wordt vastgelegd dat één gemeente bepaalde taken ten behoeve van en namens andere gemeenten uit gaat voeren en onder welke voorwaarden. Om misverstanden te voorkomen is in onderstaand schema (een aanvulling op het schema in dat advies) opgenomen wat verschillen zijn tussen de bedrijfsvoeringsorganisatie, de centrumregeling en de situatie waarin louter gewerkt wordt met overeenkomsten.

Bedrijfsvoeringsorganisatie (huidige situatie)	**Enkelvoudige centrumregeling (nieuwe situatie)**	**Situatie uitsluitend met overeenkomsten**
Afspraken in de BVO gemeenschappelijke regeling en dienstverleningsovereenkomst (dvo)	Afspraken in de gemeenschappelijke centrumregeling en dvo	Afspraken in een overeenkomst
Publiekrechtelijk karakter	Publiekrechtelijk karakter	Privaatrechtelijk karakter – eigenlijk bedoeld voor zakelijke dienstverlening
Dit kan onder meer van belang zijn voor de onderbouwing van de uitzondering Wet markt en overheid en aanbestedingswet	Dit kan onder meer van belang zijn voor de onderbouwing van de uitzondering Wet markt en overheid en aanbestedingswet	
Eigenaarschap ingevuld door bestuur Wgr-BVO	Eigenaarschap ingevuld door college Arnhem	Gemeente Arnhem gaat de overeenkomst aan. Eigenaarschap feitelijk ingevuld door college Arnhem
Drie gemeenten gezamenlijk eigenaar en opdrachtgever	Renkum en Rheden afnemer	Renkum en Rheden afnemer
De Connectie is opdrachtnemer	Arnhem is aanbieder	Arnhem is opdrachtnemer
Drie eigenaren sturen gezamenlijk op uniformiteit/maatwerk	Eigenaar (Arnhem) neemt verantwoordelijkheid voor	Eigenaar (Arnhem) neemt verantwoordelijkheid voor

	uniformiteit/maatwerk op basis jaarlijkse afspraken (dvo)	uniformiteit/maatwerk op basis afspraken (dvo)
Instandhoudingskosten worden gedeeld (abc): **• Concernoverhead** **• Indirecte afdelingskosten**	Arnhem betaalt instandhoudingskosten • Concernoverhead geheel • Indirecte afdelingskosten deels	Arnhem betaalt instandhoudingskosten, tenzij anders afgesproken
Gezamenlijke bedrijfsvoeringsrisico's, naar rato verdeeld	Arnhem draagt het risico van de bedrijfsvoering	Arnhem draagt het risico van de bedrijfsvoering
Eigenaarschap en Opdrachtgeverschap formeel en praktisch door bestuurders in Wgr-bestuur en via de dvo's	Drie colleges besluiten (jaarlijks) over de dvo. Praktische afstemming ambtelijk tussen afnemer en aanbieder	Rol van colleges zal in een overeenkomst moeten worden opgenomen
Quasi – inbesteding mogelijk	Alleenrecht moet in besluitvorming vooraf door gastgemeenten worden verleend	Alleenrecht moet in besluitvorming vooraf door gastgemeenten worden verleend
Publiekrechtelijke besluitvorming in GR over wijziging, opheffing, toetreding.	Publiekrechtelijke besluitvorming in GR over wijziging, opheffing, toetreding.	Contractuele afspraken over opzegtermijn en consequenties daarvan.

DIENSTVERLENINGSOVEREENKOMSTEN

In principe is het mogelijk om alle afspraken tussen de drie gemeenten in privaatrechtelijke overeenkomsten vast te leggen. Dan verstrekken Renkum en Rheden als opdrachtgevers een dienstverleningsopdracht aan Arnhem als opdrachtnemer. Het nadeel hiervan is dat die overeenkomsten eigenlijk bedoeld zijn voor zakelijke dienstverlening, terwijl een centrumgemeenteregeling het publieke karakter van de samenwerking aangeeft. Een opzegtermijn in een overeenkomst biedt minder waarborgen dan publiekrechtelijke besluitvorming over de wijziging, opheffing en toetreding van de gemeenschappelijke regeling zoals die in de Wgr zijn verankerd. Die waarborgen zijn echter wel van belang voor alle partijen. Wanneer Renkum of Rheden de overeenkomst opzeggen ontstaat er een probleem bij Arnhem in verband met de kosten, onder meer van personeel, de omvang van de ICT-systemen en overige contracten afgestemd op een bepaalde omvang of afname van diensten. Wanneer Arnhem de overeenkomst opzegt ontstaat er bij Renkum en Rheden een probleem ten aanzien van de continuïteit van de dienstverlening. Zo zullen er verschillende aanbestedingsprocessen ingezet moeten worden die ieder voor zich de nodige tijd en capaciteit vergen voordat een nieuw contract kan worden aangegaan.

Het publieke karakter van de samenwerking in een centrumgemeenteregeling kan verder een belangrijk element zijn voor de onderbouwing om een beroep te doen op uitzonderingen in het kader van de Wet Markt en overheid en het aanbestedingsrecht. Tevens zal de rol van de colleges bij de besluitvorming over de dvo in de overeenkomsten moeten worden opgenomen, in plaats van dat deze verankerd is een gemeenschappelijke regeling.

Gelet hierop is het van belang om een centrumgemeenteregeling op grond van de Wgr op te richten.

DE CONSTRUCTIE CENTRUMGEMEENTE

De constructie van de centrumgemeente is net zoals de bedrijfsvoering organisatie gebaseerd op de Wgr. De Wgr schrijft voor de centrumgemeente maar een beperkt aantal zaken voor die in de regeling moeten worden geregeld. Zo moet deze regeling bepalingen bevatten over het belang of de belangen ter behartiging waarvan zij is aangegaan (artikel 10 Wgr). En verder moet wat worden geregeld over de wijziging, opheffing, toetreding en de gevolgen van uittreding en de evaluatie van de regeling. Geschillen over de nakoming van deze regeling dienen ook te worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland (artikel 28, eerste lid

Wgr). Meer regelen mag, al is het van belang niet zoveel te regelen dat er een vergelijkbare situatie met de bedrijfsvoeringsorganisatie ontstaat.

Daarnaast is van belang dat het normale regime van de Wgr van toepassing is op een centrumregeling ten aanzien van het aangaan, wijzigen, toetreden en uittreden. De Wgr schrijft voor dat de colleges het ontwerp van de regeling naar de raden zenden voor zienswijze. Met inachtneming van deze zienswijze wordt de definitieve ontwerpregeling in de colleges gebracht en vervolgens voor toestemming aan de raden voorgelegd. Deze toestemming kan door een raad slechts worden onthouden wegens strijd met het recht of het algemeen belang. Het college besluit tot definitief oprichten ervan.

OMVORMING OF OPRICHTING

In de stukken wordt soms gesproken over de omvorming of wijziging van de bedrijfsvoeringsorganisatie naar de centrumgemeente. In dat geval zou ervoor gekozen worden om De Connectie BVO door een wijzigingsbesluit om te vormen tot een centrumconstructie.

Zoals hiervoor echter is opgemerkt kent de centrumconstructie geen eigen rechtspersoonlijkheid. Gelet hierop wordt dit omwille van juridische en financiële afhechting van de rechtspersoon die de BVO wel kent, vooralsnog geadviseerd dit niet te doen. Na navraag bij de accountant wordt geadviseerd een centrumregeling op te richten en nadat alle formaliteiten, zoals bijvoorbeeld de jaarrekening en het - verslag, zijn afgehandeld de huidige juridische entiteit – de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie - op te heffen.

Principes:

- Er is in overleg met de juristen van de deelnemende gemeenten geschreven aan een concept regeling in de vorm van een centrumregeling op basis van artikel 8, vierde lid van de Wgr;
- In deze regeling is een aantal dingen opgenomen:
  - het belang waarvoor de regeling in het leven is geroepen;
  - wie de centrumgemeente is;
  - wie de gastgemeenten zijn;
  - afspraken over overlegstructuren die noodzakelijk zijn voor de samenwerking, met name de overlegstructuur en -inhoud van de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten. Ambtelijke structuren hoeven niet te worden opgenomen;
  - een passage over mandatering aan niet ondergeschikten (zie hoofdstuk Mandaat);
  - het benoemen van een te vestigen uitsluitend/alleenrecht door de gastgemeenten ten behoeve van de centrumgemeente (zie hoofdstuk Aanbestedingsrecht);
  - aangeven dat de goederen of diensten zijn bestemd voor de uitvoering van een publiekrechtelijke taak (zie hoofdstuk Wet markt en overheid);
  - regels voor wijziging, opheffing, toetreding en de gevolgen van uittreding
  - evaluatie van de regeling.

7.1.2 MANDAAT

Voor het uitvoeren van de taken binnen een centrumconstructie is het van belang dat het ene gemeentebestuur bestuursbevoegdheden aan het andere gemeentebestuur mandateert. Mandaat zorgt ervoor dat de centrumgemeente in naam van het andere gemeentebestuur besluiten kan nemen. De mandaatgevende gemeente raakt zijn bevoegdheid niet kwijt en kan ook nog zelf besluiten nemen/corrigeren of zijn mandaat intrekken.

In de huidige situatie zijn de directeur van De Connectie en de heffingsambtenaar gemandateerd door de deelnemende gemeenten. Er is destijds nadrukkelijk niet gekozen om te mandateren via het bestuur, ter voorkoming van bestuurlijke drukte. Deze besluiten moeten tijdig opnieuw worden genomen op basis van de nieuwe situatie. Verder moet het interne mandaatbesluit van de centrumgemeente worden aangepast.

Aan wie?

Bij de besluitvorming omtrent de nieuwe mandaten van de gastgemeenten kan gekozen worden om deze bevoegdheden niet direct aan de directeur te mandateren, maar via het college van de gemeente Arnhem. Mandatering tussen colleges voorkomt immers dat er een rechtsverhouding ontstaat tussen de mandaatgever (de gastgemeente) en de niet-ondergeschikte gemandateerde medewerker (directeur Connectie/ambtenaar gemeente Arnhem). Het college kan dan middels ondermandaat ervoor zorgen dat de directeur over dezelfde bevoegdheden beschikt als voor de transitie. Vanuit juridisch perspectief kiezen we voor deze vorm van ondermandatering.

Wat?

Conform het 'as-is' principe zal de directeur van De Connectie zoveel mogelijk haar mandaat binnen de gemeente Arnhem behouden. Om te bekijken waar zich op dat gebied mogelijke verschillen voordoen is er een vergelijking gemaakt tussen de mandaatregeling van de Directeur van de Connectie en de Clustermanagers van de gemeente Arnhem. Hierbij is met name gekeken of de bevoegdheden van het mandaat van de directeur van De Connectie in de gemeente Arnhem bij de clustermanagers zijn belegd. Daarbij is niet gekeken naar eventuele extra bevoegdheden die de directeur van De Connectie zou kunnen krijgen als deze een vergelijkbaar mandaat van een clustermanager zou krijgen, omdat dit niet van belang is voor de 'as-is' analyse.

De mandaat regelingen van beide organisaties zijn grotendeels gelijk en verschillen slechts op een aantal punten die bij de gemeente Arnhem voorbehouden zijn aan de gemeentesecretaris of de Concerncontroller. De belangrijkste verschillen bevinden zich op het gebied van personele aangelegenheden. Hierin heeft de directeur een aantal bevoegdheden die binnen de gemeente Arnhem bij de gemeentesecretaris liggen (in een enkel geval ook bij de concerndirecteur). Bijvoorbeeld het afnemen van de eed, het aangaan van een vaststellingsovereenkomst en het stopzetten van het loon van een medewerker.

Verder heeft de directeur van De Connectie verschillende financiële bevoegdheden die binnen de gemeente Arnhem bij de Concerncontroller zijn belegd. Hier gaat het onder meer om het openen van een bankrekening, het verrichten van betalingen en het verstrekken van leningen. Maar ook het doen van de aangifte BTW en de IV3.

Daarnaast beschikt de directeur over mandaten die nodig zijn voor de dienstverlening aan de gemeenten. Zoals de bevoegdheden voor wat betreft de Personeels- en Salarisadministratie. Deze staan niet in het mandaatbesluit van de gemeente Arnhem, deze zijn immers door de deelnemende gemeenten – waaronder Arnhem – rechtstreeks aan De Connectie gemandateerd. Deze zullen nu via het college aan het cluster De Connectie worden verleend.

Voor wat betreft de laatste bevoegdheden zal de directeur deze als clustermanager behouden. De financiële bevoegdheden en de bevoegdheden die nu bij de gemeentesecretaris (en in een enkel geval ook bij de concerndirecteur) liggen, zullen niet aan de clustermanager De Connectie worden gemandateerd.

Principes:

- Mandaten moeten worden verleend aan het gemeentebestuur van de centrumgemeente;

- Het mandaatbesluit voor de directeur van De Connectie wordt zoveel mogelijk ongewijzigd overgenomen in de mandaatregeling van de gemeente Arnhem.

7.1.3 AANBESTEDINGSRECHT

Gemeenten zijn een aanbestedende dienst. Dat betekent dat werken, leveringen en diensten die worden uitbesteed of ingekocht vanaf bepaalde drempelbedragen Europees moeten worden aanbesteed. Hierop is een (beperkt) aantal uitzonderingen mogelijk.

DE CENTRUMGEMEENTE - INBESTEDEN

Wanneer de gemeente een opdracht verleent aan een eigen overheidsdienst noemen we dat zuiver inbesteden. De opdrachtgever en opdrachtnemer zijn onderdeel van dezelfde rechtspersoon en hoeven geen overeenkomst onder bezwarende titel te sluiten. Deze situatie geldt na de invlechting bij de centrumgemeente Arnhem. Dit laat onverlet dat indien de gemeente werken, leveringen en diensten van derden nodig heeft om deze taak te vervullen het aanbestedingsrecht weer van toepassing is.

DE GASTGEMEENTEN – DE (ON)MOGELIJKHEDEN

Voor de andere gemeenten geldt deze uitzondering niet. Zij zijn geen onderdeel van de gemeente Arnhem en moeten dus wel rekening houden met de regels in het aanbestedingsrecht. Bij oprichting van De Connectie is een beroep gedaan op de uitzondering van quasi inbesteding. Dat kon omdat alle deelnemende gemeenten samen toezicht uitoefenden op De Connectie en ook aan de andere voorwaarden werd voldaan.

Dat is in de nieuwe situatie niet meer het geval. De gastgemeenten oefenen geen toezicht uit op de hostinggemeente “zoals op haar eigen diensten", zodat gastgemeenten geen beroep meer kunnen doen op de quasi-inbestedingsuitzondering.

Een andere mogelijke uitzondering op de aanbestedingsplicht is horizontale samenwerking. Hiervoor is echter onder meer van belang dat de samenwerking meer om het lijf moet hebben dan een samenwerking waarbij de ene aanbestedende dienst tegen een vergoeding van de werkelijke kosten taken voor de andere aanbestedende dienst verricht.

UITSLUITEND RECHT/ALLEENRECHT

Een uitsluitend recht (ook wel aangeduid als alleenrecht) is volgens artikel 1.1 van de Aanbestedingswet 2012 een recht dat bij wettelijk voorschrift of bij besluit van een bestuursorgaan aan één onderneming wordt verleend.

Die onderneming kan ook de centrumgemeente zijn. In dat besluit wordt voor de centrumgemeente het recht voorbehouden om binnen een bepaald geografisch gebied – die van de hostinggemeenten – bepaalde diensten te verrichten of activiteiten uit te oefenen.

In artikel 11 van de (Europese) Aanbestedingsrichtlijn is vastgelegd dat de richtlijn niet van toepassing is op overheidsopdrachten voor diensten die door een aanbestedende dienst worden gegund aan een andere aanbestedende dienst of aan een samenwerkingsverband van aanbestedende diensten op basis van een alleenrecht dat deze uit hoofde van met het VWEU verenigbare, wettelijke of bekendgemaakte bestuursrechtelijke bepalingen genieten.

Dit betekent dat voor het verstrekken van een alleenrecht door de gastgemeenten aan de centrumgemeente, een uitzondering op de aanbestedingsplicht geldt. Deze uitzondering geldt alleen voor opdrachten voor

diensten, dus niet voor opdrachten voor werken of leveringen. Voorwaarde is wel dat de wettelijke of bestuursrechtelijke bepaling waarop het alleenrecht berust verenigbaar dient te zijn met het Unierecht (zoals de beginselen van objectiviteit en transparantie).

Hiervoor is vereist dat het alleenrecht voorafgaand is verleend in een bekendgemaakte wettelijke of bestuursrechtelijke regeling. Onder wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen kunnen bijvoorbeeld vallen:

- de wet;
- een raads- of collegebesluit[1];
- een vastgestelde gemeentelijke verordening.

Daarom wordt voorgesteld het alleenrecht gelijktijdig met de centrumregeling vast te stellen en te publiceren (met een bezwaarclausule), zodat hiermee nadrukkelijk aan het beginsel van transparantie wordt voldaan en duidelijk is dat er sprake is van publieke samenwerking die berust op overwegingen van openbaar belang. Verder is van belang dat er hierdoor sprake is van kenbaarheid van dat recht, daaronder begrepen van het feit wie over dat recht beschikt en waarop dat recht betrekking heeft.

Op basis van het bovenstaande is een beroep op het alleenrecht een goed te onderbouwen en pleitbare uitzondering op de aanbestedingsplicht. Het is echter ook mogelijk een andere conclusie juridisch te onderbouwen. Wij achten het risico dat het alleenrecht onderuitgaat in een juridische procedure niet groot. Mocht dat echter toch gebeuren, dan zijn de mogelijke consequenties (met name bij de gemeente Arnhem) wel groot. Partijen die menen dat zij door het alleenrecht worden benadeeld, kunnen dat besluit gedurende 6 maanden na vestiging aanvechten via de civiele rechter in kort geding. Als zij daarin succesvol zijn, is de consequentie dat de gastgemeenten voortaan hun opdrachten moeten aanbesteden. Dat zou onder meer personele consequenties kunnen hebben bij de gemeente Arnhem. Of de gastgemeenten een alleenrecht willen vestigen, is uiteindelijk ook aan hen.

Tot slot is van belang dat de aanbestedende dienst die het alleenrecht geniet - de centrumgemeente - voor zijn eventuele eigen aanschaffingen de aanbestedingsregels nakomt.

Principe:

- De gastgemeenten vestigen vooraf een alleenrecht ten behoeve van de centrumgemeente.

7.1.4 WET MARKT EN OVERHEID

Doordat het eigenaarschap in de nieuwe situatie niet meer wordt ingevuld door drie gemeenten maar alleen door centrumgemeente Arnhem, ontstaat er een nieuwe samenwerkings- en dienstverleningsrelatie tussen de gastheergemeente Arnhem en de gemeenten Renkum en Rheden. Dit geldt tevens voor derde partijen die in de huidige situatie diensten afnemen van De Connectie. De huidige dienstverlenings-overeenkomsten (dvo's) zullen derhalve moeten worden aangepast aan de nieuwe situatie per 1 januari 2026.

In de Mededingingswet is vastgelegd dat overheden die economische activiteiten verrichten zich aan een aantal gedragsregels moeten houden. Zo moeten alle kosten die zij maken worden doorberekend in de prijs, mag een overheid haar eigen overheidsbedrijven niet bevoordelen, mogen gegevens die vanuit hun publieke

[1] let op! Rechtbank Gelderland, 29 juli 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:5490 : In deze uitspraak zijn interne besluiten van de colleges van burgemeester & wethouders onvoldoende geacht om te kwalificeren als een bestuursrechtelijke bepaling,

taak zijn verkregen niet gebruikt worden voor economische activiteiten, en moet sprake zijn van functiescheiding (tussen bestuurlijke bevoegdheden en uitvoering activiteiten). Deze spelregels zijn bedoeld om oneerlijke concurrentie met de markt te voorkomen.

In de Wet M en O is echter voor sommige gevallen een uitzondering opgenomen. De in dit voorstel beoogde lichte centrumregeling valt onder deze uitzondering.

Hier is artikel 25h lid 2 Mededingingswet relevant, waarin staat dat de spelregels niet van toepassing zijn op het aanbieden van goederen of diensten door bestuursorganen aan andere bestuursorganen of aan overheidsbedrijven voor zover deze goederen of diensten zijn bestemd voor de uitvoering van een publiekrechtelijke taak.

In de Handreiking Wet Markt en Overheid van het Ministerie van Economische Zaken wordt dit nader toegelicht: er is sprake van een publiekrechtelijke taak als de taak een publiekrechtelijke basis heeft. Als voorbeeld wordt genoemd de drukkerij van een provincie die voorlichtingsbrochures drukt voor gemeenten ten behoeve van de uitvoering van hun publiekrechtelijke taak. Het drukwerk is op zichzelf geen publiekrechtelijke taak, maar waar het voor gebruikt wordt wel. Dit heeft een duidelijke parallel met de taken die De Connectie (en straks de gemeente Arnhem als centrumgemeente) voor de andere gemeenten uitvoert. Zolang die dienstverlening maar niet wordt gebruikt om commerciële activiteiten uit te voeren.

Principe:

- In de regeling wordt verankerd dat de goederen of diensten zijn bestemd voor de uitvoering van een publiekrechtelijke taak.

7.1.5 OVERNAME VAN OVEREENKOMSTEN

Zoals al eerder aangegeven gaat alles ‘as-is’ van De Connectie over naar de gemeente Arnhem. Van belang voor de gemeente Arnhem is te onderzoeken:

- welke overeenkomsten De Connectie heeft;
- of hier risicovolle overeenkomsten bij zitten;
- of er overeenkomsten zijn die zich verzetten tegen het overdragen van rechten en plichten volgend uit die overeenkomst;
- welke contracten aflopen voor 1 januari 2026; en
- of er overeenkomsten door De Connectie zijn gesloten voor diensten of goederen waarvoor de gemeente Arnhem al een overeenkomst heeft met een andere partij.

Uit een eerste scan van de dienstverleningsovereenkomsten valt af te leiden dat er 106 contracten aflopen voor 1 januari 2026. Hiervoor wordt binnenkort een aanbesteding opgestart of wordt gekeken of de overeenkomst wordt verlengd. Van belang is om afspraken te maken in hoeverre de gemeente Arnhem, omdat hij in de toekomst deze overeenkomsten over moet nemen, invloed mag uitoefenen bij het afsluiten of verlengen van deze nieuwe contracten.

16 Contracten zijn door De Connectie afgesloten voor diensten of goederen waarvoor de gemeente Arnhem al een overeenkomst heeft met dezelfde partij. Hierbij moet worden gekeken of deze contracten in elkaar kunnen worden gevlochten.

Inmiddels is er ook een eerste beeld van de contracten die door De Connectie zijn gesloten met een partij voor bepaalde diensten, terwijl de gemeente Arnhem voor dezelfde diensten een overeenkomst heeft met een andere partij.

Uit nader onderzoek blijken geen grote risico's in de huidige contracten van De Connectie. Er lopen wel een aantal contracten af in 2025 en in 2026. Het is van groot belang voor de gemeente Arnhem om inspraak te hebben bij het opstellen van de aanbesteding van contracten die na 2025 doorlopen. Zodoende kan de gemeente Arnhem ervoor zorgdragen dat de af te sluiten contracten ook passen binnen het Arnhemse inkoopbeleid.

Verder zijn alle relevante ICT/informatievoorzienig contracten zorgvuldig geïnventariseerd en beoordeeld en ook deze worden overgenomen. Bij de beoordeling van contracten is gekeken naar het voldoen aan de kaders, zoals het toepassen van aansluitvoorwaarden en GIBIT inkoopvoorwaarden. Deze kaders werden regionaal al toegepast, waarmee deze beoordeling een formaliteit zou moeten zijn. Naast de kaders dient ook de DAP (dossier afspraken procedures) beoordeeld te worden. Of de contactinformatie en procesafspraken passend zijn of gewijzigd moeten worden in verband met invlechting. Onder wijzigingen van contracten vallen ook zaken als domeinen en certificaten, e-Herkenningsmiddel, etc.

Principes:

- Overeenkomsten die De Connectie heeft gesloten met partijen worden overgenomen door de gemeente Arnhem. Bij overeenkomsten waarbij dat om welke reden niet één op één kan, wordt maatwerk verricht.
- Om de continuïteit van dienstverlening te kunnen borgen, is het voor De Connectie belangrijk om handelingsruimte te hebben in het aangaan van overeenkomsten en personele inzet binnen de bestaande kaders. Hierover zijn de volgende afspraken gemaakt:
- Over aanbestedingen betreffende continuïteit van dienstverlening wordt de regio niet actief geïnformeerd.
- Over aanbestedingen met grote impact, omdat dit gaat over ontwikkelingen binnen de dienstverlening van De Connectie of omdat er een sterke relatie is met de activiteiten ten behoeve van het invlechtingsplan, wordt de regio actief geïnformeerd.
- Bij het aangaan van nieuwe overeenkomsten op het gebied van de 'eigen' bedrijfsvoering, wordt actief afstemming gezocht en in gezamenlijkheid bepaald of en hoe hier in 2025 al gezamenlijk vorm aangegeven wordt. De Connectie en de centrumgemeente zoeken verder de samenwerking op bij ontwikkelingen op het gebied van de 'eigen' bedrijfsvoering van De Connectie (de PIOFACH taken). Beide organisaties pakken dit actief op.

7.1.6 PRIVACY

In het kader van privacy kan een aantal kanttekeningen worden geplaatst. Doordat de gemeente Arnhem de rol van De Connectie overneemt, zullen er wijzigingen zijn in de verwerkingsverantwoordelijkheden. Duidelijkheid over de rolverdeling is van belang omdat een verwerkingsverantwoordelijke belast is met de naleving van de AVG en daarop aangesproken kan worden. De gemeente Arnhem is verwerkingsverantwoordelijk voor zijn eigen processen. Bij sommige verwerkingen, zoals bijvoorbeeld de FA en de PSA zal de gemeente Arnhem verwerker worden voor de gemeente Rheden en Renkum. Dit moet worden afgehecht met verwerkings-overeenkomsten. De wijze van overdracht van taken (bijvoorbeeld delegatie of mandaat, in dit geval is dat nog steeds mandaat) heeft invloed op de rolverdeling.

Verder moet de gemeente Arnhem als zij optreedt in de rol van verwerker verantwoording kunnen afleggen aan de andere verantwoordelijke gemeenten. Hier zullen (intern) afspraken over moeten worden gemaakt en procedures voor worden ingericht.

Het is tevens van belang dat door de invlechting van de Connectie het toezichtsveld van de FG bij de gemeente Arnhem toeneemt. Er zijn meer verwerkingen waar toezicht op moet worden gehouden. Dit betekent dat de FG bijvoorbeeld meer tijd kwijt kan zijn aan toezichtvraagstukken, waardoor er daardoor (meer) budget/capaciteit nodig is om onderzoeken te kunnen doen.

Voor wat betreft de wijzigingen die ontstaan door de invlechting van processen, beleid, applicaties, systemen etc. wordt verwezen naar paragraaf 7.4

7.1.7 BELASTINGEN

Op dit moment is een ambtenaar van De Connectie aangewezen als heffingsambtenaar van de gemeente Arnhem en de andere gemeenten. Deze aanwijzingen zullen tijdig omgezet moeten worden omdat deze ambtenaar wordt ingepast in de gemeente Arnhem. Een gemeente kan per belastingonderdeel maar één heffingsambtenaar hebben. De gemeente Arnhem heeft ook een eigen heffingsambtenaar voor bepaalde belastingen/heffingen, maar er is geen sprake van een dubbelfunctie omdat deze over andere heffingen gaat dan die van de Belastingen. Wel is een aandachtspunt dat de bevoegdheden tussen de heffingsambtenaren op de juiste wijze verdeeld blijven in de aanwijzingsbesluiten.

Verder is het in het kader van de overkomst van Belastingen voornamelijk van belang dat de aanwijzingen van de gemeentelijke belastingambtenaren opnieuw worden genomen. Ook de mandaten en machtigingen moeten worden ingevlochten in het mandaat van de gemeente Arnhem. Via De Connectie zijn de deurwaarderstaken uitbesteed. Ook hierop moeten de aanwijsbesluiten en mandaat/machtiging worden aangepast.

De verordeningen en de beleidsregels zijn op dit moment al in de gemeenten een onderdeel van hun eigen besluitvorming en bekendmakingen. Deze hoeven niet te worden aangepast.

Verder moet gekeken worden naar aansluitingen op het Kadaster en basisregistraties, MijnOverheid en andere externe partijen, waar mogelijk iets voor de overdracht geregeld moet worden.

Principe:

- Aanwijsbesluiten, mandaten en machtigingen worden zoveel mogelijk één op één overgezet ten behoeve van de centrumgemeente.

7.2 PERSONEEL EN ORGANISATIE

Per 1 januari 2026 gaan circa 400 medewerkers van De Connectie over naar de gemeente Arnhem. Deze overgang vereist zorgvuldige coördinatie van de personele en organisatorische aspecten. Arnhem en De Connectie voeren hiervoor samen een transitietraject uit, met acties vanaf Q4 2025 (dan is alles door college en raden). In deze paragraaf wordt niet alleen gekeken naar de formele aspecten van de overgang, maar ook naar de manier waarop we medewerkers actief betrekken en ondersteunen bij deze verandering. Het doel is een integratie die niet alleen juridisch in orde is, maar ook door medewerkers als eerlijk, duidelijk en constructief wordt ervaren. In bovenstaande hoofdstukken is er veel aandacht voor het technische en juridische deel van de invlechting. Op het gebied van P&O zijn er natuurlijk ook veel formele aandachtsvelden maar zeker niet minder belangrijk is het cultuuraspect van deze invlechting. Voor 400 collega's die gewend zijn aan een bepaalde manier van werken, verandert er wat in hun basis. Ook voor de collega's in Arnhem verandert er het een en ander. Hoewel de invlechting formeel 'as-is' plaatsvindt, kan dit in de praktijk betekenen dat medewerkers samenwerken met andere teams en (besluitvormings)structuren. Dit geldt voor medewerkers van zowel De Connectie als Arnhem. Vandaar dat dit wordt ondersteund met ontwikkel- en

onboardingsactiviteiten vanaf het najaar 2025., zodat medewerkers die werkzaam zijn in het Cluster De Connectie zich welkom en onderdeel voelen van de gemeente Arnhem.

Twee culturen komen samen

Met de invlechting komen twee organisatieculturen samen. De Connectie is een hecht samenwerkingsverband waarin medewerkers vaak brede takenpakketten hebben en korte lijnen ervaren, terwijl de gemeente Arnhem een grotere organisatie is met een complexere bestuurlijke en organisatorische context. Beide werkomgevingen hebben hun eigen kracht. De invlechting biedt de kans om het beste van twee werelden te verbinden. Sterke willen we behouden en versterken waar dat kan. Daarbij is het van belang om verschillen in werkwijze en context te erkennen, en vooral de uitwisseling van kennis en ervaring te stimuleren. In 2025 wordt daarom op verschillende thema's actief ingezet op collegiale kennisdeling. Met een gerichte aanpak, die op een later moment verder wordt toegelicht, ondersteunen we medewerkers om zich thuis te voelen in hun nieuwe werkomgeving, met ruimte voor professionele inbreng en erkenning van de waardevolle expertise die zij meebrengen.

7.2.1 OVERGANG VAN ONDERNEMING EN HARMONISATIE

OVERGANG VAN ONDERNEMING

Bij de overgang van De Connectie naar de gemeente Arnhem wordt de organisatie zoveel mogelijk ongewijzigd overgenomen. Van overgang van de onderneming is sprake, wanneer de overnemer (de gemeente Arnhem) is te zien als de voortzetter van de onderneming (De Connectie), omdat deze dezelfde of vergelijkbare activiteiten gaat ontplooien.

Omdat afgesproken is dat de activiteiten en het personeel van De Connectie 'as-is' overgaan, is er al snel sprake van overgang van onderneming. Bovendien worden de begrippen 'onderneming' en 'overgang' ruim opgevat in de rechtspraak.

Dit betekent dat medewerkers onder Overgang van Onderneming (OVO), beschreven artikel 7:662 e.v. van het BW, per 1 januari 2026 vallen en van rechtswege in dienst treden bij de gemeente Arnhem. Dit betekent dat medewerkers onder de Wet Overgang van Onderneming (OVO), artikel 7:662 e.v. van het BW, per 1 januari 2026 in dienst treden bij de gemeente Arnhem. Hierbij blijven alle rechten en verplichtingen uit de bestaande arbeidsovereenkomst in stand. Voor enkele specifieke arbeidsvoorwaarden worden op een later moment in overleg nadere afspraken gemaakt, waarbij het uitgangspunt is dat dit zorgvuldig, transparant en in goed overleg gebeurt met medezeggenschap en vakbonden.

Ook inhuurkrachten, stagiaires en medewerkers met tijdelijke contracten worden volgens de bestaande afspraken overgenomen. Tijdelijke contracten worden, zoals gebruikelijk, tijdig geëvalueerd op basis van de bestaande inzet en werkafspraken binnen De Connectie. Een ontslag van een medewerker kan nooit een gevolg van de OVO zijn. Daarbij wordt rekening gehouden met de structurele en tijdelijke behoeften van de organisatie, zodat continuïteit en rechtszekerheid voor zowel medewerkers als de gemeente Arnhem gewaarborgd blijven. Er geldt een specifiek ontslagverbod in deze situatie, artikel 7:670 lid 8 Burgerlijk Wetboek.

CAO EN HARMONISATIE

OVO betekent ook dat voor het personeel van De Connectie, de CAO WSGO moet worden toegepast (handhavingsplicht), terwijl het personeel van de gemeente Arnhem onder de CAO-gemeenten valt. De handhavingsplicht van de bepalingen uit de CAO na de overgang van onderneming is wel in duur beperkt. Deze

eindigt o.a. wanneer er na de overgang van onderneming een nieuwe CAO-gemeenten tot stand komt, of wanneer de lopende geldingsduur van de CAO WSGO verstrijkt. Op dit moment vinden er onderhandelingen plaats over een nieuwe CAO Gemeenten en een nieuwe CAO WSGO, beide cao's gelden tot en met 31 maart 2025. Inmiddels is op dinsdag 22 april 2025 een onderhandelaarsakkoord bereikt. De VNG, WSGO, FNV Overheid, CNV Overheid en CMHF Overheid hebben een eindresultaat bereikt voor de Cao Gemeenten en Cao SGO. Zodra de leden van de vakbonden en de betrokken werkgevers akkoord zijn, treedt de nieuwe cao in werking.

Gedurende deze handhavingsperiode krijgt de gemeente te maken met de uitvoering van twee verschillende cao's met bijbehorende rechtsposities. En ook al zijn beide cao's op inhoud gelijkluidend (er zijn hoogstens wat afwijkingen op een aantal begrippen, bijvoorbeeld college vs bestuur), in de aanvullende arbeidsvoorwaarden kunnen toch verschillen zitten. Dat kan op individueel niveau in de arbeidsovereenkomst geregeld zijn, maar er kunnen bijvoorbeeld ook verschillen zijn op het gebied van de personele regelingen in het personeelshandboek of overeenkomstige personeelsregeling. Een analyse van beide personeelshandboeken levert het beeld op dat op veel gebieden dezelfde rechten binnen beide organisaties bestaan. Er is een beperkt aantal verschillen aangetroffen, waarvan sommige overigens niet zonder betekenis zijn.

Harmonisatie van arbeidsvoorwaarden is in de praktijk mogelijk en gebeurt vaak zonder geschillen. Juridisch geldt wel dat OVO op zichzelf géén grond biedt voor aanpassing van arbeidsvoorwaarden. Alleen via een integrale en vrijwillige afspraak, met instemming van De Connectie, het lokaal overleg (LO) en vakbonden, kan harmonisatie plaatsvinden. De OR wordt hierover geïnformeerd.

KERNVRAAG EN VOORGENOMEN BESLUIT

Er zijn twee scenario's mogelijk:

1. Geen harmonisatie per 1 januari 2026: Alle arbeidsvoorwaarden van De Connectie (inclusief cao en personeelsregelingen) blijven van kracht en moeten integraal door de gemeente Arnhem worden overgenomen, zonder selectieve wijzigingen;
2. Wel harmonisatie per 1 januari 2026: Dit vereist overleg met De Connectie, en het lokaal overleg (LO) met de vakbonden. Harmonisatie betekent in dat geval een totaalpakket waarin zowel gemeente Arnhem als De Connectie compromissen moeten sluiten, aangezien partiële of eenzijdige aanpassingen juridisch niet toegestaan zijn.

Om onduidelijkheden en risico's te voorkomen, is het van belang om tijdig afspraken te maken en duidelijkheid te scheppen over de harmonisatiedatum. Dit voorkomt onzekerheid bij medewerkers en vergroot de kans op een soepele integratie.

Gemeente Arnhem overweegt om de arbeidsvoorwaarden te harmoniseren met ingang van 1 januari 2026, om complexiteit en ongelijkheid binnen de organisatie te voorkomen. Deze gesprekken worden in Q2 2025 gestart, met het doel om uiterlijk in Q3 2025 afspraken vast te leggen in een protocol.

IMPACTANALYSE BIJ HARMONISATIE

Indien wordt gekozen voor harmonisatie van arbeidsvoorwaarden per 1 januari 2026, dan kan dit op onderdelen relatief eenvoudig worden gerealiseerd, omdat veel regelingen grotendeels overeenkomen tussen De Connectie en de gemeente Arnhem. Dit betreft onder andere regelingen zoals stagevergoedingen, inconveniënten, vergoedingen voor verblijf in het buitenland, het functiewaarderingssysteem, woon-werkverkeer, loonbeslag, verlofuren en calamiteitenverlof. Ook aspecten zoals dienstkleding, gedragscodes, beeldschermbrillen, het ANW-hiaat, dienstwoningen en verplaatsingskosten zijn grotendeels vergelijkbaar.

Hoewel er geen aanwijzingen zijn dat niet wordt voldaan aan de Arbo-verplichtingen, wordt dit in het kader van de invlechting zoals gebruikelijk geïnventariseerd, met aandacht voor hybride werken en thuiswerkmiddelen.

Bij een harmonisatie zijn er ook arbeidsvoorwaarden met een grotere impact. Positieve effecten ontstaan door verbeteringen in onder andere de gratificatieregeling, maaltijdvergoedingen en bredere toegang tot het opleidingsaanbod (leerplein Arnhem). Daarnaast biedt harmonisatie duidelijkheid en gelijkheid in sociale regelingen zoals bijdragen aan sociale gebeurtenissen, afscheids- en ambtsjubilea en afdelings- of organisatieactiviteiten.

Er kunnen ook aandachtspunten zijn, bijvoorbeeld op het gebied van reiskosten. De gemeente Arnhem biedt een gunstigere OV-vergoeding, maar hanteert een lagere kilometervergoeding voor dienstreizen. Daarnaast verschilt de werkplekstrategie van Arnhem op onderdelen van die van De Connectie. Bij De Connectie wordt momenteel uitgegaan van een richtlijn waarbij medewerkers gemiddeld 50% op kantoor en 50% thuis werken. In Arnhem geldt daarentegen het uitgangspunt dat medewerkers werken op de plek waar dat het beste past bij de aard van het werk, de samenwerking en de opgave. In de praktijk kan dit leiden tot een minder vaste verdeling tussen kantoor- en thuiswerken dan medewerkers van De Connectie gewend zijn. Dit kan door sommige medewerkers als een verandering of beperking worden ervaren, hoewel Arnhem ruimere faciliteiten biedt voor thuiswerken.

Deze analyse wordt gebruikt ter voorbereiding op gesprekken met het lokaal overleg en vakbonden. De genoemde effecten zijn indicatief en dienen nog te worden getoetst in overleg en afstemming met de betrokken partijen.

BELEIDSKEUZES EN VERDERE UITWERKING

Sommige arbeidsvoorwaarden vereisen verdere beleidsmatige en/ of juridische uitwerking. Dit geldt met name voor werkervaringsplaatsen, het Individueel Keuzebudget, ADV-regelingen, vitaliteitspacten, de samenstelling van een integriteitscommissie en hybride werken. Daarnaast moet worden vastgesteld hoe de cao van toepassing wordt per 1 januari 2026. De cao van de gemeente Arnhem geldt vanaf deze datum mits hierover expliciete afspraken worden gemaakt met de bonden. Zonder een formele afspraak blijft de cao van De Connectie (cao WSGO) van kracht, wat tot ongelijkheid kan leiden. Het uitgangspunt moet een evenwichtige aanpak zijn, waarbij medewerkers van De Connectie na harmonisatie niet structureel gunstiger worden behandeld dan hun collega's bij de gemeente Arnhem (of andersom).

MENSELIJKE ASPECTEN VAN HARMONISATIE

Harmonisatie van arbeidsvoorwaarden is niet alleen een juridische en financiële aangelegenheid, maar heeft ook een grote impact op de medewerkers. Het is cruciaal om psychologische veiligheid te waarborgen en medewerkers te betrekken in het proces, zodat onzekerheid en weerstand worden voorkomen. De gemeente Arnhem onderkent dat harmonisatie ook emotionele en organisatorische impact heeft. In alle communicatie en begeleiding wordt expliciet aandacht besteed aan transparantie, duidelijkheid en betrokkenheid. Leidinggevenden en P&O spelen een belangrijke rol in het begeleiden van medewerkers, het beantwoorden van vragen en het bieden van ondersteuning.

VERVOLGSTAPPEN EN OVERGANGSPROTOCOL

Gemeente Arnhem stelt voor om op korte termijn met De Connectie het gesprek aan te gaan over harmonisatie als gezamenlijk doel. Tegelijk wordt het LO met de vakbonden betrokken. In Q2 2025 vindt juridische toetsing plaats; het doel is om uiterlijk in Q3 2025 afspraken vast te leggen in een harmonisatieprotocol, als onderdeel van het bredere overgangsprotocol.

Deze aanpak geeft tijdige duidelijkheid aan medewerkers, bevordert gelijke behandeling en vergroot de kans op een soepele integratie van arbeidsvoorwaarden.

7.2.2 PERSONEELSDOSSIERS EN PERSONEELS- EN SALARISADMINISTRATIE

In het kader van de overgang van onderneming (OVO) per 1 januari 2026 moeten alle gegevens rondom personeel, zoals personeelsgegevens, personeelsdossiers, salarisgegevens en lopende verzuimdossiers (enzovoorts) van medewerkers van De Connectie zorgvuldig worden overgedragen aan de gemeente Arnhem. Daarbij moet worden voldaan aan de eisen van zowel de AVG als de Archiefwet.

De gegevens en dossiers worden per 31 december 2025 administratief afgesloten en conform de Archiefwet gearchiveerd. Voor de overgang naar Arnhem wordt een geschoonde kopie van de noodzakelijke gegevens overgenomen, uitsluitend voor zover nodig voor de voortzetting van het dienstverband en de salarisverwerking.

Lopende verzuimdossiers worden overgedragen, met inachtneming van privacywetgeving. Alleen het werkgeversdeel van het verzuimdossier wordt beschikbaar gesteld aan Arnhem; medische gegevens blijven bij de bedrijfsarts.

Er wordt een heldere overdrachtslijn en autorisatiestructuur ingericht, passend bij de nieuwe inrichting van de organisatie. Medewerkers worden tijdig geïnformeerd over de overdracht van hun gegevens, hun rechten en de waarborgen rond privacy en archivering. De precieze invulling en timing van deze overdracht worden nader uitgewerkt in een uitvoeringsscenario, waarbij zorgvuldigheid, transparantie en beheersbaarheid centraal staan.

7.2.3 WAT BETEKENT BOVENSTAANDE OVERGANG VOOR DE MEDEWERKER

CULTUUR

De gemeente Arnhem erkent dat ondanks het formele ‘as-is’-karakter van de overgang, de integratie van werkculturen en samenwerking extra aandacht vraagt. Bij de inleiding van het hoofdstuk is al verwezen naar de twee culturen die samenkomen. Specifieke aandacht voor deze samensmelting is belangrijk. Wat willen we graag behouden maar natuurlijk vooral ook; wat willen we versterken?

Om de integratie succesvol te laten verlopen zullen de volgende initiatieven genomen worden:

- Workshops en dialogen: organiseren van bijeenkomsten waarin medewerkers hun ervaringen kunnen delen en waarin de samenwerking en cultuur worden besproken.
- Leiderschapstrainingen: Teamleiders en managers worden opgenomen in het leiderschapsprogramma van gemeente Arnhem, waar mogelijk al voor de invlechting van De Connectie.
- Beide organisaties krijgen inzicht in elkaars manier van werken en onderlinge samenwerking. P&O gemeente Arnhem en HR De Connectie ontwikkelen graag gezamenlijk met de teams van Communicatie een cultuur- en onboardingprogramma om de sfeer en functionele samenwerking te bevorderen. De organisatiecultuur van De Connectie wordt gekenmerkt door korte lijnen, een sterke teamspirit en een focus op samenwerking. De cultuur binnen Arnhem daarentegen heeft een meer gelaagde structuur met complexere bestuurlijke verhoudingen. Het is essentieel om beide culturen op elkaar af te stemmen zonder de unieke kwaliteiten van De Connectie en gemeente Arnhem te verliezen.
- Trainingen op het gebied van samenwerking en werken in een politieke organisatie: medewerkers worden meegenomen in hoe besluitvorming binnen de gemeente Arnhem plaatsvindt en hoe zij hierin hun rol kunnen pakken.

- Individuele gesprekken voor medewerkers met specifieke behoeften: er wordt ruimte geboden voor persoonlijke begeleiding.
- Evaluatie en monitoring: toekomstig medewerkers onderzoek, waarbij mogelijk extra aandacht gevraagd kan worden op de werkbeleving na de invlechting.

De medewerkers van De Connectie zijn van harte welkom bij de gemeente Arnhem en worden actief geïnformeerd over en tijdens deze overgang. Communicatie speelt hierin een sleutelrol. P&O vindt het belangrijk dat er goed gecommuniceerd wordt over de impact op dagelijkse werkzaamheden en de mogelijkheid te bieden om vragen of zorgen te bespreken. Daarnaast wordt er, daar staan we voor in de startblokken, geïnvesteerd in een onboardingprogramma, zodat medewerkers snel en effectief kunnen wennen aan hun nieuwe werkomgeving en werkprocessen. Arnhem hecht er waarde aan om een inclusieve en stimulerende werkomgeving te creëren waarin iedere medewerker zich gehoord en gewaardeerd voelt.

POLITIEKE EN ORGANISATIECONTEXT

De Connectie is straks onderdeel van gemeente Arnhem en krijgt daarmee te maken met politieke doelstellingen zoals diversiteit en inclusie, de reductie van inhuur en andere besluiten die van invloed zijn op de organisatie en bedrijfsvoering. Hoe de invlechting deze doelstellingen beïnvloedt, wordt meegenomen in analyses en monitoringinstrumenten zoals de Inclusiviteitsmonitor en organisatiecijfers rondom inhuur en de banenafspraak. Iedereen gaat ‘as-is’ over en per 1 januari 2026 zal kunnen worden geëvalueerd welke invloed dit heeft.

Om de integratie in lijn te brengen met de gemeentelijke doelstellingen, zullen bepaalde procedures, zoals die rondom werving en selectie en huisstijl worden afgestemd op de Arnhemse aanpak. Dit draagt bij aan een consistente toepassing van beleid binnen de gehele gemeentelijke organisatie en voorkomt versnippering binnen de bedrijfsvoering.

De Connectie en Arnhem kennen een verschillende governance-structuur. We benadrukken dat de politiek-bestuurlijke sturing van Arnhem leidend zal zijn, en dat de integratie van bedrijfsvoering wordt afgestemd op de bredere ambities van Arnhem.

7.2.4 MEDEZEGGENSCHAP

In afstemming met de ondernemingsraad wordt gekozen voor een model met geoormerkte OR-zetels voor zowel medewerkers van Arnhem als van De Connectie. Deze opzet geldt vanaf de overgangsdatum. Bij onvoldoende kandidaten mogen zetels onderling worden aangevuld. De definitieve samenstelling wordt vastgesteld in de OR-verkiezingen van begin 2026. De Connectie komt geen moment zonder medezeggenschap te zitten, dat is het uitgangspunt.

7.2.5 FUNCTIONELE SAMENWERKING

Bij de invlechting van De Connectie in de gemeente Arnhem is het uitgangspunt dat de bestaande functiestructuur en functiebeschrijvingen ‘as-is’ worden overgenomen. Dit betekent dat medewerkers hun functie, taken en verantwoordelijkheden in beginsel behouden, binnen de context van de Wet Overgang van Onderneming (OVO).

Wel kan het voorkomen dat bepaalde taken, die specifiek verbonden zijn aan de voormalige zelfstandige entiteit De Connectie, komen te vervallen of worden aangepast. In dergelijke gevallen wordt samen met de medewerker en de leidinggevende bekeken hoe het takenpakket wordt herijkt, met als uitgangspunt behoud van functie en inzet op passende werkzaamheden.

Functionele samenwerking tussen medewerkers van De Connectie en Arnhem wordt actief bevorderd, bijvoorbeeld via gezamenlijke onboarding. Dit draagt bij aan een soepele integratie en borgt de continuïteit van dienstverlening aan inwoners en partners.

BEDRIJFSBUREAU

Het Bedrijfsbureau van De Connectie blijft als organisatieonderdeel bestaan binnen cluster De Connectie en wordt in zijn geheel overgenomen door de gemeente Arnhem. Dit betekent dat de inrichting, formatie en rollen binnen het Bedrijfsbureau in beginsel 'as-is' worden meegenomen in de invlechting.

Binnen de gemeente Arnhem zijn deze bedrijfsvoering disciplines, zoals P&O, informatievoorziening, communicatie en financiën en control, ondergebracht in het cluster Bedrijfsvoering. In de nieuwe situatie vraagt dit om nauwe samenwerking en duidelijke werkafspraken tussen het Bedrijfsbureau van De Connectie en het Arnhemse cluster Bedrijfsvoering. Naast inhoudelijke verwantschap op deze terreinen is er ook sprake van een directe uitvoeringsrelatie.

Functionele samenwerking tussen medewerkers van De Connectie en Arnhem wordt daarom actief gefaciliteerd. Tegelijkertijd wordt erkend dat bepaalde werkzaamheden kunnen wijzigen, bijvoorbeeld doordat De Connectie geen eigen financiële administratie, jaarrekening of fiscale en juridische zelfstandigheid meer heeft. In dergelijke gevallen wordt in overleg bepaald hoe taken binnen het Bedrijfsbureau hierop worden aangepast, met behoud van rolzekerheid en inzet op passende werkzaamheden. Deze aanpak draagt bij aan een soepele integratie en borgt de continuïteit van dienstverlening aan inwoners en samenwerkingspartners.

FUNCTIES DIE SLECHTS EENMAAL BELEGD KUNNEN WORDEN

Ondanks het AS-IS-uitgangspunt zijn er binnen de invlechting enkele functies waarvoor geldt dat zij in de toekomstige organisatie slechts eenmaal formeel kunnen worden belegd. Deze functies zijn:

Concerncontroller
Zowel De Connectie als de gemeente Arnhem kennen momenteel een concerncontroller. Binnen de toekomstige structuur is er echter slechts ruimte voor één formele invulling van deze functie. Gezien de beoogde governance waarin Arnhem optreedt als gastheer van de centrumregeling, ligt het voor de hand dat de concerncontroller van gemeente Arnhem deze rol vervult binnen gemeente Arnhem. Onverminderd blijft het van belang dat de financiële en controlaspecten van (het cluster) De Connectie structureel en op zorgvuldige wijze worden geborgd binnen de organisatie van gemeente Arnhem.

Ambtelijk secretaris Ondernemingsraad (OR)
In de toekomstige situatie wordt toegewerkt naar één integrale medezeggenschapsstructuur onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Arnhem. De rol van ambtelijk secretaris OR is een ondersteunende functie namens de organisatie, en kan binnen de nieuwe structuur slechts eenmaal worden belegd. Het beleggen van deze functie vraagt om een zorgvuldige afweging.

Functionaris gegevensbescherming (FG)

Een organisatie kan slechts één FG hebben die wordt aangemeld bij de AP, wel kan sprake zijn van plaatsvervangers. De functie van de FG wordt bij De Connectie momenteel ingevuld door een externe inhuurkracht. Dit contract loopt voor 1 januari 2026 af.

Bij deze en vergelijkbare situaties, zoals functies die slechts eenmaal kunnen worden belegd, is het van belang dat zorgvuldige afwegingen worden gemaakt in samenwerking met de betrokken medewerker(s), leidinggevenden, P&O en juridische adviseurs. Het juridische uitgangspunt volgens de Wet Overgang van

Onderneming (OVO) is dat functies en arbeidsvoorwaarden in beginsel worden behouden, tenzij sprake is van een objectieve organisatorische noodzaak tot wijziging.

Daar waar functies wijzigen of komen te vervallen, geldt een inspanningsverplichting tot herplaatsing. Dit betekent dat de organisatie zich inzet om de betrokken medewerker passend ander werk te bieden binnen de organisatie. Deze verplichting wordt nader uitgewerkt in het overgangsprotocol, met inachtneming van de cao, de OVO-wetgeving en het overleg met medezeggenschap en vakbonden.

Let op: over de uiteindelijke positionering en invulling van deze functies (concerncontroller, secretaris OR en FG) vindt nog overleg plaats met het lokaal overleg (LO). Definitieve besluitvorming volgt na dit overleg.

7.2.6 FUNCTIEHUIS EN FUNCTIEPROFIELEN

De functieprofielen van De Connectie worden op basis van het 'as-is'-principe geïntegreerd in het functiehuis van de gemeente Arnhem. Dit betekent dat bestaande functieomschrijvingen en -waarderingen behouden blijven en zonder directe wijzigingen worden opgenomen binnen de Arnhemse systematiek. Door deze aanpak wordt gewaarborgd dat medewerkers hun huidige functies en bijbehorende inschaling behouden, waardoor de overgang soepel verloopt zonder verstoringen in de bestaande structuren.

Voor de functiewaardering wordt in zowel De Connectie als de gemeente Arnhem eenzelfde methodiek gehanteerd. Hierdoor zijn grote afwijkingen niet aan de orde. Uit de vergelijking van de functiematrix tussen De Connectie (DC) en gemeente Arnhem (GA) zijn de volgende verschillen geconstateerd:

Normfunctie	**DC schaal**	**GA schaal**	**Opmerkingen**
Adviseur IV met coördinatie	11	-	Persoonlijke afspraak; vervalt bij uitstroom functiehouder
Tactisch LG 1	13	-	Geen directe tegenhanger in Arnhem
Strategisch manager	14	15	In Arnhem gekoppeld aan Clustermanager, in DC aan afdelingshoofden
Gemeentesecretaris / AD	15	18	Wordt hergepositioneerd binnen Arnhemse structuur

Bij het vergelijk is ook gekeken naar de inschaling van vergelijkbare functies. Dus dan ligt het issue niet zozeer bij de inschaling van normfunctie in de matrix, maar bij de gekozen normfunctie bij de betreffende functie. Dus er is gekozen voor een andere onderlegger bij mogelijk (!) vergelijkbare functies. Dit betreft natuurlijk wel een analyse op puur 'functietitel' niveau. Impact-analyse over de daadwerkelijke uitvoering van taken is nodig om te bepalen of er inderdaad sprake is van vergelijkbare taken en dus mogelijk een verschil van inschaling. Er kan immers ook sprake zijn van zelfde functietitels voor andere werkzaamheden, of wel dezelfde werkzaamheden maar met een verschil in bijvoorbeeld impact, risico of complexiteit.

Functienaam DC	Normfunctie	Inschaling	Functienaam GA	Normfunctie	Inschaling
Concerncontroller	Adviseur 1	13	Concerncontroller	Concerncontroller	16
Afdelingsmanager A&B en I&A	Strategisch mgr 2	14	Afdelingshoofd	Manager 2 / Manager 3	13 - 12
Afdelingsmanager B&B	Strategisch mgr 2	14	Afdelingshoofd	Manager 2 / Manager 3	13 - 12
Informatiemanager	Adviseur 2	12	Informatiemanager	Adviseur 3	11*
Strategisch comm adviseur / woordvoerder	Adviseur 2	12	Senior comm adviseur / woorvoerder	Adviseur 2	12
Privacy Officer	Adviseur 4	10	Privacy Officer	Adviseur 3	11
ISO	Adviseur 2 en 3	12 - 11	Information Security Officer	Adviseur 3	11
Technical ISO	Mdw systemen 1	10	Information Security Officer	Adviseur 3	11
Contract- en leveranciersmgr	Adviseur 3	11	Leverancier- en contractmgr ICT	Adviseur 2	12
Informatie architect	Adviseur 3	11	Informatie architect	Adviseur 2	12
Medewerker Bedrijfsvoering	Mdw bedrijfsv. 2	8	Mdw Bedrijfsvoering (diverse)	Mdw Bedrijfsv. 1	9

* Bij GA is er wel een senior Informatiemanager in schaal 12 met normfunctie adviseur 2

NB Zowel binnen Arnhem als DC zijn er wensen om te gaan werken met teamleiders. Inventarisaties hierover vinden momenteel plaats. Belangrijk om hier in het kader van de invlechting al direct de samenwerking over op te zoeken zodat er een éénduidige handelings- en toepassingswijze kan worden afgestemd.

Alle functieprofielen en bijbehorende waarderingen worden per 1 januari 2026 ongewijzigd overgenomen in het Arnhemse functiehuis. Deze profielen vallen vanaf dat moment onder het reguliere onderhoudsproces van functiewaardering binnen Arnhem. Door het in kaart brengen van de afwijkingen van de functiegebouwen wordt continuïteit gewaarborgd, terwijl er op termijn ruimte blijft voor verdere doorontwikkeling en harmonisatie waar nodig. Indien bij die harmonisatie blijkt dat er inhoudelijke verschillen bestaan tussen vergelijkbare functies binnen het Bedrijfsbureau en het cluster Bedrijfsvoering van Arnhem, kan dit aanleiding geven tot herijking van functieprofielen en, waar nodig, functiewaardering.

Door deze aanpak worden de functies en posities van medewerkers binnen de gemeente Arnhem goed geborgd. De functiebeschrijvingen en inschaling blijven ongewijzigd, waardoor de formele basis van het werk behouden blijft. Tegelijkertijd wordt erkend dat de feitelijke invulling van werkzaamheden op onderdelen kan veranderen, bijvoorbeeld als gevolg van gewijzigde sturingslijnen of werkwijzen binnen de nieuwe context. Deze mogelijke verschuivingen worden zorgvuldig in beeld gebracht, met oog voor continuïteit, duidelijkheid en ondersteuning. Dit draagt bij aan een stabiele overgang en helpt medewerkers zich te blijven richten op hun kerntaken.

7.2.7 VERZUIM, VERLOF EN IKB

Alle lopende verzuim- en re-integratiedossiers worden op 1 januari 2026 integraal overgenomen onder regie van het cluster De Connectie binnen gemeente Arnhem. Dit cluster blijft in eerste instantie verantwoordelijk voor begeleiding en opvolging, conform de bestaande systematiek. Dit waarborgt continuïteit in de ondersteuning en voorkomt verstoringen in de begeleiding van medewerkers die zich in een kwetsbare positie bevinden. Er blijft een opzegverbod gelden bij overgang van onderneming, wat betekent dat medewerkers niet ontslagen kunnen worden als direct gevolg van de overgang.

Het ziekteverzuimpercentage van De Connectie bedraagt eind 2024 5,5% en wordt, net als andere kerncijfers, meegenomen in de voorbereiding op de overgang. De opvolging van lopende verzuimdossiers en de verdere verzuimbegeleiding blijven gehandhaafd binnen de bestaande systematiek van De Connectie. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor verzuimmanagement blijft liggen bij de HR-adviseurs van De Connectie, die in de nieuwe situatie zullen opereren onder de naam ‘cluster De Connectie bij gemeente Arnhem’.

Hoewel de verzuimbegeleiding ‘as-is’ wordt overgenomen, kan er op termijn functionele samenwerking plaatsvinden tussen het team HR van cluster De Connectie en de gemeente Arnhem. Dit moet bijvoorbeeld door afstemming over beleidsontwikkelingen, uniforme werkwijzen en eventuele gezamenlijke programma’s rondom duurzame inzetbaarheid, vitaliteit en preventief verzuimbeleid. Het uitgangspunt blijft echter dat de

lopende verzuimregelingen en trajecten in eerste instantie ongewijzigd blijven om stabiliteit te waarborgen en medewerkers niet met extra veranderingen te belasten.

Deze aanpak zorgt ervoor dat medewerkers met een lopend verzuimdossier hun huidige ondersteuning behouden en dat leidinggevenden en HR-professionals direct kunnen blijven werken met de vertrouwde processen en adviseurs. Hierdoor blijft de dienstverlening effectief en wordt onnodige complexiteit in de overgangsfase voorkomen.

Bestaande verlofrechten en opgebouwde verlofrechten blijven behouden volgens de afspraken die gelden binnen De Connectie. Dit geldt voor zowel wettelijke als bovenwettelijke verlofrechten, inclusief eventuele aanvullende afspraken over vitaliteitsverlof of andere regelingen. Voor pensioenregelingen wordt nader bepaald hoe deze worden overgenomen. Daarbij staat zorgvuldigheid en het behoud van bestaande rechten centraal, zodat medewerkers geen nadelige gevolgen ondervinden van de overgang.

Om een soepele overgang te waarborgen, wordt de uitvoering van de personeels- en salarisadministratie (PSA) zorgvuldig afgestemd tussen De Connectie en de gemeente Arnhem. Dit voorkomt verstoringen in salarisbetalingen en contractadministratie en zorgt ervoor dat alle P&O-processen correct en tijdig blijven verlopen. De Connectie keert het Individueel Keuzebudget (IKB) nog uit in december 2025, waardoor er geen IKB-saldo overgaat naar Arnhem. Ongebruikte verlofrechten worden wél meegenomen en kunnen bij de gemeente Arnhem worden opgenomen. Deze afspraken worden opgenomen in het overgangsprotocol.

7.2.8 CONTRACTEN DERDEN P&O

Alle lopende contracten en overeenkomsten van De Connectie, waaronder ook die met externe P&O-dienstverleners, worden in het kader van de invlechting integraal geïnventariseerd en opgenomen in het overgangsdossier. De financiële, juridische en operationele gevolgen van deze overname worden zorgvuldig in kaart gebracht. Bij de beoordeling wordt ook gekeken of de contracten aansluiten bij de voor de gemeente Arnhem geldende inkoopvoorwaarden en kaders, zoals GIBIT of de Arnhemse inkoopvoorwaarden.

Tevens wordt beoordeeld in hoeverre bestaande inhuurovereenkomsten binnen de reikwijdte van de Wet DBA vallen. Als dit niet het geval is, worden tijdig passende maatregelen getroffen, zoals beëindiging, aanpassing of het beheersen van risico's. Waar nodig worden contractvoorwaarden bijgesteld of worden aanvullende afspraken vastgelegd in het overgangsprotocol.

Specifiek wordt, in afstemming met De Connectie, gekeken naar inhuurovereenkomsten: of en in hoeverre deze na 1 januari 2026 nog noodzakelijk zijn, of zij passen binnen de toekomstige structuur (en conform wet DBA tot stand zijn gekomen), en wat dit betekent voor de inzet. Besluitvorming over eventuele afbouw of vervanging door vast personeel is onderdeel van een latere transformatiefase, en valt daarmee buiten het kader van deze AS-IS-invlechting.

Daarnaast wordt een overgangsstrategie opgesteld voor contractbeheer, met aandacht voor continuïteit, duidelijk eigenaarschap en, waar mogelijk, harmonisatie met bestaande Arnhemse afspraken. Bijzondere aandacht gaat uit naar lopende aanbestedingen en dienstverleningscontracten die doorlopen na 1 januari 2026, om risico's op dubbele contractering of frictiekosten te beperken.

7.3 FINANCIËN BEDRIJFSVOERING

Met ingang van 1 januari 2026 worden de financiën van de Connectie samengevoegd met die van de gemeente Arnhem. Bij deze omvorming moet ten aanzien van de financiën rekening worden gehouden met de volgende aspecten.

7.3.1 BALANS

De balansposten, winst & verliesrekening, bankrekeningen e.d. van de Connectie worden met ingang van 1 januari 2026 samengevoegd met die van de gemeente Arnhem. Daarbij wordt onderzocht of deze samenvoeging tot problemen leidt. Uitgangspunt is dat alles 'as-is' over gaat van de Connectie naar de gemeente Arnhem. Ten aanzien van de activa wordt een analyse gemaakt of hier specifieke uitzonderingen aan ten grondslag liggen waardoor er aanvullende afspraken gemaakt moeten worden.

Principes:

- Het incorporeren van de balanspositie van de Connectie binnen de administratie van de gemeente Arnhem;
- Op basis van een analyse onderzoeken of er ten aanzien van de activa van de Connectie nog aanvullende afspraken gemaakt moeten worden.

7.3.2 DOCUMENTEN P&C-CYCLUS

In de nieuwe situatie kent De Connectie formeel geen eigen begroting en jaarrekening meer. De begroting en jaarrekening van De Connectie worden dan opgenomen in de P&C-cyclus van de gemeente Arnhem. De afnemende gemeenten dragen conform de in de DVO gemaakte afspraak periodiek bij aan de kosten van de diensten die worden geleverd. Met de gemeenten Renkum en Rheden worden afspraken gemaakt over de wijze, frequentie en vorm van rapporteren.

Uitgangspunt is dat de invlechting in de begroting 2026 wordt vormgegeven. Dit kan bij de primitieve begroting (proces start al voor de zomer van 2025) of met een begrotingswijziging tot uiterlijk 31 december 2026. Daarnaast wordt onderzocht of door de invlechting de doelenboom binnen de gemeente Arnhem aangepast dient te worden.

Principes:

- De P&C-documenten van de Connectie worden opgenomen in de P&C-cyclus van de gemeente Arnhem.
- Onderzocht wordt hoe (vorm en frequentie) de rapportage naar de gemeenten Renkum en Rheden zal plaatsvinden.
- Onderzocht wordt of de inhoudelijke doelen binnen de doelenboom van Arnhem aangepast of aangevuld moeten worden.

7.3.3 ACCOUNTANT

Het contract met de accountant van de Connectie loopt tot 31 december 2026. De afwikkeling van de jaarrekening 2025 van de Connectie loopt naar verwachting door tot medio 2026. De controlewerkzaamheden zullen met ingang van begrotingsjaar 2026 ondergebracht moeten worden bij de accountant van de gemeente Arnhem. Hierover vindt afstemming plaats met beide accountants. Naar alle waarschijnlijkheid zal het contract met de accountant van de gemeente Arnhem moeten worden opgehoogd. Daar staat tegenover dat het

contract met de accountant van de Connectie kan worden beëindigd. Onderzocht wordt of de mogelijkheid bestaat om het contract met de accountant voortijdig te beëindigen.

In afstemming met de accountant worden afspraken gemaakt over controlewerkzaamheden, op te leveren documentatie en het gebruik van verklaringen (ISAE 4302). Tot slot is de afwikkeling van de jaarrekening 2025 van de Connectie een aandachtspunt. Werkzaamheden en verrekeningen zullen medio 2026 zijn afgerond, terwijl de bedrijfsvoeringsorganisatie met ingang van 1 januari 2026 overgaat in een centrumregeling en daarmee komt te vervallen. Hierover vindt afstemming plaats met de accountant.

Principes:

- Afstemming met zowel de accountant van de Connectie als die van de gemeente Arnhem met betrekking tot de periode waarin controles elkaar overlappen.
- Afstemming met de accountant van de gemeente Arnhem over controlewerkzaamheden en op te leveren documentatie met ingang van begrotingsjaar 2026.
- Afstemming met de accountant van de Connectie of het contract voortijdig beëindigd kan worden.

7.3.4 KADERS EN RICHTLIJNEN

De kaderstellende en richtinggevende documenten van de Connectie worden in lijn gebracht met die in Arnhem en daar waar er verschillen worden geconstateerd, wordt de (financiële) impact in beeld gebracht. Een eerste analyse ten aanzien van de nota investeren, waarderen en afschrijven laat zien dat de werkwijze van de Connectie verschilt met die in Arnhem. Zo start de Connectie met afschrijven een half jaar nadat de investering is afgerond, terwijl in Arnhem de afschrijving start op 1 januari van het daaropvolgende kalenderjaar. De afschrijvingstermijnen en het minimumbedrag voor activeren wijken ook af. De mogelijke impact van deze verschillen in methodiek worden in de komende periode in beeld gebracht.

Principe:

- Onderzoeken wat de impact is van het in lijn brengen van de kaderstellende (verordeningen) documenten van de Connectie met die in Arnhem.

7.3.5 FISCALITEITEN

BTW

Voor de btw geldt dat de dienstverlening vanuit Arnhem volledig met 21% btw belast is. De deelnemende gemeenten kunnen deze btw verrekenen via het zogenoemde mengpercentage. Hierdoor is een gedeelte van de door Arnhem in rekening te brengen btw bij de deelnemende gemeenten niet verrekenbaar via de btw-aangifte en/of het BCF (Btw-compensatiefonds). Dit is nu ook al de situatie voor de dienstverlening die vanuit De Connectie aan de gemeenten wordt verricht.

Voor Arnhem verschilt de huidige situatie vanuit de Connectie wel met de voorgenomen situatie. Immers krijgt Arnhem voor een deel geen btw meer in rekening gebracht omdat veel werkzaamheden met eigen personeel zullen plaatsvinden. Voor dit deel zal het huidige nadeel van dienstverlening vanuit De Connectie voor Arnhem vervallen.

Wel ontstaat er mogelijk een aanvullende administratieve last vanwege de taken die Arnhem voor de andere partijen gaan verrichten. De inkoop-btw die Arnhem voor deze derden in rekening gebracht krijgt kan zij immers volledig via de btw-aangifte in aftrek brengen en de inkoop-btw toerekenbaar aan haar eigen

bedrijfsvoeringstaken zijn verrekenbaar via het mengpercentage. Eventuele fiscaal administratieve problemen zullen t.z.t. dan ook met de Belastingdienst besproken moeten worden.

VPB

De gemeente Arnhem is vennootschapsbelasting (Vpb) verschuldigd op het moment dat sprake is van:

- een fiscale onderneming; en
- er fiscale winst wordt behaald; en
- er geen vrijstelling van toepassing is.

Er wordt een fiscale onderneming gedreven als voor de activiteit sprake is van:

- een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid; en
- waarmee wordt deelgenomen aan het economische verkeer; en
- er naar winst wordt gestreefd. Als er structureel overschotten worden behaald dan geldt dat er op basis van een fictie wordt voldaan aan deze voorwaarde van het streven naar winst.

Aan de eerste twee voorwaarden zal voor de activiteit “uitvoering bedrijfsvoering voor derden” worden voldaan. Ten aanzien van de derde voorwaarde is het uitgangspunt dat Arnhem niet naar winst zal streven. Derhalve zal t.z.t. moeten worden beoordeeld of er sprake is van structurele overschotten. Daarbij komt ook de intrinsieke vraag aan de orde of het vanuit de overige gemeenten gewenst is dat Arnhem overschotten behaalt op de uitvoering van de bedrijfsvoeringstaken voor deze partijen. Als dit niet de bedoeling is, dan is het cruciaal om dit met de juiste (fiscale) bepalingen ook vast te leggen in de uiteindelijke overeenkomsten.

In dat geval is er geen Vpb-probleem c.q. risico meer.

LOONHEFFINGEN

Indien er sprake is van een overgang van een onderneming in civielrechtelijke zin, dan gaan de rechten en verplichtingen ten aanzien van de werknemers over op de nieuwe werkgever. De civielrechtelijke overgang van een onderneming kan ook voor de uitwerking van de Wet op de loonbelasting 1964 (hierna: ‘Wet LB’) gevolgen hebben, waardoor de fiscale administratie van de De Connectie kan worden overgenomen.

In artikel 7:662 BW is opgenomen wat onder de overgang van een onderneming wordt verstaan:

a. Overgang: de overgang, ten gevolge van een overeenkomst, een fusie of een splitsing, van een economische eenheid die haar identiteit behoudt;
b. Economische eenheid: een geheel van georganiseerde middelen, bestemd tot het ten uitvoer brengen van een al dan niet hoofdzakelijk economische activiteit.

Afhankelijk van de te maken afspraken zal er sprake zijn van een overgang van een (gedeelte) van een onderneming. Het heeft fiscaal diverse praktische voordelen om uit te gaan van een overgang van onderneming. Hierdoor blijven discussies over hoe omgegaan moet worden met bijvoorbeeld de overgang van verlofrechten, overgang vakantiegeld, etc. achterwege. Tevens is er geen sprake van een onderbreking van de diensttijd en kunnen de administratieve gegevens voor de loonheffingen van de overdragende werkgever (zoals het vaststellen van de identiteit en het opvragen van het formulier gegevens voor de loonheffingen) overgenomen worden.

7.3.6 AANBESTEDING FINANCIEEL PAKKET (UNIT 4)

De huidige aanbieder van het financiële pakket (Unit 4) heeft aangegeven per 31 december 2026 de huidige inrichting (on-premise software) niet meer te ondersteunen. Gelet op de intentie om de Connectie per 1 januari 2026 onder te brengen bij de gemeente Arnhem enerzijds, en het traject rondom de keuze voor een (nieuw) financieel pakket anderzijds, is de wens uitgesproken om dit proces en de organisatorische omvorming en invlechting zo min mogelijk gelijktijdig te laten plaatsvinden. In afstemming met de huidige aanbieder onderzoeken we welke scenario's haalbaar zijn.

7.4 ICT – INFORMATIEVOORZIENING

7.4.1 AFSTEMMING VISIE EN BELEID

Informatie is een onmiskenbare en essentiële factor voor het realiseren van de doelstellingen van gemeenten. Zonder juiste en tijdige informatie kunnen beslissingen niet effectief worden genomen en kunnen strategische doelen niet worden bereikt. Daarom is het formuleren van een duidelijke informatiestrategie van cruciaal belang. Deze informatiestrategie voorziet in een visie die richting biedt voor het verzamelen, creëren, beheren en gebruiken van informatie binnen de gemeente. Evenzo is een ICT-strategie onmisbaar, omdat moderne technologieën en systemen de basis vormen voor de efficiënte verwerking en distributie van informatie. De informatiestrategie en ICT-strategie moeten onlosmakelijk in verbinding staan om een samenhangend en toekomstbestendig beleid te waarborgen dat de organisatiedoelen optimaal ondersteunt.

Waar de ICT nu is ondergebracht bij ICT de Connectie, ligt de aansturing van de informatievoorziening bij de afzonderlijke gemeenten. Evenals de visie en het beleid daarop. Daarom is er met de vorming van ICT de Connectie een regionale samenwerking en informatiestrategie ontstaan. Deze informatiestrategie hanteren we in dagelijkse praktijk om invulling te geven aan de harmonisatie-doelstellingen bij ICT. Voor ontwikkeling en regie van deze informatiestrategie zijn diverse regionale samenwerkingsvormen ontstaan. Door de verschillen in innovatieambities loopt deze opzet tegen haar grenzen aan. (Omvormingsplan De Connectie, 2024, § aan- & inleiding).

Onverlet blijft dat in de nieuwe situatie een informatiestrategie en aansluitende ICT-strategie benodigd zijn. Strategieën waarbij harmonisatie geen doel op zich is, maar dat slimme dienstverlening faciliteert. Strategieën waar we inzetten op innovatieambities zonder de “grenzen” die we nu ervaren. Strategieën waarmee we de continuïteit waarborgen en de flexibiliteit hebben om het samen aan te pakken, als dat gezamenlijk maatschappelijke meerwaarde op levert.

Deze strategieën worden ontwikkeld via een consultatief proces, waarin penvoering, de uiteindelijke besluitvorming en verantwoordelijkheid bij de gastheer liggen. Gastorganisaties brengen daarbij waardevolle inzichten, ideeën en feedback in vanuit hun consultatieve rol. Het belang en beleid van de gastgemeente wordt langs deze weg meegenomen. Het strategisch kader geeft richting aan innovaties en ontwikkeling, terwijl tegelijkertijd uit dit proces gestandaardiseerde producten voor dienstverlening kunnen voortvloeien.

Principe:

- De huidige regionale visie en strategie zetten we om naar één heldere en uniforme informatie- en ICT-strategie (visie, missie, aanpak) 2026-2030;

7.4.2 PROJECTPORTFOLIO MANAGEMENT/ PROJECTPORTFOLIO PROCES

De verandering in de strategische uitgangspunten vraagt om een herprioritering van programma's en projecten. Hiervoor moet er een herijking plaatsvinden van het projectenportfolio. Ook zal ten aanzien van de invlechting gekeken moeten worden naar de algehele resource- en capaciteitsplanning.

Het projectenproces moet dient nader onder de loep te worden genomen, zodat deze gaat aansluiten met de nieuwe uitgangspunten en governance. Verbeteringen voor meer slagvaardigheid en daadkracht worden daar gelijk in meegenomen.

Principe:

- Bestaande regionale (lopende) initiatieven worden geëvalueerd op hun bijdrage aan de nieuwe centrale koers. Waar nodig worden projecten geherprioriteerd, samengevoegd of beëindigd.

7.4.3 INFORMATIEVEILIGHEID & PRIVACY

Informatieveiligheid en privacy heeft zich afgelopen jaren flink ontwikkeld. Zo loopt er een programma rondom informatiebeveiliging en privacy waarin Arnhem en De Connectie gezamenlijk optrekken. Hierdoor loopt het beleid gelijk. Alle ontwikkelingen en het programma rondom informatiebeveiliging en privacy (IB&P) blijven tijdens en na de invlechting doorlopen. Voor beleidsstukken geldt dat deze met de invlechting op naamgeving en governance beoordeeld moeten worden en indien nodig bijgewerkt.

Het verwerkingsregister zal moeten worden aangevuld (ook met verwerkingen als verwerker). Duidelijk moet blijken uit het register welke rol (verwerker of verwerkingsverantwoordelijke) de centrumgemeente heeft. Als de centrumgemeente verwerker is moet duidelijk blijken wie de verwerkingsverantwoordelijke is. Voor privacy geldt dat bij de beoordeling van de contracten ook de verwerkingsovereenkomsten beoordeeld en gewijzigd moeten worden, omdat de verwerking overgaat van De Connectie naar de Gemeente Arnhem.

Bij de invlechting blijft de verwerking vergelijkbaar, qua systemen en het beheer. Wij gaan daarom uit van bestaande DPIA's en trekken deze door naar de nieuwe situatie. Informatievoorzieningsprojecten gerelateerd aan de invlechting dienen het projectportfolio te volgen, met dienstverstanden dat deze projecten specifieke urgentie hebben. Door dit proces te volgen worden alle informatieveiligheidskaders getoetst evenals de privacy, waarbij voor wijzigingen een DPIA kan volgen of kan worden geactualiseerd.

Principes:

- Alle invlechtingsprojecten die de informatievoorziening raken worden via het portfolioproces integraal beoordeeld, geadviseerd en met urgentie opgepakt;
- DPIA's trekken wij door naar de nieuwe organisatie, tenzij er een wijziging plaatsvindt, waardoor wellicht een herziene DPIA benodigd is.

7.4.4 MIGRATIES EN WIJZIGINGEN

DIGITALE WERKPLEK

Bij de invlechting is het uitgangspunt dat er één werkomgeving is en medewerkers kunnen inloggen met een Arnhems account en voorzien worden van een @arnhem.nl emailadres. Dit met behoud van hun huidige mailbox en de mogelijkheid om in één en dezelfde mailbox mail te ontvangen en te versturen met het

@connectie.nl mailadres. Om dit mogelijk te maken zetten we in op het versnellen van de modernisering van de werkplek. Dit betekent dat we De Connectie VDI omgeving versneld afbouwen en gebruikers in logische groepen omzetten naar een moderne werkplek Arnhem. Hiermee zetten we energie op een route die al is ingeslagen, in plaats van iets over te zetten waar we toch afscheid van gaan nemen. Voor applicaties die niet binnen een aanzienlijke periode over kunnen, blijven de gebruikers nog deels aangewezen op de VDI. Deze applicaties brengen we bij invlechting dan onder in de VDI Arnhem. Gezien de omslag en afhankelijkheden (zoals overgang van personeelsregistratie) is het niet waarschijnlijk deze werkplek voor een ieder op de overgangsdatum gereed te hebben. We kiezen daarbij voor een flexibele opzet, waarmee de huidige wijze in stand blijft, zodat continuïteit risico's minimaal blijven.

MICROSOFT 365-OMGEVING

Alle organisaties hebben een gescheiden digitale werkplek als het om de VDI gaat. Wanneer het om de Microsoft 365-omgeving gaat zitten alle organisaties in één omgeving. Dat levert in de praktijk uitdagingen op. Zowel functioneel als op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. In het kader van het naleven van compliance-eisen voeren we, als onderdeel van de invlechting, een onderzoek uit naar de mogelijkheden van een multi-tenant architectuur voor de Microsoft 365-omgeving. Zodanig dat we kunnen blijven genieten van geharmoniseerd beheer, maar flexibel en schaalbaar kunnen opereren naar gastorganisaties. Zonder dat de wensen van een organisatie impact heeft op andere organisaties.

PERSONEELSADMINISTRATIE

Zowel De Connectie als de gemeente Arnhem voeren nu eigen personeelsadministraties. Weliswaar in één technische oplossing. Bij de overgang dient de overdacht van de personeelsadministratie (alle gegevens rondom personeel) zorgvuldig te gebeuren. In het kader van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) mogen gegevens worden overgedragen als zij noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de arbeidsrelatie. Dat betekent dat niet alle gegevens uit een personeelsadministratie zonder meer mogen worden overgedragen. Bekeken moet worden wat mee mag en waar geschoond dient te worden.

Naast de AVG is ook de archiefwet van toepassing. Hiervoor dient een overdracht document te worden vormgegeven met wat er wordt overgedragen (welke dossiers, wat zit er in), wat er niet wordt overgedragen (bijvoorbeeld afgesloten dossiers) en hoe de archiefverantwoordelijkheid geregeld wordt (wie bewaart, wie vernietigt, en wanneer).
We kiezen voor de meest pragmatische manier om te zorgen dat we binnen privacy en archief kader personeelsadministratie overnemen. Daarbij bekijken we ook de geautomatiseerde processen voor in-dienst, wijzigingen en uit-dienst. Afhankelijk van de vraag of arbeidsvoorwaarden al vooraf invlechting geharmoniseerd worden maakt of er nog wel of geen inspanningen gepleegd moet gaan worden om desbetreffend verschil in de personeelsadministratie van Arnhem te gaan ondersteunen.

FINANCIËLE ADMINISTRATIE

De financiële administratie wordt onderbracht in Arnhem. Hiervoor hebben we een aantal zaken uit te voeren en te controleren. We zorgen voor een 'mapping' van het rekeningschema van De Connectie naar het rekeningschema van Arnhem. We controleren de budgethoudersregeling en de toereikendheid van de mandaten. Op basis hiervan richten we het Arnhemse financieel systeem voor het cluster De Connectie in en zetten we gebruikers over.

Wanneer de inrichting staat kan de begroting worden ingelezen (vanuit Excel) en zal een deel van de huidige administratie worden overgezet naar de nieuwe administratie. Dit omvat het factureren van de eindbalans

vanuit De Connectie aan Arnhem. Hierbij valt te denken aan de materiële vaste activa (MVA), langlopende leningen en het eigen vermogen incl. bestemmingsreserves.

De financiële administratie heeft ook enkele koppelingen met applicaties, zoals het tijdschrijfsysteem. Alle koppelingen dienen gecontroleerd te worden en waar nodig voeren we een wijziging door, zodat posten op de juiste manier geboekt worden. Ook dient de factuurstroom te worden omgezet naar facturen@arnhem.nl. Rondom de facturen dienen we debiteuren tijdig te informeren over de nieuwe facturatiegegevens. De factuurstroom vanuit cluster De Connectie richting gemeente Arnhem komt te vervallen, hier dienen juiste afspraken over gemaakt te worden omtrent intern doorbelasten en budgetoverhevelingen.

Voor het raadplegen van de financiële administratie gebruiken we veelal rapportages in zowel Cognos als PowerBI. We zorgen dat de oude administratie alleen-lezen inzichtelijk blijft en de nieuwe administratie raadpleegbaar is in de bestaande rapportages. Voor De Connectie administratie geldt dat we deze afsluiten en ter archivering overdragen aan de gemeente Arnhem als zorgdrager. Het exacte momenten hiervoor zal na de overgangsdatum liggen, gezien het na-ijlen van administratieve verwerkingen, voordat de administratie daadwerkelijk afgesloten kan worden.

FUNCTIONELE INRICHTING VAN APPLICATIES

De overgang naar een Arnhems account en wijziging in de organisatiestructuur kan een impact op de functionele inrichting van bedrijfsapplicaties. Te denken aan gebruikersrechten, mailadressen, toegangsrollen en autorisaties die zijn afgestemd op de bestaande structuur. Of bedrijfsapplicaties waarin de organisatiestructuur is verwerkt, welke moet worden aangepast. Daarom is het noodzakelijk om bij deze overgang ook de functionele inrichting van de betrokken applicaties te controleren en waar nodig aan te passen, zodat deze blijft aansluiten op de nieuwe situatie en gebruikers op de juiste manier toegang behouden. We werken hiervoor langs de lijst met bedrijfsapplicatie, zodat we ze één voor één kunnen afvinken.

SYSTEEMINTEGRATIES

Een aantal systeemintegraties (koppelingen en/of verbindingen) maken gebruik van certificaten die voorzien zijn van een Organisatie Identificatie Nummer (OIN). Deze OIN is specifiek gekoppeld aan De Connectie als organisatie. Deze is niet overdraagbaar naar Arnhem. Door deze verwevenheid betekent dat in enkele verbindingen een wijziging benodigd is om de continuïteit te waarborgen bij invlechting.

ACCOUNTS EN GEGEVENS BIJ DERDEN

Naast de accounts die vanuit ICT voor de werkplek zijn verstrekt, hebben medewerkers ook vaak accounts op portalen van derde (voor afnemen van diensten en producten), maar ook bijvoorbeeld forums en nieuwsbrieven. Het is van belang dat de contactgegevens worden gewijzigd. We kunnen dit niet centraal doen, en zullen hierop een communicatie campagne organiseren.

7.4.5 ARCHIEVEN (INFORMATIEBEHEER)

Van belang voor het Archief is dat er een duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen het beheer van het archief en de zorg voor het archief. De gemeenten hebben en houden de zorg voor hun eigen archief. Via een mandaatbesluit kunnen zij het beheer van hun archief uitbesteden aan een ander overheidsorgaan. Op dit moment hebben de gemeenten het beheer via een mandaat uitbesteed aan De Connectie, in de toekomst kunnen de Gemeenten Renkum en Rheden hun beheer uitbesteden aan de Gemeente Arnhem. Hiervoor moeten er wel mandaten en evt. aanvullende archiefbeheerafspraken (bijv. PDC, LO, DAP, e.d.) worden aangepast.

Hiernaast hebben we de situatie van het archief van De Connectie zelf. Op dit moment is het college van de gemeente Arnhem belast met de zorg voor de archiefbescheiden van De Connectie en haar organen. Wanneer de nieuwe Archiefwet nog voor de invlechting in werking zou treden, zou dit niet meer mogen en zou De Connectie zélf zorgdrager moeten zijn. De verwachting is echter dat de inwerkingtreding van de nieuwe Archiefwet – die nu bij de Tweede Kamer ligt – nog even op zich laat wachten. In dat geval is het college van de gemeente Arnhem zorgdrager van de Archiefbescheiden (van de nieuwe centrumregeling) en kan die dat ook na de invlechting blijven.

Bij de overgang naar Arnhem dient De Connectie zijn archieven af te sluiten en over te dragen. Dat betreffen archieven van de bedrijfsvoering, vastgelegd in o.a. personele- en financiële administratie en het zaaksysteem. Archieven die De Connectie reeds beheert in opdracht van gemeenten gaan 'as-is' mee inclusief het dienstverlenende archiefbeheer. Zaken in het zaaksysteem De Connectie dienen bij beëindiging afgesloten te worden. Dit archief dient overgedragen te worden aan gemeente Arnhem als zorgdrager. Gezien De Connectie een "container" is in het huidige zaaksysteem, zal dit een formaliteit zijn. Dezelfde zaaktypen dienen ingericht te worden in het Arnhemse gedeelte van het zaaksysteem, zodat nieuwe zaken, na invlechting, vanuit hier kunnen worden vastgelegd. Mailboxen (mailarchief) worden 'as-is' overgenomen, gezien het belang van continuïteit op dienstverlening.

Omdat alle betrokken overheidsorganisaties via Het Gelders Archief hun toezicht hebben geregeld, zijn hier geen problemen te verwachten. Tevens is het Gelders Archief door de drie gemeenten aangewezen als archiefbewaarplaats.

Wel is van belang in het oog te houden dat De Connectie ook voor derden zoals de DRAN en Rozendaal (via Rheden) hun archief beheren. Nu loopt die dienstverlening rechtstreeks met De Connectie, maar na de omvorming loopt deze dus rechtstreeks met de gemeente Arnhem. De dienstverleningsovereenkomsten en aanvullende archiefbeheerafspraken moeten hierop worden aangepast.

Principes:

- Aanwijsbesluiten, mandaten en machtigingen worden zoveel mogelijk één op één overgezet ten behoeve van de centrumgemeente;
- Besluiten/regelingen Informatiebeheer i.v.m. functiebenaming worden aangepast;
- Bij opheffing van De Connectie moet het archief van De Connectie zelf door de centrumgemeente goed worden afgesloten. De centrumgemeente beheert dit archief en brengt het blijvend te bewaren archief op termijn over naar de archiefbewaarplaats van het Gelders Archief.

7.5 COMMUNICATIE

7.5.1 DE GEVOLGEN VAN DE OMVORMING VOOR DE COMMUNICATIE

De Connectie heeft een eigen communicatiebeleid, een eigen huisstijl en eigen communicatiekanalen en -middelen. De gemeente Arnhem heeft dat ook. Per 1 januari 2026 verandert de relatie tussen De Connectie en de gemeente Arnhem. Dat betekent ook wat voor de manier van communiceren en voor het merk De Connectie.

DE SITUATIE PER 1 JANUARI 2026

De Connectie is een bekend merk. Dat is waardevol. Want een naam en een huisstijl (het merk) zijn niet cosmetisch, maar belangrijk voor herkenbaarheid, vertrouwen en verbondenheid. Naar medewerkers, klanten en andere partners en relaties. Met het oog op de continuïteit van de dienstverlening en én het uitgangspunt dat De Connectie 'as-is' over gaat naar de gemeente Arnhem, ziet de communicatie er op 1 januari 2026 als volgt uit:

1. De communicatie van De Connectie handhaven;
   Per 1 januari 2026 handhaven van de naam, de huisstijl en communicatie(uitingen) van De Connectie. Intern en extern. Met dien verstande dat we in de interne communicatie spreken over cluster De Connectie en we in de externe communicatie toevoegen dat De Connectie onderdeel is van de gemeente Arnhem;
2. De Connectie opnemen in de interne communicatie van de gemeente Arnhem;
   De medewerkers van cluster De Connectie krijgen – naast de eigen communicatie binnen het toekomstige cluster - te maken met de communicatie van de gemeente Arnhem;
3. Noodzakelijke aanpassingen doorvoeren;
   Binnen het principe om de bestaande communicatie van De Connectie te handhaven, zullen er per 1-1-2026 ook aanpassingen nodig zijn om recht te doen aan de nieuwe situatie. Bijvoorbeeld aan het feit dat (huidige en toekomstige) medewerkers van De Connectie straks niet langer in dienst zijn of komen van De Connectie, maar van de gemeente Arnhem. Loonstroken, aanstellingsbrieven en dergelijke, maar ook personeelsadvertenties zullen daarom de Arnhemse huisstijl dragen.
4. Proces inzetten voor de langere termijn;
   Communicatie gemeente Arnhem en communicatie De Connectie zoeken elkaar op. Om elkaar te leren kennen, van elkaar te leren en om de communicatie van (het dan cluster) De Connectie waar nodig in lijn te brengen met de gemeentelijke communicatie. Tevens wordt er een visie gemaakt voor de toekomst van de uitingen van cluster De Connectie op de langere termijn.

TOEVOEGEN IN PLAATS VAN VERVANGEN

Dat is in de kern als het gaat om de communicatie-uitingen per 1 januari 2026. Behouden van de bestaande communicatie door De Connectie (dan cluster De Connectie) en daar de Arnhemse communicatie aan toevoegen. Het eerste heeft als doel om bij te dragen aan een soepele overgang en continuïteit van de dienstverlening. Het tweede heeft als doel recht te doen aan de nieuwe situatie, waarbij De Connectie onderdeel is van een groter geheel.

HERKENBAARHEID BEHOUDEN

Voor (in- en externe) klanten en gebruikers van de producten en diensten van De Connectie is het merk De Connectie heel herkenbaar. Het merk opheffen zal ten koste gaan van de continuïteit van de dienstverlening (en maakt het noodzakelijk om nieuwe communicatie op te zetten en opnieuw te werken aan de

herkenbaarheid daarvan) en zal bovendien voor de Connectiemedewerkers niet voelen als een overgang ‘as-is’. Daarom wordt - bij wijze van uitzondering op het gemeentelijk communicatiebeleid - het merk De Connectie per 1-1-2026 gehandhaafd.

GEEN SPLITSING IN- EN EXTERN

Je bent naar buiten, wat je binnenshuis ook bent. Daarom is het niet gewenst om per 1-1-2026 een onderscheid te maken tussen het gebruik van het merk De Connectie buiten en binnen de gemeentelijke organisatie. Nog los van het feit dat de medewerkers van de gemeente Arnhem weliswaar collega's worden, maar ook nog steeds klant/ gebruikers van de diensten en producten van (straks) cluster De Connectie blijven. Een onderscheid tussen De Connectie als dienstverlener en organisatieonderdeel is wel relevant. Voor De Connectie als dienstverlener is het voor de hand liggend om het merk te handhaven zo lang er ook voor andere partijen dan Arnhem gewerkt wordt. Voor (cluster) De Connectie als toekomstig organisatieonderdeel van de gemeente Arnhem komt er een perspectief bij. Namelijk het Arnhemse.

‘AS-IS’ IS NIET DAT ALLES HETZELFDE IS

De medewerkers van De Connectie gaan onderdeel uitmaken van de gemeente Arnhem en medewerkers van gemeente Arnhem krijgen er daarmee vierhonderd collega's bij. Die nieuwe werkelijkheid willen we vanaf per 1-1-2026 ook voelbaar maken.

- Door welkomst- en kennismakingsactiviteiten (in samenwerking met P&O/HR);
- Door functionele samenwerking tussen cluster De Connectie en de andere organisatieonderdelen (in het bijzonder cluster Bedrijfsvoering);
- Door cluster De Connectie op te nemen in de gemeentelijke communicatiestromen en –kanalen;
- Door per 1-1-2026 die communicatie- en huisstijlwijzigingen door te voeren die horen bij de nieuwe situatie, zonder dat daarmee afbreuk wordt gedaan aan de dienstverlening. Welke dat precies zijn wordt momenteel geïnventariseerd.

7.6 HUISVESTING EN FACILITEITEN

7.6.1 LOCATIE EN INRICHTING

De huidige huisvesting van De Connectie op de locatie aan de Eusebiusbuitensingel 53 in Arnhem blijft en wijzigt niet. Dit is van belang omdat deze locatie continuïteit en stabiliteit biedt gedurende de transitieperiode. De huidige werkplekken blijven, inrichting en ondersteunende diensten blijven behouden. De verantwoordelijkheid voor huisvesting en faciliteiten wordt overgenomen door de gemeente Arnhem. In de voorbereiding van huisvestingsplannen van de gemeente Arnhem wordt de huisvesting van De Connectie meegenomen.

7.6.2 BEHEER & ONDERHOUD

Na de nadere besluitvorming zal een aantal dingen geregeld moeten worden. Zo regelt De Connectie ook het beheer, onderhoud en faciliteiten voor onderhuurders van het stadskantoor (derden). Deze contracten zullen in Q3 tegen het licht worden gehouden en in overleg met de derde partijen moeten worden omgezet. Ook andere maat- en meerwerkovereenkomsten met deze derden moeten worden overgenomen door de gemeente Arnhem.

Tevens moet gekeken worden naar het omzetten van verzekeringen. De Connectie heeft verzekeringen voor bijvoorbeeld de inboedel, maar mogelijk ook voor aansprakelijkheid en bestuurdersaansprakelijkheid. Bezien

moet worden in welke gevallen de verzekeringen moeten worden omgezet, opgezegd of mogelijk verzekeringen van de gemeente Arnhem moeten worden verzwaard (bijv. in verband met een hoger risico op aansprakelijkheid).

7.6.3 VERVOERSMIDDELEN

Verder moet onder meer bekeken worden wat er allemaal geregeld moet worden om de dienstfietsen en dienstauto's om te zetten naar de gemeente Arnhem. Verzekeringen moeten worden omgezet naar de gemeente Arnhem, de Belastingdienst moet hiervan op de hoogte gesteld worden (wegenbelasting) en de afspraken die nu met de Belastingdienst zijn gemaakt in het kader van de ritregistratie moeten worden herbevestigd maar nu tussen de gemeente Arnhem en de Belastingdienst.

7.6.4 PRAKTISCHE ZAKEN

Tot slot moet niet vergeten worden om te kijken naar belangrijke praktische zaken, zoals de toegangspasjes die medewerkers toegang verstrekken in bepaalde panden van de samenwerkingsdeelnemers. Tijdig moet ingespeeld worden op eventuele vervanging hiervan, mocht dit in het kader van het in dienst treden van het personeel bij de gemeente Arnhem nodig zijn.

8 DIENSTVERLENING

8.1 ALGEMEEN

Op het moment dat De Connectie op 1 januari 2026 onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Arnhem valt en van daaruit als organisatieonderdeel diensten verleent aan de gemeenten Rheden, Renkum en derden is de gemeente Arnhem eindverantwoordelijk voor de dienstverlening.

De huidige vorm van De Connectie is een bedrijfsvoering organisatie op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Deze vorm wijzigt naar een “enkelvoudige centrumregeling” (hostingsmodel) met de gemeente Arnhem als “gastheer” en de gemeenten Renkum en Rheden als “gasten”. In de centrumregeling worden de doelstelling en de uitgangspunten van de samenwerking en de dienstverlening op hoofdlijnen vastgelegd. De uitwerking wordt vastgelegd in een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) daar waar het de algemene voorwaarden betreft en in de Producten en dienstencatalogus (PDC) daar waar het de beschrijving betreft van de specifieke producten en diensten die vanuit de centrumgemeenteregeling geleverd kunnen worden.

In het voorontwerp van artikel 5 van de centrumregeling staat dit als volgt beschreven – DVO en PDC

De centrumgemeente sluit een DVO af met de gastgemeente. In deze DVO is een nadere uitwerking gegeven aan de regeling. In de DVO en de bijbehorende PDC zijn onder meer geregeld:

- de uitvoeringskaders;
- de producten en diensten die door de centrumgemeente aan de gastgemeenten worden geleverd;
- de kwaliteitseisen waaraan de taakuitoefening door de centrumgemeente moet voldoen;
- de kostenverdeling en de wijze waarop de gastgemeenten een financiële bijdrage leveren in de kosten die de centrumgemeente maakt voor de uitvoering van de krachtens de regeling opgedragen taken;
- de verplichtingen tussen de centrumgemeente en gastgemeenten;
- de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de informatieplichten, bedoeld in overige artikelen van de regeling;
- de wijze waarop de centrumgemeente en de gastgemeenten elkaar informeren over het niet nakomen van hun verplichtingen en de gevolgen die zij daaraan verbinden.

In dit hoofdstuk staat beschreven hoe de basis dienstverlening in de nieuwe situatie plaatsvindt.

Om de aandachtspunten en zorgpunten van de gemeenten goed in beeld te hebben is voorafgaand een impact- en risicoanalyse gemaakt samen met de coördinerende demandmanagers (CDM) van de gemeente Arnhem, Rheden en Renkum. In werksessies is de inhoud besproken en afgestemd. Dit heeft plaatsgevonden voor basisdienstverlening en financiën. Ten aanzien van de uitgangspunten en kaders voor Innovatie en ontwikkeling in de breedte vindt een werksessieplaats in aanwezigheid van Ambtelijke stuurgroep en gemeentesecretarissen. Dit is de basis voor een goede inrichting van de governance op de verschillende aandachtsgebieden.

Er is sprake van een goede dienstverlening als de gemeenten tevreden zijn over de toegevoegde waarde en de kwaliteit van de dienstverlening aan de bedrijfsvoering. Daarbij gelden de onderling gemaakte afspraken en opgestelde kaders als uitgangspunt voor de dienstverlening. Een goede relatie, een relatie waarbij sprake is van wederkerigheid en wederzijds vertrouwen in de samenwerking, is daarbij van essentieel belang

8.2 BASISDIENSTVERLENING (WAT)

De basisdienstverlening zal ‘as-is’ overgenomen worden. Dat wil zeggen dat op en vanaf 1 januari 2026 dezelfde dienstverlening uitgevoerd blijft worden voor de deelnemende gemeenten en derden. Uitzondering hierop is dat Management Support (MAS) en de bodes voor de gemeente Renkum en Rheden anders zal worden ingevuld. Deze medewerkers komen in dienst bij de betreffende gemeenten. Voor de gemeente Arnhem blijft Management Support onderdeel van de dienstverlening van het cluster De Connectie.

De Connectie, als onderdeel van de gemeente Arnhem voert de (beheer) taken, zoals opgenomen in de PDC, als dienst uit op de volgende vakgebieden:

- Informatie- en Communicatietechnologie (ICT);
- Facilitaire zaken;
- Belastingen;
- Basisregistratie;
- Personeels- en Salarisadministratie (PSA);
- Financiële administratie;
- Inkoop en aanbesteding;
- Frontoffice;
- Documentatie Informatie Voorziening (DIV).

Binnen de dienstverlening onderscheiden we de volgende categorieën:

- Diensten die identiek zijn voor de gemeente Arnhem, Rheden en Renkum;
- Diensten die specifiek geleverd worden aan een of twee gemeenten;

Maat- en meerwerk buiten PDC. Het is belangrijk om dit onderscheid te maken, omdat afspraken hierover verschillen.

8.2.1 PRODUCTEN- EN DIENSTEN CATALOGUS

De PDC met haar bijlagen bevat het overzicht van de producten en diensten die door De Connectie aan haar klanten geleverd (kunnen) worden. In de PDC is de uitwerking te vinden van de hiervoor opgesomde vakgebieden. De diensten die in de PDC staan beschreven kunnen ondersteund worden middels een DAP (Dossier Afspraken en Procedures). In een DAP staan de afspraken, overeenkomen tussen klant(-en) en De Connectie voor wat betreft de uitvoering van de PDC-dienst. Bij de diensten verleend door de afdeling ICT is er naast de PDC, de DAP ook sprake van een SLA (Service Level Agreement).

In de PDC is ieder af te nemen product of dienst als volgt gespecificeerd;

- De te leveren collectieve of individuele producten of diensten;
- De benodigde input van de afnemende gemeente(n);
- De output van De Connectie met daarbij de prestatie-indicator(-en) en de eventuele specifieke product- of dienst gerelateerde kwaliteitsnorm(en).

Het Is van belang dat het voor de gemeenten duidelijk is wat geleverd wordt. Dat maakt dat het nodig is om de PDC opnieuw te reviewen en te toetsen op duidelijkheid, juistheid en volledigheid. Er mag geen misverstand zijn over de te leveren diensten. Temeer omdat we ook conform het kostprijsmodel gaan werken is het nodig dat dit eenduidig is. De huidige demand- en supplymanagers hebben gezamenlijk de review uitgevoerd. Dit

heeft geleid tot een update van de PDC waarbij Facilitair en PSA-diensten nu goed meegenomen zijn. Deze nieuwe PDC wordt in juni in de Ambtelijke stuurgroep/OGO vastgesteld.

In juni 2025 wordt de nieuwe PDC ter goedkeuring voorgelegd aan het huidige OGO/ Ambtelijke stuurgroep. De PDC zal vanaf 1-1-2026 jaarlijks, voorafgaande aan het jaar waarop de PDC betrekking heeft, worden geactualiseerd. De account- en contractmanager van de Connectie, als onderdeel van de gemeente Arnhem, bespreekt jaarlijks met de gemeenten Rheden en Renkum de actualiteit van de PDC. Wijzigingen, gewenste en aangeboden diensten worden besproken. De PDC wordt definitief vastgesteld na akkoord van de drie gemeenten. De managers of directeuren die namens de gemeente bedrijfsvoering in portefeuille hebben gaan akkoord met de PDC

8.2.2 MEERWERKOVEREENKOMST

Meer- of minderwerk is van toepassing op de levering van producten en diensten conform de PDC waarvan de overeengekomen begrote leveringsaantallen in de tijd mogelijk zullen variëren. In deze situatie zal er met de gemeente(n) verrekening moeten plaatsvinden op basis van de geldende kostprijs per eenheid product of dienst. Nadere afspraken hierover zullen in de paragraaf Financiën worden behandeld.

8.2.3 MAATWERK

Maatwerk heeft betrekking op een vraag naar producten of diensten die niet in de vastgestelde PDC zijn opgenomen maar die wel raakvlakken heeft met bestaande dienstverlening van De Connectie. Voor deze nieuwe dienstverlening wordt op aanvraag vooraf een offerte met een specificatie van werkzaamheden en diensten met inbegrip van de bijbehorende kosten door De Connectie uitgebracht. Na opdracht zal het werk uitgevoerd worden en zal de gemeente hiervoor een separate factuur ontvangen. Er kan sprake zijn van incidenteel maatwerk of structureel maatwerk. Indien er sprake is van structurele effecten dan worden deze na afstemming met de gemeente opgenomen en financieel vertaald in de eerstvolgende begroting en wordt dit opgenomen in de PDC.

8.2.4 DOSSIER AFSPRAKEN EN PROCEDURES (DAP)

In het dossier Afspraken en Procedures (DAP) worden de operationele en inhoudelijke (werk)afspraken en procedures vastgelegd ten aanzien van de dienstverlening zoals beschreven in de PDC. Deze afspraken gaan over vakinhoudelijk overlegvormen, beschikbaarheid, procedures en over de werkwijze met betrekking tot de te leveren diensten. Tot nu toe beschikt niet elke vakgroep over een DAP. Het is nodig dat deze per vakgroep beschikbaar komt. De DAP's dienen in gezamenlijkheid te worden opgesteld. Beschikbaar zijn de DAP's op het gebied van:

- ICT;
- DIV;
- Basisregistraties;
- Belastingen.

8.2.5 MONITORING KWALITEIT EN PERFORMANCE

Om de kwaliteit van de dienstverlening, zoals beschreven in de PDC, te monitoren zijn in eigen huis in 2024 een aantal rapportages voor KPI's (Kritische Performance Indicatoren) ontwikkeld. Deze rapportages zijn 24/7 uur beschikbaar voor de supply managers en de contractmanagers en bieden inzicht in de feitelijke kwaliteit van de dienstverlening en kunnen onderdeel uit gaan maken van de overleggen tussen De Connectie en haar klanten.

We starten met het beschikbaar stellen van rapportages. Doorontwikkeling en verbetering van de rapportages zal in afstemming met de gastgemeenten plaatsvinden.

De beschikbare rapportages[2] zijn:

Scherm	Schermnummer	Omschrijving
Basisregistraties - BRKP-PB - 5 dagen termijn - KPI	KPI-71-01A	"De ontvangen besluiten worden binnen 5 dagen opgenomen in de BAG en verwerkt in de LV BAG".
Basisregistraties - Onderzoeken - KPI	KPI-71-02A	"De ontvangen terugmeldingen worden binnen 6 maanden afgerond".
Basisregistraties - terugmeldingen 2 dagen - KPI	KPI-71-03A	"De ontvangen terugmeldingen worden binnen 2 dagen (BAG) of 5 dagen (BGT) in behandeling genomen of worden afgerond".
Basisregistraties - verschillen BAG-BGT - Geometrie	KPI-71-04A	"Verschillen in geometrie tussen BAG en BGT voor panden die gereed zijn".
Basisregistraties - verschillen BAG-BGT - oppervlakte	KPI-71-04B	"Verschillen in oppervlakte tussen BAG en BGT voor panden die gereed zijn".
Basisregistraties - 5 dagen termijn BAG - KPI	KPI-71-05A	"De ontvangen besluiten worden binnen 5 dagen opgenomen in de BAG en verwerkt in de LV BAG "
Belastingen bezwaar - KPI	KPI-72-01A	"De ontvangen schriftelijke bezwaren worden binnen de wettelijke norm afgehandeld".
Belastingen heffen - KPI	KPI-72-02A	"De aanslagen worden binnen 12 maanden na registratie opgelegd".
Belastingen innen - KPI	KPI-72-03A	"De opgelegde vorderingen worden binnen 12 maanden na dagtekening geïnd".
Belastingen kwijtschelding - KPI	KPI-72-04A	"De aanvragen voor kwijtscheldingen worden binnen 6 maanden afgehandeld".
Belastingen taxaties - KPI	KPI-72-05A	"De WOZ-beschikkingen worden binnen 8 weken na 1 januari opgelegd".
A&B crediteuren - KPI	KPI-62-01A	"De afdeling Crediteuren verwerkt de ontvangen facturen binnen 2 werkdagen".
A&B Treasury - KPI	KPI-62-02A	"Het team KasBankGiro zorgt ervoor dat dagelijks wordt voldaan aan toegestane kasgeldlimiet (max 8,2% van de jaarbegroting van De Connectie)".
FZ - incidenten - KPI	KPI-41-01A	"Incidenten worden tijdig hersteld conform streefdatum".
FZ-wijzigingen - KPI	KPI-41-02A	"De aanvragen worden tijdig geleverd conform planning".
ICT-incidenten - KPI	KPI-30-01A	"Tijd die verstrijkt tussen de aanmelding van het incident en het herstellen van de dienst".
ICT-wijzigingen - KPI	KPI-30-02A	"Tijd die verstrijkt tussen de goedkeuring en de afronding van een standaard wijziging".

Fase 1 van het KPI-project is inmiddels afgerond.

[2] Stand van zaken april 2025

Fase 2 is in januari 2025 gestart. In deze fase wordt er o.a. gewerkt aan het inrichten van het beheer, de verdere technische voorwaarden om de KPI-rapportages te bouwen, het bouwen van nieuwe KPI-rapportages of het doorvoeren van wijzigingen aan bestaande KPI-rapportages.

Via de supplymanager van De Connectie, op basis van de afstemming in de regionale overleggen over de behoefte op het gebied van KPI-rapportages, kunnen nieuwe KPI-rapportages of aanpassingen aan beschikbare KPI-rapportages aangevraagd worden.

8.2.6 WIJZIGINGEN IN DE BASISDIENSTVERLENING

Gedurende de looptijd van de samenwerking kunnen situaties ontstaan waarbij wijziging of aanpassing in de basis dienstverlening gewenst is.

We onderscheiden de volgende wijzigingen:

- Het stoppen met afnemen van een dienst of starten met het afnemen van een specifiek product- en/of dienst binnen het vakgebied zoals benoemd in de PDC. Dit wordt besproken met de account- en contractmanager en in overleg vindt er aanpassing plaats. Aanpassing in de PDC vindt plaats bij de jaarlijkse nieuwe vaststelling van de PDC;
- Het niet langer meer afnemen van een taakveld/vakgebied zal met inachtneming van een opzegtermijn van 1 jaar mogelijk zijn. Dit wordt uitgewerkt in de dienstverleningsovereenkomst. De frictiekosten zullen in rekening worden gebracht;
- Indien een gemeente niet langer de dienstverlening van de Centrumgemeente wil afnemen, dan zijn hierover afspraken gemaakt in artikel 14 van de Enkelvoudige Centrumregeling.
- Indien maatwerk structureel blijkt te zijn dan worden deze na afstemming met de gemeente opgenomen en financieel vertaald in de eerstvolgende begroting en wordt dit opgenomen in de PDC.

Artikel 14 – Uittreding (gedeeltelijke weergave, in het voorontwerp van de ECR staan meer artikelen opgenomen over uittreding met bijbehorende voorwaarden)

- Een deelnemer kan twee jaar na datum van inwerkingtreding van deze regeling uittreden door een daartoe strekkend besluit van de deelnemer;
- Voor uittreding van een gastgemeente geldt een opzeggingstermijn van een minimaal 1 jaar volgend op het in het eerste lid genoemde besluit, met ingang van 1 januari van het eerstvolgende kalenderjaar na de genoemde opzeggingstermijn;
- Voor uittreding van de centrumgemeente geldt een opzeggingstermijn van een minimaal 2 jaar volgend op het in het eerste lid genoemde besluit, met ingang van 1 januari van het eerstvolgende kalenderjaar na de genoemde opzeggingstermijn.

8.2.7 CONTRACTMANAGEMENT EN MONITORING

In de situatie van de hosting door de centrumgemeente neemt het belang van contractmanagement en het monitoren van de gedefinieerde KPI's toe. Belangrijk is dat de gemaakte afspraken en nog te maken afspraken duidelijk zijn en onderhouden worden. Het moet duidelijk zijn welke diensten worden geleverd, welke aantallen begroot zijn en geleverd worden, de kosten van de dienstverlening en hoe de verantwoordelijkheden m.b.t. de inspanningen van leverancier en afnemer zich tot elkaar verhouden. Het contractmanagement omvat de Enkelvoudige Centrumregeling (ECR), DVO en de PDC.

De kwaliteit van de geleverde diensten wordt, daar waar beschikbaar, onderbouwd met KPI-rapportages. Contractmanagement moet actief georganiseerd zijn en belegd zijn binnen de gemeenten en De Connectie. De contractmanagers van de gemeenten monitoren actief de dienstverlening binnen de gemaakte afspraken en samenwerking. De account- en contractmanager van de Connectie dient actief de relatie te beheren en zorg te dragen voor rapportage en toelichting ten aanzien van performance, hoeveelheden en financiën. Periodiek dient de stand van zaken en voortgang tussen de contractmanagers van de gemeenten en de account-en contract manager van De Connectie besproken te worden

8.2.8 ORGANISATIE BASISDIENSTVERLENING

Om de basisdienstverlening goed te laten verlopen is het nodig om de rollen in het proces te benoemen en inhoud te geven met duidelijke taken en verantwoordelijkheden.

Bij de gemeenten onderscheiden we de volgende rollen:

- Contractmanager van de gastgemeente heeft direct contact met de Account- en contractmanager van De Connectie. Dit zou de huidige coördinerende demandmanager kunnen zijn;
- Servicemanager van de gemeente per vakgebied. Monitoring diensten en afstemming operationele dienstverlening met vakafdeling van de Connectie. Dit betreft een wijziging van de rol van de huidige demandmanagers bij de gemeente Rheden en Renkum;
- Demandmanager van de gemeente Arnhem per werkveld. Deze rol wordt opnieuw afgestemd;
- Verantwoordelijke manager of directeur voor Bedrijfsvoering Gemeenten. De taak van contractmanager is een gedelegeerde taak. De manager of directeur bedrijfsvoering is eindverantwoordelijk voor contractmanagement dienstverlening De Connectie.

Bij De Connectie Arnhem onderscheiden we de volgende functies/rollen:

- Account- en contractmanager De Connectie . De account en contractmanager, nu onderdeel van het Bedrijfsbureau, is verantwoordelijk voor het opstellen van de overeenkomsten, het managen van de relatie tussen de klant en leverancier, het voeren van het regisseurschap voor de PDC;
- Supply managers De Connectie, de teamleiders van de afdelingen van De Connectie en voor de afdeling ICT de ICT-regisseurs, die de dienstverlening op hun vakgebied dienen af te stemmen en te leveren wat er is afgesproken;
- Contractmanagers bij de afdelingen ICT en FZ verantwoordelijk voor het contract- management met de toeleveranciers van De Connectie;
- Clustermanager De Connectie is eindverantwoordelijk voor het contractmanagement vanuit Arnhem naar de Gemeenten.

Het is nodig om rolbeschrijvingen te maken en dit gezamenlijk te doen, zodat er geen misverstand is wat we van elkaar verwachten en op welke manier we account- en contractmanagement en servicemanagement invullen.

8.2.9 OVERLEGSTRUCTUUR

Om de samenwerking effectief te laten zijn is het nodig om een heldere overlegstructuur te hebben. Hieronder staan de overleggen die gericht zijn op de tactische en operationele sturing voor de basis dienstverlening. Separaat wordt de uitwerking van de besturing inzake innovatie en ontwikkeling gemaakt.

CONTRACTOVERLEG

Het contractoverleg in een klant- leveranciers situatie is van belang. Afstemmen contract met de bijbehorende prestatie en resultaten, voortgang en rapportage. Hier neemt de directeur bedrijfsvoering van de betreffende gemeente aan deel inclusief de account- en contractmanager van De Connectie en de coördinerende demandmanager (contractmanager) van de gemeente.

Dit overleg vindt 1x per kwartaal plaats met iedere gemeente.

ACCOUNTMANAGEMENT OVERLEG

Dit is een operationeel voortgangs- en samenwerkingsoverleg. Dit is een overleg tussen de accountmanager van De Connectie en de coördinerende demandmanagers (contractmanagers) van de gemeenten. Vooralsnog is het goed om hier regionaal mee te starten om het proces en de werkwijze te optimaliseren. Wellicht neemt in de tijd de frequentie af en is het wenselijk dat dit gesprek per gemeente gevoerd gaat worden. Dit overleg vindt maandelijks plaats.

DOMEINOVERLEG

Het domeinoverleg is het (regionale)overleg over het vakgebied van het werkveld van dienstverlening tussen de supplymanager van De Connectie en de servicemanager van de gemeenten. In deze gesprekken staan het uitwisselen van ervaring, ontwikkelingen en kennis centraal. Dit kan 2 x per jaar plaatsvinden en verder afgestemd worden.

8.2.10 ESCALATIEPROCES

Op het moment dat de dienstverlening niet zo loopt als afgesproken, willen we kunnen escaleren om te voorkomen dat het probleem onnodig blijft slepen of langer duurt dan noodzakelijk. Hierbij is ook belangrijk dat het juiste gesprek aan de juiste tafel (met mandaat) wordt gevoerd, waarbij wordt aangesloten (waarmee we bedoelen dat het probleem niet wordt overgenomen te starten vanaf trede 1 naar boven).

Onder escalatie wordt verstaan een stelsel van afspraken over interventie-mechanismen, volgend op opgetreden (of dreigend op te treden) verstoringen/calamiteiten. Daarbij wordt in het escalatiemodel weergegeven welke acties ondernomen kunnen worden in het licht van de (dreigende) verstoring/calamiteit.

De escalatieladder maakt het verloop van een conflict stapsgewijs zichtbaar. De escalatieladder kan ook gezien worden als een de-escalatieladder. Het model verschaft daarbij inzicht in de fase van het conflict, waarbij aan de hand hiervan stappen worden ondernomen naar een trede, lager in het conflict.

Escalatietreden:

1. servicemanager(s) en supplymanager(s);
2. aansluiting contractmanager gemeente en account- en contractmanager De Connectie;
3. aansluiting van directeur/ manager bedrijfsvoering van de partners en de directeur van De Connectie;
4. aansluiting vanuit gemeentesecretarissen en concerndirecteur Bedrijfsvoering;
5. aansluiting vanuit het college.

8.2.11 DIENSTVERLENING AAN DERDEN

Naast dienstverlening aan de gemeente Rheden en Renkum worden er ook diensten geleverd aan de volgende partijen:'

- Gemeente Rozendaal, Ondersteuning PSA, FA, Basisregistraties, Belastingen;
- MGR Regionaal Bureau Leerlingzaken, ICT- werkplek en Facilitair;
- DRAN, regionaal vervoersbedrijf, ICT, Facilitair, PSA, Financiën, DIV;
- Havenbedrijf Arnhem.

Dit is een klein aandeel in de totale dienstverlening van De Connectie. Om enigszins de omvang hiervan te duiden betreft het hier ongeveer 0,6% van de totale exploitatie van De Connectie.

In het nieuwe hostingsmodel zal ook de dienstverlening aan de bovengenoemde partijen worden voortgezet. Praktisch gezien wijzigt er voor deze partijen niet veel. Op contractbasis worden afspraken gemaakt en als zodanig besproken en afgestemd met de account- en contractmanager van De Connectie. Deze partijen nemen niet deel in het bestuurlijk en strategisch overleg. Zij worden geïnformeerd en de bestaande dienstverleningsovereenkomsten worden overgenomen.

Het actuele beleid is om niet aan andere overheidsorganisaties dan de deelnemers aan de regeling en de hierboven genoemde partijen diensten te verlenen. De focus ligt op de huidige afnemers met de ambitie de bedrijfsvoering en dienstverlening voor de medewerkers en de burgers van de huidige organisaties te garanderen en te verbeteren.

Belangrijk is dat de derde partijen geïnformeerd worden over de overname van de dienstverleningsovereenkomsten en de voortzetting van de dienstverlening.

Acties Basisdienstverlening (WAT):

- PDC: in juni 2025 wordt een nieuwe versie van de PDC opgeleverd en vastgesteld. Deze is eveneens de basis voor de dienstverlening per 1 januari 2026 indien besloten wordt tot de omvorming. Deze wordt door de drie gemeenten vastgesteld;
- DVO: opstellen Dienstverleningsovereenkomst. Hierin worden nadere afspraken ten aanzien van de dienstverlening uitgewerkt;
- DAP 's zullen per vakgebied beschikbaar moeten zijn. Het komende jaar dient hiervoor actie ondernomen te worden genomen door De Connectie om in gezamenlijkheid met de gemeenten;
- De derden partijen dienen goed geïnformeerd en meegenomen worden in de wijziging;
- Organisatie Rolbeschrijvingen voor de basisdienstverlening worden gezamenlijk opgesteld met benoeming van de bijbehorende mandaten.

9 FINANCIËN EN RISICOANALYSE

9.1 ALGEMEEN

In dit hoofdstuk wordt nader ingezoomd op de financiële uitgangspunten, afspraken en verrekeningen die voortvloeien uit de omvorming van de Connectie. Daarnaast is een onafhankelijke risicoanalyse opgesteld en zijn in dit hoofdstuk de 8 belangrijkste risico's schematisch weergegeven.

9.2 BEDRIJFSVOERING

De Meerjarenprogrammabegroting 2025-2028 (MJPB 2025-2028) van De Connectie is als uitgangspunt gebruikt. De MJPB 2025-2028 presenteert een overzicht van de plannen voor de komende jaren. Als uitvoeringsorganisatie volgt de Connectie nauwlettend het beleid van de gemeenten. Deze begroting geeft inzicht hoe met de beschikbare middelen de gezamenlijke doelen worden bereikt. Het is een begroting die ondersteunt om het werk effectief uit te voeren en gezamenlijk de gewenste resultaten te behalen.

		Begroting 2025	Begroting 2026	meerjarenraming 2027	2028
Bedragen x 1.000 euro					
MJPB 2025-2028	**I/S**				
Totaal lasten		54.377	54.160	53.972	53.972
Totaal baten		-54.398	-54.181	-53.993	-53.993
Primitieve begroting na interne kaderwijzigingen		**-21**	**-21**	**-21**	**-21**
Totaal lasten na kadercorrecties		54.919	54.565	54.377	54.377
Totaal baten na kadercorrecties		-54.940	-54.587	-54.399	-54.399
Primitieve begroting na kadercorrecties		**-21**	**-21**	**-21**	**-21**

In de Begroting 2025 van de Connectie heeft het bestuur zich geconformeerd aan het door de deelnemende gemeente vastgestelde uitgangspunt om de lonen en prijzen te indexeren met 3,5%. Dit heeft tot een taakstelling in de begroting van de Connectie geleid van 1,1 miljoen. De deelnemende gemeenten hebben in samenwerking met De Connectie invulling gegeven aan deze taakstelling door inhoudelijke keuzes te maken ten aanzien van de dienstverlening. De taakstelling is verwerkt in de Begroting 2025 en verder. In de Begroting 2026 heeft het bestuur te geconformeerd aan een indexatie voor loon- en prijsontwikkelingen van 2,7%.

9.3 DIENSTVERLENING

9.3.1 ALGEMEEN

Het uitgangspunt voor het hostingsmodel is dat het kostprijsmodel gehanteerd gaat worden voor: 1. De verrekening van de geleverde producten en diensten door De Connectie aan haar klanten 2. Als intern sturingsinstrument. 3. Als grondslag voor de berekening van de productprijzen. Hantering van het kostprijsmodel houdt in dat kosten tot stand komen, op basis van de vastgestelde leveringseenheden, door Productprijs x Leveringsaantallen. Hiermee wordt niet langer de lumpsummethodiek gehanteerd voor de kostenverrekening. In de ECR is artikel 6 opgenomen ten aanzien van de kostenverdeling. Dit artikel is in afstemming met de controllers van de gemeenten geformuleerd.

Artikel 6 – Kostenverdeling

1. De kosten voor de dienstverlening worden berekend op basis van een door de deelnemers gevalideerd/vastgesteld kostprijsmodel;

2. Het kostprijsmodel is een instrument waarmee de kosten voor de dienstverlening op een objectieve wijze worden berekend;
3. Bij de berekening van de productprijzen komen de instandhoudingskosten, zijnde de concernoverhead, kosten eigen gebruik De Connectie en een deel van de indirecte afdelingskosten, voor rekening van de centrumgemeente;
4. Een nadere uitwerking van de kostenberekening en –verrekening vindt plaats in de DVO.

De opgenomen tabellen in de toelichting van het intentiebesluit zijn opnieuw getoetst en zijn conform de begroting 2024 en de opzet van het kostprijsmodel. De onderliggende berekeningen sluiten aan en zijn conform de gemaakte afspraken berekend.

9.3.2 KOSTPRIJSMODEL

De berekening van de kostprijzen en de toetsing van de onderstaande tabellen conform het intentiebesluit zijn in detail doorgenomen met de controllers van de gemeente Arnhem, Rheden, Renkum en De Connectie. Binnen het kostprijsmodel vallen de generieke en specifieke dienstverlening binnen de afgesproken kaders zoals in de PDC d.d. juni 2025 zijn vastgelegd.

De gemeente Arnhem zal de instandhoudingskosten aan de gemeente Rheden en Renkum niet doorberekenen als toeslag op de kostprijzen. Deze instandhoudingskosten neemt de gemeente Arnhem conform het intentiebesluit voor eigen rekening.

Instandhoudingskosten bestaan uit de volgende componenten:

- Concernoverhead;
- Bedrijfsbureau;
- Managers;
- Verbruik van De Connectie zelf.

De kostprijsberekening is niet opgenomen in het invlechtingsplan, maar is in detail verstrekt aan de gemeenten op basis van transparantie en vertrouwen. In de bijlage tref je een overzicht van de leveringsaantallen aan.

In onderstaande tabel worden voor iedere gemeente de structurele financiële effecten getoond van de doorbelasting van gastheergemeente Arnhem naar de gastgemeenten Renkum en Rheden bij een enkelvoudige centrumregeling (ECR)(bedragen zijn x € 1.000, gebaseerd op begroting 2024 en de daarin opgenomen dienstenafname door de verschillende gemeenten, exclusief incidentele bijdragen, doorbelasting aan derden en effect uitplaatsing Management Support taken).

Gemeente	Lumpsum bedrag huidig (€)	Lumpsum percentage huidig (%)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (€)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (%)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (€)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (%)
Arnhem	37.023	72,8	32.530	65,0	37.332	73,5
Renkum	5.164	10,2	6.898	13,8	5.236	10,3
Rheden	8.635	17,0	10.597	21,2	8.254	16,2
TOTAAL	50.822	100,0	50.024	100,0	50.822	100,0

Wanneer de verschillen in bedragen worden uitgedrukt, ontstaat het volgende beeld:

Gemeente	a		b		c	
	Lumpsum bedrag huidig (€)	Lumpsum percentage huidig (%)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (€) [1]	Verschil bij voortzetten BVO (€)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (€)	Verschil bij omvorming naar ECR (€)
Arnhem	37.023	72,8	32.530	-4.493	37.332	309
Renkum	5.164	10,2	6.898	1.734	5.236	72
Rheden	8.635	17,0	10.597	1.962	8.254	-381
TOTAAL	50.822	100,0	50.024	-798	50.822	0

[1] Het totaalbedrag wijkt af van de andere kolommen omdat toepassing van het kostprijsmodel ook effect heeft op de doorbelaste kosten op producten die derden afnemen (die daardoor in dit geval meer moeten betalen) en omdat voor een reëel beeld de kosten voor de incidentele inzet van ICT-projectleiders uit de opstelling is verwijderd.

De bovengenoemde getallen zijn gebaseerd op de begroting van 2024 met de leveringseenheden van 2023. Na de goedkeuring van de eerste Bestuursrapportage 2025 wordt door De Connectie de herberekening gemaakt van de prijs en leveringsaantallen. Hierin zal het effect van de overplaatsing van de medewerkers van MAS en de bodes naar de gemeente Rheden en Renkum extracomptabel worden meegenomen. De afgesproken bezuinigingen in 2025 ev zijn verwerkt in de begroting en worden daarmee ook automatisch meegenomen in de kostprijsberekening. We hebben de principe afspraak dat de prijs 1x per jaar bij begroting wordt vastgesteld. Het effect van herberekening kan zijn dat als gevolg van wijzigingen (bijvoorbeeld de stijging of daling van leveringsaantallen) de kosten stijgen of dalen. Dit risico is geïdentificeerd in de risicoanalyse.

9.3.3 WERKAFSPRAKEN KOSTPRIJSMODEL

De financiële afspraken zijn gemaakt op basis van de uitkomsten gebaseerd op de begroting van 2024. (overall correctie conform afspraak is hierop in mindering gebracht).

Voor de toepassing van het kostprijsmodel zijn de volgende werkafspraken gemaakt met de controllers en de coördinerende demandmanagers:

- Het schaduwdraaien van het kostprijsmodel wordt voortgezet in 2025. Ten behoeve van validatie en onderbouwing van de werking van het model
- De kostprijzen (productprijzen) en begrote toerekening voor 2026 zullen verrekend worden op basis van de leveringsaantallen van 2024 met de afgesproken correctie. Dit vindt plaats op basis van de BERAP-1 2025. In deze begroting zijn de kaderwijzigingen verwerkt. Dit betreft o.a. de bezuinigingsmaatregelingen die in 2025 doorgevoerd zijn. De mutaties worden beïnvloed door meer- of minder afname van de leveringseenheden door de gemeenten.
- De begrote kostprijzen voor 2026 zijn gebaseerd op de leveringseenheden van 2024 en zullen in het tweede kwartaal van 2026 herberekend worden op basis van de begrotingswijzigingen en de leveringsaantallen van 2025.
- Indexering vindt plaats op basis van IMOC Prijsindex voor Materiele Overheidsconsumptie en op basis van de CAO-uitkomsten.
- De Kostprijzen worden jaarlijks bij het opstellen van de begroting vastgesteld en gedeeld met een overzicht van Kosten op basis van de Begroting.
- Na bekend worden van de begrotingswijzigingen (obv CAO, IMOC, wijzigingen etc.) zal tijdig de prognose inzake de leveringsaantallen en de geprognosticeerde kosten voor het boekjaar worden afgegeven.

Wijzigingen zullen worden gespecificeerd. Dit om de eindcijfers goed te kunnen prognosticeren. De periodieke contractbesprekingen zijn hier ondersteunend in.

- Financiën inclusief monitoring op leveringsaantallen staat per kwartaal op de agenda bij het contractmanagement overleg. Belangrijk om periodiek met de gemeente de financiën, performance en de kwaliteit te bespreken.
- Op basis van de begroting zal in de maand voorafgaand aan het kwartaal aan iedere klant een voorschot in rekening worden gebracht.

Per kwartaal vindt verrekening plaats op basis van de afgesproken productprijzen van het boekjaar. In de verrekening zal de afgesproken correctie worden toegepast. De afgesproken correctie is gelijk aan het verschil bij omvorming naar ECR. Zie bovenstaande tabel

9.3.4 RAPPORTAGE

FREQUENTIE EN OPBOUW

Frequentie:

- 1 maal kwartaal leveringseenheden update;
- Afwijkingen in aantallen t.o.v. begroting worden zichtbaar gemaakt;
- In de rapportage gebruiken we de op dat moment vastgestelde P (volgend uit MJPB of Berap 1)

Opbouw van de rapportages:

- Productbeschrijving (de producten en diensten a.d.h.v. de PDC)
- Start o.b.v.:
- Begrote P (1) [1]– Begrote Q (1) (a.d.h.v. de MJPB)
- Update van de:
- Begrote P en Q op basis van de Berap 1 (2)
- Geprognosticeerde realisatie P en Q op basis van de prognose in Berap 2 (3)
- Realisatie van de Q op kwartaalbasis (rapportage leveringseenheden).
- Afronding:
- Vergelijk van de begroting (P en Q uit Berap 1) versus de realisatie van de P en Q. (4)
- In elke rapportage wordt op totaalniveau een vergelijking tussen lumpsum en de uitkomsten van het kostprijsmodel opgenomen.

Afstemming en uitwerking van de P&C cycli van de gemeenten vindt in de uitvoering plaats.

9.3.5 MEER- EN MINDER WERK

Meer- of minder werk heeft betrekking op de daadwerkelijke geleverde hoeveelheden producten en diensten in relatie tot de overeengekomen begrote leveringseenheden. Voor de extra of verminderde afgenomen dienstverlening door de gemeente(n) zal verrekening moeten plaatsvinden op basis van de geldende kostprijs per eenheid product of dienst ten tijde van het meer- of minderwerk. Dit loopt automatisch mee in de kwartaalafrekening. Indien meer- en minderwerk structureel wordt zal deze in de begroting het volgende jaar worden meegenomen.

9.3.6 MAATWERKOVEREENKOMST

Een maatwerkovereenkomst heeft betrekking op een vraag naar producten of diensten die niet in de vastgestelde PDC zijn opgenomen maar die wel raakvlakken hebben met bestaande dienstverlening van De Connectie. Maatwerk is incidenteel of structureel. Indien structureel dan zal deze opgenomen worden in de eerstvolgende begroting. Voor deze nieuwe dienstverlening wordt vooraf offerte met prijsafspraken (conform vastgestelde tarieven) door De Connectie uitgebracht en na opdracht zal de gemeente hiervoor een separate factuur ontvangen.

9.3.7 PROJECTEN

Voor projecten dienen op projectbasis afspraken te worden gemaakt. Zoals eerder beschreven kunnen gemeenten deelnemen aan projecten die buiten het budgettaire kader vallen, maar die na investering van

grote toegevoegde waarde zijn. De afnemende gemeenten kunnen besluiten om hier aan deel te nemen en hier zullen afspraken over worden gemaakt.

Voor specifieke projecten van gemeenten worden specifieke afspraken gemaakt. Er wordt een projectvoorstel met offerte gemaakt rekening houdend met de impact op dienstverlening. Pas na opdracht vindt uitvoering plaats. De contractmanagers maken afspraken.

9.3.8 UITTREDING

In geval dat een van de gemeenten, met inachtneming van de opzegtermijn bij uittreding conform de regeling, uittreedt is het van belang dat er eerst een impactanalyse wordt gemaakt. De financiële, juridische, personele en organisatorische consequenties worden, binnen zes maanden na opzegging, door het college van de centrumgemeente in een uittredingsplan in kaart gebracht. Bij het in kaart brengen van deze consequenties is een onafhankelijke deskundige betrokken.

Bij uittreding zullen de kosten hiervan en de eventuele frictiekosten als gevolg van de uittreding voor rekening van de uittredende gemeente komen. Tot deze uittredingskosten behoren:

- de incidentele kosten die rechtstreeks verband houden met de ontvlechting van deze gemeente uit de regeling;
- de kosten die verband houden met de (afbouw van de) ontstane overcapaciteit.

Tot deze kosten behoren dan niet de instandhoudingskosten. Verdere uitwerking is terug te vinden in artikel 14 van de Enkelvoudige Centrumregeling (ECR).

Vervolgacties

- Herberekening en validatie op actuele getallen van kostprijsmodel (mei 2025)
- Herberekening delen en bespreken mei/juni 2025
- Met Concerncontrollers en CDM kostprijsmodel worden in detail doorgenomen conform de afgesproken uitgangspunten. Detailberekeningen worden niet opgenomen in het Invlechtingsplan en Businesscase.

9.4 RISICOANALYSE

In de nota “Risicomanagement en weerstandsvermogen” van de gemeente Arnhem zijn ten aanzien van grote risicovolle projecten/voorstellen aanvullende afspraken gemaakt. In de raadsbrief over grote risicovolle projecten (5 oktober 2021, zaaknr. 607221) is afgesproken extra aandacht te besteden aan risicomanagement bij dit soort projecten. Wanneer wordt voldaan aan een aantal criteria wordt er een onafhankelijke, los van de projectorganisatie staande, risicoanalyse uitgevoerd. In lijn met deze afspraak is voor de omvorming van de Connectie een onafhankelijke risicoanalyse uitgevoerd. In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste 8 risico’s, in willekeurige volgorde, opgenomen met de daar bijbehorende beheersmaatregelen om de risico’s zoveel mogelijk te mitigeren.

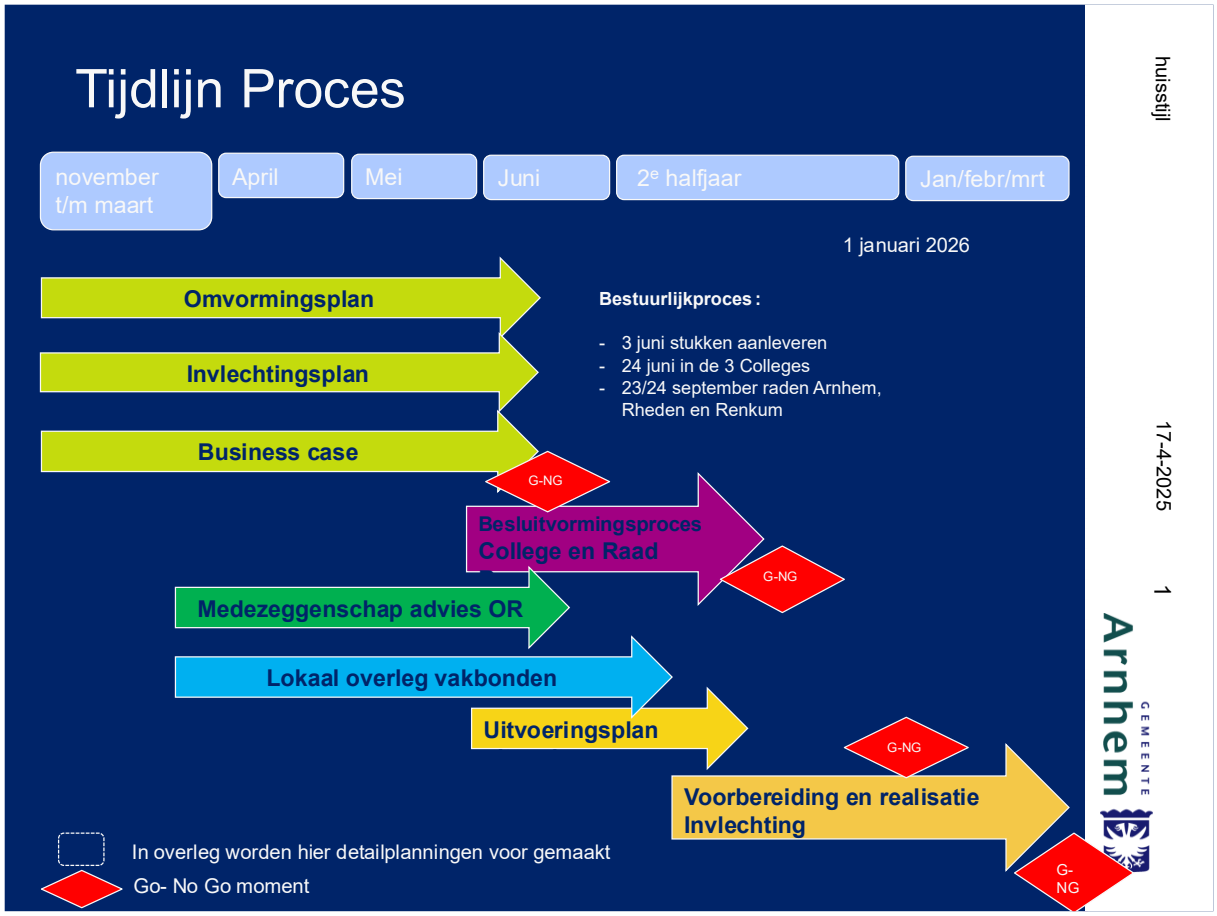
Een analyse van de risico’s op het gebied van dienstverlening laat het volgende overzicht zien, waarbij de risico’s in willekeurige volgorde zijn opgenomen.

Risico / Gebeurtenis	Toelichting	Beheersmaatregel
Organisatorisch		
Beoogde effecten van de omvorming van De Connectie worden niet bereikt	De Connectie heeft zich de afgelopen jaren goed ontwikkeld en veel bereikt. Dit is ook vastgesteld in het laatste gebruiker onderzoek waaruit is gebleken dat de kwaliteit van dienstverlening (heel) goed is. **Om de uitdagingen in de toekomst beter aan te kunnen gaan, de ontwikkelingen van producten en diensten sneller te laten verlopen, maar bovenal sneller (bestuurlijke) besluiten te kunnen nemen en uitvoeren** is de intentie uitgesproken om de organisatie aan te passen naar het model met één eigenaar. Het risico bestaat dat deze effecten niet zullen worden bereikt omdat De Connectie als onderdeel van de gemeente Arnhem niet voldoende prioriteit krijgt (en slagkracht heeft) voor de benodigde ontwikkelingen van producten en diensten. Daarnaast is het de vraag of in een grotere organisatie met meer lagen er sneller besluiten worden genomen en er eerder tot uitvoering wordt overgegaan.	Er wordt een invlechtingsplan, businesscase en ontwerpregeling voor de inbedding van de Connectie in de gemeente Arnhem opgesteld. Hierin zullen ook de randvoorwaarden worden opgenomen om het oorspronkelijke doel van deze beweging te kunnen bereiken. Dit dient voortdurend gemonitord te worden (op de doelstellingen die zijn afgesproken) in hoeverre dit allemaal gerealiseerd wordt. Indien dit niet wordt gehaald zal dit vroegtijdig gesignaleerd worden. Een goede inrichting van de governance is van groot belang. Afspraak is dat dit voor 1 januari goed is uitgewerkt.
Interpretatieverschillen wat allemaal onder 'as-is' overgaat en tot wanneer en welke afspraken zijn/worden gemaakt.	Het uitgangspunt van de overgang 'as-is' is aangegeven; taken, systemen, organisatie en personeel gaan geheel en ongedeeld over naar de gemeente Arnhem. Een belangrijke gedachte hierbij is dat vanuit een centrumgemeente er doeltreffender kan worden georganiseerd en gestuurd. Met name bestuurlijk. Vanuit de nieuwe governance wordt er een grotere slagkracht en flexibiliteit verwacht. Onzekerheden over het moment vanaf en de wijze waarop een eventuele efficiëntere en effectievere bedrijfsvoering kan en mag worden doorontwikkeld kunnen voor verschil van inzicht zorgen.	In het invlechtingsplan wordt beschreven wat er onder 'as-is' wordt verstaan. De PDC wordt gecontroleerd en geactualiseerd, alle contracten en systemen zijn geïnventariseerd en de formatie is in beeld. Er worden afspraken gemaakt over de functionele samenwerking. Dit om bijvoorbeeld een ander bijkomend effect te kunnen realiseren om de bedrijfsvoering efficiënter en effectiever te gaan organiseren. Van belang is hierbij wel duidelijkheid te creëren voor de Connectie en de gemeente Arnhem welke functionele werkafspraken nodig zijn om na 1 januari 2026 tot een efficiëntere en effectievere bedrijfsvoering leiden en wat daarna de mogelijkheden en beperkingen zijn. Dit om er voor te zorgen dat het verwachtingenmanagement gelijk is. Dit is een benoemde vervolgactie die benoemd is in het invlechtingsplan.
Inhoudelijk		
Andere (visie op) dienstverlening door verdere harmonisatie en strategie na 1 januari 2026 (andere visie op de samenwerkingsfilosofie)	Hoewel de samenstelling van het takenpakket initieel niet lijkt te wijzigen is het mogelijk dat de producten en diensten na 1 januari wijzigen als gevolg van een verdere harmonisatieslag, innovatie en/of een gewijzigde strategie. Dit kan een verschil in de uitvoering en visie op de dienstverlening betekenen en ook voor alle partijen financiële consequenties hebben en andere verwachtingen creëren waar geen rekening mee is gehouden.	Van belang is dat het huidige producten- en dienstenaanbod (producten en dienstencatalogus) in principe 'as-is' wordt gecontinueerd. Hierbij is het van belang dat voor alle partijen duidelijk is wat het ' huidige producten en dienstenaanbod' precies is en wat dus gecontinueerd wordt (voor dezelfde prijs). Voor met name de gastgemeenten zal duidelijk moeten worden hoe de 'nieuwe' kostprijsberekening vanaf 2026 tot stand komt. Hier kan dan rekening worden gehouden. Daarnaast wordt een governancestructuur uitgewerkt die is gebaseerd op gezamenlijk afgestemde kaders en uitgangspunten.
Continuïteit dienstverlening	De kwaliteit en omvang van de dienstverlening zal gedurende de periode van invlechting (en daarna) gecontinueerd moeten blijven. De kans is aanwezig dat door diverse omstandigheden dit niet gerealiseerd kan worden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk verloop van personeel.	Om vast te kunnen stellen of de kwaliteit en/of omvang van dienstverlening niet achteruit gaat zal een soort 0-situatie worden vastgesteld. Daarbij zullen vervolgens afspraken worden gemaakt over een escalatiemodel indien hieraan niet meer kan worden voldaan.
Financieel		
Bedrijfsvoeringsrisico	Zodra de gemeente Arnhem akkoord gaat me de transitie van de Connectie naar Arnhem (per 1 januari 2026) zal het formeel ook risicodragend worden voor de bedrijfsvoering van beide organisaties. De risico's die in de MJPB van De Connectie zijn opgenomen, zullen na 1 januari gaan rusten op de gemeente Arnhem. Dit kan tot mogelijk negatieve financiële consequenties voor Arnhem leiden omdat bij de Connectie geen weerstandsvermogen beschikbaar is. Een groot deel van de risico's is wel opgenomen in het gemeentebrede risicoprofiel van de gemeente Arnhem.	Bij de besluitvorming voor de transitie zal inzichtelijk worden gemaakt voor welke (extra) kosten en omvang de gemeente Arnhem verantwoordelijk wordt. Daarbij aangegeven dat er ook nog rekening moet worden gehouden met kosten ter dekking van de risico's van De Connectie (weerstandsvermogen die niet bij De Connectie beschikbaar is). De huidige risico's van De Connectie worden in de huidige situatie verdeeld over de Gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden en zijn bij die gemeenten opgenomen in het risicoprofiel van de drie gemeenten. De vraag is in hoeverre de risico's en daarmee het weerstandsvermogen van Rheden en Renkum worden overgedragen aan Arnhem. Daar moeten afspraken over worden gemaakt met Renkum en Rheden.
Realiseerbaarheid van project binnen de financiële kaders (voor de 3 gemeenten)	Er is een beperkt incidenteel budget beschikbaar voor de transitiefase (100K). Er is 25K beschikbaar voor de overkoepelende businesscase, 25K voor opheffinsplan en 50K voor het invlechtingsplan. Met uitzondering van het invlechtingsplan waarvoor gemeente Arnhem zelf verantwoordelijk is zullen de ander kosten volgens de huidige verdeling over de drie gemeenten worden verdeeld. Gezien de strakke planning en de mogelijke inzet van extern personeel bestaat de mogelijkheid dat al deze kosten niet binnen de gestelde kaders gerealiseerd kunnen worden.	Er is een project/programmabegroting opgesteld waarin alle incidentele kosten voor dit programma/project in kaart zijn gebracht. Op tijd zal gerapporteerd worden indien dit niet binnen het financiële kader kan worden gerealiseerd.
Structurele bijdragen van gemeenten aan de dienstverlening De Connectie	Bij het instellen van een Enkelvoudige Centrum Regeling voor de Connectie wordt uitgegaan van de volgende verdeling van kosten: gemeente Arnhem 37,3 mio, Rheden 8,6 mio en 5,2 mio voor Renkum. Deze is gebaseerd op de begroting 2024. Het risico bestaat dat er bij de overgang naar de gemeente Arnhem, per 1 januari 2026 er sprake zal zijn van een andere kostenverdeling per gemeente waarbij gemeenten meer moeten bijdragen dan de hiervoor genoemde bedragen. Hierbij is het risico dat, exclusief de indexering, er meer moet worden bijgedragen dan hierboven aangegeven.	Medio 2025 vindt een herberekening van de kostprijs plaats voor de begroting 2026 op basis van de leveringsaantallen uit 2024. De uitkomst hiervan wordt gedeeld en besproken.
Planning		
Te optimistische planning van doorlooptijden, procedures, onderzoeken en uitvoering.	De verwachting is dat het besluit tot transitie op tijd in alle raden wordt besloten om op 1 januari 2026 de Connectie in te bedden in de gemeente Arnhem. Hiervoor is een planning in de vorm van een spoorboekje gepresenteerd en naar alle raden gecommuniceerd. Het risico bestaat dat deze planning te optimistisch is en dat 1 januari 2026 niet gehaald wordt.	Op basis van de huidige inzicht en voortgang van het proces is het huidige spoorboekje aangepast. Uitgangspunt is en blijft om te sturen op transitie per 1 januari 2026. Er zal strak gestuurd worden op planning op basis van dit aangepaste spoorboekje. Ook zal er een scenario uitgewerkt moeten worden als 1 januari onverhoopt niet gehaald wordt.

Risico / Gebeurtenis	Toelichting	Beheersmaatregel
Dienstverlening		
Onvoldoende duidelijk wat basis dienstverlening is en wat maatwerk	Uitgangspunt is dat Renkum en Rheden vanaf 1 januari 2026 de huidige producten en diensten ('as-is') blijven afnemen bij De Connectie. Deze as-is is vastgelegd in de producten- en dienstencatalogus (PDC). De huidige PDC is niet op alle onderdelen voldoende helder; dit zorgt voor onduidelijkheid bij de vraag wat onder de basis dienstverlening valt en wat maat- en meerwerk is. Bij een gewijzigde vorm van samenwerking en financiering is de urgentie (nog) groter dat hierover geen ruis bestaat, zodat onnodige vertraging en inefficiency in de dienstverlening kan worden voorkomen.	De huidige PDC is gereviewd en bijgewerkt; de 'ruis' is uit de PDC gehaald.
Geen maatwerk meer mogelijk door verdere harmonisatie	In de huidige situatie is nog (veel) sprake van maatwerk. Hoewel de samenstelling van het takenpakket initieel niet wijzigt, is het mogelijk dat op termijn de producten en diensten wel wijzigen als gevolg van een verdere harmonisatieslag, innovatie of een gewijzigde strategie. Voor Renkum en Rheden kan dit betekenen dat er geen of minder maatwerkdienstverlening meer mogelijk is. Het risico bestaat dat de door de afnemende gemeenten gewenste dienstverlening niet gerealiseerd kan worden.	Er is In beeld gebracht waar op dit moment maatwerk wordt geleverd aan Renkum en Rheden; waar mogelijk en wenselijk is dit in de PDC verwerkt. Voor Renkum en Rheden: In aanloop naar 2026 de afhankelijkheid van maatwerk waar mogelijk verkleinen.
Continuiteit dienstverlening	De kwaliteit en omvang van de dienstverlening zal gedurende de periode van transitie gecontinueerd moeten blijven. De kans is aanwezig dat door diverse omstandigheden dit niet gerealiseerd kan worden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk verloop van personeel.	Om vast te kunnen stellen of de kwaliteit en/of omvang van dienstverlening niet achteruit gaat zal een 0-situatie worden vastgesteld. Deze basis dienstverlening staat in het invlechtingsplan beschreven inclusief escalatiemodel.
Organisatie		
Planning per 1/1/2026 wordt niet gehaald	De beoogde operationele start van de (nieuwe) Connectie als centrumregeling is 1 januari 2026. Bij alle betrokken partijen zullen hiervoor de benodigde acties in gang worden gezet. De datum van 1 januari 2026 is ambitieus en het risico bestaat dat deze niet gehaald gaat worden, met mogelijk als gevolg dat de kwaliteit van de hudige dienstverlening niet gecontinueerd kan worden door de reeds in gang gezette wijzigingen.	Go / no go moment vastleggen en zoveel als mogelijk flexibiliteit behouden om als nodig nog periode te overbruggen in huidige vorm. Dit wordt onderdeel van het uitvoeringsplan van de invlechting, met een fall-back scenario.
Informatiebehoefte P&C-cyclus	De planning en controlcycli van de samenwerkende gemeenten sluiten niet op elkaar aan, waardoor op verschillende momenten (dezelfde) informatie vanuit de Connectie benodigd is. In de nieuwe situatie verschuift de zeggenschap en verantwoordelijkheid voor uniformiteit naar Arnhem. Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat de informatie voor hun P&C cyclus niet op het gewenste moment beschikbaar is.	Harmonisatie p&c cycli. Afspraken over jaarplanning aan te leveren stukken .
Financién		
Kostenverdeling bij uittreden gemeente	In de businesscase voor de omvorming is uitgegaan van afname van (minimaal) de huidige dienstverlening. Het risico bestaat dat een van de gastgemeenten wil uittreden of substiantieel minder diensten wil afnemen, waardoor de kosten voor de hostgemeente en andere gastgemeente niet meer te dragen zijn.	Afspraken over uittreding met bijbehorende financiële afspraken zijn beschreven in de enkelvoudige centrumregeling. Indien een dienst niet meer afgenomen wordt, dan zijn daarover afspraken opgenomen in de DVO.
Onzekerheid over toekomstige kosten(stijging)	Voor de berekening van de productprijzen zal in de nieuwe situatie het kostprijsmodel gehanteerd worden, waarbij de prijzen jaarlijks door het college van de gemeente Arnhem worden vastgesteld. Uitgangspunt is dat bij gelijkblijvende afname van de dienstverlening (ten opzichte van de huidige situatie) de kosten voor de gemeenten Renkum en Rheden behoudens indexatie niet wijzigen ten opzichte van de huidige lumpsum financiering. Over een aantal factoren is echter nog geen afspraken gemaakt. Hoe werken efficiency voor- en nadelen bijvooorbeeld door in de prijzen? Wat zijn de financiële gevolgen van het oversluiten van contrachten naar Arnhem? En wat als Arnhem veel ambitieuzer is dan de gastgemeenten, met hogere kosten tot gevolg? Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat de productprijzen dusdaning hoog worden dat de kosten voor de dienstverlening niet meer gedragen kunnen worden.	Afspraken maken over de verdeling van de kosten in verschillende situaties. Daarnaast worden uitgangspunten en kaders afgestemd in het kader van Governance.
Verschillend ambitieniveau	Voor de gastgemeenten geldt dat hun rol door de omvorming verandert van opdrachtgever naar klant; er ontstaat een meer zakelijke relatie met de gemeente Arnhem. Met als gevolg dat er minder zeggenschap zal zijn over zowel inhoud, proces als planning van de dienstverlening door de Connectie. De drie deelnemende gemeenten hebben hun eigen identiteit en beleid en verschillen ook in omvang. Mogelijk dat voor Arnhem op bepaalde gebieden een hoger ambitieniveau geldt, met voor Renkum en Rheden het risico op een hoger kostenniveau dan wenselijk gezien	Ook onder de enkelvoudige centrumregeling zal afstemming tussen de gemeenten plaatsvinden. Er worden gezamenlijk uitgangspunten en kaders opgesteld die richtinggevend zijn voor de in te richten besturing en besluitvorming.
Governance		
Gewenste dienstverlening niet beschikbaar	Voor de gastgemeenten geldt dat hun rol door de omvorming verandert van opdrachtgever naar klant; er ontstaat een meer zakelijke relatie met de gemeente Arnhem. Met als gevolg dat er minder zeggenschap zal zijn over zowel inhoud, proces als planning van de dienstverlening door de Connectie. Het is nog onduidelijk hoe de overleg- en demand-/supplystructuur er in de nieuwe situatie precies uit gaat zien en welke rol Renkum en Rheden nog hebben in de (afwegingen tot de) besluitvorming. Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat hun invloed zo beperkt gaat zijn, dat er door Arnhem keuzes worden gemaakt die niet passen binnen de ambities en verwachtingen van de gastgemeenten.	De basis dienstverlening is beschreven in het invlechtingsplan en wordt uitgewerkt in de DVO. 'Heldere afspraken over proces en rollen, zodat verwachtingen helder zijn. Voldoende gezamenlijke eveluatiemomenten houden, zodat tijdig kan worden bijgestuurd als nodig (en mogelijk).
Gemeenten verliezen eigen identiteit	Voor de gastgemeenten geldt dat er minder zeggenschap zal zijn over het aanbod aan dienstverlening door de Connectie. Dit betreft deels ook dienstverlening die inwoners raakt, voornamelijk op het gebied van belastingen maar bijvoorbeeld ook het zaaksysteem. Het risico bestaat dat Renkum en Rheden hun eigen identiteit richting inwoners verliezen als gevolg van hun beperkte(re) rol in de besluitvorming en door verdere harmonsatie. Dit risico kan worden versterkt als 'naar buiten' toe het beeld ontstaat dat dienstverlening namens de gemeente Arnhem wordt verleend in plaats van door de Connectie/de gastgemeente.	Bij vormgeven DVO('s) aandacht hebben voor verschillen tussen de gastgemeenten. Alert zijn dat bij uitingen 'naar buiten' (belastingaanslagen, mailadressen, etc.) niet namens Arnhem gecommuniceerd wordt, maar namens de Connectie i.o.v. de gastgemeente.
Formele besluiten van De Connectie tot formele overgang 1 januari 2026	Tot 2026 is de huidige mandaatregeling van De Connectie nog van toepassing tenzij hij eerder wordt ingetrokken. Op bijvoorbeeld aanbesteding en personeelscontracten kan De Connectie dan nog formele afspraken maken/besluiten nemen die mogelijk negatief uitpakken voor de deelnemende gemeenten. Met name de aanbesteding van Unit4 in 2025 zal gevolgen hebben voor de periode 2026 en verder. Dat kan ook gaan gelden voor afspraken op personeelsgebied die (negatief) kunnen doorwerken voor na 2026.	De afspraak is gemaakt dat belangrijke besluiten die consequenties hebben voor na 2026 worden voorgelegd aan de stuurgroep. Dat is bijvoorbeeld van toepassing op het proces en besluitvorming voor de aanbesteding van Unit-4.

10 PLANNING

Het streven is om de invlechting van de Connectie per 1 januari 2026 te realiseren. Daartoe is een strak stappenplan vastgesteld. De tijdslijn van de processtappen tref je aan in het onderstaande overzicht.

Er is een spoorboekje opgesteld waarin een detailplanning van de stappen in besluitvorming is beschreven om tot definitieve besluitvorming te komen ten aanzien van de omvorming van De Connectie. Deze is separaat gedeeld met de belanghebbenden. Tijdslijn bestuurlijk besluitvormingsproces: wordt separaat verstrekt.

10.1 BESTUURLIJK PROCES

Bestuurlijke besluitvormingstraject tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling.

Om een gemeenschappelijke regeling te wijzigen geldt een in de Wet gemeenschappelijke regelingen beschreven procedure:

- Er moet een gewijzigd ontwerp gemeenschappelijke regeling worden opgesteld. Inmiddels is het ontwerp voor de Enkelvoudige centrumregeling (ECR) opgesteld in afstemming met de 3 gemeenten.
- De colleges van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden besluiten om de nieuwe ECR voor te leggen aan de raden van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden.
- De raden van Arnhem, Renkum en Rheden delen hun zienswijze op de ontwerpregeling ECR met hun colleges, daarvoor hebben zij op grond van de WGR 8 weken de tijd.

- Er wordt door de bestuurlijke stuurgroep omvorming Connectie en bestuur Connectie, waar de colleges in vertegenwoordigd zijn, gereageerd op de ingediende zienswijzen, waarna de nieuwe ECR eventueel wordt aangepast vanwege de ingediende zienswijzen.
- De colleges van Arnhem, Renkum en Rheden nemen het voorgenomen besluit de nieuwe ECR te treffen en vragen de raden van de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden toestemming om de gemeenschappelijke regeling op te richten.
- De raden verlenen de colleges binnen een termijn van 13 weken toestemming de ECR op te richten.
- De colleges nemen het besluit tot oprichting van de ECR, volgens artikel 24, lid 2 van de gemeenschappelijke regeling is hiervoor noodzakelijk dat de colleges unaniem besluiten tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling.
- De gemeente Arnhem publiceert de ECR, waarna deze vanaf 1 januari 2026 in werking zal treden.
- Nadat de jaarrekening van de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie (de huidige gemeenschappelijke regeling) is afgerond, neemt het bestuur het voortouw om de colleges voor te stellen deze op te heffen.

Het ontwerp van de Enkelvoudige Centrum regeling is gemaakt en zal voorgelegd worden aan het college. Op 3 juni zullen de stukken voor het college en het raadsbesluit worden aangeleverd. Het omvormingsplan, het invlechtingsplan, de businesscase en het concept ECR zullen hier ondersteunend als bijlage worden toegevoegd. Bespreking ten behoeve van besluitvorming in het college vindt plaats op 24 juni 2025. Daarna vindt doorgeleiding plaats naar de raad. De verwachting is dit in de raadsvergadering van 23/24 september geagendeerd wordt in de raadsvergaderingen voor besluitvorming en zienswijze. In aanloop naar de bespreking in de raad zullen we indien gewenst toelichten in de raadskamer of informatieavond voor de raad.

10.2 ADVIESAANVRAAG EN ADVIES OR

Op grond van artikel 25 lid1, onderdeel b en d, WOR, zal de gemeente Arnhem advies aanvragen op het voornemen om De Connectie in te vlechten bij de gemeente Arnhem. Het gaat om het overnemen en uitbreiden van zeggenschap over De Connectie plus het aangaan van, het aanbrengen van een belangrijke wijziging in de duurzame samenwerking en dienstverlening met de gemeente Rheden en Renkum, waaronder begrepen het aangaan en wijzigen van een belangrijke financiële deelneming vanwege de overname van onderneming.

Afgesproken is dat de adviesaanvraag zal worden ingediend bij zowel de OR van de gemeente Arnhem als de OR van De Connectie.

Met de ondernemingsraad van de gemeente Arnhem is afgesproken dat wij vooruitlopend op de adviesaanvraag hen informeren. Modulair bespreken we de onderwerpen in de Werkgroep Invlechting Connectie van de OR. Een vertegenwoordiging van de OR van de Connectie neemt daar aan deel. De OR is voornemens om voor 1 juni 2025 advies uit te brengen.

De OR van de Connectie brengt advies uit op het omvormingsplan van de Connectie.

De OR van de gemeente Renkum en Rheden zal ook om advies gevraagd worden inzake het voornemen van omvorming en wijziging van belang in de GR. De adviezen worden toegevoegd aan het collegevoorstel en het raadsvoorstel van de betreffende gemeenten.

De adviezen van de ondernemingsraad worden toegevoegd aan de collegestukken.

BIJLAGEN

- <voorontwerp centrumregeling> wordt separaat verstuurd
- <voorontwerp alleenrecht> wordt separaat verstuurd
- <leveringseenheden>
- <tabel met hoofdlijnenacties>

Afdeling	Omschrijving	Leveringseenheid
A&B	Personeeladministratie	Aantal personeelsmutaties (incl. inhuur)
A&B	Salarisadministratie	Gemiddeld aantal geregistreerde medewerkers per jaar
A&B	Debiteurenbeheer	Uren
A&B	Crediteurenbeheer	Uren
A&B	Betalingsverkeer incl Treasurybeheer	Uren
A&B	BTW Beheer	Uren
A&B	Grootboek beheer	Uren
A&B	Verzekeringen beheer	Uren
A&B	Informatie, advies en contractbeheer	Uren
A&B	Data (spend-) analyses	Uren
A&B	Begeleiding en advies bij aanbestedingstrajecten	Uren
BEL & BR	Waarderen (taxeren WOZ, markt analyse, objectcontrole)	(CBS) WOZ Objecten
BEL & BR	Bezwaar en beroep (reacties)	Aantal objecten in bezwaar / beroep
BEL & BR	Heffen	Aanslagregels
BEL & BR	Innen	Vorderingen
BEL & BR	BAG beheer	BAG VBO (verblijfsobjecten)
BEL & BR	BGT beheer	BAG Panden
BEL & BR	WOZ-beheer	WOZ Objecten
BEL & BR	Beeldmateriaal	km2
BEL & BR	Landmeetkundige dienstverlening	Uren
DIV	Fysieke postverwerking	Uren
DIV	Digitale postverwerking	Uren
DIV	Fysiek archiefbeheer	Strekkende meter
DIV	Digitaal Archiefbeheer	Uren
DIV	Advies	Uren
DIV	Abonnementen bibliotheek	Uren
FZ	Vormgeving	Uren
FZ	Reprowerkzaamheden	Uren
FZ	Facilitaire werkplek loc. Arnhem	Per werkplek
FZ	Facilitaire werkplek loc. Renkum	Per werkplek
FZ	Facilitaire werkplek loc. Rheden	Per werkplek
FZ	Evenementencoördinatie	Uren
FZ	Bodetaken (representatief)	FTE
FZ	Personenauto's	Per uur reservering
FZ	Fietsen en scooters	aantal fietsen/ scooters
ICT	Technisch applicatiebeheer On-Premises	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer SAAS	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer Burgerzaken	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer GEOCAD	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer Suite4Sociaal Domein	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer Unit4	aantal applicaties
ICT	Technisch applicatiebeheer Zaaksysteem	aantal applicaties
ICT	Vaste ICT-werkplek	aantal stuks
ICT	Laptop	aantal stuks
ICT	Tablet	aantal stuks
ICT	Surface pro's	aantal stuks
ICT	Mobiele telefoon high end	aantal stuks
ICT	Mobiele telefoon standaard	aantal stuks
ICT	Headsets	aantal stuks
ICT	AV-middelen loc. Arnhem	Per werkplek
ICT	AV-middelen loc. Renkum	Per werkplek
ICT	AV-middelen loc. Rheden	Per werkplek
ICT	Basisinfrastructuur kantoorautomatisering	aantal accounts
ICT	Basisinfrastructuur infra	aantal accounts
ICT	Prints multifunctionals	per print
ICT	Plotters	per plotter
ICT	Desktop printers	per printer
ICT	Verkeerscamera's	Per camera
ICT	(Business) Projectleiding	uren
ICT	PMO / Projectondersteuning	uren
ICT	Advies	uren
MAS	PA	FTE
MAS	MAS	FTE
MAS	SECR	Uren

Acties op basis van Invlechtingsplan

Vakgebied	Subcategorie	Actie	Toelichting	Kwartaal
Bestuurlijkproces	Planning	Planning opstellen en afstemmen met gemeenten	Planningen moeten vastgesteld worden en moeten gecommuniceerd en ingepland worden.	Q2
Bestuurlijkproces	Inhoud	Voorbereiden stukken College principebesluit en zienswijze raden op voorontwerp regeling	Na besluitvorming en akkoord op de eindproducten door de Stuurgroepen. Stukken opstellen voor Colleges en raden -> zienswijze	Q2
Bestuurlijkproces	Inhoud	Voorbereiden stukken Colleges definitief besluit en toestemming raden ontwerp regeling	Na besluitvorming en akkoord op de eindproducten door de Stuurgroepen. Stukken opstellen voor Colleges en raden -> reactie zienswijze & toestemming	Q2/3
Communicatie	Huisstijldragers	Inventariseren huisstijldragers en actie bepalen	Inventariseren huisstijldragers en communicatie-uitingen (Connectie en Arnhem). Bepalen welke uitingen op 1-1-2026 omgezet moeten worden van Connectie-huisstijl naar Arnhem-huisstijl en dat vervolgens realiseren	Q2/3/4
Communicatie	Arnhem communicatie	aansluiting op Arnhemse communicatie	Voorbereiden toegang medewerkers De Connectie tot communicatiekanalen en -activiteiten gemeente Arnhem per 1-1-2026 en dat vervolgens realiseren.	Q3/Q4
Communicatie	communicatie over proces	stakeholder meenemen in de omvorming en invlechting	Blijven communiceren met alle betrokken over de voortgang van de omvorming en de impact daarvan	Q2/3/4
Dienstverlening	PDC	Review, update en vaststellen	De PDC is opnieuw beoordeeld en wordt compleet gemaakt. PSA en Facilitair zijn eveneens goed ingevuld. PDC wordt vastgesteld en daarmee is eveneens de AS-IS dienstverlening vastgelegd.	Q2/3
Dienstverlening	DVO	Uitwerking en afstemming	Maken van de DVO met deelnemende gemeente en Gemeente Arnhem/DC	Q3
Dienstverlening	DAP	Ontbrekende DAP's opstellen	Komende jaar opstellen	Q4/1
Dienstverlening	Derden	Informeren en borgen	Derden die afnemen van de Connectie informeren en samenwerking borgen.	Q2/3
Dienstverlening	Rollen	Rolbeschrijvingen maken	De rolbeschrijvingen worden opgesteld en gezamenlijk afgestemd	Q3
Dienstverlening	Uitwerking	Uitwerken besturing/Governance	Uitwerken van de uitgangspunten en inrichting van de Governance	Q3
Financiën	Kostprijsmodel	Herberekening	De kostprijzen en de toerekening wordt voor de begroting 2026 herberekend. Dit doen we ook voor 2025.	Q2
Financiën	Kostprijsmodel	Delen en bespreken herberekening	Resultaten herberekening bespreken	Q2
Financiën	Begroting	MJPB 2026 Connectie	De P&C-documenten van de Connectie komen te vervallen en moeten onderdeel worden van de Arnhemse cyclus. Keuze moet gemaakt worden wanneer de invlechting van de begroting van de Connectie plaatsvindt. Indien in de primitieve begroting, dan medio 2025 gereed. Anders uiterlijk 31-12-2026 middels een begrotingswijziging.	Q4/1
Financiën	Financiën	Validatie kostprijsmodel	Actualisatie en validatie kostprijsmodel. Dit model vormt de basis voor verrekening met Rheden en Renkum	Q2/3
Financiën	Financiën	Accountant	Afstemmen met accountant	Q2
Governance	Uitgangspunten/kader	Werksessie 14 mei	Afstemming en uitwerking besturingsprincipes en richtinggevend kader inrichting Governance	Q2
Governance	Uitwerking Besturing	Gezamenlijk uitwerken en inrichten	Afstemming en uitwerken Besturing. Moet 1 november 2025 klaar. Op 1 januari 2026 operationeel.	Q3
IM/juridisch	privacy	DPIA	Onderzoek welke DPIA's uitgevoerd moeten worden. Ook als er geen DPIA uitgevoerd hoeft te worden is het raadzaam om te kijken of er passende technische en organisatorische maatregelen nodig zijn.	Q3
IM/juridisch	officiële registraties	Check en wijzig	Check op aansluitingen op het Kadaster, basisregistraties, MijnOverheid en andere externe partijen	Q3
IM/juridisch	officiële registraties	Kamer van Koophandel	Uitschrijven BVO De Connectie en Handelsnaam De Connectie koppelen aan gemeente Arnhem	Q4/1
IM/juridisch	Archief	Archief DC	Afsluiten archief DC op 31 december 2025, beheren en overdragen aan het Gelders Archief.	Q4/1
Juridisch	overeenkomsten	Maken DVO	Maken van de DVO met deelnemende gemeente en Gemeente Arnhem/DC	Q3
Juridisch	overeenkomsten	Aanpassen DVO's etc. derden	Aanpassen van de DVO met derden incl archief	Q3
Juridisch	rechtsvorm	Voorstel centrumregeling	Er moet – in overleg met deelnemende gemeenten – een nieuwe regeling geschreven worden in de vorm van een centrumregeling in de zin van artikel 8, vierde lid van de Wgr.	Q2
Juridisch	mandaat	Aanpassen Gemeente Arnhem mandaten, aanwijzingen en regelingen - algemeen, belasting en archief	Mandaten, machtigingen en aanwijzingen van deelnemende gemeenten moeten worden aangepast aan de nieuwe situaties.	Q2/3
Juridisch	mandaat	Aanpassen mandaten, aanwijzingen en regelingen - algemeen, belasting en archief	Het mandaatbesluit voor de directeur van De Connectie zoveel mogelijk ongewijzigd moet worden overgenomen in de mandaatregeling van de gemeente Arnhem. Aanwijzingen, mandaten en regelingen en dergelijke moeten worden aangepast.	Q3/4
Juridisch	arbeidsrecht	Personeelshandboek	De verschillen tussen de Cao's/Personeelsregelingen vaststellen.	Q2
Juridisch	arbeidsrecht	OVO	Positie van de MAS in het kader van de OVO	Q2
Juridisch	arbeidsrecht	Functies	Check op dubbele functies en de gevolgen daarvan.	Q2

Juridisch	aanbestedingsrecht	Uitzonderingen	Alleenrecht onderzoeken	Q1
Juridisch	aanbestedingsrecht	Alleenrecht	Gastgemeenten moeten bereid zijn vooraf een alleenrecht vestigen ten behoeve van de centrumgemeente. Dit stuk moet worden vormgegeven.	Q2
Juridisch	overeenkomsten	Analyse overeenkomsten	Consequenties nader onderzoeken van het automatisch overgaan van contracten die zijn gesloten voor diensten of goederen waarvoor de gemeente Arnhem al een overeenkomst heeft met dezelfde of een andere partij.	Q1
Juridisch	overeenkomsten	Analyse overeenkomsten	Het niet automatisch verlengen van contracten, met name die zijn gesloten voor diensten of goederen waarvoor de gemeente Arnhem al een overeenkomst heeft met een andere partij of waar na 1 januari 2026 mogelijk geen behoefte meer aan is.	lopende het jaar
Juridisch	overeenkomsten	Analyse overeenkomsten	Afspraken maken over de mate van invloed die de gemeente Arnhem voor de overgang van onderneming mag uitoefenen op de inhoud van contracten die nu afgesloten worden en doorlopen tot na 1 januari 2026.	Q1
Juridisch	overeenkomsten	Maken en versturen contractpartijen	Het maken en versturen van een brief naar contractpartijen van De Connectie waarvan het contract doorloopt, dat de gemeente Arnhem deze contracten overneemt.	Q4/1
Juridisch	overeenkomsten	Analyse overeenkomsten	Bij overeenkomsten moet bekeken worden of deze nog noodzakelijk zijn, of dat deze kunnen worden ingevlochten in bestaande overeenkomsten.	Q3
Juridisch	overeenkomsten	Analyse verzekeringen	Bij de verzekeringen van De Connectie en gemeente Arnhem moet verder bekeken worden of deze nog noodzakelijk zijn, of dat deze kunnen worden ingevlochten in bestaande overeenkomsten.	Q3
Juridisch	privacy	FG	Bekijken consequenties uitbreiding van de toezichthoudende taak van de FG.	Q2/3
Juridisch/IM	privacy	Verwerkersovereenkomsten	Onderzoek naar rolverdeling en verantwoordelijkheden i.v.m. het afsluiten van verwerkersovereenkomsten, verantwoording afleggen, etc. en zorgdragen dat persoonsgegevens binnen de nieuwe regeling op de juiste manier behandeld worden volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).	Q3
Lokaal Overleg	Afstemmen en afspreken	Arbeidsvoorwaarden , harmonisatie bespreken		
Ondernemingsraad	Advies	Uitbrengen advies OR Arnhem en OR Connectie	Advies op 10 juni 2025	Q2
Organisatie	Samenwerking	Functionele samenwerking tot stand brengen	De functionele samenwerking met de afdelingen van het cluster Bedrijfsvoering vormgeven.	Q3
P&O	Verzuim	Overdrachtsprotocol verzuimdossiers opstellen (zit wellicht in overgangsprotocol)	Ondertekend protocol + dossieroverzicht	Q3/Q4
P&O	Onboarding	Cultuur- en onboardingsprogramma ontwerpen (incl. leiderschap)	programma-handboek + planning	Q3
P&O	Analytics	Koppeling data aan Arnhemse dashboards	Aangesloten (powerBI) rapportages	Q4/1
P&O	arbeidsrecht	Personeelsdossiers	Bepalen welke noodzakelijke gegevens overgedragen kunnen worden.	Q2
P&O	arbeidsrecht	Analyse overeenkomsten inhuur personeel DC	Eventueel meekijken met De Connectie naar tijdelijke contracten die eindigen rond 1 januari 2026 die tijdig, maar uiterlijk in Q3 2025 moeten worden geëvalueerd door De Connectie.	Q3
P&O	Arbeidsvoorwaarden	Continuïteit vitaliteitsplan en IKB (bestedingsdoel IKB bij DC = vitaliteit)		Q4
P&O	Overgangsprotocol	Overgangsprotocol bespreken en afstemmen	Gemeente Arnhem, Connectie en de LO's van Arnhem en Connectie stemmen samen af.	Q2/3

Business case

Omvorming en invlechting van De Connectie

V1.0

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave 2

Leeswijzer 4

Samenvatting 4

1 Aanleiding 6

1.1 Voorgenomen besluit 6

1.2 Voordelen van de nieuwe situatie 6

1.3 Doel van de businesscase 6

2 De nieuwe AS-IS 7

2.1 Enkelvoudige centrumregeling (Arnhem = Gastheer) 7

2.2 Omvorming 7

2.3 MAnagement support EN BODES 8

2.4 Juridische aandachtspunten 8

2.4.1 Aanbestedingsrecht - alleenrecht 8

2.4.2 Omzetten overeenkomsten 8

2.4.3 Dienstverleningsovereenkomst 8

2.5 Personeel en organisatie 9

2.5.1 Overzicht impact per belanghebbenden 9

2.5.2 Aandacht voor medewerkers 9

2.5.3 Overgang van onderneming 10

2.5.4 Arbeidsvoorwaarden en harmonisatie 10

2.6 ICT – Informatievoorziening 10

2.6.1 Strategisch voordeel, maar herijking noodzakelijk 10

2.6.2 Verantwoordelijkheid voor informatie blijft lokaal 10

2.6.3 Technische harmonisatie: werkplek, systemen en accounts 10

2.6.4 Financiële, personele en administratieve overdracht 11

2.6.5 Archiefbeheer en informatiebeheer 11

2.7 Communicatie 11

2.7.1 Het merk De Connectie gaat mee over 11

2.7.2 De Connectie wordt opgenomen in de Arnhemse interne communicatie 11

2.7.3 Noodzakelijke aanpassingen worden per 1-1-26 doorgevoerd 11

2.8 Huisvesting en faciliteiten 11

3 Besturing 12

3.1 Algemeen 12

3.2 Beleidsverantwoordelijkheid 12
3.3 Aandachtsgebieden voor besturing 12
3.4 Gevolgen van de invlechting op de besturing 13
3.5 Leidende principes voor de besturing 13
3.6 Besturingsmodel 15
4 Impactanalyse 17
4.1 De Connectie 17
4.2 De Gemeente Rheden 19
4.3 De Gemeente Renkum 21
4.4 Gemeente Arnhem 23
5 Financiën 25
5.1 Algemeen 25
5.2 Bedrijfsvoering 25
5.2.1 Balans 25
5.2.2 Documenten P&C-cyclus 25
5.2.3 Accountant 25
5.2.4 Kaders en richtlijnen 25
5.2.5 Fiscaliteiten 25
5.2.6 Aanbesteding financieel pakket (Unit 4) 25
5.3 Dienstverlening 26
5.3.1 Algemeen 26
5.3.2 Kostprijs Basis dienstverlening 26
5.3.3 Financieel effect voor de gemeenten 28
5.3.4 Uittreding 28
5.4 Kosten Omvorming 29
6 Risicoanalyse 30
6.1.1 Risicoanalyses Invlechting 30
6.1.2 Bedrijfsrisico's Arnhem 30
6.1.3 Risicoverantwoordelijkheid 30
7 Conclusie en aanbevelingen 31
8 Bijlagen 32
8.1 Risicoanalyse project 32
8.2 Risicoanalyse Gastgemeenten 32

LEESWIJZER

In oktober 2024 spraken de eigenaren van De Connectie – de gemeente Arnhem, Renkum en Rheden – de intentie uit om de bedrijfsvoeringsorganisatie om te vormen en in te vlechten in de gemeentelijke organisatie van Arnhem.

Er is een omvormingsplan ten behoeve van opheffing door De Connectie opgesteld. Er is een invlechtingsplan opgesteld in opdracht van de gemeente Arnhem en er is een overkoepelende businesscase opgesteld in opdracht van de 3 gemeentesecretarissen.

Deze businesscase geeft inzicht in de gevolgen van de invlechting van De Connectie voor De Connectie zelf, de gemeenten Arnhem, Rheden en Renkum, en voor andere afnemers en samenwerkingspartners. De impact wordt helder in beeld gebracht op basis van de bevindingen en de voorgestelde inrichting zoals beschreven in het Invlechtingsplan.

In het invlechtingsplan is de positionering van De Connectie binnen de gemeente Arnhem beschreven met de bijbehorende impact op de bedrijfsvoering van de gemeente Arnhem en de dienstverlening aan de gemeente Renkum en Rheden. Hierbij zijn ook de bijbehorende uitgangspunten voor besturing, de financiële impact en de risicoanalyse beschreven. Inhoud is besproken en afgestemd met de gemeenten. Het invlechtingsplan is geen overeenkomst. Afspraken, uitgangspunten en nog te maken uitwerkingen worden vastgelegd en overeengekomen in de Enkelvoudige Centrumregeling(ECR), Dienstverleningsovereenkomst (DVO) en Product- en dienstencatalogus (PDC)met bijbehorende leveringsovereenkomsten.

Samen met het omvormingsplan en het invlechtingsplan, is de businesscase, één van de drie documenten waarop het definitieve besluit over de omvorming en invlechting gebaseerd wordt.

SAMENVATTING

De businesscase geeft inzicht in wat de impact voor de belanghebbenden is van de omvorming en invlechting van De Connectie bij de gemeente Arnhem.

Waarom Invlechting van de Connectie?

Samengevat zijn de belangrijkste doelstellingen die wij met de Invlechting van de Connectie bij de gemeente Arnhem willen realiseren:

1. Meer slagkracht en flexibiliteit in het besturingsmodel om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem kan zo de regierol invullen op inhoud en tempo van de veranderopgaven en wil op deze manier bijdragen aan de ontwikkelkracht van de buurgemeenten.
2. Evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid, inclusief samenhangende instandhoudingskosten die door de gemeente Arnhem worden betaald. De gastgemeenten betalen de gastheer een vergoeding voor de dienstverlening die gebaseerd is op de kosten van de door hen afgenomen producten en diensten. Het doet beter recht aan de verhoudingen tussen een grote stad, die toch al instandhoudingskosten heeft, en buurgemeenten met een substantieel kleinere organisatieomvang.

Meer slagkracht en flexibiliteit in het besturingsmodel wordt gefaciliteerd door over te gaan naar een enkelvoudige centrumregeling en de gastheergemeente Arnhem eigenaar wordt met bijbehorende afspraken inzake zeggenschap en besturing die met de gastgemeenten zijn gemaakt.

Met de wijziging van de structuur met de bijbehorende financiële afspraken ontstaat een meer evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid.

1 AANLEIDING

1.1 VOORGENOMEN BESLUIT

De deelnemende gemeenten zijn tevreden over het werk van De Connectie, maar constateren dat de huidige samenwerkingsvorm tegen haar grenzen aanloopt. Qua ambities, handelingssnelheid en kostenverdeling. De gemeenten concluderen dat hiervoor een ander ‘governance-model' beter passend is. Daarnaast erkennen de gemeenten het gezamenlijke publieke belang van samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering en belastingen. De samenwerking wordt gecontinueerd, maar het voorgestelde besluit is om de juridische vorm te wijzigen. Het voorgenomen besluit wordt op 24 juni a.s. voorgelegd aan de colleges van Arnhem, Renkum en Rheden om De Connectie om te vormen van de huidige Wgr-bedrijfsvoeringsorganisatie naar een ‘hostingsmodel’ met één gastheergemeente (Arnhem) en twee gastgemeenten (Renkum en Rheden).

1.2 VOORDELEN VAN DE NIEUWE SITUATIE

Op deze manier wordt de samenwerking gecontinueerd op een manier die beter past bij de huidige en toekomstige uitdagingen. Concreet biedt de nieuwe vorm:

Meer slagkracht en flexibiliteit om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op de gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem kan zo de regierol invullen op inhoud en tempo en op deze manier bijdragen aan de ontwikkelkracht van de buurgemeenten.

Een evenwichtige afstemming van eigenaarschap en financiële verantwoordelijkheid, inclusief samenhangende instandhoudingskosten die door de gemeente Arnhem worden betaald. De gastgemeenten betalen de gastheer een prijs voor de dienstverlening die gebaseerd is op de kostprijs van de door hen afgenomen diensten. Het doet beter recht aan de verhoudingen tussen een grote stad, die toch al instandhoudingskosten heeft, en buurgemeenten met een substantieel kleinere organisatieomvang.

1.3 DOEL VAN DE BUSINESSCASE

Zoals beschreven in het intentiebesluit, is afgesproken dat naast een invlechtings- en opheffingsplan een overkoepelende businesscase met impact- en risicoanalyse voor alle betrokken partijen wordt opgesteld. De businesscase is nodig voor de definitieve besluitvorming door de Colleges en de Raden.

In overleg en afstemming met de gemeentesecretarissen en de stuurgroepen zal de businesscase het volgende bevatten:

- Impactanalyse per belanghebbende. De Connectie, Gemeente Arnhem, Renkum, Rheden en Derden.
- Impact op Financiën
- Risico’s en risicoverantwoordelijkheid
- Uitgangspunten voor Besturing
- Conclusie en Advies

De businesscase moet aantoonbaar comfort geven bij het besluit dat voorgesteld wordt om tot omvorming van De Connectie over te gaan om de beoogde doelstellingen voor de gemeenten te realiseren.

2 DE NIEUWE AS-IS

2.1 ENKELVOUDIGE CENTRUMREGELING (ARNHEM = GASTHEER)

De intentie is uitgesproken dat de gemeente Arnhem eigenaar en gastheer van De Connectie wordt en de gemeenten Renkum en Rheden afnemer/gast. Daarmee wordt de samenwerkingsvorm 'lichter' gemaakt, met een verschuiving van verantwoordelijkheid en risico naar één gemeente, in dit geval de gemeente Arnhem. De gemeenten Renkum en Rheden nemen diensten af op basis van een dienstverleningsovereenkomst waarbij producten en kosten in onderling overleg worden bepaald. Als zekerheid voor de gastheergemeente Arnhem worden hierover meerjarige afspraken gemaakt. Er is een ontwerp centrumregeling gemaakt in samenwerking met de gastgemeenten.

Omdat de gemeente Arnhem de gastheer wordt, wordt De Connectie ingevlochten in de organisatiestructuur van de gemeente Arnhem. Een belangrijk verschil is dat De Connectie geen eigen rechtspersoonlijkheid meer kent, maar onderdeel is van de rechtspersoon gemeente Arnhem (ook financieel).

2.2 OMVORMING

Uiteindelijk zal juridisch/financieel van belang zijn of de bedrijfsvoeringsorganisatie via een wijzigingsbesluit wordt omgevormd tot een centrumregeling, óf dat de centrumregeling en de uitgeklede bedrijfsvoering organisatie korte tijd naast elkaar blijven bestaan.

Omdat de centrumconstructie geen eigen rechtspersoonlijkheid kent, is het vanwege de juridische en financiële afhechting van de rechtspersoon van de huidige gemeenschappelijke regeling (Bedrijfsvoeringsorganisatie) van belang deze rechtspersoon nog enige tijd in de lucht te houden. In overleg met de accountant wordt voorgesteld dat er apart een centrumregeling (ECR) wordt opgericht. Nadat alle formaliteiten, zoals bijvoorbeeld de jaarrekening en het jaarverslag van 2025 zijn afgehandeld, kan de huidige juridische entiteit (BVO) worden opgeheven.

2.3 MANAGEMENT SUPPORT EN BODES

Met het intentiebesluit is besloten dat de taken, de organisatie en het personeel geheel en ongedeeld ‘as-is’ overgaan van De Connectie naar de gemeente Arnhem. Er is sprake van overgang van onderneming. Op dit uitgangspunt is een uitzondering gemaakt.

Conform de wens van de gemeente Rheden en Renkum is het voornemen dat de medewerkers voor Management Support en bodes in dienst treden bij de gemeenten Rheden en Renkum. Medewerkers van Management Support en bodes die in de gemeenten Renkum en Rheden werken, mogen op basis van vrijwilligheid met ingang van 1 juli 2025 overgaan naar deze gemeenten. Voorbereidingen lopen onder de verantwoordelijkheid van De Connectie.

De resterende medewerkers van de Management Support – die nu werken voor Arnhem en De Connectie - blijven bij De Connectie in dienst en gaan ‘as-is’ over naar de gemeente Arnhem op 1 januari 2026.

Dit is een afwijking op het voorgenomen besluit om per 1 januari 2026 alle medewerkers van Managementsupport over te plaatsen in de organisaties van de gemeente Arnhem, Rheden en Renkum. Dit is onderwerp van gesprek met Lokaal Overleg van De Connectie.

2.4 JURIDISCHE AANDACHTSPUNTEN

2.4.1 AANBESTEDINGSRECHT - ALLEENRECHT

De gemeenten moeten zich aan het aanbestedingsrecht houden indien zij bijvoorbeeld diensten inkopen. Daartoe dient alleenrecht te worden gevestigd door de gastgemeenten ten behoeve van de centrumgemeente. Hierbij wordt voor de centrumgemeente het recht voorbehouden om binnen een bepaald geografisch gebied – dat van de gastgemeenten – bepaalde diensten te verrichten of activiteiten uit te oefenen. Het is van groot belang dat de gastgemeenten vooraf een alleenrecht vestigen ten behoeve van de centrumgemeente. Voorstel is dit tegelijkertijd met het treffen van de centrumregeling te (laten) doen in de vorm van een besluit van algemene strekking.

2.4.2 OMZETTEN OVEREENKOMSTEN

Zoals al eerder aangegeven gaat alles ‘as-is’ van De Connectie over naar de gemeente Arnhem. Dat geldt ook voor de overeenkomsten die De Connectie heeft afgesloten. Inmiddels heeft er al een eerste onderzoek plaatsgevonden om te kijken of er overeenkomsten zijn die zich verzetten tegen het overdragen van rechten en plichten volgend uit die overeenkomst. Verder is er gekeken naar eventuele risicovolle overeenkomsten, overeenkomsten die aflopen voor 1 januari 2026 en welke overeenkomsten door De Connectie zijn afgesloten voor diensten of goederen waarvoor de gemeente Arnhem al een overeenkomst heeft met een andere partij. Op basis van het onderzoek worden geen grote risico’s in de huidige contracten van De Connectie gezien en op grond daarvan geen grote risico’s voor de gemeente Arnhem, Renkum en Rheden.

2.4.3 DIENSTVERLENINGSOVEREENKOMST

De dienstverleningsovereenkomst (DVO) bevat de condities, processen en de kaders over o.a. het contracteren, de levering van de diensten en de betaling. In de nieuwe situatie is het uitgangspunt dat de gemeente Arnhem de (concept) DVO maakt en deze verder uitwerkt met de gastgemeenten Renkum en Rheden. In de DVO zijn ook bepalingen opgenomen ten aanzien van de opbouw van de PDC. In de PDC zijn de af te nemen diensten nader gespecificeerd. Voor de door de gemeente Renkum en Rheden af te nemen diensten worden

afzonderlijke leveringsovereenkomsten inclusief de prijzen per product afgesloten. Het concept ontwerp voor de DVO wordt opgesteld op basis van de uitgangspunten en uitwerkingen die ten aanzien van Besturing worden gemaakt.

Voor zover De Connectie ook met andere partijen dan de gastgemeenten een DVO of een leveringsovereenkomst heeft gesloten, zullen ook deze overeenkomsten worden overgedragen of moeten worden omgezet naar de nieuwe situatie.

2.5 PERSONEEL EN ORGANISATIE

2.5.1 OVERZICHT IMPACT PER BELANGHEBBENDEN

DE CONNECTIE

- Wordt een afzonderlijk cluster “De Connectie” onder de concerndirecteur Bedrijfsvoering van gemeente Arnhem.
- Het Bedrijfsbureau maakt onderdeel uit van het cluster De Connectie.
- Valt vanaf 1 januari 2026 onder het Arnhemse organisatie-, personeels- en mandatenkader.
- De Overgang van Onderneming (OVO) waarborgt behoud van functie, salaris, arbeidsvoorwaarden en individuele afspraken.
- De personeels- en salarisadministratie, inclusief personeelsdossiers, migreren naar Arnhemse systemen (Beaufort/Youforce).
- Afspraken worden gemaakt over de samenwerking en vertegenwoordiging in de ondernemingsraad (overgang naar één OR).

GEMEENTEN RENKUM & RHEDEN

- MAS- en bodepersoneel (samen 13 fte) treedt op vrijwillige basis per 1 juli 2025 in dienst bij de eigen gemeente.
- De gemeenten blijven afnemer van diensten, Arnhem verzorgt de uitvoering.
- De bij Rheden en Renkum betrokken medewerkers (voormalige demandmanagers) krijgen een nieuwe rol in de afstemmingslijn.

GEMEENTE ARNHEM

- Neemt 388 fte en alle lopende inhuurovereenkomsten over; het personeelsbestand groeit met circa 400 contracten.
- Arnhem wordt juridisch en organisatorisch verantwoordelijk voor het beheer van overgenomen arbeidsovereenkomsten, verzuimtrajecten, enzovoorts.
- Voor functies die eenmalig in te vullen zijn (ambtelijk secretaris OR, concerncontroller, FG) wordt samen met het Lokaal Overleg (LO) bekeken hoe de invulling plaatsvindt.
- De personeels- en salarisadministratie, inclusief personeelsdossiers, migreren naar Arnhemse systemen (Beaufort/Youforce).
- Bij de gemeente Arnhem zal demandmanagement gehandhaafd blijven, rol wordt opnieuw afgestemd.

2.5.2 AANDACHT VOOR MEDEWERKERS

Het welzijn van medewerkers staat gedurende het hele traject centraal. We zetten in op een door Gemeente Arnhem en De Connectie gezamenlijk (te ontwikkelen) onboarding- en cultuurprogramma, met aandacht voor:

- Transparante communicatie over stappen, planning en keuzes.
- Gezamenlijke introductiebijeenkomsten gericht op kennismaking en verbinding.
- Een wederzijds onboardingtraject dat samenwerking stimuleert en professionele identiteit bewaakt.

2.5.3 OVERGANG VAN ONDERNEMING

- Juridische basis: Artikel 7:662 BW, alle arbeidsovereenkomsten gaan van rechtswege over.
- Cao en personeelshandboek: De cao SGO en het personeelshandboek van De Connectie blijven van kracht tot het einde van de lopende cao-periode. De gemeente Arnhem streeft naar volledige harmonisatie per 1 januari 2026. Dit is onderwerp van gesprek met Lokaal Overleg van Arnhem.
- Overleg overgangsprotocol: Vindt plaats met de OR van De Connectie, de OR van Arnhem en het Lokaal Overleg
- MAS/bodes: Aparte route op basis van vrijwilligheid voor overgang per 1 juli 2025.

2.5.4 ARBEIDSVOORWAARDEN EN HARMONISATIE

Dit onderwerp is nog in behandeling in het Lokaal Overleg (LO). Zolang er geen definitieve afspraken zijn, worden in deze businesscase geen concrete keuzes, financiële gevolgen of harmonisatiescenario's opgenomen.

2.6 ICT – INFORMATIEVOORZIENING

De overgang naar een centrumgemeente-opzet en het veranderd besturingsmodel brengt een heroriëntatie met zich mee in de wijze waarop we de informatievoorziening, ICT, processen en dienstverlening vormgegeven en aansturen. De kern van deze verandering is gericht op continuïteit, schaalvoordeel, harmonisatie en flexibiliteit, maar vraagt ook om duidelijke afspraken, betrokkenheid en zorgvuldige overdracht.

2.6.1 STRATEGISCH VOORDEEL, MAAR HERIJKING NOODZAKELIJK

De gastheer stelt een informatiestrategie (2026-2030) en strategische roadmap op die richting geeft aan de doorontwikkeling van de dienstverlening. Gastorganisaties leveren hun inzichten en feedback vanuit hun behoeften, ervaringen, belangen en gemeentelijke beleid. De informatiestrategie en roadmap geeft sturing aan ontwikkeling en zorgt voor voorspelbaarheid, bewuste keuzes, samenhang en gedeeld inzicht in toekomstige ontwikkelingen. Dit vraagt van gastgemeenten bereidheid om projecten en innovaties te herijken op hun strategische waarde in relatie tot de strategische roadmap. Lopende regionale initiatieven kunnen worden aangepast, gecombineerd of stopgezet. Waar mogelijk hanteren we een modulaire opzet, zodat we flexibel kunnen inspelen op verschillen in tempo van gemeenten, schaal of ambitie, zonder de samenhang en kwaliteit van het geheel uit het oog te verliezen.

2.6.2 VERANTWOORDELIJKHEID VOOR INFORMATIE BLIJFT LOKAAL

Hoewel uitvoering en beheer verschuiven naar de centrumgemeente, blijft de gastgemeente juridisch verantwoordelijk voor haar eigen informatie (zoals het archief en privacyverwerkingen). Dit vereist nieuwe afspraken en mandaten, met oog voor wetgeving (zoals de AVG en Archiefwet). Informatieveiligheid en privacy worden geborgd via bestaande kaders en gezamenlijke DPIA's, tenzij sprake is van significante wijzigingen.

2.6.3 TECHNISCHE HARMONISATIE: WERKPLEK, SYSTEMEN EN ACCOUNTS

Voor medewerkers van De Connectie betekent de overgang inloggen met een @Arnhem.nl-account, gecombineerd met behoud van @connectie.nl-mailfunctionaliteit. De overgang vraagt tijdelijke hybride

werkwijzen totdat migratie is voltooid. Voor gastgemeenten zit hier geen impact, omdat zij in gescheiden omgevingen werken.

2.6.4 FINANCIËLE, PERSONELE EN ADMINISTRATIEVE OVERDRACHT

Gastgemeenten krijgen te maken met wijzigingen in de financiële verwerking (facturatie, budgetoverheveling) en personeelsadministratie. Deze overdrachten gebeuren zorgvuldig, binnen de kaders van privacy- en archiefwetgeving. Gastgemeenten moeten aangesloten blijven op eventuele wijzigingen van proces of mailadres.

2.6.5 ARCHIEFBEHEER EN INFORMATIEBEHEER

De zorg voor het archief blijft bij de gastgemeente; het beheer verschuift naar Gemeente Arnhem onder mandaat. Archieven van De Connectie worden afgesloten en gaan over naar Arnhem. De dienstverlening voor andere organisaties (zoals DRAN en Rozendaal) loopt na de transitie via de nieuwe centrumconstructie. Dit vraagt herijking van SLA's en archiefbeheerafspraken.

2.7 COMMUNICATIE

2.7.1 HET MERK DE CONNECTIE GAAT MEE OVER

Het merk De Connectie is operationeel bekend. Dat is waardevol. Want een naam en een huisstijl (het merk) zijn niet cosmetisch, maar belangrijk voor herkenbaarheid, vertrouwen en verbondenheid. Naar medewerkers, klanten en andere partners en relaties. Met het oog op de continuïteit van dienstverlening en het uitgangspunt dat er sprake is van overgang van onderneming, worden de naam, de huisstijl en de communicatie(uitingen) van De Connectie per 1 januari 2026 in principe gehandhaafd. In de interne en externe communicatie.

2.7.2 DE CONNECTIE WORDT OPGENOMEN IN DE ARNHEMSE INTERNE COMMUNICATIE

Verandert er dan niets? In de dienstverleningscommunicatie niet. Althans zolang De Connectie voor anderen dan de gemeente Arnhem blijft werken. Organisatorisch verandert er natuurlijk wel een en ander. De Connectie wordt onderdeel van de gemeente Arnhem. Dat betekent dat de medewerkers van – straks – cluster De Connectie te maken krijgen met de interne communicatie van de gemeente Arnhem, naast de eigen communicatie binnen het cluster. Concreet: Als medewerker De Connectie word je vanaf 1-1-2026 opgenomen in de Arnhemse interne communicatie. Je krijgt het Arnhemse intranet op je startscherm, ontvangt uitnodigingen voor Arnhem Live, etc.

2.7.3 NOODZAKELIJKE AANPASSINGEN WORDEN PER 1-1-26 DOORGEVOERD

Binnen het principe om de bestaande communicatie van De Connectie vooralsnog te handhaven, zullen er per 1-1-2026 aanpassingen nodig zijn om recht te doen aan de nieuwe situatie. Bijvoorbeeld aan het feit dat (huidige en toekomstige) medewerkers straks niet langer in dienst zijn of komen van De Connectie, maar van de gemeente Arnhem. Dat betekent bijvoorbeeld dat salarisstroken, aanstellingsbrieven en personeelsadvertenties op 1 januari 2026 omgezet moeten zijn van De Connectie- naar de Arnhemse huisstijl.

2.8 HUISVESTING EN FACILITEITEN

Op het gebied van huisvesting en faciliteiten verandert er weinig. Operationeel zullen een aantal zaken omgezet moeten worden. In de nieuwe huisvestingsplannen van Arnhem wordt De Connectie meegenomen.

3 BESTURING

3.1 ALGEMEEN

In het hostingsmodel is gemeente Arnhem als gastheergemeente de aanbieder en zijn de gemeente Rheden en Renkum als gastgemeente afnemer. Goed bestuur op de verschillende niveaus is randvoorwaardelijk om de ambitie en doelen die we hebben te realiseren. Besturing - ook wel governance genoemd - is gericht op het waarborgen van de samenhang en transparantie in bestuur en toezicht. Dit om op een efficiënte en effectieve wijze tot realisatie van de beleidsdoelstellingen te komen die we met de centrumregeling nastreven. We willen meer slagkracht en flexibiliteit in het besturingsmodel, om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen en opgaven die op gemeenten afkomen. De gemeente Arnhem gaat de regierol invullen en wil op deze manier bijdragen aan de ontwikkelkracht van de gastgemeenten. Daarbij is het van belang dat we erkennen dat we als gemeenten verschillend zijn en elkaar zien en horen. Langs deze weg komen we samen tot een goede afweging van belangen en keuzes.

3.2 BELEIDSVERANTWOORDELIJKHEID

Het cluster De Connectie voert beleid uit van de gastgemeenten. Daarmee ontstaat er een functionele afhankelijkheid. Beleid is nodig om richting te geven aan resultaatgerichte uitvoering. Door de organisatorische scheiding tussen beleid en uitvoering hebben we extra scherp te zijn op de verantwoordelijkheidsverdeling. De lijn daarbij is dat beleidsverantwoordelijkheid altijd bij de beleidsmaker ligt, ook als de uitvoering is uitbesteed. Daarom zijn samenwerking, transparantie en goede besturing cruciaal.

Voor beleidsverantwoordelijkheid hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Iedere gemeente is en blijft verantwoordelijk voor zijn eigen beleid en op grond daarvan beslist de gemeente zelf welke diensten daarin passen en ze afnemen;
- De gastheer houdt rekening met het beleid van de gastgemeente bij de uitvoering van de dienstverlening;
- De gastheer is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering van De Connectie en de dienstverlening;
- De gastheer stuurt organisatorisch De Connectie aan;
- De gastheer is verantwoordelijk voor innovatie en ontwikkeling van de dienstverlening door De Connectie.

3.3 AANDACHTSGEBIEDEN VOOR BESTURING

Bij de inrichting van de besturing is het belangrijk om onderscheid te maken in de volgende aandachtgebieden:

- **Centrumregeling:** De basis besturing die randvoorwaardelijk is voor de centrumregeling;
- **Beleid Innovatie en ontwikkeling:** Omgang om te komen tot visie, beleid en een uitvoeringsprogramma op gebied van innovatie en ontwikkeling (met name op informatievoorzieningsgebied);
- **Beleid bedrijfsvoering:** Omgang beleidskaders gemeente Arnhem en het cluster De Connectie;
- **Dienstverlening:** Standaard dienstverlening op basis van de Centrumregeling;
- **Projecten:** Plannen, prioriteren, Initiëren, beheren, en managen van projecten die nodig zijn in het kader van continuïteit en ontwikkeling.
- **Informatieveiligheid en privacy:** dit is een belangrijk onderwerp met specifieke verantwoordelijkheidsverdeling en is daarom een apart aandachtsgebied.

Het is nodig om het besturingsmodel op strategisch, tactisch en operationeel goed in te richten Langs deze weg wordt de samenwerking tussen gemeenten op alle niveaus geborgd en verbonden.

3.4 GEVOLGEN VAN DE INVLECHTING OP DE BESTURING

Met de invlechting verandert de manier waarop beslissingen worden genomen, verantwoordelijkheden worden gedeeld en risico's worden beheerst. Dit is niet alleen inherent aan de omvorming naar een hostingsmodel, maar ook de ambitie om toekomstige uitdagingen het hoofd te blijven bieden. Daarbij willen we elkaar de ruimte bieden om zelf keuzes te maken in ontwikkelingen en innovatie. Blijven we standaardiseren op standaard dienstverlening. Willen we slagkracht en flexibiliteit vergroten. En de mogelijkheden hebben om gezamenlijk de vruchten te plukken. Dat vraagt om het anders vormgeven van de aansturing. Dit geldt voor alle voorgaand genoemde aandachtgebieden en hebben we dat samen uit te werken.

De aansturingslijnen beperken zich daarbij niet tot alleen hetgeen tot de 'as-is' behoort. Zo zijn in het kader van aansturing van de informatievoorziening regionaal gremia ontstaan die niet direct gepositioneerd zijn onder de taken van De Connectie. Daarmee niet direct onderdeel van de invlechting, maar wel randvoorwaardelijk dat deze aansluiten bij de uitgangspunten invlechting.

3.5 LEIDENDE PRINCIPES VOOR DE BESTURING

In deze richtinggevende fase van de invlechting is het belangrijk om een aantal leidende principes met elkaar te hebben die richting geven aan de toekomstige besturing en opvolgende samenwerking. In gezamenlijke werksessies met portefeuillehouders, gemeentesecretarissen en de ambtelijke stuurgroep zijn de leidende principes tot stand gekomen. Deze ondersteunen verdere concretisering en invulling van het besturingsmodel in de uitvoeringsfase.

Principe: De samenwerking is gebaseerd op wederzijds respect, transparantie en het serieus nemen van de belangen van alle deelnemende organisaties.

De samenwerking is gebaseerd op wederzijds respect, transparantie en het serieus nemen van de belangen van alle deelnemende organisaties. Hoewel de rollen en verantwoordelijkheden kunnen verschillen, wordt iedere partij erkend in haar specifieke bijdrage en positie binnen het geheel. Open communicatie en aandacht voor elkaars perspectieven vormen de basis voor vertrouwen en effectiviteit. Op die manier ontstaat een werkrelatie waarin ruimte is voor afstemming, begrip en het maken van goed onderbouwde gezamenlijke keuzes.

Principe: De gastheer neemt de regie, draagt de eindverantwoordelijkheid en neemt de besluiten, terwijl gastorganisaties een consultatieve rol vervullen en bijdragen aan het proces met waardevolle inzichten en feedback.

De besturings-structuur moet waarborgen dat de gemeente Arnhem, als gastheer, invulling kan geven aan de regierol, waarbij gastorganisaties waardevol advies leveren door inzichten en feedback leveren vanuit hun specifieke behoefte, belangen, ervaring, expertise en hun beleid. Arnhem borgt daar mee de belangen van de gemeente Renkum en Rheden. Dit stelt de gastheer in staat om beter geïnformeerde beslissingen te nemen. Het zorgt voor focus, snelheid en efficiëntie en dat er geen belangrijke perspectieven of overwegingen over het hoofd worden gezien.

De gastheer stelt een strategische roadmap op die richting geeft aan de doorontwikkeling van de dienstverlening. Gastorganisaties leveren hun inzichten en feedback vanuit hun behoeften, ervaringen, belangen en gemeentelijke beleid. De roadmap ondersteunt de regierol van de gastheer en zorgt voor voorspelbaarheid, bewuste keuzes, samenhang en gedeeld inzicht in toekomstige ontwikkelingen.

Principe: De gastheer streeft naar consensus maar dit is niet de beslisregel.

De gastheer streeft in de samenwerking met gastorganisaties naar consensus, omdat zij gelooft dat gezamenlijke afstemming de kwaliteit en het draagvlak van besluiten versterkt. Tegelijkertijd laat de gastheer de besluitvorming niet afhankelijk zijn van volledige overeenstemming. In situaties waarin consensus uitblijft, behoudt de gastheer de mogelijkheid om zelfstandig knopen door te hakken, met zorgvuldige afweging van de inbreng en belangen van betrokken partijen. Zo waarborgt zij voortgang en duidelijkheid, zonder het streven naar samenwerking en dialoog uit het oog te verliezen.

Principe: De gastheer hanteert een gefaseerde en gelaagde aanpak van besluitvorming: strategisch richtinggevend, tactisch organiserend, en operationeel uitvoerend. Per niveau worden de impact en consequenties inzichtelijk en bespreekbaar gemaakt, waarna besluitvorming door de gastheer op het niveau plaatsvindt waar de verantwoordelijkheid hoort.

De gastheer hanteert een gefaseerde en gelaagde aanpak van besluitvorming, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen strategisch richtinggevende, tactisch organiserende en operationeel uitvoerende niveaus. Op elk niveau worden de impact en consequenties van voorgenomen besluiten expliciet gemaakt en besproken, zodat deze goed begrepen en gewogen kunnen worden. Besluitvorming en het maken van keuzes vindt plaats op het niveau waar de verantwoordelijkheid hoort, passend bij de aard en reikwijdte van het onderwerp. Deze werkwijze bevordert heldere verhoudingen, versterkt eigenaarschap en draagt bij aan samenhang tussen beleid, organisatie en uitvoering.

Principe: De gastheer borgt continuïteit, kwaliteit en ontwikkeling van dienstverlening door tijdige afstemming en heldere afspraken over de gevolgen van wijzigingen in de dienstverlening. Daarbij houdt zij rekening met het verschillende tempo waarop gastorganisaties zich ontwikkelen en past zij, waar het kan, een modulaire opzet toe om flexibel te blijven.

De gastheer borgt continuïteit, kwaliteit en ontwikkeling van onze dienstverlening door tijdige afstemming en duidelijke afspraken over de gevolgen van wijzigingen. Zo zorgt zij ervoor dat veranderingen beheersbaar blijven en de dienstverlening blijft aansluiten bij de behoeften van de gastorganisaties. De gastheer erkent dat organisaties zich in verschillend tempo ontwikkelen, maar ook de mate waarin zij dit aankunnen. De gastheer houdt daar actief rekening mee. Waar mogelijk hanteert de gastheer een modulaire opzet, zodat we flexibel kunnen inspelen op verschillen in tempo, schaal of ambitie, zonder de samenhang en kwaliteit van het geheel uit het oog te verliezen.

Principe: De gastheer en de gasten hanteren duidelijke escalatie- en besluitvormingspaden.

Een effectief besturingsmodel vereist heldere procedures voor escalatie en besluitvorming. Dit voorkomt vertragingen, biedt duidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor welke beslissingen en zorgt voor een snelle en efficiënte afhandeling van knelpunten. Beslissingsbevoegdheden en verantwoordelijkheden worden expliciet vastgelegd en gecommuniceerd.

Voor escalaties maken de gastheer en de gasten expliciet onderscheid tussen bedrijfsvoerings- en samenwerkingskwesties. Voor beide typen kwesties worden aparte escalatieroutes vastgesteld. Dit voorkomt vertragingen, biedt duidelijkheid over verantwoordelijkheden en zorgt voor een snelle en efficiënte afhandeling van knelpunten.

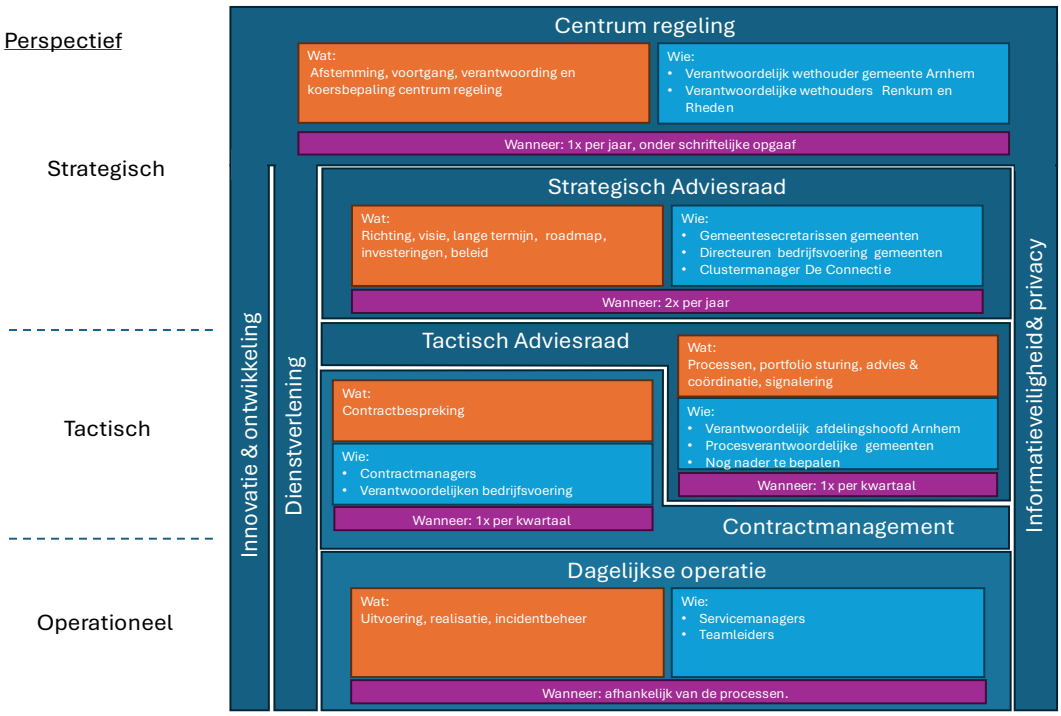
Principe: De gastheer hanteert het kostprijsmodel met bijbehorende afspraken voor basisdienstverlening en maatwerk calculatie bij maatwerkverzoeken.

Binnen onze samenwerking hanteert de gastheer het kostprijsmodel als uitgangspunt voor de basisdienstverlening met bijbehorende afspraken. Dit betekent dat wij streven naar een eerlijke en transparante kostendekking voor de standaard geleverde diensten aan alle deelnemende organisaties. De gastheer erkent echter dat de behoeften van individuele organisaties kunnen variëren. Indien een (gast)organisaties een verzoek doet dat afwijkt van de standaard dienstverlening — bijvoorbeeld door specifieke wensen, maatwerkoplossingen, aanvullende werkzaamheden of versnelde uitvoering — dan beschouwen wij dit als maatwerk of individueel meerwerk. Uit het meerwerk kunnen bijbehorende meerkosten voortvloeien. Deze meerkosten worden altijd vooraf in kaart gebracht via een heldere en gespecificeerde calculatie, die wij ter goedkeuring voorleggen aan de betreffende organisatie alvorens tot uitvoering over te gaan.

3.6 BESTURINGSMODEL

Het besturingsmodel legt de basis voor een effectieve en transparante besturing. Het biedt structuur, duidelijkheid en voorspelbaarheid in besluitvorming, uitvoering en verantwoording. Het huidige model omvat twee lagen, maar vraagt nog nadere uitwerking en afstemming op meerdere niveaus – met name rond interne besluitvormingsprocessen – om tot een volledig werkend en gedragen geheel te komen.

Visueel ziet het (concept)besturingsmodel er als volgt uit:

Op basis van de genoemde principes wordt een gelaagd besturingsmodel ingericht dat samenwerking, sturing en ontwikkeling binnen de centrumregeling structureel ondersteunt. Het besturingsmodel is lean opgebouwd

uit drie niveaus: (1) Strategisch, met de Strategische Adviesraad, (2) Tactisch, met de Tactische Adviesraad en het Contractmanagement en (3) Operationeel met de dagelijkse operatie.

De adviesraden vormen gezamenlijk een consistent kader voor mening- en besluitvorming over de dienstverlening, innovatie en ontwikkeling. Hieronder valt ook de ontwikkeling van de PDC, waarin op basis van innovaties en ontwikkelingen er nieuwe producten worden afgesproken of producten wijzigen om aan te sluiten bij de tijdsgeest en behoefte. Het contractmanagement en de tactische adviesraad zijn daarmee nauw verbonden aan elkaar. De gastheer heeft op elk niveau een regierol en is eindverantwoordelijk voor de besluitvorming, met actieve consultatie van de gastorganisaties die hun perspectieven, expertise en belangen inbrengen. Binnen dit model streeft de gastheer naar consensus, maar houdt vast aan een slagvaardige besluitvorming door mandaten te beleggen op het niveau waar de impact ligt.

De structuur is flexibel ingericht met de mogelijkheid tot het instellen van thematische commissies voor verdieping waar nodig, zonder dat dit een voorwaarde is voor de werking van het model. Zo waarborgt de gastheer continuïteit, kwaliteit en compliance, en stemt zij tijdig af over wijzigingen in de dienstverlening, met oog voor de diversiteit en het ontwikkeltempo van de verschillende gastorganisaties.

Principe:

- De gastheer en de gasten maken in gezamenlijke afstemming voor 1 november 2025 een verdere concretisering van het besturingsmodel, zodat deze vanaf 1 januari 2026 toegepast kan worden.
- Deze verdere concretisering van het besturingsmodel en processen zoals besluitvorming, afspraken over tijdige afstemming en de overlegstructuren nemen we vervolgens op in de DVO.

4 IMPACTANALYSE

In deze impactanalyse worden de belangrijkste verschillen inzichtelijk gemaakt voor alle betrokken partijen bij de omvorming en invlechting van De Connectie. De veranderingen raken niet alleen De Connectie zelf, maar ook de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden, evenals andere afnemers en partners. Door de verschillen helder op een rij te zetten, ontstaat een gedeeld beeld van de impact, kansen en aandachtspunten die met deze transitie gepaard gaan.

4.1 DE CONNECTIE

DE CONNECTIE	**Was**	**Wordt**
Bedrijfsvoering		
Taken	Taken conform PDC Bedrijfsvoeringstaken Bedrijfsbureau	Taken conform PDC Bedrijfsvoeringstaken BB afgestemd
Organisatie	Zelfstandige juridische entiteit	Cluster De Connectie bij de gemeente Arnhem

Medewerkers	In dienst bij de Connectie
	• Huidige organisatiestructuur
	• Taken en verantwoordelijkheden
	  • Bedrijfsbureau
	  • Arbeidsvoorwaarden
	  • Mandaat van Directeur
		In dienst bij de gemeente Arnhem
		• Huidige structuur ingepast in de gemeente Arnhem binnen het Cluster De Connectie
		• Taken en verantwoordelijkheden nagenoeg hetzelfde (excl. MAS en bodes)
		• Voor medewerkers Bedrijfsbureau afstemming met Cluster Bedrijfsvoering
		• Bij functies die slechts eenmaal belegd kunnen worden is het van belang dat zorgvuldige afwegingen worden gemaakt in samenwerking met de betrokken medewerker(s), leidinggevenden, P&O en juridische adviseurs. Het juridische uitgangspunt volgens de Wet Overgang van Onderneming (OVO) is dat functies en arbeidsvoorwaarden in beginsel worden behouden, tenzij sprake is van een objectieve organisatorische noodzaak tot wijziging.
		• Mandaat Directeur (wordt clustermanager) blijft nagenoeg gelijk.

Juridische zaken	Bedrijfsvoeringsorganisatie conform WGR met eigen bestuur	Enkelvoudige Centrumregeling, centrumgemeente is Arnhem
P &O/ Beleid	Zelfstandig beleid	Volgend op Concernbeleid Arnhem
ICT Informatie	Eigen/ zelfstandige inrichting	Integratie in ICT omgeving Arnhem
Financiën	Eigen P&C met jaarstukken	Integratie in P&C cyclus Arnhem
Medezeggenschap	OR De Connectie.	OR gemeente Arnhem. In afstemming met de ondernemingsraad wordt gekozen voor een model met geoormerkte OR-zetels voor zowel medewerkers van Arnhem als van De Connectie. Deze opzet geldt vanaf de overgangsdatum. Bij onvoldoende kandidaten mogen zetels onderling

		worden aangevuld. De definitieve samenstelling wordt vastgesteld in de OR-verkiezingen van begin 2026. De Connectie komt geen moment zonder medezeggenschap te zitten, dat is het uitgangspunt.
Huisvesting	Huisvesting in het Stadskantoor.	De Connectie blijft in het stadskantoor; beheer & onderhoud vallen onder Arnhem
Dienstverlening		
Diensten	Diensten conform PDC	Diensten conform PDC
Organisatie		
Zeggenschap	Bestuur 3 gemeenten, OGO	Gemeente Arnhem
Governance basis dienstverlening	Vertegenwoordigd in OGO Vertegenwoordigd in RCIOO Vertegenwoordigd in REAT	Conform hoofdstuk Basis dienstverlening zoals beschreven in Invlechtingsplan en uitgangspunten.
Governance Innovatie en ontwikkeling	Vertegenwoordigd in OGO Vertegenwoordigd in RCIOO Vertegenwoordigd in REAT	Afgesproken uitgangspunten ten aanzien van Bestuur
Financiën Dienstverlening		
Verrekenmodel	Lumpsum basis dienstverlening, maatwerk, projectbasis	Kostprijsmodel basis dienstverlening, meer- en minderwerk, maatwerk, projectbasis
Prijs basis dienstverlening Gemeenten	Exploitatiekosten begroot 2024	Exploitatiekosten begroot 2024 idem
Maatwerk	Maatwerk naast Lumpsum	Definitie is afgesproken, niet PDC
Meer en minderwerk		Definities zijn afgesproken, meer of minder binnen PDC
Bijzonderheden		

4.2 DE GEMEENTE RHEDEN

Gastgemeente	Was	Wordt
Bedrijfsvoering		
Taken	Bestuur en verantwoordelijk	Afnemer
Organisatie	Vertegenwoordigd in Bestuur Vertegenwoordigd in OGO Vertegenwoordigd in RCIOO Vertegenwoordigd in REAT	Deelname en inbreng in strategische- en tactische adviesraad met streven naar consensus.
Medewerkers	MAS medewerkers via De Connectie	MAS medewerkers die voor Rheden werken komen in dienst. Dit geldt ook voor de bodes.
Juridische zaken	Bedrijfsvoering organisatie conform WGR met eigen bestuur 1 van de 3 eigenaren en risicodragend	Enkelvoudige Centrumregeling, gemeente Arnhem is centrumgemeente. Gastgemeenten zijn: • Afnemer • Drie gemeenten samenwerking in partnership
ICT Informatie	Regionaal beleid.	Eigen beleid in afstemming met uitbesteding aan de Connectie met de bijbehorende strategische roadmap.
Financiën	Eigen P&C met jaarstukken De Connectie Als eigenaar van De Connectie verantwoordelijk voor resultaat De Connectie. Saldo in resultaat Gemeente.	Integratie in P&C cyclus Arnhem. Arnhem is verantwoordelijk voor resultaat. Met hebben van een Cluster De Connectie kunnen wij separaat blijven rapporteren en de kostprijs blijven bepalen en monitoren. Dat maakt dat verantwoording en rapportages naar de gemeente mogelijk is en verbetert.
Dienstverlening		
Diensten	Diensten conform PDC	Diensten conform PDC en DVO
Organisatie	Demand- supply organisatie	Contractmanagement krijgt meer aandacht conform afspraken Demand-supply organisatie light
Zeggenschap	•Vertegenwoordigd in Bestuur •Vertegenwoordigd in OGO •Vertegenwoordigd in RCIOO •Vertegenwoordigd in REAT	Consensus is het streven, maar dit is niet de beslisregel. Arnhem is verantwoordelijk, risicodragend en is beslissingsbevoegd. Gemeente Arnhem houdt rekening met het beleid van de gastgemeente bij de uitvoering van de dienstverlening. Uitgangspunten Besturing zijn afgesproken en vastgelegd. Uitwerking vindt gezamenlijk plaats en is klaar in Q3 2025.

Governance basis dienstverlening	Loopt nu via het OGO en RCIOO met regionale besluitvorming	Conform Dienstverlening Invlechtingsplan en uitgangspunten Besturing
Governance Innovatie en ontwikkeling	Loopt nu via het OGO en RCIOO met regionale besluitvorming	Governance wordt op basis van de uitgangspunten gezamenlijk vormgegeven die past bij de nieuwe situatie. Wordt uitgewerkt. Uitgangspunten Besturing zijn afgesproken en vastgelegd. Uitwerking vindt gezamenlijk plaats en is klaar in Q3 2025. Zie ook zeggenschap.
Financiën Dienstverlening		
Verrekenmodel	Lumpsum basis dienstverlening , maatwerk, projectbasis	Kostprijsmodel basis dienstverlening, meer- en minderwerk, maatwerk, projectbasis
Prijs basis dienstverlening Gemeenten	Exploitatiekosten begroot 2024	Exploitatiekosten begroot 2024 idem
Afgesproken vergoeding obv 2024 inclusief afspraak correctie	€ 8.635.000	€ 8.254.000 **Dat is € 381.000 minder**
Afgesproken correctie		**Structureel € 381.000 in mindering**
Maatwerk	Is mogelijk binnen kaders	Blijft mogelijk binnen kaders
Meer en minderwerk	Lumpsum	Conform afgesproken kostprijsmodel
Bijzonderheden		

4.3 DE GEMEENTE RENKUM

Gastgemeenten	Was €	Wordt
Bedrijfsvoering		
Taken	Bestuur en verantwoordelijk	Afnemer
Organisatie	Vertegenwoordigd in Bestuur Vertegenwoordigd in OGO Vertegenwoordigd in RCIOO Vertegenwoordigd in REAT	Deelname en inbreng in strategische- en tactische adviesraad met streven naar consensus.
Medewerkers	MAS medewerkers via De Connectie	MAS medewerkers die voor Renkum werken komen in dienst. Dit geldt ook voor de bodes.
Juridische zaken	Bedrijfsvoeringsorganisatie conform WGR met eigen bestuur 1 van de 3 eigenaren en risicodragend	Enkelvoudige Centrumregeling, gemeente Arnhem is centrumgemeente. Gastgemeenten zijn: • Afnemer • Drie gemeenten samenwerking in partnership
ICT Informatie	Regionaal beleid.	Eigen beleid in afstemming met uitbesteding aan de Connectie met de bijbehorende strategische roadmap.
Financiën	Eigen P&C met jaarstukken Als eigenaar van De Connectie verantwoordelijk voor resultaat De Connectie. Saldo in resultaat Gemeente.	Integratie in P&C cyclus Arnhem . Arnhem is verantwoordelijk voor resultaat. Met hebben van een Cluster De Connectie kan Arnhem separaat rapporteren en de kostprijs blijven bepalen en monitoren. Dat maakt dat verantwoording en rapportages naar de gemeente mogelijk is en verbetert. Afname conform afgesproken prijs en voorwaarden.
Dienstverlening		
Diensten	Diensten conform PDC	Diensten conform PDC en DVO
Organisatie	Demand- supply organisatie	Contractmanagement krijgt meer aandacht conform afspraken Basisdienstverlening
Zeggenschap	•Vertegenwoordigd in Bestuur •Vertegenwoordigd in OGO •Vertegenwoordigd in RCIOO •Vertegenwoordigd in REAT	Consensus is het streven, maar dit is niet de beslisregel. Arnhem is verantwoordelijk en is beslissingsbevoegd. Gemeente Arnhem houdt rekening met het beleid van de gastgemeente bij de uitvoering van de dienstverlening.

		Uitgangspunten Besturing zijn afgesproken en vastgelegd. Uitwerking vindt gezamenlijk plaats en is klaar in Q3 2025.
Governance basis dienstverlening	Loopt nu via het OGO en RCIOO met regionale besluitvorming	Conform Dienstverlening Invlechtingsplan en uitgangspunten Besturing
Governance Innovatie en ontwikkeling	Loopt nu via het OGO en RCIOO met regionale besluitvorming	Governance wordt op basis van de uitgangspunten gezamenlijk vormgegeven die past bij de nieuwe situatie. Wordt uitgewerkt. Uitgangspunten Besturing zijn afgesproken en vastgelegd. Uitwerking vindt gezamenlijk plaats en is klaar in Q3 2025. Zie ook zeggenschap.
Financiën Dienstverlening		
Verrekenmodel	Lumpsum basis dienstverlening , maatwerk, projectbasis	Kostprijsmodel basis dienstverlening, meer- en minderwerk, maatwerk, projectbasis
Prijs basis dienstverlening Gemeenten	Exploitatiekosten begroot 2024	Exploitatiekosten begroot 2024 idem
Afgesproken vergoeding obv 2024 inclusief correctie	€ 5.164.000	€5.236.000, dat is € 72.000 meer
Afgesproken correctie		**Structurele aanpassing € 72.000**
Maatwerk	Is mogelijk binnen kaders	Blijft mogelijk binnen kaders
Meer en minderwerk	Lumpsum	Conform afgesproken kostprijsmodel
Bijzonderheden		

4.4 GEMEENTE ARNHEM

Centrumgemeente Arnhem	Was	Wordt
Bedrijfsvoering		
Taken	Bestuur en verantwoordelijk	Eigenaar
Organisatie	• Vertegenwoordigd in Bestuur • Vertegenwoordigd in OGO • Vertegenwoordigd in RCIOO • Vertegenwoordigd in REAT	Beleid Cluster Bedrijfsvoering Uitvoering Cluster De Connectie Directeur Bedrijfsvoering Overlegstructuur Governance en ontwikkeling Visie, strategie en beleid
Medewerkers	MAS medewerkers via De Connectie	MAS medewerkers voor de gemeente Arnhem komen in het cluster De Connectie en gaan per 1-1-26 'as-is' over.
Juridische zaken	Bedrijfsvoeringsorganisatie conform WGR met eigen bestuur 1 van de 3 eigenaren en risicodragend	Enkelvoudige Centrumregeling met als centrum gemeente Arnhem Enige eigenaar en risicodragend
P &O	Opdrachtgever PSA	Afstemming met HR-beleid De Connectie en functionele samenwerking met BB
ICT Informatie	Regionaal beleid	Afstemming/ ICT Informatiebeleidsplan Arnhem met consultatie en afstemming andere gemeenten
Financiën	Afnemer van de Connectie tegen lumpsum betaling	Integratie in P&C cyclus Arnhem. Integratie in de financiële administratie van de gemeente Arnhem
Medezeggenschap	OR gemeente Arnhem.	In afstemming met de ondernemingsraad wordt gekozen voor een model met geoormerkte OR-zetels voor zowel medewerkers van Arnhem als van De Connectie. Deze opzet geldt vanaf de overgangsdatum. Bij onvoldoende kandidaten mogen zetels onderling worden aangevuld. De definitieve samenstelling wordt vastgesteld in de OR-verkiezingen van begin 2026. De Connectie komt geen moment zonder medezeggenschap te zitten, dat is het uitgangspunt.
Dienstverlening		
Diensten	Diensten conform PDC	Diensten conform PDC. Eindverantwoordelijk voor levering conform.
Organisatie	Demand- supply organisatie	Contractmanagement conform afspraken met verantwoording. Demand-organisatie vanuit de afdelingen Bedrijfsvoering. Operationeel Tactisch
Zeggenschap	•Vertegenwoordigd in Bestuur •Vertegenwoordigd in OGO	Arnhem heeft de regie op de bedrijfsvoering en dienstverlening van de Connectie.

	•Vertegenwoordigd in RCIOO •Vertegenwoordigd in REAT	
Governance basis dienstverlening		Contractmanagement conform afspraken met verantwoording.
Governance Innovatie en ontwikkeling	Loopt nu via het OGO en RCIOO met regionale besluitvorming	Governance wordt op basis van de uitgangspunten gezamenlijk vormgegeven die past bij de nieuwe situatie . Wordt uitgewerkt.
Financiën Dienstverlening		
Verrekenmodel	Lumpsum basis dienstverlening, maatwerk, projectbasis	Kostprijsmodel basis dienstverlening, meer- en minderwerk, maatwerk, projectbasis
Prijs basis dienstverlening Gemeenten	Exploitatiekosten begroot 2024	Exploitatiekosten begroot 2024 idem
Afgesproken vergoeding obv 2024	€ 37.023.000	€37.332.000 dat **is €309.000 meer**
Afgesproken correctie		**Structureel € 309.000 euro meer**
Maatwerk	Is mogelijk binnen kaders	Blijft mogelijk binnen kaders
Meer en minderwerk	Lumpsum	Conform afgesproken kostprijsmodel
Bijzonderheden		

5 FINANCIËN

5.1 ALGEMEEN

In dit hoofdstuk wordt nader ingezoomd op de financiële uitgangspunten, afspraken en verrekeningen die voortvloeien uit de omvorming van de Connectie.

5.2 BEDRIJFSVOERING

Met ingang van 1 januari 2026 worden de financiën van de Connectie samengevoegd met die van de gemeente Arnhem. Bij deze omvorming moet ten aanzien van de financiën rekening worden gehouden met de volgende aspecten.

5.2.1 BALANS

De balansposten, winst & verliesrekening, bankrekeningen e.d. van de Connectie worden met ingang van 1 januari 2026 samengevoegd met die van de gemeente Arnhem.

5.2.2 DOCUMENTEN P&C-CYCLUS

In de nieuwe situatie kent De Connectie formeel geen eigen begroting en jaarrekening meer. De begroting en jaarrekening van De Connectie worden dan opgenomen in de P&C-cyclus van de gemeente Arnhem in afstemming met de P&C cyclus van de gemeente Renkum en Rheden. Dit wordt in de voorbereiding en uitvoering afgestemd.

Uitgangspunt is dat de invlechting in de begroting 2026 wordt vormgegeven. Dit kan bij de primitieve begroting (proces start al voor de zomer van 2025) of met een begrotingswijziging tot uiterlijk 31 december 2026.

5.2.3 ACCOUNTANT

Het contract met de accountant van de Connectie loopt tot 31 december 2026. De afwikkeling van de jaarrekening 2025 van de Connectie loopt naar verwachting door tot medio 2026. De controlewerkzaamheden zullen met ingang van begrotingsjaar 2026 ondergebracht moeten worden bij de accountant van de gemeente Arnhem.

5.2.4 KADERS EN RICHTLIJNEN

De kader stellende en richtinggevende documenten van de Connectie worden in lijn gebracht met die in Arnhem en daar waar er verschillen worden geconstateerd, wordt de (financiële) impact in beeld gebracht.

5.2.5 FISCALITEITEN

Voor een nadere uitwerking van de fiscale effecten van de omvorming wordt verwezen naar paragraaf 7.3.5 in het invlechtsingsplan.

5.2.6 AANBESTEDING FINANCIEEL PAKKET (UNIT 4)

De huidige aanbieder van het financiële pakket (Unit 4) heeft aangegeven per 31 december 2026 de huidige inrichting (on-premise software) niet meer te ondersteunen. Gelet op de intentie om de Connectie per 1 januari 2026 onder te brengen bij de gemeente Arnhem enerzijds, en het traject rondom de keuze voor een (nieuw) financieel pakket anderzijds, is de wens uitgesproken om dit proces en de organisatorische omvorming

en invlechting zo min mogelijk gelijktijdig te laten plaatsvinden. In overleg met de leverancier wordt een scenario onderzocht waarbij de impact op de omvorming zo beperkt mogelijk is.

De Meerjarenprogrammabegroting 2025-2028 (MJPB 2025-2028) van De Connectie is als uitgangspunt gebruikt. De MJPB 2025-2028 presenteert een overzicht van de plannen voor de komende jaren. Als uitvoeringsorganisatie volgt de Connectie nauwlettend het beleid van de gemeenten. Deze begroting geeft inzicht hoe met de beschikbare middelen de gezamenlijke doelen worden bereikt. Het is een begroting die ondersteunt om het werk effectief uit te voeren en gezamenlijk de gewenste resultaten te behalen.

		Begroting 2025	Begroting 2026	meerjarenraming 2027	2028
Bedragen x 1.000 euro					
MJPB 2025-2028	**I/S**				
Totaal lasten		54.377	54.160	53.972	53.972
Totaal baten		-54.398	-54.181	-53.993	-53.993
Primitieve begroting na interne kaderwijzigingen		**-21**	**-21**	**-21**	**-21**
Totaal lasten na kadercorrecties		54.919	54.565	54.377	54.377
Totaal baten na kadercorrecties		-54.940	-54.587	-54.399	-54.399
Primitieve begroting na kadercorrecties		**-21**	**-21**	**-21**	**-21**

In de Begroting 2025 van de Connectie heeft het bestuur zich geconformeerd aan het door de deelnemende gemeente vastgestelde uitgangspunt om de lonen en prijzen te indexeren met 3,5%. Dit heeft tot een taakstelling in de begroting van de Connectie geleid van 1,1 miljoen. De deelnemende gemeenten hebben in samenwerking met De Connectie invulling gegeven aan deze taakstelling door inhoudelijke keuzes te maken ten aanzien van de dienstverlening. De taakstelling is verwerkt in de Begroting 2025 en verder. In de Begroting 2026 heeft het bestuur te geconformeerd aan een indexatie voor loon- en prijsontwikkelingen van 2,7%.

5.3 DIENSTVERLENING

5.3.1 ALGEMEEN

Het uitgangspunt voor het hostingsmodel is dat het kostprijsmodel gehanteerd gaat worden als intern sturingsinstrument en als basis voor de verrekening van de geleverde producten en diensten door De Connectie aan haar klanten. Hantering van het kostprijsmodel houdt in dat kosten tot stand komen, op basis van de vastgestelde leveringseenheden, door Productprijs x Leveringsaantallen. Hiermee wordt niet langer de lumpsum methodiek gehanteerd voor de kostenverrekening.

De opgenomen tabellen in de toelichting van het intentiebesluit zijn opnieuw getoetst en zijn conform de begroting 2024 en de opzet van het kostprijsmodel. De onderliggende berekeningen sluiten aan en zijn conform de gemaakte afspraken berekend.

5.3.2 KOSTPRIJS BASIS DIENSTVERLENING

Binnen het kostprijsmodel vallen de generieke en specifieke dienstverlening binnen de afgesproken kaders zoals in de PDC d.d. juni 2025 wordt vastgelegd.

De gemeente Arnhem zal de instandhoudingskosten aan de gemeente Rheden en Renkum niet doorberekenen als toeslag op de kostprijzen. Deze instandhoudingskosten neemt de gemeente Arnhem conform het intentiebesluit voor eigen rekening.

Instandhoudingskosten bestaan uit de volgende componenten:

- Concernoverhead;
- Bedrijfsbureau;
- Managers;
- Verbruik van De Connectie zelf.

De kostprijsberekening is niet opgenomen in het invlechtingsplan, maar is in detail verstrekt aan de gemeenten op basis van transparantie en vertrouwen.

In onderstaande tabel worden voor iedere gemeente de structurele financiële effecten getoond van de doorbelasting van gastheergemeente Arnhem naar de gastgemeenten Renkum en Rheden bij een enkelvoudige centrumregeling (ECR)(bedragen zijn x € 1.000, gebaseerd op begroting 2024, exclusief incidentele bijdragen, doorbelasting aan derden en effect uitplaatsing Management Support taken).

Gemeente	Lumpsum bedrag huidig (€)	Lumpsum percentage huidig (%)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (€)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (%)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (€)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (%)
Arnhem	37.023	72,8	32.530	65,0	37.332	73,5
Renkum	5.164	10,2	6.898	13,8	5.236	10,3
Rheden	8.635	17,0	10.597	21,2	8.254	16,2
TOTAAL	50.822	100,0	50.024	100,0	50.822	100,0

Wanneer de verschillen in bedragen worden uitgedrukt, ontstaat het volgende beeld:

Gemeente	A		b		c	
	Lumpsum bedrag huidig (€)	Lumpsum percentage huidig (%)	Kostprijs-model bij voortzetten BVO (€) [1]	Verschil bij voortzetten BVO (€)	Kostprijs-model bij omvorming naar ECR (€)	Verschil bij omvorming naar ECR (€)
Arnhem	37.023	72,8	32.530	-4.493	37.332	309
Renkum	5.164	10,2	6.898	1.734	5.236	72
Rheden	8.635	17,0	10.597	1.962	8.254	-381
TOTAAL	50.822	100,0	50.024	-798	50.822	0

[1] Het totaalbedrag wijkt af van de andere kolommen omdat toepassing van het kostprijsmodel ook effect heeft op de doorbelaste kosten op producten die derden afnemen (die daardoor in dit geval meer moeten betalen) en omdat voor een reëel beeld de kosten voor de incidentele inzet van ICT-projectleiders uit de opstelling is verwijderd.

De bovengenoemde getallen zijn gebaseerd op de begroting van 2024 met de leveringseenheden van 2023. Na de goedkeuring van de eerste bestuursrapportage 2025 wordt door De Connectie de herberekening gemaakt van de prijs en leveringsaantallen. Hierin zal het effect van de overplaatsing van de medewerkers van MAS en de bodes naar de gemeente Rheden en Renkum extracomptabel worden meegenomen. De afgesproken bezuinigingen in 2025 ev zijn verwerkt in de begroting en worden daarmee ook automatisch meegenomen in de kostprijsberekening. We hebben de principe afspraak dat de prijs 1x per jaar bij begroting wordt vastgesteld. Het effect van herberekening kan zijn dat als gevolg van wijzigingen (bijvoorbeeld de stijging of daling van leveringsaantallen) de kosten stijgen of dalen. Dit risico is geïdentificeerd in de risicoanalyse.

5.3.3 FINANCIEEL EFFECT VOOR DE GEMEENTEN

Uit de verschillenanalyse is eerder gebleken, dat de huidige lumpsum-verdeling waar afgelopen jaren mee is gewerkt niet past bij het kostprijsmodel zoals die in een Wgr-bedrijfsvoeringsorganisatie gebruikelijk is. Op basis van integrale verdeling van alle kosten zouden de gemeenten Renkum en Rheden aanzienlijk meer moeten betalen dan nu en de gemeente Arnhem minder dan nu (kolom b).

In een hostingsmodel (enkelvoudige centrumregeling) ligt dit anders, omdat daar het eigenaarschap en de daarmee samenhangende instandhoudingskosten bij de centrumgemeente liggen en de gastgemeenten een kostprijs vergoeden op basis van de meerkosten van de door hen afgenomen diensten. Als we dat toepassen op de huidige begroting van De Connectie dan ontstaat de verdeling zoals weergegeven in de derde kolom van bovenstaande tabel (kolom c).

Daarin is te zien dat de kostenverdeling bij het hostingsmodel (enkelvoudige centrumregeling) ongeveer overeenkomt met de bedragen uit de afgelopen jaren gehanteerde lumpsum-kostenverdeling. Dit betekent dat de voorgestelde overgang naar het hostingsmodel voor de drie gemeenten tot nagenoeg dezelfde kostenverdeling leidt als in de huidige situatie:

- **De gemeente Rheden** gaat afgerond € 8,3 miljoen betalen in plaats van € 8,6 miljoen;
- **De gemeente Renkum** gaat afgerond € 5,2 miljoen betalen in plaats van € 5,1 miljoen;
- **De gemeente Arnhem** gaat afgerond € 37,3 miljoen betalen in plaats van € 37,0 miljoen.

Dit laatste komt nagenoeg overeen met wat de gemeente Arnhem de afgelopen jaren heeft betaald én met wat de gemeente Arnhem aan kosten zou hebben in het denkbeeldige geval dat er geen samenwerking meer zou zijn (aangezien de gemeente Arnhem ook dan de instandhoudingskosten zelf zou moeten betalen)

Anderzijds zou het zuiver hanteren van het kostprijsmodel bij de huidige Wgr-bedrijfsvoeringsorganisatie voor Renkum en Rheden een onoverkomelijke kostenstijging inhouden (€ 1,7 miljoen respectievelijk € 2,0 miljoen). Voor die gemeenten een extra reden om te kiezen voor een hostingsmodel met Arnhem als gastheer (enkelvoudige centrumregeling).

De in de Begroting 2026 van de Connectie opgenomen bedragen wijken af van bovengenoemde bedragen. Enerzijds wordt dit veroorzaakt door (per gemeente) overeengekomen kadercorrecties en anderzijds door de toegepaste indexatie voor loon- en prijscompensatie.

5.3.4 UITTREDING

In geval dat een van de gemeenten, met inachtneming van de opzegtermijn bij uittreding conform de regeling, uittreedt is het van belang dat er een impactanalyse wordt gemaakt. De financiële, juridische, personele en organisatorische consequenties worden, binnen zes maanden na opzegging, door het college van de centrumgemeente in een uittredingsplan in kaart gebracht. Bij het in kaart brengen van deze consequenties is een onafhankelijke deskundige betrokken.

Bij uittreding zullen de kosten van uittreding en de eventuele frictiekosten als gevolg van uittreding voor rekening van de uittredende gemeente komen. Tot deze uittredingskosten behoren:

- de incidentele kosten die rechtstreeks verband houden met de ontvlechting van deze gemeente uit de regeling;
- de kosten die verband houden met de (afbouw van de) ontstane overcapaciteit.

Tot deze kosten behoren dan niet de instandhoudingskosten. Verdere uitwerking is terug te vinden in artikel 14 van de Enkelvoudige Centrumregeling (ECR).

5.4 KOSTEN OMVORMING

Met het omvormingsproces gaan incidentele kosten gepaard. Dit zijn de onderzoekskosten, projectkosten en de inrichtingskosten.

Er is een overkoepelende businesscase (€ 25.000), een invlechtingsplan (€ 50.000) en een opheffingsplan (€ 25.000) opgesteld. De totale kosten daarvan zijn initieel begroot op € 100.000. De kosten voor het opstellen van het invlechtingsplan komen voor rekening van de beoogde gastheergemeente, de kosten voor de overkoepelende businesscase en het opheffingsplan komen voor rekening van de deelnemers in De Connectie naar rato van de (huidige) percentuele verdeling in de basisdienstverlening (zie onderstaande tabel).

Gemeente	*Arnhem*	*Renkum*	*Rheden*	*Totaal*
Overkoepelende business case	€ 18.212	€ 2.540	€ 4.248	€ 25.000
Invlechtingsplan	€ 50.000			€ 50.000
Opheffingsplan	€ 18.212	€ 2.540	€ 4.248	€ 25.000

De onderzoekskosten, betreffende het opheffingsplan, het invlechtingsplan en de overkoepelende businesscase, zijn in beeld gebracht. De projectorganisatie heeft een bovengemiddelde inspanning geleverd om dit resultaat inclusief de voorbereiding op de bestuurlijke besluitvorming te realiseren. De onderzoekskosten zullen conform begroting worden verrekend.

In het omvormingsplan is een liquidatiebegroting voor de omvorming van De Connectie opgenomen. Deze werd door Proof Adviseurs begroot op €710.000. De financiële paragraaf is door het bestuur voor kennisgeving aangenomen en afgesproken is dat de kosten in samenhang met de kosten voor invlechting bekeken gaan worden. Ook is afgesproken dat deze kosten door de drie gemeenten gedragen gaan worden. Voorgesteld wordt om de kosten te dekken uit de stelpost **kapitaalslasten** zodat de gemeenten zelf hier geen dekking meer voor hoeven te vinden.

Na afronding van het invlechtingsplan en het opstellen van het uitvoeringsplan voor de invlechting worden de met de transitie gepaard gaande projectkosten in beeld gebracht en afgestemd met de deelnemers in de Connectie. De inrichtingskosten komen voor rekening van de gastheergemeente. Daar waar de project- en inrichtingskosten tot een hogere bijdrage leiden dan waarbij in het intentiebesluit rekening is gehouden, zal hierover via de reguliere P&C-cyclus (turap-2) worden gerapporteerd.

6 RISICOANALYSE

6.1.1 RISICOANALYSES INVLECHTING

In de nota “Risicomanagement en weerstandsvermogen” van de gemeente Arnhem zijn ten aanzien van grote risicovolle projecten/voorstellen aanvullende afspraken gemaakt. In de raadsbrief over grote risicovolle projecten bij de gemeente Arnhem is afgesproken extra aandacht te besteden aan risicomanagement bij dit soort projecten. Wanneer wordt voldaan aan een aantal criteria wordt er een onafhankelijke, los van de projectorganisatie staande, risicoanalyse uitgevoerd. Het team Audit en Risicomanagement van de gemeente Arnhem heeft dit uitgevoerd.

De risicoanalyses voor de Invlechting van De Connectie zijn gemaakt door de Gastgemeenten en voor het totaal Project inclusief Gastgemeente. Er zijn twee aparte matrices opgesteld. De analyses zijn in de bijlagen toegevoegd. De risico’s zijn in de stuurgroepen besproken. Er zijn risicobeperkende maatregelen genomen om de onzekerheden te beperken.

6.1.2 BEDRIJFSRISICO’S ARNHEM

De bedrijfsrisico’s zoals beschreven in de begroting 2025 van De Connectie zijn besproken en afgestemd. Vastgesteld is dat dit aanwezige en legitieme risico’s zijn die in de begroting van de gemeente Arnhem in het weerstandvermogen zijn opgenomen. Het bedrag blijft nagenoeg gelijk als we rekening houden met de overlap in het afdekken van de risico’s.

6.1.3 RISICOVERANTWOORDELIJKHEID

In basis is de gemeente Arnhem risicodrager voor risico’s die optreden op grond van de basisdienstverlening. Dit geldt ook voor schommelingen in productprijzen in het lopende contractjaar. Ten aanzien van specifieke risico’s in relatie tot projecten moeten er voorafgaand afspraken gemaakt worden over financiën en risico’s.

Als gedurende beginperiode van twee jaar na de omvorming onverwachte tegenvallers optreden met financiële consequenties die betrekking hebben op de periode voor 1 januari 2026, gaat de gastheergemeente in overleg met de gastgemeenten. Immers tot 1 januari 2026 waren de 3 gemeenten eigenaar. De kans dat dit gebeurt is vrij gering, maar het risico dient wel benoemd te worden.

7 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Iedere belanghebbende partij kan de check maken of aan alle relevante criteria om tot een positief advies te komen voor besluitvorming is voldaan. Binnen de projectstructuur heeft toetsing en afstemming plaatsgevonden. De onderstaande tabellen geven overzicht en zijn behulpzaam bij het beantwoorden van de vraag.

Vereisten voor Gastgemeenten	Renkum	Rheden
Documenten aanwezig (ECR, PDC, IP, BC, basis voor DVO)		
Afgestemd Invlechtingsplan in relatie tot dienstverlening		
Afgestemd Overkoepelende business case		
Afstemming over zeggenschap en besturing (basis, innovatie & ontwikkeling)		
Duidelijkheid over Financiën		
Continuïteit van dienstverlening		
Verschillen en verandering zijn inzichtelijk		

Vereisten voor Gastheergemeente en De Connectie	Arnhem	De Connectie
Documenten aanwezig en voldoende		
Afgestemd Invlechtingsplan		
Overkoepelende business case afgestemd		
Afstemming over zeggenschap en besturing (basisdienstverlening, innovatie & ontwikkeling). Uitgangspunten liggen vast.		
Impact Financiën voor zowel bedrijfsvoering als dienstverlening duidelijk • Kostprijsmodel getoetst (juist, volledig en betrouwbaar) • Bedrijfsexploitatie impact		
Continuïteit van dienstverlening		
Bedrijfsvoeringsrisico's goed getoetst en inzichtelijk		
Overname contracten goed getoetst		
AS- IS overgang als organisatie-eenheid		
Medewerkers belang 'as-is'		
Basisafspraken samenwerking Beleid en Uitvoering Cluster BV Arnhem		
Verschillen en verandering zijn inzichtelijk		

8 BIJLAGEN

8.1 RISICOANALYSE PROJECT

De belangrijkste risico's.

Risico / Gebeurtenis	Toelichting	Beheersmaatregel
Organisatorisch		
Beoogde effecten van de omvorming van De Connectie worden niet bereikt	De Connectie heeft zich de afgelopen jaren goed ontwikkeld en veel bereikt. Dit is ook vastgesteld in het laatste gebruiker onderzoek waaruit is gebleken dat de kwaliteit van dienstverlening (heel) goed is. **Om de uitdagingen in de toekomst beter aan te kunnen gaan, de ontwikkelingen van producten en diensten sneller te laten verlopen, maar bovenal sneller (bestuurlijke) besluiten te kunnen nemen en uitvoeren** is de intentie uitgesproken om de organisatie aan te passen naar het model met één eigenaar. Het risico bestaat dat deze effecten niet zullen worden bereikt omdat De Connectie als onderdeel van de gemeente Arnhem niet voldoende prioriteit krijgt (en slagkracht heeft) voor de benodigde ontwikkelingen van producten en diensten. Daarnaast is het de vraag of in een grotere organisatie met meer lagen er sneller besluiten worden genomen en er eerder tot uitvoering wordt overgegaan.	Er wordt een invlechtingsplan, businesscase en ontwerpregeling voor de inbedding van de Connectie in de gemeente Arnhem opgesteld. Hierin zullen ook de randvoorwaarden worden opgenomen om het oorspronkelijke doel van deze beweging te kunnen bereiken. Dit dient voortdurend gemonitord te worden (op de doelstellingen die zijn afgesproken) in hoeverre dit allemaal gerealiseerd wordt. Indien dit niet wordt gehaald zal dit vroegtijdig gesignaleerd worden. Een goede inrichting van de governance is van groot belang. Afspraak is dat dit voor 1 januari goed is uitgewerkt.
Interpretatieverschillen wat allemaal onder 'as-is' overgaat en tot wanneer en welke afspraken zijn/worden gemaakt.	Het uitgangspunt van de overgang 'as-is' is aangegeven; taken, systemen, organisatie en personeel gaan geheel en ongedeeld over naar de gemeente Arnhem. Een belangrijke gedachte hierbij is dat vanuit een centrumgemeente er doeltreffender kan worden georganiseerd en gestuurd. Met name bestuurlijk. Vanuit de nieuwe governance wordt er een grotere slagkracht en flexibiliteit verwacht. Onzekerheden over het moment vanaf en de wijze waarop een eventuele efficiëntere en effectievere bedrijfsvoering kan en mag worden doorontwikkeld kunnen voor verschil van inzicht zorgen.	In het invlechtingsplan wordt beschreven wat er onder 'as-is' wordt verstaan. De PDC wordt gecontroleerd en geactualiseerd, alle contracten en systemen zijn geïnventariseerd en de formatie is in beeld. Er worden afspraken gemaakt over de functionele samenwerking. Dit om bijvoorbeeld een ander bijkomend effect te kunnen realiseren om de bedrijfsvoering efficiënter en effectiever te gaan organiseren. Van belang is hierbij wel duidelijkheid te creëren voor de Connectie en de gemeente Arnhem welke functionele werkafspraken nodig zijn om na 1 januari 2026 tot een efficiëntere en effectievere bedrijfsvoering leiden en wat daarna de mogelijkheden en beperkingen zijn. Dit om er voor te zorgen dat het verwachtingenmanagement gelijk is. Dit is een benoemde vervolgactie die benoemd is in het invlechtingsplan.
Inhoudelijk		
Andere (visie op) dienstverlening door verdere harmonisatie en strategie na 1 januari 2026 (andere visie op de samenwerkingsfilosofie)	Hoewel de samenstelling van het takenpakket initieel niet lijkt te wijzigen is het mogelijk dat de producten en diensten na 1 januari wijzigen als gevolg van een verdere harmonisatieslag, innovatie en/of een gewijzigde strategie. Dit kan een verschil in de uitvoering en visie op de dienstverlening betekenen en ook voor alle partijen financiële consequenties hebben en andere verwachtingen creëren waar geen rekening mee is gehouden.	Van belang is dat het huidige producten- en dienstenaanbod (producten en dienstencatalogus) in principe 'as-is' wordt gecontinueerd. Hierbij is het van belang dat voor alle partijen duidelijk is wat het ' huidige producten en dienstenaanbod' precies is en wat dus gecontinueerd wordt (voor dezelfde prijs). Voor met name de gastgemeenten zal duidelijk moeten worden hoe de 'nieuwe' kostprijsberekening vanaf 2026 tot stand komt. Hier kan dan rekening worden gehouden. Daarnaast wordt een governancestructuur uitgewerkt die is gebaseerd op gezamenlijk afgestemde kaders en uitgangspunten.
Continuïteit dienstverlening	De kwaliteit en omvang van de dienstverlening zal gedurende de periode van invlechting (en daarna) gecontinueerd moeten blijven. De kans is aanwezig dat door diverse omstandigheden dit niet gerealiseerd kan worden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk verloop van personeel.	Om vast te kunnen stellen of de kwaliteit en/of omvang van dienstverlening niet achteruit gaat zal een soort 0-situatie worden vastgesteld. Daarbij zullen vervolgens afspraken worden gemaakt over een escalatiemodel indien hieraan niet meer kan worden voldaan.
Financieel		
Bedrijfsvoeringsrisico	Zodra de gemeente Arnhem akkoord gaat me de transitie van de Connectie naar Arnhem (per 1 januari 2026) zal het formeel ook risicodragend worden voor de bedrijfsvoering van beide organisaties. De risico's die in de MJPB van De Connectie zijn opgenomen, zullen na 1 januari gaan rusten op de gemeente Arnhem. Dit kan tot mogelijk negatieve financiële consequenties voor Arnhem leiden omdat bij de Connectie geen weerstandsvermogen beschikbaar is. Een groot deel van de risico's is wel opgenomen in het gemeentebrede risicoprofiel van de gemeente Arnhem.	Bij de besluitvorming voor de transitie zal inzichtelijk worden gemaakt voor welke (extra) kosten en omvang de gemeente Arnhem verantwoordelijk wordt. Daarbij aangegeven dat er ook nog rekening moet worden gehouden met kosten ter dekking van de risico's van De Connectie (weerstandsvermogen die niet bij De Connectie beschikbaar is). De huidige risico's van De Connectie worden in de huidige situatie verdeeld over de Gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden en zijn bij die gemeenten opgenomen in het risicoprofiel van de drie gemeenten. De vraag is in hoeverre de risico's en daarmee het weerstandsvermogen van Rheden en Renkum worden overgedragen aan Arnhem. Daar moeten afspraken over worden gemaakt met Renkum en Rheden.
Realiseerbaarheid van project binnen de financiële kaders (voor de 3 gemeenten)	Er is een beperkt incidenteel budget beschikbaar voor de transitiefase (100K). Er is 25K beschikbaar voor de overkoepelende businesscase, 25K voor opheffinsplan en 50K voor het invlechtingsplan. Met uitzondering van het invlechtingsplan waarvoor gemeente Arnhem zelf verantwoordelijk is zullen de ander kosten volgens de huidige verdeling over de drie gemeenten worden verdeeld. Gezien de strakke planning en de mogelijke inzet van extern personeel bestaat de mogelijkheid dat al deze kosten niet binnen de gestelde kaders gerealiseerd kunnen worden.	Er is een project/programmabegroting opgesteld waarin alle incidentele kosten voor dit programma/project in kaart zijn gebracht. Op tijd zal gerapporteerd worden indien dit niet binnen het financiële kader kan worden gerealiseerd.
Structurele bijdragen van gemeenten aan de dienstverlening De Connectie	Bij het instellen van een Enkelvoudige Centrum Regeling voor de Connectie wordt uitgegaan van de volgende verdeling van kosten: gemeente Arnhem 37,3 mio, Rheden 8,6 mio en 5,2 mio voor Renkum. Deze is gebaseerd op de begroting 2024. Het risico bestaat dat er bij de overgang naar de gemeente Arnhem, per 1 januari 2026 er sprake zal zijn van een andere kostenverdeling per gemeente waarbij gemeenten meer moeten bijdragen dan de hiervoor genoemde bedragen. Hierbij is het risico dat, exclusief de indexering, er meer moet worden bijgedragen dan hierboven aangegeven.	Medio 2025 vindt een herberekening van de kostprijs plaats voor de begroting 2026 op basis van de leveringsaantallen uit 2024. De uitkomst hiervan wordt gedeeld en besproken.
Planning		
Te optimistische planning van doorlooptijden, procedures, onderzoeken en uitvoering.	De verwachting is dat het besluit tot transitie op tijd in alle raden wordt besloten om op 1 januari 2026 de Connectie in te bedden in de gemeente Arnhem. Hiervoor is een planning in de vorm van een spoorboekje gepresenteerd en naar alle raden gecommuniceerd. Het risico bestaat dat deze planning te optimistisch is en dat 1 januari 2026 niet gehaald wordt.	Op basis van de huidige inzicht en voortgang van het proces is het huidige spoorboekje aangepast. Uitgangspunt is en blijft om te sturen op transitie per 1 januari 2026. Er zal strak gestuurd worden op planning op basis van dit aangepaste spoorboekje. Ook zal er een scenario uitgewerkt moeten worden als 1 januari onverhoopt niet gehaald wordt.

8.2 RISICOANALYSE GASTGEMEENTEN

De belangrijkste risico's.

Risico / Gebeurtenis	Toelichting	Beheersmaatregel
Dienstverlening		
Onvoldoende duidelijk wat basis dienstverlening is en wat maatwerk	Uitgangspunt is dat Renkum en Rheden vanaf 1 januari 2026 de huidige producten en diensten ('as-is') blijven afnemen bij De Connectie. Deze as-is is vastgelegd in de producten- en dienstencatalogus (PDC). De huidige PDC is niet op alle onderdelen voldoende helder; dit zorgt voor onduidelijkheid bij de vraag wat onder de basis dienstverlening valt en wat maat- en meerwerk is. Bij een gewijzigde vorm van samenwerking en financiering is de urgentie (nog) groter dat hierover geen ruis bestaat, zodat onnodige vertraging en inefficiency in de dienstverlening kan worden voorkomen.	De huidige PDC is gereviewd en bijgewerkt; de 'ruis' is uit de PDC gehaald.
Geen maatwerk meer mogelijk door verdere harmonisatie	In de huidige situatie is nog (veel) sprake van maatwerk. Hoewel de samenstelling van het takenpakket initieel niet wijzigt, is het mogelijk dat op termijn de producten en diensten wel wijzigen als gevolg van een verdere harmonisatieslag, innovatie of een gewijzigde strategie. Voor Renkum en Rheden kan dit betekenen dat er geen of minder maatwerkdienstverlening meer mogelijk is. Het risico bestaat dat de door de afnemende gemeenten gewenste dienstverlening niet gerealiseerd kan worden.	Er is In beeld gebracht waar op dit moment maatwerk wordt geleverd aan Renkum en Rheden; waar mogelijk en wenselijk is dit in de PDC verwerkt. Voor Renkum en Rheden: In aanloop naar 2026 de afhankelijkheid van maatwerk waar mogelijk verkleinen.
Continuiteit dienstverlening	De kwaliteit en omvang van de dienstverlening zal gedurende de periode van transitie gecontinueerd moeten blijven. De kans is aanwezig dat door diverse omstandigheden dit niet gerealiseerd kan worden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met een mogelijk verloop van personeel.	Om vast te kunnen stellen of de kwaliteit en/of omvang van dienstverlening niet achteruit gaat zal een 0-situatie worden vastgesteld. Deze basis dienstverlening staat in het invlechtingsplan beschreven inclusief escalatiemodel.
Organisatie		
Planning per 1/1/2026 wordt niet gehaald	De beoogde operationele start van de (nieuwe) Connectie als centrumregeling is 1 januari 2026. Bij alle betrokken partijen zullen hiervoor de benodigde acties in gang worden gezet. De datum van 1 januari 2026 is ambitieus en het risico bestaat dat deze niet gehaald gaat worden, met mogelijk als gevolg dat de kwaliteit van de hudige dienstverlening niet gecontinueerd kan worden door de reeds in gang gezette wijzigingen.	Go / no go moment vastleggen en zoveel als mogelijk flexibiliteit behouden om als nodig nog periode te overbruggen in huidige vorm. Dit wordt onderdeel van het uitvoeringsplan van de invlechting, met een fall-back scenario.
Informatiebehoefte P&C-cyclus	De planning en controlcycli van de samenwerkende gemeenten sluiten niet op elkaar aan, waardoor op verschillende momenten (dezelfde) informatie vanuit de Connectie benodigd is. In de nieuwe situatie verschuift de zeggenschap en verantwoordelijkheid voor uniformiteit naar Arnhem. Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat de informatie voor hun P&C cyclus niet op het gewenste moment beschikbaar is.	Harmonisatie p&c cycli. Afspraken over jaarplanning aan te leveren stukken .
Financién		
Kostenverdeling bij uittreden gemeente	In de businesscase voor de omvorming is uitgegaan van afname van (minimaal) de huidige dienstverlening. Het risico bestaat dat een van de gastgemeenten wil uittreden of substiantieel minder diensten wil afnemen, waardoor de kosten voor de hostgemeente en andere gastgemeente niet meer te dragen zijn.	Afspraken over uittreding met bijbehorende financiële afspraken zijn beschreven in de enkelvoudige centrumregeling. Indien een dienst niet meer afgenomen wordt, dan zijn daarover afspraken opgenomen in de DVO.
Onzekerheid over toekomstige kosten(stijging)	Voor de berekening van de productprijzen zal in de nieuwe situatie het kostprijsmodel gehanteerd worden, waarbij de prijzen jaarlijks door het college van de gemeente Arnhem worden vastgesteld. Uitgangspunt is dat bij gelijkblijvende afname van de dienstverlening (ten opzichte van de huidige situatie) de kosten voor de gemeenten Renkum en Rheden behoudens indexatie niet wijzigen ten opzichte van de huidige lumpsum financiering. Over een aantal factoren is echter nog geen afspraken gemaakt. Hoe werken efficiency voor- en nadelen bijvooorbeeld door in de prijzen? Wat zijn de financiële gevolgen van het oversluiten van contrachten naar Arnhem? En wat als Arnhem veel ambitieuzer is dan de gastgemeenten, met hogere kosten tot gevolg? Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat de productprijzen dusdaning hoog worden dat de kosten voor de dienstverlening niet meer gedragen kunnen worden.	Afspraken maken over de verdeling van de kosten in verschillende situaties. Daarnaast worden uitgangspunten en kaders afgestemd in het kader van Governance.
Verschillend ambitieniveau	Voor de gastgemeenten geldt dat hun rol door de omvorming verandert van opdrachtgever naar klant; er ontstaat een meer zakelijke relatie met de gemeente Arnhem. Met als gevolg dat er minder zeggenschap zal zijn over zowel inhoud, proces als planning van de dienstverlening door de Connectie. De drie deelnemende gemeenten hebben hun eigen identiteit en beleid en verschillen ook in omvang. Mogelijk dat voor Arnhem op bepaalde gebieden een hoger ambitieniveau geldt, met voor Renkum en Rheden het risico op een hoger kostenniveau dat moeilijk nodig	Ook onder de enkelvoudige centrumregeling zal afstemming tussen de gemeenten plaatsvinden. Er worden gezamenlijk uitgangspunten en kaders opgesteld die richtinggevend zijn voor de in te richten besturing en besluitvorming.
Governance		
Gewenste dienstverlening niet beschikbaar	Voor de gastgemeenten geldt dat hun rol door de omvorming verandert van opdrachtgever naar klant; er ontstaat een meer zakelijke relatie met de gemeente Arnhem. Met als gevolg dat er minder zeggenschap zal zijn over zowel inhoud, proces als planning van de dienstverlening door de Connectie. Het is nog onduidelijk hoe de overleg- en demand-/supplystructuur er in de nieuwe situatie precies uit gaat zien en welke rol Renkum en Rheden nog hebben in de (afwegingen tot de) besluitvorming. Voor Renkum en Rheden bestaat het risico dat hun invloed zo beperkt gaat zijn, dat er door Arnhem keuzes worden gemaakt die niet passen binnen de ambities en verwachtingen van de gastgemeenten.	De basis dienstverlening is beschreven in het invlechtingsplan en wordt uitgewerkt in de DVO. 'Heldere afspraken over proces en rollen, zodat verwachtingen helder zijn. Voldoende gezamenlijke eveluatiemomenten houden, zodat tijdig kan worden bijgestuurd als nodig (en mogelijk).
Gemeenten verliezen eigen identiteit	Voor de gastgemeenten geldt dat er minder zeggenschap zal zijn over het aanbod aan dienstverlening door de Connectie. Dit betreft deels ook dienstverlening die inwoners raakt, voornamelijk op het gebied van belastingen maar bijvoorbeeld ook het zaaksysteem. Het risico bestaat dat Renkum en Rheden hun eigen identiteit richting inwoners verliezen als gevolg van hun beperkte(re) rol in de besluitvorming en door verdere harmonsatie. Dit risico kan worden versterkt als 'naar buiten' toe het beeld ontstaat dat dienstverlening namens de gemeente Arnhem wordt verleend in plaats van door de Connectie/de gastgemeente.	Bij vormgeven DVO('s) aandacht hebben voor verschillen tussen de gastgemeenten. Alert zijn dat bij uitingen 'naar buiten' (belastingaanslagen, mailadressen, etc.) niet namens Arnhem gecommuniceerd wordt, maar namens de Connectie i.o.v. de gastgemeente.
Formele besluiten van De Connectie tot formele overgang 1 januari 2026	Tot 2026 is de huidige mandaatregeling van De Connectie nog van toepassing tenzij hij eerder wordt ingetrokken. Op bijvoorbeeld aanbesteding en personeelscontracten kan De Connectie dan nog formele afspraken maken/besluiten nemen die mogelijk negatief uitpakken voor de deelnemende gemeenten. Met name de aanbesteding van Unit4 in 2025 zal gevolgen hebben voor de periode 2026 en verder. Dat kan ook gaan gelden voor afspraken op personeelsgebied die (negatief) kunnen doorwerken voor na 2026.	De afspraak is gemaakt dat belangrijke besluiten die consequenties hebben voor na 2026 worden voorgelegd aan de stuurgroep. Dat is bijvoorbeeld van toepassing op het proces en besluitvorming voor de aanbesteding van Unit-4.

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

De Gemeente Arnhem
t.a.v. Pieter Sennema, gemeentesecretaris
Datum: 14 november 2025
Betreft: Advies OR Arnhem invlechting De Connectie
Kenmerk: or/ah/202511121
Bijlages: 1. Criteria OR d.d. 22 november 2024
2. Advies op hoofdlijnen d.d. 6 juni 2025

Beste Pieter,

Deze week ontving de ondernemingsraad van jou het verzoek te adviseren ten aanzien van de invlechting van de organisatie De Connectie in die van de Gemeente Arnhem.

Medezeggenschapstraject
In oktober 2024 is de OR geïnformeerd over het voornemen De Connectie om te vormen van een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden, Renkum en Arnhem naar een Centrumregeling met de gemeente Arnhem als gastheer. In november 2024 heeft de OR je zijn criteria gestuurd waarop hij het aanstaande traject zou toetsen (bijlage 1). Je hebt op deze criteria gereageerd en ons in februari 2025 een brief gestuurd met een voorstel voor het adviestraject.

Voor de OR was het advies van OR De Connectie over de omvorming van een Gemeenschappelijke Regeling naar een Centrumregeling van belang. In lijn met de wet en het sociaal statuut was het voor de OR De Connectie nodig dat er een overgangsprotocol tot stand kwam om de opvang van de personele gevolgen te regelen voordat hij advies zou uitbrengen. Met name het opstellen van het overgangsprotocol heeft veel tijd in beslag genomen. De OR heeft daarom afgelopen voorjaar met je afgesproken de aanvraag te splitsen en alvast op hoofdlijnen te adviseren, zodat dit advies nog kon worden meegenomen in de besluitvorming van het College en de Raad voor de zomervakantie 2025 (bijlage 2).

Met het uitbrengen van het advies van de OR De Connectie en het overeenkomen van een overgangsprotocol door de directie en het Lokaal Overleg (LO) van De Connectie zijn de laatste hobbels genomen. De OR kan nu tot een advies over de invlechting komen. Wel merkt de OR daarbij op dat is afgesproken dat ook de OR van de Connectie in de gelegenheid zou worden gesteld te adviseren ten aanzien de invlechting, maar dat deze laatste aanvraag nog niet aan hen is voorgelegd. De OR betreurt het dat hierdoor een eventueel afwijkende of aanvullende zienswijze van hen niet kan worden meegenomen in de besluitvorming van de Raad.

Voorgenomen besluit
In jouw aanvraag wordt geen voorgenomen besluit omschreven, maar wordt verwezen naar het invlechtingsplan. Artikel 25 lid 1 sub b en d WOR wordt aangehaald als de wettelijke basis van de adviesaanvraag omdat ‘Het gaat om het overnemen en uitbreiden van zeggenschap over De Connectie, plus het aanbrengen van een belangrijke wijziging in de duurzame samenwerking en

dienstverlening met de gemeente Rheden en Renkum, waaronder begrepen het aangaan en wijzigen van een belangrijke financiële deelneming vanwege de overname van onderneming.'
Eerder bracht de OR advies uit over het voornemen De Connectie om te vormen van een Gemeenschappelijke Regeling naar een Centrumregeling. Deze omvorming, waar ook de OR De Connectie over heeft geadviseerd, valt onder het bereik van artikel 25 lid 1 sub b en d en is daarmee voor de OR afgehandeld met uitzondering van de personele gevolgen.

In deze vervolgfase adviseert de OR over de wijze waarop de organisatie van De Connectie wordt ingevlochten in de organisatie van de Gemeente Arnhem. Dit betreft een wijziging in de organisatie van zowel de gemeente Arnhem als De Connectie en de verdeling van bevoegdheden zoals bedoeld in artikel 25 lid 1 sub e WOR.

Beweegredenen
In het invlechtingsplan wordt beargumenteerd dat De Connectie in lijn met het inrichtingsmodel van de Gemeente als apart cluster zal worden ondergebracht onder de concerndirecteur bedrijfsvoering.

Personele gevolgen
De personele gevolgen worden beperkt doordat er sprake is van overgang van onderneming zoals bedoeld in afdeling 8 van boek 7 BW. Daarnaast zijn er aanvullende afspraken gemaakt en vastgelegd in een overgangsprotocol. Middels een addendum hierop wordt er ook een overgangscommissie in het leven geroepen die adviseert over en toezicht houdt op de afhandeling van knelpunten die zich voordoen bij de overgang. Hierbij moet gedacht worden aan dubbele functies die ontstaan of substantiële wijzigingen in het takenpakket van medewerkers. Het addendum vermeldt dat de knelpunten worden opgenomen in een document, maar dat document is bij het schrijven van dit advies nog niet opgesteld.

Overwegingen
Ten aanzien van de beweegredenen merkt de OR op dat hij de keuze begrijpt om De Connectie als cluster onder te brengen bij de concerndirecteur bedrijfsvoering.

Ten aanzien van de uitvoering en de gevolgen voor het personeel merkt de OR het volgende op:
de OR stelt voorop dat aan het overgrote deel van de criteria die hij je in november 2024 stuurde tegemoet is gekomen. Door een constructieve dialoog en continue betrokkenheid van de medezeggenschap zijn veel van de zorgen bij de OR weggenomen.

Toch wil de OR ook een aantal zaken benoemen die beter hadden gekund.
Criteria 4 en 5 zien op de open en transparante communicatie met de medewerkers van De Connectie over de gevolgen van de overgang voor hen. Door vast te houden aan het adagium dat alles 'AS IS' overgaat, is geen recht gedaan aan de knelpunten waarvan vanaf het begin duidelijk was dat ze zouden ontstaan. We noemen hierbij als voorbeeld de concerncontroller, de ambtelijk secretaris ondernemingsraad en de functionaris gegevensbescherming. Door deze knelpunten niet vroegtijdig te adresseren en afspraken te maken over de opvang van de gevolgen, zijn medewerkers onnodig lang in onzekerheid gelaten en dat geldt nu nog steeds.

e-mail: or@arnhem.nl

Criterium 6 verlangt dat ‘Inschaling en arbeidsvoorwaarden zo veel als mogelijk gelijk worden getrokken tussen medewerkers van De Connectie en de Gemeente Arnhem.’
Nu is er in het overgangsprotocol afgesproken dat de functies van De Connectie in het eerste half jaar van 2026 worden ingepast in het functiegebouw van de gemeente Arnhem en dat verschillen in waardering met terugwerkende kracht tot 1 januari 2026 worden rechtgetrokken.
Daarnaast is er vergelijking gedaan tussen beide personeelshandboeken. De regelingen van de gemeente Arnhem vormen op een paar punten een positieve afwijking ten opzichte van die van De Connectie met als meest duidelijke voorbeeld de ADV. De Connectie heeft dan weer een ruimere vergoeding van het sportschoolabonnement. Nu is afgesproken dat De Connectie zijn eigen regelingen na de overgang behoudt tot anders wordt afgesproken. De OR vindt het een gemiste kans dat niet op voorhand is afgesproken direct na de overgang de positieve afwijkingen bij Arnhem ook toe te kennen aan de medewerkers van De Connectie en vice versa. Dit scheelt administratieve last en verhoogt het draagvlak.

In criterium 11 vroeg de OR dat ‘Voor iedereen begrijpelijk wordt uitgewerkt en gemotiveerd op welke wijze de overhead-taken die nu bestaan binnen De Connectie (bijv. F&C, HR, Communicatie) worden gepositioneerd na de invlechting.’ In het eerdergenoemde advies op hoofdlijnen heeft de OR dit verder gespecificeerd en gevraagd aandacht te hebben voor de medewerkers van het bedrijfsbureau van De Connectie. Na de invlechting wilde de OR met jou onderzoeken in hoeverre medewerkers en de organisatie erbij gebaat zijn dat de 'AS IS' situatie gehandhaafd blijft. Of dat het voor de ontwikkeling van de medewerkers en de organisatie beter is als ze op termijn deel gaan uitmaken van de daartoe geëigende afdelingen binnen de gemeente. In het invlechtingsplan staat nu opgenomen dat het bedrijfsbureau ‘onlosmakelijk is verbonden met de organisatie-eenheid De Connectie’ en dat ‘De medewerkers van het Bedrijfsbureau van De Connectie deel zullen uitmaken van het cluster zolang De Connectie diensten blijft verlenen aan de gemeenten Rheden en Renkum.’
De OR is van mening dat het op een andere afdeling binnen de gemeente Arnhem onderbrengen van een deel van deze medewerkers de continuïteit van dienstverlening niet in de weg hoeft te staan. Ook kunnen kosten van deze diensten eenvoudig worden doorbelast aan De Connectie. Daarnaast kan het de efficiëntie van de gemeente ten goede komen om activiteiten te bundelen. Dit is met name van belang vanwege de efficiëntiekorting op de ambtelijke organisatie die in de gemeentebegroting is opgenomen. Tot slot is het in het belang van de ontwikkeling van de medewerkers om aansluiting te hebben met hun vakgenoten bij de gemeente en een gevarieerder takenpakket te kunnen krijgen.

Adviezen

- De ondernemingsraad adviseert je te proberen nog vóór 1 januari 2026 afspraken te maken over de harmonisatie van de regelingen in de personeelshandboeken waarbij de positieve afwijkingen van beide handboeken worden toegekend aan allen.
- De ondernemingsraad adviseert je direct na de overgang te starten met een onderzoek naar de positionering van de functies binnen het bedrijfsbureau en per geval te bekijken of de handhaving van de positie binnen De Connectie vereist is, of dat een andere positionering binnen de organisatie voordelig kan zijn voor medewerker en organisatie.

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

Vervolg
De OR bedankt je nogmaals voor de constructieve samenwerking gedurende het hele traject. De OR bedankt daarnaast projectmanager Marja Mom voor haar niet aflatende inzet en open communicatie naar de OR.

De OR ziet je definitieve besluit met belangstelling tegemoet en verzoekt je een eventueel afwijken van het advies te onderbouwen.

Met vriendelijke groet,
namens de ondernemingsraad,

Evelien Soepenberg,
voorzitter

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

GEMEENTE Arnhem

e-mail: or@arnhem.nl

De Gemeente Arnhem
t.a.v. Jan Herman de Baas, gemeentesecretaris

Datum: 22 november 2024
Betreft: criteria OR integratie de Connectie
Kenmerk: or/ah/202411211

Beste Jan Herman,

Begin volgend jaar zal de OR met jou een adviestraject doorlopen over de integratie van de Connectie bij de gemeente Arnhem. Onlangs spraken we met je af dat de OR jou voorafgaand aan het traject criteria zou sturen waar hij het voorgenomen besluit aan zal toetsen.

Hieronder tref je per thema aan het antwoord op de vraag:

Bij het beoordelen van het voorgenomen besluit tot de integratie van de Connectie bij de gemeente Arnhem vindt de OR het belangrijk dat:

De Medezeggenschap:

1. De medezeggenschapstructuur na de invlechting, alleen tot stand komt in overleg met en na instemming van de Ondernemingsraad.
2. De Ondernemingsraad ruim voldoende tijd en faciliteiten krijgt om tot een zorgvuldig en afgewogen advies te komen en in het gehele traject tijdig in alle stappen in de besluitvorming wordt meegenomen.
3. Het advies van de Ondernemingsraad deel uitmaakt van het voorstel dat aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

De Medewerkers:

4. De medewerkers van zowel De Connectie als de Gemeente Arnhem tijdig, open, eerlijk, volledig en in begrijpelijke taal geïnformeerd worden over de voor- én nadelen van de omvorming van de Connectie.
5. Er in het Invlechtingsplan uitgebreid aandacht wordt besteed aan de gevolgen die de omvorming heeft voor de medewerkers van zowel De Connectie als de Gemeente Arnhem.
6. Inschaling en arbeidsvoorwaarden zo veel als mogelijk gelijk worden getrokken tussen medewerkers van De Connectie en de Gemeente Arnhem.
7. Er wordt aangegeven op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan het Sociaal Statuut.

e-mail: or@arnhem.nl

De Organisatiestructuur:

8. Scherp en helder wordt toegelicht wat de probleemstelling is, welke doelen men wil halen en hoe de gemaakte keuzes leiden tot het behalen van de gestelde doelen.
9. Wordt uitgewerkt op welke wijze de aansturing bij de hostgemeente gaat plaatsvinden, wie heeft welke rol/ functie/ bevoegdheid.
10. Uit de adviesaanvraag blijkt welke afwegingen met welke voor- en nadelen er zijn gemaakt voor de positionering van de Connectie en waarom is gekozen voor een bepaalde positionering.
11. Voor iedereen begrijpelijk wordt uitgewerkt en gemotiveerd op welke wijze de overhead-taken die nu bestaan binnen De Connectie (bijv. F&C, HR, Communicatie) worden gepositioneerd na de invlechting.

De Samenwerking:

12. Gewaarborgd wordt dat de dienstverlening (met name op ICT) aan de medewerkers van de gemeenten na de invlechting, maar vooral tijdens het invlechtingsproces, op peil blijft.
13. Er in het invlechtingsplan en de business case aandacht is voor gevolgen op korte en lange termijn voor de samenwerkingsafspraken die De Connectie heeft met de andere partners dan de gemeenten Rheden, Renkum en Arnhem.
14. Verbetering van de dienstverlening een van de doelstellingen van de omvorming is.

De Toekomst

15. De financiële en personele risico's voor Gemeente Arnhem, bij uittreding of substantieel verminderde afname van diensten bij De Connectie door de andere gemeenten en overige afnemers, realistisch in kaart worden gebracht.
16. Wordt onderzocht welke inverdieneffecten (al dan niet op termijn) te realiseren zijn als gevolg van de omvorming.

We gaan er vanuit je hiermee voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd en zien je reactie met belangstelling tegemoet.
De OR wenst iedereen veel succes met de verdere stappen in dit traject.

Met vriendelijke groet,
namens de ondernemingsraad,

Evelien Soepenberg,
voorzitter

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

De Gemeente Arnhem
t.a.v. Jan Herman de Baas, gemeentesecretaris
Datum: 6 juni 2025
Betreft: advies invlechting De Connectie op hoofdlijnen
Kenmerk: or/ah/202506031
Bijlage: memo criteria OR dd. 22-11-24
memo reactie criteria dd. 13-01-25

Beste Jan Herman,

Op 3 juni 2025 ontving de ondernemingsraad van jou het verzoek te adviseren ten aanzien van het voorgenomen besluit op hoofdlijnen om De Connectie in te vlechten in de organisatie van de gemeente Arnhem.

Beweegredenen
Op dit moment is De Connectie ingericht als gemeenschappelijke regeling en wordt bestuurd door drie wethouders van de deelnemende gemeenten, te weten Arnhem, Rheden en Renkum. Deze drie gemeenten zijn ook gezamenlijk eigenaar van De Connectie. De verschillende belangen en wensen van de drie gemeenten hinderen heldere beleidskeuzes en daadkrachtige besluitvorming.

Door de gemeenschappelijke regeling om te vormen naar een centrumregeling en De Connectie over te nemen, wordt Arnhem volledig eigenaar en verwerft ook de volledige zeggenschap over de organisatie en het beleid.
Arnhem gaat hierdoor de kosten van de instandhouding dragen. Met de gemeenten Renkum en Rheden wordt een prijs afgesproken voor de geleverde diensten. Zij kunnen zelf een afweging maken welke diensten ze willen afnemen en geven ruimte aan mogelijk andere ambities van Arnhem. Dit leidt daardoor ook tot een heldere kostenstructuur voor alle partijen.

Besluitvormingstraject
Vorig jaar spraken College en Raad de intentie uit De Connectie om te vormen, over te nemen en te gaan werken volgens het hosting model. Hierna zijn scenario's uitgewerkt en voor- en nadelen in kaart gebracht, waarna we nu op het punt zijn gekomen dat het besluit om dit voornemen per 1 januari 2026 te effectueren door het College aan de Raad zal worden voorgelegd. Voor de ondernemingsraad van de gemeente Arnhem is het daarom van belang dat zijn advies in de afwegingen van College en Raad kan worden meegenomen.

Medezeggenschapstraject
De omvorming van De Connectie van een gemeenschappelijke regeling naar een centrumregeling is eind februari 2025 ter advisering voorgelegd aan de ondernemingsraad van De Connectie. De invlechting van De Connectie bij de gemeente Arnhem is eind mei (in concept) ter advisering voorgelegd.
Voor de OR Arnhem is het belangrijk het advies van de OR van De Connectie ten aanzien van de omvorming mee te nemen in ons advies over de invlechting. Daarnaast is het voor ons van belang

e-mail: or@arnhem.nl

dat ook de OR van de Connectie zich uitspreekt over de invlechting. We hebben daarom met je afgesproken dat het invlechtingsplan ook aan hen ter advisering zal worden voorgelegd.

De arbeidsrechtelijke risico's voor de medewerkers van De Connectie worden beperkt doordat er sprake is van 'overgang van onderneming'. Het sociaal statuut schrijft in zo'n geval voor dat het Lokaal Overleg en de bestuurders van beide partijen een overgangsprotocol overeenkomen om de opvang van deze gevolgen meer in detail en collectief te regelen. Aangezien de opvang van de personele gevolgen onderdeel is van het adviestraject, is het voor de OR van de Connectie nodig dat dit protocol er is alvorens te kunnen adviseren over de omvorming. Het lukt partijen niet hier snel overeenstemming over te bereiken en dus is het advies van de OR van De Connectie er nog niet. Daarbij komt de aanhoudende onduidelijkheid over de overgang naar de gemeenten Rheden en Renkum van de daar werkzame managementassistenten en bodes.
Hierdoor kan ook het advies van de OR ten aanzien van de invlechting niet worden uitgebracht terwijl de richting hiervan al wel duidelijk is. Door deze vertraging in de keten dreigt het besluitvormingsproces te stagneren en de overgang per 1 januari 2026 in gevaar te komen.

De OR heeft de ontstane situatie besproken en je gevraagd de OR gefaseerd om advies te vragen. Hierdoor kan de OR zich uitspreken over het voorgenomen besluit op hoofdlijnen. Dit advies kan dan worden meegenomen in de besluitvorming van het College en de Raad. In een later stadium kan de OR zich dan uitspreken over de diverse onderdelen van de invlechting en hier het advies van de OR van de Connectie ten aanzien van de omvorming in meenemen.

Gedurende dit hele traject is er regelmatig overleg geweest met jou als bestuurder en met Marja Mom als projectleider. Hierbij is alle beschikbare informatie in alle openheid gedeeld. We willen jullie hiervoor allebei bedanken.

Overwegingen
De OR onderschrijft de beweegredenen om te komen tot dit voorgenomen besluit en acht het in het belang van de organisaties en de medewerkers dat de omvorming en invlechting per 1 januari 2026 doorgang vindt.
De gemeente is er immers bij gebaat dat er ambitieus beleid kan worden gemaakt en daadkrachtige besluiten worden genomen ten aanzien van de diensten die De Connectie levert.
De medewerkers van De Connectie worden in dezen vertegenwoordigd door hun eigen OR. De ondernemingsraad van de gemeente laat een advies ten aanzien van hun belangen dan ook graag aan hen, maar is ervan overtuigd dat ook zij gebaat zijn bij ambitieus beleid en daadkrachtige besluiten..

Personele gevolgen
In het invlechtingsplan wordt aangegeven dat De Connectie ongewijzigd oftewel 'as is' wordt ingevlochten bij de gemeente Arnhem. Hierbij is baanbehoud voor eenieder gegarandeerd.
De details van de arbeidsvoorwaardelijke gevolgen worden uitgewerkt in het overgangsprotocol en de OR heeft vertrouwen in de zorgvuldigheid van dit proces, en gaat ervanuit dat partijen alles in het werk zullen stellen om tijdig tot overeenstemming te komen.

ONDERNEMINGSRAAD
GEMEENTE ARNHEM

e-mail: or@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

Conclusie
De OR adviseert het voorgenomen besluit voor te leggen aan het College zodat zij de Raad kunnen vragen te besluiten over de overgang per 1 januari 2026.

Vervolg
Zodra het advies van de OR van De Connectie ten aanzien van de omvorming er is, zal de OR het adviestraject met betrekking tot de invlechting afronden. De OR zal hierbij toetsen aan de criteria die hij je vooraf heeft toegestuurd (zie bijlage). Veel van deze criteria heb je in je beantwoording (zie bijlage) geadresseerd, maar twee punten wil de OR er hier alvast graag uitlichten.

De OR vraagt ten eerste aandacht voor de medewerkers van het bedrijfsbureau van De Connectie en zal na de invlechting met je willen onderzoeken in hoeverre zij en de organisatie erbij gebaat zijn dat de 'as is' situatie gehandhaafd blijft, of dat het voor de ontwikkeling van de medewerkers en de organisatie beter is als ze op termijn deel uit gaan maken van de daartoe geëigende afdelingen binnen de gemeente.

Ten tweede wil de OR benadrukken dat hij verwacht dat de dienstverlening (met name op ICT) aan de medewerkers van de gemeente na de invlechting, maar vooral tijdens het invlechtingsproces op peil blijft.

De OR ziet je definitieve besluit met belangstelling tegemoet en wenst iedereen succes met het vervolg.

Met vriendelijke groet,
namens de ondernemingsraad,

Evelien Soepenberg,
voorzitter

MANDAATREGELING GEMEENTERAAD GEMEENTE ARNHEM

Intitulé

MANDAAT- VOLMACHT- EN MACHTIGINGSBESLUIT GEMEENTERAAD GEMEENTE ARNHEM EN DE COMMISSIE WERKGEVERSCHAP GEMEENTE ARNHEM

De raad van de gemeente Arnhem, gelezen het voorstel van het presidium van 12 november 2025 en de commissie werkgeverschap van de gemeente Arnhem, ieder voor zover het zijn/haar bevoegdheid betreft;

gelet op titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit de volgende regels vast te stellen voor mandaat, volmacht en machtiging voor de bevoegdheden die hem en haar toekomen, genoemd in de bij dit besluit behorende bijlagen.

Artikel 1 Begripsbepalingen

In dit besluit wordt verstaan onder:

- college: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
- commissie werkgeverschap: de bij raadsbesluit van 17 december 2012 ingestelde commissie aan wie bevoegdheden zijn gedelegeerd door de gemeenteraad ten aanzien van het werkgeverschap van de griffier en de overige op de griffie werkzame ambtenaren;
- griffie: de organisatie die valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad, bestaande uit de griffier en de onder zijn verantwoordelijkheid functionerende ambtenaren als bedoeld in artikel 107e Gemeentewet;
- griffier: de op grond van artikel 107 Gemeentewet door de gemeenteraad benoemde functionaris;
- machtiging: de bevoegdheid om feitelijke handelingen in naam van de gemeente die noch een besluit, noch een privaatrechtelijke rechtshandeling zijn te verrichten;
- mandaat: de bevoegdheid om in naam en onder de verantwoordelijkheid van de mandaatgever besluiten te nemen, hieronder begrepen de bevoegdheid om deze besluiten te ondertekenen (tenzij uitdrukkelijk anders bepaald);
- mandaatoverzicht: overzicht van door mandaatgever aan gemandateerde opgedragen bevoegdheden zoals opgenomen in bijlage 1 en 2;
- plaatsvervangend griffier: de door de raad aangewezen plaatsvervanger(s) van de griffier zoals bedoeld in artikel 107d van de Gemeentewet;
- presidium: de vergadering van voorzitter, vicevoorzitter, fractievoorzitters en griffier belast met het bestuur van de gemeenteraad;
- volmacht: de bevoegdheid om privaatrechtelijke rechtshandelingen in naam van de gemeente te verrichten.

Artikel 2 Mandaat, volmacht en machtiging aan de griffier

1. Aan de griffier wordt door de gemeenteraad en de commissie werkgeverschap mandaat, volmacht en machtiging verleend tot het namens en onder verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en voornoemde commissie nemen van besluiten, het ondertekenen van die besluiten en het verrichten van de nodige handelingen ter uitoefening van de bevoegdheden zoals vermeld in het overzicht in bijlage 1a en 1b.
2. In het geval van afwezigheid van de griffier worden de bevoegdheden zoals bedoeld in het eerste lid ten tijde van die afwezigheid uitgeoefend door de plaatsvervangend griffier.

Gemeente Arnhem

3. De griffier is bevoegd wijzigingen in de bijlagen aan te brengen voor zover het uitsluitend betreft wijzigingen in benamingen van functieonderdelen en/of functionarissen, waarbij geen sprake is van inhoudelijke aanpassingen.

Artikel 3 Mandaat, volmacht en machtiging aan het college

1. Aan het college wordt door de gemeenteraad mandaat, volmacht en machtiging verleend tot het, namens en onder verantwoordelijkheid van de gemeenteraad, nemen van besluiten, het ondertekenen van die besluiten en het verrichten van de nodige handelingen ter uitoefening van de bevoegdheden zoals vermeld in het overzicht in bijlage 2.
2. Het college is bevoegd tot het verlenen van ondermandaat, ondervolmacht en ondermachtiging aan onder zijn verantwoordelijkheid werkzame functionarissen en aan niet onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen.

Artikel 4 Instructie, escalatie en beperkingen mandaat

1. Bij de uitoefening van bevoegdheden zoals bedoeld in artikel 2 en 3 wordt het daarover gestelde bij of krachtens wettelijk voorschrift, beleidsregel, circulaire, aanwijzing en richtlijn van daartoe bevoegde wetgevende organen en bestuursorganen in acht genomen.
2. In bijlage 1a, 1b en 2 staat per bevoegdheid aangegeven of en wanneer de gemeenteraad of de commissie werkgeverschap door de gemandateerde actief wordt geïnformeerd bij uitoefening van de gemandateerde bevoegdheid. Het informeren van de gemeenteraad vindt plaats middels een raadsbrief. Het informeren van de commissie werkgeverschap vindt plaats middels e-mail van de griffier aan de commissie.
3. Indien zich naar het oordeel van een gemandateerde één of meer van de navolgende gevallen voordoet, overlegt de gemandateerde de zaak met het presidium voor de bevoegdheden genoemd in bijlage 1a en 2 en de commissie werkgeverschap voor de bevoegdheden genoemd in bijlage 1b, alvorens een besluit te nemen:
    a. de te nemen beslissing wijkt af van bestaand beleid, richtlijnen of voorschriften;
    b. er bestaat het voornemen tot aanvulling of wijziging van het bestaand beleid, richtlijnen of wettelijke voorschriften;
    c. tijdens de voorbereiding van het besluit komt naar voren dat de te nemen beslissing politiek of maatschappelijk gevoelig ligt.
4. Uitgaande beslissingen en documenten die op grond van artikel 2 zijn genomen worden als volgt ondertekend:

    De gemeenteraad van Arnhem,

    Namens de raad,

    dan wel

    De commissie werkgeverschap,

    Namens de commissie,

    <(digitale) handtekening griffier of plaatsvervangend griffier>
    <de naam van de griffier of plaatsvervangend griffier>

    De griffier

GEMEENTE Arnhem

5. Uitgaande beslissingen/documenten die op grond van artikel 3 zijn genomen worden als volgt ondertekend:

   De gemeenteraad van Arnhem,

   Namens de raad,

   <(digitale) handtekening van de functionaris>
   <de naam van de functionaris>
   <de functieaanduiding van de functionaris>

Artikel 5 Slotbepaling

1. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking.
2. Het mandaatbesluit griffiepersoneel 2014 wordt ingetrokken.
3. Dit besluit wordt aangehaald als: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025.

Ondertekening

Arnhem, 26 november 2025.

De gemeenteraad van Arnhem

De griffier,

De voorzitter,

De voorzitter commissie werkgeverschap,

GEMEENTE Arnhem

Bijlage 1a

Nr.	Bevoegdheid	Grondslag	Toelichting/voorwaarde	Informeren gemeenteraad na toepassing bevoegdheid
1	Opheffing geheimhouding van documenten en (video)verslagen die twee jaar of ouder zijn.	Artikel 89 derde en vierde lid van de Gemeentewet	De griffier kan besluiten geheime documenten en (video)verslagen de geheimhouding op te heffen; - die twee jaar of ouder zijn; en - er een positief advies ligt van het college of de burgemeester, in het geval één van deze de geheimhouding heeft opgelegd én de informatie verstrekt is aan de raad; en - er instemming van het presidium is over de opheffing.	Ja, per geval
2	Alle handelingen ten aanzien van de fractievergoedingen, met uitzondering van het indexeren van de bedragen.	Artikel 5 en artikel 10 vierde en vijfde lid van de Verordening Ambtelijke bijstand en Fractie-ondersteuning	Het betreft: - Het verstrekken van voorschotten; - Het vaststellen van de financiële bijdragen aan fracties; - Besluit tot (gedeeltelijk) niet verstrekken, dan wel terugvorderen bij het niet voldoen aan de verplichte verantwoording – na instemming van het presidium; - Vaststellen hoogte financiële bijdrage, wijziging van de reserve en de resterende reserve; - Openbaar ter inzage leggen van het verantwoordingsverslag.	Nee

Arnhem GEMEENTE

3	Besluiten op verzoeken op grond van de Wet open overheid.	Artikel 4.1 t/m 4.6, 5.5 en 5.7 van de Wet open overheid	Besluiten op verzoeken tot openbaarmaking; Mededelingen te doen over de opschorting van de beslistermijn; Mededelingen te doen aan een derde (over het verschaffen van documenten).	Ja, per geval
4	Alle bevoegdheden ten aanzien van de Algemene verordening gegevensbescherming.	Algemene verordening gegevens-bescherming	Betreft afhandeling van verzoeken tot opvragen en/of verwijderen van persoonsgegevens.	Ja, per geval

Bijlage 1b

Nr.	Bevoegdheid	Grondslag	Informeren commissie na toepassing bevoegdheid
1	Het nemen van personele besluiten ten aanzien van de op de griffie werkzame ambtenaren, niet zijnde de griffier zelf. Denk daarbij aan besluiten over: a. het nemen van beslissingen en het verrichten van feitelijke handelingen op het gebied van de individuele personele aangelegenheden van de werknemers; b. werving, selectie en indiensttreding van de werknemers; c. het aangaan, wijzigen en beëindigen (artikel 7:669 en 7:676 BW) van arbeidsovereenkomsten van de werknemers en alle daarmee samenhangende voorbereidende of uitvoerende handelingen, met uitzondering van beëindiging wegens dringende reden (artikel 7:677 BW); d. schorsing of andere vormen van (disciplinaire of orde-) maatregelen (zoals ontzeggen toegang tot werklocaties, afsluiten accounts) met uitzondering van het stopzetten van loon (artikel 7:629 lid 3 BW); e. het toekennen van gratificaties; f. het afnemen van gesprekken in het kader van de gesprekscyclus (zoals functionerings-, beoordelings- en Kompasgesprekken); g. het toepassen van hardheidsclausules van (uitvoerings)regels die zijn opgenomen in het Personeelshandboek, inclusief de Cao Gemeenten; h. het nemen van beslissingen ten aanzien van het uitlenen via detachering; i. het geven van toestemming aan de werknemer voor het verrichten van nevenwerkzaamheden en het verbinden van	Artikel 107e tweede lid Gemeentewet	Ja

GEMEENTE Arnhem

	voorwaarden daaraan, zoals bedoeld in de Regeling nevenwerkzaamheden; j. het afnemen van de eed of belofte van alle medewerkers.		

Bijlage 2

Nr.	Bevoegdheid	Grondslag	Toelichting/voorwaarde	Informeren gemeenteraad na toepassing bevoegdheid
1	Procesvertegenwoordiging: het voeren van verweer en vertegenwoordiging van de raad in een bezwaarprocedure, beroepsprocedure en administratieve beroepsprocedure.	Hoofdstuk 6, 7 en 8 van de Algemene wet bestuursrecht	Hiermee wordt het college bevoegd om ambtenaren of derden aan te wijzen die de gemeenteraad vertegenwoordigen in bezwaar en bij de rechtbank en andere rechtelijke instanties.	Nee
2	Verdagen beslistermijn, dwangsom niet tijdig beslissen, vaststellen van de hoogte van de dwangsom en alle daarmee samenhangende handelingen, hangende bezwaar of beroep.	Paragraaf 4.1.3.2 en artikel 4.14 van de Algemene wet bestuursrecht	Hiermee wordt het college bevoegd om namens de gemeenteraad te besluiten op het vaststellen van de hoogte van de dwangsom en alle daarmee samenhangende handelingen bij het niet tijdig beslissen door de gemeenteraad.	Ja, per geval informeren in het raadsvoorstel bij beslissing op bezwaar.

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel 'Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025'

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Voorgesteld besluit

Het presidium stelt voor de ‘Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025’ vast te stellen.

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Aandachtspunten

Op 12 november 2025 heeft het presidium ingestemd met de voorliggende mandaatregeling en besloten deze direct ter besluitvorming, dus zonder voorbereiding in een raadskamer, te agenderen op de raadsvergadering.

De mandaatregeling zorgt voor een juridische basis voor het nemen van besluiten door de griffier of de ambtelijke organisatie namens de raad. Met als doel dat het werkbaarder is dat een ambtenaar deze besluiten neemt dan de gemeenteraad. Zie het raadsvoorstel voor de beschrijving van de bevoegdheden.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Niet van toepassing (presidium)

Juridisch betrokken ambtenaar
Arzu Sinan
arzu.sinan@arnhem.nl
+31615359607

Raadsadviseur
Willem Lammers
willem.lammers@arnhem.nl
(06) 31 10 79 51

Mogelijk resultaat:

Besluitvorming

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4829910

Onderwerp: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025

Kernboodschap

Het is in de praktijk gebruikelijk dat taken waarvoor de raad wettelijk bevoegd is door de griffier of ambtelijke organisatie wordt uitgevoerd. Met het voorliggende raadsvoorstel wordt dit formeel vastgelegd in één mandaatregeling. Een aantal taken worden al uitgevoerd door de griffie of ambtelijke organisatie, maar het betreft ook een aantal nieuwe bevoegdheden die worden gemandateerd.

Voorstel

Vaststellen ‘Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025’

Inleiding

De raad is bevoegd om besluiten te nemen voor de uitvoering van verschillende taken. Voor enkele van die taken is het in de praktijk efficiënter om die door andere te laten uitvoeren. Daarvoor kan de raad een mandaat geven: dan kan een ander namens de raad een bepaald besluit nemen. In het voorliggende mandaatbesluit wordt voorgesteld de volgende mandaten te verlenen. Zie ook bijlage 1a, 1b en 2 van de ontwerpregeling.

Aan de griffier:

Arnhem GEMEENTE

1. Opheffing geheimhouding van documenten en (video)verslagen die twee jaar of ouder zijn na instemming van het presidium én - in geval de geheimhouding is opgelegd door een ander orgaan dan de raad - na positief advies van het orgaan dat de geheimhouding heeft opgelegd.
2. Alle handelingen ten aanzien van de fractievergoedingen, met uitzondering van het indexeren van de bedragen. Een besluit tot (gedeeltelijk) niet verstrekken, dan wel terugvorderen bij het niet voldoen aan de verplichte verantwoording kan alleen na instemming van het presidium worden genomen.
3. Besluiten op verzoeken op grond van de Wet open overheid.
4. Alle bevoegdheden ten aanzien van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).
5. Het nemen van personele besluiten ten aanzien van de op de griffie werkzame ambtenaren, niet zijnde de griffier zelf.

Aan het college, waarna het college dit zal ondermandateren aan ambtenaren werkzaam op Juridische Zaken:

6. Procesvertegenwoordiging: het voeren van verweer en vertegenwoordiging van de raad in een bezwaarprocedure, beroepsprocedure en administratieve beroepsprocedure;
7. Verdagen beslistermijn, dwangsom niet tijdig beslissen, vaststellen van de hoogte van de dwangsom en alle daarmee samenhangende handelingen, hangende bezwaar of beroep

Onder het kopje Argumenten wordt per mandaat een reden gegeven waarom dit gewenst is.

Beoogd effect

Verlenen van mandaat aan griffier en ambtelijke organisatie van uitvoerende werkzaamheden.

Argumenten

1. Opheffing geheimhouding

De raad handelt in de openbaarheid. Zo kan iedere inwoner of andere betrokkenen zien hoe besluiten worden genomen en zijn de besluiten van de raad dus navolgbaar. Het kan nodig zijn dat

er documenten onder geheimhouding aan de raad moeten worden aangeboden, of dat de raad zelf in beslotenheid en onder geheimhouding moet vergaderen. Daarvoor moet het voldoen aan voorwaarden uit de Gemeentewet. Echter, het is gewenst dat die geheimhouding zo snel als mogelijk wordt opgeheven. Door de opheffing van geheimhouding op oudere documenten te mandateren aan de griffier, is het mogelijk om sneller tot openbaarmaking te komen. De griffier beslist hier dan niet zelfstandig toe, maar kan hiertoe besluiten na instemming van het presidium. Als het gaat om documenten die zijn aangeleverd door het college, dient er ook een positief advies van het college te liggen. Hiermee wordt geborgd dat alleen documenten openbaar gemaakt kunnen worden waarvan dat ook mogelijk is.

2. Alle handelingen ten aanzien van de fractievergoedingen

Fracties ontvangen een fractievergoeding. Dit is geregeld in de Verordening Ambtelijke bijstand en Fractieondersteuning. De uitvoering daarvan ligt volgens de verordening bij de raad, maar wordt in de praktijk door de griffier uitgevoerd. Door dit vast te leggen in het mandaatbesluit wordt dit ook formeel vastgelegd. Het gevraagde mandaat gaat over alle handelingen, alleen voor het (gedeeltelijk) niet verstrekken, dan wel terugvorderen bij het niet voldoen aan de verplichte verantwoording vraagt de griffier instemming van het presidium.

3. Besluiten op verzoeken op grond van de Wet open overheid

Het kan voorkomen dat de gemeenteraad als bestuursorgaan verzoeken ontvangt op grond van de Wet open overheid. Het gaat dan om verzoeken tot openbaarmaking. Het ligt in de lijn der verwachting dat de raad hierover niet als raad besluit, maar deze besluiten mandateert aan de griffier.

4. Alle bevoegdheden ten aanzien van de AVG

Het kan voorkomen dat de gemeenteraad als bestuursorgaan verzoeken ontvangt op grond van de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Het gaat dan om verzoeken zoals het opvragen en/of verwijderen van persoonsgegevens. Nu handelt de griffie al naar de AVG, maar het kan alsnog voorkomen dat de raad dergelijke verzoeken ontvangt. Het ligt in de lijn der verwachting dat de raad over die verzoeken niet als raad besluit, maar deze besluiten mandateert aan de griffier.

5. Personele bevoegdheden griffier

De gemeenteraad heeft eerder al een besluit genomen om personele bevoegdheden over de griffier en medewerkers van de griffie te delegeren aan de commissie werkgeverschap. Die commissie heeft vervolgens een besluit genomen om de personele bevoegdheden over de medewerkers van de griffie -niet zijnde tot de griffier zelf- te mandateren aan de griffier. Door deze bevoegdheden nu op te nemen in het voorliggende mandaatbesluit is het makkelijker vindbaar. Daarnaast zijn de bevoegdheden nader gespecificeerd.

6. Procesvertegenwoordiging

Het is gebruikelijk dat ambtenaren werkzaam bij Juridische Zaken de gemeente vertegenwoordigen bij het voeren van verweer, in een bezwaarprocedure, een beroepsprocedure en een administratieve beroepsprocedure. De ambtenaren doen dit in naam van de gemeenteraad als zij een besluit verdedigen dat de raad heeft genomen. Door deze bevoegdheid expliciet op te nemen in het mandaatbesluit wordt de gebruikelijke praktijk formeel vastgelegd.

7. Besluiten over dwangsommen bij niet tijdig besluit op bezwaar

In het geval de gemeenteraad niet tijdig beslist op een bezwaar kan de bezwaarmaker een dwangsom eisen. Alle besluiten die hiermee samengaan, zoals het besluiten van de vaststelling van de dwangsom of het verdagen van de beslistermijn, zijn besluiten die in formele zin door de raad genomen moeten worden. Terwijl dit feitelijke uitvoeringsbesluiten zijn die volgen uit de wet. Hier is geen interpretatie over mogelijk noch een keuze om het niet uit te voeren. Daarom is voorgesteld om ook deze besluiten door de ambtenaren van Juridische Zaken te laten nemen in plaats van door de raad.

Kanttekeningen en risico's

Verlies van inzicht

Door bevoegdheden te mandateren is het mogelijk dat het bestuursorgaan het overzicht verliest. In het raadsvoorstel is daarom per bevoegdheid opgenomen wanneer de raad wordt geïnformeerd bij toepassing van die bevoegdheid. Het informeren verloopt middels een raadsbrief.

Participatie

Het betreft een interne aangelegenheid van de raad waarvoor participatie niet van toepassing is.

Financiën

Het besluit heeft geen financiële gevolgen.

Uitvoering

Na besluit van de raad wordt de mandaatregeling gepubliceerd.

Communicatie

Het betreft een interne aangelegenheid van de raad waarvoor externe communicatie niet van toepassing is.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

–

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	4829910

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van het presidium van DD/MM/YYYY en de commissie werkgeverschap van de gemeente Arnhem, ieder voor zover het zijn/haar bevoegdheid betreft;

gelet op titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit:

Tot vaststelling van: ‘Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025’, zoals beschreven in bijgevoegde bijlage.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

CONCEPT MANDAATREGELING GEMEENTERAAD GEMEENTE ARNHEM

Intitulé
MANDAAT- VOLMACHT- EN MACHTIGINGSBESLUIT GEMEENTERAAD GEMEENTE ARNHEM EN DE COMMISSIE WERKGEVERSCHAP GEMEENTE ARNHEM

De raad van de gemeente Arnhem, gelezen het voorstel van het presidium van DD/MM/YYYY en de commissie werkgeverschap van de gemeente Arnhem, ieder voor zover het zijn/haar bevoegdheid betreft;

gelet op titel 10.1 van de Algemene wet bestuursrecht;

besluit de volgende regels vast te stellen voor mandaat, volmacht en machtiging voor de bevoegdheden die hem en haar toekomen, genoemd in de bij dit besluit behorende bijlagen.

Artikel 1 Begripsbepalingen
In dit besluit wordt verstaan onder:
- college: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
- commissie werkgeverschap: de bij raadsbesluit van 17 december 2012 ingestelde commissie aan wie bevoegdheden zijn gedelegeerd door de gemeenteraad ten aanzien van het werkgeverschap van de griffier en de overige op de griffie werkzame ambtenaren;
- griffie: de organisatie die valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad, bestaande uit de griffier en de onder zijn verantwoordelijkheid functionerende ambtenaren als bedoeld in artikel 107e Gemeentewet;
- griffier: de op grond van artikel 107 Gemeentewet door de gemeenteraad benoemde functionaris;
- machtiging: de bevoegdheid om feitelijke handelingen in naam van de gemeente die noch een besluit, noch een privaatrechtelijke rechtshandeling zijn te verrichten;
- mandaat: de bevoegdheid om in naam en onder de verantwoordelijkheid van de mandaatgever besluiten te nemen, hieronder begrepen de bevoegdheid om deze besluiten te ondertekenen (tenzij uitdrukkelijk anders bepaald);
- mandaatoverzicht: overzicht van door mandaatgever aan gemandateerde opgedragen bevoegdheden zoals opgenomen in bijlage 1 en 2;
- plaatsvervangend griffier: de door de raad aangewezen plaatsvervanger(s) van de griffier zoals bedoeld in artikel 107d van de Gemeentewet;
- presidium: de vergadering van voorzitter, vicevoorzitter, fractievoorzitters en griffier belast met het bestuur van de gemeenteraad;
- volmacht: de bevoegdheid om privaatrechtelijke rechtshandelingen in naam van de gemeente te verrichten.

Artikel 2 Mandaat, volmacht en machtiging aan de griffier
1. Aan de griffier wordt door de gemeenteraad en de commissie werkgeverschap mandaat, volmacht en machtiging verleend tot het namens en onder verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en voornoemde commissie nemen van besluiten, het ondertekenen van die besluiten en het verrichten van de nodige handelingen ter uitoefening van de bevoegdheden zoals vermeld in het overzicht in bijlage 1a en 1b.
2. In het geval van afwezigheid van de griffier worden de bevoegdheden zoals bedoeld in het eerste lid ten tijde van die afwezigheid uitgeoefend door de plaatsvervangend griffier.

3. De griffier is bevoegd wijzigingen in de bijlagen aan te brengen voor zover het uitsluitend betreft wijzigingen in benamingen van functieonderdelen en/of functionarissen, waarbij geen sprake is van inhoudelijke aanpassingen.

Artikel 3 Mandaat, volmacht en machtiging aan het college

1. Aan het college wordt door de gemeenteraad mandaat, volmacht en machtiging verleend tot het, namens en onder verantwoordelijkheid van de gemeenteraad, nemen van besluiten, het ondertekenen van die besluiten en het verrichten van de nodige handelingen ter uitoefening van de bevoegdheden zoals vermeld in het overzicht in bijlage 2.
2. Het college is bevoegd tot het verlenen van ondermandaat, ondervolmacht en ondermachtiging aan onder zijn verantwoordelijkheid werkzame functionarissen en aan niet onder zijn verantwoordelijkheid werkzame personen.

Artikel 4 Instructie, escalatie en beperkingen mandaat

1. Bij de uitoefening van bevoegdheden zoals bedoeld in artikel 2 en 3 wordt het daarover gestelde bij of krachtens wettelijk voorschrift, beleidsregel, circulaire, aanwijzing en richtlijn van daartoe bevoegde wetgevende organen en bestuursorganen in acht genomen.
2. In bijlage 1a, 1b en 2 staat per bevoegdheid aangegeven of en wanneer de gemeenteraad of de commissie werkgeverschap door de gemandateerde actief wordt geïnformeerd bij uitoefening van de gemandateerde bevoegdheid. Het informeren van de gemeenteraad vindt plaats middels een raadsbrief. Het informeren van de commissie werkgeverschap vindt plaats middels e-mail van de griffier aan de commissie.
3. Indien zich naar het oordeel van een gemandateerde één of meer van de navolgende gevallen voordoet, overlegt de gemandateerde de zaak met het presidium voor de bevoegdheden genoemd in bijlage 1a en 2 en de commissie werkgeverschap voor de bevoegdheden genoemd in bijlage 1b, alvorens een besluit te nemen:
    a. de te nemen beslissing wijkt af van bestaand beleid, richtlijnen of voorschriften;
    b. er bestaat het voornemen tot aanvulling of wijziging van het bestaand beleid, richtlijnen of wettelijke voorschriften;
    c. tijdens de voorbereiding van het besluit komt naar voren dat de te nemen beslissing politiek of maatschappelijk gevoelig ligt.
4. Uitgaande beslissingen en documenten die op grond van artikel 2 zijn genomen worden als volgt ondertekend:

    De gemeenteraad van Arnhem,
    Namens de raad,
    dan wel
    De commissie werkgeverschap,
    Namens de commissie,
    <(digitale) handtekening griffier of plaatsvervangend griffier>
    <de naam van de griffier of plaatsvervangend griffier>
    De griffier
5. Uitgaande beslissingen/documenten die op grond van artikel 3 zijn genomen worden als volgt ondertekend:

    De gemeenteraad van Arnhem,
    Namens de raad,

<(digitale) handtekening van de functionaris>
<de naam van de functionaris>
<de functieaanduiding van de functionaris>

Artikel 5 Slotbepaling

1. Dit besluit treedt in werking op nog in te vullen.
2. Het mandaatbesluit griffiepersoneel 2014 wordt ingetrokken.
3. Dit besluit wordt aangehaald als: Mandaat-, volmacht- en machtigingsregeling gemeenteraad Arnhem en commissie werkgeverschap Arnhem 2025.

Ondertekening

Arnhem, nog in te vullen
De gemeenteraad van Arnhem

De burgemeester, De griffier,

Ondertekening Voorzitter commissie werkgeverschap

Bijlage 1a

Nr.	Bevoegdheid	Grondslag	Toelichting/voorwaarde	Informeren gemeenteraad na toepassing bevoegdheid
1	Opheffing geheimhouding van documenten en (video)verslagen die twee jaar of ouder zijn.	Artikel 89 derde en vierde lid van de Gemeentewet	De griffier kan besluiten geheime documenten en (video)verslagen de geheimhouding op te heffen; - die twee jaar of ouder zijn; en - er een positief advies ligt van het college of de burgemeester, in het geval één van deze de geheimhouding heeft opgelegd én de informatie verstrekt is aan de raad; en - er instemming van het presidium is over de opheffing.	Ja, per geval
2	Alle handelingen ten aanzien van de fractievergoedingen, met uitzondering van het indexeren van de bedragen.	Artikel 5 en artikel 10 vierde en vijfde lid van de Verordening Ambtelijke bijstand en Fractie-ondersteuning	Het betreft: - Het verstrekken van voorschotten; - Het vaststellen van de financiële bijdragen aan fracties; - Besluit tot (gedeeltelijk) niet verstrekken, dan wel terugvorderen bij het niet	Nee

			voldoen aan de verplichte verantwoording – na instemming van het presidium; - Vaststellen hoogte financiële bijdrage, wijziging van de reserve en de resterende reserve; - Openbaar ter inzage leggen van het verantwoordingsverslag.	
3	Besluiten op verzoeken op grond van de Wet open overheid.	Artikel 4.1 t/m 4.6, 5.5 en 5.7 van de Wet open overheid	Besluiten op verzoeken tot openbaarmaking; Mededelingen te doen over de opschorting van de beslistermijn; Mededelingen te doen aan een derde (over het verschaffen van documenten).	Ja, per geval
4	Alle bevoegdheden ten aanzien van de Algemene verordening gegevensbescherming.	Algemene verordening gegevens-bescherming	Betreft afhandeling van verzoeken tot opvragen en/of verwijderen van persoonsgegevens.	Ja, per geval

Bijlage 1b

Nr.	**Bevoegdheid**	**Grondslag**	**Informeren commissie na toepassing bevoegdheid**

1	Het nemen van personele besluiten ten aanzien van de op de griffie werkzame ambtenaren, niet zijnde de griffier zelf. Denk daarbij aan besluiten over: a. het nemen van beslissingen en het verrichten van feitelijke handelingen op het gebied van de individuele personele aangelegenheden van de werknemers; b. werving, selectie en indiensttreding van de werknemers; c. het aangaan, wijzigen en beëindigen (artikel 7:669 en 7:676 BW) van arbeidsovereenkomsten van de werknemers en alle daarmee samenhangende voorbereidende of uitvoerende handelingen, met uitzondering van beëindiging wegens dringende reden (artikel 7:677 BW); d. schorsing of andere vormen van (disciplinaire of orde-) maatregelen (zoals ontzeggen toegang tot werklocaties, afsluiten accounts) met uitzondering van het stopzetten van loon (artikel 7:629 lid 3 BW); e. het toekennen van gratificaties; f. het afnemen van gesprekken in het kader van de gesprekscyclus (zoals functionerings-, beoordelings- en Kompasgesprekken); g. het toepassen van hardheidsclausules van (uitvoerings)regels die zijn opgenomen in het Personeelshandboek, inclusief de Cao Gemeenten; h. het nemen van beslissingen ten aanzien van het uitlenen via detachering; i. het geven van toestemming aan de werknemer voor het verrichten van nevenwerkzaamheden en het verbinden van voorwaarden daaraan, zoals bedoeld in de Regeling nevenwerkzaamheden; j. het afnemen van de eed of belofte van alle medewerkers.	Artikel 107e tweede lid Gemeentewet	Ja

Bijlage 2

Nr.	Bevoegdheid	Grondslag	Toelichting/voorwaarde	Informeren gemeenteraad

				na toepassing bevoegdheid
1	Procesvertegenwoordiging: het voeren van verweer en vertegenwoordiging van de raad in een bezwaarprocedure, beroepsprocedure en administratieve beroepsprocedure.	Hoofdstuk 6, 7 en 8 van de Algemene wet bestuursrecht	Hiermee wordt het college bevoegd om ambtenaren of derden aan te wijzen die de gemeenteraad vertegenwoordigen in bezwaar en bij de rechtbank en andere rechtelijke instanties.	Nee
2	Verdagen beslistermijn, dwangsom niet tijdig beslissen, vaststellen van de hoogte van de dwangsom en alle daarmee samenhangende handelingen, hangende bezwaar of beroep.	Paragraaf 4.1.3.2 en artikel 4.14 van de Algemene wet bestuursrecht	Hiermee wordt het college bevoegd om namens de gemeenteraad te besluiten op het vaststellen van de hoogte van de dwangsom en alle daarmee samenhangende handelingen bij het niet tijdig beslissen door de gemeenteraad.	Ja, per geval informeren in het raadsvoorstel bij beslissing op bezwaar.

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 26 november 2025
Zaaknummer 4378566

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 september 2025, nummer 4378566 ,

gelet op de artikelen 2.1.3, 2.1.4 eerste tot en met derde lid en zevende lid, 2.1.5, eerste lid, 2.1.6, 2.1.7, 2.3.6, vierde lid, 2.2.6, eerste lid en 2.6.6, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 en artikel 147, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit

vast te stellen de
VERORDENING TOT WIJZIGING VAN DE VERORDENING MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING GEMEENTE ARNHEM 2019

Artikel I Wijzigingen Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

A. In artikel 2.5 wordt het vierde lid vervangen door:
"4. De hoogte van de bijdrage als bedoeld in het eerste en tweede lid van dit artikel, is gelijk aan het bedrag per maand als genoemd in artikel 2.1.4, derde lid, of artikel 2.1.4a, vierde lid, van de Wet, voor de ongehuwde cliënt of de gehuwde cliënten tezamen, tenzij overeenkomstig artikel 2.1.4a, vijfde lid, van de Wet, hoofdstuk 3 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, de volgende leden, of artikel 2.6, geen of een andere bijdrage is verschuldigd.

B. In artikel 2.5, vijfde lid, onder d, wordt €20,60 vervangen door: het bedrag als genoemd in artikel 2.1.4a, vierde lid, van de Wet.

Artikel II Inwerkingtreding, overgangsrecht en citeertitel

1. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag na die van de bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Technische wijziging eigen bijdrage Wmo.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M250**
Zaaknummer:	4378566
Status	VERWORPEN
Onderwerp:	Indexatie eigen bijdrage Wmo

Titel:

Bevries eigen bijdrage Wmo, géén automatische indexering

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

Omdat we weten dat:

- Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeenten zelf mogen bepalen óf en hoe zij een eigen bijdrage vragen, zolang deze niet hoger is dan het landelijke maximumtarief, en dat een indexatie dus niet verplicht is.
- De gemeente Arnhem in het afgelopen jaar niet heeft geïndexeerd, zonder dat dit heeft geleid tot financiële knelpunten of onuitvoerbaarheid.
- Het college voornemens is om de eigen bijdrage Wmo te indexeren, hetgeen neerkomt op een stijging van circa 10% sinds 2020.
- Een grote groep Arnhemmers te maken heeft met een stapeling van zorgkosten, waaronder het verplicht eigen risico (Zorgverzekeringswet), eigen bijdragen voor extramurale farmacie, ziekenvervoer, kraamzorg, mondzorg, de eigen bijdrage Wlz en de eigen bijdrage Wmo.
- Uit de Monitor Langdurige Zorg blijkt dat honderdduizenden mensen landelijk te maken hebben met een dergelijke stapeling van zorgkosten.

Omdat we vinden dat:

- Een bevriezing van de eigen bijdrage Wmo gerechtvaardigd is, omdat de medische situatie van veel inwoners leidt tot een forse stapeling van zorgkosten.
- Grote groepen Arnhemmers – met name huurders – het komende jaar aanzienlijk hogere lokale lasten tegemoetzien, waardoor terughoudendheid bij verdere kostenstijging wenselijk is.
- De financiële impact van het bevriezen van de eigen bijdrage Wmo naar verwachting beperkt is (circa €40.000 structureel) en eerder is gebleken dat dit binnen de begroting op te vangen is.

Daarom draagt de gemeenteraad het college op om:

- De eigen bijdrage Wmo te bevriezen en deze derhalve niet te indexeren.
- De hiermee gemoeide kosten voor 2026 te dekken uit de bestemmingsreserve Wmo en Jeugdzorg.
- Voor de jaren na 2026 een structurele en duurzame dekking te zoeken voor het bevriezen van de eigen bijdrage Wmo, en daarbij meerdere scenario’s uit te werken.

GEMEENTE Arnhem

- De raad tijdig te informeren over de gevonden structurele dekking en de financiële consequenties hiervan, zodat dit kan worden betrokken bij de begrotingsbehandeling.

Indieners:

Noud Roelen – SP
Gerrie Elfrink - SP

Indexatie eigen bijdrage WMO

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26 november 2025

Type voorstel
Raadsvoorstel - bespreekstuk

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Voorgesteld besluit

De gemeenteraad wordt gevraagd om in te stemmen met het automatisch volgen van het landelijke tarief voor de Wmo-eigen bijdrage.

Aandachtspunten

Eerdere bespreking:
Op 18 juni is naar aanleiding van de bespreking van het raadsvoorstel Verordening maatschappelijke ondersteuning aanpassen op ontwikkelingen eigen bijdrage geconcludeerd dat dit voorstel niet besluitrijp is en dat het voorstel wordt terug verwezen naar het college. In dit voorstel werd vooruitgelopen op de Wet afschaffing abonnementstarief in de Wmo, de Tweede Kamer heeft in juni onder meer dit wetsvoorstel controversieel verklaard.

Het voorliggende raadsvoorstel heeft uitsluitend betrekking op het besluit om de eigen bijdrage te koppelen aan de landelijke indexatie. Pas als het Rijk later daadwerkelijk besluit tot invoering van een inkomensafhankelijk tarief, komt er een nieuw raadsvoorstel met scenario's, financiële gevolgen en maatschappelijke impact.

Het raadsvoorstel beoogd om
1. het vaste bedrag uit de Arnhemse verordening te verwijderen.
2. En voortaan te verwijzen naar het landelijke tarief dat jaarlijks door het Rijk wordt geïndexeerd.

Hierdoor hoeft de gemeenteraad niet langer elk jaar opnieuw een wijziging vast te stellen.

Per 2024 staat er in de verordening het bedrag van € 20,60. Vanaf 1 januari 2025 is het landelijke abonnementstarief verhoogd naar €21 per maand. Als dit voorstel wordt aangenomen, geldt dit wettelijke tarief ook in Arnhem vanaf 1 januari 2026. De verhoging geldt niet met terugwerkende kracht.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Eva van Esch

Ambtenaar
Stefan van Tongeren
Stefan.van.tongeren@arnhem.nl
026 377 1798

Raadsadviseur
Petra Wielaard
petra.wielaard@arnhem.nl
026 377 4836

Aandachtspunten (vervolg)

Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 mogen gemeenten mogen zelf beslissen óf ze een eigen bijdrage vragen en hoe ze dat lokaal regelen. De bijdrage mag echter niet hoger zijn dan het bedrag dat in het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 is vastgelegd (het landelijke maximumtarief).

Openstaande Moties en Toezeggingen

Bij de bespreking van 18 juni 2025 van het raadsvoorstel Verordening maatschappelijke ondersteuning aanpassen op ontwikkelingen eigen bijdrage heeft de wethouder toegezegd de landelijke ontwikkeling over de inkomensafhankelijke eigen bijdrage van de WMO te volgen en de raad daarover te informeren, zodat daarna met de raad besproken kan worden hoe dit in Arnhem kan worden ingevoerd. De wethouder werkt daarvoor meerdere scenario's voor Arnhem uit, inclusief de financiële gevolgen.

Voorgestelde behandelwijze

Het voorstel wordt in maximaal twee termijnen besproken, waarna de raad via stemming een besluit zal nemen.

Mogelijk resultaat:

- Besluitvorming

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4378566

Onderwerp: Indexatie eigen bijdrage Wmo

Kernboodschap

De eigen bijdrage voor Wmo-ondersteuning wordt door het Rijk geïndexeerd. Om de indexering in Arnhem automatisch mee te laten lopen met die van het Rijk, is een aanpassing van de Verordening maatschappelijke ondersteuning nodig. Met deze aanpassing willen we eigen bijdrage voor zorg en ondersteuning koppelen aan het geldende landelijke tarief. Dit zal per raadsbesluit ingaan vanaf 1 januari 2026.

Voorstel

1. Per 1 januari 2026 aan te sluiten bij het landelijke tarief en bijbehorende indexaties en hier de Wmo verordening, zoals bijgevoegd, op aan te passen.

Inleiding

Het WMO-abonnementstarief is een vaste bijdrage die mensen (in heel Nederland) betalen voor bepaalde hulp en ondersteuning vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Dit betekent dat mensen die bijvoorbeeld hulp in het huishouden, begeleiding of hulpmiddelen krijgen via de gemeente, een vaste eigen bijdrage per maand betalen.

Het (maximale) abonnementstarief is in de Wet maatschappelijke ondersteuning vastgelegd en wordt ieder jaar door het Rijk verhoogd. De redenen hiervoor zijn inflatie en stijgende zorgkosten. In de Arnhemse verordening maatschappelijke ondersteuning is op dit moment voor het abonnementstarief nog een concreet bedrag opgenomen: Per 2024 staat er in de verordening het bedrag van € 20,60. Door middel van dit voorstel regelen we dat de Arnhemse verordening voor dit artikel in het vervolg verwijst naar de wet (in plaats van dat een bedrag wordt genoemd). Op die wijze volgt de Arnhemse verordening ‘automatisch’ de rijksindexering en hoeft niet elke verhoging door uw raad te worden gewijzigd.

Per 1 januari 2025 is het abonnementstarief per maand in de wet verhoogd met € 0,40 naar € 21. Indien dit voorstel wordt aangenomen, zal in Arnhem het dan geldende wettelijke tarief gelden per 1 januari 2026. De indexering zal niet met terugwerkende kracht worden opgelegd.

Op 18 juni j.l. besprak de gemeenteraad een eerdere variant van voorliggend voorstel. In dat voorstel was de bovengenoemde koppeling met de Wet maatschappelijke ondersteuning opgenomen, maar

werd eveneens voorgesteld om ook alvast voor te sorteren op een nieuwe wet die voorlag in de Tweede Kamer en die de eigen bijdrage inkomensafhankelijk wil maken. Landelijke patiëntenorganisaties, maar ook het Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten (APCG), hebben zich kritisch getoond over dit wetsvoorstel. Ook het Nibud toonde aan dat het wetsvoorstel nadelig zou kunnen uitpakken voor mensen met een beperking en met een lager inkomen. Hoewel het wetsvoorstel afgelopen jaar op een meerderheid leek te kunnen rekenen in de Tweede Kamer, bereikte ons vlak voor de aanvang van de raadskamer in juni het nieuws dat het wetsvoorstel - onder andere vanwege de maatschappelijke reuring - controversieel was verklaard en niet meer in behandeling zou worden genomen voor de verkiezingen.

Doordat het wetsvoorstel controversieel is verklaard en doordat de samenstelling en wensen van de Tweede Kamer zullen veranderen na de verkiezingen van oktober, is het op dit moment onbekend wat er met het wetsvoorstel zal gebeuren en of het voorstel door de Tweede Kamer zal worden aangenomen.

Tijdens de raadskamer in juni is het destijds voorliggende voorstel teruggenomen. Met uw raad is afgesproken dat indien het wetsvoorstel toch ooit wordt aangenomen, uw raad eerst uitgebreid geïnformeerd wordt over verschillende scenario's, verschillende gevolgen en verschillende financiële doorrekeningen. Op basis daarvan kan uw raad daarna een gewogen keuze maken over het eventuele invoeren van een inkomensafhankelijk abonnementstarief.

Voorliggend voorstel komt daarmee overeen met de wens van uw raad om nog niet voor te sorteren op een eventuele afschaffing van het abonnementstarief en in het raadsvoorstel enkel het maken van een koppeling met de rijksindexering van het uniforme abonnementstarief voor te stellen.

Beoogd effect

Verwerken van de door het ministerie van VWS ingestelde tarieven vanaf 2026.

Argumenten

1.1 *De eigen bijdrage gold al, en zal blijven gelden, voor inwoners die gebruik maken van de WMO. Inwoners met lage inkomens die de eigen bijdrage niet kunnen betalen, krijgen een kwijtschelding van de kosten.*

Voor inwoners die tot 130% van de bijstandsnorm verdienen, kan niet verwacht worden dat zij een eigen bijdrage betalen voor Wmo-voorzieningen. Voor hen bestaan dan ook compenserende maatregelen. Bij deze maatregelen willen we de administratielast voor inwoners zo laag mogelijk houden. In juni bent u per raadsbrief geïnformeerd over inkomensregelingen voor inwoners met hoge zorgkosten en een lager inkomen. Voor een gedetailleerdere uitwerking van de wijze van compensatie, verwijzen we naar die brief.

1.2 *Vóór invoering van het abonnementstarief in 2020 hadden inwoners te maken met een stapeling van zorgkosten en eigen bijdragen. De kosten zijn per 2020 verlaagd en vergemakkelijkt. De rijksindexering van het tarief is gematigd.*

Vóór invoering van het abonnementstarief werden inwoners geconfronteerd met verschillende eigen bijdragen en stapelingen van zorgkosten. Door invoering van het abonnementstarief werd de stapeling van zorgkosten tegengegaan. Destijds toonden partijen, zoals de VNG, zich kritisch, doordat het abonnementstarief een aanzuigende werking zou kunnen hebben op Wmo-voorzieningen zoals de huishoudelijke hulp. Voor inwoners is de eigen bijdrage echter relatief laag en overzichtelijk.

De indexering die door het Rijk wordt doorgevoerd is gematigd. Op 1 januari 2020 was het tarief € 19. Per 1 januari 2025 is het tarief € 21.

Ter volledigheid hebben we nagekeken wat andere gemeenten doen; zowel alle gemeenten binnen een straal van 20KM rondom Arnhem als gemeenten met een vergelijkbaar inwonersaantal (Nijmegen, 's-Hertogenbosch, Enschede, Apeldoorn, Haarlem, etc) volgen de rijksindexering.

1.3 *We volgen de indexering van het uniforme abonnementstarief, maar volgen niet automatisch het voorstel om de eigen bijdrage inkomensafhankelijk te maken.*

Zoals in de inleiding toegelicht ligt er een wetsvoorstel voor dat het abonnementstarief inkomensafhankelijk maakt. Op dit moment is het onbekend wat er met de wet zal gebeuren en of de wet überhaupt ooit zal worden aangenomen.

Tijdens de vorige raadskamer bleek dat veel gevolgen het wetsvoorstel onbekend waren. Het vorige voorstel is daarom teruggenomen en de wethouder heeft een toezegging gedaan. Die is als volgt genoteerd; 'de wethouder zegt toe de landelijke ontwikkeling over de inkomensafhankelijke eigen bijdrage van de WMO te volgen en de raad daarover te informeren, zodat daarna met de raad besproken kan worden hoe dit in Arnhem kan worden ingevoerd. De wethouder werkt daarvoor meerdere scenario's voor Arnhem uit, inclusief de financiële gevolgen'.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Indien niet wordt geïndexeerd dient de stijging van zorgkosten op andere manieren gefinancierd te worden. Het abonnementstarief helpt om de kosten te kunnen beheersen.*

Door inflatie, vergrijzing, bevolkingsgroei, veranderd zorggebruik en technologische ontwikkelingen stijgen de zorgkosten hard. De eigen bijdrage is een manier om de zorgkosten enigszins te kunnen beheersen. De vaste eigen bijdrage is relatief laag en inwoners met een laag inkomen worden gecompenseerd. Door niet te indexeren hebben we minder inkomensbronnen om het systeem betaalbaar te houden.

Participatie

Het Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten (APCG) is geconsulteerd op dit onderwerp. De APCG geeft aan dit voorstel, en de stijging van de kosten voor dit jaar, voor kennisgeving aan te nemen, en vooral betrokken wil worden bij de verdere, mogelijke, ontwikkelingen

van het landelijk abonnementstarief. De APCG is wel al betrokken bij het vergemakkelijken van de inkomensregelingen voor Arnhemmers met hoge zorgkosten en lage inkomens, waarnaar wordt verwezen onder argument 1.1. in dit voorstel.

Financiën

Door vrijstellingen en inkomensregelingen is het is moeilijk exact te berekenen voor hoeveel baten de indexatie van de eigen bijdrage in de toekomst zorgt. We verwachten dat de indexering met € 0,40 per maand die is voorgesteld € 40.000 extra structureel per jaar op zal leveren. Op moment van schrijven is een eventuele indexering per 1-1-2026 nog niet bekend. Bij de volgende tussenrapportage bekijken we in hoeverre dit een voordeel oplevert op de zorgbegroting.

Uitvoering

Het innen van de eigen bijdrage wordt landelijk uitgevoerd door het Centraal Administratie Kantoor, ofwel CAK.

Communicatie

Het CAK zal de betreffende inwoners informeren over de wijziging van de eigen bijdrage. Ook is de eigen bijdrage een standaard gespreksonderwerp tijdens het keukentafelgesprek dat de wijkcoaches van de sociale wijkteams met de inwoners voeren.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

–

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4378566

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 september 2025, nummer 4378566 ,

gelet op de artikelen 2.1.3, 2.1.4 eerste tot en met derde lid en zevende lid, 2.1.5, eerste lid, 2.1.6, 2.1.7, 2.3.6, vierde lid, 2.2.6, eerste lid en 2.6.6, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 en artikel 147, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit

vast te stellen de
VERORDENING TOT WIJZIGING VAN DE VERORDENING MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING GEMEENTE ARNHEM 2019

Artikel I Wijzigingen Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

A. In artikel 2.5 wordt het vierde lid vervangen door:
“4. De hoogte van de bijdrage als bedoeld in het eerste en tweede lid van dit artikel, is gelijk aan het bedrag per maand als genoemd in artikel 2.1.4, derde lid, of artikel 2.1.4a, vierde lid, van de Wet, voor de ongehuwde cliënt of de gehuwde cliënten tezamen, tenzij overeenkomstig artikel 2.1.4a, vijfde lid, van de Wet, hoofdstuk 3 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, de volgende leden, of artikel 2.6, geen of een andere bijdrage is verschuldigd.

B. In artikel 2.5, vijfde lid, onder d, wordt €20,60 vervangen door: het bedrag als genoemd in artikel 2.1.4a, vierde lid, van de Wet.

Artikel II Inwerkingtreding, overgangsrecht en citeertitel

1. Dit besluit treedt in werking op de eerste dag na die van de bekendmaking.
2. Dit besluit wordt aangehaald als: Technische wijziging eigen bijdrage Wmo.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel ‘Indexatie eigen bijdrage Wmo’

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

Geen

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers De Boef (GroenLinks), Zwijnepoel (D66), Feitsma (VVD), Akbulut (Arnhem Centraal), Lu (Partij voor de Dieren), Groenendijk (PvdA), Roelen (SP), Neutkens (Volt), Jansen (ChristenUnie).
De fracties van CDA, DENK, BurgerBelang Arnhem, PVV, Forum voor Democratie en Groep van den Broek waren niet aanwezig.

Verder aanwezig: Van Esch (wethouder), Van Tongeren (adviseur), Oudheusden (adviseur).

Bespreking

Omdat er zich geen insprekers hebben gemeld, is de informatieve fase direct afgesloten en is gestart met de meningsvormende bespreking.

Tijdens de meningsvormende bespreking zijn er onder andere vragen gesteld over de communicatie richting inwoners over de verhoging en over het controversieel verklaarde wetsvoorstel om de eigen bijdrage inkomensafhankelijk te maken. Ook is gevraagd naar de afweging om geen eigen bijdrage te vragen, het toepassen van de grens van 130% voor inkomensregelingen, de stijgende zorgkosten en de compensatieregeling.

De wethouder geeft aan dat besluitvorming voor 30 november 2025 wenselijk is om eventuele invoering op 1 januari 2026 mogelijk te maken.

Toezeggingen

Geen

Conclusie

Aan het einde van de bespreking concludeert de voorzitter dat de informatieve en meningsvormende bespreking is afgerond. Het voorstel wordt doorverwezen naar besluitvorming.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

F. Hogenhout

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4639157

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 1 juli 2025, nummer 4639157;

gelet op artikel 147, tweede lid, van de Gemeentewet;

- gezien het amendement 'Samen met bewoners én studenten' (25A48)
- gezien het amendement 'Koersdocument Energie voor Arnhem volgen' (25A49);

besluit:

De startnotitie voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Voorgesteld besluit

Het college stelt voor de startnotitie voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp vast te stellen.

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Aandachtspunten

Het raadsvoorstel en de ingediende moties en/of amendementen worden in maximaal twee termijnen besproken. Vervolgens wordt daarover via stemming besloten.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Contactgegevens

Portefeuillehouder:	Ambtenaar	Raadsadviseur
Nermina Kundic	Tim Nijs tim.nijs@arnhem.nl +31631114856	Willem Lammers willem.lammers@arnhem.nl (06) 31 10 79 51

Aandachtspunten

- De startnotitie biedt de eerste kaders waarbinnen de ontwikkeling plaats kan vinden van het ‘Middengebied Kenniscampus’. Het betreft een herontwikkeling van de Intratuin-locatie in Presikhaaf naar een gemengd gebied met woningen, studenteneenheden en kleinschalige voorzieningen mét behoud van de Intratuin.
- Deze stap volgt uit de Omgevingsvisie, maar ook uit het in 2023 door het college vastgestelde ‘Ambitiedocument Kenniscampus Regio Arnhem (bijlage bij raadsbrief van 5 december 2023). Het gebied is onderdeel van de Spoorzone Arnhem Oost en valt ook in het gebied van het Nationaal Programma Arnhem Oost.
- Voor besluitvorming in het college is een informatieavond georganiseerd waar ca. 120 omwonenden of belangstellende aanwezig waren. De raad heeft op moment van publiceren van de agenda 13 schriftelijke reacties/bezwaren ontvangen. Deze zijn toegevoegd aan de vergaderstukken.

Inhoudelijk

- In de startnotitie staat de ambitie om tussen de 250 en 350 woningen te realiseren in het Middengebied. Randvoorwaarde is dat bij de verdere uitwerking van het programma, minimaal 66% betaalbaar moet bedragen én minimaal 35% sociale huur moet bedragen (het aandeel sociale huur telt mee in de eis van minimaal 66% betaalbaar). Binnen het woningbouwprogramma is maximaal 34% vrije sector koop toegestaan. Onderdeel van het woonprogramma is de ambitie om 200 woningen te realiseren ten behoeve van studentenhuisvesting.
- Op (een gedeelte van) de begane grond wordt een niet-woonprogramma gerealiseerd en wordt de Intratuin behouden op deze plek.
    - Intratuin als functie Tuincentrum in het gebied, 10.000 m2 BVO (inclusief buitenwinkel en laad- en losruimte) en beschikbaarheid van 240 parkeerplaatsen voor de winkelfunctie.
    - Ruimte voor kleinschalige voorzieningen ten behoeve van de Kenniscampus (bijvoorbeeld in de plinten van woningen/tuincentrum). Maximale omvang 1.000 m2 BVO
    - Het creëren van een centrale ontmoetingsplek door het slim positioneren van de verschillende functies in het Middengebied.
- Voorwaarde voor de ontwikkeling van de locatie is dat de natuurwaarden in dit gebied toenemen, de klimaatmaatregelen een plek krijgen en dat een groene leefomgeving bijdraagt aan het welbevinden van mens en dier. Daarnaast draagt een goed en groen ingerichte leefomgeving bij aan het voorkomen van gezondheidsklachten.

- Het basement van de gebouwen is 3-4 bouwlagen hoog (op plekken waar de plint een belangrijke interactie maakt tussen binnen en buiten is deze extra hoog vormgegeven met een minimale hoogte van 4 meter. Daarboven zijn extra bouwlagen mogelijk tot een hoogte van 35 meter met een maximum van 10 bouwlagen.
- De verkeerstructuur is ingericht conform de STOMP-methodiek (volgordelijk: Stappen (lopen), Trappen (de fiets), Openbaar Vervoer (bus, trein), Mobiliteit as a Service (bijvoorbeeld taxi) en particuliere auto), waarbij de paden logisch aansluiten op het aanwezige netwerk van paden en de bushalte.
- Het gebied in combinatie met de aangrenzende groenstructuren voldoet aan de 3-30-300 groennorm voor een leefbare, klimaatadaptieve en groene stad.
- Aandachtspunten voor circulair bouwen en energie.

Zie voor meer informatie het raadsvoorstel en de startnotitie.

Moties en Toezeggingen

De volgende moties en toezeggingen worden met het raadsvoorstel afgedaan:

Niet van toepassing

Mogelijk resultaat:

Besluitvorming

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer amendement:	**25A48**
Zaaknummer:	4639157
Status	AANGENOMEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Titel:

Samen met bewoners én studenten

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen de volgende wijziging voor:

Toe te voegen op pagina 16 onder het kopje ‘wie erbij betrekken’:

“Omwonenden, de huidige ondernemer op de locatie, ***(vertegenwoordiging van) studenten*** en de onderwijsinstellingen worden uitgenodigd om mee te doen met de participatie.”

Toelichting:

Om tot een bruisende invulling van de campus te komen is het belangrijk dat ook studenten betrokken worden bij de verdere invulling van plan. Dit kan bijvoorbeeld vorm krijgen via het betrekken van de medezeggenschapsraden van de onderwijsinstellingen.

Indieners:

Wimer Heemskerk – D66
Rebin Maref – VVD
Cyriel Prinsen – GroenLinks
Leo de Groot – Partij voor de Dieren
Marlies Neutkens - Volt

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer amendement:	**25A49**
Zaaknummer:	4639157
Status	AANGENOMEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Titel:

Koersdocument Energie voor Arnhem volgen

Aan de gemeenteraad

Ondergetekende stelt de volgende wijziging voor:

In het hoofdstuk Programmatische en ruimtelijke uitgangspunten, paragraaf Energie, wordt na de bestaande tekst op pagina 14 toegevoegd:

- De verdere uitwerking volgt het Koersdocument Energie voor Arnhem.
- Bij het omgevingsplan wordt ingegaan op de effecten van het Koersdocument EvA op de kosten, planning en netbelasting. Ook wordt voorgesteld hoe bewoners, de HAN en ondernemers betrokken worden bij het energievraagstuk.

Toelichting:

Hiermee borgen we de koers zonder technische details in de startnotitie op te nemen, alhoewel het Koersdocument Energie voor Arnhem nog niet formeel is vastgesteld vinden wij dit een kans om dit nu alvast mee te nemen in deze Startnotitie.

Indiener:

Rebin Maref – VVD

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTERAAD ARNHEM

Amendement

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer amendement:	**25A61**
Zaaknummer:	4639157
Status	VERWORPEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Titel:

Woningen Elsweide ook voor senioren

Aan de gemeenteraad

Ondergetekende stelt de volgende wijziging voor:

Op pagina 9 van de startnotitie ‘Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp’ wordt na de zin ‘Daarnaast kan worden onderzocht of het delen van woonvoorzieningen mogelijk is, bijvoorbeeld ruimtes voor apparatuur zoals wasmachines, ruimtes om te koken (bijvoorbeeld voor grotere groepen) en/of te ontspannen.’ de volgende zin toegevoegd:

“Ten slotte wordt in overleg met de ontwikkelaar gestreefd om doorstroming te realiseren vanuit de omliggende buurt door middel van een woningbouwprogramma geschikt voor een brede doelgroep, waaronder senioren.”

Toelichting:

Veel ouderen mensen graag willen blijven wonen in de wijk of buurt waar zij altijd al woonden, maar wel op zoek zijn naar een kleine woning of woning gelijkvloers. Het woningbouwplan dat voorligt is vooral gericht op studenten. Wij vinden dat wijken en buurten een goede mix moet bevatten van verschillend categorieën inwoners, dus inclusief senioren.

Indiener:

Nico Wiggers – Burgerbelang Arnhem

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M193**
Zaaknummer:	4639157
Status	AANGENOMEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Titel:

Liever samen

Aan de gemeenteraad

Ondergetekende stelt voor:

Omdat we weten dat:

- De startnotitie voorziet in de ontwikkeling van 200 studentenwoningen.
- Volgens de landelijke monitor studentenhuisvesting 2025 de woonlasten voor studenten in Arnhem hoger zijn dan gemiddeld en de verwachting is dat de druk op de Arnhemse studentenhuisvesting toeneemt[1].
- Jongeren- en studentenwelzijn in toenemende mate onder druk staan en eenzaamheid onder jongeren en studenten is toegenomen.
- Niet-zelfstandige studentenkamers bijdragen aan verbinding en contact tussen studenten (en eventuele andere bewoners) en daarmee eenzaamheid tegengaan, sociale samenhang verbeteren en bijdragen aan ene levendige studentencultuur[2].
- Studenten die tijdens hun studie prettig in Arnhem wonen waarschijnlijker zijn om na hun studie in Arnhem te blijven wonen en werken.

Omdat we vinden dat:

- Niet-zelfstandige studentenkamers vaak betaalbaarder kunnen worden aangeboden dan alternatieven.
- Het van belang is om te investeren in een bruisende studentencultuur en de sociale samenhang onder studenten.

Daarom draagt de gemeenteraad het college op om:

- Bij de verder invulling van de plannen voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp er in afspraken met SHH& op in te zetten dat de te bouwen studentenkamers zo worden ingericht dat voorzieningen als keuken en woonkamer gedeeld worden met andere bewoners.

Indiener:

Wimer Heemskerk - D66

[1] LMS - Nederland
[2] Kamers dragen bij aan welzijn student - Kences

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M196**
Zaaknummer:	4639157
Status	AANGENOMEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem

Titel:

Inclusieve kenniscampus

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

Omdat we weten dat:

- Er een tekort aan toegankelijke woningen is;[1]
- Er ook voor studenten behoefte is aan meer woningen die toegankelijk zijn voor mensen met (fysieke) beperkingen;[2]
- Het voor studenten met fysieke beperkingen extra belangrijk is dat er ook onzelfstandige complexen zijn die voor hen toegankelijk zijn, omdat gedeelde woningen nu vaak niet toegankelijk zijn voor studenten met een beperking.
- er nog geen volledig inzicht is in het aandeel toegankelijke woningen in Arnhem, en specifiek niet voor studentenwoningen;
- de huidige prestatieafspraken met corporaties pas in 2025-2027 duidelijkheid geven over het bestaande aanbod;

Omdat we vinden dat:

- ook studenten met een beperking recht hebben op passende, toegankelijke huisvesting;
- de ontwikkeling van de Kenniscampus een kans biedt om al op korte termijn concrete stappen te zetten richting een inclusieve woningvoorraad;
- Arnhem zich als onderwijsstad moet profileren als een toegankelijke stad waar iedereen kan studeren en wonen.

Daarom draagt de gemeenteraad het college op om:

- Bij de verder invulling van de plannen voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp concrete afspraken te maken met ontwikkelaars en en corporaties over het aandeel toegankelijke woningen.
- Met SSH specifiek afspraken te maken over het aandeel toegankelijke studentenwoningen, met aandacht voor toegankelijke onzelfstandige woningen (met gedeelde keuken en woonkamer).

Indieners:

Nathalie Nede – ChristenUnie
Marlies Neutkens - Volt

[1] Toegankelijke woningen: een verborgen wooncrisis
[2] Landelijk actieplan studentenhuisvesting 2022-2030 - Kences

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M197**
Zaaknummer:	4639157
Status	VERWORPEN
Onderwerp:	Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem

Titel:

Ruimte voor woonwagenplekken bij gebiedsontwikkeling

Aan de gemeenteraad

Ondergetekende stelt voor:

Omdat we weten dat:

- Arnhem al jaren een tekort heeft aan standplaatsen voor woonwagenbewoners; in het woonbehoefte-onderzoek is onder meer in beeld gebracht dat er 128 standplaatsen zijn en veel extra behoefte bestaat aan plekken, waardoor gezinnen (lang) wachten.
- Het College voor de Rechten van de Mens recent oordeelde dat Arnhem woonwagenbewoners geen reëel zicht bood op een standplaats, wat onderstreept dat extra inspanning noodzakelijk is.

Omdat we vinden dat:

- De woonwagenbewoners recht hebben op meer woonruimte en al je lang in onzekerheid leven;
- De gemeente Arnhem zich moet inspannen zo snel mogelijk zicht te geven op meer standplaatsen.
- De gemeente bij gebiedsontwikkeling moet afwegen of er ruimte is deze plaatsen te realiseren.

Daarom draagt de gemeenteraad het college op om:

- Bij de verdere planuitwerking te onderzoeken of en waar binnen de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus (extra) standplaatsen voor woonwagenbewoners kunnen worden gerealiseerd.

Indiener:

Nathalie Nede - ChristenUnie

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4639157

Onderwerp: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Kernboodschap

De ontwikkeling Middengebied Kenniscampus is deelgebied van de Spoorzone Arnhem en betreft een herontwikkeling van de Intratuin-locatie in Presikhaaf naar een gemengd gebied met woningen, studenteneenheden en kleinschalige voorzieningen mét behoud van de Intratuin. Met deze ontwikkeling leveren we een bijdrage aan de ambities voor de Kenniscampus Arnhem Velp en de woningbouwopgave in de stad. De startnotitie gaat over de kaders waarbinnen de ontwikkeling kan plaatsvinden.

Voorstel

1. De startnotitie voor de Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp vast te stellen.

Inleiding

Het Middengebied Kenniscampus ligt aan de noordzijde van de buurt Elsweide en wordt ingekaderd door de spoorlijn Arnhem-Zutphen, snelweg A12, de weg Lange Water en de woonbuurt Elsweide.

Het Middengebied is daarnaast onderdeel van de Spoorzone Arnhem-Oost waarin we als gemeente met het Rijk afspraken hebben gemaakt om tot 2030 5.400 woningen toe te voegen (BO-MIRT ’22). Met deze startnotitie wordt gewerkt aan de realisatie van een deel van deze woningen in het Middengebied.

In het Ambitiedocument Kenniscampus Regio Arnhem (bijlage bij raadsbrief van 5 december 2023) zijn de ruimtelijk programmatische ambities voor de Kenniscampus Arnhem Velp (hierna: Kenniscampus) vastgelegd. Het Middengebied vormt daarin een belangrijke schakel om de onderwijsinstellingen met elkaar te verbinden. Een van de onderdelen uit het Ambitiedocument is een verkenning van een beoogd programma in het middengebied van de Kenniscampus. Deze verkenning heeft geleid tot de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp.

Het Middengebied ligt ook in Presikhaaf, een van de Arnhem Oost wijken (Nationaal Programma Arnhem oost). Belangrijk is daarom dat de fysieke ingrepen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving voor de toekomstige en de bestaande bewoners.

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

Beoogd effect

Met het vaststellen van en de startnotitie Middengebied Kenniscampus worden de ruimtelijke en programmatische kaders vastgelegd voor deze ontwikkeling. Met de ontwikkeling beogen we een bijdrage te leveren aan de aantrekkelijkheid van de Kenniscampus, voegen we woningen toe én behouden we de Intratuin.

Argumenten

1.1 In de Omgevingsvisie is de Kenniscampus benoemd als een van de hotspots

Zo valt te lezen in de Omgevingsvisie: *"Arnhem Oost is een aantrekkelijk stadsdeel met een rijk palet aan woon- werk- en onderwijsfuncties. (…) Ontwikkeling in dit stadsdeel is mogelijk met (…), toevoeging van woningen aan de (onbenutte) ruimte op de Kenniscampus (…). Deze ontwikkeling gaat gepaard met het diverser maken van de wijken door woningtypes en functies beter te mengen, zodat een mix aan voorzieningen, inkomensgroepen en leefstijlen ontstaat in dit gebied. Vergroening is daarbij een randvoorwaarde."*

De startnotitie voor het Middengebied geeft invulling aan de ambities uit de Omgevingsvisie door de toevoeging van woningbouw (studenteneenheden en reguliere woningen).

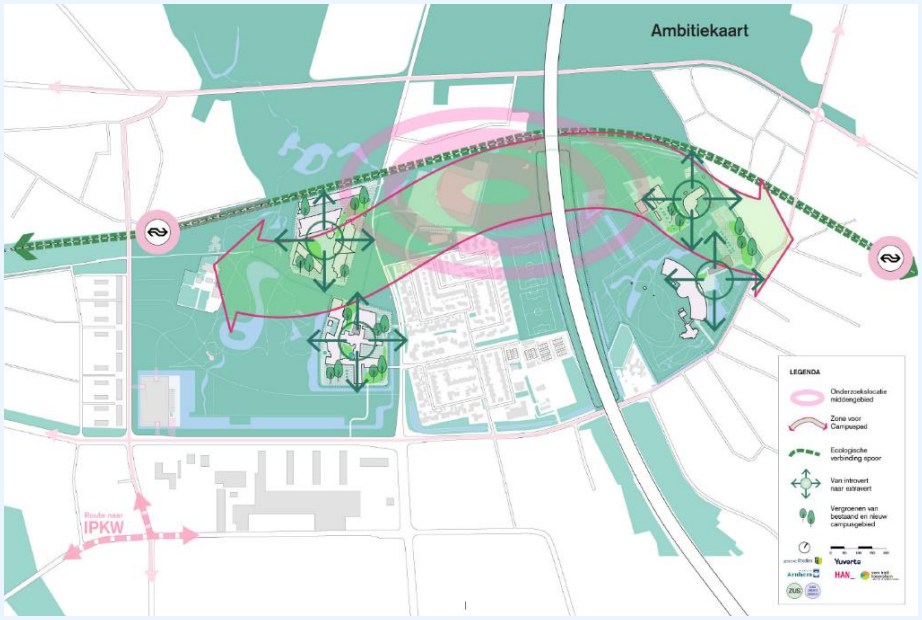
1.2 Met het vaststellen van de startnotitie leveren we een bijdrage aan de ambities voor de Kenniscampus

Het Ambitiedocument brengt de gewenste ontwikkeling van de Kenniscampus Arnhem-Velp in beeld. In het Ambitiedocument is het Middengebied als onderzoekslocatie benoemd, waarbij de ambitie is dat een nieuw gedeeld programma geconcentreerd wordt op een centrale plek/hart van de campus.

Door het toevoegen van functies die de aantrekkelijkheid van de Kenniscampus verbeteren, zoals studenteneenheden, ontmoetingsplek en voorzieningen levert de ontwikkeling van het middengebied een bijdrage aan de ambities uit het Ambitiedocument. Dit sluit ook aan op de ambities voor campussen uit het Regionaal Programma Werklocaties 2025-2028. Daarin is de ambitie neergelegd voor het versterken van de campussen in zowel economisch als ruimtelijk opzicht. Het middengebied vormt een belangrijke schakel om meer ruimte te creëren voor de Kenniscampus. De profilering van het middengebied, bijvoorbeeld door het realiseren van gedeelde voorzieningen levert een bijdrage aan het vormen van een ecosysteem.

Met deze startnotitie vertalen we de verkenning van het functioneel programma naar een concrete ontwikkeling. Daarmee geven we invulling aan een van de 4 onderdelen uit het ambitiedocument. Hiermee zetten we concrete stappen om een bijdrage te leveren aan het aantrekkelijker maken van de Kenniscampus en de regio voor studenten.

Arnhem GEMEENTE

Ambitiekaart Kenniscampus Arnhem-Velp

1.3 *Met het vaststellen van de startnotitie behouden we de sociale functie van de Intratuin duurzaam voor bewoners en werknemers van Arnhem*

De Intratuin is een belangrijke functie voor Arnhem binnen het sociaal ontwikkelbedrijf. Scalabor exploiteert de Intratuin, waar werknemers van Scalabor werken in een reguliere winkel. De gewenste omvang van de Intratuin is in nauwe samenwerking met Scalabor opgenomen als uitgangspunt in de startnotitie. Met de ontwikkeling van het middengebied borgen we dat Scalabor deze Intratuin voor een langere termijn kan exploiteren in een verduurzaamd en verbeterd pand.

1.4 *Met de ontwikkeling van het middengebied realiseren we een belangrijke schakel in het kennispad tussen de verschillende onderwijsinstellingen*

Onderdeel van het ruimtelijk concept is het positioneren van het kennispad; een verbindend langzaam verkeer element tussen de HAN en Yuverta/ Hogeschool Van Hal Larenstein. Door de verschillende voorzieningen slim te positioneren zien we mogelijkheden om aan dit kennispad een centrale ontmoetingsplek voor studenten, omwonenden en bezoekers te creëren in het middengebied. Daarmee levert de ontwikkeling van het middengebied ook een bijdrage aan de leefomgeving in dit deel van Presikhaaf.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Er zijn mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van het middengebied Kenniscampus*

In het ruimtelijk concept voor het middengebied wordt rekening gehouden met het bestaande

kantoorgebouw van de HAN direct grenzend aan de ontwikkellocatie. Door in het ontwerp van het middengebied onderdelen slim te positioneren, bieden we mogelijkheden voor het toekomstig activeren van het kantoorpand door de HAN als onderdeel van de Kenniscampus. Met deze stap bouwen we uitbreidingsmogelijkheden in voor een verdere uitbreiding van de kenniscampus en kan het middengebied in de toekomst een centrale plek vormen tussen de onderwijsinstellingen. Onduidelijk is wanneer en of dit technisch en financieel haalbaar is in de toekomst.

1.2 Onzekerheid vanwege netcongestie in relatie tot het programma

Vanwege de toevoeging van 250 tot 350 woningen en kleinschalige voorzieningen in het gebied, is het onduidelijk of de realisatie van de ambities haalbaar zijn vanwege netcongestie. De ontwikkelaar is verantwoordelijk voor het uitwerken van een energieconcept voor deze ontwikkeling waarbij de impact van netcongestie en mogelijkheden voor duurzame opwek en opslag van energie verkend worden.

Participatie

Het participatieniveau is bepaald volgens de handreiking ‘Betrek de buurt bij uw bouwplan’. Voor de ontwikkeling Middengebied Kenniscampus is participatie-level 3 van toepassing. Onder level 3 intensieve participatie, wordt verstaan: betrokkenen laten meedenken en ideeën van betrokkenen meenemen in het ontwerp.

Voorafgaand aan de besluitvorming in college van B&W is er op 19 juni 2025 een informatieavond georganiseerd waarin omwonenden en belanghebbenden op de hoogte zijn gebracht van de inhoud van de startnotitie. Van de ongeveer 500 verstuurde uitnodigingsbrieven, waren er ca.120 op de avond aanwezig. Een verslag van de avond is als bijlage bij de startnotitie toegevoegd.

Bewoners toonden begrip voor de woningbouwopgave en ambities met de kenniscampus. Ze vroegen aandacht voor de toegestane bebouwing en hoogte en de impact daarvan op privacy en schaduw. Ook werd aandacht gevraagd voor omgevingsgeluid en het zorgen voor voldoende parkeermogelijkheden om overlast in de omgeving te voorkomen. Over de ontwikkeling van het groene gebied achter de Intratuin waren omwonenden positief.

Bij het vervolgproces en de planuitwerking wordt door de ontwikkelaar van het gebied de omgeving betrokken. We zijn in goed overleg met de ontwikkelaar zodat gekomen wordt tot een zorgvuldig participatieproces.

Financiën

De gemeentelijke kosten worden betaald door de ontwikkelaar. Voordat het bestemmingsplan ter inzage gaat zal er een anterieure overeenkomst worden afgesloten. Hierin worden ook afspraken gemaakt over de gemeentelijke kosten.

Voor de ontwikkeling van het gebied aan de A12 is de gemeente aan zet. De kosten voor herinrichting van dit gebied wordt bekostigd uit bestaande budgetten voor openbare ruimte. Uitvoering wordt verwacht in 2027.

Uitvoering

Na vaststelling van deze startnotitie zal er een ontwerp- en participatieproces starten om de plannen voor dit gebied verder uit te werken.

Communicatie

Na vaststelling van deze startnotitie is de ontwikkelende partij verantwoordelijk voor het participatie- en communicatieproces rondom deze ontwikkeling volgens niveau 3 uit de handreiking ‘Betrek de buurt bij uw bouwplan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4639157

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 1 juli 2025, nummer 4639157;

gelet op artikel 147, tweede lid, van de Gemeentewet;

besluit:

De startnotitie voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Startnotitie
Gebiedsontwikkeling Middengebied
Kenniscampus Arnhem-Velp

Juni 2025

Inhoudsopgave

Aanleiding en locatie 3
Vastgesteld beleid 4
Relatie met Kenniscampus Regio Arnhem 6
Analyse huidige situatie 8
Programmatische en ruimtelijke uitgangspunten 9
Programmatische uitgangspunten 9
Ruimtelijke uitgangspunten 10
Verbeelding gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus 15
Vervolgproces 16
Participatie 16
Geldigheid (verjaringstermijn) startnotitie 16
Bijlage 1. Landschappelijke inbedding 17
Bijlage 2. Verslag informatieavond Startnotitie 19

Aanleiding en locatie

Aanleiding
In het Ambitiedocument Kenniscampus Regio Arnhem zijn de ruimtelijk programmatische ambities van de Kenniscampus vastgelegd. Het Middengebied vormt daarin een belangrijke schakel om de onderwijsinstellingen met elkaar te verbinden. Een van de vervolgstappen uit het Ambitiedocument is een verkenning van een beoogd programma in het Middengebied van de Kenniscampus. Deze verkenning heeft geleid tot deze startnotitie waarin we de raad de ruimte geven om kaders voorafgaand aan de gebiedsontwikkeling vast te stellen.

Het Middengebied is daarnaast onderdeel van de Spoorzone Arnhem-Oost waarin we als gemeente met het Rijk afspraken hebben gemaakt om tot 2030 5.400 woningen toe te voegen (BO-MIRT ’22). Met deze startnotitie wordt gewerkt aan de realisatie van een deel van deze woningen in het Middengebied.

Locatie
Het Middengebied van de Kenniscampus ligt aan de noordzijde van de buurt Elsweide en wordt ingekaderd door de spoorlijn Arnhem-Zutphen, snelweg A12, de weg Lange Water en de woonbuurt Elsweide.

In het volgende hoofdstuk wordt het vastgesteld beleid beschreven. Daarna wordt ingegaan op de relatie met de ontwikkeling van de Kenniscampus Arnhem Velp (hierna: KAV). In hoofdstuk 4 wordt er een analyse gegeven van de huidige situatie. Hoofdstuk 5 gaat in op de programmatische en ruimtelijke uitgangspunten die van toepassing zijn voor de nieuwe ontwikkeling en tot slot wordt het vervolgproces beschreven.

Vastgesteld beleid

De ontwikkeling van de Intratuin locatie en omgeving is ingegeven vanuit twee stedelijke ambities: de ontwikkeling van Spoorzone Arnhem Oost en KAV. Vanuit deze stedelijke ambities komen verschillende opgaven voor dit gebied naar voren. In meerdere visies is aandacht voor de KAV. Ook in het Regionaal Programma Werklocaties is de KAV benoemd. Daarnaast valt het gebied in Presikhaaf wat onderdeel is van het Nationaal Programma Arnhem-Oost.

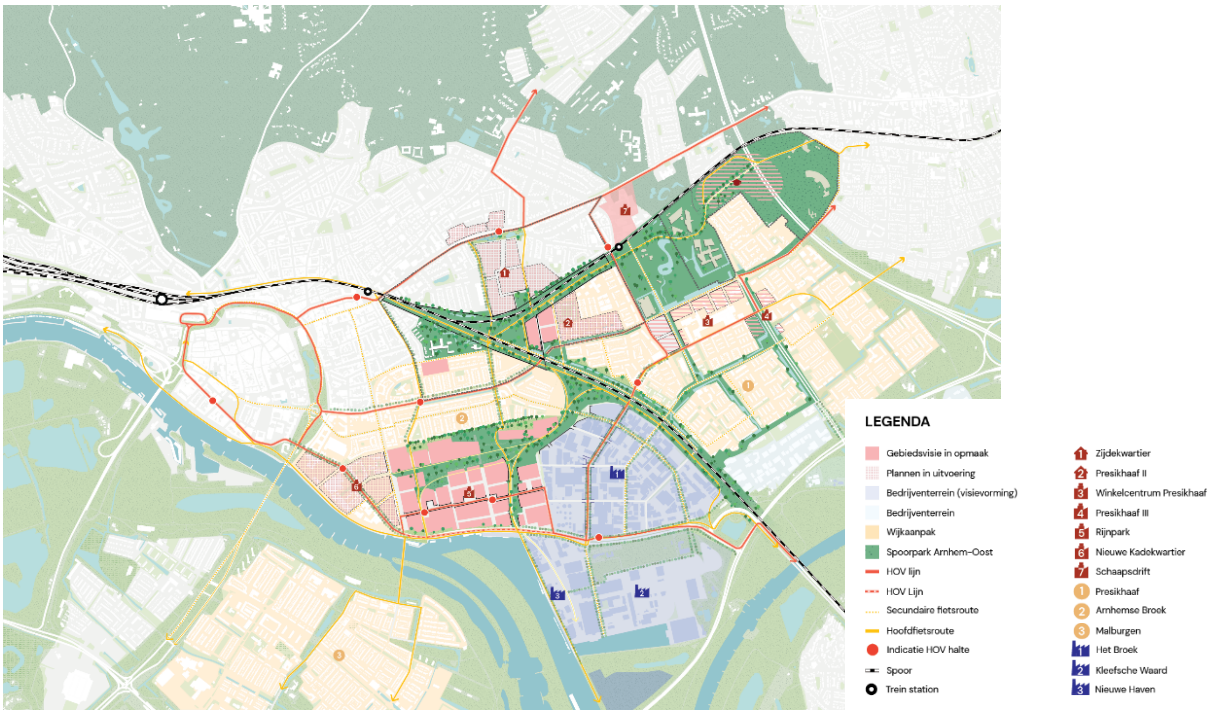
Omgevingsvisie
In de Omgevingsvisie is de KAV benoemd als een van de hotspots. Zo valt te lezen:

"Arnhem Oost is een aantrekkelijk stadsdeel met een rijk palet aan woon- werk- en onderwijsfuncties. (…) Ontwikkeling in dit stadsdeel is mogelijk met (…), toevoeging van woningen aan de (onbenutte) ruimte op de Kenniscampus (…). Deze ontwikkeling gaat gepaard met het diverser maken van de wijken door woningtypes en functies beter te mengen, zodat een mix aan voorzieningen, inkomensgroepen en leefstijlen ontstaat in dit gebied. Vergroening is daarbij een randvoorwaarde."

Gebiedsprogramma Spoorzone Arnhem Oost
In het gebiedsprogramma Spoorzone Arnhem-Oost zijn een aantal ambities benoemd die een plek krijgen in het Middengebied. Zo kent Arnhem een sterk profiel rond energie en campusontwikkeling, deze willen we als stad verder uitbouwen. In de Spoorzone betekent dat onder andere het versterken van de huidige campussen (Kenniscampus Regio Arnhem en Industriepark Kleefse Waard) en de verbinding ertussen ('kennis-kunde as'). Met de ontwikkeling van het Middengebied wordt deze kennis-kunde as verder versterkt voor het Kenniscampus gedeelte van deze as.

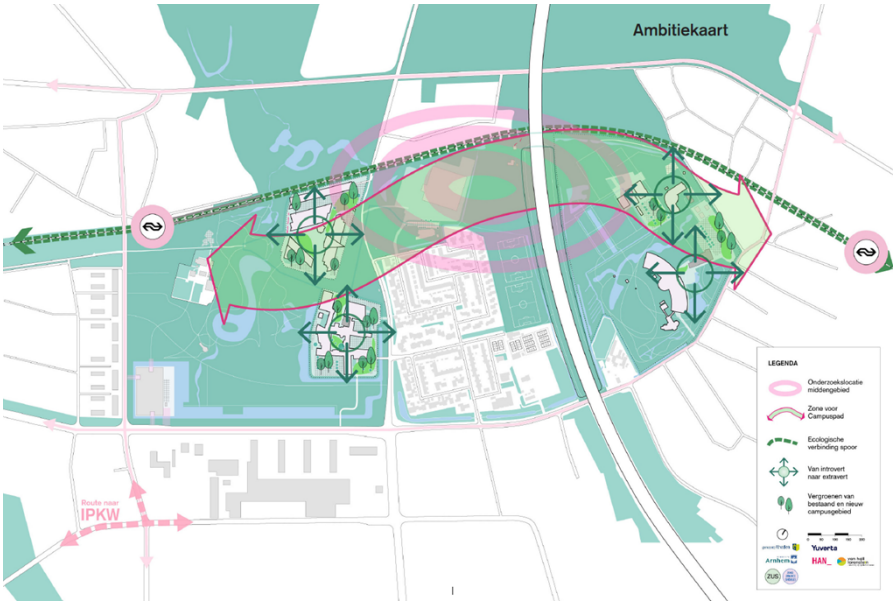
De gemeente zal in de Spoorzone tot 2030 ca 5.400 woningen realiseren. Het vertrekpunt is dat het bouwen van meer woningen altijd onderdeel is van een duurzame leefomgeving met investeringen in groen, werk, mobiliteit en voorzieningen. Daarmee dragen we bij aan een leefbare en bereikbare stad met gevarieerde wijken waar het goed wonen en leven is. De locatie Middengebied valt hier ook onder.

Perspectiefkaart Gebiedsprogramma Grootschalige gebiedsontwikkeling Spoorzone Arnhem Oost

Ambitiedocument Kenniscampus Regio Arnhem

Het Ambitiedocument brengt de gewenste ontwikkeling van de Kenniscampus Arnhem-Velp in beeld. In het Ambitiedocument is het Middengebied als onderzoekslocatie benoemd, waarbij de ambitie is dat een nieuw gedeeld programma geconcentreerd wordt op een centrale plek/hart van de campus.

Ambitiekaart Kenniscampus

De meerwaarde van het centraal clusteren van nieuwe, gedeelde voorzieningen waar studenten, docenten, bedrijven, wijkbewoners en culturele instanties elkaar kunnen vinden staat centraal in het ambitiedocument. Studentenhuisvesting en mogelijk short stay kunnen in het Middengebied een plek krijgen. Naast studentenhuisvesting wordt bijvoorbeeld gedacht aan gedeelde functies.

Regionaal Programma Werklocaties
De ontwikkelingen in het middengebied van de KAV sluiten ook aan op de ambities voor campussen uit het Regionaal Programma Werklocaties 2025-2028. Daarin is de ambitie neergelegd voor het versterken van de campussen in zowel economisch als ruimtelijk opzicht. Het middengebied vormt een belangrijke schakel om meer ruimte te creëren voor de Kenniscampus. De profilering van het middengebied, bijvoorbeeld door het realiseren van gedeelde voorzieningen zoals een ontmoetingsplek en/of sportvoorziening levert een bijdrage aan het vormen van een ecosysteem.

Relatie met Kenniscampus Regio Arnhem

De ontwikkeling van het Middengebied is een direct gevolg van de ambities zoals die zijn vastgelegd in het Ambitiedocument Kenniscampus Regio Arnhem. Met deze startnotitie worden onderdelen uit het ambitiedocument vertaald richting uitvoering.

Vervolgonderzoek KAV
In de uitwerking van het ambitiedocument is afgesproken om voor 4 onderdelen vervolgonderzoek uit te voeren:

1. functioneel programma
2. duurzame mobiliteit
3. herkenbare identiteit
4. campusmanagement

Functioneel programma
Er is een verkenning uitgevoerd naar het gewenst programma voor het Middengebied. In samenwerking met de onderwijsinstellingen en de gemeente is gewerkt aan een gedeeld beeld over mogelijke programmering in het Middengebied.

Uit de verkenning is naar voren gekomen dat op dit moment studentenhuisvesting in combinatie met een ondersteunende functie(s) het meest urgent en haalbaar zijn. Voor ondersteunende functies wordt gedacht aan de plint van een dergelijk complex met functies zoals een kleinschalige horecavoorziening, een sportfaciliteit of een boekenwinkel. Ook buitensportfaciliteiten zijn wenselijk.

Met deze startnotitie vertalen we de verkenning van het functioneel programma naar een concrete ontwikkeling. Daarmee geven we invulling aan een van de 4 onderdelen uit het ambitiedocument. Hiermee zetten we concrete stappen om een bijdrage te leveren aan het aantrekkelijker maken van de Kenniscampus en de regio voor studenten.

Op langere termijn zijn er mogelijkheden om, in aanvulling op een ontwikkeling in het Middengebied, de locatie van het huidige kantoorpand van de HAN ten zuiden van de Intratuin in te zetten. Op die manier kan het Middengebied versterkt worden, bijvoorbeeld door middel van een triple helix ontwikkeling (ten denken valt aan een onderwijs- of kennis- en expertisecentrum).

In de uitwerking van de plannen voor het Middengebied kan in het ontwerp rekening gehouden met een mogelijke herontwikkeling ten behoeve van de ambities van KAV op deze plek. Met deze stap bouwen we mogelijkheden in voor een verdere uitbreiding van de kenniscampus en kan het middengebied in de toekomst een centrale plek vormen tussen de onderwijsinstellingen.

Duurzame Mobiliteit
Er wordt een gebiedsstudie uitgevoerd in relatie tot het Duurzaam Mobiliteitsplan (DMP). Daarin is aandacht voor fietsen, wandelen, verbinding met OV-locaties, autobereikbaarheid en parkeren. Ook wordt gekeken naar de positie van het ‘Kennispad’: een verbindend pad tussen de onderwijsinstellingen waaraan gemeenschappelijke functies liggen. Het ‘Kennispad’ loopt over het middengebied heen en kan daarmee de verbinding tussen de onderwijsinstellingen verbeteren.

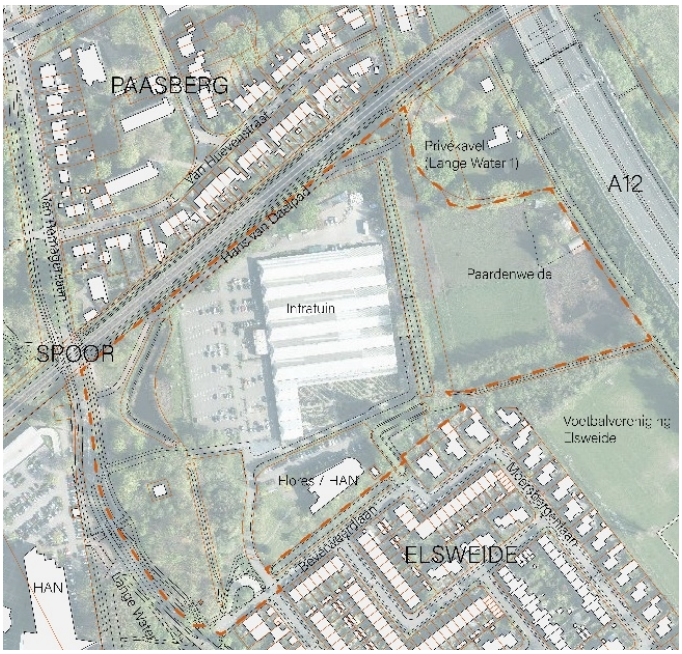
De gebiedsstudie resulteert, op basis van een inventarisatie van huidige bereikbaarheid en voorzieningen en toekomstige ontwikkelingen, welke maatregelen mogelijk de mobiliteit op en naar de campus kunnen versterken.

Herkenbare Identiteit en campusmanagement
Voor identiteit en campusmanagement wordt een voorstel gedaan voor een aanpak waarmee de partijen de kenniscampus sterker kunnen positioneren en profileren (bijvoorbeeld met signing) en een sociaaleconomisch programma kunnen opzetten (o.a. gezamenlijk activiteiten, community-building). De ontwikkeling van het middengebied kan een aanjager zijn om de identiteit van de kenniscampus als geheel te positioneren, juist vanwege het gemeenschappelijk karakter van het voorgestelde programma op deze plek.

Analyse huidige situatie

Ligging

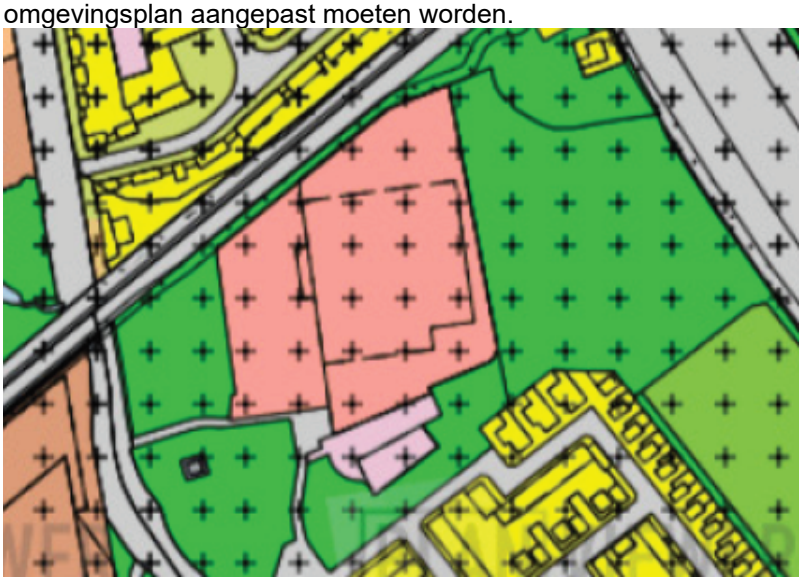
Het Middengebied wordt ruimtelijk duidelijk begrensd door infrastructuur met de A12, het spoor en de weg Lange Water. Daarnaast vormt de bebouwingsrand van de wijk Elsweide een duidelijk grens. Het bekensysteem en de bomenclusters zorgt binnen het plangebied voor ruimtelijke begrenzingen. In de bijlage Landschappelijke inbedding is de positie van het plangebied verder geduid.

Projectlocatie met de belangrijkste functies en plekken.

Omgevingsplan

De locatie Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp heeft de bestemming Detailhandel. Binnen deze bestemming zijn de volgende functies toegestaan: tuincentrum, ondergeschikte horeca en parkeervoorzieningen ten behoeve van de bestemming. De maximale bouwhoogte bedraagt 7 meter. De voorgestelde herontwikkeling past niet binnen deze bestemming. Voor deze ontwikkeling zal het omgevingsplan aangepast moeten worden.

Uitsnede omgevingsplan

Programmatische en ruimtelijke uitgangspunten

Programmatische uitgangspunten

Het is de ambitie om van het Middengebied een vitaal, veilig en sociaal gebied te maken met een mix van functies. Bij ontwikkelingen is het creëren van maatschappelijke meerwaarde een belangrijk principe. Daarbij voorzien ze niet alleen in goede woon-, winkel- of werkruimte, maar moeten ook iets ‘teruggeven’. Dat kan door het toevoegen van functies die bijdragen aan de sociale cohesie, de veiligheid en de leefbaarheid van de wijk

Wonen

We hebben als gemeente de ambitie om kwalitatief goede studentenwoningen toe te voegen aan de Arnhemse woningvoorraad. Hiertoe is tevens een motie door de gemeenteraad aangenomen die oproept om tenminste 100 studenteneenheden toe te voegen in de stad. Daarnaast liggen er kansen om koopappartementen toe te voegen in het Middengebied.

Locatie specifiek programma

We hebben de ambitie om tussen de 250 en 350 woningen te realiseren in het Middengebied. Randvoorwaarde is dat bij de verdere uitwerking van het programma, minimaal 66% betaalbaar moet bedragen én minimaal 35% sociale huur moet bedragen (het aandeel sociale huur telt mee in de eis van minimaal 66% betaalbaar). Binnen het woningbouwprogramma is maximaal 34% vrije sector koop toegestaan. Onderdeel van het woonprogramma is de ambitie om 200 woningen te realiseren ten behoeve van studentenhuisvesting. Deze woningen worden afgenomen door SSH& als premium partner. Het woningaanbod op deze locatie is daarmee geschikt voor een brede doelgroep; namelijk studenten, starters én senioren. Met deze mix zorgen we voor een programma die aansluit op de aangrenzende buurt Elsweide én de bredere behoefte in de stad. Daarnaast kan worden onderzocht of het delen van woonvoorzieningen mogelijk is, bijvoorbeeld ruimtes voor apparatuur zoals wasmachines, ruimtes om te koken (bijvoorbeeld voor grotere groepen) en/of te ontspannen.

Economie en voorzieningen

Naast het woonprogramma wordt op (een gedeelte van) de begane grond niet-woonprogramma gerealiseerd en behouden we de Intratuin op deze plek in een vernieuwde, verduurzaamde en verbeterde winkel, als onderdeel van deze ontwikkeling. Dat leidt tot het volgende programma:

- Intratuin als functie Tuincentrum in het gebied, 10.000 m2 BVO (inclusief buitenwinkel en laad- en losruimte) en beschikbaarheid van 240 parkeerplaatsen voor de winkelfunctie. Voldoende parkeerplaatsen op verschillende momenten per jaar zijn voor de (klanten van) Intratuin van groot belang, het huidige aantal voldoet. In de uitwerking van de plannen wordt afgestemd tussen gemeente, ontwikkelaar en Intratuin hoe de parkeerbehoefte van de Intratuin gewaarborgd kan worden in relatie tot ontwikkeling van parkeernormering en nieuwe functies op en om het terrein.
- Ruimte voor kleinschalige voorzieningen ten behoeve van de Kenniscampus (bijvoorbeeld in de plinten van woningen/tuincentrum). Te denken valt aan ruimte voor ontmoeting, of sportvoorziening, die tevens beschikbaar is voor de buurt. Maximale omvang 1.000 m2 BVO.
- In relatie tot bovenstaande, het creëren van een centrale ontmoetingsplek door het slim positioneren van de verschillende functies in het Middengebied. Dit draagt ook bij aan de

ambitie van de Kenniscampus om meer verbinding en uitwisseling tussen studenten, onderwijs en omgeving te realiseren. Dit kan bijvoorbeeld het slim positioneren van de horeca-functie van de Intratuin en deze te koppelen aan de voorzieningen. Maar ook in de buitenruimte kunnen voorzieningen als sporttoestellen worden geplaats wat bijdraagt aan ontmoeten tussen jong en oud en een gezonde leefomgeving.

Ruimtelijke uitgangspunten

Slim omgaan met de ruimte in de stad is essentieel. Door te bouwen in passende dichtheden voegen we substantieel woon- en werkruimtes toe in de stad. Door middel van het mengen en delen van functies op gebouwniveau, zoals wonen boven winkels of voorzieningen, wordt de ruimte beter benut en de sociale veiligheid verhoogd. Met het benutten van de hoogte te benutten vinden we een balans tussen bebouwde ruimte en open ruimte.

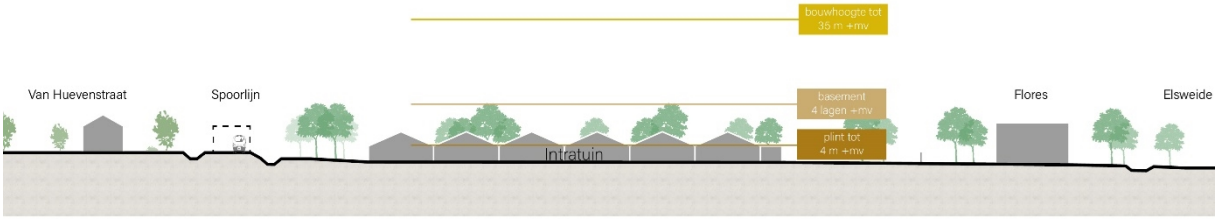
Voorwaarde voor de ontwikkeling van de locatie is dat de natuurwaarden in dit gebied toenemen, de klimaatmaatregelen een plek krijgen en dat een groene leefomgeving bijdraagt aan het welbevinden van mens en dier. Daarnaast draagt een goed en groen ingerichte leefomgeving bij aan het voorkomen van gezondheidsklachten. Dit betekent dat we bij nieuwe woningen ruimte maken voor groen, water en natuur, voor ontmoeten en spelen, voor klimaatmaatregelen en duurzame mobiliteit (lopen en fietsen). Hergebruik van materialen vermindert de vraag naar grondstoffen. Duurzaam ruimte- en energiegebruik geldt ook ondergronds, met aandacht voor drinkwaterbescherming, archeologische waarden, boomgroei en bodemenergie. Op deze manier zorgen we ervoor dat de ontwikkellocatie niet alleen ecologisch en economisch duurzaam is, maar ook bijdraagt aan de leefbaarheid en het welzijn van alle Arnhemmers.

Landschap en ecologie

- De landschappelijke/ecologische structuren samen met de cultuurhistorische waarden vormen de basis voor het ontwerpproces van het ontwikkelgebied.
- Herstellen van de landschappelijke eenheden; barrières zo goed mogelijk oplossen door met wandelroutes verbinding te maken tussen de landgoederen.
- Bestaande bekensystemen en bomenclusters (Bomenplan 2020) vormen de ruimtelijke begrenzingen. Uitgangspunt bij deze ontwikkeling is dat bestaande bomen blijven behouden (of worden verplant). Het oude beukenbos wordt beschermd en waar mogelijk vergroot.
- De huidige groenstructuur verbindt de Groene Wig oost (park Presikhaaf) met de ecologische zone langs de A12. De zone moet minimaal 40 m breed zijn, zoals ook de Ecologische zone langs de spoorzone bij Presikhaaf 1 en 2. Gidssoorten waarvoor het gebied als leefgebied moet functioneren: gewone dwergvleermuis, oranjetipje, boomklever en knautiabij. Naast een ecologische waarde heeft deze zone ook een landschappelijke en een recreatieve waarde.
- In het gebied achter de Intratuin ligt het vastgestelde zoekgebied voor de uitbreiding van de ecologische zone 2 hectare (Ecozone Presikhaaf III). De verbinding moet aan de huidige ecozone van 40 meter liggen. Het realiseren van een poel zorgt voor extra biodiversiteit en draagt bij aan de vestiging van bovengenoemde doelsoorten. De ecozone zien wij als een kans om te borgen dat de plek kwaliteit krijgt voor mens en dier. Ontwikkeling van het gebied achter de Intratuin zal in het kader van de plannen voor Presikhaaf III zijn beslag krijgen.

Bouwen met een passende dichtheid

- Het basement van de gebouwen is 3-4 bouwlagen hoog (op plekken waar de plint een belangrijke interactie maakt tussen binnen en buiten is deze extra hoog vormgegeven met een minimale hoogte van 4 meter.
- Daarboven zijn extra bouwlagen mogelijk tot een hoogte van 35 meter met een maximum van 10 bouwlagen.
- De positie en de oriëntatie van de bebouwing speelt in op de context, waarbij binnen de mogelijkheden rekening wordt gehouden met privacy voor omwonenden. Het volume moet onderbouwd worden volgens de TNO-bezonningsnorm.
- In het ontwerpproces wordt rekening gehouden met het HAN kantoorpand aan de zuidzijde van het Middengebied, zodat deze integraal onderdeel wordt van het Middengebied van de Kenniscampus.

Projectie bouwhoogte

Mobiliteit

- De verkeerstructuur is ingericht conform de STOMP-methodiek (volgordelijk: Stappen (lopen), Trappen (de fiets), Openbaar Vervoer (bus, trein), Mobiliteit as a Service (bijvoorbeeld taxi) en particuliere auto), waarbij de paden logisch aansluiten op het aanwezige netwerk van paden en de bushalte.

- De huidige secundaire uitrit naar de Intratuin is een oude landweg. Ambitie is deze te behouden en op te waarderen tot hoofdentree van het gebied.
- Ontsluiting van de locatie is onderdeel van nader onderzoek. De grijze pijlen voor auto-ontsluiting weergegeven in het ruimtelijk concept is indicatief en kan wijzigen. Het scheiden van de verkeersstromen voor snel- en langzaam verkeer is het uitgangspunt.
- Voor de verkeersontsluiting van het gebied zal overleg gepleegd moeten worden met de brandweer over het aantal vereiste toegangswegen voor hulpdiensten (één of twee) en hoe deze ingericht moeten worden.
- De dan vigerende parkeernormen zijn leidend. Vanwege een mix aan functies kan er tevens een reductie plaatsvinden in het kader van dubbelgebruik. Parkeren moet op eigen terrein opgelost worden. Zoveel als mogelijk buiten het zicht van de kwalitatieve openbare ruimtes.
- De ontwikkeling van het Middengebied moet een bijdrage leveren aan het ‘Kennispad’, een verbindende route tussen de onderwijsinstellingen van HAN en Van Hall Larenstein via het middengebied. Dit is een aantrekkelijke openbare ruimte waar ontmoeting tussen de gebruikers plaats kan vinden. Ook worden entrees van voorzieningen hieraan georiënteerd. De huidige routing van het ‘Kennispad’ in de ontwikkelvisie is indicatief. Bij de uitwerking van de plannen zal naar de mogelijkheid van een zuidelijke route gekeken worden.
- Goede en goed bereikbare fietsenstalling(en), zoveel als mogelijk inpandig met daarbij plek voor (deel)scooters, bakfietsen en andere vormen van schone mobiliteit.

Ruimte voor groen, water en natuur:

- De gezonde leefomgeving is een uitgangspunt in stedelijke ontwikkelingen. Bij de uitwerking van de plannen, wordt daarom gewerkt volgens de uitgangspunten van het Plan Gezonde Leefomgeving.
- Het gebied in combinatie met de aangrenzende groenstructuren voldoet aan de 3-30-300 groennorm voor een leefbare, klimaatadaptieve en groene stad.
- Boominclusief ontwikkelen is uitgangspunt, waarbij wordt uitgegaan van de volwassen kroonomvang van de aanwezige bomen.
- De wateropgave wordt in het eigen gebied opgelost en sluit aan op de bestaande watersystemen.
- Verbeteren van de waterkwaliteit en bescherming van grondwater.
- Tijdelijk en langer vasthouden van neerslagwater om verdroging van de bodem te voorkomen.
- Klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen volgens het vastgestelde puntensysteem. Voorkomen moet worden dat er plekken met hitte-eilanden ontstaan of dat gebouwen worden gerealiseerd die te sterk opwarmen (dag en/of nacht).
- Klimaatadaptief bouwen is meer dan het puntensysteem. Klimaatadaptief bouwen begint al met locatiekeuze en positionering van de gebouwen. Daarna komen materiaal- en kleurgebruik van de gebouwen. Tegelijk moet de openbare ruimte zo ingericht worden dat deze aantrekkelijk is om daar ook op hete dagen te verblijven; dus creëren van beschaduwde routes en koele plekken. Een hulpmiddel hiervoor is de Nationale maatlat ‘Groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving’.

Circulair bouwen
Bij de sloop van bestaande gebouwen vergroten we het aandeel te hergebruiken en te recyclen materiaal, hierbij focussen we ons op materialen met de meeste milieuimpact, zoals beton en staal en op materialen die in de huidige vorm kunnen worden hergebruikt, door middel van een materialenbank of materialen-marktplaats. Er moet circulair gebouwd worden volgens de richtlijnen van **Het Nieuwe Normaal** (of op dat moment vigerend beleid), met in ieder geval de volgende onderdelen:

- Milieu-impact materialen (MPG);
- Materiaalgebonden CO2 (paris proof);
- Herkomst van materialen (percentage niet hernieuwbaar – gemeten met de circulaire impactladder);
- Toekomstwaarde (losmaakbaar).

Energie
Het gemeentelijke beleid op het gebied van duurzaamheid is vastgelegd in het Programmaplan New Energy Made in Arnhem 2020-2030 en daarna uitgewerkt op het onderwerp warmte, in de Transitievisie Warmte (TVW) van oktober 2021. Deze wordt momenteel herijkt in de energietransitievisie Energie voor Arnhem (EvA). Hiertoe hebben we Arnhem opgedeeld in 150 energiegebieden. Voor eind van 2025 willen we dat elke inwoner en elk bedrijf weet wat het toekomstbestendig energiesysteem is in haar of zijn energiegebied. Met toekomstbestendig bedoelen wij aardgasvrij en maximaal zelfvoorzienend, waardoor een zo minimaal mogelijk transport van elektriciteit nodig is. In een energiesysteem zijn isolatie, warmte, elektriciteit en mobiliteit op elkaar afgestemd en geoptimaliseerd.

Het plangebied valt binnen energiegebied Elsweide (nr. 15) waar ook de bestaande wijk Elsweide in valt. De energie-oplossing voor deze gebiedsontwikkeling kan ook ten gunste komen van het energiegebied waarin het ligt. In het project wordt gevraagd over de grens van het plangebied te kijken. Daarnaast vormt Presikhaaf een onderzoeksgebied voor een collectief (lage temperatuur) warmtenet, wat ook een mogelijke optie is (als dit in tijd, techniek en capaciteit passend is).

Netcongestie blijft in de voorzienbare toekomst een factor om rekening mee te houden. Duurzaam netbewust bouwen, in combinatie met een reeks maatregelen die de netbeheerders nemen, zorgen ervoor dat er meer kans is dat de geplande woningbouw door kan gaan. Daarom is duurzaam netbewust bouwen een randvoorwaarde voor de haalbaarheid van (gebieds-)ontwikkelingen.

Omdat toekomstbestendige energiesystemen ruimte vragen, zal voor deze gebiedsontwikkeling een onderzoek uitgevoerd moeten worden naar een geschikt energiesysteem. Een breder onderzoek naar het energiesysteem voor de gehele Kenniscampus Arnhem-Velp kan inzicht geven in de benodigde energieoplossing voor het middengebied, mits dit niet tot vertraging leidt van de ontwikkeling van het middengebied. De combinatie van woningen en Intratuin zal daarin onderdeel van zijn. Het onderzoek naar het energieconcept moeten gelijktijdig worden uitgevoerd met het uitwerken van het stedenbouwkundig plan. In het onderzoek vormen de volgende uitgangspunten de basis voor de prestaties van een haalbaar, betaalbaar en toekomstbestendig energiesysteem:

- Lage Temperatuur Verwarming (35 – 50 graden Celsius) of Zeer Lage Temperatuur;
- Zelfvoorzienend in de maanden maart en april (voldoende eigen opwek van duurzame elektriciteit en duurzame warmte voor eigen gebruik);
- Door oogsten van duurzame elektriciteit en warmte gedurende de maanden mei t/m september vullen van lokale seizoensopslag en warmtebuffering om te gebruiken in de wintermaanden, waarbij zo min mogelijk gebruik wordt gemaakt van het elektriciteitsnet om elektriciteit aan te voeren;
- Warmtevraag per woning < 30 W/m^2;
- Netbewust bouwen, volgens de uitgangspunten van de trias energetica:
    - Reduceer maximaal de vraag (van energie en vermogen);
    - Efficiënte omzetting van warmte (lage temperatuur, voorkeur bodem over lucht);
    - Afstemmen vraag en aanbod (gebouwniveau: Energie Management Systeem, slim laden van elektrische voertuigen);
    - Opslag en buffering (o.a. warm tapwater en warmte);
    - Afstemmen vraag en aanbod (extern, bv groepscontracten, gebruiksbeperkende contracten).
- Voorzieningen en installaties die noodzakelijk zijn voor de energievoorziening van de ontwikkeling én het gebied er omheen (trafo’s, warmtepompen, etc.) moeten in de bebouwing worden geïntegreerd.

Verbeelding gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus

De hiervoor uitgangspunten voor de gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus zijn op onderstaande tekening uitgewerkt in een ruimtelijk concept. De ontwikkelaar zal in afstemming met de verschillende stakeholders en de gemeente dit concept uitwerken tot een stedenbouwkundig plan inclusief kaderstellende randvoorwaarden waarbinnen de verdere ontwikkeling moet plaatsvinden. Hierna volgt het wijzigen van het omgevingsplan. Het opstellen van het bestemmingsplan en alle benodigde onderzoeken worden in opdracht van de ontwikkelaar gedaan. De gemeente heeft hierbij een toetsende rol.

Ontwikkelvisie

Binnen de ruimte die is aangegeven als bebouwbaar gebied moeten alle gebouwen een plek krijgen. Ook het gebouwd parkeren valt hierbinnen. Een footprint van 13.500 m2 is daarbij het uitgangspunt, maar als het het totale plan ten goede komt, kan hier onderbouwd van worden afgeweken. Hoe dit een plek krijgt zal in overleg en vanuit het ontwerp worden onderzocht.

Vervolgproces

Participatie

Het Ambitiedocument Kenniscampus Arnhem-Velp is op 9 april 2024 gepresenteerd aan de buurten (Elsweide en Velperweg e.o.) tijdens een bijeenkomst bij de HAN. Hier zijn geïnteresseerden ook meegenomen in de ambities voor het Middengebied. Tijdens deze bijeenkomst is aangekondigd dat er een informatiebijeenkomst georganiseerd wordt zodra een startnotitie gereed is.

In overeenstemming met de ‘Leidraad startnotities ruimtelijke ontwikkelingen’ is deze startnotitie het startpunt van het ontwikkelproces. Op basis van deze startnotitie kan de raad vooraf kaders stellen en gaat het participatietraject van start met heldere voorwaarden.

Voor het Middengebied Kenniscampus is op 19 juni 2025 een informatiebijeenkomst georganiseerd voor omwonenden, eigenaren en belangstellenden waarin de in deze startnotitie opgenomen uitgangspunten zijn gepresenteerd.

Wijze van participatie
Het participatieniveau voor de uitwerking van de plannen is bepaald conform de handreiking ‘Betrek de buurt bij uw bouwplan’. Er worden meer dan 50 woningen gerealiseerd. Het bouwplan zorgt naar verwachting voor meer drukte.
De huidige locatie is al jaren in gebruik als Intratuin. Met de toekomstige ontwikkeling ontstaat meer levendigheid en druk op het gebied. Voor het Middengebied is daarom gekozen voor participatieniveau 3; intensieve participatie. Hieronder wordt verstaan “betrokkenen laten meedenken, ideeën van betrokkenen meenemen in het ontwerp, bijvoorbeeld brainstorm, webinar, werksessie, digipanel”.

Wie erbij betrekken?
Omwonenden, de huidige ondernemer op de locatie en de onderwijsinstellingen worden uitgenodigd om mee te doen met de participatie.

Vervolgproces participatie
Nadat deze startnotitie door de Raad is vastgesteld wordt het participatieproces opgestart. Dit vervolgproces zal door de ontwikkelaar getrokken worden. Met de bewoners worden afspraken gemaakt over het vervolgproces van de participatie. De inbreng van buurtbewoners wordt op die manier geborgd in de verdere planvorming.

Bij elk participatiemoment wordt een terugkoppeling gegeven van het vorige participatiemoment. De uitkomsten van het participatietraject worden verwerkt in een participatiedocument. Op die manier wordt de participatie betrokken bij de besluitvorming door de Raad/College.

Geldigheid (verjaringstermijn) startnotitie

Deze startnotitie is tot stand gekomen op basis van huidige wet- en regelgeving en vastgesteld gemeentelijk beleid. Het kan zijn dat bij een eventuele uitwerking van een aangepast plan nadere onderwerpen naar voren komen die een nieuwe afweging noodzakelijk maken. Deze startnotitie is (in principe) maximaal 3 jaar geldig.

Bijlage 1. Landschappelijke inbedding

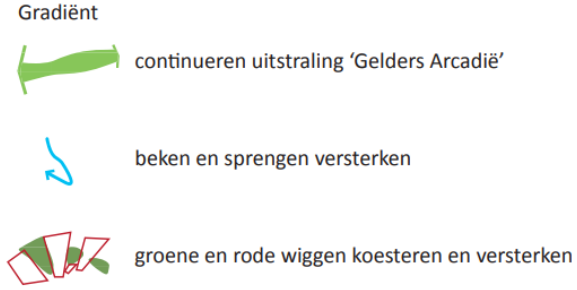
Het Middengebied Kenniscampus is gelegen op de grens van het gradiëntlandschap, dat zich heeft gevormd op de overgang van de Veluwe en de beken, naar het polderlandschap van Presikhaaf. Hierdoor ligt het gebied aangrenzend aan verschillende, bestaande en deels verdwenen cultuurhistorische landgoederen zoals Park Presikhaaf, landgoed Larenstein, Park Sacré Coeur en Bronbeek.

Het Middengebied heeft de potentie om de groene vingers vanuit de Veluwe te verbinden langs ecologische zones. De huidige groene structuur verbindt de Groene Wig oost (o.a. park Presikhaaf) met de ecologische zone langs de A12. De zuidzijde van het spoor geldt als een ecologische zone. Daarnaast zijn er veel bestaande hoogwaardige bomenrijen en zijn enkele bomen erkend als 'waardevol'. De Bronbeek stroomt op een natuurlijke manier die niet op veel plekken in Arnhem voor komt door het westelijke gelegen bosje. De twee takken van Bronbeek vormen een belangrijk element in dit gebied die de twee gebieden verbindt.

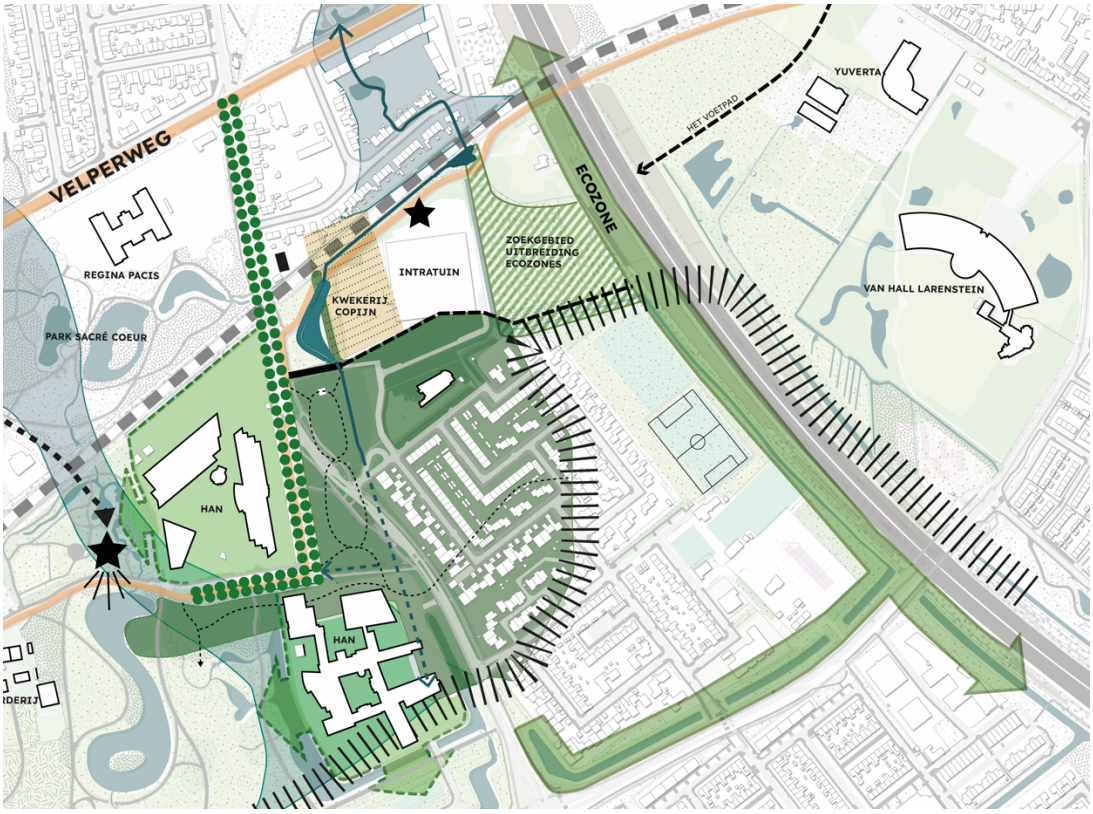
De cultuurhistorische hoofdstructuur van de gradiënt bestaat uit beken en sprengen, landgoederen en buitenplaatsen, villa's met een rijke architectonische uitstraling, reliëfrijke stadswijken, panorama's en zichtlijnen en spoorlijnen wat aansluit op dit gebied.

Ordening van de grote landschappelijke eenheden in Arnhem (bron: ...).

Het Middengebied Kenniscampus Arnhem heeft een unieke identiteit die verankerd is in het DNA van Arnhem. Bij ruimtelijke keuzes staan de kenmerken en de identiteit van het gebied voorop. Het Middengebied Kenniscampus is gelegen op de grens van het gradiëntlandschap. Dit betekent dat het gebied een rol speelt in de beleefbaarheid van de overgang van verschillende landschapstypen. Het behoud en de versterking van groenstructuren en cultuurhistorische waarden zijn daarom belangrijk bij ruimtelijke ontwikkelingen in dit gebied.

Groenstructuur en cultuurhistorische waarden kaart

Legger watergangen Waterschap Rijn en IJssel

Beeldbepalende structuren: bomenlanen en bomenclusters.

Bijlage 2. Verslag informatieavond Startnotitie

Datum: 19 juni 2025
Locatie: Intratuin Presikhaaf

De bijeenkomst is bijgewoond door circa 120 bewoners. De avond is afgetrapt met een introductie over de ontwikkeling van de locatie. Uit de eerste reacties bleek dat veel bewoners zich zorgen maken over de keuze voor deze plek als bouwlocatie. Ze vroegen zich af of het al besloten is zonder inbreng van bewoners. Hier is uitgebreid over gesproken. Vervolgens zijn de omwonenden geïnformeerd over de aanleiding van deze ontwikkeling, is uitgelegd wat een startnotitie is en waar we staan in het proces. Daarna is door middel van panelen de inhoud van de startnotitie op hoofdlijnen gedeeld.

Tijdens de bijeenkomst kwamen zorgen, ideeën en suggesties naar voren. Hieronder een overzicht van de hoofdpunten die bewoners hebben gedeeld:

Wensen voor de invulling en sfeer

- Bouw in een stijl die aansluit bij de sfeer van Elsweide
- Neem het kantoorpand van HAN/Flores mee in de totale ontwikkelplannen. De routing wordt daarmee logischer.
- Verbind het groen in en rond het gebied tot een samenhangend ecologisch park.
- Zorg dat wandelpaden door of langs het bouwvlak lopen en aansluiten op de omgeving.

Zorgen over de ruimtelijke kwaliteit en impact

- Zorgen over massa en hoogte van de nieuwe gebouwen: vrees voor verlies van privacy, schaduw, geluidsoverlast en uitzicht.
- Specifiek verzoek om bij de oriëntatie van balkons rekening te houden met privacy van huidige bewoners.
- Zorgen over de ontsluiting en verkeersdrukte: kan de bestaande infrastructuur de nieuwe bebouwing aan?

- Bij nieuwe ontwikkeling voldoende parkeergelegenheid realiseren, voor zowel auto's als fietsen. Dit om problemen in de nabije omgeving (Elsweide) te voorkomen.
- Er is vanuit de wijk behoefte aan een meer passende ov-dienstregeling. De huidige dienstregeling is beperkt, toegespitst op de HAN (na 20:00 uur en in het weekend rijdt de bus niet vanaf halte Elsweide/HAN).
- Behoefte aan veilige wandelroutes, scheiding van autoverkeer en langzaam verkeer.
- Nachtelijke distributie van de Intratuin levert nu al overlast op; hoe wordt dit opgelost bij intensiever gebruik?

Proces en participatie

- Veel bewoners ervaren onduidelijkheid over het proces: waarom nu wel bebouwen terwijl dit in het verleden is tegengehouden.
- Bewoners willen op tijd, eerlijk en transparant geïnformeerd worden.
- Duidelijk verzoek om als omwonenden te kunnen meepraten over massa, architectuur en groeninrichting in de volgende fasen.
- Wens om meer informatie over de planning en duur van het gehele traject.

Functies en gebruik van de plek

- Vragen over hoe de Intratuin behouden blijft; duidelijkheid over functie, grootte en eventuele aanpassing van de huidige vorm.
- Behoud van de oude bomen in het gebied en versterken van biodiversiteit worden als belangrijke voorwaarden gezien.
- Vragen over de precieze functies naast Intratuin: wat kunnen bewoners zelf gebruiken of beleven? Suggesties voor een horecavoorziening zoals een koffieplek of restaurant die vanaf de buitenzijde van het gebouw bereikbaar is.
- Suggestie om te kijken naar het betrekken van de voetbalvelden bij de groenstructuur en recreatiemogelijkheden.
- Zorg voor voldoende sociale veiligheid in het groen en voorkom hangplekken. Het doorfietspad wordt ervaren als een (sociaal) onveilige fietsroute met overlast van geluid en afval.

[redacted]
[redacted] Arnhem

Aan: de gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 14 augustus 2025

Betreft: Reactie op ‘Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp’, zaaknummer 463915

Geachte leden van de gemeenteraad,

Hierbij willen wij onze bezorgdheid uiten en bezwaar maken tegen de voorgenomen bouwplannen op de huidige locatie van de Intratuin in Arnhem.

Eind vorig jaar zijn wij hier komen wonen. De trein met de bijbehorende geluidshinder namen wij voor lief vanwege de voordelen die de locatie bood, namelijk een rustige, groene omgeving en een huis met volop licht en privacy aan de achterzijde van de woning.

Wij vrezen verlies van privacy en lichtinval en toename van geluidshinder door een tunneleffect van de treingeluiden tussen de bebouwing maar ook vanwege het grote aantal woningen en de beoogde doelgroep. Naast verlies aan woongenot zal dit onzes inziens ook leiden tot een waardevermindering van de woning.

Tevens zijn wij van mening dat hoogbouw tot 10 bouwlagen niet past in de huidige opzet van de omgeving, die op dit moment nog gekenmerkt wordt door voornamelijk laagbouw en openheid. Daarnaast leidt hoogbouw in de praktijk vaak tot een afname van sociale cohesie en buurtbetrokkenheid en draagt daardoor juist niet bij aan de door u genoemde “*… verbeterde leefomgeving voor bestaande en toekomstige bewoners”.* Verder is ons niet duidelijk in hoeverre onderzocht is wat er, naast de gevreesde toename van geluidshinder door de treinen, voor effect te verwachten is op de (natuur in de) omgeving door bijvoorbeeld schaduwwerking en windhinder. Tot slot hebben wij sterke bedenkingen hoe op de huidige locatie, met behoud van de Intratuin, deze woningen inclusief de benodigde parkeerplekken gerealiseerd kunnen worden. Parkeeroverlast, met name voor de wijk Elsweide, ligt op de loer.

Wij snappen de huidige woningnood en de moeilijke opgave die Nederland en daarmee ook de gemeente Arnhem heeft. Toch pleiten wij voor en roepen wij u op tot een alternatieve invulling van de bouwplannen, met passende, kleinschalige woningbouw die aansluit bij de bestaande omgeving en woonbehoeften.

Graag ontvangen wij een bevestiging van ontvangst van dit bezwaar, evenals informatie over de verdere procedure.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

beste lezer,

Hierbij onze bezwaar brief tegen de bouwplannen van het intratuin gebied. Ter extra illustratie heb ik ook een foto toegevoegd hoe het er op dit moment uit ziet van uit onze achtertuin. En dat we degelijk zorgen maken over de toekomst van in ons uitzicht. Zo als u ziet een groene oase. En wij zijn heel bang dat dit staat te verdwijnen door de plannen van de gemeente en klok groep. Daarbij dat er geluid geprojecteerd wordt van uit de snelweg en het spoor door de normale en goederentrein die hier al langs denderen.

Hoogachtend [redacted]
Van huevenstraat [redacted] Arnhem

Brief ter bezwaar tegen bouwplan 10-verdiepingen tellend gebouw

29-07-2025

Gemeente Arnhem
T.a.v. afdeling Ruimtelijke Ordening
Koningstraat 38
6811 DG Arnhem

Betreft: Bezwaar tegen bouwplan 10-verdiepingen tellend gebouw

Geachte heer/mevrouw,

Middels deze brief maken wij, [redacted] woonachtig op van Huevenstraat [redacted] Arnhem, bezwaar tegen het voornemen van de gemeente om een 10-verdiepingen tellend gebouw te bouwen op het perceel van de Intratuin te Arnhem tussen de wijken Wellenstein en Elsweide,

Ik ben van mening dat dit bouwplan ingrijpende gevolgen zal hebben voor de omgeving en de leefbaarheid in de wijk Wellenstein in Arnhem. Ik maak bezwaar op de volgende gronden:

- **Reden 1: Verlies van zonlicht, daglicht en uitzicht:** De hoogte van het gebouw zal leiden tot aanzienlijk verlies van zonlicht in mijn woning en die van mijn buren, en zal het uitzicht op de hele groene omgeving ernstig aantasten. Op dit moment kijken wij uit op een gehele groene strook en hebben wij geen achterburen. De tuin ligt op het zuiden en op dit moment hebben wij overdag de zon in de tuin. Hiervoor hebben wij bewust deze woning aangeschaft.
- **Reden 2: Overlast en drukte:** De bouw van een dergelijk groot gebouw zal naar verwachting leiden tot extra verkeersdrukte en grote geluidsoverlast gezien de doelgroep die er komt wonen. Op dit moment komt deze doelgroep bij de HAN

in Arnhem en die geluiden zijn in onze straat ook al hoorbaar. Wanneer er daadwerkelijk o.a. studentenwoningen gaan komen zal dit sterk verergeren.

- **Reden 3: Waardedaling van woningen:** De negatieve effecten van dit bouwplan op de leefomgeving zullen ongetwijfeld leiden tot een waardevermindering van mijn woning en die van mijn buren. Het vrije en rustige karakter van de woningen en buurt gaan verloren.
- **Reden 4: Inbreuk op het karakter van de wijk:** Het gebouw past naar mijn mening niet bij de bestaande bebouwing en het karakter van de wijk, en zal daarmee een negatieve impact hebben op de uitstraling van de buurt. Zowel de wijk Wellenstein als de wijk Elsweide bestaat uit alleen maar laagbouw.
- **Reden 5: Geluidshinder:** Doordat onze woning direct aan het spoor ligt hebben wij dagelijks hinder van het geluid. Op dit moment kan het geluid nog diverse kanten op. Bij de bouw van een complex is dit niet meer zo en zal het geluid weerkaatsen en ernstige hinder ondervinden.

Ik verzoek u dringend om dit bezwaar serieus te overwegen en de plannen te heroverwegen. Ik ben bereid om in een persoonlijk gesprek mijn bezwaren verder toe te lichten en te zoeken naar een passende oplossing.

Hoogachtend,

[redacted]

Datum: 08-08-2025
Betreft: Bezwaar tegen voorgenomen bouw nieuwbouw tuincentrum Presikhaaf
Geachte heer/mevrouw,
Middels deze brief maak ik bezwaar tegen het voorgenomen besluit tot verlening van de omgevingsvergunning voor de bouw van een flatgebouw van 10 verdiepingen op parkeerterrein tuincentrum Presikhaaf.
Als direct omwonende van de wijk maak ik ernstig bezwaar tegen deze ontwikkeling, op grond van de volgende punten:

---

1. Aantasting van het woon- en leefklimaat
De bouw van een flat van deze hoogte is niet in overeenstemming met het karakter van de wijk, die voornamelijk bestaat uit laagbouw. Het uitzicht, de privacy en de rust zullen ernstig worden aangetast. De schaal en hoogte van het gebouw staan niet in verhouding tot de omgeving.
2. Toename verkeersdruk en parkeerproblemen
De komst van tientallen nieuwe woningen zal leiden tot een forse toename van het verkeer in de buurt. De infrastructuur is hier niet op berekend. Er is bovendien onvoldoende parkeergelegenheid voorzien, wat zal leiden tot overlast en gevaarlijke situaties.
3. Schaduwwerking en verlies van zonlicht
Een gebouw van 10 verdiepingen zal gedurende een groot deel van de dag schaduw werpen op omliggende woningen en tuinen, met name in de herfst en wintermaanden. Dit zal het woongenot aanzienlijk verminderen.
4. Waardedaling van omliggende woningen
De bouw van een dergelijk grootschalig project heeft negatieve invloed op de waarde van de omliggende woningen, mede door de toename van overlast en afname van privacy.
5. Voorgenomen woon combinatie.
In de plannen om studenten en ouderen te huisvesten in de nieuwbouw lijkt mij een onmogelijke combinatie gezien
de levens stijlen enorm verschillen.

Conclusie
Ik verzoek u dringend om geen toestemming te verlenen voor de bouw van dit flatgebouw in deze vorm en omvang. Alternatieven in lagere bouwhoogte en betere inpassing in de bestaande wijk verdienen serieuze overweging.
Graag ontvang ik een bevestiging van ontvangst van dit bezwaar en word ik geïnformeerd over de verdere procedure.
Met vriendelijke groet,
[redacted]

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800EL Arnhem
Mail: raadsleden@arnhem.nl; fractievolgers@arnhem.nl; [redacted]

Betreft Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157
Ons kenmerk: Brief bewoners Elsweide mbt Middengebied Kenniscampus 1

Arnhem, 15 augustus 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Wij, bewoners van Elsweide, hebben kennisgenomen van de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp en willen graag onze bezwaren tegen de voorgestelde plannen delen. Naar ons idee draagt de huidige ambitie van de Kenniscampus HAN niet aantoonbaar bij aan verbetering van de leefomgeving voor zowel ons als toekomstige bewoners.

Hoewel wij het belang van nieuwe woningen erkennen, zijn wij kritisch over het voorgenomen aantal woningen, de bouwhoogte en de doelgroep waarop wordt ingezet. In tegenstelling tot wat in het raadsvoorstel staat vermeld, ondersteunen wij de ambities van de kenniscampus niet. Wij verwachten dat de huidige plannen zullen leiden tot meer geluidsoverlast, verhoogde verkeersdruk en minder groene ruimte. Dit past volgens ons niet bij het karakter van onze wijk als kleinschalige woonomgeving.

Wij zijn ons bewust van de behoefte aan woningbouw, maar geven de voorkeur aan een lager aantal woningen, een maximale bouwhoogte van 20 meter en aandacht voor doelgroepen zoals starters en ouderen. Wij signaleren dat ouderen, ook in Elsweide, behoefte hebben aan kleinere woningen, maar niet kunnen doorstromen. Studenten hebben al diverse huisvestingsmogelijkheden in de directe omgeving, terwijl veel van hen niet eens in Arnhem studeren of slechts tijdelijk in de stad verblijven.

Wij ervaren Elsweide als een wijk waar leefbaarheid en sociale cohesie nog aanwezig zijn. Het tijdelijke verblijf van studenten zou volgens ons kunnen leiden tot een verminderde binding met de wijk en een veranderend straatbeeld.

In de startnotitie wordt gesproken over vergroening, maar wij verwachten op basis van de plannen juist een afname van groene ruimte en een toename van verstening en overlast, waar geen ruimte meer is voor de hier voorkomende diverse beschermde diersoorten (dassen, boommarters, diverse vogelsoorten). Volgens ons biedt de aanleg van een ecologisch gebied hiervoor onvoldoende compensatie.

Wij nodigen u uit voor een gesprek waarin wij onze zienswijze en ideeën graag verder toelichten.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Arnhem, 8 september 2025

Beste mensen in deze zaal ik zal jullie iets vertellen over de wijk Wellenstein.

De wijk Wellenstein is een wijk in Arnhem noord waar veel mensen met plezier wonen.

In de wijk Wellenstein is naoberschap een algemeen begrip.

In de wijk hebben de buren met elkaar een gezamenlijke aanhangwagen, trap, party tent en dranghekken voor het buurt feest omdat de gemeente deze niet meer faciliteert.

In de wijk Wellenstein wordt een buurvrouw voorzien van eten al deze even niet zo mobiel meer is.

In De wijk Wellenstein heb je soms het gevoel dat je in het buiten gebied leeft omdat je de paarden van de paarden wei hoort hinniken en vrij uitzicht heb op groen.

In de wijk Wellenstein kunnen twee burenman gezamenlijk een haag snoeien. Zonder problemen.

De wijk Wellenstein zit geklemd tussen de Velperweg, de A12 en het spoor Arnhem Zutphen.

De Velperweg met het viaduct van de A12 waar motoren en Auto's graag hun uitlaat uit testen.

De A12 die je op een mooie zomerse heel goed te horen is omdat er dan een oosten wind staat die het geluid over de geluidsschermen mee neemt ook van de het Velperbroekcircuit en de Plejiroute horen wij heel goed.

In de buurt van de wijk Wellenstein is een snelfietspad aangelegd waar huizen best wel veel last van hebben scooter/motor racen over dit snel fietspad.

De wijk Wellenstein is gelegen aan het spoor van Arnhem naar Zutphen waar de bewoners regelmatig liggen te schudden in bed omdat er een goederentrein met minimaal 50 wagons langs dendert. Waardoor er scheuren ontstaan in de muren van de huizen.

De wijk Wellenstein is het wormachtig aanhangsel van de wijken Angerenstein en de Paasberg.

Zo voelt het soms een beetje.

In de wijk Wellenstein woont te weinig electoraat om interessant te zijn voor de partijen in deze raad.

In de wijk Wellenstein staan er binnen kort huizen die een stuk minder waard zijn geworden omdat er een flatgebouw van 35 meter hoog wordt gebouwd op de plek van de intratuin.

In de wijk Wellenstein staan er binnen kort huizen die meer geluidsoverlast gaan krijgen omdat het geluid van trein, A12 onze kant op wordt geprojecteerd.

In de wijk Wellenstein staan er binnen kort huizen die geen privesie of vrij uitzicht meer hebben.

Raad doe daar wat aan gaan kijken naar alternatieven en is dit wel een goede plek om een woontoren te bouwen van 35 meter in een gebied waar alleen maar laag bouw is.

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem,
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
Mail: raadsleden@arnhem.nl; fractievolgers@arnhem.nl; [redacted]

Betreft: Startnotie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157
Ons kenmerk: Brief Gemeenteraad Middengebied Kenniscampus 1

Arnhem, 11 juli 2025

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Wij begrijpen de ambitie van de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp van het college van B&W. De ruimtelijke kwaliteit krijgt in de notitie echter nauwelijks aandacht, met name met betrekking tot de nieuwbouw in de bestaande woongebieden en de afstemming op de schaal van de waardevolle bomen en bosschages, terwijl gezegd wordt in de notitie dat ‘de fysieke ingrepen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving voor bestaande en toekomstige bewoners’.
Wij hebben dan ook grote bedenkingen tegen het voorgestelde woonprogramma en maximale bouwhoogte.

De startnotitie geeft de ambitie aan 250-350 nieuwe woningen te realiseren. Dit is, zeker als ook Intratuin op de locatie moet worden gehandhaafd, onredelijk hoog. Als er toch een aantal moet worden genoemd lijkt ons zo’n 100 (studenten) woningen meer reëel. Ook dan is er nog sprake van een bijdrage aan het inlopen van het woningtekort.
Als bouwhoogte wordt maximaal 10 lagen genoemd. Dat vinden wij veel te hoog. Op deze locatie aan de rand van de stad, kan beter uit worden gegaan van de hoogte van de HAN gebouwen, die allemaal lager zijn dan de boomkruinen van de hoogste bomen in het gebied. Voor woningen zou dat neerkomen op maximaal 6 bouwlagen (totaal 20 m hoog).

In 1990 heeft deze locatie al voor grote onrust in Wellenstein en Elsweide gezorgd, door het voornemen om de nieuwbouw van de HAN te realiseren tegenover onze woningen aan de andere zijde van het spoor. Een bebouwingswand, dicht bij de spoorlijn, zou grote gevolgen hebben voor de geluidhinder voor de van de woningen aan de Van Huevenstraat door de weerkaatsing van geluid (tunneleffect). Ook zou de privacy van de woningen sterk afnemen. Na lange discussies is er toen voor gekozen om de voorgenomen locatie van schoolgebouwen van de HAN en de ‘oude' Intratuin om te ruilen. Wij zijn, als bewoners nog steeds zeer tevreden met deze oplossing en zouden het jammer vinden als na enkele decennia opnieuw een vergelijkbare dreiging voor onze woonomgeving zou ontstaan.

Wij verzoeken u derhalve de maximale bouwhoogte te beperken tot 20 m, rekening te houden met de geluidseffecten langs het spoor (tunneleffect) en het aantal woningen te beperken tot 100.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem,
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Betreft : Startnotie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer : 4639157
Ons kenmerk : Brief Gemeenteraad Middengebied Kenniscampus 00120280818

Arnhem, 14 september 2025

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Recent ben ik na een brief te hebben ontvangen op de hoogte gebracht van de ideeën die bij de gemeente leven om op het terrein van de Intratuin een nieuwe bestemming toe te voegen. Het college van B&W heeft dat verwoord in de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp.

De ambitie die in de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp van het college van B&W is opgenomen kan ik begrijpen. De ruimtelijke kwaliteit krijgt in de notitie echter nauwelijks aandacht, met name met betrekking tot de nieuwbouw in de bestaande woongebieden aan zowel de zijde van Elsweide als aan de zijde van de van Huevenstraat en de afstemming op de schaal van de waardevolle bomen en bosschages, terwijl in de notitie is opgenomen dat 'de fysieke ingrepen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving voor bestaande en toekomstige bewoners'. Ik heb dan ook grote bedenkingen tegen het voorgestelde woonprogramma en maximale bouwhoogte.

De startnotitie geeft de ambitie aan 250-350 nieuwe woningen te realiseren. Dit is, zeker als ook Intratuin op de locatie moet worden gehandhaafd een onredelijk hoog aantal woningen. Als er toch een aantal woningen moet worden genoemd lijkt een aantal van zo'n 75 (studenten) woningen meer reëel. Ook dan is er nog sprake van een bijdrage aan het inlopen van het woningtekort.
Als bouwhoogte wordt maximaal 10 lagen genoemd. Dat vind ik veel te hoog. Op deze locatie aan de rand van de stad, kan beter uit worden gegaan van de hoogte van de HAN gebouwen, die allemaal lager zijn dan de boomkruinen van de hoogste bomen in het gebied. Voor woningen zou dat neerkomen op maximaal 5 bouwlagen (totaal 18 m hoog). Door rekening te houden met de bestaande hoogte van de bomen en het houden van voldoende afstand vanaf bestaande woningen kan privacy (inkijk naar bestaande woningen en tuinen aan de zijde van de Van Huevenstraat), vanuit de nieuwe ontwikkeling worden gerespecteerd en geborgd.

In 1990 heeft deze locatie al voor grote onrust in Wellenstein en Elsweide gezorgd, door het voornemen om de nieuwbouw van de HAN te realiseren tegenover onze woningen aan de andere zijde van het spoor. Een bebouwingswand, dicht bij de spoorlijn, zou grote gevolgen hebben voor de geluidhinder voor de van de woningen aan de Van Huevenstraat door de weerkaatsing van geluid (tunneleffect). Ook zou de privacy van de woningen sterk afnemen. Na lange discussies is er toen voor gekozen om de voorgenomen locatie van schoolgebouwen van de HAN en de 'oude' Intratuin om te ruilen. Als bewoner ben ik nog steeds zeer tevreden met deze oplossing en zou het jammer vinden als na enkele decennia opnieuw een vergelijkbare dreiging voor onze woonomgeving zou ontstaan. Daarbij komt ook nog de overlast (geluid, licht en verlies privacy) die wordt ervaren door de komst van het snelfietspad. De bewoners aan de van Huevenstraat zijn op geen enkele manier betrokken bij de ontwikkeling daarvan en werden overvallen door de komst van dit snelfietspad.

In het besluit wordt gesproken over studenten huisvesting. Met een verwijzing naar de studenten huisvesting in het voormalige RWS kantoor in Presikhaaf waar de buitenzijde van het gebouw vol zit met verlichtingen die lichtvervuiling tot gevolg heeft, zou het wenselijk zijn om in het besluit het aanbrengen van dergelijke verlichting bij voorbaat niet toe te staan.

In het besluit wordt niet ingegaan of de realisatie van het project ook daadwerkelijk uitvoerbaar is. Het is niet inzichtelijk gemaakt hoe de te realiseren woningen kunnen worden aangesloten op het elektriciteitsnet. Ook op deze locatie is netcongestie van toepassing en het aansluiten waarschijnlijk pas na 2032 mogelijk zijn.

Om grote ruimtelijke ingrepen zorgvuldig voor te bereiden wordt vaak al dan niet vrijwillig gekozen voor het doorlopen van een mer traject. In dit besluit is niet toegelicht waarom het doorlopen van een mer procedure voor dit project in kader van zorgvuldige voorbereiding niet nodig zou zijn en de omgeving daarbij actief te betrekken. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk waarom deze locatie is gekozen en niet is aangesloten bij de ontwikkeling van de wijk Plattenburg door deze woningen te realiseren op het terrein tussen de HAN en het NS station Presikhaaf.

Het verzoek aan u is derhalve om de maximale bouwhoogte te beperken tot 18 meter, rekening te houden met de geluidseffecten langs het spoor (tunneleffect), het snelfietspad en voldoende afstand van bestaande bebouwing zodat privacy voor bestaande bewoners wordt geborgd. Dit is mogelijk door het aantal woningen tot maximaal 80 te beperken. Het aanbrengen van verlichting aan de buitenzijde van de flat boven de 3 meter te verbieden. Duidelijkheid te geven over de uitvoerbaarheid van deze ontwikkeling in relatie tot energie / elektriciteitsvoorziening. En als laatste voor deze ruimtelijke ontwikkeling een mer traject te doorlopen waarbij alle belanghebbende nadrukkelijk worden betrokken als onderdeel van de verder besluitvorming van deze ontwikkeling.

Arnhem, 15 september 2025

Beste leden van de gemeenteraad,

Een half jaar geleden is ons gezin komen te wonen in de wijk Wellenstein.
Na 16 jaar in het spijkerkwartier gewoond te hebben, was het voor ons tijd om te vertrekken naar een andere plek. Een plek met meer rust, meer groen, minder afval op straat. Mede door de vele studenten die door de verkamering het halve spijkerkwartier hebben overgenomen. We waren en zijn dolgelukkig toen we begin dit jaar ons nieuwe huis konden betreden.

Een paar maanden later hoorde wij ineens (enigszins verbaasd) dat er plannen zijn om op de plek van de huidige Intratuin een woontoren van maar liefst 35 meter hoog te gaan bouwen. Met als uitleg vanuit de aannemer en de projectleider dat er maar weinig ruimte beschikbaar is en ze daarom de hoogte in willen. Een toren van 35 meter hoog en dat op enkele meters van onze achtertuin. Een tuin die sowieso al direct grenst aan het spoor tussen Arnhem en Zutphen. Heel gezellig overigens zo'n trein, en dat is ook iets waarvoor je kiest als je in een huis gaat wonen dat direct grenst aan het spoor.

Dat er huizen gebouwd moeten worden snappen wij ook helemaal. En dat het eventueel gaat gebeuren op de plek waar nu de Intratuin staat kunnen wij ook nog inkomen. Maar een toren van 35 meter hoog vol met studenten op nog geen 50 meter van onze achtertuin vinden wij absurd. Zelfs de torens aan de Arnhemse Bandijk zijn niet zo hoog, terwijl die in een omgeving zijn gebouwd die veel meer open is.

De drukte die we met het verlaten van het spijkerkwartier achter ons dachten te hebben gelaten, lijkt ons nu ineens weer te achtervolgen. Wij willen bij deze dan ook bezwaar maken tegen de huidige bouwplannen zoals deze zijn verteld tijdens de informatieavond voor bewoners waarbij ikzelf ook aanwezig was. Het lijkt er namelijk op dat de cijfertjes belangrijker zijn dat het menselijke aspect in deze zaak. Ik ga alle negatieve aspecten niet in deze brief opsommen, die zijn in alle andere brieven al voldoende beschreven en zullen ook door de sprekers benoemd worden. Hier staan wij volledig achter.

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Mail: raadsleden@arnhem.nl; griffie@arnhem.nl; [redacted]

Betreft: Startnotie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp

Arnhem, 25 augustus 2025

Geachte leden van de Gemeenteraad,

De gemeente Arnhem heeft een ambitieus plan gepubliceerd met de startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp. Een goede zaak, dat de gemeente op zoek is naar locaties om woningen toe te voegen aan onze stad. Wij zijn zelf buurtbewoners: we wonen aan de [redacted] en voelen ons daarom betrokken bij deze plek. Voor ons is het belangrijk dat de kwaliteit van het gebied in stand blijft met de komst van deze nieuwe woningen. We willen in deze mail drie aandachtspunten meegeven aan de Gemeenteraad.

1. **Balans in bewonerssamenstelling**

Er wordt in de notitie gesproken over 250 tot 350 woningen, voor studenten, starters én senioren. Tegelijkertijd wordt een ambitie geuit van 200 woningen voor studenten. Ik, [redacted], ben zelf als programmamanager werkzaam in het van realiseren woonconcepten voor een diversiteit aan doelgroepen. Het realiseren van een leefbare wijk en sociale gemeenschap staat in mijn werk centraal. In mijn ervaring zorgen studenten voor reuring en levendigheid in een stad, maar tegelijkertijd is hun bijdrage aan- en betrokkenheid bij de omliggende wijk beperkt. Die buurtbinding is wel belangrijk voor een leefbare plek, waarbij mensen oog hebben voor elkaar en zich verantwoordelijk voelen voor hun woonomgeving. 200 studenten in een project met 350 woningen zou ik sterk afraden. Ik zou adviseren om de doelgroepen meer in balans brengen, en aansturen op maximaal 30% van de woningen voor studenten. Maximeer daarbij het aantal exchangestudenten en/of shortstay-studenten op 50, omdat deze groep buitenlandse studenten vaak nog meer op zichzelf is. Varieer buiten deze 30% in huur en koopwoningen, voor starters, gezinnen en ouderen. Richt je met de voorzieningen op functies die de verschillende bewoners met elkaar verbindt. Ik zou adviseren om minimaal 30% koopwoningen te realiseren, om het gevoel van eigenaarschap onder bewoners van dit buurtje te bevorderen.

2. **Bouwhoogte**

Als bouwhoogte wordt maximaal 10 lagen genoemd. We maken ons hier zorgen over. De trein veroorzaakt veel geluidsoverlast in onze wijk. De weerkaatsing op de gevel van de hoogbouw zal dit verergeren. We vinden deze bouwhoogte daarnaast niet passen op deze plek: het is een locatie aan de rand van de stad, en in de nabije omgeving zijn woningen en andere gebouwen zoals de HAN aanzienlijk lager. Ons advies zou zijn om de woningen waar mogelijk meer horizontaal te spreiden, en de bouwhoogte te beperken tot maximaal 6 lagen.

3. **Natuurlijke uitstraling**

Wat Arnhem zo'n fijn stad maakt, is het groen. We zijn gewend aan een straatbeeld met meer groen dan stenen, en dat moeten we koesteren. In de startnotitie is ook aandacht voor groen, water en natuur. Maar al met al komt er met deze ontwikkeling veel 'steen' bij. Gezien de functie van het tuincentrum en de geambieerde connectie met Van Hall Larenstein, zouden wij voorstellen om de architect uit te dagen om natuur en groen te verwerken in de uitstraling van de gevels. Dit kan ook zorgen voor meer geluidsdemping.

We hopen dat u deze aandachtspunten mee kunt nemen. U mag altijd contact met mij opnemen voor meer verdieping op de aandachtspunten.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Geachte leden van de gemeenteraad,
Wij wonen aan de Van Huevenstraat, die parallel loopt aan het spoor. De nieuwe bewoners worden daarmee onze achterburen. Wij hebben dan ook met belangstelling de voorlichting gevolgd over de plannen voor het Middengebied van de Kenniscampus Arnhem-Velp.
Allereerst willen wij benadrukken dat wij de ambitie van het college van B&W begrijpen, evenals de noodzaak om meer woningen te realiseren. Het beoogde aantal van 250 tot 350 woningen achten wij echter te groot voor de beschikbare ruimte.
Met het behoud van de Intratuin (inclusief circa 240 parkeerplaatsen) is een groot deel van het terrein immers al ingevuld, terwijl de woningen nog gerealiseerd moeten worden. Dat de Intratuin blijft, waarderen wij overigens zeer. Zij biedt werk aan veel mensen die elders moeilijk aan werk zouden komen en is daarmee van grote waarde voor Arnhem en haar inwoners.
Maar juist door dit uitgangspunt (het behoud van de Intratuin, echter zonder concessies aan het aantal woningen) ontstaat volgens ons een onredelijke druk om te hoog en te dicht op elkaar te bouwen. Wij stellen daarom voor het aantal woningen te beperken tot maximaal 100, met een maximale bouwhoogte van zes lagen (circa 20 meter). Zo blijft de bebouwing visueel opgaan in de bestaande bomen en steekt zij er niet bovenuit.
Daarbij lijken er zeker voor studenten aantrekkelijker plekken te vinden te zijn zoals het terrein van de HIO (verouderd) tegenover de studentenhuisvesting op Presikhaaf van SSH. Dichter bij het winkelcentrum, het merendeel van alle opleidingen daar, het park én station Presikhaaf.
Daarnaast maken wij ons zorgen over de groene corridor langs het snelfietspad. In de afgelopen jaren hebben wij ons verheugd over de groei van de eiken en berken, die het zicht op de magazijningang en de laad- en losactiviteiten van de Intratuin onttrekken aan het oog. Deze strook bestaat uit enkele fraaie volwassen eiken, prunussen en berken, maar ook uit opschot van esdoorns en niet-verkochte kerstbomen van de Intratuin op een aarden wal. Alles bij elkaar vormt dit een waardevol groenscherm. Wij vrezen echter dat deze begroeiing (deels) rigoureus verwijderd zal worden. Dit zou voor ons (én voor de nieuwe bewoners) een verlies aan woongenot betekenen.
Samengevat zijn voor ons de volgende punten van groot belang:

- **Bouwhoogte en aantal woningen**
  Wij stellen een maximum van 100 (studenten)woningen voor, met een maximale bouwhoogte van zes lagen (circa 20 meter), zodat de bebouwing tussen de bomen blijft en niet erbovenuit steekt.

- **Groene corridor en beplanting**
  - Behoud van de grote bomen en struiken in de groene strook langs het snelfietspad/spoor.
  - Een gedetailleerd beplantingsplan waarin bestaande volwassen bomen en waardevolle begroeiing behouden blijven.
  - Vervanging van bramen en minder waardevolle begroeiing door snelgroeiende, inheemse soorten.
  - Wij worden bij dit plan graag betrokken.

Wij gunnen onze toekomstige achterburen een plezierige woonomgeving. Wij vrezen echter dat op deze locatie (waar ook nog de Intratuin met circa 240 parkeerplaatsen behouden blijft) een hoge bebouwingsdichtheid en -hoogte niet zullen bijdragen aan een prettige, groene leefomgeving, noch voor hen, noch voor ons.
Met vriendelijke groet,

[redacted]

Aan de gemeenteraad van Arnhem
Postbus 9029
6800EL Arnhem
Mail raadsleden@arnhem.nl;fractievolgers@arnhem.nl;[redacted]@arnhem.nl

Betreft : Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157
Ons kenmerk: Brief Gemeenteraad Middengebied Kenniscampus 1

Arnhem 16 juli 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Wij hebben kennis genomen van de voorgenomen plannen van de gemeente om nieuwe woningen te realiseren nabij de kenniscampus Arnhem Velp. Extra woonruimte is natuurlijk nodig en we begrijpen dat daarvoor ruimte gemaakt moet worden ook bij ons in de buurt als dat kan.

De startnotitie rept over een 250-350 nieuwe woningen, dat lijkt ons wat al te ambitieus op de plek die voorgesteld wordt; (op) Intratuin. Het kan niet anders dan dat dit flinke hoogbouw moet worden en dat is qua geluidsresonantie ivm de trein en verlies van onze privacy natuurlijk onacceptabel. Wij denken meer aan een ‘wijkje’ zoals MerWijde. Dan kan het hoge groen langs de spoorlijn ook gewoon blijven staan. Dit geeft privacy aan beide kanten.

Wij vragen om uw begrip en wijsheid en verzoeken u de ambities bij te stellen zodat de kwaliteit van leven en wonen in onze wijken op peil blijft. Dit betekent dat de maximale bouwhoogte van het bouwproject beperkt moet worden en dat geluiddemping langs het spoor een goed aandachtspunt zal moeten zijn. Het is meer realistisch om op die plek te denken aan zo’n 100 woningen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
via email: griffie@arnhem.nl; [redacted]

Betreft: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157

Datum: 21 juli 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

We hebben kennis genomen van de Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp. We begrijpen de ambities die hier in geformuleerd staan, vooral die voor de woningbouwopgave in de stad.

Na lezing van de Startnotitie vinden we dat de kwalitatieve ambitie die wordt genoemd (“Belangrijk is daarom dat de fysieke ingrepen bijdragen aan een verbeterde leefomgeving voor de toekomstige en de bestaande bewoners”, Startnotitie, pagina 1) moeilijk verenigbaar is met de kwantitatieve ambitie: 250 - 350 woningen met een maximale bouwhoogte van 10 lagen.

We sluiten ons daarom aan bij de zienswijze van [redacted], d.d. 10 juli 2025, en de door hen aangedragen overwegingen en argumenten.

Wij verzoeken u daarom om de maximale bouwhoogte te beperken tot 20 meter, om rekening te houden met de geluidseffecten langs het spoor en om het aantal woningen te beperken tot 100.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Arnhem

Aan de gemeenteraad van de gemeente Arnhem,
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
Mail: raadsleden@arnhem.nl; fractievolgers@arnhem.nl; [redacted]@arnhem.nl

Betreft: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157
Ons Kenmerk: Brief Gemeenteraad Middengebied Kenniscampus 1

Arnhem, 28 juli 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Allereerst begrijpen wij de ambitie van de startnotitie van het college en B&W.
Noodzaak voor woningbouw is er overal en wij begrijpen ook dat het hier, rondom de Kenniscampus, belangrijk is om studenten goed te kunnen huisvesten. Echter hebben wij wel redenen waarom wij niet gelukkig zijn met de huidige startnotitie.

Begin april 2025 hebben wij Nijmegen voor Arnhem verlaten en zijn wij komen wonen aan de Van Huevenstraat. Een erg mooie groene, rustige en gemoedelijke straat.

Juist dat sprak ons aan toen wij hier een huis hebben gekocht en dit helemaal naar onze eigen wensen hebben laten verbouwen om hier minimaal 25 jaar te blijven wonen.

Één van de belangrijkste redenen was ook om geen inkijk in de achtertuin te hebben, wat in ons vorige huis wel het geval was. Een appartement van vier hoog kon gemakkelijk bij ons in de achtertuin alles in de gaten houden.

In de startnotitie wordt gesproken over bebouwing van maximaal 10 bouwlagen. Dit is ons een doorn in het oog. Een bebouwing van drie à vier bouwlagen lijkt ons meer dan voldoende wanneer de gehele Intratuin van boven zal worden bebouwd. Dus niet in torens bouwen, maar alles op gelijke hoogte.

Ook hebben wij nu een appartementencomplex van vier bouwlagen tegenover onze woning en daar horen wij, zeker op onze slaapkamer en zolder een soort van tunneleffect wanneer een trein passeert. We zijn bang dat wanneer er aan onze achterkant van de woning hoge bebouwing is, dit zal blijven weerkaatsen rondom onze woning.

Kortom: wij begrijpen de noodzaak voor woningbouw op deze locatie, maar wij vragen jullie wel rekening te houden met maximale drie à vier bouwlagen, het behouden van de groene omgeving en de weerkaatsing van de geluidseffecten van het spoor.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
Van Huevenstraat [redacted]
[redacted] Arnhem

Betreft: Reactie op startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp
Zaaknummer 4639157

Arnhem Datum: 24 augustus 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Als bewoners van de Van Huevenstraat, direct grenzend aan het plangebied van het Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp, willen wij graag onze reactie geven op de gepresenteerde startnotitie.

Wij begrijpen dat Arnhem voor een grote woningbouwopgave staat en dat er gezocht wordt naar locaties die deze opgave kunnen dragen. Het is positief dat de gemeente inzet op een mix van functies, vergroening en participatie. Toch maken wij ons zorgen over de impact van de plannen op onze directe leefomgeving en willen wij enkele punten onder uw aandacht brengen.

1. Bouwhoogte en positionering

De voorgestelde bouwhoogte van maximaal 10 woonlagen baart ons zorgen. Deze hoogte, direct achter onze woning en met slechts het spoor als buffer, zal een grote impact hebben op onze leefomgeving. Onze zorgen zijn als volgt:

- **Privacy en uitzicht**: Hoge bebouwing zal het open karakter van onze woonomgeving aantasten en ons uitzicht beperken.
- **Geluidsoverlast**: Wij vrezen dat het geluid van passerende treinen zal worden versterkt en weerkaatst door hoge gevels, wat kan leiden tot een toename van omgevingsgeluid in onze straat.
- **Schaduwwerking**: Gebouwen van deze hoogte kunnen zorgen voor langdurige schaduw op onze tuin en woning, wat het woongenot aantast.

Daarom stellen wij voor om de hogere bebouwing te concentreren aan de zijde van de Lange Water. Dit biedt meer afstand tot bestaande woningen in de Van Huevenstraat en Elsweide en zorgt voor een betere ruimtelijke balans.

Wij willen benadrukken dat ook hier een bouwhoogte van 10 woonlagen veel te hoog is. Een dergelijke hoogte past niet bij de schaal van de omliggende wijken en zal het karakter van het gebied ingrijpend veranderen. Wij vragen u daarom om de maximale bouwhoogte in het hele plangebied te heroverwegen en te beperken tot een niveau dat beter aansluit bij de bestaande bebouwing**.** Een geleidelijke opbouw van hoog naar laag, met een maximum van bijvoorbeeld 4 tot 6 woonlagen, zou beter passen bij de omgeving en bijdragen aan een prettiger woonklimaat.

2. Geluid en ecologie

Hoewel het plan spreekt over een ecologische zone langs het spoor, is het onduidelijk hoe robuust deze buffer werkelijk wordt. Wij vragen u om:

- Een akoestisch onderzoek uit te voeren naar de effecten van hoge bebouwing in combinatie met het spoor.
- Te zorgen dat de groene zone niet alleen ecologisch waardevol is, maar ook functioneert als geluidsbuffer en visuele afscherming.

3. Sociale dynamiek en veiligheid

Een grote hoeveelheid studenteneenheden verandert de sociale dynamiek in het gebied. Dat kan positief zijn, maar vraagt ook om:

- Aandacht voor sociale veiligheid, vooral rond het doorfietspad en ontmoetingsplekken.
- Een ontwerp dat verbinding stimuleert, maar ook rust en overzicht biedt voor omwonenden.

4. Energievoorziening

De netcongestie is een reëel risico. Wij hopen dat:

- Er wordt ingezet op duurzame energieopwekking en opslag.
- De voorzieningen in de buurt niet onder druk komen te staan door de uitbreiding.

Tot slot: wij zijn niet tegen woningbouw. Wij zijn vóór een plan dat rekening houdt met de omgeving, met de mensen die hier al wonen, en met de kwaliteit van leven. Het participatieniveau is vastgesteld op niveau 3, wat betekent dat bewoners actief mogen meedenken. Wij waarderen dat, en hopen dat dit ook daadwerkelijk wordt waargemaakt. We willen graag betrokken blijven bij het vervolgproces en hopen dat onze zorgen en suggesties serieus worden genomen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted] Arnhem

Arnhem, 14 juli 2025
Zaaknummer:4639157

Geachte leden van de gemeenteraad,

Zorgen nieuwbouw plannen.
Momenteel ervaren wij al veel overlast door de toename van het goederen verkeer over het spoor (Ijsellijn) en het onlangs aangelegde fietspad parallel gelegen aan het spoor.
Door de bouw van apartement gebouwen verwachten wij een toename aan geluidshinder door het weerkaatsen
Van het geluid (spoor en fietspad).
Tevens verwachten wij een waardedaling van onze huizen als er grote appartement gebouwen
Het uitzicht verpesten.

Het nadelig effect (tuin, zonnepanelen) van schaduw in winter, voorjaar en najaar.

Combinatie oudere/jongeren zien wij niet zitten vanwege andere levensstijl.

Wij zijn eigenlijk zeer tevreden met de huidige situatie en zitten niet te wachten op
Zoveel woningen op een relatief klein stuk grond.

Zijn er andere mogelijkheden bekeken zoals het bouwen van studenten huisvesting boven het huidige parkeerdek op het terrein van de HAN.

Door de ambitie het kennis campus Arnhem **Velp** te realiseren is het misschien mogelijk
Te kijken naar een bouwlocatie in de gemeente Rheden.
Net na het viaduct van de A12 ligt een braak stuk grond waar al jaren niets mee
Gebeurt.

Wij sluiten ons aan bij het bezwaar dat is ingediend op 10 juli door de heren [redacted].

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: zondag 17 augustus 2025 21:58
Aan: griffie <griffie@arnhem.nl>
Onderwerp: Startnotitie Middengebied Kenniscampus

Goedendag,

Er zal het nodige heen en weer zijn gesproken en geschreven over deze startnotitie en ik ben ervan overtuigd dat er meer woningen in Arnhem bij moeten komen. Echter moet het zo hoog, mijn idee is haal de seniorenwoningen (geeft een rustiger woongenot) uit dit project en denk erover na om deze oostwaarts te plaatsen parallel aan de snelweg tot aan de tennisvelden. Dat kan in ieder geval de hoogte wat afnemen.
De voetbalvelden toevoegen aan sportpark "Over het lange water". Deze grond levert geld op en vanuit dat budget kan men de voetbalclub een nieuwe kantine geven.

Inmiddels zijn de huisartsen en overige gezondheidsdiensten overbezet op Presikhaaf/Elsweide en er worden nog meer bewoners in dit verzorgingsgebied verwacht. Daarom is mijn vraag; neem a.u.b. een mogelijkheid mee om in dit project een ruimte te creëren voor de genoemde diensten.

Wellicht zijn er wat vragen en ben zeker bereid om die te beantwoorden.

Met vriendelijke groet, Best Regards
[redacted]

Aan: Gemeenteraad Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ArnheM

Mail: raadsleden@arnhem.nl; fractievolgers@arnhem.nl; [redacted]

Betreft: Zienswijze m.b.t. Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157

Arnhem, 5 augustus 2025

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Met deze brief willen wij enkele opmerkingen maken tegen de plannen zoals verwoord in de startnotitie *Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp*, waarin sprake is van de ontwikkeling van 250 tot 350 woningen, mogelijk verdeeld over gebouwen van maximaal 10 bouwlagen. Wij begrijpen het belang van woningbouw, maar in deze vorm leidt dit tot behoorlijke nadelen voor de bestaande bewoners van het gebied.

Wij wonen aan de [redacted]n Arnhem, direct grenzend aan het spoor. Aan de overzijde van dat spoor zou volgens de plannen hoogbouw gerealiseerd kunnen worden. De voorgestelde hoogte van maximaal 10 bouwlagen is buitenproportioneel ten opzichte van de huidige bebouwing in de directe omgeving. Dergelijke hoogbouw zal het karakter van de buurt ernstig aantasten en leidt bij omwonenden tot grote zorgen over:

1. Privacyverlies en uitzicht:
Vanuit dergelijke hoogte is direct zicht mogelijk op onze tuinen en woningen. Dit veroorzaakt een ingrijpende inbreuk op onze privacy en woongenot. Bovendien verdwijnt het open en groene karakter van het gebied.

2. Geluidsweerkaatsing van het spoor:
Door de hoge bebouwing direct tegenover het spoor kunnen geluidsreflecties optreden, waardoor het treinverkeer nog meer lawaaioverlast zal veroorzaken. Wij maken ons zorgen dat hier onvoldoende onderzoek naar is gedaan.

3. Waardevermindering van woningen:
De combinatie van grootschalige hoogbouw, mogelijk toenemend lawaai en verlies van privacy zal vrijwel zeker een negatieve invloed hebben op de waarde van onze woningen.

4. Onevenwichtige ruimtelijke ordening:
Het gebied waar deze ontwikkeling gepland is, lijkt niet groot genoeg om zowel honderden woningen, de Intratuin en eventuele overige voorzieningen als infrastructuur voor verkeer veilig en efficiënt te realiseren. Dit alles pal naast het spoor roept vragen op over verkeersveiligheid, luchtkwaliteit, en leefbaarheid.

5. Aantasting van de leefomgeving en natuur:
Het middengebied heeft momenteel een relatief open en groen karakter. De voorgestelde verdichting zal onherroepelijk ten koste gaan van groene ruimte en biodiversiteit. Zijn de ecologische effecten voldoende in kaart gebracht?

Oproep:
Wij vragen u dringend om bij de verdere uitwerking van deze plannen rekening te houden met de belangen van direct omwonenden. Specifiek verzoeken wij:

- Een heroverweging van de maximaal toegestane bouwhoogte in dit gebied.
- Een gedegen onderzoek naar geluidsreflectie en schaduwval.
- Inzicht in de effecten op woningwaarde en leefomgeving.
- Transparantie over de verkeersafwikkeling en ruimtelijke haalbaarheid.

Wij zouden het zeer op prijs stellen als er mogelijkheden komen voor direct omwonenden om actief mee te praten in de verdere planvorming.

Verzonden: maandag 15 september 2025
Onderwerp: Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'

Beste Willem / lezer,

Veel is al gezegd, aangestipt, in de reacties maar: zijn er echt recente metingen / onderzoeken bekend van:
1. de huidige luchtvervuiling zoals van de A12, het spoor en het drukke verkeer op de Remagenlaan / HAN /spoorwegovergang.

2. de geluidsoverlast van de A12, spoor (enorm veel vrachtvervoer ook 's nachts) en drukke verkeer wat enorm zal toenemen met dit plan) én op dit moment het fietssnelpad.

3. Huidige wateroverlast / watermanagement ('natte kelders') en effecten van wegpompen / heien met palen (?) Veel kelders staan nu regelmatig vol water.
Bovendien: Hoeveel meer gaat bouwen op deze plek kosten? Zijn daar cijfers van?
4. bouwschade aan de belendende huizen? Schade tijdens bouw maar zeker ook door flink toenemend verkeer met zoveel nieuwbouw erna. We willen als buurtbewoners op zijn minst dat vooraf alle huizen geïnventariseerd worden op huidige schade o.a. door spoor (al erkend door b.v. Prorail) met enorme trillingen de hele dag én nacht. En een gedegen rapport ná alle verbouwingen. Door ons als buurt te controleren.
Er komen ook cijfers van de overlast door vervuiling en spoor vooraf op de nieuwe wijk nemen we aan? Is daar al inzicht in?
5. Lichtvervuiling. De tuinen aan de kant van de éven huisnummers op de van Huevenstraat zijn sinds de continue verlichting op het snelfietspad en eerder de reclame verlichting van Intratuin (dag en nacht ook in de winter) nooit meer donker. Graag (ook) meten als de bomen kaal zijn.
Als die cijfers er zijn zouden we die graag zien.
Ons inziens zou dan blijken dat dit plan echt niet haalbaar is op alle 5 deze punten, er is al echt sprake van veel overlast. De effecten van zoveel nieuwe woningen er bovenop wordt gigantisch. Ons lijkt een magere 'eco zone' die aangelegd zou gaan worden in dit plan geen redelijke compensatie te kunnen gaan bieden.

Er moet toch vooraf de effecten van deze punten duidelijk zijn? Hoeveel geluid / vervuiling enz is er nu en hoeveel gaat er bij komen door dit plan? Graag zien we daar eerst cijfers van.
Lijkt ons dat je alleen kan beslissen op basis van feiten / getallen en niet van voornemens / plannen hoe mooi ze ook klinken.
Hartelijke groet [redacted] (Al bekend in mail lijst) [redacted]. De tuinen van ons en onze buren grenzen direct aan het te bebouwen gebied met alleen een zeer grote overlast gevende spoorlijn ertussen.

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Betreft: Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157

Datum: 17 september 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Met deze brief willen wij, als direct omwonenden, onze zorgen uitspreken over de bouwplannen zoals gepresenteerd in de *Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp*. Hoewel wij de noodzaak van woningbouw – ook in Arnhem – volledig erkennen, vinden wij de huidige voorstellen onevenwichtig en disproportioneel.

Hieronder lichten wij onze zorgen toe:

Bouwhoogte en schaal: De geplande 250 tot 350 woningen, met een maximale hoogte van 10 verdiepingen (35 meter), zijn buiten proportie voor deze locatie. De voorgestelde bouwhoogte wijkt sterk af van het huidige straatbeeld en veroorzaakt een forse visuele én fysieke inbreuk op de rustige, groene woonomgeving van Elsweide. Wij verzoeken u de maximale bouwhoogte minstens te beperken tot het niveau van bestaande gebouwen in de directe omgeving, zoals bijvoorbeeld de HAN-campus. Met name inbreuk op privacy speelt een grote rol, vanaf hogere verdiepingen kan opeens in huizen en tuinen worden gekeken, ook zal er bij veel hoogtemeters ongewenste schaduwvorming plaatsvinden.

Planologische kaders: De locatie heeft op dit moment geen woonbestemming en kent een maximale toegestane bouwhoogte van 7 meter. Dat betekent dat woningbouw hier alleen mogelijk is na een ingrijpende herziening van het planologisch kader. Zo'n fundamentele wijziging vereist transparantie, zorgvuldige belangenafweging en échte participatie. Wij gaan er dan ook vanuit dat hier serieus rekening mee wordt gehouden.

Infrastructuur: Een uitbreiding van 250-350 woningen zal zorgen voor een forse toename van verkeer, parkeerdruk, waterafvoer en gebruik van voorzieningen. Het gebied is hier nu niet op ingericht. Zonder aanzienlijke aanvullende investeringen zal dit ten koste gaan van de leefbaarheid in de wijk.

Bevolkingssamenstelling: Elsweide is een rustige en gezinsvriendelijke wijk. Wij pleiten voor een gebalanceerde woningvoorraad, met focus op seniorenwoningen, eengezinswoningen en eventueel een aantal studenten appartementen. De seniorenwoningen zouden een mooie doorstroom (ook binnen onze wijk) op de woningmarkt kunnen creëren.

Natuur en biodiversiteit: Het gebied rondom de Intratuin kent een rijke biodiversiteit, met diersoorten zoals dassen en vleermuizen. Wij verzoeken u om hier grondig ecologisch onderzoek naar te (laten) doen en natuurbescherming zwaar te laten meewegen in de verdere planvorming.

Kortom wij zijn niet tegen ontwikkelingen op deze locatie, maar wel tegen de schaal, hoogte en impact van de huidige plannen. Wat nu voorligt, staat niet in lijn met de ambitie zoals verwoord in de startnotitie zelf: “Een verbeterde leefomgeving voor toekomstige én bestaande bewoners. Kortom, wij roepen u op om deze plannen te laten herzien en af te stemmen op wat realistisch, leefbaar en duurzaam is. In balans met de omgeving, de bewoners en de natuur.

Zienswijze – Startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp

Aan:
College van Burgemeester en Wethouders Arnhem en Raadsleden gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Betreft: Zienswijze Startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp

Plaats, datum: Arnhem, 17-09-2025

Geachte leden van het college en raadsleden,

Met deze brief maak ik [redacted] eigenaar en wonend [redacted] in de wijk Wellenstein te Arnhem, gepositioneerd in de oksel van de A12 en het spoor, gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen tegen de Startnotitie Middengebied Kenniscampus Arnhem-Velp.

Leefbaarheid ernstig onder druk

Ik heb ernstige zorgen over de gevolgen van deze ontwikkeling voor de leefbaarheid, bereikbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en ecologische waarden in en rond de wijk Wellenstein. Hieronder licht ik mijn belangrijkste bezwaren toe.

1. Ruimtelijke kwaliteit en bouwhoogte

De geplande bouwhoogte van maximaal 35 meter (10 bouwlagen) is buitenproportioneel in verhouding tot de omliggende wijk Wellenstein. Dit leidt o.a. tot verlies van privacy, geluidshinder, bezonning en uitzicht voor huidige bewoners. Dit is in strijd met de uitgangspunten van een zorgvuldige ruimtelijke inpassing.

De wijken waarin deze ontwikkeling plaats moet vinden zijn wijken met laagbouw. Hier bevinden zich met name gezinswoningen met tuinen. Een dergelijke woontoren past niet in deze wijk.

Het belang van projectontwikkelaar; winstbejag en de HAN; trachten het teruglopend aantal studenten te verhogen, dient niet ten koste te gaan van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van omgeving van de huidige omwonenden in dit gebied van Arnhem.

2. Verkeer, bereikbaarheid en parkeren

De bestaande infrastructuur rondom de Lange Water en de wijken Wellenstein en Elsweide is onvoldoende berekend op de forse toename van verkeersbewegingen. Momenteel is er al een knelpunt a.g.v. de parkeerdruk.

Bovendien is de huidige ov-dienstregeling ontoereikend: de beperkte busdiensten (met name in de avonden en weekenden) zal de bereikbaarheid verder onder druk zetten.

Daarnaast brengt het onlangs aangelegde snelfietspad veel overlast (van geluid en licht) met zich mee, welke zal verergeren bij de komst van zoveel nieuwe woningen.

3. Groen, landschap en ecologie

De locatie ligt in een waardevol groen en ecologisch gebied, onderdeel van de Groene Wig en ecologische verbindingen van Presikhaaf naar de A12. Het kappen of aantasten van bestaande bomenclusters en groenstructuren staat haaks op gemeentelijk beleid dat juist inzet op vergroening en behoud van ecologische zones.

De huidige (hoge) bomen zorgen ook voor een groen uitzicht vanuit de achterzijde en tuinen van onze woning(en). Het eventuele kappen van deze bomen brengt een gebied dat toch al onder druk staat vanwege de A12 en het spoor onder nog hogere druk.

De voorgestelde ecozone van 40 meter en de aanleg van een poel zijn positief, maar nemen bovenstaande zorgen niet weg.

4. Woonprogramma en sociale samenhang

Het plan voorziet in de bouw van onder meer 200 studentenwoningen. Het concentreren van een groot aantal studenten in één complex leidt tot een eenzijdige bewonerssamenstelling en kan sociale spanning met de wijk veroorzaken. De wijk is nu voldoende van een gemengde aard met verschillende inkomensgroepen en leefstijlen. Met deze ontwikkeling komt dat in gevaar.

5. Participatie en proces

Hoewel participatie formeel is toegezegd, ervaren veel bewoners dat de belangrijkste keuzes – locatie, omvang en hoogte – al zijn vastgelegd. Tijdens de informatieavond van 19 juni 2025 zijn zorgen geuit over hoogte, verkeer, privacy en groen. Deze zijn onvoldoende verwerkt in de plannen. Dit staat op gespannen voet met het gekozen participatieniveau 3 ("intensieve participatie").

Daarnaast herinner ik u er graag aan dat bij de eerdere ontwikkeling van de HAN in dit gebied afspraken zijn gemaakt om enkel laagbouw te realiseren, juist om de impact op de omliggende buurten te beperken. Het huidige plan schendt deze eerdere toezeggingen.

Het huidige vlekkenplan is te beperkt om serieus alternatieven in te brengen / te overwegen. Graag wordt ik betrokken bij een onderzoek of de Kenniscampus elders kan worden ontwikkeld.

6. Cumulatieve effecten spoor, fietspad en A12

Naast de eerdergenoemde bezwaren speelt ook de ligging van het plangebied direct langs het snelfietspad, de A12 en het spoor een cruciale rol. Het fiets- snelweg- en treinverkeer zijn de afgelopen jaren al fors toegenomen, zowel in personen- als goederenvervoer.

Momenteel rijden er circa 8 goederentreinen per dag met zwaar vervoer, vaak gepaard met trillingen. Door de plannen voor het spoorknooppunt Arnhem-Oost wordt echter gerekend op een enorme intensivering: mogelijk wel 80 extra treinen per dag door Arnhem, waaronder vervoer van gevaarlijke stoffen. Dit betekent een forse verslechtering van de leefomstandigheden in dit gebied.

Het stapelen van nieuwe hoogbouw (tot 35 meter) en studentenhuisvesting bovenop deze al bestaande overlast is onverantwoord. Het leidt tot meer geluidsoverlast (weerkaatsing, verkeersbewegingen, snelfietspad, spoor en snelweg), aantasting van privacy en waardedaling van woningen. Ook eventuele toekomstige bewoners van de Kenniscampus zullen hierdoor ernstig in hun woongenot worden beperkt.

Conclusies en verzoek

Ik verzoek u dringend om:

1. De plannen in de huidige vorm niet vast te stellen.

2. Onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren naar de effecten op verkeer, parkeren, ecologie en leefbaarheid (waarbij o.a. privacy, geluid-, licht- en zichthinder wordt meegenomen).

3. Alternatieve scenario's uit te werken, waaronder:
   - lagere bouwhoogten en een kleinere woningdichtheid,
   - spreiding van studentenhuisvesting over meerdere locaties,
   - een ontwerp dat uitgaat van behoud en versterking van de bestaande groenstructuren.

4. De cumulatieve effecten van spoor, A12, snelfietspad en Kenniscampus in samenhang te beoordelen;

5. Duidelijkheid te verschaffen over de (mogelijke) toekomstige spoorbelasting en aard van het goederenvervoer; inclusief de stand van zaken/uitkomsten van de lopende onderzoeken. Waaronder verschillende MIRT (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) onderzoeken.

6. Vast te houden aan de eerdere afspraak dat alleen laagbouw passend is op deze locatie

7. Het vlekkenplan te heroverwegen en te onderzoeken of de Kenniscampus beter elders kan worden ontwikkeld.

Alleen op die manier kan een ontwikkeling ontstaan die bijdraagt aan de

woningbouwopgave, zonder afbreuk te doen aan de leefbaarheid en het groene karakter van de wijk.

Graag nodig ik u uit om ter plaatste de situatie te aanschouwen. U bent van harte welkom aan de [redacted]

Hoogachtend,

[redacted]
[redacted]
[redacted]
regienoldenzaal@hotmail.com [redacted]

Arnhem, 17-09-2025

Toespraak namens de bewoners van Elsweide

Geachte college, raadsleden en mensen thuis,

Vandaag spreek ik hier namens de bewoners van Elsweide. Niet alleen om onze zorgen te delen, maar ook om samen te zoeken naar **verbinding**. Want bouwen is méér dan stenen stapelen. Het is het vormgeven van een gemeenschap. En dat begint bij luisteren, reflecteren en samen koers bepalen.
Nederland heeft te maken met woningnood. Dat **erkennen wij**. En daarom zijn wij **niet** tegen het bouwen van woningen op deze plek. Maar bouwen moet niet alleen een antwoord zijn op cijfers en tekorten. Het moet een uitnodiging zijn tot samenleven. Tot het vinden van balans. Tot het verbinden van mensen die elkaar versterken.

Proces en participatie: een gemiste kans
De informatiebijeenkomst over de plannen werd door veel bewoners als teleurstellend ervaren. Er was weinig inhoudelijke informatie en op cruciale vragen kregen we vooral het antwoord: “Dat weten we nog niet.” De opkomst was groot, ruim honderd mensen, maar het gevoel van ongelijkwaardigheid overheerste. Bewoners stonden letterlijk in een hoek, terwijl HAN en gemeente presenteerden en de catering verzorgden. Het voelde als schijnparticipatie: alsof we welkom waren voor de koffie, maar niet voor de **inhoud.**
De indruk ontstond dat veel besluiten al vastlagen, zoals de bouwhoogte van tien lagen. Dat is geen participatie, dat is een fait accompli. En dat is precies wat we willen voorkomen.

Bouwhoogte en leefbaarheid en greenwashing
De voorgestelde flats worden als veel te hoog en dominant ervaren. Vergelijkbaar met de Helix:. De hoogte tast privacy aan, versterkt geluidsoverlast van de trein, en verstoort het visuele karakter van de wijk.
Wij pleiten voor een beperking tot maximaal zes lagen, met een horizontale spreiding waar mogelijk. Laat het ontwerp aansluiten bij de menselijke maat van de wijk.

Arnhem is een groene stad, en dat willen we zo houden. De ecologische zone in de plannen wordt door bewoners ervaren als greenwashing.

Woningbouw en sociale balans
De startnotitie spreekt over 250–350 woningen, waarvan 200 voor studenten. Dat is geen balans. Studenten brengen levendigheid, maar weinig binding met de wijk. Internationale studenten verdringen lokale woningzoekenden, terwijl de HAN vooral financieel belang heeft bij deze groep.

Wij pleiten voor maximaal 30% studentenwoningen, met een begrenzing van short-stay en exchange-studenten. De rest van de woningen moet ruimte bieden aan starters, gezinnen, ouderen en mensen met een beperking. Minimaal 30% koopwoningen bevordert eigenaarschap en betrokkenheid.

Nederland telt in 2040 meer dan 5 miljoen ouderen. Ouderen en mensen met een beperking verdienen een plek in deze wijk. Niet als bijzaak, maar als fundament van een inclusieve samenleving.

Verkeer en ontsluiting
De gemeente noemt de verkeersdruk “marginaal,” maar bewoners ervaren het anders. Oversteken bij Lange Water is nu al lastig. Studenten zouden geen auto’s hebben, maar de praktijk bij HAN en Helix laat iets anders zien. Ontsluiting via spoorzijde en fietspad is onveilig en onvoldoende doorgerekend.

Bedrijvigheid: Intratuin behouden
Intratuin is belangrijk voor werkgelegenheid, ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het bedrijf heeft daglicht nodig en de parkeerdruk door studenten maakt het terrein straks minder toegankelijk.

Politieke context en belangen
Drie wethouders zijn betrokken, maar het lijkt erop dat de belangen van HAN en de ontwikkelaar zwaarder wegen dan die van de wijk. Ontwikkelaars handelen primair rendabel, niet leefbaar. Dat moet anders.

Leren van het verleden
Hopelijk hebben we geleerd van Schaapsdrift. Voor veel burgers was dat een dramatische ervaring een proces waarin zij zich niet gehoord voelden, en waarin het vertrouwen in de besluitvorming ernstig werd aangetast. Dat willen we niet nog een keer meemaken.

Oproep tot echte dialoog
De startnotitie rammelt: verkeer, ecologie, stedenbouw, sociale structuur. Daarom **stellen** de bewoners van Elsweide voor om een **rondetafelgesprek** te organiseren. Een bijeenkomst waarin hoor en wederhoor centraal staan. Waar beleidsmakers, ontwerpers en bewoners samenkomen en niet te vergeten raasleden. Waar de burger zich gehoord, gezien en begrepen voelt. Want alleen in echte dialoog ontstaat wederzijds vertrouwen. En alleen met vertrouwen kunnen we bouwen aan een toekomst die onze wijk dient.

Reflectie en toekomst
Elsweide is gebouwd met inspiratie uit de kasbah en kastelen met plekken van beschutting, ontmoeting en identiteit. Laten we die geest vasthouden. Laten we bouwen aan een wijk die niet alleen woningen biedt, maar ook thuisgevoel. Waar mensen elkaar kennen, waarderen en versterken.
Wij nodigen u uit om deze punten mee te nemen in de besluitvorming. Niet als bezwaar, maar als bijdrage. Want wij willen niet tegenover u staan, maar naast u. In dialoog. In verbinding.
Elkaar vinden, verbinden, reflecteren en vervolgens vasthouden

Dank u voor uw aandacht

Hassan Razza namens de bewoners van Elsweide

Geachte raadsleden, wethouder en andere aanwezigen.

Deze maand, 43 jaar geleden, zijn wij aan de van Huevenstraat in Wellenstein gaan wonen, aan de noordkant van het spoor van Zutphen naar Arnhem en vlakbij de snelweg A12. Aan de andere kant van het spoor lag een weiland waar kievieten en scholeksters broedden, waar hazen renden en waar de boerenzwaluw modder ophaalde om een nest op onze zolder te maken.

In de 90-er jaren is de Hogeschool Arnhem-Nijmegen ontstaan uit een fusie van onderwijsinstellingen en de HAN wilde voor uitbreiding van de Arnhemse vestiging bouwen op het genoemde weiland. Ze hadden daarvoor zonder vooroverleg een plan gemaakt dat veel stof deed opwaaien in Wellenstein en Elsweide. De massieve gebouwen zouden oa voor veel meer geluidsoverlast zorgen door reflectie van het geluid van passerende treinen. Na een heftig protest met behulp van een advocaat is daarna in goed overleg overeenstemming bereikt. De HAN kon bouwen op het toenmalig terrein van Presikhaafbedrijven en Presikhaafbedrijven, nu Intratuin, verhuisde naar het weiland aan het spoor.

Kennen de raadsleden deze geschiedenis en heeft u een beeld van de genoemde locaties?

Rond de eeuwwisseling werd er gewerkt aan ruimte voor meer goederenvervoer over bestaand spoor. Toenmalige minister Netelenbos deed de toezegging dat er geen goederentreinen tussen 20.00 uur en 08.00 uur zouden rijden, maar de goederentreinen rijden onwillekeurig op alle momenten van de dag en de nacht. Dat geeft trilling- en geluidsoverlast.

Enige tijd terug werd bekend dat project-ontwikkelaar Klokgroep, het terrein van Intratuin gekocht had en de HAN meer huisvesting wilde bieden aan internationale studenten. Op een druk bezochte, slordige informatie bijeenkomst van de gemeente en de Klokgroep op 19 juni jl. werd de wijk bijgepraat over de startnotitie. De mogelijkheid van inspreken moest toegelicht worden door raadslid Nico Wiggers. Een paar weken later heeft het college die startnotitie vastgesteld en aan u, gemeenteraad, voorgelegd. Er is niets gedaan met de inbreng van de wijkbewoners. Zoals u gezien heeft zijn er veel reacties op de startnotitie en niet gespeend van kennis en expertise.

Bent u op de hoogte van de gevolgde procedure, heeft u de schriftelijke reacties gezien en wat vindt u van de participatie, past die in uw verkiezingsprogramma?

In de startnotitie wordt de ambitie beschreven om tussen de 250 en 350 woningen te bouwen op de verharding van Intratuin, met behoud van Intratuin, want die functie wordt belangrijk voor de stad genoemd. Dat betekent dat er in de hoogte gebouwd zou moeten worden, tot max 10 hoog. Dat is ruim boven de boomkruinen uit. Opnieuw dreigt het gevaar van extra geluidsoverlast bij passerende treinen. Met de discussies over bebouwing op Stadsblokken werd de boomkruin als maximale bouwhoogte aangegeven vanwege de natuurwaarden, maar nu gaat het over mensen.

Ik vraag de raadsleden hoe u denkt over de habitatrichtlijn voor Arnhemmers?

Op het terrein bij winkelcentrum Presikhaaf staat de Helix flat voor huisvesting van studenten met 295 woningen, 17 etages hoog. Zo iets zou in 2 torens op Intratuin gebouwd moeten worden. Heeft u een idee of zoiets überhaupt kan?

Ook wij met de andere bewoners van de van Huevenstraat en Wellenstein vragen u om te beslissen een Ronde Tafel gesprek te houden waarin de verschillende aspecten kunnen worden ingebracht en besproken voordat er besloten wordt. Dank u wel voor de aandacht.

Arnhem, 17 september 2025

Chris Zeevenhooven

GEMEENTERAAD ARNHEM
OVERZICHT INSPREKERS

Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'

Aangemelde insprekers

Nr.	Naam	(Namens) Organisatie
1	Karel Oomens	
2	Regien Arends	
3	Yvonne de Haan	Vicevoorzitter CvB HAN en voorzitter stuurgroep Kenniscampus Arnhem Velp
4	Ferhat Özkan	Student aan de HAN
	Dylan van der Velde	Student van Hogeschool Van Hall Larenstein
	Stijn Hendrix	Studentenvereniging Quercus
5	Chris Zeevenhooven	
6	Marilyn A-Kum	bewoner van de wijk Wellenstein
7	Hassan Razza	namens de buurt Elsweide

Manier van inspreken

De insprekers krijgen vijf minuten om de bijdrage te geven. Vervolgens is er ruimte om vragen te stellen door raadsleden.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Tuch (VVD), De Vries (Volt), Heemskerk (D66), Philips (PvdD), Prinsen (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Van der Ree (ChristenUnie) en Aït Chrif (PvdA).

De fracties van de CDA, FvD, SP, BBA, DENK, Groep van den Broek en PVV waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Kundic (wethouder)

Bespreking

De voorzitter opent de vergadering en start met de informatieve bespreking. Daarin hebben acht personen ingesproken. Na de inspraak hebben raadsleden en fractievolgers vragen kunnen stellen. Vervolgens is gestart met de meningsvormende bespreking. Daarin zijn de eerste en tweede termijn aan de zijde van de raad en het college afgerond.

Toezeggingen

Niet van toepassing

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de meningsvormende bespreking is afgerond en dat het voorstel kan worden doorgeleid naar de bespreking van moties en amendementen.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

M. Loor

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN

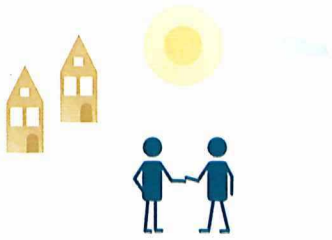
Gemeente Arnhem, Volkshuisvesting,
Vivare, Portaal, HOVAR en HOP

PRESTATIEAFSPRAKEN ARNHEM 2025-2029

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN

Gemeente Arnhem, Volkshuisvesting,
Vivare, Portaal, HOVAR en HOP

Colofon

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN
Gemeente Arnhem, Volkshuisvesting,
Vivare, Portaal, HOVAR en HOP

Grafisch ontwerp
Karina Dimitriu

Fotografie
Hans Huurdeman
Rinus Baak
Suzanne Valkenburg

---

december 2024

GEMEENTE Arnhem

INHOUD

1 **INLEIDING** 7

2 **WOONRUIMTE VOOR IEDEREEN** ***(Strategie I)*** 9

3 **DE ONGEDEELDE STAD** ***(Strategie II)*** 14

4 **KWALITATIEF GOEDE WONINGEN** ***(Strategie III)*** 18
Voortvarend werken aan energietransitie 18
Klimaatadaptatie en gezond wonen 20
Naar een circulaire bouw 22

5 **WONEN ALS FUNDAMENT** ***(Strategie IV)*** 24
Urgente aandachtsgroepen – focus op directe bemiddeling 24
Ouderen – Doorstroming naar passend aanbod en regie op welzijn 27

6 **NAWOORD:** ***2025 en verder*** 30
Monitoren en actualiseren 30
Discipline vanuit het doel, adaptief in de aanpak 31
Ondertekening prestatieafspraken 32

DE
BOKAAL
Ri style Nail studio
Gel & Acryl
Kado shop
ONDERDELEN
VERKOOP
ABO

1 INLEIDING

Aanleiding voor meerjarige prestatieafspraken

Arnhem streeft naar een ongedeelde stad met veerkrachtige wijken; een eerlijke stad waar iedere Arnhemmer goed kan wonen. Dit oogmerk heeft de gemeente uitgewerkt in haar Woonvisie Arnhem 2024-2029 met een doorkijk naar 2034. Daarmee ligt er een basis voor nieuwe prestatieafspraken.
In prestatieafspraken staat beschreven wat woningcorporaties gaan bijdragen aan het woonbeleid van de gemeente, wat daarvoor van de gemeente nodig is en hoe we aan die wederkerige bijdragen invulling willen geven. Steun van de gemeente, de woningcorporaties en de huurdersvertegenwoordigers voor deze afspraken is cruciaal. Want alleen door samenwerking kunnen we de complexe opgaven in het woonbeleid aanpakken. Geen afspraken om de afspraken, of omdat het moet van de Woningwet. Wel afspraken die effectief bijdragen aan ons gezamenlijke streven op het gebied van wonen in Arnhem. Daarbij zijn we realistisch: de effecten die ertoe doen in het woonbeleid, zien we op de langere termijn. Daartoe zetten we nu de stappen en maken meerjarige afspraken. Deze afspraken hebben een looptijd tot en met 2029, de meeste doelen zijn voor een langere termijn geformuleerd. Jaarlijks wordt de voortgang gemonitord en actualiseren we afspraken waar nodig.

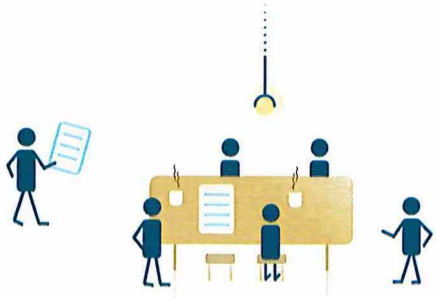
De uitdaging

Prestatieafspraken zijn afspraken over de prestaties die iedere partij levert. Maar een lijstje van activiteiten door iedere partij is niet genoeg. Wederkerige én samenhangende afspraken zijn nodig om echt de effecten te zien die we willen. Samenhangend in de zin van dat ze bijdragen aan een gezamenlijk streven: het oogmerk (van de woonvisie) dat zowel huurdersvertegenwoordigers, de woningcorporaties als de gemeente voortdurend voor ogen staat. Samenhangend ook, omdat de afspraken gaan over een gezamenlijke aanpak (strategie). Alleen met een gedeelde en gedragen strategie bereiken we onze doelstellingen. Onze uitdaging is dat we maatregelen met overtuiging aanpakken, niet omdat ze op een lijstje staan, maar omdat het onze doelen dichterbij brengen.

De toekomst zit vol onzekerheid. De wereld waarin we werken verandert – soms onvoorzien of onvoorspelbaar. Zo worden de nationale prestatieafspraken op dit moment herzien. Daardoor kunnen voorgenomen activiteiten of ingezette maatregelen hun effectiviteit of logica verliezen. Ook zullen zich kansen voordoen die ons doel dichterbij brengen. Daarbij moeten we in het oog houden dat grote investeringen in de komende jaren op de langere termijn een claim op de financiële houdbaarheid kunnen leggen. Hierin hebben we een open houding naar elkaar. Meerjarige afspraken betekent dat we de (middel-)lange termijn doelen voor ogen houden en gezamenlijk steeds in gesprek blijven over de beste aanpak die doelen te bereiken. We zijn gedisciplineerd op het doel en adaptief in de aanpak.

Totstandkoming van deze afspraken

Na de vaststelling van de Woonvisie zijn vier thematafels gestart met het proces om tot meerjarige afspraken te komen. Deze thematafels hebben al veel afspraken en informatie bij elkaar opgehaald vóórdat de woningcorporaties op 1 juli hun bod uitbrachten.

De resultaten van de thematafels uiten zich in de vier strategieën uit de woonvisie:

WOONRUIMTE VOOR IEDEREEN

Strategie I

DE ONGEDEELDE STAD

Strategie II

WONINGEN MET KWALITEIT

Strategie III

WONEN ALS FUNDAMENT

Strategie IV

2

WOONRUIMTE VOOR IEDEREEN

Strategie I

De nieuwe Arnhemse Woonvisie is ambitieus en zet duidelijk de beweging in naar een ongedeelde stad met veerkrachtige wijken; een eerlijke stad waar iedere Arnhemmer goed kan wonen. Corporaties en huurders delen dezelfde liefde voor de stad en onderschrijven de visie dan ook van harte. Ons gezamenlijke doel is dat er over 10 jaar in Arnhem genoeg woningen zijn voor onze huidige inwoners en voor nieuwkomers die nu nog niet in onze stad wonen. Het woningtekort is ingelopen en er zijn ruimvoldoende passende, betaalbare woningen. De woningen die gebouwd worden, sluiten aan bij de woonbehoefte en maken doorstroming mogelijk.

De vertaling van de Woonvisie naar realisatie vraagt tijd. Op voorhand is het niet mogelijk om op alle punten zekerheid te bieden op hoe we daar gaan komen (het 'hoe'). Zeker op het gebied van de thema's beschikbaarheid en betaalbaarheid en zal dit een zoektocht blijken. Als partners die langjarig samenwerken kunnen we gelukkig leunen op een basis van vertrouwen. Dit betekent concreet dat we op sommige onderdelen de komende jaren samen nog werk te doen hebben om het 'hoe' vast te stellen.

Gedeelde uitgangspunten samenwerking gemeenten en corporaties nieuwbouw

Jaarlijks voeren gemeente en corporaties een gesprek over de ontwikkelingen in de stad rondom nieuwbouw en bespreken of de gekozen koers nog past bij de behoeftes van de stad.

- We hanteren hiervoor de gemeentelijke monitor die parallel wordt voorzien van een regionale duiding in het kader van de Woondeal 2.0.
- We beschouwen daarbij het aantal, de differentiatie in oppervlak en de doelgroep van de woningen die in aanbouw zijn genomen op gemeentelijke, transformatie- en corporatielocaties en of die passen bij de vraag van de stad.
- De corporaties en de gemeente wisselen kennis en data uit om de bouwopgaven voor de verschillende doelgroepen per gebied beter in beeld te krijgen. Gemeente en corporaties nemen dit mee in de programmering van de locaties voor sociale huurwoningen. We zoeken naar een goede mix in de stad met voldoende woonoplossingen voor ouderen (zie hoofdstuk wonen als fundament). Over seniorenhuisvesting maakt de gemeente ook met Woonzorg Nederland en Habion prestatieafspraken. Voor studentenhuisvesting zijn afspraken gemaakt met de SSH&.
- Over de realisatie van woonwagens en woonwagenstandplaatsen worden door gemeente, corporaties en huurdersorganisaties separate afspraken gemaakt (in overleg met betrokkenen). In 2025 stelt de gemeente op dit thema een beleidskader vast.

Om bovenstaande doelen te halen hanteert de gemeente, binnen de juridische mogelijkheden, een voorrangspositie voor corporaties op nieuw uit te geven gemeentelijke locaties voor de te bouwen sociale huurwoningen.

AFSPRAKEN

1 De **corporaties** verwachten tot en met 2028 ca. 1.600 nieuwe sociale huurwoningen te realiseren (zie tabel hieronder). De nieuwbouw en in het bijzonder de stedelijke vernieuwing zijn afhankelijk van marktomstandigheden en kennen een eigen dynamiek. Per jaar bespreken we wat realistisch is en werken gezamenlijk naar een zo'n hoog mogelijk productie. Gegeven de dynamiek in de nieuwbouw zal de groei van de voorraad geen continu stijgende lijn zijn, maar schommelt de groei rond de gewenste trend.

2 Om de ambities uit de woonvisie en de grote woningbouwopgave te realiseren, is het nodig dat corporaties, gemeente en ontwikkelaars goed samenwerken. Hiertoe gaan de gemeente en corporaties in samenwerking

met ontwikkelaars de komende jaren aan de slag om deze prestatieafspraken uit te voeren en om te zetten in concrete resultaten.

3 De corporaties geven uitvoering aan het 'spiegelbeeldig nieuwbouwen' zoals verwoord in de Woonvisie: in hun nieuwbouwprojecten in de stadsdelen met beweegrichting 'flink omhoog' (zie afbeelding) realiseren zij een programma van 60-100% sociale huurwoningen. Hiertoe sturen de corporaties op het jaarlijks netto toevoegen van woningen zoals aangegeven in de tabel hieronder. Daarmee dragen de corporaties bij aan het doel van het stadsbrede aandeel sociale (en midden) corporatiehuurwoningen van 35% in 2034.

Jaarlijks monitoren partijen deze netto toevoegingen in relatie tot het doel, evenals als het aantal extra huishoudens dat een woonruimte krijgt als gevolg van woningdelen of splitsing, het aantal gehuisveste huishoudens is leidend in de bijdrage aan de genoemde 35%.

4 Gemeente en corporaties spannen zich in om zoveel mogelijk grondposities voor de corporaties te verwerven zodat corporaties daarmee de positie van 'bouwheer' voor haar eigen vastgoed krijgen. In dit ontwikkelmodel is de succeskans op het realiseren van sociale huur het grootst. De gemeente betrekt corporaties vanaf de start bij grote gebiedsontwikkelingen (zoals Rijnpark en Heijenoord) om bij te dragen aan duurzaam sociale wijkontwikkeling.'

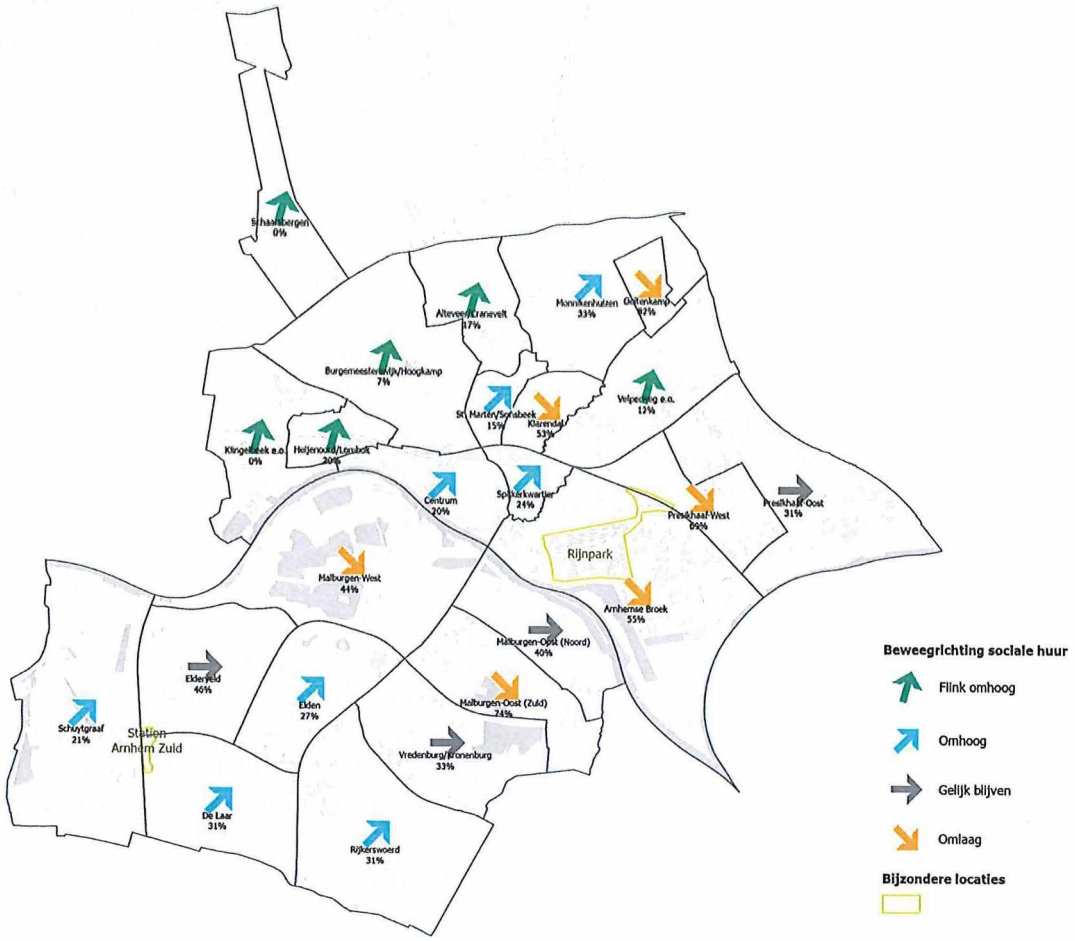
5 Bij turn-key projecten hebben gemeente en corporaties er gezamenlijk belang bij dat corporaties een product kunnen afnemen dat qua prijs-/kwaliteitverhouding bijdraagt aan een goede volkshuisvestelijke portefeuille. Daarom spannen de gemeente en de corporaties zich ervoor in dat de corporatie al in gesprek is met de ontwikkelaar bij het opstellen van de startnotitie - waarin duidelijk wordt hoe het sociale huurdeel wordt ontwikkeld. Gemeente en corporaties ontwikkelen daarnaast in 2025 gezamenlijk kaders voor kleinere projecten die lastig haalbaar te maken zijn voor corporaties. Daarbij wordt in ieder geval de mogelijkheid van het vaker inzetten van verevening tussen projecten onderzocht.

6 Corporaties en gemeente zoeken naar een goede balans en verdeling om hoge stichtings-/bouwkosten te voorkómen; dit vergroot de kans op het halen van de totale nieuwbouwambities (zoals geformuleerd onder afspraak 1). De volgende factoren zijn van grote invloed op de stichtings-/bouwkosten:

- Grondprijs (sociale grondprijs is nodig voor een haalbare business case);
- Mate van efficiëntie gebouw (gebouwd oppervlak/bruto vloeroppervlak);
- Gebouwd parkeren;
- Opname in een VVE;
- Bovenwettelijke eisen;
- Afstemming over minimalisering (binnen de geldende termijnen) van de doorlooptijd van vergunningenverlening.

7 Corporaties en gemeente overleggen gedurende de looptijd en in ieder geval drie jaar voor het aflopen van een erfpachtovereenkomst voor de plaatsing van flexwoningen (bijv. op het Merwedeterrein) over een alternatieve geschikte locatie.

In wijken met weinig sociale huurwoningen geldt in de Woonvisie als uitgangspunt dat corporatiehuurwoningen niet worden verkocht. Zeker niet zolang het aandeel corporatiewoningen in Arnhem minder is dan 35% (de stadsbrede doelstelling uit de Woonvisie). Corporaties en huurders vinden ook dat er in elke wijk ruimte moet zijn voor sociale corporatiehuurwoningen. Ook op de A-locaties in onze stad. We gaan ons er dan ook voor inzetten om op deze locaties meer sociale huurwoningen toe te voegen. Omdat het bijbouwen van deze woningen om een lange adem vraagt, willen we in de tussentijd de sociale corporatiehuurwoningen in deze wijken zoveel mogelijk behouden. Voor de verkoop van corporatiewoningen moeten goede redenen zijn, die

Figuur 1 • Beweegrichting sociale huur per wijk.
Met per wijk: wijknaam en het huidige percentage sociale huur. De pijl geeft de beweegrichting aan. De beweegrichting dicteert hoe we binnen nieuwe woningbouwprojecten omgaan met de programmatische insteek voor sociale huur- en koopwoningen.

hieronder zijn uitgewerkt. In 2034 is het aandeel gehuisveste huishoudens in corporatiehuurwoningen (sociaal én midden) 35% (of hoger).

We zien ook dat het aanbod aan woningen (veel eengezinswoningen) regelmatig niet goed aansluit op de vraag (vanuit eenpersoonshuishoudens). Door anders te kijken naar wonen door bijvoorbeeld Woning Delen kunnen we meer woningzoekenden sneller helpen.

Gegeven de woningnood vinden corporaties en gemeente het belangrijk dat de sociale voorraad stijgt. Dit doen we met name door te sturen op het aantal toevoegingen binnen de sociale voorraad. Daarnaast zijn corporaties terughoudend met verkopen. Daarbij gelden de volgende overwegingen:

- Corporaties zien verkoop als een van de instrumenten om te sturen op de veerkracht van wijken in die gebieden waar de leefbaarheid onder druk staat.
- Bij verkoop houden corporaties rekening met de toekomstige verduurzamingsopgave.
- Corporaties bieden verkopen eerst aan voor zittende huurders waarmee zij bijdragen aan de voorraad betaalbare koop in de stad.
- Daarnaast zijn verkopen nodig voor de financiering van nieuwbouw. Op termijn zullen de meest investerende corporaties vanuit hun financieringsstrategie 50% van de nieuwbouw financieren door middel van verkoop.
- Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het saldo altijd leidt tot meer woningen.
- Huurdersorganisaties vragen aandacht voor het goed organiseren van het beheer en de positie van de huurder in de huidige en toekomstige VvE-constructies.

AFSPRAKEN

8 Corporaties en gemeente delen het doel om het aantal woningen in de sociale huur in de gebieden 'met één of twee pijlen omhoog' (zie afbeelding op pagina 5) te laten stijgen. Hiertoe verkopen de corporaties in deze gebieden geen sociale huurwoningen, tenzij er sprake is van één of meer van onderstaande redenen:

a Het woningen betreft die overduidelijk niet aansluiten bij de brede volkshuisvestelijke taak van de corporaties en/of die een onacceptabele investering vergen.
b Het gaat om de laatste woning(en) in een VvE.
c De verkoop onderdeel is van het mogelijk maken van een renovatie of sloop/ nieuwbouwproject of wanneer de kosten voor instandhouding of verbetering zeer hoog zijn.
d Complexgewijze verkopen die zijn goedgekeurd door de gemeente.

9 De corporaties zijn voornemens om t/m 2028 een aanzienlijke netto toevoeging in het sociale huursegment te realiseren, zie tabel 1 hieronder. Corporaties rapporteren jaarlijks transparant over de woningen die zijn gebouwd, gesloopt, gekocht en verkocht. Uitgangspunt is hierbij altijd netto groei van de voorraad sociale huurwoningen en de doelstelling om in 2034 toe te groeien naar een corporatieaandeel van 35% in de woningvoorraad (sociale en middenhuur) in de stad. Over het saldo voeren de drie partijen een bestuurlijk gesprek, waarin partijen met elkaar de diepte opzoeken, per corporatie en collectief.

10 Corporaties en gemeente brengen in 2025 kansrijke bouwlocaties in de gebieden met 'pijlen omhoog' (bijv. Arnhem-West) in kaart.

11 Corporaties passen maatregelen toe om woningen die verkocht worden, zoveel mogelijk aan te bieden aan huurders die een corporatiewoning in Arnhem achterlaten.

12 Corporaties en gemeente evalueren in 2025 de pilots die in 2024 zijn gestart in het kader van Woning Delen. Hierbij huren meerdere personen met elkaar een woning. In de evaluatie worden de huurders die het hier betreft betrokken. Onderdeel van deze pilot is een beleidsregel die helpend is in de vergunningsaanvraag en afspraken over kosten voor leges. Corporaties en gemeente zien het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de pilot te laten slagen en deze te continueren.

13 De corporaties kunnen aanvullend op de 7,5% 'vrije toewijzingsruimte' nog maximaal extra 7,5% toewijzen aan huishoudens met een inkomen boven de inkomensgrens voor sociale huurwoningen. Zij zetten deze extra vrije ruimte in om bij te dragen aan meer (inkomens-) gemengde wijken.

14 De gemeente organiseert een 'week van de woningruil'. De corporaties zullen daarin ook een rol nemen nadat de gemeente meer bekend maakt over de invulling van dit evenement.

Tabel 1 **Netto toevoeging sociale huursegment**

	2025	**EIND 2028**	
		minimaal scenario	*maximaal scenario*
totaal aantal nieuwbouw	206	1588	1.638
totaal aantal sloop	24	221	221
totaal aantal verkoop	34	109	51
	148	**1.258**	**1.366**

Corporaties rapporteren jaarlijks transparant over de woningen die zijn gebouwd, gesloopt, gekocht en verkocht.

3

DE ONGEDEELDE STAD

Strategie II

Arnhem wil een stad zijn waar iedereen dezelfde kansen heeft. Onafhankelijk van de wijk waar je woont. Een stad waar iedereen in een kansrijke, fijne, buurt kan wonen en dat de plek waar je woont niet je kansen bepaalt. Niet dat de hele stad hetzelfde moet worden, want de verschillen tussen mensen en gebieden brengen ook identiteit, inspiratie en dynamiek. Daarom streven wij naar een stad die diversiteit en nabijheid beter combineert. Een ongedeelde stad.

'Leefbaarheid' is een containerbegrip. In de prestatieafspraken richten wij ons op de inkleuring hiervan door de Woonvisie. Gemeente, corporaties en huurdersorganisatie zetten zich in voor een veilige en leefbare buurt en ieder doet dat met de eigen verantwoordelijkheden en instrumenten. Een helder inzicht in hoe en door wie deze verschillende verantwoordelijkheden worden uitgeoefend is van belang voor een effectieve samenwerking; daarom maken wij hieronder de volgende afspraken:

AFSPRAKEN

1 De gemeente maakt een gebiedsgerichte vertaling van de woonvisie in wijkstrategieën. Dit is in het eerste kwartaal van 2025 af. De leefbaarheids-opgaven die specifiek zijn voor de wijk of het gebied krijgen een gebiedsgerichte aanpak op hoofdlijnen waarin de corporaties vanuit hun verantwoordelijkheden een rol (kunnen) krijgen. De corporaties dragen bij vanuit hun kennis en kunde over de wijken.

2 De gemeente neemt met haar Teams Leefomgeving (TLO) de regierol om partners samen te brengen, een netwerkstructuur op te bouwen en te onderhouden. TLO werkt samen met bewoners en betrokken organisaties aan de leefbaarheidsissues in de wijk. TLO heeft hierin een coördinerende rol, organiseert de integrale inzet op dit thema en ondersteunt initiatieven uit de wijk die bijdragen aan de leefbaarheid. TLO werkt samen met

corporaties op een manier die passend is voor dat gebied en gebruikt hiervoor een passende werkvorm (bijvoorbeeld een gebiedsagenda, wijkagenda, of handelingskader).

3 Gemeente zorgt qua wijkontwikkeling voor regie, langjarig commitment en goed functionerende sociale wijkteams, teams leefomgeving, bewonersplatformen en welzijnswerk.

4 De Alliantie Arnhem-Oost gaat de komende 18 jaar uitvoering geven aan het Nationaal Programma Arnhem Oost – dit is voor de komende twee jaar uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda. Met een meerjarige en integrale aanpak moet de kwaliteit van het bestaan van de inwoners van Arnhem Oost verbeteren.

De corporaties zijn alliantiepartner en zijn afgevaardigd in de kopgroep van het programma. Het gaat bij NPAO om een goede afstemming tussen hetgeen partners regulier kunnen bijdragen en wat aan doorbraken, innovatie of extra inzet van expertise, tijd en geld nodig is.

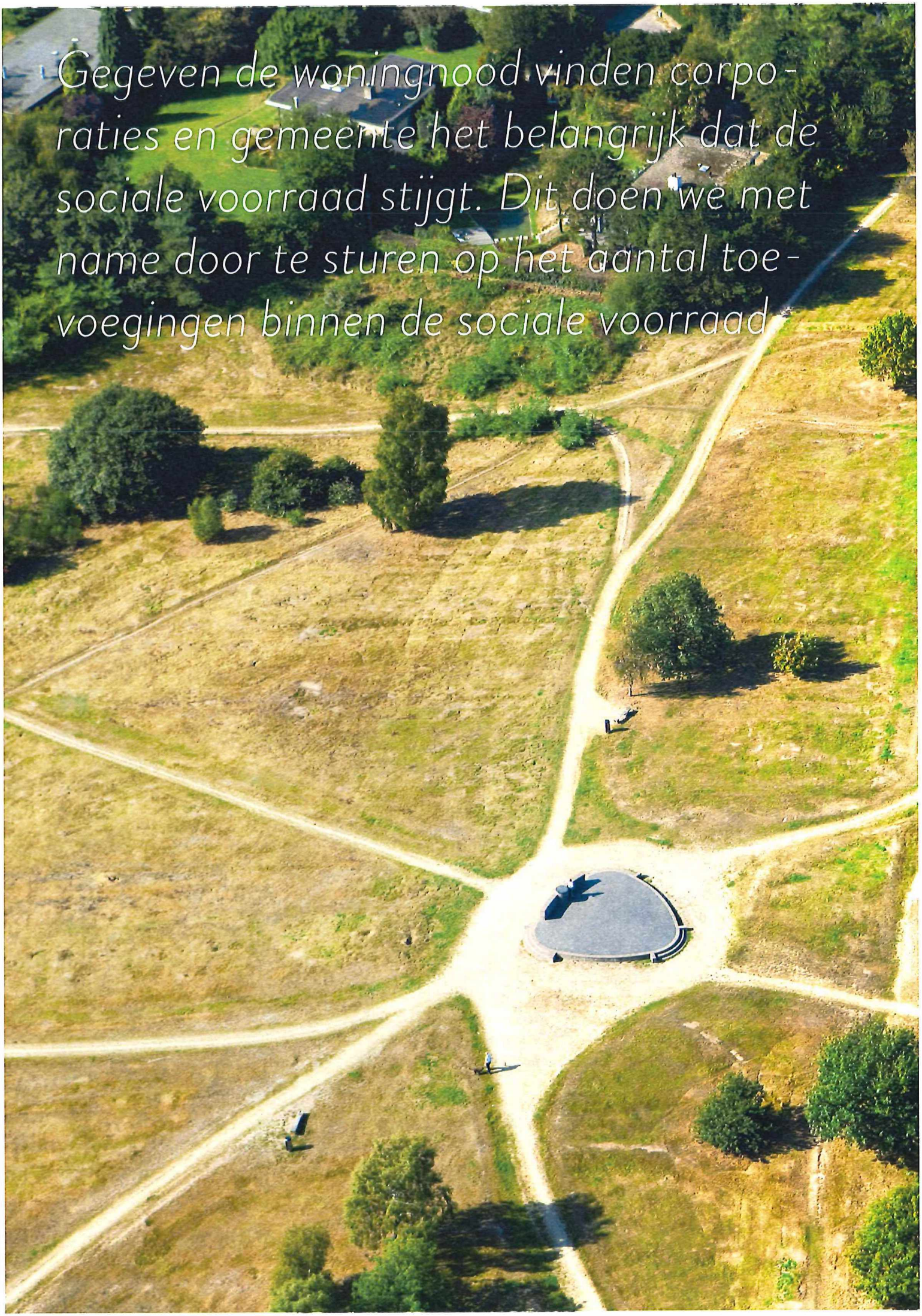
5 Corporaties en gemeente blijven de onderlinge samenwerking in de bestrijding van (woon) overlast, woonfraude en (ondermijnende) criminaliteit voortzetten. Ook preventie (verminderen van sociaal-maatschappelijke problematiek) en nazorg bij incidenten zijn hier onderdeel van. Gemeente en corporaties gaan in 2025 in gesprek over de intensivering van de gezamenlijke aanpak en onderzoeken hoe andere partijen zoals UWV, SVB, Vitens, energiemaatschappijen en politie. hierbij worden betrokken. Dit betreft onder meer gegevensuitwisseling waarvan de kaders worden vastgelegd in een woonfraudeconvenant.

6 Voor de ongedeelde stad hechten partijen aan differentiatie in de Arnhemse wijken. Corporaties hanteren het instrumentarium dat zij hebben, zoals bijvoorbeeld huurbeleid en toewijzingsbeleid, om differentiatie (waar nodig) toe te passen. De gemeente houdt in planvorming rekening met een gedifferentieerd programma.

7 Gemeente en corporaties stemmen het (groot-)onderhoudswerk werk in de openbare ruimte respectievelijk aan het vastgoed op elkaar af om (onnodige dubbele) hinder voor bewoners te beperken.

Arnhem wil een stad zijn waar iedereen dezelfde kansen heeft. Onafhankelijk van de wijk waar je woont. Een stad waar iedereen in een kansrijke, fijne, buurt kan wonen en dat de plek waar je woont niet je kansen bepaalt.

Gegeven de woningnood vinden corporaties en gemeente het belangrijk dat de sociale voorraad stijgt. Dit doen we met name door te sturen op het aantal toevoegingen binnen de sociale voorraad

4

KWALITATIEF GOEDE WONINGEN

Strategie III

Voortvarend werken aan energietransitie

In 2050 moeten woningen CO2-neutraal zijn. Daarvoor is een verandering van traditionele warmtebronnen naar nieuwe, hernieuwbare warmtebronnen nodig. Een tussenstap op de weg naar CO2-neutrale woningvoorraad is dat in 2030 35.000 woningen goed geïsoleerd en 6.500 woningen (huur en koop) in Arnhem aardgasvrij zijn.

Eenvoudig is deze transitie niet: elektrificatie is een belangrijk onderdeel van de transitie naar hernieuwbare energie. Maar het stroomnet is al (over)belast. De aanleg van warmtenetten is een grootschalige, langjarige en dure aangelegenheid, vol met onzekerheden over kosten, financiering, fasering en zeggenschap. Dat komt ook omdat er bovenlokale belangen en bevoegdheden (Nutsbedrijven en Rijksoverheid) in het geding zijn en dus afhankelijkheden voor Arnhem en Arnhemmers. De kosten en baten van de energietransitie (financieel en maatschappelijk) moeten in evenwicht zijn en de woonlasten van inwoners moeten betaalbaar blijven. Corporaties volgen daarin nationaal beleid: op dit moment geldt dat betere isolatie niet leidt tot huurverhogingen. Gedurende de energietransitie moet de risicogroep voor energiearmoede kleiner worden.

Door voortvarend samen te werken zullen we op al deze transitie-opgaven de komende jaren resultaat zien. Er is veel dat we gaan doen:

1 De corporaties brengen hun woningen naar de Isolatiestandaard door middel van clustergewijze aanpak voor onderhoud en renovatie - soms is dat stapsgewijs. Zo worden woningen toekomstklaar voor warmtelevering vanuit een groot (extern) warmtenet dan wel vanuit een eigen, zelfstandige warmteproductie of warmtebron. Daarin volgen corporaties nationaal beleid: op dit moment is de ambitie dat in 2030 30% van de corporatiewoningen voldoet aan de Isolatiestandaard.

De gemeente zorgt dat eind 2025 voor 140 'energiegebieden' in Arnhem duidelijk is welke warmteoplossingen en/of energiesystemen kansrijk zijn; en hoe het proces, fasering/ prioritering er uit ziet. Uiterlijk eind 2026 ligt er een warmteprogramma, waarin dit is opgenomen. Gemeente en corporaties (corporaties in de rol van afnemer) starten begin 2025 met een gezamenlijk werksessie waarin zij het voorwerk doen om per energiebied tot technisch en financieel haalbare warmteoplossingen te komen. Corporaties zijn van mening dat de oprichting van een gemeentelijk Warmtebedrijf sterk zou bijdragen aan het komen tot haalbare warmteoplossingen. De gemeente moet hierover nog een besluit nemen.

De corporaties verduurzamen woningen met een E, F, of G-label zodat deze labels uiterlijk in 2028 (bijna) niet meer voorkomen. Bijzondere aandacht geven de corporaties aan woningen met enkel glas in de verblijfsruimtes (woonkamer, keuken en slaapkamers). Zij laten in 2025 zien hoeveel van deze woningen zij hebben. Corporaties laten in 2025 zien waar dit enkel glas t/m 2028 niet via de E-, F- en G-aanpak of reguliere onderhoudsaanpak wordt vervangen door isolerend glas.

2 In gemengde VvE's zorgen corporaties dat het gesprek en de besluitvorming op gang komt t.a.v. verduurzaming en actualisatie van de meerjaren onderhoudsplannen. Bijvoorbeeld door voortouw te nemen in het oprichten van een Duurzaamheidscommissie. Zo werken zij toe naar de Isolatiestandaard en op aardgasloos voorbereide woningen in de gemengde VvE's. De gemeente biedt (voor zolang de pot gevuld is) de voor VvE's zeer aantrekkelijke Toekomstbestendig Wonen Lening. Dit is een lening met een laag rentepercentage, lange looptijd en de mogelijkheid om onderhoud mee te financieren.

3 Zowel gemeente als corporaties zullen bij nieuwe initiatieven om bezit aardgasvrij te maken (door aansluiting op het warmtenet of een andere warmtebron), vroegtijdig onderling afstemmen met als doel haalbare alternatieven voor de hele wijk te realiseren.

4 De gemeente is trekker van stadsbrede informatie en communicatie aan inwoners over de energietransitie en energiebewustzijn (via één centraal platform Arnhem AAN). Corporaties leveren input voor de doelgroep huurders aan dit platform. Corporaties gebruiken hun eigen kanalen voor corporatie-specifieke informatie.

Corporaties attenderen huurders op de energiecoaches van de Energiebank en de mogelijkheden van de buurtklusbedrijven om huishoudens (die financieel in de knel komen) te helpen met het verlagen van hun energieverbruik. De gemeente ondersteunt en maakt waar mogelijk gebruik van de energiebank en de buurtklusbedrijven. Corporaties treden, daar waar passend, op als opdrachtgever of dragen de buurtklusbedrijven en de energiebank aan als mogelijke SROI bij partners.
Gemeente en corporaties bespreken gezamenlijk twee keer per jaar de inzet en het resultaat.

5 Woningen met een monumentale waarde naar de isolatiestandaard krijgen, is moeilijker en duurder. Gemeente en corporaties continueren de goede samenwerking waaruit bijv. Het Detailboek Verduurzaming Erfgoed is voortgekomen. De gemeente vraagt geen leges voor het 'isoleren van beschermde monumenten' (Groene leges).

6 Volkshuisvesting en Vivare ondersteunen initiatieven van huurders die willen overstappen van kookgas naar inductie in woningen die niet met gas worden verwarmd. Portaal heeft de ambitie om dit in de toekomst te kunnen ondersteunen en werkt momenteel aan een implementatieplan.

7 Corporaties benaderen de gemeente vroegtijdig wanneer zij projectmatig verduurzamen in woningclusters met gespikkeld bezit (particuliere eigenaren). De gemeente biedt er op haar beurt deze particuliere eigenaren een aantrekkelijk aanbod om gelijktijdig mee te doen met de verduurzaming. De corporaties emen daarbij verantwoordelijk voor het technische aanbod (inhoud verduurzaming, medewerking aannemer). De gemeente zorgt voor (advies over) financiële ondersteuning zoals subsidie(s) en leningen en een communicatiestrategie richting de particuliere eigenaren. Het technisch plan van de corporaties moet wel voldoen aan de voorwaarden van beschikbare subsidies, in elk geval SEWA (volkshuisvestingsfonds), ISDE, SVVE.

8 Corporaties werken aan strategieën voor Duurzame Netbewuste Nieuwbouw om de problemen t.a.v. netcongestie te verminderen. Het Actieplan Netcongestie van Liander biedt hiervoor handvatten Dit gaat in samenspraak met Liander en Tennet en de gemeente biedt waar nodig hulp. Te denken valt hierbij aan bekende strategieën, zoals zeer goede isolatie en zonwering (ENG, passiefhuis) om elektraverbruik voor installaties te minimaliseren. Corporaties kijken voorts bij (onderhouds-)projecten in de bestaande bouw hoe extra belasting van het elektriciteitsnet zoveel mogelijk kan worden voorkomen, of welke oplossingen kunnen bijdragen aan het verminderen van netcongestie.
De gemeente onderzoekt de meer collectieve, gebiedsgerichte oplossingen gericht op het voorkómen en de bestrijding van netcongestie.

9 Corporaties maken in 2025 inzichtelijk welke verduurzamingsopgaven zij hebben voor hun overig vastgoed dan woningen (zoals vastgoed verhuurd aan zorgpartijen). In 2026 maken corporaties concrete plannen en afspraken met deze partijen over verduurzaming.

10 Corporaties en gemeente organiseren gezamenlijk twee keer per jaar een inspiratie-overleg. Daarvoor vragen zij (ieder intern) collega's hun lopende of opgeleverde projecten te presenteren en zo de stappen in energietransitie (en circulair bouwen – zie paragraaf 3) concreet zichtbaar te maken.

Klimaatadaptatie en gezond wonen

Klimaatverandering en de gevolgen daarvan op wonen, woningen en woonomgeving zijn al merkbaar. Het klimaat zal nog jaren (decennia) verder veranderen en daarom zijn maatregelen nodig om hittestress, wateroverlast en droogte te voorkomen of de effecten daarvan te verminderen. Doelstellingen hierop staan in de Strategie Klimaatadaptatie Arnhem 2020-2030 en (onder meer) activiteiten die bijdragen aan een klimaatbestendiger woningvoorraad en woonomgeving staan in Uitvoeringsagenda Klimaatadaptief Arnhem.

Bewoners ervaren overlast en gezondheidsproblemen van vocht en schimmel in woningen.
We willen de vocht- en schimmelproblematiek verminderen.

AFSPRAKEN

1 Corporaties dragen bij aan de uitvoering van acties uit de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptief Arnhem. De huurdersorganisaties worden meegenomen in het hele proces. De gemeente en het Platform Arnhem Klimaatbestendig ondersteunen in de realisatie van deze activiteiten middels subsidieregelingen, gemeentelijke middelen en het zoeken/aanvragen van subsidies bij provincie, Rijk en Europa.

2 De gemeente gaat op stadsniveau het 'Koele Netwerk' aanleggen (koele plekken en schaduwrijke routes). Hoewel het 'Koele Netwerk' primair in de openbare ruimte komt, zullen corporaties bijdragen door terreinen in hun bezit onderdeel van het netwerk te maken –

Bewoners ervaren overlast en gezondheidsproblemen van vocht en schimmel in woningen. We willen de vocht- en schimmel-problematiek verminderen.

of dit tenminste te onderzoeken. Prioriteit hebben de wijken in het Nationaal Programma Arnhem Oost.

3 Corporaties werken (ieder voor zich) aan hittebeleid. Zij maken daarvoor inzichtelijk welke woningen in hun bezit meer of minder hittegevoelig zijn en met welke maatregelen de situatie is te verbeteren. Er is veel informatie (hittestresskaarten) en onderzoek ('Hitte in woningen') beschikbaar. In 2026 delen de corporaties hun inzichten met die van de gemeente (bijvoorbeeld tijdens een inspiratie-overleg, zie punt 10 onder energietransitie).

Bij nieuwbouw hebben corporaties én gemeente aandacht voor het voorkomen van hitte (oriëntatie verkaveling, materiaalgebruik, groen) zodat het weren van hitte (passieve of actieve koeling) tot een minimum beperkt kan worden.

4 Corporaties benutten 'natuurlijke momenten' (renovatie, transformatie en mutatie en eerste bewoners bij nieuwbouw) om woningen klimaatbestendiger te maken, door bijvoorbeeld vergroening en terugdringing van verharding, zonwering aan te brengen en afkoppeling van hemelwaterafvoer.

5 Corporaties hebben (of maken) beleid dat uitgaat van zoveel mogelijk behoud van bomen en ander bestaand groen bij mutaties en projecten.

6 De corporaties doen enthousiast mee aan gemeentelijke acties of die van bewoners gericht op vergroening en verwijderen van verharding in bijvoorbeeld tuinen (o.a. de Wijkgroenagenda's). De huurdersorganisatiesinformeren huurders over het ontstenen van tuinen om ze (zo mogelijk) te activeren. De gemeente Arnhem en het Platform Arnhem Klimaatbestendig ondersteunen hierbij.

7 Corporaties communiceren richting hun bewoners over wat zij kunnen doen tijdens langdurige hitte om hun woning en zichzelf koel te houden. Zij zoeken hierbij samenhang met de communicatie zoals die plaatsvindt vanuit het Nationaal Hitteplan, het Arnhemse Lokaal Hitteplan en de bewustwording en activiteiten vanuit het thema energie (specifiek de Arnhemse Aanpak Energiearmoede).

8 De corporaties nemen de regie bij de uitvoering met betrekking tot hun bezit en de monitoring van meldingen en registratie van klachten. De huidige aanpak van de pilot van de onafhankelijke vocht- en schimmelexpert wordt voortgezet met extra aandacht voor preventie, kennisdeling en nazorg.

De gemeente faciliteert de oprichting van een digitaal informatiepunt en de nazorg (steekproefsgewijs). De corporaties verstrekken de onderzoeksopdrachten; zorgen voor de uitvoering van de werkzaamheden n.a.v. de uitgebrachte adviezen van de Vochtexpert en organiseren kennissessies voor de corporatiemedewerkers. Huurdersorganisaties denken actief mee hoe bewoners het best geïnformeerd kunnen worden.

Naar een circulaire bouw

Een circulaire bouw is noodzakelijke transitie om de afhankelijkheid van (primair) materiaalgebruik te verminderen en op termijn zelfs tot nul te reduceren; de CO2 uitstoot sterk terug te dringen en de milieu-impact in algemene zin te beperken. Net als de energietransitie is de transitie naar een circulaire economie (waaronder de bouw) een moeilijke opgave en niet een die je met een paar acties of afspraken voor elkaar krijgt. Moeilijk betekent niet: minder urgent. In tegendeel: ook al is het einde van de transitie nog ongewis, wij gaan voortvarend stappen zetten naar een circulair gebouwde omgeving.

AFSPRAKEN

1 De corporaties gaan eind 2024/ begin 2025 hun projectmanagers en projectleiders nieuwbouw en renovatie trainen in het doen van uitvragen volgens Het Nieuwe Normaal. Volkshuisvesting neemt hierin het initiatief.

2 De corporaties (en de gemeente voor zover zij daarin een rol hebben) gaan op basis van leerervaringen hun uitvragen voor bouwprojecten (nieuwbouw, renovatie, onderhoud) steeds vaker doen volgens Het Nieuwe Normaal (1.0).

3 Isoleren doen de corporaties waar mogelijk met circulaire materialen met een lagere milieu-impact, zoals hergebruikte materialen of biobased alternatieven.

4 Corporaties en gemeente werken gezamenlijk aan kennisdeling ten aanzien van de lijst(en) van circulaire productgroepen of alternatieven die bruikbaar zijn bij onderhoud van woningen (en ander – ook gemeentelijk - vastgoed).

5 De corporaties en de gemeente verkennen of de nu vaak hogere investeringen anders kunnen worden beoordeeld door op een andere manier naar het financiële plaatje kijken. Denk aan afschrijving, TCO, toekomstwaarde, restwaarde, CO2-budget, milieu impact. Dit is een verkennend en lerend proces waarbij corporaties en gemeente hun ervaringen en kennis delen (bijvoorbeeld tijdens een inspiratie-overleg – zie punt 10 onder energietransitie).

6 Gemeente en corporaties werken toe naar een beter inzicht en/of meetlat voor circulair beheer en onderhoud op basis waaraan we kunnen aflezen hoe we ervoor staan en welke voortgang we maken.

7 Binnen het verband van de Groene Metropoolregio en Cirkelstad Arnhem werken gemeente en corporaties actief aan kennisdeling op gebied van circulair bouwen.

8 Gemeente en corporaties plannen twee keer per jaar een inspiratie-overleg in waarbij wij (ieder intern) collega projectleiders uitnodigen te laten zien welke projecten lopen c.q. zijn opgeleverd en wat in die projecten gebeurt ten aanzien van verduurzaming, isolatie en circulariteit.

5

WONEN ALS FUNDAMENT

Strategie IV

We willen niet dat huurders in de problemen komen door hun maandelijkse woonlasten, daarom zetten de partijen zich in om de betaalbaarheid te waarborgen. Onze inzet is dat alle Arnhemmers woonlasten hebben die passen bij de financiële situatie van het huishouden. We willen voorkomen dat huurders te hoge woonlasten hebben en daardoor in de problemen komen. Daarom werken we gezamenlijk aan het doel uit de Woonvisie dat er genoeg woning worden aangeboden voor mensen met de laagste en lagere inkomens.

Daarnaast hebben we in Arnhem al jaren permanent aandacht voor huishoudens die ondanks alle regelingen in de problemen komen. Dan zoeken we maatwerkoplossingen. We spannen ons in om uitzettingen door huurachterstand te beperken tot een minimum.

AFSPRAKEN

1 Partijen monitoren jaarlijks welk deel van de woningen onder de verschillende aftoppingsgrenzen worden aangeboden. Het overgrote deel van de woningen blijft onder de 2e aftoppingsgrens vallen.

2 Gemeente en corporaties zetten de Aanpak Energiearmoede voort. Die is erop gericht om op kortere termijn kwetsbare huishoudens te ontzorgen in het nemen van energiebesparende maatregelen, te adviseren over energiezuinig gedrag en financieel te helpen bij de aanschaf van duurzame producten (witgoedregeling). Wanneer corporaties huurders spreken met financiële (hulp-)vragen dan verwijzen zij door naar de regeling Goed Geregeld.

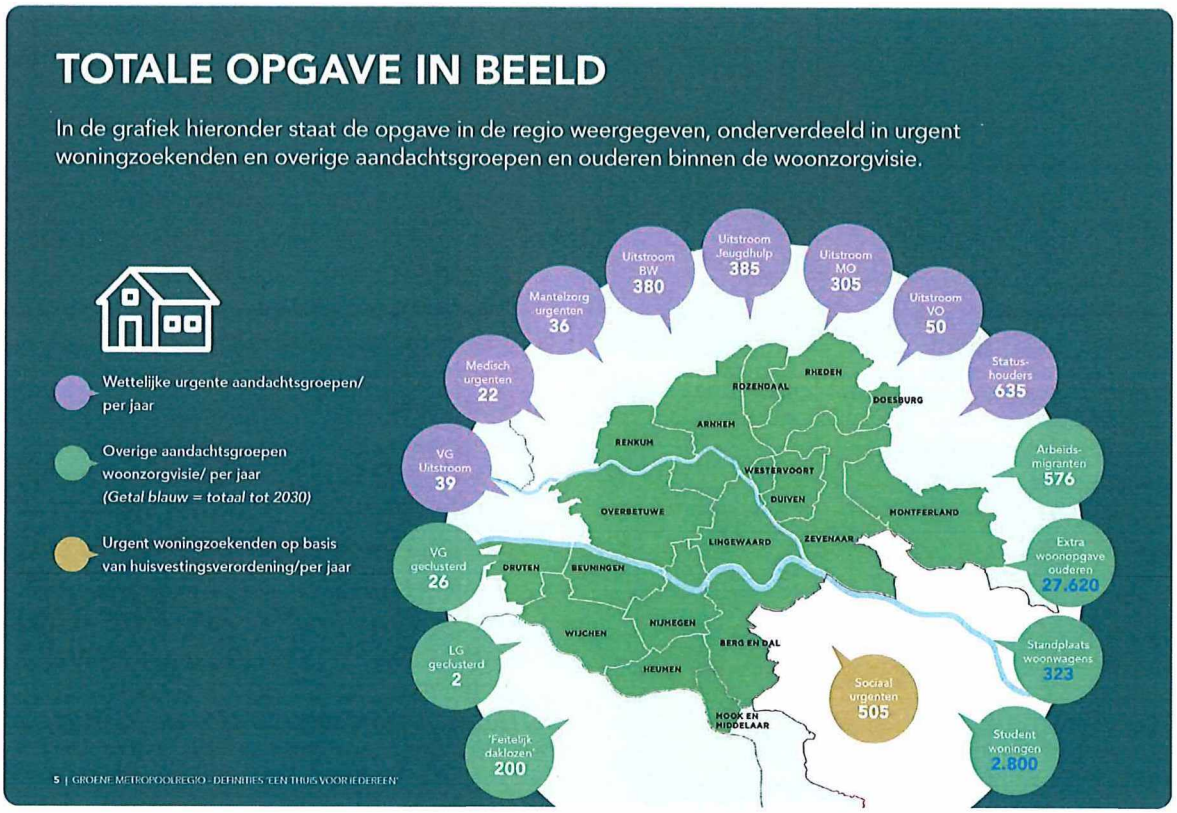
3 De corporaties kunnen de mogelijkheid benutten om een inkomensafhankelijke huurverhoging (IAH) door te voeren.
De corporaties maken een procesafspraak met hun huurdersorganisatie over de inkomensafhankelijke huurverhoging. Als zij vervolgens een inkomensafhankelijke huurverhoging vragen, dan worden de daaruit voortvloeiende extra huuropbrengsten ingezet voor investeringen, o.a. in nieuwbouw, extra verduurzaming of betaalbaarheid.
In Arnhem streven we naar vitale wijken. Daarbij is het van belang dat je goed oud kunt worden, idealiter in of in nabijheid van je wijk, ook als je ondersteunings- of zorgvraag toeneemt.

Voor de vitaliteit is het tevens van belang dat er een goede balans is in de samenstelling van de wijk; te veel bewoners met een hulp- of ondersteuningsvraag kan de leefbaarheid onder druk zetten. De prognoses van het aantal mensen uit een urgente aandachtsgroep die op zoek zijn naar een woning zijn fors. Dat is deels het gevolg van de keuze om zorg en begeleiding zoveel mogelijk in de omgeving van de persoon te leveren. Huisvesting van deze groepen vraagt blijvende inzet van gemeente, corporaties en andere partijen. Omdat veel aandachtsgroepen zijn aangewezen op de goedkoopste woningen van de corporaties kan dit leiden tot een concentratie van kwetsbare personen. Voor een goede 'landing' in de buurt is het van belang oog te hebben voor een gebalanceerde verdeling over de stad.

Urgente aandachtsgroepen – focus op directe bemiddeling

Een deel van de urgente aandachtsgroepen, zoals sociaal-medisch urgenten of mantelzorgurgenten, kan zelf met voorrang reageren op een vrijkomende woning. Bij deze urgenties ligt er geen expliciete zorg- of ondersteuningsvraag ten grondslag aan de urgentie.

Daarnaast vindt er directe bemiddeling plaats waarbij de corporaties zoeken naar een geschikte woning voor een woningzoekende uit een urgente aandachtsgroep. Hier is overwegend sprake van een zorg- of ondersteuningsvraag; iemand die uitstroomt uit beschermd wonen en nog ambulante begeleiding nodig heeft, een statushouder die nog hulp ontvangt vanuit vluchtelingenwerk etc.

Op dit moment stellen de corporaties gezamenlijk maximaal 120 woonruimtes per jaar beschikbaar voor het stedelijk verhuuroverleg waar directe bemiddeling plaatsvindt (dit is exclusief statushouders, voor statushouders is er een separaat traject). Dit aantal wordt nu nog niet volledig benut. Zowel de huidige systematiek als het beschikbare aanbod voor zoekende kandidaten spelen daarbij een rol.

Het streven is dat 25% van de jaarlijkse mutaties bestemd is voor urgente aandachtsgroepen[1] en 75% van de vrijkomende sociale huurwoningen wordt toegewezen aan reguliere woningzoekenden. Dit ligt in lijn met het Regionale Afsprakenkader Huisvesting Aandachtsgroepen GMR.

Hierbij is aandacht voor een evenwichtige spreiding van aandachtsgroepen over de regio en een evenwichtige lokale spreiding waarbij rekening wordt gehouden met de veerkracht van wijken.

1 De corporaties stellen maximaal 120 woonruimtes per jaar beschikbaar voor directe bemiddeling via het Stedelijk verhuuroverleg. 10 daarvan worden jaarlijks verhuurd via het principe van Housing First. De corporaties zijn bereid de huidige samenwerking uit te breiden naar 15 verhuringen per jaar. Deze uitbreiding kan helpend zijn in de gezamenlijke inspanning van corporaties en gemeente om jongerendaklooshеid voor 2028 op te lossen in de stad Arnhem.

1 Alle directe bemiddeling (statushouders, uitstroom uit jeugdhulp, beschermd wonen en maatschappelijke opvang, ex-gedetineerden) & alle urgenties. Binnen dit percentage vallen ook de inspanningen van corporaties om bij te dragen aan de opgave rond aandachtsgroepen middels doorverhuring door maatschappelijke instellingen of zorgpartij zoals een tussenvoorziening en Housing First. Daarnaast is er oog voor de bijdrage die corporaties leveren voor aandachtsgroepen die moeilijker te monitoren zijn zoals het faciliteren van een opvang voor dakloze jongeren.

"Het streven is dat 25% van de jaarlijkse mutaties bestemd is voor urgente aandachtsgroepen en 75% van de vrijkomende sociale huurwoningen wordt toegewezen aan reguliere woning zoekenden."

2 Per 2025 spant de gemeente zich in om andere (particuliere) verhuurders te betrekken om bij te dragen aan de huisvesting van urgente aandachtgroepen.

3 Partijen zijn het met elkaar eens dat de huisvesting van statushouders belangrijk is om hen een goede start te geven en bij te dragen aan het gemeentelijke streven naar een gastvrije stad. Partijen blijven zich inzetten voor de huisvesting van statushouders. De corporaties leveren in gezamenlijkheid een bijdrage aan het realiseren van de gemeentelijke taakstelling voor huisvesting van statushouders. Corporaties stellen maximaal 10% van hun vrijkomende woningen hiervoor beschikbaar. De gemeente zoekt ook naar andere oplossingen om de taakstelling te behalen. De gemeente biedt statushouders die een woning krijgen ondersteuning van Bureau Nieuwkomers van de gemeente Arnhem. In februari 2025 evalueren gemeente en woningcorporaties de in 2024 gestarte pilot van 10 woningen waarin drie statushouders een woning delen; corporaties zijn bereid in overleg dit aantal na positieve evaluatie uit te breiden.

4 Naast inzet op een beter aanbod via directe bemiddeling kijken corporaties in de bestaande bouw en nieuwbouw naar kansen voor toevoegen van woningen voor aandachtsgroepen.

5 De Arnhemse corporaties hervormen het bestaande Stedelijk verhuuroverleg (SVO). Hiervoor huren zij een kwartiermaker in; de structurele coördinator voor het overleg wordt voor 50% bekostigd door de gemeente en 50% door de woningcorporaties. De coördinator van het SVO heeft een taak in het signaleren en agenderen van knelpunten zoals een mogelijke mismatch in vraag en aanbod of eventuele concentratie van plaatsingen in bepaalde delen van de stad.
De gemeente maakt samen met de corporaties een selectie van een beperkt aantal zorgpartijen die deelnemen aan dit overleg. Deze partijen vormen een vast onderdeel van het SVO en krijgen een belangrijke rol in de afweging of, en onder welke begeleiding, een kandidaat klaar is om door te stromen.

Corporaties en gemeente (of de kwartiermaker/coördinator) werken aan een doorontwikkeling van intensiever en een meer wederkerig samenwerkingsverband tussen deze zorgpartijen en corporaties waarbij het belonen van goede samenwerking onderdeel is van de verdelingssystematiek onder de zorgpartijen. Eind 2025 is deze doorontwikkeling afgerond. In de ontwikkeling wordt rekening gehouden met eventuele uitbreiding naar regiogemeenten, gezien de wens die daartoe geuit is in het regionale afsprakenkader.

6 De gemeente maakt in 2025 aan een gemeentelijk planningskader huisvesting urgente aandachtgroepen. Hierin zal (onder meer) duidelijker worden welke aandachtsgroepen in Arnhem gehuisvest moeten worden en in welke aantallen en er zal daaraan een

uitvoeringsplan 2026 worden toegevoegd. In dit kader gaat een werkgroep analyseren aan welke soort goedkope woningen voor jongeren die uitstromen uit zorg of opvang precies nood is (zelfstandig/onzelfstandig, woningdeelconcepten, bestaande voorraad en/of nieuwbouw) en zal vervolgens nagaan welke oplossingsrichting het beste is voor het woningnoodprobleem van urgente jongeren. Monitoring gaat hier ook een onderdeel vanuit maken. Via welk traject een urgent woningzoekende een aanvraag doet (urgentie, doorbraak, SVO) wordt meegenomen in de doorontwikkeling van het SVO. Het komt nu voor dat personen via verschillende trajecten een aanvraag doen.

7 Urgente aandachtsgroepen die via het SVO een woning krijgen ontvangen gedurende twee jaar zorg en begeleiding (maatwerk) voor zover noodzakelijk. Zorg en ondersteuning wordt afgeschaald wanneer dit verantwoord is. Wanneer na 2 jaar blijkt dat er nog steeds zorg en begeleiding nodig is, is het aan het Sociaal wijkteam hoe continuering van zorg en/of begeleiding vorm krijgt. Ook moet er bij deelnemende zorgpartijen aan het vernieuwde SVO een achtervang zijn wanneer het wonen in een corporatiewoning niet haalbaar blijkt.

Ouderen – doorstroming naar passend aanbod en regie op welzijn

De komende jaren zet de dubbele vergrijzing door: er komen niet alleen verhoudingsgewijs steeds meer ouderen bij, ouderen worden gemiddeld genomen ook ouder. Dit brengt uitdagingen met zich mee, zeker gezien de schaarsere beroepsbevolking die uitvoering geeft aan zorg en verpleging. Ouderen blijven langer thuis wonen, ook als de zorgvraag toeneemt. Informele netwerken om elkaar te ondersteunen zijn daarmee belangrijker en moeten worden gefaciliteerd en ondersteund.

Woningen en woonvormen die aansluiten bij de behoefte van ouder wordende huurders kunnen informele netwerken faciliteren. De behoefte aan gemeenschapszin verschilt per individu. In Arnhem streven we naar een gebalanceerd aanbod van nultredenwoningen, geclusterde woningen met ontmoeten en zorggeschikte woningen. De behoefteramingen en definities zoals door het Rijk worden gehanteerd zijn daarin leidend. Bij nieuwbouw voor ouderen hanteren corporaties echter de toegankelijkheidsdefinities levensloopgeschikt uit de huisvestingsverordening.

AFSPRAKEN

1 De corporaties brengen in 2025 in beeld hoeveel nultredenwoningen, levensloopgeschikte, rolstoeltoe- en doorgankelijke woningen, geclusterde woningen en zorggeschikte woningen zij hebben. De corporaties streven ernaar ca. 665 nultredenwoningen en ca. 165 geclusterde woningen te hebben toegevoegd in 2030. Beter inzicht in de toegankelijkheid en categorisering van de bestaande voorraad kan ook helpen het aanbiedingsproces van woningen te verbeteren. Zo kunnen woningzoekenden binnen Entree op basis van kenmerken rond toegankelijkheid beter zoeken naar woningen. In complexen met veel ouderen onderzoeken corporaties bij geplande werkzaamheden tevens het levensloopgeschikter maken van woningen. Gemeente, corporaties en huurdersorganisaties gaan in 2025 verder met elkaar in gesprek over het thema toegankelijkheid en de inzet van ervaringsdeskundigheid en verkennen met elkaar welke vervolgafspraken gemaakt kunnen worden voor het jaar 2026 en verder.

De corporaties experimenteren bij nieuwbouw van geclusterde wooncomplexen voor ouderen om te ontdekken hoe groot de daadwerkelijke behoefte aan dergelijke geclusterde vormen is; als richtlijn hanteren zij een toevoeging van zo'n 165 woningen tot 2030. Mocht dit in de nieuwbouw niet haalbaar zijn dan bieden de bestaande clusters voor ouderen kansen om ontmoeten te versterken.

2 Voor de opgave rondom zorggeschikte woningen zien corporaties geen grote rol voor zichzelf en geven zij graag ruimte aan meer specialistische toegelaten instellingen. Waar concrete kansen liggen, pakken de corporaties die op. De gemeente inventariseert in 2025 welke toegelaten instellingen belangstelling hebben voor de opgave van zorggeschikte woningen en maakt met hen hierover (prestatie-)afspraken.

3 De corporaties experimenteren met verschillende vormen van collectiviteit en gemeenschapsvorming in woonbehoefte van (sommige) ouderen of aandachtsgroepen. Daarbij balans zoekend met het reguliere toewijzingssysteem. Wanneer er een duidelijke behoefte is aan woonvormen waarbij er wordt ingespeeld op de culturele achtergrond van bewoners onderzoeken corporaties of en hoe het passend is hier rekening mee te houden. In 2025 verkent de gemeente samen met de corporaties, welzijns- en zorgpartijen, en andere relevante partners een nadere invulling van het thema cultuursensitiviteit.

De gemeente financiert situationeel bij wooncomplexen voor aandachtsgroepen 50% van de woonbegeleiding, extra inzet van sociaalbeheerders/woonconsulenten of een community builder. Financiering door de gemeente kan niet structureel worden gegarandeerd. Voor corporaties is het van belang dat er tenminste de eerste jaren financiering is voor het welslagen van de ambitie.

4 Gemeente en corporaties hebben de intentie om de stallingsmogelijkheden voor scootmobiels uit te breiden bij bepaalde wooncomplexen waar naar verwachting de (toekomstige) vraag naar scootmobiels groter is dan het beschikbare aanbod. Omdat de inpandige ruimte voor uitbreiding soms ontbreekt onderzoeken zij welke planologische mogelijkheden en voorwaarden er in algemene zin zijn om stallingsruimte, waaronder scootsafes of scootmobiel-hubs, te plaatsen in de nabijheid van het woongebouw op gemeentelijke grond. Hierbij geven gemeente en corporaties eerst aandacht aan de veranderde brandveiligheidsregels in het Besluit Bouwwerken Leefomgeving.

Voorts stellen gemeente en corporaties een werkgroep in met als opdracht te onderzoeken hoe deze intentie kan worden omgezet naar praktijk en bij welke partij(en) de specifieke verantwoordelijkheden en kosten liggen. De gemeente neemt hiertoe het initiatief. Het streven is dat in 2025 de eerste resultaten van deze opdracht bekend zijn. In de tussentijd neemt gemeente bij een aanvraag voor een scootmobiel contact met de betreffende corporaties op om af te stemmen of hier stallingsruimte voor is.

Een deel van de gezinswoningen in Arnhem wordt bewoond door ouderen die daar alleen of met z'n tweeën wonen. Een goed gebalanceerd aanbod helpt om deze ouderen te enthousiasmeren de stap naar een kleinere, passender woning te laten maken. Toch zijn er nog andere belemmerende factoren die doorstroming in de weg zitten. Door te experimenteren ontdekken we hoe we die belemmeringen weg kunnen nemen.

5 De corporaties continueren de pilot verhuiscoach in 2025. In 2025 besluiten de gemeente en de corporaties over het voortzetten van de pilot. Daarnaast onderzoeken zij of met andere instrumenten de doorstroom kan worden bevorderd, bijvoorbeeld via een tegemoetkoming in de huur of het voorkomen van dubbele maandlasten bij verhuizing.

6 NAWOORD:

2025 en verder

1 De voorliggende afspraken gelden voor 2025 en verder. We blijven met elkaar in gesprek om tot een goede uitvoering te komen van de afspraken. Dit betreft een blijvend gesprek op de verschillende thema's, monitoring en het gesprek over eventuele bijstelling van afspraken. Het initiatief tot het tripartiet overleg over prestatieafspraken – zowel bestuurlijk als in ambtelijke – ligt bij de corporaties: zij stellen de conceptagenda op en nodigen deelnemers uit. De planning van dit overleg kunnen de corporaties handig laten aansluiten op hun interne besluitvormingsprocessen.

   Hiermee komt beter tot uitdrukking dat corporaties (willen) bijdragen aan het woonbeleid van de gemeente en het past ook beter de wet die voorschrijft dat de corporaties verzoeken om overleg (Woningwet, art. 44). De gemeente is trekker voor de inhoudelijk werkgroepen en regelt een contactpersoon voor de corporaties om te overleggen over het secretariaat voor de prestatieafspraken. De gemeente organiseert het *Premium Partnership* overleg en het bestuurlijk benen-op-tafeloverleg met de woningcorporaties.

2 De huurdersvertegenwoordigers onderzoeken in 2025 hoe ze zich kunnen verenigen in één stadsbrede Huurdersorganisatie. Daarna wordt onderzocht of de huurders die niet bij een corporatie huren ook vertegenwoordigd kunnen worden. Dit zal uiteindelijk kunnen resulteren in een gezamenlijke Huurdersorganisatie Arnhem. Partijen spreken af om hiervoor kennis, middelen en organiserend vermogen te delen.

Informatie delen – 'boeken open op tafel leggen' – is van belang om te begrijpen met welke afwegingen de partijen te maken hebben en zo tot een gezamenlijk gedragen aanpak te kunnen beslissen. Het delen van informatie heeft niet tot doel het werk van de ander te controleren of over te nemen. Voor toezicht zijn er andere gremia. Het delen van informatie – en (vakinhoudelijk) kennis – draagt bij aan het bespoedigen van de voortgang.

Binnen de looptijd van deze prestatieafspraken brengen corporaties niet meer een jaarlijks bod uit. Wel worden jaarlijks de prestatieafspraken gemonitord en de uitkomsten hiervan besproken. Als er signalen zijn vanuit de monitor of vanuit de werkgroepen dat er belangrijke thema's spelen, dan gaan we hierover met elkaar in gesprek. Dit kan leiden tot additionele prestatieafspraken die later worden vastgesteld.

Monitoren en actualiseren

Monitoren is het verkrijgen van een gedeeld beeld om te evalueren of de aanpak nog leidt tot het de beoogde doelen. Anders weet je niet of je moet bijstellen. Als je niet weet hoe je omgeving er uit ziet, weet je ook niet wat er nodig is. Bovendien: voortgang zien, is bemoedigend! Bij prestatieafspraken onderscheiden we twee soorten monitors: een effectmonitor en een procesmonitor.

- De effectmonitor laat zien of oogmerk van de Woonvisie binnen bereik komt en de doelen worden gehaald: zoals de groei en spreiding van het aantal sociale huurwoningen, de daling van energiearmoede, het aantal ouderen dat passender is gaan wonen. Periodiek zullen de onderwerpen genoemd in hoofdstukken 2 t/m 5 onderwerp zijn van een monitor-gesprek tussen de drie partijen. Onderwerpen kunnen op verschillende momenten in het jaar plaatsvinden – al naar gelang de beschikbaarheid van actuele gegevens. Een gesprek over de effecten van prestatieafspraken kan al gauw een technisch karakter krijgen.

  Gemeente en woningcorporaties betrekken de huurdersorganisaties daarom ook bij de voorbereiding van de monitor-gesprekken, zodat iedereen met dezelfde verwachtingen aan dit gesprek kan deelnemen (bijvoorbeeld:

op welk detailniveau wil je het gesprek voeren; en is de voorhanden informatie duidelijk of moet daar toelichting bij komen).

- De procesmonitor is een periodiek moment om met elkaar na te gaan of de afgesproken strategie nog het goede pad is en of de maatregelen daaraan bijdragen. Jaarlijks wordt in het bestuurlijk overleg de voortgang in de afspraken besproken aan de hand van beide monitors en worden afspraken geactualiseerd waar nodig.

Discipline vanuit het doel, adaptief in de aanpak

Zoals ook in de inleiding is genoemd: de wereld is veranderlijk, de omstandigheden waarin we ons werk doen kunnen – zeg maar gerust: zullen – wijzigen. En lang niet altijd is dat te voorzien. Maar we weten waar we uit willen komen: dat is ons oogmerk. Het zal bij meerjarige prestatieafspraken vóórkomen dat we ons moeten afvragen of onze afgesproken aanpak nog wel de juiste is. We hebben een open houding en we mogen ons de vraag stellen: doen we de goede dingen, en doen we de dingen goed?

"Informatie delen – boeken open op tafel leggen – is van belang om te begrijpen met welke afwegingen de partijen te maken hebben en zo tot een gezamenlijk gedragen aanpak te kunnen beslissen.

ONDERTEKENING PRESTATIEAFSPRAKEN

Gemeente Arnhem
P.H.M. Smeulders

.....

Volkshuisvesting
E.W.M. van Asten

.....

Portaal
G. Meijering

.....

HOP Arnhem
M.R. van Empel

.....

Vivare
A. van den Bosch

.....

HOVAR
A.P. Diepstraten

.....

SoLow
wij maken winkelen leuk
SoLow

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN

Gemeente Arnhem, Volkshuisvesting, Vivare, Portaal, HOVAR en HOP

Prestatieafspraken · Arnhem 2025-2029

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN

Arnhem 2025-2029

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel 'Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp'

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☑ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

17 september 2025: informatieve en meningsvormende bespreking

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Tuch (VVD), De Vries (Volt), Heemskerk (D66), De Groot (PvdD), Prinsen (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Van der Ree (ChristenUnie) en Aït Chrif (PvdA).

De fracties van de CDA, FvD, SP, BBA, DENK, Groep van den Broek en PVV waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Kundic (wethouder)

Bespreking

De voorzitter opent de vergadering en start de bespreking van de ingediende amendementen en moties. De volgende amendementen en moties zijn besproken:

		Preadvies
25A48	amendement 'Samen met bewoners én studenten' (25A48) van de fracties D66, VVD en GroenLinks	Positief
25A49	amendement 'Koersdocument Energie voor Arnhem volgen' (25A49) van de fractie VVD	Positief
25M193	motie 'Liever samen' (25M193) van de fractie D66	Positief
25M194	motie 'Samen bouwen, ook aan vertrouwen' (25M194) van de fractie VVD	Overbodig
25M195	motie 'Gebruik groen als buffer' (25M195) van de fractie GroenLinks	College wil het overnemen, de indiener heeft de motie ingetrokken. Daarom is het dictum opgenomen als toezegging.
25M196	motie 'Inclusieve kenniscampus' (25M196) van de fractie ChristenUnie	Positief
25M197	motie 'Ruimte voor woonwagenplekken bij gebiedsontwikkeling' (25M197) van de fractie ChristenUnie	Negatief

Toezeggingen

Niet van toepassing

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de bespreking van de moties en amendementen is afgerond en dat het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende raadsvergadering.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

R. Maref

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800EL Arnhem
Mail: raadsleden@arnhem.nl; fractievolgers@arnhem.nl; tim.nijs@arnhem.nl

Betreft Startnotitie Gebiedsontwikkeling Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp
Zaaknummer: 4639157
Ons kenmerk: Brief bewoners Elsweide mbt Middengebied Kenniscampus 2

Arnhem, 16 november 2025

Met deze brief willen wij, bewoners van Elsweide, opnieuw onze zorgen uitspreken over de voorgenomen gebiedsontwikkeling van het Middengebied Kenniscampus Arnhem Velp. Eerder hebben wij onze bezwaren kenbaar gemaakt in onze brief van 15 augustus jl. en tijdens de inspraakavond op 17 september jl. Helaas constateren wij dat onze inbreng tot op heden niet of nauwelijks is meegenomen in het besluitvormingsproces.

De inspraakavond bood ons niet de gelegenheid om onze zorgen adequaat over te brengen; we kregen de indruk dat de Raad onze inbreng niet of nauwelijks serieus neemt. Bovendien constateren we dat de raad onvoldoende op de hoogte is van de situatie ter plaatse. Het feit dat vertegenwoordigers van de HAN en studenten het plan mochten promoten, terwijl de belangen van de huidige bewoners onderbelicht bleven, heeft ons in deze overtuiging gesterkt. Wij vragen ons bovendien af of de betrokken studenten zich realiseren dat de beoogde woningen uitsluitend voor internationale studenten zijn bedoeld, waarmee hun eigen woonprobleem niet wordt opgelost.

Wij erkennen het belang van nieuwe woningen, maar plaatsen kritische kanttekeningen bij de gekozen doelgroep. De combinatie van ouderen en studenten achten wij weinig realistisch, zoals ook door andere bezwaarmakers is aangegeven. Wij vrezen dat de beloofde woningen voor ouderen in de praktijk als eerste uit de plannen zullen verdwijnen.

We hebben beargumenteerd waarom wij de doelgroep studenten bezwaarlijk vinden. Dit bezwaar werd overigens door de gemeenteraad wel heel makkelijk van tafel geveegd. Wij nemen de Helix studentenflat als voorbeeld. Daar zijn voor de oplevering al harde afspraken en toezeggingen richting de buurt (Over Het Lange Water, Presikhaaf en Elsweide) gedaan, maar er is nooit onder buurtbewoners geëvalueerd of hier ook daadwerkelijk iets van terecht gekomen is. Eén van de afspraken is dat wanneer een student geen opleiding meer volgt deze de kamer/studio dient te verlaten. Een uurtje observeren bij de ingang laat zien dat de Helix flat niet uitsluitend een studentenflat is. Twee bewoners vertelden dat zij er als buitenlandse student zijn komen wonen, maar nu alleen nog werken als pizzakoerier. Dit roept bij ons de vraag op of studentenhuisvesting wel wordt gebruikt voor degenen waarvoor het bedoeld is. Daarnaast is bekend dat veel van deze studenten niet in Arnhem studeren. We vragen ons af voor welke steden we een probleem aan het oplossen zijn.

Indien er toch wordt gekozen voor studentenhuisvesting, wijzen wij erop dat er in de directe nabijheid van de HAN voldoende alternatieve locaties beschikbaar zijn waar studentenhuisvesting kan worden gerealiseerd (braakliggend terrein in Velp bij Van Hall Larenstein naast de A12, voormalig verzorgingshuis De Paasberg, locatie Singravenlaan (MLK centrum). Het huidige tekort aan studentenwoningen en het niet optimaal benutten daarvan lijken nu te worden aangegrepen om een plan door te drukken op een locatie en van een zodanig

grote omvang dat de wijkbewoners van Elsweide (en Wellenstein) er veel last van gaan hebben. Dit gaat niet alleen ten koste van de leefbaarheid, het karakter en de sociale cohesie van Elsweide, maar vooral van jongeren (starters) en ouderen (doorstromers) die ook heel hard meer woningen nodig hebben.

Wij pleiten nadrukkelijk voor woningbouw die aansluit bij de behoeften van onze wijk, met name voor ouderen en starters. Elsweide kent een relatief grote oudere populatie die graag wil doorstromen naar kleinere woningen, zonder het sociale netwerk te verliezen.

Wij verzoeken u daarom rekening te houden met de volgende punten:

- Beperk het aantal woningen en de bouwhoogte tot maximaal 20 meter;
- Geef prioriteit aan woningen voor starters en ouderen;
- Waarborg de leefbaarheid, kleinschaligheid, het groene karakter en de sociale cohesie van Elsweide;
- Betrek bewoners structureel bij de verdere planvorming.
- Zorg voor huisvesting voor studenten op meerdere locaties, en niet geconcentreerd op een plek met grote kans op overlast.

Wij nodigen u graag uit voor een gesprek om onze zienswijze en voorstellen nader toe te lichten. Wij hopen op een constructieve dialoog en rekenen op uw begrip.

Met vriendelijke groet,

Bewoners van de Elsweide

Van: Chris Zeevenhooven
Verzonden: dinsdag 25 november 2025
Onderwerp: RE: Reactie bewoners Elsweide zaaknummer 4639157

Dag,

Dank voor het toezenden van de brief. Wij vanuit Wellenstein zijn blij dat jullie het ook oppikken en vinden dat er eerst serieus naar de ‘site en situation’ van deze locatie moet worden gekeken. Wij denken dat de combinatie van Intratuin en studentencentrum (want we begrijpen dat er meer dan alleen studentenhuisvesting moet komen) elkaar bijten en op termijn trekt Intratuin dan aan het kortste eind. Daarnaast hebben alle Hogescholen te maken met teruglopende aantallen studenten en wij vragen ons af of deze aanpak die trend kan keren. Ook het ontwikkelen van een gezelliger studentencentrum op deze locatie is een mooie gedachte van de oudere bestuursleden van de Hogeschool Arnhem Nijmegen, maar de jongelui nemen met de eerste de beste gelegenheid de mammi-expres weer naar huis.

De startnotitie zal wel aangenomen worden, want zo werkt het tegenwoordig, maar dan gaan we hopelijk beginnen met serieuze gesprekken en inhoudelijk plannen toetsen, waarbij wij de indruk hebben dat er al veel meer bekend is bij de beleidsmensen van Klokgroep en de HAN.

Voor de volledigheid zet ik de indruk van het inspraakproces tot nu toe er nog even bij https://buurtenregio.nl/startnotitie-zet-buurtbewoners-buitenspel/

Vriendelijke groet vanuit Wellenstein

Chris Zeevenhooven

GEMEENTE Arnhem

Besluit van 26 november 2025
Zaaknummer 4600850

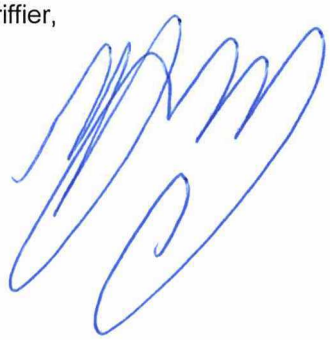
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 juni 2025, zaaknummer 4600850;

gelet op artikelen 108 en 147 van de Gemeentewet;

besluit:

Het Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel ‘Koersdocument Energie voor Arnhem’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26 november 2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit B&W

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

De gemeenteraad wordt voorgesteld het Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) vast te stellen.

Het Arnhemse energiesysteem gaat veranderen. Met dit koersdocument worden de kaders voor de energietransitie geschetst.

EvA bestaat in totaal uit drie delen:

1. Het Koersdocument (wat nu ter besluitvorming bij de gemeenteraad ligt)
2. Het Energietransitieplan (gaat eind 2025 ter besluitvorming naar de raad)
3. De uitvoeringsplannen per gebied (komen vanaf 2026 per gebied naar de raad)

EvA is de concretisering en actualisatie van het actieprogramma van NEMiA (deel 2) en bevat concrete uitvoeringsmaatregelen voor de transitie van fossiele naar duurzame energie. Ook is EvA een opvolging van de Transitievisie Warmte, en omvat daarmee het verplichte Arnhemse warmteprogramma.

Zie ook: Raadsbrief 'Voortgangsrapportage New Energy Made in Arnhem en aankondiging energietransitieplan Energie voor Arnhem (EvA)', d.d. 15-04-2025

Aandachtspunten

Afdoening moties
Het college stelt voor met dit voorstel de volgende moties af te doen:

1. motie "Geen ruimte voor biogas" (22M10)
2. motie "Vooroplopen met groene waterstof" (22M12)

Financiën
Dit Koersdocument heeft geen directe financiële gevolgen. Het hierop volgende Energietransitieplan wel. In deel II van EvA, het Energietransitieplan, zal per gebied gebied inzichtelijk worden gemaakt wat het toekomstbestendige energiesysteem is. Wanneer de gemeente daarbij extra investeringen moet doen zal er bij een raad een investeringsvoorstel ter besluitvorming worden neergelegd.

Planning
Het Koersdocument zelf zegt nog niets expliciet over volgorde en tempo van de uitvoering. In het Energietransitieplan wordt een uitvoeringsplanning neergelegd voor de verschillende gebieden.

Eerdere besluiten

New Energy Made in Arnhem 2020–2030 (NEMiA)
De raad heeft op 29 januari 2020 New Energy Made in Arnhem vastgesteld. NEMiA vormt daarmee het officiële kader voor de Arnhemse klimaatdoelstellingen. Sinds 2020 zijn er verschillende uitvoeringsplannen gemaakt om de doelen van NEMiA te kunnen realiseren. Eén daarvan is de Transitievisie Warmte.

Transitievisie Warmte
De Transitievisie Warmte is op 16 februari 2022 vastgesteld door de gemeenteraad. De Transitievisie Warmte is geëvalueerd (als bijlage van dit raadsvoorstel) en wordt doorontwikkeld en vervangen in EvA.

Technische sessie 17 september
Tijdens de informatieve fase op de PA van 17 september zijn twee presentaties gegeven, één door programmamanager Richard Kaper van de gemeente Arnhem en één door Patrick Begemann van Liander. Deze staan op iBabs.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Cathelijne Bouwkamp

Ambtenaar
Richard Kaper
richard.kaper@arnhem.nl
0263772088

Raadsadviseur
Maaike Piscaer
maaike.piscaer@arnhem.nl
0631114892

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4600850

Onderwerp: Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA)

Kernboodschap

Om ervoor te zorgen dat we de komende jaren in Arnhem een toekomstbestendig energiesysteem gaan realiseren wordt in 2025 het energietransitie uitvoeringsprogramma Energie voor Arnhem (EvA) opgesteld. Het wordt in drie delen gemaakt. Het eerste deel is het Koersdocument, dat nu ter vaststelling voorligt.

In dit Koersdocument worden de kaders beschreven voor de inrichting van het toekomstige Arnhemse decentrale energiesysteem. Deze kaders zijn gebaseerd op waarden en ontwerpprincipes die leiden tot bouwstenen. Uiteindelijk willen we in Arnhem een eerlijke energietransitie realiseren, zodat er altijd voldoende energie is voor iedereen, en energiearmoede wordt voorkomen.

Voorstel

1. Het Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) vast te stellen.

Inleiding

Het programma New Energy Made in Arnhem 2020–2030 (NEMiA) is in 2020 vastgesteld door de gemeenteraad. NEMiA vormt daarmee het officiële kader voor de Arnhemse klimaatdoelstellingen. Sinds 2020 zijn er verschillende uitvoeringsplannen gemaakt om de doelen van NEMiA te kunnen realiseren. Eén daarvan is de Transitievisie Warmte, in 2022 vastgesteld door de gemeenteraad. De Transitievisie Warmte is geëvalueerd (zie bijlage 1 Koersdocument) en wordt doorontwikkeld en vervangen in Energie voor Arnhem (EvA). Het vanaf 2026 verplichte warmteprogramma onder de Omgevingswet wordt daarmee onderdeel van EvA. We positioneren EvA als het energietransitie uitvoeringsprogramma van NEMiA.

EvA bestaat uit drie delen: 1. Het Koersdocument, 2. Het Energietransitieplan en 3. De uitvoeringsplannen per gebied. We vragen de gemeenteraad om het Koersdocument vast te stellen.

Het Energietransitieplan met daarin de energiesystemen per gebied wordt eind 2025 opgeleverd. De uitvoeringsplannen per gebied worden vanaf 2026 gemaakt.

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

Beoogd effect

- Arnhem CO_2 neutraal in 2050
- Een eerlijke energietransitie
- Duidelijkheid over de lokale energietransitie voor alle Arnhemmers en bedrijven en instellingen in Arnhem.
- Toekomstbestendig Arnhems energiesysteem

Argumenten

1.1 *Dit Koersdocument geeft richting aan en kaders voor een eerlijke energietransitie.*

We willen in Arnhem een eerlijke energietransitie realiseren. We werken vanuit de overtuiging dat het loont om energie zo min mogelijk te transporteren. En dat dit leidt tot lagere kosten, minder gevolgen voor de (openbare) ruimte en de laagst mogelijke energierekening. De bepalende waarden voor een eerlijke energietransitie zijn:

- Duurzaam en toekomstbestendig;
- Solidair, betaalbaar en inclusief;
- Betrouwbaar en zeker;
- Energie is van alle Arnhemmers.

We gebruiken én produceren energie en het systeem zorgvuldig en bewust. Dit betekent dat we zo min mogelijk energie gebruiken of weggooien.

1.2 *Met dit Koersdocument en het Energietransitieplan dat hierop volgt, krijgen Arnhemmers meer duidelijkheid over wat er kan en wat we in Arnhem willen met de energietransitie.*

Vanuit de Arnhemse waarden en principes en vanuit de (geo)fysische mogelijkheden ontstaan de passende bouwstenen voor het Arnhemse energiesysteem. Arnhem is opgedeeld in circa 150 energiegebieden. In het Energietransitieplan gaan we duidelijkheid geven welke van de bouwstenen kunnen worden toegepast in welk energiegebied. Per gebied wordt vanaf 2026 samen met bewoners, instellingen en bedrijven een uitvoeringsplan gemaakt. In elk gebied wordt de energievoorziening duurzaam en zo veel mogelijk decentraal. Aan de hand van vijf casussen is dit verduidelijkt in het Koersdocument.

1.3 *Met de bouwstenen uit dit Koersdocument kan het meest optimale Arnhemse energiesysteem worden uitgerold.*

Door zelf als stad het energiesysteem te plannen en hier regie op te voeren, worden we een gelijkwaardige, professionele partner van onze netbeheerder Liander. Omdat wij als gemeente een strategische samenwerking hebben met Alliander, kunnen we intensief met elkaar optrekken. De energieplanologen van Liander kunnen met de ontwerpprincipes uit het Koersdocument en straks de systeemontwerpen per energiegebied veel nauwkeuriger en scherper de exacte noodzaak bepalen van de uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Waar in andere gevallen een netwerk wordt verzwaard gebaseerd op alle mogelijke piekscenario's, kunnen wij door EvA deze elektriciteitsnetuitbreiding heel bewust sturen. Dit

Arnhem GEMEENTE

voorkomt onnodig gebruik van schaarse grondstoffen, onnodige inzet van schaars personeel, onnodig gebruik van de schaarse ruimte en onnodige opoffering van Arnhemse natuur voor allerlei elektriciteitsinfrastructuur.

1.4 *Decentrale energiesystemen vergoten de kansen voor lokaal eigenaarschap door energiegemeenschappen en energiecoöperaties.*

In het centrale energiesysteem waren Arnhemmers alleen consumenten van energie, ofwel afnemers bij (vaak buitenlandse) energiebedrijven. Met lokale energiesystemen kunnen Arnhemmers via energiegemeenschappen en energiecoöperaties energie opwekken (produceren), deze tijdelijk opslaan, met elkaar delen en verkopen. Dit betekent dat ze zeggenschap hebben over hun energie en de tarieven ervan, en dat er geen winstoogmerk hoeft te zijn. Op deze manier kunnen Arnhemmers participeren op de energiemarkt.

1.5 *Dit Koersdocument is in samenwerking met inwoners, ondernemers en professionele partners tot stand gekomen.*

Het Koersdocument heeft als vertrekpunt de evaluatie van de Transitievisie Warmte (zie bijlage bij Koersdocument). In de verschillende warmteprojecten die al gestart zijn, is samengewerkt met inwoners, ondernemers en professionele partners. Daarnaast zijn op verschillende werklocaties en in diverse buurten energie-initiatieven ontstaan die veel inzichten hebben gegeven en behoeften duidelijk hebben gemaakt. Naast alle kennis en ervaring die is opgedaan in deze projecten en casussen zijn we de afgelopen maanden actief in gesprek gegaan met de stad.
Tijdens participatiebijeenkomsten is gesproken over de behoefte aan duidelijkheid in de lokale energietransitie en op welke manier deze duidelijkheid en richting gegeven kan worden. Deze adviezen en behoeften hebben een plek gekregen in het Koersdocument of krijgen een plek in het Energietransitieplan.

1.6 *Dit Koersdocument geeft invulling aan de moties 22M10 en 22M12.*

‘Geen ruimte voor biogas’ (22M10): we nemen biogas op in de bouwstenen van EvA. Onder de juiste condities en voorwaarden kan biogas worden ingezet om toe te werken naar een CO_2 neutrale stad. Als biogas lokaal wordt gemaakt van herbruikbare grondstoffen, afkomstig uit lokale afvalstromen is het een circulair onderdeel van het Arnhemse energiesysteem. Biogas dat niet voldoet aan deze duurzaamheidscriteria wordt niet ingezet in het toekomstbestendige energiesysteem.
‘Vooroplopen met groene waterstof’ (22M12): groene waterstof is een duurzame manier van opslaan van energie. Het is dan ook opgenomen in de bouwstenen van het toekomstbestendige Arnhemse energiesysteem. Om de ontwikkeling, betaalbaarheid en gebruik van groene waterstof te stimuleren is het noodzakelijk dat de gemeente Arnhem meehelpt in het realiseren van eerste afzetmarkten, geproduceerd vanuit de lokale economie.
De inhoud van deze moties is in hoofdstuk 3 en bijlage 3 van het Koersdocument uitgewerkt. Wij beschouwen deze moties hiermee als afgedaan.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Individuele keuzes zijn makkelijker en snel gemaakt en kunnen daarmee een blokkade vormen voor collectieve energiesystemen, die uiteindelijk (maatschappelijk) goedkoper zijn.*

In de energietransitie is vaak de collectieve oplossing op de middellange termijn voor iedereen beter, betaalbaarder en duurzamer. In energieprojecten geldt vaak het zogenaamde *prisoner's dilemma*: als iedereen puur voor zichzelf kiest, wordt de uitkomst voor iedereen slechter dan wanneer we samenwerken. We moeten dus voorbij het eigenbelang denken.

1.2 *Het Nederlandse energiesysteem is historisch al lang een centraal gestuurd systeem, de systeempartijen en de markt zijn nog niet gewend aan decentrale oplossingen.*

De omslag van een centraal naar een decentraal gestuurd systeem is geen makkelijke. De ontwikkelingen vragen veel van gevestigde partijen met hun primaire taken en belangen zoals overheden, energieleveranciers en netbeheerders. Voor iedereen in het energiesysteem geldt dat we ons gedrag moeten veranderen en kritisch naar onze rollen moeten kijken. Er ontstaan allemaal vragen waar we nog geen antwoord op hebben.
Door geopolitieke verhoudingen, netcongestie, bewustwording en initiatief bij Arnhemmers, is de omslag naar decentrale energiesystemen inmiddels wel in volle gang en worden creatieve en flexibele oplossingen gezocht en gevonden. Gevestigde marktpartijen zoals energieleveranciers, de netbeheerder en ontwikkelaars komen hierdoor ook in beweging.

1.3 *De verzwaring van het elektriciteitsnet wacht niet op de lokale energietransitie*

Vanwege netcongestie is er vanuit de netbeheerders een lange termijn aanpak voor de verzwaring van het elektriciteitsnet gemaakt. Hierbij wordt uitgegaan van gemiddelde aannames en scenario's. Als we in Arnhem niet aangeven en laten zien dat het ook anders kan, zal het netwerk mogelijk onnodig verzwaard worden. Dit betekent hoge maatschappelijke kosten en meer ruimtebeslag dan nodig in Arnhemse wijken en waardevolle gebieden.
Door de strategische samenwerking met Alliander werken we toe naar een oplossing op maat. Daarnaast is de buurtaanpak van Liander (verzwaring elektriciteitsnet in de wijken) nog niet gestart, omdat in Arnhem nog geen urgente problemen zijn met het elektriciteitsnet. We zullen deze buurtaanpak vanuit de inzichten uit het Energietransitieplan gaan oppakken.

1.4 *De verschillen tussen de Arnhemse wijken en buurten zijn groot.*

Arnhemse wijken en buurten verschillen in samenstelling en identiteit. En ook de prioriteiten en zorgen van bewoners en ondernemers verschillen. We ondersteunen initiatieven van bewoners en ondernemers voor duurzame energieprojecten. De gemeentelijke ondersteuning is afhankelijk van de behoefte van de initiatiefnemers, de kansrijkheid van het initiatief en de beschikbare tijd en middelen vanuit de gemeente. Uit gesprekken met

bewoners, ondernemers en partners blijkt dat ze de voorkeur geven aan een gebiedsgerichte benadering. We willen graag tegelijk met de overstap naar aardgasvrij ook andere maatschappelijke opgaven in de buurten aanpakken. Dit betekent procesbegeleiding op maat per buurt.
Waar zelf organiserend vermogen onvoldoende ontstaat of aanwezig is, neemt de gemeente samen met stedelijke partners het voortouw, altijd in verbinding met de bewoners.

1.5 *Er zijn op dit moment te veel onduidelijkheden en onzekerheden bij commerciële partijen, waardoor ze niet durven te investeren in decentrale energiesystemen en warmtenetten.*

De nieuwe Energiewet is eind 2024 aangenomen in de Tweede Kamer. Op dit moment wordt de nieuwe Wet collectieve warmte behandeld in de Tweede kamer. De uitwerkingen van deze wetten leiden tot onzekerheden en onduidelijkheden bij met name commerciële partijen.
Door als gemeente mee te doen in een passende rol in energieprojecten geven we vertrouwen aan de relevante financiers, investeerders, makers en exploitanten om wel te gaan investeren.

1.6 *De in het Koersdocument opgenomen waarden kunnen leiden tot niet dekkende business cases van projecten.*

Door de in het Koersdocument geformuleerde waarden toe te passen op energieprojecten kan het voorkomen dat er een onrendabele top ontstaat in een businesscase van een project. Dit kan ertoe leiden dat een bijdrage van de gemeente noodzakelijk is om het project door te laten gaan. Als dit zich voordoet, zal per project een afweging gemaakt worden op haalbaarheid en bijdrage van de gemeente.

Participatie

Zie argument 1.5 voor de participatie bij de totstandkoming van het Koersdocument.
De energietransitie kunnen we alleen samen met alle Arnhemmers (inwoners, bedrijven, instellingen en onze partners) voor elkaar krijgen. Dit doen we o.a. door:

- Samenwerken met en (mee)beslissen door bewoners en ondernemers bij het uitwerken van het uitvoeringsplan per gebied. Vanuit de Transitievisie Warmte wordt hiermee in een aantal (kansrijke) buurten al ervaring opgedaan.
- Faciliteren van initiatieven van Arnhemmers in een buurt.
- Het burgerberaad Klimaat, dat in het derde kwartaal van 2025 plaatsvindt.
- In gesprek zijn en blijven met de 25 grootste energiegebruikers in Arnhem en hen helpen verduurzamen.
- We leren vanuit onze aanpakken energiearmoede en woningisolatie en zorgen dat we hierbij aansluiten in de buurten waar we aan de gang gaan.

We kijken verder dan energie, naar bijvoorbeeld welzijn, werkgelegenheid en de openbare ruimte. We werken integraal aan de ontwikkeling en sociale cohesie in onze stad. Zo werken we toe naar toekomstbestendige wijken en buurten waar de energietransitie onderdeel van is.

Financiën

Dit Koersdocument heeft geen directe financiële gevolgen. Het hierop volgende Energietransitieplan wel. De vervanging van fossiele brandstoffen naar duurzame energie gaat gepaard met (grote) investeringen. Of dit nu zonnepanelen op een huis zijn, grote windturbines langs de Pleijroute, een buurtopslagsysteem om warmte op te slaan of een grootschalige verzwaring van het elektriciteitsnet met extra transformatorhuizen in een buurt.

In deel II van EvA, het Energietransitieplan, laten we per gebied zien wat het toekomstbestendige energiesysteem is. De implementatie hiervan zal in elkaar in de tijd opvolgende (geografische) blokken gaan. De ervaring heeft ons geleerd dat de eerste ontwerpen en onderzoeken naar haalbaarheid door de gemeente worden gedaan. De kosten die hiermee samenhangen worden uit het beschikbare budget voor Duurzaamheid gedekt.

Op het moment dat de gemeente aan zet is voor benodigde investeringen, en de structurele en incidentele middelen (o.a. Bestemmingsreserve Duurzaamheid) van het budget Duurzaamheid niet toereikend zijn, zal de raad tijdig worden betrokken en leggen we investeringsvoorstellen voor ter besluitvorming.

In de ontwikkelfase zal, afhankelijk van de soort oplossing, bepaald worden welke rol de gemeente zal vervullen. Voor elk project en ontwikkeltraject wordt vooraf een businesscase opgesteld waarin de benodigde investeringen, financieringsmogelijkheden, terugverdientijden en risico's voor de gemeente zijn uitgewerkt. Ieder project heeft een eigen businesscase met een eigen risicoprofiel. We zoeken naar samenwerking met andere partijen, zodat externe kennis en uitvoeringskracht betrokken worden en risico’s en investeringen gedeeld worden.

De gemeente zal nooit de enige financier zijn van de lokale energietransitie. Veel partijen waaronder Rijksoverheid, Provincie, woningbouwcorporaties, woningeigenaren, ontwikkelaars, ondernemers, de netbeheerder en marktpartijen zullen de komende jaren volop (moeten) blijven investeren in de energietransitie.

Uitvoering

Het Koersdocument zelf zegt nog niets expliciet over volgorde en tempo van de uitvoering. In EvA deel II, het Energietransitieplan, leggen we een uitvoeringsplanning neer voor de verschillende gebieden. Uiteindelijk zal het niet gebied voor gebied gebeuren. Vaak zullen een aantal gebieden tegelijk in één uitvoeringsproject vallen (gemiddeld schatten we nu drie). Dit betekent dat er circa vijftig uitvoeringstrajecten komen. Per uitvoeringstraject wordt rekening gehouden met gemiddeld twee jaar participatie en voorbereiding en 8 jaar realisatie. De planning van deze uitvoering werken we de komende maanden uit en nemen we in mee het Energietransitieplan.

Communicatie

Het Koersdocument is bedoeld voor de gemeenteraad. Deel II van EvA, het Energietransitieplan, wordt toegankelijk voor alle Arnhemmers. We streven ernaar om dit aan het einde van 2025 vast te

stellen (collegebesluit). Vanaf september 2025 wordt er een communicatieplan gemaakt op welke manier zo veel mogelijk van alle Arnhemmers bereikt gaan worden. Het doel is om Arnhem Aan als communicatie-instrument te blijven gebruiken hiervoor.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) met 4 bijlagen waarvan
- Bijlage 1 Evaluatie Transitievisie Warmte Arnhem als separaat document

Besluit van
Zaaknummer 4600850

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 juni 2025, zaaknummer 4600850;

gelet op artikelen 108 en 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het Koersdocument Energie voor Arnhem (EvA) vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Energie voor Arnhem

Koersdocument 2025-2030

Arnhem Aan
geeft energie

GEMEENTE
Arnhem

Voorwoord

In een tijd waarin de klimaatverandering zich steeds duidelijker laat voelen en energiekosten steeds meer huishoudens onder druk zetten, kiezen wij voor een aanpak waarin duurzaamheid en betaalbaarheid hand in hand gaan. Met Energie voor Arnhem (EvA) zetten we de volgende concrete stap naar een stad die draait op schone, betrouwbare én toegankelijke energiebronnen. Een eerlijke én toekomstbestendige energietransitie: dat is de belofte van Arnhem aan onze inwoners.

Arnhem telt 150 energiegebieden. Voor elk gebied bepalen we samen met bewoners en bedrijven wat de beste oplossingen zijn. Geen blauwdruk, maar maatwerk dat recht doet aan de plek en de mensen die er wonen en werken. Zo bouwen we aan een systeem waarin Arnhemmers niet alleen gebruikers zijn, maar ook mede-eigenaar van hun energievoorziening. EvA is het uitvoeringsprogramma van New Energy Made in Arnhem (NEMiA).

De energietransitie is meer dan techniek. Het is een sociale opgave die vraagt om samenwerking. De inzet van energiecoaches, het ontstaan van energiegemeenschappen en de keuze voor buurtopslag, collectieve laadpleinen en warmtenetten laten zien dat dit werkt. We investeren in mensen die met kleine stappen grote verschillen maken. Daarbij hebben we nadrukkelijk oog voor huishoudens en bedrijven die steeds meer moeite hebben met het betalen van hun energierekening. Energie voor Arnhem biedt ook hen perspectief op een lagere energielast en meer grip op hun energiegebruik.

Het koersdocument dat voor u ligt, vormt het fundament onder een energiesysteem dat eerlijk, lokaal en toekomstgericht is. We bouwen voort op wat we al geleerd hebben en gaan nu door, en vooral: we versnellen. De energie van onze stad is groot. Met EvA richten we die kracht op een duurzame toekomst, waarin niemand wordt achtergelaten.

Cathelijne Bouwkamp, wethouder Duurzaamheid

Samenvatting

Koers naar een eerlijk en toekomstbestendig energiesysteem

Arnhem werkt aan een energiesysteem dat eerlijk, duurzaam en betrouwbaar is. De ambitie is duidelijk: een klimaatneutraal Arnhem in 2050, waarbij energie toegankelijk en betaalbaar blijft voor iedereen. Met Energie voor Arnhem (EvA) neemt de gemeente het voortouw in deze verbouwing van de stad, samen met bewoners, bedrijven en partners. EvA geeft richting aan hoe we energie opwekken, gebruiken, opslaan en verdelen. Dit doen we zoveel mogelijk lokaal en in balans met onze ruimtelijke, sociale en economische opgaven. We bouwen het energiesysteem op vanuit buurten en werklocaties, waarin passende oplossingen worden ontwikkeld op basis van de energievraag, infrastructuur en lokale bronnen. Energie produceren en gebruiken we dus zoveel mogelijk lokaal, en slaan we op als het nodig is. Zo vermijden we pieken en ontlasten we het netwerk. Dat voorkomt dure en ruimte-intensieve netuitbreidingen.

Een duurzame, solidaire, betrouwbare en betaalbare energietransitie

De Arnhemse energietransitie is gestoeld op vijf kernwaarden: duurzaamheid, solidariteit, betaalbaarheid, betrouwbaarheid en eigenaarschap. Daarmee omschrijven we wat we in Arnhem een goed, toekomstbestendig energiesysteem vinden. Deze waarden helpen – mede door de vertaling naar ontwerpprincipes – bij het maken van afwegingen, het ontwerpen van ons lokale energiesysteem en het maken van keuzes voor de oplossingen die we in Arnhem willen toepassen.

Van visie naar uitvoering

EvA biedt de kaders voor de energietransitie in Arnhem. Na de zomer werken we dit koersdocument uit in een energietransitieplan. Hierin werken we voor alle buurten en werklocaties, of clusters daarvan, de kansrijke oplossingen uit. Die plannen sluiten we aan op sociale en ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw en leefbaarheid.

Actieve regie op een eerlijke energietransitie voor alle Arnhemmers

Bij het vormgeven van het toekomstige energiesysteem werkt de gemeente nauw samen met partners als Liander, Vattenfall, woningcorporaties, energiecoöperaties en buurgemeenten. Arnhem kiest voor actieve regie en past haar rol aan per project: van initiatiefnemer en regisseur tot investeerder en samenwerkingspartner. EvA geeft invulling aan landelijke verplichtingen zoals het Warmteprogramma en bouwt voort op eerder beleid als NEMiA en de transitievisie warmte. De energietransitie raakt alle Arnhemmers – EvA zorgt ervoor dat iedereen mee kan doen én ervan profiteert.

Inhoudsopgave

1. Hierom maken we EvA 6
Duidelijkheid voor alle Arnhemmers 7
Ons energiesysteem verandert 7
Onze energiebehoefte verandert 8
Regie op de grote verbouwing van de stad 9
Over EvA 10

2. Arnhemse waarden 12
Onze ambitie: een eerlijke transitie 13
Onze visie: zoveel mogelijk energie in de stad 13
Onze waarden: hier moet ons energiesysteem aan voldoen 13

3. Het stedelijke energiesysteem 17
Samenhang tussen buurten, werklocaties, stad en omgeving 18
Bouwstenen voor elke buurt en werklocatie 19
Bouwstenen kiezen 20
Aanpak per buurt en werklocatie in de praktijk 22

4. We maken EvA met de stad en onze omgeving 26
Samen met andere belanghebbenden 30
Samen met onze omgeving: onze buurgemeenten en medeoverheden 31

5. De gemeente aan zet 32
De gemeente neemt actieve regie voor een eerlijke energietransitie 33
Rollen van de gemeente 33
Onze rol in de uitvoering 33

Bijlage 1. Evaluatie Transitievisie Warmte 35

Bijlage 2. Samenhang nationaal, regionaal en lokaal beleid en programma's 37

Bijlage 3. Bouwstenen Arnhemse energiesysteem 48

Bijlage 4. Verklarende woordenlijst 57

Leeswijzer

Het Arnhemse energiesysteem gaat veranderen. Als gemeente zijn we daar al een aantal jaren volop mee bezig. Met dit koersdocument maken we voor de gemeenteraad duidelijk welke richting we willen inslaan. En tegelijkertijd is er nog ontzettend veel te doen. Nieuwe inzichten en innovaties leiden er continu toe dat we onze visie en uitgangspunten op de Arnhemse energietransitie blijven actualiseren.

We starten dit koersdocument met wat we onder het energiesysteem verstaan en waarom we er werk van maken. We laten vervolgens zien waaraan een nieuw energiesysteem voor Arnhem volgens ons moet voldoen en hoe we aan de slag willen gaan (onze waarden en ontwerpprincipes). Op basis van die waarden geven we een doorkijk naar een toekomstbestendig, robuust en duurzaam Arnhems energiesysteem. We laten zien welke oplossingen daarbij passen en hoe we die uitwerken in onze buurten en op onze werklocaties. De technische bouwstenen die we in Arnhem kunnen en willen toepassen staan in bijlage 3. Vervolgens lichten we toe hoe wij de participatie willen organiseren, want het energiesysteem is van en raakt alle Arnhemmers. Dat we met hen hierover in gesprek gaan en iedereen stimuleren actief mee te doen, staat vast. We sluiten af met de rol van de gemeente. De energietransitie vraagt om een actieve rol van de gemeente. We beschrijven welke rollen we zien en op welke manier de gemeente aan zet is.

1. Hierom maken we EvA

Duidelijkheid voor alle Arnhemmers

Energie hebben we nodig om te wonen, te werken en ons te verplaatsen. Het energiesysteem zorgt ervoor dat op het juiste moment energie beschikbaar is, in de vorm die we nodig hebben zoals warmte en elektriciteit. Dit energiesysteem gaat veranderen: we zitten midden in de energietransitie. Zo'n grote omslag gaat niet vanzelf en we hebben nog veel keuzes maken. Met **E**nergie **v**oor **A**rnhem (**EvA**) neemt de gemeente Arnhem, samen met haar inwoners en ondernemers, het stuur in handen. EvA geeft duidelijkheid over de energietransitie, aan onze inwoners, ondernemers én de stad.

Elke gemeente heeft te maken met het veranderende energiesysteem. Dit is voor Arnhem niet anders. Wat wél anders is: Arnhem is een Europees zwaartepunt voor energiekennis en -ondernemerschap. Ruim een eeuw geleden werd Arnhem het centrum van de opkomende elektriciteitssector in Nederland. Sindsdien vestigden en vestigen gespecialiseerde opleidingen, onderzoeksinstituten, ondernemingen, startups en hoofdkantoren van bedrijven die met energie te maken hebben zich in de regio. Omdat we deze centrale rol hebben, voelen wij ons als stad geroepen om een toekomstbestendig energiesysteem te ontwerpen en realiseren.

Het energiesysteem is van alle Arnhemmers

Arnhemmers gebruiken én zijn onderdeel van het energiesysteem. Waar onze energie vandaan komt en waar we het gebruiken bepaalt samen met ons gedrag de infrastructuur die nodig is. Bovendien investeren netbeheerders, bewoners, bedrijven, corporaties en anderen steeds meer in het opwekken van duurzame energie en in de systemen die daarvoor nodig zijn. Het energiesysteem is dus van ons allemaal.

Het koersdocument geeft richting aan de verandering van ons energiesysteem en is dan ook geschreven in de we-vorm: het is van en voor alle Arnhemmers.

Ons energiesysteem verandert

In 2050 is Arnhem klimaatneutraal[1]. Daarom gaan we meer en meer elektrisch rijden, onze woningen en bedrijven duurzaam verwarmen en geen fossiele brandstoffen meer gebruiken voor onze industrie. Hier komen hernieuwbare – en vaak lokale – energiebronnen voor in de plaats. Dat betekent dat we voor de productie van elektriciteit en warmte gebruik maken van de zon, wind, lucht, water, bodem en duurzame restwarmte. Dit geldt voor de bestaande stad én voor woningen die we bouwen, voor de groei van onze bedrijven en voor bedrijven die zich in Arnhem willen vestigen.

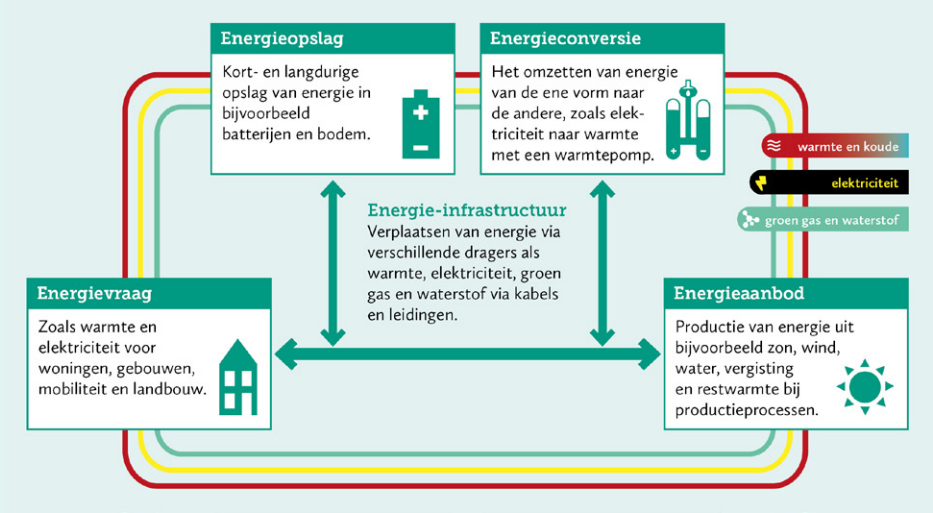
"Ik ga verhuizen, verbouwen en dan meteen isoleren, maar moet ik ook investeren in een warmtepomp? Wat gaat er in deze buurt gebeuren? En wat kan ik dan nu het beste doen met het oog op de toekomst?"

Een Arnhemmer tijdens een buurtgesprek over energie

1 Zoals uitgewerkt in New energy made in Arnhem 2020-2030

Dit verstaan we onder energiesysteem

Met het energiesysteem bedoelen we de hele keten, van vraag (het gebruik) tot en met het aanbod (het opwekken) van energie. Denk aan kabels en leidingen om de energie te transporteren, of batterijen om energie op te slaan. Energie kent verschillende dragers. Denk aan elektriciteit, waterstof, water, groene gassen en brandstoffen[2]. Ook de conversie van energie (bijvoorbeeld van elektriciteit naar warmte met een warmtepomp) is onderdeel van de infrastructuur.

Figuur 1 Definitie energiesysteem

Onze energiebehoefte verandert

In Arnhem verbruikten we in 2023 ruim 11.000 TJ[3] om te wonen, werken en verplaatsen. Richting 2050 verandert onze energievraag: de vraag neemt toe doordat we nieuwe woningen bouwen, bedrijven groeien en er meer behoefte aan koeling ontstaat (zie ook figuur 2). Tegelijkertijd zorgt energiebesparing – zoals het isoleren van woningen – en efficiënter energieverbruik – zoals elektrisch rijden – ervoor dat energievraag afneemt. Het totale energieverbruik in Arnhem daalt daarmee naar verwachting naar ruim 10.000 TJ in 2050[4].

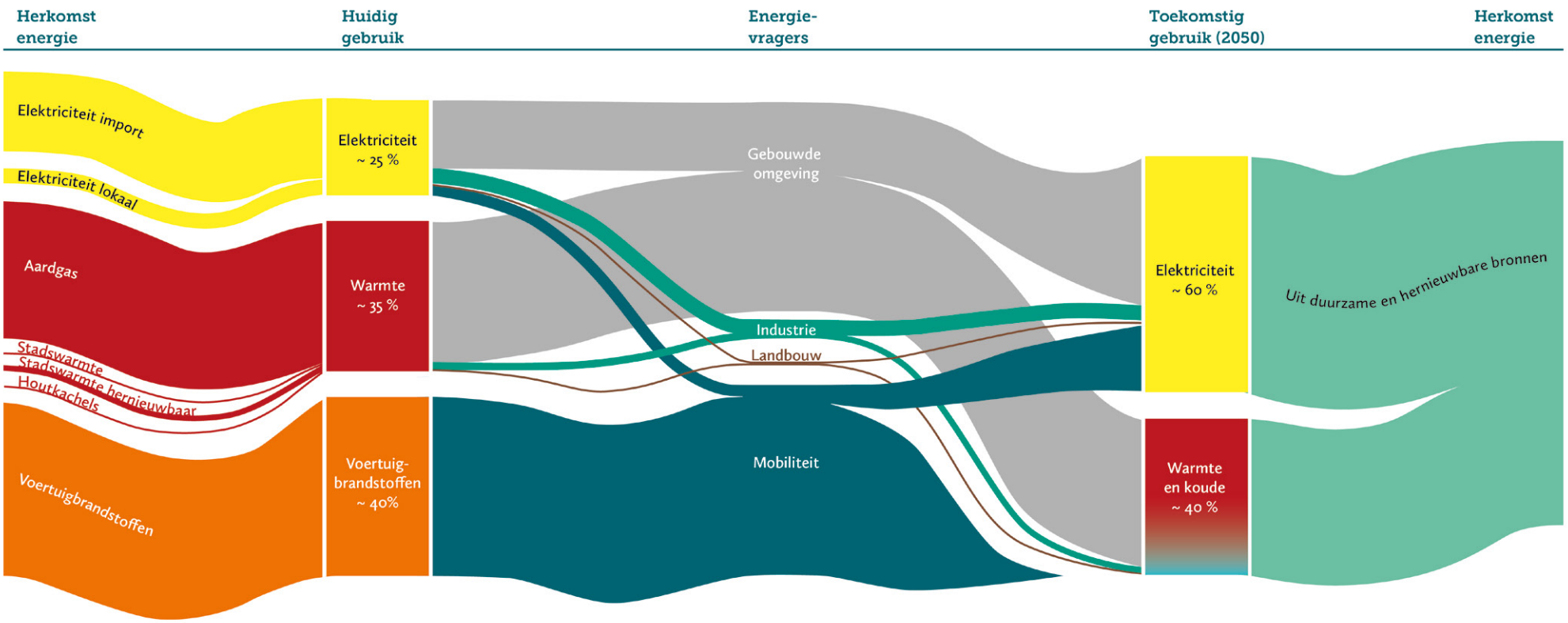
Voor de huidige energievraag maken we veel gebruik van fossiele bronnen zoals aardgas en brandstof voor voertuigen en machines. In 2050 maken we alleen nog gebruik van duurzame en bij voorkeur Arnhemse energiebronnen, zoals zon, wind, warmte en koude uit natuurlijke bronnen of restwarme vanuit bedrijven en industrie. Naar verwachting groeit het aanbod duurzame bronnen in Arnhem naar circa 8.000 TJ ten opzichte van circa 500 TJ[5] op dit moment.

"De uitbreiding van het elektriciteitsnet is noodzakelijk en een zeer grote operatie. De mate van uitbreiding per buurt is sterk afhankelijk van de gekozen buurtoplossing. Netbewust omgaan met elektriciteitsverbruik, decentrale energiesystemen en warmtenetten kunnen een belangrijke rol spelen in het verlichten van de druk op het elektriciteitsnet."

Relatiemanager Liander

2 RVO (2024.) Beschikbaar via https://www.rvo.nl/onderwerpen/energiesysteem/nieuw-energiesysteem#wat-is-een-energiesysteem%3F. Geraadpleegd op 20 februari 2025.
3 Klimaatmonitor Arnhem, 2022: DASHBOARD - Dashboard - Arnhem
4 Een inschatting van de toekomstige energievraag op basis van de verwachte groei van de stad en energiebesparing. In het energietransitieplan volgt verdere verdieping hierop.
5 Klimaatmonitor Arnhem, 2022: DASHBOARD - Dashboard - Arnhem

Figuur 2 Huidige en verwachte toekomstige energievraag in Arnhem

Regie op de grote verbouwing van de stad

De veranderingen in het energiesysteem vergen een enorme verbouwing van onze stad. In onze openbare ruimte, in woningen en bij bedrijven. We breiden de bestaande energie-infrastructuur uit en leggen nieuwe aan. Woningen en bedrijven worden geïsoleerd, en gasgestookte ketels voor de centrale verwarming vervangen we door duurzame alternatieven. We maken ruimte voor duurzame energiebronnen, energieopslag en voor laadpalen voor het laden van onze voertuigen.

Zo'n grote verbouwing vraagt om een doordacht plan en bewuste keuzes. De elektrificatie neemt nu al snel toe. Wanneer we afwachten komt een groot deel van de energie die we nodig hebben straks van buiten Arnhem. Dat vergt een forse uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Dit is kostbaar, vraagt veel ruimte en duurt lang. En we zullen nog lang(er) te maken hebben met de huidige en nieuwe beperkingen zoals netcongestie. Gelukkig zijn er andere mogelijkheden. Decentrale energieopwekking – in huis of in de wijk – biedt flexibiliteit en versterkt de ontwikkeling van onze stad. Hieruit ontstaan mogelijkheden voor lokale (buurt)energiegemeenschappen en energyhubs op bedrijventerreinen. Investeringen en opbrengsten blijven in de buurt of op de werklocatie. Dat draagt bij aan een eerlijke en sociale verdeling van de lusten en lasten.

Over EvA

EvA is het energieprogramma Energie voor Arnhem. Dit programma zorgt dat we weten welke kant we opgaan met de ontwikkeling van het Arnhemse energiesysteem en hoe we die ontwikkeling gaan uitvoeren. Het geeft bewoners, bedrijven, de gemeente en andere stakeholders perspectief hoe ze kunnen handelen om met de energietransitie aan de slag te gaan. Met netbeheerders en energiebedrijven maken we afspraken over hoe we volgens die koers de verbouwing realiseren. Zo sturen we samen de ontwikkeling van ons energiesysteem, met en voor onze stad.

EvA sluit aan op het stedelijke energiebeleid dat we al hebben. EvA is een uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van het stedelijke energiesysteem en valt onder New Energy Made in Arnhem (NEMiA); onze aanpak voor de reductie van de Arnhemse CO_2-uitstoot. Daarnaast hangt EvA samen met ander gemeentelijk beleid en programma's (zie bijlage 2). EvA gaat alleen over de beschikbaarheid en toegang tot energie in onze stad. Het laat zien hoe we ons toekomstbestendige energiesysteem gaan bouwen. EvA schept daarmee de energiekaders voor aanverwante beleidsprogramma's, maar gaat niet over de inhoud daarvan. EvA zoekt de raakvlakken op, en legt in de uitvoering relevante verbinding met andere opgaven voor een inclusieve energietransitie. EvA wordt een energieprogramma en geeft daarmee ook invulling aan het verplichte warmteprogramma als onderdeel van de Arnhemse omgevingsvisie.

"Wij noemen de energietransitie ook wel de grootste verbouwing van Nederland. De omvang is ongekend. De komende vijftien jaar moet het volledige energiesysteem in Nederland worden verbouwd. Van een energiesysteem dat centraal draait op gas en kolen, naar een systeem dat decentraal georganiseerd is en draait op wind, zon en slimme ondernemers."

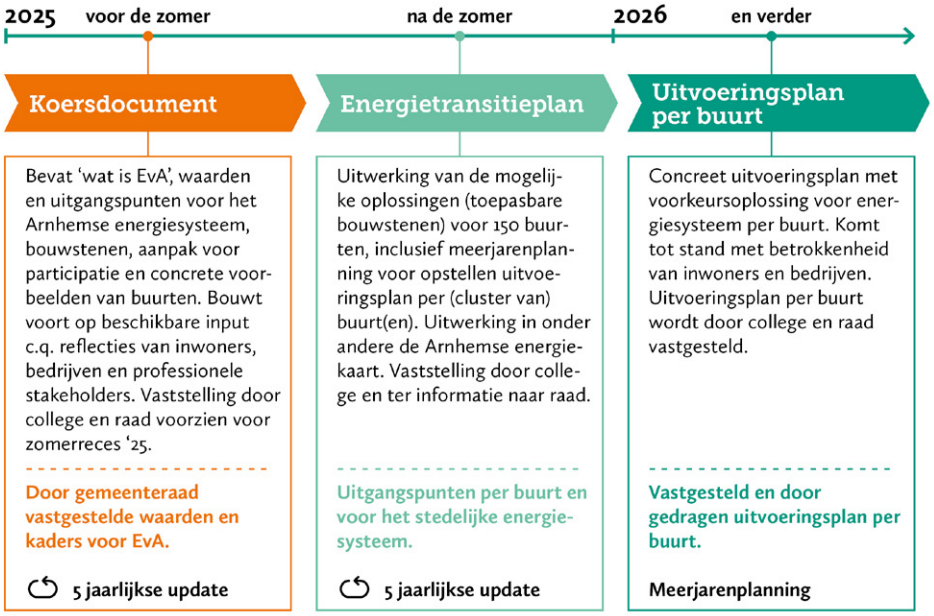
Netbeheer Nederland

We ontwikkelen EvA in drie fasen:

1. In dit **koersdocument** staan onze ambitie en visie uitgewerkt in de waarden en bouwstenen voor de ontwikkeling van het energiesysteem. Het koersdocument actualiseren we eens per vijf jaar. Of eerder als dat nodig is, bijvoorbeeld bij nieuwe ontwikkelingen of inzichten.

2. Eind 2025 volgt ons eerste **energietransitieplan**. In dit plan werken we de (mogelijke) energieoplossingen per buurt en werklocatie uit. Het energietransitieplan werken we bij als dat nodig is: naar verwachting eens tussen de twee en vijf jaar. Naar mate we verder zijn in de energietransitie is minder vaak een update nodig.

3. Het energietransitieplan werken we samen met bewoners en bedrijven uit in een **uitvoeringsplan** per buurt of werklocatie of cluster daarvan. In het energietransitieplan nemen we hiervoor een meerjarenplanning op. De volgorde en planning hiervan wordt vastgesteld in het energietransitieplan.

Figuur 3 Fasering EvA

EvA en het warmteprogramma

In de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) staat dat elke gemeente uiterlijk voor eind 2026 een warmteprogramma opstelt, als onderdeel van de omgevingsvisie. Het warmteprogramma vervangt de transitievisie warmte. Het koersdocument en ons energietransitieplan (zie figuur 3) geven samen invulling aan de verplichtingen waaraan het warmteprogramma moet voldoen. In het koersdocument zijn de volgende onderdelen van het warmteprogramma ingevuld:

Samenhang met ander gemeentelijk beleid en programma's
We positioneren EvA als uitvoeringsprogramma onder NEMiA. De samenhang met ander nationaal, regionaal en lokaal beleid en programma's is uitgewerkt in bijlage 2.

Evaluatie van de transitievisie warmte (bijlage 1)
De ervaringen uit de Arnhemse transitievisie warmte bieden geleerde lessen voor EvA. Uit de evaluatie (zie bijlage 1) leren we onder meer:

- Vertrouwen is net zo belangrijk als techniek. Daarom is het belangrijk om bewoners en bedrijven zo vroeg mogelijk in het proces betrekken, met oog voor het DNA van het gebied.
- Bewoners en bedrijven nemen steeds vaker initiatief, en er ontstaat een steeds sterkere samenwerking tussen bewoners en gemeente.
- We zijn gedurende de warmtetransitie met alle buurten en werklocaties in Arnhem in gesprek. Daar waar nog geen initiatieven van bewoners of bedrijven zijn, zijn wel zorgen, behoeften en meningen over de energietransitie. Het is belangrijk deze behoefte per buurt en werklocatie goed in beeld te houden en te zorgen dat de gemeente met haar bewoners en bedrijven in contact blijft en een samenwerkingsrelatie opbouwt.
- Het helpt als de gemeente de initiatieven in de stad langdurig ondersteunt: zo ontstaat continuïteit. Deze initiatieven vergroten het draagvlak onder inwoners en maken daardoor lokale duurzame energiesystemen beter haalbaar.
- Een collectieve warmteoplossing voor een buurt of werklocatie geeft bewoners en bedrijven het gevoel dat zij minder keuzevrijheid hebben. Zeggenschap van bewoners en bedrijven bij het vormgeven van collectieve oplossing draagt bij aan de keuzevrijheid. Bewoners en bedrijven hebben bovendien altijd zelf de keuze om aan te sluiten bij een collectieve oplossing.
- Bewoners en bedrijven hebben behoefte aan duidelijkheid over de toekomst van de energievoorziening in hun buurt. Dat stelt ze in staat om aan de slag te gaan. Perspectief bieden op wat de mogelijkheden en keuzes zijn en wanneer deze aan de orde zijn draagt daaraan bij.

Inzet van de aanwijsbevoegdheid
In Arnhem zijn we van plan om de aanwijsbevoegdheid[6] uitsluitend in te zetten als dat nodig is. Dat betekent dat we van plan zijn buurten aan te wijzen waar aardgas op termijn stopt, als er een duurzaam en betaalbaar alternatief is. Op deze manier kunnen we collectieve oplossingen versnellen en voorkomen we dat het gasnet in stand moet worden gehouden voor een kleine groep. We werken hierin samen met onze partners zoals Liander, met als doel om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden. Daarnaast hebben we oog voor Arnhemmers die, ondanks ons streven naar betaalbaarheid, de maandelijkse energiekosten niet kunnen betalen. Arnhemmers houden altijd de keuze tussen een collectieve en een individuele warmte oplossing. Het doel is dat in 2050 het aardgas in de hele stad is vervangen door een duurzaam alternatief.

Milieueffectrapportage: MER-beoordeling en plan-MER
De geplande (infrastructurele) ingrepen van EvA maken dat het plan plan-MER-plichtig is. We doorlopen de plan-MER-procedure parallel aan het opstellen van het energietransitieplan.

6 De aanwijsbevoegdheid voor de warmtetransitie is opgenomen in de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw). Deze wet geeft gemeenten de juridische mogelijkheid om wijken of gebieden aan te wijzen waar de overstap van aardgas naar een duurzame warmtevoorziening plaatsvindt.

2. Arnhemse waarden

Onze ambitie: een eerlijke transitie

De koers naar een duurzaam energiesysteem is onmiskenbaar ingezet. In 2050 is de Nederlandse en – ook de Arnhemse energievoorziening – emissievrij. In Arnhem willen we een eerlijke transitie realiseren. Een transitie voor alle Arnhemmers, waar iedereen aan mee kan doen en waar iedereen baat bij heeft.

Onze visie: zoveel mogelijk energie in de stad

We werken vanuit de overtuiging dat het loont om energie zo min mogelijk te transporteren. En dat dit leidt tot lagere kosten, minder gevolgen voor de openbare ruimte en de laagst mogelijke energierekening. Hiervoor zetten we in op energie besparen en energievraag en -aanbod zo dicht mogelijk bij elkaar brengen, zowel fysiek als qua volumes. We benutten zoveel mogelijk opties om duurzame elektriciteit en warmte in de stad te realiseren. We gebruiken elektriciteit zoveel mogelijk op momenten dat het beschikbaar is, en slaan het op, op momenten dat dit efficiënt kan. Dat vraagt om zorgvuldig en bewust energiegebruik.

Onze waarden: hier moet ons energiesysteem aan voldoen

Om de visie te realiseren, werken we aan de energietransitie volgens onze waarden. In deze waarden leggen we vast wat we een goed, toekomstbestendig energiesysteem vinden. Een goede, objectieve onderbouwing en realiteitszin zijn randvoorwaarden. De waarden helpen vervolgens bij het maken van afwegingen, het ontwerpen van ons lokale energiesysteem en het maken van keuzes voor de oplossingen die we willen toepassen.

De waarden komen voort uit richtingen waarover binnen en buiten Arnhem al keuzes zijn gemaakt. Zo bouwen we voort op de waarden zoals geformuleerd in het Nationaal Plan Energiesysteem en sluiten we aan op regionaal en lokaal beleid zoals de Gelderse Energievisie, het Coalitieakkoord 2022-2026, de Transitievisie Warmte en NEMiA.

"Op ons bedrijventerrein ben ik één van de grootverbruikers van energie. Om te kunnen groeien, elektrificeren én om verantwoord met energie om te gaan wil ik gaan samenwerken met andere ondernemers op ons terrein in een energiecoöperatie. Dan kunnen we samen meer energie opwekken, onderling uitwisselen en bijvoorbeeld gebruiken om auto's op te laden."

Arnhemse ondernemer

"Voor een ziekenhuis is een betrouwbaar en zeker energiesysteem een levensader."

Vastgoed en facilitair manager Rijnstate

"De energietransitie is een gemeenschappelijke opgave, niet (alleen) een individuele. Wij zijn als buurt goed georganiseerd, hebben ideeën en mogelijkheden. Graag werken we samen met andere buurten in Arnhem, in afstemming met de gemeente en andere partijen. Om van elkaar te leren én elkaar te helpen. Ondersteuning hierbij vanuit de gemeente is cruciaal."

Duurzaam Arnhems buurtinitiatief

Wanneer we dit bundelen en actualiseren, kunnen we de volgende waarden voor het Arnhemse energiesysteem formuleren:

Ons toekomstige energiesysteem is...

...duurzaam en toekomstbestendig

Het energiesysteem is in 2050 klimaatneutraal. Dit betekent dat we gebruik maken van hernieuwbare bronnen, zoals energie uit de zon, wind, lucht, bodem en water. Daarnaast maken we gebruik van restwarmte, als bij de productie geen uitstoot vrijkomt. Op korte termijn gebruiken we nog bronnen die wel CO_2 uitstoten zoals afvalverbranding. Die gebruiken we terwijl we de overstap maken naar een klimaatneutrale energievoorziening, totdat een duurzaam alternatief beschikbaar is.

...solidair, betaalbaar en inclusief

We houden de kosten voor het energiesysteem en het gebruik daarvan zo laag mogelijk. We vinden het van groot belang dat energie betaalbaar is voor alle Arnhemmers, in samenhang met andere opgaven. Bewoners en bedrijven helpen elkaar in de verdeling van energie, toegang tot energie en verdeling van lusten en lasten. In de ontwikkeling van de nieuwe en bestaande stad maken we een integrale afweging, voor het energiesysteem zijn dat vaak fundamentele keuzes.

De kosten van energie zijn bovendien voorspelbaar: Arnhemmers weten waar ze aan toe zijn. Onder gelijke omstandigheden heeft iedereen gelijke toegang tot energie. Dat betekent dat we bereid zijn om ongelijk te investeren voor gelijke kansen. We maken dus geen onderscheid in wie, waar het energiesysteem gebruikt, maar wel in hoe het systeem gebruikt wordt. We willen gebruikers die het energiesysteem ondersteunen en minder belasten belonen. Waar een gebruiker het systeem langdurig of stelselmatig onder druk zet, vinden we het gepast dat die meer betaalt.

...betrouwbaar en zeker

Arnhemmers kunnen vertrouwen op het energiesysteem. Inwoners en ondernemers weten waar ze aan toe zijn: er is leveringszekerheid. Dit betekent niet dat energie altijd vanzelfsprekend en onbeperkt beschikbaar is; bewust en efficiënt energiegebruik is de sleutel tot een betrouwbare en zekere toegang tot energie. Bovendien bewaken we dat bewoners niet in de knel komen door innovaties of experimenten.

...van alle Arnhemmers

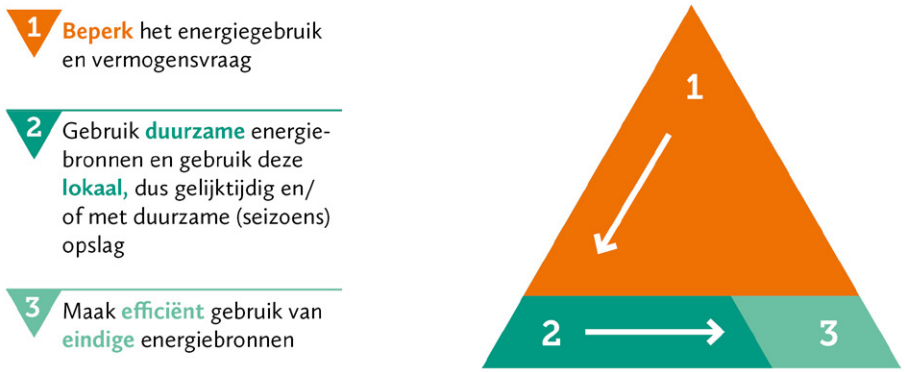
Het Arnhemse energiesysteem maken we zoveel mogelijk samen met alle Arnhemmers. Draagvlak onder bewoners, organisaties, ondernemers en andere belanghebbenden in de stad is belangrijk. Dat betekent dat we iedereen betrekken en dat iedereen die in de stad leeft of werkt, weet hoe hij of zij ons (toekomstige) energiesysteem mee kan ontwikkelen en op een goede manier kan gebruiken. Dat inwoners en bedrijven actief deelnemen in of eigenaar zijn van onderdelen van het energiesysteem – bijvoorbeeld energiecoöperaties of -gemeenschappen - moedigen we aan en maken we mogelijk.

Onze ontwerpprincipes: uitgangspunten voor het ontwerp van ons energiesysteem

We gaan aan de slag om een energiesysteem te ontwerpen dat aan onze waarden voldoet. Er zijn veel verschillende oplossingen beschikbaar, bouwstenen voor een energiesysteem. Om de oplossingen te selecteren die het best passen bij onze stad en bij onze ambities en visie, vertalen we onze waarden naar ontwerpprincipes. Deze principes bepalen wat wel en niet past bij het ontwerp van het Arnhemse energiesysteem:

- **We gebruiken het energiesysteem zorgvuldig en bewust** (zie ook de trias energetica plus in figuur 4). Dit betekent dat we zo min mogelijk energie gebruiken of weggooien: door energie te besparen, te isoleren en sloop- en nieuwbouwprojecten energiezuinig te realiseren. Bewust energie gebruiken betekent ook dat we elektriciteit zoveel mogelijk gebruiken als het beschikbaar is, de piekvraag zoveel mogelijk beperken en energiedragers inzetten die passen bij de energievraag, om zo bijvoorbeeld het conversieverlies te beperken.

  Verder gebruiken we elektriciteit en warmte zo dicht mogelijk bij de plek waar die worden geproduceerd, zodat de vraag de energie-infrastructuur zo min mogelijk belast. Zo maken we de energietransitie circulair.

Figuur 4 Trias Energetica-plus

- **We gebruiken de bestaande energie-infrastructuur optimaal.** Voordat we nieuwe infrastructuur aanleggen, onderzoeken we of we de bestaande energie-infrastructuur kunnen blijven gebruiken. We maken een bewuste afweging of dit de beste keuze is, of dat een andere oplossing beter is.

- **We ontwikkelen oplossingen voor buurten en werklocaties, in energiegebieden.** Elk energiegebied is een energetisch logisch afgebakend gebied. Binnen dit gebied stimuleren we de ontwikkeling van oplossingen, of een combinatie van oplossingen, die voor dat gebied het meest passend zijn. Daarbij houden we de samenhang met het stedelijke energiesysteem scherp in het oog. Dit betekent dat we lokale energieoplossingen verkiezen boven centrale oplossingen en dat lokale energiebronnen gaan boven regionale of nationale bronnen. Voorwaarde hiervoor is wel dat de gekozen oplossing(en) in lijn zijn met de Arnhemse waarden en daarmee met het algemeen belang.

- **We zorgen dat het energiesysteem past binnen de ruimte.** We maken een energiesysteem dat zo goed mogelijk in te passen valt, zowel in de openbare ruimte als in de gebouwen. Dit betekent dat we die ruimtelijke inpassing beoordelen samen met het ruimtebeslag van andere opgaven.

"Beschikbaarheid van energie is op dit moment erg onvoorspelbaar. De gemeente kan ons enorm helpen door aan de voorkant duidelijk te zijn over energie en integraler naar de opgave te kijken. Geen ambities stapelen, maar kaders meegeven."

Arnhemse projectontwikkelaar

Ontwerpprincipes in de praktijk

- Als een inwoner of bedrijf meer energie nodig heeft, maar nog niet volop inzet op besparing en/of het energiepotentieel nog niet maximaal gebruikt, stimuleren we eerst dát, voordat we investeren in een zwaarder systeem.
- Bij nieuwe woonwijken past geen hoge temperatuurwarmtenet. We zetten in op een lage warmte- en koude vraag van nieuwe woningen. Woningen die genoeg hebben aan aanvoer van warmte met een lage temperatuur, bij voorkeur in combinatie met het aanbod van koude.
- We zetten in op buurten en werklocaties die vanaf het voorjaar tot het najaar zelfvoorzienend zijn. Het energiegebied wekt tussen april en september meer energie op dan er wordt gebruikt. Deze energie slaan we als het kan in de buurt op, bijvoorbeeld in de grond via warmte-koude opslag of in een warmtebuffer in bijvoorbeeld water of een vastestofbatterij.
- Door in buurten en op werklocaties collectief slim te laden en warmte te leveren via rest- of zonnewarmte, is het veel minder snel noodzakelijk om het elektriciteitsnet te verzwaren.
- Nieuwe collectieve warmtenetten ontwikkelen we met lokale duurzame bronnen. Waar het niet anders kan bouwen we verder op het bestaande warmtenet van Vattenfall met restwarmte van de AVR als transitiebron. Dit warmtenet verduurzamen we door duurzame bronnen aan te sluiten en het temperatuurniveau te verlagen.
- We maken waar dat kan gebruik van het nationale waterstofnetwerk. Dit past bij de vraag naar proceswarmte vanuit de industrie, waarbij we deze gebruikers zoveel mogelijk clusteren.

Onze manier van werken: de stap naar uitvoering

Onze waarden en ontwerpprincipes toepassen, vraagt iets van onze manier van werken. Een aantal uitgangspunten is van belang voor onze werkwijze:

- **We onderbouwen onze keuzes.** Het toekomstige energiesysteem brengt een grote verandering voor onze stad, bewoners en bedrijven. Keuzes die we maken blijven we, zoals we gewend zijn, onderbouwen. Hiervoor benutten we ook data en inzichten uit andere steden. We durven dus te dromen en dingen anders te doen, met een gezonde dosis realisme. Dit betekent ook dat we eerlijke vergelijkingen maken: de energietransitie brengt immers óók forse kosten en een grote ruimtevraag met zich mee als we niets doen. Niets doen leidt bijvoorbeeld tot forse uitbreiding van het elektriciteitsnet en hoe dan ook een hoge energierekening.
- **De inzet van de gemeente passen we aan op de ontwikkeling en betrokkenheid in buurten en op werklocaties.** Het is de maatschappelijke rol van de gemeente om de energietransitie mogelijk te maken, altijd samen met bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden. Bestaande wijkinitiatieven ondersteunen we vanuit de gemeente. Waar nog geen wijkinitiatieven zijn en/of waar de urgentie groot is, neemt de gemeente het voortouw.
- **We durven nieuwe oplossingen toe te passen en zoeken de experimenteerruimte op.** Oplossingen voor lokaal opwekken, opslaan en gebruiken van energie zijn nog volop in ontwikkeling en nog niet altijd op grote schaal beschikbaar. Waar deze oplossingen geschikt lijken voor Arnhem, passen we ze toch alvast toe. Als de nationale of provinciale wet- en regelgeving nieuwe energieoplossingen nog niet ondersteunt, maar de wetgever wel experimenteerruimte biedt, benutten we deze. Denk bijvoorbeeld aan energiemanagementsystemen of energie uitwisselen tussen bewoners en bedrijven. Zo versnellen we ontwikkeling van het energiesysteem, doen we ervaring op en maken we onze ambities mogelijk.
- **We maken ons hard voor passende randvoorwaarden.** Het nieuwe energiesysteem komt niet zomaar tot stand. Kaders vanuit bijvoorbeeld de huidige wet- en regelgeving passen veelal niet bij de inrichting van het toekomstige energiesysteem. Dat geldt ook voor de energiecultuur: beleid, gebruik en ontwikkeling van het energiesysteem gaan steeds meer hand in hand. Waar randvoorwaarden nu en in de toekomst niet voldoen, zetten we in op het aanpassen daarvan. We willen de randvoorwaarden zo aanpassen dat ze de inrichting van het nieuwe energiesysteem wél mogelijk maken. Voorbeelden hiervan: nettarieven die bewust energiegebruik stimuleren, eerlijke verdeling van kosten en baten in de warmtetransitie en verankering van de rol van de gemeente bij de ontwikkeling van het energiesysteem.

3. Het stedelijke energiesysteem

Samenhang tussen buurten, werklocaties, stad en omgeving

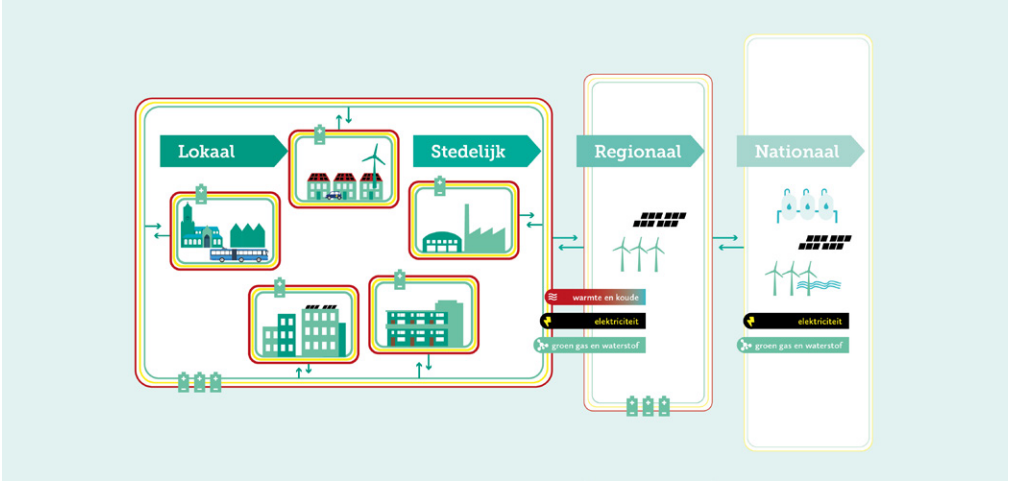
We bouwen ons toekomstige Arnhemse energiesysteem zoveel mogelijk op basis van onze waarden en uitgangspunten. Dat betekent dat we starten met het kijken naar wat in onze buurten en op onze werklocaties mogelijk en nodig is. Dat koppelen we met het bovenliggende stedelijke en nationale energiesysteem. We hebben een hoge ambitie en blijven realistisch: wat in Arnhem kan, doen we in Arnhem, maar ons energiesysteem blijft altijd verbonden met onze omgeving. Het bestaande energiesysteem is een belangrijk vertrekpunt: waar het kan benutten we dat zoveel mogelijk.

Ons toekomstige energiesysteem bouwen we zoals volgt op:

- **We beginnen in onze buurten en op onze werklocaties.** We analyseren de sociale en fysieke karakteristieken van het gebied en kijken of deze aansluiten bij de karakteristieken van nabijgelegen gebieden. Op basis daarvan definiëren we energiegebieden: kleinschalige gebieden van één of enkele buurten of werklocaties in Arnhem waar logische energieoplossingen kunnen ontstaan. Bijvoorbeeld omdat de energievraag van woningen en bedrijven, de aanwezige infrastructuur en het energieaanbod vergelijkbaar zijn. In deze gebieden kiezen we de energieoplossingen die passen bij de buurt(en) en bij onze waarden en ontwerpprincipes. Dit noemen we de bouwstenen voor ons energiesysteem.

- **Onze stedelijke energie-infrastructuur verbindt de buurten en werklocaties.** Dit is bijvoorbeeld het middenspanningsnet voor elektriciteit, de stedelijke warmte-infrastructuur en op dit moment ook nog het transport van aardgas. Op termijn verdwijnt aardgas als energiebron. Het huidige aardgasnetwerk kan mogelijk voor een klein deel ingezet worden voor waterstof. Via de energie-infrastructuur kunnen buurten en werklocaties energie uitwisselen en brengen we energie uit – bij voorkeur – stedelijke bronnen naar de gebruikers. Met de energieoplossingen in de buurten en op de werklocaties proberen we zoveel mogelijk lokaal energie op te wekken en te gebruiken. Zo beperken we het transport van energie, en voorkomen onnodige uitbreidingen van de stedelijke energie-infrastructuur.

- **De regionale en nationale energie-infrastructuur verbindt Arnhem met het bovenlokale energiesysteem.** Naast energie die we zelf opwekken en opslaan blijven we gebruik maken van energie van buiten Arnhem, bijvoorbeeld uit wind op zee of zonneparken in onze regio. Zo werken we – ook met andere gemeenten en de provincie – aan de energie-infrastructuur die omliggende kernen en Arnhem met elkaar verbindt. We beperken de piekvraag naar energie daarbij zoveel mogelijk. Zo voorkomen we kostbare uitbreiding van de energie-infrastructuur en beperken we onze afhankelijkheid van anderen.

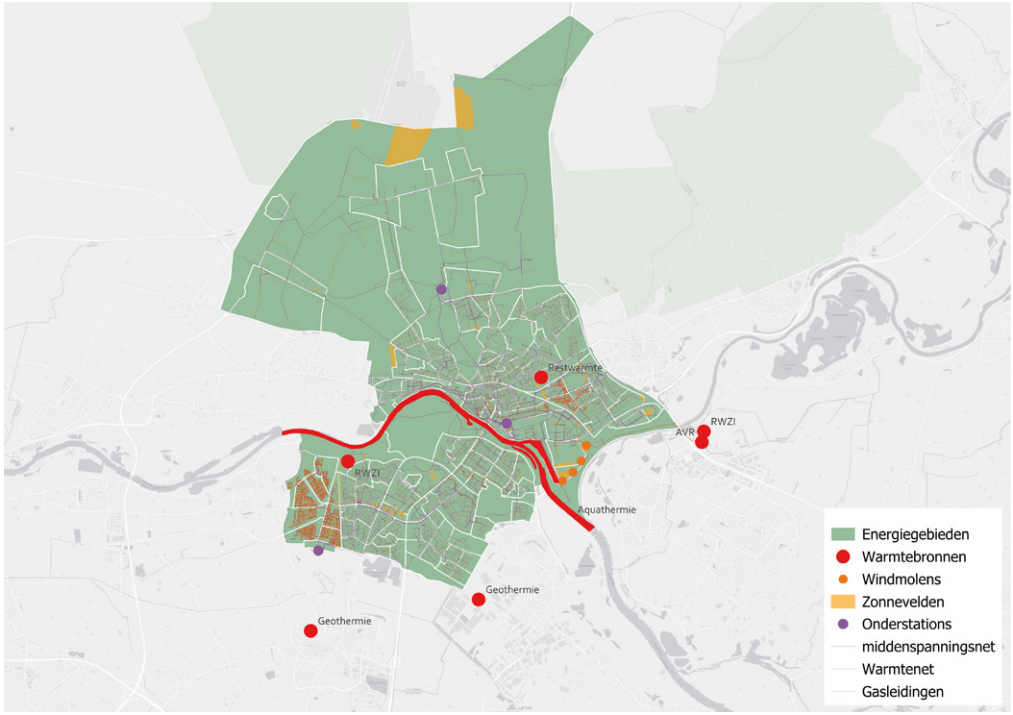

Figuur 5 Samenhang tussen buurten, energiegebieden en het stedelijke, regionale en nationale energiesysteem

Piekvraag beperken

De piekvraag naar energie – ongeacht de drager – bepaalt de omvang van de energie-infrastructuur. Bijvoorbeeld: toenemende elektrificatie die, in combinatie met gelijktijdig gebruik, zorgt voor een toenemende piekvraag naar elektriciteit. Denk bijvoorbeeld aan een buurt waarin iedereen tussen 18:00 en 20:00 zijn elektrische auto aan de laadpaal zet en zijn woning gaat verwarmen met een warmtepomp.

Door het elektriciteitsgebruik te spreiden - door elektrische auto's slim te laden, de warmtepomp eerder aan te zetten en energie lokaal te bufferen - wordt de piekvraag beperkt. Daarmee wordt ook de benodigde hoeveelheid kabels en transformatorstations in de openbare ruimte beperkt.

Figuur 6 Het huidige Arnhemse energiesysteem en de buurten en energiegebieden op kaart

Bouwstenen voor elke buurt en werklocatie

Door EvA te realiseren, gaan we elke Arnhemse buurt bereiken met een wijkgerichte energieaanpak. In de buurten spelen meer opgaven dan alleen energievraagstukken. Vanuit de gemeente zijn we daarom op meerdere fronten actief. Van sociale opgaven tot ruimtelijke ontwikkeling, van energiebesparing tot integratie. Op het moment dat we met energie aan de slag gaan, raken we ook deze thema's. We hebben daar oog voor. En samen met de lopende programma's op die andere terreinen zorgen we voor een gedegen en inclusieve aanpak. Eén aanpak dus, waar al die beleidsterreinen bij betrokken zijn.

Voor elke buurt en werklocatie komen we tot een passende combinatie van technische bouwstenen voor het energiesysteem. Dit zijn bijvoorbeeld energiebronnen met bijbehorende technische installaties, energiedragers, opslagmogelijkheden en de infrastructuur die samen nodig zijn voor een duurzaam, toekomstbestendig energiesysteem. Die opgaven gaan bijvoorbeeld over eigenaarschap, financiering en beschikbare ruimte. Die samenhang en hoe we daarmee omgaan komt terug in de uitvoeringsplannen per buurt of werklocatie.

Passende bouwstenen kiezen vraagt dus om oog voor de buurt of werklocatie en de (sociale) opgaven die daar spelen. Elk gebied is anders. Zo is de samenstelling van de bevolking anders, varieert de huidige en toekomstige energievraag en is het bestaande systeem anders. Maar ook het type gebouwen, de ondergrond en de beschikbare ruimte en energiebronnen verschillen per buurt of werklocatie. We zetten de bouwstenen in om vraag en aanbod van energie zo efficiënt mogelijk met elkaar te verbinden. Bouwstenen zetten we passend bij het gebied in: voor elke buurt en werklocatie een nieuwe puzzel. Welke bouwstenen 'passend' zijn, baseren we op onze Arnhemse waarden (zie hoofdstuk 2) en vanzelfsprekend op wat technisch en financieel haalbaar is. Door (technische) ontwikkelingen kunnen er in de toekomst energiebouwstenen bijkomen of afvallen. Het overzicht van de al dan niet passende bouwstenen die we gebruiken staat in bijlage 3: groen (dat kan), oranje (ja, tenzij...), rood (dat past ons niet).

In het energietransitieplan – de uitwerking van het koersdocument – brengen we de uitgangspunten en kansrijke bouwstenen van elke buurt en werklocatie in kaart. De bouwstenen vormen samen het (toekomstige) energiesysteem. De keuze voor de ene bouwsteen heeft effect op de inzet van andere bouwstenen. Ook de sociale samenstelling, bestaande sociale netwerken en aanwezige sociale samenhang bepalen mee welke bouwstenen het beste passen. In het proces op weg naar het uitvoeringsplan komen we samen met de bewoners op een ontwerp uit waarin die bouwstenen worden gecombineerd tot een energiesysteem dat passend is voor dat gebied. Waar dat mogelijk is werken we maximaal samen met bewoners en bedrijven in het energiegebied aan dit ontwerp. Waar nodig zetten we tijdelijke bouwstenen in om de gewenste omslag mogelijk te maken. Zo wordt steeds duidelijker hoe we de toekomstige energievraag voor elke buurt en werklocatie duurzaam invullen, met gebruik van de lokale, stedelijke en nationale bronnen.

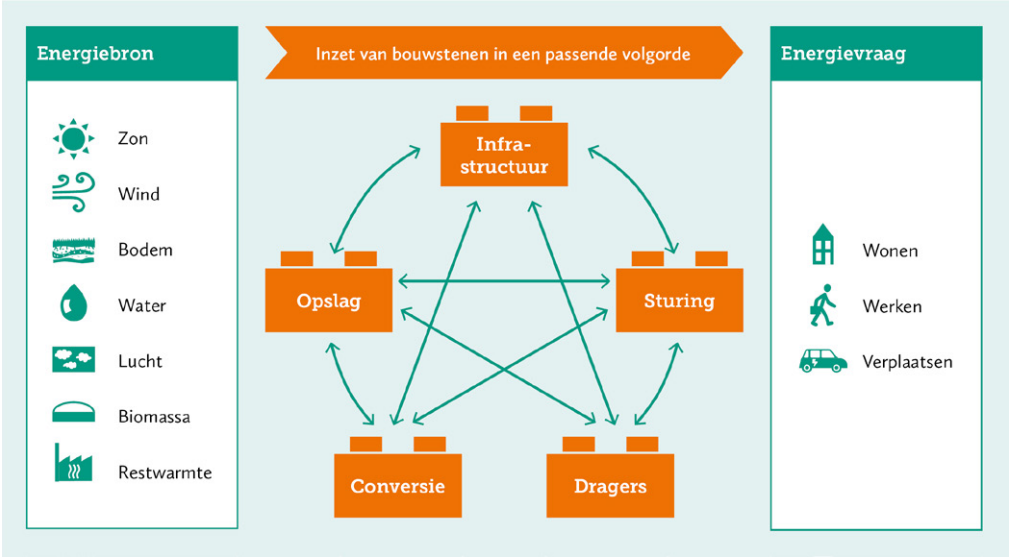

"We zijn voor de energietransitieplannen van onze regio nauw in contact met elkaar, zodat we samen investeren in bijvoorbeeld het ontwikkelen van energiebronnen. Samenwerken is elkaar versterken."

Beleidsmedewerker Arnhemse buurgemeente

Modelleren van ons energiesysteem

We bouwen aan een energiesysteem dat aan onze waarden voldoet, dat realiseerbaar is met de bronnen die we hebben en dat past in de stad. Daarvoor is het belangrijk om de impact van onze keuzes en de onderlinge samenhang in beeld te brengen. Daarvoor modelleren we ons energiesysteem. Dit betekent dat we de samenhang tussen de inzet van de bouwstenen en ons energiesysteem in beeld brengen. De noodzaak en diepgang van de modellering bepalen we bij de uitwerking van het energietransitieplan. In deze modellering werken we intensief samen met onze netbeheerder Liander.

Figuur 7 Vraag en aanbod van energie brengen we bij elkaar, we zetten bouwstenen in die passen bij het gebied

Bouwstenen kiezen

Concreet bepalen welke bouwstenen per buurt en werklocatie kansrijk zijn, doen we volgens een aantal stappen:

1. **De buurt of werklocatie in beeld brengen.** We analyseren de sociale en fysieke karakteristieken van de buurt of werklocatie. We brengen de bewoners, bedrijven en sociale structuren en netwerken in beeld. We hebben oog voor de historie, de opgaven en processen die nu spelen en de opgaven van de toekomst. Hierbij nemen we de toekomstige energievraag, door bouw van nieuwe woningen of groei van bedrijven, mee. Zo ontstaat een rijk beeld bij wat speelt bij de bewoners en bedrijven in een buurt of op een werklocatie. Daarmee verbinden we de sociale omgeving, opgaven van de buurt of werklocatie én de energietransitie met elkaar.

2. **De energievraag in beeld brengen.** We analyseren wat voor gebruikers in een buurt of op een werklocatie aanwezig zijn (industrie, wonen, bedrijven, mobiliteit) en hoeveel energie zij nodig hebben. Ook kijken we welk type energie deze gebruikers nodig hebben (warmte/koude, elektriciteit, waterstof, etc.). Zo heeft een buurt met voornamelijk woningen uit 1930 een andere energiebehoefte dan een bedrijventerrein met industriële partijen. Waar mogelijk clusteren we buurten op basis van deze karakteristieken tot ‘energiegebieden’.

3. **Beschikbare energiebronnen in beeld brengen.** We brengen in kaart welke energiebronnen beschikbaar zijn en of deze aansluiten bij de energievraag. Hiervoor kijken we bijvoorbeeld naar de afstand tot (rest)warmtebronnen en de opbouw van de bodem.

4. **Behoefte aan opslag inzichtelijk maken.** Niet alle duurzame energiebronnen leveren energie, op het moment dat gebruikers deze nodig hebben. Op basis van de energievraag en het mogelijke (lokale) aanbod, analyseren we of er behoefte is aan opslag en zo ja in welke vorm.

5. **Energiebronnen koppelen aan installaties.** Om de beschikbare energiebronnen om te zetten in de juiste energiedragers, zijn installaties nodig. We analyseren welke installaties nodig zijn, welke ruimte dat vergt en welke kosten hiermee gemoeid zijn voor de verschillende partijen in een gebied. Om zonne-energie te kunnen gebruiken, zijn bijvoorbeeld zonnepanelen nodig en om de aanwezige warmte of koude in de bodem te gebruiken een warmtewisselaar of een warmtepomp. Alleen als collectieve installaties technisch of financieel onhaalbaar zijn, komen individuele installaties in beeld.

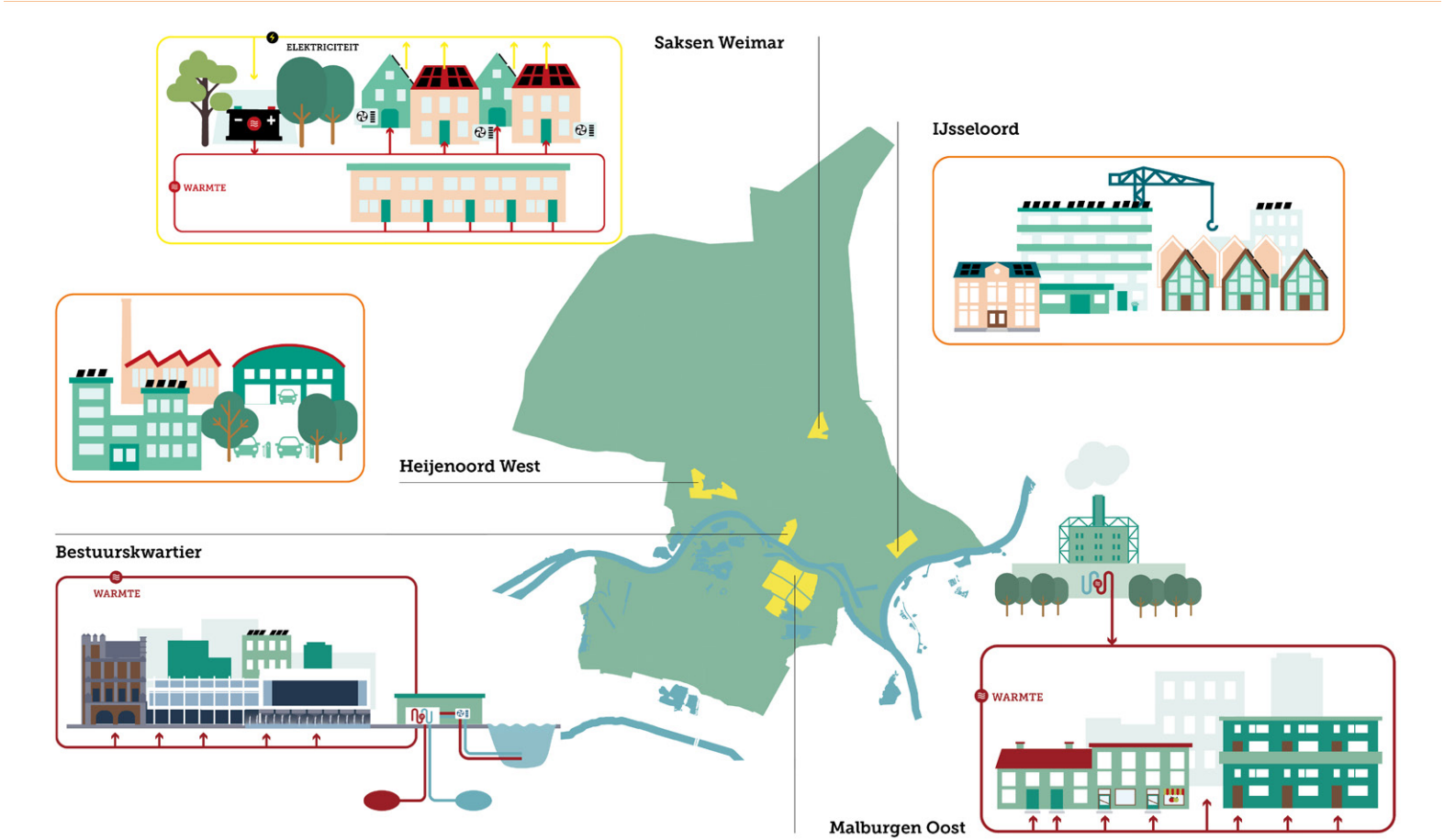
6. **Benodigde infrastructuur om energie te verplaatsen.** Een nieuw energiesysteem vraagt vaak om aanpassingen in de huidige energie-infrastructuur. Collectieve warmtebronnen gebruiken, vraagt bijvoorbeeld om een warmtenet. Maar ook het gebruik van warmtepompen of zonnepanelen kunnen verzwaringen van het elektriciteitsnet vragen. De keuzes in de buurten en werklocaties hebben daarmee effect op de infrastructuur binnen het gebied, maar ook op stedelijk en regionaal niveau. We maken inzichtelijk welke energie-infrastructuur en bijbehorende ruimte nodig is.

7. **Eigenaarschap organiseren.** Afhankelijk van de optimale technische oplossing, de financiële consequenties en de organisatiebehoefte van de buurt of werklocatie, bepalen we welke manier van organiseren past bij het realiseren en beheren van het energiesysteem in de betreffende buurt of op de werklocatie. Als de bewoners en/of bedrijven (mede)eigenaar willen zijn, dan doen we er alles aan om dat voor elkaar te krijgen. De gemeente zal meedoen, als dat nodig, gewenst en gevraagd is. Daarbij blijven we wel binnen de grenzen van redelijkheid en aanvaardbare risico's.

8. **De samenhang van het energiesysteem borgen.** De oplossingen in de buurten en werklocaties zijn samen met het stedelijke systeem het toekomstige energiesysteem van Arnhem. Bij de ontwikkeling van de oplossingen per buurt en werklocatie hebben we continu oog voor de onderlinge samenhang, de ruimtelijke impact, de maatschappelijke kosten én de impact op het stedelijke energiesysteem. Zo zorgen we voor een realistisch en uitvoerbaar energietransitieplan. We brengen de impact van de oplossingen in beeld, waar nodig modelleren we daarvoor (delen van) ons energiesysteem.

Aanpak per buurt en werklocatie in de praktijk

Op verschillende plekken in de stad werken we al hard aan het toekomstige Arnhemse energiesysteem. In deze buurten (zie kaart) deden zich kansen voor om te verduurzamen, waren bewoners al gedreven om bij te dragen of kunnen we samen ervaring opdoen. We leren van deze buurten en werklocaties waar nú al aan gewerkt wordt.

Figuur 8 Buurten waar we aan de slag zijn als voorbeeld

Heijenoord West: impact van nieuwbouw op het elektriciteitsnet minimaliseren

Heijenoordseweg Westzijde is nog volop in ontwikkeling. Op dit moment zijn hier vooral zorginstellingen en scholen gevestigd. De ambitie is om het gebied te ontwikkelen tot een gemengde woonwijk, met een hoog aandeel sociale huurwoningen in lijn met de Arnhemse Woonvisie. Dit betekent dat voor de toekomstige bewoners van Heijenoord West solidariteit, betaalbaarheid en inclusiviteit van het lokale energiesysteem cruciaal zijn.

Heijenoord West is ook een pilotlocatie voor onze strategische samenwerking met Alliander, het moederbedrijf van netbeheerder Liander. De ambitie is om hier een balanswijk te realiseren: een wijk waarin vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar zijn afgestemd, zodat minder netuitbreidingen nodig zijn. De eerste onderzoeken tonen aan dat dit vraagt om passief gebouwde woningen (woningen met een extreem lage warmte- en koudevraag), heel bewust elektriciteitsgebruik en circa 200m² aan batterijopslag (ongeveer 10 parkeerplaatsen). Ter vergelijking: circa 800 parkeerplaatsen zijn nodig voor batterijen bij niet passief bouwen en niet bewust omgaat met het elektriciteitsverbruik.

Via de aanpak in Heijenoord West leren we over hoe het in de praktijk werkt om bewuste energiekeuzes bij nieuwbouw te ontwikkelen. Zo zien we dat de belangrijkste maatregelen in deze buurt gaan over isoleren, passief bouwen en het netbewust laden van elektrische voertuigen.

"Om een toekomstbestendige wijk te bouwen, helpt het enorm dat er aan de voorkant duidelijkheid is over wat we onder 'toekomstbestendig' verstaan en wat er precies in welk gebied juist wel of niet kan. Zo bouwen we niet alleen woningen voor de wijk zelf, maar ook meteen het best passende energiesysteem daaromheen."

Ontwikkelmanager in Heijenoord West

Saksen Weimar: energie delen met een warmtebatterij

Saksen Weimar is een relatief jonge wijk, maar valt op binnen Arnhem door de mix van bewoners en woningtypen. Op een compact oppervlak staan enkele honderden koopwoningen in het hogere segment, naast een fors aantal sociale huurwoningen. De huurwoningen bevinden zich deels in gerenoveerde monumentale legergebouwen en zijn nog aangesloten op het aardgasnet. De koopwoningen daarentegen zijn goed geïsoleerd, worden verwarmd met warmtepompen en zijn in veel gevallen voorzien van zonnepanelen, oplaadplekken voor elektrische voertuigen en soms zelfs thuisbatterijen. In deze ongelijk ontwikkelde energierealiteit ontstaat in de wijk de behoefte aan meer collectiviteit en solidariteit.

Deze behoefte groeit, nu het delen van lokaal opgewekte energie in beeld komt als oplossing. In samenwerking met onder andere bewonersinitiatief Energiegemeenschap Saksen Weimar, woningcorporatie Vivare, Liander, TU Eindhoven en Warmtelink onderzoekt de gemeente Arnhem hoe energie lokaal gedeeld kan worden. Dit vindt plaats binnen het Europese Interreg NWE-project (2025–2028). Het doel is om betaalbare, duurzame energie beschikbaar te maken voor alle bewoners, zowel woningeigenaren als huurders. In de zomer hebben veel woningeigenaren met zonnepanelen namelijk een overschot aan stroom. Het zou ideaal zijn om die energie lokaal op te slaan en tegen een gunstige prijs met de buren te delen.

Een belangrijke innovatie in de wijk, zijn de plannen voor het toepassen van de warmtebatterij CESAR. Deze installatie bestaat uit een blok beton waarin RVS-buizen zijn geïntegreerd. De buizen worden elektrisch verwarmd en geven die warmte af aan het beton, dat fungeert als opslagmedium. Zo kan duurzame warmte lokaal en seizoensgebonden worden opgeslagen en benut, onder andere voor de panden van Vivare. Tegelijkertijd testen bewoners de inzet van een energie-app om hun elektriciteitsverbruik beter af te stemmen op het beschikbare aanbod. Deze ontwikkelingen samen verlagen de belasting van het elektriciteitsnet, en daarmee de noodzaak voor kostbare uitbreidingen.

"De koopwoningen in onze buurt hebben allemaal meer zonnepanelen dan ze op bepaalde momenten kunnen gebruiken. Onze verhuurder investeert helaas niet in zonnepanelen. Door straks energie te delen kunnen we de elektriciteit hier voor elkaar opwekken en ook hier gebruiken."

Huurder in Saksen Weimar

Malburgen Oost: uitbreiding van het bestaande warmtenet

Malburgen-Oost is een grote en diverse Arnhemse wijk, met duizenden woningen, waarvan ongeveer de helft sociale huur is. Voor veel bewoners is bestaanszekerheid een dagelijks thema. Aardgas is nog altijd de standaard voor verwarming en koken – een vertrouwde zekerheid in een wijk waar energietransitie voor velen nog onbekend terrein is. Tegelijkertijd zorgen sterk fluctuerende energieprijzen voor toenemende energiearmoede. De Arnhemse Energiebank ondersteunt een aanzienlijk aantal huishoudens in de wijk. Het is belangrijk dat de waarden solidair, betaalbaar, inclusief en betrouwbaar worden toegepast in de overgang van het verwarmen met aardgas naar een duurzaam alternatief. Een transparante en duidelijke aanpak en communicatie is essentieel. Het Nationale Programma Arnhem-Oost voor kansengelijkheid voert allerlei trajecten uit in Malburgen-Oost waar we de energietransitie in mee kunnen laten oplopen.

Een belangrijk onderdeel van de energietransitie in Malburgen-Oost is het plan om de wijk aan te sluiten op een uitbreiding van het bestaande warmtenet, gevoed door restwarmte van de AVR-afvalverbranding in Duiven als transitiebron. Deze bron levert zowel midden- als hogetemperatuurwarmte, die goed aansluit op de bestaande bouw. Hierdoor zijn haalbare isolatieaanpassingen nodig aan de woningen en minimale aanpassingen aan de verwarmingsinstallaties. De ambitie is om het warmtenet vanaf 2030 te realiseren. Voor koeling in de zomer wordt gekeken naar passieve maatregelen zoals zonwering en vergroening. Dat beperkt het gebruik van energie-intensieve airco's.

We richten de energievoorziening in Malburgen-Oost zo in dat we de beschikbare warmte maximaal benutten. Dat doen we met cascadering: de resterende warmte die terugkomt uit de wijk kunnen we gebruiken voor omliggende nieuwbouwlocaties, zoals die aan de Nijmeegseweg. Zo ontstaat een slimme, collectieve warmteoplossing die de wijk verbindt met de omgeving. Malburgen-Oost laat zien hoe een sociale benadering van de energietransitie kan zorgen voor verbondenheid, vertrouwen en toekomstbestendige oplossingen – voor iedereen.

"Energiearmoede is in deze buurt helaas een groot thema. Een eerlijke energietransitie vraagt juist ook om aandacht voor Arnhemmers voor wie de energierekening nu al te hoog is. Een goed toekomst systeem zorgt dat het betaalbaarder wordt."

Energiecoach in Malburgen Oost

Bestuurskwartier: transformatie van de binnenstad met een WKO-bronnet

Het Bestuurskwartier is het oostelijke deel van het oude, ooit middeleeuwse, centrumgebied van onze stad. Dit stadsdeel huisvest diverse publieke gebouwen zoals de Eusebiuskerk, de Rechtbank, het Provinciehuis, het Openbaar Ministerie en het Stadstheater.

De komende jaren worden veel van deze gebouwen opgeknapt (voor een nieuwe bestemming) en verduurzaamd. Daardoor gaat de kwaliteit van de gebouwen op korte termijn vooruit, met de focus op de verduurzaming van het gebouw. Tegelijkertijd is een collectieve aanpak vaak energetisch sterker en financieel voordeliger. Het vereist wel intensieve afstemming vooraf en een investering in collectieve systemen. Het bijkomende solidariteitsvoordeel is dat kleine gebruikers – al dan niet op een later moment – relatief eenvoudig kunnen aanhaken op een duurzame energievoorziening. Een energieoplossing die anders onhaalbaar zou zijn voor hen.

De (ver)bouw en verduurzaming van ruim tien gebouwen in het Bestuurskwartier vindt over een tijdsbestek van ongeveer 15 jaar plaats. Het Stadstheater is hiervan de eerste. Uit onderzoek blijkt een WKO-bronnet het meest aantrekkelijke duurzame alternatief om het gebouw te verwarmen en te koelen. Een bronnet heeft als voordeel dat het minder ondergrondse bronnen en een kleiner ruimtebeslag vergt én dat de elektriciteitsvraag lager is dan bij individuele oplossingen zoals individuele bodem-energiesystemen. Er is onderzocht wanneer een bronnet rendabel is en met de eerste drie te ontwikkelen gebouwen is er al een positieve businesscase (Stadstheater, Stadhuis en Paleis van Justitie). Zo komt een duurzame warmte- en koude voorziening beschikbaar, waarop stapsgewijs steeds meer gebouwen in de binnenstad kunnen aansluiten.

"Als we met meerdere gebouwen in het bestuurskwartier gebruik gaan maken van een collectief warmtesysteem dan wordt dit duurzame systeem ook haalbaar en betaalbaar voor de kleinere gebouwen en scheelt het veel ruimte onder de grond."

Projectmanager vernieuwing Stadstheater in het Bestuurskwartier

IJsseloord: samenwerken voor duurzamere bedrijventerreinen

IJsseloord 1 is een bedrijventerrein uit de jaren tachtig. Van oorsprong zaten hier vooral autoverkoopbedrijven. Inmiddels is het type bedrijven divers. Het bedrijventerrein van 15 hectare biedt ruimte voor circa 55 bedrijven tot en met milieucategorie 3. Verduurzamen is voor de ondernemers meer dan alleen een doel op zich. Het toekomstbestendig maken van het bedrijventerrein zorgt dat bezoekers, klanten, medewerkers en de ondernemers zelf met plezier en een veilig gevoel door IJsseloord I bewegen. Om een aantrekkelijk bedrijventerrein te blijven voor al deze doelgroepen is samenwerken en solidariteit onderling een belangrijke gedeelde waarde.

In 2023 is op IJsseloord 1 een Green Deal gesloten. Hierin hebben circa 20 ondernemers zich verenigd voor de verduurzaming van IJsseloord 1. In de Green Deal werken zij aan projecten rond energie, vergroening en duurzame mobiliteit. Hierbij zijn ook de gemeente Arnhem, Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB), de hogeschool HAN, Rabobank en VNO/NCW actief betrokken. Inmiddels is er een Green Deal 2.0, waarin de focus ligt op een energiehub ontwikkelen voor elektriciteit. Deze energiehub moet het mogelijk maken om vraag en aanbod van elektriciteit uit te wisselen tussen de vier grootverbruikers en een aantal kleinverbruikers op het terrein. De energiehub kan ook toekomstige energieprojecten ontwikkelen, beheren en exploiteren. Een voorbeeld is een collectief laadplein. Ook overtollige zonne-energie opslaan in de vorm van warmte en mogelijk delen met aanliggende woonwijken is een toekomstige optie.

Naast de activiteiten vanuit de Green Deal, zijn individuele ondernemers hard bezig met een overstap naar duurzame energie. Zo hebben ondernemers hun daken geïsoleerd, zonnepanelen gelegd, laadpalen geïnstalleerd of batterijen met een energiemanagementsysteem aangeschaft. Op die manier maken zij actief de keuze voor een duurzamer en lokaler energiesysteem. Deze keuzes komen voort uit intrinsieke motivatie én uit noodzaak. De noodzaak ontstaat bijvoorbeeld wanneer een ondernemer wil groeien of elektrificeren, maar niet meer gecontracteerd vermogen kan krijgen van het elektriciteitsnet.

"Om een aantrekkelijk bedrijventerrein te blijven voor klanten, werknemers en omwonenden is energie onderdeel van onze gezamenlijke green deal. Voor de lange termijn is vergroening, samenwerking en leefbaarheid net zo belangrijk als op de korte termijn een betaalbare prijs. Dit hangt allemaal met elkaar samen."

Ondernemer in IJsseloord

4. We maken EvA met de stad en onze omgeving

Ook dit koersdocument maakten we samen

- In het afgelopen jaar hebben we continu buurtgesprekken gevoerd met inwoners. Dit heeft ons veel inzicht gegeven in de manier waarop Arnhemmers naar de veranderingen kijken die verduurzaming met zich meebrengt. Bewoners die meedoen aan de buurtgesprekken hebben vaak al veel gedaan aan verduurzaming van hun huis. Voor verdere vervolgstappen hebben ze behoefte aan duidelijkheid en maken ze zich zorgen om de betaalbaarheid.

- Op vijf van de zeven openbare bedrijventerreinen (waar de gemeente eigenaar is van de openbare ruimte) loopt een Green Deal. Hierdoor zijn we rechtstreeks in gesprek met ondernemers die zonder uitzondering, ook stappen aan het zetten zijn in de energietransitie. Zij hebben behoefte aan duidelijkheid over de (on)mogelijkheden voor collectieve lokale energiesystemen voor elektriciteit en warmte, al dan niet met omliggende woonwijken. Ditzelfde geldt voor de 25 grootste energieverbruikers, allemaal bedrijven, in Arnhem.

- In een aantal buurten zijn we al volop aan het voorbereiden op het Arnhemse energiesysteem, zoals in Elderveld en Malburgen. De gemeente ondersteunt diverse buurtinitiatieven. Bijvoorbeeld de buurtwarmtebatterij van Saksen Weimar. Zo doen we ervaring op, spreken we Arnhemmers en zetten we stappen. De leerpunten uit deze buurten gebruiken we voor de ontwikkeling van EvA en dit koersdocument.

- We zijn in nauw contact met onze buurgemeenten en andere, met Arnhem vergelijkbare, gemeenten. We delen inzichten en geleerde lessen uit de praktijk, zodat we gebruik maken van de ervaringen van anderen.

- We nodigden buurgemeenten, professionele stakeholders, georganiseerde bewonersinitiatieven, ondernemers en collega's uit de Arnhemse organisatie uit in diverse bijeenkomsten, om met elkaar te spreken over de ingrediënten van het koersdocument. Deze input is verwerkt in het koersdocument – zowel in de teksten als in de quotes die in het document zijn opgenomen.

Het energiesysteem maken we samen

Bewoners, ondernemers, netbeheerders, energiebedrijven, energiecoöperaties en de gemeente: samen bepalen wij hoe we energie gebruiken, waar de energie vandaan komt en welke kabels, leidingen en opslagsystemen daarvoor nodig zijn. Zo bouwen we samen aan het Arnhemse energiesysteem. Waar nodig neemt de gemeente het voortouw met het organiseren van deze ontwikkeling. Zo maken we werk van een energiesysteem dat past bij onze stad, van en voor alle Arnhemmers.

Samen met bewoners en ondernemers

Alle Arnhemmers kunnen actief bijdragen aan de ontwikkeling van het Arnhemse energiesysteem en de energievoorziening in hun buurt of op hun werklocatie. We sluiten aan bij het Arnhemse participatiebeleid[7]. Dit doen we als gemeente door:

- **Samenwerken met en (mee)beslissen door bewoners en bedrijven** bij het uitwerken van het uitvoeringsplan per buurt of werklocatie. Daar wordt de energietransitie voor hen concreet. In het uitvoeringsplan kiezen we samen met Arnhemmers de combinatie van bouwstenen – en daarmee energieoplossingen – die we gaan realiseren. Ook spreken we met elkaar af wie de trekker wordt van de uitvoering van het plan en wat verder ieders rol en verantwoordelijkheid is.

- **Initiatieven mogelijk maken** van Arnhemmers in een buurt of op een werklocatie. Bewoners of bedrijven die initiatief nemen, brengen enthousiasme voor een collectieve duurzame energieoplossing en een netwerk en lokale deskundigheid mee. De gemeente Arnhem ondersteunt deze initiatieven met kennis en middelen, zoals met de Green Deals op bedrijventerreinen. Waar bewoners geen (mogelijkheid hebben om) initiatief (te) nemen ondersteunen en betrekken we hen ook. Zo vergroten we samen de draag- én realisatiekracht.

- **Het Burgerberaad Klimaat** vormt een representatieve afspiegeling van de stad. Een groep van 150 Arnhemmers reflecteert op en adviseert over de plannen voor de verduurzaming van hun huizen. Dit beraad vindt plaats in het derde kwartaal van 2025[8]. De uitkomsten geven handvatten bij het ontwikkelen van het energietransitieplan en de uiteindelijke uitwerking in het wijkuitvoeringsplan.

---

7 Zie Arnhems stappenplan participatie. Beschikbaar via https://arnhem.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/8dbec266-7622-406b-97bb-c1c4017bdce4?documentId=bb5f5c7b-af49-47f7-969e-c49e5ff7451e.

8 Het Raadsvoorstel voor het organiseren van het Tweede Burgerberaad klimaat is vastgesteld op 26 februari 2025. Het voorstel is beschikbaar via https://arnhem.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/a4a29135-9991-4328-8718-59e44476e219?documentId=6d2977c7-f408-4884-9505-584610563cb6&agendaItemId=cc0e97f5-83cc-47d9-90a9-98e302aedd9f.

- **Een groep van de 25 grootste energieverbruikers** in Arnhem ontmoet elkaar regelmatig. Deze groep noemen wij de Arnhemse impactmakers. Dit zijn bijvoorbeeld Rijnstate, Burgers Zoo, Freudenberg, Sportcentrum Papendal, Cleantech Park Arnhem (voorheen IPKW), Sportbedrijf Arnhem, bakkerij Hilvers en koffiebranderij Peeze. Deze groep deelt kennis en inspiratie over hoe de bedrijven de omslag maken naar een duurzame energievoorziening. Dit draagt bij aan het onderlinge kennisniveau, maar geeft ook handvatten voor de gemeente Arnhem bij het vormgeven van het energiesysteem. Daarnaast nodigen we de 25 grootste energieverbruikers uit om te reflecteren op en adviseren en raadplegen over de ontwikkeling hiervan.

Bovenstaande activiteiten leveren het meeste op als Arnhemmers hun perspectieven, vragen en zorgen kunnen delen. Dit vraagt van de gemeente Arnhem om helder te zijn over het proces, over de keuzeruimte die er (nog) is en hierin een open en nieuwsgierige houding te behouden.

"Voor bewoners is energie is geen los onderwerp. De energietransitie is een mooie aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan. Het is onderdeel van het leven, met alle uitdagingen die daarbij horen."

Buurtbewoner

Onze aanpak voor het opstellen uitvoeringsplan per buurt of werklocatie

We stellen uitvoeringsplannen op per buurt of werklocatie of per cluster daarvan die sterk op elkaar lijken (energiegebieden). Daarbij kijken we verder dan energie, naar bijvoorbeeld welzijn, werkgelegenheid en de openbare ruimte. We werken integraal aan de ontwikkeling en sociale samenhang in onze stad. Zo werken we toe naar toekomstbestendige wijken waar de energietransitie onderdeel van is.

Het uitvoeringsplan stellen we stap voor stap op. We beginnen bij de stevige basis die er al is uit eerdere onderzoeken, zoals de transitievisie warmte. Onder regie van de gemeente werken we samen met bewoners en bedrijven de oplossingen uit. De werkwijze kan per buurt of werklocatie anders zijn. We gaan in de bestaande stad uit van een doorlooptijd van twee jaar voor het opstellen van het uitvoeringsplan. Bij nieuwbouw is het energiesysteem onderdeel van het gebiedsontwikkelingsproces.

In het energietransitieplan werken we een meerjarenplanning uit om inzicht te geven in wanneer we met welke buurt of werklocatie aan de slag gaan. We gaan verder met de haalbaarheid en ontwikkeling van collectieve warmtenetten in die gebieden die in de transitievisie warmte van 2021 genoemd zijn. Daarnaast zijn buurten en werklocaties waar plannen zijn voor nieuwbouw, herstructurering of renovatie, logische gebieden om mee te starten. Maar ook buurten waar bewonersinitiatieven zich hebben gemeld kunnen een startpunt zijn.

Samen met andere belanghebbenden

Naast bewoners en bedrijven zijn bij het ontwerpen, aanleggen en onderhouden van het stedelijke energiesysteem ook andere Arnhemse belanghebbenden betrokken. Netbeheerder Liander verzorgt de aanleg, het beheer en onderhoud van het elektriciteitsnet. Vattenfall is eigenaar en beheerder van het bestaande warmtenet. Woningcorporaties zijn verantwoordelijk voor de verduurzaming en energieoplossing in een groot deel van de huurwoningen. En de gemeente dient het brede publieke belang. Daarnaast is de gemeente ook ontwikkelaar, eigenaar en beheerder van (een deel van) het toekomstige energiesysteem.

Al deze partijen hebben elkaar nodig en werken nauw samen als het aankomt op de ontwikkeling van ons stedelijke energiesysteem. EvA is daarmee niet alleen een plan van de gemeente, maar ook van deze partijen. Dat vraagt om onderling contact, afstemmen en samenwerken. We vinden het dan ook belangrijk dat deze partijen EvA allemaal bestuurlijk onderschrijven. We blijven dan ook de samenwerking met deze belanghebbenden actief opzoeken. Zowel bij de uitwerking van het Energietransitieplan en de uitvoeringsplannen, als daarna in de uitvoering en borging van EvA.

Strategische samenwerking met Alliander

Onze netbeheerder – Liander – heeft een belangrijke rol bij het vormgeven van het toekomstige energiesysteem. In april 2025 ondertekenden moederbedrijf Alliander samen met de gemeente Arnhem een strategische samenwerking om hier samen aan te werken. Door samen op te trekken willen beide partijen de energietransitie versnellen en bijdragen aan betaalbaarheid en brede welvaart voor de inwoners van Arnhem. Het doel van de samenwerking is om te laten zien dat schaarste op het elektriciteitsnet geen obstakel hoeft te zijn voor grootschalige woningbouw en het verduurzamen van de stad en de bedrijven. Door als netbeheerder en gemeenten intensiever en anders samen te werken, zijn snellere, innovatievere en toekomstbestendigere oplossingen mogelijk. Zo voorkomen we onnodige verzwaringen en verbouwingen van het elektriciteitsnet. We verzwaren dus heel bewust en precies het elektriciteitsnet in Arnhem waar dat aantoonbaar echt nodig is en er geen maatschappelijk betere en betaalbare oplossingen meer mogelijk zijn.

De samenwerking omvat onder andere gezamenlijke energieplanologie. Dit baseren we op EvA en door samen te werken in de uitvoering van drie tot vijf casussen. We hebben afgesproken te kijken naar innovatieve oplossingen en de lokale samenwerking met bewoners, bedrijven en andere stakeholders te versterken. Door de krachten te bundelen hopen Arnhem en Alliander op een efficiënte en effectieve manier vorm te geven aan het toekomstig energiesysteem.

Samen met onze omgeving: onze buurgemeenten en medeoverheden

Heel Nederland werkt aan de energietransitie. Elke overheid is bezig met het vraagstuk hoe het toekomstige, duurzame energiesysteem vorm moet krijgen. Arnhem kiest haar eigen koers, en zoekt verbinding met andere overheden, waaronder onze buurgemeenten, vergelijkbare gemeenten qua omvang en type bouw, de provincie en het Rijk. Dit doen we om lessen te leren en kennis te delen. Maar ook omdat het Arnhemse energiesysteem niet op zichzelf staat (zie ook hoofdstuk 3). Ons systeem hangt samen met het regionale en nationale netwerk, waarvoor we nauw samenwerken in de Groene Metropoolregio en de RES-regio Arnhem-Nijmegen.

Samenwerking Vivare, Volkshuisvesting, Portaal, HOVAR, HOP en de gemeente[9]

De gemeente Arnhem, woningcorporaties en huurdersorganisaties werken samen aan een ongedeelde stad, met voldoende, betaalbare en duurzame woningen. Daarvoor versnellen we de bouw van betaalbare woningen en komen er slimme woonoplossingen om doorstroming te bevorderen. Ook verbeteren partijen samen de leefbaarheid in kwetsbare wijken, met aandacht voor een divers woningaanbod en sterke buurtnetwerken.

Daarnaast verduurzamen we woningen. Alle sociale huurwoningen met energielabel E, F of G zijn uiterlijk in 2028 verduurzaamd. Ook 2030 is een belangrijke mijlpaal: dan zijn 35.000 woningen goed geïsoleerd en 6.500 (huur en koop) woningen in Arnhem aardgasvrij.

9 Zie voor meer informatie: https://www.vivare.nl/media/9024BC3E-FEC4-46DB-8FD5-E1707EA1FD3E/Prestatieafspraken%20gemeente%20Arnhem%202025_compressed.pdf

5. De gemeente aan zet

De gemeente neemt actieve regie voor een eerlijke energietransitie

Netbeheerders zijn al decennialang verantwoordelijk voor de aanleg en het beheer van de energie-infrastructuur. Met de verandering naar een duurzame, meer decentrale energievoorziening ontstaan nieuwe vragen in het verdelen van ruimte, sturing op energiegebruik en lusten en lasten. Hierin heeft de gemeente een sterke verantwoordelijkheid. Deze verandering is ingegeven vanuit een brede maatschappelijke beweging, vertaald in Europese en nationale wet- en regelgeving en de verantwoordelijkheid van gemeenten voor ruimtelijk beleid, energiearmoede, verduurzaming en hoeder van de openbare ruimte.

De energietransitie is één van de grootste verbouwingen van de stad in decennia. Het hoort bij de kerntaak van de gemeente om op een dergelijk verbouwing met grote ruimtelijke, sociale en financiële impact te sturen. Onze inzet als gemeente bepaalt of we onze musea, zwembaden, buurthuizen, sportfaciliteiten en andere publieke voorzieningen kunnen verduurzamen. De inzet van ons als gemeente bepaalt of en hoe intensief we onze bewoners helpen, en of we de mogelijkheden voor groei van bedrijven, hun verduurzaming en daarmee ook het vestigingsklimaat positief beïnvloeden. Daarom hebben we in New Energy Made in Arnhem (NEMiA) in 2020 al gekozen om regie te voeren op de Arnhemse energietransitie. EvA bouwt daarop voort en zal dit intensiveren. Zo maken we actief werk van een eerlijke energietransitie voor alle Arnhemmers.

Rollen van de gemeente

Onze actieve regierol is ingegeven vanuit onze brede maatschappelijke verantwoordelijkheid die we voelen voor onze stad. Daarnaast hebben we ook een aandeel in de stad, in verschillende rollen in. Zo zijn we gebouweigenaar, vergunningverlener, financier van schoolgebouwen en ondersteunen en stimuleren we initiatieven van bewoners. De rol die we innemen en onze inzet verschilt per situatie. Tabel 1 geeft een overzicht van de rollen die de gemeente kan innemen. Voor een goede uitvoering van onze rol in de energietransitie is het van belang de juiste rolneming te bepalen. Voor onszelf en voor de partijen met wie we samenwerken, is het steeds van belang dat we tijdig helder zijn over onze rol. Ook als deze in de tijd verandert.

We nemen bewust de rollen aan die passen bij onze visie, waarden en ontwerpprincipes (zie hoofdstuk 2) en die bijdragen aan een eerlijke energietransitie in Arnhem. Daarnaast zijn beschikbaarheid van financiële middelen, capaciteit, draagvlak en urgentie bepalend voor onze rol. De manier waarop we onze rollen invullen, heeft vervolgens invloed op het tempo, de richting, daadkracht en financiële bijdragen van de gemeente in de energietransitie.

Onze rol in de uitvoering

In het energietransitieplan – de volgende fase van EvA – werken we de mogelijke energieoplossingen uit per buurt. Daaruit volgen concrete projecten en investeringen in onze (stedelijke) energie-infrastructuur, zoals warmte- en koudenetten aanleggen en energieopslag realiseren. Voor elk project kiezen we opnieuw en bewust onze rol en in welke mate we erin deelnemen. De vorm van deelneming staat beschreven in de aan de gemeenteraad ter vaststelling aangeboden startnotitie ‘Randvoorwaarden en beslisboom bij rolneming door de gemeente Arnhem in de energietransitie’, van 11 maart 2025. De startnotitie richt zich op de rolneming van de gemeente in concrete projecten. EvA – en dit koersdocument – gaat over de overkoepelende richting die we aan de Arnhemse energietransitie geven en over duidelijkheid scheppen over de verschillende rollen die de gemeente kan innemen.

Tabel 1. Overzicht rollen van de gemeente in de energietransitie

Rol	Kernfunctie	Voorbeelden van taken en activiteiten
Regisseur	Afstemmen en coördineren	Regie op elektriciteitsnetverzwaring warmtetransitie, wijkuitvoeringsplannen, bijeenbrengen belanghouders, locaties voor elektriciteitsnet en warmtenetverzwaringen
Initiatiefnemer	Projecten starten of aanjagen	Haalbaarheidsonderzoeken, collectieve zonnedaken, energiecoöperaties ondersteunen
Beleidsmaker	Wet- en regelgeving toepassen of aanpassen	Bestemmingsplannen, energie-eisen, duurzaamheid in aanbesteding
Gebouweigenaar	Gemeentelijk vastgoed verduurzamen	Isolatie, zonnepanelen, energiemanagement, scholen en gemeentekantoren verduurzamen
Facilitator	Ondersteuning en kennisdeling bieden	Energiescans subsidiëren, bewonersavonden, procesbegeleiding, investeringssubsidies, fondsen en -leningen
Investeerder	Financieel bijdragen of risico's delen	Laadpleinen, seizoensopslag, warmtenetten, fondsen, garantstellingen voor projecten
Samenwerkingspartner	Regionale en lokale samenwerking versterken	RES, samenwerking met corporaties, bedrijven en bewoners
Belangenbehartiger	Public affairs	Knelpunten bij relevante partijen (zoals Liander, rijksoverheid, ACM) onder de aandacht brengen met onderbouwing waarom het de energietransitie voor bewoners en bedrijven blokkeert
Crisismanager	Bewaken openbare orde	Inspringen bij calamiteiten, zoals lange stroomstoring

Bijlage 1.

Evaluatie Transitievisie Warmte

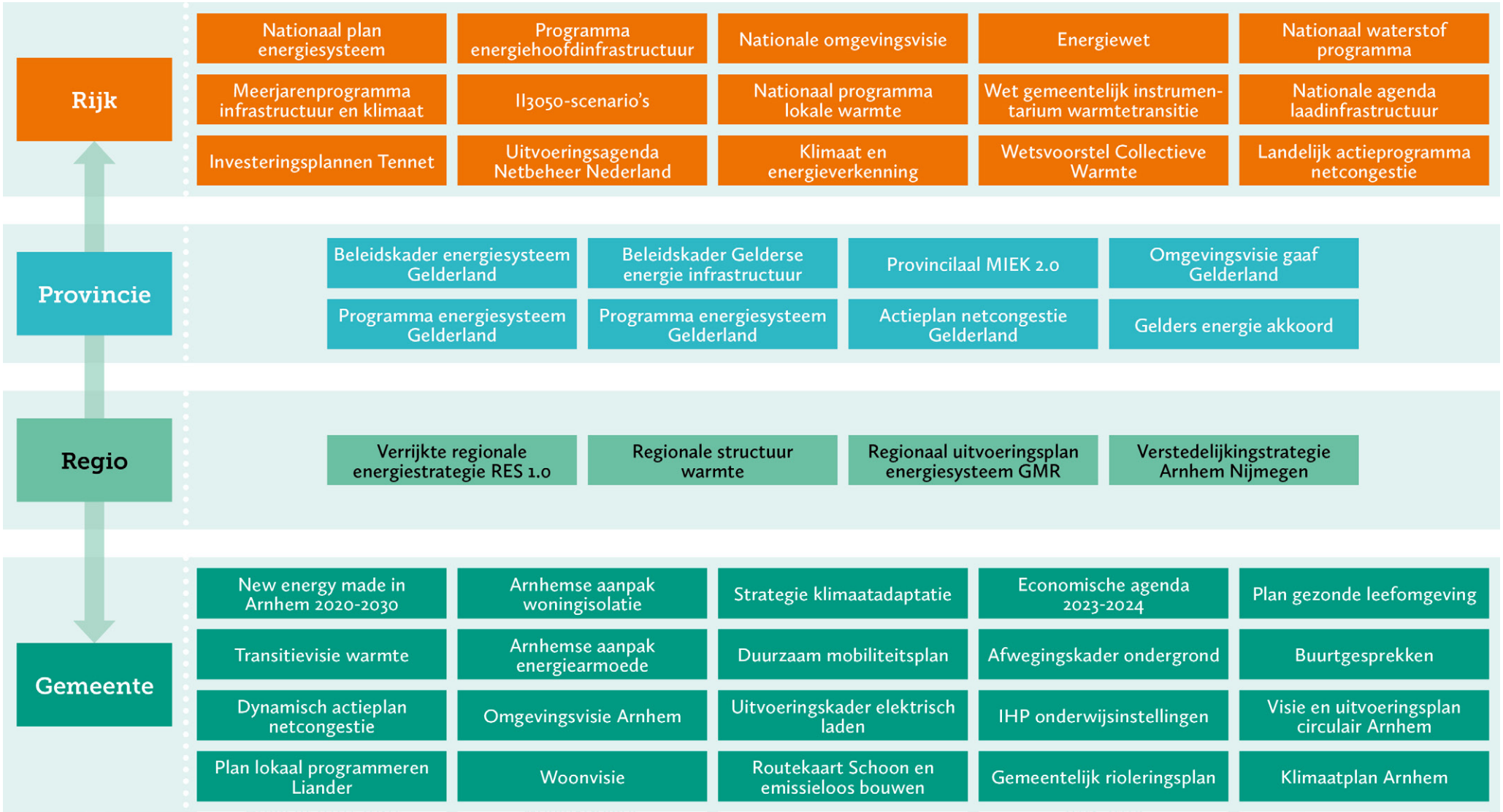
Opgenomen in een apart document.

Bijlage 2.

Samenhang nationaal, regionaal en lokaal beleid en programma's

EvA raakt aan en heeft samenhang met beleidsontwikkeling en programma's op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Figuur 9 geeft hiervan een overzicht. De tabellen daarna geven hierop een verdieping en verduidelijken de relatie met EvA.

Figuur 9 Overzicht raakvlakken EvA met nationaal, regionaal en lokaal beleid en programma's

Nationaal

Bron	Opgesteld door	Status	Input voor EvA
Nationaal plan energiesysteem (NPE)	Rijk	Visie	Het NPE is de kabinetsvisie voor het energiesysteem tot 2050 en geeft vijf richtinggevende keuzes: • Maximaal inzetten op het aanbod van duurzame energie en energie-infrastructuur. • Besparen als belangrijke hoeksteen van het energiebeleid. • Schaarse energie en infrastructuur worden ingezet waar dit het meest nodig is vanuit het systeemperspectief. • Sterke internationale samenwerking en maximaal verbonden energiesysteem. • Samen sturen met burger en bedrijven. Ruimte voor participatie en initiatief.
Programma energie-hoofdinfrastructuur (PEH)	Rijk	Kader	Het PEH wijst de ruimte aan die nodig is voor de energiehoofdstructuur van nationaal belang. Het gaat over hoogspanningskabels, buisleidingen en plekken voor de opslag en conversie van energie. HET PEH levert: • Overzicht van geactualiseerde ruimtelijke reserveringen voor grootschalige elektriciteitsopwekking, hoogspanningsverbindingen en buisleidingen. • Ontwikkelrichtingen voor de hoofdinfrastructuur van 2050, zoals hoogspanningsinfrastructuur, grootschalige conversie, buisleidingen en opslag. • Generieke beleidsuitspraken, waaronder ruimtelijke randvoorwaarden voor de energie-infrastructuur.
Nationaal programma regionale energiestrategie (RES)	Rijk	Ondersteunings-programma	Het doel van het RES-proces is 35 TWh grootschalig hernieuwbare elektriciteit (zon en wind) opwekken op land in 2030. Daarbij vindt op regionaal niveau een afweging plaats op basis van maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak, de impact op het net en de kosten daarvan, en de ruimtelijke inpassing.
Klimaat- en energieverkenning (KEV)	Rijk	Monitor	Eenmaal per jaar moet de KEV op duidelijke en integrale wijze verslag doen van de volle breedte van het gevoerde klimaat- en energiebeleid en de verwachte effecten daarvan.
Nationale omgevingsvisie (Het programma NOVEX en Programma Mooi Nederland. Vormen samen nationaal ruimtelijk beleid)	Rijk	Visie	NOVEX: • Voorrang geven aan meervoudig ruimtegebruik. • Gebiedskenmerken centraal stellen. • Voorkomen dat we problemen en lasten afwentelen op generaties na ons of op andere gebieden. • Programma Mooi Nederland: • Clusters van grootschalige bedrijfsvestigingen: kansen/onmogelijkheden om clustering van bedrijfsvestigingen op de juiste plekken vanuit de netwerken voor economie en energie te realiseren. • Energienetwerken: op zoek naar meervoudig ruimtegebruik in gebieden waar de energiehoofdinfrastructuur grote gevolgen heeft en kijken hoe we de regionale en lokale transities met kwaliteit kunnen vormgeven.

Meerjarenprogramma infrastructuur energie & klimaat (MIEK)	Rijk e.a.	Kader	• Het MIEK is een programma van nationale energie- en grondstoffeninfrastructuurprojecten die bijdragen aan de klimaattransitie. • De Cluster Energie Strategieën (CES) bieden de basis voor projecten in het MIEK. • In en rondom Arnhem liggen verschillende CES-cluster-6-gebieden. • De beoogde landelijke waterstofinfrastructuur loopt langs Arnhem.
Uitvoeringsagenda netbeheerders	Netbeheer Nederland	Lobby	De uitvoeringsagenda focust op drie sporen: • Focus op de infrastructuurverbouwing: met vergunningenfabrieken, ruimtelijke doorzettingsmacht en wijk-voor-wijkaanpakken. • Sturende energieplanologie: maak energie sturend in planologie. Kijk bij het maken van plannen altijd naar de energie-infra. Maak het mogelijk voor netbeheerders om plannen af te keuren die van de energievisie afwijken. Maak samen met overheden structurerende keuzes. Laat het first-come-first-serve-principe los. • Flexibiliteit wordt de norm: accu's gebruiken alleen flexibele capaciteit, sturing van laadpalen en warmtepompen. Maak restcapaciteit beschikbaar voor flexibele klanten. Verplicht net-bewust laden en aftoppen van zon-op-dak.
Nationaal waterstof programma	Rijk	Visie	• In het Klimaatakkoord is afgesproken om gezamenlijk aan een waterstofprogramma te werken. • De routekaart waterstof bevat doelen, acties en randvoorwaarden voor 2025, 2030 en >2030 op onder meer de thema's productie, import, infrastructuur, opslag en toepassingen.
Nationaal programma lokale warmte	Rijk	Ondersteunings-programma	• In 2030 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen verduurzaamd of aardgasvrij. • In 2050 is elk gebouw aardgasvrij. • Eerst de energievraag verminderen, de overgebleven energievraag invullen met duurzame warmtebronnen. • Gemeenten hebben de regierol in de lokale warmtetransitie.
Landelijk actieprogramma netcongestie (LAN)	Rijk, netbeheerders	Uitvoeringsplan	Het LAN toont maatregelen die nodig zijn om sneller netten aan te kunnen leggen en de beschikbare netcapaciteit zo goed mogelijk te laten aansluiten op de vraag naar elektriciteitstransport. Ook met aanpassingen en forse investeringen hebben we de komende jaren rekening te houden met netschaarste. Het LAN heeft drie doelen: • Sneller realiseren van netuitbreidingen. • Sturen op betere benutting van het net met onder meer regelgeving, contractvormen en nettarieven. • Flexibele capaciteit vergroten met publiek-private acties voor slimme oplossingen.
Nationale agenda laadinfrastructuur (NAL)	I&W, VNG, IPO, netbeheerders, Nationaal kennis-platform laad-infrastructuur	Uitvoeringsplan en ondersteunings-structuur	• De NAL is een beleidsagenda, met ambities en beoogde acties. • Hoofdambitie is dat laadinfrastructuur geen drempel vormt bij de uitrol van elektrisch vervoer. • De NAL biedt ook een Prognose laadinfrastructuur.

Klimaatwet	Rijk	Wet	De Nederlandse klimaatdoelen zijn vastgelegd in de nationale Klimaatwet. Behalve de klimaatdoelstellingen beschrijft de Klimaatwet ook het beleidskader rond de klimaatdoelstellingen. Er zijn drie beleidsinstrumenten opgenomen: het vijfjaarlijkse Klimaatplan, de tweejaarlijkse Voortgangsrapportage en de jaarlijkse Klimaatnota.
Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw)	Rijk	Wet	De geplande inwerkingtreding is januari 2025. Via deze wet kunnen gemeenten – na een zorgvuldige procedure – gebieden aanwijzen waarin op een door hen uitgestippeld tijdspad het gasnet vervangen wordt door een duurzaam alternatief. Met de wet krijgen gemeenten een aanwijsbevoegdheid: • De mogelijkheid gebieden aan te wijzen die voor een bepaalde datum overgaan op een duurzaam alternatief voor aardgas. Dit leggen zij vast in het omgevingsplan. Dat geeft inwoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen, verhuurders en netbeheerders duidelijkheid over het tijdspad. • De wet geeft de kaders voor de uitvoering door gemeenten. Zo moet de gemeente rekening houden met de betaalbaarheid van de aanpak en moet participatie hebben plaatsgevonden. Ook moet er een redelijke termijn zitten tussen het aanwijzen van een gebied en het daadwerkelijk overgaan op de duurzame warmtebron. De richtlijn hiervoor is acht jaar. • Ook zorgt de wet voor een zorgvuldig juridisch kader: het warmteprogramma krijgt een juridische status onder de Omgevingswet. Gemeenten worden verplicht om elke vijf jaar het warmteprogramma (voorheen transitievisie warmte) te herijken. Ook kan het Rijk specifieke instructieregels stellen voor de inhoud van dit programma.
Wetsvoorstel collectieve warmte (Wcw)	Rijk	Wetsvoorstel	• De geplande inwerkingtreding is januari 2025. Gemeenten krijgen met het wetsvoorstel collectieve warmte (Wcw) de regie in de ontwikkeling van warmtenetten. In de Wcw is opgenomen dat warmtebedrijven voor de levering van warmte een publiek meerderheidsbelang krijgen of in handen komen van een warmtegemeenschap.
Energiewet	Rijk	Wet	• Op 10 december 2024 is de energiewet aangenomen door de tweede kamer. Deze wet gaat in vanaf 1 januari 2026. De Energiewet vervangt de verouderde elektriciteitwet en gaswet. • De belangrijkste effecten van de nieuwe Energiewet: meer mogelijkheden om netaansluitingen te delen, meer keuze uit dynamische energiecontracten, meer mogelijkheden voor mensen en bedrijven om zelf actief te worden op de energiemarkt (bijvoorbeeld via energiegemeenschappen), de juridische mogelijk om energie op te slaan en te delen, en dat de vergoeding bij teruglevering niet negatief mag zijn.
Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)	Rijk	Wet	• In het Bkl staan verplichte instructies vanuit het Rijk die de gemeente in het omgevingsplan moet doorvoeren. • Gemeenten moeten voldoende ruimte reserveren in het omgevingsplan voor de opwekking en het transport van energie (artikel 5.157 tot en met 5.159, Bkl). Bijvoorbeeld ruimte voor hoogspanningskabels. • In de Omgevingsregeling staat de exacte begrenzing die de gemeente moet overnemen in het omgevingsplan.

Provinciaal en regionaal

Bron	Opgesteld door	Status	Input voor EvA
Beleidskader energiesysteem Gelderland (& Programma energiesysteem Gelderland)	Provincie	Vastgesteld	Strategische doelen: • Klimaatdoelen behalen, mogelijk maken van de woningbouwopgave en bedrijvigheid, leveringszekerheid waarborgen, zuinig omgaan met schaarse ruimte. • Sturing via investeringsplannen netbeheerders en via de (experimenteerruimte van de) omgevingswet. Maar ook sturing van het gebruik van de fysieke ruimte via projectbesluiten, aanbestedingen, subsidieregelingen en kennisdeling. • Hoofdprincipe: energie wordt medesturend voor de inrichting van Gelderland. • Leidende principes: we besparen zo veel mogelijk energie, we organiseren het energiesysteem zo veel mogelijk decentraal, we zetten in op een diverse energiemix.
Omgevingsvisie Gaaf Gelderland	Provincie	Visie Vastgesteld door PS 2018	• Het document beschrijft de visie voor een duurzaam, verbonden en economisch krachtig Gelderland, met zeven ambities onder meer voor de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. • In 2050 Gelderland klimaatneutraal. Daarvoor: stellen we Regionale energiestrategieën op, verbinden we de energieopgave met andere vraagstukken en creëren we innovatieruimte.
Verstedelijkingsconcept Arnhem/Nijmegen (NOVEX)	Rijk, provincies, regio's en gemeenten	Vastgesteld	NOVEX: aparte aanpak voor 16 gebieden, waaronder het verstedelijkingsconcept voor Arnhem/Nijmegen Foodvalley. Er zijn geen conflicten tussen de RES en het verstedelijkingsconcept, de uitgangspunten sluiten op elkaar aan. Het gebied is interessant voor PV-opwek.
Gelders Energieakkoord	Provincie	Vastgesteld	2024: 20 procent van het energieverbruik wordt duurzaam opgewekt; 2030: 55 procent minder emissie van broeikasgassen dan in 1990; 2050: 100 procent minder emissie van broeikasgassen.
Beleidskader Gelderse energie-infrastructuur (GEIS)	Provincie	Beleidskader	De realisatie van energie-infrastructuur versnellen, energie-infrastructuur programmeren in relatie tot ruimtelijke-economische ontwikkelingen, slimme regionale energieoplossingen uitwerken.

Actieplan netcongestie Gelderland	Provincie, TenneT en Liander	Uitvoeringsplan	Via Energyboard Gelderland, maatregelenpakket met betrokkenheid van partijen (2024): • Congestiemanagement en technische ingrepen: Het plan bevat maatregelen zoals het bevorderen van hybride warmtepompen, slimme laadpalen voor elektrische voertuigen, netbewuste woningbouw, en tijdelijke regelbare energieopwekking. • Flexibele energieopwekking: Het inzetten van tijdelijke regelbare energiebronnen, zoals gasgestookte generatoren, wordt toegepast in gebieden waar de netbelasting het hoogst is. • Netbewust bouwen en laden: Het actieplan streeft naar netbewuste woningbouw en het verbeteren van laadinfrastructuur om piekbelastingen te verminderen.•Samenwerking en gezamenlijke aanpak: provincies, netbeheerders en ministeries werken samen om de capaciteit van het elektriciteitsnet te verbeteren en de energietransitie te ondersteunen.
PMIEK 1.0 (2023) PMIEK 2.0 (in voorbereiding)	Provincie	Afwegingskader en prioritering	• Het PMIEK is gericht op projecten die voldoen aan de twee uitgangspunten voor de provinciale inzet in het energiesysteem zoals vastgelegd in het beleidskader GEIS: provinciaal belang en energiedragers die duurzaam opgewekt kunnen worden. • Het betreft voor deze versie van het PMIEK energie-infrastructuurprojecten die reeds gepland zijn en van provinciaal belang zijn. Het gaat daarnaast ook om projecten die noodzakelijk zijn voor het realiseren van het energiesysteem van de toekomst, op basis van verwachte en gewenste ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Het PMIEK krijgt elke twee jaar een update.
Verrijkte RES 1.0	Groene Metropoolregio (GMR) en 16 gemeenten	Kader In procedure bij alle besturen (nov 2024)	• 6 gemeenten, de provincie Gelderland, drie waterschappen en netbeheerder Liander werken in deze regio samen aan een Regionale energiestrategie (RES). De RES 1.0 is vastgesteld in 2021. • De afspraken uit de RES worden vertaald naar omgevingsbeleid. Hiervoor is in 2023 een milieueffectrapportage (plan-MER) uitgevoerd. • In de RES 1.0 is afgesproken dat de metropoolregio Arnhem Nijmegen 1,62 TWh duurzame elektriciteit bijdraagt voor 2030 aan de nationale opgave. • Voor het bod uit de RES 1.0 is een afwegingskader opgesteld en zijn de volgende criteria opgenomen: ruimtelijke kwaliteit in relatie tot de opgave, het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak, de energieopbrengst en kostenefficiëntie (systeemefficiëntie) van de maatregelen. Er is ook gekeken naar kansen om de energieopgave te combineren met andere geplande of gewenste ingrepen in het landschap, de zogenaamde integraliteit (koppelkansen). Tot slot is de kansrijkheid van grootschalige opwekking van zon- en windenergie getoetst aan belemmerend beleid rond bijvoorbeeld natuur, defensie, veiligheid.
Regionale structuur warmte	GMR en 16 gemeenten	Kader	De Regionale structuur warmte brengt de vraag naar, het aanbod aan en de infrastructuur van warmte in kaart. Het is onderdeel van de RES.

Regionaal uitvoeringsplan energiesysteem Groene Metropoolregio	GMR en 16 gemeenten	Kader	Het Regionaal uitvoeringsplan energiesysteem is opgebouwd uit vier programmalijnen: • Netbewuste nieuwbouw. • Netbewuste warmtetransitie van de bestaande bouw en glastuinbouw. • Koppeling van vraag en aanbod en buffering van energie in de regio. • Efficiëntere inzet van grootschalige opwek.

Lokaal

Bron	Opgesteld door	Status	Input voor EvA
Plan lokaal programmeren (inclusief prioriteitenlijst Liander)	Liander	Ambtelijk document, nog dynamisch	Het Plan lokaal programmeren Liander richt zich op het verbeteren van de netcapaciteit voor de energietransitie in Arnhem. De prioriteitenlijst toont welke buurten prioriteit hebben voor het plaatsen van trafo's. • Netbewust ontwikkelen: Focus op buurtaanpak voor de uitbreiding van het elektriciteitsnet, met doel van 40 middenspanningsruimtes per jaar en gezamenlijke identificatie van prioritaire buurten.•Samenwerking en afstemming: Coördinatie tussen verschillende initiatieven, zoals warmteoplossingen en elektrisch vervoer, en afstemming op netkwaliteit en netontwerpen per buurt. • Efficiëntie en urgentie: Tijdige netuitbreiding en focus op het voorkomen van inefficiënte tijdelijke oplossingen, met prioriteit voor urgente buurten.
Buurtaanpak Liander	Liander	Werkafspraken in de maak	Omdat Liander zo snel mogelijk aan de slag wil met de 'buurtaanpak', verkennen we in welke buurten we al met voldoende zekerheid aan de slag kunnen en hoe het energiesysteem er daar uit komt te zien. Het doel is om via de buurtaanpak circa 40 middenspanningsruimtes per jaar bij te plaatsen.
Routekaart schoon en emissieloos bouwen (SEB)	Gemeente	Vastgesteld door college 2024	• De Arnhemse routekaart 2024 en het convenant SEB hebben tot doel de uitstoot van kooldioxide, fijnstof en stikstofoxiden te verlagen. Met de routekaart wordt een meerjarenperspectief gegeven aan de aannemers die werken voor Arnhem. • Toont de minimale emissie-eisen voor mobiele werktuigen en logistiek in de bouw. Vanaf 2035 wordt voor bijna alle categorieën 100 procent zero-emissie geëist. Dit betekent een grote elektriciteitsvraag in de uitvoeringsfase (en een grotere vraag naar bouwaansluitingen en (mobiele) accusystemen).
Klimaatplan Arnhem (energiemanagementplan in het kader van de CO_2-prestatieladder)	Gemeente	Vastgesteld	• Onze uiteindelijke ambitie is een energie- en klimaatneutrale gemeentelijke organisatie. • Ambitie: in 2026 70 procent CO_2-reductie en in 2030 85 procent CO_2-reductie vergeleken met 2018.

Visie circulaire economie Arnhem	Gemeente	Vastgesteld	• Circulaire transitie door innovatie en samenwerking: bedrijven stimuleren om te innoveren en grondstoffen slim te gebruiken, gericht op een volledig circulaire economie in 2050. • Afvalreductie en hergebruik: nieuw grondstoffenverbruik vermijden door de levensduur van producten te verlengen en door efficiënt grondstoffenverbruik, hergebruik en recycling. De doelstelling is om restafval per inwoner in 2025 ruim onder de 100 kg te houden door verbeterde afvalscheiding en recycling. • Circulair inkoopbeleid en gemeentelijke rol: we passen het principe 'circulair tenzij' toe in gemeentelijke inkoop en aanbestedingen, met de gemeente als voorbeeld door eigen vastgoed circulair te verduurzamen en circulair te bouwen. • Slim ruimtegebruik en circulair bouwen: leegstaand vastgoed benutten voor transformatie en circulair bouwen binnen de bestaande stad, waardoor grondstoffenverbruik en de noodzaak voor nieuwe bouwlocaties geminimaliseerd worden.
Strategie klimaatadaptatie	Gemeente	Vastgesteld door raad 2021	• Klimaatbestendige stad ontwikkelen: verdichting combineren met klimaatadaptatie door 10 procent minder verharding te realiseren en meer groen en water toe te voegen. Bij nieuwbouw en renovaties de omgeving waterbestendig maken en openbare ruimte inrichten voor opvang van extreme regenval. • Weerbaarheid tegen klimaatverandering vergroten: Negatieve effecten van hitte, droogte en wateroverlast verminderen door gerichte ruimtelijke aanpassingen en slimme integratie van klimaatadaptieve maatregelen met andere stedelijke ambities zoals biodiversiteit en leefbaarheid. • Integraal en gebiedsgericht aanpakken: kwetsbaarheden in kaart brengen, risicodialogen voeren, koppelkansen benutten bij nieuwe ontwikkelingen. Werken met een uitvoeringsagenda en gebiedsgerichte strategieën om adaptieve maatregelen effectief te implementeren. • Samenwerking en bewustwording stimuleren: inwoners, Rijkswaterstaat, en waterschappen betrekken bij plannen om waterveiligheid te verbeteren en bewustwording te vergroten over de impact van klimaatverandering op de stad en haar bewoners.
Economische agenda 2021-2025	Gemeente	Vastgesteld door college 2022	• Grenzen en verantwoordelijkheden respecteren: economische groei ondersteunt maatschappelijke transities, respecteert planetaire grenzen en wordt bijgestuurd als deze grenzen worden overschreden. • Inclusieve werkgelegenheid en economische veerkracht: werkgelegenheid bevorderen via (om)scholing, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Economisch herstel en groei stimuleren na de Covid-19-crisis door ondernemers te ondersteunen en sterke sectoren te versterken. • Klimaatneutraliteit en innovatie als motoren: de energietransitie en circulaire economie bieden kansen voor innovatie, nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid. Investeer in research, startups, en cross-sectorale innovaties om economische en maatschappelijke uitdagingen aan te pakken. • Integrale en duurzame stedelijke ontwikkeling: economische groei combineren met duurzaamheidsdoelen en behoud van de groene omgeving. Ruimtelijke functies zoals wonen, werken en recreatie afstemmen in de Omgevingsvisie, met focus op innovatie en leefkwaliteit.

IHP Onderwijsinstellingen	Gemeente	Kader Raad 2024	• Duurzame kansen benutten: bij renovatie en nieuwbouw staan energie-efficiëntie, biodiversiteit, klimaatadaptatie en circulariteit centraal, met ambitieuze maar haalbare doelen. • Samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid: gemeente en schoolbesturen werken samen aan duurzame doelen en delen verantwoordelijkheden, inclusief financiële bijdragen voor verduurzamingsstappen zoals van BENG naar ENG. • Klimaatadaptatie en biodiversiteit integreren: projecten zijn gericht op hittestressreductie, waterbeheer, vergroening en natuurinclusief ontwerpen, met ruimte voor extra investeringen waar nodig. • Circulair bouwen met toekomstgericht ontwerp: schoolgebouwen voldoen aan strikte circulaire bouwnormen (MPG ≤ 0,5) en vrijwillige renovatiestandaarden (energielabel A+++), waarmee ze voorbereid zijn op toekomstige verplichtingen en langdurige duurzaamheidsprestaties garanderen.

Bijlage 3.

Bouwstenen Arnhemse energiesysteem

Onderstaande tabellen geven een overzicht van de bouwstenen voor energiebronnen en energieopslag. Groen (dat kan), oranje (ja, tenzij) en rood (dat past ons niet) geven de mate aan waarin deze bouwstenen passen bij onze waarden en ontwerpprincipes, op basis van de kennis van nu.

Energiebron	Installatie	Schaalniveau	Energiedrager	TRL[10]	Beschrijving	Toelichting
Aquathermie	Warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte	9: Technisch en commercieel gereed	Water via warmtewisselaar, waarbij warmte wordt onttrokken aan het rivierwater en overgedragen aan een warmtepomp. De warmtepomp verhoogt deze warmte naar een geschikt niveau voor gebouwverwarming of industriële processen. Het afgekoelde water wordt daarna teruggevoerd naar de rivier.	Bewezen techniek, in combinatie met Arnhemse ligging aan water
Bodem (gesloten systeem) geothermie	Verticale bodemlus + warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een vloeistof circuleert door buizen in de bodem (50/200 meter diep) en neemt daar warmte op (of geeft die af). De warmtepomp verhoogt de temperatuur voor verwarming of verlaagt deze voor koeling. Er is geen direct contact met grondwater.	Bewezen techniek, op veel plekken in Arnhem toepasbaar behalve bij leemlagen
Water IJssel	Waterkracht-centrale	middel (wijk, groot bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	De stroming van het rivierwater wordt gebruikt om turbines aan te drijven. Omdat de IJssel een relatief langzame stroming heeft, worden vaak speciale waterkrachtwerken nodig. Het is een kleinschalige oplossing en complex met het waterschap en Rijkwaterstaat.	Bewezen techniek, IJssel stroom snel genoeg
Geothermie (HT/MT)	Warmtewisselaar	middel (wijk, groot bedrijf)	Warmte	9: Technisch en commercieel gereed	Het onttrekken en opslaan van warmte een diepte van meer dan 500m. Warm water van 40–120 °C wordt omhoog gepompt via een productieput. Via een warmtewisselaar wordt de warmte overgedragen aan een warmtenet of industriële installatie.	Bewezen techniek, bodemonderzoek bij Elst laat potentiële bron zien (ca. 2500 Arnhemse woningen)
Water riolering, Riothermie (TEA)	Warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte	9: Technisch en commercieel gereed	Warmte onttrekken aan rioolwater. Het water stroomt langs een warmtewisselaar, waarbij warmte wordt onttrokken en overgedragen aan een warmtepompsysteem. De warmtepomp verhoogt de temperatuur om gebouwen of processen te verwarmen.	Bewezen techniek, geschikt voor kleinschalige toepassing op specifieke locaties.

10 Technology Readiness Level

Energiebron	Installatie	Schaalniveau	Energiedrager	TRL	Beschrijving	Toelichting
Wind	Windturbine	groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Zeer efficiënte manier om hernieuwbare energie op te wekken. Een nieuwe windturbine heeft een opgesteld vermogen van ca. 4-5 MW.	Bewezen techniek, afhankelijk van landschappelijke inpassing.
Wind en zon	Windturbine voor verticale luchtstroom	groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Het gaat om hoge gebouwen én PV opwek met luchtkoeling, Ibis Powernest.	Bewezen techniek, aangetoond rendabel voor 10 hoogste gebouwen van Arnhem.
Zon	Zonnepaneel op overkapping; vaak parkeerplaats	groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een zonnepaneel zet zonlicht om in elektriciteit via het fotovoltaïsche effect. Het is een zeer efficiënte manier om hernieuwbare energie op te wekken. Een nieuw zonnepaneel levert 300-350 kWh per jaar op	Bewezen techniek, grootschalig toegepast en zeer efficient.
Zon	Zonnepaneel op dak	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een zonnepaneel zet zonlicht om in elektriciteit via het fotovoltaïsche effect. Een paneel op dak maakt multifunctioneel ruimtegebruik mogelijk. Een nieuw zonnepaneel levert 300-350 kWh per jaar op.	Bewezen techniek, grootschalig toegepast en zeer efficiënt.
Zonthermie	Zoncollector	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte	9: Technisch en commercieel gereed	Een PVT-zonneboiler combineert een zonnepaneel en een zonnecollector in één systeem. Het zonnepaneel wekt elektriciteit op uit zonlicht, terwijl de geïntegreerde zonnecollector warmte opvangt om. Het is nadeel is de lange terugverdientijd.	Bewezen kansrijk voor Arnhem, mogelijk in combinatie met PV.
Zon op gevel	Zonnepaneel op gevel	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een zonnepaneel zet zonlicht om in elektriciteit via het fotovoltaïsche effect. Een paneel op de gevel maakt multifunctioneel ruimtegebruik mogelijk. Een nieuw zonnepaneel levert 300-350 kWh per jaar op en is minder efficiënt dan een paneel op dak.	Bewezen techniek, hoge opbrengst en kansrijk voor hoogbouw.

Biomassa	Pyrolyse biomassa	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Biochar (vaste koolstof)	8: Product is compleet operationeel	Biomassa pyrolyse is een thermochemisch proces waarbij organisch materiaal wordt verhit zonder zuurstof. Hierdoor ontstaan bio-olie, synthetisch gas en biochar. Deze producten kunnen worden gebruikt als brandstof of grondstof voor industriële toepassingen. De meest geschikte toepassing is vlak bij een fabriek die vol/continue warmte kan afnemen. Bij dit proces komt geen CO_2 vrij.	Techniek in de praktijk toegepast in o.a. Duitsland en Scandinavië, kansrijk alternatief voor grote gasverbruikers.
Water Riool-waterzuivering-installatie (TEA)	Warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude Elektriciteit	8: Product is compleet operationeel	Bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI) wordt relatief warm afvalwater gebruikt als warmtebron. Het water stroomt langs een warmtewisselaar, waarbij warmte wordt onttrokken en overgedragen aan een warmtepompsysteem. De warmtepomp verhoogt de temperatuur om gebouwen of processen te verwarmen.	Techniek in de praktijk toegepast, grootschalige bron. Arnhem heeft twee grote RWZI's vlak bij de stad.
Zonthermie	Zoncollector Asfalt gravel sportvelden (T) Warmtewisselaar/ warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte	8: Product is compleet operationeel	Sportveld functioneert als grote zonnecollector. Onder het veld worden buizen met vloeistof (zoals water of glycol) aangelegd. Overdag warmt de zon het veld op, en de vloeistof op. De opgevangen warmte wordt vervolgens opgeslagen in een bodemopslagsysteem of buffervat en later gebruikt voor bijvoorbeeld gebouwverwarming of warm tapwater. Eventueel i.c.m. een warmtepomp om de temperatuur op te waarderen.	Techniek in de praktijk toegepast, bewezen kansrijk voor Arnhem.
Biomassa	Vergisting	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Groen gas	9: Technisch en commercieel gereed	Biomassa vergisting is een proces waarbij organisch materiaal, zoals mest of gft-afval, in afwezigheid van zuurstof wordt afgebroken door micro-organismen. Hierbij ontstaat biogas, dat gebruikt kan worden als duurzame energiebron. Het restproduct, digestaat, kan dienen als meststof. Als biogas lokaal wordt gemaakt van herbruikbare grondstoffen, afkomstig uit lokale afvalstromen is het een circulair onderdeel van het Arnhemse energiesysteem. Biogas dat niet voldoet aan deze duurzaamheidscriteria wordt niet ingezet in het toekomstbestendige energiesysteem.	Bewezen techniek, kan een duurzaam alternatief zijn voor aardgas mits aan duurzaamheidsvoorwaarden wordt voldaan en het voldoende beschikbaar komt.

Lucht	Warmtepomp buitenlucht	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een luchtwarmtepomp haalt warmte uit de buitenlucht, zelfs bij lage temperaturen. De warmtepomp verhoogt de temperatuur voor verwarming of verlaagt deze voor koeling.	Bewezen techniek, kan duurzaam alternatief zijn mits gebruik wordt gemaakt van hernieuwbare elektriciteit en rekening wordt gehouden met piekgebruik.
Restwarmte (HT/MT)	Warmtewisselaar	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte	9: Technisch en commercieel gereed	HT en MT restwarmte, bijvoorbeeld vanuit zware industrie, kan direct gebruikt worden in een warmtenet, zonder opwaardering. Via een warmtewisselaar wordt de restwarmte overgebracht op een warmtenet.	Bewezen techniek, kan duurzaam alternatief zijn mits afkomstig uit duurzame restwarmtebronnen.
Wind	Urban wind (kleine windmolen	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Kleine windturbines op daken van gebouwen. Arnhem is een windarme stad, kleine turbines zijn relatief duur. Wind op dakhoogte is veel zwakker dan op grote hoogte.	Bewezen techniek, kostbaar voor Arnhem vanwege weinig productiepotentieel.
Zon op land	Zonnepaneel op land (vaak zonneveld)	Goot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een zonnepaneel zet zonlicht om in elektriciteit via het fotovoltaïsche effect. Het is een zeer efficiënte manier om hernieuwbare energie op te wekken. Een nieuw zonnepaneel levert 300-350 kWh per jaar op	Bewezen techniek, inefficiënt grondgebruik. Interessant bij meervoudig grondgebruik.
Zon/Wind	Airconditioner	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een airconditioner onttrekt warmte uit de binnenvlucht en voert deze naar buiten af. Een airconditioner verbruikt veel elektriciteit en is daarom geen wenselijke optie voor koeling.	Bewezen techniek, mits gebruik gemaakt van hernieuwbare elektriciteit en rekening wordt gehouden met piekgebruik.
Zon/Wind + Biomassa	Kraken van groen gas om waterstof te maken.	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Groene/blauwe Waterstof	7: Technisch en commercieel gereed	Het kraken van groen gas (biogas of methaan) is een proces waarbij methaan (CH_4) wordt gesplitst in waterstof (H_2) en koolstof (C) of CO_2. Wanneer het een zuurstofvrije verbranding is komt er geen CO_2 vrij.	Techniek nog in ontwikkeling, kan interessant zijn als lokaal circulair product.
Bodem (gesloten systeem)	Horizontale bodemlussen + warmtepomp	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een vloeistof circuleert door buizen in de bodem (1,5 meter diep) en neemt daar warmte op (of geeft die af). De warmtepomp verhoogt de temperatuur voor verwarming of verlaagt deze voor koeling. Er is geen direct contact met grondwater.	Bewezen techniek, vanwege horizontale bodemlussen grootruimtebeslag.

Houtige biomassa verbranding	Klein (pelletkachel) of groot (centrale)	Klein of groot	Stoom, Warmte en elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Vorm van energie door verbranding van hout c.q. houtachtige materialen. Wordt soms hernieuwbaar genoemd aangezien hout een natuurlijk product is. Kan klein- en grootschalig worden ingezet.	Bewezen techniek, voor grootschalige toepassing hout nodig en stoot vervuilende en ongezonde emissies uit op locatie.
Kernsplijting	Kerncentrale	Groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een kerncentrale wekt elektriciteit op via kernsplijting: in de reactor worden uraniumatomen gesplitst, wat veel warmte oplevert, die stoom opwekt om een turbine en generator aan te drijven	Bewezen techniek, niet duurzaam, schaarste grondstoffen nodig en schadelijk afval.
Zon/Wind	Elektrische CV ketel	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een elektrische cv-ketel verwarmt water door elektrische weerstandselementen die warmte produceren wanneer er stroom doorheen loopt.	Bewezen techniek, hoge elektriciteitsvraag.
Water Rijn	Waterkracht-centrale	middel (wijk, groot bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	De stroming van het rivierwater wordt gebruikt om turbines aan te drijven. Omdat de IJssel een relatief langzame stroming heeft, worden vaak speciale waterkrachtwerken nodig. Het is een kleinschalige oplossing en complex met het waterschap en Rijkwaterstaat.	Bewezen techniek, Rijn stroomt niet snel genoeg
Mechanische druk	Piezo element	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	7: Technisch en commercieel gereed	Elektriciteitsopwekking door mechanische druk (wegdek, voetpaden). Deze opwekmethode is getest, maar is duur en ultra-kleinschalig.	Techniek in ontwikkeling, vooralsnog klein potentieel.
Kernsplijting	Kleine kerncentrale (SMR)	Groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Elektriciteit	6: Demonstratie prototype in operationele omgeving	Een SMR (Small Modular Reactor) is een compacte kernreactor die werkt volgens hetzelfde principe als grote kerncentrales: splijting van uranium levert warmte, die stoom opwekt om een turbine en generator aan te drijven.	Techniek nog in vroeg fase, niet duurzaam, schaarste grondstoffen nodig en schadelijk afval.
Water riolering	Waterturbine	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	6: Demonstratie prototype in operationele omgeving	Kleine waterturbines op plekken waar veel rioolwater bergafwaarts stroomt. Wordt nog nergens in Nederland gedaan.	Techniek nog in vroege fase. Kent hoge kosten en nog niet toegepast.

Energieketen: Opslag

Techniek	Opslagtermijn	Schaalniveau	Energiedrager	TRL	Beschrijving	Toelichting
Batterij Li-Ion	Uren tot dagen	Klein (buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Elektriciteitsopslag in een Li-ion batterij. Geschikt voor korte termijn opslag en snelle netbalancering. Voor opslag van dagen, weken, of maanden zijn li-ion batterijen minder geschikt, i.v.m. de kosten en de kort cyclische opslagmogelijkheid.	Bewezen techniek, noodzakelijk voor korte termijn opslag. Bewuste inkoop met oog voor productie en grondstoffengebruik.
Warm water tank groot (TTES)	Uren, dagen, maanden	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	9: Technisch en commercieel gereed	Warmteopslag in een grote, goed geïsoleerde tank. De temperatuur van het water kan variëren van 30 tot 90 graden Celsius. Bij seizoensopslag zijn het vaak ondergrondse tanks. Als er behoefte is aan warmte, kan het water via een warmtenet naar woningen worden gepompt. Nadeel, het neemt veel ruimte in beslag (lage energiedichtheid).	Bewezen techniek, benodigde ruimte belangrijk aandachtspunt.
Warm water tank klein (TTES)	Uren, dagen, maanden	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	9: Technisch en commercieel gereed	Warmteopslag in een kleine goed geïsoleerde tank. De temperatuur van het water kan variëren van 30 tot 90 graden Celsius. Bij seizoensopslag zijn het vaak ondergrondse tanks. Als er behoefte is aan warmte, kan het water naar de woning worden gepompt. Nadeel, het neemt veel ruimte in beslag (lage energiedichtheid)	Bewezen techniek, benodigde ruimte belangrijk aandachtspunt.
WKO met een open systeem **Winning en infiltratiebronnen + warmtepomp**	Maanden	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Grondwater wordt uit een bron opgepompt en gebruikt om warmte of koude uit te wisselen via een warmtepomp. Daarna wordt het water terug in de bodem gebracht via een retourbron. Het systeem maakt direct gebruik van de temperatuur van het grondwater.	Bewezen techniek, kan grootschalig in Arnhem worden toegepast met uitzondering van gebieden met leemlaag.
Elektrolyse waterstof	Maanden	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Groene waterstof	8: Technisch en commercieel gereed	Elektrolyse van water splitst water (H_2O) in waterstof (H_2) en zuurstof (O_2) met behulp van elektriciteit. Waterstof is enkel een energiedrager, je hebt elektriciteit (van zon of wind) nodig om waterstof te kunnen maken.	Techniek in de praktijk toegepast, heeft markt nodig om rendabel te zijn.

Faseovergang (PCM)	Maanden	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	8: Demonstratie prototype in testomgeving	PCM opslag maakt gebruik van de energie die opgeslagen zit in de vast-vloeibaar fase overgang. De PCM-technologie wordt nog niet op grote schaal commercieel toegepast. Je kunt warmte of koude voor enkele uren tot dagen opslaan.	Techniek in de praktijk toegepast. Heeft specifieke ruimte nodig.
Vliegwiel	Uren, dagen	Klein	Elektriciteit	8: Product is compleet operationeel	Vliegwiel slaat elektriciteit op in kinetische elektriciteit door roterende massa, en kan makkelijk worden ontladen door vliegwiel af te remmen. Techniek geschikt voor piekverbruik op specifieke locaties, zoals een bouwplaats.	Techniek in de praktijk toegepast, alleen voor specifieke toepassingen.
Vaste stof, gesteente of metaal (ETES)	Weken	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	7: Demonstratie prototype in testomgeving	Elektrische energie wordt omgezet in warmte en opgeslagen in een vaste stof, zoals steen, zand, beton of keramiek. Kan dagen tot weken energie opslaan, CESAR is een bekend voorbeeld. Een nadeel is dat het veel ruimte vraagt, evt. kan het ook ondergronds.	Techniek nog in ontwikkeling, zeer interessant voor seizoensopslag van warmte mits voldoende ruimte beschikbaar is.
Thermo-chemische materialen (TCM)	Weken	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	6: Demonstratie prototype in testomgeving	Opslag via chemische reacties die warmte opslaan en later vrijgeven, bijvoorbeeld opslag in zoutkristallen. Is nog niet verder dan pilot fase, er zijn nog geen commerciële projecten.	Techniek nog in vroege fase.
Waterstof (onder druk of vloeibaar)	Maanden	Elk schaalniveau	Moleculen	6: Demonstratie prototype in testomgeving	Waterstof kan worden opgeslagen als gas onder hoge druk, in vloeibare vorm bij zeer lage temperaturen.	Techniek nog in vroege fase. Waterstof opslag is te duur voor seizoensopslag, vereist veel ruimte, niet verder dan demonstratie projecten.
E-boiler	Dagen	Klein (woning, buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Een e-boiler verwarmt water direct met behulp van elektrische weerstandselementen binnenin het boilervat. Er zijn twee soorten e-boilers: heet water en stoom boilers. De boilers zijn flexibel inzetbaar en een mogelijkheid voor mitigatie in netcongestie.	Bewezen techniek, vraag gebruik van hernieuwbare elektriciteit en netbewuste inzet i.v.m. piekvraag.
Druklucht (CAES)	Maanden	Groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Moleculen/ Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Compressed Air Energy Storage (CAES) is een technologie waarbij elektrische energie wordt opgeslagen door lucht samen te persen en deze onder hoge druk op te slaan in ondergrondse cavernes, lege gasvelden of andere drukvaste reservoirs. Arnhem heeft geen geschikte locaties (bijv. zoutcavernes hiervoor).	Bewezen techniek, geen zoutcavernes en grotten in Arnhem die geschikt zijn.

Steentoren	Uren, dagen	Klein (buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	9: Technisch en commercieel gereed	Elektriciteit opslaan door massa omhoog te takelen en wanneer nodig door zakken en weer terug te geven. Er zijn enkel pilot installaties, het systeem lijkt te kostbaar.	Bewezen techniek, te veel ruimte nodig die niet beschikbaar is.
Stuwmeren/ valmeren (PHES)	Maanden	Groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Moleculen	9: Technisch en commercieel gereed	Elektriciteit opslaan door water omhoog te pompen en indien nodig weer naar beneden te laten stromen. Arnhem heeft onvoldoende hoogteverschil en onvoldoende ruimte voor reservoirs. Een valmeer aanleggen is ook niet rendabel (vergt tientallen km2).	Bewezen techniek, te weinig hoogteverschil in Arnhem.
Kuil thermische opslag (PTES)	Maanden	Klein (buurt, klein bedrijf)	Warmte/koude	7: Demonstratie prototype in operationele omgeving	Opslag van warmte in grote gegraven kuilen, die met water worden gevuld; dit wordt in Denemarken op verschillende plekken succesvol. Het vergt echter veel ruimte en kan alleen i.c.m. lage afgifte temperatuur in de woning.	Techniek nog in ontwikkeling. Te veel ruimte vraag voor Arnhem.
Vleibare luchtopslag (LAES)	Maanden	Groot (regio, stad, bedrijventerrein)	Moleculen	7: Demonstratie prototype in operationele omgeving	Liquid Air Energy Storage (LAES) is een technologie waarbij lucht wordt samengeperst en sterk afgekoeld tot een vloeibare toestand (rond –196 °C). Deze vloeibare lucht wordt opgeslagen in goed geïsoleerde tanks. Wanneer energie nodig is, wordt de vloeibare lucht weer verdampt en verwarmd, waarbij het sterk uitzet en onder hoge druk komt. Deze hoge druk drijft vervolgens een turbine aan die elektriciteit opwekt.	Techniek nog in ontwikkeling. Allen kosteneffectief op nationale schaal.
Batterij Redox flow	Uren, dagen	Klein (buurt, klein bedrijf)	Elektriciteit	6: Demonstratie prototype in testomgeving	Een Redox flow batterij is een type batterij waarbij de energie wordt opgeslagen in vloeibare elektrolytoplossingen die door een elektrochemische cel worden gepompt. Voordeel, deze batterij is snel en flexibel in te zetten, bijvoorbeeld voor netbalancering. Daarnaast is deze minder brandbaar dan een Li-ion batterij. Nadeel is, de batterij neemt veel ruimte in (lage energiedichtheid), is duur, en heeft een lagere efficiëntie dan een li-ion batterij.	Techniek nog in vroege fase.
Gesmolten zout/ thermochemisch materiaal (TCM)	Maanden	Elk schaalniveau	Moleculen/ Warmte	6: Demonstratie prototype in testomgeving	Opslag van thermische energie in gesmolten zout bij hoge temperaturen. Geschikt voor seizoensopslag	Techniek nog in vroege fase.

Bijlage 4.

Verklarende woordenlijst

Buurt
Gebiedsniveau waarop we de energietransitie met bewoners en bedrijven vormgegeven. Dit kan afwijken van de CBS-indeling. Ook werklocaties zijn onderdeel van buurten.

Conversie
Het omzetten van energie van de ene vorm naar de andere, zoals elektriciteit naar warmte met een warmtepomp.

Conversieverlies
Energieverlies dat optreedt bij conversie, bijvoorbeeld wanneer elektriciteit wordt omgezet naar warmte of opgeslagen in batterijen.

Energiecultuur
De manier waarop overheden, netbeheerders, bedrijven, bewoners, energieproducenten en andere stakeholders samen werken aan het energiesysteem van de toekomst.

Energiegebied
Een of meerdere buurten met vergelijkbare energiekenmerken waar passende energieoplossingen samenkomen in één aanpak.

Energie-infrastructuur
Fysieke netwerken zoals elektriciteitskabels, warmtenetten, gasleidingen, transformatorstations, opslagvoorzieningen en laadinfrastructuur.

Energiesysteem
Het geheel van opwek, vraag, infrastructuur, opslag, conversie en gebruik van energie in verschillende vormen (elektriciteit, warmte, waterstof, etc.).

Energietransitie
De overstap van fossiele naar duurzame energiebronnen, met als doel een schoon, betrouwbaar en eerlijk energiesysteem.

Handelingsperspectief
Concrete mogelijkheden voor bewoners, bedrijven of gemeente om bij te dragen aan en te handelen binnen de energietransitie.

Klimaatadaptatie
Aanpassingen aan de leefomgeving om de gevolgen van klimaatverandering (zoals hitte, droogte, wateroverlast) op te vangen.

Milieueffectrapportage (MER)
Onderzoek naar de milieueffecten van plannen of projecten, als basis voor besluitvorming.

Netcongestie
Situatie waarin er onvoldoende capaciteit is op het elektriciteitsnet om vraag of aanbod van stroom te transporteren.

Ontwerpprincipe
Een leidend uitgangspunt voor het vormgeven van het energiesysteem, gebaseerd op waarden zoals efficiëntie of lokale opwek.

Plan-MER-plichtig
Een plan waarvoor wettelijk verplicht is om een milieueffectrapport (plan-MER) op te stellen vanwege de verwachte impact.

PV-opwek
Opwek van elektriciteit via zonnepanelen (PV = photovoltaïc).

Stakeholder
Iedereen die betrokken is bij of invloed ondervindt van de energietransitie, zoals bewoners, bedrijven, netbeheerders of overheden.

Startup
Een jonge, innovatieve onderneming met groeipotentie, vaak actief in nieuwe technologie of markten, zoals duurzame energie.

Bijna Energieneutraal Gebouw (BENG)
Bouweisen voor nieuwbouw waarbij gebouwen zeer weinig energie gebruiken en een deel van hun energie zelf opwekken.

Energieneutraal Gebouw (ENG)
Gebouw dat over een jaar gemeten net zoveel (duurzame) energie opwekt als het verbruikt.

Milieuprestatie Gebouwen (MPG)
Maatstaf die de milieubelasting van materialen in een gebouw over de hele levensduur meet.

Werklocatie
Gebieden in de stad waar bedrijven zijn gevestigd, zoals bedrijventerreinen of kantoorlocaties.

Memo

Datum : 26 november 2025

Aan : Raadsleden en fractievolgers

Van : Marion Visser

Betreft : Technische wijziging bijlage 3 Koersdocument

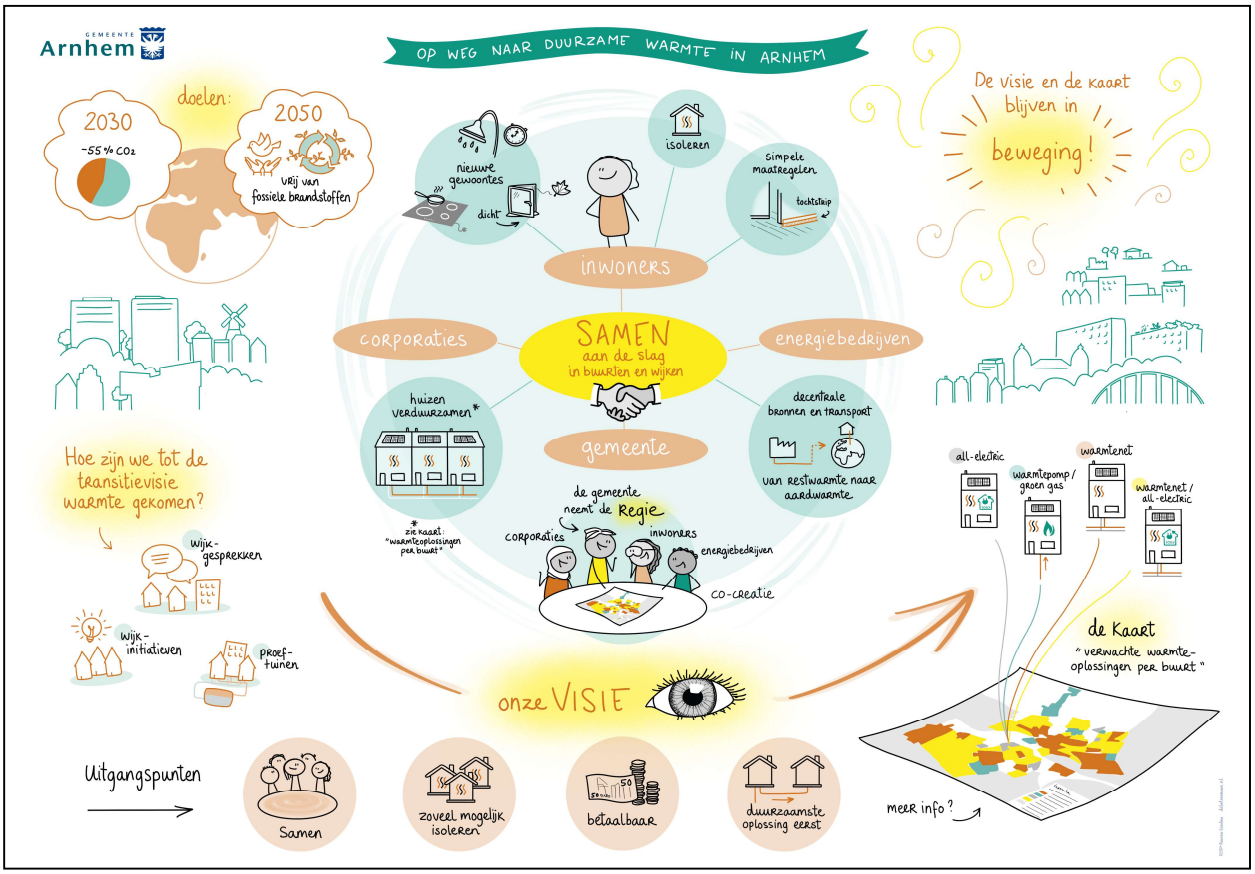
Omdat er een kleine fout in bijlage 3 van het Koersdocument Energie voor Arnhem is ontdekt, is de volgende technische wijziging aangebracht:
Tabel op pagina 50, energiebron wind, onder kopje beschrijving:
Tekst ‘Een nieuwe turbine levert 4-5 MW per jaar op’, is gewijzigd in: ‘een nieuwe windturbine heeft een opgesteld vermogen van ca. 4-5 MW’.

Deze wijziging is opgenomen in het geactualiseerde Koersdocument van 26 november 2025.

Bijlage 1 Koersdocument Energie voor Arnhem

Evaluatie Transitievisie warmte

Arnhem

Inhoud

1. Inleiding ... 2
2. Voortgang op doelen ... 2
3. Evaluatie uitgangspunten ... 3
4. Stand van zaken en geleerde lessen aanpak Transitievisie warmte ... 4
   4.1 Aanpak 10 kansrijke buurten ... 4
   4.2 Haalbaarheid collectief warmtenet in 5 onderzoeksgebieden ... 8
   4.3 Aanpak Arnhem als geheel ... 9
      Aanpak woningisolatie ... 9
      Aanpak energiearmoede ... 10
      Aanpak verduurzamen bedrijven ... 11
      Verkennen en ontwikkelen van duurzame warmtebronnen ... 12
      Onderzoeken rol van gemeente bij het ontwikkelen van warmtenetten ... 13
      Betrekken bewoners, wijkinitiatieven en partners ... 13
   4.4 Energie in nieuwbouwprojecten ... 15
5. Ontwikkelingen op de randvoorwaarden voor de warmtetransitie ... 16
   5.1 Wetgeving ... 16
      Wet Gemeentelijk Instrumentarium warmtetransitie (Wgiw) ... 16
      Energiewet ... 16
      Wet Collectieve Warmte (Wcw) ... 17
      Overige regelingen ... 17
   5.2 Financiële middelen ... 17
   5.3 Experimenteerruimte ... 17
6. Wat hebben we geleerd en nemen we mee in EvA? ... 18

Bijlage 1: Aanpak 10 kansrijke buurten TVW ... 19
Bijlage 2: Haalbaarheid collectief warmtenet in 5 kansrijke onderzoeksgebieden ... 22

1. Inleiding

In februari 2022 heeft de Arnhemse raad de Transitievisie warmte vastgesteld. Deze Transitievisie geeft op basis van onderzoek aan in welke buurten we denken het eerst de overstap naar een andere warmtebron te kunnen maken en welke mogelijke alternatieven daarvoor beschikbaar zijn. Ook geeft de visie aan welke wijken waarschijnlijk pas later aan de beurt zijn.
Met ingang van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) krijgt de Transitievisie warmte opvolging van een verplicht warmteprogramma onder de Omgevingswet. Dit warmteprogramma verbreden we in Arnhem naar een Energietransitieplan, Energie voor Arnhem (EvA).

Omdat het Energietransitieplan / warmteprogramma voortbouwt op alles wat we de afgelopen jaren hebben gedaan en geleerd, blikken we in dit evaluatierapport terug op de resultaten en geleerde lessen van de Transitievisie warmte (Hoofdstuk 1 t/m 5). Van daaruit bepalen we wat we meenemen in EvA en wat we anders willen gaan doen (Hoofdstuk 6).

Ieder hoofdstuk begint met een blauw kader met doelen en/of acties uit de Transitievisie, met daaronder de beschrijving van de voortgang, resultaten en, in een geel kader, de geleerde lessen.

2. Voortgang op doelen

Doelen Transitievisie warmte (ook afgeleid uit New energy made in Arnhem 2020-2030)
2030:
- 55% CO_2 reductie in 2030 (tov 1990) = 61% CO_2 reductie tov 2017
- 6.500 bestaande woningen aardgasvrij
- 77 kT CO_2 reductie in gebouwde omgeving t.o.v. 2017

2050:
- Aardgas volledig vervangen door duurzame warmte
- Arnhem is een klimaatneutrale gemeente

Voortgang op de doelen
- 27% CO_2 reductie totaal in 2023 ten opzichte van 2017, dus het tussendoel 2023 is gehaald;
- 40% (136 kT) CO_2 reductie in 2023 in gebouwde omgeving ten opzichte van 2017; Binnen de gebouwde omgeving wordt steeds minder gebruik gemaakt van gas en steeds meer gebruik gemaakt van energie uit hernieuwbare bronnen. Dit blijkt uit het feit dat de CO_2-uitstoot sterker daalt dan het energieverbruik.
- Eind 2023 was één op de zeven woningen (14%) in Arnhem aardgasvrij. Bij benadering gaat het om 10.900 woningen: 10,4% volledig met stadswarmte (8.300 woningen) en 3,3% volledig met elektriciteit (2.600 woningen). [Bron voortgangsrapportage NEMiA 2024].
- Als alle lopende projecten en initiatieven tot realisatie komen (zie paragraaf 3.1) dan komen daar nog eens circa 2.500 extra aardgasvrije woningen bij rond 2030.
- Het doel 200 bedrijven aardgasvrij in 2030 is nog niet geoperationaliseerd, en kan op dit moment niet worden gemonitord, aangezien we niet weten welke maatregelen ondernemers in hun bedrijven treffen.

3. Evaluatie uitgangspunten

Uitgangspunten Transitievisie warmte 2022

1. Voorop staat: eerst energie besparen en isoleren.
2. De meest duurzame oplossing gaat voor. Minder duurzame bronnen zijn tijdelijk en lokale bronnen die zich dichtbij in de wijk bevinden gaan voor.
3. De aanpak is vooral wijkgericht en gebeurt samen met Arnhemmers en anderen.
4. We ondersteunen ideeën en plannen van Arnhemmers die bijdragen aan de warmtetransitie. Als er geen initiatieven zijn, neemt de gemeente samen met de partners (zoals bijvoorbeeld de corporaties) het voortouw. Inwoners worden daarbij betrokken.
5. We vinden het belangrijk dat het betaalbaar is en dat Arnhemmers op warmte kunnen rekenen.
6. De energietransitie mag niet leiden tot (verdere) energiearmoede en schuldenproblematiek. Het wordt bij voorkeur juist ingezet om energiearmoede tegen te gaan.
7. Arnhemmers hebben keuzevrijheid hoe zij hun huis willen verwarmen.
8. De energietransitie kost ruimte. Keuzes in het gebruik van de ruimte zijn niet te voorkomen. Ruimte wordt eerst gezocht in verhard stedelijk gebied.
9. Ruimte voor innovatie in techniek en uitvoering.

Uit evaluatie van deze uitgangspunten blijkt:

- Energie besparen en isoleren loont altijd. Daarom hebben we de Arnhemse isolatieaanpak opgesteld en opgeschaald en geven we via Arnhem Aan, via de energieloketten voor inwoners, VvE's en ondernemers en via energiecoaches adviezen over energie besparen.
- Uit de projecten in uitvoering zien we dat het opwekken en gebruiken van warmte vanuit (boven)lokale bronnen, en deze ook lokaal gebruiken, het meest duurzaam en efficiënt is, en ook het minst belastend qua ruimtevraag en netbelasting.
- Wijk-, buurt- en gebiedsgericht werken werkt goed en is de beste manier om de energietransitie te realiseren. Daarnaast blijkt ook dat dit samen doen met Arnhemmers en partners noodzakelijk is: we hebben we iedereen nodig bij het realiseren van de energietransitie.
- Betaalbaarheid is voor iedere inwoner en ondernemer anders en van veel andere factoren afhankelijk. Uit ervaringen in projecten zien we dat de koppeling de warmteprijs aan gasprijs niet werkt en dat het lange termijn perspectief zwaarder meegewogen moet worden. Verder worden warmteoplossingen vaak beoordeeld op maatschappelijke kosten, terwijl eindgebruikerskosten belangrijk zijn voor betaalbaarheid van de inwoners en ondernemers. Het Rijk werkt op dit moment aan een definitie van betaalbaarheid.
- Het ondersteunen van (wijkgerichte)initiatieven van Arnhemmers heeft resultaat en wordt zeer op prijs gesteld.
- Ondanks onze inzet op energiearmoede, kunnen vele Arnhemmers de energierekening voor nu nog fossiele energie niet betalen. Dit blijft bij de omschakeling naar duurzame energie en warmte een belangrijk aandachtspunt.
- Keuzevrijheid voor de manier van verwarmen zal blijven en is inmiddels vastgelegd in de Wet gemeentelijk instrumentarium warmte (Wgiw), op voorwaarde dat het alternatief net zo duurzaam of duurzamer is dan door de gemeente aangeboden. Keuzevrijheid en betaalbaarheid gaan echter niet altijd hand in hand en kunnen op gespannen voet met elkaar staan. Bijvoorbeeld: een individuele warmteoplossing heeft een keerzijde: hoe meer mensen een eigen warmtepomp hebben, hoe minder betaalbaar een collectief warmtenet wordt. Dit komt doordat de investeringskosten van het warmtenet zo over een kleiner aantal afnemers verdeeld moet worden. En hoe minder woningen en gebouwen er mee doen, hoe minder rendabel een warmtenet is.
- De ruimteclaim van de energietransitie is groot, en concurreert met o.a. de woningbouw- en vergroeningsopgave en de benodigde verzwaring van het elektriciteitsnet. De druk op de versteende en groene (openbare) boven- en ondergrondse ruimte is groot. De afweging tussen verschillende belangen blijft daarom een aandachtspunt.
- Bij het zoeken naar en realiseren van warmte/energieoplossingen worden (lokale en regionale) innovaties ingezet. Hiertoe werken we samen met diverse partijen en netwerken waaronder Connectr en Alliander. Dit blijven we doen.

4. Stand van zaken en geleerde lessen aanpak Transitievisie warmte

Aanpak Transitievisie warmte 2022:

1. Aanpak 10 kansrijke buurten naar uitvoeringsplan per buurt
- Isoleren, inzet duurzame warmtebron en leveren warmte
- Decentraal warmtenet: Kronenburg, Elderveld-Noord, Hoogkamp en Plattenburg
- Individueel All-electric: Saksen Weimar, Nieuw Monnikenhuizen, Stadseiland, Plantagebuurt/Nieuwe AA, Tuin van Elden
- Centraal warmtenet AVR warmte/Vattenfall: Immerloo

2. Uitwerking haalbaarheid collectief warmtenet icm isolatie in 5 onderzoeksgebieden
- Centrum e.o., Presikhaaf 3, Geitenkamp, Arnhem-west en Malburgen

3. Aanpak Arnhem als geheel
- Stimuleren van isolatie en voorbereiden van woningen en gebouwen voor de overgang van aardgas naar een duurzame warmte oplossing
- Verder verkennen en zo mogelijk ontwikkelen van duurzame warmtebronnen, zoals geothermie
- Onderzoeken van de rol van de gemeente bij het ontwikkelen van warmtenetten.
- Betrekken van bewoners, wijkinitiatieven en partners bij de uitwerking van de visie in concrete plannen.

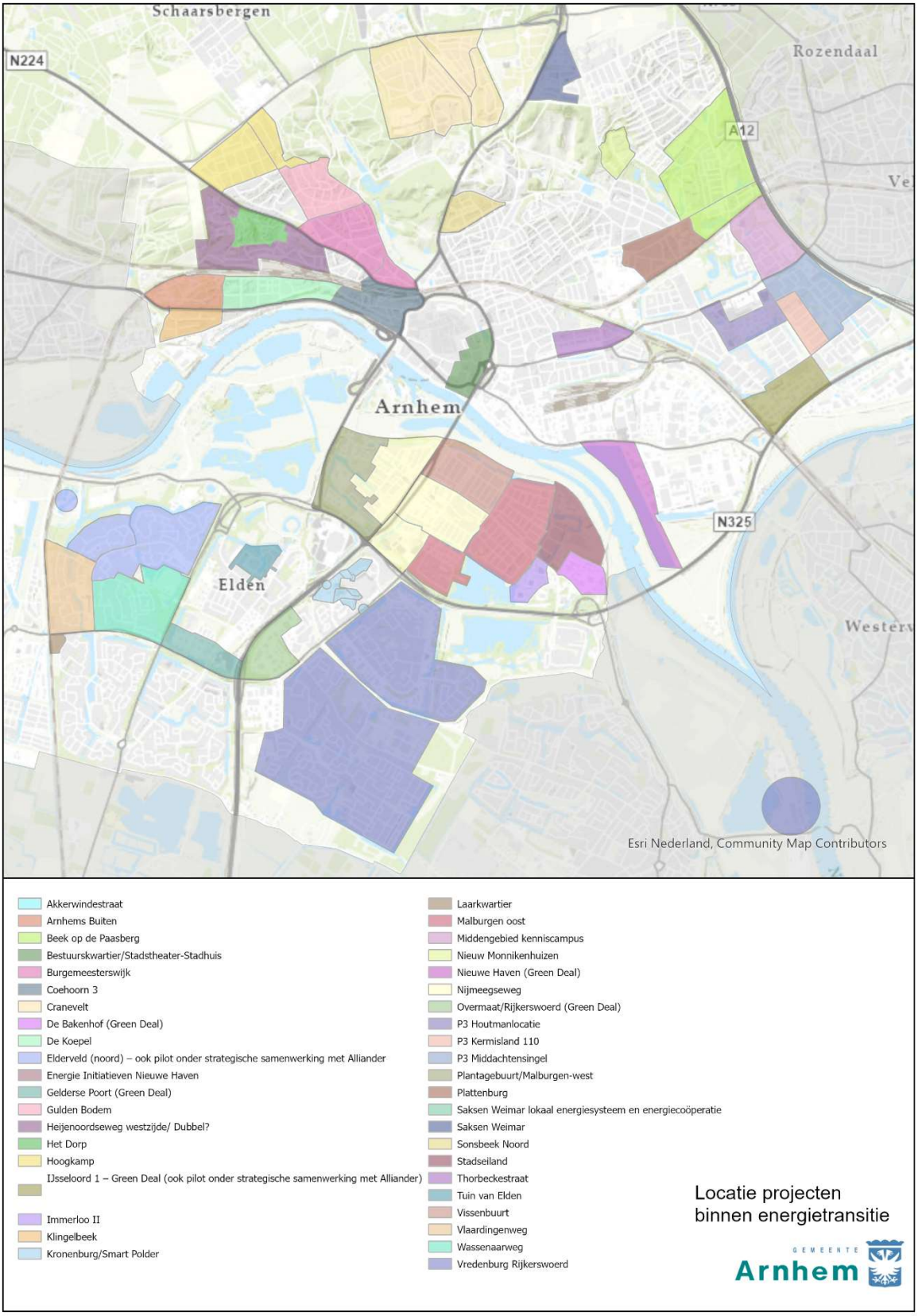
4.1 Aanpak 10 kansrijke buurten

In bijlage 1 is weergegeven wat de stand van zaken is van de 10 kansrijke buurten. In twee van de tien kansrijke buurten zijn we nog niet gestart. Wel zijn er veel andere energieprojecten gestart en lopend, die te zien zijn op onderstaande kaart ‘locatie projecten binnen energietransitie’.

Als alle nu lopende projecten gerealiseerd kunnen worden betekent dit ruim 2.500 extra bestaande woningen aardgasvrij in 2030. Naar grove schatting levert dit jaarlijks circa 4 kT CO_2 reductie op, uitgaande van 1600 kg CO_2 reductie per woningequivalent (WEQ), uitgaande van een gemiddeld verbruik per WEQ van 27 GJ/jr.

Het potentieel van de te benutten duurzame bronnen in de nu lopende projecten is nog groter: ruim 19.000 woningen voorzien van collectieve duurzame warmte, na 2030. Dit zou circa 30 kT CO_2 reductie opleveren.

Locatie projecten binnen energietransitie

Geleerde lessen 10 kansrijke buurten - techniek en financiering

- Eenzijdige focus op techniek en financiën zit ontwikkeling in de weg. We moeten eerder met de toekomstige gebruikers van warmtenetten in gesprek en de warmtetransitie kantelen van technisch naar sociaal.
- Het DNA van een buurt moet meer centraal staan. Daaruit volgt maatwerk en dus binnen de stad een gedifferentieerde aanpak.
- Commerciële warmteontwikkelaars/ leveranciers zijn uit drie van de kansrijke projecten gestapt, omdat ze er geen renderende businesscase meer in zagen. Dit kwam door aanstaande verandering van wetgeving: verplichting tot meer dan 50% publiek eigendom van warmtenetten. En ook omdat de business cases van commerciële bedrijven gericht zijn op hogere rendementen in kortere terugverdientijden dan bij een publieke partij zou doen. Dit betekent dat overheden zelf meer (risico)dragend moeten gaan investeren in warmtenetten, oftewel een regierol pakken. In een aantal projecten is een actievere rol van de gemeente Arnhem nodig.
- Individuele warmtesystemen zijn makkelijker en gaan sneller dan collectieve. Individuele systemen gaan echter ten koste van (semi)-collectieve systemen en leiden tot nog ernstiger netcongestie. Als er in buurten te veel mensen kiezen voor een individuele oplossing dan sluit dat op een gegeven moment een collectieve oplossing uit, terwijl dat de beste oplossing kan zijn voor de buurt. Dit betekent dat we als gemeente moeten sturen op waar we individuele systemen willen en waar collectieve.
- Er komen steeds meer assets bij zoals zonnepanelen, warmtepompen, (thermische) baterijen. De infrastructuur is overbelast, een grote elektrische aansluiting verkrijgen voor het centraal opwaarderen van lage temperatuur warmte is op dit moment niet mogelijk. Dit betekent dat we de energie zoveel mogelijk binnen een gebied moeten opwekken, opslaan en in balans gebruiken (lokaal energiesysteem). Dus binnen een gebied het energiesysteem als totaal bekijken en op zoek gaan naar koppelkansen: huizen, bedrijven én vervoersmiddelen worden onderdeel van het energiesysteem en energie delen binnen een gebied in plaats van terug leveren aan het net. In de wijk Saksen Weimar zijn we een dergelijk lokaal energiesysteem aan het ontwikkelen.
- We moeten ook met andere partijen gaan samenwerken dan de traditionele energiesysteempartijen (netbeheerders en leveranciers), aangezien deze partijen bij het ontwikkelen van combinatieoplossingen van vraag en aanbod niet in de lead zijn. Denk hierbij aan eigenaren van (rest)warmtebronnen, zoals waterschappen en industrie, gebouweigenaren en vervoereigenaren.
- Ruimtelijke inpassing van de benodigde infrastructuur voor (warmte)-opwek en -opslag levert spanning op met andere belangen zoals groen en wonen. Dit verdient blijvend aandacht bij alle projecten.

Geleerde lessen 10 kansrijke buurten – participatie

Creëer betrokkenheid en zeggenschap

Een collectieve warmte oplossing voor een wijk betekent het verlies van keuzevrijheid voor de individuele inwoner. Daarom is betrokkenheid en zeggenschap van inwoners bij de ontwikkeling en de levering van de collectieve warmte van belang. Dat betekent dat we streven naar de hoogst haalbare participatievorm die in een wijk mogelijk is. Zie hiervoor het Arnhems Stappenplan Participatie van april 2022. In Elderveld bestond al jaren een klankbordgroep met betrokken inwoners, gericht op informeren. Sinds maart 2025 zijn we een stap hoger op de ladder gaan staan en is de klankbordgroep veranderd in de Warme Werkplaats Elderveld, bestaande uit themawerkplaatsen waar gemeente en inwoners samen optrekken. Denk aan een werkplaats communicatie die werkt aan een nieuwsbrief. We merken dat deze werkwijze meer energie oplevert en de betrokkenheid van de inwoners hierdoor toeneemt.

Communiceer helder en indien nodig in meerdere talen

In Malburgen is eind 2024 met behulp van een meertalige kwantitatieve survey opgehaald in hoeverre de inwoners van Malbergen Oost Zuid interesse hebben in aansluiting op een gemeentelijk warmtenet hebben. Ook is gevraagd waarom ze dit wel of niet willen. Mensen zijn benaderd met een brief met een QR-code en face-te-face met straatinterviews, om ook de moeilijker bereikbare inwoners van de wijk te laten deelnemen. De informatie was beschikbaar in vier talen: Nederlands, Turks, Arabisch en Engels. Dit heeft een grote respons opgeleverd. Daarom willen we deze manier van communiceren vaker inzetten in meertalige wijken.

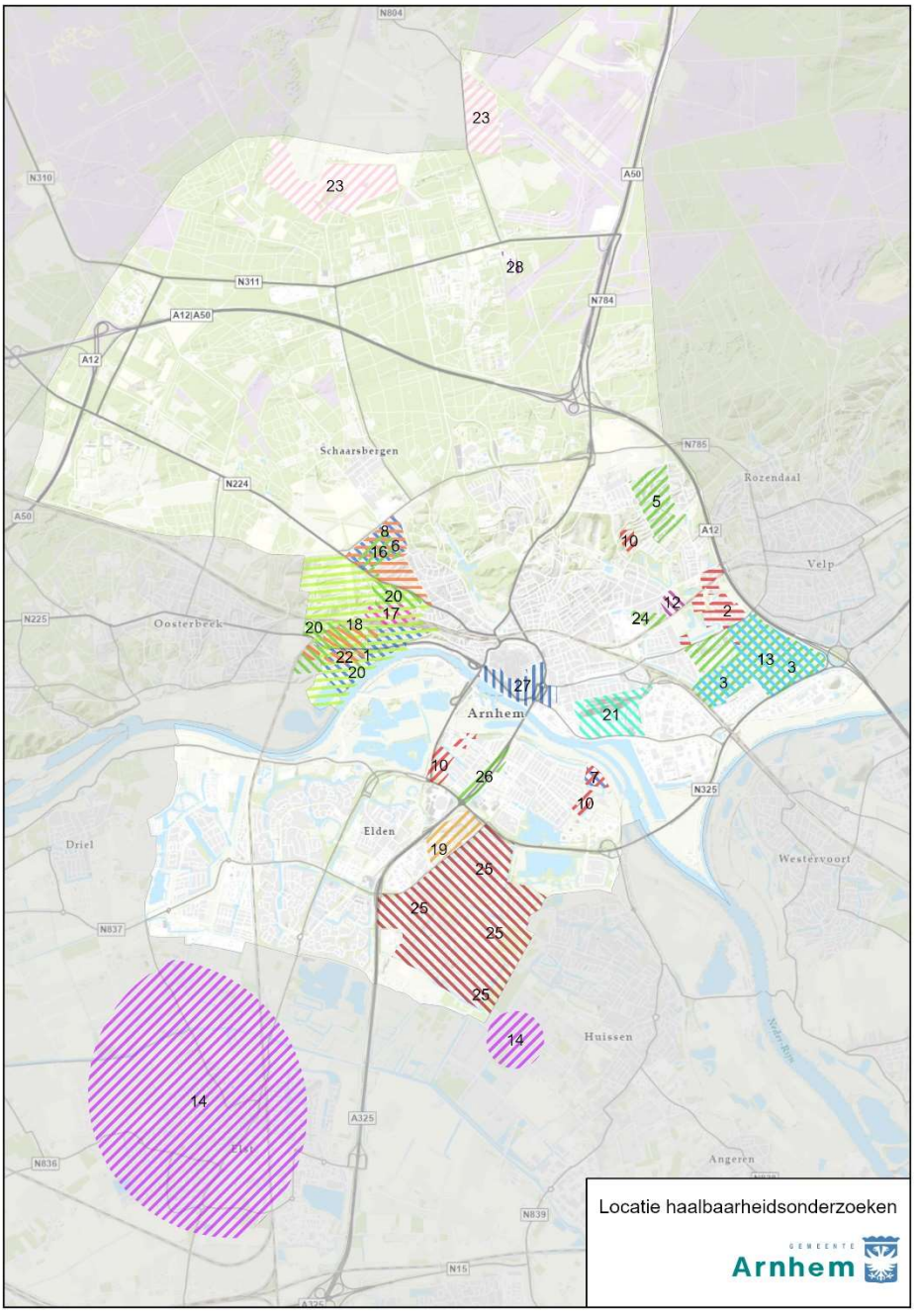
Ondersteun de individuele en collectieve bewonersreis

Kiezen voor een collectieve warmteoplossing is een besluit waarbij de hele wijk betrokken is. We hebben immers voldoende afnemers nodig van de warmte die opgewekt en gedistribueerd gaat worden. Iedere bewoner onderneemt daarvoor een individuele bewonersreis van: weten, willen, kunnen, durven en doen. We hebben als gemeente de neiging om het weten over te slaan. Maar niet iedereen weet wat een warmtenet is en hoe het werkt. Eén van de resultaten van de survey in Malburgen is dat het overgrote deel van de respondenten niet weet wat een warmtenet is en hoe het werkt. Dat vraagt dus om een heldere communicatie.

4.2 Haalbaarheid collectief warmtenet in 5 onderzoeksgebieden

In bijlage 2 staat een overzicht van de stand van zaken van de verkenning van kansrijke onderzoeksgebieden voor een collectief warmtenet. In de onderzoeksgebieden Malburgen oost, een deel van Geitenkamp en een deel van Arnhem-west is een verkenning geweest. Deze locaties zijn inmiddels projecten geworden. In het Centrum is een verkenning gedaan voor een collectief warmtenet in het Bestuurskwartier, inclusief Stadstheater. Ook dit gebied wordt nu een project. Voor Presikhaaf, waaronder Presikhaaf 3, en ook Velp, wordt een verkenning naar de haalbaarheid van een collectief warmtenet uitgevoerd, gevoed door warmte uit de rioolwaterzuiveringsinstallatie Nieuwgraaf in Duiven. Deze verkenning wordt uitgevoerd samen met gemeente Rheden.

Er zijn inmiddels voor veel meer gebieden haalbaarheidsonderzoeken gedaan. In onderstaande kaart zijn deze gebieden weergegeven.

4.3 Aanpak Arnhem als geheel

Aanpak woningisolatie

- Looptijd: 2023-2030

- Doel: in 2030 35.000 woningen geïsoleerd tot aan de nationale isolatiestandaard

- Doelgroepen: particuliere eigenaren, particuliere verhuurders en woningcorporaties

- Instrumenten: *Gemeente*: energieloket Arnhem, VvE loket Arnhem, Isolatiesubsidie 2010-2015, SEWA (subsidieregeling eigen woning aanpak, KWAS (kleine woning aanpak subsidie-gesloten), Toekomstbestendig wonen lening, subsidie/vouchers verduurzamen monumenten
  Rijk: Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing, NIP gelden (Nationaal Isolatie Programma, hiermee financieren we als gemeente een deel van onze subsidieregelingen)

- Resultaten: Tussen 2010 en begin 2025 zijn circa 5.500 gemeentelijke subsidies en leningen verleend voor verduurzaming van particuliere woningen en VVE's. Daarnaast zijn tussen 2021 tot begin 2025 ook circa 5.500 ISDE subsidies verleend door het Rijk. Uit de verzamelde data kan (nog) niet worden geconcludeerd of woningen voldoen aan de nationale isolatiestandaard. In 2025 worden de data ingevoerd in een woningvolgsysteem, waarmee meer inzicht wordt verkregen over de isolatiegraad per woning, buurt en wijk.

	verleend
Gemeentelijke subsidies	
SEWA	400
Isolatiesubsidie provincie 2010-2015	2.145
duurzaamheidslening 2015	23
duurzaamheidslening 2016/17	123
duurzaamheidslening 2018/2019	558
duurzaamheidslening 2020	759
TWL 2021-jan2025	1.070
TWL VVE 2023	2
SWEN 2023-2024	13
KWAS 2023-begin 2024	365
subtotaal	5.458
Rijkssubsidies	
ISDE subsidie 2021-begin 2025	5.455
totaal	10.913

- Aandachtspunten: De verplichting om daken en spouwmuren natuurvriendelijk te isoleren betekent dat dit alleen in bepaalde maanden mag gebeuren, volgens de natuurkalender. Aannemers dienen hier rekening mee te houden. Verder stelt de gemeente een soortenmanagement plan op en gaat 19 grote verblijfplaatsen voor vleermuizen realiseren ter compensatie.

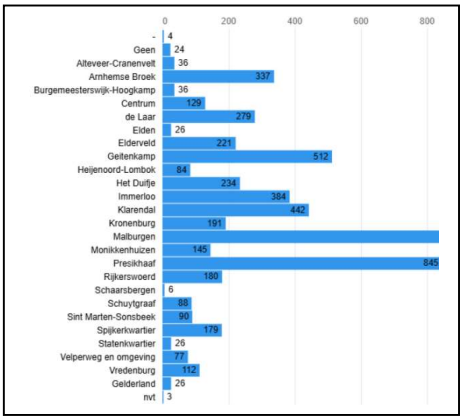
Geleerde lessen aanpak woningisolatie

- Help kwetsbare huiseigenaren op weg met kleine subsidieregelingen (Zoals KWAS)
- Doe het stap-voor-stap.
- Voorkom dat bewoners zich overgeleverd voelen aan de aannemer.
- Neem ze bij de hand door bezoek aan huis/begeleiding
- Biedt inwoners concreet handelingsperspectief (ook los van de subsidie)
- Benut de kracht van de buurtwerking (Olievlekwerking)
- Focus op vertrouwen/relatie; een eerste isolatiemaatregel is slechts de start van een langer proces en langere samenwerking.
- Begin klein en vanuit kwaliteit voordat je opschaalt en grote partijen inschakelt voor kwantiteit.
- Investeer in de kracht en inzet van lokale isolatiebedrijven
- Betrek de kennis en kunde van onze aanpak Energiearmoede

Aanpak energiearmoede

- Energiecoaching (Bron Energiebank Arnhem: september 2021 t/m december 2024) →

Wijk	Aantal van wijk	Wijk	Aantal van wijk
Alteveer/Cranevelt	8	Monnikenhuizen	156
Arnhemse Broek	433	Presikhaaf	1
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	14	Presikhaaf-Oost	105
Centrum	37	Presikhaaf-West	146
De Laar	68	Rijkerswoerd	43
Elden	6	Schaarsbergen	1
Elderveld	42	Schuytgraaf	11
Geitenkamp	144	Spijkerkwartier	226
Heijenoord/Lombok	18	St. Marten/Sonsbeek	26
Klarendal	328	Velperweg e.o.	27
Klingelbeek e.o.	2	Vredenburg/Kronenburg	54
Malburgen-Oost (Noord)	75		
Malburgen-Oost (Zuid)	176		
Malburgen-West	56		

←Inzet Buurtklussers (Bron: buurtklusbedrijven: november 2022 t/m december 2024)

- Wijkgerichte aanpak en gemeenschapsontwikkeling

In deze wijken hebben we een wijkgerichte aanpak met behulp van wijkregisseurs en opbouwwerkers: Malburgen, Presikhaaf, Arnhemse Broek Spijkerkwartier, Klarendal/St. Marten, Geitenkamp/Monnikenhuizen, Vredenburg/Kronenburg, Lombok/Heijenoord.

Geleerde lessen Arnhemse aanpak energiearmoede

Integrale benadering en contact met bewoners

De aanpak van energiearmoede biedt een kans om bewoners niet alleen te helpen met hun energierekening, maar ook met andere leefgebieden zoals gezondheid, financiële stress en sociale verbinding. Door persoonlijk contact en brede samenwerking kunnen we bewoners beter ondersteunen.

Brede samenwerking

We werken met diverse partners in de stad:

- Opdrachtgeverschap richting: Energiebank, Buurtklusbedrijven, Rijnstad, wijkinitiatieven, wijkregisseurs, Natuurcentrum en Bureau Wijland.
- Samenwerking extern met: Sociale Wijkteams, programmateam Arnhem-Oost, buurthuizen, Vluchtelingenwerk, GGD, thuiszorgorganisaties, Voedselbank, Kledingbank.
- Intern met: teams voor Welzijn, Bestaanszekerheid, Wonen, Werk & Inkomen en TLO's.

Versterken sociale cohesie

De energietransitie is een kans om bewoners te betrekken bij bredere wijkontwikkelingen zoals vergroening en wijkactiviteiten. Energiecoaches en buurtklussers stimuleren bewoners om actief te worden, bijvoorbeeld als vrijwilliger of klusser. Uit TNO-onderzoek blijkt dat dit de betrokkenheid vergroot (TNO, 2024).

Brede houding en gedrag nodig

Een integrale aanpak vergt meer samenwerking tussen domeinen en tijd om af te stemmen. Ambtenaren en uitvoerders moeten breder kijken dan hun eigen taak, dit leidt tot duurzamere resultaten.

Vertrouwen en empowerment

Een geslaagde ervaring met energiebesparing geeft bewoners meer grip en vertrouwen in zichzelf én in hulpverleners. Energiecoaches bouwen persoonlijke relaties op en verwijzen warm door naar passende hulp.

Bereiken van bewoners via sleutelpersonen

Om bewoners te bereiken, werken we via lokale netwerken en sleutelfiguren in de wijk in plaats van via traditionele media. Deze mensen worden vaak zelf ambassadeur of helpen anderen in hun netwerk.

Lokale partners zijn cruciaal

Een gelijkwaardige samenwerking met lokale uitvoerders (zoals Energiebank, buurtklusbedrijven, Rijnstad en wijkregisseurs) is essentieel. Zij hebben kennis van de wijk en zorgen voor continuïteit en lokaal draagvlak.

Aanpak verduurzamen bedrijven

- Aanpak 'Arnhem zet de knop om': deze aanpak is samen met VNO-NCW en de Arnhemse ondernemers organisatie ontwikkeld voor het verduurzamen van bedrijven en maatschappelijke instellingen. Bedrijven en instellingen krijgen een financiële bijdrage voor een energiescan, advies en/of ondersteuning om energiebesparende maatregelen uit te voeren. De uitvoering is belegd bij het Regionaal Expertiseteam Energie (REE). Inmiddels zijn 75 energiescans uitgevoerd.

- Green Deals bedrijventerreinen: per februari 2025 zijn met bedrijventerreinen IJsseloord 1, Nieuwe Haven en Gelderse Poort Green Deals ondertekend. De Green Deals Rijkerswoerd/Overmaat en Bakenhof zijn in voorbereiding. Green Deals gaan over energie, circulariteit, klimaatadaptatie/vergroenen en duurzame mobiliteit. Het verhogen van het georganiseerd vermogen/parkmanagement, lidmaatschap en het voelen van eigenaarschap zijn de belangrijkste geleerde lessen tot nu toe.

- Een voorstel voor een Energiefonds voor bedrijven ligt bij de gemeenteraad. De gemeente Arnhem stelt een bedrag van € 5.000.000,= beschikbaar, voor de periode van 3 jaar. Het te lenen bedrag ligt tussen €5.000,= en €150.000,= tegen een rente van 2,5%*, met een maximale aflossingstermijn van 15 jaar. Een aanvraag wordt door het college behandeld, en bij toewijzing door SVn getoetst. Hiermee kunnen in de komende 3 jaar circa 80-120 panden verduurzaamd worden

- Green Deal zorginstellingen: De eerste Green Deal Arnhemse Zorginstellingen, liep van 2018 tot 2020. Acht deelnemende zorgorganisaties hebben hun bedrijfsvoering verduurzaamd. Voor tenminste de hoofdlocatie van de instellingen werd het bronzen niveau van de Milieuthermometer Zorg (een milieumanagementsysteem voor de zorg) bereikt. Tussen 2020-2022 gingen de deelnemers door op de ingeslagen weg met de Green Deal 2.0 en sloten twee nieuwe zorginstellingen aan. Diverse maatregelen werden geïmplementeerd en er werd gewerkt aan het realiseren van het bronzen niveau van de Milieuthermometer op alle locaties en het zilveren niveau voor één locatie.

- Green Deal gebedshuizen: Deze Green deal is gestart in 2023 en heeft nu 14 deelnemers. Gemeente en Provincie ondersteunen met subsidies en ontzorging bij energiescans. In het eerste jaar zijn er 9 energiescans afgerond. 4 gebedshuizen zijn gestart met quickwins, zoals het toepassen van LED verlichting. 3 deelnemende gebedshuizen hebben zonnepanelen gelegd (totaal ca 400 panelen).
Na één jaar zien we al een verminderd gebruik van gas én elektra, door aanpassing gebouwen en gedragsverandering: in 2023 is in totaal 4.363 kWh minder stroom en 10.374 m3 minder gas gebruikt ten opzichte van 2022

- 25 grootverbruikers, de Arnhemse impactmakers: Deze bedrijven en instellingen (grootverbruikers) zien de energietransitie als complex strategisch vraagstuk, energie is voor hen geen core business. Strategische keuzes maken over de energievoorziening van de toekomst en beslissen over investeringen voor korte- en middellange termijn is hun opgave. Daarom gaan we op werkbezoek bij deze bedrijven en instellingen en organiseren bijeenkomsten (energy cafés) waar we kansen en knelpunten signaleren, partijen verbinden, samen zoeken naar oplossingsrichtingen en leren van anderen. Er zijn 10 werkbezoeken geweest en 4 energy cafés georganiseerd.

- Handhaving : sinds 2018 heeft de ODRA 750 bedrijven (midden- en kleinverbruikers) bezocht en gecontroleerd.

- Systeemaanpak integrale visie energietransitie bedrijventerreinen gemeente Arnhem (IF Technology) is ontwikkeld. Op bedrijventerrein Gelderse Poort via deze aanpak onderzocht of pandeigenaren zich willen aansluiten bij een collectief warmtenet of een collectieve warmteoplossing. De ondernemers hebben besloten om op dit moment geen collectieve oplossing te gaan ontwikkelen, omdat diverse panden al voorzien zijn van warmtepompen en er geïnvesteerd wordt in eigen opwek zodat er ruimte(energie) is voor individuele oplossingen.

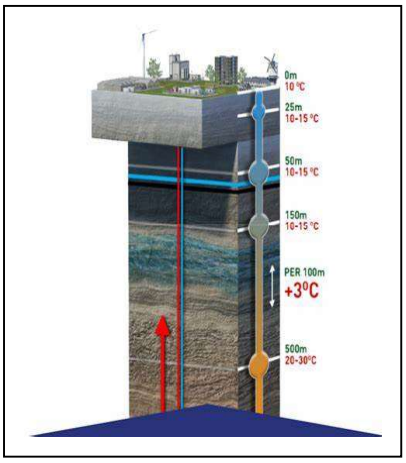

- Winkeldeuren aanpak: Door tijdens openingstijden de deuren gesloten te houden, verlichting niet onnodig aan te laten en apparatuur uit te schakelen, kunnen ondernemers tot wel 40% besparen op energiekosten. Er zijn in de periode feb/maart 2025 met Platform Binnenstad Arnhem (PBA) 400 deurbordjes en flyers uitgedeeld aan winkeliers en horecaondernemers in Arnhem. Zowel de ondernemers als het publiek worden bewust van de mogelijkheden voor energiebesparing, de ondernemers worden doorverwezen naar het aanbod voor de energiescans.

Verkennen en ontwikkelen van duurzame warmtebronnen

- Regionaal zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over het gezamenlijk ontwikkelen en benutten van bovenlokale duurzame warmtebronnen: restwarmte van de AVR in Duiven, warmte van de RWZI Nieuwgraaf, Geothermie en aquathermie/warmte uit de Rijn.

- De volgende haalbaarheidsonderzoeken op duurzame warmtebronnen zijn uitgevoerd:

- Potentie geothermie in LOAN gebied (jaartal)
  - Opdrachtgever: Lingewaard, Overbetuwe, Arnhem, Nijmegen, Provincie Gelderland, GMR
  - Uitvoerder: IF Technology
  - Conclusies: Er bestaan op meerdere locaties in het onderzoeksgebied mogelijkheden voor geothermie, mits er uitloging van de Trias zandsteen of de Slochteren Formatie heeft plaatsgevonden.
  - Vervolg: Aanvullend seismisch onderzoek en een onderzoeksboring zijn nodig om te verifiëren of uitloging heeft plaatsgevonden en er daadwerkelijke warmtewinning mogelijk is.

- Haalbaarheidsonderzoek Warmtenet Arnhem Zuid (thermische energie uit de Nederrijn)
  - Opdrachtgever: Arnhem
  - Uitvoerder: DEP
  - Conclusies: De realisatie van een warmtenet voor het verwarmen van Arnhem-Zuid (Vredenburg, Holthuizen en Rijkerswoerd, 6.790 woningen en 99 utiliteitsgebouwen) met warmte uit de Nederrijn biedt perspectief. Met name de optie om het warmtenet te koppelen met de wijk Zilverkamp in Lingewaard geeft een goede business case.
  - Vervolg: Nader onderzoek koppeling met wijk Zilverkamp

Onderzoeken rol van gemeente bij het ontwikkelen van warmtenetten

In maart 2025 heeft het college een voorstel naar de raad gestuurd om de Startnotitie 'Randvoorwaarden en beslisboom bij rolneming door de gemeente Arnhem in de energietransitie' vast te stellen en het in de begroting Duurzaamheid beschikbare budget van € 5.000.000 toe te voegen aan de Bestemmingsreserve Duurzaamheid (Klimaatfonds) en dit te reserveren voor projecten met een onrendabele top waar een actieve rol van de gemeente noodzakelijk is.
Om de doelstellingen voor 2030 en 2050 te halen en publieke belangen als betaalbaarheid, duurzaamheid en bewonersparticipatie te borgen, is het nodig dat de gemeente een actievere rol kan spelen. Heldere randvoorwaarden zijn noodzakelijk om deze rol voor de gemeente Arnhem nu verder in te vullen. Met het vaststellen van de startnotitie worden deze randvoorwaarden vastgesteld. Verder bevat de startnotitie een bijbehorende beslisboom, waarmee de gemeente per project een keuze maakt over de in te nemen rol in energieprojecten

Betrekken bewoners, wijkinitiatieven en partners

- Participatieaanpak warmteprojecten
  - Geleerde lessen zie paragraaf 3.1, kader 'Geleerde lessen 10 kansrijke buurten – participatie'

- Samenwerkingsovereenkomst Alliander met pilots Rijnpark, IJsseloord 1, Arnhem West en Elderveld-noord
  - Geleerde lessen: elkaar uitdagen op diverse casussen om anders te denken en doen, met als doel lokale energiesystemen mogelijk te maken zonder dat het elektriciteitsnet verzwaard hoeft te worden, of met zo min mogelijk verzwaring van het net. Dit levert al nieuwe inzichten op en eerste resultaten, zoals een netbudget voor nieuwbouw Rijnpark.

- Aanjaagfonds
  Sinds 2021 hebben we met het Aanjaagfonds 56 initiatieven ondersteund voor een totaalbedrag van € 183.217,-

  Wat is er bereikt?
  - Oprichting en versterking van actieve bewonerscollectieven, zoals Duurzaam Paasberg (140 leden).
  - Concrete verduurzamingsacties, waaronder meer dan 100 warmtescans, maatwerkadviezen en gezamenlijke inkoopacties.
  - Bewustwording en gedragsverandering door middel van nieuwsbrieven, bijeenkomsten en wijkkranten.
  - Wijkoverstijgende samenwerking via festivals en initiatieven zoals 'Energieke Wijken' (gezamenlijke workshops als startpunt).
  - Bijdrage aan energiebesparing en de transitie naar aardgasvrij, bijvoorbeeld via Buurt energie systeem (BES)-verkenningen.

Geleerde lessen Aanjaagfonds

Wat gaat goed?

- Grote betrokkenheid en initiatiefkracht onder bewoners.
- Positieve sociale spin-off: versterking van netwerken en sociale cohesie.
- Veelzijdigheid in thema's zoals energie, participatie en klimaat.
- Sterke samenwerking tussen inwoners, gemeente en externe partners.

Wat kan beter?

- Langdurige ondersteuning: Voor meer continuïteit en impact zijn meerjarige subsidies wenselijk in plaats van kortlopende trajecten.
- Betere interne afstemming binnen de gemeente: Initiatieven lopen soms onverwachts tegen gemeentelijke acties aan; meer transparantie en afstemming zijn nodig.
- Verbetering van monitoring en inclusie: De daadwerkelijke impact wordt onvoldoende gemeten, en bewoners met beperkte energietaalvaardigheid worden minder goed bereikt.
- Gelijkwaardigheid en betere spreiding: Samenwerking moet meer gebaseerd zijn op coproductie, en initiatieven zijn nu te sterk geconcentreerd in Arnhem-Noord.

Aanbevelingen Aanjaagfonds

- Maak het Aanjaagfonds structureel en integraal
  Veranker het Aanjaagfonds in een meerjarige, wijkgerichte aanpak met cofinanciering (bijv. via LEF-lab en andere betrokken afdelingen) en een betere gemeentelijke afstemming.
- Versterk inclusie en monitoring
  Zorg voor toegankelijke communicatie, extra ondersteuning voor kwetsbare wijken en eenvoudige impactmetingen per initiatief (zoals CO_2-reductie en sociale effecten).
- Faciliteer kennisdeling en netwerkvorming
  Stimuleer een stadsbreed platform en organiseer jaarlijkse bijeenkomsten, zoals een mini-congres of netwerkdag, om initiatieven te verbinden en kennisuitwisseling te bevorderen.

Buurtgesprekken energie en duurzaamheid 2024/2025

Opbrengsten Buurtgesprekken 2024

- Veel bewoners hebben al iets aan verduurzaming gedaan
- Behoefte aan duidelijkheid over de toekomst van de energievoorziening in eigen buurt
- Een warmtenet: veel vragen en veel kansen
- Zorgen over de betaalbaarheid
- Ervaringen delen met buurtgenoten
- Behoefte aan betrouwbare en onafhankelijke informatie

Ook in 2025 worden de buurtgesprekken voortgezet.

4.4 Energie in nieuwbouwprojecten

Ook in nieuwbouwprojecten speelt energie een belangrijke rol. De laatste jaren is energie, vanwege netcongestie, randvoorwaardelijk geworden voor het realiseren van nieuwbouwprojecten.

Geleerde lessen energie in nieuwbouwprojecten

- Het ontwerpen van nieuwbouwontwikkelingen met energie vanaf de initiatieffase is, vanwege de ruimtelijke impact en netcongestie, noodzakelijk.
- Een goed beeld bij toekomstige ontwikkelingen of kansen in de omgeving helpen om daar tijdig met nieuwbouwprojecten op aan te sluiten of om keuzes te maken waarmee andere ontwikkelingen niet geblokkeerd worden
- Als we nieuwbouwprojecten aanjagers willen laten zijn van energiesystemen in bestaande wijken, dan is het helpt het dat dit aan de voorkant bekend is en dat er kansrijke mogelijkheden vooraf of vroegtijdig onderzocht zijn. Verbinding tussen de projecten maken is een actieve rol die binnen de gemeente goed kan worden opgepakt en de kans van slagen vergroot.
- Nieuwbouwprojecten en verduurzamen bestaande bouw kennen andere tijdsplanningen en andere belangen. Dit belemmert een meer integrale benadering van oplossingen. Om verbinding te leggen tussen energiesystemen in bestaande bouw en nieuwbouwprojecten is tijdige regie vanuit gemeente nodig
- We kunnen als gemeente in veel gevallen geen bovenwettelijke eisen stellen aan energie; het meegeven van onze ambities vanaf de initiatieffase helpt echter wel om partijen aan het denken te zetten.
- Energie en -systemen en de ruimtelijke impact daarvan mee ontwerpen in het stedenbouwkundig plan.
- Bij het onderzoeken van het energiesysteem voor een nieuwbouwontwikkeling is het goed om als gemeente richting te geven en over de grenzen te (laten) kijken van het plangebied: welke andere ontwikkelingen lopen er, welke bronnen zijn er in de buurt, welke systemen vallen af omdat ze niet op de shortlist staan;
- Ontwikkelende marktpartijen van nieuwbouw willen liever zelf regie hebben dan in grotere samenstellingen afhankelijk zijn van andere partijen.
- Omdat de CO2 uitstoot van een restwarmtebron niet meegerekend hoeft te worden komt vaak het aansluiten van nieuwbouw op het bestaande (HT/MT)-warmtenet bij nieuwbouwontwikkelingen als goed alternatief naar voren.

5. Ontwikkelingen op de randvoorwaarden voor de warmtetransitie

Randvoorwaarden uit Transitievisie warmte 2022

We willen de gemeentelijke regierol in de warmtetransitie, die ons in het Klimaatakkoord is toebedeeld, goed invullen en het tempo van onze acties verhogen. Daarom vragen we, samen met de G40-steden en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), van het Rijk stevige steun op de volgende zaken:

- Voldoende investerings- en uitvoeringsgelden voor gemeenten.
- Voldoende uitvoeringscapaciteit bij onze partners, zoals woningcorporaties,
- warmtepartijen, aannemers en installatiebedrijven.
- Adequaat instrumentarium, financieringsruimte en de juiste condities voor de grote investeringen – zowel in de verduurzaming als in de benodigde infrastructuur. Bijvoorbeeld oplossingen voor de onrendabele top bij de aanleg van collectieve warmteoplossingen en voorfinanciering en overdimensionering van warmte-infrastructuur, ook wel vollooprisico genoemd.
- Aanvullende financiering en subsidies voor particulieren, huurders en VvE's.
- Meer dwingende en richtinggevende instrumenten en bevoegdheden, die in het Klimaatakkoord al zijn afgesproken, maar nog onvoldoende of geheel niet zijn doorgevoerd. Denk hierbij aan de bevoegdheid tot beëindigen van aardgaslevering door gemeenten -na gereedkomen van betaalbare, alternatieve warmtevoorziening-, spelregels voor collectieve warmtenetten (Wet Collectieve Warmte) en de inzet van de standaard- en streefwaarden voor versnelling van isolatie van bestaande woningen.

5.1 Wetgeving

Sinds de vaststelling van de Transitievisie warmte begin 2022 is er landelijk veel gebeurd op het gebied van wetgeving. De volgende wetten hebben invloed op de lokale energietransitie.

Wet Gemeentelijk Instrumentarium warmtetransitie (Wgiw)

Deze wet is sinds 1 januari 2025 (gedeeltelijk) in werking en geeft gemeenten kaders en bevoegdheden, waaronder:

- De aanwijsbevoegdheid biedt gemeenten de mogelijkheden om in het omgevingsplan binnen hun grondgebied gebieden aan te wijzen die overgaan op een duurzame warmtevoorziening en waar het aardgastransport dus op termijn eindigt. Voordat we als gemeente onze aanwijsbevoegdheid mogen inzetten moeten we wel aan een aantal voorwaarden voldoen:
  - De haalbaarheid en betaalbaarheid voor inwoners en gebouweigenaren onderbouwen.
  - Aantonen dat inwoners en stakeholders zijn betrokken bij de voorbereiding van de wijziging van het omgevingsplan.
  - Zorgen voor een redelijke termijn tussen het aanwijzen van het gebied en het stopzetten van het aardgastransport. De richtlijn is 8 jaar.
  - Rekening houden met het feit dat een gebouweigenaar een eigen aardgasvrij, net zo duurzaam, alternatief kan kiezen (de opt-out). Het warmteprogramma krijgt een juridische status onder de Omgevingswet.
- Gemeenten worden verplicht om elke 5 jaar het warmteprogramma (voorheen transitievisie warmte) te herijken.

Energiewet

De energiewet vormt het wetgevingskader voor de veranderende elektriciteits- en gasmarkt en energiesystemen. De nieuwe wet neemt onnodige verschillen tussen regelgeving voor gas en elektriciteit weg. Dat is nodig om te kunnen doorpakken met de energietransitie. Ook worden enkele Europese regels doorgevoerd. De wet is al aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer, en treedt in werking op 1 januari 2026.

- Met de wet kunnen energiegemeenschappen zelfopgewekte energie onder eigen voorwaarden delen, als deze bij dezelfde (coöperatieve) leverancier zitten. Dit is belangrijke voorwaarde voor het laten slagen van lokale energiesystemen.

- Gemeenten en provincies kunnen in een verordening vastleggen dat een ontwikkelaar van wind of zon moet motiveren welke inspanningen er zijn verricht om 50 procent lokaal eigendom te realiseren.

Wet Collectieve Warmte (Wcw)

De Wcw treedt naar verwachting 1 januari 2026 in werking, afhankelijk van de behandeling door de Tweede en Eerste Kamer. In het wetsvoorstel staan belangrijke onderwerpen voor de lokale warmtetransitie:

- Een warmtebedrijf moet straks een publiek meerderheidsbelang hebben. Dit betekent dat
- een overheidsorganisatie (gemeente, provincie of rijksoverheid) een meerderheid van aandelen in dit warmtebedrijf moet hebben. Daardoor kunnen de belangen van inwoners en stakeholders zo goed mogelijk gewaarborgd worden.
- De gemeente kan een warmtebedrijf aanwijzen om warmte te leveren in een gebied. Dit gebied noemen we een warmtekavel.
- Dat warmtebedrijf moet een publiek meerderheidsbelang hebben.Bescherming van de consumenten, de prijs van warmte voor de huishoudens en andere verbruikers en de verantwoordelijkheid voor de productie en levering van warmte.
- Regels voor zowel grote als kleine collectieve warmtesystemen.

Overige regelingen

Tegelijkertijd zien we dat ook andere wet- en regelgeving in beweging is in de energietransitie.
Dit betekent dat subsidieregelingen nog kunnen veranderen en de eisen die worden gesteld aan de bouwsector, bedrijven of inwoners ook.
De huidige regering heeft besloten de voorgenomen rendementseis voor verwarmingsinstallaties terug te draaien. Dit betekent dat je vanaf 2026 bij het vervangen van je cv-ketel niet meer verplicht bent om minimaal een hybride warmtepomp aan te schaffen
De salderingsregeling zonne-energie stopt vanaf 1 januari 2027. Eigenaren van zonnepanelen kunnen vanaf 2027 zelf opgewekte stroom niet meer wegstrepen tegen hun verbruik. Ze krijgen wel een vergoeding voor het terugleveren van stroom aan de energieleverancier.

5.2 Financiële middelen

Vanaf 2022 t/m 2025 ontvangen gemeenten tijdelijke middelen voor het uitvoeren van taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Met de regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE) kan personeel aangenomen of ingehuurd worden voor meerdere jaren. Zo kan de interne organisatie worden versterkt. Er is nog geen duidelijkheid over een vervolg financiering na 2025. Dit maakt het lastig om mensen voor de energietransitie in vaste dienst aan te nemen.

5.3 Experimenteerruimte

Het gesprek met het ministerie van BZK over het verlenen van experimenteerruimte onder Omgevingswet voor Saksen Weimar is gaande.

6. Wat hebben we geleerd en nemen we mee in EvA?

- Vertrouwen is net zo belangrijk als techniek. Daarom moeten we inwoners en ondernemers zo vroeg mogelijk in het proces betrekken (‘kantelen’ van de warmtetransitie van technisch naar sociaal). Het ‘DNA’ van een buurt moet daarin centraal staan.

- Er is grote betrokkenheid en initiatiefkracht onder bewoners en een steeds sterkere samenwerking tussen bewoners en gemeente. Wel is zichtbaar dat dit meer geldt voor Arnhem Noordwest dan voor de overige delen van de stad. Daarom moet er aandacht zijn voor gelijkwaardigheid en betere spreiding.

- Voor meer continuïteit en impact is het beter om de initiatieven vanuit de stad vanuit de gemeente langdurig (financieel en inhoudelijk) te blijven ondersteunen (Aanjaagfonds, Lokaal energie fonds). Deze initiatieven vergroten het draagvlak voor de energietransitie en daarmee de haalbaarheid van lokale duurzame energiesystemen.

- Een collectieve warmteoplossing voor een buurt betekent het verlies van keuzevrijheid voor de bewoner. Daarom is betrokkenheid en zeggenschap van inwoners bij de ontwikkeling en levering van collectieve warmte van belang.

- Aangezien marktpartijen afhaken in de warmtetransitie zal de gemeente een steviger regierol moeten nemen (presterende overheid), bijvoorbeeld door risicodragend te investeren en daardoor
  - beter te kunnen sturen
  - minder afhankelijk te zijn van partijen die ‘afhaken’, en dus minder afhankelijk van derden om doelen te halen.

- Warmte hangt nauw samen met isolatie, elektriciteit (netcongestie) en mobiliteit. Daarom is een geïntegreerde aanpak nodig van alle energie-behoeften en van duurzame bronnen, netwerk (energie-infrastructuur), (seizoens)opslag en slim benutten.

- Door toewijzing van duurzame warmtebronnen aan energiegebieden geven we meer sturing aan het regio/stedelijk perspectief voor het optimaal benutten van bronnen en voorkomen we potentieel dubbel gebruik van bronnen.

- De aanpak voor verduurzaming van bedrijven(terreinen) is zichtbaar in het sterk verminderde energieverbruik en CO_2 reductie. Daarom wordt deze aanpak gecontinueerd.

- Bewoners en ondernemers hebben behoefte aan duidelijkheid over de toekomst van de energievoorziening in hun buurt, zodat ze actief mee kunnen doen en de juiste keuzes kunnen maken. We moeten hen daarom meer handelingsperspectief bieden op ‘wat’ de mogelijkheden en keuzes zijn en ‘wanneer’ deze aan de orde zijn.

- Het ontwerpen van nieuwbouwontwikkelingen met energie vanaf de initiatieffase is, vanwege de ruimtelijke impact en netcongestie, noodzakelijk.
  Een goed beeld bij toekomstige ontwikkelingen of kansen in de omgeving helpen om daar tijdig met nieuwbouwprojecten op aan te sluiten of om keuzes te maken waarmee andere ontwikkelingen niet geblokkeerd worden

- Monitoring van de voortgang met juist gekozen indicatoren zodat we tijdig kunnen bijsturen.

Bijlage 1: Aanpak 10 kansrijke buurten TVW

Projectnaam	Beoogd energiesysteem	Beoogd aantal WEQ aardgasvrij	Fase project	Stand van zaken	Beoogde periode realisatie	Knelpunten	Geleerde lessen
Kronenburg-Smart Polder	Decentraal collectief ZLT-warmtenet met als bron warmte uit oppervlaktewater bij het gemaal, met warmte-koude opslag (bodemenergie).	1.100 WEQ bestaande bouw	Ontwikkeling	Uitwerking en voorbereiden fase 1 en fase 2. Overige fases naar lange termijn	2026-2028	Geen investeringsruimte bij particuliere beleggers Onvoldoende regeneratiecapaciteit	Aan basis van doorstart met compactere scope. Project is financieel haalbaar, we verkennen uitbreiding van de scope met omliggende gebouwen en supermarkten winkelcentrum t.b.v. optimalisatie WKO
Elderveld noord	Decentraal collectief MT-warmtenet met als bron het effluent van de rioolwaterzuiveringsinstallatie en collectieve warmtepomp. Zonnepanelen op daken en laadpleinen, mogelijk bij opschaling verbreding/integraler.	Eerste fase: 942 WEQ bestaande bouw, Tweede fase 3.258 WEQ, totaal 4.200 WEQ	Ontwikkeling	Een deel van de woningen (309) is al warmtenet-gereed gemaakt. Doorstart gemaakt met Linthorst als warmteproducent- en leverancier, nu uitwerking technisch systeem en businesscase. Actieve rol gemeente is nodig om project te kunnen realiseren	2026-2034	Beschikbaar vermogen voor elektriciteitsaansluiting collectieve warmtepomp en beschikbare stikstofruimte	Langer wachten lost geen problemen op. Eenzijdige focus op techniek en financiën zit ontwikkeling in de weg. Onderdeel van strategische samenwerking Alliander.
Hoogkamp	Decentraal collectief MT-warmtenet met als bron collectieve luchtwarmtepomp (Buurt energiesysteem) is onderzocht, maar niet realiseerbaar gebleken.	Circa 400 weq	Haalbaarheid	Nu wordt gekeken naar semi-collectieve oplossingen voor isolatie, elektriciteit, warmte, mobiliteit met procesbegeleider gefinancierd door gemeente; circa helft van aantal woningen zal individueel warmtesysteem krijgen Zonnepanelen, zonthermische panelen op	2026-2034	Individuele spoor is makkelijker en gaat sneller dan collectieve spoor en gaat ten koste van semi-collectieve spoor. Individuele spoor leidt tot nog ernstiger netcongestie	Bij bewonersinitiatief vooral proces begeleiden.

				daken, opslag van warmte en laadpleinen worden bekeken			
Plattenburg	Decentraal collectief MT-warmtenet met als bron restwarmte datacenter	400 weq bestaande bouw	Haalbaarheid/ innovatie	Mogelijkheden tot hogere temperatuur warmte uit het datacenter verkennen en deze inzetten in de wijk. Datacenter heeft een innovatiesubsidie van de EU om dit concept te ontwikkelen. VHV gaat bestaande woningen verduurzamen. Hogere temperaturen uit datacenter is een innovatietraject. Europees onderzoeksproject loopt en wordt waarschijnlijk in 2028 afgerond	Na 2028	Te hoge investering nodig voor opwaardering laagwaardige warmte uit datacenter	Processen van afzonderlijke stakeholders zijn moeilijk uit te lijnen. Bv nieuwbouwwoningen VHV en onderzoek datacenter
Immerloo	Uitbreiding centraal warmtenet Vattenfall met bron restwarmte AVR en voorziening voor tapwater en koken. In 2018 eerst alleen verwarming aardgasloos met rijkssubsidie. In 2022/2023 ook tapwater en koken aardgasloos.	456 weq bestaande bouw (VHV)	Gerealiseerd	Volledig aardgasvrij: verwarming, tapwater en koken	2023		Het warmwater nu door een afleverset per woning geleverd, die wordt gevoed door het warmtenet van Vattenfall. De geiser kon daardoor ook verdwijnen. Om de bewoners te helpen bij de overgang naar elektrisch koken heeft Volkshuisvesting gezorgd voor een inductiekooktoestel ter vervanging van hun huidige gaskooktoestel. Dit systeem werkt prima en bewoners zijn zeer tevreden.
Saksen Weimar	Individueel all-electric met (lucht) warmtepompen, seizoensopslag warmte vanuit zonnepanelen op daken	200 weq individueel all electric, collectief energiesysteem voor 400 weq bestaande bouw	Ontwikkeling	Er wordt gewerkt aan een lokaal energiesysteem met warmte seizoensopslag vanuit zonpv Via een een buurt-energiecoöperatie, die eigenaar wordt van het systeem, wordt energie (warmte en elektriciteit) gedeeld.	2024-2028	Verwachting dat niet iedereen meedoet vanwege afhankelijkheid, angst voor niet genoeg warmte/comfort. Beschikbaar vermogen voor elektriciteitsaansluiting collectieve warmtepomp	Onderdeel van strategische samenwerking Alliander

						en beschikbare stikstofruimte. Eerste grote CESAR seizoensopslag is nog spannend.	
Nieuw Monnikenhuizen, Stadseiland, Plantagebuurt/ Nieuwe Aa, Tuin van Elden	Individueel all-electric met (lucht) warmtepompen en Zonnepanelen op daken en laadpleinen zijn nog niet in actie gemeente meegenomen.	1.600 WEQ bestaande bouw (incl 400 VVE's)	Eerste deel van realisatie	Eerste advies- en begeleidingstraject aanschaf luchtwarmtepompen vanuit gemeente. Heeft geresulteerd in 50 WEQ aardgasvrij en andere verduurzamingsmaatregelen.	2024-2040	Financiering van investeringen door woningeigenaren Opvolging en rol gemeente	

Bijlage 2: Haalbaarheid collectief warmtenet in 5 kansrijke onderzoeksgebieden

Projectnaam	Beoogd energiesysteem	Beoogd aantal WEQ aardgasvrij	Fase project	Stand van zaken	Beoogd jaar realisatie	Knelpunten	Geleerde lessen
Malburgen-oost	Uitbreiding centraal warmtenet Vattenfall met bron restwarmte AVR Zonnepanelen op daken en laadpleinen, mogelijk op termijn.	4.500 WEQ bestaande bouw	Haalbaarheid	Vattenfall is uitgestapt, nu verkennen doorstart: 1) bestuurlijk draagvlak 2) vasthouden NWN subsidie 3) bewoners-onderzoek 4) afspraken op inkoop Vattenfall	2026-2035	Proces bestuurlijk draagvlak blijft achter	Gemeentelijke regierol nodig inclusief risicodragende investering
Presikhaaf 3/Over het Lange Water	Er wordt nu gekeken wat de mogelijkheden zijn qua warmte-oplossing samen met gemeente Rheden. RWZI Nieuwgraaf is een optie	5.700 WEQ bestaande en nieuwbouw	Initiatief	Inventarisatie aan te sluiten vastgoed	2028-2040	Verkenning binnen de gemeente wat er speelt qua nieuwbouw en organisatie in de wijken is lastig vanwege ‘eilandcultuur’ binnen gemeente.	Inventarisatie en projectdefinitie samen met stakeholders
Geitenkamp-pilot	Zonnecollectorveld sportveld Paasberg met klein warmtenet	200 WEQ bestaande bouw	Haalbaarheid	Is onderdeel vergroeningsproject/ gebiedsontwikkeling Beek op de Paasberg en NP Arnhem Oost.	2026-2028	Afstemming met planning woningbouwcorporatie	Procesbegeleiding en samenwerking met sociaal domein/energiebank.
Geitenkamp overig	Geen bronnen in de buurt. Alleen kleinschalige collectieve oplossing mogelijk o.b.v. warmte uit zon of luchtwarmtepomp. Pilot rode zonnepanelen op daken (beschermd stadsgezicht) voltooid. Dergelijke panelen kunnen en mogen geplaatst worden.	2.300 woningen bestaande bouw	Initiatief	Studie gedaan door Innoforte. Nu alleen draagvlak bij VHV en nog niet bij Portaal en Vivare. Daarom eerst focus op andere projecten.	ntb	Nog geen gelijktijdig-heid van 3 woningbouw-corporaties: ze hebben alle een eigen strategie, planning en dynamiek; Weinig ruimte voor zonthermie in de wijk. Beoogde locatie zonneveld heeft nog niet juiste bestemming	-

Arnhem-west/ Heijenoordseweg	Energiesysteem/ Balanswijk nieuwbouw	550 WEQ, zorginstellinge n en scholen	Initiatief	Stedenbouwkundig plan wordt opgesteld, met energiesysteem geïntegreerd in het plan	2027-2032	Zoeken naar juiste bron.	Onderdeel van strategische samenwerking Alliander
Arnhem west / Klingelbeek	Aquathermie uit Rijn i.c.m. WKO als alternatief voor o.a. bestaande collectieve pelletkachel bij 40 weq.	200-300 weq	Initiatief	Haalbaarheidsonderzoek en businesscase worden uitgevoerd. Bewonersinitiatief (nette Energie van Groen-West) is klankbordgroep	ntb	Zeer diverse bouwjaren en isolatiegraad van woningen i.r.t. temperatuur van beoogde warmte	-
Centrum en omliggende buurten	Collectieve WKO clustering voor 13-16 panden in deelgebied Bestuurskwartier wordt nu uitgewerkt	Ruim 17.000 MWh energievraag (warmte, koeling en tapwater), waarvan deels gelijktijdig	Haalbaarheid	Businesscase is klaar. Er wordt financiering gezocht. Rolneming gemeente moet worden bepaald.	2025-2035	Tempo verbouwing stadstheater ligt hoog. Diverse eigenaren binnen bestuurskwartier moeten meedoen.	Denk altijd in collectieve oplossingen vanwege efficiëntie energiegebruik. Stadstheater alleen kan niet ontwikkeld worden, is gebleken.

Raadsvoorstel Koersdocument Energie voor Arnhem

Overzicht insprekers

Nr.	Naam	Namens
1	Hans van Kessel	Duurzaam Paasberg
2	Sanne Meelker	Portaal, Vivare en Volkshuisvesting Arnhem,

Technische sessie

Nr.	Naam	Namens
1	Richard Kaper	Programmamanager gemeente Arnhem
2	Patrick Begemann	Liander

Inhoud

Over Liander en gezichten in de regio

Ons elektriciteitssysteem en de opgave

Het decentrale energiesysteem
van de toekomst

Liander

Casper Vogelaar
Relatiemanager publieke sector

Liander gebiedsteam
Regio Arnhem-Nijmegen

Patrick Begemann
Gebiedsregisseur

Het elektriciteitsnet van 2050?

NOS Nieuws • Vrijdag 28 februari 2025, 11:39

Bijna 200 miljard euro nodig voor problemen op stroomnet

De verbouwing van het energiesysteem vraagt ruimte

Ook bij iedereen in de buurt.

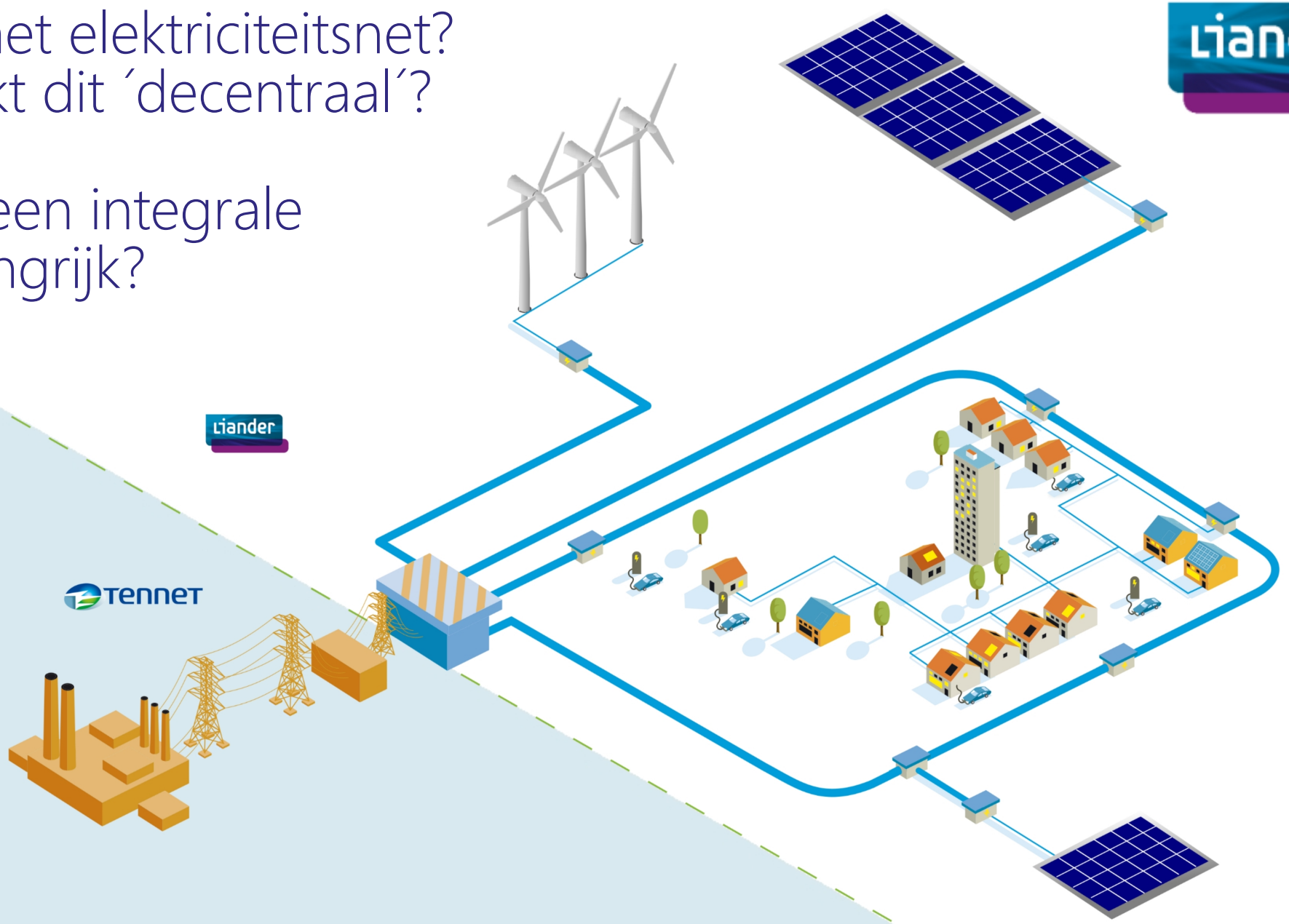
Ca. 600 extra middenspanningsruimtes in Arnhem (grofweg een verdubbeling)

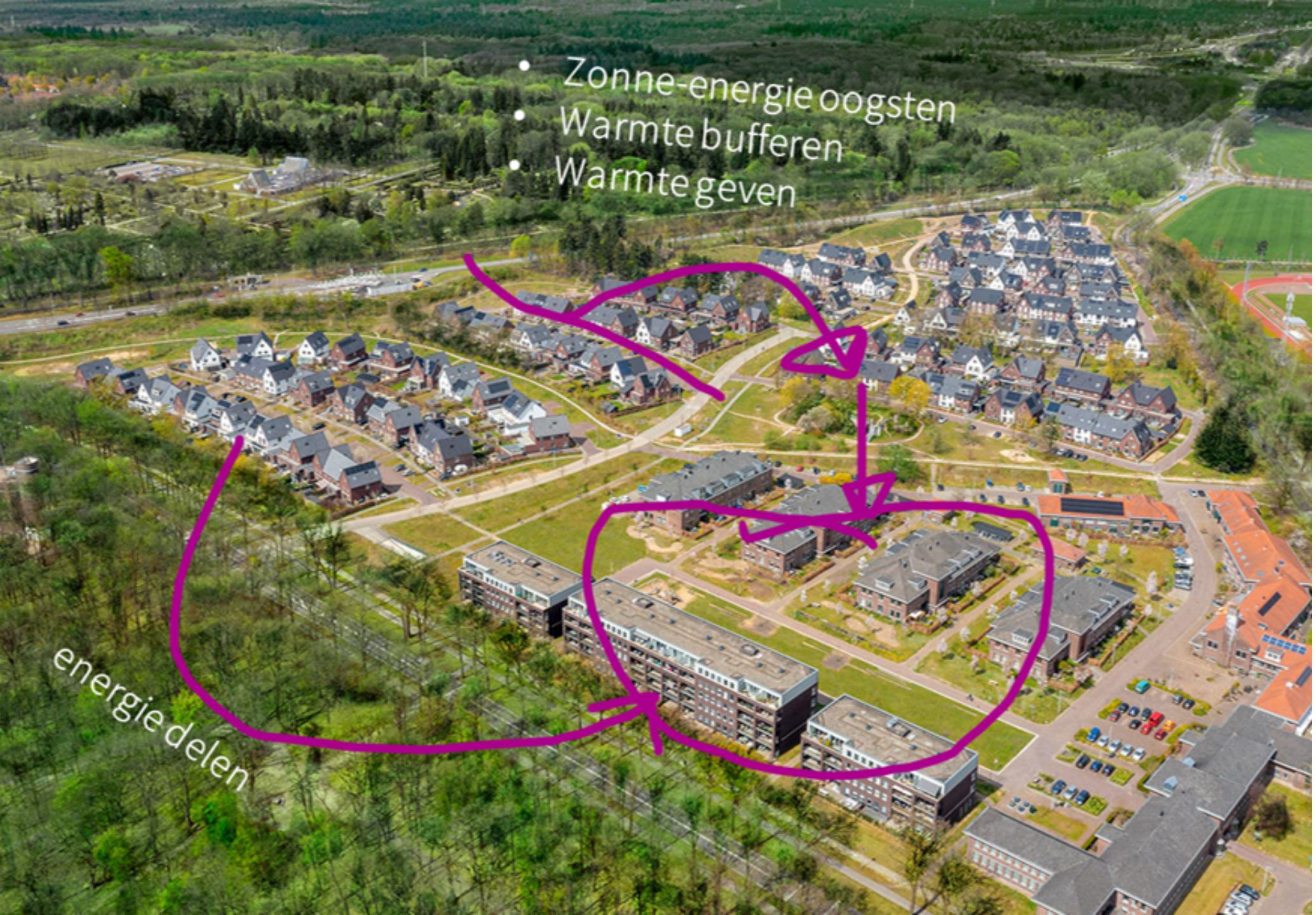

Hoe werkt het elektriciteitsnet? En hoe werkt dit ´decentraal´?

Waarom is een integrale blik zo belangrijk?

• Zonne-energie oogsten
• Warmte bufferen
• Warmte geven
energie delen

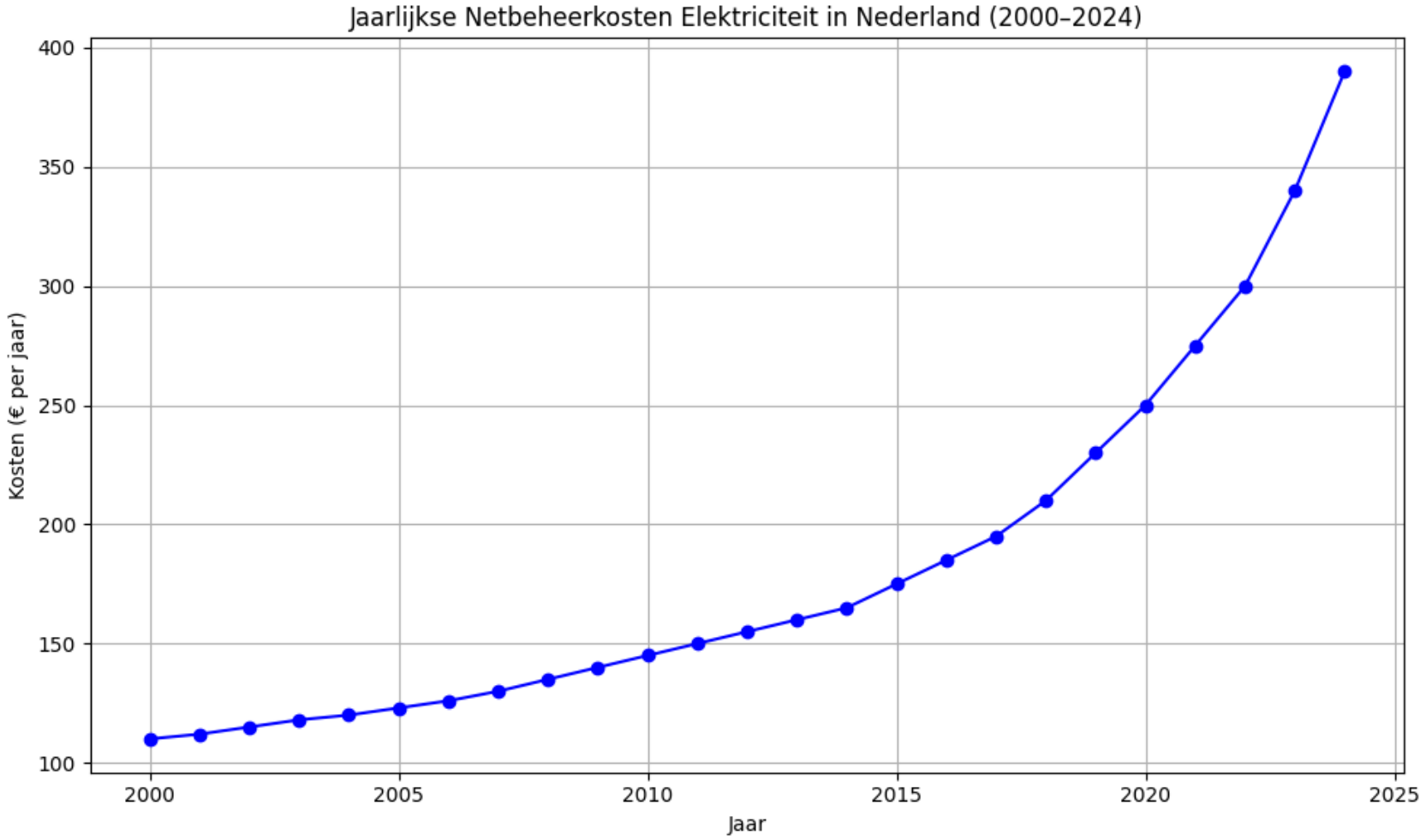

Liander

Koersdocument
Energie voor Arnhem *17 september 2025*

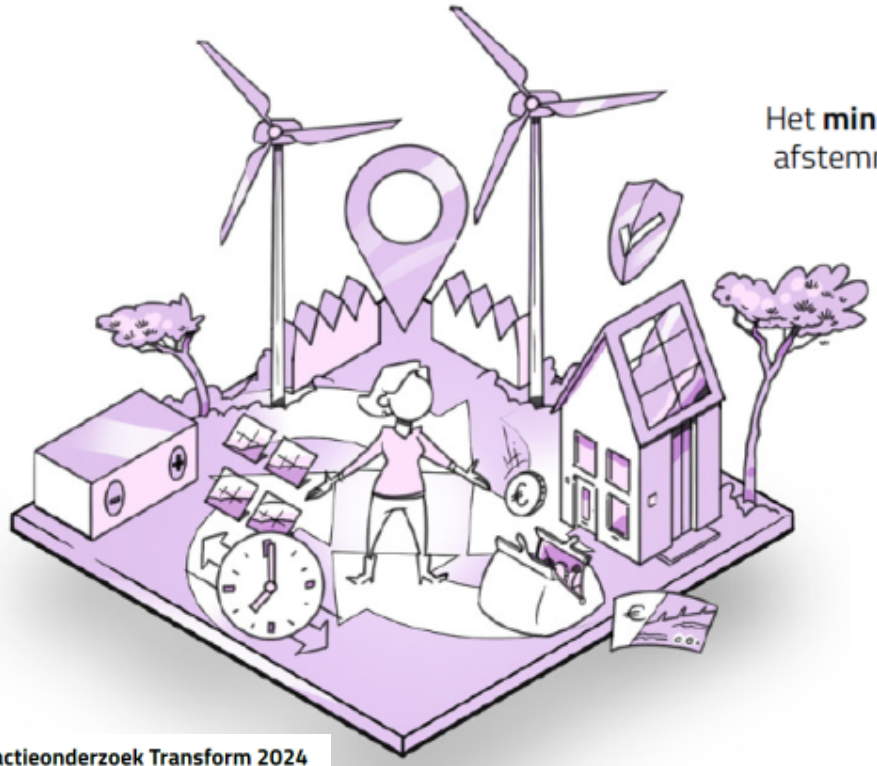
Arnhem GEMEENTE

Energie voor Arnhem (EvA): eerlijke energietransitie

Arnhem GEMEENTE

Minimaliseren van transport van energie

Het **minimaliseren van transport** door afstemmen opwek, opslag, gebruik en conversie

Gedeelde opwek en opslag

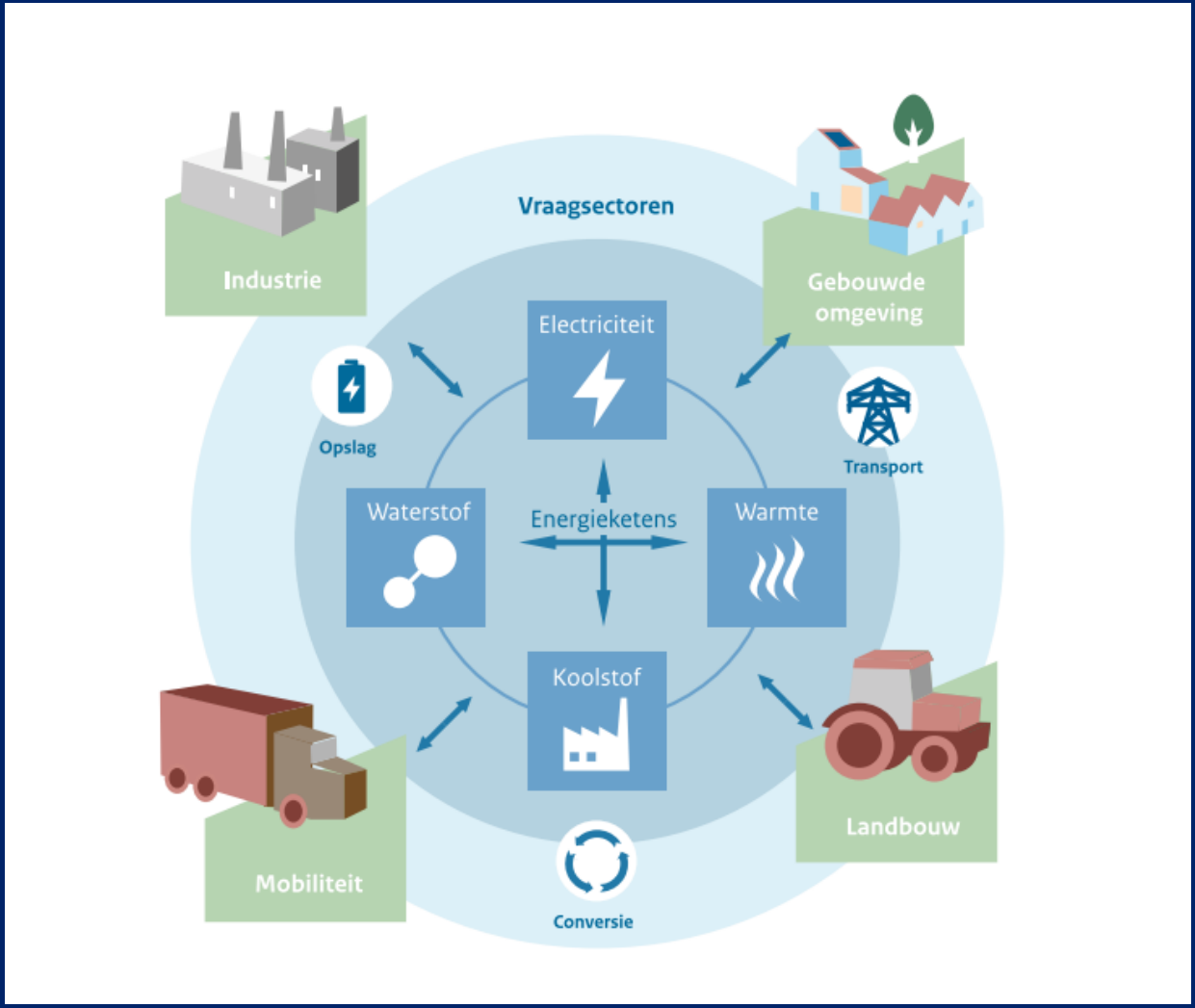
Maximaal gebruik van **lokale duurzame bronnen**

Gelijktijdig vraag en aanbod bij elkaar te brengen

Resultaat actieonderzoek Transform 2024
Versie 1.00 (1 jan 2025)

Arnhem GEMEENTE

Nationaal Plan Energiesysteem

Decentraal energiesysteem

Ministerie van Klimaat en
Groene Groei

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2594 AC DEN HAAG

Klimaat en groene Groei

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000003952069570000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/kgg

Ons kenmerk
KGG / 99267367

Datum 18 juni 2025
Betreft Decentrale ontwikkeling van het energiesysteem

Geachte Voorzitter,

Het kabinet wil sterker inzetten op decentrale ontwikkelingen binnen het energiesysteem. Energie wordt steeds meer decentraal opgewekt en de energietransitie wordt ook lokaal en regionaal veel zichtbaarder in onze leefomgeving. Kernpunten van de inzet zijn 1) het optimaal in balans brengen van vraag en aanbod van energie op ieder schaalniveau, 2) het beter organiseren van de samenhang tussen gebiedsontwikkeling en het energiesysteem en 3) regie vanuit een sociaal-maatschappelijk perspectief.

Decentrale ontwikkelingen kunnen aanzienlijke maatschappelijke en economische voordelen bieden op onze leefbaarheid en de betaalbaarheid en betrouwbaarheid van het energiesysteem. Om deze voordelen te kunnen benutten is een helder en gedeeld perspectief op het belang van decentrale ontwikkelingen binnen het energiesysteem nodig. Hier hoort ook een concreter beeld van de potentie en

Decentraal is niet nieuw

Vlieland gespannen naar elektriciteitsnet

5 februari 2008, 13:19

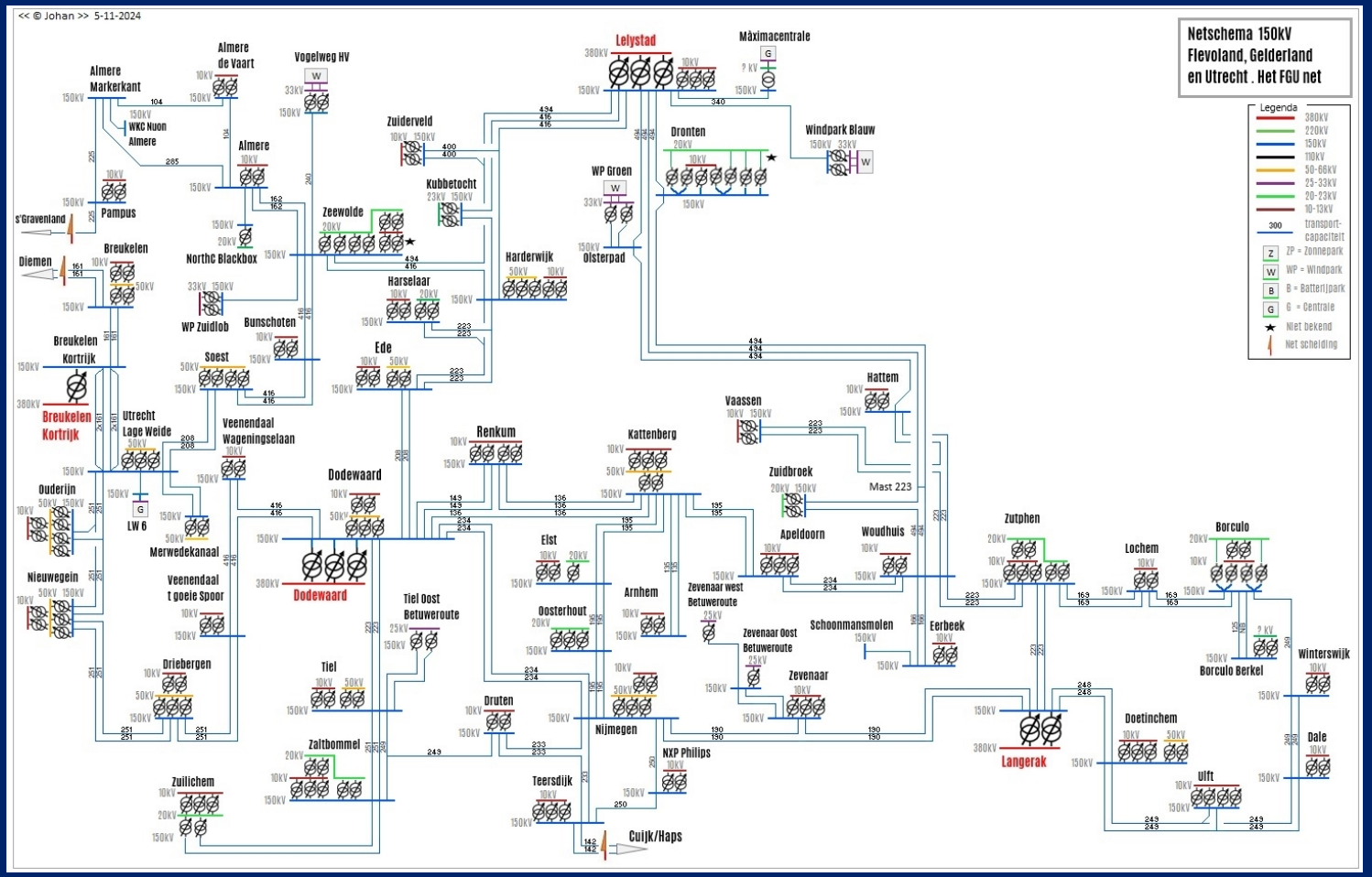
Bewaren Delen

VLIELAND (ANP) - Als laatste gebied in Nederland wordt Vlieland in de nacht van 14 op 15 februari aangesloten op het landelijke elektriciteitsnet. Het betekent het einde van een tijdperk waarbij

Elektriciteit op het IPKW terrein

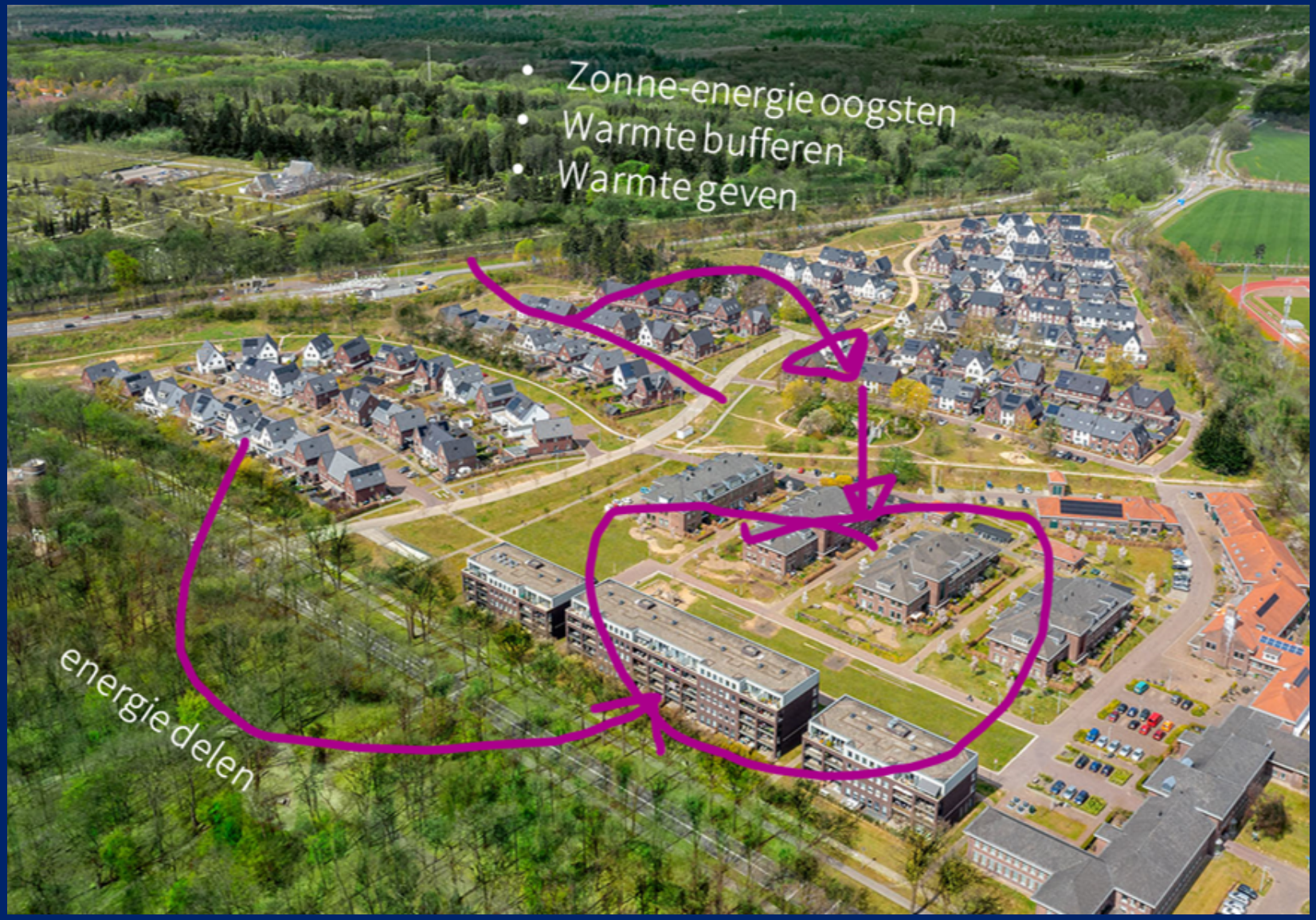

Energie wordt naar Arnhem gebracht

Arnhem GEMEENTE

Minimaliseren van transport in de praktijk

GEMEENTE Arnhem

Hotspot Energy

Arnhem GEMEENTE

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel ‘Koersdocument Energie voor Arnhem’

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

-

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Gerretschen (GroenLinks), Kemperman (D66), Van Engelenburg (VVD), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Hogenhout (Partij voor de Dieren), Visser (PvdA), Groot (CDA), Luyendijk (Volt), Malda (ChristenUnie)
De fracties van de SP, DENK, BurgerBelang Arnhem, PVV, Forum voor Democratie en Groep van den Broek waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder), Visser, Kaper (wethouderadviseur), Begemann (Liander)

Bespreking

De informatieve fase bestond uit de mogelijkheid tot inspraak. Daarvan is gebruik gebruikt door de heer van Kessel namens Duurzaam Paasberg en Sanne Meelker namens Portaal, Vivare en Volkshuisvesting Arnhem.

Het tweede deel van de informatieve fase bestond uit een technische sessie. Voor deze technische sessie waren aanwezig programmamanager Richard Kaper van de gemeente Arnhem en Patrick Begemann van Liander. Zij geven context over wat het belang is van energieplanologie, inclusief warmte/koude, elektriciteit en energiemanagement.

Na afronding van de informatieve fase wordt gestart met de meningsvormende bespreking. De eerste termijn vanuit de raadskamer wordt afgerond. Er wordt gestart met de eerste termijn vanuit de portefeuillehouder. Deze wordt in verband met de tijd niet afgerond.

Conclusie

De voorzitter concludeert dat de meningsvormende bespreking nog niet is afgerond. Deze wordt doorgeleid voor een hervatting waarbij de eerste termijn van het college hervat wordt.

De raadsadviseur,

M. Piscaer

De voorzitter,

G. Van der Laak

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel ‘Koersdocument Energie voor Arnhem’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

PA 17 september – informatieve en meningsvormende bespreking

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Gerretschen (GroenLinks), Kemperman (D66), Van Engelenburg (VVD), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Hogenhout (Partij voor de Dieren), Visser (PvdA), Morrenhof (CDA), Luyendijk (Volt), Malda (ChristenUnie), Van Plateringen (BurgerBelang Arnhem)
De fracties van de SP, DENK, PVV, Forum voor Democratie en Groep van den Broek waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder), Visser, Kaper (wethouderadviseur)

Bespreking

Het betreft een hervatting van de meningsvormende bespreking van de eerste termijn vanuit de portefeuillehouder. Er vindt een tweede termijn plaatst vanuit de raadskamer en het college. Er wordt een motie aangekondigd door het CDA en mogelijk ook door de ChristenUnie.

Conclusie

De voorzitter concludeert dat de meningsvormende bespreking is afgerond. Gezien het beperkte aantal aangekondigde moties wordt het voorstel doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.

De raadsadviseur,

M. Piscaer

De voorzitter,

D. Weijers

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	26 november 2025
Zaaknummer	4619218

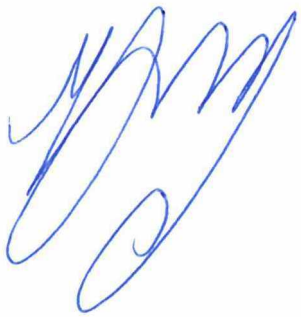
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 juni 2025;

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet;

besluit:

Het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 vast te stellen.

De griffier,

De voorzitter,

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Vaststellen Detailhandelsbeleid Arnhem 2025

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26 november 2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit het college B&W

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

De raad wordt voorgesteld om het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 vast te stellen.
In het nieuwe beleid wordt de focus gelegd op basis van drie pijlers: versterken, verbreden en vernieuwen van de hoofdstructuur detailhandel in Arnhem.

Aandachtspunten

Eerder bespreking
Op 1 oktober heeft de informatieve bespreking plaatsgevonden, waarbij insprekers hun visie op het voorstel gaven. De meningsvormende bespreking is gestart maar niet afgerond.

Op 8 oktober is de meningsvormende bespreking afgerond, zodat het voorstel door kon naar besluitvorming.

De volgende motie wordt afgedaan met dit raadsvoorstel:
Motie 'Investeer ook in wijkwinkelcentra' (23M115)

Het volgende amendement is verwerkt in deze visie:
Amendement 'Aanpak voor vitale en leefbare wijkwinkelcentra' (24A44)

De volgende motie is opgenomen in de visie maar is afgedaan middels de begroting 2026:
Motie 'Versterk, verbreed en vernieuw de wijkwinkelcentra' (25M136)

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Nermina Kundic

Ambtenaar
Matthijs Kop
matthijs.kop@arnhem.nl
06-50740030

Raadsadviseur
Steffan Vos
steffan.vos@arnhem.nl
06-31114958

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer: 4619218

Onderwerp: Vaststellen Detailhandelsbeleid Arnhem 2025

Kernboodschap

De manier waarop we winkelen verandert. Online kopen heeft invloed op ons winkelgedrag en sommige winkels verdwijnen, terwijl er ook nieuwe bijkomen. We willen dat winkelgebieden in Arnhem aantrekkelijk blijven en voor iedereen goed en snel bereikbaar zijn, óók te voet of met de fiets. Het zijn namelijk plekken waar voorzieningen zijn en waar mensen elkaar ontmoeten. Daarom hebben we nieuw detailhandelsbeleid gemaakt. Hierin staat waar in de stad welke soorten winkels passen. Ook beschrijven we hoe we deze plekken kunnen versterken, verbreden en vernieuwen. Met een nieuw meetinstrument – de vitaliteitsscan – houden we de kwaliteit van de winkelgebieden goed in de gaten. Per gebied geven we aan hoe het er nu voor staat en wat nodig is om het winkelcentrum te verbeteren. Zo zorgen we dat je in Arnhem nu én in de toekomst prettig kunt winkelen op de juiste plek, of je nou je dagelijkse boodschappen doet, aan het shoppen bent of een grote aankoop (zoals meubels) doet.

Voorstel

1. In het detailhandelsbeleid de focus te leggen op het versterken, verbreden en vernieuwen van de hoofdstructuur detailhandel in Arnhem;
2. Het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 vast te stellen.

Inleiding

Winkelen is allang niet meer wat het ooit was. Het winkelen is niet verdwenen: het is veranderd. Onze winkelgebieden veranderen mee. We stellen als consument en ondernemer meer eisen aan de winkelomgeving: goed bereikbaar, maar ook groen, gezellig en uitnodigend. We willen duidelijkheid bieden over de toekomst van onze winkelgebieden. We hebben daarom het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 opgesteld. Het beleid geeft kaders voor de winkelgebieden: welke willen we versterken, behouden en waar maken we ruimte voor andere functies waar de vraag naar winkels is afgenomen. Het zijn namelijk plekken waar voorzieningen zijn geconcentreerd, waar ontmoetingen plaatsvinden én die bijdragen aan de identiteit en leefbaarheid van het gebied. Ook willen we ruimte bieden voor vernieuwing, creativiteit en ondernemerschap. We zetten in op een sterke, gezonde detailhandel die past bij hoe Arnhemmers en bezoekers van Arnhem vandaag én morgen willen winkelen.

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

De vorige Detailhandelsvisie Arnhem 2016-2021 was een visie op hoofdlijnen. Het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 is een nader uitgewerkt detailhandelsbeleid, zodat we onze ambities kunnen uitvoeren. Drie pijlers vormen het fundament voor het detailhandelsbeleid:

- Versterken: concentratie van (winkel)voorzieningen in de hoofdstructuur detailhandel en basiskwaliteiten winkelgebieden op orde (bereikbaar, toegankelijk, schoon, heel en veilig) in nauwe samenwerking met marktpartijen.
- Verbreden: optimaal ruimtegebruik in winkelgebieden door functiemenging en intensivering.
- Vernieuwen: kwaliteitsimpuls geven aan winkelgebieden door hoge verblijfskwaliteit, innovatie, vergroening en verduurzaming.

We hebben een indeling gemaakt van de toekomstbestendige winkelgebieden in de stad; we noemen dat de hoofdstructuur detailhandel (zie paragraaf 3.2 in het Detailhandelsbeleid). Hierbinnen krijgt de detailhandel de ruimte om zich door te ontwikkelen, passend binnen het profiel van het winkelgebied. Buiten de hoofdstructuur zetten we in op afbouw van detailhandel. De hoofdstructuur bestaat uit de volgende typen winkelgebieden: binnenstad, stadsdeelcentra (Kronenburg en Presikhaaf), wijkcentrum plus (Schuytgraaf), wijkcentrum, buurtcentrum, bijzondere bewinkeling (zoals het Modekwartier) en locaties voor perifere en grootschalige detailhandel (zoals de Woonboulevard).

In de winkelgebieden die vallen binnen de hoofdstructuur detailhandel, komen vier typen detailhandel voor. Voor elk van de typen hanteren we een aparte strategie. Het gaat om: 1) dagelijkse (zoals levensmiddelen), 2) recreatieve frequente (zoals huishoudelijke artikelen), 3) recreatieve niet-frequente (zoals kleding) en 4) doelgerichte (zoals doe-het-zelf) detailhandel.

Voor het opstellen van dit Detailhandelsbeleid hebben we een meetinstrument ontwikkeld (zie argument 1.4). We beschouwen motie 23M115 hiermee als afgedaan. Daarnaast geeft dit voorstel opvolging aan het amendement 24A44 en invulling aan de motie 25M136.

Beoogd effect

Goed functionerende en aantrekkelijke winkelgebieden die aansluiten bij de winkelbehoeftes van ondernemers, inwoners en bezoekers; nu en in de toekomst.

Argumenten

1.1 Dit draagt bij aan toekomstbestendige winkelgebieden verspreid over de stad.

Voor een groeiende stad in balans is het belangrijk dat het voorzieningenniveau aansluit – in omvang, spreiding en kwaliteit – bij een stad die steeds meer inwoners telt. Winkelgebieden zijn belangrijk voor het functioneren van zowel de stad als geheel als voor de wijken waarin ze liggen. Het zijn plekken waar voorzieningen zijn geconcentreerd, waar ontmoetingen plaatsvinden én die bijdragen aan de identiteit en leefbaarheid van het gebied. We vinden het daarom belangrijk dat de winkelgebieden aantrekkelijk zijn, dat ze voor elke Arnhemmer op loop- en fietsafstand liggen en dat in elk winkelgebied de juiste winkels met een goede grootte zich kunnen vestigen.

Arnhem GEMEENTE

We zien dat bepaalde trends (zie paragraaf 2.1 van het Detailhandelsbeleid) invloed hebben op het winkelaanbod, zoals de omvang van de online bestedingen in bepaalde branches, de niet-frequente recreatieve detailhandel (zoals kledingzaken) die onder druk staat én de toename van de totale supermarktenoppervlakte. Door winkels te concentreren in winkelgebieden en door te bepalen welke typen winkels in welke winkelgebieden passen, is de kans groter dat het toekomstbestendige winkelgebieden blijven en dat er sprake is van een goede spreiding van winkelvoorzieningen over de stad. De toekomstbestendigheid van de winkelgebieden wordt verder vergroot door ruimte te bieden aan het toevoegen van functies (zoals woningen en lichte bedrijfsfuncties) en door een kwaliteitsimpuls te geven (zoals met extra groen).

1.2 *Dit geeft duidelijkheid aan de markt en lokt daarmee investeringen uit.*

Marktpartijen (zoals winkeliers, vastgoedeigenaren en ontwikkelaars) en andere stakeholders (zoals woningbouwcorporaties) hebben een essentiële rol bij het goed laten functioneren en toekomstbestendig houden van de winkelgebieden. De markt is gebaat bij duidelijkheid, omdat marktpartijen daarmee weten of investeren lonend is. Door in te zetten op het verbeteren van de hoofdstructuur detailhandel, geven wij duidelijkheid aan de markt en andere stakeholders. Voor de enkele winkelstrips die geen onderdeel meer uitmaken van de hoofdstructuur, nodigen we partijen uit om te komen met initiatieven voor andere invullingen.

1.3 *Hiermee is duidelijk hoe we supermarkten binnen de verschillende typen winkelgebieden zien.*

Dagelijkse detailhandel voorziet in de primaire behoefte van mensen. Supermarkten in het bijzonder hebben een belangrijke functie binnen de hoofdstructuur detailhandel: ze zijn publiekstrekkers en ontmoetingsplaatsen. Vanwege het belang van supermarkten voor het functioneren van de detailhandelsstructuur vormen de gegevens uit de Supermarktnota Arnhem 2023 een belangrijke bouwsteen voor het detailhandelsbeleid. Bij het vaststellen van de supermarktnota is aangekondigd dat er in het detailhandelsbeleid keuzes worden gemaakt welke plekken binnen de detailhandelsstructuur verder te versterken en waar de marktruimte voor extra supermarktmeters vanaf 2027 in te zetten. In het detailhandelsbeleid (paragraaf 3.2 en hoofdstuk 5) zijn duidelijke kaders opgenomen voor de verdeling van de supermarkten over de verschillende typen winkelgebieden en de eventuele uitbreidingsmogelijkheden van de supermarkten die daarin gelegen zijn.

1.4 *Hiermee geven we verder invulling aan de opdracht van de raad om extra in te zetten op de wijk- en buurwinkelcentra.*

De raad heeft de afgelopen jaren extra aandacht gevraagd voor deze typen winkelgebieden. In het detailhandelsbeleid staat de hoofdstructuur detailhandel centraal, waar de wijk- en buurtwinkelcentra onder vallen. Deze typen centra komen ruim aan bod: zowel in algemene zin binnen de hoofdstructuur als specifiek per centrum (paragraaf 3.4 en bijlage 1 van het Detailhandelsbeleid). Daarbij gaat het naast het economisch functioneren ook over de

vitaliteit en leefbaarheid van de winkelgebieden. Er is een vitaliteitsscan uitgevoerd om de kwaliteit van de winkelgebieden goed in de gaten te kunnen houden. Dit meetinstrument is ontwikkeld naar aanleiding van de motie ‘Investeer ook in de wijkwinkelcentra’ (23M115; november 2023). Keuzes in dit detailhandelsbeleid zijn mede gebaseerd op de uitkomsten van de vitaliteitsscan. We beschouwen motie 23M115 met dit voorstel als afgedaan.

Daarnaast fungeert het detailhandelsbeleid als toetsingskader om uitvoering te kunnen geven aan het amendement ‘Aanpak voor vitale en leefbare wijkwinkelcentra’ (24A44, november 2024). De stimuleringsregeling die is opgenomen in het detailhandelsbeleid en het aparte actieplan, is bedoeld om verder opvolging te geven aan de motie en het amendement. Met de motie ‘Versterk, verbreed en vernieuw de wijkwinkelcentra’ (25M136; juni 2025) heeft de raad opgeroepen bij het opstellen van de begroting prioriteit te geven aan het vinden van structurele dekking voor deze stimuleringsregeling.

2.1 *Het beleid maakt sterkere sturing door de gemeente mogelijk.*

De vorige detailhandelsvisie (2017) was een visie op hoofdlijnen. De huidige opgaves en ambities vragen om concreter beleid, waarmee we als gemeente meer sturingsmogelijkheden krijgen om de markt te reguleren. We hebben daarom gekozen voor een nader uitgewerkt detailhandelsbeleid, zodat we onze ambities kunnen vertalen in uitvoering. Zo zijn de ruimtelijke kaders uit hoofdstuk 5 van het Detailhandelsbeleid zodanig opgeschreven dat deze eenvoudig zijn te vertalen in omgevingsplannen. Op die manier kunnen we via ons ruimtelijk juridisch instrumentarium (zoals omgevingsvergunningen en omgevingsplannen) sturen op gewenste functies in winkelgebieden.

2.2 *Het beleid sluit aan bij ander vastgesteld beleid.*

Vanwege het belang van winkelgebieden voor de stad en de wijken waarin ze liggen, zijn er veel raakvlakken met andere terreinen. Bijvoorbeeld met mobiliteit, duurzaamheid, groen en fysieke toegankelijkheid. Het detailhandelsbeleid is een integraal beleidsdocument geworden, waarbij is aangesloten op al vastgesteld of in voorbereiding zijnde beleid. Zo sluit het uitgangspunt dat dagelijkse voorzieningen voor alle Arnhemmers op loop- en fietsafstand moeten liggen, aan op het Duurzame Mobiliteitsplan. In paragraaf 3.3 van het Detailhandelsbeleid is aangegeven welke raakvlakken er zijn met ander beleid.

Kanttekeningen en risico's

2.1 *Een sterkere sturing door de gemeente beperkt de vrijheid van de markt.*

Tijdens het participatieproces heeft een aantal marktpartijen aangegeven te begrijpen dat de gemeente meer wil sturen, maar daar zelf geen voorstander van te zijn. Zij stellen dat het aanpassen van bepaalde kaders – zoals het inperken van uitbreidingsmogelijkheden en het bepalen welke typen winkels zich mogen vestigen – invloed heeft op de mate waarop zij kunnen inspelen op de behoeften van de consumenten en waarop de winkelgebieden relevant zijn voor de omgeving. Hiermee kan de markt minder goed zijn werk doen,

waardoor bijvoorbeeld de verhuurbaarheid van winkelunits (in de toekomst) afneemt. Wij begrijpen het standpunt van deze marktpartijen; zij krijgen minder flexibiliteit. Een aantal kaders is (licht) aangepast na overleg met marktpartijen. Echter, we hebben de wettelijke taak te zorgen voor een evenwichtige toedeling van functies aan locaties. Vandaar dat in het Detailhandelsbeleid per winkelgebied is beschreven welke typen winkels passend zijn. Dit draagt bij aan de toekomstbestendigheid van de hoofdstructuur detailhandel als geheel.

2.2 *Er zijn onvoldoende middelen om alle ambities de komende jaren te realiseren.*

Het Detailhandelsbeleid is ambitieus, maar de middelen (zowel in capaciteit als geld) zijn beperkt. Voor een aantal onderdelen uit het aparte actieplan is nog geen (definitieve) dekking. Als er grootschalige ingrepen nodig zijn om te ambities te realiseren – zoals bij De Drieslag is gebeurd – dan is er aparte projectfinanciering nodig. De beperkte middelen brengen onzekerheden over de realisatie van de ambities met zich mee (zie ook kanttekening 2.3). Er is een stimuleringsregeling in het leven geroepen om met beperkte middelen marktinitiatieven aan te jagen, zodat de ambities zoveel mogelijk worden gerealiseerd. De raad heeft met motie 25M136 opgeroepen prioriteit te geven aan het vinden van structurele dekking voor deze stimuleringsregeling.

Verder is er in het actieplan geprioriteerd op een aantal winkelgebieden, omdat in die gebieden al private investeringen worden gedaan of de grootste uitdagingen liggen. Door een deel van de middelen gericht in te zetten in deze gebieden, verwachten we de meeste impact te kunnen maken.

2.3 *Het is een voorstel met onzekerheden over realisatie.*

Om de ambities uit het Detailhandelsbeleid te realiseren, bestaat er afhankelijkheid van marktpartijen (zie argument 1.2). Het beleid is richtinggevend en kaderstellend, maar winkelgebieden kunnen alleen floreren met private investeringen en goed ondernemerschap van winkeliers en eigenaren. Dit kunnen we niet afdwingen, maar wel stimuleren en faciliteren. Daarnaast kunnen we door middel van het ruimtelijke ordening instrumentarium sturing uitoefenen op gewenste ontwikkelingen en het beperken van ongewenste ontwikkelingen. Het Detailhandelsbeleid vormt de onderbouwing voor het aanpassen van de omgevingsplannen.

Participatie

We hebben diverse stakeholders geïnformeerd over en betrokken bij de totstandkoming van dit detailhandelsbeleid. Er zijn twee brede participatiesessies gehouden met stakeholders. Hiervoor is een brede groep uitgenodigd: ondernemerscollectieven en winkeliersverenigingen, landelijke vertegenwoordigers van de supermarktketens, eigenaren van diverse winkelcentra en overige partijen zoals bedrijfsmakelaars en vertegenwoordigers van winkel(keten)s. Tijdens de eerste bijeenkomst, op 25 april 2024, is uitleg gegeven over de opzet van het detailhandelsbeleid en zijn trends en ontwikkelingen geschetst. Vervolgens is er met elkaar gediscussieerd over welke onderwerpen aandacht behoeven in het detailhandelsbeleid. Tijdens de tweede sessie, op 2 oktober

2024, zijn de contouren van het detailhandelsbeleid geschetst. Ter inspiratie en lering heeft een aantal stakeholders van winkelcentra uitleg gegeven over de ontwikkelingen in en de visie op hun winkelcentra en de detailhandel in zijn algemeenheid.

Winkelgebieden zijn belangrijk voor het functioneren van de wijken waarin ze liggen. Het zijn plekken waar voorzieningen zijn geconcentreerd, waar ontmoetingen plaatsvinden én die bijdragen aan de identiteit en leefbaarheid van het gebied. Daarom hebben wij kennis, input en signalen van bewoners en ondernemers opgehaald vanuit de verschillende wijken. In een aantal gevallen hebben lokale winkeliers deelgenomen aan verdiepende gesprekken over specifieke winkelcentra.

Vanwege lopende ontwikkelingen en in reguliere contacten is er in de periode van totstandkoming van het detailhandelsbeleid overleg geweest met diverse externe partijen over elementen die het detailhandelsbeleid raken of over onderdelen van het detailhandelsbeleid. De inzichten die deze contacten hebben opgeleverd, zijn meegenomen in dit detailhandelsbeleid.

Financiën

Het detailhandelsbeleid Arnhem 2025 is opgebouwd uit drie pijlers, te weten Versterken, Verbreden en Vernieuwen. In een apart actieplan zijn op pagina 2 en 3 de belangrijkste acties beschreven. Daarin maken we onderscheid tussen algemene, stadsbrede acties en specifieke acties per winkelgebied. Iedere actie is voorzien van het doel en de looptijd (periode). Tevens is beoordeeld of er dekking is om de actie te realiseren. Deze beoordeling is beschreven in de kolom financiën.

Het college komt in de Begroting 2026 met het voorstel om €100.000 per jaar structureel op te nemen voor de stimuleringsregeling.

Uitvoering

In hoofdstuk 4 van het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 zijn door adviesbureau Stec actielijnen beschreven voor de pijlers Versterken, Verbreden en Vernieuwen. De belangrijkste acties uit deze actielijnen die direct voortvloeien uit of prioritair zijn in het Detailhandelsbeleid, hebben wij gebundeld en verder uitgewerkt in een apart actieplan. Specifieke acties die voortkomen uit ander beleid, bijvoorbeeld het Duurzame Mobiliteitsplan of de wijkenaanpak, zijn niet opgenomen in dit actieplan. Het is mogelijk om het actieplan tijdens de looptijd van het detailhandelsbeleid te actualiseren. Een belangrijke actie is het openstellen van een stimuleringsregeling voor (winkel)centra en detailhandel.

Communicatie

We versturen een persbericht over het nieuwe detailhandelsbeleid. Daarin leggen we uit dat de focus ligt op het versterken, verbreden en vernieuwen van de hoofdstructuur detailhandel in Arnhem én wat dit betekent. Het persbericht en het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 delen wij met de stakeholders die zijn uitgenodigd voor de brede participatiesessies en andere relevante partijen. Als de stimuleringsregeling is uitgewerkt en wordt opengesteld, zullen wij daarover apart uitgebreid communiceren.

RAADSVOORSTEL

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Detailhandelsbeleid Arnhem 2025; Stec en gemeente Arnhem, 24 juni 2025
- Actieplan detailhandelsbeleid Arnhem 2025; Stec en gemeente Arnhem, 24 juni 2025

GEMEENTE Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4619218

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 juni 2025;

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Detailhandelsbeleid Arnhem 2025

Versterken, verbreden en vernieuwen

24 juni 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

1. Inleiding 4

2. Hoe staat Arnhem ervoor? 8
   - 2.1 Landelijke trends en impact daarvan op Arnhem 9
   - 2.2 Arnhemse kwaliteiten 11
   - 2.3 Arnhemse opgaven 12

3. Strategie Arnhemse detailhandel en hoofdstructuur 13
   - 3.1 Versterken, verbreden en vernieuwen 14
   - 3.2 Kiezen voor een geconcentreerde hoofdstructuur 15
   - 3.3 Strategie voor dagelijkse, recreatieve en doelgerichte detailhandel 19
   - 3.4 Uitwerking strategie winkelgebieden per stadsdeel 24

4. Actielijnen 39
   - 4.1 Versterken 41
   - 4.2 Verbreden 45
   - 4.3 Vernieuwen 47

5. Ruimtelijk kader 49

Bijlage 1: nadere beschrijving winkelgebieden 58

Bijlage 2: stakeholders 66

Bijlage 3: begrippenlijst 67

Voorwoord

Een levendige stad maak je samen. Met ondernemers, inwoners, bezoekers én de gemeente. De Arnhemse detailhandel speelt daarin een belangrijke rol. Winkels brengen mensen bij elkaar, zorgen voor levendige straten en dragen bij aan sterke wijken en een aantrekkelijke binnenstad. Maar hoe zorgen we ervoor dat die detailhandel ook in de toekomst vitaal blijft?

Dat begint met een gedeeld beeld van de detailhandel op basis van trends en ontwikkelingen. Die trends en ontwikkelingen vragen om het maken van keuzes. De detailhandel is er voor iedereen: voor de ondernemer die zijn of haar zaak draaiende houdt, voor de inwoner die zijn boodschappen in de buurt doet, en voor de bezoeker die Arnhem kiest voor een dagje uit. Daarom is in dit beleid de inbreng meegenomen van partners uit de stad: ondernemers, vastgoedeigenaren, bewoners en andere betrokkenen. Zodat we een afgewogen keuze konden maken tussen alle belangen.

In dit Detailhandelsbeleid schetsen we de richting voor de komende jaren. We maken keuzes: waar moeten we versterken, waar kunnen we verbreden en waar willen we vernieuwen? Winkelgebieden zijn immers meer dan alleen plekken om te kopen. Het zijn plekken om te ontmoeten, beleven en verblijven. Daarnaast stimuleren we dat mensen makkelijk te voet of met de fiets naar de winkels kunnen. Daarom is het belangrijk dat winkelgebieden dichtbij zijn en goed bereikbaar voor iedereen. Dit alles vraagt om flexibiliteit, creativiteit en samenwerking.

Dit beleid is geen eindpunt. De wereld om ons heen verandert snel. Nieuwe technologieën, veranderend consumentengedrag, de invloed van online winkelen en maatschappelijke opgaven zoals duurzaamheid en inclusiviteit vragen steeds opnieuw om aanpassing. Wat vandaag werkt, is morgen misschien niet meer genoeg. Dat geldt voor ondernemers, maar ook voor de gemeente. We moeten mee kunnen bewegen met de stad, met de tijd en met de mensen die hier wonen, werken en leven.

Dit Detailhandelsbeleid is dus vooral een kompas, een aansporing om samen koers te houden in een veranderende wereld. Zodat Arnhem een stad blijft waar detailhandel toekomst heeft. Voor ons allemaal.

Nermina Kundić
wethouder Onderwijs en Jeugdbeleid, Duurzame Mobiliteit en Economie

1.Inleiding

Waarom een nieuw detailhandelsbeleid?

Winkelen is allang niet meer wat het ooit was. Waar we vroeger op zaterdagmiddag met een lijstje de stad in trokken, klikken we nu met één vingerbeweging een pakketje onze kant op. Maar winkelen is niet verdwenen — het is veranderd. We combineren het vaker met een kop koffie op het terras, een bezoek aan de kapper of een lunch met vrienden. We willen meer dan alleen shoppen: we zoeken beleving, gemak én sfeer. Onze winkelgebieden veranderen mee. Minder zelfstandige winkeliers en meer diensten zoals schoonheidssalons en nagelstudio's. En soms maakt een winkel plaats voor een woning. We stellen meer eisen aan de winkelomgeving: goed bereikbaar, maar ook groen, gezellig en uitnodigend.

Als ondernemer of inwoner van Arnhem zie je waarschijnlijk jouw winkelgebied veranderen. Dat winkels verdwijnen of verplaatsen, gebieden veranderen van karakter of juist leuke nieuwe concepten opduiken. Dat roept vragen op. Waar kan ik straks terecht voor mijn dagelijkse boodschappen? Blijft er bij mij in de buurt een winkelstraat bestaan? Blijven mijn favoriete winkels geopend? Dit beleid gaat dus over plekken waar je dagelijks komt: de bakker op de hoek, het winkelcentrum in de wijk en de binnenstad of Kronenburg waar je regelmatig shopt.

We willen als gemeente duidelijkheid bieden over de toekomst van onze winkelgebieden. Het beleid geeft daarom kaders voor de winkelgebieden: welke willen we versterken, behouden en waar maken we ruimte voor andere functies waar de vraag naar winkels is afgenomen. Denk aan woningen, zorg of ontmoeten. Ook willen we ruimte bieden voor vernieuwing, creativiteit en ondernemerschap. We zetten in op een sterke, gezonde detailhandel die past bij hoe je vandaag én morgen wilt winkelen. Met duizenden nieuwe woningen op komst verwelkomen we ook veel nieuwe inwoners. Voor hen, én voor jou, willen we zorgen voor goede voorzieningen in de buurt, waar je lopend of op de fiets naartoe kunt gaan.

Doelen detailhandelsbeleid

Ondernemen in Arnhem betekent ondernemen in een stad die staat voor groen, creatief en vrij. We koesteren onze vrijheid en gaan vol energie voor duurzame ontwikkeling. De bewogen geschiedenis van Arnhem en de groene, unieke locatie van de stad dragen bij aan die motivatie. Arnhem beseft uit eigen ervaring hoe waardevol vrijheid en hoe belangrijk duurzaamheid is. Arnhem stimuleert ondernemers die werken aan een toekomstbestendige stad. Creatief staat voor vernieuwen, durven en anders kijken. Arnhem biedt ruimte aan ondernemers met lef en ideeën. We hebben deze kernwaarden vertaald in zes doelen:

1. Een vitale en veelzijdige winkelstad.
We zetten in op een gezonde en diverse detailhandelssector, met ruimte voor zowel grote ketens als lokale ondernemers. Zo blijft winkelen in Arnhem verrassend en aantrekkelijk.

2. Sterke centra, dichtbij en bereikbaar.
Van de binnenstad tot de buurtwinkel om de hoek: we versterken winkelgebieden verspreid over de hele stad. Zodat elke Arnhemmer toegang heeft tot voorzieningen in de eigen omgeving.

3. Winkelen in een veranderende wereld.
We spelen actief in op veranderende winkelgewoonten, zoals online shoppen en de groeiende vraag naar duurzame producten. Zo blijven onze winkelgebieden relevant en toekomstbestendig.

4. Samen kom je verder.
We geloven in samenwerking. Tussen ondernemers, inwoners, vastgoedeigenaren, gemeente en andere betrokkenen. Alleen samen kunnen we onze winkelgebieden sterk en levendig houden.

5. Ruimte voor ideeën en initiatief.
We moedigen creativiteit en ondernemerschap aan. Of het nu gaat om een pop-upwinkel, een vernieuwend concept of een slimme combinatie van functies — Arnhem biedt ruimte om te experimenteren.

6. Winkelen als onderdeel van de stad van morgen.
Onze winkelgebieden maken deel uit van grotere opgaven: hoe we omgaan met ruimte, mobiliteit, duurzaamheid en inclusie. Dit beleid sluit aan bij die bredere ambities en helpt Arnhem vooruit.

Meetinstrument als onderbouwing van keuzes en investeringen voor het detailhandelsbeleid

In november 2023 heeft de gemeenteraad de motie 'Investeer ook in de wijkwinkelcentra' (link) aangenomen. Daarmee is uitgesproken dat wijk- en buurtcentra niet vergeten mogen worden en dat we actief moeten blijven investeren in hun toekomst. In reactie daarop hebben we een meetinstrument (vitaliteitsscan) ontwikkeld om de kwaliteit van deze centra goed te kunnen volgen (zie bijlagerapport). Zo hebben we per winkelgebied een helder beeld van hoe het ervoor staat, nu én met het oog op de toekomst. De inzichten uit dit meetinstrument hebben een belangrijke rol gespeeld bij de keuzes die we in dit detailhandelsbeleid maken. Daarnaast is het een praktisch hulpmiddel voor de uitvoering: het helpt ons – samen met partners in de stad – om wijk- en buurtcentra gericht en onderbouwd te versterken waar dat nodig is.

Aan de slag met Versterken, Verbreden en Vernieuwen

In dit detailhandelsbeleid spreken we regelmatig over Versterken, Verbreden en Vernieuwen. Deze drie pijlers zijn het fundament voor ons detailhandelsbeleid. We geloven dat als we vanuit deze drie pijlers aan de slag gaan, we onze doelen kunnen bereiken:

- **Versterken**: concentratie van (winkel)voorzieningen in de hoofdstructuur en basiskwaliteiten winkelgebieden op orde (bereikbaar, toegankelijk, schoon, heel en veilig) in nauwe samenwerking met marktpartijen.
- **Verbreden**: optimaal ruimtegebruik in winkelgebieden door functiemenging en intensivering.
- **Vernieuwen**: kwaliteitsimpuls geven aan winkelgebieden door hoge verblijfskwaliteit, innovatie, vergroening en verduurzaming.

In hoofdstuk vier zijn actielijnen uitgewerkt aan de hand van Versterken, Verbreden en Vernieuwen. Hier zijn belangrijkste concrete acties uit het detailhandelsbeleid opgenomen. De belangrijkste acties uit deze actielijnen die direct voortvloeien uit of prioritair zijn in het Detailhandelsbeleid, zijn gebundeld en uitgewerkt in een separaat actieplan. Ook is daarin een stimuleringsregeling uitgewerkt voor (winkel)centra en detailhandel, waarmee de realisatie van de doelen van dit detailhandelsbeleid wordt aangejaagd. Het is mogelijk om het actieplan gedurende de looptijd van het detailhandelsbeleid te vernieuwen.

De vorige detailhandelsvisie (2017) was een visie op hoofdlijnen. We zijn van mening dat de huidige opgaves en ambities om concreter beleid vragen waarmee we als gemeente meer sturingsmogelijkheden krijgen. We hebben daarom gekozen voor een nader uitgewerkt detailhandelsbeleid, zodat we onze ambities kunnen vertalen in uitvoering. Door het detailhandelsbeleid te vertalen in het Omgevingsplan kunnen we bijvoorbeeld sturen op gewenste functies in winkelgebieden. Ook willen we initiatieven van ondernemers en inwoners stimuleren. Het nieuwe detailhandelsbeleid bevat dus concrete regels, acties en een stimuleringsregeling.

Totstandkoming detailhandelsbeleid en participatie

We kunnen alleen goed beleid maken als we luisteren naar de mensen die er elke dag mee te maken hebben. We hebben daarom bij het opstellen van dit detailhandelsbeleid marktpartijen en inwoners betrokken. In twee brede sessies zijn ondernemers, vastgoedeigenaren en andere betrokkenen uitgenodigd. Er is ruimte geboden om mee te denken over de richting die de Arnhemse detailhandelssector op zou moeten. Om te begrijpen wat er speelt in de winkelgebieden verspreid over de stad, zijn we dieper in gesprek gegaan met de wijkmanagers van de acht gemeentelijke Teams Leefomgeving. Zij kennen hun wijken goed en hebben vooraf actief informatie opgehaald bij ondernemers en inwoners in de buurt. Zo brachten we in kaart wat er leeft in de wijken – wat werkt, wat mist en wat beter kan. Die gesprekken hebben ons geholpen om per winkelgebied maatwerk te leveren. Wat onze inwoners en ondernemers belangrijk vinden – een levendige wijk, bereikbare voorzieningen, een fijne plek om te winkelen – ligt aan de basis van de keuzes die we maken.

Leeswijzer

Hoofdstuk twee schetst een kernachtig beeld van de Arnhemse detailhandel. Het biedt inzicht in trends, kwaliteiten en opgaven. **Hoofdstuk drie** gaat in op de hoofdstrategie voor de Arnhemse detailhandel vanuit de bovengenoemde pijlers: *versterken, verbreden en vernieuwen*. Ook schetst het een strategie op de dagelijkse, recreatieve en doelgerichte detailhandel (zie bijlage 3: begrippenlijst). Daarna is de beoogde hoofdstructuur detailhandel van Arnhem weergegeven. Na de visie en hoofdstructuur wordt ingezoomd op de situatie en strategie per winkelgebied. **Hoofdstuk vier** gaat in op de uitvoering van het detailhandelsbeleid. We hebben daarvoor ook een separaat actieplan opgesteld. **Hoofdstuk vijf** geeft het ruimtelijk kader voor detailhandel: wat is de beleidsmatige koers voor verschillende vormen van detailhandel, naast de eerder geschetste hoofdstructuur? In de **bijlage van dit rapport** is een nadere beschrijving gegeven van de winkelgebieden, betrokken stakeholders en een begrippenlijst.

In een **separaat bijlagerapport** zijn de onderliggende analyses van het detailhandelsbeleid te vinden. Het betreft een analyse naar het functioneren van de Arnhemse detailhandel (aanbod, vraag, leegstand, koopstromen, ontwikkelingsruimte). Ook bevat het een uitgebreide uitwerking van de vitaliteitsscan (meetinstrument) naar de wijk- en buurtcentra. Hierin zijn de Arnhemse wijk- en buurtcentra aan de hand van veertig indicatoren beoordeeld.

Dit detailhandelsbeleid is een beleidsuitwerking van de Omgevingsvisie Arnhem 2040 (link). De doelstellingen uit de Omgevingsvisie, zoals de 15-minutenstad (de ambitie dat belangrijke voorzieningen voor iedere inwoner op maximaal 15 minuten loop- of fietsafstand liggen), zijn integraal meegenomen. In hoofdstuk 3 gaan we hier verder op in.

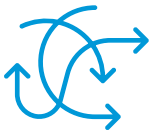
2. Hoe staat Arnhem ervoor?

Beeld van trends, Arnhemse kwaliteiten en opgaven

Landelijke trends hebben impact op de Arnhemse detailhandel en winkelgebieden. We vatten hierna samen hoe Arnhem er op dit vlak voor staat. Een nadere uitwerking van de cijfers is te vinden in het bijlagerapport. Daarna vatten we de Arnhemse kwaliteiten en opgaven samen. Deze kwaliteiten en opgaven volgen uit analyses in het bijlagerapport, waaronder de vitaliteitsscan van de winkelgebieden. In de hoofdstukken 3 (strategie), 4 (actielijnen) en 5 (ruimtelijk kader) volgt hoe Arnhem de bestaande kwaliteiten verder gaat benutten en gaat anticiperen op de opgaven.

2.1 Landelijke trends en impact daarvan op Arnhem

	Wat speelt er landelijk?	Hoe is dat in Arnhem?
Online bestedingen 	In de afgelopen tien jaar hebben online bestedingen een hoge vlucht genomen, vooral in branches als mode, schoenen, elektronica en vrije tijd. Deze groei is versneld tijdens de coronapandemie: bij doelgroepen die voorheen beperkter online shoppen, zoals ouderen, is het meer gemeengoed geworden. De laatste twee jaar vlakken online bestedingen af. De groeiplafonds lijken steeds meer bereikt, mede door toenemende bezorg- en retourkosten. In vergelijkbare gemeenten ligt het online aandeel voor dagelijkse, recreatieve en doelgerichte branches op respectievelijk 5%, 32% en 23% (2023, bron: Koopstromenonderzoek Oost NL).	De mate waarin inwoners online aankopen doen verschilt enigszins per branche. Voor dagelijkse aankopen (boodschappen) is het beeld vergelijkbaar met landelijk. In de recreatieve branches (zoals mode, schoenen, vrije tijd) ligt het aandeel (30%) iets onder landelijk niveau. Het recreatieve aanbod met een groot aantal landelijke formules en lokale zaken in de Arnhemse binnenstad maakt de noodzaak voor het doen van online aankopen kleiner. In de doelgerichte branches (zoals bouwmarkt, woonwinkel) is het online aandeel juist hoger (25%). Hier speelt mee dat deze sector in Arnhem beperkter ontwikkeld is, vooral in Arnhem-Noord.
Recreatief winkelaanbod onder druk 	De opkomst van online winkelen heeft gezorgd voor een afnemende en veranderende behoefte aan fysieke winkels. Dit raakt met name winkelgebieden met een hoog aandeel winkelbranches die onlinegevoelig zijn. Binnensteden en stadsdeelcentra zijn daardoor relatief kwetsbaar. Landelijk nam het aantal recreatieve winkelmeters sinds 2017 af met 11% (bron: Locatus).	In Arnhem zijn de recreatieve winkelmeters bovengemiddeld afgenomen, namelijk sinds 2017 met 19%. Arnhem heeft met de binnenstad en stadsdeelcentra Kronenburg en Presikhaaf van oudsher veel winkelgebieden met een sterke focus op recreatieve detailhandel. Op al deze locaties wordt ingezet op transformatie met minder focus op retail en ruimte voor andere functies.
Groei supermarkten 	Bestedingen groeien al jaren sterk doordat consumenten meer uitgeven aan food, vers-producten en specifiek assortiment (zoals biologische producten). Supermarkten richten zich via schaalvergroting op ruimer assortiment, gemak, beleving en versbereiding. Ze nemen daarmee ook een deel van omzet in van lokale specialistische aanbieders en fastservice horeca. Landelijk nam het supermarktoppervlak sinds 2017 toe met 11% (bron: Locatus). De groei vlakt recent af en vindt vooral nog plaats bij gebiedsontwikkelingen (nieuw) en te kleine supermarkten (vergroting).	Het supermarktoppervlak in Arnhem is sinds 2017 sterk bovengemiddeld toegenomen (+20%). Diverse supermarkten zijn groter geworden en er zijn nieuwe supermarkten geopend (zoals Velperweg 47). Deels hangt de groei samen met de bovengemiddelde inwonersgroei (+8% Arnhem vs. +5% Nederland). Tegelijkertijd hebben supermarkten ook een grotere concurrentiepositie ingenomen. Het lokale specialistische foodaanbod (zoals bakker, slager) stijgt niet mee op dit niveau.

Functie-verbreding winkelgebieden 	Het profiel van winkelgebieden verkleurt steeds meer naar verblijfs- en ontmoetingslocaties in plaats van pure kooplocaties. Dit geldt in het bijzonder voor binnensteden, stadsdeelcentra en grote wijkcentra. In voormalige winkels komen functies als horeca, diensten, kantoren, zorgvoorzieningen en woningen. Landelijk nemen sinds 2017 qua commerciële voorzieningen in winkelgebieden vooral cultuur/leisure/sport (+8%), horeca (+4%) en diensten (+2%) toe (bron: Locatus).	Ook in Arnhem is functieverbreding in winkelgebieden in volle gang. Ten opzichte van landelijke cijfers nemen sinds 2017 in de Arnhemse winkelgebieden vooral de functies cultuur/leisure/sport (+29%) en diensten (+12%) toe. Het horeca-aanbod daalt juist licht (-1%). Daarbij speelt mee dat Arnhem al over veel horeca beschikt. Transformatie van voormalige winkels naar wonen vindt vooral plaats in de binnenstad en solitaire winkelstrips in de wijken.
Oplopende winkelleegstand 	De winkelleegstand fluctueert. In de periode tot 2017 was in veel middelgrote, lokale en stadsdeelcentra sprake van oplopende leegstand. Tijdens de coronapandemie daalde de leegstand juist als gevolg van versnelde transformaties naar woningen en vanwege (landelijke) steunpakketten die ook een deel van de niet-levensvatbare bedrijven overeind hielden. In 2024 is weer sprake van stijgende leegstand, mede door verplichte terugbetaling van schulden en sterk oplopende kosten (energie, personeel). Volgens de meest recente cijfers (Q4 2024) ligt de landelijke winkelleegstand in vierkante meters op 6,6% (bron: Locatus).	In Arnhem zijn forse inspanningen gepleegd om de winkelleegstand te laten dalen. Zo daalde de winkelleegstand in vierkante meters tussen 2017-2020 van 8,8% naar 7,0% en daalde deze verder naar 5,9% in 2023. De winkelleegstand daalde in deze periode niet doordat er nieuwe winkels openden, maar doordat winkels een andere functie kregen zoals wonen, horeca of dienstverlener. Het aantal winkels nam juist af. Recent loopt de winkelleegstand echter weer op naar 7,7% in 2024. Deze toename komt vrijwel volledig door oplopende leegstand in de binnenstad na enkele jaren van dalende leegstand. Vooral diverse faillissementen dragen hieraan bij.
Faillissementen winkelmarkt 	Waar tijdens de coronapandemie het aantal faillissementen relatief laag was, neemt in de afgelopen twee jaren het aantal faillissementen sterk toe. Voorbeelden zijn Blokker, BCC, Esprit, Game Mania, Perry Sport en Big Bazar. Ook diverse zelfstandige winkeliers zijn genoodzaakt te stoppen, met name door stijgende kosten. Ook de leeftijd van een groter wordende groep zelfstandig winkeliers (tegen pensioen) speelt een belangrijke rol.	Faillissementen en sluitingen zijn een belangrijke oorzaak voor de oplopende leegstand in de Arnhemse binnenstad. Dit zorgt voor gaten in diverse straten zoals de Vijzelstraat en Koningstraat. Het onderscheidend vermogen van de winkel wordt nog belangrijker: gericht op service, persoonlijk contact en het zien/voelen/uitproberen van producten. Winkels die zowel offline als online actief zijn (omnichannel) hebben de grootste overlevingskansen.
Opkomst city-concepten 	Door dalende huurprijzen en veranderende marktdynamiek komen nieuwe concepten op in binnensteden. Het gaat daarbij om online webshops die fysieke winkels openen en spelers die primair op perifere locaties gevestigd zijn en zichtbaar willen zijn op drukke locaties (zoals meubel-, keuken- en autozaken). De fysieke winkel speelt een belangrijke rol in de merkbeleving, zichtbaarheid en servicewaarde, en daarmee als onderscheidende kwaliteit voor webshops die geen fysieke winkel hebben.	De Arnhemse binnenstad is vanwege de regionale aantrekkingskracht en bezoekersaantallen in trek bij onlineformules zoals Coolblue, Mr. Marvis en My Jewellery. Qua perifere spelers en lichte bedrijvigheid op bedrijventerreinen die goed passen in de binnenstad beperken voorbeelden zich vooral tot enkele meubelzaken. Uit een inventarisatie (Stec Groep, 2024) blijkt dat op de Arnhemse bedrijventerreinen 270 potentieel geschikte bedrijven zijn (zoals dienstverleners, co-working, ambachtelijke bedrijfsruimte en kleinschalige detailhandel) die ook goed in de binnenstad en andere winkelgebieden passen.

2.2 Arnhemse kwaliteiten

Arnhemse detailhandel heeft een belangrijke **economische, maatschappelijke en culturele waarde**. De sector vertegenwoordigt bijna één op de tien banen en jaarlijks wordt er ruim €1,2 miljard uitgegeven. Op locaties als de binnenstad, Full Service Center Kronenburg, de Woonboulevard Arnhem en Decathlon komen consumenten af uit een grote regio. De wijk- en buurtcentra hebben een belangrijke functie voor de inwoners in de wijken: hier ontmoet men elkaar en vinden regelmatig buurtinitiatieven plaats. Een kwaliteit van de Arnhemse hoofdstructuur detailhandel is dat de wijk- en buurtcentra **goed verspreid** over de wijken zijn. Daardoor kan elke inwoner **nabij de woning** per fiets en te voet een supermarkt, drogist of bakker bezoeken. Zelfstandige ondernemers in de wijken hebben een trouwe klandizie en zorgen voor verbinding in de wijken. Over het algemeen functioneert de Arnhemse hoofdstructuur detailhandel goed. De leegstand is in de meeste winkelgebieden laag doordat winkels vervangen worden door functies als dienstverlening, wonen en horeca. Daarentegen kent de binnenstad met 14% opvallend veel leegstand. De Arnhemse detailhandel heeft een **specifieke signatuur** met vernieuwende modeconcepten vanuit ArtEZ en het Modekwartier, die ook haar weerslag vindt in de binnenstad en specifiek het struingebied rondom het kernwinkelgebied. Het kernwinkelgebied zelf kenmerkt zich door een hoge filialiseringsgraad, waarbij landelijke ketens zorgen voor aantrekkingskracht. Arnhem loopt voorop in het **transformeren van winkelgebieden**. Recente voorbeelden zijn het Musiskwartier en stadsdeelcentrum Presikhaaf. Daarin is geëxperimenteerd met **functiemenging** door niet-winkelfuncties meer ruimte te geven. Dit bewezen succes en een **hoge kwaliteitswaarde** vormen een leidraad bij het vernieuwen van andere winkelgebieden.

2.3 Arnhemse opgaven

Ontwikkelingen in de winkelmarkt gaan snel en maatschappelijke opgaven hebben impact op de Arnhemse winkelgebieden. Er is momenteel een **winkeloverschot** van 10% in Arnhem (op basis van bestedingspatronen en koopstromen). Door landelijke ontwikkelingen zoals de invloed van **online winkelen** en **veranderend consumentengedrag** is er minder behoefte aan fysieke winkels. Met name het recreatief winkelsegment (mode, schoenen, sport) kent in Arnhem overaanbod. Ook in de dagelijkse sector (supermarkten, speciaalzaken) is de maximale capaciteit in zicht na jaren van groei. Dit vraagt om **keuzes in de hoofdstructuur detailhandel** en **transformatie van winkelvastgoed**. Van ondernemers vraagt dit gedragswijziging door meer in te spelen op consumentenbehoeften, extra service te leveren en online aanwezig te zijn. Om de detailhandel goed te laten functioneren is verdere concentratie noodzakelijk. Zo kunnen solitaire winkelstrips (specifiek genoemd in H3.2, p. 18) getransformeerd worden naar andere economische functies. Voldoende locaties om dagelijkse boodschappen te fiets en voet te kunnen doen, blijven van belang. Consumenten stellen **hogere eisen** aan winkels waarin beleving meer centraal staat. De **diversiteit** van het aanbod in winkelgebieden loopt uiteen, met beperkte keuzemogelijkheden in kleinere wijk- en buurtcentra.

Veel winkelgebieden zijn **versteend** en niet **klimaatadaptief** wat kan leiden tot hittestress, matige retentie bij regenval en dus toenemende wateroverlast. Versteende gebieden dragen onvoldoende bij aan een **sfeer en gezondheid** en nodigen niet uit tot **verblijf en ontmoeting**. In winkelgebieden met veel bewoners, zoals de binnenstad, kan overlast van horeca en noodzakelijke bevoorrading van winkels worden ervaren. Winkelgebieden zijn echter gebieden met **reuring en bedrijvigheid** en daar willen we ruimte voor bieden. In winkelgebieden is voor bewoners niet altijd dezelfde mate van rust te verwachten als in woonwijken. In alle gevallen houden we rekening met omwonenden en beperken we overlast (geluid en licht) waar mogelijk. Zo dragen we bij aan een gezonde leefomgeving. **Veiligheid** is een belangrijk thema. Voorbeelden van opgaven zijn overlast van fatbikes en scooters die met hoge snelheden door voetgangersgebieden rijden, maar ook het veelvuldig en langdurig ophouden van mensen op de ontmoetingsplekken en de nuttiging van alcohol. Soms komen heftigere vormen als vandalisme, brandstichting en overvallen voor. Voldoende **parkeermogelijkheden voor auto's** zijn essentieel voor het functioneren van winkels en winkelcentra. Voor een deel van de aankopen en consumenten is de auto het vaakst gebruikte vervoersmiddel. Dit staat op gespannen voet met de verdichtingsopgave en wensen om autogebruik te verminderen, verblijfskwaliteit te vergroten en te vergroenen. Het is daarbij zoeken naar een goede balans, waarbij we extra inzetten op **betere fietsverbindingen en looproutes**.

3. Strategie Arnhemse detailhandel en hoofdstructuur

De combinatie van kwaliteiten en opgaven (hoofdstuk twee) bieden kansen om de detailhandel en hoofdstructuur te versterken. We zetten onze strategie uiteen in drie principes: versterken, verbreden en vernieuwen (3.1). Deze vormen de basis voor keuzes in dit detailhandelsbeleid. We werken vanuit een heldere hoofdstructuur (3.2) waarop we toekomstige initiatieven afwegen. Ook geven we een kernachtige schets per winkelgebied (3.3), waarbij de bijlage nadere context geeft.

3.1 Versterken, verbreden en vernieuwen

De detailhandel is het meest toekomstbestendig wanneer zij onderdeel vormt van een groter gebied met winkels en andere voorzieningen. We zetten daarom in op concentratie in de hoofdstructuur. Binnen deze structuur willen we de randvoorwaarden versterken zodat ondernemerschap optimaal tot uiting kan komen. De basis voor het versterken van detailhandel ligt in samenwerking tussen en met ondernemers en vastgoed. We gaan per winkelgebied op zoek naar een passende vorm om het organisatievermogen te versterken. Een belangrijke randvoorwaarde is de bereikbaarheid van winkelgebieden. Primair zetten we in op goede fiets- en voetbereikbaarheid van alle winkelgebieden, maar de auto blijft een belangrijk vervoersmiddel. We zoeken naar oplossingen en een betere balans. In de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra is (gratis) kort-parkeren essentieel voor het vitaal houden van de centra. In de binnenstad streven we naar een goede balans voor parkeervoorzieningen waarbij er ruimte ontstaat voor hogere verblijfskwaliteit. We willen dat winkelgebieden voor iedereen toegankelijk zijn. We houden hier rekening mee met de inrichting van gebieden. We handhaven schoon, heel en veilig in de winkelgebieden, waarbij we gericht knelpunten aanpakken en structureel inzet plegen om het beheer op orde te houden.

Versterken

We willen veel woningen bouwen en voldoende ruimte blijven bieden en creëren voor bedrijven en voorzieningen. De benodigde ruimte hiervoor moeten we in het bestaand stedelijk gebied vinden. We zien veel koppelkansen voor winkelgebieden: hier kunnen we hogere dichtheden realiseren, specifieke woondoelgroepen (zoals ouderen, starters) huisvesten en een breder palet aan functies concentreren. We zetten in op optoppen, intensivering en meervoudig ruimtegebruik (werken en wonen boven winkels). We faciliteren initiatieven vanuit de markt en waar grote kansen liggen gaan we zelf gebiedsgericht aan de slag. Het uitgangspunt is functiemenging: naast winkels en horeca ook concentratie van maatschappelijke voorzieningen (zorg, fysio, tandarts), leisure, sport, bedrijven geschikt voor functiemenging en werkruimtes. Zo geven we de wijkeconomie een impuls en profiteert de detailhandel door meer bezoekredenen aan een winkelgebied. De transitie naar de circulaire economie vraagt om nieuwe bedrijfsmodellen en voorzieningen, zoals repairshops en ambachtelijke bedrijven. Die geven we een plek in de winkelgebieden. We zien dat op onze bedrijventerreinen veel lichte functies aanwezig zijn die goed passen in onze winkelgebieden. We zetten in op verplaatsing van deze bedrijven. Hierdoor verlevendigen we winkelgebieden en spelen we de noodzakelijke ruimte vrij op bedrijventerreinen voor bedrijven in hogere milieucategorieën.

Verbreden

In lijn met de Arnhemse waarden groen, creatief en vrij willen we diverse ondernemers met uiteenlopende ideeën en concepten de ruimte bieden om te ondernemen in een groene en duurzame omgeving. We starten daarom een stimuleringsregeling waarbij we inzetten op innovatie, startend ondernemerschap en vernieuwende concepten. We beogen zo ook meer diversiteit in de winkelgebieden, in het bijzonder in de wijken. Voor de binnenstad gaan we samen met partners inzetten op acquisitie van (vernieuwende) winkelconcepten middels een matchmaker. De openbare ruimte speelt een belangrijke rol in de aantrekkelijkheid van winkelgebieden. De openbare ruimte moet niet alleen functioneel op orde zijn, maar we willen ook dat de verblijfskwaliteit hoog is. Bijkomstigheid is dat de buurtbewoners elkaar treffen en spreken, wat de sociale cohesie ten goede komt. Vergroening is belangrijk vanwege toenemende hittestress als gevolg van klimaatverandering. Daarnaast hebben veel winkelpanden een laag energielabel. Naast negatieve milieu-effecten zorgt dit voor hoge lasten bij winkeliers. We gaan al deze opgaven samenbrengen en lokale betrokkenen nauw betrekken. We gaan green deals sluiten, waarin we afspraken maken met marktpartijen over een opwaardering van het winkelgebied. We doen dit aan de hand van vier thema's: energie, circulariteit, levendigheid & groen en mobiliteit. Dit biedt tevens een kans om de organisatiegraad te versterken.

Vernieuwen

3.2 Kiezen voor een geconcentreerde hoofdstructuur

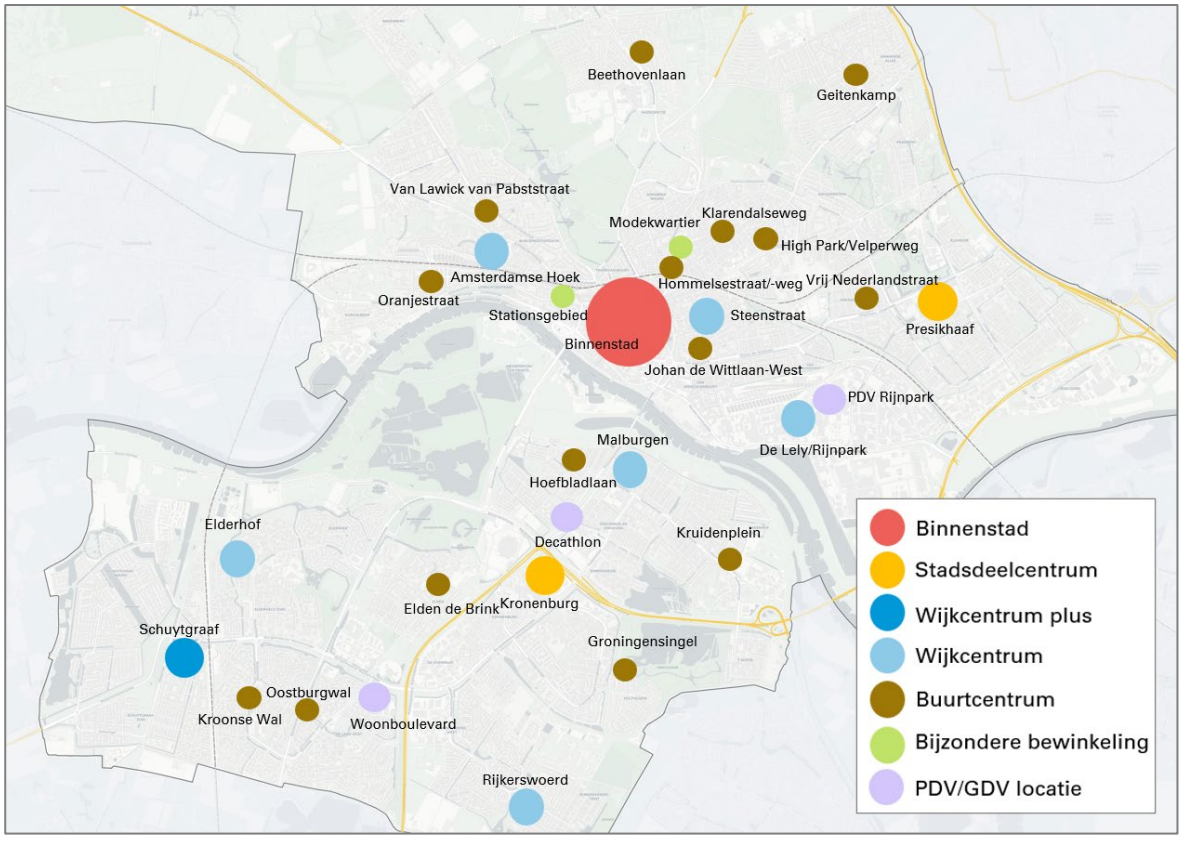
We kiezen voor een geconcentreerde hoofdstructuur (zie figuur 1). Hierbinnen krijgt de detailhandel de ruimte om zich door te ontwikkelen, passend binnen het profiel van het winkelgebied. Buiten de hoofdstructuur zetten we in op afbouw van detailhandel (op enkele uitzonderingen na, zie ruimtelijk kader in hoofdstuk vijf).

Wat zijn de uitgangspunten voor de opbouw van de hoofdstructuur?

De hoofdstructuur is volgens de volgende uitgangspunten opgebouwd:

1 Passende profilering: een complementaire structuur waarbij het winkelaanbod in het winkelgebied het bezoekmotief ondersteunt. Het bezoekmotief kan zijn: boodschappen doen, doelgericht winkelen of (frequent en niet-frequent) recreatief winkelen.
2 Nabijheid van dagelijkse voorzieningen, mede bekeken vanuit fysieke toegankelijkheid, stimuleren van ontmoetingen en actieve mobiliteit (stimuleren van voet en fiets). Goede spreiding over de wijken, waarbij dagelijkse voorzieningen binnen vijftien minuten lopen zijn te bereiken voor elke inwoner.
3 Goede balans tussen de verschillende wijk- en buurtcentra, waarbij er voldoende economisch bestaansrecht is en de gebieden elkaars positie niet ondergraven.
4 Ruimte voor lokaal ondernemerschap in de wijken. Voldoende economisch bestaansrecht voor lokale aanbieders. Dit vraagt om sturing welke schaalvergroting van supermarkten gewenst is.
5 Voorkomen extra concurrentie binnenstad: recreatieve branches buiten de binnenstad worden afgebouwd. Uitzondering vormen frequente huishoudelijke artikelen en textiel (zoals Wibra en Zeeman) in de stadsdeel- en wijkcentra.
6 Ambitie om de bestaande perifere en grootschalige detailhandelsvestigingen (PDV/GDV) te clusteren in Arnhem-Noord (Rijnpark) en Arnhem-Zuid (Woonboulevard), zodat deze voorzieningen behouden blijven en de trekkracht wordt vergroot. Binnen de gebiedsontwikkeling Rijnpark wordt onderzocht of dit haalbaar is gezien de gebiedsambities.

Figuur 1: Hoofdstructuur detailhandel Arnhem

Bron: Stec Groep, 2024

Wat kun je verwachten in onze hoofdstructuur detailhandel?

Shoppen: beleving in de binnenstad en stadsdeelcentra
Winkelen is allang niet meer alleen iets kopen — het is een beleving. Of je nu op zoek bent naar een nieuwe outfit, een cadeautje voor iemand anders of gewoon lekker wilt rondkijken: in Arnhem vind je altijd een plek die bij je past. In de binnenstad draait het om sfeer, verrassing en variatie. Je loopt van bekende winkels naar unieke boetiekjes, ontdekt lokale ondernemers in de struingebieden en ploft tussendoor neer op een terras voor een goede kop koffie. De binnenstad is compact, levendig en altijd in beweging — een plek waar je graag even blijft hangen.
Ook in de stadsdeelcentra Kronenburg en Presikhaaf kun je fijn winkelen. De keuze aan winkels is groter dan in het winkelcentrum in de eigen buurt. Hier vind je een mix van winkels voor je dagelijkse boodschappen én leuke extra's. Denk aan een goede kapper, een gezellige lunchplek of een winkel met net dat ene bijzondere product. Deze centra zijn goed bereikbaar en spelen in op wat jij nodig hebt.

Boodschappen in wijk- en buurtcentra: bij jou om de hoek
Even snel naar de supermarkt, langs de bakker voor vers brood of een praatje bij de drogist — het gebeurt allemaal dichtbij huis. In Arnhem zijn de wijk- en buurtcentra er voor je dagelijkse gemak. Geen lange ritten of drukke winkelstraten, maar gewoon alles wat je nodig hebt, op loop- of fietsafstand. Ze bieden een vertrouwd aanbod van winkels en diensten, afgestemd op wat er leeft in de wijk en past bij het type wijk. Denk aan supermarkten, verswinkels, kappers, apotheken en soms ook een gezellige lunchplek of een buurtwinkel met iets bijzonders. De winkelgebieden zijn praktisch én prettig. Want boodschappen doen moet makkelijk zijn — en het liefst ook gezellig. Er zijn ook winkelstrips waar vroeger meerdere winkels zaten en nu bijna geen winkels meer zijn. Misschien zat er vroeger wel een kleine supermarkt. Hier verdwijnen misschien de bekende winkels in de buurt. Er blijft wél altijd een ander winkelcentrum op loop- en fietsafstand.

Grote aankopen: gebundeld en goed bereikbaar
Voor grote aankopen wil je gemak, overzicht en keuze. Of je nu op zoek bent naar een nieuwe bank, een wasmachine of tuinmeubelen — op de locaties voor perifere detailhandel (PDV) in Arnhem vind je alles bij elkaar. Deze plekken, zoals de Woonboulevard, zijn speciaal ingericht voor winkels met grotere producten die je niet dagelijks koopt, maar die wél belangrijk zijn. Misschien kom je er maar één keer per jaar, of wat vaker als je gaat verhuizen of verbouwen. Wat kan je verwachten? Ruime winkels, parkeergelegenheid en een overzichtelijk aanbod van bekende ketens en speciaalzaken. Alles is gebundeld op één plek, zodat je efficiënt kunt vergelijken, kiezen en kopen. En goed te bereiken per auto. We zetten in op een PDV-cluster in noord én zuid, zodat elke inwoner van Arnhem toegang heeft tot deze voorzieningen. PDV-locaties zijn een waardevolle aanvulling op de binnenstad en wijkcentra. Ze bieden ruimte aan winkels die elders minder goed passen, en zorgen ervoor dat je ook voor grote aankopen in Arnhem terechtkunt.

Hoe ziet de hoofdstructuur detailhandel eruit?

De hoofdstructuur detailhandel is als volgt opgebouwd:

- **Binnenstad met sterke regiofunctie.** Primaire locatie voor recreatieve detailhandel. Gericht op beleving (ontspannen, rondkijken, 'dagje uit') in een mix met horeca, cultuur en bedrijvigheid.
- **Stadsdeelcentrum.** Stadsdeeloverstijgend, gericht op dagelijkse detailhandel en aanvullende voorzieningen. Verminderen van recreatieve detailhandel. Maximaal drie supermarkten, geen verdere uitbreiding van supermarktmeters.
- **Wijkcentrum-plus:** Centraal winkelgebied in stadsdeel voor dagelijkse detailhandel en brede voorzieningen voor het stadsdeel. Aangevuld met recreatief winkelaanbod gericht op frequente huishoudelijke artikelen en textiel. Maximaal twee supermarkten van maximaal 1.600 m² bvo. Schuytgraaf definiëren we als een wijkcentrum-plus gezien de ruime omvang, breed aanbod, afstand tot Kronenburg en centrale ligging binnen dit drukbevolkte deel van Arnhem-Zuid.
- **Wijkcentrum.** Centraal winkelgebied in stadsdeel voor dagelijkse detailhandel, aangevuld met voorzieningen voor het stadsdeel. Beperkt recreatief winkelaanbod gericht op frequente huishoudelijke artikelen en textiel. Maximaal twee supermarkten van maximaal 1.600 m² bvo.
- **Buurtcentrum.** Ondersteunend winkelgebied voor dagelijkse detailhandel, aangevuld met voorzieningen voor de buurt. Geen recreatieve detailhandel. Maximaal één supermarkt met een maximum van 1.600 m² bvo.
- **Bijzondere bewinkeling.** Gericht op een specifieke niche of doelgroep. Onderscheidend aanbod. Inzet op behoud.
- **PDV/GDV locatie.** Primaire locatie voor doelgerichte detailhandel. Geclusterd op de Woonboulevard Arnhem (bestaand) en op Rijnpark (ambitie). Geen verdere branchevervaging toegestaan. Behoud van solitaire vestiging Decathlon in Arnhem-Zuid.

Wijzigingen hoofdstructuur ten opzichte van vorige visie

In de hoofdstructuur zijn enkele wijzigingen opgenomen:

- Ruimte bieden voor nieuwe concepten en bedrijven die ontstaan vanuit de transitie naar de circulaire economie in alle typen winkelgebieden. Denk aan ambachten, werkateliers en repairshops.
- De benaming ‘kansarme’ buurtsteunpunten is opgeheven.
- De volgende buurtsteunpunten (solitaire winkelstrips) zijn geen onderdeel meer van de hoofdstructuur: Wichard Van Pontlaan, Honigkamp, Middachtensingel, Volkerakstraat en Valkenierstraat. Detailhandel wordt hier – voor zover er nog winkelfuncties zijn – verder afgebouwd en deze gebieden krijgen een perspectief voor een goede wijkeconomie: ambachten, werkateliers, circulaire economie, reparatie, dienstverleners en/of horeca. Een incidentele detailhandelslocatie werkt niet structuurverstorend. Bij onvoldoende perspectief op wijkeconomie kan op langere termijn overwogen worden te herontwikkelen naar wonen.
- Opwaarderen van de volgende buurtsteunpunten naar buurtcentrum vanwege functie in de hoofdstructuur: Groningensingel, Kruidenplein, Oranjestraat, Van Lawick van Pabstraat. High Park/Velperweg is als nieuw gerealiseerd buurtcentrum toegevoegd.
- Strakker planologisch inkaderen van supermarkten om zo voldoende bestaansrecht te houden voor lokale ondernemers en de structuur in balans te laten zijn. Zie typering per gebied.
- Twee aparte typeringen voor wijk- en buurtcentra passend bij de reikwijdte van het winkelgebied. Zo hebben wijkcentra een ruimer verzorgingsgebied en liggen deze vaak centraler in de wijk.
- Scherper onderscheid tussen buurtcentra en buurtsteunpunten. Een buurtcentrum heeft een belangrijke functie in hoofdstructuur en verdient versterking. Een buurtsteunpunt voldoet nu nog en op termijn wordt verdere concentratie binnen hoofdstructuur nagestreefd. Geen versterking van supermarktfunctie. Eventuele uitzondering vormt beperkte uitbreiding vanuit ruimtelijke argumenten (zoals logistiek, parkeersituatie, veiligheid), maar enkel wanneer een alternatief (concentratie) echt niet mogelijk is.
- Solitaire supermarkten zijn geen onderdeel meer van de hoofdstructuur. Ze mogen blijven zitten waar ze zijn gevestigd, maar worden niet versterkt. Idealiter vindt op termijn verplaatsing naar de hoofdstructuur plaats.
- Solitaire PDV-vestigingen zijn geen onderdeel meer van de hoofdstructuur. Ze mogen blijven zitten waar ze zijn gevestigd, maar worden niet versterkt. Ze worden idealiter verplaatst naar de PDV-clusters Woonboulevard Arnhem en Rijnpark (mits dit ter realisatie komt).

3.3 Strategie voor dagelijkse, recreatieve en doelgerichte detailhandel

We verdelen de Arnhemse detailhandel is in vier typen detailhandel: dagelijkse, recreatieve frequente, recreatieve niet-frequente en doelgerichte detailhandel. We zetten onze strategie voor deze vier typen detailhandel uiteen.

	Dagelijks	Recreatief frequent	Recreatief niet-frequent	Doelgericht
Branches	Supermarkt Levensmiddelen (zoals groentezaak, slager, bakker) Persoonlijke verzorging	Huishoudelijke artikelen Textielsuper	Kleding & Mode Schoenen & Lederwaren Juwelier & Optiek Luxe artikelen	Sport, spel, hobby & media Plant & Dier Bruin & Witgoed Doe-het-zelf & wonen
Voorbeelden	Albert Heijn, Ekoplaza, Kruidvat, De Echte Bakker	Hema, Wibra, Zeeman	H&M, The Sting, Douglas, Fraenck, Hul le Kes, Pollmann, Coef en Neighbourhood	Mediamarkt, Decathlon, Praxis, Mantel, Intratuin, ToyChamp

Strategie voor dagelijkse detailhandel in Arnhem

Dagelijkse detailhandel voorziet in de primaire behoefte van mensen. Supermarkten in het bijzonder hebben een belangrijke functie binnen de hoofdstructuur: ze zijn publiekstrekkers en ontmoetingsplaatsen (en daarmee essentieel voor de leefbaarheid van buurten). Ook nodigen ze uit tot het gebruik van langzame verkeersvormen zoals lopen en fietsen. De wens is een hoofdstructuur detailhandel waarbij de mobiliteitsbehoefte voor dagelijkse boodschappen aansluit bij de vijftienminutenstad[1]. Zodoende kunnen consumenten door actieve mobiliteit (te voet of te fiets) hun dagelijkse boodschappen halen en laten ze de auto thuis staan, wat de mobiliteitsdruk verlaagt. Dit sluit aan bij mobiliteits-, klimaat- en gezondheidsambities. De Arnhemse verstedelijkingsopgave (de groeiende behoefte aan woningen, werkplekken en voorzieningen binnen bestaande stadsgrenzen) gaat steeds vaker gepaard met lagere parkeernormen en vereist dagelijks winkelaanbod nabij de woning. De hoofdstructuur voorziet hierin en daarbinnen dient een goede balans bewaakt te worden. Supermarkten worden steeds groter. Hoewel dit voorziet in meer gemak en verruiming van het assortiment zorgt dit ook voor minder economisch draagvlak voor dagelijkse speciaalzaken en kleinere supermarkten met een buurtfunctie. Dagelijkse speciaalzaken dragen juist bij aan lokaal ondernemerschap. Arnhem wil meer diversiteit in winkelgebieden met kansen voor lokaal ondernemerschap. Het beperken van verdere schaalvergroting van supermarkten en kiezen voor een duidelijke hoofdstructuur draagt daaraan bij.

Strategie voor recreatieve detailhandel in Arnhem

De recreatieve detailhandel is sterk dynamisch. De afgelopen jaren kenmerkten zich door diverse faillissementen vanwege anders winkelen (internet) en naweeën van de coronaperiode, maar juist ook door winkelopeningen van nieuwe formules. De tendens is dat het aantal winkels daalt, al vlakt deze krimp wat af mede door een minder sterk stijgend online aandeel. Toch blijven de

[1] Dit principe gaat ervan uit dat de belangrijkste voorzieningen (zoals winkels en sport) voor de stedeling op maximaal vijftien minuten loop- of fietsafstand liggen.

onzekerheden groot door lage marges, schulden en personeelstekorten. Bestaande winkels moeten vernieuwen om relevant te blijven. Denk aan meer beleving in de winkel, meer aansluiting vinden bij doelgroepen, meer accent op service en een sterke omnichannelstrategie (fysieke winkels die ook online en op andere verkoop- en communicatiekanalen actief zijn). Er is ook doorontwikkeling nodig van het Arnhemse winkelbestand, mede om leegstand in te vullen. Dit vraagt in een samenwerking tussen verschillende partijen om acquisitie van vernieuwende concepten en om het stimuleren van startend ondernemerschap. We maken onderscheid in frequente en niet-frequente recreatieve detailhandel. Het primaat voor Arnhemse recreatieve detailhandel ligt in de binnenstad met een compact maar krachtig kernwinkelgebied met ketens. Daaromheen liggen struingebieden met lokale detailhandel en andersoortige functies. Ook in de stadsdeelcentra Kronenburg en Presikhaaf is recreatieve detailhandel aanwezig. Hier wordt ingezet op transformatie (met name in Kronenburg, Presikhaaf is reeds getransformeerd) met minder recreatieve winkelmeters en invulling van andere publieksfuncties. Daarbij zullen beide gebieden wel een recreatieve stadsdeelverzorgende functie houden die complementair is aan de binnenstad. In andere gebieden staan we geen extra recreatieve detailhandel toe. In de overige gebieden waar nu recreatieve detailhandel aanwezig is, zoals De Lely en de Woonboulevard Arnhem, zetten we op termijn in op minder recreatieve detailhandel. Alle inzet is erop gericht om het recreatieve winkelbestand in de binnenstad te behouden en waar mogelijk te versterken. Frequente recreatieve detailhandel, zoals een winkel voor huishoudelijke artikelen, heeft een sterk dagelijks karakter. Daarom vinden we dit in beperkte mate een aanvulling op het boodschappen doen in onze wijk- en buurtcentra en bieden we hiervoor ruimte.

Strategie voor doelgerichte detailhandel in Arnhem

Arnhem heeft een divers palet aan doelgerichte detailhandel zoals een tuincentrum, bouwmarkten, meubelzaken, fietsenwinkels en elektronicazaken. Doelgerichte detailhandel is aanwezig op de Woonboulevard Arnhem, bedrijventerreinen, in de binnenstad, kleinschalig in de wijk en in buurtcentra of is solitair gelegen zoals de Decathlon. Arnhem kent veel grootschalig aanbod in de regio, met name in Centerpoort-Nieuwgraaf in Duiven (zoals Ikea, Hornbach en Intratuin) en in mindere mate in Nijmegen Ressen (Hornbach) en Elst (Intratuin). Dit maakt dat de doelgerichte detailhandel in Arnhem niet op het niveau ligt van vergelijkbare steden. De woningbouwopgave en beperkte beschikbare ruimte staat op gespannen voet met doorontwikkeling van deze branche, mede vanwege de grotere metrages die veel formules vragen. De inzet is gericht op behoud van het aanbod. Voor de hoofdstructuur detailhandel vinden we het gewenst om doelgerichte detailhandel te clusteren, zodat er voor de consument aantrekkelijke gebieden ontstaan. Voor Arnhem-Zuid zetten we in op verdere clustering op de Woonboulevard Arnhem. We sturen op termijn om verspreid gelegen aanbieders, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen, te verplaatsen naar de Woonboulevard. Voor Arnhem-Noord ontbreekt nu nog een cluster. We bekijken of nadere clustering mogelijk is in het kader van gebiedsontwikkeling Rijnpark. Indien haalbaar ontstaat zo een tweede PDV-cluster (PDV: perifere detailhandelsvestiging). Zo zijn zowel Arnhem-Noord als Arnhem-Zuid bediend. De grote ruimtedruk biedt ook kansen voor de Arnhemse binnenstad. Zo kiezen perifere aanbieders zoals meubelzaken, keukenwinkels en autohandelaren steeds vaker voor binnensteden met specifieke concepten (gericht op merkbeleving, service, zichtbaarheid). Deze belevingsconcepten passen goed in de koers voor de Arnhemse binnenstad. Het verleiden van Arnhemse bedrijven op bedrijventerreinen voor verplaatsing of het openen van een dependance is gewenst.

We bieden ruimte aan de circulaire economie

Als gemeente Arnhem zetten we ons actief in voor een circulaire economie. Dat draagt bij aan een duurzame toekomst én een stad waarin iedereen mee kan doen. Een belangrijk onderdeel hiervan is het stimuleren van circulaire detailhandel, zoals reparatie-, kringloop- en vintagewinkels. Maar ook winkelconcepten die we nu nog niet kennen die een belangrijke rol kunnen spelen in de transitie naar een circulaire economie. Winkels die zich richten op tweedehands producten en reparatie zijn er altijd al geweest, maar we zien het aantal toenemen en we verwachten dat het er in de toekomst nog meer zullen doen.

Deze winkels geven producten een tweede leven. Dat is goed voor het milieu, omdat het grondstoffen spaart en afval voorkomt. Maar het is óók goed voor de portemonnee van veel Arnhemmers. Kringloop- en tweedehandswinkels maken het mogelijk om voor een betaalbare prijs kleding, meubels of huishoudelijke spullen te kopen. Zeker voor inwoners met een kleinere beurs zijn dit belangrijke plekken in de stad. Bovendien blijft het winkelaanbod hierdoor verassend en divers.

Daarom maken we als gemeente actief ruimte voor dit soort winkels. Overal waar volgens het bestemmingsplan detailhandel in nieuwe producten is toegestaan, willen we het ook mogelijk maken dat concepten die bijdragen aan de circulaire economie, zich kunnen vestigen. We zien het liefst dat dit soort winkels verspreid over de stad zijn, zodat dit type winkels voor iedere Arnhemmer te voet en per fiets te bereiken is. Op deze manier bouwen we aan een Arnhem dat zowel groen als sociaal is.

Aansluiting op beleidskaders

We sluiten aan op beleidskaders waar vanuit we integraal werken aan onze winkelgebieden. We sommen hieronder de hoofdlijnen.

- **Omgevingsvisie Arnhem:** Arnhem is in trek bij bewoners, bedrijven en bezoekers en groeit. In de periode tussen 2022 en 2040 neemt de behoefte aan woningen naar verwachting met 14.000 toe. Deze groei willen we benutten om de stad aantrekkelijker, socialer en vitaler te maken. Het gewenste toekomstbeeld voor Arnhem 2040 is een stad als onderdeel van een sterke regio met een veelzijdig landschap, waardevolle wijken en krachtige knooppunten. Relevante aspecten zijn: (1) Er wordt gebouwd op goed bereikbare plekken waar voorzieningen zijn, (2) wonen, werken en voorzieningen worden dichter bij elkaar gebracht, (3) wandelen, fietsen en ov zijn de meest voor de hand liggende vormen van vervoer, (4) de stad wordt verder vergroend en (5) Arnhem blijft een creatieve en energieke stad. Enkele concrete uitwerkingen zijn een compacter winkelhart in Arnhem Centrum en Kronenburg als vanzelfsprekend centrum van Zuid (wonen, winkels, cultuur en horeca). Afwegingsprincipes in de omgevingsvisie zijn: Arnhemse identiteit versterken, duurzaam en gezond ontwikkelen, wijken versterken waarin iedereen mee kan doen en slim omgaan met ruimtegebruik.

- **Visie binnenstedelijk bouwen** (in voorbereiding): We werken momenteel aan de visie binnenstedelijk bouwen, een nadere uitwerking van de verdichtingsopgaven uit de Omgevingsvisie. De gemeente neemt hierin een regierol om de ontwikkelopgaven te realiseren, in lijn met de gewenste ambities en rekening houdend met de bestaande stad. Uit een ruimtelijke verkenning blijkt dat er kansen liggen voor verdichting rondom winkelcentra. Deze centra, zowel op stads-, wijk- als buurtniveau, vormen belangrijke voorzieningenclusters. Verdichting op deze locaties maakt ze toegankelijker voor een groter aantal inwoners en versterkt het draagvlak voor de toekomst.

- **Duurzame Mobiliteitsplan:** gemeente Arnhem heeft als doel een veilige, toegankelijke en duurzame mobiliteit te realiseren, waarbij uitstoot wordt verminderd en de leefbaarheid in de stad wordt vergroot. Een actie van het duurzame mobiliteitsplan is het stimuleren van actieve mobiliteit zoals lopen en fietsen. De gemeente zet in op bereikbaarheid van voorzieningen per voet en fiets door een goede ruimtelijke hoofdwinkelstructuur te realiseren/behouden. Uitgangspunt is hierbij dat dagelijkse voorzieningen voor alle Arnhemmers op loop- en fietsafstand bereikbaar zijn.

- **Vergroeningsagenda:** gemeente Arnhem heeft als ambitie de stad klimaatbestendiger, gezonder en aantrekkelijker te maken door het toevoegen en versterken van groen in de openbare ruimte. Door meer ruimte te creëren in de winkelgebieden voor groen en blauwe elementen verbetert de klimaatadaptatie (water- en hitteoverlast), biodiversiteit en algemene beleving en verblijfskwaliteit van de winkelgebieden. Het detailhandelsbeleid sluit aan door de vergroeningsagenda te benutten voor de winkelgebieden.

- **Supermarktnota:** gemeente Arnhem heeft als doel een toekomstbestendige en evenwichtige spreiding van supermarkten en supermarktmeters in de stad te waarborgen. Het richt zich op het versterken van de voorzieningen voor inwoners, het voorkomen van leegstand en het ondersteunen van een duurzame stedelijke ontwikkeling. Het detailhandelsbeleid sluit zich aan bij deze doelstelling en geeft aan, zoals aangekondigd in de Supermarktnota 2023, hoe de ontwikkeling en uitbreiding van de supermarktmeters moet worden verdeeld over de stad.

- **Visie Werklocaties**: de gemeente Arnhem streeft naar toekomstbestendige en goed bereikbare werklocaties door efficiënter ruimtegebruik, functiemenging en duurzame mobiliteit. De visie schetst de kaders en opgaven om de ontwikkeling van de Arnhemse economie de komende jaren ruimtelijk in goede banen te leiden. Het detailhandelsbeleid sluit hierop aan door ruimte te creëren voor gemengde functies. Bijvoorbeeld door lichte bedrijvigheid vanaf bedrijventerrein te verplaatsen naar de winkelgebieden. Tegelijkertijd blijft bedrijventerreinruimte beschikbaar voor bedrijven die vanwege overlast en hinder gebonden zijn aan een locatie op een bedrijventerrein. In de Startnotitie voor de gebiedsvisie Het Broek – IPKW – Nieuwe Haven is opgenomen dat het principe 'het juiste bedrijf op de juiste plek' voor deze werklocaties verder wordt uitgewerkt.
- **Aanpak wijkveiligheid:** gemeente Arnhem zet in op veilige en leefbare wijken door overlast en criminaliteit aan te pakken en sociale cohesie te versterken. Het detailhandelsbeleid sluit hierop aan door te focussen op een schoon, heel en veilig winkelklimaat. Dit gebeurt via betere basisvoorzieningen, zoals verlichting en onderhoud, en samenwerking met ondernemers voor maatregelen als cameratoezicht en activiteiten die de wijk versterken. Ook zijn er diverse initiatieven van bewoners en ondernemers om de winkelgebieden schoon, heel en veilig te houden. Zo dragen winkelgebieden bij aan een aantrekkelijke en veilige leefomgeving.
- **Nationaal Programma Arnhem-Oost:** dit programma richt zich op het versterken van de leefbaarheid, veiligheid en economische kansen in Arnhem-Oost door te investeren in sociale, fysieke en economische opgaven. Het detailhandelsbeleid sluit hierop aan door winkelgebieden in Arnhem-Oost te ondersteunen met verbeterde voorzieningen.

3.4 Uitwerking strategie winkelgebieden per stadsdeel

Onder deze paragraaf werken we de hoofdperspectieven voor de diverse Arnhemse winkelgebieden uit. Dit doen we naar indeling van de stadsdelen. Per winkelgebied geven we aan wat dit gebied typeert en welke strategie de komende jaren gehanteerd gaat worden. We sluiten hierbij aan op de drie pijlers: versterken, verbreden en vernieuwen. De uitwerking is mede gebaseerd op de uitkomsten van de vitaliteitsscan waarin winkelgebieden zijn beoordeeld aan de hand van een brede set indicatoren (zie het bijlagerapport). In bijlage 1 van dit rapport zijn de diverse winkelgebieden nader beschreven. De realisatie van de strategie voor de winkelgebieden jagen we aan met een speciale stimuleringsregeling, die is uitgewerkt in het actieplan.

3.4.1 Centrum

De winkelgebieden in stadsdeel Centrum zijn: Binnenstad en Stationsgebied.

De binnenstad is met afstand het grootste winkelgebied met brede aantrekkingskracht op de regio en richt zich qua winkels op recreatieve branches. Het Stationsgebied richt zich op passanten en nabijgelegen werkfuncties en kent vooral gemaksvoorzieningen. Voor de binnenstad werken we aan een ontwikkelperspectief waarin onder andere voor deelmilieus een gewenste programmering wordt uitgewerkt.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Binnenstad	
De Arnhemse binnenstad is voor veel mensen een plek om te ontmoeten, verblijven, werken, recreëren en wonen. Het is de primaire winkellocatie in Arnhem met sterke aantrekkingskracht op consumenten uit de regio en op toeristen. De focus ligt op recreatieve detailhandel met daarnaast een breed palet aan andere functies. Net als veel binnensteden staat Arnhem voor de uitdaging het centrum aantrekkelijk, bruisend en leefbaar te houden. Het winkelaanbod loopt terug door landelijke ontwikkelingen. Deels wordt dit opgevuld met andere functies zoals wonen, horeca en dienstverlening. Desondanks blijft de leegstand te hoog, met name in het kernwinkelgebied. De binnenstad heeft veel onderscheidende kwaliteiten zoals de ligging aan de Rijn, groene singel, historische bebouwing, rijke geschiedenis en diverse levendige pleinen. Sommige kwaliteiten blijven nu onderbenut door de aanwezigheid van infrastructurele barrières of het gebrek aan samenhang en verbinding tussen de deelgebieden.	De strategie voor de binnenstad bestaat uit versterken, verbreden en vernieuwen. Op het gebied van **versterken** ligt de focus op de basiskwaliteiten (schoon, heel, veilig) op orde en nauwe samenwerking met marktpartijen. Naast reguliere samenwerkingspartners zoals PBA wordt de samenwerking met en tussen vastgoed versterkt. Zo is er een BIZ Vastgoed Arnhem (kernverblijfsgebied). Met het Duurzame Mobiliteitsplan werken we aan een aanpak voor verkeer en vervoer. De stad moet bereikbaar blijven. Dat doen we door meer ruimte te geven aan voetgangers en fietsers. We zetten er gelijktijdig op in dat de centrumring minder gebruikt wordt voor doorgaand verkeer. De stad blijft bereikbaar met de auto. Maar lopen, fietsen en het openbaar vervoer worden belangrijker. Zo maken we fietsen en wandelen aantrekkelijker en veiliger door wegen opnieuw in te richten en nieuwe (doorfiets)routes aan te leggen en door voorzieningen te realiseren in de binnenstad waar fietsen prettig en veilig gestald kunnen worden. Daarnaast maken we een netwerk van aantrekkelijke knooppunten aan de rand van het centrum en in de wijken. Hier is parkeren goedkoop en kan men overstappen op openbaar vervoer of deel(bak)fietsen. Dit vermindert het aantal auto's in de stad. Op het gebied van **verbreden** liggen er vooral kansen voor functiemenging. In de binnenstad heeft de focus lange tijd op retail gelegen, waardoor de binnenstad ruimtelijk-functioneel is toegegroeid naar 'koopcentrum'. Om een toekomstbestendige binnenstad te realiseren, moet de scope verbreed worden naar een belevings-, ontmoetings-, cultuur- en wooncentrum. Arnhem stelt een ontwikkelperspectief op waarin gekoppeld aan de omgevingsvisie de koers voor de binnenstad richting 2040 wordt beschreven. Centraal staat een compact kernwinkelgebied met clustering van

detailhandel. Daar omheen is in de struingebieden ruimte voor andersoortige functies zoals wonen, leisure, kantoor, ambacht en creatieve bedrijvigheid. Een goede balans tussen economische functies en wonen in de plint is van belang, zodat de binnenstad (economisch) attractief blijft. Het verplaatsen van lichte bedrijven op bedrijventerreinen naar de binnenstad heeft daarbij meerwaarde. Op het gebied van **vernieuwen** ligt de focus van transformatie van het centrum naar een 'place to meet en be', welke zich richt op beleving en verblijfskwaliteit en waarbij de openbare ruimte uitnodigt tot ontmoeting. Ook zetten we in op innovatie en matchmaking. Zo gaan we met een matchmaker steviger geacquireerd om interessante formules aan te trekken en de filialiseringsgraad te bewaken.

Stationsgebied

Het stationsgebied voorziet in de dagelijkse behoefte van reizigers en werknemers in de omgeving. Binnen het stationsgebouw zijn gemaksvoorzieningen aanwezig met formules vanuit het NS Stations Retailbedrijf. Daarbuiten ligt de focus naast een dagelijks to go supermarktconcept vooral op fastservice horeca, leisure en hotels.

Het huidig profiel volstaat. We zijn terughoudend met extra detailhandel in het gebied. Door diverse gebiedsontwikkelingen wordt het Stationsgebied verder verdicht met kantoor- en woonfuncties. Door vergroening en de openbare ruimte beter te activeren kan het Stationsgebied een aangenamere entree voor de binnenstad worden.

3.4.2 Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

De winkelgebieden in Spijkerkwartier en Arnhemse Broek zijn: De Lely/Rijnpark, Steenstraat en de Johan de Wittlaan-West.

Dit stadsdeel kent uiteenlopende winkelgebieden met verschillende posities in de Arnhemse hoofdstructuur detailhandel. De Lely heeft momenteel een wijkoverstijgende boodschappenfunctie sterk gericht op autogebruikers. De Johan de Wittlaan-West heeft een beperkte detailhandelsfunctie en richt zich op omliggend gebied. De Steenstraat heeft een eigen profiel met zeer divers aanbod aan specialistische zaken voor een breed palet aan doelgroepen. Het gebied functioneert redelijk zelfstandig door beperkte samenhang met de binnenstad.

Een majeure ontwikkeling in dit stadsdeel is gebiedsontwikkeling Rijnpark. Hier zet de gemeente in op de realisatie van 7.000 woningen en 5.000 banen. Dit heeft grote impact op bestaande winkelvoorzieningen en de hoofdstructuur detailhandel in dit stadsdeel. De exacte invulling van Het Rijnpark is van grote invloed op de omliggende (winkel)gebieden. Een complementair profiel zorgt ervoor dat de verschillende winkelgebieden naast elkaar kunnen bestaan. Voor de Steenstraat is een programmering uitgewerkt, namelijk een foodstraat met speciaal- en familiebedrijven.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
De Lely/Rijnpark	
Het overdekte winkelcentrum De Lely/Rijnpark functioneert als boodschappencentrum met aanvullende recreatieve retailvoorzieningen. Door de focus op autobereikbaarheid met ruime parkeergelegenheden, het ontbreken van een eigen verzorgingsgebied in de directe omgeving en een compleet aanbod trekt het consumenten uit een breed aantal wijken in de omgeving. Het centrum heeft door investeringen in 2021 een moderne uitstraling. Omliggend is verspreid PDV/GDV aanwezig.	Vanuit structuurperspectief is het wenselijk om toe te werken naar één centraal gelegen wijkwinkelcentrum voor dagelijkse detailhandel, primair gericht op voetgangers en fietsers. Dit sluit aan bij de ambities voor Rijnpark, waar de focus ligt op duurzame mobiliteit en leefbaarheid. Het winkelcentrum zal zich in de toekomst primair richten op het directe verzorgingsgebied dat met de gebiedsontwikkeling van Rijnpark ontstaat, passend bij een autoluwe wijk. Dagelijkse winkelvoorzieningen zijn van groot belang voor een levendige wijk. Als onderdeel van de gebiedsontwikkeling Rijnpark onderzoeken we voor zowel Rijnpark fase 1 als voor Rijnpark fase 2 verschillende scenario's voor de opzet van de detailhandelsvoorzieningen. Hierbij gaan we, in lijn met de gebiedsvisie Rijnpark, inzetten op het slim combineren en mengen van functies, om alle ambities in Rijnpark in samenhang een plek te kunnen geven. Binnen de gebiedsontwikkeling Rijnpark onderzoeken we integraal en binnen de gestelde kaders welk toekomstscenario het meest gewenst is en haalbaar is (stedenbouwkundig, financieel, juridisch, et cetera). We verwachten dat we hierover in 2026 meer duidelijkheid kunnen geven. Voor de bestaande PDV/GDV is de inzet om een cluster te realiseren voor Arnhem-Noord, waarnaartoe ook andere aanbieders uit de Spoorzone Arnhem-Oost kunnen verplaatsen. Dit wordt nader verkend.
Johan de Wittlaan-West	
De Johan de Wittlaan-West heeft momenteel een beperkte detailhandelsfunctie met een toko. In de loop der jaren zijn functies als dienstverleners en horeca toegenomen. Het gebied richt zich op de omliggende buurt.	De strategie voor dit winkelgebied is sterk afhankelijk van de gebiedsontwikkeling Rijnpark. Rijnpark kan potentieel een impuls geven aan dit gebied vanwege de inwonerssprong, waarmee het een positie behoudt binnen de hoofdstructuur detailhandel. Inzet is daarom vasthouden aan de huidige invulling en complementair zijn aan de beoogde voorzieningen in Rijnpark. Het komende jaar zetten we in op het organiserend vermogen van het gebied.

Steenstraat

Wat typeert dit gebied?

De Steenstraat is een binnenstedelijke winkelstraat. De kwaliteit van het gebied zit in de diversiteit van het aanbod dat zich richt op een breed aantal doelgroepen. Tegelijkertijd kampt het met een teruglopend aanbod, leegstand en overconcentratie van bepaalde dienstverleners (schoonheidssalon, belwinkels, kappers). Mede door de dominantie van deze aanbieders is de sfeer en uitstraling ondermaats. Hierbij spelen ook opgaven rondom ondermijning en veiligheid. Het gebied kent veel sociale problematiek, er wordt veel gehangen en de weg wordt gebruikt als racebaan door onder andere scooters en fatbikes. De leefbaarheid staat onder druk.

Welke strategie hanteren we?

Voor de Steenstraat richt de strategie zich op versterken, verbreden en vernieuwen. Vanuit **versterken** is een belangrijk uitgangspunt de basis op orde krijgen. Het gaat daarbij in eerste instantie om schoon, heel en veilig (bijvoorbeeld door een top tien aanpak in het kader van veiligheid). In het kader van veiligheid zetten we in op het verminderen van overlast. Vanuit **verbreden** wordt op het gebied van functies nagestreefd om meer sturing te krijgen, om verschraling en een homogene invulling tegen te gaan. Er zijn regels rondom branchering van functies voor dit gebied opgenomen in het omgevingsplan. Specifiek aandacht in deze programmering is het verminderen van de veiligheids- en ondermijningsproblematiek in het gebied. Vanuit **vernieuwen** zetten we in op vergroenen en aanpak van infrastructuur om zo de kwaliteit van het gebied een impuls te geven.

3.4.3 Presikhaaf

De winkelgebieden in Presikhaaf zijn: Presikhaaf (Full Service Center) en Vrij Nederlandstraat.

Uit de dynamiek tussen de verschillende winkelgebieden blijkt de dominantie van stadsdeelcentrum Presikhaaf. Het winkelaanbod van de nabijgelegen winkelstrips is verschraald tot een punt waarbij er nog minimale detailhandel aanwezig is. Hier bieden we perspectief voor een invulling met functies die bijdragen aan de wijkeconomie. Het stadsdeelcentrum Presikhaaf trekt veel bezoekers waardoor het (economische) draagvlak om de overige gebieden in stand te houden gering is. Alleen de Vrij Nederlandstraat functioneert als winkelgebied nog voldoende naast Presikhaaf.

Wat typeert dit/deze gebied(en)?	Welke strategie hanteren we?
Presikhaaf (Full Service Center)	
Presikhaaf is een uitstekend functionerend centrum met grote aantrekkingskracht op geheel Presikhaaf en omliggende buurten. Het centrum is goed bereikbaar en heeft door diverse parkeerlocaties tegen het centrum diverse bronpunten. Door de herontwikkeling van winkelcentrum naar Full Service Center, waarbij het aantal retailmeters is verminderd en nieuwe functies zoals fitness- en zorgvoorzieningen zijn toegevoegd, is de dagelijkse relevantie van het centrum toegenomen. Met diverse voorzieningen (zoals een servicepunt, ophaalservice, zitgelegenheden) en hoog kwaliteitsniveau is het een aangenaam centrum voor een brede doelgroepen, van jong tot oud.	Het Full Service Center concept speelt goed in op de behoeften van dit stadsdeel; de focus ligt op vasthouden aan dit profiel. Verplaatsing van aanbod elders in het stadsdeel naar dit centrum is gewenst, zoals de verplaatsing van de supermarkt Güven begin 2024. Door de grote aantrekkingskracht is bereikbaarheid en parkeren een aandachtspunt op piekmomenten. Het is wenselijk om het bezoek per auto te verminderen en het gebied eromheen aantrekkelijker in te richten voor voetganger en fietser. Op het vlak van **vernieuwen** liggen er mogelijkheden de ontmoetingsfunctie van het buitenplein te vergroten, bijvoorbeeld in combinatie met aantrekkelijke horeca. In het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost is winkelcentrum Presikhaaf genoemd als plek om te verdichten met woningbouw na 2030. Op dit moment zijn er nog geen plannen om met deze verdichting aan de slag te gaan.

Vrij Nederlandstraat

Wat typeert dit/deze gebied(en)?	Welke strategie hanteren we?
De Vrij Nederlandstraat is een functioneel buurtcentrum en de enige supermarktvoorziening naast winkelcentrum Presikhaaf in de wijk. Er is zowel een supermarkt als buitenlandse levensmiddelenzaak aanwezig. Bovendien is er een cafetaria, kapper en maatschappelijke voorziening voor mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking aanwezig (De Klub). Het gebied is erg versteend en licht vervallen, qua sfeer en uitstraling is er een verbeterslag te maken. Het gebied is twee jaar geleden vergroend en er zijn zitgelegenheden gerealiseerd om ontmoeting te stimuleren.	De strategie voor de Vrij Nederlandstraat bestaat dominant uit **versterken**. De uitstraling van het gebied verdient een impuls, waarbij voor zover mogelijk groene elementen kunnen worden toegevoegd. Daarnaast houden we vast aan de huidige invulling en functiemix, waarbij het belangrijk is om realistisch te zijn over de rol van dit winkelgebied naast het grotere winkelcentrum Presikhaaf.

3.4.4 Noord-West

De winkelgebieden in Noord-West zijn: Amsterdamse Hoek, Van Lawick van Pabststraat, Hommelseweg/Hommelsestraat, Klarendalseweg en Oranjestraat.

Noord-West kent vooral winkelgebieden met dagelijkse winkelvoorzieningen. Amsterdamse Hoek is qua (supermarkt)aanbod het grootste winkelgebied. Dankzij de ruime parkeergelegenheid op deze locatie en ligging aan een drukke autoweg heeft dit winkelgebied een grote aantrekkende werking op consumenten. De winkelgebieden Van Lawick van Pabststraat en de Oranjestraat bedienen elk een eigen buurt/wijk en kennen beperkte concurrentie. De Klarendalseweg en de Hommelseweg/Hommelsestraat liggen een stuk dichter bij elkaar en ervaren meer concurrentie. Door de hoge inwonersdichtheid en verschillende kwaliteiten kunnen ze redelijk naast elkaar functioneren. Daarbij is de Klarendalseweg meer gefocust op dagelijkse boodschappen en kent de Hommelsweg/Hommelsestraat een breder profiel met horeca en dienstverleners. Verspreid over de wijk Klarendal zijn een aantal (clusters van) kleinere, lokale winkels gevestigd die het gebied een eigen karakter geven. De meeste daarvan sluiten aan bij het modecluster van Arnhem. Het zogenaamde Modekwartier vormt een unieke aanvulling op de binnenstad.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Amsterdamse Hoek	
Goed functionerend winkelgebied met een functionele uitstraling met beperkte samenhang. Centrale ligging aan de Amsterdamseweg en daardoor een relatief grote aantrekkingskracht. Twee grote, complementaire supermarkten, bouwmarkt (Praxis), enkele dagelijkse speciaalzaken en sportaanbieders. Sterk gefocust op autobezoekers met een groot versteend parkeervlak.	Behoud dagelijkse functie met twee supermarkten. Door de opzet en ligging volstaat een functionele inrichting. Op het gebied van **versterken** ligt de focus op ontsluiting en mobiliteitsdruk op de Amsterdamseweg. Zo wordt bijvoorbeeld de Noordelijke Parallelweg meer ingericht op fietsers. De parkeergelegenheid is in privaat bezit waardoor het parkeerregime extern ligt. Qua **verbreden** liggen er in dit gebied vanwege platte daken ook mogelijkheden voor optoppen met woningen om het gebied een impuls en bredere functie te geven. In het gebied met dagelijkse detailhandel is de doelgerichte detailhandel van de bouwmarkt een atypische functie. Mocht de bouwmarkt een keer vertrekken, dan biedt dat kansen voor versterking van de bestaande supermarkten.
Van Lawick van Pabststraat	
Klein en goed functionerend buurtcentrum in een ruim opgezette groene wijk. Diversiteit van het aanbod is beperkt, maar voorziet in de behoefte. Aanwezigheid supermarkt is van groot belang voor wijk en winkelgebied.	Behouden van huidige functie als buurtcentrum, kwaliteiten in stand houden. Er liggen mogelijkheden voor het verbeteren van de ruimtelijke samenhang in het gebied, bijvoorbeeld door de voorzieningen sterker te clusteren.
Hommelseweg/Hommelsestraat	
Een eentonig ingevulde binnenstedelijke winkelstraat. Veel coffeeshops en overlast. De sfeer en uitstraling van het gebied zijn ondermaats. Ondanks dat de supermarkt wordt omgezet van een Coop in een Plus, is de omvang van de supermarkt niet toekomstbestendig.	Voor de Hommelseweg/Hommelsestraat is de strategie om te versterken, verbreden en te vernieuwen. De strategie is allereerst gericht op het **versterken** door de basis op orde te krijgen: schoon, heel en veilig. Een projectteam is hiermee aan de slag. De weg krijgt grootschalig onderhoud. Het onderhoud van de weg biedt kansen om het gebied te **vernieuwen** door een kwalitatieve impuls, vergroening en algehele opwaardering van het gebied. Op het gebied van **verbreden** is er meer sturing en regie nodig op de invulling van functies en voorzieningen, zodat er een goede mix ontstaat. De mogelijkheden hiervoor (bijvoorbeeld via branchering in het omgevingsplan) worden door de gemeente onderzocht.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Klarendalseweg	
Compact en hoogwaardig buurtcentrum in een authentieke volkswijk gelegen midden in het Modekwartier. Goed opgezet centrum qua clustering en zichtlijnen. Desalniettemin kampt het gebied wel met gedeeltelijke langdurige leegstand. Relatief veel gebruikt door fietsers en op piekmomenten grote drukte vanuit verschillende modaliteiten.	Behouden van huidige functie als buurtcentrum, kwaliteiten in stand houden. Op het gebied van **vernieuwen** zetten we in op vergroening en benutten van de ontmoetingsfunctie van het centrale plein middels de Arnhem-Oost aanpak.
Oranjestraat	
Uitstekend ruimtelijk ingepast met een goede supermarktvoorziening. Naast de supermarkt zeer beperkt winkel- en dienstenaanbod en enige leegstand.	Behouden van functie als boodschappencentrum binnen de hoofdstructuur detailhandel en kwaliteiten in stand houden.

3.4.5 Noord-Oost

De winkelgebieden in Noord--Oost zijn: Geitenkamp, Beethovenlaan en High Park/Velperweg.

De twee winkelgebieden in dit deel van Arnhem liggen ver bij elkaar vandaan. Hierdoor is er weinig interactie/aanvulling tussen de verschillende winkelgebieden. Ook liggen ze op afstand van andere winkelgebieden, waardoor ze voorzien in een eigen verzorgingsgebied. Geitenkamp en Beethovenlaan hebben een kern/wijkverzorgende functie. De problematiek, opgave en strategie per winkelgebied verschilt sterk.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Geitenkamp	
Uniek gebied met veel potentie. De winkels en voorzieningen liggen rondom een centraal plein (dat nu wordt gebruikt voor parkeren). De structuur en ligging van het gebied bieden kansen voor vergroening en ontmoeten; het gebied is vorig jaar heringericht, waarbij groen is toegevoegd. De aanwezige supermarkt is in het voorjaar van 2025 gesloten; met een zeer beperkte omvang was de supermarkt niet toekomstbestendig. Daarnaast kampt de wijk met veel sociale problematiek. Geitenkamp is een van de wijken in Arnhem-Oost en voornamelijk in corporatiebezit. Dat biedt perspectief voor het aanpakken van het gebied.	In winkelgebied Geitenkamp zetten we in op versterken, verbreden en vernieuwen. Vanuit **versterken** ligt de focus op schoon, heel en veilig, met aanpak van de overlast op straat. Vanuit **verbreden** zien wij kansen voor transformatie van het winkelaanbod met een sterker accent op dagelijks winkelaanbod (drogist, versaanbod) en het toevoegen van daghoreca in bestaande (winkel)units. Essentieel voor het vitaal houden van het marktplein is het uitbreiden van de supermarktvoorziening. De gemeente doorloopt daarvoor al geruime tijd een traject met diverse partijen, waarbij we kijken naar een toekomstbestendige supermarkt met respect voor de monumentale structuur en bebouwing. De gemeente vervult proactief haar faciliterende rol, zodat de kans het grootst is dat marktpartijen de gewenste ontwikkeling zullen realiseren. **Vernieuwen** gaan we doen door het centrale plein op te waarderen door een combinatie van een groene kwaliteitsimpuls en het versterken van de ontmoetingsfunctie door in het Omgevingsplan ruimte te bieden voor daghoreca en restauratie. Dit versterkt de winkelfunctie en biedt ruimte voor ontmoeting. Ook wordt het winkelgebied gezelliger en leefbaarder. Het is belangrijk dat het winkelgebied met het aanbod aansluit bij de woningdoelgroep in de wijk (83% sociale huur).
Beethovenlaan	
Het buurtcentrum functioneert goed, alhoewel het aanbod iets terugloopt. De aanwezige supermarkt is onlangs uitgebreid door de overname van het naastgelegen pand. De opschaling van de supermarktvoorziening is gunstig voor de vitaliteit van het winkelgebied. De winkels en voorzieningen liggen geclusterd rondom een plein met enkele groene elementen. Het winkelgebied heeft een belangrijke (ontmoetings)functie voor de wijk.	Voor de Beethovenlaan is het behoud van de dagelijkse winkelfunctie voor de wijk belangrijk en speerpunt van de strategie. Bij een initiatief vanuit de markt voor verdere optimalisatie van de supermarkt hebben we een positieve grondhouding. Focus ligt op de hoge basiskwaliteiten (openbare ruimte en beheer) op niveau te houden.
High Park/Velperweg	
Het buurtcentrum functioneert goed. De supermarkt is van een zeer ruime marktconforme omvang. De winkels en voorzieningen liggen geclusterd in een korte plint met een moderne en strakke uitstraling. Het dagelijkse karakter, met de aanwezigheid van maatschappelijke functies in de directe omgeving, past goed bij de rol van het gebied binnen de detailhandelsstructuur.	Het winkelgebied is de afgelopen jaren ontwikkeld bij de transformatie van High Park en voldoet aan moderne eisen (grote supermarkt, clustering met voorzieningen, moderne uitstraling). De uitstraling en functiemix passen goed bij het gebied en vergen dus geen aanpassingen op dit moment. De focus voor dit gebied ligt op het behouden van de basiskwaliteiten.

3.4.6 Malburgen

De winkelgebieden in Malburgen zijn: De Drieslag, Kruidenplein en Hoefbladlaan.

De winkelgebieden in Malburgen hebben een complementaire dynamiek. De Drieslag is met afstand het grootste winkelgebied van de drie en ligt centraal in het stadsdeel Malburgen. Dit winkelgebied vervult een dominante rol als wijkverzorgend centrum binnen Malburgen. Het Kruidenplein en de Hoefbladlaan hebben beide een ondersteunende buurt/wijkverzorgende functie. De inwonersdichtheid in Malburgen is hoog (veel hoogbouw en appartementen). Hierdoor trekken alle winkelgebieden genoeg bezoekers. De fysieke scheiding van de Nijmeegseweg tussen Hoefbladlaan en De Drieslag zorgt ervoor dat Hoefbladlaan voldoende 'eigen' bezoekers trekt, ondanks de geringe afstand tot de Drieslag.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
De Drieslag	
Het grootste centrum van Malburgen. Het aanbod is zeer divers, waaronder diverse toko's, en trekt publiek uit een groot aantal wijken. Veel focus op internationale producten. In 2024 is de kleinste en minst toekomstbestendige supermarkt gesloten. De uitstraling van het gebied kan worden verbeterd, het heeft een te functionele uitstraling. Ook het beheer van de openbare ruimte kan beter. Het gebied kampt met diverse problematiek omtrent veiligheid en overlast en is daarom onderdeel van de projectaanpak Nationaal Programma Arnhem-Oost.	De strategie voor winkelcentrum De Drieslag bestaat uit versterken, verbreden en vernieuwen. Op gebied van **versterken** ligt de focus allereerst op de basis op orde krijgen: schoon, heel en veilig. Er speelt veel problematiek op dit thema in het (winkel)gebied. Daarnaast kan de supermarktfunctie worden versterkt door bestaande supermarkten te optimaliseren, zo neemt de trekkracht toe. De ondernemers hebben de wens uitgesproken om een Bedrijven Investeringszone (BIZ) op te richten; deze mogelijkheden onderzoeken we. Er liggen veel kansen voor **verbreden**. Malburgen is onderdeel van een herontwikkeltraject (en onderdeel van het ontwikkelperspectief Malburgen) waarbij extra woningen worden toegevoegd; dit biedt perspectief voor een bredere functie van het winkelgebied. We laten momenteel onderzoek uitvoeren naar het stimuleren van wijkeconomie in dit gebied. Voor het **vernieuwen** van het gebied zijn begin 2025 plannen uitgevoerd om het centrum een grondige kwaliteitsimpuls te geven door een aanzienlijke vergroening en de openbare ruimte aan te pakken. Ook heeft de gemeente hier een verwaarloosd binnenplein aangekocht en daarna de kwaliteit verbeterd. Om de parkeeroverlast terug te dringen is de ambitie om betaald parkeren in te voeren, waarbij de wens bestaat om het parkeren het eerste uur gratis te laten zijn.
Kruidenplein	
Een klein centrum met zeer beperkt aanbod. De aanwezige winkels en voorzieningen functioneren naar behoren. Het gebied kampt met een hoge mate van verstening (parkeervlak) en een ondermaatse sfeer en uitstraling.	De strategie voor het Kruidenplein is vasthouden aan het huidig aanbod en functionele rol binnen de hoofdwinkelstructuur. Op het gebied van **vernieuwen** verdient het gebied een impuls. De wijk en het winkelgebied zijn opgenomen in de groenagenda. Er is gekeken naar mogelijkheden om meer schaduwrijke plekken toe te voegen. De plannen daarvoor moeten nog worden uitgewerkt en besproken met de omgeving.

Wat typeert dit gebied?

Welke strategie hanteren we?

Hoefbladlaan

Hoefbladlaan functioneert als buurtcentrum voor Malburgen-West. Het gebied kampt met enige leegstand en een teruglopend aanbod. Het gebied kent veel concurrentie van de grotere nabijgelegen centra De Drieslag en Kronenburg. In potentie kan het gebied nieuw winkelend publiek aantrekken vanwege de bouw van een nieuw stadsblok met meer woningen in de wijk en de beoogde bebouwing langs de Nijmeegseweg.

De strategie voor de Hoefbladlaan is het behouden van de huidige structuur en het aanbod. We zetten niet in op versterking van het aanbod waaronder de supermarkt, om zo voldoende trekkracht voor De Drieslag te behouden. Vanwege de korte afstand tegen De Drieslag worden de voorzieningen idealiter op termijn geclusterd, zodat een sterker winkelgebied ontstaat. Daar is nu echter geen aanleiding toe. Mocht vanuit marktwerking blijken dat het winkelgebied geen toekomstperspectief heeft (ontbreken supermarkt), dan wordt nadere clustering met De Drieslag onderzocht.

3.4.7 Schuytgraaf/Elderveld

De winkelgebieden in Schuytgraaf/Elderveld zijn: Schuytgraaf en Elderhof.

Schuytgraaf en Elderhof zijn beide goedlopende winkelgebieden die elk een gehele wijk voorzien vanuit een centrale ligging. Hierdoor trekken ze voldoende bezoekers. De komst van het winkelgebied Schuytgraaf heeft geleid tot enige mate van concurrentie voor Elderhof. Daarentegen heeft dit ook een behoorlijke inwonerssprong met zich meegebracht dankzij de ontwikkeling van de gelijknamige wijk.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Schuytgraaf	
Schuytgraaf is in 2017 geopend en is een relatief groot wijkcentrum in de nieuwe gelijknamige wijk. Het centrum trekt naast inwoners uit Schuytgraaf zelf ook inwoners uit nabijgelegen wijken. Het winkelgebied heeft gezien haar omvang, aanbod en belangrijke functie in de hoofdstructuur detailhandel een typering als wijkcentrum-plus. Het gebied functioneert (economisch) erg goed en de functiemix is breed, waardoor het inspeelt op meerdere bezoekmotieven. Ook is er een hoge mate van maatschappelijke voorzieningen aanwezig. Punt van aandacht is de hoge mate van verstening en overlast van jongeren die het winkelgebied als racebaan gebruiken. Ook neemt de filialiseringsgraad van het centrum de laatste jaren toe met als gevolg een beperkter aantal lokale winkeliers die juist 'kleur' kunnen geven aan het centrum.	De strategie voor winkelgebied Schuytgraaf bestaat uit versterken en vernieuwen. Door de overlast van fietsers en scooters (met name door jongeren) tegen te gaan, **versterken** we de veiligheid door de inrichting van het gebied en handhaving. Verder houden we vast aan de goed functionerende mix in het gebied. We **vernieuwen** het zeer versteende winkelgebied door meer groene elementen toe te voegen. Momenteel werken we aan een plan voor aanpassing van de fysieke toegankelijkheid en vergroening. Daarnaast liggen er kansen voor Schuytgraaf om zich te onderscheiden door te focussen op lokale behoeften en een community-gericht aanbod. Samenwerking met lokale ondernemers en het inspelen op duurzaamheidstrends is hierbij van belang.
Elderhof	
Elderhof is een goed functionerend wijkcentrum. De sfeer en uitstraling zijn voldoende en er is een juiste mix van winkels en voorzieningen aanwezig. Daarentegen kampt het gebied met overlast en staat de leefbaarheid onder druk. Er is een projectaanpak geweest in het kader van de wijkveiligheid, mede vanwege meerdere delicten (zoals het plaatsen van explosieven en brandstichting) in het winkelcentrum.	De strategie van Elderhof richt zich met name op het thema **versterken.** Evenals in Schuytgraaf is hier ook het tegengaan van de fiets- en scooteroverlast een belangrijk thema. De veiligheid en basis op orde is hier belangrijk. We onderzoeken of het mogelijk is om meer handhaving (voorheen uitgevoerd door een vrijwilliger) in te zetten vanuit het ondernemersfonds. In de structuur ligt er een kans om het nabijgelegen cluster van maatschappelijke voorzieningen te integreren/beter te verbinden met het winkelcentrum.

3.4.8 Rijkerswoerd, Vredenburg en Kronenburg

De winkelgebieden in Rijkerswoerd, Vredenburg en Kronenburg zijn: Kronenburg, Rijkerswoerd en Groningensingel.

Kronenburg is het grootste winkelgebied van Arnhem-Zuid en heeft een stadsdeelverzorgende functie. Vanuit heel Arnhem-Zuid komen mensen er recreatief winkelen en uit een groot gebied komen mensen boodschappen doen, in het bijzonder vanwege de grote omvang van de supermarkten. De aanwezigheid van Kronenburg leidt tot concurrentie voor andere kleinere winkelgebieden. Rijkerswoerd ligt centraal in de gelijknamige wijk met een hoog aantal inwoners. De afstand van ongeveer 2,5 kilometer tot Kronenburg en het dagelijkse karakter maken dat Rijkerswoerd een goed functionerend centrum is. De Groningensingel is een klein functioneel winkelgebied. De afstand tot Kronenburg is gering, slechts één kilometer. Het dagelijkse aanbod, zoals de supermarkt en bakker, maakt dat dit winkelgebied naar behoren functioneert dankzij de bezoekers uit Vredenburg en Holthuizen.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Kronenburg (Full Service Center)	
Kronenburg is het grootste winkelgebied van Arnhem-Zuid en heeft een stadsdeelverzorgende functie. Het winkelgebied functioneert als het centrum van Arnhem-Zuid met een grote diversiteit aan winkels, horeca, diensten en andere voorzieningen. Het winkelcentrum heeft jarenlang een sterk profiel gehad op retail met een groot aantal winkelformules, inspelend op een brede regio. Hoewel het centrumconsumenten uit de regio trekt, ligt het hoofdaccent op Arnhem-Zuid.	Het winkelcentrum ondergaat een grote transformatie naar Full Service Center (door huidige eigenaar Wereldhave), waarbij begin 2025 de eerste nieuwe entree is gerealiseerd. Daarbij speelt het in op de dagelijkse behoefte van de inwoners. Onderdeel van deze transformatie is een grondige herontwikkeling, upgrade en programmatische verbreding van functies met meer horeca, leisure en maatschappelijke voorzieningen (zoals zorg). Het foodcluster wordt versterkt met een derde (grote) supermarkt. Door het toevoegen van woningen tegen en rondom het winkelcentrum in combinatie met de vergroening en nieuwe entrees wordt de geïsoleerde uitstraling sterk verbeterd. Kronenburg leent zich door de omvang en functie als plek voor grootschalige detailhandelsvestigingen (GDV).
Rijkerswoerd	
Rijkerswoerd is een gevarieerd centrum met een juiste mix van supermarkten, diensten en voorzieningen. Het gebied heeft een nette uniforme uitstraling. Het winkelgebied ligt midden in de gelijknamige wijk en ondervindt weinig concurrentie. Kronenburg ligt op ruim twee kilometer afstand. Het winkelgebied is een grotendeels overdekt met een in zichzelf gekeerd voetgangersgebied.	Toekomststrategie voor dit gebied is het vasthouden aan de huidige invulling en de lopende initiatieven verder voort te zetten om het gebied te **vernieuwen**. Het middengebied is vernieuwd en vergroend. Daarnaast is er een initiatief om een Michi Noeki (wijkontmoetingsplek) te realiseren, waarvoor nog een locatie moet worden gevonden. Rijkerswoerd kan daarmee gezien worden als een voorbeeld voor andere winkelgebieden voor het vergroten van de ontmoetingsfunctie en het verbeteren van de verblijfskwaliteit.
Groningensingel	
Een klein functioneel winkelgebied bestaande uit een supermarkt, bakker en wat eetgelegenheden. Voorziet puur in de dagelijkse behoefte. Het functionele karakter van het winkelgebied is terug te zien in de uitstraling met enigszins vervallen gevels en hoge mate van verstening. Planologische mogelijkheden staan optoppen en intensiveren toe.	Vasthouden aan het bestaande aanbod en aanvullend daarop **vernieuwen**. De uitstraling van de plint kan beter.

3.4.9 De Laar/Elden

De winkelgebieden in De Laar/Elden zijn: Oostburgwal en Kroonsewal.

Oostburgwal en de Kroonse Wal zijn twee buurtverzorgende winkelcentra in De Laar. De winkelgebieden liggen op circa vijfhonderd meter afstand van elkaar en zijn verbonden via een direct fietspad. Tussen de winkelgebieden in bevinden zich enkele maatschappelijke voorzieningen zoals een huisarts en apotheek. De winkelgebieden voorzien gezamenlijk De Laar in haar behoefte. Kroonse Wal voorziet voornamelijk bewoners uit het westelijke deel van de wijk en Oostburgwal, zoals de naam doet vermoeden, voorziet het oostelijke deel van de wijk.
Elden de Brink is centraal gelegen in het voormalige dorp Elden. Dit gebied kent met name veel concurrentie vanuit Kronenburg en functioneert niet langer echt als detailhandelsgebied.

Wat typeert dit gebied?	Welke strategie hanteren we?
Oostburgwal	
Oostburgwal is de grotere van de twee winkelgebieden in De Laar. Er is geen leegstand en het gebied kent een hoge diversiteit in het aanbod. De supermarkt is de grote trekker in het gebied en heeft een toekomstbestendige omvang. Het gebied ziet er verzorgd uit met strakke plinten rondom een centraal plein. Minpunt is dat het centrale plein erg versteend is en momenteel dient als fietsenstalling. Daarnaast is er veel overlast van fatbikes en scooters in het voetgangersgebied. Er is dusdanig veel overlast dat het een onderwerp is geweest in de projectaanpak wijkveiligheid.	De strategie voor Oostburgwal bestaat uit versterken en vernieuwen. **Versterken** omvat hier het tegengaan van overlast van fietsers en scooters in het gebied. Het ontmoedigen van doorgaand verkeer uit het winkelgebied is een uitdaging, aangezien het vanuit vier kanten bereikbaar is. Lopende initiatieven (zoals plaatsing van plantenbakken) om overlast van scooters en fatbikes te verminderen zetten we voort. Daarnaast liggen er kansen en uitdagingen om het gebied te **vernieuwen** door het creëren van ontmoetingsmogelijkheden en het vergroenen van het gebied. We werken momenteel aan een plan hiervoor. Het creëren van deze elementen moet op een wijze worden gedaan dat het ook de overlast van tweewielers tegengaat. Daarnaast houden we vast aan de goede mix van functies.
Kroonse Wal	
Kroonse Wal is een klein functioneel winkelcentrum gelegen tussen Schuytgraaf en Oostburgwal in. Het winkelgebied voorziet in de dagelijkse voorzieningen zoals een supermarkt, drogist en cafetaria. Het aanbod is gering maar het gebied functioneert, zo is er bijvoorbeeld geen leegstand. Het gebied is zeer versteend en de plint is vervallen, qua sfeer en uitstraling is er nog een verbeterslag te maken.	De strategie voor Kroonse Wal bestaat voornamelijk uit het kernprincipe **vernieuwen**. De basis, zoals de vervallen uitstraling aanpakken, zijn de belangrijkste stappen. Zo is bijvoorbeeld ook het pand technisch niet up to date. Een gesprek tussen de pandeigenaar en huurder kan een eerste oplossingsrichting bieden. Op middellange termijn verkennen we een mogelijke verplaatsing naar winkelcentrum Oostburgwal, in combinatie met clustering van maatschappelijke functies. Het initiatief hiervoor ligt voorlopig bij de markt.
Elden de Brink	
Elden de Brink is het winkelgebied in het voormalige dorp Elden. Doordat Elden omringd is met Arnhemse wijken is de concurrentiedruk groot. Zo ligt Kronenburg op vijf minuten fietsen. Het aanbod is teruggelopen en er is momenteel nog slechts één echte winkel over. Hierdoor functioneert het gebied slechts beperkt als winkelgebied. Vanwege het bijzondere karakter van het voormalige dorp is de locatie nog niet formeel geschrapt uit de hoofdstructuur detailhandel.	De focus ligt op **versterken** wat aanbod betreft. Daarbij is het op zoek gaan naar een goede invulling van het gebied, zoals wijkverzorgde economie. De locatie, vol groene elementen en gelegen rondom een centraal plein, biedt perspectief voor nieuwe (economische) invullingen zoals horeca. Door de dubbelbestemming ‘Ons Huis’ (horeca/wonen) eraf te halen met alleen horeca in de plint en erboven wonen, wordt deze ruimte beschikbaar gehouden. Dit sluit aan bij het gemeentelijk beleid. In de toekomstvisie De Brink Elden van dorpsplatform Elden zijn kansen verkend voor herinrichting van het gebied waarbij ontmoeting centraal staat, horeca ruimte krijgt en lokale winkels kans hebben op succes.

4.Actielijnen

Versterken, verbreden en vernieuwen

In dit hoofdstuk worden de actielijnen gepresenteerd die horen bij de drie pijlers versterken, verbreden en vernieuwen. Waar relevant wordt benoemd welke actielijnen horen bij welke specifieke (winkel)gebieden. Voor meer gedetailleerde informatie worden in bijlage 1 de winkelgebieden uitgebreider toegelicht.

Rol van de gemeente

We willen als gemeente op verschillende manieren invulling geven aan uitvoering van het detailhandelsbeleid;

1. We sturen op een sterke hoofdstructuur detailhandel: dit vraagt om een planologische vertaling van dit detailhandelsbeleid in het Omgevingsplan. Initiatieven die afwijken van het geldende planologisch kader beoordelen we op basis van dit detailhandelsbeleid.
2. We geven ruimte aan initiatieven die de hoofdstructuur detailhandel vernieuwen en versterken. Dat doen we door investeerders aan te sporen om plannen te concretiseren. Graag sluiten wij aan bij ideeën die vanuit de stad komen, waar draagvlak voor is en waar energie achter zit.
3. We blijven vanuit de wijkaanpak initiatieven ondersteunen en ontplooien om verbeteringen aan te brengen in de openbare ruimte, zoals het aanbrengen van extra groen. Hiermee verbeteren we de leefbaarheid en maken we het voor marktpartijen aantrekkelijker om te investeren in hun vastgoed.
4. In uitzonderlijke gevallen kunnen we verdergaande initiatieven nemen als de markt het zelf niet oppakt en/of als er een grote maatschappelijke opgave ligt, zoals bij de Drieslag het geval is. Dit kunnen we bijvoorbeeld doen via actief grondbeleid, volgens de uitgangspunten van de Nota Grondbeleid Arnhem 2023.

De speciale stimuleringsregeling die we in het leven roepen (uitgewerkt in een apart actieplan) kan helpen bij het aanjagen van initiatieven vanuit de drie actielijnen.

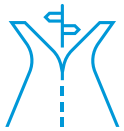

4.1 Versterken

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Concentratie in hoofdstructuur 	De detailhandel is het meest toekomstbestendig wanneer zij onderdeel vormt van een groter gebied met winkels en andere voorzieningen. We zetten daarom in op concentratie in de hoofdstructuur. Voor gebieden die buiten de hoofdstructuur vallen werken we aan geleidelijke afbouw van detailhandel. Binnen de hoofdstructuur maken we duidelijke keuzes in welke vormen van detailhandel we waar willen hebben.	• We vertalen de hoofdstructuur en bijbehorende planologische bepalingen in het dynamische Omgevingsplan. • We werken mee aan initiatieven om verspreide bewinkeling en solitair gelegen supermarkten te concentreren in de hoofdstructuur. • We werken met een uitsterfconstructie voor verspreide bewinkeling. Bij het stoppen van een winkel of verplaatsing naar de hoofdstructuur verwijderen we de detailhandelsactiviteit bij wijziging van het Omgevingsplan. De Omgevingswet biedt deze mogelijkheden, daarom stellen wij voor dit periodiek te monitoren en uit te voeren. • We gaan onbenutte plancapaciteit voor locaties buiten de hoofdstructuur in het nieuwe Omgevingsplan verwijderen, zoals is afgesproken in het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) 2021-2024 en RPW 2025-2028. Het gaat hierbij om onbenutte rechten voor detailhandel, inclusief ABC, PDV en GDV (zie ruimtelijk kader in hoofdstuk 5). We creëren voorzienbaarheid om nadeelcompensatie te voorkomen. Waar nodig zetten we in op schadebeperkend handelen door bijvoorbeeld creatieve bedrijvigheid, maatschappelijke functies en wonen toe te voegen in de bestemming. • We gaan planologische mogelijkheden voor supermarkten nader inkaderen aan de hand van de uitgangspunten in het ruimtelijk kader in hoofdstuk 5.
Basis op orde: schoon, heel en veilig 	Een aantal van de winkelgebieden kampt met problematiek rondom overlast, onderhoud van de openbare ruimte en situaties waarin de veiligheid onder druk staat (geweld, hangjongeren, zwerveroverlast). Dit speelt bijvoorbeeld bij de Hommelseweg/ Hommelsestraat en de Steenstraat. In Schuytgraaf en Elderhof is meer overlast vanwege jongeren op scooters en e-bikes die de winkelgebieden gebruiken als racebaan.	• We handhaven schoon, heel en veilig in de winkelgebieden, waarbij we gericht knelpunten aanpakken en structureel inzet plegen om het beheer op orde te houden. We doen dit samen met lokale betrokkenen. Dit is in lijn met het aangenomen amendement 'Aanpak voor vitale en leefbare wijkwinkelcentra' (13 november 2024). Wel constateren we dat het kwaliteitsniveau van het onderhoud van de openbare ruimte regelmatig onder druk staat, waardoor de beschikbaarheid van budget bepalend is voor hoe schoon, heel en veilig de winkelgebieden kunnen zijn. • We gaan breder communiceren over de 25-metersregel uit het landelijke activiteitenbesluit, die inhoudt dat ondernemers verplicht zijn om zwerfafval op te ruimen in een straal van 25 meter rondom hun bedrijf. • We voeren periodiek winkelgebiedenscans uit om te monitoren hoe winkelgebieden er op het vlak van schoon, heel en veilig voor staan. Dit geeft input voor de uitvoering. • We constateren dat in veel gebieden de (sociale) veiligheid onder druk staat en dit vraagt idealiter om meer capaciteit van handhaving en politie. We beseffen ons dat de capaciteit niet automatisch voorhanden is. • We zetten in op proactieve maatregelen door alternatieven voor hangplekken, inrichting van het winkelgebied en sociaal-maatschappelijke initiatieven.

CONCEPT

Bereikbaarheid en toegankelijkheid op peil houden

Wat speelt er?

De bereikbaarheid is voor winkelgebieden een belangrijke factor, zowel per voet, fiets, ov en auto. Slecht bereikbare locaties trekken weinig publiek en verliezen daarmee een deel van de omzet. Goed bereikbare locaties zijn onderdeel van het daily urban system van consumenten en zijn vitaler. Het type bereikbaarheid dient goed afgestemd te worden op de functie van de specifieke winkelgebieden in de hoofdstructuur. Iedere Arnhemmer moet dagelijkse voorzieningen op loop- en fietsafstand hebben. Binnen de winkelgebieden moeten deze ook fysiek toegankelijk zijn voor iedereen.

Wat gaan we doen?

- We zetten naast het auto-bereikbaar houden van de winkelgebieden in op betere bereikbaarheid per fiets, voet en ov. Dit sluit aan bij het basisprincipe van het Duurzame Mobiliteitsplan. Zo dragen we meteen bij aan het stimuleren van een gezonde leefstijl en het verminderen van de parkeerdruk.
- We investeren in het beter fysiek toegankelijk maken van winkelgebieden voor de voetganger. Er zijn regelmatig hindernissen op trottoirs, geparkeerde auto's en looproutes worden onderbroken door infrastructuur. Dit vraagt om gerichter toezicht en bij (geplande) ingrepen in de openbare ruimte houden we hier zoveel als mogelijk rekening mee. We werken daarnaast aan het fysiek toegankelijk maken van 24 hoofdlooproutes langs veel gebruikte voorzieningen in de wijk.
- We zijn bij de herinrichting van winkelgebieden en de inzet op bereikbaarheid oor fietsers scherp op potentiële negatieve gevolgen. Zo zorgen doorstroommogelijkheden ervoor dat scooters en e-bikes door de winkelgebieden razen met overlast en onveilige situaties als gevolg.
- We willen dat winkelgebieden voor iedereen toegankelijk zijn. We houden hier rekening mee met de inrichting van gebieden door de eisen uit de 'Arnhemse Standaard Toegankelijkheid' toe te passen (denk hierbij bijvoorbeeld aan rolstoelvriendelijkheid).
- We zetten bij aanwezigheid van openbare voorzieningen, zoals een toilet en lift, in op rolstoeltoegankelijkheid en duidelijke bewegwijzering.
- We streven naar meer deelmobiliteit. De winkelgebieden vormen een voor de hand liggende locatie voor de realisatie van hubs voor vormen van deelmobiliteit, omdat het herkenbare plekken zijn in de wijk waar veel mensen komen. Het aanbieden van deelmobiliteit kan aantrekkelijk zijn voor bezoekers om hun gekochte spullen te vervoeren. Bij de uitvoering van het beleid voor deelmobiliteit worden de winkelgebieden meegenomen, waarbij er rekening wordt gehouden met de toenemende druk op de openbare ruimte in deze gebieden.

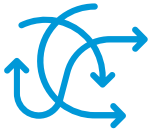
	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Parkeren 	Autoparkeren staat in diverse winkelgebieden op gespannen voet met de verdichtingsopgave, het beleid om meer ruimte te geven aan de fietser en voetganger én de wens om de verblijfskwaliteit te vergroten. In steeds meer gebieden in de stad zal in de toekomst betaald parkeren worden ingevoerd. Tegelijkertijd zijn de garages en parkeerterreinen op piekmomenten nu soms al vol. We zien de auto als belangrijk vervoersmiddel en moeten tegelijkertijd keuzes maken. Parkeren op maaiveld kost veel ruimte en heeft veel impact op het verblijfsklimaat. Voor fietsparkeren zien we een sterke toename in gebruik in vrijwel alle winkelgebieden. Los van de binnenstad zetten we nergens in op toevoegen van autoparkeergelegenheden. We zoeken de oplossing is andere vormen van mobiliteit zoals lopen en fietsen.	• We zetten voor de binnenstad in op het beter benutten van de bestaande parkeervoorzieningen, zoals bij het provinciehuis en de Blauwe Golven. Het uitgangspunt is een verdeling van goede bronpunten per auto rondom de binnenstad en stadsrandhubs buiten de binnenstad. We zetten in de binnenstad in op hogere kwaliteit en onderscheidend vermogen. Uit onderzoek blijkt dat vooral de aantrekkelijkheid van het aanbod aan voorzieningen en de kwaliteit van het winkelaanbod in een winkelgebied bepalend is of bezoekers een binnenstad bezoeken. Wat betreft parkeren is vervolgens vooral de beschikbaarheid van parkeerplaatsen belangrijk en maar zeer beperkt de prijs van het parkeren. We willen de mogelijkheden onderzoeken van een nieuwe parkeergarage aan de rand van de binnenstad om daarmee (een deel van) de parkeerplaatsen te vervangen die we op het maaiveld weghalen. Die ruimte zetten we in voor fietsparkeren, voetgangers, groen en ruimte om te verblijven. Verder realiseren we stadsrandhubs zodat er ook alternatieve vervoerswijzen beschikbaar zijn. Dit sluit aan bij het Duurzame Mobiliteitsplan. • In de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra is gratis kort-parkeren essentieel voor het vitaal houden van de centra. We zetten vanuit het detailhandelsbeleid in deze centra daarom minimaal in op het eerste uur gratis parkeren, binnen de kaders van het Duurzame mobiliteitsplan en als onderdeel van het Parkeerbeleid. Zo kunnen bezoekers die genoodzaakt zijn met de auto te komen in hun behoeften worden voorzien. Dit is bovendien van groot belang voor combinatie- en supermarktbezoek en daarmee de levensvatbaarheid van (ondernemingen in) winkelgebieden. Door gereguleerd parkeren wordt lang parkeren in de winkelgebieden tegengegaan. • We investeren in fietsparkeergelegenheden om de toename van fietsgebruik te faciliteren.
Organisatiegraad van ondernemers verhogen 	Organisatiegraad is een belangrijke basis om verbeteringen aan te brengen in het winkelgebied. Zo worden wensen en ideeën van lokaal betrokkenen goed meegenomen en kunnen lokale initiatieven worden ontplooid. Veel van de winkelgebieden, vooral de wijk- en buurtcentra, hebben een lage organisatiegraad. Er wordt onvoldoende samengewerkt aan gemeenschappelijke doelstellingen.	• We gaan per winkelgebied op zoek naar een passende vorm om het organisatievermogen te versterken, met uitzondering van de gebieden die al goed zijn georganiseerd (zoals de binnenstad). De insteek is dat er voldoende energie en bereidheid moet zijn tot samenwerking. We zetten hier gerichte ondersteuning op om de mogelijkheden samen met ondernemers te verkennen. Afhankelijk van de grootte van het winkelgebied, de huidige organisatiegraad en wensen van de ondernemers kunnen verschillende aanvliegroutes het succesvolste zijn. Een eerste stap is om de aanwezige ondernemers aan tafel te krijgen om gezamenlijke doelen, kansen en opgaven te identificeren. De vitaliteitsscan per gebied biedt aanknopingspunten. Het realiseren van een structurele vorm van samenwerking kan op verschillende manieren zoals een BIZ, fonds of stichting. Het creëren van meer bekendheid met de Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA) kan er eveneens aan bijdragen. Hierbij is ook oog voor toegankelijk

		ondernemen via een toegankelijkheidsfonds met subsidies voor ondernemers die hun winkel fysiek én online toegankelijk willen maken voor inwoners en bezoekers met een beperking.
	Wat speelt er?	**Wat gaan we doen?**
Functiemix in balans 	We zien verschillende aandachtspunten. Ten eerste ontstaat in diverse winkelstraten en -gebieden een overconcentratie aan dienstverlenende functies en functies met een laagwaardige uitstraling. Dit draagt niet bij aan het gewenste straatbeeld en een aantrekkelijke beleving. Soms hangt dit samen met ondermijningsproblematiek. Ten tweede vinden we een gezonde leefomgeving van belang voor het welzijn van onze inwoners. Dit vraagt om een gezond voedselaanbod: stimuleren van gezonde opties en voorkomen van een overmaat aan ongezonde opties, in het bijzonder in wijken met een overconcentratie aan fastfoodaanbieders.	• We verkennen, waar relevant, in hoeverre we de BIBOB-procedure naast horeca ook in kunnen zetten voor dienstverlenende activiteiten om een gezonde functiemix te realiseren. We volgen landelijke ontwikkelingen hieromtrent. Ook onderzoeken we dit thema in het kader van wijkveiligheid (ondermijning). • We gaan op plekken met een overconcentratie inzetten op beperking in aantallen of uitsluiten van bepaalde functies, waar wet- en regelgeving dit toestaat. • We gaan binnen het horecabeleid kijken naar nadere definiëring van horecacategorieën en locaties van diverse typen horeca. Zo kijken we bijvoorbeeld welk type horeca welke plek nodig heeft en waar horeca op ongewenste plekken strakker kan worden gereguleerd. • We volgen landelijke ontwikkelingen (zoals aanpassing van wetgeving) om meer te sturen op een gezonde leefomgeving in zowel winkelaanbod als horeca-aanbieders. We zetten daarbij vooral in op het voorkomen van overaanbod aan ongezonde voedselopties en aan het bieden van voldoende alternatieven voor gezonde voedselopties. We onderzoeken de mogelijkheden daarvoor en trekken daarbij samen op met andere gemeenten binnen de Citydeal ‘Gezonde en duurzame voedselomgeving’. Dit past bij de ambities van ‘Arnhemse Kost: een visie op (stads)landbouw en voedsel 2025-2035’, waarin we inzetten op het creëren van een duurzame en gezonde voedselomgeving voor iedere Arnhemmer.

4.2 Verbreden

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Optoppen/toevoegen woningbouw 	Arnhem groeit en voegt de komende jaren veel nieuwe woningen toe om de bevolkingsgroei op te vangen. Door de beperkte ruimte kiest de stad steeds vaker voor verdichting op bestaande locaties. Dit biedt kansen voor winkelgebieden: ook hier liggen mogelijkheden voor verdichting met woningbouw. Naast een kwaliteitsimpuls van het gebied zorgt dit voor een impuls in bestedingen. De verdichting biedt kansen om de rol/functie van de winkelgebieden te verbreden tot hart van de wijk.	• We starten met een op-top-tien aanpak waarin we tien projecten oppakken met marktpartijen om woningen bovenop of in de nabijheid van winkels te realiseren. We bekijken dit in samenhang met bebouwing van het maaiveld, denk bijvoorbeeld aan parkeervelden. Door deze inpandig terug te bouwen, kunnen we meer woningen bouwen en tegelijkertijd de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte vergroten. Daarbij is het van belang om ook inpandig ruimte te creëren voor collectieve energievoorzieningen en andere voorzieningen (zoals afvalinzameling). Dit wordt vertaald in de visie Binnenstedelijk Bouwen. • We zetten in op een verleidende aanpak om realisatie van wonen-boven-winkels te versnellen in bestaande bebouwing. Denk aan leegstaande verdiepingen of verdiepingen die inefficiënt benut worden als opslag. We bekijken waar we beleidsmatig belemmerende regelgeving (zoals parkeerbeleid, wooneisen, fietsen) kunnen versoepelen. Ook zetten we in op integrale herontwikkeling op bouwblok-niveau zodat we de winkelplint vaker kunnen ontzien bij het realiseren van een opgang. Vanwege versnipperd eigendom vraagt dit nauwe samenwerking.
Stimuleren wijkeconomie 	We maken een duidelijke keuze voor concentratie van detailhandel in de hoofdstructuur. Voor buurtsteunpunten (solitaire winkelstrips) daarbuiten zetten we in op wijkeconomie. Naast reguliere functies, zoals dienstverlening, willen we actief inzetten op werkfuncties en de kansen die ontstaan door de transitie naar de circulaire economie. Denk hierbij aan ambachten, reparatie en werkateliers.	• We zetten in op wijkeconomie (zoals hiernaast genoemd) op locaties als Honigkamp, Middachtensingel, Volkerakstraat, Valckenierstraat, Wichard van Pontlaan en Elden de Brink. Deze plekken lenen zich voor een ontmoetingsfunctie in de wijk met extra zitgelegenheid in de openbare ruimte, vergroening en verbetering van de aantrekkelijkheid van de leefomgeving.

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Meervoudig ruimtegebruik	Winkelgebieden zijn bij uitstek de locaties om een breed palet aan functies te combineren, omdat er veel kwaliteiten aanwezig zijn (bereikbaarheid, imago, bezoekers). Arnhem heeft groeiambities en de ruimte is schaars, dus meervoudig ruimtegebruik biedt kansen om naast wonen ook voldoende banen en voorzieningen te realiseren. Door functies zoals wonen, werken en recreëren slim te combineren op dezelfde locatie, wordt de beschikbare ruimte optimaler benut. Dit draagt bij aan levendige stedelijke gebieden waar verschillende functies elkaar versterken. Dit heeft een positieve impact op de winkelgebieden: extra bezoekredenen toegevoegd, nieuwe doelgroepen en meer combinatiebezoeken.	• We gaan in het omgevingsplan een breder profiel aan economische functies in de plint mogelijk maken in de winkelgebieden, zodat ook werkfuncties, maatschappelijke voorzieningen, sport en culturele voorzieningen mogelijk zijn. In de binnenstad is bijvoorbeeld overcapaciteit van detailhandel op bepaalde plekken teruggedrongen door een uitsterfconstructie op te nemen en tegelijkertijd ruimte te bieden voor andersoortige functies in de plint (waaronder wonen). • We gaan de planologische mogelijkheden voor ruimtegebruik op verdieping(en) verbreden met werkfuncties en sportvoorzieningen. • Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen voor winkelgebieden, zoals het Rijnpark, De Drieslag en Kronenburg, zetten we in op meervoudig ruimtegebruik en combinatie van functies. Daarbij is uitgangspunt dat collectieve energievoorzieningen en andere voorzieningen inpandig worden gerealiseerd. • We hebben een positieve grondhouding bij vernieuwende initiatieven die meervoudig ruimtegebruik omvatten.
Verplaatsen van lichte functies op bedrijventerreinen naar winkelgebieden	In Arnhem zijn op de bedrijventerreinen volop functies met een lichte milieucategorie aanwezig (zoals kleine ambachtelijke bedrijven, sportscholen, dienstverleners, kleine kantoren). Deze functies passen uitstekend in de winkelgebieden. De ruimte op bedrijventerreinen is schaars en de vraag naar geschikte locaties voor bedrijven is groot. Door winkelfuncties van bedrijventerreinen naar de binnenstad, stadsdeel- en wijkcentra te verplaatsen, ontstaat er dubbel voordeel. Enerzijds komt er ruimte vrij op bedrijventerreinen voor bedrijven die er echt thuishoren en anderzijds worden winkelgebieden verlevendigd en wordt leegstand ingevuld.	• We gaan inzetten op het verminderen van specifieke milieucategorie 1 en 2 bedrijven (en ongewenste vormen van detailhandel, zie hoofdstuk 5) op sommige bedrijventerreinen. Door deze bedrijven op bedrijventerreinen waar mogelijk uit te sluiten in het Omgevingsplan, worden winkelgebieden aantrekkelijkere alternatieven. Het transformatieplan Spoorzone Arnhem-Oost moet helpen om verhuisbewegingen van de bestaande bedrijventerreinen naar winkelgebieden te stimuleren. • We gaan binnen toekomstige gebiedsontwikkelingen binnen of bij winkelgebieden voldoende ruimte reserveren voor lichte, mengbare functies die we op de bedrijventerreinen uitsluiten. • We gaan wanneer de planologische kaders op orde zijn inzetten op kwartiermaker(s) die aan de slag gaat/gaan met prioritaire gebieden. Daarbij kunnen via matchmaking tussen ondernemers en vastgoedeigenaren initiatieven worden gekoppeld. • We kijken waar nadere inzet nodig is op betaalbaarheid voor functies waarvoor de huurprijzen in winkelgebieden te hoog zijn. Daarbij is wel de verwachting dat huurprijzen op bedrijventerreinen gaan stijgen vanwege krapte.

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Inpassen maatschappelijke functies in winkelgebieden 	We willen dat winkelgebieden nog meer inspelen op een maatschappelijke functie voor de wijk. Het inpassen van maatschappelijke functies (zoals gezondheid, welzijn) in winkelgebieden op één locatie leidt tot een win-winsituatie. Voor de consumenten is het prettig dat alles op één plek zit en voor de ondernemers is het prettig dat er meer traffic is. We zien ook een belangrijke maatschappelijke opgave om winkelgebieden meer te laten fungeren als 'hart van de wijk' en plek voor kwetsbare doelgroepen.	• We willen ontmoetingsmogelijkheden aanbieden. We zien momenteel dat de combinaties tussen maatschappelijke voorzieningen en detailhandel in Arnhem wordt onderbenut. Bij De Drieslag en Elderhof ligt een cluster aan maatschappelijke voorzieningen net buiten het bereik van het winkelgebied. Als er zich (markt)kansen voordoen, dan zetten we in op het verhuizen van maatschappelijke functies naar of direct bij een winkelgebied. Nieuwe initiatieven voor (clusters van) maatschappelijke functies concentreren we zoveel mogelijk in of direct bij het winkelgebied. • We proberen looproutes en zichtlijnen tussen de maatschappelijke functies en de winkelgebieden te verbeteren, waardoor deze meer als een eenheid functioneren. • We gaan verkennen hoe de MFC's (Multifunctioneel Centrum) breder ingezet kunnen worden, bijvoorbeeld als openbare plek om bijvoorbeeld koffie te drinken of een krant te lezen. Waar mogelijk wordt er een relatie gelegd tussen de MFC's en de nabijgelegen winkelgebieden. Het Integraal Accommodatiebeleid vormt hiervoor het beleid.

4.3 Vernieuwen

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Innovatie en vernieuwende (winkel)concepten 	Bestaande winkels moeten vernieuwen om relevant te blijven. Denk aan meer winkelbeleving, betere aansluiting bij doelgroepen, meer focus op service en een sterke omnichannelstrategie (fysieke winkels die ook online en op andere kanalen actief zijn). Het Arnhemse winkelbestand moet doorontwikkeld worden om leegstand te voorkomen. Dit vraagt om acquisitie van vernieuwende concepten en stimulering van startend ondernemerschap.	• In de binnenstad werken we met een matchmaker. De matchmaker brengt alle stakeholders (o.a. vastgoedeigenaren, gemeenteambtenaren, ondernemersverenigingen) bij elkaar. De aandacht van de matchmaker gaat enerzijds uit naar het aantrekken van ontbrekende ketens, het behouden van sterke essentiële en toekomstbestendige formules als ook interne verplaatsingen van 'kansarme' naar 'kansrijke' plekken. Focus gaat uit naar het kernwinkelgebied, waarbij ook oog is voor cultuur c.q. de creatieve economie. De matchmaker is door contacten met het retailnetwerk vroegtijdig op de hoogte van zaken als looptijden huurcontract en verplaatsingswensen, zodat hij daarop kan anticiperen.

	Wat speelt er?	Wat gaan we doen?
Vergroenen en verblijfskwaliteit 	Door meer groen toe te voegen, zoals bomen, planten en groene pleinen, wordt niet alleen de esthetiek verbeterd, maar wordt ook hittestress effectief aangepakt. Daarnaast creëren groenvoorzieningen nieuwe mogelijkheden voor ontmoeting en ontspanning. Denk aan bankjes onder schaduwrijke bomen of speelplekken die omringd zijn door groen en uitnodigen tot sociaal contact. Eindpunt is dat alle winkelgebieden een vergroeningsslag doormaken en uiteindelijk prettigere plekken worden, die bijdragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit in de stad.	• We zetten via verschillende initiatieven in op vergroening, waarbij we ruimte creëren door keuzes te maken welke functies geen of minder plek krijgen in de openbare ruimte. De subsidie Groenblauwe Initiatieven kan worden benut om bijvoorbeeld een versteend terrein, gevel of dak te vergroenen. Voor verschillende wijken zijn er wijkgroenagenda's met duidelijke acties om de wijken aantrekkelijker en groener te maken. De Binnenstad en Kronenburg maken onderdeel uit van een koel netwerk dat wij tot 20230 willen realiseren, waar veel schaduw en koele plekken zijn door bomen. Mogelijk wordt dit netwerk uitgebreid met andere winkelgebieden, omdat winkelgebieden plekken zijn waar veel bewoners komen en lopen. In veel Arnhemse wijken zijn groengroepen (buurtinitiatieven). Daarnaast is er de subsidieregeling Aanjaagfonds om wijken klimaatadaptiever te maken, door bijvoorbeeld een Aanjager in te schakelen op initiatieven nader uit te werken. We bouwen voort op successen, zoals het project radicaal vergroenen waarvan Rijkerswoerd één van de voorbeeldprojecten is. • We willen de komende jaren het aantal green deals (momenteel Gelderse Poort, IJsseloord 1, Nieuwe Haven en Gebedshuizen) uitbreiden met samenwerkende ondernemers en vastgoedpartijen. In green deals maken we afspraken op vier thema's: 1. Integrale energietransitie, 2. Klimaatadaptatie, 3. Mobiliteit & bereikbaarheid en 4. Circulaire Economie. Met de Green Deals willen we in winkelgebieden vergroenen en een impuls van de verblijfskwaliteit realiseren. Dit biedt ook de kans om de organisatiegraad te versterken. Door te investeren in kwaliteit van winkelgebieden verwachten we dat dit ook leidt tot een betere diversiteit van het aanbod door de aantrekkingskracht op ondernemers en toenemende bezoekersaantallen.
Verduurzamen 	Veel winkelpanden hebben een laag energielabel, terwijl we streven naar duurzame wijk- en buurtcentra. Naast het vergroenen van de openbare ruimte zien we ook graag dat de gebouwen zelf worden aangepakt. Denk aan energiezuinige verlichting, isolatie van gebouwen en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, zoals zonnepanelen. Zo dragen deze centra bij aan het verminderen van de CO_2-uitstoot en het verlagen van lasten van ondernemers.	• We nemen het thema verduurzaming mee in de green deals die we willen sluiten met marktpartijen en maken daarbij afspraken over bijvoorbeeld isolatie, zonnepanelen en smart energy hubs. • We houden een mogelijke landelijke verplichting van energielabels voor winkelpanden goed in de gaten en kijken welke aanknopingspunten dit ons biedt om actiever te sturen op verduurzaming. • We gaan landelijke, provinciale en gemeentelijke financiële mogelijkheden en subsidies in beeld brengen en gericht communiceren naar marktpartijen. • We organiseren een stadsbreed gesprek met vastgoedpartijen en ondernemers rondom dit thema om kennis en ervaringen te delen en behoeftes op te halen. Een punt wat de verduurzaming vaak in de weg staat is dat de huurder de energielasten draagt, terwijl eigenaren aan zet zijn te investeren en dus niet profiteren van lagere kosten. We willen graag kijken welke vormen hierin te vinden zijn.

5. Ruimtelijk kader

Vertaling beleidsuitgangspunten naar het Omgevingsplan

Ruimtelijk detailhandelsbeleid zorgt voor investeringen en dynamiek waar het wenselijk is, en daarmee voor een gezonde en diverse hoofdstructuur detailhandel voor inwoners en bezoekers. Om hier daadwerkelijk op te kunnen sturen en waar nodig te handhaven, is het van belang dat dit detailhandelsbeleid wordt vertaald in het Omgevingsplan. De gemeente Arnhem pakt dit de komende jaren op. In het Omgevingsplan bepalen we waar wel en waar geen detailhandel is toegestaan. Waar mogelijk specificeren we het type detailhandel (zoals supermarkten) dat op een plek is toegestaan, zodat we beter kunnen sturen op het versterken van de hoofdstructuur detailhandel.

In het Detailhandelsbeleid houden we het bruto vloeroppervlak (bvo) aan als meeteenheid (zie bijlage 3: begrippenlijst). Dit sluit aan bij de praktijk van de Arnhemse omgevingsplannen. Bovendien geeft het bvo inzicht in het feitelijke ruimtebeslag van de functie, waarmee het mogelijk is om met de schaarste aan ruimte te sturen op de ruimteverdeling tussen functies. Echter, detailhandelsvestigingen worden door Locatus gemeten in winkel vloeroppervlak (wvo) en in sommige winkelbranches zijn de onderlinge verschillen groot in de verhouding bvo-wvo. We houden daarom de optie open om het equivalent van bvo in wvo te gebruiken als daar goede redenen voor zijn.

Aanvullende beleidsuitwerkingen op de hoofdstructuur

De hoofdstructuur (hoofdstuk drie) is leidend hoe we sturen op vestiging en concentratie van detailhandel. Initiatieven voor detailhandel zijn hier, binnen de geldende bestemmingsplannen/omgevingsplannen, toegestaan. Voor specifieke vormen van detailhandel stellen we aanvullende beleidsuitwerkingen op, namelijk:

- Ondergeschikte detailhandel en brancheverwaging;
- Nevenassortiment perifere detailhandel en supermarkten;
- Perifere detailhandelsvestigingen;
- Grootschalige detailhandelsvestigingen;
- Auto's, caravans en boten;
- Tankstations;
- Kringloopwinkels;
- Internetverkoop en flitsbezorging;
- Ambulante handel
- Nachtwinkels;
- Supermarkten;
- Ruimte voor circulaire economie.

Het uitgangspunt bij deze beleidsuitwerkingen is dat we bijzondere detailhandel toestaan als deze aanvullend is aan de hoofdstructuur en geen negatieve invloed heeft op de hoofdstructuur.

Ondergeschikte detailhandel en brancheverwaging

Van oudsher vindt detailhandel plaats als ondergeschikte nevenactiviteit bij andere bedrijfsactiviteiten. De afgelopen jaren is deze brancheverwaging sterker aanwezig tussen detailhandel en andere bedrijfsactiviteiten: vaak met horeca, maar ook steeds meer met bijvoorbeeld dienstverlening en ambachten. We noemen dat functiemenging.

Het uitgangspunt is dat functiemenging binnen de hoofdstructuur gewenst is. Het biedt ondernemers mogelijkheden om te innoveren, beleving toe te voegen in de winkel, nieuwe verdienmodellen te creëren en in te spelen op veranderend consumentengedrag. Huidige bestemmingsplannen/omgevingsplannen staan dit vaak al toe en waar dit niet het geval is

faciliteren we dit. Voor ondergeschikte horeca in een winkel gelden specifieke regels. Het horecabeleid wordt in 2025 geactualiseerd en dan worden deze regels opnieuw bekeken.

Buiten de hoofdstructuur vinden we branchevervaging in de basis ongewenst en stellen we grenzen. Hier zetten we juist in op verminderen van de winkelfunctie. Ondergeschikte detailhandel kan gevestigd zijn op kantoorlocaties en bedrijventerreinen, bij agrarische bedrijven (verkoop van incidentele en/of seizoensmatige producten), in of bij musea, recreatie- en/of attractieparken, bij de logiessector (zoals campings, bungalowparken en hotels), in/bij ziekenhuizen, bij een woning of in/bij buurthuizen, bibliotheken, scholen, kerken en dergelijke in de woonwijken.

De mogelijkheden voor ondergeschikte detailhandel verschillen momenteel per gebied. Bij aanpassing van het Omgevingsplan implementeren we de volgende regels:

- Maximaal 10% van de totale bedrijfsoppervlakte met een maximum van 125 m² bvo mag als ondergeschikte detailhandel worden gebruikt.
- De detailhandel betreft verkoop van door het bedrijf/op het perceel zelfgeproduceerde of bewerkte producten.
- De openingstijden van de ondersteunende activiteit vallen binnen de openingstijden van de hoofdactiviteit en er is geen aparte ingang.
- Er is geen uitstraling als winkel of vergelijkbare verkeersaantrekkende functie.
- Laden en lossen en parkeren wordt geregeld op eigen terrein.

Ondergeschikte detailhandel op trafficlocaties (bijvoorbeeld een treinstation) is mogelijk, mits het assortiment gericht is op de directe behoefte van de reiziger. Hier geldt enkel de grens van 125 m² bvo.

Nevenassortiment perifere detailhandel en supermarkten

Perifere detailhandelszaken (tuincentra, bouwmarkten, woongerelateerde detailhandel in volumineuze goederen) verkopen steeds vaker recreatieve artikelen die in de basis bedoeld zijn voor verkoop in de binnenstad en andere winkelgebieden in de hoofdstructuur. Bij supermarkten zien we steeds vaker (een groter en wisselend assortiment) non-food artikelen. We willen de diversiteit in winkelgebieden behouden en voldoende economisch bestaansrecht voor lokale winkeliers borgen. We stellen daarom regels om nevenassortiment te beperken. We definiëren nevenassortiment als: branchevreemde artikelen die niet direct gerelateerd zijn aan de primaire producten van de winkel. Voorbeelden zijn een supermarkt die naast voedingsmiddelen ook huishoudelijke apparaten verkoopt of een bouwmarkt die ook speelgoed verkoopt. Het voeren van nevenassortiment is onder voorwaarden mogelijk. Dit houdt in dat maximaal 10% van het bruto vloeroppervlak (bvo) kan worden gebruikt voor verkoop van nevenassortiment, waarbij geldt dat het nevenassortiment past bij het hoofdassortiment. We rekenen daarbij met een maximum van 400 m² bvo. Zonder deze normering dreigt de omvang van het nevenassortiment te groot te worden en daarmee ook de impact op de hoofdstructuur.

PDV

Perifere Detailhandelsvestigingen (PDV) richten zich op de verkoop van volumineuze goederen. Deze winkels zijn vaak gevestigd op bedrijventerreinen of aan de rand van steden vanwege hun grote ruimtebehoefte en de noodzaak voor goede bereikbaarheid met de auto.

We hanteren een minimale omvang voor PDV van 500 m² bvo. Zo borgen we dat alleen vestigingen met een grotere ruimtebehoefte op PDV-locaties aanwezig zijn. Vestigingen kleiner dan 500 m² bvo kunnen landen in de hoofdstructuur detailhandel, zoals de binnenstad, stadsdeelcentra en wijkcentra. Het hanteren van een minimale omvang voor PDV is essentieel om het ruimtelijk detailhandelsbeleid van Arnhem vorm te geven. We hanteren de volgende argumenten voor het stellen van een minimumgrens:

1. Gemeente Arnhem groeit en we willen voldoende ruimte blijven bieden voor aanbieders van volumineuze goederen. Uit marktruimteonderzoek van Stec Groep blijkt dat er behoefte is aan deze vorm van detailhandel in Arnhem. Deze ruimte willen we blijven faciliteren. Een minimumgrens draagt bij aan het beschikbaar houden van deze ruimte.
2. PDV-locaties zijn specifiek ingericht voor aanbieders van volumineuze goederen vanwege hun (ruimtelijke) locatiekwaliteiten, zoals goede bereikbaarheid, ruimte voor laden en lossen en parkeergelegenheid. Gemeente Arnhem wil dit profiel in stand houden, door dergelijke aanbieders te bundelen op één bestaande locatie in Arnhem-Zuid en één mogelijk te realiseren cluster in Arnhem-Noord. Door een minimumgrens te hanteren blijft het PDV-profiel behouden.
3. De hoofdstructuur detailhandel is ingericht op complementaire typen winkelgebieden met een eigen profiel. PDV-locaties hebben een eigen profiel hierbinnen vanwege de locatiekwaliteiten en branchering en zijn daarmee complementair aan de andere typen winkelgebieden. Door te werken met een minimumgrens voorkomen we dat een PDV-locatie gaat concurreren met andere locaties, zoals de binnenstad en stadsdeelcentra. Bovendien wil de gemeente Arnhem extra leegstand voorkomen in andere winkelgebieden die kan ontstaan wanneer wij reguliere detailhandel of kleinere vestigingen van PDV gaan toestaan op een PDV-locatie.
4. Aanbieders kleiner dan 500 m² bvo passen in de visie van de gemeente Arnhem beter op andere locaties in de stad, zoals de stadsdeelcentra en binnenstad, waar ze invulling geven aan leegstand en bijdragen aan de diversiteit van het winkelaanbod. Binnen deze gebieden zijn voldoende mogelijkheden voor aanbieders kleiner dan 500 m² bvo. We zien dat verschillende (kleinere en grotere) PDV-winkels in de binnenstad zijn gevestigd, bijvoorbeeld met winkelconcepten waarbij de nadruk ligt op de showroomfunctie en het uitzoeken van producten en minder op het direct meenemen van de producten. We vinden deze winkels een waardevolle aanvulling, die bijdragen aan het invullen en voorkomen van leegstand.

Ook sturen we op branchering binnen de PDV en GDV clusters, met als doel overlap met het aanbod in reguliere winkelgebieden te voorkomen en het onderscheid tussen gebieden te versterken. De minimale omvang en sturing op branchering draagt bij aan complementaire en onderscheidende gebiedsprofielen, waarin elk type winkelgebied een eigen rol vervult binnen het bredere detailhandelsaanbod van de stad. Voor de branche wonen (zoals meubelen, woonwarenhuizen, woninginrichting, woningtextiel en woondecoratie) is de Woonboulevard Arnhem de aangewezen locatie. We zetten in op het ontwikkelen van een tweede PDV-cluster in Arnhem-Noord voor bestaande PDV winkels in de Spoorzone Arnhem-Oost; binnen de gebiedsontwikkeling Rijnpark bekijken we of dit gewenst en haalbaar is. We zetten erop in om de bestaande PDV op verspreide locaties naar de PDV-clusters (groter dan 500 m² bvo) of andere locaties binnen de hoofdstructuur detailhandel (kleiner dan 500 m² bvo) te verplaatsen. Uitzonderingen hierop vormen enkele bouwmarkten en een tuincentrum, zodat er een goede spreiding van deze functies over de stad is en omdat niet alle bestaande functies fysiek geclusterd kunnen worden. We starten door onbenutte rechten van PDV op overige locaties (zoals

bedrijventerreinen) weg te nemen, zoals is afgesproken in het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) 2021-2024 en RPW 2025-2028.

PDV beleid wordt regionaal afgestemd in het RPW vanwege de gemeente overstijgende functies van bepaalde voorzieningen in de PDV sector. In het RPW 2025-2028 zijn de Woonboulevard en Olympus Park (Decathlon) aangemerkt als concentratiegebieden voor PDV en GDV. Verder is erin opgenomen dat voor Rijnpark een nieuw cluster voor bestaande PDV en GDV wordt verkend. We houden qua branchering aan wat er in het RPW 2025-2028 wordt gerekend onder PDV. Het gaat om de branches wonen, detailhandel in doe-het-zelf en tuincentra[2]. Bij de actualisatie van het omgevingsplan zorgen we ervoor dat bij de Woonboulevard de toegestane PDV branches uit het RPW worden opgenomen. In het RPW 2025-2028 is, net als in het voorgaande RPW, opgenomen dat PDV winkels onder de 1.500 m² een lokale aangelegenheid zijn. We geven met dit detailhandelsbeleid invulling aan hoe we hiermee in Arnhem om willen gaan.

GDV

Grootschalige detailhandelsvestigingen (GDV) zijn winkels van een grote omvang. We hanteren een minimale omvang van 1.500 m² bvo bij GDV, in lijn met het RPW 2021-2025 en RPW 2025-2028. Redenen voor het hanteren van een minimummaat bij GDV clusters komen overeen met de genoemde redenen voor het hanteren van een minimummaat bij PDV clusters. Het primaat voor GDV ligt in de binnenstad en stadsdeelcentrum Kronenburg, waardoor zowel Arnhem-Noord als Arnhem-Zuid wordt bediend. Op deze locaties zijn al grote vestigingen aanwezig die daar van toegevoegde waarde zijn, zoals mode-, sport-, speelgoed- en elektronicazaken. GDV vormen voor de binnenstad en Kronenburg grote trekkers en diverse panden bieden ook ruimte om deze spelers te huisvesten. Binnen de hoofdstructuur detailhandel is ook de solitaire vestiging van Decathlon in Arnhem-Zuid bestemd als GDV-locatie specifiek gericht op leisure (inclusief outdoor en fietsen). Dit geeft een impuls aan het voorzieningenniveau in Arnhem-Zuid. We houden vast aan de huidige branchering voor deze locatie. Buiten de hoofdstructuur detailhandel zijn er ook planologische mogelijkheden voor GDV op de Woonboulevard en op Rijnpark. Op de Woonboulevard respecteren we deze rechten, waarbij we in het omgevingsplan een minimale maat van 1.500 m² bvo (in lijn met het RPW) gaan hanteren. Op de bedrijventerreinen en andere locaties gaan we onbenutte rechten wegnemen. In het land zien we in diverse gevallen ook nieuwe GDV op perifere locaties landen. Dit vinden in Arnhem in de basis ongewenst, omdat we deze spelers willen verleiden zich te vestigen in de hoofdstructuur detailhandel om deze locaties te versterken.

GDV beleid wordt regionaal afgestemd in het RPW vanwege de gemeente overstijgende functies van bepaalde voorzieningen in de GDV sector. We houden qua branchering aan wat er in het RPW 2025-2028 wordt gerekend onder GDV. Het gaat om de branches sport, detailhandel in elektro én detailhandel in hobby, spel en media[3]. Bij de actualisatie van het omgevingsplan zorgen we ervoor dat bij de Woonboulevard de toegestane GDV branches uit het RPW worden opgenomen.

[2] In het bijlagenrapport bij het RPW zijn de branches verder uitgewerkt aan de hand van de SBI-indeling.

[3] In het bijlagenrapport bij het RPW zijn de branches verder uitgewerkt aan de hand van de SBI-indeling.

ABC (Auto, boten, caravans)

Detailhandel in auto's, boten en caravans (ABC) kan een plek vinden op de bedrijventerreinen binnen de huidige planologische mogelijkheden. Op dit moment is de grootste clustering van ABC aanwezig op bedrijventerreinen IJsseloord én De Overmaat en Rijkerswoerd. We streven op termijn naar clustering op deze locaties zodat er aantrekkelijke gebieden voor consumenten ontstaan en zodat we op overige bedrijventerreinen ruimte vrijspelen voor niet-consumentgerichte bedrijven. Op de overige locaties gaan we daarom onbenutte rechten wegnemen.

Tankstationwinkels

Winkels bij tankstations vormen een specifieke categorie van detailhandel die vooral gericht is op automobilisten. De tankstationwinkel is steeds meer gericht op het verkopen van gemaksproducten zoals belegde broodjes of kant-en-klare maaltijden. We willen voorkomen dat deze winkels onnodig concurreren met winkels in de hoofdstructuur.
Voor bestaande tankstationwinkels hanteren we daarom een aantal uitgangspunten. Ten eerste mag de verkoopruimte van tankstationwinkels maximaal 100 m² bvo bedragen. Ten tweede dient het assortiment primair gericht te zijn op de directe behoefte van automobilisten en reizigers, in lijn met de definitie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat over verzorgingsplaatsen. Hierbij kan worden gedacht aan producten zoals broodjes, snacks, dranken, tijdschriften, of auto-gerelateerde producten. Tankstationwinkels zijn bedoeld als voorziening voor automobilisten en dienen geen grotere rol aan te nemen binnen de hoofdstructuur detailhandel.

We zien momenteel voldoende aanbod van tankstationwinkels verspreid over de verschillende stadsdelen. Om de bestaande structuur te beschermen verlenen we daarom in principe geen medewerking aan nieuwe tankstationwinkels. Dit voorkomt een verdere versnippering van detailhandel en draagt bij aan het behoud van levendige winkelgebieden in de hoofdstructuur.

Kringloopwinkels en ruimte voor circulaire economie

Door de transitie naar de circulaire economie en toenemende aandacht voor hergebruik van bestaande producten (zoals kleding en meubels) komen kringloopwinkels en andere vormen (zoals vintage/deelwinkels/repairshops) op. We willen deze transitie faciliteren en kijken daarbij op welke plekken we welke type functies wenselijk vinden. Deze activiteiten kunnen binnen een detailhandelsbestemming al een plek vinden in de bestaande winkelgebieden. Tegelijkertijd zien we dat kringloopwinkels vanwege de omvang en logistieke mogelijkheden ook regelmatig op bedrijventerreinen aanwezig zijn. Bij kringloopwinkels en andere circulaire vormen is de indeling 'dagelijks, recreatief frequent, recreatief niet-frequent en doelgericht' eveneens toe te passen. Het doel en uitgangspunt is om kringloopwinkels en circulaire concepten, vooral die voor dagelijks en recreatief gebruik, in of nabij winkelgebieden in de hoofdstructuur te realiseren. Dit vanwege hun aantrekkingskracht, de beschikbaarheid van duurzaam aanbod, de vergroting van de winkeldiversiteit en de zichtbaarheid en bereikbaarheid voor alle doelgroepen. Voor grootschalige kringloopwinkels die vanwege de omvang en logistieke wensen geen plek kunnen vinden in de winkelgebieden en die zich minimaal gedeeltelijk richten op doelgerichte detailhandel, faciliteren we deze op de bedrijventerreinen of op het circulair ambachtscentrum (met uitzondering van Het Broek, IPKW en Nieuwe Haven vanwege het benutten van de milieuruimte op deze terreinen). We hanteren daarbij een minimale maat van 1.000 m² bvo. Zo voorkomen we dat circulaire detailhandel die in de winkelgebieden past, op bedrijventerreinen landt.

We willen voorkomen dat op bedrijventerreinen andere vormen van detailhandel ontstaan wanneer de kringloopwinkel stopt. We streven naar een uniforme aanpak, namelijk: kringloopwinkels worden op bedrijventerreinen als maatschappelijke voorziening bestemd naar het voorbeeld van gemeente Amsterdam. Idealiter zien we de inname en verkoop van tweedehands goederen een plek krijgen binnen de hoofdstructuur detailhandel en niet op een bedrijventerrein. De bereikbaarheid van bedrijventerreinen, met name te voet en per fiets, zijn

over het algemeen minder goed dan die van wijkcentra. Dit is een extra motivering om circulaire detailhandel te laten landen in wijkcentra; zo wordt circulariteit zichtbaar en bereikbaar. Bovendien hoeven consumenten met een kleinere portemonnee hierdoor niet naar een bedrijventerrein voor het doen van aankopen, maar kunnen zij terecht in de wijkcentra, die meer bieden aan sfeer en beleving.

Als het laten landen van circulaire detailhandel in de wijkcentra niet mogelijk blijkt, dan mag de verkoop van tweedehands goederen, die veelal ter plaatse worden bewerkt, hersteld en opgeslagen, een ondersteunend karakter hebben aan de hoofdactiviteit (het bewerken, herstellen en opslaan van goederen) zoals dit op bedrijventerreinen gebeurt. Dit wordt toegevoegd aan de omschrijving in het ruimtelijk plan. De detailhandel mag alleen bestaan uit ter plaatse vervaardigde en tweedehands goederen. Er mag geen sprake zijn van inkoop van producten (deze worden verkregen via inzameling). Ook bieden we maatwerk voor circulaire concepten in de plint van woningbouwontwikkelingen en/of appartementencomplexen in de wijk.

Internetverkoop en flitsbezorging

In de loop der jaren zijn locaties voor internetverkoop en flitsbezorging ontstaan. De basislijn is dat wanneer de consument ter plaatse komt er sprake is van een detailhandelsactiviteit. Deze dient planologisch als zodanig te worden beoordeeld. Afhaalpunten van internetwinkels zijn net als elke detailhandelsactiviteit toegestaan binnen de hoofdwinkelstructuur. Zo profiteren ook andere voorzieningen van de consumenten. De gebieden zijn bovendien ingericht op consumenten(verkeer). Internetwinkels zonder consumentaantrekkende werking, zoals een hub van een flitsbezorger, zijn geen detailhandel en moeten voldoen aan de planologische bestemming van de betreffende locatie (zoals kantoor, bedrijf). Een distributiecentrum van een internetwinkel zien we als logistiek bedrijf, zolang hier geen consumenten ter plaatse komen.

Ambulante handel

Ambulante handel is een vorm van detailhandel die plaatsvindt buiten een vaste winkelruimte. Het gaat om verkopers die hun producten mobiel of op tijdelijke locaties aanbieden. Hieronder vallen verschillende vormen van verkoop zoals de weekmarkten, standplaatsen en venten. Deze vormen van detailhandel hebben elk hun eigen beleid of hun eigen regels, zodat de verdere uitwerking geen onderdeel is van het Detailhandelsbeleid.

Weekmarkten

In Arnhem zijn de diverse weekmarkten geprivatiseerd en in beheer van de Stichting Arnhemse Markten. Zij organiseren en beheren de drie weekmarkten. Van vers voedsel tot kleding en antiek, er is voor ieder wat wils. Op woensdag is de kleinschalige weekmarkt in Malburgen. Op vrijdag en zaterdag zijn er de weekmarkten op de Markt e.o. in de binnenstad van Arnhem. Op zaterdag is er een kleine weekmarkt op de Geitenkamp. Deze weekmarkten vormen een toevoeging op de bestaande detailhandelsstructuur en versterken de aantrekkelijkheid van het gebied waar ze gehouden worden.

Standplaatsen

Een standplaats is het vanuit een voertuig of kraam diensten of goederen verkopen of aanbieden op een voor publiek toegankelijke plaats in de open lucht. We maken onderscheid tussen vaste standplaatsen (voor ambulante handel op een vaste dag in de week; denk hierbij aan een viskraam of loempiakar), tijdelijke of incidentele standplaatsen, seizoenstandplaatsen (voor de verkoop van oliebollen, kerstbomen of ijs) en promotiestandplaatsen (voor een commercieel of ideëel doel).

Standplaatsen leveren een bijdrage aan het versterken van de lokale economie, het verhogen van het voorzieningenniveau voor de consument, ze zorgen voor werkgelegenheid en ze trekken bezoekers. Deze vorm van ambulante handel vormt op veel plekken in de stad een aanvulling op

het winkelbestand (denk aan een vis- of bloemenkraam bij een winkelcentrum) of het voorziet in een behoefte in een bepaald seizoen (denk aan oliebollenkramen). Standplaatsen zorgen voor een aantrekkelijk en levendig straatbeeld. Daarnaast heeft een standplaats een belangrijke sociale functie: het zorgt voor levendigheid en gezelligheid op straat en is een ontmoetingsplek voor bewoners. Veel kramen staan er al tientallen jaren en beschikken over een grote en vaste klantenkring. Aan de andere kant realiseren wij ons dat standplaatsen ook kunnen zorgen voor overlast voor omwonenden (zoals geur, geluid en ruimtebeslag).

Om winkelleegstand tegen te gaan is een goede afstemming met overige aanwezige voorzieningen, zoals winkels, van belang. De behoefte aan een standplaats dient, met het oog op het voorkomen van structurele winkelleegstand, te worden afgewogen tegen het bestaande aanbod van winkelruimtes. Uit het oogpunt van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties moet een standplaats niet een zodanige winkelleegstand tot gevolg hebben dat het tot een onaanvaardbare situatie leidt.

Wij vernieuwen de regels voor standplaatsen, zodat het geactualiseerde standplaatsenbeleid aansluit bij de doelen van het Detailhandelsbeleid en de regels beter uitvoerbaar zijn.

Venten
Venten in Arnhem is vergunningsvrij, met uitzondering van een groot deel van de binnenstad[4]. In dit gebied mogen ook geen samplingacties plaatsvinden. Deze regels werken voldoende en zijn als zodanig in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) voor Arnhem opgenomen.

Nachtwinkels
We streven naar een beperking van het aantal nachtwinkels in de gemeente vanwege effecten op leefbaarheid en gezondheid. Bovendien willen we ervoor zorgdragen dat de nachtwinkels een aanvulling zijn op de bestaande winkels en niet structuurverstorend werken. We streven naar maximaal drie nachtwinkels in de stad. Dit pakken we verder op binnen de winkeltijdenverordening. We kunnen vergunningen weigeren op grond van woon- en leefklimaat, openbare orde of de spreiding van dit type winkels.

Supermarkten
Het beleid is erop gericht supermarkten te concentreren in de hoofdstructuur (zie hoofdstuk 3). We willen de balans binnen deze hoofdstructuur bewaken en solitaire supermarkten concentreren binnen de hoofdstructuur (binnen of direct grenzend aan het winkelgebied waarbij een samenhangend gebied ontstaat) wanneer hier kansen voor ontstaan. Enige optimalisatie van bestaande supermarkten is mogelijk voor vernieuwing en betere ruimtelijke inpassing (logistiek, parkeren). Daartoe worden wel grenzen gesteld om zo voldoende economisch draagvlak te behouden voor dagelijkse speciaalzaken. De huidige planologische mogelijkheden voor supermarkten zijn ruim. Deze gaan we nader inkaderen, zoals aangekondigd in de Supermarktnota 2023. Dit detailhandelsbeleid schrijft voor hoe de ontwikkeling en uitbreiding van supermarktmeters moet worden verdeeld over de stad. De hoofdstructuur (hoofdstuk drie) schetst hiervoor het aantal supermarkten per type winkelgebied.

Onderstaand schetsen we de beleidskaders voor supermarkten. In alle gevallen geldt dat een supermarktontwikkeling de hoofdstructuur detailhandel niet onder druk mag zetten. Een ruimtelijke onderbouwing inclusief distributieplanologisch onderzoek (dpo) en beschouwing van effecten op de hoofdstructuur is noodzakelijk.

- **Supermarkten buiten de hoofdstructuur detailhandel**. Arnhem kent diverse supermarkten buiten de hoofdstructuur. Deze mogen op hun huidige plek blijven. Ze krijgen geen

[4] Jansstraat, Grote Oord, Rijnstraat, Vijzelstraat, Ketelstraat, Land van de Markt, Roggestraat en vijftig meter in alle zijstraten vanaf deze winkelas.

(binnenplanse) mogelijkheid om uit te breiden. We versterken deze niet verder. Idealiter verplaatsen deze vestigingen naar de hoofdstructuur op termijn.

- **Nieuwe supermarkten**. Nieuwe solitaire supermarkten zijn per definitie niet toegestaan. Wel bekijken we mogelijkheden voor nieuwe supermarkten bij een grootschalige gebiedsontwikkeling (we hanteren een minimale grens van 3.500 woningen) zoals Rijnpark. Hierbij maken we de afweging hoe deze ontwikkeling zich verhoudt tot de hoofdstructuur detailhandel: deze mag niet onder druk komen te staan.
- **Optimalisatie van bestaande supermarkten.** Om in te spelen op trends (zoals winkelbeleving, gemak, assortiment) zetten diverse formules in op schaalvergroting. We willen dit faciliteren en hanteren hierbij een maximale bovengrens van 1.600 m² bvo. Zo voorkomen we overmatige concurrentie met lokale (vers)aanbieders (zoals bakker, slager). Bovendien heeft Arnhem al relatief veel supermarktmeters en relatief veel grote supermarkten (met name in Arnhem-Zuid) (zie Supermarktnota 2023). Deze optimalisaties worden enkel toegestaan indien zij een kwaliteitsimpuls betekenen voor het betreffende winkelgebied of de leefbaarheid in het gebied. Bestaande supermarkten die al groter zijn dan 1.600 m² bvo krijgen geen (binnenplanse) mogelijkheid om uit te breiden. Hierbij gaat het anno 2025 om vijftien supermarkten. Hiertoe behoren ook de megasupermarkten (groter dan 3.150 m² bvo): ook deze vestigingen krijgen geen binnenplanse afwijkingsmogelijkheid om uit te kunnen breiden.
- **Dagelijkse speciaalzaken, toko's en buitenlandse levensmiddelenzaken**. Vestigingen in deze branche die groter zijn dan 750 m² bvo typeren we als supermarkten en beoordelen we als zodanig binnen de hoofdstructuur. In de Supermarktnota 2023 werden natuurvoedingszaken en buitenlandse levenmiddelenzaken nog volledig als aparte categorieën gezien, maar we zien dat deze winkels boven de 750 m² bvo feitelijk als supermarkt fungeren. Deze dienen dan ook als zodanig te worden beoordeeld. Op dit moment is alleen de Turkse supermarkt Güven in winkelcentrum Presikhaaf groter dan 750 m² bvo.[5]

[5] Door deze typering komt het totale aantal supermarkten in Presikhaaf uit op vier. Vanuit de hoofdstructuur detailhandel (zie hoofdstuk 3.3) zetten we in op maximaal drie supermarkten in stadsdeelcentra zoals Presikhaaf om zo de hoofdstructuur en omliggende winkelgebieden in balans te houden. We respecteren de huidige situatie van vier supermarkten.

Bijlage 1: nadere beschrijving winkelgebieden

In dit hoofdstuk volgt een verdere toelichting/verdieping van de winkelgebieden. Daarbij wordt ingegaan op de huidige staat, het aanbod, de opgaven, kansen en onderlinge verhoudingen van de verschillende winkelgebieden. Dit hoofdstuk dient als aanvulling op H3.4, waarin de winkelgebieden kort worden beschreven en de algemene strategie is uitgewerkt voor de verschillende winkelgebieden. In tegenstelling tot §3.4 worden in deze bijlage ook de voormalige buurtsteunpunten (solitaire winkelstrips) beschreven die niet langer worden opgenomen in de hoofdwinkelstructuur. De bevindingen over de verschillende winkelgebieden zijn deels gebaseerd op de resultaten van de vitaliteitsscan.

5.1.1 Centrum

Binnenstad

De Arnhemse binnenstad is een veelzijdige detailhandelslocatie met een sterke regionale functie. Dankzij de mix van voorzieningen, waaronder grote winkelketens, gespecialiseerde boetieks en een divers horeca-aanbod, trekt het stadscentrum bezoekers uit Arnhem en omliggende gebieden. De binnenstad biedt daarnaast ruimte voor leisure-activiteiten, zoals bioscopen, theaters en culturele evenementen, waardoor het een levendige ontmoetings- en belevingsplek is. Arnhem is als provinciehoofdstad een belangrijke binnenstad en als knooppunt in het openbaar vervoer netwerk zeer goed bereikbaar. Bezoekers weten Arnhem goed te vinden. Tegelijkertijd kent de binnenstad uitdagingen. Leegstand op belangrijke locaties en verschraling van het aanbod in specifieke segmenten vragen om gerichte actie. Er liggen kansen in het versterken van de verblijfskwaliteit door vergroening, innovatie en functiemenging. Het verbeteren van de balans tussen ketens en lokale ondernemers kan het unieke karakter van de binnenstad verder versterken. De opgave ligt in het creëren van een toekomstbestendig stadscentrum dat inspeelt op veranderende behoeften van bewoners, bezoekers en ondernemers. Het versterken van verbindingen tussen winkelstraten, het aanpakken van verkeersbarrières en het verduurzamen van de openbare ruimte zijn daarbij cruciaal. Arnhem heeft alle ingrediënten om haar positie als aantrekkelijke en diverse detailhandelslocatie verder te versterken.

Stationsgebied

Het stationsgebied kan worden opgedeeld in twee zones met verschillende functies. De stationshal richt zich op reizigers en biedt snelle services, zoals to-go-concepten (bijvoorbeeld AH to go en Smullers), wat aansluit bij de dagelijkse stroom van passanten. Het gebied buiten de stationshal is meer gericht op verblijf, met voorzieningen zoals restaurants, een bioscoop en een arcadehal. Dit deel maakt echter geen deel uit van de hoofdstructuur detailhandel, aangezien de laatste winkels hier recent zijn gesloten. Het stationsgebied dient primair de behoeften van reizigers en fungeert niet als locatie voor recreatief of doelgericht winkelen; hiervoor is de binnenstad de aangewezen plek.

5.1.2 Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

De nabijheid en concurrentie van het centrum maakt dat deze winkelgebieden een bijzondere functie dienen. **De Steenstraat** is de aanloopstraat richting het centrum vanuit station Velperpoort. Hiermee heeft het gebied een gunstige ligging. Ondanks de gunstige ligging kent deze winkelstraat problemen met teruglopend winkelaanbod en leegstand. Pluspunten voor het

winkelgebied zijn de aanwezigheid van supermarkten. Het verdere aanbod is weinig divers; zo zijn er negen kappers en acht massagesalons aanwezig. De homogeniteit in voorzieningen zorgt voor een eentonige uitstraling in het gebied. Er zijn veel vergelijkbare plinten, uithangborden en reclameborden op straat. De plinten zijn ook vervallen/verouderd. Daarnaast kent het gebied sociale problematiek en zijn de leefbaarheid en veiligheid in het gedrang. Er is sprake van ondermijning, er wordt veel gehangen en de rijbaan wordt gebruikt als racecircuit door jongeren op scooters of fatbikes. Er lopen veel initiatieven om de Steenstraat te verbeteren. Bijvoorbeeld op sociaal gebied en veiligheid (top tien aanpak); hierbij worden de personen die het meest overlast veroorzaken scherp in de gaten gehouden. Daarnaast wordt er middels het recentelijk vastgestelde omgevingsplan regelgeving omtrent de branchering van voorzieningen in de Steenstraat meegenomen. Dit moet de eentonigheid en ondermijning in het gebied tegengaan. Het doel is om een diverse foodstraat te creëren met familie- en speciaalzaken.

Winkelcentrum **De Lely** is een overdekt winkelgebied gelegen in het **Rijnpark**, omgeven door bedrijvigheid en perifere detailhandelsvoorzieningen (PDV/GDV). Momenteel fungeert het als een supermarktgericht centrum dat dankzij de uitstekende autobereikbaarheid bezoekers uit heel Arnhem aantrekt. Met een focus op dagelijkse voorzieningen en ruim aanbod speelt De Lely een belangrijke rol voor zowel wijkbewoners als klanten van buiten de wijk.
In de toekomst verandert de functie van De Lely vanwege de ontwikkeling van Rijnpark tot woonwerkgebied. Met de geplande autoluwe wijkontwikkeling rondom Rijnpark zal de focus verschuiven naar een wijkverzorgende functie. Dit betekent dat het winkelcentrum zich meer zal richten op voetgangers en fietsers, wat aansluit bij de ambitie om een duurzamere en meer leefbare omgeving te creëren. Deze transitie biedt kansen om De Lely sterker te verankeren in de wijk. . Een aantrekkelijker verblijfsgebied, met een verbeterde inrichting zal bijdragen aan een levendig wijk/buurtcentrum. Tegelijkertijd vraagt deze ontwikkeling om het heroverwegen van de PDV-functies in Arnhem-Noord.

De **Johan de Wittlaan-West** heeft evenals de hieronder beschreven Valckenierstraat een beperkte detailhandelsfunctie. Een belangrijke tegenstelling tussen beide gebieden is dat in de Johan de Wittlaan-West een toko aanwezig is van ongeveer 650 m² bvo. Hierdoor wordt dit gebied (mede vanwege de grootschalige ontwikkelingen in Rijnpark) voorlopig nog opgenomen in de hoofdwinkelstructuur. In het recentelijk vastgestelde omgevingsplan zijn de zware horecacategorieën afgeschaald; dit biedt extra ruimte voor detailhandel in het gebied. De inwonerssprong van Rijnpark biedt perspectief voor detailhandel in het gebied. Het is nog onduidelijk hoe en waar de detailhandel in deze transformatie gaat landen. De uitkomst daarvan is van grote invloed op het toekomstperspectief van dit winkelgebied. Verderop aan de Johan de Wittlaan is een solitaire discountsupermarkt gevestigd, die slechts een beperkte relatie heeft het gebied Johan de Wittlaan-West. In dat gebied zelf is met name een horeca- en dienstenaanbod, waardoor een toekomstige rol in de wijkeconomie zonder detailhandel niet uitgesloten lijkt.

De **Valckenierstraat** was in het vorige beleid onderdeel van de hoofdwinkelstructuur. Dit gebied wordt in dit detailhandelsbeleid niet langer opgenomen in de hoofdwinkelstructuur vanwege de beperkte detailhandelsfunctie. Met name het ontbreken van een supermarktvoorziening maakt dat dit gebied niet langer dient als detailhandelsgebied. Eerdere verschraling van het winkelaanbod is opgevuld met diensten. Hierdoor heeft dit winkelgebied wel een functie in de wijkeconomie voor functies als restaurants/cafetaria's, een apotheek en kapper.

5.1.3 Noord-West

Modekwartier

Onderscheidend vermogen is belangrijk voor de beleving en aantrekkingskracht. Arnhem heeft met mode een onderscheidende factor in handen. Dit komt o.a. door de aanwezigheid van de hogeschool ArtEZ en de andere creatieve beroepsopleidingen, het grote aandeel modewinkels, spin-offs van modeontwerpers en uitwisseling met het Modekwartier. Het is noodzakelijk om

mode meer zichtbaar te maken in de binnenstad. We zetten er via acquisitie op in onderscheidende mode & designconcepten naar Arnhem te halen. Het Modekwartier kan dienen als bron voor startende modeontwerpers. Het verbinden van de binnenstad en het Modekwartier biedt potentie in het onderscheidend vermogen van Arnhem als winkelstad en toeristisch aantrekkelijke stad. De binnenstad krijgt zo een nadrukkelijker modeprofiel waarbij de verbinding tussen het Modekwartier en de binnenstad van Arnhem wordt benadrukt. We bieden ruimte aan pop-ups en experimenten die de hoogwaardige mode & design van onder andere afgestudeerden van ArtEZ zichtbaar maken. Het Modekwartier in Klarendal is een authentieke volkswijk waar unieke en onderscheidende mode, design en horeca te vinden is. Het Modekwartier fungeert ook als broedplaats voor startende modeontwerpers. We zetten in op samenwerking tussen de verschillende ondernemersverenigingen, waardoor mode zichtbaar en merkbaar wordt voor de bezoekers. Die verbinding versterken we inhoudelijk, organisatorisch en fysiek.

Amsterdamse Hoek is het grootste winkelgebied van Noord-West Arnhem. Met zowel een fullservice – als een discountsupermarkt en veel parkeergelegenheid trekt het winkelgebied veel bezoekers. Er is dan ook nauwelijks leegstand in het gebied. Het gebied heeft een uitstraling die niet past bij een binnenstedelijk winkelgebied. Met een groot parkeervlak tussen de voorzieningen in en een zeer hoge mate van verstening oogt dit gebied als een PDV/GDV locatie. De aanwezigheid van de bouwmarkt Praxis met een omvang van circa 2.500 m² bvo verklaart deels waarom het gebied deze uitstraling heeft.

Hommelsestraat/Hommelseweg
De Hommelsestraat/Hommelseweg is een van de routes om de spoorroute Arnhem - Zutphen te doorkruisen. Dit maakt het gebied een aanlooproute voor de binnenstad waar dagelijks veel passanten voorbijkomen. Dit biedt perspectief voor het winkelgebied, bijvoorbeeld voor boutiques waar men kan window shoppen tijdens het passeren. Er is nauwelijks leegstand in het gebied, de doorloop van de huurders is daarentegen wel hoog. De panden zijn gevuld, maar op eentonige wijze. De aanwezige supermarkt is van een te kleine omvang waardoor het gebied een echte trekker mist. Ondanks de transformatie naar een nieuwe formule blijft de trekkracht vanwege de omvang beperkt. Het aanbod is weinig divers, met veel vergelijkbare winkels/diensten zoals kappers en coffeeshops. Dit heeft een impact op de uitstraling van het gebied. De homogeniteit in voorzieningen zorgt voor een eentonige uitstraling in het gebied. Aanpak van graffiti en een gevelfonds bieden uitkomsten om de uitstraling van het gebied te verbeteren. Daarnaast ontbreken groene elementen in het gebied. Positieve uitzondering hierop zijn enkele terrassen; de plantenbakken rondom de terrassen fleuren de straat op. Het gebied kampt met sociale problematiek en overlast, hierdoor komen de leefbaarheid en veiligheid onder druk te staan. Het winkelgebied is onderdeel van een projectplan Hommelseweg en Sonsbeeksingel met aan het hoofd een stadsmarinier vanuit het Nationaal Programma Arnhem Oost. Binnen dit projectplan worden mogelijkheden voor branchering onderzocht.

Noord-West Arnhem kent drie buurtcentra: **De van Lawick van Pabststraat, Klarendalseweg en de Oranjestraat**. Alle drie deze gebieden functioneren economisch gezien goed, er is weinig leegstand (alleen Klarendalseweg kent enige problematiek omtrent leegstand). Deze winkelgebieden voorzien in de dagelijkse behoefte. Er is een duidelijke trekker in de vorm van een supermarkt aanwezig, aanvullend zijn er enkele diensten/winkels aanwezig zoals speciaalzaken, restaurants, kappers en bloemenwinkels. De zichtlijnen zijn goed en de gebieden zijn ruimtelijk ingepast in de wijk. Met name de Oranjestraat heeft een sterke ruimtelijke inpassing met een parkeergarage onder de supermarktvoorziening en een loop/fietsroute die binnendoor loopt. Er zit potentie in de gebieden om meer maatschappelijke- en ontmoetingsfuncties te vervullen. Met name de Klarendalseweg is gebaat bij een grote vergroeningsslag.

5.1.4 Presikhaaf

Winkelgebied Presikhaaf is een belangrijk centrum in Arnhem-Noord. Het winkelcentrum heeft de afgelopen jaren een aanzienlijke transformatie doorgemaakt, met een focus op modernisering en versterking van het voorzieningenaanbod. Het gebied bedient zowel bewoners van de omliggende wijken als bezoekers uit de omliggende gemeenten en fungeert als een stadsdeelcentrum. Presikhaaf biedt een brede mix van winkels en voorzieningen, waaronder supermarkten, modezaken, drogisterijen en horeca. Deze combinatie maakt het gebied aantrekkelijk voor zowel dagelijkse boodschappen als recreatief winkelen. Het winkelcentrum is goed bereikbaar met het openbaar vervoer, de fiets en de auto, met voldoende parkeergelegenheid in de directe omgeving. De recente herontwikkeling heeft gezorgd voor een eigentijdse uitstraling en verbeterde verblijfskwaliteit. Nieuwe groenzones, moderne inrichting van de openbare ruimte en extra aandacht voor fysieke toegankelijkheid dragen bij aan een prettige winkelervaring. Daarnaast is er ruimte gecreëerd voor evenementen en activiteiten, wat het winkelgebied een levendiger karakter geeft.

Van de overige winkelgebieden in de wijk Presikhaaf is de **Vrij Nederlandstraat** het enige centrum met een supermarktvoorziening. Het gebied heeft zowel een supermarkt als een buitenlandse levensmiddelenzaak. Daarnaast is er een cafetaria en zijn er diverse kappers aanwezig. Maatschappelijke voorziening Stichting De Klub Arnhem zit hier ook gevestigd. Dat is een voorziening voor mensen met een verstandelijke en lichamelijke beperking, met als doel ontspannen en ontmoeten. Hier zijn koppelkansen voor de verdere vergroening en het inzetten op ontmoetingsmogelijkheden in dit centrum. Creëer een fijne buitenruimte voor de Klub waarbij de wijk ook gebaat is. Verdere vergroening is wenselijk in dit versteende centrum, maar het is lastig om daar ruimte voor te vinden. Het gebied kenmerkt zich door een groot parkeerveld met aangrenzend een vervallen plint. Qua sfeer en uitstraling is een impuls vereist.

Honigkamp, Middachtensingel en de Volkerakstraat hebben geen detailhandelsfunctie meer vanwege het ontbreken van een supermarkt. De Honigkamp had voorheen de Güven supermarkt en op de Middachtensingel zat een Spar. Met het vertrekken van deze trekkers uit de buurtsteunpunten verdwijnt het toekomstperspectief van deze gebieden als centrale detailhandelslocaties. Deze drie gebieden worden daarom niet langer opgenomen in de hoofdwinkelstructuur. De drie gebieden liggen alle in een dichtbevolkte en versteende wijk. Deze gebieden kunnen een rol spelen in het versterken van de wijkeconomie en de woningbouwopgave.

5.1.5 Noord-Oost

Geitenkamp heeft veel potentie dankzij het centrale plein en de aangrenzende karakteristieke woningen. Het heeft bovendien nauwelijks concurrentie van andere winkelgebieden in de omgeving. De wijk en omliggende buurten hebben voldoende inwoners voor een goedlopend winkelcentrum. Ook de nabijgelegen villawijk Paasberg biedt perspectief voor de toekomst van de wijk. De uitgangspunten zijn kortom goed. Desondanks verschraalt het aanbod en had de supermarkt onvoldoende trekkende kracht vanwege een beperkte omvang. Hierdoor dreigt het gebied langzaam te veranderen. Er is al detailhandel verdwenen en getransformeerd naar wonen, dit is een groot risico voor het winkelgebied. Zonde, want Geitenkamp is een gebied vol karakter en heeft een belangrijke wijkverzorgde functie. Zeker voor het hoge aandeel ouderen in het gebied is de nabijheid van voorzieningen van groot belang. Onderliggend kent Geitenkamp veel sociale problematiek, er is veel drankgebruik op straat en erfelijke werkeloosheid is hier het hoogst van heel Arnhem. 83% van de woningen zijn sociale huurwoningen. De koopkracht blijft achter en dit vertaalt zich in beperkter aanbod. Kansen liggen in de potentie van het plein die momenteel onderbenut wordt doordat deze fungeert als parkeerplek voor auto’s. Een vergroeningsslag in combinatie met de komst van daghoreca (die nu ontbreekt) zou een impuls aan het gebied geven. Een groot deel van Geitenkamp is in corporatiebezit en onderdeel van de Arnhem-Oost aanpak, dit biedt investeringsmomentum. Door de juiste transformatie en branding

van het winkelgebied kan het gebied profiteren van de hoge inkomens van nabije bewoners. De Geitenkamp heeft veel potentie om een prachtig stukje Arnhem te zijn/blijven, maar er is wel werk aan de winkel. Het uitbreiden van de supermarktvoorziening is essentieel voor de draag- en trekkracht in het gebied. Vanuit het Nationaal Programma Arnhem Oost wordt hier op ingezet. De supermarktstructuur is ook buiten de Geitenkamp suboptimaal. Net buiten de Geitenkamp, aan de Rosendaalseweg, is een solitaire supermarkt gevestigd. Er zijn plannen om deze supermarkt toekomstbestendig te maken door de supermarkt te verplaatsen naar de naastgelegen voormalige kerk.

Het winkelgebied aan de **Beethovenlaan** staat er goed voor. Geen wonder, want de inwoners van Alteveer zijn het meest tevreden van heel Nederland! (bron: Vrije Universiteit Amsterdam, 2023). Vanuit de bewoners zijn er dan ook weinig signalen dat het winkelgebied drastisch moet veranderen. De grote trekker (de supermarkt) is onlangs uitgebreid door het pand van de buurman bij de winkel te betrekken. De voorzieningen liggen geclusterd om een groen plein wat leidt tot duidelijke zichtlijnen. Het gebied is bereikbaar met zowel fiets, auto (ook parkeren) en openbaar vervoer. Er is geen leegstand. Het aanbod voorziet in de dagelijkse behoefte, bijvoorbeeld een drogist, slager en cafetaria. Er zijn in dit winkelgebied kansen. Er valt nog winst te halen in de vergroening en ontmoetingsfunctie van het gebied. Bovendien is een risico voor dit winkelgebied dat de supermarkt aan de kleine kant is. Doordat de concurrentie op relatief grote afstand ligt, is er tot op heden voldoende bestaansrecht voor de supermarkt.
Als strategie richting de toekomst is het voor de Beethovenlaan van belang om vast te houden aan het aanbod. Daarnaast inzetten op het vergroenen en toevoegen van maatschappelijke functies.

High Park/Velperweg is een recentelijk ontwikkeld winkelgebied bestaande uit een supermarkt, slijterij, gehoorwinkel en een sportschool met een sterke focus op lifestyle. Het buurtcentrum is een paar jaar geleden gerealiseerd bij de transformatie van het voormalige kantoorpark naar woon- en voorzieningencomplex High Park en voldoet aan moderne eisen. Nabij de locatie van het winkelgebied zitten diverse maatschappelijke voorzieningen geclusterd in een gezondheidscentrum. Het dagelijkse en maatschappelijke profiel passen zeer goed bij de buurtverzorgde functie van het gebied. Het gebied is goed bereikbaar met zowel de auto, openbaar vervoer, lopend en fietsend. De toekomststrategie is vasthouden aan de huidige invulling en op peil houden van ruimtelijke kwaliteiten van het gebied.

De **Wichard van Pontlaan** ligt direct ten noorden van treinstation Presikhaaf. Zo'n tien jaar geleden waren er verspreid over de straat enkele winkels aanwezig, zoals een bruin- en witgoedzaak en een bakker. Inmiddels is er al jaren geen detailhandel meer aanwezig in het gebied. Wel zijn er diverse dienstverleners, horeca en kleinschalige kantoren. Er is geen leegstand in het gebied. Het gebied heeft geen buurt- of wijkverzorgende functie en diverse winkelgebieden zoals Full Service Center Presikhaaf liggen nabij. De Wichard van Pontlaan is daarom geen onderdeel meer van de hoofdstructuur. De toekomstige inzet van dit gebied is gericht op wijkeconomie, bijvoorbeeld een horecavoorziening voor reizigers en bewoners. Met de herontwikkeling van de Schaapsdrift wordt een aantrekkelijker stationsgebied beoogd, waar de uitbreiding van het bestaande horeca-aanbod en een kleine gemakswinkel mogelijk wordt gemaakt.

5.1.6 Malburgen

Het winkelgebied **De Drieslag** is het centrale wijkcentrum van Malburgen in Arnhem-Zuid. Met een mix van voorzieningen zoals een fullservice-supermarkt, diverse speciaalzaken en eetgelegenheden, vervult De Drieslag een belangrijke functie voor de dagelijkse behoeften van bewoners. De centrale ligging en goede bereikbaarheid, zowel te voet als met de fiets en auto, dragen bij aan de aantrekkingskracht van het gebied.

De Drieslag heeft een compacte opzet met een duidelijke kern waar de voorzieningen geclusterd zijn. De ruime parkeergelegenheid rondom het gebied is een voordeel, maar zorgt ook voor een hoge mate van verstening. Het recentelijk toevoegen van veel groen en aantrekkelijke verblijfsruimtes heeft de uitstraling van het gebied verder versterkt.
Vanuit de ambitie om De Drieslag verder te positioneren als centraal wijkcentrum, wordt ingezet op een toekomstbestendige inrichting. Er lopen onderzoeken naar de mogelijkheden voor verdichting met een kwaliteitsimpuls. Daarnaast is er aandacht voor vergroening, het verbeteren van de openbare ruimte en het stimuleren van ondernemers om nieuwe concepten toe te voegen. Zo kan De Drieslag zich blijven ontwikkelen als levendig en aantrekkelijk winkelgebied voor de wijk Malburgen en omgeving. Doel daarbij is ook dat de kwaliteitsimpuls van het winkelgebied en omliggende gebied bijdragen aan de veiligheid en leefbaarheid.

In het westelijke gedeelte van het stadsdeel ligt winkelgebied **Hoefbladlaan**. Hoefbladlaan en de Drieslag liggen op slechts 350 meter afstand van elkaar. Tussen de winkelgebieden zit de fysieke en mentale barrière van de Nijmeegseweg. Hierdoor functioneert Hoefbladlaan goed als buurtcentrum voor Malburgen West, ondanks de nabijheid van het grotere wijkwinkelcentrum de Drieslag. Het type aanbod in dit winkelgebied sluit goed aan bij de functie die het gebied heeft binnen de grotere structuur. Er is een supermarkt, kapper, podotherapeut en er zijn cafetaria's aanwezig. Deze voorzieningen liggen geclusterd rondom een rustige straat met brede trottoirs vol groene elementen. De plinten, onderhoud van de openbare orde en zichtlijnen in het gebied zijn goed. In de omgeving worden woningen toegevoegd, dat biedt toekomstperspectief. Vanuit versterking van de Drieslag als centraal wijkcentrum wordt niet ingezet op versterking Hoefbladlaan.

Ten oosten van de Drieslag ligt winkelgebied **Kruidenplein**. Een uiterst functioneel buurtcentrum met een supermarkt van voldoende omvang, drogist en kapper. De Lidl op het Kruidenplein is onlangs uitgebreid, een bevestigend signaal dat het gebied goed functioneert. Dat dit winkelgebied uiterst functioneel is zie je terug in de uitstraling. Het gebied is compleet versteend en groene elementen ontbreken. Het gebied is opgenomen in de wijk groenagenda om in te zetten op verduurzaming.

5.1.7 Schuytgraaf/Elderveld

Schuytgraaf en Elderhof zijn gelegen in het zuidwestelijke deel van Arnhem. Het zijn twee redelijk vergelijkbare winkelcentra, waarbij Schuytgraaf een maat groter is en daardoor is aangemerkt als een wijkcentrum-plus. Beide hebben een centrale rol in een grote wijk. Beide winkelcentra zijn ook van ruime omvang en hebben een juiste hoeveelheid en mix aan voorzieningen. Pluspunt van deze winkelcentra is de combinatie met maatschappelijke voorzieningen in of direct aangrenzend aan het winkelcentrum, wat bijdraagt aan de wijkverzorgende functie en aantrekkingskracht van deze centra. De winkelcentra hebben een goede uitstraling, ze zijn opgeruimd, netjes en onderhouden. De zichtlijnen zijn open en voorzieningen zitten geclusterd rondom een plein. Minpunt is de hoge mate van verstening. Daarnaast zijn er beperkte ontmoetingsmogelijkheden en ontbreekt het aan groene elementen die uitnodigen tot verblijf. Hier is nog een verbeterslag te maken.
Nog een gelijkenis tussen de winkelcentra is de hoge mate van overlast; er is daarvoor ook een projectaanpak schoon, heel en veilig geweest. Het voetgangersgebied wordt ongewenst gebruikt door jongeren die de winkelcentra gebruiken als racebaan voor hun scooters en fatbikes. Daarnaast zijn er andere doelgroepen die overlast veroorzaken in de winkelcentra. In Elderhof was voorheen een vrijwillige handhaver actief in het gebied, dit had zeer positieve effecten. De mogelijkheden voor het opnieuw aanstellen van een handhaver (eventueel vanuit ondernemersfonds) wordt onderzocht.

5.1.8 Rijkerswoerd, Vredenburg en Kronenburg

Winkelgebied Kronenburg is een van de grootste en meest veelzijdige winkelcentra van Arnhem. Gelegen in Arnhem-Zuid, trekt het een breed publiek. Het overdekte winkelcentrum biedt een mix van landelijke ketens, gespecialiseerde winkels en horeca, waardoor het een belangrijke bestemming is voor zowel dagelijkse boodschappen als recreatief winkelen.
Het gebied is goed bereikbaar met zowel het openbaar vervoer als de auto, met een directe verbinding naar de A325 en N325 en ruime parkeervoorzieningen. De bereikbaarheid draagt bij aan het succes van Kronenburg, dat nauwelijks te maken heeft met leegstand. De aanwezigheid van grote trekkers, zoals supermarkten, modewinkels en speciaalzaken, zorgt voor een constante stroom bezoekers. Het veelzijdige profiel van Kronenburg biedt ruimte voor verbetering op het gebied van beleving en verblijfskwaliteit. De openbare ruimte rondom het centrum is grotendeels versteend en functioneel ingericht, en mist daardoor groene elementen en plekken voor ontmoeting. Het toevoegen van innovatieve horecaconcepten en aantrekkelijke verblijfsruimtes kan de aantrekkingskracht verder vergroten. De gebiedsontwikkeling in en rondom het winkelcentrum Kronenburg zal de aantrekkelijkheid van het stadsdeelcentrum de komende jaren verder vergroten.

De Groningensingel is een klein en functioneel winkelgebied op vijf minuten fietsafstand van Kronenburg. Het winkelgebied heeft een supermarkt, bakker en drie cafetaria's/(afhaal)restaurants. De Groningensingel voorziet in de dagelijks behoefte, voor recreatief of doelgericht winkelen moeten bezoekers door naar Kronenburg.
Een groot pluspunt voor de Groningensingel is dat de vestiging van de supermarkt een ruime omvang heeft voor de grootte van het winkel- en verzorgingsgebied.
Het functionele karakter van het winkelgebied is terug te zien in de uitstraling. De gevel/plint is oud en vervallen. Het gebied is ook erg versteend, op een paar bloembakken na. Het gebied nodigt niet uit tot verblijf en vervult ook geen maatschappelijke functies.
In het kader van de vijftienminutenprincipe (belangrijke voorzieningen zoals een supermarkt of bakker moeten voor iedereen binnen vijftien minuten lopen (of fietsen) bereikbaar zijn) draagt dit winkelgebied bij aan de bereikbaarheid van voorzieningen, met name voor bezoekers uit Vredenburg en Holthuizen.

Het winkelcentrum **Rijkerswoerd** ligt centraal in de grote gelijknamige wijk. Kronenburg ligt op ruim twee kilometer afstand; deze verdere afstand is gunstig voor de concurrentiepositie van Rijkerswoerd. Mede hierdoor is Rijkerswoerd van een aanzienlijk grotere omvang dan de Groningensingel. De mix aan voorzieningen en omvang van de supermarkten maakt dit een toekomstbestendig centrum. De uitstraling is verzorgd, er is weinig vuil op straat en de uniforme plint ziet er strak uit. Vanuit deze stabiele basis wordt er nagedacht over wat het winkelcentrum nog meer kan bieden aan de wijk. Zo wordt er gekeken naar hoe het grote parkeervlak een vergroeningsslag te geven. Daarnaast worden de mogelijkheden voor een wijkontmoetingsplek onderzocht. De beoogde locatie hiervoor, centraal op het plein van het winkelgebied, wordt ingevuld met een Surinaams eethuis. Daardoor is er nu behoefte aan een alternatieve locatie.

5.1.9 De Laar/Elden

Oostburgwal is de grotere van de twee winkelgebieden in De Laar. Er is geen leegstand en het gebied kent een hoge diversiteit in het aanbod. De supermarkt is de grote trekker in het gebied en heeft een omvang van circa 1.600 m² bvo. Het gebied ziet er verzorgd uit met strakke plinten rondom een centraal plein. Het gebied heeft onlangs een impuls gekregen door de schoon, heel en veilig aanpak. Minpunt is dat het centrale plein erg versteend is en momenteel dient als fietsenstalling. Daarnaast is er veel overlast van fatbikes en scooters in het voetgangersgebied.

Kroonse Wal is een klein functioneel winkelcentrum gelegen tussen Schuytgraaf en Oostburgwal. Het winkelgebied voorziet in de dagelijkse voorzieningen zoals een supermarkt, drogist, cafetaria en bloemist. Het aanbod is gering maar het gebied functioneert, zo is er bijvoorbeeld geen

leegstand. Qua uitstraling valt er een verbeterslag te maken in het gebied. Het gebied is namelijk compleet versteend en heeft een vervallen plint. Sterk punt van dit winkelgebied: 98% van het vastgoed heeft energielabel A of hoger! Mogelijk heeft dit te maken met de verdeling van het eigendom; alle zes de verkooppunten in het winkelgebied zijn namelijk eigendom van één eigenaar. De toekomstige bebouwing rondom station Arnhem Zuid (het Laarkwartier) kan het draagvlak voor dit buurtcentrum vergroten.

Elden de Brink is het winkelgebied in het dorp Elden. Vroeger was Elden een dorpje ten zuiden van Arnhem, door de expansie van Arnhem ligt het tegenwoordig tussen de wijken van Arnhem-Zuid. Het winkelgebied van Elden heeft hierdoor ook meer concurrentie gekregen, zo is Kronenburg slechts vier minuten fietsen verwijderd van het centrum van Elden. Het aanbod in Elden de Brink is teruggelopen en er is slechts één winkel over. Hierdoor is het gebied geen echt winkelgebied meer en kan het eigenlijk niet meer worden gezien als onderdeel van de hoofdwinkelstructuur. Vanwege het bijzondere karakter van het voormalige dorp is de locatie nog niet formeel geschrapt uit de structuur. De fysieke kwaliteiten van het gebied bieden wel toekomstperspectief. Er zijn veel groene elementen en wanneer het plein niet langer wordt gebruikt voor het parkeren van auto’s biedt dit veel intensiveringspotentie.

Bijlage 2: stakeholders

Er zijn diverse stakeholders geïnformeerd over en betrokken bij de totstandkoming van dit detailhandelsbeleid. Er zijn twee brede sessies gehouden met stakeholders. Hiervoor is een brede groep uitgenodigd: ondernemerscollectieven en winkeliersverenigingen, landelijke vertegenwoordigers van de supermarktketens, eigenaren van diverse winkelcentra en overige partijen zoals bedrijfsmakelaars en vertegenwoordigers van winkel(keten)s. Tijdens de eerste bijeenkomst, op 25 april 2024, is uitleg gegeven over de opzet van het detailhandelsbeleid en zijn trends en ontwikkelingen geschetst. Vervolgens is er met elkaar gediscussieerd over welke onderwerpen aandacht behoeven in het detailhandelsbeleid. Tijdens de tweede sessie, op 2 oktober 2024, zijn de contouren van het detailhandelsbeleid geschetst. Ter inspiratie en lering hebben een aantal stakeholders van winkelcentra uitleg gegeven over de ontwikkelingen in en de visie op hun winkelcentra en de detailhandel in zijn algemeenheid.

De wijkmanagers van de 8 Teams Leefomgeving (TLO) van de gemeente Arnhem zijn gevraagd om kennis en signalen in te brengen vanuit de verschillende wijken. Zij hebben daarvoor hun reguliere contacten en overleggen met bewoners en ondernemers gebruikt. De wijkmanagers zijn uitgenodigd voor beide brede sessies met stakeholders. Ook hebben er in het tweede kwartaal van 2024 per TLO verdiepende gesprekken plaatsgevonden over de winkelcentra in hun gebieden. De wijkmanagers zijn gevraagd voor de gesprekken actief input op te halen vanuit de wijken en in een aantal gevallen hebben zij lokale winkeliers meegenomen naar de gesprekken. Tot slot hebben de wijkmanagers in het eerste kwartaal van 2025 meegelezen op het concept Detailhandelsbeleid, om te waarborgen dat de informatie vanuit de wijken op een goede manier verwerkt was in het document.

Vanwege lopende ontwikkelingen en in reguliere contacten is er in de periode van totstandkoming van het detailhandelsbeleid overleg geweest met diverse externe partijen over elementen die het detailhandelsbeleid raken of over onderdelen van het detailhandelsbeleid. De inzichten die deze contacten hebben opgeleverd, zijn meegenomen in dit detailhandelsbeleid.

Bijlage 3: begrippenlijst

Ambulante handel: de verkoop en het te koop aanbieden alsmede de uitstalling daarvan van waren aan consumenten buiten vestigingen. Ambulante handel is een vorm van detailhandel die plaatsvindt buiten een vaste winkelruimte. Het gaat om verkopers die hun producten mobiel of op tijdelijke locaties aanbieden. Hieronder vallen verschillende vormen van verkoop zoals de weekmarkten, standplaatsen en venten.

BIZ (bedrijven investeringszone): een afgebakend (winkel)gebied waarbinnen ondernemers en/of de eigenaren samen investeren in de kwaliteit van het gebied. Alle ondernemers/eigenaren in de BIZ betalen mee. Participanten betalen een heffing aan de gemeente, waarvan de opbrengst in de vorm van een subsidie wordt uitgekeerd aan de BIZ-vereniging of –stichting.

Bruto vloeroppervlak (bvo): bruto vloeroppervlak, ruimte voor winkels en voorzieningen inclusief opslagruimte, toiletten, personeelsruimten et cetera. Het vloeroppervlak dat primair voor de winkelfunctie wordt gebruikt, wordt winkel vloeroppervlak (wvo) genoemd.

Commerciële dienstverlening: onder de sector commerciële dienstverlening vallen de door Locatus afgebakende hoofdbranches ‘ambacht’ en ‘particuliere dienstverlening’. De hoofdbranche ‘ambacht’ bestaat uit de branches: edelsmid, schoen- en sleutelreparatie, kapper, tattoo en piercings, schoonheidssalon, kledingreparatie, stoffeerderij, kleermaker, pottenbakker, elektroreparatie, drukwerk/copy, foto-ontwikkelaar, dierentrimsalon, lijstenmaker en ambacht overig. De hoofdbranche ‘particuliere dienstverlening’ bestaat uit de branches: bellen-internet, fotostudio, makelaardij, autowasserij, autopoetsbedrijf, fietsenstalling, stomerij/wassalon, reisbureau, uitzendbureau, uitvaart en diensten overig (zoals een Airport Desk of balie van een vliegtuigmaatschappij).

Commerciële voorzieningen: lokaal of regionaal verzorgende voorzieningen en diensten (detailhandel, ambulante handel, horeca, leisure, persoonlijke en zakelijke diensten) die met een winstoogmerk worden geëxploiteerd en privaat worden gefinancierd.

Dagelijkse detailhandel: winkels die dagelijkse benodigdheden verkopen, zoals supermarkten, bakkers, slagers en drogisterijen. Deze winkels voorzien in de basisbehoeften van consumenten en zijn vaak gevestigd in woonwijken.

Daily urban system: een gebied waarin mensen dagelijks reizen tussen wonen, werken, winkelen en andere activiteiten zoals sport of evenementen. Het omvat alle plaatsen die functioneel verbonden zijn door deze dagelijkse verplaatsingen, zoals pendelverkeer of boodschappen doen.

Doelgerichte detailhandel: winkels waar consumenten specifiek naartoe gaan voor een product, zoals meubelzaken, bouwmarkten en elektronicawinkels. De winkels hebben vaak een groter verkoopoppervlak.

Grootschalige detailhandelsvestiging (GDV): Een grootschalige detailhandelsvestiging is een winkel of verkooppunt dat zich onderscheidt door een aanzienlijk groot vloeroppervlak en (veelal) een breed assortiment en diepte aan producten. Een grootschalige detailhandelsvestiging kan in een breed aantal sectoren voorkomen, zolang de omvang van de winkel maar groot is (minimale omvang van 1.500 m^2

bvo). Dit in tegenstelling tot PDV-locaties waarbij volumineuze goederen worden verhandelt, hier ligt de focus op de omvang van het product en niet van de winkel.

Maatschappelijke dienstverlening: dienstverlening door maatschappelijke instanties, zoals onderwijs, sportvoorzieningen, zorg, jeugdzorg, thuiszorg, et cetera. Een belangrijk kenmerk is dat er geen winstoogmerk is.

Nevenassortiment: branchevreemde artikelen die niet direct gerelateerd zijn aan de primaire producten van de winkel. Zoals een bouwmarkt die ook speelgoed verkoopt.

Onbenutte rechten: planologische rechten voor een specifieke functie (zoals detailhandel) die momenteel niet benut worden, doordat het pand een andere functie heeft (zoals wonen, horeca) of het pand leegstaat.

Ondernemersfonds: een fonds waarmee ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van een voorzieningencluster (schoner, heler en veiliger voorzieningencentrum; feestverlichting, evenementen, en dergelijke). Dit fonds kan worden gevuld middels een aanvullende OZB-heffing, reclamebelasting of via een heffing op grond van de wet BIZ (bedrijven investeringszone).

Perifere detailhandelsvestiging (PDV): Een perifere detailhandelsvestiging (PDV) is een winkel of een cluster van winkels die zich bevinden buiten de traditionele winkelgebieden zoals stadscentra, wijk- en buurtcentra. Deze vestigingen zijn vaak gelegen aan de rand van steden of op bedrijventerreinen en richten zich voornamelijk op handel van volumineuze goederen. PDV-locaties zijn doorgaans goed bereikbaar met de auto en bieden ruime parkeergelegenheid, wat ze aantrekkelijk maakt voor winkels die grote artikelen verkopen zoals meubels, bouwmaterialen, tuinartikelen, auto's en andere volumineuze goederen.

Recreatieve frequente detailhandel: winkels die artikelen verkopen in de ‘recreatieve’ winkelbranches zoals huishoudelijke artikelen en textielsuper. Deze winkels zijn vaak te vinden in binnensteden, stadsdeelcentra en (grotere) wijkcentra waar mensen komen voor hun dagelijkse benodigdheden.

Recreatieve niet-frequente detailhandel: winkels die artikelen verkopen in recreatieve winkelbranches. Voorbeelden zijn mode- en schoenenwinkels, sportzaken en cadeauwinkels. Deze winkels zijn vaak te vinden in binnensteden waar consumenten winkelen voor hun plezier.

Standplaats: het vanuit een voertuig of kraam diensten of goederen verkopen of aanbieden op een voor publiek toegankelijke plaats in de open lucht.

Supermarkt: zelfbedieningswinkel met hoofdzakelijk een algemeen assortiment voedingsmiddelen, waaronder verse groente en fruit, kaas, brood en vlees(vervangers) (zijnde dagelijkse goederen), en enige niet-dagelijkse goederen (zoals huishoudelijke artikelen), met een minimale winkelvloeroppervlakte van 200 m², niet zijnde een buitenlandse levensmiddelenzaak of natuurvoedingzaak kleiner dan 750 m² bvo.

Colofon

Datum: 24 juni 2025
Projectnummer: 23.352
Opdrachtgever: Gemeente Arnhem
Opdrachtnemer: Stec Groep
Adviseurs: Gijs Giesen & Martijn Exterkate

Stec Groep
Onderzoek en advies over wonen, werken en leefomgeving
Postbus 217, 6800 AE Arnhem
Willemsplein 5, 6811 KA Arnhem

www.stec.nl

Actieplan detailhandelsbeleid Arnhem 2025

24 juni 2025

Inleiding

In hoofdstuk 4 van het Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 zijn door het adviesbureau Stec actielijnen beschreven voor de pijlers Versterken, Verbreden en Vernieuwen. De belangrijkste acties uit deze actielijnen die direct voortvloeien uit of prioritair zijn in het Detailhandelsbeleid, hebben wij gebundeld en verder uitgewerkt in dit actieplan. Specifieke acties die voortkomen uit ander beleid, bijvoorbeeld het Duurzame Mobiliteitsplan of de wijkenaanpak, zijn niet opgenomen in dit actieplan. Het is mogelijk om het actieplan tijdens de looptijd van het detailhandelsbeleid te actualiseren.

Een belangrijke actie is het openstellen van een stimuleringsregeling voor (winkel)centra en detailhandel. In bijlage 1 is een voorstel uitgewerkt van hoe zo'n stimuleringsregeling eruit kan zien.

Belangrijkste acties

Algemeen en stadsbreed

Omschrijving	Doel of resultaat	Periode	Financiën
Planologische vertaling van detailhandelsbeleid in het Omgevingsplan (zoals supermarkten, PDV-GDV en kringloopwinkels).	Sturen op een sterke hoofdstructuur detailhandel	Gehele periode, nadruk op 2025-2026	Structurele dekking aanwezig in vorm van reguliere capaciteit.
Ruimte geven aan initiatieven die de hoofdstructuur vernieuwen en versterken.	Sterkere hoofdstructuur detailhandel	Gehele periode	Structurele dekking aanwezig in vorm van reguliere capaciteit.
Initiatieven ondersteunen en ontplooien om verbeteringen aan te brengen in de openbare ruimte.	Aantrekkelijkere winkelcentra	Gehele periode	Structurele dekking aanwezig in vorm van bestaande budgetten wijkenaanpak.
Uitvoering geven aan het amendement 'Aanpak voor vitale en leefbare wijkwinkelcentra' (24A44, november 2024). NB: eerste projecten zijn geselecteerd en de eerste resultaten worden in 2025 verwacht. Verdere implementatie van de doelen beogen we via de hieronder genoemde Stimuleringsregeling.	Versterken van de vitaliteit, leefbaarheid en kwaliteit van de diverse wijk- en buurtwinkelcentra	2025-2027	Meerjarige dekking via bestaand budget van €75.000 per jaarschijf binnen begrotingsprogramma ruimtelijke ontwikkeling (s12).
Subsidieregeling uitwerken van de Stimuleringsregeling. Dit is de concrete uitvoering van de motie 'Investeer ook in de wijkwinkelcentra' (23M115; november 2023) en de motie 'Versterk, verbreed en vernieuw de wijkwinkelcentra' (25M136; juni 2025).	Aanjagen van de ambities van het detailhandelsbeleid	2026 – 2029	Het college komt in de Begroting 2026 met het voorstel om €100.000 per jaar structureel op te nemen voor deze subsidieregeling.
Verkennen van Green Deals voor winkelgebieden (thema's Integrale energietransitie,	Impuls geven aan de winkelgebieden en	2026-2027	Incidentele dekking is onderdeel van bovengenoemde stimuleringsregeling.

Klimaatadaptatie, Mobiliteit & bereikbaarheid en Circulaire Economie).	versterken organisatiegraad		
Actualiseren standplaatsenbeleid en winkeltijdenverordening (vanwege nachtwinkels).	Aansluiten bij de doelen van het detailhandelsbeleid en betere uitvoerbaarheid regels	2025	Structurele dekking aanwezig in vorm van reguliere capaciteit.

Specifiek voor winkelgebied

Omschrijving	Doel of resultaat	Periode	Financiën
Matchmaker binnenstad als schakel tussen alle partijen die bij het centrum betrokken zijn. Deze matchmaker is inmiddels gestart.	Nieuwe winkels en minder leegstand in het kernwinkelgebied	2025-2027	Overwegend private investeringen (via gelden van de Bedrijven-investeringszone Kernwinkelgebied Arnhem) en een klein deel bestaand budget vanuit begrotingsprogramma economie (s03).
Ontwikkeling van stadsdeelwinkelcentrum Kronenburg tot Full Service Center (een multifunctionele bezoek- en verblijfplaats).	Sterkere positie in de detailhandelsstructuur en een versterking van het aanbod in Arnhem-Zuid	2024-2026	Betreft hoofdzakelijk private investeringen, waarbij de kosten ook door deze partijen worden gedragen. De rol van de gemeente richt zich met name op het faciliteren en de inrichting van de openbare ruimte; deze kosten zijn incidenteel of structureel gedekt door bestaande capaciteit en budget vanuit project Kronenburg.
Bepalen detailhandelsstructuur in Rijnpark (winkelcentrum en cluster PDV-GDV).	Werkbare en haalbare detailhandelsstructuur in Rijnpark	2024-2026	Incidentele dekking aanwezig in de vorm van bestaande capaciteit en budget van project Rijnpark.
Mogelijk maken van een uitbreiding van de supermarktvoorziening in Geitenkamp door het faciliteren van een marktpartij. Voor de tijdelijkheid: inzetten op een tijdelijke wijkwinkel met lokale producten. Dit is aangegeven in de raadsbrief 'Ontwikkelingen supermarkt Marktplein Geitenkamp i.r.t. Toezegging 1679' (april 2025).	Een gezonde structuur met daarin een vitaal marktplein vol reuring en ontmoeting	2024-2027	Betreft private investeringen daar waar het gaat om de (her)ontwikkeling van de bestaande supermarkt. De haalbaarheid van een tijdelijke winkel wordt op dit moment uitgewerkt met budget vanuit het Nationaal Programma Arnhem Oost. De raad wordt over beide onderdelen separaat geïnformeerd.
Versterken, verbreden en vernieuwen van De Drieslag als onderdeel van het Ontwikkelperspectief Malburgen.	Toekomstbestendig winkelgebied in Malburgen en in de detailhandelsstructuur	2024-2030	Een voorstel voor structurele dekking van deze kosten wordt meegenomen in het ontwikkelperspectief Malburgen.

Versterken, verbreden en vernieuwen van de woonboulevard (nieuwe naam: Retailpark Arnhem).	Toekomstbestendige woonboulevard als cluster voor PDV en GDV	2025-2026	Betreft private investeringen, waarbij de kosten ook door deze partijen worden gedragen. De rol van de gemeente richt zich met name op het faciliteren. Daarvoor is structurele dekking aanwezig in vorm van reguliere capaciteit.

Bijlage 1. Voorstel uitwerking Stimuleringsregeling (winkel)centra en detailhandel Arnhem

Om uitvoering te geven aan het Detailhandelsplan Arnhem 2025 is het voorstel om een stimuleringsregeling in werking te stellen. Met deze regeling pakt de gemeente Arnhem één van haar rollen (stimuleren) bij de uitvoering van het detailhandelsplan:

- **Stimuleren**: initiatieven en concrete verbeteringen in (winkel)centra aanjagen in samenwerking met ondernemers en vastgoedpartijen.
- **Sturen**: planologische en beleidsmatige kaders om detailhandel te concentreren in de hoofdstructuur, verspreide bewinkeling te verminderen en ruimte te bieden voor (startend) ondernemerschap.
- **Faciliteren**: meewerken aan marktinitiatieven die passen binnen de strategie van het Detailhandelsplan

De stimuleringsregeling geeft concrete uitvoering aan de motie 'investeer ook in de wijkwinkelcentra' (november 2023). Het gevraagde meetinstrument in deze motie is ontwikkeld ('Vitaliteitsscan') en schetst een nulmeting. Met dit meetinstrument zijn per (winkel)centrum de kwaliteiten en aandachtspunten in beeld gebracht. Dit vormt een basis voor de stimuleringsregeling.

De stimuleringsregeling is erop gericht lokale samenwerking te bevorderen en initiatieven vanuit de markt op te wekken. Zo wordt bij de uitvoering van het Detailhandelsbeleid invulling gegeven aan de lokale behoeften en wensen.

Financiering

Om daadwerkelijk impact te maken en alle (winkel)centra de kans te bieden deel te laten nemen, is een substantieel budget nodig. Het investeringsbudget is afhankelijk van de activiteiten die onderdeel worden van de stimuleringsregeling, de vorm van financiering (co-financiering of volledige subsidietoekenning) en hoogte van subsidiebudgetten.

In dit voorstel gaan we uit van een budget van €400.000 exclusief btw. Dit budget is financieel gezien minimaal ingestoken (de subsidiebedragen per toekenning zijn relatief laag). De slagingskans is groter bij hogere budgettering. Dit voorstel is gericht op het aanjagen of realiseren van (indicatief):

- 5 nieuwe samenwerkingsverbanden (zoals een winkeliersvereniging) of doorontwikkeling van bestaande samenwerkingsverbanden
- 3 oprichtingen bedrijveninvesteringszone (BIZ) ondernemers en/of vastgoed
- 3 verplaatsingen van consumentgerichte voorzieningen op bedrijventerreinen naar (winkel)centra
- 10 optop- en revitalisatieprojecten
- 15 nieuwe ondernemingen in (winkel)centra met een maatschappelijke en/of duurzame impact
- 40 kleinschalige vergroeningsprojecten in (winkel)centra

Ook zijn 5 grootschalige vergroeningsprojecten in (winkel)centra beoogd. Hiervoor is aanvullend budget nodig.

Bij het uitwerken van de stimuleringsregeling in een subsidieregeling zullen we het maximale aantal toekenningen en de maximale bedragen per toekenning vastleggen. Bij lage animo voor één van de activiteiten tijdens de uitvoering van de regeling, kan overwogen worden budgetten over te hevelen naar andere activiteiten van de stimuleringsregeling. Voorbeeld: minder optop- en revitalisatieprojecten en meer kleinschalige vergroeningsprojecten. Op die manier blijven de ambities uit het Detailhandelsbeleid leidend.

Activiteiten

De stimuleringsregeling is opgebouwd aan de hand van drie pijlers van het detailhandelsbeleid:

- **Versterken**: concentratie in de hoofdstructuur, basiskwaliteiten winkelgebieden op orde (bereikbaar, toegankelijk, schoon, heel en veilig) in nauwe samenwerking met marktpartijen.
- **Verbreden**: optimaal ruimtegebruik in winkelgebieden door functiemenging en intensivering.
- **Vernieuwen**: kwaliteitsimpuls geven aan winkelgebieden door hoge verblijfskwaliteit, innovatie, vergroening en verduurzaming.

In onderstaande tabel zijn de diverse activiteiten benoemd. De beoogde activiteiten zijn niet gericht op taken die primair bij de overheid liggen, zoals bereikbaarheid, ruimtelijke ordening en fysieke toegankelijkheid.

Activiteit	Nadere informatie
Versterken	
Het uitvoeren van een onderzoek of opstellen van een plan of programma voor het oprichten of verder ontwikkelen van een winkeliers- of ondernemersvereniging of gericht op het verbeteren van de onderlinge samenwerking tussen de betrokken actoren van een (winkel)centrum	• Specifiek gericht op de wijk- en buurtcentra • Bij oprichting geen verplichting tot co-financiering • Bij verder ontwikkelen samenwerking beperkte cofinanciering voor vergroten eigenaarschap
Een oriënterend vooronderzoek en/of procesbudget bij de oprichting van een BIZ voor ondernemers en/of vastgoedpartijen	• Specifiek gericht op de wijk- en buurtcentra
Verbreden	
Een financiële bijdrage bij verhuis-, inrichtings- en/of renovatiekosten voor consumentgerichte voorzieningen en/of bedrijven naar (winkel)centra	• De ondernemer moet een plan indienen wat de verhuizing bijdraagt voor het (winkel)centrum (in publiekaantrekkende werking, samenhang met andere voorzieningen) • In te zetten als pilot. Vraagt mogelijk om extra kwartiermaken, communicatie, actieve benadering. Beleidsmatig waar mogelijk koppelen aan minimale milieucategorieën
Een financiële bijdrage in de planvormingskosten voor het optoppen van winkelpanden of realiseren van woningen in (leegstaande) verdiepingen	• De vastgoedpartij moet een plan indienen dat aantoont hoe de nieuwe woningen bijdragen aan de leefbaarheid en economische vitaliteit van het gebied. • Het plan moet voldoen aan de gemeentelijke en wettelijke eisen • Onderscheid maken in de regeling voor de binnenstad en overige gebieden • Mogelijk al eerste inspiratieschetsen voorleggen aan kansrijke wijk- en buurtcentra ter verleiding
Vernieuwen	
Vestigingssubsidie voor ondernemingen met een maatschappelijke en/of duurzame impact in detailhandel, dienstverlening, horeca, cultuur, creatieve economie of een andere publieksgerichte voorziening	• Separaat budget voor wijk- en buurtcentra en binnenstad voor goede spreiding • Overweeg voor de binnenstad een separaat fonds met bijdragen van vastgoed en ondernemers.

	• Voor een duurzame versterking van het ondernemerschap en daarmee (winkel)centra wordt dit breder opgepakt met gerichte coaching en begeleiding businessplan. Zie Stichting Streetwise.
Het realiseren van gevelgroen aan het vastgoed of groen direct tegen het vastgoed (door het verwijderen van enkele stoeptegels)	
(Planvormingsproject gericht op) vergroening of het klimaatadaptief maken van een (winkel)centrum in combinatie met het vergroten van de verblijfskwaliteit	• Aan te vragen door winkeliers- en ondernemersverenigingen en/of een organisatie over meerderheid van commercieel vastgoedpartijen
Uitvoeringsmiddelen gericht op substantiële vergroening of het grootschaliger klimaatadaptief maken van (winkel)centrum in combinatie met het vergroten van de verblijfskwaliteit, volgend uit de planvormingssubsidie	• Separaat budget toe te kennen aan projecten

Randvoorwaarden en succesfactoren

- Prioriteer voldoende gemeentelijke capaciteit en eigenaarschap met een duidelijk mandaat bij het uitvoerend team, zoals de wijkmanagers. Stel een overkoepelend team samen dat het geheel overziet, de organisatiestructuur goed neerzet en houdt, verbindingen legt en leerervaringen deelt.
- Deel actief succesvoorbeelden, inspireer elkaar, publiceer regelmatig geslaagde projecten in lokale media.
- Bied lokaal maatwerk en flexibiliteit. Geef de mogelijkheid tot gesprek en coaching over (het verbeteren van) een subsidieaanvraag. Werk daarbij met gerichte specialisten (zoals groenspecialist, bedrijfsspecialist).
- Zorg voor heldere organisatiestructuur richting de initiatiefnemer met één aanspreekpunt/loket.
- Maak de subsidieregeling zo overzichtelijk en simpel mogelijk. Geef precies aan welke criteria er gelden, zoals de vereisten voor het project, de financiële voorwaarden en deadlines. Houd de administratieve lasten zo beperkt mogelijk.
- Overweeg bij toekenningen in het kader van samenwerking of een breder vergroeningstraject een verplichting van ondertekening van het initiatief door minimaal vijf ondernemers en/of de winkeliersvereniging, zodat breder draagvlak geborgd is.
- Werk met een meerjarige regeling (zoals vier jaar), zodat initiatiefnemers voldoende de tijd krijgen plannen uit te werken.
- Presenteer het geheel aan ondersteuning in een aantrekkelijke vorm richting ondernemers en vastgoedpartijen, zoals een menukaart. Organiseer een roadshow langs de locaties om ondernemers en vastgoedpartijen te informeren en inspireren.

Voorbeelden communicatie

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel 'Vaststellen Detailhandelsbeleid Arnhem 2025’

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Feitsma (VVD), Luijendijk (Volt), Brandts (D66), Hogenhout (PvdD), Beekman (GroenLinks), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Malda (ChristenUnie), Lukkassen (FvD), Wiggers (BBA), Groot (CDA) en Ait Chrif (PvdA).

De fracties van de SP, DENK, Groep van den Broek en PVV waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Kundic (wethouder)

Bespreking

De voorzitter opent de vergadering en start met de insprekers. Heino Vink sprak in namens Retail Park Arnhem en Marloes van der Togt namens City Centrum Arnhem (CCA). Na de inspraak is gestart met de meningsvormende bespreking. De eerste termijn aan de zijde van de raad is afgerond. De termijn van het college moet nog starten.

Toezeggingen

Niet van toepassing

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de informatieve bespreking is afgerond, maar de meningsvormende bespreking niet. Een vervolgbespreking is gewenst.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

H. Kumas

IB ontvangen 0 5 SEP 2025

Stibbe

Amsterdam Brussels London Luxembourg

Confidentieel & Geprivilegieerd

2025-1007329Q

Aangetekend en per e-mail
Het college van burgemeester
en wethouders en de gemeenteraad
van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Tevens per e-mail: rijnpark@arnhem.nl

mr. J.C. van Oosten
Advocaat

Advocaten en notarissen
Beethovenplein 10
Postbus 75640
1070 AP Amsterdam
Nederland
T +31 20 546 06 62
F +31 20 546 07 10
jan.vanoosten@stibbe.com
www.stibbe.com

Onze ref.
JVO/MP/DvDK 1046196 - 33553621
Uw ref.
n.n.b.
Datum
4 september 2025

ZIENSWIJZE RETAIL PARK ARNHEM EN RETAIL CENTER DE LELY
inzake Detailhandelsbeleid Arnhem 2025

Geacht college, geachte raadsleden,

Op 1 juli 2025 heeft uw college een raadsvoorstel gepubliceerd dat strekt tot het vaststellen van Detailhandelsbeleid Arnhem 2025 (**Detailhandelsbeleid**). Middels deze brief wensen Retail Park Arnhem B.V. en Retail Center De Lely B.V. (hierna gezamenlijk te noemen: **cliënte**) hierop te reageren middels een zienswijze.

Dit raadsvoorstel is nog niet geagendeerd en u heeft ook nog geen mogelijkheid geboden hierop te reageren. Aangezien het Detailhandelsbeleid al wel is gepubliceerd en cliënte daarbij eveneens enkele bedenkingen bij uw gemeente onder de aandacht wil brengen, zal ik namens cliënte over het Detailhandelsbeleid bij deze een zienswijze indienen.

Daarnaast heeft Retail Center De Lely B.V. eerder een zienswijze ingediend over het ontwerp van het Omgevingsprogramma Rijnpark fase 1 en het bijbehorende milieueffectrapport, met onderliggend onderzoeksrapport **(bijlage 1)**.

1. DETAILHANDELSBELEID

(1) Cliënte onderschrijft de uitlatingen van uw wethouder in het persbericht over het Detailhandelsbeleid.[1] Winkelcentra moeten ook wat cliënte betreft goed bereikbaar zijn en kunnen, naast winkelgelegenheid, ook dienen als ontmoetingsplek. Toch kan cliënte enkele overwegingen uit het Detailhandelsbeleid, zowel ten aanzien van De Lely als ten aanzien van Retail Park Arnhem niet goed plaatsen. Dit licht zij hieronder toe.

---

1 https://www.arnhem.nl/actueel/winkelcentra-zijn-meer-dan-winkels-ook-plekken-om-te-werken-en-te-ontmoeten/.

Stibbe N.V. is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34198700. Alle diensten worden verricht op basis van een overeenkomst van opdracht met Stibbe N.V. die uitsluitend door Nederlands recht wordt beheerst. De algemene voorwaarden van Stibbe N.V. zijn van toepassing en bevatten een beperking van aansprakelijkheid. Deze algemene voorwaarden zijn beschikbaar op verzoek en via www.stibbe.com/generalconditions.

1.1. De Lely

1.1.1. Autobereikbaarheid

(2) In het Detailhandelsbeleid wordt terecht omschreven dat De Lely een uitstekende autobereikbaarheid heeft en door een focus op dagelijkse voorzieningen en ruim aanbod een belangrijke rol speelt voor zowel wijkbewoners als klanten van buiten de wijk.[2] Cliënte waardeert het dat de gemeente hiervoor oog heeft.

(3) Dit valt vervolgens moeilijk te rijmen met het feit dat het Detailhandelsbeleid omschrijft dat De Lely zich in de toekomst zal gaan focussen op voetgangers en fietsers. Cliënte snapt in beginsel dat uw gemeente voornemens is van Rijnpark een autoluwe wijk te maken, maar is van mening dat De Lely aan de rand van Rijnpark juist als buffer voor die autoluwe wijk kan dienen. Dit hoeft dan niet ten koste te gaan van de goede autobereikbaarheid en daarmee de wijkoverstijgende functie van De Lely.

(4) Cliënte is ook zeker bereid hierover mee te denken. In haar zienswijze op het TAM-omgevingsplan Rijnpark heeft cliënte al suggesties gedaan om tegemoet te komen aan de ideeën van de gemeente. In het kader van de ambitie van de gemeente uit de Gebiedsvisie om een groenstrook in te richten op de oude spoorweg, heeft cliënte al geopperd om een verbinding voor de zwakke weggebruikers via de Snelliusweg (ToolStation) over het huidige spoor en langs de parkeerplaats aan de voorzijde van De Lely aan te kunnen leggen. Samen met de creatie van een alternatieve aanleverroute via bijvoorbeeld de parkeerplaats van de Gamma, zou dit de toelevering verder kunnen optimaliseren en de vrachtwagens op de parkeerplaats van De Lely tot een minimum kunnen beperken.

(5) Cliënte verzoekt uw raad en college dan ook om het Detailhandelsbeleid aan te passen, zodat daarin blijft worden uitgegaan van een goede autobereikbaarheid van De Lely. Op dic manier zal De Lely ook de toekomstige bewoners van Rijnpark optimaal kunnen (blijven) bedienen, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan het autoluwe karakter van Rijnpark.

1.2. Retail Park Arnhem – PDV / GDV

(6) Cliënte heeft voor wat betreft Retail Park Arnhem nog een aantal aanvullingen op het Detailhandelsbeleid, in het bijzonder over de kwalificatie van en eisen aan perifere detailhandelsvestigingen (**PDV**) en grootschalige detailhandelsvestigingen (**GDV**). Cliënte licht dit hieronder nader toe.

---

2 Detailhandelsbeleid, p. 26 & 59.

1.2.1. **Perifere detailhandelsvestigingen**

(A) Branches Retail Park Arnhem

(7) In het Detailhandelsbeleid staat het volgende over Retail Park Arnhem (onderstrepingen aangebracht):

> "De minimale omvang en sturing op branchering draagt bij aan complementaire en onderscheidende gebiedsprofielen, waarin elk type winkelgebied een eigen rol vervult binnen het bredere detailhandelsaanbod van de stad. Voor de branche wonen (zoals meubelen, woonwarenhuizen, woninginrichting, woningtextiel en woondecoratie) is de Woonboulevard Arnhem de aangewezen locatie."[3]

(8) Cliënte vraagt uw college en uw raad deze passage aan te passen. Retail Park Arnhem is niet alleen de aangewezen locatie voor de branche wonen. Er bevinden zich ook andere winkels op deze locatie, zoals een dierenwinkel en een fietsenwinkel. Er kan voor een nieuwe tekst bijvoorbeeld worden aangesloten bij het oude detailhandelsbeleid van uw gemeente: "*Een van de locaties in Arnhem is de 'woonboulevard' in Arnhem-Zuid, met artikelen voor 'in en om het huis'.*"[4]

(B) Branches PDV

(9) In het Detailhandelsbeleid staat over PDV het volgende:

> "De minimale omvang en sturing op branchering draagt bij aan complementaire en onderscheidende gebiedsprofielen, waarin elk type winkelgebied een eigen rol vervult binnen het bredere detailhandelsaanbod van de stad. Voor de branche wonen (zoals meubelen, woonwarenhuizen, woninginrichting, woningtextiel en woondecoratie) is de Woonboulevard Arnhem de aangewezen locatie (...). We houden qua branchering aan wat er in het RPW 2025-2028 wordt gerekend onder PDV. Het gaat om de branches wonen, detailhandel in doe-het-zelf en tuincentra. Bij de actualisatie van het omgevingsplan zorgen we ervoor dat bij de Woonboulevard de toegestane PDV branches uit het RPW worden opgenomen."[5]

(10) Deze passage bevat tegenstrijdigheden. Aan de ene kant staat er in het Detailhandelsbeleid dat er qua branchering wordt aangesloten bij wat er staat in het RPW. Aan de andere kant staat er dat het gaat om de branches wonen, detailhandel in doe-het-zelf en tuincentra. Cliënte denkt dat dit komt omdat in het hoofddocument van het RPW staat dat tot de PDV-winkels worden gerekend detailhandel in wonen, detailhandel in doe-het-zelf en tuincentra.[6] Deze opsomming in het RPW is echter ter illustratie. In de bijlage bij het RPW zelf staan de

---

3 Detailhandelsbeleid, p. 52.

4 Detailhandelsvisie Arnhem 2016-2021, p. 17.

5 Detailhandelsbeleid, p. 52-53.

6 RPW, p. 42.

volgende PDV-hoofdbranches die zijn toegestaan op PDV-locaties:[7]

- Hoofdbranche 37. 130-Plant & Dier
- Hoofdbranche 37. 160-Auto & Fiets
- Hoofdbranche 37. 170-Doe-het-zelf
- Hoofdbranche 37. 180-Wonen
- Hoofdbranche 38. 200-Detailhandel Overig

(11) Het Detailhandelsbeleid zou in ieder geval de branches die in het RPW genoemd staan voor de toelating van PDV op PDV-locaties moeten toestaan. Voor GDV sluit het Detailhandelsbeleid wél aan bij de branches die in de bijlage van het RPW worden genoemd.[8] Daar komt bij dat een limitatieve opsomming bij onvoldoende onderbouwing in strijd kan zijn met de Dienstenrichtlijn en een goede ruimtelijke ordening (onder de Omgevingswet een evenwichtige toedeling van functies aan locaties).[9] Tot slot staat in de definities van het Detailhandelsbeleid dat PDV-locaties aantrekkelijk zijn voor winkels die grotere artikelen verkopen (zoals meubels, bouwmaterialen, tuinartikelen, auto's en andere volumineuze goederen).[10] Het Detailhandelsbeleid zou dus alle branches moeten noemen die onder deze definitie vallen.

(12) Cliënte vraagt uw college en uw raad dan ook om het Detailhandelsbeleid zodanig aan te passen dat alle branches die onder het RPW, waarmee uw college en uw raad hebben ingestemd, zijn toegestaan onder PDV, ook volgens het Detailhandelsbeleid zijn toegestaan.

1.2.2. **Grootschalige detailhandelsvestigingen**

(13) Het Detailhandelsbeleid hanteert voor GDV-winkels een minimale omvang van 1.500 m² bvo.[11] In het beleid staat in dit kader het volgende over Retail Park Arnhem:

> "Buiten de hoofdstructuur detailhandel zijn er ook planologische mogelijkheden voor GDV op de Woonboulevard en op Rijnpark. Op de Woonboulevard respecteren we deze rechten, waarbij we in het omgevingsplan een minimale maat van 1.500 m² bvo (in lijn met het RPW) gaan hanteren."[12]

(14) Voor het vasthouden aan de 1.500 m² bvo verwijst het Detailhandelsbeleid naar het RPW. Volgens het Detailhandelsbeleid vereist het RPW dat van deze omvangseis wordt uitgegaan. Cliënte ziet in het RPW echter ruimte om hier een uitzondering voor mogelijk te maken in

---

7 Bijlage bij RPW, p. 21-22.

8 Detailhandelsbeleid, p. 53.

9 ABRvS 27 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:965, r.o. 19.6 & 24.2.

10 Detailhandelsbeleid, p. 68.

11 Detailhandelsbeleid, p. 53.

12 Ibid.

het Detailhandelsbeleid. Zo bevat de bijlage bij het RPW het volgende stroomschema:[13]

(15) Als een initiatief kleiner is dan 1.500 m² bvo, is de ontwikkeling mogelijk vanuit het RPW tot en met 2028. Het stroomschema geeft ruimte op perifere locaties (d.w.z. locaties buiten de reguliere winkelcentra) voor het toestaan van ontwikkelingen die kleiner zijn dan 1.500 m². In de bijlage bij het RPW staat ook dat gemeenten hier zelf een afweging in moeten maken.[14]

(16) Het RPW regelt expliciet dat detailhandelsvestigingen in de GDV-branches groter dan 1.500 m² zich niet in de binnenstad mogen vestigen, maar laat de afweging voor detailhandelsvestigingen die kleiner zijn dan 1.500 m² op PDV-locaties en GDV-locaties open. Dit is een afweging die gemeenten zelf mogen maken.

(17) Uit het BRO-rapport van 21 februari 2025 (**Bijlage 2**) volgt bovendien dat de minimale maatvoering van 1.500 m² bvo voor GDV niet meer van deze tijd is en niet nodig is om de complementariteit met reguliere winkelgebieden te borgen.[15] De laatste jaren is er sprake van een schaalverkleining, onder meer door de opkomst van webshops waardoor de behoefte aan grotere winkelpanden afneemt. Hierdoor zijn er ook minder winkelmeters nodig. Veel branches die als GDV kwalificeren halen de 1.500 m² bvo daarom niet meer. BRO concludeert

13 Bijlage bij RPW, p. 8.

14 Bijlage bij RPW, p. 7.

15 Rapport BRO, p. 3-6.

(mede) daarom over GDV in de gemeente Arnhem het volgende:

> "Geconcludeerd wordt dat de complementariteit met de binnenstad van Arnhem en de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra bij een minimale maatvoering van zowel 1.000 m2 bvo als 750 m2 bvo overeind blijft. Belangrijke bijkomstigheid van een minimale maatvoering van 750 m2 bvo is bovendien dat alle bestaande GDV-invullingen, die juridisch gezien momenteel niet voldoen aan de minimale maatvoering, rechtszekerheid wordt geboden."[16]

(18) Cliënte vraagt uw raad en uw college daarom ook of u in het Detailhandelsbeleid een uitzondering op de omvangseis wil introduceren. Hiervoor kan bijvoorbeeld worden aangesloten bij de gemeente Deventer. Zo hanteert de gemeente Deventer voor grootschalige detailhandel een minimum bedrijfsvloeroppervlakte (van 1.000 vierkante meter) maar zijn er in afwijking van deze hoofdregel als uitzondering ook grootschalige detailhandelsvestigingen toegestaan met een minimale bedrijfsvloeroppervlakte van 700 vierkante meter.[17]

2. CONCLUSIE

Namens cliënte verzoek ik u bovenstaande te betrekken bij het Detailhandelsbeleid. Cliënte is daarnaast graag bereid om met uw gemeente in gesprek te blijven over bovenstaande, zowel voor De Lely als voor Retail Park Arnhem.

Hoogachtend,

J.C. van Oosten

Bijlagen

1. Zienswijze Retail Center De Lely B.V. inzake ontwerp Omgevingsprogramma Rijnpark fase 1 en milieueffectrapport.

2. BRO-rapport van 21 februari 2025 Advisering PDV en GDV-cluster Arnhem-Zuid.

---

16 Ibid, p. 4.

17 Zie bijvoorbeeld van het bestemmingsplan "Chw Deventer stad en dorpen, 1e herziening" dat is vastgesteld op 24 mei 2023 artikel 53.1 van de planregels.

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Aangetekend
Het college van burgemeester
en wethouders en de gemeenteraad
van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

GH/04092025/mr. J.C. van Oosten

the Netherlands ,

Frankering betaald

postnl

R Aangetekend

D-A-1

Het college van burgemeester
en wethouders en de gemeenteraad van Arn
Postbus 9029
6800EL ARNHEM

3SDQCT7092698

Recommandé

NL

3SDQCT7092698

P2202

Bijlage 1

Aangetekend en per e-mail
Het college van burgemeester
en wethouders van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Tevens per e-mail: rijnpark@arnhem.nl

mr. J.C. van Oosten
Advocaat

Advocaten en notarissen
Beethovenplein 10
Postbus 75640
1070 AP Amsterdam
Nederland
T +31 20 546 06 62
F +31 20 546 07 10
jan.vanoosten@stibbe.com
www.stibbe.com

Onze ref.
JvO/MP 1046196 – 33464956
Uw ref.
n.n.b.
Datum
28 juli 2025

ZIENSWIJZE RETAIL CENTER DE LELY B.V.
inzake ontwerp Omgevingsprogramma Rijnpark fase 1 en milieueffectrapport

Geacht college,

Op 18 juni 2025 heeft uw college het ontwerp van het Omgevingsprogramma Rijnpark fase 1 (**Omgevingsprogramma**) en het bijbehorende milieueffectrapport, met onderliggend onderzoeksrapport (**MER**) ter inzage gelegd.[1] Hierbij dien ik als advocaat en gemachtigde van Retail Center De Lely B.V. (**cliënte**) daarover een zienswijze in.

1. INLEIDING EN ACHTERGROND

(1) Hoewel het 'TAM-omgevingsplan Rijnpark - aanpassing milieucategorieën' hoofdzakelijk ziet op het vastleggen van de bestaande situatie en niet op de toekomstige ontwikkelingen van Rijnpark, heeft cliënte in haar zienswijze over het ontwerp daarvan wel al aandacht gevraagd voor de uitbreidingsmogelijkheden van Retail Center De Lely (**De Lely**). Het Omgevingsprogramma en het MER zien wel op de toekomstige ontwikkelingen van Rijnpark.

(2) In De Lely zijn onder meer een Jumbo-supermarkt, een Lidl-supermarkt en Kruidvat gevestigd. Cliënte sluit zich uiteraard aan bij het uitgangspunt van behoud van werkgelegenheid en bedrijventerreinen bij de gebiedsontwikkeling van Rijnpark.[2] In de Gebiedsvisie Rijnpark die op 3 juli 2024 is vastgesteld door de gemeenteraad (**Gebiedsvisie**) zijn de percelen van cliënte ook gelegen rond een 'Cluster voorzieningen bedrijvigheid'.[3] Dit uitgangspunt, het behoud van bedrijvigheid en werkgelegenheid onder meer op de plek van De Lely, lijkt in

---

1 Gemeenteblad 2025, 266966.

2 Zie ook motie 'Gebiedsprogramma Grootschalig Woningbouwgebied Spoorzone Arnhem-Oost – Ontwikkelperspectief (24M18)' d.d. 28 februari 2024.

3 Gebiedsvisie, p. 39.

Stibbe N.V. is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34198700. Alle diensten worden verricht op basis van een overeenkomst van opdracht met Stibbe N.V. die uitsluitend door Nederlands recht wordt beheerst. De algemene voorwaarden van Stibbe N.V. zijn van toepassing en bevatten een beperking van aansprakelijkheid. Deze algemene voorwaarden zijn beschikbaar op verzoek en via www.stibbe.com/generalconditions.

het Omgevingsprogramma en het MER niet altijd goed tot uiting te komen. Hierop zal cliënte in onderstaande nader ingaan.

2. HET OMGEVINGSPROGRAMMA

(3) Het Omgevingsprogramma ziet alleen op fase 1 van de ontwikkeling van Rijnpark. De Lely maakt daarvan geen onderdeel uit. Toch zijn de ontwikkelingen die in het gebied van fase 1 van Rijnpark zijn voorzien, wel degelijk van belang voor De Lely en zijn huurders.

(4) Het valt namelijk op dat het Omgevingsprogramma beschrijft dat in de plinten rond de voorziene hartlijn in fase 1 in het zuidwestelijke deel 1 van het gebied, voorzieningen zoals een supermarkt van circa 1200 m^2 zijn voorzien.[4] Cliënte vraagt zich af hoe deze supermarktmeters zich verhouden tot de reeds bestaande supermarktmeters in De Lely, inclusief de planologisch mogelijke uitbreidingsmogelijkheden van die supermarkten. Die uitbreidingsmeters heeft uw gemeente ook nog planologisch vastgelegd in het TAM-omgevingsplan Rijnpark, naar aanleiding van een zienswijze van cliënte daarover.

(5) Cliënte kan zich voorstellen dat de in fase 1 voorziene supermarkt van circa 1200 m^2 (in ieder geval voor een deel) gebruikmaakt van hetzelfde verzorgingsgebied als de supermarkten die in De Lely zijn gevestigd. Bij het Omgevingsprogramma is echter geen behoefteonderzoek zoals bijvoorbeeld een distributieplanologisch onderzoek gevoegd. Voordat definitieve keuzes worden gemaakt over de voorzieningen in fase 1, zou het volgens cliënte wel noodzakelijk zijn om een dergelijk behoefteonderzoek uit te voeren, bijvoorbeeld zoals de Supermarktnota Arnhem 2023 d.d. 15 december 2022.

(6) Daar komt bij dat uw gemeente de supermarktmeters voor De Lely in het TAM-omgevingsplan Rijnpark heeft gemaximeerd. Meer supermarktmeters dan het aangegeven maximum van 4663 vierkante meter vindt uw gemeente blijkbaar niet wenselijk. Deze maximering kan cliënte niet verenigen met het feit dat enkele meters verderop al rekening wordt gehouden met de komst van een extra supermarkt. Cliënte verzoekt u dan ook om bij een mogelijke uitbreiding van het aantal supermarktmeters in Rijnpark de meters van De Lely te betrekken en ook De Lely de kans te bieden om het aantal supermarktmeters uit te breiden.

3. HET MER

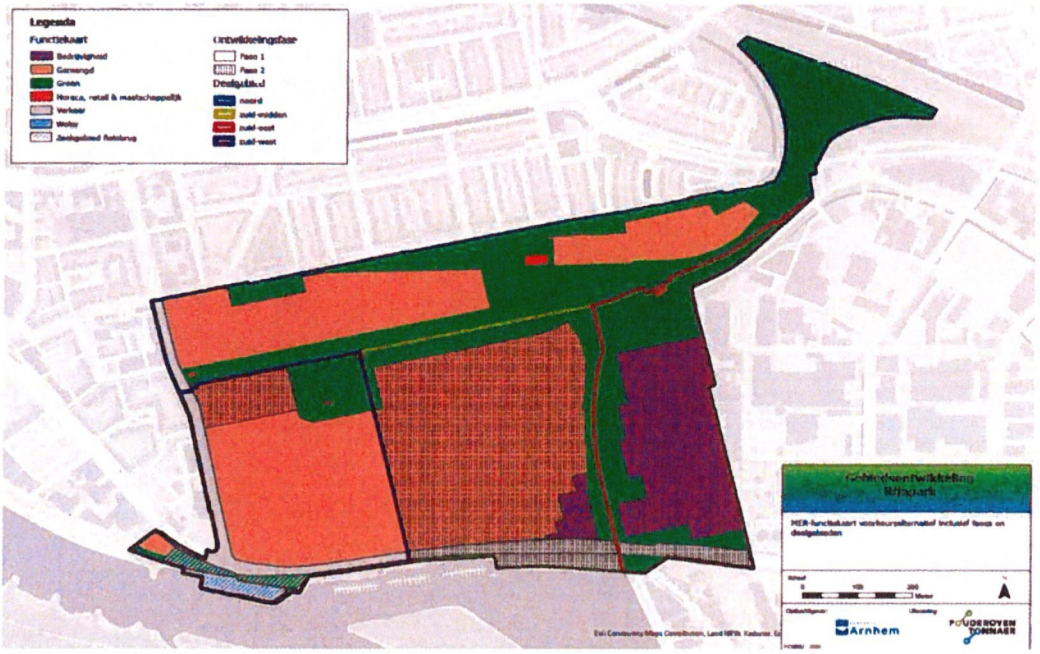
(7) Het MER ziet, anders dan het Omgevingsprogramma, niet alleen op fase 1 maar ook op fase 2. Van het gebied dat in fase 2 is voorzien maakt De Lely wel onderdeel uit. De alternatieven die in het MER worden onderzocht, zijn gebaseerd op de vastgestelde Gebiedsvisie. Toch ziet cliënte in het MER enkele elementen terug die zij niet tot de Gebiedsvisie kan herleiden en die cliënte ook onlogisch voorkomen. Dit licht zij hieronder toe.

---

4 Omgevingsprogramma, p. 20.

3.1. Vierkante meters retail en horeca

(8) De Lely bevindt zich in het gebied "*zuid-oost*" (rood omlijnd op de afbeelding hieronder) en is voornamelijk bestemd voor 'Bedrijvigheid' en 'Groen'.[5]

(9) Indicatief is op de afbeelding hieronder het aantal vierkante meters per sector weergegeven.[6]

Programma Rijnpark MER Voorkeursalternatief (VKA)	Woningen	Niet-wonen: bedrijven en voorzieningen (BVO)				
		Retail/horeca	Maatschappelijk	Kantoren	Bedrijfsruimte	Totaal
Totaal	**7.700**	**26.565**	**42.167**	**38.244**	**118.641**	**225.617**
Fase 1						
Totaal Fase 1	**3.850**	**15.050**	**22.050**	**27.219**	**12.418**	**76.737**
Noordwest	1.445	2.340	14.250	3.290	-	19.880
Noordoost	382	2.340	2.750	529	12.418	18.037
Zuidwest (fase 1)	2.023	10.370	5.050	23.400	-	38.820
Fase 2						
Totaal Fase 2	**3.850**	**11.515**	**20.117**	**11.025**	**106.223**	**148.880**
Zuid-west (fase 2)	502	149	4.649	-	4.031	8.829
Zuid-midden	3.348	7.371	9.019	3.020	9.858	29.268
Zuid-oost	-	3.995	6.449	8.005	92.334	110.783

5 MER, p. 3.

6 MER, p. 35.

(10) Voor het gebied zuid-oost, waarvan De Lely dus onderdeel uitmaakt, is het aantal vierkante meters bvo voor retail/horeca ongeveer 4.000. Dat is beduidend minder dan het aantal vierkante meters dat beschikbaar is in De Lely voor retail en horeca. Wellicht dat in het MER is bedoeld dat dit het aantal vierkante meters is dat aanvullend op het bestaande aanbod wordt gerealiseerd. Dit kan cliënte echter niet uit de tekst afleiden.

(11) Cliënte verzoekt u dan ook om in de verdere besluitvorming op grond van het MER de bestaande meters en planologisch toegestane uitbreidingsmeters van De Lely als uitgangspunt te hanteren. Dit is ook in lijn met de andere uitgangspunten uit het MER en het Omgevingsprogramma, waaronder dat het zuidoostelijke deel van het plangebied in het Voorkeursalternatief fase 1 en 2 is bestemd voor bedrijvigheid.[7]

3.2. Parkeerdruk en verkeersafwikkeling

(12) In het MER scoort het Voorkeursalternatief binnen het thema Verkeer en Vervoer op het gebied van parkeren in fase 1 negatief. Dit geldt ook voor de verkeersafwikkeling in zowel fase 1 als 2.[8] Deze negatieve score op het gebied van parkeren heeft te maken met het risico dat een hogere parkeerdruk zal ontstaan dan gewenst.[9] De negatieve score voor verkeersafwikkeling ziet op het feit dat een toename en clustering van autoverkeer op de deels aangepaste infrastructuur in het plangebied, tot een verminderde verkeersafwikkeling tijdens spitsperioden zal leiden.[10]

(13) De Lely beschikt over een uitstekende autobereikbaarheid en meer dan voldoende parkeergelegenheid. Deze parkeergelegenheid en autobereikbaarheid zal, zo blijkt duidelijk uit het MER, ook in de toekomst nodig blijven. Dat in het MER en Omgevingsprogramma wordt ingezet op voetgangers en fietsers is weliswaar van belang, maar daarbij moet ook oog gehouden worden voor de (toekomstige) bewoners van Arnhem, en Rijnpark in het bijzonder, om grotere boodschappen te kunnen doen. Hierbij is autobereikbaarheid en voldoende parkeergelegenheid cruciaal. Cliënte verzoekt u dan ook om bij de verdere besluitvorming over Rijnpark rekening te houden met het kunnen garanderen van voldoende parkeergelegenheid en autobereikbaarheid voor De Lely.

3.3. Mogelijke gevolgen bodemverontreiniging

(14) Cliënte heeft in het MER, maar inmiddels ook in het nieuws, gelezen dat een van de knelpunten voor de ontwikkeling van Rijnpark de verontreiniging van de bodem is. Die verontreiniging vormt, zo stelt het MER, een belemmering voor toekomstig gebruik.[11] Er is niet in het MER opgenomen hoe met deze problematiek zal worden omgegaan.

---

7 Onderzoeksrapport bij het MER, pdf-pagina 126.

8 MER, p. 9.

9 MER, p. 52 en Onderzoeksrapport bij het MER, pdf-pagina 67.

10 MER, p. 8.

11 MER, p. 78.

(15) In het nieuws heeft cliënte gelezen dat de gemeente nog zal onderzoeken wat de beste manier is om deze verontreiniging aan te pakken.[12] Daarin staat eveneens dat de gemeente voornemens is om deze keuze te maken op basis van de juiste kennis, samenwerking en afwegingen. Cliënte vraagt uw gemeente om hierbij ook oog te houden voor het bestaande en toekomstige gebruik van De Lely en de omgeving van het winkelcentrum. Cliënte wordt graag betrokken bij en tijdig geïnformeerd over de nog te maken keuzes ten aanzien van deze bodemverontreiniging en gaat ervan uit dat de gemeente hierbij de belangen van De Lely zal betrekken.

4. CONCLUSIE

Namens cliënte verzoek ik u bovenstaande te betrekken bij de definitieve plan- en besluitvorming omtrent Rijnpark en het Omgevingsprogramma. Cliënte is daarnaast graag bereid om met uw gemeente in gesprek te blijven over bovenstaande.

Hoogachtend,

i.o. Pabbert

J.C. van Oosten

12 'Rijnpark kampt met oude gifbelt van Billiton. Gemeente: 'Sanering voor woonwijk complex'', De Gelderlander 17 juli 2025.

Bijlage 2

notitie

projectnaam
Advisering PDV/GDV-cluster Arnhem-Zuid

datum
21 februari 2025

projectnummer
P08468

opdrachtgever
Retail Park Arnhem BV

BRO
projectleider
FSi

review
RvL

Willemsplein 2
5211 AK 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 208 91 55
info@bro.nl
www.bro.nl

BRO | a movares company

Inleiding

Aanleiding
Retail Park Arnhem BV werkt momenteel aan een omvangrijke renovatie van PDV/GDV- cluster 'Woonboulevard Arnhem' in Arnhem-Zuid. Doel is om het aanbod te vernieuwen, te verbeteren en te laten verkleuren naar een retailpark. Het vigerende omgevingsplan biedt ter plaatse mogelijkheden voor 'grootschalige detailhandel'. Dit is als volgt gedefinieerd:

"detailhandel die vanwege de omvang van de gevoerde artikelen, of vanwege de gevoerde formule, een groot oppervlak nodig heeft, zoals de verkoop van meubels, wooninrichtingsartikelen en bouwmarkten". Supermarkten zijn uitgesloten.

In het vigerende omgevingsplan voor de betreffende locatie zijn geen expliciete vereisten opgenomen ten aanzien van de minimale maatvoering van grootschalige detailhandelsvestigingen. In relevante beleidsstukken (Regionaal programma detailhandel, detailhandelsvisie Arnhem, Regionaal plan werklocaties) is echter wel een minimale maatvoering van 1.500 m² bvo opgenomen voor grootschalige detailhandel (GDV). Voor perifere detailhandelsvestigingen (PDV) is in de beleidsstukken geen minimale omvang gedefinieerd.

Doel- en vraagstelling
BRO is gevraagd te onderzoeken in hoeverre een minimale maat voor GDV en PDV noodzakelijk is om de complementariteit met de reguliere centra te borgen. En zo ja, welke minimale maat gebruikelijk en toekomstbestendig is. Om deze vragen te kunnen beantwoorden houden we rekening met het volgende:

- De Dienstenrichtlijn
- Trends en ontwikkelingen
- Ontwikkeling van het aanbod op basis van Locatus
- Voorbeeld uit andere gemeenten

In het vervolg van deze notitie is eerst gekeken naar perifere detailhandel (PDV). Daarna wordt ingegaan op grootschalige detailhandel (GDV).

Beleidsperspectief en Dienstenrichtlijn

Noodzaak van beperkingen voor detailhandel
Het opleggen van beperkingen voor detailhandel op perifere locaties is in algemene zin te motiveren vanuit het borgen van complementariteit met en het voorkomen van leegstand in reguliere centra. Denk bijvoorbeeld aan stadsdeelcentrum Kronenburg en het centrum van Arnhem, maar ook de wijk- en buurtcentra.

Onderscheid tussen perifere en grootschalige detailhandel
Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen perifere en grootschalige detailhandel. Beide vormen van detailhandel kunnen niet op één hoop worden gegooid. Juridisch en beleidsmatig is sprake van een essentieel verschil, namelijk:

- Perifere detailhandel (PDV) is complementair aan reguliere centra vanwege de aard en omvang van het assortiment (volumineus). De branchering is in deze categorie leidend.
- Grootschalige detailhandel (GDV) is uitsluitend complementair aan reguliere centra vanwege de omvang van de winkelruimte. De (minimale) maatvoering van de winkel is in deze categorie leidend.

Op de woonboulevard in Arnhem-Zuid is perifere detailhandel (PDV) toegestaan (zie tabel 1 op de volgende pagina). Voor PDV is géén maatvoeringsbeperking opgenomen. Niet in het omgevingsplan en ook niet in het relevante beleid. Dit is ook niet noodzakelijk. De essentie zit in de borging van complementariteit via de branchering. De aard en omvang van het assortiment zijn leidend.

Net als in Arnhem zijn er veel gemeenten die met betrekking tot perifere c.q. volumineuze detailhandel kiezen voor het uitsluitend opnemen van een brancheringsbeperking. Dit komt ook voort uit het voormalige Rijksbeleid, waarin PDV en GDV strikt gescheiden werden. Op de meeste locaties in Nederland waar perifere detailhandel is toegestaan geldt geen maatvoeringsbeperking.

Dit heeft ook te maken met het feit dat winkels in volumineuze artikelen in een specifieke niches nooit een groot vloeroppervlak kunnen halen als winkel als geheel. Denk aan winkels op het gebied van vloeren, haarden/kachels, ijzerwaren, hout, verlichting, badkamers, etc. De artikelen die verkocht worden zijn niet geschikt voor reguliere centra vanwege de volumineuze aard. Ze worden vaak ook doelgericht bezocht met de auto, bestelbusjes en auto's met aanhangers. Dit soort artikelen sluiten niet goed aan bij de functie van reguliere centra. Het feit dat een winkel dan kleiner is dan bijvoorbeeld 1.500 m² is niet relevant voor dit type winkels. De complementariteit met de reguliere centra zit in de aard van het assortiment.

Ook bouwmarkten, meubelwinkels en tuincentra zijn vanwege de aard van het assortiment niet geschikt en inpasbaar in reguliere centra. Het bezoekmotief en de aard van mobiliteit sluit niet goed aan. Om die reden is beleidsmatig ruimte voor vestiging buiten de reguliere voorzieningenstructuur, zoals op een woonboulevard. Ook voor deze typen winkels geldt dat een minimale maat van bijvoorbeeld 1.500 m² geen impact heeft op de complementariteit met de reguliere centra. Een woonwinkel van bijvoorbeeld 700 of 800 m² is gebruikelijk op een woonboulevard. In een binnenstad of buurt- en wijkcentra worden nauwelijks meubels, doe-het-zelfartikelen en tuinartikelen verkocht. Als dat wel zo is, is het meer kleinschalig en ligt het bezoekmotief vaak in het verlengde van de dagelijkse boodschappen of recreatief winkelen. Denk aan meer decoratieve woonwinkels of de bloemist bij de supermarkt. Dit is van een hele andere orde.

Tabel 1: PDV branches toegestaan op de Woonboulevard in Arnhem-Zuid

Hoofdbranche	**Branche**
Tuincentra	Tuincentrum
Doe-het-zelf	Bouwmarkt Bouwmaterialen Sauna / zwembad Deur / kozijn Breedpakket Hout IJzerwaren en gereedschap Sanitairmaterialen Verf / behang
Wonen	Babywoonwinkel Slaapkamers / bedden Keukens Meubelen Woonwarenhuis Oosterse tapijten Keukens / badkamers Verlichting Parket / Laminaat Tegels Woninginrichting Woningtextiel Woondecoratie Zonwering

Minimale maatvoering voor PDV gaat verder dan nodig

Mede in het licht van de Dienstenrichtlijn is er geen nut en noodzaak om voor perifere detailhandel een maatvoeringsbeperking te hanteren. Als de achtergrond hiervan is het behouden van de complementariteit met de reguliere winkelgebieden, zou deze extra beperking verder gaan dan nodig om dit doel te bereiken. De brancheringsbeperking binnen perifere detailhandel is immers de primaire borging van complementariteit.

Toepassen van een maatvoeringsbeperking voor perifere detailhandel leidt bovendien tot een (onnodige) lagere verhuurbaarheid op perifere locaties zoals de Woonboulevard. Dit vergroot de kans op leegstand (op dit moment is sprake van een leegstand van circa 3.300 m² bvo). Een maatvoeringsbeperking voor PDV (bijv. 750 m² bvo) levert een verslechtering op ten opzichte van de huidige planologische situatie (voor winkels die dan niet meer voldoen aan de minimale oppervlaktemaat). Dat kan aanleiding zijn voor eigenaren om planschade te gaan claimen. Ook

frustreert het ondernemerschap en vernieuwing in de sector perifere detailhandel, die nodig is om trends aan te kunnen en toekomstbestendig te blijven. Beleidsmatig zijn bovendien ook goed functionerende perifere locaties, zoals de Woonboulevard in Arnhem-Zuid, van belang. Ook dat weegt mee.

Grootschalige detailhandel (GDV) is een ander verhaal

Zoals eerder aangegeven bestaat er een wezenlijk onderscheid tussen PDV en GDV. Grootschalige detailhandel (GDV) is uitsluitend complementair aan reguliere centra vanwege de omvang van de winkelruimte. De (minimale) maatvoering van de winkel is in deze categorie leidend. Puur gelet op de branchering en het assortiment is sprake van overlap met branches die en assortiment dat ook in reguliere winkelgebieden gevestigd zijn. Dit betekent dat voor vestiging op perifere locaties een maatvoeringsbeperking noodzakelijk is om de complementariteit met reguliere winkelgebieden te borgen. Volledig loslaten van een minimale maatvoering zou betekenen dat winkels in reguliere centra zich ook op een perifere locaties kunnen vestigen. De complementariteit tussen perifere winkelgebieden en reguliere winkelgebieden is dan verdwenen. De kans op leegstand in reguliere winkelgebieden neemt daarmee toe. Dit is niet wenselijk en getuigd niet van een goede ruimtelijke ordening.

Complementariteit met reguliere winkelgebieden staat voorop

Vooropgesteld is dat de complementariteit met reguliere winkelgebieden geborgd moet zijn. Gelet op bovenstaande is er hiervoor een noodzaak om voor grootschalige detailhandel op perifere locaties een minimale maatvoering aan te houden. Beleidsmatig wordt een minimale maatvoering gehanteerd van 1.500 m² bvo.

- De vraag is of een minimale maatvoering van 1.500 m² bvo nog van deze tijd is gelet op trends en ontwikkelingen binnen de grootschalige detailhandel.
- Belangrijker nog is de vraag is of een minimale maatvoering van 1.500 m² bvo niet verder gaat dan nodig is om de complementariteit met reguliere winkelgebieden te borgen.
- Gelet op het huidige aanbod op de PDV/GDV-locatie in Arnhem-Zuid zijn er bovendien diverse GDV-winkels die niet voldoende aan de minimale maatvoering van 1.500 m² wvo (onderstaande tabel). Juridisch gezien voldoen deze winkels niet aan de minimale maatvoering en zijn daarmee strijdig.

Tabel 2: GDV perifeer cluster Arnhem-Zuid <1.500 m² bvo

Winkel	Omvang in m² BVO
Fietsvoordeelshop	986
Huisdiervoordeelshop	613
Jumbo Golf & Hockey	1.075
Action	1.200

Trends en ontwikkelingen

Trends wijzen er op dat de laatste jaren sprake is van schaalverkleining (zie ook bijlage 1). Dit geldt voor zowel PDV als GDV. Door de opkomst van online neemt de behoefte aan grotere winkelpanden af. Enerzijds is de showroomfunctie deels overgenomen door het internet. Hierdoor is zijn minder winkel/-showroommeters nodig. Anderzijds vindt ook steeds meer verkoop plaats via het internet en worden producten thuis bezorgd. Hierdoor is behoefte aan minder magazijnmeters.

Veel branchegroepen, hoofdbranches en branches die als GDV op perifere locaties gevestigd zijn halen 1.500 m² bvo niet meer, uitgaande van wvo/bvo-verhouding van 0,8. Enkele specifieke formules (zoals Vrijbuiter, Decathlon en Daka Sports) vormen de uitzondering op de regel.

Is een minimale maatvoering van 1.500 m² bvo nodig?

Een minimale maatvoering voor grootschalige detailhandel op perifere locaties is nodig om de complementariteit met reguliere winkelgebieden te borgen. Of is deze complementariteit ook geborgd bij een minimale maatvoering van bijvoorbeeld 1.000 m² bvo, of zelfs 750 m² bvo?

- Een minimale maat van 1.000 m² bvo is, in relatie tot de gemiddelde schaalgrootte van winkels in de binnenstad van Arnhem (ca. 234 m² wvo), overduidelijk grootschalig en dus complementair. Een minimaal metrage van 1.000 m² bvo voor PDV/GDV in Arnhem-Zuid biedt ruimte voor winkels van minimaal circa 800 m² wvo (rekening houdend met een wvo/bvo verhouding van 0,8). Een analyse van het winkelaanbod in de binnenstad van Arnhem toont dat ruim 94% van de winkels in het centrum kleiner is dan 800 m² wvo. Van de leegstand in het centrum heeft ruim 97% van de panden een omvang die kleiner is dan 800 m² wvo (slechts drie panden zijn groter).
- Bovenstaande geldt ook bij een minimale maat van 750 m² bvo. Een minimaal metrage van 750 m² bvo voor PDV/GDV in Arnhem-Zuid biedt ruimte voor winkels van minimaal circa 600 m² wvo (rekening houdend meteen wvo/bvo verhouding van 0,8). Een analyse van het winkelaanbod in de binnenstad van Arnhem toont dat ruim 92% van de winkels in het centrum kleiner is dan 600 m² wvo. Slechts vier leegstaande panden in het centrum zijn groter dan 600 m² wvo.
- Het aantal units op de perifere locatie is, bij een minimale maatvoering van 750 m² bvo, is beperkt. Ook bij eventuele herontwikkeling en verschuiving van meters. Dit geldt nog meer bij een minimale maatvoering van 1.000 m² bvo. Het aanbod komt in dat geval nooit in de buurt van het aanbod in de binnenstad van Arnhem. Niet qua omvang en niet in variëteit.
- De complementariteit met de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra in Arnhem blijft eveneens geborgd. De meeste grootschalige winkels in deze centra zijn supermarkten. De vestiging van supermarkten op de perifere locatie in Arnhem-Zuid is uitgesloten. Van de overige reguliere detailhandel is ruim 96% kleiner dan 600 m² wvo.
- In totaal zijn acht reguliere winkels in de stadsdeel-, wijk- of buurtcentra groter dan 600 m² wvo: H&M, ToyChamp, C&A (2x), HEMA, JYSK, Scapino en Action. JYSK en Action zijn beide al gevestigd op de perifere locatie in Arnhem-Zuid. De andere zes winkels zouden bij een minimale maatvoering van 750 m² bvo of 1.000 m² bvo voor GDV kunnen verplaatsen naar de perifere locatie in Arnhem-Zuid.

Dit betekent echter niet geen sprake is van complementariteit. Bovendien blijven de belangrijke publiekstrekkers, namelijk de supermarkten, voor de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra behouden.

Geconcludeerd wordt dat de complementariteit met de binnenstad van Arnhem en de stadsdeel-, wijk- en buurtcentra bij een minimale maatvoering van zowel 1.000 m² bvo als 750 m² bvo overeind blijft. Belangrijke bijkomstigheid van een minimale maatvoering van 750 m² bvo is bovendien dat alle bestaande GDV-invullingen, die juridisch gezien momenteel niet voldoen aan de minimale maatvoering, rechtszekerheid wordt geboden.

Conclusie en advies

In deze notitie is nader ingegaan om de minimale maatvoering voor PDV en GDV. Voor PDV en GDV gelden doorgaans beperkingen om de complementariteit met reguliere winkelgebieden te borgen. Voor de woonboulevard in Arnhem-Zuid is voor PDV géén maatvoeringsbeperking opgenomen. Niet in het omgevingsplan en ook niet in het relevante beleid. Gelet op voorgaande onderbouwing en de analyses in de bijlage is dit ook niet noodzakelijk. De brancheringsbeperking is voor PDV de primaire borging van complementariteit met de regulier winkelgebieden.

Voor GDV is een minimale maatvoering wel van belang. Zonder een maatvoeringsbeperking is de complementariteit met reguliere winkelgebieden verdwenen. Momenteel geldt voor woonboulevard in Arnhem-Zuid vanuit het beleid een minimale maatvoering van 1.500 m² bvo voor GDV. Door toenemende schaalverkleining neemt de behoefte aan zeer grootschalige panden af. Deze ontwikkeling is ook zichtbaar voor GDV. Bij een kleinere maatvoering van 1.000 m² bvo of zelfs 750 m² bvo is de complementariteit met de reguliere winkelgebieden in Arnhem nog altijd geborgd. Bij een minimale maatvoering van 750 m² bvo hebben ook bestaande GDV-invullingen op de Woonboulevard in Arnhem-Zuid juridische rechtszekerheid. Bij een minimale maatvoering van 1.000 m² bvo is niet voor alle winkels het geval. In dat geval is het ook een mogelijkheid dat een maximaal aantal panden mag afwijken van de minimale maatvoering. Dit wordt ook in andere gemeenten toegepast.

Bijlage 1: Trends en ontwikkelingen

Schaalverkleining PDV/GDV: minder behoefte aan grotere panden
Binnen de retail was lange tijd sprake van schaalvergroting. Niet alleen bij supermarkten, maar ook binnen perifere detailhandelsbranches en grootschalige detailhandelsvestigingen. Perifere detailhandel en grootschalige detailhandel op perifere locaties hadden lange tijd behoefte aan meer oppervlakte om een uitgebreide showroom / winkel in te richten en tegelijkertijd zo veel mogelijk artikelen op voorraad te hebben.

Met name in de niet-dagelijkse sector, waartoe ook veel PDV en GDV op perifere locaties behoort, is de laatste jaren juist weer sprake van schaalverkleining. Zowel voor PDV als GDV geldt dat steeds meer verkoop plaatsvindt via het internet en wordt steeds meer thuisbezorgd. Ook de winkel-/showroomfunctie is deels overgenomen door het internet. Hierdoor wordt de behoefte aan zeer grootschalige winkels minder en neemt de vraag naar kleinere winkels weer toe. Immers, zowel voor de winkel / showroom is minder ruimte nodig. Maar ook voor de opslag van voorraad.

In tabel 3 is op basis van Locatus een analyse gemaakt van de schaalgrootte van winkelpanden in de belangrijkste branchegroepen, hoofdbranches en branches die veel voorkomen op grootschalige perifere concentraties, maar die niet behoren tot de klassieke PDV. Met andere woorden, dit zijn grootschalige detailhandelsvestigingen (GDV). Hieruit blijkt het volgende:

- Lange tijd was sprake van schaalvergroting. De piek ligt veelal tussen 2018 en 2022. Daarna is sprake van een afvlakking van de gemiddelde maatvoering en de laatste jaren is veelal sprake van een afname van de gemiddelde maatvoering.
- Dit beeld geldt nadrukkelijk voor de branchegroepen en hoofdbranches. Op brancheniveau is dit beeld iets anders, maar dit vraagt om nuance.

Tabel 3: Analyse gemiddelde schaalgrootte (wvo) GDV naar branchegroep, hoofdbranche en branche (Locatus)

	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Branchegroep (wvo)								
Mode & Luxe	627	481	503	521	557	550	624	589
Vrije Tijd	1.564	1.308	1.556	1.616	1.616	1.567	1.571	1.403
Hoofdranches (wvo)								
Sport & Spel	1.774	1.616	1.855	1.911	1.887	1.814	1.797	1.548
Bruin- en witgoed	1.225	1.242	1.234	1.315	1.344	1.377	1.426	1.201
Branches (wvo)								
Rijwielen	560	562	537	497	522	698	976	992
Divebo	748	901	770	793	966	971	1.019	975
Buitensport	2.568	2.929	2.879	3.083	3.203	2.835	2.728	1.756
Sportzaak	2.171	1.869	2.079	2.231	2.263	2.234	2.312	2.252
Sportspeciaalzaak	374	346	538	485	581	547	517	725

- De gemiddelde omvang van rijwielzaken op perifere locaties is toegenomen. Dit is bij uitstek een branche waar een grote showroom wel nog belangrijk is. Veel consumenten hebben behoefte om een nieuwe fiets uit te proberen. De stalling van fietsen in de showroom vraagt om veel ruimte. Doorgaans is bovendien sprake van een relatief grote bvo, doordat er naast een magazijn ook een werkplaats aanwezig is.
- De gemiddelde omvang van buitensportzaken was lange erg groot. De laatste jaren is dit stevig afgenomen. Dit komt door het wegvallen van een zeer grote vestiging van Vrijbuiter. Met circa 18.000 m² wvo trok de winkel het gemiddelde enorm omhoog. Overigens wordt ook de huidige gemiddelde maatvoering stevig omhoog getrokken door twee grote vestigingen van De Vrijbuiter. Ter indicatie, zonder beide vestigingen bedraagt de gemiddelde omvang van de buitensportbranche op perifere locaties slechts 1.150 m² wvo.
- De gemiddelde omvang van reguliere sportzaken op perifere locaties is de afgelopen jaren iets afgenomen. Tegelijkertijd is de gemiddelde omvang nog altijd relatief hoog. Sterk bepalend hier zijn twee formules: Decathlon en DAKA Sport. Zonder deze formules is de gemiddelde omvang aanzienlijk lager
- De omvang van sportspeciaalzaken op perifere locaties is juist toegenomen. Die heeft te maken met de komst van de formule Jumbo Golf (& Hockey). Tegelijkertijd is de gemiddelde omvang nog altijd kleiner dan 1.000 m² wvo.

Bijlage 2: Voorbeelden andere gemeenten

Minimale maat voor PDV komt niet vaak voor

Er zijn veel gemeenten die met betrekking tot perifere c.q. volumineuze detailhandel kiezen voor het uitsluitend opnemen van een brancheringsbeperking. Dit komt ook voort uit het voormalige Rijksbeleid, waarin PDV en GDV strikt gescheiden werden. Op de meeste locaties in Nederland waar perifere detailhandel is toegestaan geldt geen maatvoeringsbeperking. Dit heeft ook te maken met het feit dat winkels in volumineuze artikelen in een specifieke niches nooit een groot vloeroppervlak kunnen halen. Denk aan winkels op het gebied van vloeren, haarden/kachels, ijzerwaren, hout, verlichting, badkamers, etc. Deze kunnen vanwege de lage omzet per m², omvang van de goederen en het bezoekmotief vaak niet functioneren in een binnenstad. Dit soort winkels vallen dan tussen wal en schip, omdat ze dan eigenlijk nergens kunnen vestigen. Ze zijn net te klein voor een perifere concentratie met een minimale maat en net te groot voor een binnenstad.

Diverse gemeenten hanteren lagere maatvoering voor GDV

Verschillende gemeente hanteren voor grootschalige detailhandel een kleinere minimale maatvoering aan te houden dan 1.500 m² bvo. Voorbeelden zijn:

- **Gemeente Weert:** de gemeente Weert hanteert voor perifere detailhandel een minimale maatvoering van 1.000 m² bvo per vestiging. Dit heeft betrekking op klassieke PDV-branches. In de branchering voor perifere detailhandel zijn ook branches als 'Fietsen', 'Sport' en 'Kampeerartikelen' toegestaan. Daarbij is beleidsmatig ook rekening gehouden met de trend van schaalverkleining.
- **Gemeente Roermond:** voor de Oostelijke stadsrand, waar Retailpark Roermond is gevestigd, zijn mogelijkheden voor reguliere detailhandel. De minimale maatvoering bedraagt hier 1.000 m² wvo. Aanvullende beperking is dat er voor diverse branchegroepen een maximaal metrage is opgenomen. Ook dit is een manier om complementariteit met andere winkelgebieden aanvullend te borgen.
- **Gemeente Deventer:** de gemeente Deventer hanteert voor grootschalige detailhandel een minimale maatvoering van 1.000 m² bvo. Daarbij geldt aanvullend dat maximaal drie grootschalige detailhandelsvestigingen zijn toegestaan met een oppervlak van minimaal 700 m² bvo. Voor perifere detailhandel geldt een minimaal metrage van 750 m² bvo. Hieronder vallen echter ook branches die niet tot de klassieke PDV behoren, zoals dierenwinkels, outdoor sport, fietsen, en bruin- en witgoed.

Aan: de gemeenteraad van Arnhem
Betreft: schriftelijke inspraakreactie Detailhandelsbeleid 2025

Geachte raadsleden,

Namens Platform Binnenstad Arnhem spreken wij onze waardering uit voor het Detailhandelsbeleid 2025. Wij zien dit beleidskader als een belangrijke stap om de positie van de Arnhemse binnenstad verder te versterken en ondersteunen de hoofdlijnen van het beleid van harte. Wij delen de ambitie om winkelgebieden in Arnhem aantrekkelijk en voor iedereen goed bereikbaar te laten blijven, maar ook groen, gezellig en uitnodigend. Vooral het toevoegen van andere functies is van belang, omdat dit bijdraagt aan de transitie die in de binnenstad gaande is; steeds meer van een 'place to buy' naar een 'place to be'; een fijne plek om te zijn en te ontmoeten. Door het steeds compacter wordend kernwinkelgebied, ontstaat er ruimte voor vernieuwing, creativiteit en ondernemerschap.

Wij begrijpen dat er in de regio meerdere winkelgebieden zijn die elk een eigen functie vervullen. Tegelijkertijd is het cruciaal dat de Arnhemse binnenstad als grootste en meest complete winkel- en verblijfsgebied niet aan aantrekkingskracht verliest. Dit vraagt om een krachtige inzet om Arnhem als dé centrale en onderscheidende binnenstad van de regio te positioneren.

Wij vragen de raad daarom scherp te waken dat de aandacht voor andere winkelcentra niet ten koste gaat van de vitaliteit en concurrentiekracht van de Arnhemse binnenstad.

Recente data uit ons meetsysteem Digitwin lieten zien dat bezoekersaantallen aan de Arnhemse binnenstad onder druk staan. Dit geeft ons de noodzaak middels deze schriftelijke reactie uw specifieke aandacht op de volgende punten uit het Detailshandelsbeleid 2025 en het bijbehorende Actieplan te vragen, waarvoor we het belang van de stimuleringsregeling onderschrijven. Voor deze regeling pleiten we vooral voor een soepele, transparante en makkelijke uitvoering.

Versterken: We zijn blij met de voorgestelde stimuleringsregeling, die initiatieven ondersteunen die niet tot de primaire taken van de gemeente horen. Toch willen we het belang van de volgende punten onderstrepen.

Bereikbaarheid: om bezoekers ook per fiets of OV naar de binnenstad te laten komen, is het van belang faciliteiten op orde te hebben. Wij benadrukken hierbij nogmaals de noodzaak de P+R voorziening GelreDome met meermans buskaartje uiterlijk in november georganiseerd te hebben. Het parkeren van fietsen moet op meerdere plekken mogelijk worden gemaakt.

Toegankelijk: een toegankelijke binnenstad voor iedereen. Dit betekent specifiek een veilige bestrating in de winkelstraten, vrij van oneffenheden.

Schoon, heel, veilig: ook al weten we dat er alles aan gedaan wordt om de binnenstad op het hoogste niveau schoon te houden, vinden we dat hier nog steeds meer aan gedaan kan worden. We zien dan ook op dit punt mogelijkheden om initiatieven op te pakken d.m.v. de stimuleringsregeling.

Steeds meer bedrijven én bezoekers ervaren overlast van personen met onbegrepen gedrag, zowel tijdens winkeluren als bij het naar huis gaan, in parkeergarages en op straat. Over deze zorgelijke ontwikkeling is al herhaaldelijk gerapporteerd aan burgemeester Marcouch door partijen als PBA en brancheverenigingen CCA en KHN Arnhem. Wij roepen u hierbij dringend op extra middelen beschikbaar te stellen om dit probleem effectief aan te pakken.

Verbreden: Wij onderschrijven de ambitie om leegstand tegen te gaan, beleving te versterken en ondernemers en vastgoedeigenaren actief te betrekken. Om de binnenstad toekomstbestendig te maken, is transformatie van panden noodzakelijk. Aan de randen kunnen op de plint andere voorzieningen een plek krijgen, in het winkelgebied kunnen boven winkels woningen of kantoren komen. Daarom aandacht voor de volgende punten.

Het transformeren van panden draagt sterk bij aan de ‘place to be’. Wij vragen om de rol van transformatiemanager dan ook te blijven beleggen, binnen de gemeente of elders.

Leegstand blijven terugdringen door het behouden van ondersteunen van de rol van Matchmaker.

Voor beiden is samenwerking met provincie Gelderland (Steengoed benutten) in financiële zin een pré

Vernieuwen: De Arnhemse binnenstad kan aantrekkelijker gemaakt worden door nog meer van grijs naar groen te gaan. Dit wordt door ondernemers omarmd.

Wij zien daarom veel kansen om met ondernemersinitiatieven te ontwikkelen die vergroening en het klimaatadaptatief maken stimuleren.

Wij verzoeken u daarom specifieke aandacht voor de binnenstad te verankeren in de verdere uitwerking van het Detailhandelsbeleid 2025 en diens Actieplan, om een goed functionerend en aantrekkelijk winkelgebied in de binnenstad te blijven die aansluit bij de winkelbehoeftes van ondernemers, inwoners en bezoekers, nu èn in de toekomst.

Met vriendelijke groet,

Platform Binnenstad Arnhem

Dank u wel, voorzitter.

Mijn naam is **Marloes van der Togt**.

Ik ben eigenaresse van kookwinkel *Het Kookeiland* in de **7 Straatjes**.

Vanavond spreek ik hier als **voorzitter van City Centrum Arnhem**, de belangenclub van de ondernemers in de binnenstad.

Ook spreek ik mede namens het **Platform Binnenstad Arnhem**.

Eerst een compliment.

Wij zijn blij met dit nieuwe **detailhandelsbeleid**.

Ondernemers voelen soms dat **economie en ondernemerschap** niet hoog genoeg op de agenda staan.

Met dit plan voelt dat anders: **de binnenstad telt weer mee**.

Ook wil ik **bureau STEC** bedanken voor hun duidelijke presentatie in juni.

Ik wil graag **zeven punten** met u delen.

Het eerste punt gaat over de naam van het plan.

Nu heet het *Detailhandelsbeleid Arnhem 2025*.

Maar we zijn bijna in 2026.

Misschien beter om het gewoon *Detailhandelsbeleid 2026* te noemen.

Dan voelt het meteen actueler.

Het tweede punt gaat over meten.

De gemeente gebruikt de **Vitaliteitsscan**.

Het Platform Binnenstad Arnhem gebruikt ook een programma: **Digitwin**.

Daarmee meten we bezoekersstromen.

Wij zouden graag met de gemeente en STEC kijken of we die gegevens kunnen **koppelen**.

Want meten is weten – en samen krijgen we zo een veel beter beeld.

Het derde punt gaat over organisatie en samenwerking.

We zijn in gesprek met de **Steenstraat** om nauwer samen te werken.

Het zou mooi zijn als die straat alvast in de **hoofdstructuur van de binnenstad** kan komen.

Daarnaast werken wij aan een **BIZ**, een Bedrijven InvesteringsZone, voor een deel van de binnenstad.

Dat doen we **stap voor stap**.

En tot slot: er zijn nu veel verschillende **organisaties** actief in de binnenstad.

Dat geeft **verwarring** bij ondernemers.

Wij zouden graag met u en andere partijen kijken hoe we dit **overzichtelijker** kunnen maken.

Het vierde punt gaat over sturing.

Wij vinden het positief dat de gemeente meer **richting** wil geven.

Ondernemers kunnen veel zelf, maar **overzicht en kaders** zijn belangrijk.

Een goed voorbeeld hiervan is de inzet van de **match maker, Chris Lanting.** Dat soort sturing helpt ons echt vooruit.

Het vijfde punt gaat over geld.

We begrijpen dat er niet overal geld voor is.

Maar geld uitgeven is uiteindelijk een **politieke keuze**.

Met de verkiezingen van maart 2026 in zicht, hopen wij dat partijen meer **ruimte maken voor economie en detailhandel**.

Het zesde punt gaat over bereikbaarheid.

Eind 2024 hebben we samen gesproken over het **Transferium bij Gelredome**.

De eerste resultaten waren goed, maar daarna bleef het stil.

We wachten nog steeds op een definitieve invulling.

Wij hopen dat dit snel wordt uitgevoerd – zeker nu de **feestdagen** voor de deur staan.

Het zevende en laatste punt gaat over schoon en veilig.

De binnenstad is nog vaak **rommelig**.

Wij maken zelf plannen om vuil en ongedierte aan te pakken.

Maar we hopen dat de gemeente dit ook steviger gaat **oppakken**.

Daarnaast groeit het gevoel van **onveiligheid**.

Winkeldiefstal was er altijd al, maar we zien nu steeds meer overlast door **jeugdgroepen, daklozen en verwarde personen**.

Dat maakt de sfeer in de binnenstad onaangenamer.

Wij vragen u om dit **serieus mee te nemen in het beleid**.

Tot slot.

Wij zijn blij met de plannen die er nu liggen.

Het is een belangrijke stap vooruit.

Wij willen samen werken aan een binnenstad die **schoon is, veilig, aantrekkelijk en toekomstbestendig**.

Dank u wel voor uw aandacht.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel 'Vaststellen Detailhandelsbeleid Arnhem 2025’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

1 oktober 2025: start en afronding informatieve bespreking & start meningsvormende bespreking

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Feitsma (VVD), Luijendijk (Volt), Brandts (D66), Hogenhout (PvdD), Beekman (GroenLinks), Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Van der Ree (ChristenUnie), Lukkassen (FvD), Groot (CDA) en Ait Chrif (PvdA).

De fracties van de SP, DENK, BBA, Groep van den Broek en PVV waren niet aanwezig

Verder aanwezig: Kundic (wethouder)

Bespreking

De voorzitter opent de vergadering en start met de eerste termijn aan de zijde van het college. Vervolgens is in een tweede termijn van de raadskamer opnieuw politieke vragen gesteld die de wethouder in haar tweede termijn heeft beantwoord. En daarmee is de meningsvormende bespreking afgerond.

Toezeggingen

Niet van toepassing

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de meningsvormende bespreking is afgerond, en dat het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende raadsvergadering. Mogelijk worden enkele moties ingediend die bij de besluitvorming besproken kunnen worden.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

N. Wiggers

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26 november 2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit het college B&W

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

De raad wordt voorgesteld om de uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 -2028 ‘Standplaats Arnhem’ en de referentienormen Culturele Voorzieningen gemeente Arnhem vast te stellen.
De referentienormen zijn opgenomen in de uitgangspuntennota op pagina 44.

Aandachtspunten

Deze uitgangspuntennota geeft actiepunten en een richting mee zodat later de cultuurvisie zelf opgesteld kan worden. Het proces hiernaartoe is geschetst in een raadsbrief:
Raadsbrief 'Proces vernieuwing cultuurbeleid', d.d. 27-02-2023

Eerdere bespreking
Op 1 oktober heeft de informatieve bespreking plaatsgevonden, waarbij insprekers hun visie op het voorstel gaven. De meningsvormende bespreking is gestart maar niet afgerond.
Op 8 oktober is de meningsvormende bespreking afgerond.

Contactgegevens

Portefeuillehouder:
Cathelijne Bouwkamp

Ambtenaar
Stef Katwijk & Esther Ruiten
stef.katwijk@arnhem.nl
esther.ruiten@arnhem.nl
06-15132024
06-52375180

Raadsadviseur
Steffan Vos
steffan.vos@arnhem.nl
06-31114958

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M249**
Zaaknummer:	4541961
Status	
Onderwerp:	Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Titel:

Toekomstperspectief Theater aan de Rijn

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

Omdat we weten dat:

- Theater aan de Rijn, onderdeel van De Nieuwe Oost, dé voorziening voor professionele talentontwikkeling in theater en dans in Oost-Nederland is, grotendeels gefinancierd vanuit de landelijke culturele Basis Infrastructuur (BIS);
- De positie in de BIS heeft geleid tot een toename van activiteiten van Theater aan de Rijn in Arnhem, die ook van grote waarde zijn voor de ontwikkeling van cultureel talent in Arnhem;
- Nieuwe disciplines en crossovers, nieuwe makers en nieuw publiek elkaar bij Theater aan de Rijn steeds meer weten te vinden;
- Deze ontwikkeling maakt dat de huisvesting van Theater aan de Rijn niet passend meer is voor de activiteiten;
- Naast de landelijke ondersteuning, Europese fondsen en gemeentelijke subsidie ook de provincie Gelderland altijd een grote bijdrage heeft geleverd aan met name de huisvesting van Theater aan de Rijn.

Omdat we vinden dat:

- Theater aan de Rijn passende huisvesting moet hebben in Arnhem, op de huidige locatie of op een nieuwe plek;

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om:

- Samen met Theater aan de Rijn, en in afstemming met de provincie Gelderland en relevante partijen in de cultuursector, te komen tot een haalbare en toekomstbestendige visie voor de huisvesting van Theater aan de Rijn, die ten minste ruimte biedt aan de huidige en nu voorziene activiteiten;
- De raad uiterlijk in september 2026 te informeren over de voortgang van de ontwikkeling van deze visie.

Indieners:

Mattijs Loor - D66
Leo de Groot - Partij voor de Dieren

GEMEENTE Arnhem

Alwin van Engelenburg – VVD

GEMEENTE Arnhem

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4541961

Onderwerp: Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Kernboodschap

We willen dat alle Arnhemmers in aanraking komen met kunst en cultuur en dat de kracht van kunst en cultuur ten volste tot zijn recht komt in de stad en de wijken. Dat betekent dat ons cultuurbeleid uit 2012 moet meebewegen met trends en ontwikkelingen in de sector en in de veranderende stad en samenleving. We presenteren nog geen nieuwe cultuurvisie, maar stellen eerst uitgangspunten met actiepunten voor de periode 2025 – 2028 vast. Er speelt veel in de sector en zowel gemeente als culturele sector staan voor stevige financiële uitdagingen. Met deze Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’ laten we zien hoe we op weg naar een nieuwe cultuurvisie eerst werken aan een solide basis. Dat betekent aandacht voor makers in de hele keten, voor het aanbod en het publiek en voor culturele huisvesting en vastgoed. Voor de groeiende stad die Arnhem is en die ook leefbaar moet blijven, is het van belang dat ook het culturele voorzieningenniveau meegroeit. We hebben hier normeringen aan gehangen.

Voorstel

1. De Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 -2028 ‘Standplaats Arnhem’ vast te stellen.
2. De Referentienormen Culturele Voorzieningen gemeente Arnhem vast te stellen.

Inleiding

Hoe kunnen we met ons cultuurbeleid makers beter faciliteren? Hoe bereiken we meer inwoners en bezoekers met een breed, divers en toegankelijk kwalitatief aanbod? Hoe kan kunst en cultuur meer bijdragen aan de opgaven van de stad? Hoe maken we meer ruimte voor kunst en cultuur? De rode draad van de Uitgangspuntennota richt zich op de versterking van het maakklimaat in de stad. Een cultuurbeleid bezien vanuit het standpunt en belang van culturele en creatieve makers. Een belang als individu, als collectief en werkend in een keten. Als student, jong talent en gevestigd maker. Een beleid dat oog heeft voor wat een maker nodig heeft, zoals waar mogelijk toegang tot en verbinding met de topinstellingen en tegelijk mogelijkheden om een eigen publiek te bereiken. Een beleid dat inzet op ontwikkelruimte, zowel in financiële zin als in ruimtelijke zin, als in coachende en begeleidende zin. Zoals de verdere professionalisering van hun beroepspraktijk. Een beleid dat ook smoel, karakter, identiteit en profiel geeft aan Arnhem als culturele stad. Namelijk een stad waar in relatieve rust en luwte ruimte wordt geboden aan experiment en ontwikkeling, maar waar tegelijk

vernieuwing centraal staat en spannende en nog onbekende kunst en cultuur getoond en gepresenteerd wordt. Een stad ook waar de bijkomende grootstedelijke dynamiek en problematiek kunst maatschappelijke betekenis geeft. En waar de verbeeldings- en ontwerpkracht van makers bijdraagt aan opgaven van de stad.

Beoogd effect

Het beoogde effect is een kwalitatief, vernieuwend cultuuraanbod dat breed, divers en toegankelijk is voor alle Arnhemmers en bezoekers en in verbinding staat met de stad en de regio.

De doelen van de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid zijn:

1. Beter faciliteren van makers
We versterken de hele keten van het culturele makerschap: van jong tot oud, van amateur tot professional, van geschoold tot autodidact en van populair tot experimenteel.

2. Groter cultuurbereik door een diverser, breder en toegankelijker cultuuraanbod
We willen dat kunst en cultuur er voor álle Arnhemmers is. Dat betekent op sommige plekken meer aanbod (Arnhem-Zuid), maar vooral ook meer passend aanbod, dat ook vraaggestuurd tot stand zal (moeten) komen. En ook ruimte voor nieuwe genres, kunstvormen en -uitingen met andere manieren van kunstbeleving, waar meer jongeren zich tot aangetrokken voelen en mee bereikt worden.

3. Meer fysieke ruimte voor kunst en cultuur
We willen meer studio's, werkplaatsen, repetitieruimtes en broedplaatsen realiseren. Maar ook de gemeentelijke culturele voorzieningen op peil houden met de optie deze ook door kleinere partijen te laten benutten. En een cultureel voorzieningenniveau dat meegroeit met de groei van de stad. Via het nog te ontwikkelen Integraal Accommodatiebeleid worden ook de mogelijkheden op ruimtegebruik voor en door cultuur meegenomen binnen het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed.

4. Een sterke culturele sector
We werken aan een flexibel subsidiehuis waar alle culturele spelers toegang tot hebben. Waarbij het werken met de drie culturele codes (Code Fair Practice, Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie) is ingebed in het denken en handelen van culturele organisaties, instellingen en makers. En verdere professionalisering van instellingen en beroepspraktijk van makers, kennisdeling en ontmoeting bijdragen aan de ontwikkeling en vernieuwing van de sector.

Argumenten

1.1 Met deze uitgangspuntennota laten we zien welke weg we inslaan voor de komende jaren.

We presenteren nog geen nieuwe cultuurvisie, maar stellen eerst uitgangspunten met actiepunten voor de periode 2025 – 2028 vast (zie Proces vernieuwing cultuurbeleid Arnhem - iBabs Publieksportaal). Zo werken we eerst aan een solide basis voordat we een cultuurvisie opstellen. In 2024 publiceerde de Raad voor Cultuur haar stelseladvies 'Toegang tot cultuur'. We verwachten dat dit tot veranderingen leidt voor de wijze waarop het landelijke cultuurbestel vanaf 2029 wordt ingericht en dat dit ook gevolgen heeft voor Arnhem.

We draaien nu aan enkele knoppen om in de komende jaren het hoofd te kunnen bieden aan alle ontwikkelingen in de sector en daarbuiten en zo ook beter kunnen inspelen op genoemde landelijke ontwikkelingen. De Uitgangspuntennota zien we als het startpunt om het traject richting een nieuwe cultuurvisie verder in gezamenlijkheid en partnerschap met de sector en de stad op te stellen. Zodat iedereen eigenaarschap voelt over en draagvlak ontstaat voor een nieuwe cultuurvisie. De nota is dan ook een nadrukkelijke uitnodiging aan de sector om mee te denken en te doen. Dat gebeurt mede in de vorm van een gezamenlijke strategische gespreksagenda (zie paragraaf Uitvoering).

1.2. Het actualiseren van het Arnhems cultuurbeleid is noodzakelijk om te anticiperen op ontwikkelingen om ons heen.

De cultuurnota STROOM uit 2012 is tussentijds geëvalueerd (2016) en geactualiseerd (2020). Het is een stapeling van nota's geworden en er is behoefte aan een nieuw en helder verhaal waar het Arnhemse cultuurbeleid voor staat. De groei van de stad, een veranderende bevolkingssamenstelling, een toenemende tweedeling in de samenleving en de spanningen die dat met zich meebrengt: kunst en cultuur verhouden zich daartoe en zijn onderdeel van een brede maatschappelijke agenda. De sector zelf kent ook de nodige opgaven. Veranderende behoeften en gedrag van een nieuwe, divers samengestelde generatie publiek vragen de nodige innovatie en samenwerking. Meer diversiteit in de culturele organisaties en een eerlijke beloning van makers vragen om andere manieren van werken en keuzes in de bedrijfsvoering. Financieel is het met stijgende kosten en minder of niet meestijgende inkomsten onverminderd spannend. Zowel gemeenten als culturele sector staan voor stevige financiële uitdagingen. Het is kortom belangrijk te blijven werken aan een solide basis voor kunst en cultuur in onze stad.

1.3. Belangrijke bouwstenen zijn een drietal onderzoeken die wij in de aanloop naar de Uitgangspuntennota hebben laten doen.

Blueyard heeft een voornamelijk kwalitatieve analyse gemaakt van de staat van de culturele sector in Arnhem en de maatschappelijke en economische uitdagingen waar deze voor staat. Mede in het licht van landelijke trends en ontwikkelingen. Daarnaast is een Sectoranalyse Podiumkunsten in Arnhem opgesteld. Onderdeel hiervan is een analyse van de popcultuur in Arnhem. Via interviews en rondetafelgesprekken is de sector en de stad bij deze onderzoeken betrokken en is input opgehaald. Met het oog op de groeiende stad die Arnhem is heeft Sweco Nederland onderzoek gedaan naar Referentienormen Culturele Voorzieningen. De belangrijkste aanbevelingen en aandachtspunten van deze rapporten hebben waar nodig een plek gekregen in de Uitgangspuntennota.

De rapporten zijn bijlagen bij deze Uitgangspuntennota.

1.4. Met het vaststellen van de uitgangspuntennota zetten we in de komende periode een aantal nieuwe accenten.

We noemen hier de belangrijkste:

- Ontwikkeling van een breed gedeelde en gedragen visie op talentontwikkeling in de podiumkunsten samen met de sector.
- Het beschikbaar maken van meer ruimtes om te repeteren, te ontwikkelen, te produceren en te

presenteren (inclusief zogenaamde regelloze ruimtes).
- Het versterken van de relatie tussen makers en publiek, zoals inzet op stadsbrede programmering en een gezamenlijke aanpak van publieksonderzoek en –bereik (bv. via het Culturele Doelgroepenmodel).
- Meer aandacht voor kunst en cultuur in de wijk (w.o. Arnhem-Zuid) en de bijdrage aan maatschappelijke opgaven (Nationaal Programma Arnhem Oost).
- We gaan werken met een onafhankelijke en deskundige adviescommissie die de in te dienen meerjarenbeleidsplannen van de basis- en meerjarenvoorzieningen beoordeelt aan de hand van heldere beleidskaders en subsidiecriteria en waarvan de culturele codes (Code Fair Practice, Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie) onderdeel zijn. We introduceren ook een onafhankelijke en deskundige toets op professioneel kunstenaarschap bij de toewijzing van ateliers.
- In onze subsidieregelingen komt meer ruimte voor de nieuwe generaties makers, nieuwe disciplines en genres onderzoek en experiment en nacht- en popcultuur.

2.1. Met de groei van de stad neemt de behoefte aan culturele voorzieningen toe.

Arnhem groeit tot 2040 met ruim 23.000 inwoners. Voornamelijk door verschillende binnenstedelijke ontwikkelingen. Het toevoegen van woningen heeft een direct effect op de voorzieningenbehoefte, zowel commercieel als maatschappelijk. Voor de groeiende stad die ook leefbaar is en een zogenaamde ‘quality of life’ moet hebben, is het van belang dat ook het culturele voorzieningenniveau meegroeit. Daarnaast heeft Arnhem een belangrijke regionale en op sommige vlakken landelijke betekenis als het gaat om verschillende culturele functies en instellingen. Met de groei van de stad én het aantal inwoners in de regio en het land, neemt ook op deze manier de behoefte aan culturele voorzieningen toe.

Voor culturele voorzieningen heeft de gemeente geen directe wettelijke taak. Doordat cultuur echter dusdanig bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad, en deze voorzieningen niet altijd vanzelf een plek binnen gebiedsontwikkelingen krijgen, is het belangrijk hier wel normeringen aan te hangen.

Om die reden hebben we als onderdeel van deze uitgangspuntennota referentienormen voor culturele voorzieningen opgesteld, die met deze uitgangspuntennota ook worden vastgesteld. De referentienormen zijn een richtsnoer om in gebiedsontwikkelingen van nieuwe, maar ook in bestaande wijken voldoende onderbouwde ruimte voor culturele voorzieningen te claimen en bovendien het gesprek tussen het sociale en het fysieke domein te faciliteren. Ze helpen met het maken van bewust afgewogen integrale (bestuurlijke) keuzes. De referentienormen zijn geen wetmatigheid. Bij gebiedsontwikkelingen worden de ruimteclaims stap voor stap omgezet in concrete projecten. Ze bieden daarmee ook houvast in gesprekken met (ontwikkelende) partijen binnen een gebiedsontwikkeling. Zonder referentienormen bestaat het risico dat te laat duidelijk wordt hoeveel en waar voorzieningen nodig zijn. Uiteindelijk draagt het richtinggevende normenkader bij aan leefbare en toekomstbestendige en veerkrachtige wijken en stadsdelen, waar het prettig leven is voor inwoners en een aantrekkelijk komen voor bezoekers.

Net als voor onderwijshuisvesting stellen we ook voor cultuur een Integraal Huisvestingsplan (IHPC) op, inclusief een investeringsplanning. We leggen dat IHPC apart ter besluitvorming voor aan de raad.

Een IHPC is zowel een ambitiedocument als - mede aan de hand van de referentienormen - een planningsdocument waarmee inzichtelijk wordt welke middelen en investeringen nodig zijn om het gemeentelijk cultureel vastgoed aan de gestelde beleidsdoelstellingen te laten voldoen. Het IHPC gaat in op de bestaande onderhoudsopgave, de kwalitatieve en kwantitatieve vraagontwikkeling, en de duurzaamheidsopgave.

In de periode tot 2040 komt er druk te liggen op bijna alle soorten culturele voorzieningen. Voor de functies openbare bibliotheek, kunstpodium, broedplaatsen en repetitieruimte voor amateurkunst is die druk acuut. We hanteren de referentienormen voor cultuur in samenhang met de referentienormen voor andere maatschappelijke voorzieningen die zijn opgenomen in de Arnhemse ruimtebalans. En brengen die in bij de verschillende gebiedsontwikkelingen. Dan vindt een integrale afweging plaats om tot de juiste keuzes te komen in de schaarse ontwikkelruimte. Daarnaast worden via het nog te ontwikkelen Integraal Accommodatiebeleid de mogelijkheden op ruimtegebruik voor en door cultuur meegenomen binnen het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed.

2.2. We stellen de referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem vast.

De referentienormen culturele voorzieningen zijn opgenomen in bijlage 2 van de Uitgangspuntennota. In de uitgebreide rapportage van Sweco is aangegeven hoe de referentienormen per culturele voorziening op basis van kwantitatieve en kwalitatieve argumenten tot stand zijn gekomen. De rapportage geeft daarnaast inzicht in de ruimtebehoefte en biedt aanknopingspunten voor de ruimtelijke en financiële vertaling van de behoefte. En er worden handvaten gegeven voor de mogelijkheden van de gemeente in de realisatie van de culturele voorzieningen. De rol van een gemeente varieert per situatie, afhankelijk van onder meer het tijdsgewricht, ontwikkelingen in de markt en het type gebiedsontwikkeling en type culturele voorziening.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Met de uitvoering van de Uitgangspuntennota kan er spanning ontstaan op de beschikbare middelen en capaciteit

In de uitgangspuntennota zijn ook ambities opgenomen waarvoor aanvullende middelen noodzakelijk zijn die nu niet beschikbaar zijn. Het betreft onder andere knelpunten op het gebied van stijgende lasten en fair pay en aflopende incidentele budgetten. Dit heeft mogelijk gevolgen voor het cultuuraanbod in de stad. Uitvoering van deze ambities is afhankelijk van beschikbare middelen. Of er bij de begrotingsbehandeling extra middelen toegevoegd moeten worden is een integrale afweging die bij de begroting gemaakt moet worden.

2.1. Het hanteren van de referentienormen voor culturele voorzieningen is een leidraad, maar geen wetmatigheid.

Er zal per gebiedsontwikkeling en project integraal en op basis van de Arnhemse ruimtebalans afgewogen moeten worden of hoeveel en welke culturele voorzieningen worden opgenomen. Voor de realisatie zijn aparte uitvoeringsbesluiten nodig. Besluitvorming hierover zal via afzonderlijke voorstellen aan uw raad worden voorgelegd.

Participatie

Deze Uitgangspuntennota Cultuurbeleid is in samenspraak met de culturele sector en de stad tot stand gekomen. We zijn in het voorjaar van 2024 gestart met de adviesopdrachten die hebben gediend als bouwstenen voor deze nota. Bij de kwalitatieve analyse naar de staat van de sector en de sectoranalyse podiumkunsten zijn vertegenwoordigers uit de culturele sector, het (kunstvak)onderwijs en de stad door de onderzoekers actief betrokken. Dat gebeurde via interviews en rondetafelgesprekken over verschillende thema's: 'makers', 'ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing', 'educatie en participatie', 'de culturele codes', 'cultuur in Nationaal Programma Arnhem Oost' en 'Arnhem in 2035'. Daarbij is gesproken over de richting van het cultuurbeleid en kwam aan de orde wat ze belangrijk vinden en wat ze op dit moment missen of mogelijk veranderd willen zien.

Nog voor deze uitgangspuntennota werd opgesteld zijn de belangrijkste conclusies uit de onderzoeksrapporten gedeeld met de culturele sector in Arnhem. We hebben vervolgens in een stadsgesprek 'Kunst moet stromen' de belangrijkste aandachtspunten voor de stad opgehaald. Daarnaast hebben we een aantal spontane reacties uit het veld ontvangen: 'Handreiking nieuwe cultuurvisie' van Cultuur Netwerk Arnhem (CNA), een reactie van het Platform Amateurkunst Arnhem, 'Hiphop Manifest 026' van de HipHopHub en 'DURF. Manifest door en voor jonge en beginnende makers van Arnhem' van een collectief van jonge en beginnende makers. De gesprekken hierover met de initiatiefnemers waren zeer constructief. Dat geldt ook voor een bijeenkomst met een vertegenwoordiging van ArtEZ. Waar nodig en mogelijk hebben aandachtspunten een plek gekregen in deze uitgangspuntennota. Tot slot hebben we medio februari 2025 een presentatie gegeven aan en zijn we in gesprek gegaan met de sector en de stad over de hoofdlijnen van de Uitgangspuntennota. Daar voelden we draagvlak voor de uitgangspunten en richting in de komende jaren en het gezamenlijke traject naar een nieuwe cultuurvisie vanaf 2029.

Financiën

De actiepunten zoals opgenomen in de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 -2028 'Standplaats Arnhem' worden vanuit de reeds beschikbaar gestelde middelen bekostigd. Bij de begrotingsbehandeling in 2023 zijn extra programmamiddelen voor cultuur beschikbaar gesteld. Hiervan wordt voorgesteld € 200.000 in te zetten voor acties op het gebied van ontwikkeling en experiment. Daarnaast zijn er een aantal actiepunten die maatregelen betreffen die meer in randvoorwaardelijke zin nodig zijn, zoals het kunnen werken met een externe adviescommissie, het samen met de sector opstellen van een gezamenlijke visie op talentontwikkeling en het aanstellen van een nachtburgemeester om de nachtcultuur in Arnhem te ondersteunen. Deze maatregelen kunnen worden gedekt in de cultuurbegroting

In de uitgangspuntennota zijn ook ambities opgenomen waarvoor aanvullende middelen noodzakelijk zijn die nu niet beschikbaar zijn. Het betreft onder andere knelpunten op het gebied van stijgende lasten en fair pay en aflopende incidentele budgetten (zoals *streetart*, gratis cultuur voor jongeren, landelijke specifieke uitkering (SPUK) impuls jongerencultuur en gemeentelijke capaciteit (fte)). Uitvoering van deze ambities is afhankelijk van beschikbare middelen. Of er bij de begrotingsbehandeling extra middelen toegevoegd moeten worden is een integrale afweging die bij de begroting gemaakt moet worden.

Daarnaast worden middels dit raadsvoorstel de Referentienormen voor Culturele Voorzieningen in de gemeente Arnhem vastgesteld. Deze normen gelden als richtlijnen bij gebiedsontwikkelingen en stedelijke transformaties. Het vaststellen van deze referentienormen heeft dan ook geen directe financiële consequenties. Mede op basis van de referentienormen wordt een integraal huisvestingsplan voor culturele voorzieningen opgesteld. In dit plan zal inzichtelijk worden gemaakt welke middelen en investeringen nodig zijn om het gemeentelijk cultureel vastgoed aan de gestelde beleidsdoelstellingen te laten voldoen. Het op basis van het Integraal Huisvestingsplan Cultuur beschikbaar stellen van een oplopende reeks kapitaallasten vergt een apart besluit dat via een Perspectiefnota of Begroting aan de raad wordt voorgelegd. De afzonderlijke investeringsbeslissingen worden vervolgens per project aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

Uitvoering

In de Uitgangspuntennota zijn actiepunten voor de komende jaren opgenomen. Na vaststelling van de nota wordt gestart met de uitvoering hiervan. Waar nodig en relevant worden daarbij partijen uit de culturele sector en de stad betrokken.

Om de dialoog tussen gemeente, culturele sector en het (kunstvak)onderwijs te versterken en levendig en actueel te houden, stellen we tevens in een samenwerking een strategische gespreksagenda op. De gemeente voert de regie op deze agenda. Per onderwerp op de agenda kijken we samen hoe we ermee aan de slag gaan, waar we verantwoordelijkheden beleggen en welke overlegstructuren er dan nodig zijn. De eerste selectie van onderwerpen die aandacht verdienen zijn: talentontwikkeling; publieksbereik, zichtbaarheid en draagvlak; huisvesting en ruimtegebruik; stadsbrede programmering; cultureel ondernemerschap en bedrijfsvoering; duurzaamheid; toepassen van de culturele codes; verbinding met andere domeinen.

Communicatie

Veel partijen uit de culturele sector en de stad hebben bijgedragen aan de totstandkoming van de Uitgangspuntennota. Zij worden geïnformeerd als de nota is vastgesteld. We publiceren de nota op onze website en maken deze bekend via sociale media.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad:

- Bijlage 1 - Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’.
- Bijlage 2 - Adviesrapport ‘Arnhem, creatieve stad van verbinding’ van Blueyard (5 augustus 2024).
- Bijlage 3 - Adviesrapport Sectoranalyse Podiumkunsten Arnhem van Lighthart/Zoutman/Mamahit (1 september 2024).
- Bijlage 4 - Adviesrapport ‘referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem’ van Sweco Nederland (30 juli 2024).
- Bijlage 5 - ‘Handreiking nieuwe cultuurvisie’ van Cultuur Netwerk Arnhem (CNA)
- Bijlage 6 - ‘DURF. Manifest door en voor jonge en beginnende makers van Arnhem’ van een collectief van jonge en beginnende makers.
- Hiphopmanifest 026 van de HipHopHub (alleen online).

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4541961

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 15 april 2025;

gelet op artikel 147, lid 2 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 -2028 ‘Standplaats Arnhem’ vast te stellen.
2. De Referentienormen Culturele Voorzieningen gemeente Arnhem vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Standplaats Arnhem
Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025-2028

GEMEENTE Arnhem

Colofon

Uitgave van de gemeente Arnhem, april 2025.

De titel Standplaats Arnhem is ontleend aan de in 2023 uitgebrachte publicatie Standplaats Arnhem, geïnitieerd en samengesteld door Arno de Blank.

De illustraties zijn gemaakt door Jimmie Balster | Collectief Koppig, winnaar van de Cultuurprijs Arnhem 2025.

Fotoverantwoording: Jort Brummel, Maurice Gemmeke, Elske Nissen, Luc Vredegoor

Inhoud

Voorwoord wethouder 4

Inleiding: waarom een Uitgangspuntennota? 5

Leeswijzer 7

Arnhem maakt 8
Uitgangspunten Arnhem maakt 9
Makers 9
Werkplaatsen, broedplaatsen en regelloze ruimtes 12
Cultuureducatie (kennismaken) 15
Amateurkunst en cultuurparticipatie (cultuurmakers) 16

Arnhem maakt mee 17
Uitgangspunten Arnhem maakt mee 18
Aanbod 18
Kennis van het publiek 23
De maatschappelijke en economische betekenis van kunst en cultuur 25
Dichtbij en toegankelijk 27

Arnhem maakt ruimte 29
Uitgangspunten Arnhem maakt ruimte 30
Kunst en cultuur in een groeiende stad 30

Arnhem maakt mogelijk 34
Uitgangspunten Arnhem maakt mogelijk 35
Een toekomstgericht en dynamisch subsidiehuis 36
Samenwerken en afstemmen met andere overheden 38
Ander instrumentarium 39

Bijlage 1: Financieel kader 2025-2028 41
Bijlage 2: Referentienormen culturele voorzieningen 44
Bijlage 3: Subsidiehuis 45

Voorwoord wethouder

Waarom is kunst en cultuur belangrijk? Die vraag krijg ik vaak. En eerlijk gezegd stel ik hem mezelf ook geregeld. Niet om te twijfelen, maar juist om mezelf eraan te herinneren waarom het ertoe doet.

Kunst en cultuur geven ruimte. Aan verwondering, aan kritiek, aan woede en aan nieuwe perspectieven. Ze helpen ons om te begrijpen wat we voelen, wat we zien en wat we meemaken. Als individu, maar ook als samenleving. In een tijd waarin alles tegelijk lijkt te veranderen, biedt cultuur geen pasklare antwoorden, maar wel de taal om vragen te stellen. En dat is precies wat we nodig hebben.

In Arnhem voel je dat. Deze stad ademt creativiteit. De energie van jonge makers, de kracht van gevestigde instellingen, de veelheid aan disciplines en verhalen. Kunst leeft hier op straat, in mode, in muurschilderingen, op festivals. In buurthuizen, theaters, werkplaatsen en ateliers. Cultuur is niet alleen in de binnenstad, maar in elke wijk, in elke generatie en in elke taal.

Voor mij is cultuur geen luxe. Het is geen extraatje. Het is de zuurstof van de stad. Juist in een samenleving die soms polariseert, die worstelt met ongelijkheid of onzekerheid, hebben we kunstenaars nodig die de tijdgeest aanvoelen, verbeelden en bevragen. En dus ook een cultuurbeleid dat durft te ondersteunen én ook durft los te laten. Dat stimuleert en experimenteerruimte geeft. Dat uitgaat van vertrouwen en nieuwsgierigheid.

Deze uitgangspuntennota is een uitnodiging. Geen eindpunt, maar een startpunt. Om samen met de sector, met makers en instellingen, te bouwen aan een Arnhem waarin cultuur er voor iedereen is – in de volle breedte, van hiphop tot klassiek, van spoken word tot digitaal ontwerp. En waarin we de vrijheid van de kunst koesteren omdat het ons verbindt.

Daarom is cultuur belangrijk.

Cathelijne Bouwkamp,
Wethouder Cultuur, gemeente Arnhem

Inleiding: waarom een uitgangspuntennota?

Arnhem koestert de aanwezigheid van kunst en cultuur in de stad. We willen dat alle Arnhemmers hiermee in aanraking komen en dat de kracht van kunst en cultuur ten volste tot zijn recht komt in de stad en haar wijken. Dat betekent dat het cultuurbeleid mee moet bewegen met trends en ontwikkelingen in de sector en in de maatschappij. Het huidige cultuurbeleid is gestoeld op *Stroom*, de cultuurnota uit 2012. Deze is in 2016 geëvalueerd en geactualiseerd in 2020. We hebben ervoor gekozen om niet op dit moment een nieuwe cultuurvisie te presenteren maar stellen eerst uitgangspunten met actiepunten voor de periode 2025 – 2028 vast. In 2024 publiceerde de Raad voor Cultuur haar stelseladvies 'Toegang tot cultuur'. We verwachten dat dit tot veranderingen leidt voor de wijze waarop het landelijke cultuurbestel vanaf 2029 wordt ingericht en dat dit ook gevolgen heeft voor Arnhem.

In de komende tijd willen en moeten we anticiperen op ontwikkelingen om ons heen. De groei van de stad, een veranderende bevolkingssamenstelling, een toenemende tweedeling in de samenleving en de spanningen die dat met zich meebrengt: kunst en cultuur verhouden zich daartoe en zijn onderdeel van een brede maatschappelijke, politieke agenda. De sector zelf kent ook de nodige opgaven. Veranderende behoeften en gedrag van een nieuwe, divers samengestelde generatie publiek vragen de nodige innovatie en samenwerking. Meer diversiteit in de culturele organisaties en een eerlijke beloning van makers vragen om andere manieren van werken en keuzes in de bedrijfsvoering. Financieel is het met stijgende kosten en minder of niet meestijgende inkomsten onverminderd spannend. Zowel gemeenten als culturele sector staan voor stevige financiële uitdagingen.

Het is kortom belangrijk te blijven werken aan een solide basis voor kunst en cultuur in onze stad. Dat betekent aandacht voor makers in de hele keten, voor het aanbod en voor het publiek, voor huisvesting en vastgoed. Het subsidiehuis, dat piept en kraakt, willen we breder openstellen voor een nieuwe generatie makers en voor nieuwe disciplines en genres.

De vergezichten die ons bij de uitgangspuntennota inspireren zijn de Omgevingsvisie 2040 en de Visie Sociaal Domein 2040.

De Omgevingsvisie is eind 2023 door de raad vastgesteld. Deze laat zien dat Arnhem in 2040 een groene, creatieve en vitale stad is met ruimte voor meer inwoners en bedrijvigheid. De stad is een onderdeel van een sterke regio met een veelzijdig landschap, omringd door natuur, waardevolle wijken en een stevige culturele infrastructuur met voldoende ruimte om te ontwikkelen en te creëren. Kunst, cultuur en creativiteit dragen ook in 2040 bij aan de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad. Arnhem is en blijft een stad waar creativiteit en vrijheid een belangrijk onderdeel van de identiteit vormen.

In de Visie Sociaal Domein staan drie beleidsdoelen centraal: iedere Arnhemmer heeft dezelfde kansen op persoonlijke ontwikkeling, een stabiele basis voor alle Arnhemmers, alle Arnhemmers kunnen in vrijheid en veiligheid leven.

De rode draad van deze nota richt zich op de versterking van het maakklimaat in de stad. Dit betekent dat we ons cultuurbeleid vormgeven vanuit het standpunt en belang van culturele en creatieve makers. Een belang als individu, als collectief en werkend in een keten. Als student, jong talent, mid-career en end-career. Een beleid dat oog heeft voor de benodigdheden van een maker, zoals waar mogelijk toegang tot en verbinding met de top-instellingen, waar nodig coaching en begeleiding vanuit die top-instellingen en tegelijk mogelijkheden om een eigen publiek te bereiken. Een beleid dat inzet op ontwikkelruimte, zowel in financiële zin als in ruimtelijke zin als in coachende en begeleidende zin. Een beleid dat daarmee ook smoel, karakter, identiteit en profiel geeft aan Arnhem als culturele stad. Namelijk een stad waar in relatieve rust en luwte ruimte wordt geboden aan experiment en ontwikkeling, maar waar tegelijk vernieuwing centraal staat en spannende en nog onbekende kunst en cultuur getoond en gepresenteerd wordt. Een stad ook waar de bijkomende grootstedelijke dynamiek en problematiek kunst maatschappelijke betekenis geeft. Het beoogde effect is het bereiken van een kwalitatief, vernieuwend cultuuraanbod dat breed, divers en toegankelijk is zodat het in verbinding staat met de stad en de regio.

Belangrijke bouwstenen zijn een drietal onderzoeken die wij in de aanloop naar de uitgangspuntennota hebben laten doen. Ten eerste is aan Blueyard gevraagd een voornamelijk kwalitatieve analyse te maken van de staat van de culturele sector in Arnhem en de maatschappelijke en economische uitdagingen waar deze voor staat. Mede in het licht van landelijke trends en ontwikkelingen. Dit heeft geresulteerd in het rapport ‘Arnhem, creatieve stad van verbinding’. Daarnaast is een sectoranalyse van de podiumkunsten in Arnhem gemaakt. Onderdeel van die sectoranalyse is ook een analyse van de popcultuur in Arnhem. Via interviews en rondetafelgesprekken is de sector en de stad bij deze onderzoeken betrokken en is input opgehaald. De belangrijkste aanbevelingen en aandachtspunten van deze rapporten hebben een plek gekregen in deze uitgangspuntennota. Ook hebben we de nog actuele aandachtspunten uit ‘Beeld van de Kunst. Sectoranalyse en Advies Beeldende Kunst en Vormgeving Gelderland en Arnhem’ uit 2019 van Blueyard een plek gegeven in deze nota. Tot slot heeft de gemeente Sweco Nederland gevraagd om onderzoek te doen naar referentienormen voor culturele voorzieningen, met het oog op de groeiende stad die Arnhem is. Hoeveel culturele voorzieningen zijn er nodig om alle Arnhemmers in aanraking te kunnen laten komen met kunst en cultuur? En waar is dan het meest behoefte aan? Ook de resultaten van dit rapport zijn meegenomen in deze nota.

Nog voor deze uitgangspuntennota werd opgesteld zijn de belangrijkste conclusies uit de onderzoeksrapporten gedeeld met de culturele sector in Arnhem. We hebben in een stadsgesprek de belangrijkste aandachtspunten voor de stad opgehaald. We hebben daarnaast een aantal spontane reacties uit het veld ontvangen, waar we erg blij mee zijn. We hebben ze waar nodig en mogelijk een plek gegeven in deze uitgangspuntennota: ‘Handreiking nieuwe cultuurvisie’ van Cultuur Netwerk Arnhem (CNA), een reactie van het Platform Amateurkunst Arnhem, het ‘Hiphop Manifest 026’ van de HipHopHub en ‘DURF. Manifest door en voor jonge en beginnende makers van Arnhem’ van een collectief van jonge en beginnende makers.

Het beoogde effect is het bereiken van een kwalitatief, vernieuwend cultuuraanbod dat breed, divers en toegankelijk is zodat het in verbinding staat met de stad en de regio.

Leeswijzer

Met deze uitgangspuntennota laten we zien welke weg we inslaan. We presenteren nadrukkelijk nog geen nieuwe cultuurvisie. Wel draaien we aan enkele knoppen om het hoofd te kunnen bieden aan alle ontwikkelingen in de sector en daarbuiten. We doen dit graag samen met de sector, waarmee we de verbinding tussen sector en gemeente versterken. Deze uitgangspuntennota is op een aantal punten dan ook een nadrukkelijke uitnodiging aan de sector om mee te denken en samen te werken.

In deze uitgangspuntennota geven we aan waar we de komende jaren op in zetten[1]. Hierdoor wordt de context duidelijk waarin investeringen, projecten, activiteiten en pilots gedaan worden. Ook wordt duidelijk wat nog niet genoeg aandacht heeft en waar de aandacht de komende jaren naar uit moet gaan om de in deze nota beschreven ambities te bereiken.

We beschrijven onze uitgangspunten aan de hand van vier thema's: 'Arnhem maakt', 'Arnhem maakt mee', 'Arnhem maakt ruimte' en 'Arnhem maakt mogelijk'. We starten elk thema met onze ambitie. Binnen deze ambities formuleren we uitgangspunten en maken we aan de hand van actiepunten duidelijk waar we de komende jaren (tot 2029) mee gaan beginnen. We doen dat zo concreet mogelijk en geven aan als er nog onderzoek nodig is, of pilots uitgezet worden.

Binnen de vier thema's zijn alle concrete acties telkens uitgewerkt in een tabel.

- **Wat doen we tot 2029?**
- **Hoe doen we dat?**
- **Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?**

1 Deze Uitgangspuntennota richt zich op het kunst & cultuurbeleid voor Arnhem. De gemeenteraad heeft in 2024 een Erfgoednota vastgesteld waarin het erfgoedbeleid van de gemeente is vastgelegd.

ARNHEM *MAAKT*

Beter faciliteren van makers

Arnhem is een stad van makers, waarbij we een brede definitie van makers hanteren: van de amateurtoneelspeler die eens per maand op zaterdag repeteert in de gymzaal in de wijk, de middelbare scholier die elke donderdagavond met zijn band speelt in de Jacobiberg, de ArtEZ-student die acteert in een stuk van Theater Oostpool, het graffiticollectief dat gevraagd wordt een ***mural*** *te maken, tot de beeldend kunstenaar wiens reusachtige installaties over de hele wereld, maar ook in Arnhem zelf zijn te zien. Binnen het thema 'Arnhem maakt' hebben we het dus over de hele keten van het culturele makerschap: van jong tot oud, van amateur tot professional, van geschoold tot autodidact en van populair tot experimenteel. Arnhem wil een stad zijn die haar makers optimaal faciliteert en in de spotlight zet. Een stad waar makers zich thuis voelen omdat ze kunnen maken wat ze willen maken. Deze artistieke vrijheid is een krachtige en nodige bron van blijvende vernieuwing in de kunst en cultuur. Het maakt het aanbod in de stad interessant, verrassend en bijzonder. Voor inwoners en bezoekers. We hebben onze makers nodig omdat ze bijdragen aan de ontwikkeling van de stad, de leefbaarheid in de stad en daarmee aan het geluk van de Arnhemmers. Hun verbeeldings- en zeggingskracht is onmisbaar bij het vormgeven van de toekomst van onze stad. Zij maken de stad.*

Uitgangspunten Arnhem maakt

1. Arnhem is een stad waar makers (van startend, via mid-career, naar end-career) kunnen werken vanuit artistieke vrijheid. Het geven van ruimte aan onderzoek, verdieping, reflectie en experiment leidt tot vernieuwing binnen en tussen de disciplines en verrijkt zo het aanbod in de stad.

2. Het vestigingsklimaat voor talentvolle kunstenaars en creatieven wordt versterkt door het kunnen bieden van betaalbare werk- en oefenruimte en het creëren van een aantrekkelijk cultureel en creatief klimaat.

3. Initiatief kunnen ontplooien in broedplaatsen, regelloze ruimtes en andere culturele ruimtes om te produceren, repeteren en presenteren is van groot belang voor makers en kleinere culturele organisaties in de stad.

4. Ruimtes voor kunst en cultuur worden optimaal benut en ruimhartig ingezet.

5. De cultuursector, het onderwijs, de gemeente en andere overheden delen een gezamenlijke visie op de gehele keten van talentontwikkeling.

6. Om makers adequaat te kunnen ondersteunen is samenhang en samenwerking binnen de culturele infrastructuur en met het kunstvakonderwijs op het gebied van artistieke en zakelijke talentontwikkeling een voorwaarde.

7. Iedere Arnhemse jongere maakt tijdens de schooltijd (PO/VO/MBO) kennis met kunst en cultuur.

8. Cultuureducatie draagt bij aan persoonsvorming en kansengelijkheid, het creëren van publiek voor de toekomst en burgerschap. Amateurkunst, cultuurparticipatie en cultuureducatie vormen de humuslaag van de culturele sector en zijn onderdeel van de culturele infrastructuur. Daarbij is er ook aandacht voor non-formele en anders georganiseerde amateurkunst en cultuurparticipatie.

Makers

Een stad als Arnhem, waar het kunstvakonderwijs van ArtEZ University of the Arts (hierna: ArtEZ) en de creatieve opleidingen van Rijn IJssel en de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) voor veel nieuwe culturele en creatieve makers zorgt, maar waar ook veel autodidacten actief zijn, vraagt om cultuurbeleid dat behoeften en perspectieven van makers niet alleen onderkent, maar ook ondersteunt. We willen begrijpen wat makers nodig hebben en hen daarin goed ondersteunen. We faciliteren toegang tot en verbinding met de Arnhemse (top)instellingen, coaching en begeleiding, en mogelijkheden om een publiek te bereiken. Ook willen we voorzien in de grote behoefte aan ruimtes (studio's, ateliers, repetitieruimtes). We ondersteunen ontwikkeling en professionalisering zowel op artistiek als zakelijk vlak. En we willen ruimte bieden aan makers die aan maatschappelijke vraagstukken willen werken.

In Arnhem is ook een nieuwe generatie makers actief die autodidact is, vaak in disciplines zoals hiphop, *spoken word*, muziek en dans. Deze makers ontwikkelen zich vanuit de amateurkunst, cultuurparticipatie of via specifieke communities. Ons cultuurbeleid is ook op deze makers gericht, die net als andere makers toegang hebben tot regelingen, ruimtes en verbinding met culturele instellingen.

Daarnaast zien we de waarde van amateurkunst en cultuurparticipatie: ze zijn onlosmakelijk onderdeel van de keten en vormen de basis waarop de culturele sector staat. Hetzelfde geldt voor cultuureducatie: we vinden het kennismaken met kunst en cultuur (zelf maken, maar ook zelf ervaren) belangrijk. Kunst- en cultuuronderwijs zorgt voor verbinding, draagt bij aan persoonlijke en burgerschapsontwikkeling, leidt talent op en voedt het publiek van de toekomst.

Mogelijkmakers

Onder mogelijkmakers verstaan we alle mensen die het mogelijk maken om kunst en cultuur aan een publiek te verbinden en zich inzetten om het werk van Arnhemse makers op allerlei manieren, op allerhande plekken te presenteren. Voorbeelden van mogelijkmakers zijn zakelijk leiders, fondsenwervers, marketingprofessionals, maar ook technici, decorbouwers enzovoort. Tijdens corona zijn veel werkenden in de culturele sector iets

anders gaan doen, omdat ze geen werk meer hadden. Daarom is er nu een gebrek aan cultuurpersoneel. De ontwikkeling van (talentvolle) mogelijkmakers gaat niet altijd vanzelf. We vinden het belangrijk dat jonge mensen zich verbinden aan de sector, dat ze elkaar ontmoeten en dat culturele instellingen hen mogelijkheden bieden om zich te laten ontwikkelen. Via de Cultuur Academy steunen we projecten zoals De Generator (voor jonge zakelijk leiders) en Bestuur mee in de cultuursector (voor jongeren die lid zijn of willen worden van een raad van toezicht of bestuur). Daarnaast bekijken we hoe de professionele instellingen kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van mogelijkmakers en waar het onderwijs (bijvoorbeeld het MBO) ook een rol kan spelen.

Ondersteuning voor makers

Het creëren van een sterk makersklimaat gaat niet alleen over de artistieke ontwikkeling van makers, maar juist ook over de mogelijkheid om zich te positioneren, een eigen publiek en draagvlak op te bouwen, zich zakelijk te ontwikkelen en/of zichzelf en hun werk te presenteren. We zullen daarom blijven inzetten op een geactualiseerde Stroomversnellersregeling, die nieuwe initiatieven en makers laagdrempelig financiële ruimte biedt (zie daarvoor ‘Arnhem maakt mogelijk’). We onderzoeken ook of aanvragen gemakkelijker en sneller kan. In een pilot maken we flitssubsidies onderdeel van de Stroomversneller: kleine bedragen, die eerste en/of kleine individuele projecten mogelijk maken. Ook faciliteren we collectieve zakelijke talentontwikkeling en professionalisering voor makers. Ontmoetingsmomenten die ervoor zorgen dat makers bij elkaar worden gebracht zijn daarbij belangrijk: tijdens ontmoeting is er ruimte voor uitwisseling, kennisdeling en onderzoek naar samenwerking. De gemeente houdt er toezicht op dat dit soort bijeenkomsten kunnen blijven bestaan en dat de Cultuur Academy binnen de huidige opdracht haar scope kan verbreden: nog meer makers moeten de weg naar de Cultuur Academy weten te vinden.

Talentontwikkeling

De komende jaren ontwikkelen we samen met de sector een breed gedeelde en gevoelde visie op talentontwikkeling en structurele samenwerking in de ondersteuning van talent. Talentontwikkeling zorgt voor vernieuwing in de kunsten, waar we als belangrijke cultuurstad een bijdrage aan willen leveren. Ook zorgt een breed gedragen aanpak voor doorstroom en verdere ontwikkeling, in of buiten Arnhem. Met het in kaart brengen van de hele keten van talentontwikkeling, waarbij we helder maken wat we hieronder verstaan in de verschillende fasen van de ontwikkeling van een maker, krijgt het makersklimaat een stevig fundament. Dit zorgt ervoor dat Arnhem aantrekkelijk is voor makers om in Arnhem te blijven, of zich er te vestigen.

Meerdere culturele instellingen, al dan niet specifiek gericht op talentontwikkeling, hebben een belangrijke rol, of kunnen deze spelen, bij het ontwikkelen van talent. Zij bieden – binnen hun discipline of discipline-overstijgend – ruimte aan makers om zichzelf te laten zien, tijdens onder meer podiumpresentaties, netwerkbijeenkomsten, exposities en als onderdeel van de (voor)programmering. Ook nemen ze vaak makers voor langere tijd onder hun hoede om te werken aan hun ontwikkeling, niet alleen op artistiek vlak, maar ook op zakelijk vlak.
We inventariseren - te beginnen bij de podiumkunsten - welke spelers binnen de Arnhemse culturele infrastructuur een bijdrage leveren aan talentontwikkeling, en wie dat nog niet doen, maar wel zouden kunnen. In sommige gevallen kan talentontwikkeling onderdeel zijn van de subsidieopdracht. We ondersteunen de sector om het voortouw te nemen in versterking van talentontwikkeling op verschillende niveaus. Vanuit een brede blik inventariseren we noden en behoeften van de verschillende soorten talent. We doen dit allereerst voor de podiumkunsten en onderzoeken of dit ook wenselijk of noodzakelijk is voor andere disciplines.

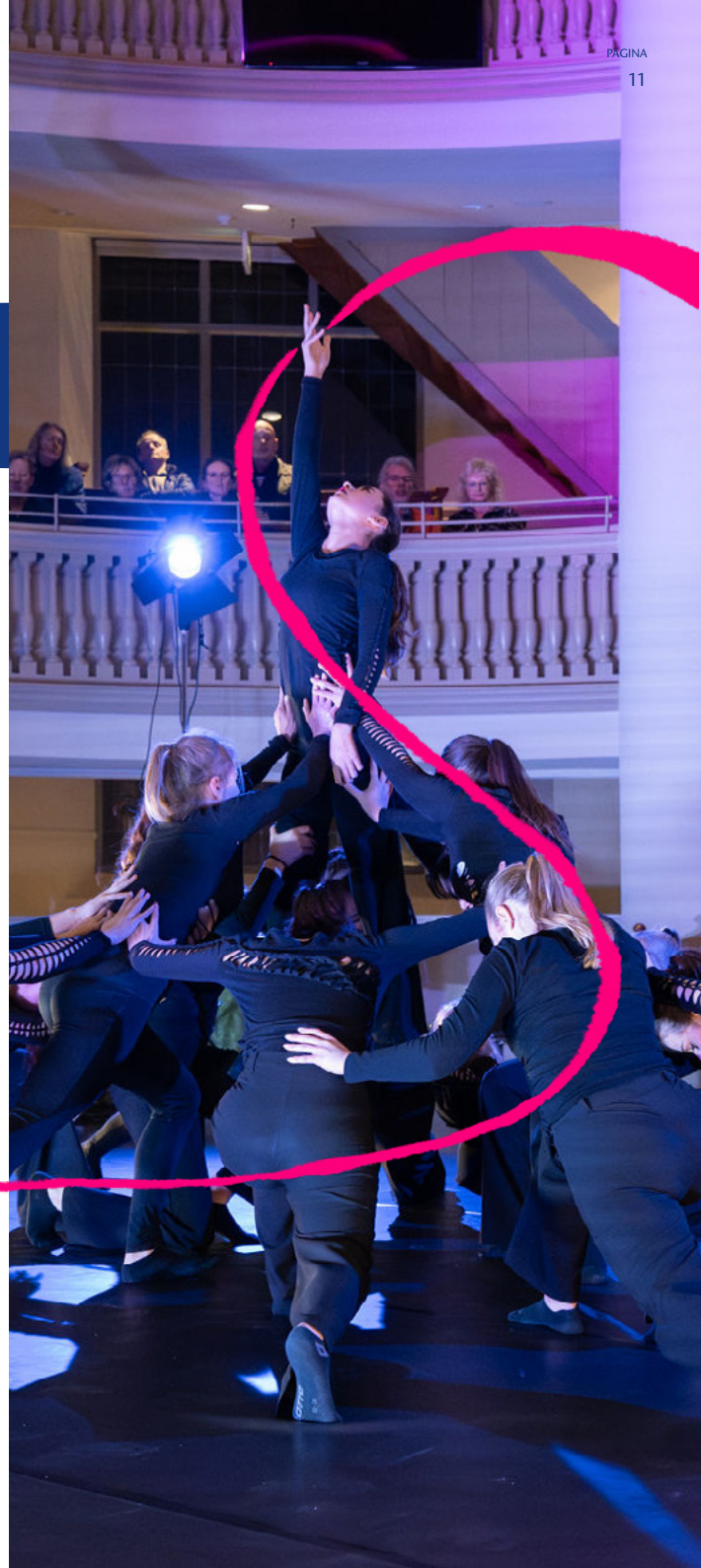
Samenwerken met het onderwijs

We vinden het belangrijk dat ArtEZ, en ook de creatieve opleidingen van Rijn IJssel en de HAN vaker en meer structureel betrokken raken bij de stad en de culturele sector. We willen dat studenten Arnhem in al haar facetten, en het cultuuraanbod in het bijzonder, leren kennen, waardoor zij zich meer verbonden voelen met en langer blijven in, of op een later moment terugkomen naar de stad. Via Arnhem Studiestad werken de onderwijsinstellingen en gemeente hier gezamenlijk aan.

We willen ook dat studenten en alumni zichtbaarder zijn met hun werk in de stad. Daarvoor is nodig dat er structurele gesprekken op gang komen tussen gemeente, sector en onderwijs. Deze gesprekken zorgen voor een duurzame inbedding van het kunstvakonderwijs in de stad, waarbij studenten en alumni zichtbaarder zijn in programma’s en programmering op onze podia en andere plekken, maar ook meer bij kunnen dragen aan vraagstukken die in de stad spelen. Een voor studenten en alumni aansprekend cultuuraanbod met volop kansen om zich daarmee te verbinden of aan te sluiten is daarbij noodzakelijk.

Acties makers

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We zetten in samenwerking met de Cultuur Academy een pilot op voor flitssubsidies en kijken hierbij naar toegankelijke en laagdrempelige vormen van aanvragen.	We maken via een apart toe te kennen budget kleine bedragen tot 500 euro beschikbaar voor makers in samenhang met de Stroomversnellersregeling.	1
Samen met de sector en het kunstvakonderwijs brengen we de keten van talentontwikkeling voor de podiumkunsten in beeld, we benoemen de hiaten, brengen partners samen en stimuleren structurele samenwerking, bijvoorbeeld in een talentenprogramma.	We stellen een procesbegeleider aan om samen met de sector, onderwijs en gemeente duurzame samenwerkingsverbanden te organiseren. We onderzoeken of dit ook voor andere ketens nodig is.	5,6
Het creëren van meer onderlinge verbindingen en samenwerking tussen kunstvakonderwijs, sector en stad om een aantrekkelijke stad voor nieuwe makers te blijven.	In samenspraak met de sector gaan gemeente, ArtEZ en Rijn IJssel in gesprek o.a. over belangrijke voorwaarden voor studenten om goed te landen in de stad en een beroepspraktijk te ontwikkelen.	1,2,5,6
Ruimte voor onderzoek en experiment leidt tot vernieuwing binnen en tussen de disciplines en zo tot verrijking van het aanbod in de stad.	We maken hiervoor middelen beschikbaar en bezien of er een apart instrumentarium zoals (wijziging van) een regeling nodig is.	1

Werkplaatsen, broedplaatsen en regelloze ruimtes

Een stad die vooruit wil, heeft ruimte voor mensen met ideeën nodig. Ruimtes voor onderzoek, creatie en experiment om tot ontwikkeling te komen. Betaalbare ruimtes vooral. Waar zonder richtlijnen initiatief en risico kan worden genomen. Zo komen innovatie en vernieuwing vaak tot stand. Een stad waar volop van deze plekken voor cultureel en creatief initiatief voorhanden zijn, trekt weer mensen aan die hierop willen voortbouwen. Zo kan een stad groeien. Cultureel, in aantrekkingskracht en in werkgelegenheid. Het Arnhemse samenspel van een grote diverse stad in de groene luwte en het gunstige maakklimaat zorgen ervoor dat creatieve initiatiefnemers, kunstenaars en in hun kielzog andere werkenden, zoals kenniswerkers die belang hechten aan directe nabijheid van culturele voorzieningen en een levendig cultuurklimaat, zich steeds vaker in Arnhem vestigen. Zij wonen over het algemeen graag in steden met veel cultuur.

Een sterk en aantrekkelijk maakklimaat is een belangrijke succesfactor om cultuur vernieuwend en daardoor relevant en interessant te houden. Een dynamisch maakklimaat vraagt om voldoende werkplaatsen, zoals ateliers. Van belang is dat er voor creatieven, kunstenaars en initiatieven een pluriforme (groot, hoog, klein, donker, licht, atelierwoningen, enzovoort) stabiele voorraad aan betaalbare maakplekken is. Naast een ijzeren voorraad permanente ateliers en werkruimtes zijn ook tijdelijke atelierruimtes nodig. Deze tijdelijke ateliers zijn van belang, omdat juist beginnende kunstenaars en initiatieven de fysieke en financiële ruimte nodig hebben om hun kunstenaarspraktijk te ontdekken. Voor sommige werkplekzoekers is directe beschikbaarheid belangrijker dan stabiliteit. De voorraad permanente ateliers mag echter niet onder de 75% van de gehele voorraad zakken. We vinden dat de tijdelijke betaalbare invulling van ons leegstaande vastgoed via een maatschappelijk/cultureel initiatief uiteindelijk meer waarde kan opleveren dan een korte termijn financieel resultaat.

Het gebrek echter aan betaalbare en passende werkruimte is aan de orde van de dag bij Arnhemse makers binnen alle disciplines. Er is vraag naar broedplaatsen voor gezamenlijke ontwikkeling, experiment en presentatie, er is vraag naar meer studio's, repetitieruimtes en ateliers. Ook is er vraag naar regelloze ruimtes: ruimtes die gebruikt worden door cultureel initiatiefnemers en andere stadmakers die elkaar willen ontmoeten en informeren, maar zeker ook willen creëren en presenteren. Vaak hebben ze een laagdrempelige toegang en raken activiteiten die er plaatsvinden aan het maatschappelijke domein.

Inzet op broedplaatsen

In 2019 al constateerde Bureau Buiten in een rapport dat er in Arnhem een groot tekort aan maakplekken is. Met het 'plan van aanpak huisvesting culturele en creatieve sector' is het berekende tekort van 12.000m² ingelopen, maar nog niet opgelost. De gemeente blijft ook de komende jaren aan zet. Immers, cultureel vastgoed is een randvoorwaarde om inhoudelijke culturele beleidsdoelen te realiseren.

We zetten vooral in op broedplaatsen. Mede op basis van onze referentienormen voor culturele voorzieningen gaan we ervoor zorgen dat er meer broedplaatsen voor culturele en creatieve makers komen. Broedplaatsen zijn innovatieclusters waar (gezamenlijke) werkplaatsen, opslagmogelijkheden en activiteiten - zoals *artist-in-residence* plekken en presentatiemogelijkheden - onder een dak worden samengebracht. Broedplaatsen bieden synergie- en schaalvoordelen en zijn een aanjager voor cultuurdoelen als talentontwikkeling, vernieuwing en kruisbestuiving. Broedplaatsen zijn werklocaties voor kleine organisaties en instellingen en makers zelf. Vanwege hun soms openbare karakter zijn broedplaatsen ook van belang voor een aantrekkelijke stad en versterken ze de leefbaarheid in de bestaande en nieuwe Arnhemse buurten. De komende jaren tot 2030 zetten we in op 4.400 m2 aan extra ruimte voor cultureel en creatief ondernemers in de vorm van ateliers en broedplaatsen. Locaties in de wijk die ruimte bieden aan initiatieven door jonge makers, zoals hierboven omschreven bij de regelloze ruimte, zijn daar ook onderdeel van.

We zijn ons ervan bewust dat het slagen van zowel broedplaatsen als regelloze ruimtes gebaat is bij de inzet van (mogelijk)makers: een broedplaats organiseert en programmeert zichzelf niet. In de wijk zoeken we daarom aansluiting bij de Teams Leefomgeving (TLO's) die initiatieven uit de wijk aan deze ruimtes kunnen verbinden. De plek die muziekvereniging DWS heeft gevonden in de broedplaats Krachtstroom026 in Malburgen is hier een goed voorbeeld van.

Met het continueren van de ‘subsidieregeling creatieve bedrijfsverzamelgebouwen’ worden bottom-up initiatiefnemers onder meer in staat gesteld zich te organiseren als groep, hun zichtbaarheid te vergroten en benodigde kennis in te huren. Ook het realiseren van een huurdersmix van toegepaste creatieve beroepen en autonoom werkende kunstenaars kan de slagingskans van een broedplaats vergroten. We faciliteren een structureel broedplaatsenoverleg voor kennisdeling en matchmaking tussen vraag en aanbod van ruimte.

Arnhem is partner in het landelijk onderzoek ‘Ruimte creëren voor creatieve ruimte’. We onderzoeken en monitoren samen met andere gemeenten en kennispartners hoe broedplaatsen brede publieke waarde creëren (cultuur, sociaal, economie, ruimte, vastgoed) en welke ruimtelijke en programmatische randvoorwaarden nodig zijn om deze waarde mogelijk te maken.

Bestaande organisaties en instellingen die over ruimte beschikken, waaronder theaters, kunnen ook een bijdrage leveren aan het vraagstuk van ruimte voor makers voor ontwikkeling en presentatie/programmering. We gaan met hen in gesprek over hun ruimtes: worden die optimaal gebruikt of is daar nog winst te behalen? Ook het Makelpunt Arnhem is ondersteunend in het bijeenbrengen van vraag en aanbod.

SLAK ateliers en wetgeving

Het realiseren van extra m2’s voor broedplaatsen en werkplaatsen is door het gebrek aan ruimte in de stad niet eenvoudig op te lossen. Daarom gaan we, naast dat we ervoor zorgen dat er nieuwe plekken komen, ook beter letten op hoe de huidige plekken worden gebruikt, en door wie. Voor het beheer en de bemiddeling van vastgoed dat in bezit van de gemeente is en ingezet kan worden voor culturele en creatieve ondernemers blijft atelierorganisatie Stichting SLAK onze preferente partner. SLAK is goed geworteld binnen de Arnhemse creatieve en culturele sector door onder meer een huurdersklankbord. SLAK ontwikkelt en beheert op duurzame wijze werkruimten en broedplaatsen voor de culturele en de creatieve sector met een focus op Arnhem en Nijmegen. Als intermediair tussen vastgoed en kunstenaars en als gemeentelijke kennispartner realiseert SLAK maatschappelijke ontwikkelingen voor de gemeente.

We ontwikkelen samen met in eerste instantie SLAK, het Platform Beeldende Kunst Arnhem (BKA) en het Ontwerpplatform Arnhem (OPA) een toetsingsbeleid professionaliteit. We werken hierbij samen met Nijmegen waar SLAK ook de preferente atelierorganisatie is. Het resultaat moet zijn dat SLAK, maar bijvoorbeeld ook de woningcorporaties die ateliers verhuren, voor haar toewijzingsbeleid gebruik kan maken van de diensten van een onafhankelijke en deskundige commissie die (potentiële) huurders en kunstenaars periodiek toetst op hun professionaliteit.

Het bovenstaande tezamen vormt de basis van onze beleidsruimte om gemeentelijke panden voor de culturele en creatieve sector via SLAK in gebruik te nemen. De beslissing om een locatie aan een vooraf geselecteerde partij toe te wijzen, omdat deze partij een maatschappelijke ontwikkeling voor ons als gemeente realiseert, heeft als voorwaarde dat dit transparant en tijdig bekend wordt gemaakt.

In de Wet Markt en Overheid staat dat overheden ten minste de integrale kosten van hun goederen of diensten in hun tarieven moeten doorberekenen. Dat betekent dat de gemeente Arnhem ten minste een kostprijs dekkende huur moet vragen voor het verhuren van haar accommodaties. Deze integrale kostprijs dekkende huur is voor veel culturele instellingen en makers vaak te hoog. Voor cultureel ondernemers is het kunnen huren van gemeentelijk vastgoed in veel gevallen alleen mogelijk via een structurele subsidiebijdrage waarin ook rekening is gehouden met huisvestingslasten. De gemeenteraad kan, met inachtneming van het zorgvuldigheidsbeginsel en motiveringsbeginsel, maar met een eigen beoordelingsruimte, een zogeheten ‘algemeen belang exceptie’ maken voor bijvoorbeeld de tarifering van verhuringen van ateliers en broedplaatsen. Omdat dit culturele vastgoed een instrument is om culturele beleidswensen te realiseren. Zo kunnen ook incidenteel gesubsidieerde organisaties en makers van de gemeente huren op basis van een ook voor hun bereikbare beleidshuur of exploitatielasten dekkende huur in plaats van een vaak niet haalbare kostprijs dekkende huur. Deze werkwijze gaan we onderzoeken om zo te bepalen of deze praktijk ook in Arnhem kan worden toegepast.

Wanneer broedplaatsen onderdeel uitmaken van de gemeentelijke vastgoedportefeuille maken we deze toekomstbestendig door ook deze panden volgens onze normen te verduurzamen en circulair en klimaatadaptief te maken. Ondanks een lagere energierekening kan verduurzaming de kosten en daarmee het risicoprofiel van de huisvestingslasten van een broedplaats flink omhoog brengen en zo de betaalbaarheid onder druk zetten.

Acties werkplaatsen, broedplaatsen & regelloze ruimtes

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
Toewijzingsbeleid ontwikkelen in een samenwerking met SLAK, BKA en OPA aan de hand waarvan werkruimtes worden toegewezen aan professioneel werkende kunstenaars(initiatieven), ontwerpers en andere creatieve professionals.	Voor het beheer van ateliers blijft atelierorganisatie SLAK onze preferente partner. We formeren samen met Nijmegen, SLAK, BKA en BKN en OPA een werkgroep die tot doel heeft om een toewijzingsbeleid op te stellen. Een van de aandachtspunten is het installeren van een toetsingscommissie professionaliteit.	2, 3, 4
We realiseren tot 2030 4.400 m2 extra duurzame atelier- en broedplaatsruimte in de stad mede op basis van de in het rapport referentienormen culturele voorzieningen berekende tekort en de behoefte aan ateliers en broedplaatsen (zie Arnhem maakt ruimte).	We actualiseren het plan van aanpak creatieve bedrijfsverzamelgebouwen voor de periode 2025-2030 en continueren de financiële subsidieregelingen die zijn gericht op het realiseren van extra werkruimte in de stad voor culturele en creatieve ondernemers.	2, 3, 4
We stimuleren het efficiënt gebruik van culturele ruimte in de stad, dat wil zeggen: optimaal en betaalbaar ter beschikking stellen aan lokale makers/ nieuwe disciplines die zelf geen ruimte bezitten.	Dit betekent een zekere verantwoordelijkheid van instellingen die ‘goed’ gehuisvest zijn. Hier gaan we als gemeente meer op sturen, onder andere in onze subsidievoorwaarden. We faciliteren een structureel broedplaatsen overleg voor kennisdeling en matchmaking tussen vraag en aanbod van ruimte.	4
We hanteren voortaan een richtinggevend normbedrag als graadmeter en streefbedrag voor betaalbare permanente atelierruimte.	We hanteren de jaarlijkse SKAR-norm die van toepassing is in Rotterdam ook in Arnhem als richtinggevend normbedrag voor wat kan worden gezien als betaalbare permanente atelierruimte.	2
We maken gemeentelijk cultureel vastgoed voor meer cultureel ondernemers betaalbaar en bereikbaar.	We onderzoeken in eerste instantie voor cultuur of bijvoorbeeld de kapitaallasten als kostencomponent uit de kostprijsdekkende huurtarieven kan worden gehaald en voortaan intern kan worden verrekend via het programma Cultuur. Wat resteert is een beleidshuurtarief.	2, 3, 4

Cultuureducatie (kennismaken)

In Arnhem vinden we cultuureducatie om verschillende redenen belangrijk. Cultuureducatie stimuleert veerkracht en talentontwikkeling van kinderen en jongeren (makers in de dop!), draagt bij aan burgerschapsvorming en kansengelijkheid in het onderwijs, stimuleert creativiteitsontwikkeling en is het begin van publieksvorming (kennismaken!). We hebben cultuureducatie in het primair onderwijs, waaronder het speciaal onderwijs, belegd via Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK)/ Meer Muziek in de Klas, waarbij scholen, culturele instellingen en de gemeente het Convenant Cultuureducatie 2023-2030 hebben opgesteld. De afspraken uit dat convenant vormen een stevige basis voor cultuureducatie binnen de school. We gaan er dan ook in 2025-2028 mee door en onderzoeken hoe cultuureducatie in het voortgezet (speciaal) onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs kan worden versterkt. Daarnaast faciliteert de gemeente het Pr8-programma, waarbij alle kinderen van alle basisscholen in Arnhem, jaarlijks een culturele instelling bezoeken. Om buitenschoolse cultuureducatie te bevorderen is de relatie met naschoolse programma's in de wijken, School & Omgeving en in het bijzonder de Rijke Schooldag in het kader het Nationaal Programma Arnhem Oost van belang.

Acties cultuureducatie

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We onderzoeken wat er nodig is om cultuureducatie in het VO en MBO te versterken en welke rol we hierbij voor de gemeente zien.	Samen met onderwijsinstellingen, culturele instellingen, uitvoerder Convenant Cultuureducatie, gericht op een voor jongeren aansprekend aanbod.	7, 8
We onderzoeken hoe we de programma's 'taalrijk opgroeien' en 'cultuurrijk opgroeien' verdere invulling kunnen geven.	Samen met Onderwijs, Teams Leefomgeving en de ketenpartners binnen de Taalstrategie en het Convenant Cultuureducatie.	7, 8
Binnen de cultuureducatieprogramma's stimuleren we het opnemen van nieuwe makers en genres (zoals hiphop en *spoken word*).	Hierover maken we afspraken met de partners uit het Convenant Cultuureducatie.	8
We inventariseren hoe het aanbod van cultuureducatie - en participatie vertegenwoordigd is in de verschillende wijken.	Dit doen we samen met het Platform Amateurkunst Arnhem.	7, 8

Amateurkunst en cultuurparticipatie (cultuurmakers)

Actieve cultuurparticipatie draagt bij aan een levendige stad waarin kinderen en jongeren kansrijk opgroeien. En waar je je, ongeacht je leeftijd, kunt blijven ontplooien, jezelf kunt leren kennen en de wereld om je heen. Dit geeft houvast en zekerheid. Deelnemen aan kunst en cultuur brengt inwoners bij elkaar en versterkt de onderlinge verbondenheid. Daarnaast bewijzen steeds meer onderzoeken dat actieve cultuurparticipatie gezond voor je is, zowel mentaal als fysiek. We vinden het daarom belangrijk dat alle Arnhemmers laagdrempelig toegang hebben tot kunst- en cultuurbeoefening in de vrije tijd, en streven daarbij een breed cultuurbegrip na: van koren en orkesten, via theater en dans, naar nieuwere vormen, zoals mode en textiel en hiphop en dj'en. Onder andere het muziekonderwijs in Arnhem is op dit moment niet voldoende bereikbaar en betaalbaar voor iedereen. We willen ervoor zorgen dat amateurkunstaanbieders, verenigingen en communities makkelijker toegang hebben tot betaalbare voorzieningen in de wijk om zo de leskosten te verlagen.

Acties amateurkunst en cultuurparticipatie

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We willen een brede en diverse afspiegeling van het amateurkunstaanbod.	Samen met Platform Amateurkunst Arnhem, Cultuurmakelaars en Teams Leefomgeving (TLO) zoeken we aansluiting met de non formele amateurkunstaanbieders en vormen van amateurkunst die ondervertegenwoordigd zijn.	7, 8
Voldoen aan de vraag naar betaalbare en goed gefaciliteerde ruimtes voor amateurkunstaanbieders.	Via het Integraal Accommodatiebeleid (zie ook 'Arnhem maakt ruimte').	3, 4, 7
We stimuleren de toepassing van de culturele codes (Governance, Fair Practice en Diversiteit & Inclusie) bij de amateurkunstaanbieders.	We organiseren samen met het Platform Amateurkunst Arnhem kennissessies. Hierbij is ook aandacht voor meer praktische ondersteuning bij subsidieaanvragen.	7, 8
We streven naar meer cultuurparticipatie in de verschillende wijken, met ruimte, goede faciliteiten voor ontmoeting en cultuurdeelname en passend cultureel programma.	We onderzoeken dit samen met o.a. de amateurkunstsector en de TLO's.	4, 7

ARNHEM MAAKT *MEE*

Groter cultuurbereik door een diverser, breder en toegankelijker cultuuraanbod

Kunst en cultuur zijn er voor álle Arnhemmers, iedereen moet zonder drempels van een breed en divers aanbod kunnen genieten. Dat betekent niet alleen op sommige plekken meer aanbod, maar vooral ook meer passend aanbod, dat soms ook vraaggestuurd tot stand zal (moeten) komen. Er ontstaan voortdurend nieuwe genres, kunstvormen en –uitingen die in het cultuuraanbod een vaste plek moeten krijgen. Van spoken word, hiphop en EDM tot digitale kunstvormen die gebruikmaken van augmented reality zoals VR en AI. Deze nieuwe vormen dragen bij aan een andere manier van kunstbeleving, waar vooral jongeren en jongvolwassenen zich tot aangetrokken voelen. Zo worden doelgroepen bereikt die met andere genres minder of niet worden bereikt. Dit in balans met het bestaande aanbod, zodat idealiter alle doelgroepen worden bediend. We zullen ons cultuurbeleid, en dan met name de subsidieregelingen, in toenemende mate moeten verbreden, ontschotten en toegankelijker maken, zodat ze voor iedereen bereikbaar zijn.

Wil je alle Arnhemmers bereiken en bedienen, dan is kennis over je publiek onontbeerlijk. Immers, als je weet wie je wel bereikt, weet je ook wie je nog niet bereikt. Extra inspanningen, zoals publieksonderzoek en klantsegmentatie, kunnen leiden tot het bereiken van nieuw publiek. Deze extra inspanningen kunnen komen van bestaande organisaties en instellingen, maar ook van nieuwe organisaties.

We zorgen ook voor een betere spreiding van het aanbod over de stad, met name in Arnhem Zuid en Oost. Het is belangrijk dat binnen gebiedsontwikkelingen ruimte en aandacht is voor extra culturele voorzieningen van waaruit nieuwe culturele initiatieven ontstaan.

Uitgangspunten Arnhem maakt mee

1. Het cultuuraanbod in Arnhem representeert en inspireert de makers zelf en de inwoners van de stad en trekt bezoekers naar de stad.
2. Samenhang en structurele samenwerking in de culturele infrastructuur is een voorwaarde voor stadsbrede programmering en voor verdieping en verbreding van de publieksgroepen. Meerjarig gesubsidieerde instellingen hebben daar een rol en verantwoordelijkheid in.
3. De definitie van het begrip ‘kwaliteit’ hanteren we als beoordelingscriterium breder, waarbij we ook maatschappelijke relevantie en zeggingskracht meewegen.
4. Culturele voorzieningen, inclusief bibliotheken, en culturele activiteiten zijn dichtbij en toegankelijk: ze nemen fysieke, financiële en sociale drempels weg, zodat alle Arnhemmers aan kunst en cultuur kunnen meedoen en ervan genieten.
5. Nachtcultuur en jongerencultuur zijn volwaardig deel van de culturele sector, omdat zij bij uitstek zorgen voor vernieuwing en nieuw publiek.
6. Dat geldt ook voor de ontwerpsector en de creatieve industrie daar waar culturele waarde wordt gecreëerd door ontwerpkracht artistiek te verbinden aan andere sectoren en maatschappelijke vraagstukken.
7. Gemeente en sector hebben kennis van het publiek (inclusief potentieel publiek): we weten wie ze zijn en wat hun voorkeuren zijn op het gebied van cultuurbezoek en cultuurparticipatie.
8. Kunst en cultuur leveren een belangrijke bijdrage aan maatschappelijke en economische vraagstukken.

Aanbod

Het totaalaanbod van kunst en cultuur in Arnhem moet aantrekkelijk zijn voor alle Arnhemmers. Dat betekent dat we een brede definitie van cultuur hanteren en luisteren naar Arnhemmers die vinden dat het aanbod voor hen nog niet aansprekend genoeg is. Toch hoeft niet iedereen alles voor iedereen te doen, maar het geheel van kunst- en cultuurprogramma’s dat binnen het hele ecosysteem wordt georganiseerd, moet dat wel. Er moet aanbod zijn voor mensen die maar ééns per jaar een festival bezoeken, maar ook voor de makers die we graag in onze stad willen houden. We vragen onze instellingen om een breed publiek aan te spreken, te zorgen voor een passend programma en communicatie die aansluit bij inwoners die we willen bereiken en we vragen op het gebied van inclusief publieksbereik ook om meer samenwerking.

We beschrijven hieronder eerst ontwikkelingen die we signaleren bij achtereenvolgens beeldende kunst en ontwerp, de creatieve sector, musea, de podiumkunsten, letteren, bibliotheek en media. Daarbij zien we dat steeds meer organisaties, instellingen en makers zich niet meer richten op één discipline. Vaker zijn ze multidisciplinair en/of interdisciplinair georiënteerd. Ook het belang van de nachtcultuur en jongerencultuur nemen toe.

Beeldende kunst en ontwerp

In Arnhem is de gehele keten (ontwikkeling, productie, presentatie) op het gebied van de beeldende kunst en ontwerp aanwezig. Bovendien zijn er twee beeldbepalende (inter)nationale platforms en kunstmanifestaties: State of Fashion en Sonsbeek. Met Museum Arnhem hebben we een kunstmuseum in de stad van landelijke betekenis. Arnhem heeft met Plaatsmaken, POST en Omstand een aantal uitstekende middenpodia, die werk van grote namen, maar ook van (lokale) opkomende talenten presenteren, lokaal, nationaal en internationaal. Daarnaast zijn er tal van kunstenaarsinitiatieven die de dynamiek van de sector versterken. De beeldende kunst heeft zich verenigd in het Platform Beeldende Kunst Arnhem. De infrastructuur binnen de beeldende kunst en ontwerp, van waaruit steeds meer crossovers richting de overige creatieve industrie, maar zeker ook richting de andere kunstdisciplines plaatsvinden, staat op dit moment stevig. Al is er, naast een gebrek aan studio- en maakruimte (zie Arnhem maakt) ook te weinig presentatieruimte voor aanbod binnen

de beeldende kunst. Niet altijd kunnen alle talentvolle jonge beginnende en mid-career makers zichtbaar gemaakt worden.

Mode

Arnhem profileert zich sinds enkele decennia sterk als 'modestad'. Arnhem heeft nationaal en internationaal hoog aangeschreven modeontwerpers, opleidingen, tentoonstellingen en festivals. Met een groot netwerk van nieuwe talentvolle ontwerpers en maakstudio's gebeurt er veel op het gebied van mode in de stad. Op deze vruchtbare voedingsbodem heeft zich in de stad en regio een levendig mode-ecosysteem ontwikkeld van ontwerpers, gevestigde bedrijven en culturele organisaties. Kenmerkend voor het Arnhemse ecosysteem is dat het zich steeds meer richt op duurzaamheid en circulariteit. Vijf modepartners hebben zich verenigd in Modepartners 025 daarbij ondersteund door de gemeente: ArtEZ, State of Fashion, Fashion & Design Festival Arnhem, Museum Arnhem en Rijn IJssel. Samen werken zij aan versterking van het mode-ecosysteem en de ontwikkeling en presentatie van urgente ontwikkelingen en alternatieve modepraktijken voor een meer verantwoord en duurzaam modesysteem. En geven ze een gezicht en podium aan pioniers in de regio, o.a. tijdens Juni Modemaand. Gestreefd wordt naar meer zichtbaarheid gedurende het jaar, een presentatieruimte/plek duurzame mode en een kennis- en informatiepunt ('loket') voor jonge ontwerpers (productiemogelijkheden, materialen e.d.). Dat kan het ecosysteem mogelijk verder versterken.

Creatieve industrie

Arnhem biedt met zijn creatieve sector, variërend van architectuur, design, technologie, mode en *gaming* een bron van vernieuwende oplossingen. Door een verbinding teweeg te brengen tussen de stedelijke opgaven die spelen en het aanwezige creatief talent ontstaat in de (ruimtelijke) ontwikkeling van de stad de kans om zowel cultureel als economisch een voortrekkersrol in te nemen, zoals het initiatief Creative x Energy.

Met een groot netwerk van nieuwe talentvolle ontwerpers en maakstudio's gebeurt er veel op het gebied van mode in de stad.

In Arnhem zetten we in op het creëren van plekken in de stad waar kennis en werkpraktijk worden gebundeld en volop interactie ontstaat. Bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid en innovatie. Plekken waar samenwerking kan ontstaan tussen kunst, design, het Arnhemse bedrijfsleven en het onderwijs. Het realiseren van meer ruimte in de stad voor deze creatieven is ook hiervoor een voorname succesfactor.

Musea

Arnhem heeft bovengemiddeld veel musea en de bezoekersaantallen zijn hoog. Van de unieke kunstcollectie en de betekenisvolle tentoonstellingen van Museum Arnhem tot het Nederlands Openluchtmuseum en het Watermuseum. Musea spelen een belangrijke rol in het bereiken van alle Arnhemmers en het aantrekken van bezoekers naar de stad. Musea hebben daarnaast een belangrijke educatieve betekenis.

Er is een groot aanbod van kleinere musea, veelal gerelateerd aan de Tweede Wereldoorlog, zoals Airborne at the Bridge dat de geschiedenis van de Slag om Arnhem toont. We gaan verkennen en beter in beeld brengen wat de musea samen onze inwoners en bezoekers bieden en wat eventueel nog meer nodig is. Voor het Erfgoedcentrum onderzoeken we wat een eventuele doorontwikkeling zou kunnen betekenen voor de zichtbaarheid van het centrum en het bereiken van een breder publiek.

Podiumkunsten en film

Ook op het gebied van de podiumkunsten is de keten in Arnhem aanwezig. Zowel in productie als in presentatie is Arnhem de plek voor theater, dans en (pop)muziek. Dat blijkt allereerst uit onze topgezelschappen Theater Oostpool, Phion en Introdans, die een grote bijdrage leveren aan het culturele klimaat in Arnhem en die ook de komende jaren landelijk en door beide provincies Gelderland en Overijssel worden ondersteund. Maar het blijkt ook uit de vele makers en initiatieven, zowel professioneel als amateur, die de stad rijk is. Uitgestroomd talent van de opleidingen vormt nieuwe collectieven en initiatieven die zich doorontwikkelen, waardoor de stad een relatief groot middensegment kent (gezelschappen en makers als tgECHO, BOT, Lava Collective, Ruben Chi, Kompagnie Kistemaker, De Plaats, Arnhemse Meisjes, Toneelgroep Zijlmakerij,

Sneeuwvonk, ABSOLUUT). Het middensegment vormt een onmisbare schakel in de keten van opleidingen (onder andere ArtEZ toneel, dans en conservatorium), productiehuizen, producerende instellingen, festivals, podia en broedplaatsen. Het heeft een aanjaagfunctie voor nieuw talent, door het delen van kennis en expertise, en het bieden van stageplaatsen. En zorgt bij uitstek voor verbinding en direct contact met lokaal publiek. Door de wijze van financiering (niet altijd structureel) is het een kwetsbare laag in het ecosysteem.

Via de brede basis van amateurkunst en de kunstvakopleidingen van Rijn IJssel en ArtEZ groeien opkomende makers uit tot (top)talenten, die een artistieke en beroepspraktijk ontwikkelen, een eigen publiek aan zich kunnen binden en met wie organisaties en instellingen graag werken. Ontwikkelinstelling De Nieuwe Oost, met Theater aan de Rijn als podium, heeft hierin een belangrijke rol, evenals de rijksgezelschappen Theater Oostpool, Introdans en Phion. Deze instellingen dragen, naast hun landelijke taak, steeds meer bij aan het culturele programma in de stad en hebben bovendien, samen met o.a. ArtEZ, een belangrijke rol in de doorstroming en ontwikkeling van nieuw podiumkunstentalent. Ook het Stadstheater, dat momenteel wordt verbouwd, zal met onder andere een zeer goed uitgeruste kleine zaal, straks meer kunnen worden gebruikt door lokale, al dan niet opkomende makers en gezelschappen, inclusief amateurbespelers. Met Luxor Live heeft Arnhem een stedelijk poppodium dat voor een brede en diverse doelgroep programmeert en een belangrijke rol vervult als springplank voor beginnende lokale artiesten. Willemeen is een nichepodium dat zich kenmerkt door de experimentele hoeken van de hardere genres.

Ook voor de podiumkunsten geldt dat meer samenwerking in de keten voordelen biedt: organisaties en instellingen staan sterker op het gebied van talentontwikkeling en verbinding met andere sectoren, samen ontwikkelen ze kennis (bijvoorbeeld op het gebied van publieksbereik en publiekswerking) en bij verregaande samenwerking kan er ook sprake zijn van kostenvoordelen. De gemeente is daarbij verantwoordelijk voor cofinanciering, heeft een informatiepositie en een regelgevende rol, en heeft daarmee als ‘partner’ sturingsmogelijkheden in de keten.

Het niet-commerciële filmaanbod is in Arnhem geconcentreerd op één locatie: Focus Filmtheater. De afgelopen jaren is het aantal bezoekers flink gestegen. Focus vervult zowel een stedelijke als regionale functie. De inzet de komende periode zal gericht zijn op meer diversiteit en kwaliteit in de programmering, met een inclusieve en maatschappelijke insteek. Ook verkent Focus of zij een grotere rol kunnen spelen in cultuureducatie, zowel in het primair als voortgezet onderwijs. Uit het behoefteonderzoek naar meer cultuur in Arnhem-Zuid kwam nadrukkelijk de wens voort voor filmprogrammering in Zuid.

Letteren, bibliotheken en media

We willen dat alle Arnhemse kinderen opgroeien in een taalrijke en daarmee kansrijke omgeving. Plezier in lezen is van essentieel belang bij het bevorderen van taal- en leesvaardigheid. De letteren zijn sinds een aantal jaar gelukkig meer zichtbaar in de stad, dankzij Rozet, meerdere actieve kwaliteitsboekhandels, de schrijfopleiding Creative Writing van ArtEZ waar jaarlijks studenten uitstromen, de literatuuractiviteiten van De Nieuwe Oost (met als thuisbasis Theater aan de Rijn) en meerdere schrijverscollectieven. Ook andere podia in de stad, zoals Luxor Live, Focus, Musis en het Stadstheater, nemen regelmatig literaire activiteiten (*spoken word*, storytelling, literaire producties) op in hun programmering.

De basis voor leesplezier wordt al op jonge leeftijd gelegd door ouders die voorlezen, op school én in de bibliotheek. In de bibliotheek kunnen Arnhemmers terecht voor lezen, leren en ontmoeting. De bibliotheek levert een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. We zien bovendien dat onze inwoners hun perspectief versterken door te werken aan hun basisvaardigheden, zoals taal en digitale vaardigheden.

In Arnhem hebben we een netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen met drie volwaardige locaties (in het centrum, Presikhaaf en Kronenburg) en zeven kleinere vestigingen in de wijken. Omdat Arnhem groeit, moeten we zorgen dat alle Arnhemmers ook in de toekomst toegang blijven houden tot goed bereikbare openbare bibliotheekvoorzieningen. Hiervoor maken we in 2025 een meerjarenplan, waarmee we vorm en inhoud geven aan de gemeentelijke doelstellingen en de wettelijke kaders voor de bibliotheek. In dit plan is expliciet aandacht voor de aanwezigheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van de bibliotheekvoorzieningen in Arnhem. Basis hiervoor is de wettelijke zorgplicht, zoals geformuleerd in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en de Arnhemse normen voor bibliotheekvoorzieningen in de referentienormen culturele voorzieningen. Met oog voor de opgave in en samenstelling van de wijk, bepalen we welke functies we waar moeten versterken.

Op het gebied van media ondersteunen we het Mediafonds Arnhem en de Streekomroep Midden-Gelderland/ RTV Connect. We zijn voor de streekomroep de grootste subsidient in het verzorgingsgebied van de omroep en verwachten mede om die reden dat de streekomroep Arnhem weer als standplaats kiest.

Nachtcultuur

Een belangrijk deel van de vernieuwing in de kunsten ontstaat in de nachtelijke uren. Hier vinden subculturen elkaar en ontdekt een jongere generatie elkaar en de stad. Door meer ruimte te geven aan de nachtcultuur maken we de stad aantrekkelijker voor jongeren en jongvolwassenen. Meestal gebruiken we voor nachtcultuur de definitie: alle kunst en cultuur die tussen 22:00 en 6:00 uur wordt aangeboden. Nachtcultuur biedt een nieuw perspectief op cultuur, in vergelijking met het traditionele aanbod van kunst en cultuur overdag. Onlosmakelijk verbonden met de nacht is de elektronische dancemuziek en de bijbehorende clubcultuur. Een verruiming van het cultuuraanbod met nachtcultuur speelt een rol als vestigingsvoorwaarde voor nieuwkomers naar de stad, zoals kenniswerkers. Bovendien biedt een verruimd aanbod aan nachtcultuur meer werkgelegenheid. De sociale waarde van nachtcultuur bestaat uit het bieden van ontmoetingsplaatsen waar creativiteit en kennis uitgewisseld kunnen worden, en waar groepen die zich overdag buitengesloten kunnen voelen, veilig hun identiteit kunnen ontdekken, vormen en uiten. Vooral voor de 18 tot 35- jarigen. Nachtcultuur draagt om die reden bij aan de sociale cohesie in de stad. Door het verruimen van de blik op de disciplines maken we in de subsidieregelingen ruimte voor nachtcultuur.

Daarnaast start in 2026 een nachtburgemeester. Deze krijgt als voornaamste taak ontmoetingen tussen culturele organisaties en instellingen en andere belanghebbende partijen in de nacht te initiëren en te faciliteren. De nachtburgemeester heeft een klein budget dat in overleg met de gemeente en sector kan worden besteed. Daarnaast legt de nachtburgemeester verbindingen met de gehele culturele sector, makers en aanpalende organisaties om de nachtcultuur zichtbaar te maken en het Arnhemse subsidiehuis en overige mogelijkheden onder de aandacht te brengen.

De nachtburgemeester legt verbindingen met de gehele culturele sector, makers en aanpalende organisaties

Jongerencultuur

Hoewel veel jongeren gebruikmaken van nachtcultuur zoals hierboven beschreven, zien we ook dat jongerencultuur verandert. Jongeren maken niet als vanzelfsprekend gebruik van het aanbod dat er al is omdat ze andere behoeften hebben, maar zijn vaak ook bezig met het zelf creëren van aanbod en communities, zitten misschien vaker online op social media platforms (), en behoren tot wereldwijde subculturen die via strips, games, films en series, en andere nieuwe vormen kunst en cultuur tot zich nemen. Jongeren willen ook graag betrokken worden bij (de ontwikkeling van) cultuuraanbod in de stad. Dat gebeurt onder andere met de pilot gratis cultuur die Indifferent uitvoert: ART. We bereiken hiermee een groep Arnhemmers die anders niet of nauwelijks met kunst en cultuur in contact komt.

Samenwerking

We willen met het cultuuraanbod in de stad alle Arnhemmers bereiken. Daarom ontwikkelen we samen met de sector een plan van aanpak op stadsbrede programmering, te beginnen voor de podiumkunsten. Het gaat dan om afstemming tussen instellingen en organisaties over wie verantwoordelijk is voor welk aanbod, welke doelgroepen worden bediend en hoe het aanbod in verbinding en interactie staat met andere domeinen. Op die manier kunnen alle verschillende publieksgroepen beter worden bediend. Wij willen hier een regierol in vervullen, maar de culturele organisaties zijn zelf verantwoordelijk voor de concrete invulling. De regierol wil de gemeente op dezelfde manier vervullen als eerder genoemd bij Talentontwikkeling en stadsbrede programmering is dan ook onderwerp van de strategische gespreksagenda met de sector (zie Arnhem maakt mogelijk).

We vragen van de grotere culturele organisaties en instellingen om verantwoordelijkheid te nemen voor ‘hun’ keten. Dat houdt in dat zij ook nieuwe en kleine organisaties en makers ondersteunen en faciliteren. Ontmoeting en kennisdeling leidt tot professionalisering van de sector. We komen daar in ‘Arnhem maakt mogelijk’ nog op terug.

Acties aanbod

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We sturen op stadsbrede programmering (te beginnen bij de podiumkunsten) hierbij rekening houdend met de autonomie van instellingen en het perspectief van de stad, waarbij concurrentieposities omgebogen worden tot elkaar versterkende posities.	De gemeente neemt dit op in de subsidievoorwaarden en faciliteert het gesprek hierover (bijvoorbeeld door de inzet van een aanjager), maar uitwerking is een verantwoordelijkheid van de sector.	1, 6
Introdans, Theater Oostpool, Phion en Theater aan de Rijn dragen, naast hun landelijke taak, ook bij aan het culturele programma in de stad.	We spannen ons in om hun aanbod voor en rol in de stad uit te breiden en te versterken.	1, 2
We vragen van de grotere culturele organisaties om hun kennis, expertise, ervaring en faciliteiten actief te delen met kleinere en nieuwere organisaties en initiatieven.	We onderzoeken de mogelijkheid van een mentorprogramma.	2
We gaan de nacht-, pop- en jongerencultuur beter faciliteren en stimuleren.	We maken in onze subsidieregelingen ruimte voor nacht-, pop- en jongerencultuur. Daarnaast introduceren we een nachtburgemeester die hierin een coördinerende rol heeft en reserveren hiervoor middelen. Op basis van de ervaringen bepalen we of we een integrale nachtvisie opstellen.	4
Op basis van de evaluatie van de pilot Gratis Cultuur voor Jongeren en de maatregel Gratis Bibliotheek voor jongeren tot 24 jaar bepalen we of en hoe we deze een vervolg kunnen geven.	Samen met jongeren(organisaties) de betrokken instellingen.	3
We stellen in 2025 een meerjarenplan op, waarmee we invulling geven aan de gemeentelijke zorgplicht voor openbare bibliotheekvoorzieningen en inventariseren maatschappelijke opgaven en welke rol de bibliotheek daarbij kan spelen. En zetten hiervoor de zorgplichtmiddelen van het Rijk in.	Samen met Rozet, Onderwijs, Bestaanszekerheid, Nationaal Programma Arnhem-Oost en TLO's evalueren we de huidige voorzieningen en bepalen we in welke wijken de bibliotheeklocaties eventueel versterkt moeten worden.	4

Kennis van het publiek

Kennis van het publiek voor kunst en cultuur, maar ook van drempels die mogelijk publiek, deelnemers en meemakers ervaren, is onontbeerlijk in een wereld waarin tijd schaars is en waar keuzes voor kunst en cultuur onvoorspelbaarder en grilliger zijn geworden. Het is belangrijk om erachter te komen wie met welk aanbod wordt bereikt. Zo weten we ook wie er nog niet worden bereikt en welke inspanningen op het gebied van programmering en marketing en communicatie eraan bij zouden kunnen dragen om ook het niet-publiek te bereiken. We vinden het belangrijk dat culturele instellingen zich beter toerusten om deze kennis in beeld te brengen. Van instellingen zal worden gevraagd om in hun plannen aan te geven wat hun doelstellingen zijn op het gebied van publieksbereik, publiekssegmentatie en de impact die ze op en eventueel met hun bezoekers willen realiseren.

Daarnaast vinden we het belangrijk dat deze kennis onderling gedeeld wordt. Dat komt ten goede aan keuzes op het gebied van stadsbrede programmering: zo bedienen instellingen soms dezelfde, maar liever allemaal verschillende doelgroepen. Keuzes maken op het gebied van programmering en een gerichte marketingaanpak stelt instellingen beter in staat om ook in te zetten op specifiekere doelgroepen. We bedoelen niet dat alle organisaties en instellingen hun aanbod op álle Arnhemmers hoeven af te stemmen. Maar het betekent wel dat alle organisaties en instellingen moeten nadenken over het verbreden van het publiek en over toegankelijkheid. De code Diversiteit & Inclusie biedt handvatten om het goede gesprek over toegankelijkheid te voeren en om concrete acties te formuleren. We vragen instellingen om de code te integreren in alle aspecten van organisatie, bedrijfsvoering en in de activiteiten en om er concreet mee aan de slag te gaan. Het inzetten op nieuw publiek, maar ook het co-creëren met een nieuw publiek zijn uitgangspunten die we ondersteunen.

De sector is niet alleen aan zet als het gaat om het professionaliseren van de kennis over publiek. We zien een rol voor de gemeente om samen met de sector op te trekken in stadsbreed - en mogelijk regiobreed - publieksonderzoek. Zo krijgen we meer inzicht in welke doelgroepen wel en niet bereikt worden met het aanbod van kunst en cultuur en hoe goed de verschillende inwoners van Arnhem in het publiek terug te zien zijn. Werken met data is niet meer weg te denken uit de culturele sector en als het gaat om publieksdata is het zinvol om allemaal met dezelfde data te werken. Dan kun je vergelijken en het gesprek op dezelfde manier voeren. Het Culturele Doelgroepenmodel van Rotterdam Festivals wordt in een aantal gemeentes al gebruikt. Wij denken dat het ook voor Arnhem passend kan zijn.

Werken met data is niet meer weg te denken uit de culturele sector en als het gaat om publieksdata is het zinvol om allemaal met dezelfde data te werken.

Acties kennis van het publiek

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We formuleren meetbare doelstellingen in het verbreden (o.a. meer divers) van het publieksbereik.	We nemen dit op in de subsidieregelingen en beoordelingscriteria. En zetten in op toepassen van de code diversiteit & inclusie.	6
We willen het collectieve cultuurbereik beter in kaart brengen.	Dit doen we bij voorkeur in samenwerking met CNA en indien mogelijk binnen de Cultuurregio 025.	7
We continueren de jaarlijkse uitreiking van de Arnhemse cultuurprijs aan talentvolle (groep) makers en zetten daarmee ook de Arnhemse cultuursector in de spotlight.	We verhogen het prijzengeld van de Arnhemse cultuurprijs naar €10.000,-. We evalueren met betrokken partijen de prijs en het proces en passen zo nodig de criteria aan.	1, 2

De maatschappelijke en economische betekenis van kunst en cultuur

Kunst en cultuur hebben naast intrinsieke waarde, maatschappelijke en economische waarde en betekenis door hun impact op andere domeinen. Zo zijn er vanuit het beleidsplan Vluchtelingen op dit moment meerdere projecten in gang gezet om een cultuuraanbod voor vluchtelingen toegankelijk te maken. Ook zien we dat cultuur een plek krijgt in ons integrale Ouderenbeleid, omdat het een belangrijk middel is voor zingeving en ontmoeting. Vele onderzoeken tonen aan dat kunst en cultuur bijdragen aan het geluk, welzijn en de gezondheid van mensen en de kwaliteit van leven. Cultuur speelt een cruciale rol als het gaat om het begrip 'brede welvaart', met invloed op onderwijs, welzijn, materiële welvaart, maatschappelijke betrokkenheid, sociale relaties en banen. We willen de impact van kunst en cultuur op het sociale domein en de economie kunnen vergroten.

Verbinding kunst en cultuur & maatschappelijke vraagstukken

De kunst- en cultuursector kan bij uitstek haar creativiteit, verbeelding, experiment en veranderkracht inzetten bij het nadenken over en op de agenda zetten van maatschappelijke vraagstukken en ook op die manier bijdragen aan een oplossing. Zo zijn meerdere theater- en dansgezelschappen actief in het sociaal-maatschappelijke domein. Cultuur biedt een van de weinige plekken waar we elkaar ontmoeten en een gesprek kunnen hebben in een samenleving die verder polariseert. Vraagstukken die vaak worden genoemd zijn de energietransitie, duurzaamheid, klimaat en stedelijke ontwikkeling, maar ook sociale vraagstukken, zoals burgerschap, vergrijzing en ouderenzorg, eenzaamheid onder jongeren en kansengelijkheid. Een stevige positionering van kunst en cultuur bij deze vraagstukken is nodig om deze soms abstracte begrippen dicht bij de belevingswereld van Arnhemmers en anderen te brengen.

Wij willen de culturele en creatieve sector beter verbinden aan deze vraagstukken. Dat doen we door binnen de gemeente te kijken of er vraagstukken zijn waar we makers aan kunnen verbinden. We halen deze vraagstukken ook op uit de stad en mogelijk zijn er makers die daar zelf al mee bezig zijn. Vanuit een ontwerpende aanpak spelen creatieven met hun unieke kennis en verbeeldingskracht een cruciale rol bij het oplossen van de grote transitievraagstukken. Onder meer door de toekomst te ontvouwen en alternatieve denkrichtingen te tonen. Ze betrekken gebruikers en inwoners en zorgen voor samenwerking aan innovatieve en breed gedragen oplossingen. Spil in de samenwerking is Creatief Arnhem[2].

> Vele onderzoeken tonen aan dat kunst en cultuur bijdragen aan het geluk, welzijn en de gezondheid van mensen en de kwaliteit van leven.

2 Creatief Arnhem, dat creatieve brancheverenigingen en creatieve clusters van Arnhem (waaronder Modepartners 025) verenigt, vormt als netwerkorganisatie de schakel tussen de uitdagingen waar de stad voor staat en een waaier aan ontwerpinterventies richting een veerkrachtig Arnhem.

Acties maatschappelijke en economische betekenis

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We brengen de culturele sector en de ontwerpsector dichter bij elkaar om kennisdeling te stimuleren in het werken aan maatschappelijke vraagstukken en daar Arnhemse makers aan te koppelen	We intensiveren het overleg tussen de cultuursector en Creatief Arnhem.	2, 5
We dragen als gemeente uit dat kunst en cultuur en de inzet van creatieven hierbij van meerwaarde is bij het werken aan maatschappelijke vraagstukken.	We onderzoeken hoe we tijd, ruimte en middelen vrij kunnen maken om creatieven onderdeel te laten zijn van innovatie en verbinding in andere domeinen.	2, 8
Maatschappelijke betekenis en relevantie opnemen als beoordelingscriterium.	Instellingen en makers moeten hun maatschappelijke betekenis en impact beschrijven in hun beleidsplannen en subsidieaanvragen.	2, 8

Dichtbij en toegankelijk

Toegang tot kunst en cultuur voor alle Arnhemmers betekent ook dat er voorzieningen dichtbij onze inwoners in de wijken moeten zijn. Dat verlaagt de drempels om aan cultuur deel te nemen, actief dan wel passief. Naast de inzet op voorzieningen in de wijk, willen we ook inzetten op meer culturele activiteiten in de wijk. Culturele activiteiten spelen een belangrijke rol in de leefbaarheid van en sociale cohesie in de wijken. Net als in de meeste andere steden concentreert het cultuuraanbod zich logischerwijs vooral in en rond het centrum. Dat aanbod is in beginsel toegankelijk voor alle inwoners, maar in de praktijk maken niet alle inwoners er evenveel gebruik van. Tegelijkertijd is er in de wijken vaak sprake van 'eigen' culturele activiteiten die vaak op het grensvlak liggen van amateur, selfmade en professioneel en anders van karakter zijn dan de klassieke disciplines. Vandaar ook het eerdere advies om het cultuurbegrip te verbreden. Een tweede kenmerk van die 'wijkcultuur' is dat het in veel gevallen mede om ontmoeting gaat. We faciliteren dat door in onze subsidieregelingen (bij het beoordelingscriterium 'maatschappelijke betekenis') rekening te houden met kunst en cultuur in de wijk.

Cultuur en Nationaal Programma Arnhem Oost (NPAO)

We zijn partner in de Alliantie Arnhem Oost. Het Nationaal Programma Arnhem Oost (NPAO) biedt extra kansen voor meer kunst en cultuur in de wijken Presikhaaf, Malburgen, Geitenkamp, het Arnhemse Broek en Klarendal. Het NPAO benadert de opgaven in de wijken vanuit het perspectief van een driehoek: kind, gezin, buurt. Vanuit dit perspectief zijn activiteiten en interventies vanuit kunst en cultuur een belangrijk instrument om talentontwikkeling aan te wakkeren, sociale cohesie te stimuleren en ontmoetingen te organiseren. Kunst en cultuur bieden daarmee de mogelijkheid om de brede cultuur die aanwezig is in de wijken te erkennen en daarmee ook de identiteit van de wijken. De culturele programmering in de stad moet aansluiten bij en rechtdoen aan de leefwereld van de inwoners van Arnhem Oost. Rolmodellen vanuit de wijken en voor de wijken zijn hierbij belangrijke sleutelfiguren om kunst en cultuur toegankelijk te maken. Kunst en cultuur helpen ook om de kansengelijkheid te vergroten. Met het programma willen we ook de verbinding tussen cultuur en de sociaal-maatschappelijke opgaven (preventie van armoede en schulden, veerkracht en weerbaarheid, school en omgeving, de ontwikkeling van het jonge kind en een gezonde leefomgeving) van deze wijken versterken. Cultuurparticipatie en cultuureducatie spelen hierbij een belangrijke rol. Investeren in cultureel kapitaal versterkt de sociale bestaanszekerheid.

We willen met partners in het programma en in aansluiting op ons Integraal Accommodatiebeleid, zoals woningcorporaties, welzijn en onderwijs inventariseren welke locaties en voorzieningen laagdrempelig geschikt te maken zijn voor ontmoeting en cultuuractiviteiten. En daarin ook samen optrekken met inwoners. De inzet is gericht op duurzame langdurige partnerschappen met de samenwerkende culturele instellingen: praktisch en uitvoerbaar. We geven samen met de alliantie prioriteit aan activiteiten, initiatieven en samenwerkingen in de vijf wijken van Arnhem Oost die zijn gericht op nieuwe aanpakken met de sector. Zo creëren we samen een 'plus'. En doen we leerervaringen op voor de hele stad.

Meer cultuur in Zuid

Het culturele aanbod is niet goed verdeeld over de stad. Er zijn te weinig culturele voorzieningen in Arnhem-Zuid. Er is afgesproken dat er een cultuurhuis in Zuid komt met ruimte voor cultuurpresentatie, cultuurparticipatie en - educatie en met Kronenburg als logische plek. Er worden inhoudelijke concepten uitgewerkt en locatie(s) verkend waar het cultuurhuis in Kronenburg landt. We zetten in de komende jaren in aanloop naar het definitieve cultuurhuis verder in op culturele programmering in Zuid. Dat doen we samen met makers en andere partijen uit Zuid en Noord. Dit sluit aan bij de uitkomsten van het behoeftenonderzoek onder inwoners, makers, cultuurpartners en andere organisaties. Zo testen we hoe de programmering aansluit bij de behoeften van de inwoners.

Met de verhuizing van Popcentrum Jacobiberg naar de Groningensingel 1245 in Vredenburg heeft zich al een belangrijke culturele partij in Zuid gevestigd. Het gehele voormalige schoolgebouw is beschikbaar als cultuurgebouw. Met de ontwikkeling van de Groningensingel 1245 komt er mogelijk ook een extra podium, net als ruimte voor andere faciliteiten en culturele disciplines die de culturele infrastructuur van Zuid samen met het te realiseren cultuurhuis in Kronenburg versterken. We bekijken beide ontwikkelingen in samenhang, zodat deze nieuwe initiatieven elkaar programmatisch versterken en het aanbod in Arnhem-Zuid zo breed en divers mogelijk wordt.

Acties dichtbij en toegankelijk

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
Kunst en cultuur inzetten in Arnhem Oost om deze wijken leefbaar en sociaal te houden.	Samen met Nationaal Programma Arnhem-Oost, onder meer onderzoek doen naar de mogelijkheden voor (het oprichten van) bijvoorbeeld muziekscholen in Arnhem-Oost wijken en wat daarvoor nodig is.	3
Stimuleren van kunst en cultuur in de wijk.	Door in onze subsidieregelingen het beoordelingscriterium ‘Maatschappelijke betekenis’ op te nemen, houden we ook rekening met kunst en cultuur in de wijk.	3
In Arnhem-Zuid komt meer ruimte voor cultuurpresentatie, -participatie en -educatie.	We realiseren een cultuurhuis in Kronenburg en ontwikkelen de Groningensingel 1245 tot een cultuur verzamelgebouw. Als opmaat naar het cultuurhuis zetten we in op tijdelijke programmering.	3
In ‘brede broedplaatsen’ in de wijk is vooral ruimte voor actieve makers die in hun (artistieke) werk nadrukkelijk zoeken naar verbinding, met de wijk, met de stad, met de Arnhemmers.	Dit nemen we als aandachtspunt mee in het toewijzingsbeleid voor ateliers en broedplaatsen.	2
We stimuleren waar mogelijk en zinvol dat bestaande en nieuwe culturele initiatieven en organisaties zich vestigen buiten het centrum en vanuit hun nieuwe locatie een actieve band ontwikkelen met de buurt.	We denken al in een vroeg stadium mee over de huisvestingsvraag en de relatie met de wijk.	2

ARNHEM MAAKT *RUIMTE*

Meer fysieke ruimte voor kunst en cultuur

In Arnhem maken we ruimte voor kunst en cultuur. We zorgen ervoor dat makers en initiatieven kunnen werken in studio's, werkplaatsen, repetitieruimtes en broedplaatsen (zie Arnhem Maakt). De gemeentelijke culturele voorzieningen zijn op peil en kunnen daarmee ook optimaal worden benut door andere, kleinere partijen. We hebben oog voor onderhoud (en soms ingrijpende renovatie en verduurzaming) van bestaande gebouwen, maar ook de keuzes voor nieuwe culturele voorzieningen. Daarnaast kan er sprake zijn van tijdelijk vrijkomend vastgoed dat voor culturele sector kan worden ingezet. Bij de keuzes voor nieuwe voorzieningen laten we ons leiden door een referentienorm die we hebben vastgesteld: bij een groeiende stad groeit het culturele voorzieningenniveau mee. We kijken daarbij met name naar onze nieuwe gebiedsontwikkelingen.

De openbare ruimte biedt plaats aan kunst en cultuur. Immers, kunst in de openbare ruimte draagt bij aan een mooie, leefbare en gezonde stad en bepaalt mede de identiteit van de stad. We maken onze openbare ruimte aantrekkelijk. Daarnaast zoeken we ook naar buitenvoorzieningen voor kunst en cultuur, zodat festivals en andere activiteiten ook in onze buitenruimte plaats kunnen vinden.

Uitgangspunten Arnhem maakt ruimte

1. **Succesvolle stedelijke- en gebiedsontwikkeling kan niet zonder kunst en cultuur.**
2. **Stedelijke- en gebiedsontwikkeling geeft de mogelijkheid om ruimte te maken voor kunstenaars en creatieven.**
3. **Het culturele voorzieningenniveau groeit mee met de stad, met in de binnenstad een clustering van cultuur en extra aandacht voor wijken in Arnhem-Oost en Arnhem-Zuid en de openbare ruimte (cultuur in het publieke domein).**
4. **Cultureel vastgoed is een middel waarmee culturele beleidsdoelen kunnen worden bereikt. Het gemeentelijk vastgoedbeleid, zoals huurtarifering voor cultuur, is daaraan ondersteunend.**
5. **Kunst in de openbare ruimte draagt bij aan het welzijn en geeft karakter en smoel aan de stad.**

Kunst en cultuur in een groeiende stad

Arnhem is een stad in ontwikkeling. De stad groeit in inwonersaantallen, het aantal beschikbare banen neemt toe en steeds meer bedrijven en organisaties vestigen zich in Arnhem. Deze groei creëert nieuwe uitdagingen ten aanzien van leefbaarheid en bijpassende sociale infrastructuur, zoals maatschappelijke voorzieningen. Deze voorzieningen en het bijbehorende vastgoed moeten meegroeien met de stad. Om gelijke tred te blijven houden met het groeien en het aantrekkelijk houden van de stad, maken kunst en cultuur onderdeel uit van gebiedsontwikkelingsopgaven.

Gebiedsontwikkeling

Ruimte voor cultuur in de stedelijke gebiedsontwikkelingen (zoals in Rijnpark) vergroot de leefbaarheid (‘quality of life’) in deze gebieden. Kunst en cultuur zijn ook essentieel in het behouden van een aantrekkelijke binnenstad die de komende jaren een transformatie zal ondergaan (van ‘place to buy’ naar ‘place to meet’). Een groot deel van onze culturele voorzieningen is hier gevestigd: een clustering van podia en gezelschappen van nationaal belang dat profiel geeft aan Arnhem als de belangrijke cultuurstad in Oost-Nederland. Dit koesteren en versterken we, waarbij het gaat om huisvestingsopgaven van onze gezelschappen, bredere openstelling van podia voor lokale makers, maar ook het creëren van plekken om overdag te ontmoeten, werken of repeteren.

Er staan de komende jaren meerdere gebiedsontwikkelingsopgaven en transformaties op het programma: Rijnpark, Kronenburg, Schuytgraaf, Malburgen, Meinerswijk, Arnhem-West en de al genoemde binnenstad zijn allemaal plekken die de komende jaren veranderen. Kunst en cultuur staat bij het gesprek over die veranderingen vanaf het begin op de agenda. We betrekken bovendien culturele partijen in de plannen voor de ontwikkeling en het beheer en management van de gebiedsontwikkelingen. Samenwerking met cultuur kan leiden tot waardevolle ontwikkelingen: hoe kan een gebiedsontwikkeling bijdragen aan het succes van een culturele functie en hoe kunnen deze culturele functies op hun beurt bijdragen aan de waarde van een gebied?

Er is een percentage-regeling voor beeldende kunsttoepassing (1984) die nu ad hoc wordt toegepast bij de realisatie van nieuwe scholen en openbare gemeentelijke gebouwen. We willen dat deze regeling weer onverminderd wordt toegepast door deze in de planvorming mee te nemen, zodat hiervoor tijdig middelen gereserveerd kunnen worden. Ook buitenlocaties voor kunst en cultuur hebben onze aandacht.

Referentienormen culturele voorzieningen

Arnhem groeit snel, namelijk met 14%, ofwel met ruim 23.000 inwoners tot 2040. Voornamelijk door verschillende binnenstedelijke ontwikkelingen. Woningbouw en maatschappelijke voorzieningen zijn niet los van elkaar te zien bij het verdichten van de stad. Het toevoegen van woningen heeft een direct effect op de voorzieningenbehoefte, zowel commercieel als maatschappelijk. Voor de groeiende stad die ook leefbaar is en een zogenaamde 'quality of life' moet hebben, is het van belang dat ook het culturele voorzieningenniveau meegroeit. Daarnaast heeft Arnhem een belangrijke regionale en op sommige vlakken landelijke betekenis als het gaat om verschillende culturele functies en instellingen. Met de groei van de stad én het aantal inwoners in de regio en het land, neemt ook op deze manier de behoefte aan culturele voorzieningen toe.

Voor culturele voorzieningen heeft de gemeente geen directe wettelijke taak. Doordat cultuur echter dusdanig bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad, en deze voorzieningen niet altijd vanzelf een plek binnen gebiedsontwikkelingen krijgen, is het belangrijk hier wel normeringen aan te hangen.

***Referentienormen* zijn een richtinggevend instrument bij het realiseren van een goed gebalanceerd maatschappelijk voorzieningenaanbod, in het bijzonder wanneer de stad verandert en groeit. Met referentienormen en de daarvan afgeleide ruimtebehoefte kunnen ruimteclaims uit verschillende beleidsvelden in een vroeg stadium mee worden genomen in planvorming. Zo kunnen onder meer sociale doelen gekwantificeerd worden naar gebiedsontwikkeling. Referentienormen maken de ruimtebehoefte per voorziening per aantal inwoners in vierkante meters inzichtelijk.**

Om die reden hebben we als onderdeel van deze uitgangspuntennota referentienormen voor culturele voorzieningen opgesteld, die met deze uitgangspuntennota ook worden vastgesteld. De referentienormen zijn een richtsnoer om in gebiedsontwikkelingen van nieuwe, maar ook in bestaande wijken voldoende onderbouwde ruimte voor culturele voorzieningen te claimen en bovendien het gesprek tussen het sociale en het fysieke domein te faciliteren. Ze helpen met het maken van bewust afgewogen integrale (bestuurlijke) keuzes. De referentienormen zijn geen wetmatigheid. Bij gebiedsontwikkelingen worden de claims stap voor stap omgezet in concrete projecten. Ze bieden daarmee ook houvast in gesprekken met (ontwikkelende) partijen binnen een gebiedsontwikkeling. Zonder referentienormen bestaat het risico dat te laat duidelijk wordt hoeveel en waar voorzieningen nodig zijn. Uiteindelijk draagt het richtinggevende normenkader bij aan leefbare en toekomstbestendige en veerkrachtige wijken en stadsdelen, waar het prettig leven is voor inwoners en een aantrekkelijk komen voor bezoekers.

Naast het reserveren van ruimte zijn voor het daadwerkelijk realiseren van de culturele voorzieningen ook extra middelen nodig. Daarvoor moet structurele dekking worden opgenomen in de cultuurbegroting en zijn bovendien vaak ook structurele middelen nodig voor de uiteindelijke exploitatie. Net als voor onderwijshuisvesting en mede op basis van de referentienormen stellen we ook voor cultuur een Integraal Huisvestingsplan (IHPC) op, inclusief een investeringsplanning. Een IHPC is zowel een ambitiedocument als een planningsdocument, waarmee inzichtelijk wordt welke middelen en investeringen nodig zijn om het gemeentelijk cultureel vastgoed aan de gestelde beleidsdoelstellingen te laten voldoen. Het IHPC gaat in op de bestaande onderhoudsopgave, de kwalitatieve en kwantitatieve vraagontwikkeling, en de duurzaamheidsopgave. Het op basis van het Integraal Huisvestingsplan Cultuur beschikbaar stellen van een oplopende reeks kapitaallasten vergt een apart besluit dat via een Perspectiefnota of Begroting aan de raad wordt voorgelegd. De afzonderlijke investeringsbeslissingen worden vervolgens per project aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

In de periode tot 2040 komt er druk te liggen op bijna alle soorten culturele voorzieningen. Voor de functies openbare bibliotheek, kunstpodium, broedplaatsen en repetitieruimte voor amateurkunst is die druk acuut. We hanteren de referentienormen voor cultuur in samenhang met de referentienormen voor andere maatschappelijke voorzieningen. En brengen die in bij de verschillende gebiedsontwikkelingen. Dan vindt een integrale afweging plaats om tot de juiste keuzes te komen in de schaarse ontwikkelruimte. De referentienormen zijn opgenomen in bijlage 2 van deze nota. De volledige rapportage met de nadere onderbouwing is een aparte bijlage bij de uitgangspuntennota.

Cultureel vastgoed

Onderdeel van het gemeentelijk vastgoed zijn de culturele voorzieningen Musis, het Stadstheater, Museum Arnhem, Luxor Live, de Groningensingel 1245, Focus Filmtheater en Rozet in de binnenstad. Het spreekt voor zich dat de gemeente daar een beheerverantwoordelijkheid heeft, maar ook investeringen in (ver)nieuwbouw (zoals in Arnhem Zuid, zie Meer cultuur in Zuid) horen daarbij. Ontwikkelingen en projecten die de komende jaren van belang zijn, zijn verdere verduurzaming van het cultureel vastgoed, de herontwikkeling van het Stadstheater, de realisatie van het cultuurhuis in Kronenburg en de herontwikkeling van de Groningensingel 1245.

Kunst in de openbare ruimte ziet er telkens anders uit en kan permanent of tijdelijk zijn.

Daarnaast wordt samen met de provincie Gelderland gewerkt aan de herhuisvestingsopgave van Introdans en Oostpool in de nabijheid van het Stadstheater. En er zijn er private ontwikkelingen, zoals de ontwikkeling van ShowDepot DE.GROEN.

De gemeente heeft een groot aantal gebouwen in beheer die vallen onder maatschappelijk vastgoed. De verbinding van dit vastgoed aan kunst en cultuur (presentatieruimte, werk- en oefenruimte voor zowel professionele als amateurmakers) kan beter, vinden we. Daarom willen we in het kader van een integraal accommodatiebeleid, inzetten op het optimaler gebruik van onze maatschappelijke voorzieningen.

Kunst in de openbare ruimte

Arnhem kent een lange traditie van kunst in de openbare ruimte. De openbare ruimte wordt aantrekkelijker en daardoor leefbaarder als er aandacht is voor hoe deze ruimte eruitziet. Kunst in de openbare ruimte ziet er telkens anders uit en kan permanent of tijdelijk zijn. We zien in Arnhem kunstwerken, herdenkingsmonumenten, kunst verwerkt in objecten zoals bruggen en straatstenen, *street art*, functionele kunstobjecten (toegepaste kunst) en land art. Kunst in de openbare ruimte, ook wel ‘buitenkunst’ genoemd, draagt bij aan de schoonheid van de stad, en geeft plekken vaak een diepere betekenis, waardoor buitenkunst ook bijdraagt aan de identiteit van de stad. Kunst in de openbare ruimte brengt kunst dichter bij de inwoners: de werken staan in de buurt en behoren tot meest toegankelijke kunstvormen, gratis en dichtbij. Een kunstwerk met voldoende zeggingskracht kan helpen in de ontwikkeling van een kritisch bewustzijn van de Arnhemse samenleving. Omwonenden worden betrokken bij het proces van de ontwikkeling van kunst in de openbare ruimte, een mooie vorm van co-creatie. Doel is dat in alle wijken openbare kunst, erfgoed of plekken zijn die bij kunnen dragen aan de wijktrots.

De gemeente heeft een stevige en proactieve rol in de ontwikkeling van de openbare ruimte en dus ook in het aantrekkelijk maken van die openbare ruimte. Bij (her)inrichting van de openbare ruimte is het belangrijk kunst in de openbare ruimte vroegtijdig mee te nemen in de planvorming, zowel bij te verplaatsen als nieuw te plaatsen kunstwerken. Onderdeel van de openbare ruimte zijn ook de aangewezen buitenlocaties voor culturele festivals en evenementen. Deze buitenpodia dragen bij aan een breed bereik van kunst en cultuur.

Acties voorzieningen en een groeiende stad

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We gebruiken de referentienormen voor culturele voorzieningen als richtlijn en ruimteclaim bij gebiedsontwikkelingen en stedelijke transformaties en wegen ze zorgvuldig af binnen de bredere integrale afweging van belangen en ontwikkelingen.	We laten de referentienormen voor culturele voorzieningen bestuurlijk vaststellen.	1, 2, 3
Toekomstbestendige huisvesting van onze BIS-gezelschappen (Theater Oostpool, Introdans) in de binnenstad is van belang voor onze positie als G9-cultuurstad.	Samen met de instellingen en de provincie Gelderland werken we aan een besluit over de huisvesting voor de zomer van 2025 om m.i.v. 2029 (volgende BIS-periode) nieuwe huisvesting in gebruik te kunnen nemen.	1, 3
Beter benutten van buurthuizen, wijkcentra, jongerencentra voor laagdrempelige toegang tot kunst en cultuur, zeker waar het gaat om culturele initiatieven vanuit de wijk zelf.	Ontwikkelen van een Integraal Accommodatiebeleid, waarin de mogelijkheden voor cultuur binnen het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed worden meegenomen. Dit beleid gaat breder dan alleen cultuur, dus we zorgen dat we dit samen met sport, welzijn, onderwijs TLO en andere belangrijke domeinen ontwikkelen.	3
In samenhang met het Integraal Accommodatiebeleid en de referentienormen maken we een Integraal Huisvestingsplan Cultuur (IHPC).	We maken aan de hand van het IHP Cultuur en de daarin genoemde financiële opgave in de programmabegroting een structurele (oplopende) reeks kapitaallasten beschikbaar ter dekking van de gemeentelijke culturele vastgoedportefeuille en -projecten. Dit vergt een apart raadsbesluit.	3
We zetten proactief in op kunst in de openbare ruimte, met nu een focus op *street art*.	We verstrekken actief kunstopdrachten als gemeente en werken in het geval van *street art* met een straatcurator die muurschilderingen cureert.	6
We zetten beeldende kunst in de openbare ruimte op de agenda bij gebiedsontwikkelings-opgaven en bij de bouw, verbouw of renovatie van scholen en openbare gemeentelijke gebouwen.	We gaan de percentageregeling voor beeldende kunsttoepassing actualiseren en opnieuw bestuurlijk vaststellen.	1

ARNHEM MAAKT *MOGELIJK*

Een sterke culturele sector

Cultuursubsidies zijn een onderdeel van het beleidsinstrumentarium dat kunst en cultuur in Arnhem versterkt. Tot 2029 houden we de structurele subsidierelaties met onze basis- en meerjarenvoorzieningen in stand. Daarnaast zijn kennisdeling in de sector (en daarbuiten) en ontmoeting belangrijk. Er is meer aandacht voor de codes in de culturele sector, omdat we diversiteit en inclusie, een veilig werkklimaat, eerlijke betaling, solidariteit, toegankelijkheid, helder bestuur en toezichthouden en duurzaamheid belangrijk vinden. Een deel van de verantwoordelijkheid hiervoor vergt inspanningen van de culturele sector, vanuit de gemeente zullen we hierbij waar nodig faciliteren. Vanaf 2029 hebben we een dynamisch subsidiehuis, waarbinnen subsidies verdeeld worden.

Uitgangspunten Arnhem maakt mogelijk

1. Om onze positie als cultuurstad te behouden zal de cultuurbegroting mee moeten groeien en gelijke tred moeten houden met de demografische, sociale, maatschappelijke én artistiek-inhoudelijke ontwikkelingen.

2. Alle spelers in de culturele sector hebben toegang tot cultuursubsidies.

3. Cultuursubsidies worden verstrekt op basis van heldere criteria en zoveel mogelijk op basis van een onafhankelijk en deskundig advies.

4. Het werken met de culturele codes is ingebed in het denken en handelen van alle culturele organisaties, instellingen en makers.

5. Samenwerking binnen de Cultuurregio 025 en Landsdeel Oost en met het Ministerie van OCW versterkt de positie van Arnhem in de bredere (financiële) beleidscontext.

6. Arnhem presenteert zich landelijk als onderdeel van één cultuurregio, waarmee we meer zichtbaarheid creëren voor cultuur in de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen.

7. We hechten waarde aan onze complete culturele infrastructuur, als landelijk belangrijke cultuurstad en daarmee onze positie als G9-cultuurstad.

8. Feiten en cijfers zijn ondersteunend aan beleidsvorming en beleidsevaluatie.

9. Professionalisering en kennisdeling dragen bij aan verdere ontwikkeling en vernieuwing van de sector.

10. Heldere overlegstructuren en platforms binnen en met de sector, waarbij de gemeente zich opstelt als gesprekspartner, vormen de basis voor samenhang en samenwerking. Een strategische gespreksagenda, opgesteld door gemeente en culturele sector, zorgt voor een betere dialoog en onderlinge afstemming.

Een toekomstgericht en dynamisch subsidiehuis

Begrotingskaders en subsidieplafonds staan op gespannen voet met de stapeling van stijgende algemene en personele kosten, alsmede met de investeringen die instellingen in hun innovatieve vermogen willen doen. Ook zijn er verschillende nieuwe spelers binnen de culturele infrastructuur in Arnhem, waar nu in het subsidiehuis geen plaats voor is.

Dat betekent dat we kritisch moeten kijken naar het begrotingskader en naar de subsidieplafonds en criteria van onze regelingen.

We vragen van alle organisaties die in aanmerking willen komen voor een subsidiebijdrage een (meerjaren)beleidsplan en/of projectplan, dat we zoveel mogelijk laten beoordelen door een onafhankelijke en deskundige adviescommissie. We gaan werken met aangescherpte criteria die aansluiten bij de uitgangspunten in deze nota. Deze criteria zijn in ieder geval: artistieke/inhoudelijke kwaliteit, maatschappelijke relevantie voor de stad, toegankelijkheid en de bedrijfsvoering. De culturele codes zijn onderdeel van deze criteria.

We organiseren in samenwerking met de Cultuur Academy trainingen op het gebied van de geactualiseerde en nieuwe subsidieregelingen en bijbehorende criteria en codes.

Om per 2029 met een geactualiseerd subsidiehuis te kunnen werken, is het van belang nu al enkele stappen te zetten, zoals het installeren van een onafhankelijke adviescommissie. De commissie zal te zijner tijd de beoordeling van aanvragen van basis- en meerjarenvoorzieningen op zich nemen. En heeft daarbij oog voor dilemma's die spelen in de adviespraktijk. In de tussenliggende jaren is het van belang dat de commissie kennis kan maken met en zich kan verdiepen in de Arnhemse culturele sector.

De culturele codes

Wij vinden het belangrijk dat goed bestuur en werkgeverschap, transparantie, inclusie en diversiteit, sociale veiligheid en *fair pay* tot het DNA van de sector als geheel en de organisaties daarbinnen (gaan) behoren. Wij vinden het van belang dat iedereen kan meedoen. Daarom hechten we aan de toepassing van de drie culturele codes: de Governance Code Cultuur, de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code. Samen dragen zij bij aan een gezonde, transparante en veerkrachtige cultuursector, die de diversiteit van de stad weerspiegelt. Zo ontstaat een cultureel aanbod waarin alle Arnhemmers zich gerepresenteerd voelen en dat voor iedereen toegankelijk is.

We verwachten dat de codes tot het DNA van een organisatie gaan behoren doordat zij de culturele codes integreren in hun manier van denken en handelen. Om deze reden willen we actiever het gesprek aangaan over hoe makers en instellingen zich tot deze codes verhouden. We organiseren in samenwerking met de Cultuur Academy trainingen op het gebied van de geactualiseerde en nieuwe subsidieregelingen en bijbehorende criteria en codes. We beseffen dat het naleven van *fair pay* consequenties kan hebben voor het aanbod als het budget gelijk blijft.

Acties een toekomstgericht en dynamisch subsidiehuis

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
Cultuursubsidies worden verstrekt op basis van heldere criteria en een onafhankelijk en deskundig advies.	We stellen de criteria voor het subsidiehuis en de -regelingen bij en hebben oog voor maatwerk.	3
We laten de meerjarenbeleidsplannen van aanvragers voor de basis- en meerjarenvoorzieningen extern beoordelen aan de hand van heldere (subsidie)criteria.	We stellen een subsidieregeling op en we stellen een onafhankelijke en deskundige adviescommissie in.	2
We zorgen dat iedereen toegang heeft tot het subsidiehuis en voor doorstroommogelijkheden. We hebben daarbij oog voor instellingen die een andere dan een artistiek/ inhoudelijke rol hebben.	We stellen de criteria voor het subsidiehuis en de regelingen bij. We ontschotten waar nodig subsidieregelingen en maken deze beter bekend en zichtbaar. Ophogen subsidieplafonds bestaande en mogelijk nieuwe regelingen.	2
De culturele codes zijn onderdeel van de beoordeling van de subsidies (in de geest van de verschillende regelingen).	De culturele codes worden integraal onderdeel van de verschillende subsidieregelingen.	4
We monitoren de invloed van stijgende kosten en andere (financiële) ontwikkelingen die van invloed zijn op de exploitatie van culturele instellingen.	Door dit onderdeel te maken van (half)jaarlijkse rapportages/ verslagen van de instellingen.	8
We realiseren lagere drempels voor aanvragers voor de regelingen amateurkunst.	We vereenvoudigen de aanvragen voor de amateurkunst.	2
In ieder geval SLAK en de Cultuur Academy krijgen in het Arnhemse cultuurbeleid een zogenaamde ondersteunende functie op het gebied van respectievelijk het ontwikkelen en faciliteren van huisvesting voor creatieven en als kennisplatform en subsidie- en kennisloket voor makers.	We bezien hoe de opdracht aan SLAK en de Cultuur Academy in het cultuurbeleid moet luiden en wat dit mogelijk betekent voor hun gemeentelijke subsidiebijdrage.	9

Samenwerken en afstemmen met andere overheden

Als gemeente werken we samen met relevante regionale, provinciale en landelijke partners aan een kwalitatieve, toegankelijke, diverse en toekomstbestendige culturele infrastructuur in heel Nederland. Rijk, provincies en gemeenten zijn hiervoor gezamenlijk verantwoordelijk en stemmen daarbij met elkaar af over beleidsprioriteiten en financiering van gezamenlijke instellingen. Afspraken daarover zijn vastgelegd in het Cultuurconvenant 2025-2028.

We werken samen met Nijmegen en onze regiogemeenten binnen de Cultuurregio 025, die verankerd is binnen de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen, en trekken ook samen op naar het Rijk. De provincie Gelderland ondersteunt de uitvoering van ons regioplan. Voor gezamenlijke positionering en lobby is tevens samenwerking binnen de G9-cultuursteden en Landsdeel Oost van belang.

Acties samenwerken en afstemmen met andere overheden

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We zetten in op een regionale/ landsdelige lobbyagenda en werken daarbij samen met de andere cultuurregio's en de provincies Gelderland en Overijssel in Landsdeel-Oost.	Samen en in nauw overleg met de andere betrokken overheden.	5, 6
We zorgen dat de wisselwerking tussen landelijk en lokaal cultuurbeleid goed geborgd wordt.	We zijn o.a. als G9-cultuurstad gesprekspartner van het Rijk en de Rijkscultuurfondsen voor de vormgeving van het landelijk beleid.	7
We stemmen onze aanvraagprocedures zoveel mogelijk af op die van het Rijk en de Rijkscultuurfondsen.	Subsidievoorwaarden, definities en uitvraag naar kwantitatieve gegevens brengen we zo veel mogelijk op één lijn.	5

Ander instrumentarium

Feiten en cijfers: een cultuurmonitor

Beleid baseren op feiten en cijfers is de normaalste zaak van de wereld, maar als het gaat om kunst en cultuur zijn we daar nog niet zo heel lang geleden mee begonnen. We vinden het belangrijk om ons beleid te blijven monitoren, te evalueren en bij te stellen waar nodig. Vooral natuurlijk als iets niet werkt of juist iets heel erg goed. Werken met publieksdata veel inzichten kan geven. Er wordt al veel gemeten, maar veel cijfers zijn vaak alleen op provinciaal niveau of regionaal niveau te vinden. We zijn benieuwd naar feiten en cijfers uit onze stad. Waarderen onze inwoners het cultuuraanbod? Wat vinden ze van de afstand tot de voorzieningen? Hoeveel activiteiten zijn er in Arnhem, en waar zijn ze? En zo nog veel meer. We ontwikkelen een cultuurmonitor, waarmee we nog scherper krijgen wat de effecten van ons beleid is. We hopen daarmee goed te kunnen sturen en bij te stellen.

Duurzaamheid

De inzet van Arnhemse cultuurinstellingen op het gebied van duurzaamheid sluit aan bij onze gemeentelijke ambities. We zien dit als opgave en kans. Dit gaat van vastgoed, tot transport en reisbewegingen, producties en het maakproces net als aandacht voor verhalen vertellen. Er is bewustzijn en aandacht voor en er worden maatregelen genomen, maar nog niet alle culturele organisaties hebben dit structureel in hun beleid ingebed. Dit vraagt aandacht en ondersteuning. We zorgen ervoor dat er op het vlak van duurzaam denken en handelen uitwisseling en kennisdeling is met en binnen de cultuursector.

Voor culturele activiteiten geldt net als voor evenementen (nota locatiegebonden evenementenbeleid 2021) dat bij de inzet van dieren de gemeente Arnhem een nee, tenzij beleid heeft. Het welzijn van dieren moet voorop staan. Initiatiefnemers die een culturele activiteit willen ondernemen met dieren, moeten hier altijd een vergunning voor aanvragen. De gemeente Arnhem zal dan beoordelen of deze activiteit past binnen de dierenwelzijnseisen die de gemeente stelt.

Strategische gespreksagenda (samenwerking gemeente en sector)

Om de dialoog tussen gemeente, culturele sector en het (kunstvak)onderwijs te versterken en levendig en actueel te houden, stellen we in een samenwerking een strategische gespreksagenda op. De gemeente voert de regie op deze agenda. Per onderwerp op de agenda kijken we samen hoe we ermee aan de slag gaan, waar we verantwoordelijkheden beleggen en welke overlegstructuren en gesprekspartners er dan nodig zijn. De eerste selectie van onderwerpen die aandacht verdienen zijn:

- Talentontwikkeling.
- Publieksbereik, zichtbaarheid en draagvlak.
- Huisvesting en ruimtegebruik.
- Stadsbrede programmering.
- Cultureel Ondernemerschap en bedrijfsvoering.
- Duurzaamheid.
- Toepassen van de culturele codes.
- Verbinding met andere domeinen.

De gemeente wil zelf ook verantwoordelijkheid nemen in kennisdeling, professionalisering en ontmoeting en faciliteert, in samenspraak met de sector en onder meer de Cultuur Academy, per jaar een aantal bijeenkomsten. Heldere overlegstructuren en platforms binnen en met de sector, waarbij de gemeente zich opstelt als gesprekspartner, vormen de basis voor samenhang en samenwerking.

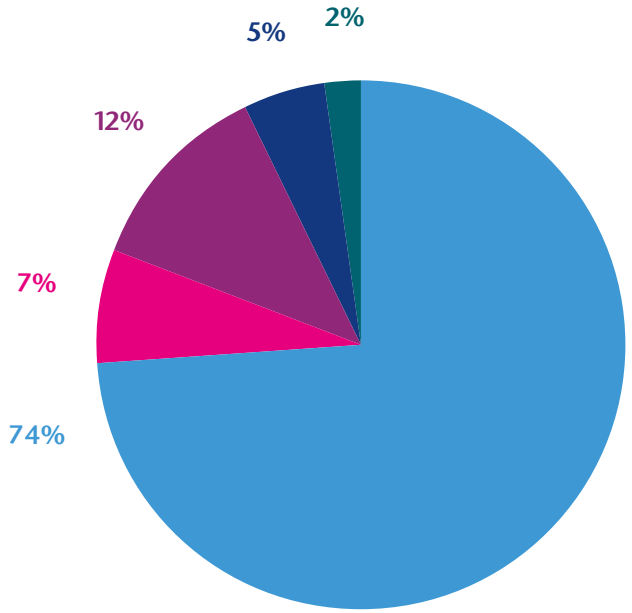
Acties ander instrumentarium

Wat doen we tot 2029?	Hoe doen we dat?	Aan welk uitgangspunt draagt deze actie bij?
We ontwikkelen een cultuurmonitor, waarmee we langjarig beeld krijgen van belangrijke aspecten van cultuur in Arnhem en de effectiviteit van ons beleid kunnen meten.	Op basis van wat we willen weten en meten, ontwikkelen we een cultuurmonitor.	8
We stellen gezamenlijk met de sector een strategische gespreksagenda op.	De gemeente is trekker van de gespreksagenda.	9
We zetten samen met de sector in op kennisdeling, professionalisering en ontmoeting.	We faciliteren bijeenkomsten vanuit de gemeente (bijvoorbeeld over het ontwikkelen en uitvoeren van meerjarenbeleid, duurzaamheid, sociale veiligheid en de culturele codes) en inventariseren in de sector welke kennis luwtes er nog zijn.	10
We streven heldere overlegstructuren na binnen en met de sector.	We maken een analyse van de bestaande overlegstructuren en bekijken, samen met de sector, waar deze structuren aangevuld dan wel verstevigd moeten worden (bijv. met andere partijen uit het veld).	9
Voor de uitvoering van de gespreksagenda, activiteiten op het gebied van professionalisering, samenwerking & ontmoeten die dan wel door de sector dan wel door de gemeente ontplooid worden zijn middelen nodig.	We stellen hiervoor een budget beschikbaar.	9, 10

Bijlage 1:
Financieel kader 2025-2028

In 2025 is in de cultuurbegroting een budget van € 41,9 miljoen euro beschikbaar. Hiervan is een bedrag van € 2,0 miljoen begroot voor erfgoed. Voor cultuur is het budget van € 39,9 miljoen in hoofdlijn als volgt opgebouwd:

- Begrotingssubsidies en subsidieregelingen € 29,4 miljoen
- Specifieke budgetten € 2,7 miljoen
- Vastgoed (kapitaallasten) € 4,7 miljoen
- Vastgoed servicekosten, onderhoud en OZB € 2,1 miljoen
- Salarissen € 975k

Als we uitgaan van het financieel beleidskader bestaande uit begrotingssubsidies, subsidieregelingen en specifieke budgetten dan bedraagt het cultuurbudget per 1 januari 2025 € 32,1 miljoen. Het overgrote deel van deze middelen wordt ingezet voor de begrotingssubsidies aan onze basis- en meerjarenvoorzieningen. Daarnaast zijn er verschillende subsidieregelingen en ook specifieke budgetten, zoals voor de instandhouding en uitbreiding van onze beeldende kunstcollectie, de realisatie van een cultuurhuis in Arnhem Zuid, de vestiging van popcentrum Jacobiberg aan de Groningensingel en de opgave om meer werkruimte voor cultureel en creatief ondernemers in de stad te realiseren.

Om onze positie als cultuurstad te behouden zal de cultuurbegroting mee moeten groeien en gelijke tred moeten houden met de demografische, sociale, maatschappelijke én artistiek-inhoudelijke ontwikkelingen. Aan de hand van de referentienormen voor culturele voorzieningen hebben we inzichtelijk gemaakt hoeveel extra ruimte voor kunst en cultuurvoorzieningen nodig is vanwege de groei van de stad. Ook voor cultuur wordt een Integraal Huisvestingsplan opgesteld. Hierin wordt inzichtelijk gemaakt welke middelen en investeringen nodig zijn om het gemeentelijk cultureel vastgoed aan de gestelde beleidsdoelen te laten voldoen. Het IHPC wordt ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.

Op 1 januari 2025 had Arnhem 169.325 inwoners en bedroeg de cultuurbesteding per Arnhemmer € 190,-.

In het kader van de in 2023 extra beschikbaar gestelde programmamiddelen voor cultuur hebben we het beschikbare budget voor de Stroomversnellerregeling opgehoogd, is de Cultuur Academy versterkt, zijn extra middelen voor breedtekunst beschikbaar gesteld en hebben we de plafonds van twee van onze cultuursubsidieregelingen opgehoogd. Deze maatregelen passen goed bij de ambities en uitgangspunten van deze uitgangspuntennota waarin het faciliteren van makers centraal staat.

Van deze programmamiddelen willen we binnen hetzelfde doel jaarlijks € 200.000,- inzetten voor acties op het gebied van ontwikkeling en experiment.

Daarnaast zijn er een aantal actiepunten die maatregelen betreffen die meer in randvoorwaardelijke zin nodig zijn, zoals het kunnen werken met een externe adviescommissie, het samen met de sector opstellen van een gezamenlijke visie op talentontwikkeling en het aanstellen van een nachtburgemeester om de nachtcultuur in Arnhem te ondersteunen. Deze maatregelen kunnen worden gedekt in de cultuurbegroting.

Begrotingen van culturele instellingen staan onder druk door onder meer stijgende lasten. Deze extra kosten kunnen vaak niet nog verder worden verlegd naar bezoekers door hogere entreeprijzen te hanteren. En dat vinden wij ook niet wenselijk. Om de acties uit deze uitgangspuntennota uit te voeren, moeten we de komende jaren rekening houden met extra kosten, waaronder de meerkosten voor een eerlijke beloning in de cultuursector (*fair pay*). Bij gelijkblijvend budget betekent dit een afname van het cultuuraanbod.

Introdans, Theater Oostpool, Phion en Theater aan de Rijn dragen, naast hun landelijke taak, ook bij aan het culturele programma in de stad. We spannen ons in zodat zij hun aanbod voor en rol in de stad kunnen uitbreiden en versterken. Zo wordt hun betekenis voor de stad nog groter. Daarnaast willen we het subsidiehuis, dat piept en kraakt, breder openstellen voor een nieuwe generatie makers en voor nieuwe disciplines en genres. De uitvoering van deze acties is onder voorbehoud van beschikbare middelen.

In de periode 2025-2028 eindigt ook een aantal incidenteel beschikbaar gestelde middelen, zoals gratis cultuur voor jongeren en *street art*. Ook de extra capaciteit voor cultuur (1 fte) eindigt m.i.v. 2027. Dit heeft gevolgen voor de uitvoering van de acties. De landelijke specifieke uitkering (SPUK) impuls jongerencultuur eindigt ook in 2025. In onderstaand overzicht zijn deze incidentele middelen opgenomen.

Met dit raadsvoorstel worden de Referentienormen voor Culturele Voorzieningen in de gemeente Arnhem vastgesteld. Het vaststellen van deze referentienormen heeft geen directe financiële consequenties. Mede op basis van de referentienormen wordt een integraal huisvestingsplan voor culturele voorzieningen opgesteld. In dit plan zal inzichtelijk worden gemaakt welke middelen en investeringen nodig zijn om het gemeentelijk cultureel vastgoed aan de gestelde beleidsdoelstellingen te laten voldoen. Het op basis van het Integraal Huisvestingsplan Cultuur beschikbaar stellen van een oplopende reeks kapitaallasten vergt een apart besluit dat via een Perspectiefnota of Begroting aan de raad wordt voorgelegd. De afzonderlijke investeringsbeslissingen worden vervolgens per project aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

We willen het subsidiehuis breder openstellen voor een nieuwe generatie makers en nieuwe disciplines en genres.

Financieel overzicht

		2025	2026	2027	2028
A.	**Beleidsprioriteiten waarvoor aanvullende middelen noodzakelijk zijn. De uitvoering hiervan is onder voorbehoud van beschikbare middelen**				
A.1.	Extra budget voor Arnhems aanbod BIS-instellingen podiumkunsten en nieuwe toetreders		400.000	400.000	400.000
A.2.	Lastencompensatie en meerkosten *Fair pay*		500.000	500.000	500.000
B.	**Aflopende maatregelen in periode 2025-2028**				
B.1.	*Street art*	70.000	70.000	70.000	0
B.2.	Gratis cultuur jongeren en Gratis bibliotheek voor jongeren tot 24 jaar	200.000 65.000	200.000 0	0 0	0 0
B.3.	Gratis bezoek Museum Arnhem	200.000	0	0	0
B.4.	Extra capaciteit afdeling cultuur (1 fte cultuur t/m 2026)	100.000	100.000	0	0
B.5.	Bijdrage Platform Amateurkunst Arnhem	45.000	0	0	0
B.6.	SPUK Jongerencultuur	295.000	0	0	0
C.	**Uitvoering via apart besluit**				
C.1.	Opnemen van een oplopende structurele reeks kapitaallasten op basis van een Integraal Huisvestingsplan Cultuur.		nnb	nnb	nnb

Bijlage 2:
Referentienormen culturele voorzieningen

Voorziening	Ambitie voor voorziening	Referentie norm / dichtheid	Gemiddelde maatvoering per voorziening (m² bvo)	Toelichting en /of aandachtspunt	Huidige druk op de voorziening	Indicatieve opgave tot 2040 (m² bvo)
Openbare bibliotheek	Het volwaardig kunnen uitvoeren van de vijf wettelijke WSOB taken en bijbehorende maatschappelijke functie	1 per stadsdeel en 1 per TLO-gebied ('Rozetje'). 0,35 per 10.000 inwoners / 315 m² per 10.000 inwoners (solitaire locaties)	900 m² voor een solitaire locatie	• Elk stadsdeel (Centrum, Noord en Zuid) een eigen bibliotheek met een bredere kunsteducatie en maatschappelijke functie. • Voor elke TLO-gebied wordt een afweging gemaakt voor een wijkfunctie / 'rozetje' als onderdeel van een andere maatschappelijke functie.		1.800 m²
Podium	Een divers aanbod voor verschillende doelgroepen met plek voor zowel nationale als lokale instellingen	1,2 zaal per 10.000 inwoners / 1.140 m² per 10.000 inwoners	865 m² per zaal	• Sturen op toevoeging buiten het centrum • Meer cultuur in Zuid (o.a. mogelijke toekomstige cultuurlocatie/meer programmering in Zuid en podium Jacobiberg). • Toevoegen meer staanplaatsen / concertzalen • Afmeting loopt uiteen per type podium en doelgroepen (Concertgebouw – Concertzaal – Theater) • Meer vlakke vloeren die inspelen op de behoefte van jonge makers		2.595 m²
Filmhuis	-	0,3 zaal per 10.000 inwoners / 120 m² per 10.000 inwoners	400 m² per zaal	• Momenteel één aanbieder. • Faciliteren van de extra behoefte als uitbreiding van Focus of een nieuw filmhuis (buiten het centrum). Kan ook incidenteel.		400 m²
Kunst podium	Een divers aanbod voor verschillende doelgroepen met plek voor zowel nationale als lokale instellingen	0,4 kunstpodia per 10.000 inwoners / 55 m² per 10.000 inwoners	140 m² per kunstpodia	• Blueyard constateert een achterstand voor plekken waar beeldende kunstenaars hun werk kunnen presenteren. • Sturen op het versterken van programmering en locaties buiten het centrum. • Toevoeging aan de diversiteit en ecosysteem van Arnhem.		280 m²
Ateliers en broedplaatsen	De gemeente Arnhem wil werkruimte faciliteren voor de groeiende creatieve sector in de stad.	3,5 broedplaatslocaties per 10.000 inwoners	65 m² per atelier, gemiddeld 8 – 9 ateliers per broedplaats/atelierpand van 550 m²	• Balans tussen permanente en tijdelijke beter betaalbare locaties. • Als placemaking in gebiedsontwikkelingen, maar ook behoefte aan permanente plekken om een community op te kunnen bouwen. • Afwisselend van kleinschalige atelierpanden tot grootschalige bedrijfsverzamelgebouwen met ook andere inhoudelijk gelieerde bedrijvigheid. Blueyard constateert een gedragen behoefte aan grootschalige panden, waar plaats is voor ontmoeting en cross-disciplinair werk. • Ondersteunende faciliteiten in of nabij panden (expositie, podium, horeca). Door het open karakter van panden kan de verbinding met de wijk worden opgezocht. • Diversiteit aan type panden voor diverse groepen makers (beeldend kunstenaar, dans, theater, etc.).		7.150 m² Bij behoud van de huidige voorraad.
Repetitie- en lesruimte voor amateurkunst	Voldoende en goed bereikbare repetitie- en lesruimten voor amateurkunst voor de inwoners van Arnhem	0,24 locaties per 10.000 inwoners	Ca. 1.000 m² per locatie (met daarin meerdere oefenruimten/zalen)	• Wachtlijsten bij huidige locaties zitten vol. • Blueyard adviseert voor cultuurparticipatie duurzame, zichtbare en toegankelijke plekken in de wijk. • Stadsdeelverzorgend. Spreiding over de stad wenselijk. • Nabij of in combinatie met expositieruimte en podia. • Vind ook plaats op scholen en andere (gemeentelijke) accommodaties.		2.000 m²
Kunst in de openbare ruimte	Bij nieuwe ontwikkelingen wordt 1% en 1,5%-regeling KIOR gehanteerd	18 kunstwerken per 10.000 inwoners	N.v.t.	• Dit is 1% of 1,5% van de totale investeringskosten bij ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed en grote infrastructurele projecten. Draagt bij aan het versterken van de identiteit en herkenbaarheid van wijken en buurten.		n.v.t.

Bijlage 3:
Subsidiehuis

Basisvoorziening	Meerjaren-voorziening	Artistieke producties, evenementen en festivals (deelregeling 3)	Culturele producties, evenementen en festivals (deelregeling 2)	Stroomversneller	Amateurkunst
• Musis & Stadstheater Arnhem • Rozet • Museum Arnhem • Luxor Live • Focus Filmtheater Arnhem • Gelders Archief	• Instellingen die makers en kunstenaars faciliteren (4) • Instellingen die (landelijk van belang zijn in de profilering van Arnhem als cultuurstad (6 • Posttheater, Willemeen (2)	Artistieke programma's	Incidentele culturele projecten van zowel professionals als amateurs	Opstartsubsidie voor initiatieven. Uitgevoerd door Cultuur Academy	(1) Regeling amateurkunst (verenigingen) (2) Subsidie productie en presentatie amateurkunst
Meerjarig Begrotingssubsidie	Meerjarig Begrotingssubsidie	Meerjarig (2 of 4 jaar) Maximaal € 60.000	Maximaal € 10.000	Maximaal € 3.000	(1) Maximaal € 4.500 (2) Maximaal € 10.000
Plus/minus €24.000.000	Plus/minus € 2.400.000	€ 890.000 (per jaar)	Jaarlijks plafond van plus/minus € 340.000	Jaarlijks plafond van plus/minus € 100.000	(1) Jaarlijks plafond van plus/minus € 183.000 (2) Jaarlijks plafond van € 62.000

ARNHEM *MAAKT*
ARNHEM MAAKT *MEE*
ARNHEM MAAKT *RUIMTE*
ARNHEM MAAKT *MOGELIJK*

Arnhem, creatieve stad van verbinding

Subsidiestelsel en bouwstenen cultuurbeleid Arnhem

BLUEYARD

05-08-2024

Inhoudsopgave

Inleiding **3**

DEEL I
1. Huidig beleid **5**

2. Reflectie Blueyard **9**

DEEL II
3. Interviews & Rondetafelgesprekken **11**

4. Benchmark **16**

DEEL III
5. Aanbevelingen 2025-2028 ..... **18**

6. Aanbevelingen vanaf 2029 ..... **22**

7. Slotopmerkingen **27**

DEEL IV
8. Vergelijking gemeenten **28**

9. Deelnemerslijst interviews **32**

Inleiding

De gemeente Arnhem staat aan de vooravond van een belangrijke herziening van het cultuurbeleid. In 2012, twaalf jaar geleden, verscheen de Nota STROOM, die, hoewel twee keer bijgesteld, nog steeds de basis is voor het cultuurbeleid. De gemeente wil in 2024 komen tot een meer fundamentele herijking van het beleid voor de kortere en de langere termijn. Dit adviesrapport draagt bouwstenen aan voor die herijking.

Deze herijking vindt plaats in een spannend tijdsgewricht. Gemeenten, ook de gemeente Arnhem, staan voor grote financiële uitdagingen met het zogenaamde “ravijnjaar” 2026 in zicht. Er treedt een nieuw kabinet aan waarvan nog onduidelijk is hoe het cultuurbeleid eruit zal gaan zien. Uit het Hoofdlijnenakkoord is echter al wel duidelijk dat de culturele sector en de gemeenten voor nieuwe financiële opgaven komen te staan. En eerder dit jaar verscheen het stelseladvies “Toegang tot cultuur” van de Raad voor Cultuur, dat fundamentele gevolgen kan hebben voor de wijze waarop het cultuurbestel wordt ingericht. Kortom, onzekere tijden. Bij lezing van dit rapport is het dan ook goed te realiseren dat de (financiële) realiteit voor de culturele sector de komende tijd behoorlijk kan veranderen. In dit advies zijn wij uitgegaan van het huidige budgettaire kader. Daarbij tekenen we aan dat zonder reparaties voor stijgende huisvestings- en beheerslasten, fair pay en de aangekondigde btw-verhoging er minder cultuur gemaakt kan worden.

Vraagstelling

De kernvraag die dit advies adresseert is: "Is een aanpassing van het beleid en subsidiebestel voor cultuur in de gemeente Arnhem noodzakelijk op de korte en op de lange termijn? En zo ja, welke wijzigingen zijn gewenst en wat betekent dat voor het subsidiebestel? Het antwoord op deze vraag moet leiden tot bouwstenen voor een toekomstbestendige herinrichting van het cultuurbeleid en subsidiebestel, dat praktisch uitvoerbaar is en aansluit op het cultuurlandschap in de stad.

Aanpak

Blueyard is een coöperatie van cultuuradviseurs. Voor deze opdracht waren Ingrid van Engelshoven, Maike Fleuren en achter de schermen Henk Scholten de adviseurs. Meer informatie vind je op www.blueyard.nl

Onze aanpak bestond uit de volgende stappen:

- Een analyse van het huidige beleid;
- En participatief traject met interviews en rondetafelgesprekken met stakeholders, om diverse perspectieven op te halen;
- Vergelijkende onderzoeken met andere gemeenten om *best practices* en mogelijke valkuilen te identificeren.

Dit leidt tot een advies dat bevindingen en aanbevelingen omvat, aangevuld met scenario’s voor mogelijke aanpassingen in het subsidiebestel.

Rapportage

Deze rapportage is opgebouwd uit zes delen: analyse van het huidige beleid, verslag van de interviews en rondetafelgesprekken, benchmark met vergelijkbare gemeenten, aanbevelingen voor de korte termijn (2025-2029) en aanbevelingen voor de langere termijn (2029 en verder) en bijlagen.

Opdracht

De gemeente Arnhem heeft Blueyard gevraagd een voornamelijk kwalitatieve analyse te maken van de staat van de culturele sector in Arnhem en de maatschappelijke en economische uitdagingen waar deze voor staat, mede in het licht van landelijke trends en ontwikkelingen. Daarnaast had Arnhem behoefte aan een reflectie van Blueyard op het huidige cultuurbeleid en het subsidiestelsel.
Daarnaast werd gevraagd te verkennen hoe de afdeling cultuur en de sector zich kunnen verbinden aan andere domeinen van stedelijk beleid (zoals onderwijs, zorg, welzijn, stedelijke ontwikkeling, economie). En te verkennen hoe de cultuursector een sterkere rol kan spelen in de andere domeinen. Dat is mede relevant en actueel vanwege de ontwikkeling van Cultuur in Zuid en het Nationaal Programma Arnhem Oost.

Proces Blueyard

De aanpak van Blueyard bestond uit de volgende stappen:

- **Deskresearch**;
- 12 **diepte-interviews** (Museum Arnhem, Introdans, Rozet, Groene Metropoolregio, Raad voor Cultuur, gemeente Nijmegen, ArtEZ, Rijn IJssel, gemeente Arnhem (ontwikkelbedrijf/groeiende stad), Nationaal Programma Arnhem Oost, CNA, Platform Beeldende Kunst Arnhem, Cultuur Academy, Adviescommissie meerjarige regelingen) – zie bijlage voor de deelnemerslijst;
- 6 **rondetafelgesprekken** met ca 50 vertegenwoordigers uit de sector en de stad met als thema's: makers, fair pay/ inclusie en diversiteit, ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing, cultuureducatie en participatie, Arnhem in 2035, Nationaal Programma Arnhem Oost;
- **Benchmark** met 5 vergelijkbare en beschikbare gemeenten: Groningen, Enschede, Nijmegen, Tilburg en Zwolle.

DEEL I
1. Huidig beleid

Cultuurbeleid

Het cultuurbeleid van de gemeente Arnhem is vastgelegd in de Nota STROOM uit 2012. Deze is geëvalueerd in 2016, hetgeen uitmondde in de Nota Arnhem STROOMT door, en nog een keer geactualiseerd in de Nota STROOMversnelling in 2020.

Hoofddoelstellingen

De hoofddoelstellingen van beleid, zoals neergelegd in de Nota STROOM kunnen als volgt worden omschreven:

- Verbreding van cultuurbereik en participatie;
- Versterking van de culturele infrastructuur;
- Profilering en vitalisering van het culturele klimaat.

Bij de evaluatie in 2016 werd geconcludeerd dat de doelstellingen van STROOM onverminderd actueel waren en dat geen ingrijpende wijzigingen in beleid of subsidiestelsel nodig waren. Er kwamen wel twee nieuwe impulsen om de doelstellingen van STROOM te verwezenlijken. Dit waren:

- Makersklimaat: De grote professionele instellingen (Rozet, Museum Arnhem, Focus Filmtheater, Luxor Live en Musis en Stadstheater Arnhem) moesten meer werk maken van hun verantwoordelijkheid voor het functioneren van de keten en er werd gedacht aan een digitaal platform voor de culturele sector, waar kennis gedeeld kan worden en vraag en aanbod binnen de culturele sector uitgewisseld kan worden;
- Nieuwe verbindingen: de noodzaak om te werken aan cross-overs tussen sectoren en disciplines werd nogmaals onderschreven.

In 2020 werd STROOM geactualiseerd in de Nota STROOMversnelling. Daarin werd vastgesteld dat de Arnhemse keten werkt en vitaal is en dat de flexibilisering van het cultuurbudget (Stroomversneller en PAC, nu deelregeling ‘Artistieke producties en presentatie) heeft gewerkt en tot nieuwe aanwas heeft geleid. De wens om kunst en cultuur nog meer te verbinden met andere sectoren wordt nogmaals onderstreept. Het aanbod moet diverser, met aandacht voor nieuwe genres. Daarbij horen voldoende (speel)plekken en een gezonde arbeidsmarkt.
In STROOMversnelling werden de volgende acties aangekondigd:

- Meer geld naar makers. Er werd een verschuiving van € 100.000 aangekondigd ten gunste van makers;
- Verbetering infrastructuur speelplekken podiumkunsten: er werd met name gekeken naar vlakkevloervoorzieningen voor kleinere gezelschappen;
- Een nieuw kader voor kunst in de openbare ruimte;
- Basisvoorzieningen en kunstorganisaties moeten meer de verbinding met de wijk aan te gaan; Meer fysieke ruimte voor culturele en creatieve instellingen worden in de wijken gerealiseerd;
- Meer verbinding tussen cultuur en welzijn;
- Meer doorstroming bij de meerjarenvoorzieningen;
- Investeren in de samenwerking in cultuurregio Arnhem-Nijmegen (025);
- De Codes Fair Practise, Diversiteit en Inclusie en de Governance Code Cultuur moeten minder vrijblijvend worden;
- Huisvesting als fundament voor een gezonde culturele sector. Gemeentelijke vastgoed dat vrijkomt, waar een cultureel/maatschappelijke invulling kansrijk en financieel haalbaar wordt gevonden, zal de gemeente trachten die te realiseren.

Coalitieakkoord 2022-2026

In het huidige Arnhemse coalitieakkoord zijn extra middelen uitgetrokken voor cultuur en met name voor “verbindende cultuur met oog voor actuele vraagstukken”. Dit college wil zowel investeren in het topsegment, als in makers en de breedtecultuur. Daar hoort adequate huisvesting bij. Er wordt meer geld uitgetrokken voor programmering en de verbinding tussen cultuur, onderwijs en welzijn wordt nadrukkelijk opgezocht.
De coalitie benoemde Sonsbeek en State of Fashion als beeldbepalende internationale events. Een nieuw cultuurcentrum in Arnhem-Zuid werd

BLUEYARD

aangekondigd. Cultuureducatie moet voor elk kind beschikbaar blijven en de Gelrepas blijft beschikbaar om cultuurparticipatie te bevorderen. De vestiging van de Jacobiberg wil de coalitie mogelijk maken in Arnhem-Zuid.

Omgevingsvisie 2024

In de omgevingsvisie wordt een toekomstbeeld voor de stad geschetst. Uiteraard maakt ook cultuur deel uit van dat toekomstbeeld. In de omgevingsvisie wordt Arnhem gekenschetst als een ontspannen stad, met cultuur en voorzieningen in de buurt. Er wordt belang gehecht aan het behoud van cultuurhistorische waarden. De binnenstad moet zich ontwikkelen van een *place to buy* naar *place to meet* (cultuur is daarbij een drager). De creatieve industrie en de ontwerp- en cultuursector moeten worden versterkt en men wil investeren in de huisvesting voor creatieve ondernemers. In Kronenbrug moeten naast winkels ook horeca en cultuur komen. Centrum-West moet transformeren naar kunstkwartier, waarbij vooral werd gedoeld op de verbinding in de openbare ruimte tussen de aanwezige instellingen.

Cultuurbudget 2024 (+/- € 29.000.000)

Toegevoegd bij Coalitieakkoord 2022-2026:

- € 250.000 per 2023 tot € 1.000.000 structureel per 2026 voor Cultuur in Zuid;
- € 500.000 structureel voor popcentrum Jacobiberg op de Groningensingel;
- € 250.000 programmamiddelen (structureel);
- € 500.000 incidentele programmamiddelen (inmiddels structureel);
- € 200.000 gratis cultuur jongeren t/m 18 jaar incidenteel.

Over de inzet van deze middelen is op 11 april 2023 een brief aan de Raad gestuurd (136082). Een deel van die middelen is incidenteel ingezet, een deel structureel. We noemen hier de voor dit advies belangrijkste wijzigingen. Het budget van de subsidieregeling artistieke Producties, Evenementen en Festivals (deelregeling 3) wordt met ingang van 2025 structureel verhoogd met € 150.000. Het budget van de subsidieregeling culturele Producties, Evenementen en Festivals werd met ingang van 2023 structureel verhoogd met € 30.000, vanwege inflatie en vanaf 2024 met nog eens € 50.000 zodat meer aanvragen gehonoreerd kunnen worden.

In diezelfde brief stond de volgende opmerking:
"In het najaar van 2023 gaan wij in gesprek met het culturele veld in het kader van de vernieuwing van het cultuurbeleid. De inzet van deze programmamiddelen zal onderdeel zijn van dit gesprek, wat mogelijk kan leiden tot verschuivingen van de inzet in de komende jaren."

Naast eerder appel op reparatie zoals fair pay bevat dit advies ook voorstellen voor een alternatieve inzet van deze middelen, in lijn met de opbrengsten uit ons onderzoek.

Voorjaar 2024

Begin 2024 verscheen de Arnhemse Perspectiefnota 2024-2028, de jaarlijkse nota waarin het college ingaat op de gemeentelijke financiën en de afwegingen die in dat kader worden gemaakt.

Op pagina 5 van deze Nota lezen we onder de noemer Een verbonden Arnhem het volgende: “De Arnhemse culturele organisaties hebben het de afgelopen tijden zwaar gehad. Voor de meesten geldt dat zij de effecten van corona nog niet te boven zijn. Daarbovenop worden ze vaak geconfronteerd met grote kosten- en loonstijgingen. Het zijn organisaties die evenals kunstenaars en creatieve makers, zorgen voor levendigheid en kleur geven aan onze stad. Dat betekent dat zij – in de beperkte ruimte – ook plek nodig hebben. Op dit moment lukt dat niet voldoende en dat betekent dat de gemeente hier meer op zal gaan sturen en ook zelf keuzes zal maken om dit mogelijk te maken. Kunst en cultuur is van en voor iedereen: we kijken daarom hoe we cultuureducatie en participatie goed verspreid over de stad krijgen en hoe dit betaalbaar blijft. Juist in deze tijden willen we voorkomen dat mensen door een gebrek aan geld gedwongen worden te stoppen met dat wat hen kan inspireren en verbinden”.

Ook verderop in de Nota wordt het belang van cultuur voor de verbinding in de stad benadrukt: “We streven naar een stad waarin Arnhemmers solidair zijn en naar elkaar om kijken. Een stad waar verbindingen worden gelegd

door toegankelijk en bereikbare kunst, cultuur en erfgoed…We investeren zowel in de culturele top, het middensegment, makers en ook in de breedtekunst. Voor programmering die zich richt op crossovers, verbinding en vernieuwing is meer geld vrijgemaakt. Zo blijft het aanbod levendig en aantrekkelijk. Belangrijke troef is ook het vergroten van de cultuurdeelname in Arnhem-Zuid door daar meer culturele voorzieningen te realiseren.

Ook lezen we in deze Nota: “Ook werken we aan een Integraal Accommodatiebeleid, zodat we accommodaties voor sport, welzijn cultuur en onderwijsactiviteiten zo passend mogelijk kunnen inzetten bij de vraag uit de stad”.

Uit deze passages blijkt opnieuw dat het college in het cultuurbeleid nu vooral de verbinding benadrukt: verbinding binnen de cultuur zelf en de verbinding in de stad.
In de perspectiefnota (2025 -2028) wordt voor € 140.000 aan eerder benoemde prioriteiten teruggedraaid dan wel verminderd. Het gaat deels om de inzet op de breedtekunst. Van de eerder daarvoor toegevoegde middelen aan deelregeling 2 werd voorgesteld € 90.000 (€ 60.000 deelregeling 2 en € 30.000 Amateurkunstenfestival) terug te draaien. De gemeenteraad heeft echter gevraagd om een alternatieve invulling. Daar wordt nog aan gewerkt. En door de debatfunctie op te nemen in de reguliere programmering wordt € 50.000 bezuinigd.

In onderstaand overzicht van het subsidiehuis hebben we de huidige structurele subsidieregelingen samengebracht, hier hebben we de regeling/ evenementen 1a en 1b buiten beschouwing gelaten omdat het een economische evenementenregeling is.

Perspectiefnota 2025-2028

Bezuinigingsvoorstellen
Stand van de sector en waarop niet te bezuinigingen

Kunst en cultuur
Kunst en cultuur zijn het cement van de Arnhemse samenleving. Het zijn twee belangrijke elementen die Arnhem tot een aantrekkelijkere stad maken. Bovendien leveren ze een bijdrage aan de leefbaarheid in de binnenstad en de wijken. Ze brengen inwoners samen en verstrekken de onderlinge verbondenheid.
Onze inzet is erop gericht dat kunst en cultuur beschikbaar zijn voor alle Arnhemmers. Daarom werken we met ons beleid aan de versterking van het culturele aanbod, waaronder podiumkunsten, musea, beeldende kunst en creatieve industrie. We willen zoveel mogelijk mensen laten meedoen; elk Arnhemmer, ongeacht zijn, haar of hun achtergrond of leeftijd, moet kunnen meedoen met en genieten van het bruisende en diverse aanbod dat onze stad te bieden heeft. We werken toe naar een grotere cultuurdeelname van jeugd en ouderen en investeren in zowel het topsegment, makers als breedtekunst en -cultuur. We zorgen dat talent zich kan ontwikkelen en ondersteunen amateurkunstverenigingen.

Desondanks staat de culturele sector sinds de coronaperiode onder grote druk. Dit komt met name door de stijgende lasten en fair pay. De meeste instellingen hebben geen sluitende begrotingen voor 2024 ingediend of hebben dit enkel kunnen doen door hun reserves in te zetten. Dit is voor de komende jaren niet houdbaar. Het feit dat we de stijgende kosten niet kunnen compenseren als gemeente betekent al een verschraling van het culturele aanbod.

Het verder verminderen of schrappen van subsidieregelingen en programmabudgetten zal dan ook grote gevolgen hebben op het culturele middensegment en de makers in de stad. Voor het culturele klimaat en onze inwoners is juist deze brede culturele humuslaag van belang. Ook het minder of niet meer subsidiëren van grote instellingen zal een grote impact hebben, omdat zij juist van belang zijn voor zowel het topsegment als voor Arnhem als cultuurstad in de breedte. Daarbij spelen deze grote instellingen een rol in de aantrekkelijke (vestigings)plaats voor bedrijven, bezoekers en natuurlijk onze inwoners. Een andere mogelijke optie is het stopzetten van het project Stadstheater. Dit project is noodzakelijk omdat het huidige stadstheater kampt met fors achterstallig onderhoud en het bezoekers en artiesten niet de optimale theaterbelevenis kan geven die wel hoort bij deze tijd. Dit zal grote gevolgen hebben voor Arnhem als cultuurstad, aangezien we dat een stad zullen zijn zonder een groot theater. Dit betekent ook dat we rijksgesubsideerde gezelschappen zoals Introdans en Oostpool geen (groot) podium meer kunnen bieden.

Subsidiehuis Arnhem (2024)

Basisvoorziening Cultuur	*Meerjarenvoorzieningen Cultuur*	*Artistieke producties, presentaties en festivals (deelregeling 3)*	*Culturele producties en presentaties en culturele festivals (deelregeling 2)*	*Stroomversneller Cultuur*	*Amateurkunst-regeling*
Musis/ Stadstheater Rozet Museum Arnhem Luxor Live Focus Filmtheater Gelders Archief (zit in gemeenschappelijke regeling en is een wettelijke taak)	▪ Instellingen die makers en kunstenaars faciliteren (4) ▪ Instellingen die (landelijk) van belang zijn in de profilering van Arnhem als cultuurstad (5) ▪ Posttheater en Willemeen (2)	Artistieke programma's	Incidentele culturele projecten van zowel professionals als amateurs	Opstartsubsidie voor initiatieven met potentie	Regeling voor verenigingen amateurkunst
Meerjarig (4) Begrotingssubsidie Geen doorstroming	Meerjarig (4) Weinig doorstroming	Meerjarig (2 of 4) Max € 60.000 Adviescommissie Weinig doorstroming	Max € 10.000 Interne adviescommissie Relatief veel doorstroming Regeling opent elk half jaar	Max € 3000 Uitgevoerd door Cultuur Academy	Max € 4500
€ 20.500.000	€ 2.100.000	€ 890.000 (per jaar)	Jaarlijks plafond van ± € 300.000	Jaarlijks plafond van ± € 100.000	Jaarlijks plafond van ± € 177.000

2. Reflectie Blueyard

Huidig beleid

Het versterken van de culturele infrastructuur was een belangrijke doelstelling uit de Nota STROOM (2012). Dat is ook gebeurd. Er werd onder meer geïnvesteerd in nieuwbouw/verbouw van Musis, Rozet, Museum Arnhem en Focus Filmhuis. Het Stadstheater wordt op dit moment verbouwd. Veel instellingen kampen met stijgende huisvestingslasten hetgeen druk zet op het programmerings- en productiebudget.

De andere hoofddoelstellingen van beleid, het verbreden van cultuurbereik en –participatie en het leggen van nieuwe verbindingen zijn steeds genoemd als speerpunten van beleid maar komen in de praktijk nog weinig uit de verf. Cultuur als drijvende kracht achter verbinding in de samenleving moet nog handen en voeten krijgen en er is nog geen structurele samenwerking tussen de afdeling cultuur en andere beleidsafdelingen binnen de gemeente om verbindingen tot stand te brengen. Datzelfde geldt voor de wens meer cultuur in de wijken te brengen. Dat krijgt nu wel vorm in Cultuur in Zuid, waar ook specifiek budget voor uitgetrokken is. In het Nationaal Programma Arnhem Oost moet de rol van cultuur nog vorm worden gegeven. In het subsidiehuis is geen structurele regeling die de verbinding met andere sectoren en zichtbare samenwerking in de wijken aanjaagt.

Stimuleren van het makersklimaat kreeg bij de evaluatie van STROOM in 2016 een extra impuls. De nieuwe regeling voor makers functioneert goed en wordt gewaardeerd. Maar het subsidiehuis biedt weinig mogelijkheden voor doorstroming naar meerjarige financiering. Dat belemmert ontwikkeling in het middensegment en de toegang tot de rijksfondsen. De opgave van de grote instellingen om verantwoordelijkheid te nemen voor het functioneren van de hele keten komt nog weinig uit de verf. Samenwerking tussen de verschillende spelers in de keten komt maar mondjesmaat tot stand. Wij vragen ons af of daar voldoende concreet op gestuurd wordt.

De culturele codes (Governance, Fair Practice en Diversiteit & Inclusie) zijn onderdeel van beleid maar instellingen ervaren een spagaat tussen enerzijds gelijkblijvende budgetten en anderzijds verwachte prestaties en fair pay.

Kijkend naar de doelstellingen uit de omgevingsvisie valt op dat het de wens is de aantrekkelijkheid van de binnenstad minder te laten leunen op winkelen en meer op cultuur. Het centrum is ook rijk aan culturele instellingen maar onduidelijk is hoe het beleid om cultuur mede drager te laten zijn van de binnenstad er concreet uitziet. Wel zien we dat de afgelopen periode veel geïnvesteerd is in die instellingen, maar de verbinding naar de wijken nog veel minder van de grond is gekomen. Het duidelijk stellen van prioriteit en daaraan handen en voeten geven mist hier nog.

Landelijke context

Wij schrijven dit rapport op een moment waarin de culturele sector ternauwernood hersteld is na de Corona-periode. Niet voor niets beloofde staatssecretaris Uslu bij de presentatie van de uitgangspunten voor de periode 2025-2028 de sector rust op weg naar vernieuwing van het bestel. Op 26 januari 2024 presenteerde de Raad voor Cultuur haar advies over de vernieuwing van het cultuurbestel "Toegang tot cultuur" voor de periode vanaf 2029. Op dit moment is nog onduidelijk hoe de net aangetreden Minister van OCW op dit advies zal reageren. Desondanks geeft het advies wel een belangrijke denkrichting aan. Daarbovenop komen de financiële uitdagingen en onzekerheden waar ook de Arnhemse cultuurinstellingen mee te kampen hebben. Instellingen hebben te maken met stijgende huisvestingslasten (huur, energie) die een steeds groter beslag leggen op begrotingen, waardoor er minder middelen zijn voor productie en programmering. Daarbij komen de eisen van Fair Practise, waardoor ook de personeelslasten stijgen. Reparatie is nodig om in deze context het Arnhemse publiek op hetzelfde niveau te bedienen. Terwijl in Arnhem het juist de ambitie is meer mensen te bereiken met een diverser aanbod.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet komen hier mogelijk nieuwe uitdagingen bij: de verhoging van de BTW op cultuur naar 21%, beperking van de giftenaftrek en mogelijke kortingen op de landelijke cultuursubsidies. Dit tegen de achtergrond van gemeentelijke financiën

die ook onder druk staan. Naast reparatie zullen dus ook duidelijke keuzes nodig zijn.

De Raad voor Cultuur heeft geadviseerd de komende jaren toe te werken naar een nieuw cultuurbestel. Daarbij is het uitgangspunt dat er in elke regio voldoende cultuuraanbod is, de financiering evenwichtiger wordt verdeeld over alle regio's en de besluitvorming over de rijkssubsidies decentraler wordt georganiseerd. De Raad wil dat het Rijk hiervoor extra geld uittrekt. Of dit zal leiden tot meer middelen voor de Arnhemse regio is niet duidelijk.

Onderdeel van het advies is ook dat Rijk, provincies en gemeenten betere afspraken maken over de verdeling van verantwoordelijkheden in het cultureel bestel. Dat zou een basis in de wet moeten krijgen. Inmiddels hebben ook VNG, IPO en een aantal koepelorganisaties in de podiumkunsten zich hiervoor uitgesproken.

De Raad voor Cultuur wil ook dat er breder naar verschillende soorten makers, culturele organisaties en soorten cultuur wordt gekeken. Delen van het culturele veld zijn nu nog ondervertegenwoordigd, bijvoorbeeld omdat de genres waarin ze werkzaam zijn, de manier waarop ze werken of zich organiseren, niet in het huidige systeem passen. Die opgave zien wij ook in Arnhem. Vaak samengevat onder de noemer "urban" of zoals het Nederlands Unesco Commissie het noemde "The Culture", zijn dit genres die ook in Arnhem nog niet hun gerechtvaardigde plaats in het bestel hebben verworven. Ruimte maken voor nieuwe genres past bij de wens te komen tot een breder en diverser publieksbereik. Om die ruimte te maken zal "oud" ruimte moeten maken voor "nieuw". De recent verschenen adviezen over meerjarige cultuursubsidies in bijvoorbeeld Utrecht, Den Haag en Rotterdam laten die beweging ook zien.

In haar besteladvies wijst de Raad ook op het belang van een stevige keten. Goed verankerde cultuureducatie, aandacht voor talentontwikkeling en de verbinding tussen amateurs en professionals. Ook in Arnhem zien wij ruimte om de keten te versterken. In de adviezen doen we daar voorstellen voor.

DEEL II:

3. Interviews & Rondetafelgesprekken

Algemeen

Blueyard interviewde 13 personen en leidde 6 rondetafelgesprekken over verschillende thema's (makers, fair pay/ inclusie en diversiteit, ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing, cultuureducatie en -participatie, Arnhem in 2035, Nationaal Programma Arnhem Oost). De analyse van de opbrengsten uit die gesprekken is langs de lijnen van die thema's gerangschikt. De gesprekspartners en deelnemers werden door de afdeling Cultuur van de gemeente geselecteerd en benaderd.

Tijdens de gesprekken viel het ons op dat er veel draagvlak is voor het bestaande beleid en waardering voor de inzet vanuit de gemeente. De bereidheid constructief mee te denken was groot. Tegelijkertijd wordt breed gedeeld dat Arnhem geen uitgesproken cultuurprofiel heeft, waaruit duidelijke prioriteiten voor beleid voortkomen. Er is veel waardering voor het rijke en geschakeerd culturele aanbod maar de vraag is gerechtvaardigd of het (nog) voldoende aansluit bij de bevolkingssamenstelling van Arnhem. Een punt dat ook al in 2020 werd gesignaleerd.

Basis

In 2016 werd bij de evaluatie van STROOM al onderkend dat de vijf instellingen in de basisvoorzieningen meer werk moeten maken van hun verantwoordelijkheid voor het functioneren van de keten en zich moeten openstellen voor samenwerking. Ook nu wordt gesignaleerd dat de drempels daar groot zijn en wordt de vraag opgeworpen of het maken van die verbinding in de keten wel voldoende in de opdracht zit aan de basis- en meerjarig gefinancierde instellingen.

Deze instellingen signaleren op hun beurt dat een steeds groter deel van het budget opgaat aan huisvesting (huur, energie) en dat er dus steeds minder middelen zijn om te programmeren. De deuren openzetten voor jong talent brengt kosten met zich mee. Anderzijds hoort het bij een beleid gericht op diversiteit en inclusie, waarbij makers die niet van een kunstvakopleiding komen niet vergeten mogen worden.

Er is waardering voor de brede basis aan culturele instellingen die Arnhem rijk is. Daarbij kwam echter de vraag aan de orde of de financiering van de basis niet te veel gericht is op de instandhouding van die instellingen in plaats van op de functies die nodig zijn voor een rijk en geschakeerd, maar ook dynamisch, cultureel aanbod.

Makers

Makers waarderen de Stroomversneller cultuur. Die regeling werkt goed. Makers uit mode en ontwerp signaleren wel dat er voor hen na de Stroomversneller, wat een startersregeling is, geen regelingen meer zijn waar ze terechtkunnen. Hetzelfde geldt voor beeldend kunstenaars, die erop wijzen dat andere gemeenten soms wel een regeling kennen voor publieksbereik. Beeldend kunstenaars ervaren, ondanks het bestaan van Omstand (waar in de afgelopen jaren extra in geïnvesteerd is), Plaatsmaken en POST, een tekort aan presentatieplekken. Dat tekort is nijpender geworden nu ook De Biënnale Gelderland (voorlopig) is weggevallen en Sonsbeek (weer) in een opstartfase zit.

Een punt dat veelvuldig terugkwam in de gesprekken met makers was de behoefte aan ruimte om te experimenteren, te maken, te presenteren en te verbinden. Dit punt kwam ook naar voren in de sector analyse Beeldende Kunst en Vormgeving (Blueyard 23 oktober 2018), daarnaast leverde het rapport nog andere aandachtspunten op waar de gemeente Arnhem in de afgelopen jaren al stappen in heeft gezet. Er was veel eensgezindheid in de voorkeur voor grotere locaties, waar plaats is voor ontmoeting en cross-disciplinair werken. Een broedplaats voor de podiumkunsten, waar een gezelschap en productiehuis als Zuhause bijvoorbeeld terecht zou kunnen, wordt gemist, ook al vervult Theater aan de Rijn een goede rol in het faciliteren van gezelschappen als ontwikkelinstelling.

Makers spreken een voorkeur uit voor duurzame plekken waar men meerjarige zekerheid heeft en een community kan opbouwen. Dat geldt zeker voor niet formeel geschoolde makers, die behoefte hebben aan laagdrempelige plaatsen met ruimte voor experiment. En voor sommigen betekent ruimte niet een gebouw, Street Art heeft behoefte aan muren. Interessant waren de suggesties om samen met de afdeling economie te kijken naar mogelijkheden voor gecombineerde huisvesting met creatieve ondernemers, die vaak andere financieringsmodellen hanteren.

Jonge makers missen (ook als zij van ArtEZ of Rijn IJssel komen) overzicht van wat Arnhem te bieden heeft. Er zijn veel initiatieven, plaatsen en regelingen, maar er is behoefte aan overzicht, zoals dat voorheen werd geboden door de Nieuwe Arnhemse Krant. Hulp in het toegang krijgen tot de bestaande regelingen wordt ook benoemd als een behoefte, zeker als een initiatief niet precies binnen de grenzen van een regeling past. De weg naar Cultuur Academy wordt nog niet door iedereen gevonden.

Terugkerend onderwerp in de gesprekken was ook de verbinding met ArtEZ en Rijn IJssel. Kunnen zij bijvoorbeeld met the HUB samenwerken om jonge makers op weg te helpen? Kunnen de onderwijsinstellingen iets betekenen als het gaat om werkruimte of het gebruik van apparatuur? Grafici kunnen terecht bij Plaatsmaken, maar ook andere makers hebben behoefte aan apparatuur die zelfstandig moeilijk te bekostigen is.

De codes Fair Pay, Diversiteit & Inclusie en Governance

Bij de toepassing van de codes zou winst te boeken zijn bij meer transparantie en monitoring, bijvoorbeeld van de doorstroming in besturen en raden van toezicht bij aanname-, herbenoemings- of aftreedprocedures.

Maar de codes leveren ook dilemma's op. Want soms betekent het ook minder produceren. Als regelingen sturen op kwantiteit van productie, of instellingen kwantitatieve prestatieafspraken hebben terwijl lonen stijgen en inkomsten niet, helpt dat niet. Het is belangrijk dat de gemeente (en de provincie en het Rijk) hier expliciet over communiceren: mag Fair Pay ten koste gaan van output/productie?

Soms kan het ook wenselijk zijn, in het belang van jonge makers, te sturen op fasering. Wanneer bevindt een maker zich in welke fase van ontwikkeling? Denk hierbij aan; amateur, semiprofessioneel, mid-career etc. Als voorbeeld kijken we naar de verschillende rekentools die PACCT op hun website aanbiedt (zie https://rekentool.fairpacct.nl/rekentools). Meer duidelijkheid over wat van hen wordt gevraagd vonden de gesprekspartners gewenst.

In een stad als Arnhem zou diversiteit en inclusie vooral ook moeten gaan over een breder publieksbereik (#SES, leeftijden, culturele achtergrond, mensen met een beperking). Grote groepen Arnhemmers kennen de grote culturele instellingen niet en/of kunnen de entreeprijzen niet betalen. Wat instellingen doen om deze groepen te bereiken, zou onderdeel moeten zijn van het gesprek over de code. Dat gesprek zou ook vooral gevoerd moeten worden met deze groepen zelf en niet alleen over hen. Het moet ook niet een kwestie van projecten blijven, het moet gaan om lange lijnen en structurele aanpassingen. Instellingen moeten hier ook de ruimte krijgen eigen accenten te zetten en zouden afgerekend moeten worden op impact. Een methode die hiervoor gebruikt zou kunnen worden is het culturele doelgroepenmodel.

In onderdelen van de sector, bijvoorbeeld cultuureducatie, wringt het toepassen van de codes. Educatie betaalbaar en toegankelijk houden voor iedereen en tegelijkertijd Fair Pay toepassen staat onder druk. Zonder regelingen die het verschil overbruggen, zoals bijvoorbeeld de Gelrepas, is dit niet haalbaar. Waarbij extra opgemerkt moet worden dat de Gelrepas breed ingezet mag worden en het geld vaak aan andere zaken dan cultuur besteed wordt.

De Cultuur Academy kan een belangrijke rol vervullen in het meer inclusief maken van de subsidieregelingen. Het is niet voor iedereen mogelijk daarin zelf wegwijs te worden en een aanvraag te doen. Voor sommigen zou het helpen als aanvragen van bijvoorbeeld de Stroomversneller in een andere vorm kan (een filmpje in plaats van een

formulier) en/of het versimpelen van de website waardoor gezochte informatie makkelijker te vinden is. De gemeente speelt, als eigenaar van veel van de culturele gebouwen, een belangrijke rol in het mogelijk maken van de fysieke toegankelijkheid voor iedereen.

Ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing

In de gesprekken over doorstroming werd herhaaldelijk gewezen op de beperking die de maximumbedragen in de deelregeling 2 en 3 met zich meebrengen. Die bedragen zijn soms te weinig om iets structureel op te bouwen en de sprong te maken naar landelijke fondsen. Omdat deze regelingen vooral gericht zijn op producties en niet op beheerslasten maken zij de ontwikkeling naar een stabiele speler in het middensegment niet eenvoudig. In het middensegment zijn nieuwe genres, zoals bijvoorbeeld hiphop, slecht vertegenwoordigd.

Maar ook de doorstroming naar de meerjarenregeling is lastig. De afstand tussen deelregeling 2 en 3 wordt als groot ervaren. In deelregeling 3 zit weinig beweging.

De Arnhemse basis neemt veel van de financiële ruimte in beslag, wordt gezegd. Volgens sommigen te veel. Uit onze benchmark (zie p15) blijkt dat in Arnhem relatief veel middelen gaan naar de drie grootste instellingen maar dat er ook een relatief groot percentage beschikbaar is voor de regelingen voor projecten en programma's.

Educatie en Participatie

Om ervoor te zorgen dat cultuureducatie bij jongeren beklijft is het van belang dat scholen samenwerken met culturele initiatieven uit de wijken, zodat jongeren hun weg daarheen blijven vinden. Ondanks de beschikbaarheid van het Jeugdfonds cultuur en de Gelrepas blijft voor een deel van de doelgroep de financiële drempel te hoog. Bij de besteding van de Gelrepas moeten gezinnen keuzes maken. Cultuurbeoefening heeft dan vaak niet de eerste prioriteit. Bij het Jeugdfonds moeten gebruikers aantonen een laag inkomen te hebben. Ook dat is een drempel.

Er is in Arnhem een brede humuslaag waarin amateurkunst wordt beoefend. Daar is soms weinig aandacht voor in beleid en ook hun zichtbaarheid in de stad kan beter. Terwijl juist daar wel ruimte is voor nieuwe genres en er veel verbinding is met de wijken.

Om die reden zou ook de samenwerking tussen amateurs en professionals bevorderd moeten worden. De Arnhemse basis zou structureel betrokken moeten zijn bij cultuurparticipatie in de wijken en daarbij niet aanbodgericht denken, maar aansluiting zoeken bij de doelgroep. Denk bijvoorbeeld aan het festival van A tot Zuid (als onderdeel van het behoefte onderzoek van Ruimtekoers, Spectrum en Maaike Broos).

Ook voor cultuurparticipatie zijn duurzame, toegankelijke en zichtbare plekken in de wijken nodig. Organisaties en groepen moeten daar zonder al te veel voorwaarden terecht kunnen. Werken vanuit vertrouwen, werd dat genoemd. Het Huis van Puck zit vol en heeft wachtlijsten. Het zou mooi zijn als er een dergelijke locatie bij zou kunnen komen. Voor de amateurkunsten zijn minder middelen beschikbaar voor het gebruik van ruimte e.d. dan voor de amateursport, wordt opgemerkt. Cultuur in Zuid biedt mogelijk kansen voor meer ruimte voor de amateurkunst en het experiment.

Er zijn in de stad talrijke initiatieven waarbij door middel van cultuurparticipatie de verbinding met de wijk wordt gezocht. De financiering daarvan (via cultuur, TLO) is vaak per jaar geregeld, waardoor het vaak blijft bij kortlopende projecten.

Rijnstad en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem gaven aan dat zij met eigen budget wel projecten financieren waarin cultuur en welzijn verbonden worden, maar dat past eigenlijk niet binnen de opdracht die zij van de gemeente vanuit welzijn krijgen. Zij missen gemeentelijke cofinanciering vanuit welzijn én cultuur.
Introdans gaat wel meerjarige partnerschappen aan met verschillende zorg- en welzijnsinstellingen, maakt programma's op maat en voor een deel op locatie. De komende jaren richten zij zich op MBO-jongeren en jongeren met een beperking.

Cultuur in Nationaal Programma Arnhem Oost

Het Nationaal Programma is nog volop in ontwikkeling. Cultuur is nu nog nauwelijks een onderdeel, maar er is nog alle ruimte dat te ontwikkelen. De bijdrage van cultuur aan dat programma kan via drie lijnen:

- Cultuureducatie (brede school of rijke schooldag);
- Ontmoeting Door verbreding van het cultuurbegrip (urban, graffiti, breakdance, street wear) naast het al bestaande aanbod kunnen meer mensen worden bereikt;
- Taal.

In de gesprekken (zie ook bij cultuurparticipatie) kwam regelmatig de behoefte aan meer ontschotte budgetten tussen cultuur en welzijn aan de orde. Er zijn wel projecten, maar er is behoefte aan langere lijnen, aan stimulansen voor structurele samenwerking. Opbouwwerkers, vaak de vaste gezichten in een wijk, kunnen een rol spelen bij het verbinden van initiatieven.

De werkwijze van Introdans, waarbij meerjarige samenwerking wordt aangegaan met zorg- en welzijnsinstellingen, kan als inspiratie dienen. Aan instellingen in de basis zou de opdracht gegeven kunnen worden zichtbaar aanwezig te zijn in de wijken. Bestaande community's en hun ontmoetingsplekken kunnen het vertrekpunt zijn van waaruit wordt gewerkt. Ook woningbouwcorporaties kunnen een partner zijn.

Vanuit ArtEZ werd gewezen op de nieuwe opleiding *Issue Based Education*. Die biedt kansen om cultuur te verbinden met maatschappelijke vraagstukken.

In alle wijken is erfgoed of zijn er herkenbare gebouwen of plekken die bij kunnen dragen aan de wijktrots. Daarin investeren, met bijvoorbeeld een programma met de inwoners, kan een positieve impuls voor een wijk zijn.

Gesprekspartners zouden het wenselijk vinden dat er na 2029 vanuit de verschillende gemeentelijke afdelingen een gezamenlijke regeling komt om culturele en maatschappelijke initiatieven aan elkaar te verbinden.

Arnhem in 2035

Gevraagd naar wat de inzet voor de langere termijn zou moeten zijn, wat het profiel van de stad zou moeten zijn, komen er een zestal thema's langs in de gesprekken:

- Profileer Arnhem als stad van verbindingen (Introdans is goed voorbeeld);
- Stimuleer Arnhem Creatieve Stad door samenwerking tussen creatieve ondernemers en cultuur, bijvoorbeeld in duurzaam gefinancierde broedplaatsen;
- Arnhem is een stad van energie: niet alleen de energietransitie maar ook energie die ontstaat bij spannende samenwerkingen;
- Investeer meer in lange lijnen en minder in kortlopende projecten;
- Blijf een aantrekkelijke stad voor jongeren door:
  - Ruimte voor experiment en ontmoeting;
  - Laagdrempelige regelingen;
- Maatwerk in regels (maak bijvoorbeeld onderscheid tussen grote en kleine evenementen);
- De samenwerking met Nijmegen in één cultuurregio biedt kansen, maar vraagt wel om politieke inzet.

Hoofdlijnen opbrengst gesprekken

De 12 interviews en 6 rondetafelgesprekken leverden ons een duidelijk en consistent beeld op van de vraagstukken waarvan de Arnhemse culturele sector vindt dat ze op kortere of langere termijn geadresseerd moeten worden. Daarbij viel ons ook op dat er veel draagvlak is voor het huidige beleid, waardering is voor de inzet van de gemeente en men graag constructief meedenkt.

De wensen en verbeterpunten die we meenamen zijn als volgt samen te vatten:

- Er mist een duidelijke doelstelling/richting van beleid;
- Het subsidiestelsel belemmert de doorstroming, m.n. in het middensegment en biedt weinig ruimte voor nieuwe genres;

- De maximale bedragen in de regelingen werken daarbij als rem;
- De rijke basis wordt gewaardeerd maar kan meer gestimuleerd worden om bij te dragen aan verbindingen, zowel met makers, als gericht op een bredere cultuurparticipatie in de stad;
- De verbinding met andere sectoren wordt slechts mondjesmaat gevonden;
- De noodzaak meer te investeren in cultuur in de wijken wordt breed gedeeld;
- Veel makers die op het snijvlak van domeinen werken hebben behoefte aan een duurzame plek waar zij wijkbewoners ontmoeten;
- Er is behoefte aan meer duurzame broedplaatsen; plekken voor ontmoeting tussen makers waar ook met culturele ondernemers kan worden samengewerkt;
- Er is gerichte inzet nodig om een aantrekkelijke stad voor jonge makers te blijven; dat vraagt ook om structurele samenwerking met het kunstenonderwijs in de stad;
- Huisvestingslasten leggen een steeds grotere druk op het budget;
- Men ziet kansen voor samenwerking met Nijmegen, maar dat behoeft politieke inzet.

In onze adviezen voor de korte en langere termijn geven we aan hoe aan deze, in onze ogen reële wensen en verbeterpunten, tegemoetgekomen kan worden.

4. Benchmark

Op verzoek van de gemeente hebben we het cultuurbeleid en het subsidiestelsel van Arnhem vergeleken met Groningen, Enschede, Nijmegen, Zwolle en Tilburg.

Algemene informatie

- Gemiddeld aantal inwoners: 189.000 versus 167.770 in Arnhem
- Gemiddeld cultuurbudget €28.000.000 versus €29.640.000 in Arnhem, dit is inclusief bibliotheken.
- Gemiddeld bedrag per inwoner €145 versus €176 in Arnhem
- Er is een grote variatie in het aantal cultuurinstellingen dat structureel wordt gefinancierd. Gemiddeld 22 met een bandbreedte van 6 – 43. In Arnhem zijn dit 21 instellingen

Budget

- Het beschikbare budget per inwoner is in Arnhem het hoogst.
- Gemiddeld is circa 60% van het budget (exclusief de bibliotheek, gem. 25%) beschikbaar voor meerjarige subsidie, variërend van 40% tot 70%. In Arnhem ontvangt Rozet 29,81% en is er 54,6 % beschikbaar voor meerjarige subsidie.
- De grootste drie instellingen ontvangen gemiddeld bijna 40% van het budget voor meerjarige subsidies. Dat varieert van 25% tot 60%. In Arnhem is dit 43%
- Het gemiddelde budget voor projectregelingen is circa €789.000, in percentages gaat dit om een kleine 4% van het totaal. De bedragen lopen per gemeente uiteen van €500.000 tot €1.900.000. In Arnhem is dit € 1.457.760. Dit is 7% van het totaal beschikbare cultuurbudget.

Regelingen

- Drie uit de vijf gemeenten gebruiken begrotingssubsidies, allen maken daarnaast gebruik van meerjarige subsidies.
- Gemeenten gebruiken projectregelingen en vier uit vijf ook een snelloket.

Uit de gesprekken blijkt, dat een aantal gemeenten op dit moment overstappen van een systeem met begrotingssubsidies[1] naar een systeem met meerjarige subsidies. Nu bestaan deze twee vormen nog naast elkaar. Er is ook een aantal gemeenten dat bewust kiest voor de combinatie van begrotingssubsidies en meerjarige subsidies. Over de motivatie achter deze transitie, worden drie belangrijke redenen genoemd:

- meerjarige regelingen bieden meer transparantie;
- het geeft de gemeenten meer grip op de doorstroming;
- zij kiezen voor onafhankelijke beoordeling door bij deze instellingen met een adviescommissie te werken.

Cultuureducatie

- De meeste gemeenten investeren ook uit eigen middelen in cultuureducatie met kwaliteit. Dat verloopt veelal via een aparte aanbieder.
- De cultuurcoaches werken meestal bij deze organisatie. In een enkel geval werken ze bij de gemeente.

Samenwerking met andere domeinen

- De helft van de gemeenten werkt intensief samen met de afdeling onderwijs. Daarin wordt bijvoorbeeld de verbinding met cultuur benoemd in de onderwijsvisie of -agenda, is er een stuurgroep cultuur of heeft de afdeling een coördinerende rol.
- Gemeenten zijn zoekend in de afstemming met het sociaal domein. Vaak komt het initiatief en geld vanuit cultuur, is er het risico van stapeling van voorwaarden en is het sociaal domein gericht op

[1] Bij een meerjarenregeling staat het totale budget van een regeling in de gemeentelijke begroting, bij een begrotingsregeling staat er een vooraf vastgesteld bedrag per instelling + de instelling in de gemeentelijke begroting.

problematiek, waar cultuur gericht is op creatie. [Opvallend, want niet tegenstrijdig aan elkaar]

Onafhankelijke adviescommissie

- Alle gemeenten werken met een cultuuradviescommissie of zijn dat van plan.
- Het werk van de cultuurcommissie wordt voorbereid door de ambtenaren.
- Commissies behandelen 40 tot 60 aanvragen per subsidieronde met circa vijf personen.

Inbedding cultuur binnen gemeente

- De gemeenten zijn uiteenlopend ingeregeld waarbij cultuur afwisselend samengaat met economie, sport, maatschappelijke ontwikkeling en/of evenementen.

DEEL III:

5. Aanbevelingen 2025-2028

De gemeente heeft ons gevraagd om 'bouwstenen' voor het cultuurbeleid te formuleren voor de korte termijn (2025-2028) en voor de lange termijn (vanaf 2029). De aanbevelingen zijn verdeeld in twee hoofdstukken. Daarbij gebruiken wij onderstaande formulering als centrale doelstelling voor dat beleid:

De Gemeente Arnhem blijft investeren in een krachtige, vernieuwende en diverse culturele sector met een zo groot en breed mogelijk bereik binnen de Arnhemse bevolking. Zij doet dat enerzijds vanwege de intrinsieke waarde van kunst en cultuur, anderzijds om de culturele sector in staat te stellen optimaal van maatschappelijke betekenis te zijn door het aangaan van verbindingen met andere domeinen. De gemeente stimuleert ook zelf die verbindingen door binnen de eigen organisatie de samenwerking tussen de afdeling cultuur en andere sectoren te versterken.

Vanuit die doelstelling onderscheiden wij bij de voorgestelde bouwstenen, voor zowel de korte als de lange termijn, twee hoofdthema's:

Thema 1: Stad van Cultuur
Thema 2: Stad van Verbinding

Thema 1: Stad van Cultuur

Versterk de culturele sector

Bouwsteen 1: Makers

Cultuurbeleid is niet zelden vooral instellingenbeleid. Arnhem is in veel opzichten een stad van makers. Dat geldt voor de 'traditionele' kunstvormen, maar zeker ook voor nieuwe disciplines en voor de creatieve industrie. Voor dat makersklimaat is de aanwezigheid van MBO en HBO-kunstvakopleidingen een belangrijke voedingsbodem, maar zonder goede huisvesting, werkruimte, broedplaatsen, presentatiemogelijkheden en adequate subsidiefaciliteiten zullen makers (op termijn) uit Arnhem wegtrekken.

Veel van bovengenoemde voorwaarden voor een gezond makersklimaat bestaan uit grote thema's waarvan de bouwstenen terugkomen en doorontwikkelen op de lange termijn.

Om de eerste stappen te zetten naar een langjarig beleid waarin makers centraal staan adviseren wij om:

- Samen met ArtEZ, Rijn IJssel en de Cultuur Academy een alumnibeleid te ontwikkelen dat studenten helpt om goed te landen in de stad en in de beroepspraktijk;
- Broedplaatsenbeleid te ontwikkelen samen met de afdeling economie gericht op grotere, multidisciplinaire, (enigszins) bestendige plekken voor makers. Incorporeer dit in de herpositionering van SLAK (zie ook de sectoranalyse Beeldende Kunst). Trek bij de uitvoering samen op met Creatief Arnhem (staan voor; meer slagkracht, zichtbaarheid en aandacht voor alles wat Arnhemse ondernemers uit de creatieve sector te bieden hebben);
- Als gemeente de regie te voeren op samenwerking. Geef instellingen in de basis en de meerjarig gefinancierde instellingen expliciet de opdracht ruimte te geven aan lokale makers/nieuwe genres en nieuw publiek;
- Met de welzijnsinstellingen in de wijken afspraken te maken over laagdrempelige toegang voor jonge makers in wijkcentra, buurthuizen en jongerencentra.

Bouwsteen 2: Ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing

Om de balans tussen behoud en doorstroming opnieuw op te kunnen maken zien wij op de korte termijn vooral ruimte voor kleinere aanpassingen in het huidige subsidiehuis, waardoor nieuwe en/ of tot nog toe op projectbasis georganiseerde initiatieven de kans krijgen zich te ontwikkelen en bestendigen:

- Pas de maximale bedragen in deelregeling 2 en 3 aan zodat de doorgroei van makers daarmee gefaciliteerd wordt en matching bij landelijke fondsen beter mogelijk wordt. Daarbij zou bij de toekenning vanuit de regelingen gebruik gemaakt moeten worden van een bandbreedte aan bedragen (en niet alleen het maximum uit de regeling). Voor deelregeling 2 bijvoorbeeld bedragen tussen €10.000 en €30.000 en voor deelregeling 3 bedragen tussen € 30.000 en €90.000 zodat een continuüm ontstaat. Het aanscherpen van het cultureel profiel van Arnhem als stad van verbinding kan keuzes binnen de regelingen eenvoudiger maken;
- Richt subsidies niet alleen op productie en presentatie, zodat ruimte ontstaat voor experiment.

Bouwsteen 3: Fair Pay/Diversiteit & inclusie /governance

Het verhelderen van beleid en het duidelijk benoemen van kaders waarbinnen culturele initiatieven vrij mogen bewegen op zoek naar passende werkvormen die aansluiten bij de codes is een vaak gehoord onderwerp. Handvatten voor de korte termijn zijn;

- De gemeentelijke subsidieregelingen sturen niet op kwantiteit, op een aantal producties of programma's. Toch voelen instellingen/organisaties/makers niet altijd de ruimte minder te maken ten gunste van Fair Pay. Geef als gemeente hier meer duidelijkheid in;
- Investeer in de expertise van de afdeling Cultuur over een goede invulling van de codes;
- Spreek instellingen aan op doorstroming in besturen en raden van toezicht.

Bouwsteen 4: Educatie en Participatie

De culturele keten begint op jonge leeftijd bij cultuureducatie en loopt door naar cultuurparticipatie en de amateurkunsten. Er zit veel waarde in amateurkunst, die is sterk in Arnhem.
Om een goede aansluiting in de wijk te vinden is het van belang dat er vertrouwen ontstaat met de bewoners. Herkenning en erkenning zijn daar belangrijk voorwaarden voor;

- Maak afspraken dat bij cultuureducatie en vrijetijdsbesteding ook makers en kunstvakdocenten uit de eigen wijk worden ingezet.
- Zorg dat amateurverenigingen laagdrempelige toegang hebben tot voorzieningen in de wijk zoals wijkcentra.

Thema 2: Stad van Verbinding

Versterk de verbinding met maatschappelijk opgave

Kunst en cultuur zijn van onschatbare waarde voor een stad, ook als het gaat om de betekenis voor gemeentelijke opgaven op het gebied van onderwijs, welzijn, sociale samenhang, economie, citymarketing en stadsontwikkeling. Die potentie wordt vaak nog onvoldoende benut. Dat komt enerzijds omdat (delen van) de culturele sector nog te veel op zichzelf is gericht, maar zeker ook omdat het gemeentelijk beleid onvoldoende is gericht op en ingericht voor de verbinding van cultuur met andere domeinen. Dit betekent niet dat het helemaal niet gebeurt. Goede voorbeelden waarin de fysieke inpassing van cultuur groot effect heeft op de leefbaarheid en uitstraling van een wijk is het nieuwe stadsdeel Rijnpark, maar ook het Stadstheater en de gebiedsontwikkelingen rondom Kronenburg/ Cultuur in Zuid.

In de aanbevelingen voor de periode 2025-2028 benoemen wij een aantal pilots, waarbinnen met de praktijk van verbinden nog meer ervaring kan worden opgedaan.

Bouwsteen 5: Nationaal Programma Arnhem-Oost

- Maak in het kader van het NPAO een meerjarige combinatieregeling cultuur-welzijn van waaruit gezelschappen die een langjarig partnerschap aangaan buiten de culturele sector voor een programma financiering kunnen aanvragen (naar analogie van de partnerschappen van Introdans) [NB een dergelijke regeling kan als pilot dienen voor een stadsbrede regeling na 2029];
- Maak afspraken met de betreffende instellingen over het ontwikkelen van educatieaanbod voor de brede school/rijke schooldag in de wijken van NPAO;
- Inventariseer welke panden/kunstwerken/objecten in de wijken van NPAO kunnen bijdragen aan "wijktrots", en vraag partijen daaromheen samen met bewoners cultuur- en erfgoedprogramma te ontwikkelen;
- Inventariseer met woningbouwcorporaties, welzijn en onderwijs welke locaties laagdrempelig geschikt te maken zijn voor ontmoeting en cultuur. Doe dit samen met bewoners;
- Benut de kracht van cultuur en creatieve industrie bij de inhoudelijke vormgeving van beleid op de aanpak van maatschappelijke opgave;

Bouwsteen 6: Arnhem in 2035

De werking van cultuurregio 025 lijkt na een sterke start aan kracht te hebben ingeboet. Toch biedt samenwerking in het kader van de Groene Metropoolregio kansen om (ook) Arnhem als Stad van Verbinding scherper te positioneren.

- Gebruik de aanloop naar Arnhem 800 jaar en de kandidaatstelling van Nijmegen Culturele Hoofdstad om meer werk te maken van samenwerking in de cultuurregio en om het profiel van de stad Arnhem sterker neer te zetten. De bestaande energie daarvoor heeft behoefte aan politieke sturing. Benut de Groene Metropoolregio/ Cultuurregio 025 daarvoor;
- Het rijke culturele aanbod, het opleidingsaanbod en de aanwezige creatieve industrie kunnen van Arnhem een creatief bolwerk maken. Zet samenwerking op tussen cultuur en economie op het gebied van creatieve industrie. Arnhem staat nu niet in de top 10 van steden met de meeste banen in de creatieve sector. Formuleer een plek in die top 10 als doel en werk samen met Economie, maar ook met het Stimuleringsfonds Fonds Creatieve Industrie en de Topsector Creatieve Industrie aan een 10-jaren plan;

Betekenis voor het subsidiehuis

Vanuit de inhoud van de zes bouwstenen volgen aanbevelingen voor aanpassingen van het subsidiehuis vanaf 2029. Ook daarbij maken wij weer onderscheid tussen Stad van Cultuur en Stad van Verbinding.

Stad van cultuur

Wij adviseren om voor de deelregeling 2 en 3 de maxima te verhogen en subsidies te spreiden binnen een zekere bandbreedte, zodat een continuüm ontstaat (€10.000-€ 30.000) en (€30.000-€ 90.000). De adviescommissie zal dan een weging moeten maken. Als een aantal aanvragen met een hoger bedrag wordt gehonoreerd zal dat tot vermindering van het aantal toekenningen komen. Gelet op de veel geuitte wens om meer doorstroming mogelijk te maken en te bouwen aan sterke ketens, achtten wij dat aanvaardbaar.

Stad van verbinding

Mocht er naast bovengenoemde in de periode tot 2029 budgettair ruimte zijn voor het starten van een pilot dan adviseren wij prioriteit te geven aan een regeling gericht op verbinding tussen cultuur en andere sectoren.

Subsidiehuis Arnhem – wijzigingen 2025 – 2028

Basisvoorziening Cultuur	*Meerjarenvoorzieningen Cultuur*	*Artistieke producties, presentaties en festivals (deelregeling 3)*	*Culturele producties en presentaties en culturele festivals (deelregeling 2)*	*Stroomversneller Cultuur*	*Amateurkunst-regeling*	***Verbinden***
Musis/ Stadstheater Rozet Museum Arnhem Luxor Live Focus Filmtheater Gelders Archief (zit in gemeenschappelijke regeling en is een wettelijke taak)	Instellingen die makers en kunstenaars faciliteren (4) Instellingen die (landelijk) van belang zijn in de profilering van Arnhem als cultuurstad (5) Posttheater en Willemeen (2)	Artistieke programma's	Incidentele culturele projecten van zowel professionals als amateurs	Opstartsubsidie voor initiatieven met potentie	Regeling voor instellingen amateurkunst	Regeling voor samenwerken tussen cultuur en andere sectoren in NPAO
Meerjarig (4) Begrotingssubsidie Geen doorstroming	Meerjarig (4) Weinig doorstroming	Meerjarig (2 of 4) Max € 60.000 **(verhoog maximum)** Adviescommissie Weinig doorstroming	Max € 10.000 **(verhoog maximum)** Interne adviescommissie Relatief veel doorstroming Aanvragen kan ook voor 2 jaar	Max € 3000 Uitgevoerd door Cultuur Academy	Max € 4500	Projectenregeling voor één of meerjarige projecten
€ 20.500.000	€ 2.100.000	€ 890.000 (per jaar)	Jaarlijks plafond van ± € 300.000	Jaarlijks plafond van ± € 100.000	Jaarlijks plafond van ± € 177.000	Gezamenlijke financiering NPAO en cultuur

Mocht er in de periode tot 2029 ruimte zijn om veranderingen aan te brengen in het subsidiehuis, dan adviseren wij prioriteit te geven aan een regeling gericht op het verbinden van verschillende domeinen en aan het verhogen van de maximaal aan te vragen bedragen 2 en 3.

6. Aanbevelingen vanaf 2029

De gemeente heeft ook gevraagd om 'bouwstenen' voor het cultuurbeleid vanaf 2029. Daarbij is het goed om nog eens vast te stellen, dat de landelijke context voor dat beleid nog niet duidelijk is. In het voorjaar van 2024 heeft de Raad voor Cultuur een advies uitgebracht over een vernieuwde inrichting van het cultuurbestel vanaf 2029, waarin onder meer een grotere rol is voorzien voor lokale en provinciale overheden en regionale samenwerkingsverbanden. In afwachting van een nieuw kabinet heeft de Minister van OCW (nog) niet op dat advies gereageerd. Wanneer die reactie wel komt en wat de beleidsinhoudelijke en financiële consequenties zullen zijn, is nog onduidelijk.

Dat neemt niet weg dat de Gemeente Arnhem ook voor de periode vanaf 2029 wel degelijk haar eigen beleid en prioriteiten kan formuleren, waarbij het goed is om bij de concrete invulling wat speelruimte te houden om te zijner tijd adequaat te kunnen reageren op de landelijke situatie.

Thema 1: Stad van Cultuur

In de vorige hoofdstukken stelden wij vast dat Arnhem nu al een stevig basisaanbod heeft binnen de verschillende culturele disciplines. Uit de rondetafelgesprekken kwamen als aandachtspunten onder meer:

- het vergroten van de kansen voor (jonge) makers en in relatie daarmee de ruimte voor nieuwe ('urban') disciplines;
- de samenwerking binnen de ketens en dan in het bijzonder de mogelijkheid van doorstroming en de positie en rol van de grote instellingen (de 'Basis');
- de toepassing van de codes, in het bijzonder de ruimte voor Fair Pay;
- het subsidiestelsel dat gewenste (nieuwe) ontwikkelingen niet optimaal faciliteert.

In de volgende drie bouwstenen zijn de eerste drie aandachtspunten verwerkt. Op het subsidiestelsel gaan we separaat in.

Bouwsteen 1: Makers centraal

Om de lijn die ingezet is in de bouwstenen op de korte termijn te bestendigen en de maker ook in de toekomst centraal te kunnen stellen is het van belang om in ieder geval de volgende ambities na te streven:

- Borg als gemeente de samenwerking met en actieve betrokkenheid van ArtEZ en Rijn IJssel. Veranker de afspraken en werkwijzen die gemaakt zijn in de jaren voor 2029, maak daarbij gebruik van het al bestaande alumnibeleid en leg de samenwerking bij voorkeur vast in een convenant;
- Zorg voor een actief broedplaatsenbeleid. Doe dat vanuit cultuur in ieder geval samen met economie en/of met stadsontwikkeling/ vastgoed. Gebruik bij de uitvoering de expertise van Creatief Arnhem;
- Ondersteun daarnaast de bestaande talentontwikkelinstellingen en stimuleer de totstandkoming van dergelijke instellingen binnen disciplines waar die nu nog ontbreken; mode, design, beeldende kunst en urban zodat de keten van amateur tot professional beter geborgd wordt;
- Hanteer een brede definitie van cultuur, waarin behalve voor de 'traditionele' kunstsectoren ook ruimte is voor interdisciplinair werken en voor nieuwe disciplines met veelal 'self made' makers, en voor makers binnen de creatieve industrie zoals mode en design. Dat is met name ook van belang als het gaat om verbindingen met andere domeinen;
- Zet in op een positie van Arnhem in de top 10 van steden met banen in de creatieve sector.

Bouwsteen 2: Samenwerking in ketens

Versterking van de culturele sector is niet alleen een opgave voor de gemeente, maar ook voor de sector zelf. Met name van grote instellingen mag worden verwacht dat zij zich niet alleen richten op het eigen functioneren, maar concreet bijdragen aan versterking van de sector als

geheel. Daarbij is denken in ketens (opleiding, talentontwikkeling, maken/produceren, presenteren, publiek werven en betrekken) een belangrijk hulpmiddel. Bij wijze van voorbeeld: een instelling met presentatie als kerntaak moet zich realiseren dat opleiding, talentontwikkeling en maken/produceren noodzakelijke voorwaarden zijn om sowieso iets te kunnen presenteren, maar dit ook faciliteren. Ook is het van vitaal belang dat zij actief werven en (nieuwe) publieksgroepen betrekken als noodzakelijke investering in de toekomst.

De ambities:

- Blijf investeren in een sterke culturele infrastructuur en zorg daarbij voor samenhang en samenwerking binnen de ketens;
- Investeer op grond van de nu bestaande achterstand extra in beeldende kunst, in het bijzonder door meer presentatieplekken te creëren;
- Geef de huidige instellingen in de Basis en vervolgens ook andere meerjarig gefinancierde instellingen expliciet de opdracht de verbinding aan te gaan met andere organisaties in de keten en koppel hier vooraf geformuleerde doelstellingen aan, met name gericht op impact;
- Overweeg om bij het uitblijven van extra middelen het budget voor de Basis te verlagen en dat voor andere meerjarige subsidies, projectsubsidies, startsubsidies en subsidies voor samenwerking met andere domein te verhogen;
- Neem in het subsidiehuis belemmeringen weg voor doorgroei in de keten;
- Baseer een subsidiestelsel op functies in plaats van op instellingen.

Bouwsteen 3: De Codes vanzelfsprekend

Integrale toepassing van de Codes (Cultural Governance, Diversiteit & Inclusie en Fair Practice/Fair Pay) zou eind 2028 gerealiseerd moeten zijn. Toch nemen wij het hier zonder verdere uitwerking opnieuw op, omdat toepassing van de Codes ook na 2029 onderdeel zou moeten blijven van het cultuurbeleid. Hierin moet ruimte gegeven worden voor afwegingen, bijvoorbeeld tussen aanbod versus arbeidsvoorwaarden. Elke instelling maakt hierin zijn eigen afweging en verantwoord dit middels een gedegen onderbouwing.

Thema 2: Stad van Verbinding

In de aanbevelingen voor de periode 2025-2028 hebben wij een aantal pilots benoemd, waarbinnen met de praktijk van verbinden ervaring kan worden opgedaan. Vanaf 2029 zou de verbinding met andere domeinen structureel onderdeel moeten zijn van het cultuurbeleid.

Daarbij kwamen vanuit de diverse gesprekken de volgende prioriteiten naar voren:

- Veranker cultuur in de wijken;
- Verbreed de participatie, onder meer door permanent te investeren in cultuureducatie en -participatie. Daarmee wordt geïnvesteerd in de brede basis van de amateurkunsten;
- Versterk de cultuurregio en geef die een herkenbaar gezicht.

Bouwsteen 4: Cultuur verankerd in de wijken

Net als in de meeste andere steden concentreert het (gesubsidieerde) cultuuraanbod zich in Arnhem vooral in en rond het centrum. Dat aanbod is in beginsel toegankelijk voor alle inwoners, maar in de praktijk maakt een grote groep bewoners van buiten het centrum gelegen wijken er weinig gebruik van. Tegelijkertijd is er in de wijken vaak sprake van ‘eigen’ culturele activiteiten die vaak op het grensvlak liggen van amateur, self-made en professioneel en anders van karakter zijn dan de klassieke disciplines. Vandaar ook het eerdere advies om het cultuurbegrip te verbreden. Een tweede kenmerk van die ‘wijkcultuur’ is dat het in veel gevallen vooral ook om ontmoeting gaat.

De ambities:

- Ontwikkel vanuit cultuur, maar nadrukkelijk in samenwerking (en cofinanciering!) met onderwijs, welzijn, wonen en andere relevante domeinen, een verbindingsregeling en/of programma, gericht op meerjarige samenwerking tussen cultuur en wijken;
- Draag zorg voor de beschikbaarheid van infrastructuur per wijk, die ruimte en goede faciliteiten biedt voor ontmoeting, voor eigen

culturele initiatieven vanuit de wijk en voor ‘stedelijke’ culturele programma’s;

- Investeer in ‘brede broedplaatsen’ die gevestigd zijn in wijken en waarbinnen makers actief zijn die in hun (artistieke) werk nadrukkelijk zoeken naar verbinding;
- Stimuleer waar mogelijk en zinvol dat bestaande en nieuwe culturele initiatieven en organisaties zich vestigen buiten het centrum en vanuit hun nieuwe locatie een actieve band ontwikkelen met de buurt;
- Vraag van grote instellingen (de Basis) dat zij actief en zichtbaar zijn in wijken. Overweeg zo nodig om een gedeelte van het budget voor de Basis af te zonderen en naar rato te korten op de instellingen in de Basis, waarbij die instellingen gelegenheid krijgen om vanuit het afgezonderde budget projectaanvragen in te dienen die expliciet gaan over het versterken van de verbinding met de stad

Bouwsteen 5: Brede publieksparticipatie

De meeste culturele instellingen maken werk van diversiteit en inclusie. Toch worden nog lang niet alle inwoners van de stad bereikt. Binnen- en buitenschoolse cultuureducatie is een basisvoorwaarde om dat op termijn te verbeteren. Tegelijkertijd mogen van gesubsidieerde instellingen ook nu al (extra) inspanningen op dit gebied worden verwacht.

De ambities:

- Blijf investeren in binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en zoek daarbij aansluiting met nieuwe makers en genres in de wijken (bv urban);
- Stimuleer programma’s en projecten waarin doelgroepen (communities) actief worden betrokken;
- Vraag van instellingen in het kader van de code diversiteit en inclusie concrete en meetbare doelstellingen te formuleren in het kader van verbreding van het publieksbereik;
- Geef bij de toekenning van subsidies prioriteit aan projecten en programma’s die specifiek gericht zijn op het bereiken van nieuwe doelgroepen).

Bouwsteen 6: Sterke cultuurregio

Er ligt een kans om met 800 jaar Arnhem en Nijmegen als mogelijke kandidaat culturele hoofdstad in het verschiet de cultuurregio 025 nieuwe energie in te blazen, stevig te wortelen en toekomstbestendig te maken. Juist door cultuur te verbinden met thema’s als duurzaamheid, klimaat, energietransitie, natuur en de verbinding tussen stedelijk en landelijk leven.

De ambities:

- Maak bestuurlijke afspraken met Nijmegen over de ontwikkeling van een sterke cultuurregio aansluitend bij de uitgangspunten van het stelseladvies van de Raad voor Cultuur, ‘Toegang tot Cultuur’, bij voorkeur gerelateerd aan de Groene metropoolregio;
- Gebruik de viering van Arnhem 800 jaar en de mogelijke kandidatuur van Nijmegen als Europese Culturele Hoofdstad om het profiel van de metropoolregio (inter)nationaal bekend te maken;
- Ontwikkel de huidige evenementenregeling zo mogelijk intergemeentelijk met Nijmegen tot een regeling voor evenementen en festivals die bijdragen aan het gewenste profiel van de metropoolregio om zo Arnhem en de regio steviger op de kaart te zetten.

Subsidiehuis na 2029

Vanuit de inhoud van de zes bouwstenen volgen ten slotte aanbevelingen voor de inrichting van het subsidiehuis vanaf 2029. Ook daarbij maken wij weer onderscheid tussen Stad van Cultuur en Stad van Verbinding.

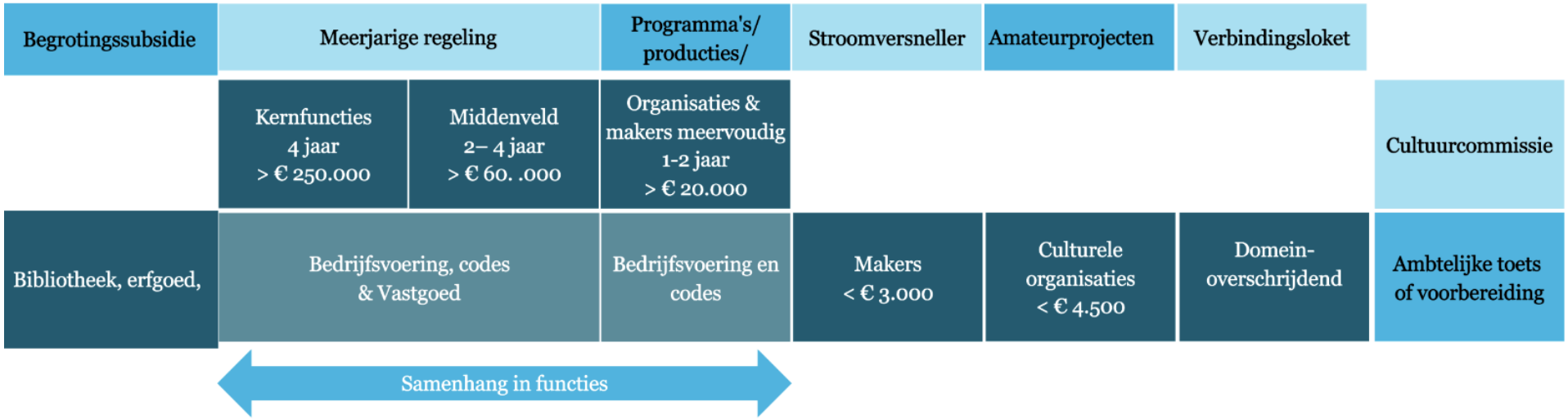
Stad van Cultuur

- Benoem in het meerjarenbeleid geen instellingen, maar functies die voortkomen uit de beleidskeuzes;
- Richt het subsidiehuis zo in dat het de groei van en samenhang binnen ketens stimuleert; maak meer beweging en doorstroming mogelijk;
- Geef bij de verdeling van het beschikbare budget prioriteit aan regelingen die (nieuwe) makers en artistiek experiment ondersteunen;
- Vraag meerjarig gefinancierde instellingen samen te werken met lokale makers (professioneel en amateurs);
- Behoud laagdrempelig toegankelijk subsidies voor beginnende makers (zoals nu de ‘stroomversneller’;
- Kijk bij de vormgeving van het stelsel naar mogelijkheden om "de koek" te vergroten. Een stelsel dat aanvragen bij landelijke/provinciale/particuliere fondsen ondersteunt, helpt om meer cultuurgeld in Arnhem beschikbaar te krijgen;
- Beperk het aantal begrotingssubsidies tot wettelijke taken (bibliotheek, erfgoed);
- Vraag over alle meerjarige subsidies – dus inclusief de Basis - advies aan een onafhankelijke adviescommissie, die beoordeelt op artistieke kwaliteit, waarde/betekenis voor de stad, organisatie, financiën en de codes en die een integrale afweging kan maken over het geheel van het aanbod;
- Maak de adviezen van deze commissie openbaar.

Stad van verbinding

- Maak een domeinoverstijgend verbindingsloket, dat wordt bemenst door en gevoed uit bijdragen van cultuur, onderwijs, welzijn en andere relevante domeinen;
- Laadt dat loket met regelingen of programma’s die in ieder geval gericht zijn op de verankering van cultuur in de wijken, op de versterking en verbreding van publieksparticipatie, op de verbinding van cultuur met welzijn en op bijzondere programma’s en projecten op het gebied van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie;
- Maak samen met economie een regeling en/of programma gericht op de versterking van cultureel/creatief ondernemerschap. Overweeg of de financiering van broedplaatsen onderdeel zou moeten zijn van zo’n regeling;
- Laat de bestaande evenementenregelingen (subsidieregeling 1a en 1b) bij voorkeur opgaan in de hiervoor genoemde intergemeentelijke regeling met Nijmegen. Mocht dat niet lukken, maak er dan samen met economie een regeling van die meer dan nu gericht is op grootschalige (publieks)evenementen en festivals die bijdragen aan de profilering en positionering van Arnhem.

Subsidiehuis van de toekomst

7. Slotopmerkingen
Arnhem, creatieve stad van verbinding

De afgelopen maanden waren wij in de gelegenheid ons te verdiepen in het culturele veld in Arnhem en hebben we met velen uit dat veld kunnen spreken. Hier past ook een woord van dank aan iedereen die bereid was mee te werken.

De rijkdom, breedte en diversiteit van het aanbod zien wij als een belangrijk kenmerk van het culturele veld in Arnhem. We zien echter ook dat samenwerking tussen partijen geen vanzelfsprekendheid is en beter kan. Er is geen sprake van onwil, maar er is meer regie nodig om structurele samenwerking van de grond te krijgen zodat de opbrengst meer wordt dan sec de som der delen. De gemeente kan die regie oppakken in beleid en door eisen te stellen in de subsidievoorwaarden.

Koester de basis
Het culturele veld in Arnhem staat op een brede basis die begint bij cultuureducatie en -participatie en enthousiaste amateurkunstenaars en -verenigingen. Blijven investeren in, toegankelijk houden van en ruimte maken voor cultuureducatie, -participatie en amateurs is nodig om die basis in stand te houden. Slechten van financiële drempels (zeker als de BTW verhoogd wordt) en beschikbaar stellen van voldoende laagdrempelige plekken voor de breedtekunst moeten onderdeel van beleid zijn en blijven.

Doorstroming
Arnhem heeft een mooi pallet aan subsidieregelingen die makers in verschillende stadia van ontwikkeling ondersteunen. Daarnaast is er de Arnhemse basis: gevestigde culturele instellingen die vanuit de begroting worden ondersteund. De maxima in de meerjarige regelingen belemmeren een deel van de makers bij hun doorontwikkeling en instellingen die begrotingssubsidie ontvangen worden te weinig beoordeeld op hun functie voor de gehele keten. Daarom adviseren wij het subsidiestelsel stap voor stap aan te passen zodat daarin meer groei en doorstroming plaats kan vinden en er een integrale afweging voor het geheel kan plaatsvinden. Dat betekent echter ook dat er bij iedere meerjarige aanvraagronde winnaars en verliezers kunnen zijn. Hoe lastig dit ook kan zijn voor verliezers, voor het stelsel als geheel brengt het gezonde dynamiek.

Verbinding
In de door ons bestudeerde beleidsdocumenten en in nagenoeg alle gevoerde gesprekken kwam de roep om verbinding terug; verbinding tussen culturele instellingen, verbinding met een breder publiek, meer verbinding met de wijken, verbinding met andere beleidsterreinen en verbinding in de cultuurregio. Dat zou dan ook de kern van beleid in de komende jaren moeten zijn: concreet vormgeven aan die verbindingen in beleid en de instrumenten die daarbij horen. Het Nationaal Programma Arnhem Oost kan daarbij een goede katalysator zijn.

Creatieve stad
Met verschillende kunstvakopleidingen, creatieve ondernemers en makers afficheert Arnhem zich graag als creatieve stad. Toch staat Arnhem niet in de top tien van steden met de meeste creatieve banen. Ga voor die top tien! Maak daar een concrete ambitie van en maak samen met de kunstvakopleidingen een plan hoe Arnhem als stad aantrekkelijk kan zijn en blijven voor creatieve makers.

Onderdeel van onze opdracht was te onderzoeken of er een noemer is waaronder Arnhem als cultuurstad te vangen zou zijn. Er is breed en divers aanbod, vaak van hoog niveau, maar onderscheidend is het niet. Ons lijkt het niet verstandig om bij de keuze voor zo'n profiel in te zetten op één of een paar kunstdisciplines. De in potentie sterkste kenmerken van Arnhem als cultuurstad zijn enerzijds dat Arnhem een stad is van makers, een creatieve stad en anderzijds dat die makers en de culturele instellingen in brede zin de verbinding zoeken, met elkaar, met de stad, met andere domeinen en met de wijken. Dat is misschien niet onderscheidend in de zin van uniek, maar juist de combinatie van die twee kan Arnhem de komende jaren wel onderscheidend maken. Bovendien zijn het richtinggevende keuzes en dat kan van een 'cultureel profiel' niet altijd worden gezegd.

DEEL IV: Bijlagen

8. Vergelijking gemeenten

Voor dit onderzoek zijn elf gemeenten gesproken over de inrichting van hun cultuurbestel. Hierbij is gekeken naar: de budgetten, de regelingen, de organisatie van adviescommissies, de inzet op cultuureducatie, de inzet van cultuurcoaches en de samenwerking met de domeinen onderwijs en sociaal.

Het betreft een vergelijking op hoofdlijnen. De vergelijking is gedaan aan de hand van deskresearch, een factsheet per gemeente en een interview van een half uur, per gemeente. De resultaten zijn geanonimiseerd weergegeven in deze beknopte samenvatting. De uitkomsten zijn indicatief. Bijvoorbeeld omdat er verschillen zijn in hoe gemeenten hun cultuurbudget indelen.

Bij de analyse van de resultaten zijn twee vergelijkingsgroepen van gemeenten gemaakt. Deze groepen zijn vooral samengesteld op basis van de inwonersaantallen van de verschillende gemeenten. Gemeenten zijn geselecteerd voor deelname op basis van de samenstelling van de bevolking, hun cultuurprofiel en met een spreiding over Nederland.

In het eerste deel van dit onderzoek worden de resultaten als gemiddelde van deze groepen getoond. In het tweede deel wordt gekeken naar de bevindingen uit alle gemeenten samen en ligt de nadruk op overeenkomsten en verschillen op de onderwerpen van de analyse.

De volgende gemeenten zijn onderdeel van de vergelijking en ingedeeld bij Groep A of B:

- Groep A: Arnhem, Den Bosch, Enschede, Groningen, Nijmegen en Tilburg.
- Groep B: Alkmaar, Delft, Dordrecht, Leiden en Zwolle.

In onderstaande tabel zijn per groep het gemiddelde aantal inwoners gegeven, en het cultuurbudget.

	Aantal inwoners	Totaal cultuurbudget	Budget per inwoner
Groep A	190.000	€ 28,5 mln.	€150
Groep B	120.000	€ 16 mln.	€130
Totaal	160.000	€ 22,5 mln.	€140

* Bovenstaande getallen zijn afgerond en geven het gemiddelde van de gemeenten per groep.

Deze resultaten tonen dat de gemeenten uit groep A gemiddeld meer aan cultuurbudget per inwoner besteden dan de gemeenten uit groep B. Er is hierbij een matig positief verband tussen deze variabelen. Met andere woorden dat gemeenten met meer inwoners ook een hoger cultuurbudget per inwoner hebben. Waarschijnlijk door meer of grotere culturele voorzieningen.

Verdeling van het cultuurbudget

Bij de verdeling van het cultuurbudget over verschillende culturele instellingen en projecten zien we bij meerjarige financiering het volgende:

- Gemeenten besteden gemiddeld ongeveer 25% van hun totale cultuurbudget aan bibliotheken. De variatie tussen gemeenten is gedeeltelijk te verklaren door de verschillende taken van bibliotheken.
- Het aandeel van de structurele subsidies (exclusief de bibliotheek) bedraagt gemiddeld 58% van het totale cultuurbudget. In de gemeenten uit groep A ligt dit aandeel hoger.

- Het aandeel van de drie grootste structureel gefinancierde instellingen (exclusief de bibliotheek) bedraagt in beide groepen gemiddeld 39% van het totale cultuurbudget.
- Er is een aanzienlijke variatie in het aantal cultuurinstellingen dat structureel wordt gefinancierd. Hoewel het gemiddelde voor beide groepen vergelijkbaar is, is de spreiding binnen beide groepen zeer groot.

	Bibliotheek	Structureel	Top 3	Aantal structureel	Bandbreedte structureel
Groep A	25%	61%	39%	25	6-43
Groep B	27%	54%	39%	24	12-59
Totaal	26%	58%	39%	25	6-59

	Begrotings-subsidie	Meerjarige subsidies	Project-regelingen	Snelloket
Groep A	4 van de 6	5 van de 6	5 van de 6	5 van de 6
Groep B	4 van de 5	3 van de 5	6 van de 6	1 van de 5

* Bovenstaande percentages betreffen de omvang van deze post als deel van het gehele cultuurbudget.

Uit de analyse van het budget voor projectsubsidies blijkt dat dit voor alle gemeenten rond de 4,0% van het totale cultuurbudget ligt. Het reële bedrag varieert echter aanzienlijk tussen de gemeenten uit groep A en B.

	Projectbudget	Budget per inwoner	Aandeel projectbudget
Groep A	€ 910.000	€ 4,75	4,1%
Groep B	€ 365.000	€ 3,00	3,8%
Totaal	€ 690.000	€ 4,00	4,0%

* Bovenstaande percentage betreft de omvang van deze post als deel van het gehele cultuurbudget.

Subsidie instrumenten

Er is gevraagd naar de volgende vier verschillende soorten subsidies:

- Begrotingssubsidies: Instellingen die zijn opgenomen in de begroting en elk jaar worden gefinancierd, ontvangen begrotingssubsidies. Dit betreft vaak de BIS (basisinfrastructuur) instellingen en organisaties met een wettelijke taak.
- Meerjarige subsidies: Deze regelingen gelden voor meerdere jaren, met een looptijd van 2, 4 of 8 jaar. Ze worden over het algemeen verstrekt aan professionele culturele instellingen.
- Projectregelingen: Dit betreft alle regelingen die eenmalig zijn en een duur van minder dan een jaar hebben. Deze regelingen hebben meestal een lokale doelstelling en de projecten moeten bijdragen aan het culturele aanbod in de gemeente.
- Snelloket (ook wel impuls) regelingen: Deze worden doorgaans binnen 4 weken beoordeeld en zijn bedoeld ter bevordering van het makersklimaat, amateurkunst, of participatie en inclusie. Er geldt een maximaal subsidiebedrag tussen €2500 en €9000. Opvallend is dat gemeenten uit groep B hier veel minder gebruik van maken.

Uit de gesprekken blijkt dat een aantal gemeenten momenteel overstapt van een systeem met begrotingssubsidies naar meerjarige subsidies. Momenteel bestaan deze twee vormen vaak nog naast elkaar. Er zijn ook gemeenten die bewust voor alleen meerjarige subsidies kiezen. Over de motivatie achter deze transitie worden drie belangrijke redenen genoemd: meerjarige regelingen bieden meer transparantie, geven de gemeenten meer grip op de doorstroming, en maken een onafhankelijke beoordeling door een adviescommissie mogelijk.

Uit het overzicht van alle aan te vragen regelingen blijkt dat gemeenten op uiteenlopende manieren omgaan met de specificering hiervan. Deze regelingen kunnen worden onderverdeeld in de volgende veelvoorkomende categorieën:

- Een regeling voor amateurkunst
- Een regeling voor evenementen/producties

- Een regeling voor jongerencultuur (vaak (mede)gefinancierd vanuit de SPUK)
- Een regeling voor inclusie/diversiteit
- Een (jonge) makers regeling.

De beoordeling van subsidieaanvragen

Bij het beoordelen van subsidieaanvragen blijkt dat alle gemeenten gebruikmaken van een ambtelijke toets op een bepaalde groep aanvragen. Daarnaast maakt het merendeel van de gemeenten voor bepaalde regelingen gebruik van een adviescommissie. Welke regelingen door wie worden beoordeeld, hangt over het algemeen af van de hoogte van de aanvraag. De volgende tabel toont het percentage gemeenten dat gebruikmaakt van een adviescommissie, het aantal aanvragen dat de commissies in totaal verwerken, en of deze commissies adviseren over structurele en/of incidentele middelen.

	Advies-commissie	Structurele middelen	Incidentele middelen	Structurele & incidentele	Aanvragen cie.
Groep A	6 van de 6	1	1	4	Ca. 50
Groep B	3 van de 5	0	2	1	Ca. 45

Het gebruik van onafhankelijke adviescommissies neemt duidelijk toe. In het merendeel van de gemeenten is dit een thema dat momenteel wordt ontwikkeld. Adviescommissies worden vooral ingezet in de volgende situaties:

- Wanneer een budget voor projectsubsidies moet worden verdeeld in een aanvraagronde. Er zijn dan per jaar twee rondes waarin aanvragen kunnen worden ingediend. De commissie beoordeelt alle aanvragen binnen een bepaalde ronde.
- Wanneer projectsubsidies met een relatief hoog subsidiebedrag worden verdeeld, bijvoorbeeld bij aanvragen hoger dan € 10.000.
- Bij de beoordeling van aanvragen voor meerjarige subsidies, waarbij de aanvrager een ondernemingsplan ter beoordeling indient.

Deze commissies worden begeleid door de ambtelijke staf en in sommige gevallen door een toegewezen ambtenaren die aanvragen van voorbereidend commentaar voorzien. De commissies bestaan altijd uit onafhankelijke experts en komen voor in de volgende variaties:

- Een vaste voorzitter met circa vier roulerende commissieleden.
- Een vaste commissie die per kwartaal bijeenkomt om alle binnengekomen aanvragen te beoordelen.
- Een vaste voorzitter en circa 15 commissieleden die op afroep beschikbaar zijn, waarbij een aanvraag door minimaal vijf commissieleden wordt beoordeeld.
- Meerdere deelcommissies, bijvoorbeeld voor professionele initiatieven en voor amateurkunst.

Cultuureducatie inzet en samenwerking

Bijna alle deelnemende gemeenten investeren met eigen middelen in het programma Cultuureducatie met Kwaliteit, op een enkele uitzondering na. De organisatie en het bereik van cultuureducatie verschillen echter sterk per gemeente. Daarnaast maken vrijwel alle gemeenten gebruik van cultuurcoaches, vaak ondergebracht bij de uitvoeringsorganisatie voor cultuureducatie en participatie. Verschillende benamingen en rollen worden gehanteerd, zoals cultuurmakelaar, cultuurverbinder, of cultuurcoach.

Een mogelijke richting van een verklaring ligt in de samenwerking met het beleidsdomein onderwijs. Er is een variatie tussen de gemeenten in de samenwerking met de afdeling onderwijs, die incidenteel of intensief kan zijn.

- Incidentele samenwerking: In sommige gemeenten is de samenwerking tussen cultuur en onderwijs beperkt tot minimale contacten of informele afstemming. Dit is vaak te wijten aan een gebrek aan capaciteit binnen de afdelingen of een lage prioriteit in het beleid. Interacties zijn ad-hoc en projectgebonden zonder structurele ondersteuning. De financiële bijdragen komen voornamelijk van de cultuurafdeling, met weinig tot geen substantiële steun vanuit

onderwijs. Dit leidt tot gefragmenteerde initiatieven die de potentiële voordelen niet volledig benutten.
- Intensieve samenwerking: Andere gemeenten hebben een intensieve samenwerking tussen cultuur en onderwijs, vaak met formele mechanismen zoals stuurgroepen waarin beide sectoren overleggen, of een collega die betrokken is bij beide afdelingen. Deze samenwerking is soms thematisch, met gezamenlijk beleid en cofinanciering voor gezamenlijke doelen. Dit resulteert vaak in een hoge deelname van scholen en verbinding met programma's zoals de verlengde schooldag, wat leidt tot meer cultuureducatie en een verrijkt onderwijsaanbod.

Ook de samenwerking met het sociaal domein varieert tussen gemeenten, waarbij er sprake kan zijn van incidentele of intensieve samenwerking.

- Incidentele samenwerking: Enkele gemeenten melden beperkte tot geen formele samenwerkingsverbanden tussen cultuur en het sociaal domein. Interacties zijn projectgericht en afhankelijk van individuele initiatieven, met cultuur als financierende partij. Er is geen structurele financiering of strategie. Sommige gemeenten bevinden zich in een opbouwfase van samenwerking rond thema's zoals ouderenbeleid of laaggeletterdheid.
- Intensieve samenwerking: Sommige gemeenten hanteren een geïntegreerde aanpak van cultuur en het sociaal domein, ondersteund door teams of rollen die deze integratie bevorderen. Dit omvat specifieke programma's met gezamenlijke investeringen in projecten zoals armoedebeleid en cultuurinitiatieven die bijdragen aan sociaal welzijn. Voorbeelden zijn projecten die gezondheid bevorderen, zoals dansen voor valpreventie en choreografie voor weerbaarheid. Deze samenwerking wordt ondersteund door cofinanciering en steeds meer omarmd door het sociaal domein. Een risicofactor bij deze intensieve samenwerking is het stapelen van subsidievoorwaarden, wat het aanvraagproces complexer maakt.

Toelichting

Deze vergelijking is uitgevoerd als onderdeel van een drietal opdrachten van Blueyard voor gemeenten voor herziening van het bestel of de beleidsvisie. Deelnemende gemeenten aan de vergelijking krijgen deze samenvatting als dank voor hun medewerking. De vergelijking is uitgevoerd door Auke Damsma (projectassistent) en Jurriaan Rammeloo (senior adviseur). Meer informatie kunt u vinden op blueyard.nl

9. Deelnemerslijst interviews

- Gemeente Arnhem: Paul van Hoof, Ontwikkelbedrijf en Heleen Sauer, programmamanager Groeiende Stad.
- Gemeente Arnhem: Monaïm Benrida, programmadirecteur Nationaal Programma Arnhem Oost
- Cultuur Netwerk Arnhem: voorzitter Ralph Dassen (directeur-bestuurder Focus Filmtheater) en Jenny Doest (directeur-bestuurder Rozet[2])
- Introdans: Marieke van 't Hoff, zakelijk directeur-bestuurder
- Museum Arnhem: Saskia Bak, directeur-bestuurder
- Platform Beeldende Kunst Arnhem: Inge Pollet, directeur Plaatsmaken
- Cultuur Academy: Esther Dikkers, directeur
- ArtEZ University of the Arts, Sharon Gesthuizen, directeur Art & Design
- Rijn IJssel: Jean Paul Verhofstad, directeur Creatieve Industrie
- Gemeente Nijmegen: Natalie van den Dobbelsteen, strategisch adviseur Cultuur
- Externe adviescommissie meerjarige regelingen Producties, Evenementen en Festivals: Nelly Voorhuis, voorzitter
- Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen: Mariken Prüst, programmamanager Ontspannen Regio
- Raad voor Cultuur: Kristel Baele, voorzitter

[2] Rozet: wegens de rol die zij vervullen op het gebied van cultuureducatie

Keizersgracht 100-104
1015 CV Amsterdam, the Netherlands
info@blueyard.nl
www.blueyard.nl

Jesse Wensing

Sectoranalyse podiumkunsten Arnhem

1 september 2024

Walter Ligthart
Rento Zoutman

In samenwerking met
Simon Mamahit

GEMEENTE Arnhem

Inhoudsopgave

1 Inleiding 4
2 Algemeen beeld van de podiumkunsten in Arnhem 7
3 Feiten en cijfers over de podiumkunsten in Arnhem 10
4 Resultaten van de SWOT – analyse 12
5 Makersklimaat en de keten van talentontwikkeling 17
6 Programmering 23
7 Publieksontwikkeling en publieksbereik 26
8 Accommodatie 31
9 Samenwerking 35
10 Resultaten van de benchmark 39
11 Conclusies en aanbevelingen 42
12 Popmuziek in Arnhem 47

Bijlagen
1 Lijst van geïnterviewden sectoranalyse podiumkunsten Arnhem
2 Kwantitatieve overzichten
3 Overzicht talentontwikkeling
4 Vergelijking kosten stadstheaters
5 Benchmark met vijf gemeenten

1 Inleiding

Jesse Wensing

Aanleiding

De gemeente Arnhem wil komen tot een herziening van het cultuurbeleid. Er dient een uitgangspuntennota met een actie- en financieel programma voor korte en middellange termijn (2025-2028) te worden opgesteld én een document met beleidsvoornemens voor de langere termijn. Dat zal weer de basis zijn voor het opstellen van een nieuwe cultuurvisie voor de periode vanaf 2029.
Hiermee kiest de gemeente voor een proactieve én gefaseerde aanpak. In het recente advies van de Raad voor Cultuur (Cultuur voor iedereen) wordt gepleit voor sterke regio's met een eigen culturele identiteit, inclusief de financiering. Die visie past bij de ambitie van Arnhem om zich verder te ontwikkelen tot cultuurhoofdstad van de regio.

De opdracht

De opdracht die wij van de gemeente Arnhem hebben gekregen is de volgende: voer een scan uit die een goed inzicht geeft in de huidige professionele infrastructuur van de podiumkunsten in Arnhem.
Onderdelen van de scan zijn:

- Inventarisatie van het aanbod aan zalen, spreiding van podia over de stad,
- publiekscapaciteit, faciliteiten, bezoekers (bezettingsgraad) en
- (langjarige) publieksontwikkeling.
- Het aanbod op het gebied van programmering.
- Aanbod aan de productiezijde: de gezelschappen, collectieven en makers.
- Geef daarbij specifieke aandacht aan de repetitie – en ontwikkelruimte, de samenwerking met de podia, talentontwikkeling en de aanwezigheid van ArtEZ.
- Voer een benchmark op hoofdlijnen uit met de steden Tilburg, Groningen, Zwolle, Enschede en Nijmegen.

Deze opdracht maakt deel uit van vier onderzoeken die bouwstenen leveren voor het opstellen van een toekomstvisie over het bredere cultuurbeleid en de podiumkunsten in Arnhem. De andere onderzoeken worden uitgevoerd door Blueyard, onderzoeker Simon Mamahit (verdieping popmuziek) en Sweco (Culturele Referentienormen).

Werkwijze en opbouw van de rapportage

We hebben de volgende stappen gezet:

- De gemeente heeft een selectie van 18 professionele organisaties aangedragen die zich met de podiumkunsten in Arnhem bezighouden (zie bijlage), om mee in gesprek te gaan. Op verzoek van de gemeente is ook Focus Filmtheater opgenomen in de selectie voor de interviews, gezien zijn rol en positie in het culturele veld.
- Allereerst hebben we de kwantitatieve gegevens van de 18 betrokken instellingen verzameld, waaruit we overzichten van de activiteiten en een financieel overzicht over 2022 en 2023 hebben gedestilleerd.
- Met (nagenoeg) alle instellingen hebben we interviews gehouden. Van de gesprekken zijn verslagen op hoofdlijnen gemaakt en de gesprekspartners hebben deze op juistheid getoetst.
- Voor de gevraagde benchmark hebben we vijf gemeenten met een centrumfunctie in hun regio: Tilburg, Enschede, Zwolle, Groningen en Nijmegen, met Arnhem vergeleken. De gemeenten hebben voor de benchmark acht vragen beantwoord. Bij de analyse hebben we de door hen toegezonden documenten gebruikt en aanvullende gesprekken gevoerd.

Opbouw van het rapport

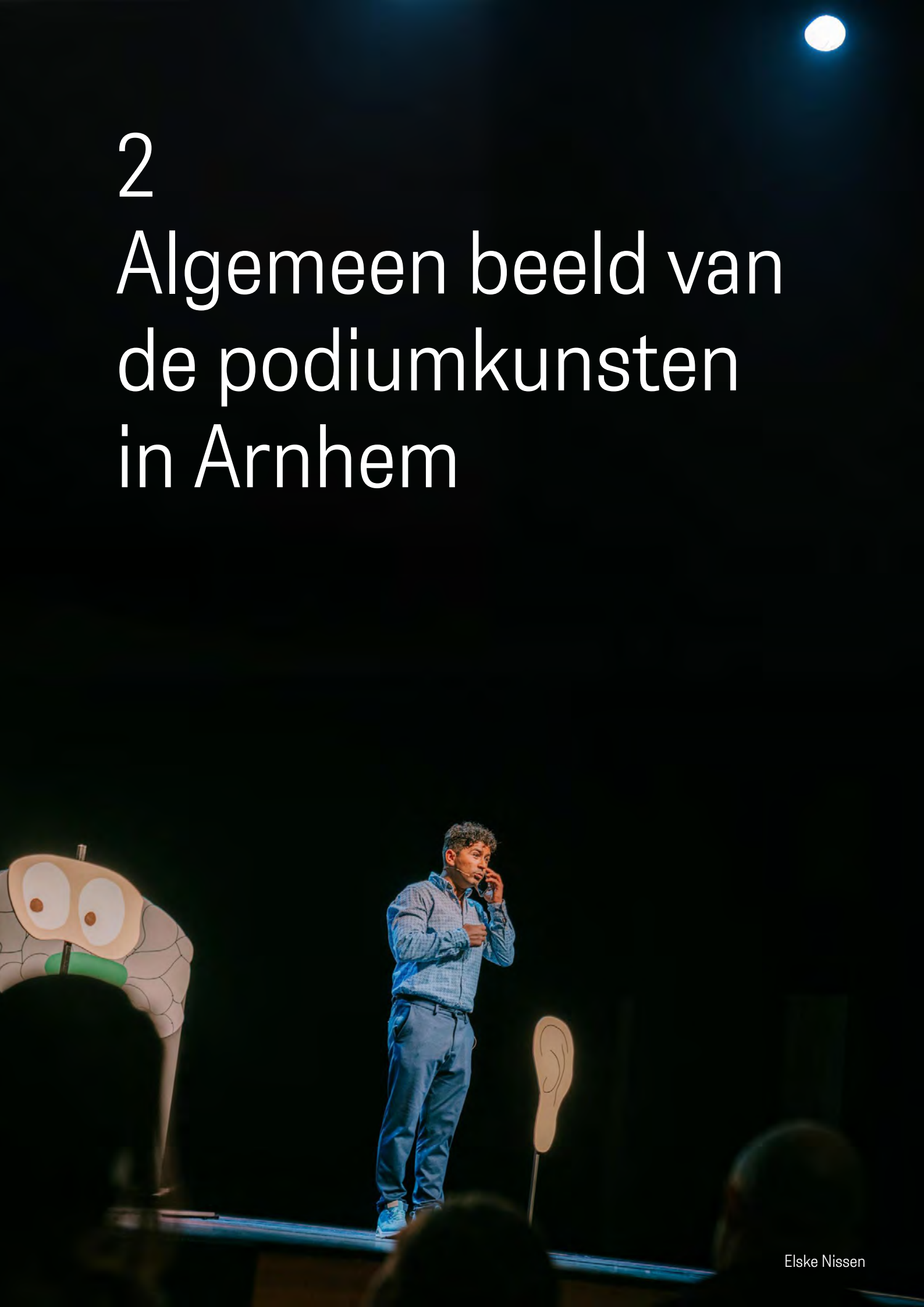
In hoofdstuk 2 beschrijven we de professionele podiuminfrastructuur in algemene zin, zowel kwalitatief als kwantitatief. Voor wat betreft de vraagkant hebben we ons gebaseerd op secundaire bronnen zoals de Cultuurmonitor Gelderland. Op basis van de gesprekken en documentatie hebben we zelf een analyse van de sterke en zwakke punten van de sector opgesteld. De resultaten daarvan vindt u in hoofdstuk 4.
Op basis van een analyse van vijf centrale thema's hebben we een aantal knelpunten en aanbevelingen opgesteld

rond Makersklimaat, Programmering, Publieksontwikkeling, Huisvesting en Samenwerking. In de hoofdstukken vijf t/m negen werken we thema's uit. Hoofstuk 10 bevat de belangrijkste bevindingen uit de uitgevoerde benchmark van de podiumkunsten in vijf steden. In hoofdstuk 11 vindt u onze conclusies en aanbevelingen. In hoofdstuk 12 staat de samenvatting van het onderzoek naar de popmuziek dat is uitgevoerd door Simon Mamahit.

De bevindingen en aanbevelingen die we doen zijn niet los te zien van recente ontwikkelingen in de culturele sector, landelijk en in de stad Arnhem. Er is sprake van een accentverschuiving naar de regio's buiten de Randstad aangekondigd en dat betekent dat van de stedelijke knooppunten ook meer gevraagd zal worden.
Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek is een nieuwe regering aangetreden, de gevolgen daarvan voor de culturele sector worden met enige zorg bezien. Ook hebben de Raad voor Cultuur (RvC) en het Fonds Podiumkunsten (FPK) hebben eind juni de beoordelingen bekend gemaakt van de subsidieaanvragen voor de periode 2025-2028. De gemeente zou er goed aan doen om zich rekenschap te geven van de gevolgen van deze beoordelingen voor de komende cultuurplanperiode.

Het FPK heeft in juni 2024 negatief geadviseerd over de meerjaren aanvraag van BOT en Keys to Music voor de periode 2025-2028. De Plaats en Kistemaker krijgen een positief advies maar dreigen eveneens niet gehonoreerd te worden vanwege gebrek aan budget, ze vallen onder de zogenaamde zaaglijn. Hoogte 80 krijgt wel een bijdrage van het FPK. De advisering van de RvC voor de gezelschappen Introdans en Oostpool en het symfonieorkest Phion ziet er beter uit, zij zullen ook in de komende periode onderdeel blijven uitmaken van de BIS. Dat geldt ook voor De Nieuwe Oost dat als productiehuis kan doorgaan. De Minister van OCW en de Tweede Kamer zullen dit (na)jaar beslissen over deze adviezen.

2 Algemeen beeld van de podiumkunsten in Arnhem

Elske Nissen

Het algemene beeld van de podiumkunsten in Arnhem dat naar voren komt uit het onderzoek duiden we tegen de volgende achtergrond. Op het gebied van de podiumkunsten is er sprake van een verdeling van bestuurlijke verantwoordelijkheden tussen de overheden[1]: het Rijk financiert de productie van de podiumkunsten van de rijks gesubsidieerde producenten, de gemeente zorgt voor de accommodatie, in het bijzonder van de lokale podia. In de praktijk zien we dat veel gemeenten zich niet alleen bezig houden met accommodaties, maar inhoudelijk op ook andere aspecten van het cultuurbeleid sturen, waaronder talentontwikkeling. Overigens draagt de provincie Gelderland substantieel bij aan de financiering van de in Arnhem gevestigde instellingen die deel uitmaken van de Basisinfrastructuur (BIS).

Uit ons onderzoek blijkt dat de gemeente Arnhem zijn rol in het cultuurbeleid serieus neemt. In totaal investeert Arnhem jaarlijks ruim 27 miljoen aan subsidies in cultuur. Daarvan gaat ruim 22 miljoen naar (de huisvesting en organisatie van) wat de gemeente schaart onder de noemer 'culturele basisvoorzieningen': Focus Filmtheater, LuxorLive, Museum Arnhem, Rozet en Musis & Stadstheater Arnhem zijn volgens de gemeente-instellingen die essentieel zijn voor de stad, omdat zij de basis vormen van de culturele infrastructuur en vaak als enige een bepaalde functie vervullen[2]. De gemeente heeft met deze organisaties een meerjarige subsidierelatie voor onbepaalde tijd. Grote investeringen zijn de afgelopen jaren gedaan in de huisvesting van Musis & Stadstheater, Focus Filmtheater, Rozet en Museum Arnhem.

Daarnaast kiest de gemeente voor meerjarenvoorzieningen: instellingen die zodanig belangrijk zijn dat deze voor meerdere jaren gefinancierd worden voor bepaalde tijd. Deze subsidies zijn bedoeld voor de exploitatie en daarvoor is circa 2,1 miljoen euro beschikbaar. Zowel bij de culturele basisvoorzieningen als bij de meerjarenvoorzieningen is de afgelopen jaren sprake van weinig doorstroom.

Voor meerjarige (2 of 4) en halfjaarlijkse regelingen is per jaar ongeveer 1,2 miljoen beschikbaar, vooral voor artistieke producties en/of presentaties. De subsidiebedragen per aanvraag zijn met een maximum van 60.000 euro aanmerkelijk lager dan de bedragen voor basis- en meerjarenvoorzieningen. Bij deze regelingen is er wel sprake van relatief veel doorstroom, veel jonge makers en collectieven maken er gebruik van. Naast deze regelingen kent Arnhem nog de opstartsubsidie Stroomversneller (maximaal 3000 euro) en regelingen voor amateurkunst-organisaties.
Arnhem is ervan doordrongen dat cultuur bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad. Dat is zichtbaar in de beleidsnota Stroom (2012) en meer recent in zijn opvolger Stroomversnelling (2020). Deze nota's zijn met input van het veld vastgesteld. Daarin worden drie doelen geformuleerd:

1. Verbreding van cultuurbeleid en participatie
2. Versterking van de culturele keten/infrastructuur
3. Vitalisering van het culturele klimaat

De gemeente Arnhem zet middelen vooral in voor de exploitatie van de accommodaties. Uit ons onderzoek blijkt dat veel geïnterviewden vinden dat er voor een vitaal cultureel klimaat juist meer geïnvesteerd moet worden in de makers en de keten. Wij zijn van mening dat flexibilisering van het subsidiehuis helpt bij het bevorderen van de talentontwikkeling en doorstroming van makers en dat dit een belangrijk thema voor een nieuw cultuurbeleidsplan kan zijn. Aangezien veel subsidies meerjarig vastliggen en budgetten waarschijnlijk niet verhoogd worden is dat niet eenvoudig te realiseren. Het vraagt om het maken van scherpere keuzes. We komen daar later in dit rapport op terug.

Uit verschillende onderzoeken en onze eigen ervaringsgegevens blijkt dat Arnhem een bovengemiddeld aanbod aan podiumkunsten heeft. Het zogenaamde VNG-ringenmodel [3] voorziet het aanbod voor gemeenten >90.000 inwoners o.a. in een schouwburg, een kleine theaterzaal, theaterwerkplaats, muziekensembles en theatergezelschappen, danstheater, kernpodium popmuziek en een filmtheater voor artistiek waardevolle films.

Arnhem heeft meerdere podia /zalen, meerdere makers en festivals die onderdeel zijn van de landelijke BIS: de ontwikkelinstelling De Nieuwe Oost en drie gezelschappen, die een belangrijke rol vervullen voor dans (Introdans), theater (Oostpool,) en muziek (Phion). Muziektheater BOT, Kompagnie Kistemaker, De Plaats, Keys to Music (Pianobiënnale) maken (nog) gebruik van de meerjarige FPK-regeling. Belangrijke gespecialiseerde kunstopleidingen complementeren dit beeld: voor toneel en dans en het conservatorium ArtEZ, en de MBO-opleidingen Dans, Muziek en Theater van het Rijn/IJssel College.

Arnhem onderscheidt zich als makersstad door een breed kunst- en cultuuraanbod en door veel experimenten en initiatieven aan de basis (de grassroots). De stad kent een fijnmazig netwerk van makers en instellingen. Er is aandacht voor nachtcultuur als onderdeel van de podiumkunsten. De grenzen tussen (commercieel) uitgaan en kunstzinnig, gesubsidieerd nachtleven worden o.a. verkend door LuxorLive.

In de Cultuurmonitor van de provincie Gelderland wordt cultuur in Arnhem positief beoordeeld. De cultuursector is van groot belang voor Gelderland en Oost-Nederland. In recent publieksonderzoek heeft de gemeente Arnhem bezoekers gevraagd of zij tevreden zijn over het cultureel aanbod en ook daaruit spreekt tevredenheid. Hieronder nemen we korte samenvattingen op van beide rapporten.

In de provinciale cultuurmonitor constateert men dat Arnhem een sterke amateurkunst sector heeft die vooral is gericht op erfgoed en (fanfare) muziek'. De aanwezigheid van veel podia en producenten betekent dat veel van het culturele talent in Gelderland en Oost-Nederland in Arnhem tot wasdom komt en innovatief en uitdagend werk maakt. Dat de stad haar bijzondere positie koestert, wordt geïllustreerd door het feit dat Arnhem in vergelijking met steden van dezelfde omvang per persoon relatief veel uitgeeft aan cultuur.

In het recente publieksonderzoek van de gemeente blijkt het publiek over het algemeen zeer tevreden over de podia in Arnhem. Alle onderzochte podia worden als goed of zeer goed ervaren. Men is vooral zeer tevreden over de kwaliteit, diversiteit en omvang van het aanbod, en ook de prijzen worden als redelijk beoordeeld. Veel Arnhemmers geven dan ook aan vaker podiumkunsten te willen bezoeken, hoewel ze daar vaak onvoldoende tijd voor hebben of andere prioriteiten stellen.

Het totaalbeeld dat ontstaat vanuit zowel de informatie van de provincie als van de enquête onder de inwoners is dat Arnhem beschikt over een sterke culturele sector en dat de podiumkunsten in Arnhem floreren. Toch valt er naar onze mening nog winst te behalen. Wat ontbreekt is dat er niet naar de podiumkunsten (en culturele sector) gekeken wordt als een geheel van instellingen in de stad in onderlinge wisselwerking en wederzijdse afhankelijkheid van elkaar dat, kortom, als één ecosysteem samenwerkt, dat de cultuursector, maar ook de stad en haar inwoners, nog meer ten goede zal komen.
Het cultureel aanbod in de stad Arnhem is geconcentreerd rond het oude stadscentrum. In Arnhem-Oost wonen meer dan de helft de inwoners maar zijn er relatief weinig culturele voorzieningen. Dat feit alleen maakt dat niet alle Arnhemmers worden bereikt door de podiumkunstinstellingen. Om een optimale werking te krijgen van het ecosysteem zouden meer partners uit het culturele circuit betrokken moeten worden in het Nationaal Programma Arnhem Oost.

---

1 Interbestuurlijk Kader Cultuurbeleid
2 Stroomversnelling 2020
3 Het VNG-ringenmodel omschrijft de culturele infrastructuur in gemeenten van verschillende omvang, van klein en middelgroot tot groot.

3
Feiten en cijfers over de podiumkunsten in Arnhem

Elske Nissen

In ons onderzoek hebben we ons een beeld gevormd van de activiteiten en de financiële situatie van de onderzochte instellingen in de jaren 2022 en 2023.
De overzichten daarvan zijn weergegeven in tabellen in bijlage 2. Op basis van de aangeleverde en verzamelde gegevens komen we tot de volgende bevindingen:

1. Er is een tweedeling zichtbaar in de culturele sector van Arnhem, tussen de grote organisaties (Musis & Stadstheater, LuxorLive, Introdans, Phion, De Nieuwe Oost en Oostpool) en de overige kleinere instellingen. De grotere organisaties hebben een omzet van meerdere miljoenen. Bij een kleine midden categorie (BOT, Posttheater) bedraagt de omzet tussen 400.000 en 800.000 euro, bij veel kleinere organisaties is de omzet lager dan 250.000 euro.
2. Er zijn grote verschillen in de subsidiestromen. Introdans, Phion, Oostpool krijgen als BIS-instellingen miljoenen subsidies van OCW en de provincie(s), de bijdrage vanuit de gemeente is beperkter. De gemeente subsidieert De Nieuwe Oost, dat als ontwikkelinstelling is opgenomen in de BIS, voor activiteiten die plaatsvinden in Theater aan de Rijn. Daarnaast ontvangt dit theater van de gemeente meerjarige projectsubsidie voor de theaterprogrammering in Arnhem.
3. In vergelijking met andere instellingen gaat er veel gemeentesubsidie naar exploitatie van Musis & Stadstheater, al is de omvang daarvan vergelijkbaar met stadstheaters in andere steden van dezelfde omvang (zie bijlage 4).
4. LuxorLive krijgt, vergeleken met referentiepodia in andere steden, een lager subsidiebedrag. Daar staat tegenover dat de huurlasten van LuxorLive – het is een gemeentelijk pand – ook lager zijn dan die van dezelfde referentiepodia.
5. Er bestaan grote verschillen tussen de werkgelegenheid die de organisaties creëren. Oostpool, Phion, Introdans, LuxorLive en Musis & Stadtheater zijn de grootste werkgevers op het gebied van podiumkunsten in de stad. Daarbij merken we op dat we geen goed zicht hebben op het aantal ZZP'ers en parttime contracten.
6. Waar de instellingen vallend onder de meerjarige- of basisvoorzieningen vaak een redelijk goed cijferoverzicht geven, is dat bij projectgebonden instellingen minder het geval. Een oorzaak kan zijn dat dat de verplichting om cijfers te leveren over resultaten van de gesubsidieerde projecten onduidelijk is en er te weinig impuls is om deze cijfers naar de gemeente te communiceren. Wel rapporteren veel instellingen in hun jaarverslagen over de kwalitatieve resultaten.
7. De meeste organisaties zijn actief op het gebied van educatie of talentontwikkeling. Het is duidelijk dat de Arnhemse instellingen het belang daarvan onderkennen.
8. Het Focus Filmtheater is gezien zijn functies moeilijk met de podiuminstellingen te vergelijken. Daarom zijn de gegevens over Focus Filmtheater in twee aparte tabellen (5 en 6) weergegeven. Daaruit blijkt dat de instellingen met veel filmvoorstellingen en thematische projecten een groot publiek trekken.

4 Resultaten van de SWOT-analyse

Jesse Wensing

In de interviews hebben wij onze 18 gesprekspartners gevraagd naar hun drie belangrijkste sterke en zwakke punten en kansen/bedreigingen, voor de eigen organisatie en voor de stad als geheel. In het onderstaande schema vatten wij de belangrijkste resultaten uit de gesprekken samen. We hebben een selectie van de Arnhemse instellingen en makers geïnterviewd, maar er zijn zeker ook andere partijen die onderdeel zijn van de podiumkunsten in Arnhem (zie voor de lijst van geïnterviewden bijlage 2). In de kolom Toelichting Onderzoekers geven we waar nodig meer context of nuancering op de sterke en zwakke punten uit de interviews.

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Arnhem heeft een groot en divers aanbod podiumkunsten: 3 BIS-gezelschappen, Musis & Stadstheater en een groot aantal makers (middelgroot, klein), ArtEZ, RijnIJssel MBO en een rijks gesubsidieerde ontwikkeling instelling De Nieuwe Oost.	Arnhem investeert veel in de fysieke infrastructuur voor podiumkunsten (gebouwen), maar investeert veel minder in productiebudget voor de BIS-instellingen en in subculturen. De provincies Gelderland en Overijssel investeren vooral in de BIS-instellingen. Er is veel minder budget en aandacht voor de noden van de makers/collectieven met statuur c.q. Interessante nieuwkomers, zoals het gebrek aan broedplaatsen.	Sterk: Grote, middel en kleine instellingen zorgen samen voor werkgelegenheid, faciliteren en dragen bij aan talentontwikkeling. Verschillende signaturen, van experimenteel tot musical, ook sterk amateurveld in de stad. RijnIJssel met opleiding dans, creatieve contemporary (een van de 2 hiphop Mbo-opleidingen in Nederland) en ArtEZ. Geïnterviewden zien de grote investeringen in gebouwen van Musis & Stadstheater[4] en verwachten investeringen in de huisvesting van Introdans/Oostpool. Door gemeente en provincie zijn er middelen beschikbaar gesteld voor deze huisvestingsplannen. Op dit moment is er geen duidelijkheid over de realisatie van de plannen.
Dynamisch en internationaal georiënteerd veld van (HBO geschoolde) makers waarin nieuwe culturele projecten ontstaan. Theater aan de Rijn en ArtEZ zijn de plekken 'to be'. Ook Oostpool maakt producties met ArtEZ-studenten.	Podiumkunsten veld bestaat uit veel kleine, kwetsbare organisaties, afhankelijk van projectsubsidies. Brengt hoge werkdruk met zich mee.	

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Het vestigingsklimaat voor podiumkunsten ontwikkelt zich gunstig, meer makers zien Arnhem als interessante plek om te werken.	Vlucht van talentvolle makers/ collectieven naar de randstad waar meer werk en netwerk is.	Dit zijn twee tegengestelde bewegingen, onduidelijk is nog wat de boventoon voert/zal gaan voeren. In Arnhem is nog onvoldoende nagedacht over het absorptievermogen van de stad: hoeveel makers wil (kwalitatief) en kan (kwantitatief) de stad en de sector ondersteunen?
Groot aantal makers dat zich richt op sociaal-artistieke projecten. ArtEZ leidt artist educators op die in de stad projecten doen op het snijvlak van sociaal en artistiek een belangrijke rol in de stad kunnen vervullen. Filmtheater Focus heeft sociale rol in programmering voor vluchtelingen, kinderen en andere groepen.	Onderbenutting mogelijkheden van deze makers bij sociaal-artistieke projecten en voor de stedelijke ontwikkeling van Arnhem.	Sterk: Veel podiumkunsten op locatie (openbare ruimte, wijken, festivals); Interactief/community art.
Instellingen en gezelschappen dragen bij aan organiseren samenwerking: delen van faciliteiten, netwerk en kennis.	Samenwerking i wordt niet ingezet op een duurzame manier. Het komt onvoldoende tot stand vanuit de noden in de ***keten*** van talentontwikkeling. Nieuwe makers en de 'mid career' missen perspectief in Arnhem. Gebrek aan doorstroom van makers. Positie Musis & Stadstheater rond talentontwikkeling Arnhem is nog onduidelijk. De samenwerking door basisvoorzieningen en de BIS-gezelschappen wordt als minder urgent ervaren	Sterk: De bereidheid van o.a. Zu Hause, Theater aan de Rijn, Theater De Leeuw en Posttheater om hier stappen in te zetten en om samen met de BIS- instellingen een plan te ontwikkelen vanuit keten perspectief en meerwaarde voor de stad. Zwak: Gebrek aan doorstroom makers. Onvoldoende aandacht voor samenwerking vanuit noden en wensen in de keten van talentontwikkeling. Zwakke positie nieuwe makers die net op de markt komen. Het gemeentelijk beleid lijkt primair gericht te zijn op individuele instellingen, er zou meer vanuit de keten en interdisciplinaire samenwerking gedacht moeten worden. De roep om meer regie van de gemeente en meer overleg komt vooral vanuit de kleinere instellingen.
Centrale rol ArtEZ en RijnIJssel in toestroom studenten en nieuwe makers. Zij zoeken actief samenwerking met veel spelers in het veld van de podiumkunsten.	ArtEZ en ook het MBO krijgen subsidie voor studenten en niet voor afgestudeerde makers. Hun mogelijkheden om die te ondersteunen zijn daarom beperkt.	Sterk: Als je samenwerking beter inricht kan ArtEZ een belangrijkere rol vervullen.

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Aantal permanent beschikbare locaties: Musis& Stadtheater, Posttheater, Theater aan de Rijn, Transformatiezaal en Theater de Leeuw.	Veel podiumkunstenaars werken in tijdelijk beschikbare ruimten (leegstandsbeheer) in slechte werkomstandigheden. Locaties worden overvraagd. Er is te weinig betaalbare ruimte.	Sterk: In de interviews wordt aangegeven dat de bereidheid tot samenwerking tot betere benutting van de ruimten kan leiden.
Potentie Hip Hop community Arnhem en andere makers.	Arnhem heeft een gebrek aan creatieve broedplaatsen. De rafelranden van de stad staan onder druk.	Hou bij het creëren van broedplaatsen rekening met de signatuur van de makers.
Gemeente is aanspreekbaar voor vragen van partijen uit de het veld van de podiumkunsten en neemt initiatief tot onderzoek.	Gebrek aan inhoudelijke visie gemeente op de podiumkunsten in Arnhem. De sturing wordt als ad hoc ervaren; de gemeente is onvoldoende zichtbaar bij de podiuminstellingen in Arnhem.	Binnen de gemeente zijn er slechts enkele ambtenaren die zich met de podiumkunsten bezighouden (totaal circa 1 fte). Dat is gezien de vraagstukken en wensen vanuit de sector (te) weinig en mede een verklaring van de ervaren ad hoc sturing.
Sterk voorbeeld van ketensamenwerking is Poppunt Gelderland.		
Er zijn goede mogelijkheden om het vestigingsklimaat voor makers te verbeteren als dat wordt gedaan vanuit een gezamenlijke visie en aanpak: voor repeteren, werkplaatsen en voorstellingen.	Het blijft gaan zoals nu: ieder vindt zelf het wiel uit. Bestaande ruimten voor podiumkunsten en organisatiecapaciteit worden in de huidige manier van werken niet optimaal benut.	Kansen: Theater aan de Rijn geeft aan meer te willen doen in de keten: produceren en programmeren. Verhuurders als Theater De Leeuw en Transformatiezaal zijn bereid meer te doen, Posttheater is gestart met Werkplaats. Hier ligt ook een belangrijke rol voor het Stadstheater nu daar een nieuwe studio en kleine zaal komt.
De gemeente kan zoeken naar mogelijk interessante locaties en daar rekening mee houden in haar v astgoedbeleid. Voorbeelden zijn: Steenfabriek en voormalige Melkfabriek Coberco	De gemeente laat het vooral over aan de markt en vastgoedpartijen. Veel mogelijk interessante ruimten voor podiumkunsten zijn in handen van projectontwikkelaars. Vinden van betaalbare oefenruimte is lastig. De gemeente zoekt in haar vastgoedbeleid niet actief naar mogelijke culturele bestemmingen.	

Kansen	Bedreigingen	Toelichting onderzoekers
Verbeter de samenwerking tussen ontwikkelinstellingen, producenten, BIS- gezelschappen, podia en festivals, met het oog op betere samenwerking in de keten. Neem een voorbeeld aan projecten als Station Noord en Plan Brabant.	De vrees voor mogelijke onderlinge concurrentie in de programmering van Musis & Stadstheater, LuxorLive en Posttheater.	Deze drie instellingen maken wel afspraken over programmering. De geuite vrees in de gesprekken klinkt dan ook merkwaardig en is een punt van aandacht.
Arnhem heeft naast Hoogte80 relatief weinig podiumkunsten festivals. Gelet op alle locaties en makers zou een Podiumkunsten festival in het centrum van de stad een goede optie zijn.	Festivals worden in Arnhem op matig niveau gefinancierd. Wet- en regelgeving, eisen aan fair pay, duurzaamheid en toegankelijkheid zorgen ervoor dat kosten moeilijk terug te verdienen zijn.	De gemeente zou volgens de geïnterviewden een actiever/ proactief festivalbeleid moeten voeren. De gemeente geeft aan dat er juist wel veel in is geïnvesteerd in beschikbarre locaties.
De gemeente kan de verbinding van de BIS-instellingen met de stad meer benutten door actief (huisvesting) beleid en van hen daarin een actieve rol te vragen: meer zichtbaar zijn voor het veld.	De financiering van de BIS-instellingen door de gemeente blijft in volume zeer achter bij provincie en Rijk. Er is een dreigende korting op de subsidie van het Rijk. Stijgende kosten van huisvesting, energie, personeel en productie.	De samenwerking tussen Phion, Oostpool en Introdans rond Midzomernacht droom wordt genoemd als een succesvol voorbeeld, dat helaas geen vervolg heeft gekregen.
	Stijgende armoede in Arnhem geeft druk op de publieksinkomsten.	Ticketprijzen moeten niet te hoog zijn, 'pay what you can'.

[4] Hierbij past de opmerking dat het in standhouden van een Stadstheater en concertzaal per definitie kostbaar is. Dat zien we ook in de vergelijking van de uitgaven voor stadtheaters in andere steden (zie bijlage 4)

5 Makersklimaat en de keten van talentontwikkeling

Jort Brummel

Arnhem als stad van makers in de podiumkunsten
Veel van de geïnterviewden vinden dat Arnhem een rijk klimaat voor de podiumkunsten heeft, ondanks dat jonge makers met artistieke potentie nog steeds uit Arnhem naar de randstad trekken, waar meer banen en interessant netwerk te vinden zijn. Andere geïnterviewden menen dat collectieven juist in de stad blijven, of terugkeren uit de randstad waar de concurrentie sterker is en de huren hoger.

ArtEZ, Theater aan de Rijn, als onderdeel van De Nieuwe Oost, zijn knooppunten voor HBO geschoold talent dat vernieuwend en vaak interdisciplinair werkt.
Theater aan de Rijn is ook letterlijk dé hotspot voor makers die al stappen gezet hebben op het pad van professionalisering en is een ontmoetingsplek van een internationaal georiënteerde kunst community. Gezelschappen en collectieven in de stad zijn ook afkomstig uit het RijnIJssel MBO of gestart als autodidacten, bijvoorbeeld uit de hiphop en popmuziek. Introdans, Oostpool en Phion zijn de grote BIS instellingen die landelijk actief zijn en van belang als stimulerende kracht voor makers in de stad. Zij verbinden in hun producties disciplines en geven startende makers regelmatig kansen.

Sommige makers en collectieven, zoals Arnhemse Meisjes, Muziektheater BOT en Kompagnie Kistemaker hebben een lang 'trackrecord' in Arnhem. Zu Hause en Soul Cypher/Hiphophub hebben zich meer recent gemeld in dit circuit. Voor de groeiende hiphop community zijn de jongerencentra in Arnhem een belangrijke plek voor uitproberen en netwerken. LuxorLive draagt met een brede programmering nieuwe bands uit Arnhem en regio bij aan de talentontwikkeling in de stad. Het Poppunt Gelderland is een belangrijke voorziening voor deze groep.
Makers en podia verschillen in signatuur en oriëntatie, Zo richt Theater De Leeuw zich onder meer op voorbereiding en presentatie van kleinschalige musicals. Arnhem heeft een goed circuit van speelplekken met een gemengde functie, van programmeren en repeteren tot verhuur aan amateurverenigingen.
Een aantal geïnterviewden typeert Arnhem als stad van 'klassieke toneel, dans en muziek, met weinig aandacht en ruimte voor subculturen' waarin de rafelranden van de stad minder gewaardeerd worden dan de gevestigde cultuur. Die mening sluit niet aan bij het hierboven geschetste beeld.

Sociaal-artistiek werken
In de afgelopen periode zijn makers en podia in hun projecten meer gaan werken in een menging van artistieke en sociale doelen. Zij zien het als een uitdaging om in locatieprojecten met lokale communities te werken en daarmee bij te dragen aan de ontwikkeling van de stad.
Enkele voorbeelden van initiatieven van makers en podia rond sociaal-artistieke projecten:
- Introdans werkt samen met het arbeidsontwikkelingsbedrijf Scalabor en ArtEZ in een voorstelling met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder mensen met een verstandelijke beperking en senioren. Ook werkt Introdans met inwoners van de wijk Klarendal.
- Oostpool werkt in het project Future Citizens met asielzoekers.
- Theater aan de Rijn heeft in samenwerking met het AZC het project Huisgenoten georganiseerd.
- Theater De Plaats heeft wijkprojecten in Geitenkamp en Presikhaaf.
- Focus Filmtheater doet maatschappelijke projecten met inwoners van Arnhem Zuid en vluchtelingen.
- De HipHopHub doet laagdrempelige participatiegerichte activiteiten voor de Hiphop scene.

Amateurkunsten
Arnhem heeft een relatief rijk circuit van amateurkunsten. Waar elders in Nederland de amateurverenigingen onder druk staan lijken deze in Arnhem en regio weliswaar goed stand te houden, maar dat geldt niet voor hun financiële positie.

Dit beeld uit de interviews wordt bevestigd in de monitor van de provincie Gelderland:
'Gelderland kent relatief veel amateurkunstbeoefenaars, die goed georganiseerd zijn en sterk maatschappelijk betrokken. Ze maken vooral muziek of zingen in een koor. Ze zetten zich bovendien veel in voor de lokale samenleving en voor speciale doelgroepen. Deze verenigingen zijn belangrijk voor een buurt of dorp.'[15]

Het amateurleven is terug te zien in de netwerken van podia en collectieven, waarvan sommigen dit circuit actief opzoeken. Zo organiseert Phion een Dag van de Blazers voor studenten en amateurmusici en het Groot Amateur Project met dans, theater en muziek in Musis.

Samenwerking
Uit de interviews en onze inventarisatie blijkt dat de bereidheid om nieuwe makers te helpen aanwezig is, bij collectieven, de BIS-gezelschappen en podia. De meeste makers die wij gesproken hebben zijn afkomstig van Artez of van MBO Rijn IJssel college en werken met deze opleidingen samen.

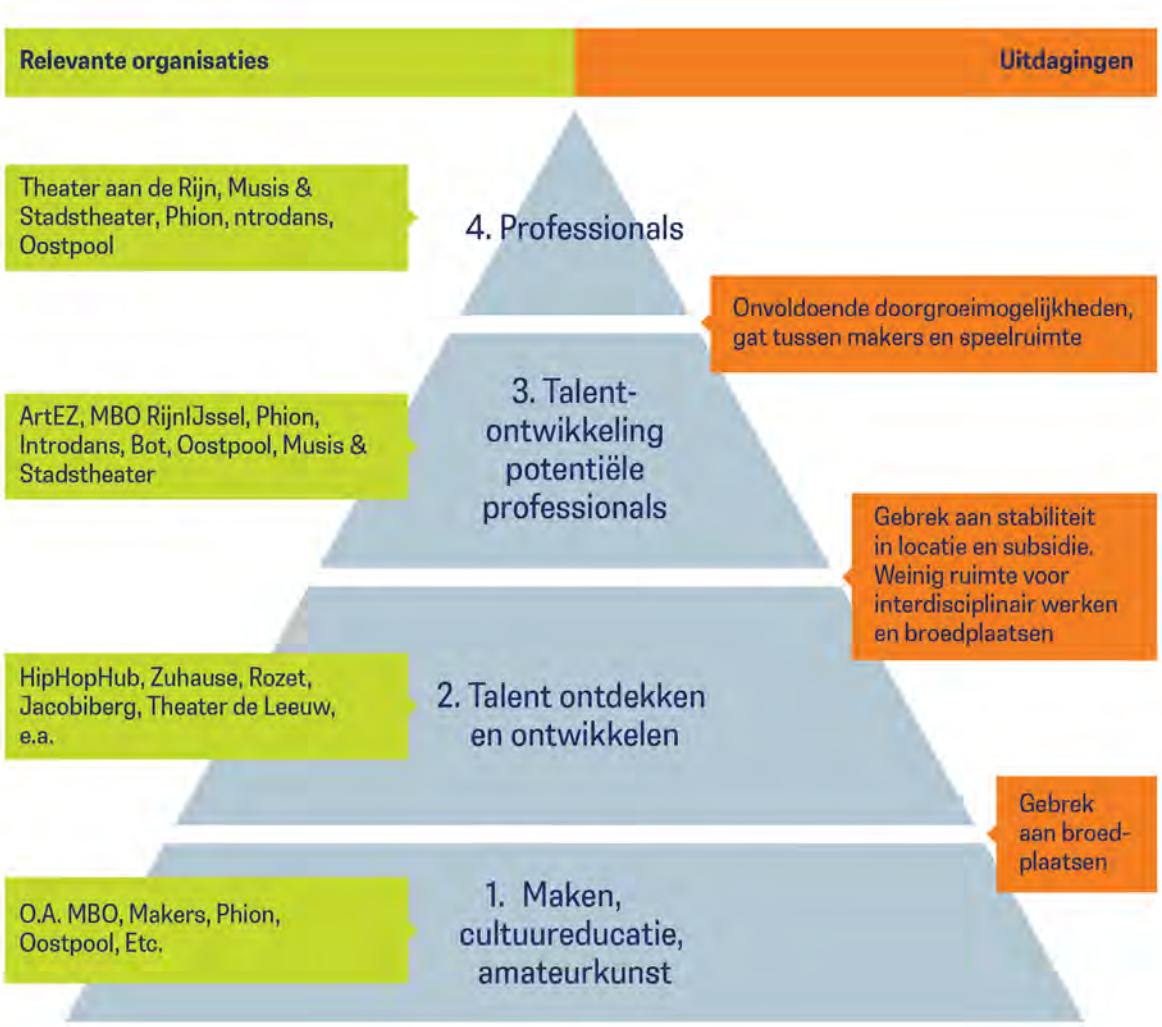
Naar onze mening maakt de invulling van de samenwerking echter vaak een ad hoc indruk.
Er wordt weinig gedacht vanuit de keten van talentontwikkeling en langs langere lijnen en in samenhang. De ruimte en financiële slagkracht van elk individueel podium en gezelschap is immers beperkt.
Makers zoeken elkaar graag op waar ze een vergelijkbare signatuur en interesse hebben, maar buiten de eigen discipline lijken zij dat minder te doen. We zien dat als een gemiste kans, omdat kruisbestuiving ook inspireert.
Bij de geïnterviewden is er veel waardering voor organisaties en programma's die een verbindende – en kennisfunctie hebben, zoals de Cultuur Academy, De Generator, The Hub en de ArtEZ Business Centre. Maar lang niet iedereen kent deze organisaties en profiteert daarvan.

Subsidiemogelijkheden
Makers(collectieven) in Arnhem die aan de weg timmeren doen een beroep op meerjarige (2 of 4 jaar) financiering van de gemeente of op de projectsubsidieregeling halfjaarlijks,1 of 2 jaar (zie hoofdstuk 3). De subsidie is volgens hen te laag om de bijdrage aan Arnhem te leveren die ze graag zouden willen. Subsidiëring van een basis of meerjarenvoorziening sluit de mogelijkheid om projectsubsidie van de gemeente te verwerven uit en dat geldt ook van een aantal particuliere fondsen.
De provincie Gelderland heeft een aantal incidentele subsidies afgebouwd, dat heeft een groot gat geslagen in de dekking van projecten en daarmee ook de mogelijkheid om landelijke subsidies van het FPK te matchen.

Makers zijn veel tijd kwijt aan het op projectbasis regelen van financiering voor hun producties. Ruimere mogelijkheden voor meerjarige financiering zal rust en ruimte bieden om producties te ontwikkelen en waar mogelijk collega's te helpen. Ook meer uniformering en vereenvoudiging van criteria zal daarbij helpen. Een algemene ontwikkeling is dat steeds meer culturele instellingen voor een deel van activiteiten ook afhankelijk van de bijdrage van particuliere fondsen. Dat vraagt ook om cultureel ondernemerschap. In ons onderzoek is dat aspect niet meegenomen.

Onzekere huisvesting: behoefte aan betere werkruimte/broedplaatsen
Er is grote behoefte aan betere werkruimte, broedplaatsen en regelvrije plekken. De huisvesting van makers, onder meer BOT, Zu Hause en Arnhemse Meisjes is op de korte termijn onzeker. Zij werken onder matige omstandigheden wat huisvesting betreft. Dit heeft invloed op het makersklimaat voor de podiumkunsten in de paragraaf over huisvesting gaan wij hierop in.

De keten van talentontwikkeling
Bij talentontwikkeling is gebruikelijk te denken in de keten, waarin verschillende categorieën makers worden onderscheiden. Schematisch ziet dit er zo uit, in sommige gevallen sprake van overlap:

Toelichting per categorie:
1 en 2. Kennismaken, Talent ontdekken en ontwikkelen
In deze fase maken jongeren kennis met cultuur op informele plekken, op scholen en in opleidingen. Zij ontdekken hun talenten en gaan daarna -vanuit een intrinsieke motivatie om iets met theater, dans of muziek te doen- gebruik maken van oefenruimtes en studio's en leren zo professionals in de lokale makerscene kennen. Zij zijn vooral op zoek naar netwerk en gelijkgestemden door middel van jams of vooropleidingen. Dit wordt wel de humuslaag genoemd voor talentontwikkeling. Ook de amateurkunst en het werk in de kunstcentra horen hierbij.

3. Studenten en startende professionals
Talenten in deze fase hebben de ambitie om zich als beroepsmuzikant, acteur, danser of anderszins verder te ontwikkelen. Zij volgen daartoe een kunstvakopleiding op HBO- of mbo-niveau of ontwikkelen zich anderszins en gaan daarna op zoek naar mogelijkheden om als zelfstandig maker te kunnen bestaan. Talentontwikkelaars kunnen hen ondersteunen door handvatten te bieden om hun zakelijke en artistieke kwaliteit verder te ontwikkelen en hen te helpen bij het aanvragen van subsidies, beurzen, plaatsing op showcases, nominaties voor prijzen en deelname aan talentontwikkelingstrajecten.

4. Professionals en 'midcareers'.
Makers in deze fase zijn professioneel actief: in projecten, producties, binnen gezelschappen of collectieven. In de meeste gevallen als zzp'er, in enkele gevallen in vaste dienst. Hier is de vraag hoeveel midcareers de stad Arnhem en de podiumkunsten instellingen kunnen en willen ondersteunen. Doorstroom is van belang, maar het absorptievermogen van de Arnhemse instellingen is voor deze categorie beperkt. Collectieven maken vaak gebruik van de subsidieregelingen en kunnen zich verder ontwikkelen. In de popsector werken muzikanten, de lokale popsector en de commerciële markt samen.

Grote instellingen als Introdans, Oostpool en Phion richten zich vooral op schakel 3 en 4. Dat geldt ook voor Theater aan de Rijn dat vooral werkt met afgestudeerde makers op HBO -niveau op weg naar verdere professionalisering (schakel 3). Posttheater en Theater De Plaats richten zich m.n. op de derde schakel in de keten. Focus Filmtheater, Introdans, Oostpool en Musisch & Stadstheater werken allemaal met leerlingen van het voortgezet onderwijs, (schakel 2), soms met het primair onderwijs en het MBO.

Werking van de keten en knelpunten
Nagenoeg alle makers en instellingen die we hebben gesproken hebben een rol in het curriculum onderwijs van Artez: het begeleiden van voorstellingen van 1e jaars studenten (BOT), het ontwikkelen van een jaarlijkse voorstelling met 3e jaars studenten (Oostpool), workshops, bieden van stageplaatsen en oefen- en speelruimte. Sommige instellingen bieden coaching en zakelijke begeleiding van talenten, zoals de Hip Hop Hub, Theater aan de Rijn en Theater De Leeuw. Theater De Leeuw werkt zowel met studenten en alumni van MBO Rijn IJssel als met ArtEZ. Je kunt met recht stellen dat de collectieven en instituten van Arnhem zijn vervlochten met de opleiding van ArtEZ.

We maken hieruit op dat studenten aan de opleidingen in Arnhem een rijke leeromgeving hebben, met veel mogelijkheden, zowel bij de BIS-gezelschappen als bij de 'mid career' makers en op de podia in de stad. Maar dat gaat niet vanzelf. Wanneer makers net uit de veilige omgeving van de opleiding komen, of autodidact zijn, moeten ze vooral zélf op zoek naar netwerk en werk. Sommigen lukt dat, zij vinden aansluiting bij producties van één van de BIS-gezelschappen of podia. Voor de alumni van theater, dans en klassieke muziek is het logisch dat zijn voor hun toekomst nationaal en ook internationaal kijken.

De arbeidsmarkt voor uitvoerend kunstenaars is niet eenvoudig. Afgestudeerden van de 'artist educators' richting van ArtEZ hebben meer kansen om in Arnhem en regio om aan het werk te komen. Het lijkt ons wenselijk dat de stad beter profiteert van dit menselijk kapitaal door interessante makers die van de opleiding komen meer kansen te bieden.

Beginnende maker (categorie 2, 3 of 4)
Jaarlijks studeren bij ArtEZ bij toneel tussen de 8 en 10 studenten af. Bij dans zijn dat tussen de 15 en 18 studenten. Bij de Artist Educator zijn dit voor dans tussen 15 en 18, voor theater tussen 12 en 16 studenten.
Knelpunten die door de geïnterviewde makers worden genoemd zijn:
- Weinig plek voor samenkomst, interactie, gemeenschap, broedplaatsen.
- Weinig ruimte voor experiment, voor research en development.
- Weinig fysieke ruimte beschikbaar.
- Weinig ondersteuning in de zoektocht naar werk, een financiële basis en ruimte.
- Vertrek naar de Randstad.

Midcareer/professionals (categorie 4):
Alle makers en collectieven die al één of meerdere keren gebruik hebben gemaakt van de twee jarige regeling van de gemeente Arnhem en de meerjarige regeling van het Fonds Podiumkunsten.
Knelpunten:

- Makers beschikken vaak enkel over tijdelijke ruimte (leegstandsbeheer) en werken onder slechte werkomstandigheden. Andere werkruimten zijn niet/lastig beschikbaar.
- SLAK: is als bemiddelaar vooral op beeldende kunst gericht, niet zozeer op podiumkunsten.
- De meerjarige subsidie bijdrage voor gezelschappen is onvoldoende voor een stabiele organisatie en daar ook niet voor bedoeld, waardoor opbouwen van een stevige backoffice niet mogelijk is. De mogelijkheid van een gedeelde backoffice voor makers in Arnhem wordt geopperd, maar geïnterviewden voegen daaraan toe 'je moet het toch zelf doen'. Meerjarige subsidie beperkt de mogelijkheden voor aanvragen projectsubsidies bij gemeente/fondsen.
- Veel stress vanwege onzekerheid in verwerving van korte projectsubsidies.
- De categorisering die de gemeente hanteert is niet flexibel, de indeling naar functies biedt weinig ruimte voor interdisciplinariteit en bevordert deze niet.

Aanbevelingen

- Koester en beloon het relatief rijke circuit van amateurkunsten in Arnhem en in de regio. Dat is van groot belang voor de impact in de samenleving.
- Verbeter de samenwerking in de keten gericht op het oplossen van de knelpunten:
  - Door het delen van ruimte, kennis, netwerk, en het verbeteren van de ondersteuning van (jonge) makers.
  - Door het aanbod van en de vraag naar repetitie -en werkruimte beter bij elkaar te brengen.
- Verbeter het vestigingsklimaat voor podiumkunstenaars in Arnhem door startende makers meer subsidiemogelijkheden en ondersteuning te bieden. Dat voorkomt dat ze na het verlaten van de beschermde omgeving van de opleiding te veel gaan 'zwemmen'.
- Formuleer als gemeente duidelijker beleidsdoelen op het gebied van talentontwikkeling op basis waarvan keuzes gemaakt kunnen worden in overleg met de instellingen welke en hoeveel veelbelovende makers de stad kan ondersteunen (financieel en/of artistiek.
- Geef een aantal 'mid career' makers met trackrecord een betere positie en laat hen bijdragen aan de ontwikkeling van Arnhem. Maak hierover afspraken tussen podia en gezelschappen.
- Gebruik bij het formuleren van nieuw beleid de kennis van onafhankelijke deskundigen zoals nu al gebeurt door de inzet van de Adviescommissie Culturele Subsidies Arnhem bij de beoordeling van subsidieaanvragen.

[5] Cultuurmonitor Gelderland

6 Programmering

Jesse Wensing

Rond programmering hebben we de volgende onderzoeksvragen gesteld:
- Wat wordt er geprogrammeerd (genres) en door wie?
- Is er sprake van overlap, is er afstemming, zijn er lacunes?
- In hoeverre is er sprake van stads brede programmering?

Als we het aanbod van de culturele instellingen overzien dan constateren we dat het aanbod op elk van de (vier) sectoren muziek, muziektheater, theater en dans groot en divers is. Klassieke muziek, opera, popmuziek, repertoiretheater, mime, objecttheater en ervaringstheater, ballet en experimentele dans en niet te vergeten steeds meer interdisciplinair aanbod is in Arnhem zichtbaar. Op de grote podia, maar ook in de wijken, op locatie en in festivals. We zien ook projecten in co-creatie met lokale communities.

In 2023 hebben de geïnterviewde instellingen ruim 1700 voorstellingen getoond en/of gespeeld in de stad en daarbuiten. Door de producerende instellingen werden in dit eerste post-Corona jaar 94 producties gemaakt. In bijlag 2 en de tabel in hoofdstuk 7 geven we inzicht in de aantallen producties en de genres waarop de podiumkunstinstellingen zich richten. Het overall-beeld is dat met een groot aanbod een publieksbereik van meer dan 500.000 bezoeken in 2023 werd gerealiseerd. Daarbij past de kanttekening dat het voor de BIS-instellingen cijfers betreft waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen landelijk bereik en het bereik in de stad. Maar landelijk bereik en impact straalt ook af op Arnhem als culturele hub in Oost-Nederland.

Op het gebied van theater, dans en klassieke muziek is er dus sprake van een groot en breed aanbod, zo blijkt uit onze inventarisatie. Dat heeft zeker te maken met de aanwezigheid van de landelijk gesubsidieerde instellingen in Arnhem en de aandacht die er is voor interdisciplinair aanbod van (jonge) makers met die hun aanbod nieuw publiek bereiken. Opvallende uitzonderingen in het aanbod zijn de magere programmering op jazz-gebied en het beperkt aantal grote festivals dat Arnhem kent op het gebied van de podiumkunsten. Daar is wel behoefte aan, de festivals SoulCypher en Hoogte80 zijn succesvolle uitzonderingen.
De culturele sector is voortdurend in ontwikkeling. Sociale media bieden een nieuw podium voor de podiumkunsten, met in potentie een wereldwijd bereik. Illustratief hiervoor is hoe in de Corona-periode met online uitvoeringen van klassieke muziek miljoenen werden bereikt. Tegelijkertijd blijft in het aanbod de 'live ontmoeting 'van groot belang. Makers verbinden genres en werken interdisciplinair. Dat vraagt van de podia wel dat ze flexibel zijn in hun programmering, zowel in fysieke als organisatorische zin, maar ook om schaalbaarheid van de podia (en tribunes) om zo makkelijker in te kunnen spelen op trends en ontwikkelingen.

Stadsbrede afstemming?
Over de toedeling van functies naar podia zijn globale afspraken gemaakt tussen instellingen. Musis & Stadstheater heeft de kerntaak om te programmeren voor een breed publiek en daarbij alle disciplines van de podiumkunsten te laten zien. Posttheater en Theater aan de Rijn hebben een meer specialistisch profiel, zij geven aan beducht te zijn voor concurrentie van Musis & Stadstheater. LuxorLive programmeert popmuziek, van grootschalige dance tot nieuwe bands uit de regio, maar meent ook dat de samenwerking met Musis & Stadstheater beter kan.

Vanuit het perspectief van de stad is het belangrijk dat de instellingen kijken naar het totale aanbod, de lacunes en mogelijkheden om het samen beter en effectiever te doen. Op basis van het uitgevoerde onderzoek constateren we dat er slechts beperkt sprake is van een stads rede programmering, of beter gezegd interconnectiviteit (onderlinge verbondenheid), op het gebied van programmering. Daarbij is enige overlap in aanbod natuurlijk onvermijdelijk. Immers, bezoekers kiezen niet alleen voor een genre maar ook voor de sfeer en ambiance van een podium en ook gezelschappen hebben hun voorkeuren voor podia.

Veel partijen geven ook aan het ontbreken van structurele samenwerking te betreuren. Betere programmatische afstemming draagt bij aan een kwalitatief hoogwaardige maar ook overzichtelijk aanbod van podia en producties waarbij álle publieksgroepen in de stad bediend kunnen worden.

Aanbevelingen

- Geef vorm aan een stadsbrede programmering. Het aanbod aan zalen, publieksbereik en ambities van de verschillende instellingen is groot, maar niet alle doelgroepen en stadsdelen worden bereikt.
- Door gezamenlijk een stadsbrede visie te ontwikkelen op het aanbod van podiumkunsten, en keuzes te maken in programmering kan aanbod verrijkt worden en publiekgroepen beter bediend. De gemeente kan hier een regierol in vervullen, maar de culturele organisaties zij verantwoordelijk voor de concrete invulling.

7 Publieksontwikkeling en publieksbereik

Jort Brummel

Op basis van de verzamelde informatie constateren we dat na de coronajaren het publiek de podiuminstellingen van Arnhem weer weet te vinden. We concluderen dat alle culturele instellingen aandacht hebben voor de doelgroepen die ze willen benaderen, het publieksbereik en de omvang van het publiek. De organisaties zetten hiertoe een brede mix van instrumenten in. In de tabel hieronder geven we per organisatie een overzicht van het publieksbereik.

Organization	Genre	Doelgroep	Toelichting	Bereik 22 / 23
Arnhemse Meisjes	Dans	Families, dans en festival liefhebbers	Kleinschalige duetten op ongebruikelijke plaatsen	4.450 / 3.500
Muziek-theater BOT	Muziektheater	Theaterfestival publiek, niet-theaterbezoekers	Creëert locatievoorstellingen, en speelt veel op theaterfestivals in Nederland en daar buiten	7.107 / 5.256
De Plaats	Locatietheater	Locatietheater, omwonenden	Onbekend	2.145 / 2.604
Festival Hoogte80	Theater	Cultuurminnaars, wijkbewoners en uitgaanspubliek	Het festival heeft 3 instaptredes voor publiek: laag, als introductie aan theater, midden, voor kenners, en hoog, voor cultuuradepten. In 2022 voerden ze 'pay what you can' in.	Min. 23.560 / onbekend
Festival Keys to Music	Pianomuziek	Dertigers en veertigers, studenten en gezinnen	Gebruik van gevestigde marketingmethoden via de kanalen van partners, spelende artiesten en advertenties.	Nvt / onbekend
Focus Filmtheater	Film	Liefhebbers internationale/ kwaliteitsfilm en filmfestivals	Bezoekers zijn veelal, hoogopgeleid, midden/ hoog inkomen. Ter verbreding biedt men divers en meertalig aanbod.	116.983 / 164.241
HipHopHub	Hiphop	Klassieke hiphopliefhebbers, jongeren	Produceert festival Soulcypher, en bereikt jongeren via laagdrempelige en participatiegerichte voorstellingen.	Onbekend
Introdans	Dans	Dansliefhebbers, jongeren en maatschappelijk kwetsbaren in projecten	Het publiek in de leeftijdscategorie 41-55 (42%), vaak middel/hoog opgeleid (40%). Verzorgen ook veel projecten buiten het theater. (Scholen, zorginstellingen)	63.537 / 75.120
Kompagnie Kistemaker	Theater	Festivalbezoekers, 15-35 jaar. Theaterliefhebbers 35-55 jaar	Onbekend	300 / 2875

Organization	Genre	Doelgroep	Toelichting	Bereik 22 / 23
LAVA	Dans	Dansliefhebbers, jongeren en beoefenaars	Lava bereikt de doelgroep via kanalen partners, sociale media en advertenties	2.200 / 4.400
Musis & Stadstheater	Popmuziek	Breed en divers publiek, passend bij de regio	Bestaand publiek, jongeren & kinderen, binden incidentele bezoekers	107.037 / 118.000
Oostpool	Theater	Geëngageerde jongeren. Nieuw en divers publiek	Sociaal relevante producties, gericht op jong publiek.	105.062 / 78.852
Phion	Symfonische Muziek	Liefhebbers van symfonische muziek	Drie publieksgroepen: Klassieke Cultuurliefhebbers (50% publiek), Weelderige Cultuurminnaars en Proevende Buitenwijkers (25% publiek) Culturele Alleseters (25%)	77.699 / 113.581
Poppodium LuxorLIVE	Popmuziek	Breed publiek aan muziekliefhebbers	LuxorLive biedt alles van dance tot rock en hiphop, een plek te waar alle Arnhemmers voor muziek naartoe kunnen	90.917 / 95.873
Posttheater	Comedy, cabaret, kleinkunst	Liefhebbers comedy en kleinkunst	Naast bestaand publiek bieden ze nu ook een virtueel ticket aan. Willen via een programma op zorginstellingen kwetsbare groepen bereiken	16.372 / ong. 23.500
Theater ad Rijn	(Experimenteel) Theater	Jongeren, kinderen, nonformals, avontuurlijken	Veel jong publiek: 50% bezoekers onder de 35 jaar. Om het theater toegankelijker te maken werd 'pay what you can' ingevoerd	3.927 / 4.709
Theater de Leeuw	Musical en (muziek)theater	Jongeren vanaf 14 jaar, studenten en volwassenen	Onbekend	Onbekend
Zijlmakerij	Toneel	Breed, divers publiek, zowel Onervaren als kenners	Onbekend	Onbekend
Zu Hause	Theater	Postmaterialisten en Cosmopolieten	Jong, actief en gedreven publiek tussen de 18 en 35 jaar, vakpubliek, beginnende makers en mid-careers	3.000 / 3.600

Deze tabel is opgesteld op basis van de informatie van de instellingen. Veel organisaties vullen publieksbereik op hun eigen manier in. Dit maakt een onderlinge vergelijking van doelgroepen en publieksbereik moeilijk. Een uniforme methode voor het vergaren en presenteren van publieksgegevens is naar onze mening wenselijk.

De organisaties bereiken hun publiek via de reguliere kanalen zoals advertenties, Driehoeks borden, persaandacht, eigen nieuwsbrieven, mond op mondreclame en de sociale media. Maar ook rond voorstellingen, producties en projecten, bijvoorbeeld door workshops, inleidingen en 'after talks'.

Sommige gezelschappen, zoals BOT en Arnhemse Meisjes, richten zich heel specifiek op bezoekers van internationale theaterfestivals (Oerol, de Parade, Karavaan) en op het maken van locatievoorstellingen. De locatievoorstellingen kunnen ook tot stand komen in co creatie met inwoners (wijkproject Thuishaaf van De Plaats). De HipHopHub/Soul Cypher richt zich op de groeiende brede hiphop community in Arnhem, een laagdrempelige cultuur waarin makers en bezoekers deel uitmaken van één community. LuxorLive programmeert voor een breed Arnhems publiek van populaire dance in de Coberco fabriek tot nieuwe bandjes uit stad en regio in de kleine zaal. De grotere (BIS)instellingen besteden aandacht aan gericht doelgroepenonderzoek op basis waarvan ze hun strategie voor publieksontwikkeling formuleren. Dat is ook een specifiek onderdeel van de subsidievoorwaarden van het Ministerie van OCW. De publieksonderzoeken gaan uit van verschillende uitgangspunten en indelingen (zoals het Culturele Doelgroepen Model, Whize, ECM). Kleinere instellingen baseren zich bij publieksbereik vooral op hun ervaring en praktijkinzichten, ook omdat de menskracht en middelen ontbreken om het anders te doen.

De meeste podia in Arnhem kiezen behalve voor het programmeren van podiumkunst ook voor andere taken, zoals coproduceren, talentontwikkeling, educatie en het uitvoeren van sociaal-artistieke projecten. Musis & Stadstheater heeft een brede programmeringstaak en toont nagenoeg alle podiumkunsten vanuit een brede publieksbenadering. Het wil ook een diverser en jonger publiek bereiken door te coproduceren met (huis)gezelschappen en het beschikbaar stellen van de nieuwe kleine zaal (vlakke vloer) aan jong talent. Arnhem kent meerdere podia die productiefaciliteiten bieden en vaak een eigen doelgroep hebben: Theater aan de Rijn (ontwikkelinstelling, gericht op opkomende makers en jong publiek), Theater de Leeuw (kleinere musicals, amateurs), Zu Hauze (interdisciplinair) en Hiphophub/Soulcypher (hiphop), Focus Filmtheater (filmliefhebbers), Posttheater (cabaret en kleinkunst) en LuxorLive (breed poppubliek en niches). De meeste van deze instellingen produceren én programmeren en besteden veel aandacht aan het bereiken van nieuwe doelgroepen.

Nagenoeg alle instellingen verzorgen dus educatieprojecten in Arnhem en in de randgemeenten (soms ook landelijk) die een belangrijke rol spelen bij de publieksontwikkeling. Zo zijn Introdans en Oostpool al jaren voortrekkers op het gebied van (nieuwe vormen van) educatie. Filmtheater Focus heeft een groot bereik in de doelgroepen die zij bedient met haar programmering, thematische festivals en (educatie) projecten.

In zijn algemeenheid kan dus worden gezegd dat de Arnhemse podiuminstellingen een groot en breed publiek bereiken. Arnhem kent ook specifieke subculturen, zo groeit er rond Theater aan de Rijn een community van makers en publiek dat geïnteresseerd is in innovatieve, experimentele vormen van programmeren. Er zijn grote verschillen te zien in omvang, schaal en publieksbereik bij de podia en makers: het aantal bezoekers varieert van 100 tot 120.000 bezoekers per jaar. Die grote bandbreedte zegt iets over de diversiteit van de sector.

De meeste instellingen spreken de ambitie uit om een meer divers publiek te bereiken. Het uitspreken van die ambitie is niet voldoende, het vraagt om concrete plannen en daar is bij een flink aantal instellingen nog wel winst te behalen. Het ontbreekt ons echter aan inzicht om daar per instelling een oordeel over te geven.

Aanbevelingen

- Een gedeelde aanpak voor publieksbereik en –ontwikkeling ontbreekt.
  We menen dat het belangrijk is dat de gemeente hierover beleid formuleert. Van instellingen mag worden gevraagd om in hun plannen aan te geven wat hun doelstellingen zijn op het gebied van publieksbereik, publiekssegmentatie en de impact die ze willen realiseren. Als daar overeenstemming over is dan is het toetsen van resultaten eenvoudiger.
- Er is veel kennis aanwezig, maar niemand heeft het overzicht over de sector. Dat geldt voor publieksbereik maar ook breder. Dat maakt datagedreven werken vanuit een gemeenschappelijke informatiepositie lastig en ook de vertaling van de kennis naar de uitvoeringspraktijk (disseminatie) blijft daardoor achter. De centrale uitdaging hiervoor is versterken van de culturele intelligence: kennisdeling, die nodig is voor ontwikkeling, besluitvorming en uitvoering.
- Een belangrijke uitkomst van ons onderzoek is dus dat er bij de culturele instellingen in Arnhem weinig gedeelde kennis is over publiek en publieksonderzoek. Als de gemeente Arnhem zoveel mogelijk Arnhemmers (breed, divers en toegankelijk) wil bereiken met kunst en cultuur kan een gezamenlijke aanpak helpen: Maak op stedelijk niveau afspraken over welke doelgroepen door wie het beste kunnen worden bereikt.

In Rotterdam is door Rotterdam Festivals een aanpak ontwikkeld waarbij voor alle (structureel gesubsidieerde) instellingen vraag en aanbod in kaart werd gebracht met behulp van het ***Culturele Doelgroepen Model (Whize)****. Elke organisatie krijgt jaarlijks een publieksanalyse van de culturele doelgroepen die zij bereikt. Instellingen kunnen hun eigen bereik vergelijken met andere instellingen (benchmark) en krijgen suggesties voor samenwerking met andere instellingen en voor verbreding of versterking van het publiek. Los van de typeringen van de persona's, die leiden tot veel discussies, heeft het Culturele Doelgroepen Model het gesprek over publiekbereik geprofessionaliseerd (één taal) en helpt het om keuzes te maken: welke instelling kiest voor welk publiek? Het Culturele Doelgroepen Model is een exportproduct geworden, o.a. in Utrecht en Den Haag wordt het gehanteerd. Ook individuele instellingen in Arnhem zoals Phion gebruiken dit model al.*

8 Accommodaties

Elske Nissen

De gemeente Arnhem heeft in de afgelopen periode flink geïnvesteerd in cultureel vastgoed, zoals in de renovatie van Musis (25 miljoen) en de vernieuwbouw van het Stadstheater (ca.75 miljoen). Theater aan de Rijn heeft een voorstel voor uitbreiding met een nieuwe zaal bij de gemeente ingediend. Oostpool en Introdans ontwikkelden plannen voor repetitieruimtes. De gemeente en de provincie Gelderland hebben daarvoor een bijdrage toegezegd.

Veel geïnterviewden noemen het cultuurbeleid van de gemeente Arnhem daarom vooral 'vastgoedbeleid'. In de gesprekken komt een aantal knelpunten aan de orde:

- De huisvesting van veel makers, zoals BOT, Arnhemse Meisjes en Zuhause is op korte termijn onzeker, en vraagt om oplossingen.
- Veel jonge makers en gezelschappen werken in gebouwen die vallen onder leegstandsbeheer: zonder verwarming, niet duurzaam, waarbij de veiligheid te wensen overlaat en opgeslagen materialen en installaties niet te verzekeren zijn.
- Er is een tekort aan passende werkruimte voor jonge makers en gezelschappen, van dans tot theater, muziek, en voor de groeiende hiphop scene.
- Er is grote behoefte aan 'regelvrije' ruimtes en broedplaatsen: ruimten voor korte of langere tijd met zo min mogelijk protocollen en belemmerende systemen voor de professionals, met een 'hub-functie' die uitnodigt tot uitwisseling, samenwerken, kennisdeling en discipline-overstijgende samenwerking. Redelijk geprijsde huisvesting, waarin faciliteiten als verwarming, opslag en dergelijke geregeld zijn.
- Meerdere makers zijn actief in educatieve en/of participatieprojecten. Ook die passen in een broedplaats en bieden meerwaarde voor de ontwikkeling in de directe omgeving van de broedplaats.
- In Arnhem is nergens de verantwoordelijkheid belegd voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten en de verdeling ervan zoals in andere steden (o.a. Rotterdam en Enschede). SLAK is vooral actief met ateliers voor beeldende kunst.
- De vraag is welk vastgoed de gemeente nog zelf in beheer heeft en of de gemeente met een cultureel doel, aansluitend bij de stedelijke ontwikkeling, vastgoed zou willen verwerven of ontwikkelen.
- De zorgen voor de ene partij kunnen niet uitgeruild worden tegen de kansen van anderen, maar de vraag is wel om samenhang en heldere politieke keuzes. Twee actuele situaties komen in veel gesprekken aan de orde. We gaan daar nader op in.

Theater aan de Rijn en Musis & Stadstheater

Theater aan de Rijn ambieert een extra nieuwe zaal omdat er momenteel ruimtegebrek is voor de voorstellingen en repetities van hun eigen productiehuis.
De organisatie meent dat gebruik van de nieuw te bouwen vlakke vloerzaal van het Stadstheater het ruimtegebrek niet zal oplossen, omdat "hun" makers qua ontwikkeling nog niet toe zijn aan spelen in een schouwburgzaal, en ook dat het verschil in sfeer en makers cultuur met het Stadstheater te groot is.

Het Stadstheater geeft aan dat zij nu een vlakke vloerzaal bouwen die juist geschikt is voor jonge makers en die ook bijdraagt aan de diversiteit van het aanbod. Beide instellingen menen dat het niet eenvoudig is om afspraken te maken over gebruik en programmering van die zaal, over de zeggenschap, risico's en kosten. In hoeverre daar al veel in is geïnvesteerd is niet duidelijk.

Wij menen dat het belangrijk is om dit vraagstuk te bezien vanuit het perspectief van de samenhang in de keten. Vlakke vloerzalen zijn ontstaan uit de wens om uit het lijsttoneel te stappen, om meer interactie te hebben met publiek en zijn daarmee uitermate geschikt als podium voor jong talent, dat zich doorontwikkeld uit de productiehuis-omgeving. Jonge makers trekken bovendien jong en divers publiek aan, een wens die wordt geuit door het Stadstheater.

Op een aantal plekken in het land, zoals bij ITA, Theater Rotterdam en Het Nationale Theater (HNT), loopt de doorstroming van jonge makers van productiehuis-podium naar vlakke vloer soepel omdat er wordt gewerkt in samenhang. Dat is eenvoudiger omdat de verantwoordelijkheid voor zalen, eigen gezelschappen en talentontwikkeling in een hand liggen, zodat het toch mogelijk is om zalen een eigen signatuur te geven (bijvoorbeeld Zaal 3 van het HNT).

Maar ook op andere plekken (Frascati en Theater Bellevue) loopt, zonder de eigendomsverhoudingen te veranderen, de samenwerking tussen Schouwburg en productiehuis soepeler.

Plannen repetitiegebouw van Introdans en Oostpool

Nadat gezamenlijke huisvesting van het Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans in 2021 niet haalbaar bleek te zijn, hebben Introdans en Oostpool plannen gemaakt voor een gezamenlijk repetitiegebouw. In 2023 deed de provincie Gelderland de toezegging te willen investeren in nieuwe huisvesting van deze beide BIS-gezelschappen. Ook de gemeente heeft in dat kader toezeggingen gedaan.

Nadrukkelijk is de wens geuit door de gezelschappen om het repetitiegebouw te huisvesten in de omgeving van het Stadstheater waardoor kan worden bijgedragen aan een aantrekkelijk cultureel cluster in het centrum. Ten tijde van deze analyse vindt overleg plaats over deze plannen tussen de gemeente en de instellingen.

Met de lopende vernieuwbouw van het Stadstheater wordt door de gemeente herstel van de relatie met de binnenstad beoogd en het realiseren van een 'culturele as' in de stad van Musis – Stadstheater – Eusebiuskerk - Focus Filmtheater –Theater aan de Rijn – Rozet – ArtEZ – tot Museum Arnhem Mogelijk gezamenlijke huisvesting van de beide gezelschappen past in deze gedachte. Maar niet alleen de grote instellingen, ook de (jongere) makers en de midden categorie zijn onderdeel van de culturele infrastructuur en verdienen een plek te krijgen in de stedelijke ontwikkeling en de ambities van de stad op het gebied van huisvesting en vastgoed.

Aanbevelingen

- De vraag van Theater aan de Rijn om een nieuwe zaal is niet los te zien van de komst van een nieuwe vlakke vloer in het Stadstheater. Vanuit het perspectief van versterken van de keten en de maatschappelijke en culturele meerwaarde is samenwerking een eerste prioriteit, zodat niet het gevaar ontstaat dat twee vlakke vloerzalen in de stad op elkaar gaan parasiteren.
- Zowel Theater aan de Rijn (productiehuis) als het Stadstheater willen bijdragen aan het makers klimaat in de stad. Beide instellingen zijn belangrijk als middel om makers en publiek met elkaar te verbinden en ook complementair. Zo bezien is er een gemeenschappelijke kans. Samen gebruiken en programmeren van de vlakke vloer kan leiden tot vernieuwing van het aanbod en publiek, en in groei van de makers. Dat vraagt wel om te investeren in duidelijke samenwerkingsafspraken over beschikbaarheid, risico's en resultaat, en de waarde toevoeging voor elk van de partijen ook zonder dat ze daarmee hun eigen identiteit hoeven op de geven. De gemeente kan een belangrijke rol spelen in het tot stand brengen van die afspraken.
- Gezamenlijke huisvesting maakt zowel Oostpool als Introdans beter zichtbaar door (openbare) repetities, activiteiten op het gebied van cultuureducatie en participatie, workshops, randprogrammering etc. Werken en denken in samenwerking kan bijdragen aan de culturele en maatschappelijke positie van de gezelschappen, vergroot de 'ontmoeting' tussen publiek en makers en brengt een nieuwe dynamiek in de stedelijke omgeving. Dat sluit aan bij recente adviezen van de Raad van Cultuur en voornemens van de Minister van OCW. Wij pleiten voor keuzes waarbij het vraagstuk van vastgoed wordt bezien in het perspectief van de hele keten van (podium)instellingen dat zich uitstrekt van broedplaats tot grote zaal.
- Combineer de huisvestingsvraagstukken van de grote instellingen met de ruimtebehoefte van kleinere en middelgrote instellingen aan repetitie- en presentatieplekken.
- Beleg de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten centraal en borg dat in een digitaal platform.
- Geef verder vorm aan cultureel vastgoedbeleid aansluitend bij de stedelijke ontwikkeling.

Uit de benchmark van steden (bijlage 5) blijkt dat bij de meeste steden sprake is van wens naar meer repetitieruimte en broedplaatsen en dat daar ook actief beleid op wordt gemaakt. Zo stelt Enschede zich tot doel om in de periode 2024-2030 jaarlijks gemiddeld 1700m2 aan nieuwe creatieve werkruimte te realiseren, voor tenminste 5 jaar. Ook Arnhem heeft in het Plan van aanpak Huisvesting Culturele en creatieve sector 2021-2024 ingezet op het realiseren van 12.000 m2 werkruimte voor culturele en creatieve professionals.

- Bij grote investeringen in vastgoed is het van belang dat naast de individuele belangen van de betrokken instelling(en) ook wordt gekeken vanuit een ander en breder kader. De volgende perspectieven spelen dan een rol:
  - Financiële gevolgen van keuzes voor de investeringsruimte bij de podiuminstellingen als totaal op korte en langere termijn.
  - De urgentie en meerwaarde voor de betrokken instellingen voor hun positie in de BIS.
  - Meerwaarde van te maken keuzes en de impact daarvan voor Arnhem als culturele hoofdstad van Oost-Nederland.
  - De bijdrage aan talentontwikkeling en makers klimaat en aan de samenhang van de totale keten.
  - De bijdrage aan een aantrekkelijk en onderscheidend programma-aanbod voor lokaal, regionaal en landelijk publiek.
  - De planologische benadering: welke functies en waar te concentreren ook in relatie tot grote stadsontwikkelprojecten zoals Spoorzone en Cultuur in Zuid.

Tot slot: kijk naar alternatieven en voorkom tunnelvisie: beoordeel de voorliggende plannen in het bredere kader dat hiervoor is geschetst.

9 Samenwerking

Jort Brummel

We hebben in eerdere hoofstukken een gemengd beeld geschetst van de samenwerking tussen podia en makers in de stad. In een aantal gevallen verloopt die succesvol, bijvoorbeeld als er sprake is van een vergelijkbare signatuur en interesse. Podia zoals Musis & Stadstheater Arnhem, LuxorLive en Posttheater stemmen met elkaar af. Phion, Oostpool en Introdans hebben ook succesvol samengewerkt in de producties Kogelvis (2016) en Midzomernachtsdroom (2022). Organisaties die een verbindende rol vervullen rond samenwerking zijn ArtEZ en Theater aan de Rijn (talentontwikkeling), De Generator (regionaal) en de Cultuuracademy (zakelijk leiderschap). Maar het oordeel over de samenwerkingen is niet altijd even positief. Er zijn zorgen over de reikwijdte, de continuïteit van de samenwerking en over de wederkerigheid.

In deze paragraaf gaan we in op succes- en faalfactoren rond samenwerken in de culturele sector. Deze tijd vraagt om samenwerken: veel (jonge) makers werken discipline-overstijgend en zien hoe samenwerking kan leiden tot kruisbestuiving. Geen enkele podiumkunst-organisatie in Arnhem kan de integrale vragen rond talentontwikkeling, programmering of publieksbereik op eigen kracht oplossen. Laat staan dat de grotere uitdagingen waarmee de culturele sector in de samenleving op dit moment wordt geconfronteerd door één organisatie opgelost kunnen worden. Dat besef komt ook in veel gesprekken terug.

Samenwerking is dus juist nu noodzakelijk, maar daarmee nog niet vanzelfsprekend. Het vraagt immers om de durf om een deel van de eigen autonomie op te geven in het vertrouwen dat je er meer voor terugkrijgt. Concessies doen aan je eigen signatuur is lastig en al helemaal als je elkaar niet echt begrijpt. Vaak blijkt niet een inhoudelijk verschil van inzicht het probleem, maar juist de verwarring die ontstaat door verschillen in verwachting en perceptie. Alleen de bereidheid om samen te werken is niet voldoende, het vraagt ook om een strategie en doordachte werkwijze. Er zijn veel samenwerkingsvormen die variëren in intensiteit en reikwijdte: van het eenmalig beschikbaar stellen van een zaal voor 'om niet' tot intensieve coproducties, samenwerken als een "way of life". Elke samenwerking is uniek, maar op basis van onze ervaring zien we dat er steeds een aantal factoren van belang zijn voor het succes ervan.
Hieronder volgen aanbevelingen voor (goede) samenwerking:

Aanbevelingen

- *Schep duidelijkheid over de motieven*
  Het is belangrijk om duidelijkheid te hebben over de (rationele) motieven zijn samenwerken, zoals:
  - Sterker staan rond talentontwikkeling (ketenintegratie) of samenwerken met andere sectoren.
  - Samen ontwikkelen van kennis bijvoorbeeld rond publiek en publieksbereik.
  - Omgaan met externe druk, vanwege een appél van de samenleving of de politiek.
  - Profiteren van kostenvoordelen, zoals het gezamenlijk delen van ondersteunende diensten, een wens die vaak terugkwam in de gesprekken.

- *Enkel rationele motieven volstaan niet*
  De rationele motieven verklaren slechts ten dele de keuze voor het aangaan van samenwerking. Persoonlijke motieven worden in analyse en onderhandelingen vaak vergeten, terwijl juist overtuigingen en drijfveren vaak sterk bepalend zijn bij de hoofdrolspelers: emoties, schrikbeeld, vertrouwen, je positie?

- *Vorm volgt functie*
  Op meerdere plekken in de culturele sector is voor verregaande samenwerkingsverbanden gekozen. In Amsterdam (ITA), Rotterdam (Theater Rotterdam) en Den Haag (Het Nationale Theater) heeft dat geleid tot fusies waarbij programmeren, produceren en talentontwikkeling in één hand ligt. Soms na veel turbulentie en een lang integratieproces heeft dat bijgedragen tot instellingen die vanwege hun bereik een belangrijke rol kunnen spelen in de stad. Het is geen pleidooi voor fusie, maar om gericht te kijken naar stevig, niet vrijblijvende samenwerking op functioneel gebied. We noemen enkele voorbeelden.

Station Noord *is een samenwerkingsverband van 13 podiumkunsten organisaties (groot en klein) van de drie Noordelijke provincies, gericht op talentontwikkeling en het geven van een impuls aan het artistiek klimaat in het Noorden. Sinds 2017 zijn er ruim 30 talenten die een driejarig traject doorlopen hebben, beginnende theatermakers, maar ook productieleiders. Makers maken een voorstel dat door een van de instellingen wordt geadopteerd en daar tijd en geld in steekt. Station Noord wordt (deels) gefinancierd door de drie noordelijke provincies en krijgt geld als ontwikkelinstelling. Het succes van het samenwerkingsverband ligt in het feit dat alle partijen doordrongen zijn van het belang van een sterke culturele infrastructuur in het Noorden. Er veel is geïnvesteerd in vertrouwen en er sprake is van een professionele maar "lean and mean" organisatievorm.*

Ook ***de Generator*** *is een initiatief genomen door een aantal podiumkunstinstellingen in 2021, dat zich richt op ontwikkeltrajecten voor zakelijke helden en talenten in de culturele sector van Oost-Nederland. Een aantal culturele instellingen in Arnhem zijn daaraan verbonden. De Cultuur Academy heeft de programmaleiding en het groeit uit tot een duurzaam initiatief.*

- *Kies de juiste bestuursvorm bij het samenwerkingsverband*
  De eisen die aan het besturen van een samenwerkingsverband worden gesteld hangen ook af van de fase waarin het samenwerkingsverband zich bevindt (bijvoorbeeld startend of gevestigd) en de achterliggende ambities.

  Zo werken de grote culturele instellingen van Arnhem samen binnen het Cultuur Netwerk Arnhem (CNA) met een lichte vorm van coördinatie. Het CNA wordt gezien als een nuttig netwerk om bij te praten en kennis te delen, maar het is niet als de plek waarvan veel impulsen uitgaan voor de sector.

  Daar waar de ambities en belangen groter zijn vraagt de besturing/regie meer zorg en aandacht. Denk aan de onderlinge rolverdeling, de verrekenafspraken, wijze van besluitvorming, planning en contracteren en vooral overeenstemming over de gewenste impact en waarde toevoeging.

- *Van samenwerken tot interconnectiviteit*
  We pleiten voor samenwerking die verder reikt dan het individueel belang, voor interconnectiviteit waarbij partijen toegevoegde waarde maken. Het betekent verbinding aangaan met elkaar maar ook met andere sectoren en domeinen, waaronder vastgoed, economie en het sociaal domein. De huidige subsidiesystematiek maakt samenspel niet eenvoudig. Immers culturele instellingen zijn elkaars concurrent bij het aanvragen van subsidies en dat belemmert duurzame samenwerking, ook als nut, urgentie en noodzaak wel gezien wordt. Door in de toekomstige financieringssystematiek niet alleen in te zetten op individuele instellingen maar ook op de inzet van het collectief, en door het beschikbaar stellen van middelen voor een supportstructuur kan daar verandering in komen.

  In sommige gesprekken kwam de wens naar voren om een gezamenlijke backoffice in te richten voor de ondersteunende diensten (P&O, finance, huisvesting en facilities). Onze ervaring is dat dit soort initiatieven moeizaam gestalte krijgen, leiden tot ingewikkelde vormen van doorberekening van diensten en weinig kostenvoordelen opleveren. Interessanter lijkt het als grotere instellingen bereid zijn om kleinere collega's op deze punten te adopteren en te ondersteunen. Er gaat een wederkerigheid van deze vorm van samenwerken uit: uitwisselen van nieuwe ideeën en investering in ontwikkeling en publieksbereik: Each one, teach one. Dat draagt bij aan interconnectivteit.

- *Rol van de gemeente en de instellingen*
  Opvallend is dat de gemeente in gesprekken vaak wordt genoemd als dé partij die een belangrijke rol kan spelen in het vormgeven van samenwerkingsverbanden, met het overheersende gevoel dat de gemeente daarin te terughoudend is geweest in de afgelopen jaren.

- Nu is er sprake van een paradox als het gaat over de sturing van overheden rond cultuur. De wens voor meer sturing loopt niet altijd parallel met de bereidheid van instellingen om ook regie te ontvangen. Ook bleek in veel gesprekken dat regelingen, beleidsnota's en initiatieven van de gemeente Arnhem in het veld onvoldoende bekend zijn. De beleidsambitie op het gebied van het beschikbaar stellen van repetitieruimte en broedplaatsen is daarvan een goed voorbeeld.

  De overheid staat voor de uitdaging om haar instrumenten intelligent, spaarzaam en effectief in te zetten zonder te treden in de artistieke autonomie. Maar soms schaadt te veel behoedzaamheid. Van de gemeente Arnhem mag worden verwacht dat de instrumenten die ze heeft ook inzet, zoals financiën, regelgeving en haar informatiepositie. De gemeente kan normen stellen en samenwerking als voorwaarde stellen voor subsidie of cofinanciering aan de instelling en toezien dat daar ook effectief op wordt gemonitord. Ze kan het initiatief nemen voor het ontwikkelen van een effectieve overlegstructuur en regelmatig participatiebijeenkomsten organiseren met het veld. Maar daarvoor is ook commitment nodig van de podiuminstellingen.

  De grote culturele instellingen (sterke schouders) mogen worden uitgenodigd om het voortouw te nemen rond samenwerking. Laten we een voorbeeld noemen zoals dat voortkomt uit de SWOT-analyse: Theater aan de Rijn wil meer ruimte voor het ontwikkelen van talenten, het Stadstheater spreekt de wens uit om met de (nieuwe) vlakke vloer bij te dragen aan vernieuwing van de podiumkunsten en talentontwikkeling.

  Vanuit ons perspectief gezien een kans om meer samenhang te brengen in het aanbod in de stad door te investeren in effectieve samenwerking.

10 Benchmark met vijf gemeenten

Jort Brummel

In deze sectoranalyse hebben wij een *benchmark* uitgevoerd waarin we Arnhem met vijf andere gemeenten hebben vergeleken: Groningen, Nijmegen, Tilburg, Zwolle en Enschede. Dit levert interessante inzichten. In bijlage 5 geven we een overzicht per gemeente. Hieronder vatten we de resultaten samen rond de thema's die in ons onderzoek aan de orde komen.

- Geen van de vijf gemeenten heeft specifiek beleid voor de podiumkunsten; meestal is er generiek beleid neergelegd in cultuurnota's en uitvoeringsprogramma's. Alle benadrukken het belang van goede podiumvoorzieningen in de gemeente.
- De gemeenten Nijmegen, Zwolle en Enschede zetten specifiek in op talentontwikkeling. Enschede heeft recent 100.000 euro gereserveerd voor dit doel en een 'handgeld loket' geopend, Zwolle heeft de financiële ruimte voor makers en gezelschappen in het middensegment vergroot.
- Groningen geeft gericht ondersteuning aan de keten van podiumkunsten o.a. op het gebied van gezamenlijke huisvesting van podiumkunsten. Tilburg kijkt naar de pluriformiteit van het aanbod en ondersteunt beginnende makers. Zwolle heeft een goed aanbod in de Urban talentontwikkeling, maar vreest dat dit zal verschralen als de financiële ondersteuning ervan niet structureel wordt.
- De wijze waarop de prestaties van de podiumkunsten worden getoetst wisselen. Enkele gemeenten geven aan eerder kwalitatief, op impact te toetsen, dan op kwantitatief bereik. Nijmegen en Tilburg willen naar een gezamenlijke aanpak van publieksonderzoek en bereik (Whize).
- De gemeenten kennen allen structurele overleggen en samenwerkingen met de sector. Enschede noemt als aandachtspunt dat deze overleggen niet voor iedereen toegankelijk zijn en organiseert als aanvulling drie keer per jaar open netwerkbijeenkomsten. De wisselwerking van het culturele veld met de stad wordt redelijk positief beoordeeld, maar moet wel gestimuleerd worden.
- In alle gemeenten spelen investeringen in de podiumkunsten een belangrijke rol. Groningen investeert in De Nieuwe Poort (nieuwe Oosterpoort) en de Kunstwerf (makers plek). Nijmegen renoveert de schouwburg en investeert in Nyma Werf, en poppodium Merleyn heeft zelf nieuwbouw gefinancierd. In Enschede hebben de instellingen in het muziekkwartier (Kaliber, Metropool en Wilminktheater) en Jeugdtheater Sonnevanck en Concordia huisvestingsplannen gepresenteerd. De gemeente Tilburg investeert in verduurzaming van de podia en wil de capaciteit van podia uitbouwen. Recent is dat gebeurd bij popodium 013 en er is een verbouwing gaande bij De Nieuwe Vorst.

Twee onderwerpen diepen we uit:

- *Keuze cultuurplan systematiek*
  In een aantal gemeenten is gekozen voor een lokale BIS: door de G4 steden, door Groningen, Eindhoven en Zwolle. BIS instellingen zijn van belang voor de culturele infrastructuur in de stad en krijgen daarom een meerjarige subsidie. In Groningen en Utrecht krijgen de BIS instellingen subsidies voor 8 jaar, op basis van een beleidsplan dat door onafhankelijke deskundigen wordt beoordeeld. Dat biedt rust en kansen voor jonge makers en midcareers om door te groeien het maakt voor talent aantrekkelijker om zich in de stad te vestigen. Elke vier jaar vindt een midterm-sector verkenning plaats die kan leiden tot aanpassingen en ruimte voor ontwikkeling van nieuwe instellingen/initiatieven. De prestaties worden gemonitord en na 8 jaar wordt opnieuw gekeken naar de inrichting van het stelsel.
  De gemeente Zwolle is 2023 gestart met de Zwolse Basisinfrastructuur waarin plek is voor 7 instellingen. In 2024 hebben alle culturele instellingen een subsidie aanvraag kunnen doen voor onderscheiden functies, die door een onafhankelijke commissie zijn beoordeeld. Op basis daarvan worden keuzes gemaakt voor de instellingen die tot de Zwolse basisstructuur horen in de periode 2025-2028.
- *Verschillen in adviesmodellen*
  Het organiseren van de juiste deskundigheid is belangrijk in de sector. In een aantal steden is er voor de monitoring en advisering een Kunstraad ingesteld (Groningen, Amsterdam en Eindhoven). Voordeel daarvan is dat er veel (lange)termijn kennis wordt opgebouwd, maar het is een kostbare voorziening. In andere steden wordt een ad-hoc commissie ingesteld voor de beoordeling van meerjaren aanvragen, bijvoorbeeld

in Utrecht, Den Haag, Rotterdam en Amersfoort. Er wordt tijdelijk veel kennis wordt gemobiliseerd, maar die verdwijnt weer snel. In Amstelveen en Amersfoort vindt advisering over plaats binnen de gemeente zelf. Daarmee is de kennis wel geborgd maar kan er discussie ontstaan over de artistieke deskundigheid en onafhankelijkheid.

11
Onze aanbevelingen

Jesse Wensing

Uit ons onderzoek komt naar voren dat Arnhem veel heeft om trots op te zijn: podia die een breed en diep aanbod tonen, de aanwezigheid van een aantal BIS/FPK gezelschappen voor dans, toneel en muziek, en de aanwezigheid van ArtEZ en het MBO Rijn/IJssel, belangrijke kunstopleidingen op het gebied van toneel, dans en muziek. Arnhem kent een fijnmazig netwerk van makers en instellingen en productiehuizen/ontwikkelinstellingen; Arnhem is een makersstad waar ook sprake is van vernieuwing en initiatieven in de 'grass roots'.

De gemeente is ervan doordrongen dat cultuur bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad. Er gaat veel goed in de stad, maar Arnhem kan zijn potentieel nóg beter benutten. De uitdaging voor de stad is om de sprong te maken van 'good' naar 'great', om niet steeds dezelfde structurele knelpunten op te hoeven lossen en om meer te denken vanuit cultuur als één samenhangend ecosysteem. Die wijze van denken biedt nieuwe kansen voor de sector. De omvang en vorm van de huidige culturele infrastructuur van de stad is daarbij een groot voordeel: de schaal van de stad maakt dat de meeste instellingen en makers elkaar kennen. Door samen te werken kunnen zij het verschil maken en hun rol in en impact voor de stad vergroten. Er is ook een externe noodzaak om samenwerking te versterken. De toekomst laat zich niet voorspellen maar er breken wellicht financieel onzekere tijden aan voor de culturele sector. Het is beter om daarop te anticiperen.

In dit laatste hoofdstuk doen we een aantal aanbevelingen die kunnen bijdragen om dat verschil te maken. We ordenen de aanbevelingen langs de belangrijkste thema's die uit ons onderzoek naar voren zijn gekomen en in de voorgaande hoofdstukken zijn besproken Eén aanbeveling, wellicht de belangrijkste, hoeven we hier niet te noemen; dat is het belang van het ontwikkelen van een lange termijn visie en doelstellingen voor de podiumkunsten, in overleg met de instellingen. Dit onderzoek levert immers de bouwstenen voor het proces dat daarvoor in gang is gezet.

1e Thema: Gezamenlijk talent ontwikkelen

Bij talentontwikkeling gaan we uit van het piramide-model zoals beschreven in hoofdstuk 5. In de keten zien we een aantal knelpunten. Dat leidt tot de volgende aanbevelingen:

- Verbeter het vestigingsklimaat voor podiumkunstenaars door hen meer mogelijkheden te bieden dan er nu zijn. Dat geldt voor de autodidacten, voor de alumni van de opleidingen van ArtEZ en MBO Rijn/IJssel, én voor midcareer makers die al een trackrecord hebben en 'tussen servet en tafellaken' zitten. Hou daarbij rekening met het aantal (mid)careers dat de instellingen aankunnen.
- Ontwikkel een gezamenlijk talentontwikkelingsprogramma met de belangrijke podia en gezelschappen als voortrekkers. Een goed voorbeeld is Station Noord waarin 13 podiumkunstinstellingen succesvol hun handen ineen hebben geslagen in het talentenprogramma.

2e Thema: Van knelpunten in huisvesting naar culturele ruimte

Er is behoefte aan passende ruimte voor jonge makers en gezelschappen, van dans tot theater en muziek, voor de pop- en de groeiende hiphop-scene.

- Beleg de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van kennis over beschikbare (tijdelijke) ruimte voor podiumkunsten op een effectieve en laagdrempelige wijze in de stad. Maak bij de verdeling gebruik van de expertise van onder meer ArtEZ en van de gemeente zelf (Afdeling Vastgoed).
- Stel in de cultuurnota concrete doelen voor de jaarlijkse uitbreiding van creatieve ruimtes voor de periode 2025-2028 en monitor dat ook. Betrek bij het afstoten, vrijkomen of verwerven van gemeentelijk vastgoed de vraag of het een bestemming kan krijgen voor de culturele sector.
- Beoordeel grote investeringen in vastgoed niet alleen vanuit het belang van de individuele organisatie en/of vanuit het stedenbouwkundig belang. Kijk ook naar de impact op het versterken van de keten en het verhogen vande culturele en maatschappelijke waarde. Heb oog voor diversiteit: zorg voor verschillende speelplekken, inclusief gemeenschapsgerichte podia en niche-genres.

- Hanteer een wegingskader bij investeringen in vastgoed in cultuur. Aandachtspunten zijn daarbij:
  - *De financiële gevolgen* van een keuze voor de *investeringsruimte* voor de podiuminstellingen als totaal.
  - *Urgentie en meerwaarde* voor de *instelling* en hun positie in de sector én de planologische impact voor Arnhem als culturele hoofdstad van Oost-Nederland.
  - De bijdrage aan het versterken van de totale keten.
  - De bijdrage aan het versterken van het programma-aanbod en publieksbereik.
  - Voorkom tunnelvisie: beoordeel voorliggende plannen in het bredere kader.

3e Thema: Versterken van samenwerking

Vaak is in dit onderzoek door partijen de wens uitgesproken om meer en beter samen te werken waar het gaat over programmering, talentontwikkeling en produceren. Investeren in samenwerking vraagt om een goed besef van succes- en faalfactoren.

- Succesvolle en duurzame samenwerkingen vragen meer dan enkel bereidheid. Professionaliseer samenwerking. Het moet duidelijk zijn vanuit welke motieven partijen willen samenwerken, wat de wederkerigheid is, welke mogelijke belemmeringen er zijn en welke vorm past bij de samenwerking.
- Vraag van de podiumkunstinstellingen om aan te sluiten bij de stads brede programma's gericht op uitbreiding en versterking van de stad zoals het Nationaal Programma Arnhem Oost.
- Vraag van de podiumkunstinstellingen een adoptie programma te starten, waarbij grote instellingen kleinere instellingen 'adopteren', en deze ondersteunen met hulp en advies bijvoorbeeld op het gebied van (repetitie) ruimte, zakelijk leiderschap en talentontwikkeling. Het helpt het denken in ketens, en de meerwaarde is wederzijds omdat het vernieuwing en diversiteit stimuleert: Each one, Teach one.
- Dynamiseer het overleg en ontwikkel een overlegstructuur die past bij de culturele ambities van de stad.

4e Thema: Samenspel van gemeente en podiumkunstinstellingen

- *Een cultureel ecosysteem*
  Werken en denken vanuit een samenhangend systeem vraagt om inzicht in de rollen en gezamenlijke verantwoordelijkheden van de overheid en de betrokken podiumkunstinstellingen. De gemeente heeft de zorg voor de totale keten. Zij heeft een aantal instrumenten tot haar beschikking, zoals subsidieverlening, regelgeving, normering en de monitoring van de voortgang van het beleid.
  We adviseren:
  - *Dynamiseer het subsidiehuis*: loketten zoals Stroomversneller, Handgeld loket (Enschede) zijn succesvol. Ontwikkel kleine 'flits subsidies' voor jonge (mede mogelijk-) makers om talentontwikkeling zonder uitgebreid plan te bevorderen.
  - Bevorder *interconnectiviteit* door in de financieringssystematiek niet alleen in te zetten op individuele instellingen, maar ook op de inzet van het collectief door het beschikbaar stellen van ruimte en middelen en zet een supportstructuur voor samenwerking op.
  - Overweeg het instellen van een lokale Arnhemse Basisinfrastructuur (BIS) en daaraan gekoppeld het instellen van een extern adviesorgaan (zie hoofdstuk 10).
- *Kennis en inzichten delen*: er wordt weinig gemeenschappelijke kennis wordt gedeeld. Dat maakt werken vanuit een gemeenschappelijke informatiepositie lastig, ook de vertaling van de kennis naar de uitvoeringspraktijk is daardoor niet optimaal.

- Zorg voor een *betere toetsing, monitoring en evaluatie van de prestaties* van instellingen: de gemeente Arnhem zou nog duidelijker aan kunnen geven welke prestaties worden verwacht van instellingen 'in ruil voor' subsidie, zoals artistieke en zakelijke kwaliteit, publieksbereik en relevantie voor de stad, en de impact en de wijze waarop duurzaam wordt samengewerkt. Dat is niet vrijblijvend: prestaties worden gemonitord en besproken met de instellingen. Voorwaarde is dat daarvoor capaciteit beschikbaar is bij de gemeente.
- *Verbind culturele impact met de sociale en economische impact.* Een goede culturele infrastructuur heeft positieve effecten op het vestigingsklimaat en is aanjager voor de stedelijke ontwikkeling. Door impactmeting te introduceren bij de instellingen wordt de bijdrage van de instellingen aan Arnhem als 'Stad van Cultuur' zichtbaarder en groter, en daarmee kan ook het verdienvermogen van de sector worden versterkt.
- Kies voor een gedeelde aanpak van publieksbereik en -ontwikkeling zoals het Culturele Doelgroepen Model (Whize) voor alle instellingen.

- *Stadsbrede programmering*
  Versterk de afstemming van stads brede programmering uitgaande van de functie van de organisaties, het beschikbare zaalaanbod en het publieksbereik. Dat zijn gezamenlijke opgaven waarvoor draagvlak nodig is zowel vanuit de gemeente als bij de directies en programmeurs van de organisaties. Houdt daarbij rekening met de autonomie van de organisaties én met het perspectief van de stad.
- *Werk aan een integrale keten van talentontwikkeling* met duidelijke rolverdeling en het opheffen van de genoemde knelpunten: financiële impulsen, samenwerking en externe beoordeling zijn daarbij belangrijke instrumenten.

Tot slot

In ons onderzoek hebben we gekeken naar de ontwikkeling van de podiumkunsten in Arnhem als een samenhangend en wendbaar ecosysteem gericht op de diversiteit van de sector. Niet alleen lokaal en voor elke Arnhemmer, maar ook regionaal en (inter)nationaal.
We pleiten ervoor dat de gemeente naar voren stapt en meer gaat sturen op beleidsdoelstellingen. We hebben aanbevelingen gedaan over de wijze waarop de instellingen zich beter kunnen verhouden tot de stedelijke ontwikkelingen in Arnhem. We menen dat er meer kansen liggen voor de stad waar het gaat om het versterken van de financiële stromen voor cultuur, denk aan EU-subsidies en sponsoring, aan particuliere fondsen of de verbinding met het Nationale Programma Arnhem Oost. De culturele sector als geheel kent geen 'maatschappelijk businessplan' dat mogelijkheden biedt voor het collectief en het verbreden van de scope.

Versterken van samenwerking, meer aandacht voor talent en doorstroming, voor broed- en repetitieplaatsen en het dynamiseren van het lokale bestel, het zijn geen onderwerpen waarvoor makkelijke oplossingen zijn. Daarvoor is tijd, samenwerken en verantwoordelijkheid nemen nodig. Veel van onze aanbevelingen zijn daarop gericht. Naast reflectie vraagt het bereiken van resultaten ook om een concrete aanpak, een uitvoeringsstrategie. Immers waar je stappen zet wordt het weg.

We adviseren daarom om te kiezen voor het instellen van een tijdelijk klein kernteam dat als "buitenboordmotor" kan functioneren nadat de kaders van het gemeentelijk cultuurbeleid vorm hebben gekregen en uitgevoerd moeten worden. Dit kernteam kan bestaan uit een vertegenwoordiging van de sector, van de gemeente en een klein aantal onafhankelijke deskundigen onder leiding van een onafhankelijke "cultuurloods ". De opdracht voor het kernteam is een bundeling van krachten die moet leiden tot gezamenlijk investeringen en het leggen van de verbindingen met de andere opgaven van de stad Arnhem.

12 Vanuit de onderstroom naar de boventoon: Popanalyse Arnhem

Jesse Wensing

Deze analyse is tot stand gekomen in samenhang met de bredere podiumkunsten analyse voor Arnhem. Er is gekozen voor een separaat traject voor popmuziek met partijen die niet in de gemeentelijke basisinfrastructuur zijn opgenomen en meer aan het begin van de pyramide van talentontwikkeling staan (grassroots). De analyse pop is het resultaat van onderzoek naar stedelijk cultuurbeleid en landelijke ontwikkelingen en trends in muziek en cultuur en bouwt voort op de cultuurnota 'Stroom' uit 2012, op de tussenevaluatie van 2016 en de actualisatie van 2020. De analyse houdt bovendien rekening met de staat en de toekomst van de culturele sector in Nederland.

Bij de totstandkoming is gebruik gemaakt van literatuurstudie en gesprekken met het veld. Getracht is een diversiteit aan gesprekspartners te bereiken, door niet alleen de 'usual suspects' te benaderen, maar ook makers en mede mogelijk makers. Het onderzoek is uitgevoerd door Simon Mamahit, zelfstandig adviseur en commissielid van de subsidieregeling Producties, Evenementen en Festivals van de gemeente Arnhem. In samenwerking met Mick Berkenhagen (notulist) en Rico Neeter (telefonische interviews). In dit hoofdstuk wordt de samenvatting gegeven van dit onderzoek. Doelstellingen van de analyse pop zijn;

- Zicht krijgen op de staat van de popmuziek in Arnhem in termen van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen.
- Aanbevelingen doen voor de toekomst op het gebied van popmuziek en -cultuur.
- Een duurzaam gesprek openen met de popsector van Arnhem om draagvlak op te halen en te creëren voor een meer verenigde popscene.

Uit vooronderzoek naar cultuurbeleid komt voornamelijk naar voren dat popmuziek moeilijk te definiëren is in de veranderlijke moderne superdiverse tijd van streamingsdiensten en sociale media. Popmuziek wordt vaak in verband gebracht met jongeren- en nachtcultuur en ontwikkelt zich op het scherpst van de snede. Door dit diffuse karakter is het voor overheden vaak nog moeilijk in kaart te brengen en te vangen. Desalniettemin wordt er binnen gemeentes vooral gesproken over verbindende kwaliteiten van popmuziek en -cultuur. Popcultuur heeft culturele, economische, inclusieve en educatieve waarde. Hiermee is het van belang voor de culturele beleving, identiteit, lokale economie en talentontwikkeling van voornamelijk jongeren.
Er worden vaak nog uitdagingen geconstateerd in het gebrek aan aandacht aan specifiek popmuziek en daardoor het relatief lage plafond voor organiserend en makend talent. Tekorten aan presentatieplekken, laagdrempelige financieringsmogelijkheden en begeleiding zorgen ervoor dat een stedelijke popsector vaak maar een beperkt bereik heeft tegenover de grote potentiële doelgroep.
Uit de gesprekken met het veld komt naar voren dat in Arnhem het aantal muzikanten dat zich als pop kan identificeren is toegenomen in diversiteit. Er wordt een keten van talent gesignaleerd en onderkend dat er al veel is in de stad voor poptalent. Echter is deze keten en de infrastructuur hier omheen is onvoldoende toegerust op de gegroeide diversiteit van de makers en mede mogelijk makers. Er wordt samenwerking gemist en een duidelijke visie en ondersteuning van de gemeente op samenwerking. De Arnhemse popsector heeft nog last van een Calimero-complex en eilandjescultuur. Men verlangt naar een meer geformaliseerde keten, regelmatige overlegmomenten, flexibelere subsidie en gemeentelijke verankering. De informatie uit de gesprekken en vooronderzoek resulteren in de volgende SWOT-analyse voor popmuziek en -cultuur in Arnhem:

Sterktes

Arnhem heeft een diverse groep makers in de popmuziek- en -cultuur dankzij een goed functionerende keten van talentontwikkeling. De stad biedt aantrekkelijke leef- en werkomstandigheden, ondersteund door gemeenschappen en rolmodellen. Er is een bescheiden maar divers aanbod aan podia in cafés en andere locaties. Financieel zijn er mogelijkheden voor startende popmuzikanten tot organiserende partijen. Verschillende professionalisering- en netwerkinitiatieven in de stad worden al druk bezocht en zorgen voor kennisoverdracht.

Zwaktes

Er is een afname in de diversiteit van poppodia, met een tekort aan locaties voor urban en dance, vooral in de nachtcultuur. Kleine organisaties hebben moeite met financiering, met subsidies vaak te hoog gegrepen of

onbekend. Er heerst een eilandjescultuur, met onvoldoende samenwerking tussen partijen. De verantwoordelijkheid voor de keten van de basisvoorzieningen wordt nog niet breed gedragen, wat nodig is voor een divers en inclusief popbeleid.

Kansen

Arnhem kan profiteren van haar reputatie als maakstad op het gebied van mode, beeldende kunst, dans en theater. Er is ruimte voor meer samenwerking binnen de popsector, met gedeelde ketenverantwoordelijkheid als doel. Investeren in gemeenschappen kan het culturele netwerk versterken, gezien de superdiverse aard van popcultuur. Het creëren van regelloze ruimten en broedplaatsen kan artistieke diepgang bevorderen. Lopende gebiedsontwikkelingen bieden mogelijkheden hiervoor en om popinfrastructuur in wijken te integreren.

Bedreigingen

Doorstroom binnen het subsidiehuis is moeilijk, wat continuïteit voor kleine organisaties belemmert. Poppodia balanceren tussen exploitatie en artistieke risico's, met een trend naar grotere, commerciëlere programmering. Een gebrek aan rolmodellen en succesverhalen beperkt de ontwikkeling van popmuziek in Arnhem. Schaarste in budgetten kan leiden tot behoudend beleid, wat innovatie en ontwikkeling remt. Er ontwikkelt te weinig jong zakelijk talent door een tekort aan midden podia en grass roots-organisaties. De financiële positie van makers is kwetsbaar door inflatie, stijgende huurprijzen en veranderende verdienmodellen.

Aanbevelingen

Beleid

- Stel een duidelijke visie op voor de popcultuur in Arnhem en veranker popcultuur in het beleid. Haal hiervoor input op uit het veld en formuleer een stip op de horizon.
- Besef dat popcultuur de 'research and development' van de cultuursector is. Zorg voor flexibele, laagdrempelige en veilige kaders en investeer in een oprechte ambitie.

Samenwerking

- Zet in op verbinding van de popinfrastructuur door een regisserende rol aan te nemen in het stimuleren van samenwerking tussen grotere en kleinere instellingen.
- Ontwikkel bewustzijn bij gemeenschappen van makers en mede mogelijk makers dat zij de gemeente als partner kunnen zien en inspraak hebben.

Ruimte en ontwikkeling

- Neem popcultuur mee bij de (her)ontwikkeling van gebieden, wijken en panden in de stad, met focus op regelloze ruimtes die lokale gemeenschappen en ondernemers uitnodigen om te creëren.

Subsidies en financiering

- Zet in op doorstroom in de sector door innovatief popcultuuraanbod te ondersteunen en vernieuwende organisaties voor popgenres te stimuleren.
- Ontwikkel kleine 'flits subsidies' voor jonge (mede mogelijk) makers om talentontwikkeling te bevorderen zonder uitgebreid plan.
- Creëer een integrale keten van talentontwikkeling met duidelijke rolverdeling en stimuleer samenwerking in het veld door beschikbare middelen en externe beoordeling.

Diversiteit en Nachtleven

- Democratiseer de besluitvorming rond de programmering en activiteiten van popcultuurvoorzieningen door middel van het betrekken van lokale gemeenschappen bij de invulling hiervan.
- Bevorder diversiteit in podiumplekken en ondersteun het ontstaan van diverse speelplekken, inclusief gemeenschapsgerichte podia en niche-genres.
- Ontwikkel een nachtvisie gedragen door het veld en introduceer een coördinerende rol zoals een nachtburgemeester om diversiteit in het nachtaanbod te waarborgen.

Bijlagen

1 Lijst van geïnterviewden
2 Kwantitatieve overzichten
3 Overzicht talentontwikkeling
4 Vergelijking kosten stadstheaters
5 Benchmark met vijf gemeenten

Bijlage 1

Lijst geïnterviewden sectoranalyse podiumkunsten Arnhem

Arnhemse Meisjes, Hedwig Sinnema en Inbal Abir
Muziektheater BOT, Linde Legat en Geert Jonkers
Theater de Plaats, Lise- Lott en Terry van Gurp
Focus Filmtheater, Ralph Dassen en Kim van der Werff
Keys to Music Foundation, Norbert Kögging
Kompagnie Kistemaker, Karlijn Kistemaker
Lava Collective, Christie Arends en Luuk van Geffen
Posttheater/ Hoogte80, Harold Oddens
Soul Cypher/ HipHopHub, Ruben Chi
Theater De Leeuw, Arnoud van Dijk en Hanna de Jager
Wir sind Zuhause, Davey Bakker en Élenie Wagner
Theater Oostpool, Mirjam van Tiel en Fanne Boland
Introdans, Marieke van 't Hoff
Phion, Jacco Post
Theater aan de Rijn/ De Nieuwe Oost, Peter Hendrikx en Frank Tazelaar
Musis & Stadstheater Arnhem, Hans Verbugt
Maarten Verhoef, voormalig lid gemeentelijke adviescommissie artistieke regeling
ArtEZ, Maritska Witte
Luxor Live, Stefan Rebergen

Met de opdrachtgever(s) vanuit de gemeente heeft afstemming plaatsgevonden en waar wenselijk ook verduidelijking rond onderzoeksvragen.
Gesprekspartners zijn geweest Stef Katwijk, Esther Ruiten en Cile Schultz.
Voor het uitvoeren van de deskresearch en kwantitatieve analyses werden we ondersteund door Florian Ligthart.

Bijlage 2

Kwantitatieve overzichten

In Tabel 1 en 2 zijn de activiteitenoverzichten voor de onderzochte jaren (2022 en 2023) cijfermatig weergegeven. In Tabel 3 en 4 geven we een financieel overzicht en het aantal Fte's per instelling. Tabel 5 en 6 gaan specifiek over Focus Filmtheater, dat door de aard van de activiteiten moeilijk met de andere instellingen te vergelijken is.
De tabellen zijn ingedeeld op basis van de subsidiecategorieën die de gemeente Arnhem hanteert: Basissubsidie, Meerjarige subsidie of Projectsubsidie. Met kleuren is een verdeling gemaakt in 4 categorieën: instellingen die primair bezig zijn met programmeren, die primair produceren, die beide activiteiten combineren (bijvoorbeeld omdat ze zowel podium als productiehuis zijn) en als aparte categorie de festivals.
Een aantal instellingen heeft niet de (aanvullende) gegevens geleverd, ondanks herhaalde verzoeken. De tabellen zijn dus niet geheel compleet, soms moest er een schatting gegeven worden. Het is belangrijk te benadrukken dat een lege cel niet betekent dat een organisatie op een bepaald gebied niets doet, alleen dat er geen goed onderbouwde informatie voor beschikbaar is. Dit was vooral bij de projectgesubsidieerden het geval.

Bij een lege cel is er geen of onvoldoende informatie ontvangen. Min. staat voor minimaal, als cijfers slechts deels zijn aangeleverd, ong. voor ongeveer, als de cijfers bij gerede schatting zijn aangeleverd. De BIS- gezelschappen Oostpool, Phion en Introdans hebben hun totale publieksbereik weergegeven (dus ook landelijk), datzelfde geldt voor BOT.

	Activiteitenoverzicht Podiumkunsten 2022						
	Producties	Uitvoeringen	Bezoekers Ar	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talent-ontwikkeling	Zaalruimte Zittend / Staand
	Basissubsidie						
Musis & Stadstheater	2	298	107.037	175	45.060	1	1.650 / 2.700
Poppodium LuxorLive	NVTB	291	90.917	2	-	Min. 450	0 / 900
Subtotaal	**2**	**589**	**197.954**	**177**	**45.060**	**Min. 451**	**1.650 / 3.600**
	Meerjarige subsidie						
Arnhemse meisjes	6	16	4.450	0	0	Onbekend[6]	0 / 0
BOT	3	56	7.107	0	0	10	0 / 0
De Plaats	3	19	2.145	0	146	0	0 / 0
Hoogte80	n.v.t.	285	Min. 23.560	0	0	Onbekend[7]	0 / 0
Introdans	8	132	63.537	332	14.941	Min. 16	0 / 0
Kistemaker	1	1	Min. 300	0	0	30	0 / 0
LAVA	1	30	2.200	30[8]	-	0	0 / 0
Oostpool	14	278	105.062	72	13.400	54	220 / 0
Phion	37	137	77.699	5	22.042	-	0 / 0
Posttheater	NVTB	144	16.372	0	0	38	365 / 0
Theater ad Rijn	15	174	3.927	60	816	11	193 / 0
Subtotaal	**88**	**1.272**	**504.313**	**499**	**51.345**	**159**	**778 / 0**
	Projectsubsidies						
HipHopHub[9]	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Keys to Music	Geen Uitvoering[10]						
Theater de Leeuw	3	-	-	2	-	-	100 / 0
Zijlmakerij[11]	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Zu Hause	1	20	3,000	25	212	1	0 / 0
Subtotaal	**4**	**20**	**3,000**	**27**	**212**	**1**	**100 / 0**
Totaal	**94**	**1.881**	**507.313**	**703**	**96.617**	**611**	**2.528 / 3.600**

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

6 Arnhemse Meisjes doet aan talentontwikkeling met hun Dance Flavour evenementen. Helaas zijn voor deze activiteiten de deelnemers en bezoekers bij elkaar opgeteld

7 Hoogte80 biedt talentonwikkelingscursussen aan voor makers, maar geeft niet aan hoeveel deelnemers ze hadden.

8 LAVA geeft aan dat ze bij minimaal 80% van hun voorstellingen een begeleidende workshop geven, maar geeft geen deelnemersgetallen.

9 Helaas heeft HipHopHub alleen projectplannen geleverd, en niet concreet behaalde resultaten. Er kan geen informatie voor hen ingevuld worden

10 Keys to Music is een biënnale en heeft in 2022 niet plaatsgevonden

11 Zijlmakerij heeft alleen projectplannen geleverd, en reageerde niet op communicatiepogingen. Voor hen zijn dus vrijwel geen gegevens beschikbaar

	Activiteitenoverzicht Podiumkunsten 2023						
	Producties	Uitvoeringen	Bezoekers	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talent-ontwikkeling	Zaalruimte Zittend / Staand
	Basissubsidie						
Musis & Stadstheater	-	328	118.000	Min. 51	62.000	1	1.650 / 2.700
Poppodium LuxorLive	NVTB	292	95.873	2	-	-	0 / 900
Subtotaal	-	620	213.873	53	62.000	1	1.650 / 3.600
	Meerjarige subsidie						
Arnhemse meisjes	6	37	3.500	0	0	Min 60	0 / 0
BOT	4	44	5.256	0	0	24	0 / 0
De Plaats	4	28	2.604	0	0	156	0 / 0
Hoogte80	-	110 (52 producties)	-	0	0	Onbekend	0 / 0
Introdans	8	133	75.120	449	19.468	142	0 / 0
Kistemaker	3	22	2.875	0	0	30	0 / 0
LAVA	1	34	4.400	-	-	-	0 / 0
Oostpool!	12	315	78.852	91	13.121	55	220 / 0
Phion	34	171	113.581	5	23.878	-	0 / 0
Posttheater	NVTB	174	Ca. 25.500	0	-	72	365 / 0
Theater ad Rijn	21	176	4.709	133	2621	24	193 / 0
Subtotaal	**93**	**1.134**	**314.397**	**678**	**59.088**	**563**	**778 / 0**
	Projectsubsidies						
HipHopHub	-	-	-	-	-	-	0 / 0
Keys to Music	Geen Uitvoering[12]						
Theater de Leeuw	2	-	-	1	-	-	100 / 0
Zijlmakerij	-	-	-	-	-	-	-
Zu Hause	1	24	3,600	24	-	112	0 / 0
Subtotaal	**3**	**24**	**3,600**	**25**	-	**112**	**100 / 0**
Totaal	**96**	**1.778**	**531.870**[13]	**756**	**121.088**	**676**	**2.528 / 3.600**

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

12 Van Keys to Music was alleen het projectplan voor 2023 beschikbaar. Er was dus geen informatie over behaalde resultaten

13 De bezoekcijfers van de BIS gezelschappen zijn het landelijk bereik. Dat ligt aanzienlijk hoger dan het bereik in Arnhem. Zo schat Phion het bereik in Arnhem op 36.000 bezoekers en voor Oostpool circa 30.000 bezoeker

	Financieel Overzicht Podiumkunsten 2022				
	Omzet	Waarvan Subsidies	Waarvan Gemeentelijke Subsidies	Werknemers (Vast en Inhuur)	FTE
	Basissubsidie				
Musis & Stadstheater	11.502.905	7.223.993	7.223.993	58	50,5
Poppodium LuxorLive	3.316.595	416.177	416.177	111	20,8
Subtotaal	14.819.500	7.640.170	7.640.170	169	71,3
	Meerjarige subsidie				
Arnhemse meisjes	93.432	51.621	36.000	8	-
BOT	403.163	273.028	36.000	5	4,1
De Plaats	270.424	114.514	56.628	5	6
Hoogte80	345.668	151.036	62.000	7	1,2
Introdans	5.595.130	4.485.418	118.029	171	85,58
Kistemaker	232.807	194.682	46.000	2	2
LAVA	190.976	103.624	-	7	2,4
Oostpool!	5.241.716	3.833.434	69.331	101	36,4
Phion	12.418.712	10.887.659	69.736	140	103,25
Posttheater	728.503	286.648	226.648	7	4,94
Theater ad Rijn	1.541.578	1.146.474	83.392	86	20,9
Subtotaal	**27.062.109**	**21.528.138**	**803.764**	**539**	**266,77**
	Projectsubsidies[14]				
HipHopHub	-	-	-	-	-
Keys to Music	Geen Uitvoering				
Theater de Leeuw	170.436	10.900	4.000	8	-
Zijlmakerij	-	10.000	-	2	-
Zu Hause	81.116	0	-	18	3,43
Subtotaal	**251.552**	**20.900**	**4.000**	**28**	**3,43**
Totaal	**42.133.161**	**29.189.208**	**8.447.934**	**736**	**341,5**

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

[14] Zoals eerder aangegeven hebben HipHopHub, Keys to Music en Zijlmakerij alleen plannen en begrotingen ingediend. Er dus beperkte informatie over hun reële financiën beschikbaar

	Financieel Overzicht Podiumkunsten 2023				
	Omzet	Waarvan Subsidies	Waarvan Gemeentelijke Subsidies	Werknemers (Vast en Inhuur)	FTE
	Basissubsidie				
Musis & Stadstheater	12.325.965	7.689.049	7.447.937	61	50
Poppodium LuxorLive	3.538.892	448.241	429.078	111	23,4
Subtotaal	15.864.857	8.137.290	7.877.015	172	73,4
	Meerjarige subsidie				
Arnhemse meisjes	93.244	50.000	-	38	-
BOT	405.773	263.082	36.000	5	4,1
De Plaats	304.786	102.350	-	6	7
Hoogte80	561.000	195.500	-	7	1,2
Introdans	6.044.216	4.555.604	125.465	164	72,84
Kistemaker	240.602	199.401	-	10	3,22
LAVA	269.045	119.652	-	9	2,4
Oostpool!	5.449.813	4.033.462	71.480	97	35,7
Phion	13.361.762	11.123.544	83.880	145	101,18
Posttheater	946.841	306.877	216.270	11	5,4
Theater ad Rijn	1.583.697	1.045.574	89.916	82	19,4
Subtotaal	**29.260.779**	**21.995.046**	**623.011**	**574**	**252,44**
	Projectsubsidies				
HipHopHub	238.463	221.411	-	3	0,6
Keys to Music	Geen Uitvoering				
Theater de Leeuw[15]	-	-	-	-	-
Zijlmakerij	-	-	-	1	-
Zu Hause	91.987	0	-	10	2,53
Subtotaal	**330.450**	**221.411**	-	**14**	**3,13**
Totaal	**45.456.086**	**30.353.747**	**8.500.026**	**760**	**328,97**

Programmeren

Maken

Programmeren & Maken

Festival

[15] Theater de leeuw heeft voor 2022 wel, maar voor 2023 niet een jaarrekening aangeleverd.

Tabel 5	Producties	Vertoningen	Bezoekers	Educatieve Activiteiten	Deelnemers Educatie	Deelnemers Talentontwikkeling	Zaalruimte
2022	NVTB	8.112	116.983	4	12.878	2	387 zitplaatsen
2023	n.v.t.	8.801	164.241	4	14.599	2	387 zitplaatsen

Financieel overzicht filmhuis Focus						
Tabel 6	Omzet	Waarvan Subsidie	Waarvan Gemeentelijke Subsidie	Type Gemeentelijke Subsidie	Werknemers (vast en inhuur)	FTE
2022	1.911.048	839.183	681.830	Basis	15	12,06
2023	3.538.892	448.241	702.966	Basis	15	11,47

Bijlage 3

Talentontwikkeling: bijdragen van Arnhemse gezelschappen, makers en instellingen

Maker/instelling	Activiteit	Belangrijkste partners
Arnhemse Meisjes	Workshops voor professionele dansers, gymnasten, acrobaten gegeven door nationale en internationale docenten Dance Flavours Performance en Matinée	Theater aan de Rijn, ArtEZ, diverse partners bij elke activiteit
BOT	BOT begeleidt twee voorstellingen met 1e jaars muziektheater studenten van ArtEZ en locatievoorstelling met 3e jaar studenten. BOT werkt met makers ook na afstuderen.	ArtEZ, mimetheatergroep Bambie
Theater De Plaats	Locatietheater met professionals, studenten en amateurs Wijktheaterprojecten in Presikhaaf Werkt ook met afgestudeerde makers.	Rozet, Nationaal Park Hoge Veluwe, Openlucht Museum, Phion, Introdans
Focus Filmtheater	Werkt met basis – en voortgezet onderwijs (VO), MBO en ArtEZ aan toegankelijker maken hoogwaardig filmaanbod voor jongeren. Ondersteunt CKV en kunstvakken. Educatieve activiteiten rond film voor volwassenen Maatschappelijke projecten met bewoners van Zuid, asielzoekers en vluchtelingen	ArtEZ, Rijn IJssel, Gelders Doek, Museum Arnhem, Rozet, COC Midden Gelderland, Gemeente Arnhem, InDifferent, Asian Movienight, Cineville
Hip Hop Hub	Hiphophub produceert Soulcypher, het meest prominente hiphopfestival van Arnhem, en trekt daarmee veel hiphopliefhebbers van alle leeftijden. Voorts Laagdrempelige en participatiegerichte voorstellingen, verschillende ondersteuning en -coaching trajecten.	Rozet, Theater aan de Rijn, Musis & Stadstheater en andere lokale partners. Samenwerkingsverband tussen verschillende kleine initiatieven en artiesten in de Arnhemse hiphop.
ArtEZ	Opleidingen en vooropleidingen theater, dans, muziek en muziektheater, Artist equator opleiding	ArtEZ werkt samen met een groot aantal partners in Arnhem en erbuiten.
Introdans	Professionele dansvoorstellingen, workshops en educatie in dans. Combineert educatie en interactie in het z.g. Grote Verbindingsplan: schoolvoorstellingen in het hele land, wijde variëteit aan workshops en projecten. Voorstellingen met amateurdansers, danslessen in een verzorgingshuis en samen met ArtEZ-studenten een voorstelling met mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Stages dans, techniek en educatie.	Groot en divers aantal partners, waaronder Arte en De Generator, Phion, Oostpool en Musis &Stadstheater Arnhem.
Kompagnie Kistemaker	Kompagnie Kistemaker is mede-initiatiefnemer van de Transformatiezaal. Deze zaal wordt verhuurd en biedt ook ruimte aan nieuwe makers.	Cultuur Academy, Muziektheater de Plaats, TGEcho, Oerol, Via Rudolph, Komt het zien! Podcastnetwerk, Boekencafe Libertas Arnhem
LAVA/ Patricia van Deutekom	LAVA is het Danscollectief van Patricia van Deutekom, toont dansvoorstellingen over het hele land, en verbindt dat met educatieve activiteiten, zoals workshops op middelbare scholen, MBO's en voor amateurs (bij 80% van de voorstellingen).	De Nieuwe Oost (specifiek Theater aan de Rijn), Musis & Stadstheater Arnhem, ArtEZ en MBO Rijn/IJssel
Musis & Stadstheater Arnhem	Organiseerde 140 educatieve activiteiten (debatten, inleidingen, schoolvoorstellingen en -workshops). Neemt deel in De Generator.	Introdans, Oostpool en Phion als huisgezelschappen en in de Alliantie, De Nieuwe Oost, Posttheater, Stadsschouwburg Nijmegen& Concertgebouw de Vereeniging, De Generator, Artemis, O25, LuxorLive

Oostpool	Oostpool maakt theater met een jong, divers, geëngageerd publiek als doelgroep. Daarnaast schoolvoorstellingen in het middelbaar onderwijs, in het klaslokaal als met een bus. Speciaal programma (JONG) voor mensen tussen 15 en 25, Jaarlijkse voorstelling van derdejaarsstudenten van ArtEZ. Vooropleiding Oost: voorbereidingstraject voor de toneelschool. Future Citizens Oost project met statushouders.	Groot aantal partners, waaronder ArtEZ, kunstbedrijf Arnhem, MBO Rijn Ijssel, Onderwijsgroep, De Generator, Theater Sonnevanck, Phion, Introdans, Musis & Stadstheater, Theaterschuur, Theateralliantie
Posttheater	Eerste stappen voor jonge talenten in cabaret, comedy en kleinkunst. Try-outs voor gevestigde namen Onderzoekt Arnhemse Werkplaats. Makers krijgen in het Posttheater ruimte voor kleinschalige presentaties, workshops en masterclasses. Er is een overlap met Theater aan de Rijn, maar zij bedienen een andere groep, de groep tussen opleiding en productiehuis in.	Hoogte 80 festival, Musis & Stadstheater, Drie Gasthuizen Groep
Theater aan de Rijn/ De Nieuwe Oost	Richten zich zowel op beginnende makers als de mid career makers. Experimenteel aanbod, innovatief en internationaal van karakter. Diverse educatieve activiteiten en contextprogramma's, zoals ateliers, workshops, nagesprekken, inleidingen, randprogramma's, en programma's in het Moving Futures Festival, SoulCypher Festival en Nieuwe Types. Talkshows, debatten en exposities.	Diverse partners in talentontwikkeling. Voor educatie: ArtEZ, Rijn/IJssel en een aantal Arnhemse scholen, residentiepresentaties (zoals Nieuw Geluid), work in progress presentaties en samenwerkingen met het Netwerk Jeugdpodiumkunsten.
Theater De Leeuw	Theater met eigen productiehuis. Produceert en programmeert musicals, theater en muziektheater. Biedt oefen- en speelruimte aan amateurs en jonge makers uit de omgeving, vaak studenten of recente alumni van ArtEZ of MBO Rijn/IJssel. Organiseert jonge maker festival. Ondersteunt amateurgezelschappen en studenten bij het realiseren van producties. Workshops rondom jeugdvoorstellingen. Diverse stageplekken.	Werk veel samen met MBO Rijn/IJsselcollege, richtingen dans, theater, musical, leisure performers (animatie) en techniek.
Zu Hause	Zuhause heeft een makershuis dat ruimte biedt aan talentvolle nieuwe makers en kleine tot middelgrote organisaties. Voert gesprekken met net afgestudeerde ArtEZ studenten tbv professionalisering. Danstrainingen voor professionals Ondersteunt de muziektheater collectieven RAM en Nachtlicht. Bieden ruimte (Studio2) aan (beginnende) makers.	Werken als makers en coaches intensief samen met ArtEZ
LuxorLive	Workshops voor studenten van MBO Rijn/IJssel), faciliteren optredens musici van de Jacobiberg. Luxor is popmakelaar in Arnhem via de netwerkorganisatie Plank spil in het verbinden van de popwereld in Arnhem. Muzikale Marktplaats: laagdrempelig netwerkevenement voor musici om hun muziek te promoten en connecties in de stad te maken. Plank Award: evenement waar musici die een positieve bijdrage aan het Arnhemse popleven hebben gemaakt worden aangemoedigd met een trofee. Plankgas: thematische netwerkevenementen. Individuele adviesgesprekken met makers en organisaties in Arnhem.	Diverse partners, Poppunt Gelderland

Bijlage 4

Vergelijking kosten stadstheaters

vergelijking stadstheaters						
	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
2022 Arnhem		7.223.993	2.112.091	929.702	1.237.119	11.502.905
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.539.490	2.207.913	3.559.619	1.982.437	11.289.459
		waarvan huur				
		2.752.240				
	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
2022 zwolle		5.860.265	2.234.164	1.164.144	929.756	10.188.329
	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.427.007	2.104.079	3.019.739	1.420.320	9.971.145
		waarvan huur				
	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		2.789.176	2.376.672	1.673.902	1.353.602	8.193.352
2022 nijmegen	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		1.503.494	2.317.854	3.038.190	1.201.555	8.061.093
		waarvan huur				
		944.723				
	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		4.524.000	3.128.000	1.604.000	1.567.000	10.823.000
2022 Apeldoorn	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		3.988.000	2.436.000	2.571.000	1.514.000	10.509.000
		waarvan huur				
		1.857.913				
	Baten	Subsidie gemeente	opbrengst programma	horeca	overige baten	totaal
		6.441.173	2.116.064	838.171	1.695.888	11.091.296
2022 Haarlem	Lasten	huisvesting	kosten programma	personeel	overige lasten	
		4.640.936	2.049.226	3.318.309	1.237.057	11.245.528
		waarvan huur				
		3.154.888				

Bijlage 5

Benchmark

	Jaar	Cultuurbudget	Podiumkunsten	Talentontwikkeling
Groningen	2023	62,9 mln	3 mln	430.000
Nijmegen	2023	34,2 mln	20,2 mln	90.000
Enschede	2023	16 mln	15 mln	100.000
Tilburg	2022	27 mln	12,4 mln	60.000
Zwolle	2024	17 mln	6,1 mln	110.000-140.000

Benchmark met vijf gemeenten

Vraag	Gemeente Enschede
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Geen specifieke visie op de podiumkunsten. Wel een generieke Cultuurnota Gemeente Enschede. Podiumkunstinstellingen met een spilfunctie zijn: Poppodium Metropool, Symfonieorkest Phion, Theater Sonnevanck, Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede. De Nederlandse Reisopera maak gebruik van gemeentelijk vastgoed voor repetities.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	-
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	-
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	Cultuurnetwerk Enschede voor het culturele middenveld, De Sektor voor de underground en het Enschedees Strategisch Cultuurberaad voor de grote instellingen. De cultuurcoach en cultuurmakelaar ondersteunen de amateurkunstenaars. Dit systeem is te divers en complex voor veel deelnemers. De gemeente organiseert jaarlijks 3 participatie bijeenkomsten voor alle deelnemers in het culturele veld.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	Er is een goed cultureel veld i (een sterk fundament), maar dat er ook accenten gelegd moeten worden: in een onderscheidend middenveld, ruimte voor experiment, talentontwikkelingslijnen, Cultuur Dichtbij en investeren in de aantrekkingskracht van Enschede.
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstellingen? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	16 mln. beschikbaar voor cultuur. In de jaren 2024 tot en met 2026 wordt 4.29 mln. vrijgemaakt voor nieuw beleid. Van de 16 mln. structureel geld gaat 15 mln. naar de grote culturele instellingen.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	100.000 Euro gereserveerd voor talentontwikkeling. In de cultuurnota staat: 'Culturele professionals en kleine instellingen zijn onontbeerlijk voor de realisatie van een aantrekkelijke stad en professionele talentontwikkelingslijnen…een florerend middenveld is eveneens de plaats waar jongeren veelal terechtkomen na het afronden van hun creatieve studie." (Zie ook de noot onder dit schema). De gemeente heeft een *Handgeld loket* voor makers opengesteld dat culturele professionals in staat stelt om op een toegankelijke en snelle manier kleine subsidiebedragen aan de vragen tot een maximum van 1.500 euro. De gemeente onderzoekt daarnaast welke kansen er liggen om jonge culturele professionals te verleiden zich in Enschedé te vestigen.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?

Vraag	Gemeente Groningen
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Nee, geen aparte visie op podiumkunsten. Het is onderdeel van de Kadernota cultuur (looptijd 8 jaar) en het Uitvoeringsprogramma (4 jaar).
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	De gemeente kijkt expliciet naar de keten van talentontwikkeling. Die is in Groningen behoorlijk compleet. Maakt bewuste keuzes om de keten te ondersteunen, onder meer door gezamenlijke huisvesting in het podiumkunsten kwartier, De Kunstwerf en Villa B, en ook door de investering in de concertzaal De Nieuwe Poort.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	De gemeente heeft deze cijfers niet direct paraat. Toetst niet hierop maar wel op de bijdrage aan maatschappelijke opgaven.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	In Groningen was er al veel samenwerking. Zie ook Station Noord. Dit wordt verder versterkt door de fysieke bundeling in de Kunstwerf: facilitair samen met producties maken, programma's voor talentontwikkeling en educatie.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	Veel culturele instellingen in Groningen zetten zich in op het sociaal domein. De sector is zeer verweven met sociale partijen in de stad, van jeugdinstellingen tot de voedselbank.
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstellingen? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	Het totale budget voor cultuur is 29,83 mln. in totaal, niet uitgesplitst naar podiumkunsten.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	Dat zou de gemeente moeten uitzoeken. Er zijn regelingen voor amateurkunst en talentontwikkeling.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	Ja, in de Kunstwerf, de Nieuwe Poort en het kunstencentrum Vrijdag.

Vraag	Gemeente Nijmegen
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Nee, wel algemene cultuurnota Groei.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	Nijmegen heeft van oudsher focus op jeugdpodiumkunsten/theater, vanuit de ambitie om dit te willen versterken. Jeugd – en jongeren in aanraking laten komen met kunst – en cultuur heeft prioriteit. Als je dat wilt dan moet er voldoende kwalitatief goed aanbod zijn, daar schort het nog wel aan.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	De gemeente maakt prestatieafspraken over aantallen, minder over inhoud. In de beantwoording zijn de bezoekersaantallen voor de grote zes culturele instellingen opgenomen. De gemeente kiest niet voor specifieke doelgroepen.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	In Nijmegen zijn er veel samenwerkingsverbanden. Het Cultuur Netwerk Nijmegen met de 6 grote culturele instellingen, de gemeente en vertegenwoordigers namens de broedplaatsen en de festivals. Een festivalhuis waarin vier festivals samen gehuisvest zijn en voorzieningen en kennis delen. Er is maandelijks overleg tussen de marketeers van de culturele instellingen. Andere samenwerkingen zie je bij De Basis (broedplaats muziek), de Nijmeegse hiphop alliantie en het Nijmeegse nachtoverleg. De gemeente neemt actief deel aan het netwerkjeugdpodiumkunsten en heeft de Cultuur Academie mede mogelijk gemaakt.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	De grootste dynamiek in Nijmegen is zichtbaar in Nyma Werkplaats, waar 130 creatieve ondernemers zijn gehuisvest. Dit gaat nog doorgroeien naar meer dan 200. Cultuur, creativiteit en sport komen er samen, dat heeft een grote uitstraling in de stad. Nijmegen ontwikkelt het broedplaatsen beleid en een nachtvisie. Op maatschappelijk terrein is er de samenwerking tussen Lindenberg, bibliotheek en twee welzijnspartijen (alliantie).
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstellingen? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	Het budget voor productie en presentatie in 2023 was 20,2 miljoen, met baten van 3.16 miljoen.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	Talentontwikkeling loop via de cultuurscout. Hiervoor is 90.000 euro per jaar beschikbaar, via een eenjarige en meerjarige subsidieregeling.
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	Valkhof Museum verbouwen bijdrage ruim € 16 miljoen, Krediet renovatie van de Schouwburg € 27 miljoen, Nieuwe bibliotheekvestiging in Nijmegen Noord, ruim € 7 miljoen, Ateliers uitbreiden: 1.9 miljoen gereserveerd, Onderzoek kosten De Lindenberg, Nieuwe bibliotheeklocatie in Dukenburg, Poppodium Merleyn heeft nieuwbouw gepland bij het stationsgebied. Dit financieren zij zelf.

Vraag	Gemeente Tilburg
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	Tilburg maakt 4-jaarlijkse cultuurplannen waarin ze meenemen hoe ze het ecosysteem van instellingen kunnen versterken en waar ze taken voor hen zien
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	De gemeente kijkt naar de podiumstructuur en beziet daarbij of deze aansluit bij de vraag vanuit de sector en hun eigen beleidsdoelstellingen. Men kijkt of er voldoende pluriformiteit in het aanbod is, en wat ze kunnen doen om beginnende makers van de opleidingen in de stad te ondersteunen.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?

Kengetallen:	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Realisatie 2022
Bezoekers Schouwburg, Concertzaal	40.967	39.000	130.000	125.879
Bezoekers Paradox	8.103	9.888	23.000	20.034
Bezoekers NWE Vorst (culturele activiteiten)	7.537	4.756	22.500	15.184
Bezoekers 013 Poppodium	70.282	41.664	285.000	277.115
Bezoekers Factorium (zaal/educatie)	131.846	117.469	130.000	ca. 130.000

De gemeente stuurt nog niet op doelgroepen omdat ze daar geen meetinstrument voor hadden. Dat is nu in ontwikkeling

4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
	Er is structureel overleg over facilitaire zaken in een directeursoverleg. Daarnaast zijn er verschillende langdurige samenwerkingsprojecten tussen verschillende instellingen.
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	De gemeente heeft een programma voor cultuur met sociale impact waarmee ze relevante initiatieven vanuit de podiumkunsten stimuleren. Daarnaast hebben ze een uitvoeringsorganisatie die cultuur op scholen ondersteunt, en faciliteren ze een project tussen de mbo-theatertechniek en de zalen in de stad.
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstellingen? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?

Tilburgse BIS	**Bedrag***
Podiumkunsten	
Theaters Tilburg	€ 5.424.528
Paradox	€ 376.629
De NWE Vorst	€ 814.399
Het Zuidelijk Toneel	€ 584.825
Poppodium 013	€ 1.083.577
Cultuureducatie en kunst in de vrije tijd.	
Factorium & CiST	€ 2.930.621 + € 470.908 = €3.401.529
Art-Fact	€ 649.279

Daarnaast krijgt het makershuis (talentontwikkeling voor theater en dans) structureel 60k en de samenwerking op het gebied van popmuziek krijgt ongeveer 15k
Het Totaal van het budget voor podiumkunsten en cultuureducatie is dus ongeveer 12,4 miljoen

7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	Ongeveer 60.000
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	De gemeente heeft recent op twee gebieden geïnvesteerd: er is een verduurzamingslag ondernomen om alle podia te verbeteren, op (voor de podia) kostenneutrale basis. Daarnaast wil Tilburg de capaciteit van de podia uitbouwen. De gemeente heeft in deze context recent poppodium 013 verbouwd, en is bezig met een verbouwingstraject bij De Nieuwe Vorst.

Vraag	Gemeente Zwolle
1.	Heeft uw gemeente een actuele Cultuurvisie c.q. visie op de podiumkunsten in uw stad?
	In 2021 is het Cultureel perspectief Zwolle 2040 vastgesteld, met daarin een lange termijnvisie op de rol van kunst en cultuur voor Zwolle. Dit is niet ingestoken op disciplines maar op wat cultuur kan betekenen van voor andere domeinen zoals het sociaal/matschappelijke domein, het economische belang en het behouden van talent dat hier wordt opgeleid. Zwolle wil daarin in ieder geval goede voorzieningen hebben en dat houdt in; een schouwburg, poppodium maar ook ruimte in de stad voor experiment in de vorm van bijvoorbeeld kleine podiumplekken in de stad in de horeca, kerken of bijvoorbeeld in wijk-/buurtcentra. Concreet ligt dit niet vast maar er is wel een speerpunt gemaakt van financiële ruime voor de makers/gezelschappen in dit 'middensegment'. Zo is er de huidige beleidsperiode (2021-2024) met meerjarig incidenteel geld extra geïnvesteerd in het meerjarig ondersteunen van gezelschappen in de podiumkunsten. We subsidiëren t/m 2024 6 gezelschappen via de Zwolse BIS en ook via de Projectsubsidieregeling worden incidentele subsidies versterkt aan producties. We hopen per 2025 nog vijf gezelschappen voor vier jaar te kunnen subsidiërend maar het ziet er naar uit dat de huidige middelen daarvoor de krap zijn. Een aanvraag voor extra middelen is in voorbereiding.
2.	Heeft uw gemeente een opvatting over wat 'voldoende' theater, dans en muziek is? Zijn daarin grote ontwikkelingen? Maakt de stad hierin bewuste keuzes?
	Er is een goedlopend poppodium, een breed programmerende schouwburg en er zijn meerdere meerjarig ondersteunde Gezelschappen. De gezelschappen zijn met name gericht op theater met een iets sterkere focus op kinderen en jongeren en er is één professioneel klassiek muziekensemble. Er is in Zwolle één professioneel dansgezelschap gevestigd maar dat is nog niet zo heel goed zichtbaar/actief. Daarnaast gebeurt er relatief veel op het gebied van Community Art, mogelijk als gevolg van de aandacht daarvoor binnen ArtEZ. Zwolle heeft een breed een groot verenigingsleven; er zijn'. Via Beatbox en de Fakulteit van Hedon worden ook de urban disciplines goed bediend. Momenteel staat veel onder druk wegens de grote kostenstijgingen. Als de college en raad dit voorjaar niet beschuiten extra geld voor cultuur te reserveren, dan is de verwachting dat het aanbod verschraalt.
3.	Hoeveel bezoekers trekken de podiuminstellingen? (Produceren en programmeren) Zijn daarin ontwikkelingen te zien, kwantitatief en kwalitatief? Stuurt en toetst uw gemeente prestaties?
	In de Uitgangspuntenbrief staat per functieomschrijving het doel qua bezoekersaantallen voor het poppodium en Zwolse Theaters (ca. 100.000 per instelling; check de precieze aantallen in de brief). We sturen iets meer op kwalitatieve output dan kwantitatief. In de beoordelingscriteria van de subsidie aanvragen wordt ook beoordeeld op artistieke kwaliteit en belang voor Zwolle. Kwalitatieve output (dus het artistiek en maatschappelijk belang) is dus ook zeker belangrijk. De bezoekcijfers van Zwolse Theaters en Hedon zijn erg goed momenteel, pre-Corona records zijn/worden doorbroken dit seizoen. We zien wel een knelpunt rondom klassieke muziek. Dit blijft achter. Hier is onderzoek naar gedaan door Blueyard, in navolging van dit onderzoek wordt een kwartiermaker/stadsprogrammeur aangesteld om dit vlot te trekken.
4.	Hoe verloopt de samenwerking tussen de culturele instellingen? Is er een structureel overleg?
5.	Hoe kijkt u aan tegen de dynamiek van de sector? En de wisselwerking met de stad? (Ook in de samenwerking met andere sectoren)
	Veel aandacht voor Community Art Stad als podium – Zwolse Theaters Poppodium heeft veel samenwerking met welzijn en educatie, Heel veel aandacht voor cultuureducatie;
6.	Wat is het totale budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor podiumkunstinstellingen? Welk deel daarvan is meerjarig/structureel en welk deel is beschikbaar voor projecten?
	❖ Voor de structurele budgetten voor gezelschappen, poppodium en de schouwburg; zie uitgangspuntenbrief… (ca. 6 miljoen per jaar) ❖ Daarnaast is nog ca. 200k per jaar beschikbaar voor projectsubsidies, maar dit is ook bestemd voor andere disciplines zoals beeldende kunst, voor het gemak zou je kunnen stellen dat ca. 50% naar podiumkunsten gaat. ❖ Talentontwikkeling: hiervoor is via VAKTOR ca. 110/140k per jaar beschikbaar ❖ Maar ook KASKO en via Hedon en de culturele festivals wordt e.e.a. aan talentontwikkeling besteed, enkele tonnen per jaar. Voor punt b t/m d geld dat hier deels incidenteel geld onder ligt, als college/raad bij de voorjaarsnota (Perspectiefnota) niet besluiten budgetten te verghogen dan krimpt dat budget. Terwijl kosten dus stijgen, dus concreet betekent dat een achteruitgang van output.
7.	Welk deel van het budget is beschikbaar voor talentontwikkeling? Verwacht u daarin wijzigingen?
	100.000 euro
8.	Heeft de gemeente recent investeringen gedaan in cultureel vastgoed? Liggen er op dit moment actuele vragen hierover?
	Ja, vraag poppodium Hedon

Referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem

Datum: 30 juli 2024
Versie: Eindrapport

Inhoudsopgave

1. Inleiding en toelichting op normenkader 3

2. Context van culturele voorzieningen in Arnhem: beleid, huidig aanbod en vraag 8

3. Culturele voorzieningen Arnhem in perspectief 17

4. Overzicht van referentienormen van culturele voorzieningen 35

5. Behoefte in beeld en aanknopingspunten ruimtelijke vertaling 39

6. Indicatieve financiële doorvertaling 47

7. Rol van gemeente Arnhem 51

Bijlage

I. Achtergrondinformatie 55

Colofon 61

SWECO

1.1 Aanleiding

Groeien en meegroeien

Arnhem groeit snel, namelijk met 14% ofwel ruim 23.000 inwoners tot 2040. Voornamelijk door verschillende binnenstedelijke ontwikkelingen. Deze groei betekent een grotere behoefte aan voorzieningen, zowel commercieel als maatschappelijk. Waaronder ook de culturele voorzieningen. Daarnaast heeft Arnhem een belangrijke regionale en op sommige vlakken landelijke betekenis als het gaat om verschillende culturele functies en instellingen. Met de groei van de stad én het aantal inwoners in de regio en het land, neemt ook op deze manier de behoefte aan culturele voorzieningen toe.

Culturele voorzieningen hebben voor de stad zowel economische als sociaalmaatschappelijke waarde. In 2023 was 8,1% van de banen in Arnhem actief in de creatieve industrie (definitie CBS/TNO), mode of vormgeving. Kunst en cultuur verbinden Arnhemmers en maken de stad mooier en aantrekkelijker. De diversiteit aan culturele activiteiten moet dan ook beschikbaar zijn voor iedereen, van de wijk tot het centrum en de regio. Voor de groeiende stad die ook leefbaar is en een zogenaamde ‘quality of life’ moet hebben is het belangrijk dat het culturele voorzieningenniveau meegroeit.

Musis Arnhem
Bron: visitArnhem

1.1 Inleiding

Doel van het onderzoek naar referentienormen en ruimtebehoefte

De gemeente Arnhem wil meer zicht hebben op de ruimtelijke opgave waar de gemeente voor staat als het gaat om de cultuursector. De gemeente is aan de slag met de vernieuwing van het cultuurbeleid waarin ambities en opgaven worden opgenomen. Als onderdeel hiervan stelt de gemeente zich vragen als: Hoeveel ruimte dient er in de groeiende stad voor cultuur gereserveerd te worden? En welke investeringen vraagt dit? Via referentienormen voor culturele voorzieningen wenst de gemeente Arnhem een helder inzicht in de ruimtebehoefte én financiële doorvertaling voor de cultuursector te hebben. Met een referentienorm wordt de rekenkundige ruimtebehoefte voor een voorziening uitgedrukt in vierkante meters.

Als eindresultaat krijgt de gemeente inzicht in hoeveel ruimte er nodig is voor toekomstbestendige culturele voorzieningen in de periode 2024-2040 en welke investeringen dit vraagt. De ruimte in Arnhem is schaars en veel verschillende functies hebben een vergelijkbare ruimtebehoefte. Met behulp van de referentienormen kan de gemeente integraal keuzes maken tussen verschillende voorzieningen.

Gelijktijdige onderzoeken ‘Creatieve stad van Verbinding’ en ‘Sectoranalyse Podiumkunsten’

Voor een volledig beeld van de situatie in Arnhem vinden er gelijktijdig aan dit onderzoek nog twee onderzoeken plaats, namelijk ‘Arnhem Creatieve Stad van Verbinding’ door Blueyard en ‘Sectoranalyse Podiumkunsten Arnhem’ door Walter Ligthart, Rento Zoutman en Simon Mamahit. Indien relevant verwijzen we naar de conclusies uit deze onderzoeken. Gezamenlijk met voorliggend onderzoek vormen deze de achtergrond voor nieuw cultuurbeleid.

Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk geeft inzicht in het belang van een normenkader en hoe hier mee om te gaan in de praktijk. Vervolgens schetsen we in hoofdstuk 2 de context waarin de normen worden opgesteld: het beleid, het huidige aanbod en de vraag. Met deze context plaatsen we in hoofdstuk 3 het huidige aanbod in perspectief. Het gaat om aanbod, spreiding over de stad, verhouding t.o.v. benchmark, functioneren en trends. Op basis daarvan stellen we een referentienorm per voorzieningen vast. In hoofdstuk 4 staan deze referentienormen samengevat. Daarna geven we in hoofdstuk 5 inzicht in de ruimtevraag en aanknopingspunten voor de ruimtelijke vertaling van de behoefte. Hoofdstuk 6 omvat de indicatieve financiële doorvertaling voor de fysieke investeringen waarvoor de gemeente Arnhem verantwoordelijk is. We sluiten af met hoofdstuk 7 waarin we handvaten geven voor de mogelijkheden van de gemeente in de realisatie van de culturele voorzieningen.

1.2 Waarom een normenkader

Referentienormen voor culturele voorzieningen dragen bij aan leefbare en toekomstbestendige wijken en een gehele stad. Het kader met referentienormen voor culturele voorzieningen is een leidraad, maar geen wetmatigheid. Het kader biedt houvast in gebiedsontwikkelingen van nieuwe maar ook in bestaande wijken.

Een normenkader culturele voorzieningen:

- geeft inzicht in de impact van de inwonergroei en de groeisprong van de stad Arnhem op de behoefte aan culturele voorzieningen (in de voorfase van een gebiedsontwikkeling).
- biedt houvast in gesprekken met (ontwikkelende) partijen binnen een gebiedsontwikkeling.
- geeft inzicht in de benodigde ruimte en investeringen.
- helpt met het maken van bewust afgewogen integrale (bestuurlijke) keuzes.
- draagt daarmee bij aan leefbare en toekomstbestendige en veerkrachtige buurten en stad, waar het prettig leven is voor inwoners en een aantrekkelijk komen voor bezoekers.

Dit alles is relevant omdat de ruimte schaars is in Nederland; zo ook in Arnhem. Naast culturele voorzieningen is er bijvoorbeeld behoefte aan meer ruimte voor wonen, groen, werklocaties en andere maatschappelijke voorzieningen zoals onderwijs. De normen en de behoefte die daaruit voortkomen, dragen bij aan zorgvuldige afwegingen over deze schaarse ruimte.

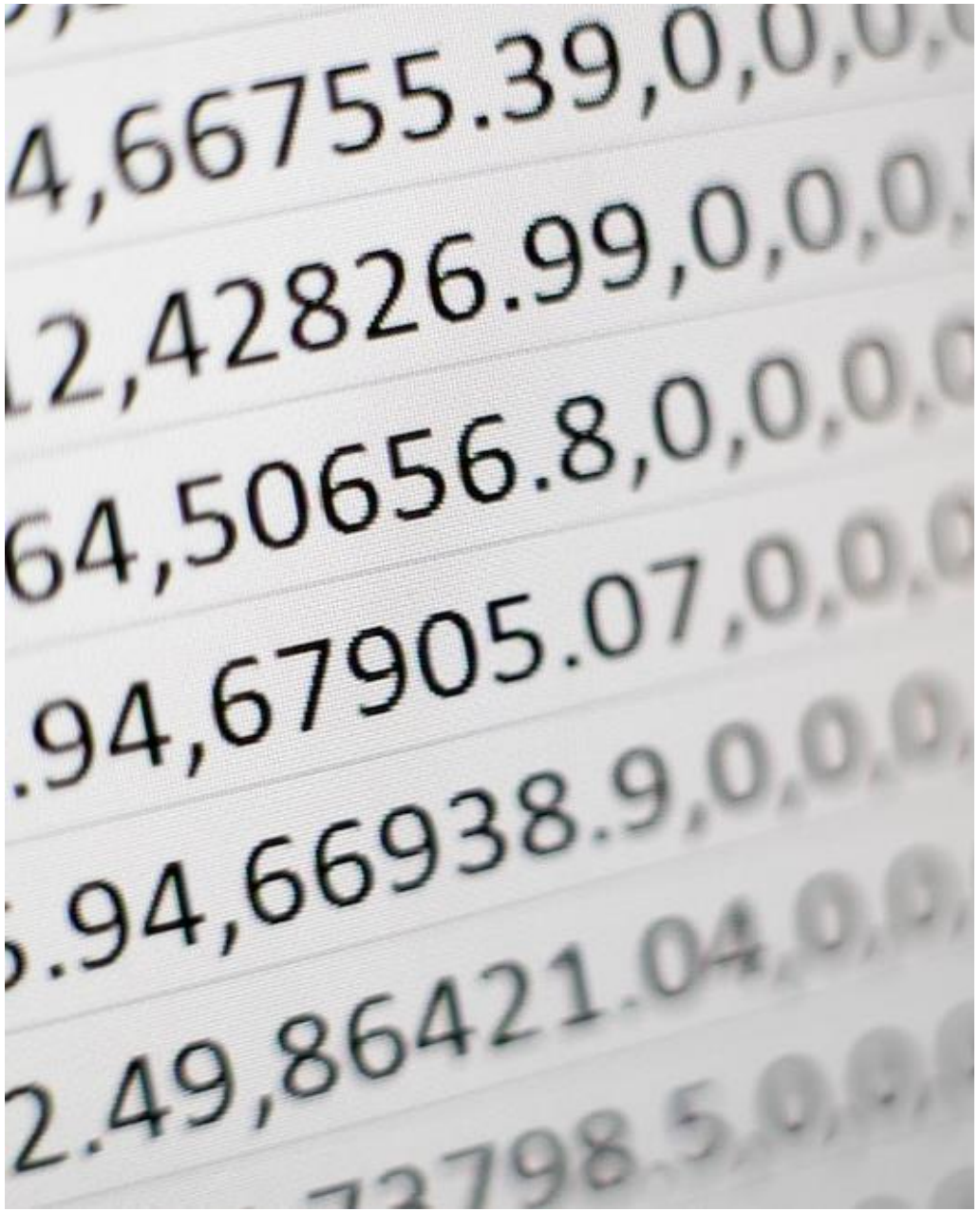
Museum Arnhem
Bron: museum.nl Eva Broekema

1.3 Toepassing normenkader

Het normenkader zorgt voor inzicht in de kwantitatieve vraag op basis van de groei van het aantal inwoners[1], de ruimtevraag en de benodigde investeringen voor culturele voorzieningen. Zowel in de huidige situatie als in de toekomst.

Bij toepassing van het normenkader moet onder meer rekening worden gehouden met de volgende aandachtspunten:

- Het normenkader is een leidraad en is geen harde wetmatigheid. Op basis van (weloverwogen) keuzes kan worden afgeweken van de normen en de behoeftes die eruit voort komen.
- De eruit voortvloeiende ruimtevraag en investeringen kunnen hoger of lager uitvallen. Bijvoorbeeld door het combineren van voorzieningen, efficiëntere bezetting en trends en ontwikkelingen. Maar denk ook aan de introductie van nieuwe wet- en regelgeving.
- Soms is de totale ruimtebehoefte fysiek niet haalbaar in een (deel)gebied, zeker gezien de grote druk op de ruimte (o.a. voor groen, wonen en andere functies). Zeker voor voorzieningen met een functie voor de gehele gemeente (en regio of land) dient er daarom strategisch naar deze opgaven te worden gekeken.
- Voor de culturele voorzieningen heeft de gemeente geen directe wettelijke taak (zoals voor onderwijs wel het geval is). Doordat cultuur echter dusdanig bijdraagt aan een aantrekkelijke en leefbare stad, en deze voorzieningen niet altijd vanzelf een plek binnen gebiedsontwikkelingen krijgen, is het essentieel hier wel normeringen aan te hangen. Zo wordt inzichtelijk gemaakt wat er noodzakelijk is om het voorzieningenniveau minimaal op niveau te houden en kan voldoende fysieke ruimte geboden bij wijk- en gebiedsontwikkelingen.

[1] We rekenen de groei door o.b.v. de groei van het aantal inwoners in Arnhem. Omdat Arnhem een G9 cultuurstad is en het aanbod ruimer is om ook een functie hebben voor bezoekers van buiten de stad, is dit verzorgingsniveau in de normen reeds verdisconteerd.

1.4 De culturele voorzieningen in het normenkader

In het normenkader nemen we een zevental categorieën culturele voorzieningen mee. Alle categorieën zijn binnen de gemeente Arnhem aanwezig en dragen bij aan het culturele klimaat van de stad.

In dit schema zijn de definities van de functies opgenomen zoals in deze analyses zijn gehanteerd. Uiteraard zijn er binnen de categorieën verschillende subbranches aanwezig en is het verzorgingsbereik niet altijd hetzelfde. In de volgende hoofdstukken gaan we verder in op o.a. deze meer specifieke kenmerken.

Functie	Definitie
Ateliers en broedplaatsen	Een atelier is een werkplaats/ studio voor een professioneel werkende (beeldend) kunstenaar of cultureel en creatieve ondernemer. Broedplaatsen zijn plekken met meerdere ateliers onder één dak én met aanvullende voorzieningen waar ook exposities of culturele evenementen kunnen worden gehouden. Het gaat om fysieke locaties, geen organisaties.
Openbare bibliotheek	Stedelijke/ Wijk-/buurtvoorziening voor het uitlenen van fysieke of digitale informatiedragers en voor het stimuleren van geletterdheid. Het gaat daarbij om zelfstandige vestigingen, (mini)servicepunten of zelfbedieningspunten. Zie ook vijf wettelijke WSOB functies bibliotheek: omvat in ieder geval de functies, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek. In Arnhem is de bibliotheek onderdeel van Rozet met o.a. een cultuureducatiefunctie.
Filmhuis	Theater waar op een projectiescherm films worden vertoond voor een betalend publiek, focus op art house en filmeducatie. Geen commerciële bioscopen.
Museum en kunstpodium/ presentatie-instelling	Een museum is een permanente instelling zonder winstoogmerk, gericht op het onderzoeken, verzamelen, bewaren, interpreteren en tentoonstellen van materieel en immaterieel erfgoed. Musea zijn openbaar, toegankelijk en inclusief. Musea bieden een verscheidenheid aan ervaringen met het oog op educatie, genoegen, reflectie en kennisuitwisseling. Een kunstpodium of presentatie-instelling is een kunstinstelling zonder collectie met als kernactiviteit het presenteren van hedendaagse beeldende kunst.
Oefen- en lesruimte amateurkunst	Ruimtes bestemd voor het uitoefenen of lesgeven in amateurkunsten, bijvoorbeeld ten behoeve van muzieklessen, tekencursussen en toneelstukken (van amateurtoneelgezelschappen).
Podium (Pop)Muziek / theater/Toneel/Debat	(Gesubsidieerde) Podia voor theater, toneel, muziek, debat, dans of andere optredens.
Kunst in de openbare ruimte	Deze kunst bevindt zich in of is zichtbaar vanuit onze directe leefomgeving: in parken, op pleinen, op straat en ook op, aan of soms in publieke gebouwen. Dit soort kunstwerken of gedenktekens is vaak in opdracht gemaakt voor een specifieke plek en heeft soms een relatie met een gebouw of omgeving.

Definities culturele voorzieningen. Bron: Gemeente Arnhem en Sweco

2. Context van culturele voorzieningen in Arnhem: beleid, huidig aanbod en vraag

Bij het opstellen van de normen houden we rekening met de context van het cultuuraanbod van Arnhem. Wat is het beleid de afgelopen jaren geweest en wat is het bestaande aanbod? En ook: wie zijn de (toekomstige) gebruikers van het cultuuraanbod? Tevens gaan we in op enkele algemene trends die van invloed kunnen zijn op het cultuuraanbod. In dit hoofdstuk schetsen we deze context (meer branchespecifieke trends komen in hoofdstuk 3 aan bod).

2.1 Bestaand beleid en visies

Het cultuurbeleid wordt vernieuwd. Om de context van Arnhem als cultuurstad beter te begrijpen schetsen we hier de hoofdlijn van het bestaande beleid en visies van de gemeente omtrent cultuur (zie bijlage I.A voor meer achtergrondinfo).

- **Omgevingsvisie: Bereikbare cultuur voor iedereen.** Arnhem streeft ernaar om gezonde wijken te creëren met goed bereikbare culturele voorzieningen. In de grote stadsdeelcentra gaat de gemeente samen met de omgeving en eigenaren aan de slag om full service centra te realiseren met winkelen, beleven, cultuur, zorg en ontmoeten. De huisvesting van kunstenaars, creatieve ondernemers en podiumkunsten (van door het Rijk gefinancierde topgezelschappen) is belangrijk voor de stad.
- **Cultuurbeleid Arnhem (o.a. Stroom 2012):** Hoewel het cultuurbeleid wordt vernieuwd zijn de belangrijkste doelen uit het aflopende beleid dat Arnhem de huidige positie als culturele hoofdstad van het Oosten wil behouden en de infrastructuur versterken. Daarnaast is er ingezet op cultuur in de wijken, meer geld naar makers en ruimte voor creatieve bedrijvigheid.
- **In de Cultuurregio 025** trekken Arnhem en Nijmegen, samen met de bredere regio, gezamenlijk op om zich cultureel te profileren. In de regio wordt rust afgewisseld met ruis, en natuur met de stad.
- In het onderzoek '**Huisvesting broedplaatsen**' (Bureau Buiten, 2019) wordt een tekort aan werkruimte voor de creatieve sector geconstateerd. In de **visie werklocaties 2040** (BCI) zijn er meerdere wijken zoals o.a. Kronenburg, Rijnpark, Modekwartier en de Coberco Melkfabriek aangewezen als gemengde woon-werkwijken waar ruimte is voor creatieve bedrijvigheid en andere voorzieningen.
- In **het coalitieakkoord (2022-2026)** is over de huisvesting voor cultuur opgenomen dat er wordt gezorgd voor adequate huisvesting voor zowel de topgezelschappen als de breedtekunst. Ook voor de creatieve sector, waaronder makers, moeten voldoende vierkante meters beschikbaar zijn. Tot slot bestaat de wens om maatschappelijk vastgoed betaalbaar verhuurd te maken voor cultuureducatie en -participatie.

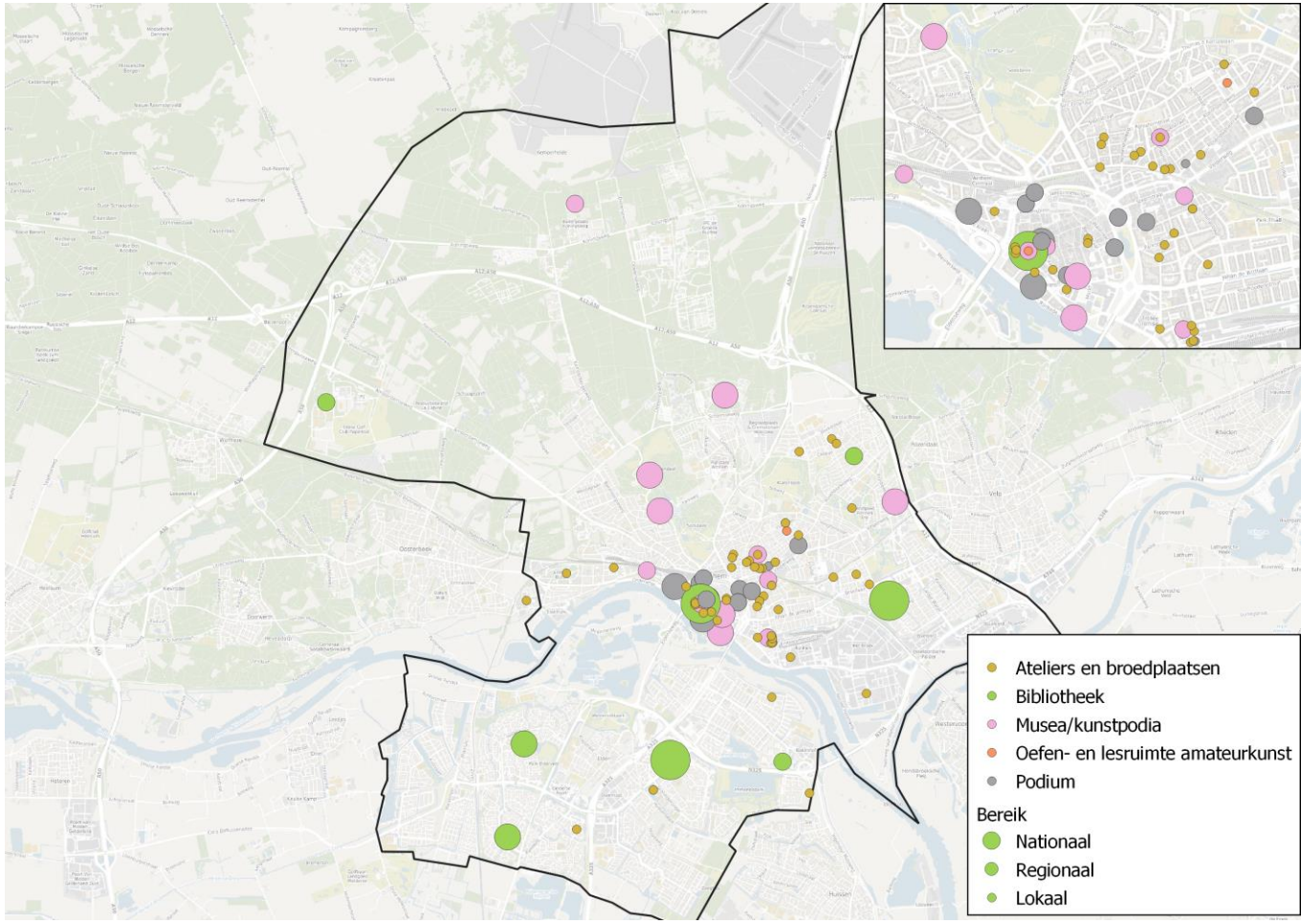

Een van de uitdagingen voor Arnhem: het stapelen van ambities vergt keuzes
Bron: Omgevingsvisie Arnhem 2040

2.2 Huidig aanbod culturele voorzieningen (1/2)

De inventarisatie van het huidige aanbod toont een rijk cultuuraanbod. In deze paragraaf schetsen en duiden we het huidige culturele voorzieningenaanbod in de gemeente Arnhem.

- **Toonaangevende instellingen zijn sterk geclusterd.** Arnhem beschikt over diverse musea (o.a. Nederlands Openluchtmuseum en Museum Arnhem), podia (o.a. Luxor Live, Stadstheater, Musis, Theater aan de Rijn), Focus Filmtheater en topgezelschappen (Theater Oostpool, Phion en Introdans) die op nationaal of regionaal niveau acteren. Deze voorzieningen zijn grotendeels geclusterd in het centrum. Dit is logisch, het centrum is van oudsher de locatie waar deze instituten zijn gehuisvest en is multimodaal bereikbaar.
- **Weinig aanbod in Arnhem Zuid en Oost.** Tegelijkertijd constateren we dat de spreiding van overige, meer wijkgerichte, culturele voorzieningen beperkt is. Met name in het zuiden en oosten van de stad zijn er weinig culturele (wijk)voorzieningen zoals broedplaatsen, podia, oefen- en lesruimte voor amateurkunst.
- **Wijkcultuur vindt ook plaats in buurthuizen.** Kantekening daarbij is dat we hier alléén het aanbod van locaties meenemen dat primair cultuur is. Veel wijkcultuur speelt zich af in buurthuizen of schoolgebouwen, ofwel in multifunctionele gebouwen.

Aanbod culturele voorzieningen in kaart - grootte bollen is het bereik van de voorziening (lokaal, stad of regio)
Bron: Inventarisatie gemeente Arnhem, bewerking Sweco

2.2 Huidig aanbod culturele voorzieningen (2/2)

Binnen culturele voorzieningen zijn er verschillende doelgroepen
Het cultuuraanbod in Arnhem is breed en divers. Zowel in type aanbod als hoeveelheid per functie, maar ook kwalitatief, o.a. programmatisch en qua doelgroepen, verschilt het aanbod binnen een functie vaak sterk.

Onderstaand is het totale aanbod in Arnhem weergegeven en is er een verzorgingsbereik aan toegekend. Dit verzorgingsbereik duidt voor welke doelgroep -qua reikwijdte- de voorzieningen primair een functie hebben.

- Lokaal: deze voorzieningen hebben vooral een functie voor de inwoners van de gemeente Arnhem zelf.
- Regionaal: naast een functie voor inwoners van Arnhem zelf, hebben deze voorzieningen ook een functie voor de regio. Dit varieert van enkele omliggende gemeentes tot aan een groot deel van de provincie.
- Nationaal: deze voorzieningen trekken bezoekers uit het hele land (en soms in mindere mate ook internationaal bezoek).

Aantal locaties	Reikwijdte / verzorgingsbereik voorziening				
Functie	Lokaal	Regionaal	Nationaal	Toelichting	Totaal
Ateliers en broedplaatsen	Ca. 56	0	0	9 broedplaatsen met podia, expositie of wijkfunctie. (Excl. modekwartier en commerciële ruimtes met ateliers)	56
Openbare bibliotheek	3	0	0	Excl. 7 'Rozetjes'	3
Filmhuis (zalen)	0	5	0	In de zomer 1 openluchtzaal extra	5
Museum en kunstpodium/presentatie-instelling	0	7	6	4 kunstpodia en een kunstmuseum	13
Oefen- en lesruimte amateurkunst	3	0	0	Plekken met oefen- en lesruimte als primaire functie	3
Podium (Pop)Muziek/theater/Toneel/Debat/ Dans	6	9	3	Excl. repetitieruimte Introdans	18
Kunst in de openbare ruimte	Ca. 294		12	12 nationale sleutelkunstwerken	308

Aanbod in aantal locaties met primaire doel produceren en/ of presenteren van kunst en cultuur. Peildatum voorjaar 2024, naar zorgvuldige inventarisatie, maar kan onverhoopt onvolledig zijn
Bron: Inventarisatie gemeente Arnhem en buitenkunstArnhem.nl

2.3 Inzicht in de vraag (1/4)

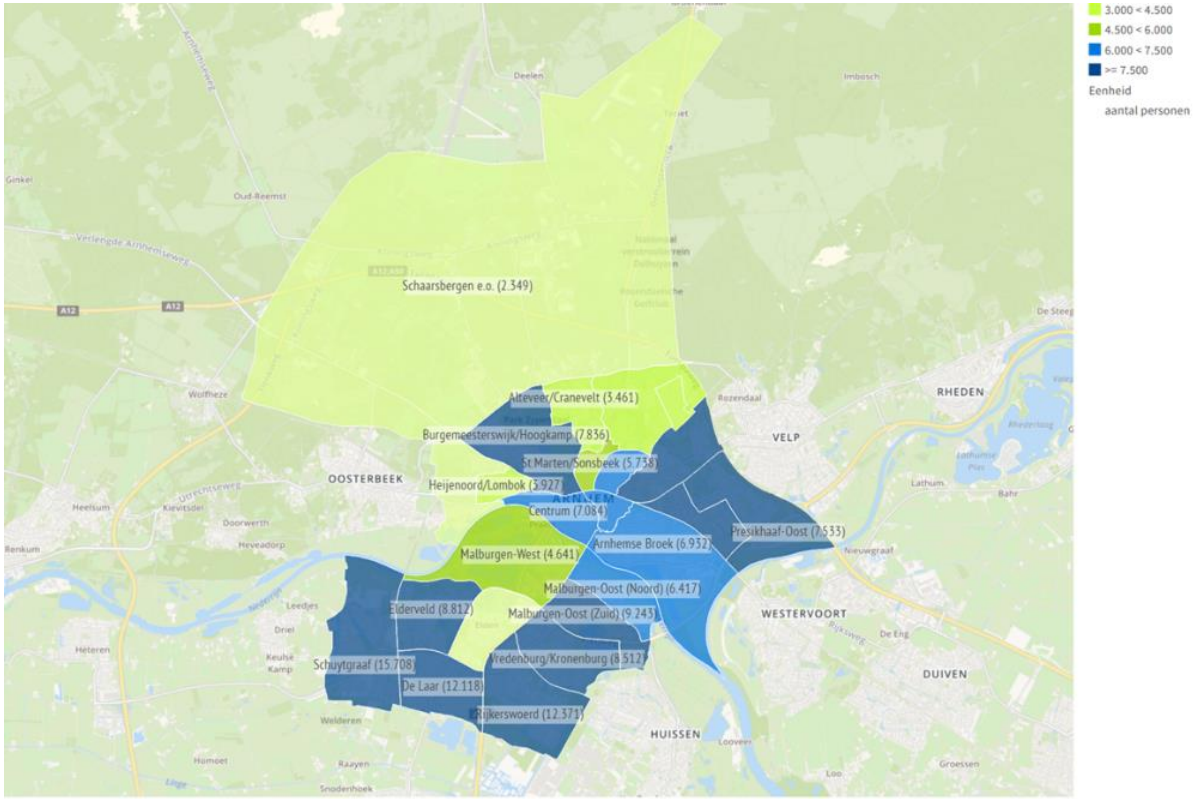
Om de normen te vertalen naar een behoefte in de toekomst is het essentieel om inzicht te hebben in de vraag. De bewoners in en rondom Arnhem zijn namelijk de (potentiële) bezoekers van het cultuuraanbod in de stad. We schetsen hier zowel kwantitatief (aantallen), als meer kwalitatief (soorten) deze vraag.

Potentieel groeit

Het potentieel voor de cultuurvoorzieningen groeit. Zowel in de gemeente, regio, provincie als heel Nederland neemt het inwonertal toe. Dit betekent dat het potentieel perspectief in aantal bezoekers voor de cultuurvoorzieningen positief is.

Aantal inwoners Arnhem groeit, wel verschil per wijk

- De gemeente Arnhem staat voor een sterke groei in het aantal inwoners. Januari 2024 telt de gemeente 167.629 inwoners, maar volgens de prognoses zal dit aantal stijgen naar 191.150 in 2040, wat neerkomt op een groei van 14%.
- Deze groei is met name merkbaar in de wijk Arnhemse Broek, waar het aantal inwoners naar verwachting met 5.600 zal toenemen, mede vanwege de ontwikkeling van Rijnpark. Daarnaast krijgen ook de wijken Schuytgraaf (+ 1.700 inwoners) en Malburgen-West (+ 1.500 inwoners) te maken met groei. Naast de groei zijn er echter ook enkele wijken waarin een afname van het aantal inwoners wordt verwacht, zoals Klarendal en Rijkerswoerd. De groei en krimp verspreid zich daarmee over de stad.
- Ook worden er verschuivingen in leeftijdsgroepen verwacht. Zoals vrijwel overal in Nederland treedt er lichte vergrijzing op.

Aantal inwoners in de wijken van Arnhem 2024
Bron: Arnhem in Cijfers – inwoners 2024 naar wijken

2.3 Inzicht in de vraag (2/4)

Ook regio rondom Arnhem groeit licht

Daarnaast maakt de gemeente Arnhem deel uit van de Groene Metropoolregio (o.a. met de gemeente Nijmegen) en is Arnhem betrokken bij de Woondeal 2.0. In de hele regio is er een uitdaging om tussen 2022 en 2030 maar liefst 33.000 nieuwe woningen te realiseren (bron: Groene Metropoolregio – Woondeal 2.0).

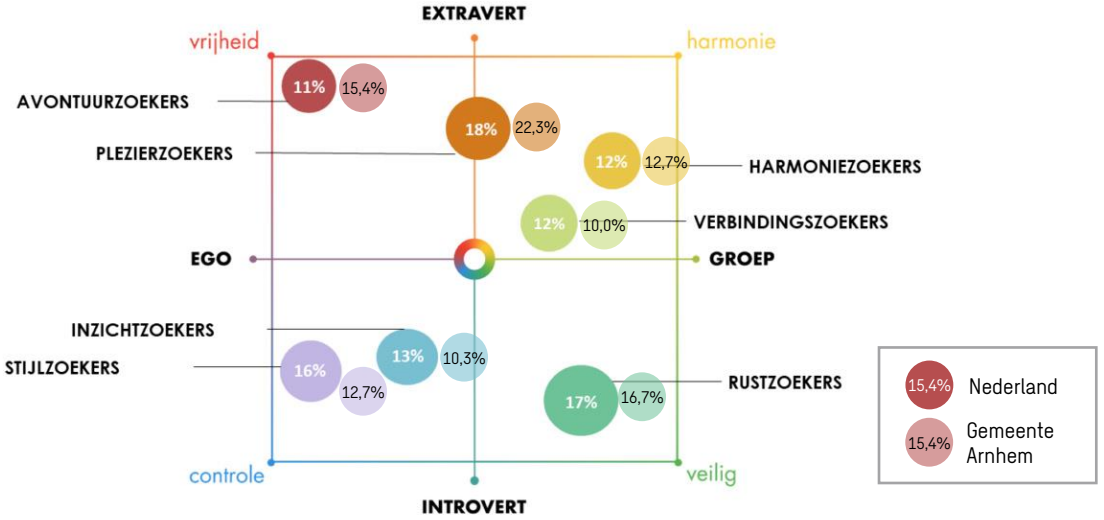
In de buurgemeenten van Arnhem zonder eigen substantieel cultuuraanbod, bestaande uit de gemeenten Rheden, Rozendaal, Renkum, Duiven, Westervoort en Doesburg, wordt een groei van ongeveer 3.500 inwoners verwacht tot 2040, ca. 3% meer (bron: CBS en Primos prognose 2023).

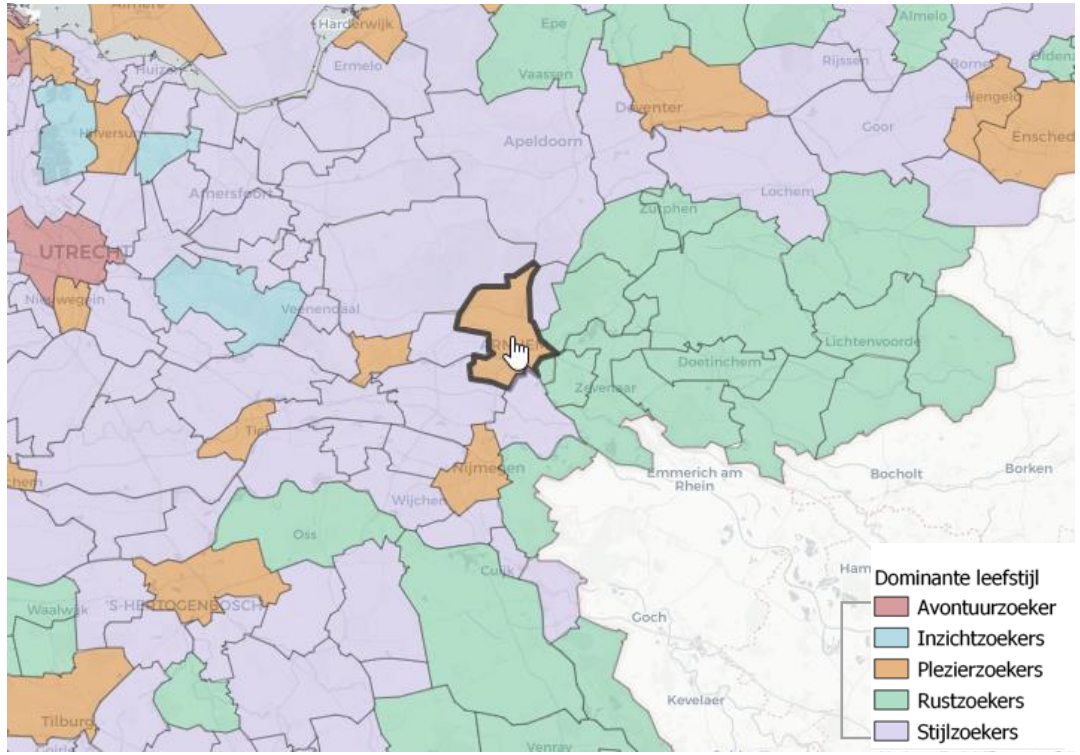
Kwalitatieve vraag: leefstijlen

Market Response heeft voor de vrijetijdsbestedingen van inwoners van Nederland zeven leefstijlen opgesteld, om behoefte en gedrag nader te duiden. Deze leefstijlen hebben een grote voorspellende waarde op de manier waarop iemand recreëert en dus ook in hoeverre zij geïnteresseerd zijn in cultuurbezoek.

In Arnhem zijn de plezierzoekers dominant. Zij zijn creatief, ondernemend en zoeken culturele en outdoor activiteiten. Gemiddeld gaan zij vaker naar bioscopen en festivals, maar minder naar musea.

In de regio zien we grote verschillen. In de ten oosten gelegen gemeenten zijn de rustzoekers dominant. Zij bezoeken eigenlijk alle culturele voorzieningen minder dan gemiddeld, en zijn meer op zoek naar o.a. groen en natuur. Aan de westkant zijn er meer stijlzoekers. Een doelgroep die gemiddeld veel cultuur bezoekt, zowel concertzalen, poppodia, filmhuizen en bioscopen. Let wel: in al deze gemeenten zijn ook inwoners met andere leefstijlen woonachtig.

Leefstijlen in Arnhem t.o.v. landelijk (boven) en de dominante leefstijlen in de omgeving
Bron: leefstijlvinder Market Response

2.3 Inzicht in de vraag (3/4)

Dominante leefstijlen in Arnhem en hun culturele voorkeuren

In Arnhem zelf zijn de plezierzoekers dominant aanwezig. Als we echter kijken naar de verdeling over de verschillende wijken, dan zien we dat dit sterk varieert per wijk. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de doorvertaling van de generieke leefstijlen naar specifieke behoefte en gedrag qua cultuur: de culturele leefstijl.

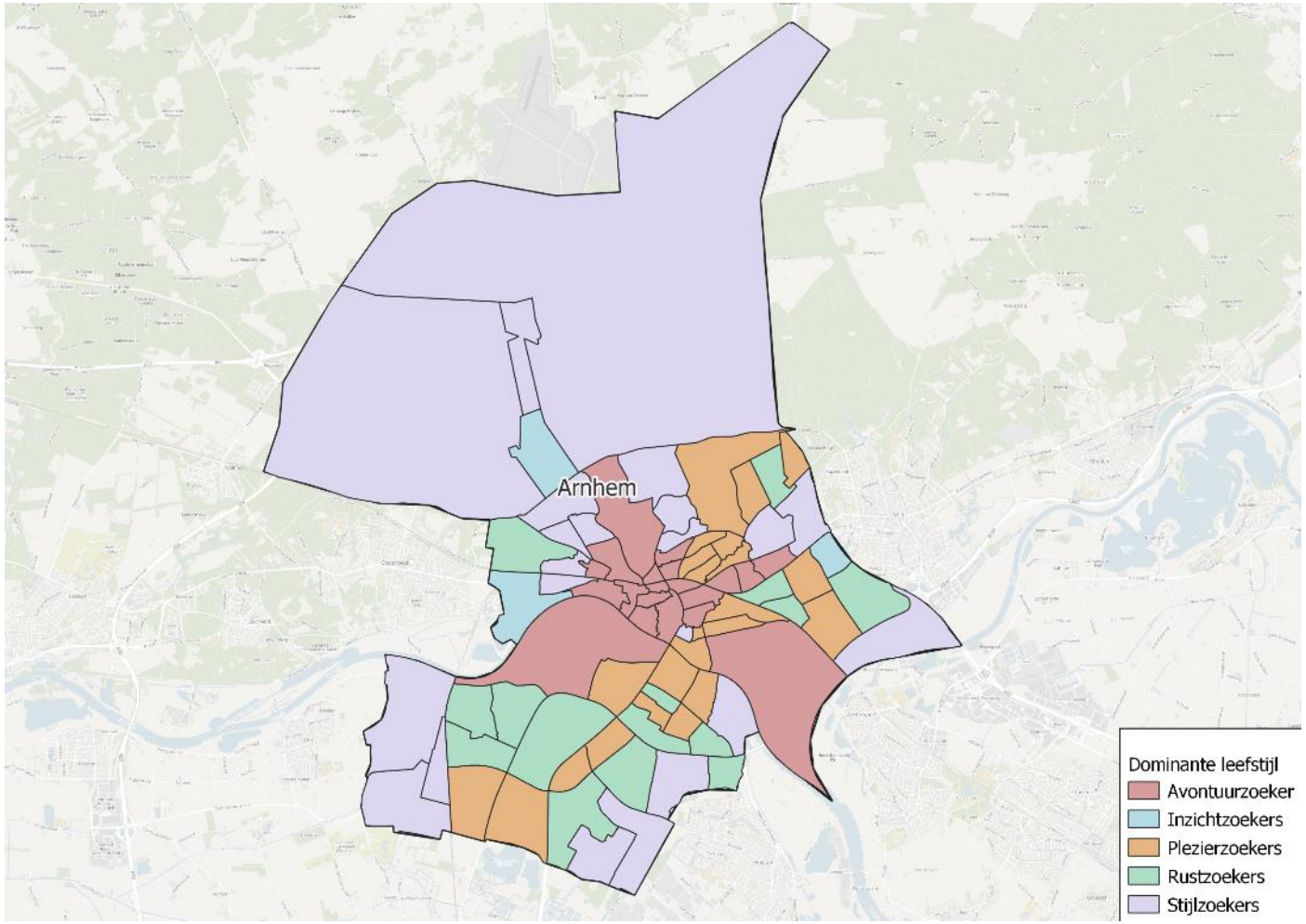
Avontuurzoeker: Bezoekt alle type locaties vaker dan gemiddeld, voorkeur voor erfgoedlocaties, musea, theaters en filmhuizen.

Stijlzoeker: Bezoekt vaker filmhuizen, poppodia, concertzalen en erfgoedlocaties.

Rustzoeker: Bezoekt alle type locaties minder, als ze iets bezoeken zijn dit bioscopen of theaters

Plezierzoeker: Bezoekt vaak bioscopen en muziek- en theaterfestival, bezoekt minder vaak musea.

In Arnhem constateren we qua leefstijlen een duidelijk contrast tussen de randen van de stad, Noord en het centrum tegenover Oost en Zuid. Dit is iets wat we vaker terugzien in verdelingen op stadniveau. Bijvoorbeeld, de binnensteden kennen veelal een gemiddeld jongere bevolking en kleinere huishoudens, met vaak een stedelijke leefstijl die o.a. de avontuurzoekers en plezierzoekers omarmen.

Dominante leefstijlen per wijk in Arnhem
Bron: leefstijlvinder

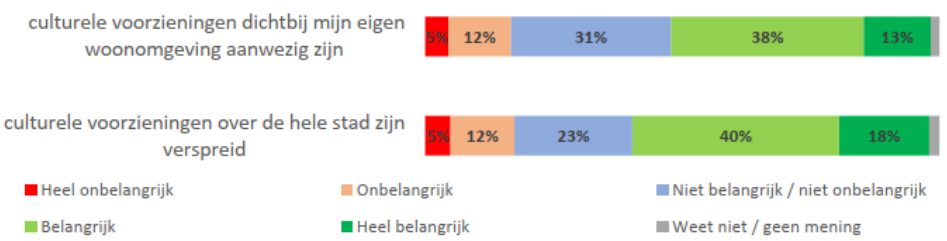
2.3 Inzicht in de vraag (4/4)

Arnhemmers vinden spreiding van cultuur belangrijk

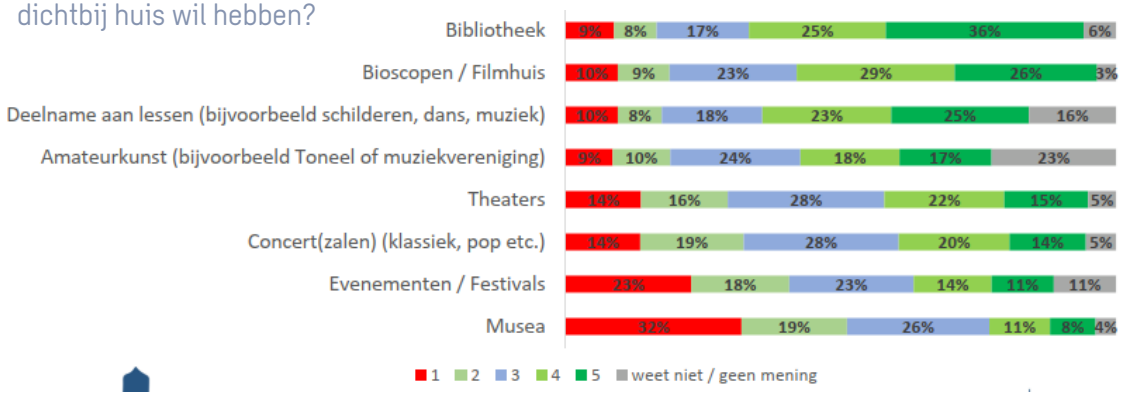
In 2022 is onder het Arnhemse Burgerpanel een enquête uitgezet over verschillende cultuuronderwerpen. Voor de normen focussen we ons op de onderwerpen ‘spreiding van cultuur over de stad’ en ‘kunst in de openbare ruimte’. Belangrijke uitkomsten zijn:

- De helft van de respondenten vindt het belangrijk om cultuur dichtbij huis te hebben. Het gaat dan met name om een bibliotheek, bioscoop/filmhuis en de mogelijkheid om aan lessen (schilderen, dans, muziek) deel te nemen.
- Inwoners vanuit Arnhem Noord gaan nauwelijks naar Arnhem Zuid voor cultuur (21% doet dit wel eens). Andersom gebeurt dit aanzienlijk vaker, namelijk 84% doet dit wel.
- In Arnhem Zuid missen inwoners voornamelijk een bioscoop, theater en museum. Maar er zijn ook veel respondenten die geen cultuurvoorzieningen missen.
- Een groot deel van de respondenten (91%) is positief over kunst in de openbare ruimte. Over de spreiding over de stad zijn zij verdeelder, 34% vindt dat er te weinig kunst in de openbare ruimte is in hun directe omgeving.
- De respondenten hebben een voorkeur voor muurschilderingen/ street art, beeldhouwwerken of landschapskunst.

Ik vind het belangrijk dat:

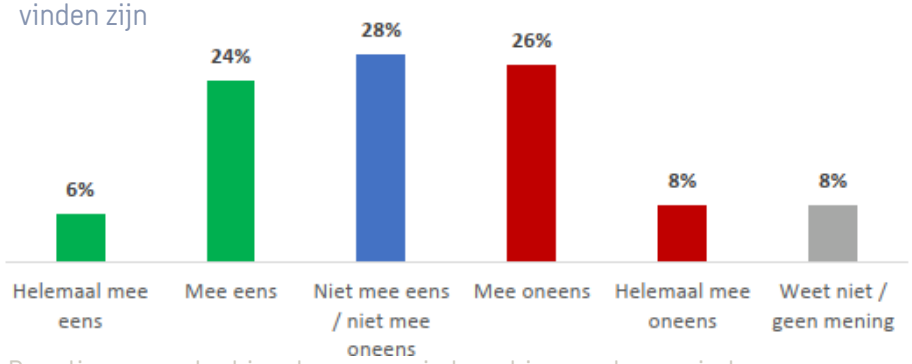

Kunt u hieronder aangeven voor welke culturele voorzieningen u verder wil reizen en welke u dichtbij huis wil hebben?

Reactie respondent inzake belang van culturele voorzieningen nabij huis
Bron: Burgerpanel Arnhem 2022

Stelling: Ik vind dat er voldoende kunstwerken in mijn woonomgeving te vinden zijn

Reactie respondent inzake aanwezig kunst in openbare ruimte
Bron: Burgerpanel Arnhem 2022

2.4 Algemene trends van invloed op behoefte in cultuursector

- **Stijgende kosten en duurdere kaartjes.** De culturele sector heeft, net zoals andere sectoren, te maken met sterk stijgende kosten (personeel, materiaal, etc.). Deze stijgende kosten zorgen voor extra druk bij de instellingen én zorgen vaak voor stijgende prijzen van kaartjes voor bezoekers. Aanvullend op de stijgende kosten vanwege inflatie is in het landelijke coalitieakkoord ook een BTW-verhoging voor cultuur opgenomen. Dit kan zorgen voor afnemende bezoekersaantallen.
- **Beleving steeds relevanter.** Met name in de musea is immersie steeds belangrijker[1]. De bezoeker wil mee kunnen doen, iets aanraken of op een andere manier actief worden betrokken in het museum. Met name door de komst van digitale innovatie is alléén kijken vaak niet meer genoeg. Dit heeft soms invloed op de ruimtebehoefte van verschillende voorzieningen.
- **Blurring**. Aanvullend op de beleving is ook verdere functiemenging (ook wel blurring) van functies steeds populairder. Dit heeft ook voordelen. Zo is het bibliotheekbezoek gestegen omdat hier ook meer maatschappelijke activiteiten plaatsvinden en ruimten intensiever worden gebruikt.
- **Festivalisering van cultuur.** Het aantal festivals is al jaren groeiende (alhoewel de markt steeds meer verzadigd raakt). De keerzijde hiervan is dat bezoekers meer naar festivals gaan dan naar cultuur op vaste podia zoals concerten of theaters. Ook is hier de trend waarneembaar dat het aantal 'unieke' locaties voor concerten en theater-voorstellingen toeneemt. Niet elke show vindt plaats in een concertzaal of theater, maar steeds vaker in de openlucht, industriepanden of andere aansprekende locaties.

Beleving immersieve kunst,
Bron: Fabrique des Lumiéres

Coehoorn Centraal
Bron: Dit is Arnhem

[1] O.a. https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/immersieve-kunst-trekt-een-groot-publiek-het-lijkt-alsof-we-in-het-schilderij-zitten~bf0583ba/?referrer=https://www.google.com/

3. Culturele voorzieningen Arnhem in perspectief

In dit hoofdstuk kijken we naar het culturele voorzieningenaanbod in Arnhem ten opzichte van andere gemeenten. We bezien hoe andere gemeenten omgaan met referentienormen voor culturele voorzieningen. Ook kijken we naar een zestal benchmarkgemeenten: waar staat Arnhem ten opzichte van Groningen, Enschede, Tilburg, Zwolle, Eindhoven en Nijmegen. Tevens zoomen we in op de belangrijke ontwikkelingen en uitgangspunten voor het aanbod in Arnhem. Op basis van dit perspectief kunnen we de referentienormen bepalen.

3.1 Wat doen andere gemeenten? (1/3)

Normen bij G4 steden vaak algemeen

De gemeente Arnhem is niet de enige gemeente die normen opstelt voor het culturele voorzieningenaanbod. Onder andere de G4 heeft ook voor verschillende culturele voorzieningen normen opgesteld (zie onderstaande tabel). De conclusies die we hieruit kunnen trekken zijn:

- De gemeenten kiezen vaak voor een norm op wijkniveau en een op stadsniveau, zonder direct onderscheid te maken naar de specifieke culturele voorzieningen.
- Utrecht kiest voor een gelijke normering als Amsterdam, maar laat daar een ander type culturele voorzieningen onder vallen. Waar bijvoorbeeld Amsterdam de bibliotheken onder de norm van 0,25 m² cultuur op wijkniveau laat vallen, heeft Utrecht geen norm voor een bibliotheek.
- Als er wel voor specifieke culturele voorzieningen wordt gekozen, zoals in Den Haag, omvat dit slechts een beperkt aantal culturele voorzieningen. Daarbij kiest Den Haag ervoor om juist ook in te zetten op een belangrijke cultuurvoorziening per stadsdeel, een meer kwalitatieve keuze.

Gemeente	Normen	Toelichting
Amsterdam	0,25 m² wijkniveau en 0,20 m² stedelijk niveau per woning. Voor kunst in de openbare ruimte geldt dat er op alle beeldbepalende parken en pleinen aandacht voor moet zijn.	Wijkniveau is o.a. klein podium, bibliotheek en broedplaats. Stedelijk niveau is museum en (pop)podium. *Referentienormen Amsterdam worden momenteel (2024) geactualiseerd.
Den Haag	Cultuuranker 60 m² per 1.000 woningen Bibliotheek 45 m² per 1.000 woningen	Ieder stadsdeel heeft een cultuuranker zoals een theater, bibliotheek of museum
Rotterdam	Culturele voorzieningen stedelijk 3.200 m² per 10.000 inwoners. Culturele voorzieningen in gebieden 1.100 m² per 10.000 inwoners.	Geen duidelijke definitie.
Utrecht	0,25 m² wijkniveau en 0,20 m² stedelijk niveau per woning. Geen normen voor musea, podia of bibliotheken.	Wijkniveau is een wijkcultuurcentrum en oefenplekken voor amateurkunst. Dit is vergelijkbaar met oefenpodia en kunstpodia. Stedelijk niveau zijn presentatie-, oefen- en werkruimtes voor professionele makers en creatieven (vertaald naar ateliers en broedplaatsen).

Verschillende normen culturele voorzieningen in G4 steden
Bron: Amsterdamse referentienorm (2018), Gemeente Amsterdam – Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen (2021), gemeente Den Haag – Referentiewaarden maatschappelijke voorzieningen (2021), Gemeente Rotterdam – Koersdocument Leefbare stad en maatschappelijke voorzieningen (2020), gemeente Utrecht

3.1 Wat doen andere gemeenten? (2/3)

Andere gemeenten volgen, vaak slechts voor enkele cultuurvoorzieningen

De G4 steden hebben voor verschillende (culturele) voorzieningen al normen opgesteld. Inmiddels hebben ook andere gemeenten referentienormen opgesteld of zijn zij hiermee bezig. Voorbeelden zijn Haarlem, Apeldoorn, Almere en Ede. In een deel van deze gemeentes worden de normen enkel als intern document gebruikt, in sommige gevallen zijn ze vastgesteld (door college en/of raad).

In al deze normenkaders is in meer en mindere mate ook aandacht voor culturele voorzieningen. In de meeste gevallen hebben de gemeenten voor enkele culturele voorzieningen een norm opgenomen. Van gepubliceerde normenkaders hebben we de normen per gemeente opgenomen.

Gemeente (en vaststelling/intern)	Voorziening (zoals in dat normenkader opgenomen)	Referentienorm
Ede (college vastgesteld)	Bibliotheek	0,03 locatie per 1.000 inwoners, 1.250 m² bvo per voorziening
	Culturele centra +-educatie	0,02 locatie per 1.000 inwoners, 1.250 m² bvo per voorziening
	Ateliers+expositieruimtes	0,09 locatie per 1.000 inwoners, 400 m² bvo per voorziening
	Podia	0,08 locatie per 1.000 inwoners, 820 m² per voorziening
Haarlem (intern document)	Bibliotheek	60 m² per 1.000 inwoners
	Muziekschool	19 m² per 1.000 inwoners
Almere (status onbekend)	Totaal (specifiek per functie nog niet gepubliceerd)	0,572 m² per *woning*
Haarlemmermeer (taakstellend toetsingskader)	Bibliotheken	0,12 m² per *woning*
	Ateliers+expositieruimtes	0,033 m² per *woning*
	Cultuureducatie	0,10 m² per *woning*
	Podia	0,17 m² per *woning*
Purmerend ((nog) niet vastgesteld)	Totaalniveau (specifiek nog niet vastgesteld)	0,44 m² per *woning*
Zaanstad en Ouderamstel (vastgesteld als kader)	Hanteren Amsterdamse norm	0,25 m² wijkniveau en 0,20 m² stedelijk niveau per *woning*

Verschillende normen culturele voorzieningen in andere steden
Bron: Normenkader maatschappelijke voorzieningen Gemeente Ede A)Grondslagen (2023) – Meer ruimte voor cultuur, provincie Noord-Holland en MRA (2024) - Beoordelingskader Maatschappelijke Voorzieningen Integraal Accommodatieplan, gemeente Haarlemmermeer (2022), Normenkader maatschappelijke voorzieningen Haarlem (2022)

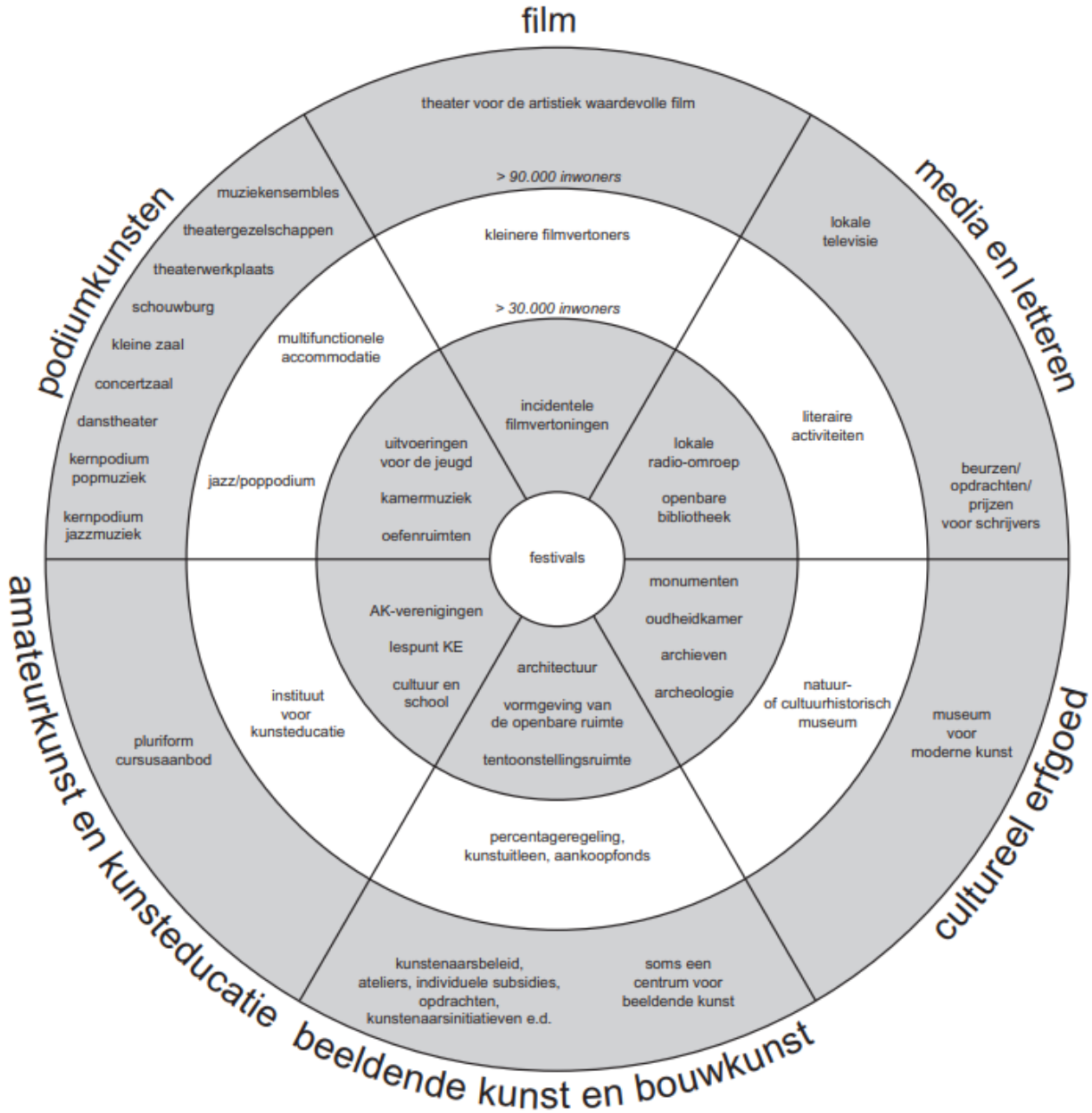
3.1 Wat doen andere gemeenten? (3/3)

Culturele infrastructuur bij een stad van > 90.000 inwoners

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hanteert een model waarin de grootte van een gemeente is gekoppeld aan de gewenste culturele infrastructuur en passende (en mogelijk rand voorwaardelijke) voorzieningen. De VNG stelt namelijk dat de culturele ambitie samenhangt met het karakter en de schaal van de gemeente. Het zogeheten ringenmodel voor de culturele infrastructuur kan helpen bij het bepalen van beleidsdoelen.

Arnhem valt in de buitenste ring, ofwel een gemeente van meer dan 90.000 inwoners. Volgens het model is er naast de culturele voorzieningen in de buitenste ring, ook behoefte aan de voorzieningen die passen bij de gemeenten met een kleinere omvang van inwoners.

Wanneer we het rad aflopen concluderen we dat Arnhem vrijwel alle voorzieningen die passen bij een gemeente van haar formaat heeft. Daarmee geeft het enige houvast voor het type culturele voorzieningen waarvoor Arnhem zich in zal moeten zetten voor een minimum aan cultuuraanbod passend bij een stad van haar formaat. Dit schema van de culturele infrastructuur zegt echter niks over bijvoorbeeld de omvang, acceptabele afstanden en de kwaliteit van het aanbod. Hiervoor zijn bijvoorbeeld lokaal cultuurbeleid en een vergelijking met referentiesteden een grotere houvast.

Ringenmodel Culturele infrastructuur van gemeenten
Bron: VNG rubriek Kunst en Cultuur

SWECO

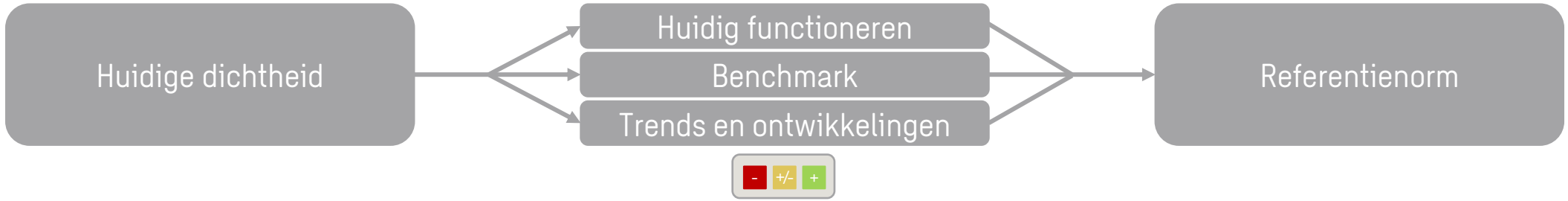
3.2 Aanbod Arnhem in perspectief

Om tot referentienormen te komen is het belangrijk inzichtelijk te krijgen in hoe het aanbod in Arnhem zich verhoudt tot bijvoorbeeld benchmarksteden, trends en ontwikkelingen, specifieke behoeften in Arnhem en ruimtelijke spreiding over de gemeente. In deze paragraaf schetsen we dit perspectief en komen we tot de conclusie welke norm voor Arnhem passend is.

Per voorziening geven we o.a. de volgende kenmerken en achtergrondinformatie mee:

- Het huidige aanbod in Arnhem. We gaan uit van efficiënt ruimtegebruik in de huidige situatie, maar hebben geen volledig beeld van o.a. zaalbezetting.
- Het huidige functioneren op basis van gesprekken, werksessies en onderzoeken van o.a. Blueyard en de Sectoranalyse podiumkunsten uitgevoerd in 2024. Hierin zijn ook ambities en aanbevelingen opgenomen voor de verschillende culturele voorzieningen.
- De positie van Arnhem ten opzichte van de benchmark (Eindhoven, Enschede, Groningen, Nijmegen, Tilburg en Zwolle), denk hierbij aan dichtheden, bezoeken en maatvoering.
- De belangrijkste trends en ontwikkelingen per voorziening.
- En de ruimtelijke spreiding van de voorzieningen in Arnhem. Dit kenmerk heeft vooral invloed op de kwalitatieve vertaling en nuancering, en slechts beperkt op de referentienorm.

Gezamenlijk vormen deze indicatoren de input voor de referentienorm. Het uitgangspunt hierbij is steeds de huidige dichtheid. Deze dichtheid kan naar de toekomst toe worden aangepast o.b.v. het huidige functioneren (onder of overaanbod), positie in de benchmark en de trends en ontwikkelingen. Zo ontstaat er een toekomstbestendige norm voor Arnhem. We rekenen de groei door o.b.v. de groei van het aantal inwoners in Arnhem. Omdat Arnhem een G9 cultuurstad is en het aanbod ruimer is om ook een functie hebben voor bezoekers van buiten de stad, is dit verzorgingsniveau in de normen reeds verdisconteerd.

SWECO

3.3.1 In perspectief: Openbare bibliotheek (1/3)

Huidig aanbod

- 3 centrale locaties en 7 rozetjes.
- Rozet heeft een bredere functie dan alleen bibliotheek. De bibliotheek vervult een rol in cultuureducatie en –participatie.
- Cultuureducatie vindt ook plaats op scholen, cultuurparticipatie in wijkcentra.

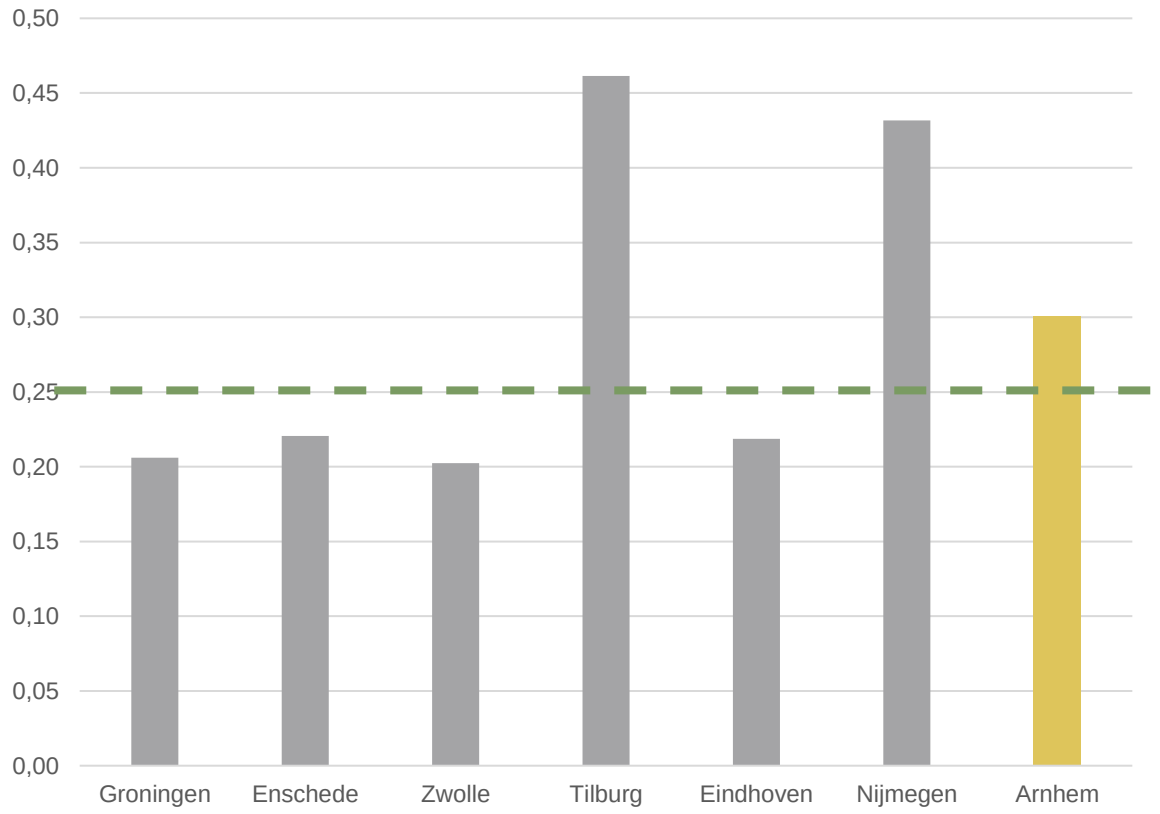
Huidig functioneren

De locatie in Kronenburg heeft de grenzen van de capaciteit bereikt. De ruimtelijke spreiding is het belangrijkste voor de bereikbaarheid van de bibliotheek. In Kronenburg vindt meer uitleen van boeken plaats dan in het centrum. Dit heeft invloed op de toch al beperkte capaciteit van deze vestiging.

Dichtheid i.v.m. benchmark en Nederland

Het huidige aanbod in Arnhem is (boven)gemiddeld t.o.v. Nederland en de benchmark:

- Landelijk (VNG) 2012: 0,07 locaties per 1.000 inwoners of 60 m² per 1.000 inwoners en actualisatie (2022): 0,06 locatie per 1.000 inwoners
- G4: geen losse norm voor bibliotheek, vaak gecombineerd met cultuureducatie rond de 100 m² per 1.000 inwoners
- Benchmarksteden huidig aanbod: 0,025 locaties per 1.000 inwoners en Arnhem 0,30 locaties per 1.000 inwoners

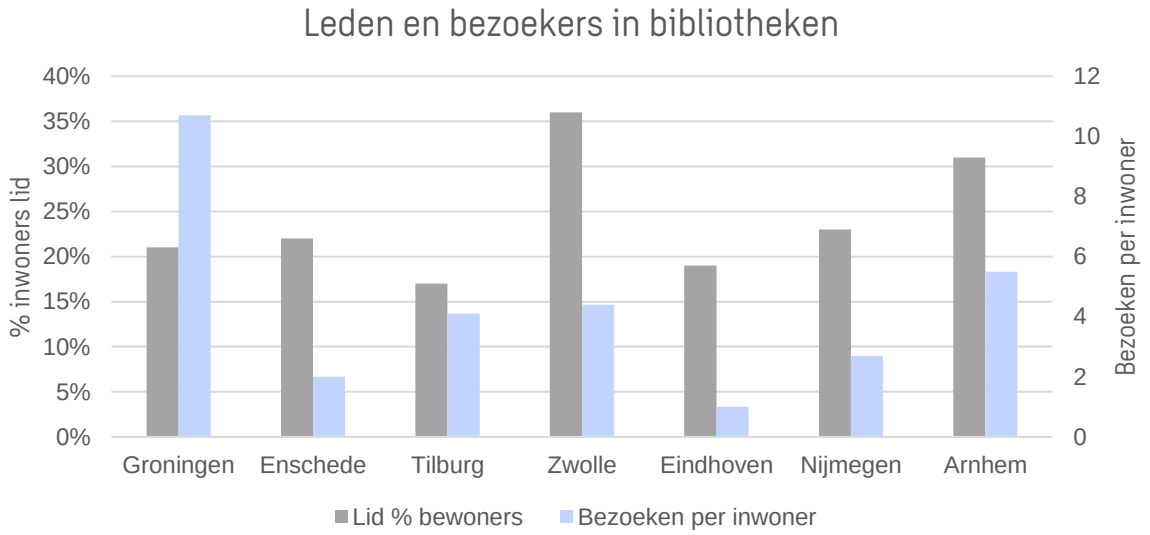
Dichtheid locaties per 1.000 inwoners 2024. Bron: Bibliotheekinzicht.nl

3.3.1 In perspectief: Openbare bibliotheek (2/3)

Benchmark: Veel leden én bezoeken in Arnhem

Qua aantal locaties zijn er tussen gemeenten grote verschillen zichtbaar, net als in de omvang van bibliotheken. Bibliotheken vervullen per gemeente een net wat andere rol. Sommige zetten in op één grote bibliotheek, terwijl andere gemeenten sturen op meerdere kleine buurtbibliotheken. We kunnen echter wel een vergelijking maken in het gebruik van de bibliotheek uitgedrukt in het aantal leden en bezoeken.

- Tilburg en Nijmegen hebben een regionale organisatie, dus de cijfers zijn enigszins vertekend.
- Er zijn grote verschillen in het aantal activiteiten dat wordt georganiseerd in bibliotheken.
- In Arnhem bezoeken leden relatief vaak de bibliotheek. Ook worden er relatief veel activiteiten georganiseerd per lid.
- In Arnhem is 31% van de bevolking lid van de bibliotheek (peiljaar 2022). Dit is op Zwolle na het hoogste percentage. Gemiddeld in de benchmarkgemeenten is dit 22%, landelijk slechts 20%.
- Ook qua aantal bezoeken per inwoner scoort Arnhem hoog, met 5,5 bezoeken per inwoner per jaar. Gemiddeld in de benchmarksteden is dit 4,2 en landelijk 2,9. In de benchmark scoort alleen Groningen (veel) hoger. Dit komt door de vele functies van het Forum en de recente opening van dit bijzondere gebouw. Ook in Arnhem vervult Rozet Centrum meerdere functies en trekt daarbij veel bezoekers.

Bezoekers en leden per bibliotheekorganisatie (peiljaar 2022), bron: Bibliotheekinzicht

Oppervlakte

Landelijk advies uit (VNG) 2012 was 400 tot 800 m². De rol van de bibliotheek is sindsdien echter veranderd. De gemiddelde maatvoering van de benchmark is al ruimer, gemiddeld 900 m². Voor Arnhem is deze niet vast te stellen: Het zijn zeer grote gebouwen met meerdere functies inpandig en geen duidelijke scheidslijnen (gemiddeld 6.310 m² per pand).

3.3.1 In perspectief: Openbare bibliotheek (3/3)

Trends en ontwikkelingen

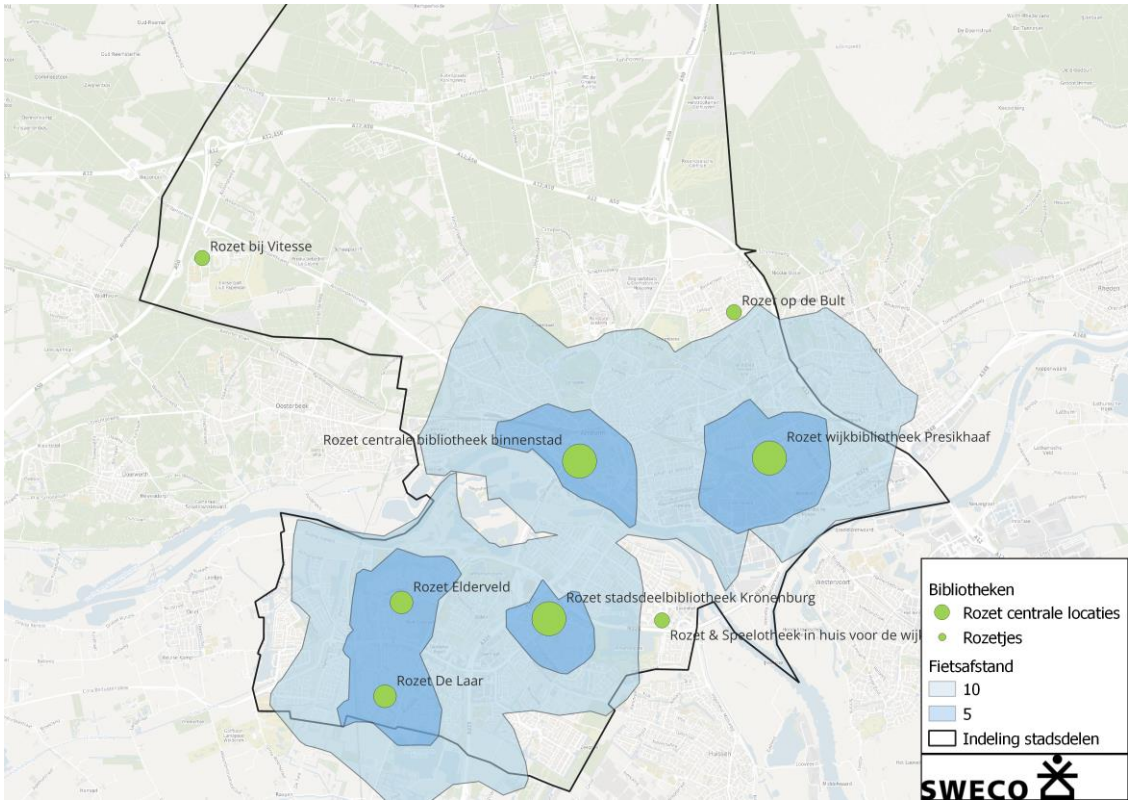
- Vanaf 2026 heeft de gemeente een wettelijke zorgplicht voor bibliotheken (kennis & informatie, ontwikkeling & educatie, stimuleren van lezen, ontmoetingen & debatten en kunst & cultuur). Daarbij hoort ook de voorwaarde dat een bibliotheek binnen een ‘redelijke’ afstand bereikbaar is.
- In het regionale richtinggevende conceptadvies van Rijnbrink (2024) inzake te hanteren norm is 1 vestiging per 28.000 inwoners in gemeenten boven de 90.000 inwoners opgenomen (0,35 vestiging per 10.000 inw.).
- Van bibliotheek naar third places (ook meer nevenfuncties).

Ruimtelijke spreiding

Met grotere locaties in het centrum, Kronenburg en Presikhaaf en een ondersteunende structuur van kleinschaliger aanbod, ligt voor een groot deel van de bewoners een bibliotheek binnen 10 minuten fietsafstand.

Ambities

Op stadsdeelniveau een zelfstandige locatie, in wijken en buurten als onderdeel van buurthuizen. Bibliotheken vervullen een belangrijke rol in de cultuureducatie en- participatie van de burger.

Referentienorm: Het huidige voorzieningsniveau volstaat, maar voor de toekomstige groei adviseren we het regionale advies met ambitie te hanteren als referentienorm. Dit is **0,35 locaties per 10.000 inwoners**. Hierbij is ruimtelijke spreiding en kwaliteit bepalender dan aantallen. Daarvoor is aandacht per gebied nodig. In Oost en Zuid is door de sociaal-economische status van sommige buurten meer behoefte dan in Noord.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

3.3.2 In perspectief: Podia (1/2)

Huidig aanbod

- 20 zalen verdeeld over 12 locaties, namelijk: Huis Theater Oostpool (theater), Jacobiberg (popzaal), LuxorLive (poppodium, 2 zalen), Musis (concert, 2 zalen), Posttheater (theater, 3 zalen), Stadstheater (theater, 3 zalen), Theater aan de Rijn (theater, 2 zalen), Theater De Leeuw (theater), Theater de Transformatie (theater), Theater het Hof (theater) en Willemeen (poppodium 2 zalen), Huis van Puck (popzaal, 1 zaal).
- Jacobiberg en het Stadstheater zijn momenteel in ontwikkeling.

Huidig functioneren

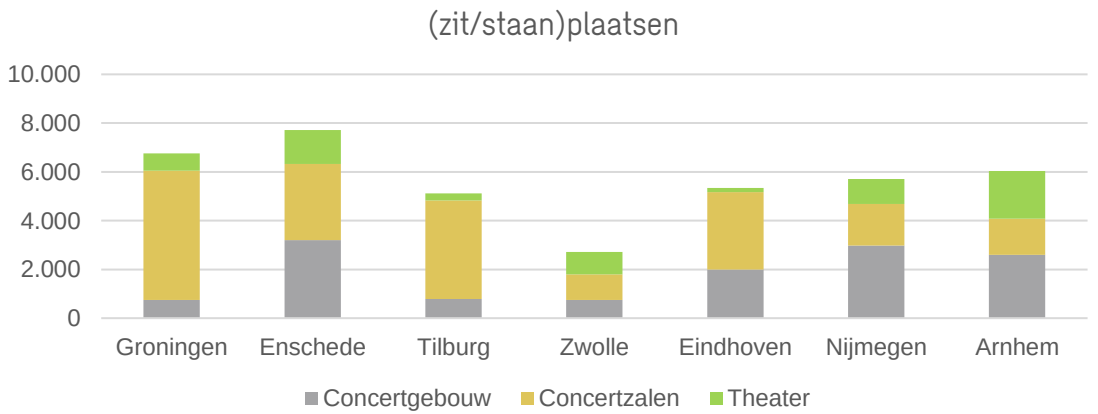
Het aanbod is op peil. Ook de Sectoranalyse Podiumkunsten concludeert een divers aanbod van permanente locaties. Individuele organisaties geven aan behoefte te hebben aan uitbreiding, maar vanuit de Sectoranalyse wordt geconcludeerd dat dit kan ook worden opgevangen door betere samenwerking en benutten van de huidige locaties. Het aanbod is geclusterd in het centrum en rondom grote instellingen. Er is beperkt aanbod in Zuid en voornamelijk t.b.v. ‘subculturen’ (o.a. hiphop).

Dichtheid i.v.m. benchmark en Nederland

- Benchmarksteden huidig aanbod: 0,6 zaal per 10.000 inwoners en 290 stoelen per 10.000 inwoners.
- Arnhem huidig aanbod: 1,2 zaal of 360 stoelen per 10.000 inwoners.
- Dit grote verschil is te verklaren door het scherpere beeld van het aanbod in Arnhem tegenover openbare databronnen voor de benchmark. Ook het formaat van zalen is kleiner in Arnhem.

Podia: Minder capaciteit dan de benchmark

- Het huidige aanbod is (boven)gemiddeld. Kwalitatief meer klassiek en benedengemiddeld pop.
- Arnhem telt maar liefst 9 zalen met een regionale reikwijdte. Wanneer we het aantal zalen en de totale (zit- en staan) capaciteit vergelijken met de benchmark gemeenten constateren we dat Arnhem iets minder (zit- en staan) plaatsen per inwoner kent dan andere gemeenten.
- Arnhem heeft een onderscheidend aanbod in typologie podium. De capaciteit in theaters en concertgebouwen (Musis, overwegend zitplaatsen) is hoger dan gemiddeld, terwijl de capaciteit in concertzalen/poppodia (Luxor live, overwegend staanplaatsen) duidelijk onder het gemiddelde ligt. Verder onderscheidt Arnhem zich door een aanbod met relatief veel verschillende, kleinere zalen.

Het aantal zit/staan plaatsen in podia (o.b.v. inventarisatie 2024), bron: theaters.nl, VNPF, websites diverse podia, gemeente Arnhem

3.3.2 In perspectief: Podia (2/2)

Oppervlakte

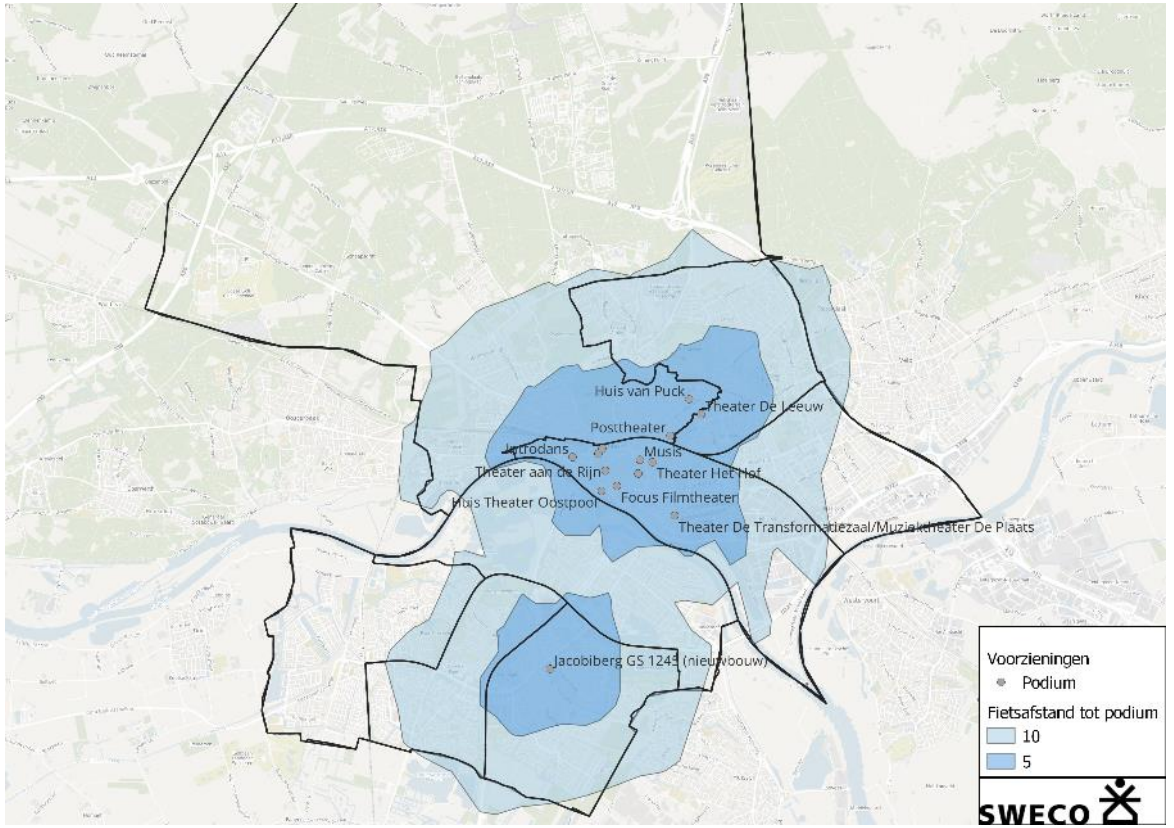
Arnhem: mediaan oppervlakte is 1.440 m² (zeer uiteenlopend van het Stadstheater tot kleine buurttheaters). Panden in de benchmark zijn wat groter, namelijk: 2.800 m². Dit komt deels door enkele zeer grote objecten. Voor podia is de bezetting net zo belangrijk als het oppervlak. Omgerekend is het aantal m² per staan/zitplaats voor zowel Arnhem als de benchmark 3 m².

Trends en ontwikkelingen

- De mogelijke stijging BTW kan resulteren in afnemende bezoekersaantallen.
- Een aantal podia vervult een regionale/nationale functie en de toekomstige behoefte is dan ook deels afhankelijk van regionale ontwikkelingen.

Ruimtelijke spreiding

Sterke clustering in en direct rondom het centrum van Arnhem. Met de nieuwbouw van Jacobiberg in Zuid ook voor het eerst een locatie buiten dit cluster. Een deel van de voorzieningen heeft een nationale of regionale functie. De ruimtelijke spreiding en reisafstand binnen Arnhem is voor deze voorzieningen minder relevant. Mensen zijn bereid verder te reizen voor podia. Voor kleinere podia of oefenruimten is spreiding meer relevant.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

Referentienorm: Het huidige voorzieningsniveau volstaat. Voor de toekomstige groei adviseren we het huidige voorzieningsniveau te hanteren als norm. Dit is **1,2 zalen per 10.000 inwoners**. Hierbij zijn ruimtelijke spreiding en kwaliteit bepalender dan aantallen.

3.3.3 In perspectief: Filmhuis (1/2)

Huidig aanbod

- 1 locatie met 5 zalen (Focus)
- In de zomer is er een extra openluchtzaal
- Een totale capaciteit van 387 stoelen (439 incl. openlucht)

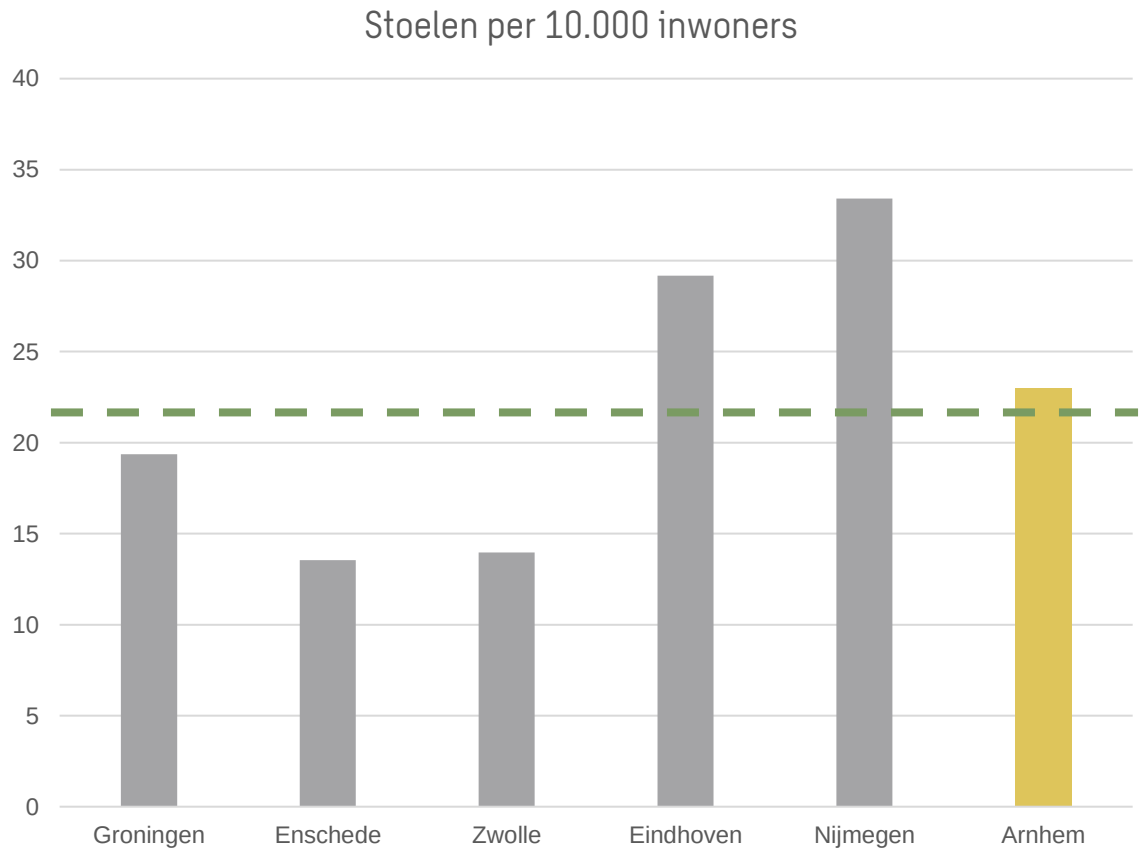
Huidig functioneren

- Het aanbod is op peil.
- Het aanbod is geconcentreerd op één locatie. Al langere tijd is er een wens om ook meer film te programmeren in Zuid. Dit hoeft niet persé in een filmhuis of vaste locatie, maar kan ook als onderdeel van een wijkcentrum of op wisselende (mobiele) locaties in de openlucht o.i.d.

Dichtheid i.v.m. benchmark en Nederland

Het huidige aanbod in Arnhem is (boven)gemiddeld t.o.v. Nederland en benchmark:

- Landelijk zijn er gemiddeld 15 stoelen en 0,13 zalen per 10.000 inwoners.
- In de benchmarksteden ligt dit aanbod aanzienlijk hoger: 22 stoelen of 0,26 zalen per 10.000 inwoners.
- Arnhem heeft een aanbod van 23 stoelen of 0,30 zalen per 10.000 inwoners.

Dichtheid locaties per 1.000 inwoners (peiljaar 2024). Bron: Cineville, websites filmhuizen

3.3.3 In perspectief: Filmhuis (2/2)

Benchmark: Vergelijkbaar aanbod

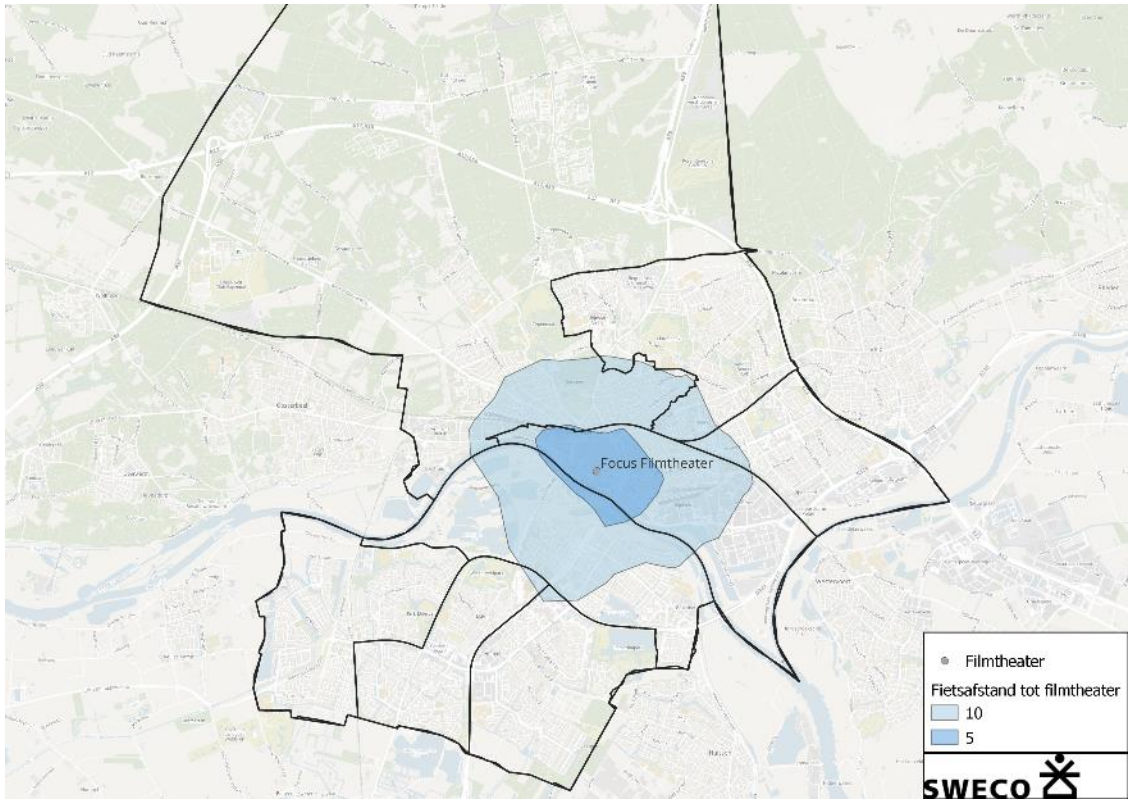
Van de benchmark heeft alleen Eindhoven 2 filmhuizen. In Arnhem is het aantal stoelen per zaal (73) het laagste aantal van de benchmark. Arnhem beschikt over veel kleine zalen. Dit biedt vaak meer flexibiliteit, omdat filmhuizen er liever voor kiezen een film in twee zalen te programmeren bij succes, dan half lege zalen te hebben. Nijmegen (LUX) heeft het grootste aanbod.

Oppervlakte

In de benchmarksteden en Arnhem zijn de filmhuizen gemiddeld tussen de 2.000 en 2.500 m², met 5 tot 6 zalen per locatie. Dit is inclusief de foyer, horeca en andere voorzieningen en ruimten in het pand. Per zaal komt dit neer op ca. 400 m² oppervlakte.

Trends en ontwikkelingen:

- Het filmhuis vervult ook deels een regionale functie en de toekomstige behoefte is dan ook afhankelijk van de regionale ontwikkeling.
- Het filmhuis heeft deels een stad/regionale functie. Mensen zijn bereid verder te reizen voor een bezoek.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

Referentienorm: Het huidige voorzieningsniveau volstaat. Voor de toekomstige groei adviseren we het huidige voorzieningsniveau te hanteren als norm. Dit is **0,3 zaal per 10.000 inwoners**.

3.3.4 In perspectief: Musea en Kunstpodia (1/2)

Huidig aanbod

- Arnhem beschikt over 4 kunstpodia/presentatie-instellingen (Omstand, Post, Plaatsmaken en Hangar). De huidige dichtheid van kunstpodia bedraagt 0,24 locaties per 10.000 inwoners.
- Museum Arnhem beheert de gemeentelijke kunstcollectie, waaronder het aanbod in het Erfgoedcentrum binnen Rozet.
- Er zijn 6 andere musea die lid zijn van de museumvereniging en 1 private kunstcollectie die voor het publiek toegankelijk is.
- Daarnaast zijn er enkele broedplaatsen, atelierpanden en kunstenaarsinitiatieven die beschikken over expositieruimten (o.a. Transformatie en Kleine Oord 170-174).

Huidig functioneren

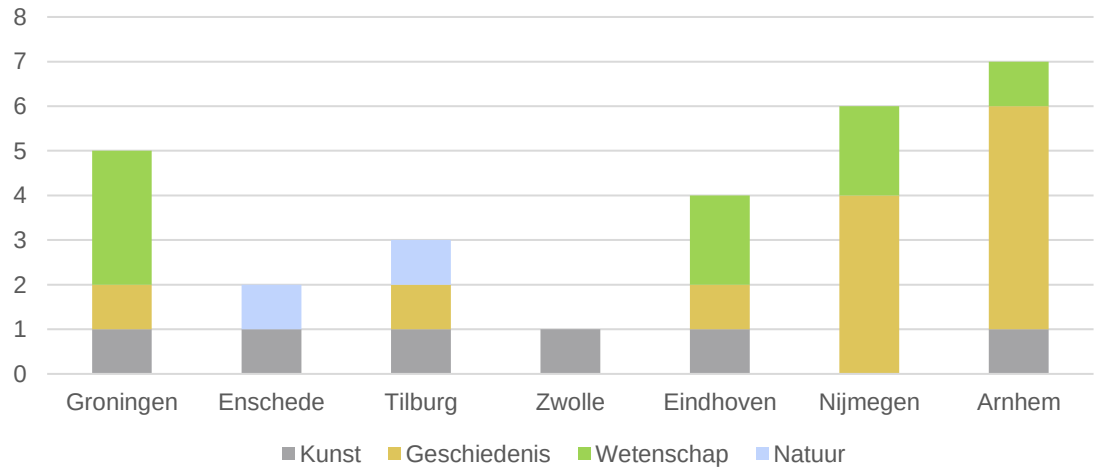
Naast Museum Arnhem is ook het aanbod van kunstpodia van belang. Blueyard concludeert dat er een tekort is aan presentatieruimte voor beeldend kunstenaars. Aanvullend daarop ontbreekt het ook aan locaties voor kunstenaars om te ontmoeten en netwerken. Kunstpodia en andere expositie of tentoonstellingsplekken kunnen deze functie vervullen in de keten.

Dichtheid i.v.m. benchmark en Nederland

Het huidige aanbod in Arnhem is (boven)gemiddeld t.o.v. de benchmark. De benchmark omvat wat betreft musea cijfers over het aanbod dat lid is van de museumvereniging: Landelijk 0,27 musea per 10.000 inwoners.
Benchmarksteden huidig aanbod: 0,20 musea per 10.000 inwoners en Arnhem huidig aanbod: 0,42 locaties per 10.000 inwoners.

Musea: Verreweg het meeste aantal musea en bezoekers

- Van alle gemeenten in de benchmark heeft Arnhem de meeste musea (aangesloten bij de museumvereniging) én de meeste bezoekers. Hierbij moeten we wel vermelden dat het bezoekersaantal sterk wordt beïnvloed door de omvang van het Nederlands Openluchtmuseum, wat het meest bezochte museum van Nederland buiten Amsterdam is. Het Openluchtmuseum trok tweemaal zo veel bezoekers als het tweede museum in de benchmark (Groninger Museum). Maar ook het Museum Arnhem en het Airborne museum (incl. locatie Oosterbeek) staan hoog in de lijst.
- Qua programma is het opvallend dat Arnhem een groot aanbod heeft aan musea in de categorie geschiedenis, veelal gerelateerd aan de Tweede Wereldoorlog.

Aantal musea naar type in de benchmark, bron: Museumvereniging (peiljaar 2024)

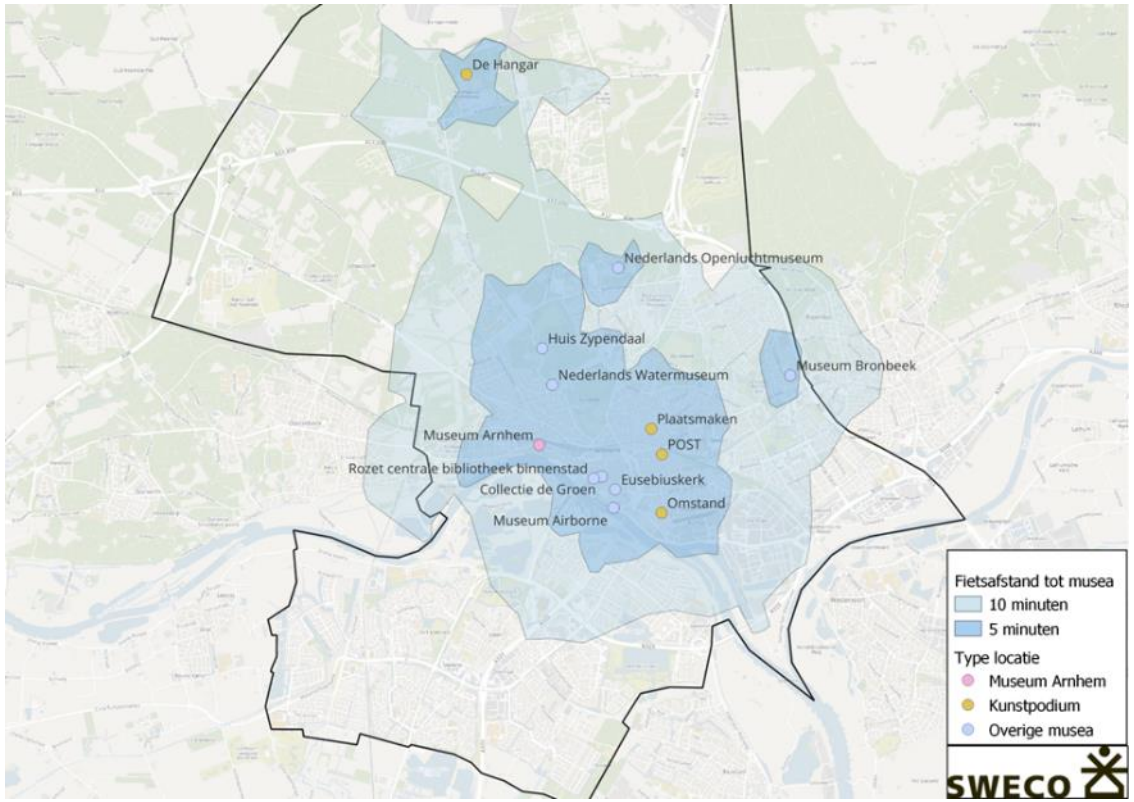
3.3.4 In perspectief: Musea en Kunstpodia (2/2)

Oppervlakte

Het is niet mogelijk om een maatvoering vast te stellen voor musea. De benodigde oppervlakte van een museum is sterk afhankelijk van de omvang en het type collectie en de gebouwomstandigheden. Daarnaast is het pand zelf soms van architectonische- of erfgoedwaarde. De nu in Arnhem aangemerkte kunstpodia hebben een oppervlakte voor tentoonstellingen van 70 tot 140 m² bvo.

Trends en ontwikkelingen

- De mogelijke stijging BTW kan resulteren in afnemende bezoekersaantallen voor musea.
- De bereikbaarheid van kunst in de wijken en plekken om kunst te kunnen tonen voor makers wordt steeds belangrijker. Dit is ook een ambitie uit het coalitieakkoord en wordt geconcludeerd in het Blueyard-onderzoek.
- DNA van stad benutten voor onderscheidend cultuurprofiel. Steeds meer steden maken hun verhaal, denk aan 'Het verhaal van Apeldoorn'. Denkbaar is (de wens tot) verdere versterking van onderscheidend profiel als cultuurstad, dus nadrukkelijk faciliteren en uitnodigen van initiatieven qua geschiedenis/erfgoed/museum. Vanuit het onderzoek van Blueyard is echter geconcludeerd dat een keuze voor een duidelijk profiel juist niet wenselijk is.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

Referentienorm: We adviseren geen referentienorm voor musea. Indien zich nieuwe initiatieven voordoen raden wij het wel aan deze te faciliteren, waarbij met name moet worden gekeken naar betere spreiding. Voor kunstpodia adviseren we een norm van **0,4 per 10.000 inwoners**.

3.3.4 In perspectief: Ateliers en broedplaatsen (1/2)

Huidig aanbod

- Circa 56 locaties (bron: gemeente Arnhem o.b.v. o.a. SLAK). We kennen niet het exact aantal verhuureenheden, maar gaan uit van de 445 verhuureenheden (bron: Fontys, Bloeiende broedplaatsen - 2022).
- Waarvan ca. 9 locaties met broedplaatsfunctie, met meerdere werkplekken en additionele voorzieningen zoals een podium, expositieruimte of horeca.
- Van de locaties zijn 23 locaties permanent en 33 locaties tijdelijk.
- 56 locaties geeft een dichtheid van 3,3 locaties per 10.000 inwoners.

Huidig functioneren

Meerdere onderzoeken, zowel recent als in het verleden, tonen aan dat er een tekort is aan werkplekken voor de culturele en creatieve sector. Uit onderzoeken van Blueyard en Ligthart/Zoutman blijkt een tekort aan broedplaatsen. Vooral gericht op grotere, multidisciplinaire, bestendige plekken voor (startende) makers, beeldend kunstenaars en voor de podiumkunsten. Blueyard en de Sectoranalyse Podiumkunsten concluderen dat veel kunstenaars en makers nu werken in tijdelijke en kwalitatief slechte ruimten.

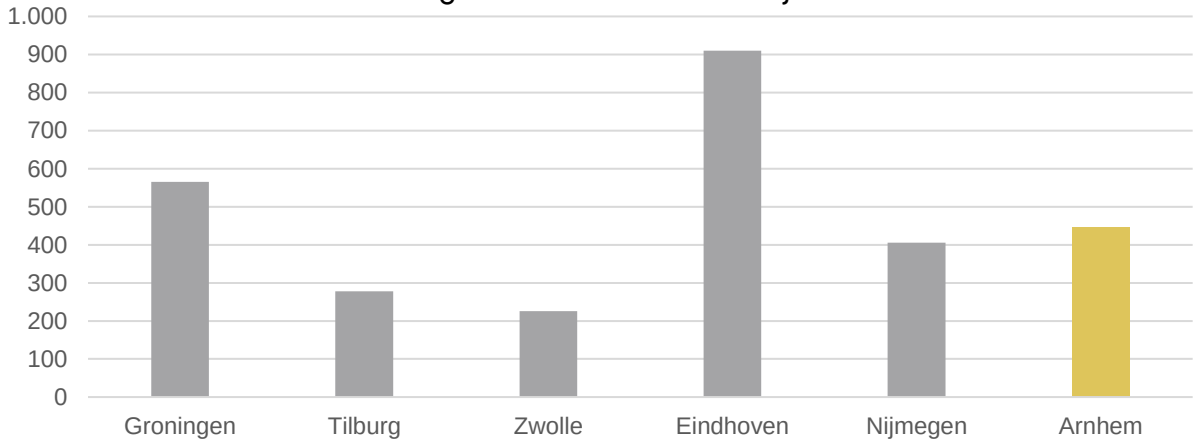
Dichtheid i.v.m. benchmark en Nederland

Het huidige aanbod in Arnhem is (boven)gemiddeld t.o.v. de benchmark:

- Voor de benchmark is gekozen om cijfers te gebruiken uit het landelijke onderzoek ‘bloeiende broedplaatsen’ van Fontys Hogescholen (2022). Het aantal ateliers drukken we uit in verhuureenheden.
- Landelijk 7 verhuureenheden per 10.000 inwoners.
- Benchmarksteden 23,5 verhuureenheden per 10.000 inwoners.
- Arnhem huidig aanbod: 26,5 verhuureenheden per 10.000 inwoners.

Ateliers en broedplaatsen: gemiddeld aantal verhuureenheden en een gemiddelde groei in werkgelegenheid

- Arnhem heeft met 26,5 verhuureenheden (tijdelijk en permanent) per 10.000 inwoners een vergelijkbaar aanbod als Nijmegen en Groningen. Deze steden vormen ook de middenmoot qua aanbod van de benchmark. Eindhoven is de positieve uitschieter, terwijl Tilburg en Zwolle relatief weinig ateliers en broedplaatsen hebben.
- In de afgelopen 10 jaar groeide de werkgelegenheid in de creatieve sector in Arnhem met 2,7%. Dit percentage is vergelijkbaar met de meeste benchmarksteden, die allemaal een groei tussen de 2,5 en 2,8% kennen. De behoefteontwikkeling in Arnhem is dus in lijn met de benchmark.

Aantal verhuureenheden, bron: Bloeiende broedplaatsen, Fontys (2022)

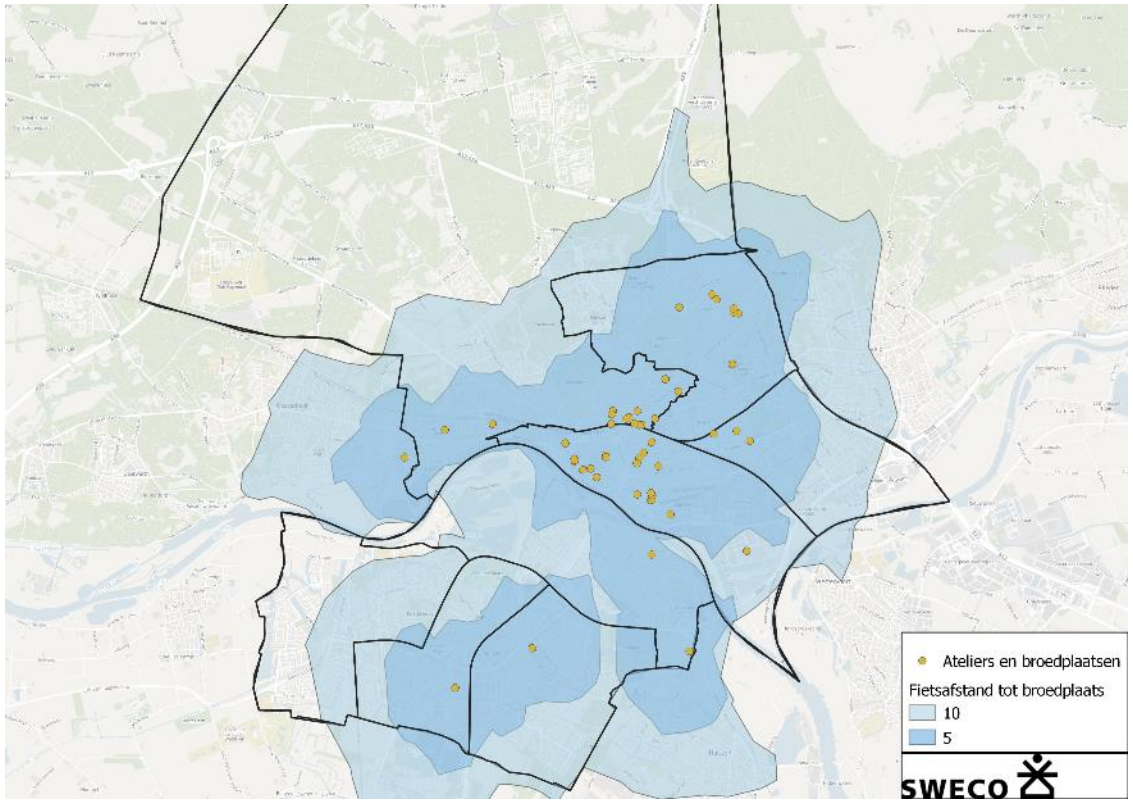
3.3.4 In perspectief: Ateliers en broedplaatsen (2/2)

Maatvoering

De benodigde oppervlakte van een atelier is geen generiek getal maar afhankelijk van de activiteit van de maker. Een grafisch ontwerper heeft een andere ruimtebehoefte (met andere ruimtelijke randvoorwaarden) dan een beeldhouwer. De gemiddelde oppervlakte per werkplek in Arnhem is 65 m² (o.b.v. Bloeiende Broedplaatsen). Atelierpanden of broedplaatsen hebben gemiddeld zo'n 8-9 ateliers (550 m²).

Trends en ontwikkelingen:

- In de sector wordt doorstroming (en selectie aan de voorkant) vaak genoemd als een belangrijke factor om meer ruimte te creëren.
- Ateliers en broedplaatsen worden vaak ingezet in het kader van placemaking in gebiedsontwikkeling. Een deel van de sector komt goed tot zijn recht in deze rafelranden. Tegelijkertijd is er ook behoefte aan permanente plekken. Een juiste balans tussen permanente plekken en een flexibele schil is nodig. Op duurzame vaste plekken is het mogelijk om een community op te bouwen.
- Groeiende behoefte aan 'regelloze' ruimten voor diverse doelgroepen.
- Een aantal broedplaatsen vervult in de huidige situatie al een wijkfunctie en betrekt de directe omgeving. In de toekomst kunnen meer broedplaatsen deze rol vervullen. Blueyard concludeert dat er behoefte is aan plekken voor makers om wijkbewoners te ontmoeten. Daarvoor zijn wel aanvullende voorzieningen zoals expositieruimte of podia nodig in de broedplaatsen.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

Referentienorm: We adviseren een norm boven de huidige dichtheid van 3,3 vanwege de huidige tekorten en trends en ontwikkelingen. We stellen de norm vast op **3,5 locaties met ca. 8-9 ateliers per 10.000 inwoners.** Daarbij is een brede diversiteit van type werkplekken belangrijk. Een beter toewijzingsbeleid zorgt voor betere invulling van de bestaande voorraad.

3.3.5 In perspectief: Oefenruimte voor de amateurkunst

Huidig aanbod

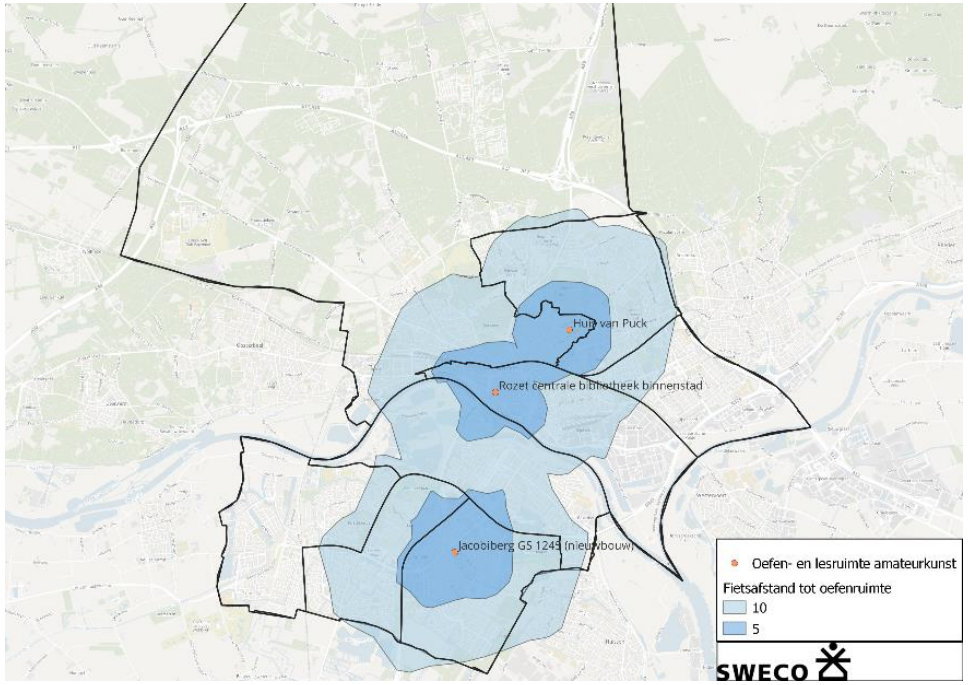
- 3 locaties (Huis van Puck, Rozet Centrum en Jacobiberg huisvesten alle drie meerdere functies, bijvoorbeeld een podium, oefenruimte, tentoonstellingsruimte en/of de bibliotheek). Dit is een dichtheid van 0,18 locatie per 10.000 inwoners.
- De maatvoering is ca. 1.000 m² per pand o.b.v. het huidige aanbod.

Huidig functioneren

- Uit het onderzoek van Blueyard blijkt een tekort aan broedplaatsen en locaties voor de amateurkunst. Zo wordt gesteld dat het Huis van Puck vol zit en wachtlijsten heeft. Voor cultuurparticipatie zijn er duurzame, toegankelijke en zichtbare plekken nodig.
- Beoefening van amateurkunst en lessen vinden vaak ook plaats in o.a. buurtcentra, scholen en sportgebouwen. Knelpunten zijn de beschikbaarheid en tarieven sport versus cultuur.

Trends en ontwikkelingen

- Oefenruimtes voor amateurkunsten zijn een belangrijke schakel in de culturele keten. Ze brengen mensen in contact met cultuur en hebben een rol in de cultuureducatie.
- De functie is goed te combineren met andere cultuur en welzijnsfuncties.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren: - +/- +

Benchmark: - +/- +

Trends en ontwikkelingen: - +/- +

Referentienorm: We adviseren een norm boven de huidige dichtheid van 0,18 vanwege de huidige tekorten en trends en ontwikkelingen. We stellen de norm vast op **0,24 locaties per 10.000 inwoners**. Met een dichtheid van 0,24 wordt het huidige tekort van minstens 1 locatie meegenomen als ambitie. Bij deze functie is een goede ruimtelijke spreiding en combinatie met andere functies gewenst.

3.3.6 In perspectief: Kunst in de openbare ruimte

Huidig aanbod

- Circa 306 kunstwerken in de openbare ruimte (peildatum juni 2024), waarvan 12 kunstwerken nationale sleutelwerken zijn. In totaal zijn er 18 kunstwerken per 10.000 inwoners aanwezig in de stad.

Huidig functioneren

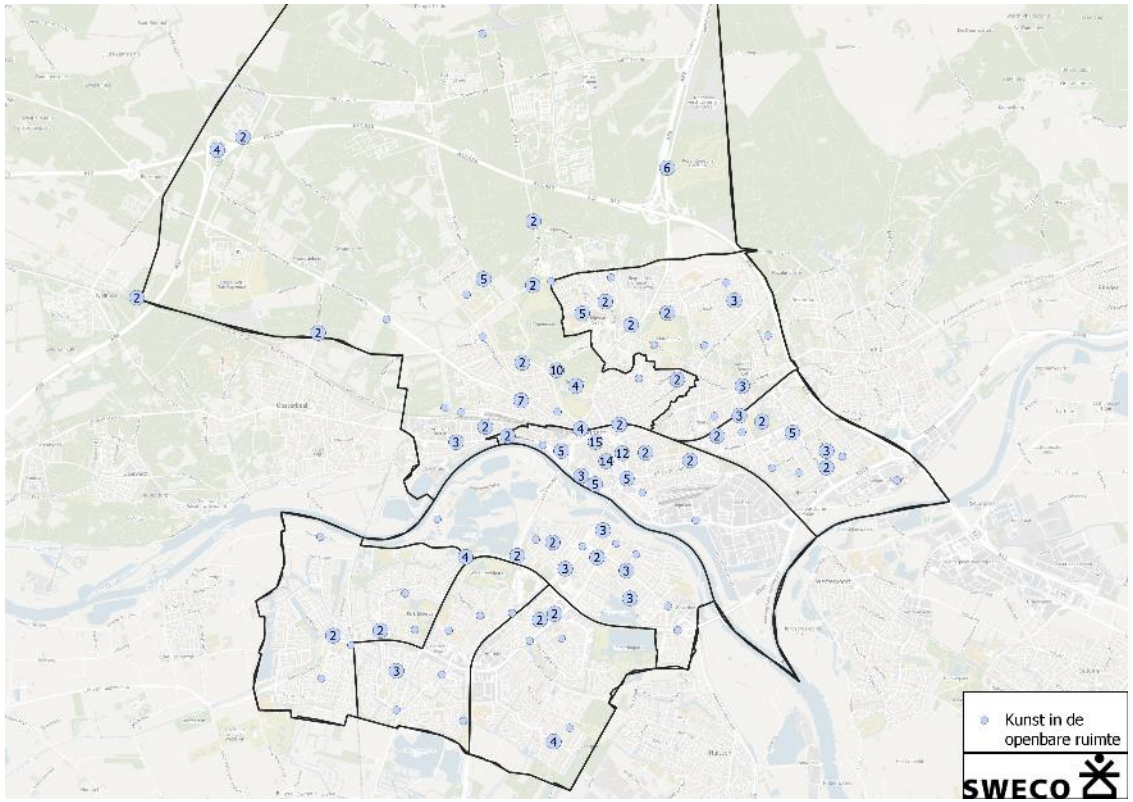
- Het huidige aanbod concentreert zich grotendeels in het centrum en in enkele parken. In elke wijk en buurt zijn wel enkele kunstwerken terug te vinden.
- In sommige wijken is het aantal werken beperkt, maar hier zijn vaak wel grotere werken te vinden. In bijvoorbeeld Schuytgraaf is hier bewust voor gekozen.

Benchmark

Niet mogelijk voor deze functie.

Trends en ontwikkelingen

- De opkomst van street-art zoals muurschilderingen. Er is een straatcurator aangesteld voor 3 muurschilderingen per jaar en Museum Arnhem heeft 5 muurschilderingen gepland voor het 100-jarige bestaan.
- Kunst in de openbare ruimte speelt een belangrijke rol in de toegankelijkheid voor kunst voor iedereen.

Aspecten van invloed op norm

Huidig functioneren	Benchmark	Trends en ontwikkelingen
- +/- +	- +/- +	- +/- +

Referentienorm: We adviseren geen referentienorm voor kunst in de openbare ruimte, maar de reeds bestaande norm van **de 1% en 1,5%-KIOR regeling[1]** te hanteren. Dit is 1% en 1,5% van de budgetten bij ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed en grote infrastructurele projecten.

[1] De 1% regeling voor beeldende kunsttoepassing bij scholen, gymnastieklokalen en daaruit voortkomende sportzalen e.d. en een 1,5% regeling voor beeldende kunsttoepassing bij openbare gemeentelijke gebouwen.

4. Referentienormen culturele voorzieningen – overzicht

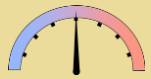
In het voorgaande hoofdstuk zijn er referentienormen bepaald voor de verschillende culturele voorzieningen. In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van deze normen, inclusief een gemiddeld metrage, ambities en eventuele nuances. Deze normen kunnen toegepast worden bij bijvoorbeeld gebiedsontwikkelingen.

4.1 Referentienormen culturele voorzieningen overzicht

In dit hoofdstuk zijn in tabellen de referentienormen per culturele voorziening opgenomen. We volgen hierin de zeven verschillende cultuurvoorzieningen. Per voorziening is het volgende af te lezen:

- **Ambitie:** Welke ambitie hanteert de gemeente Arnhem voor deze culturele voorziening? Het kan zowel gaan om kwantitatieve als kwalitatieve ambities, denk aan aantallen per X aantal inwoners of de bereikbaarheid van voorzieningen.
- **Referentienorm / dichtheid:** deze is weergegeven in het aantal locaties, zalen of meters per 10.000 inwoners. De referentienormen zijn gebaseerd op verschillende indicatoren. Denk hierbij aan het huidige aanbod in Arnhem, landelijke gemiddelden of de verhouding ten opzichte van de benchmark met andere gemeenten. Ook lokale beleidskaders en trends en ontwikkelingen hebben in sommige gevallen invloed op de gekozen norm.
- **Gemiddelde maatvoering per voorziening:** Het is wenselijk de behoefte op basis van de referentienorm ook te vertalen naar een ruimtelijke behoefteclaim. Daarom staat in het overzicht ook de gemiddelde maatvoering per voorziening. Deze is bepaald op basis van het huidige ruimtegebruik van voorzieningen in Arnhem en vergelijkbaar aanbod in benchmarkgemeenten. Bij het huidige ruimtegebruik identificeren we vaak de mediaan. Dit is een cijfer dat lijkt op het gemiddelde, maar daar net iets van afwijkt. De mediaan is de statistische middelste waarde van een groep getallen. Met name bij reeksen met uiteenlopende waarden geeft de mediaan vaak een beter beeld bij de meest voorkomende maatvoering. Bijvoorbeeld bij een groep van 6 van 100, 200, 225, 230, 350 en 1000 is het gemiddelde 350, terwijl de mediaan 227 is. In dit geval is 227 representatiever voor de meest voorkomende maatvoering.
- **Toelichting en/of aandachtspunten:** Indien nodig hebben we extra accenten en aandachtspunten benoemd. Deze variëren sterk per voorziening en geven vaak een kwalitatieve nuancering of lading mee. Nota bene: Soms benoemen we hierbij stadsdelen en/of Team Leefomgeving (TLO) gebieden. In de bijlage is een afbakening van deze indelingen opgenomen.
- **Huidige druk op voorzieningen:** We geven ook aan de hand van een ‘drukmeter’ aan wat de huidige druk op de desbetreffende culturele voorziening is, waarbij een lage druk wil zeggen dat het aanbod in balans is met de behoefte. Een hoge druk geeft aan dat er momenteel al een tekort en/of een specifieke opgave is voor de voorziening.
- **Indicatieve opgave in m² bvo:** Geeft inzicht in de indicatieve fysieke ruimtevraag die er is tot 2040 op basis van de referentienorm en gemiddelde maatvoering, rekening houdend met de kwalitatieve aandachtspunten in de gemeente Arnhem. De indicatieve opgave wordt verder toegelicht in hoofdstuk 5.1.

4.2 Referentienormen culturele voorzieningen Arnhem (1/2)

Voorziening	Ambitie voor voorziening	Referentie norm / dichtheid	Gemiddelde maatvoering per voorziening (m² bvo)	Toelichting en /of aandachtspunt	Huidige druk op de voorziening	Indicatieve opgave tot 2040 (m² bvo)
Openbare bibliotheek	Het volwaardig kunnen uitvoeren van de vijf wettelijke WSOB taken en bijbehorende maatschappelijke functie	1 per stadsdeel en 1 per TLO-gebied ('Rozetje'). 0,35 per 10.000 inwoners / 315 m² per 10.000 inwoners (solitaire locaties)	900 m² voor een solitaire locatie	• Elk stadsdeel (Centrum, Noord en Zuid) een eigen bibliotheek met een bredere kunsteducatie en maatschappelijke functie. • Voor elke TLO-gebied wordt een afweging gemaakt voor een wijkfunctie / 'rozetje' als onderdeel van een andere maatschappelijke functie.		1.800 m²
Podium	Een divers aanbod voor verschillende doelgroepen met plek voor zowel nationale als lokale instellingen	1,2 zaal per 10.000 inwoners / 1.140 m² per 10.000 inwoners	865 m² per zaal	• Sturen op toevoeging buiten het centrum • Meer cultuur in Zuid (o.a. mogelijke toekomstige cultuurlocatie/meer programmering in Zuid en podium Jacobiberg). • Toevoegen meer staanplaatsen / concertzalen • Afmeting loopt uiteen per type podium en doelgroepen (Concertgebouw – Concertzaal – Theater) • Meer vlakke vloeren die inspelen op de behoefte van jonge makers		2.595 m²
Filmhuis	-	0,3 zaal per 10.000 inwoners / 120 m² per 10.000 inwoners	400 m² per zaal	• Momenteel één aanbieder. • Faciliteren van de extra behoefte als uitbreiding van Focus of een nieuw filmhuis (buiten het centrum). Kan ook incidenteel.		400 m²
Kunst podium	Een divers aanbod voor verschillende doelgroepen met plek voor zowel nationale als lokale instellingen	0,4 kunstpodia per 10.000 inwoners / 55 m² per 10.000 inwoners	140 m² per kunstpodia	• Blueyard constateert een achterstand voor plekken waar beeldende kunstenaars hun werk kunnen presenteren. • Sturen op het versterken van programmering en locaties buiten het centrum. • Toevoeging aan de diversiteit en ecosysteem van Arnhem.		280 m²

4.2 Referentienormen culturele voorzieningen Arnhem (2/2)

Voorziening	Ambitie voor voorziening	Referentie norm / dichtheid	Gemiddelde maatvoering per voorziening (m² bvo)	Toelichting en /of aandachtspunt	Huidige druk op de voorziening	Indicatieve opgave tot 2040 (m² bvo)
Ateliers en broedplaatsen	De gemeente Arnhem wil werkruimte faciliteren voor de groeiende creatieve sector in de stad.	3,5 broedplaatslocaties per 10.000 inwoners	65 m² per atelier, gemiddeld 8 – 9 ateliers per broedplaats/atelierpand van 550 m²	• Balans tussen permanente en tijdelijke beter betaalbare locaties. • Als placemaking in gebiedsontwikkelingen, maar ook behoefte aan permanente plekken om een community op te kunnen bouwen. • Afwisselend van kleinschalige atelierpanden tot grootschalige bedrijfsverzamelgebouwen met ook andere inhoudelijk gelieerde bedrijvigheid. Blueyard constateert een gedragen behoefte aan grootschalige panden, waar plaats is voor ontmoeting en cross-disciplinair werk. • Ondersteunende faciliteiten in of nabij panden (expositie, podium, horeca). Door het open karakter van panden kan de verbinding met de wijk worden opgezocht. • Diversiteit aan type panden voor diverse groepen makers (beeldend kunstenaar, dans, theater, etc.).		7.150 m² Bij behoud van de huidige voorraad.
Repetitie- en lesruimte voor amateurkunst	Voldoende en goed bereikbare repetitie- en lesruimten voor amateurkunst voor de inwoners van Arnhem	0,24 locaties per 10.000 inwoners	Ca. 1.000 m² per locatie (met daarin meerdere oefenruimten/zalen)	• Wachtlijsten bij huidige locaties zitten vol. • Blueyard adviseert voor cultuurparticipatie duurzame, zichtbare en toegankelijke plekken in de wijk. • Stadsdeelverzorgend. Spreiding over de stad wenselijk. • Nabij of in combinatie met expositieruimte en podia. • Vind ook plaats op scholen en andere (gemeentelijke) accommodaties.		2.000 m²
Kunst in de openbare ruimte	Bij nieuwe ontwikkelingen wordt 1% en 1,5%-regeling KIOR gehanteerd	18 kunstwerken per 10.000 inwoners	N.v.t.	• Dit is 1% of 1,5% van de totale investeringskosten bij ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed en grote infrastructurele projecten. Draagt bij aan het versterken van de identiteit en herkenbaarheid van wijken en buurten.		n.v.t.

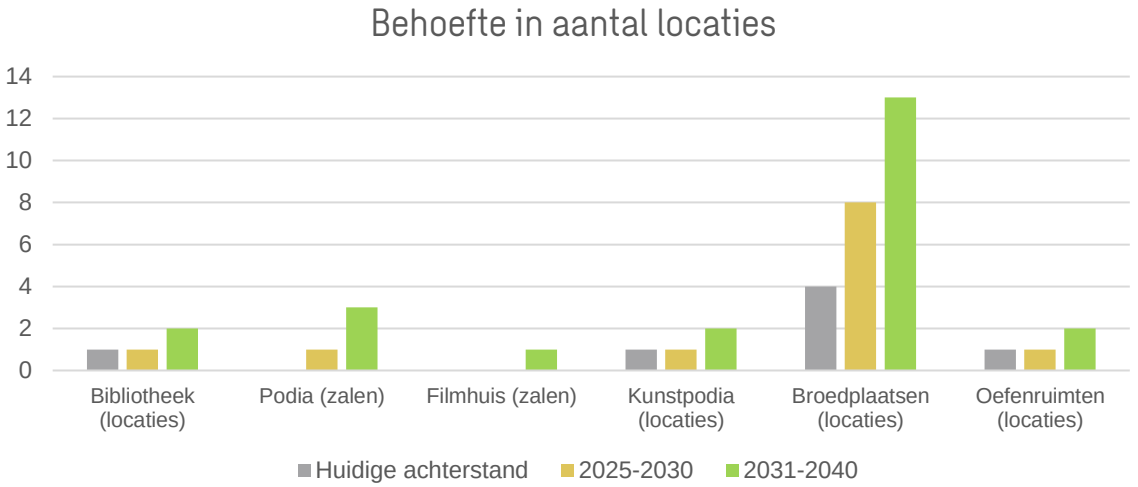
5. Behoefte in beeld en ruimtelijke vertaling

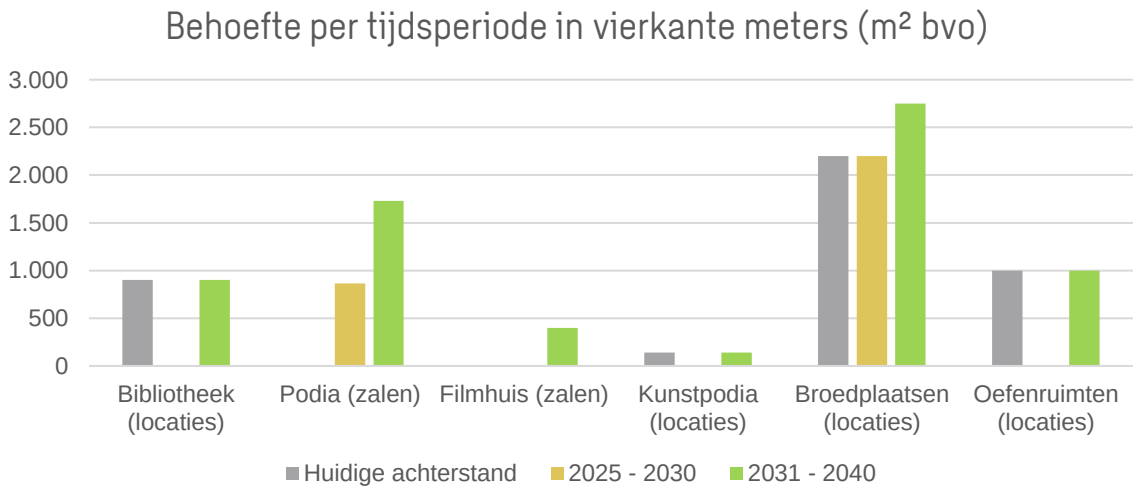
Op basis van de normen en kwalitatieve informatie over o.a. de ruimtelijke spreiding van de verschillende voorzieningen over de gemeente, kunnen we inzichtelijk maken wat de behoefte voor het Arnhem van 2040 is en waar de uitdagingen liggen voor nieuwe locaties. Ook gaan we in op enkele belangrijke ontwikkelprincipes en laten we zien binnen welke gebiedsontwikkelingen de nieuwe voorzieningen een plek kunnen krijgen.

5.1 Behoefte in beeld (1/2)

Als we de normen doorrekenen en rekening houden met kwalitatieve opgaven dan ziet de behoefte huidig (2024), 2025 t/m 2030 en 2031 t/m 2040 voor de verschillende culturele voorzieningen er als volgt uit[1]:

- **Bibliotheek:** De Rozet locatie in Kronenburg zit al aan de maximale capaciteit. Met de zorgplicht voor bibliotheken neemt de behoefte voor deze functie toe. Dit resulteert in een behoefte aan meer vierkante meters bibliotheek nu én later vanwege de groei van het aantal inwoners van de stad. (kan als uitbreiding van huidige locaties)
- **Podia:** Het huidige aanbod volstaat voor nu. Partijen geven aan behoefte te hebben aan repetitieruimten en nieuwe podia. Gecombineerd met de groei van het aantal inwoners geeft dit t/m 2030 en 2040 enige uitbreidingsbehoefte.
- **Filmhuis:** Op basis van de bevolkingsgroei ontstaat beperkte uitbreidingsbehoefte t/m 2040.
- **Kunstpodia:** Uit het onderzoek van Blueyard blijkt dat expositieruimten voor de culturele keten van belang zijn. In de huidige situatie is er behoefte aan 1 kunstpodium en door de bevolkingsgroei neemt deze behoefte toe.
- **Broedplaatsen:** In Arnhem is er een tekort aan broedplaatsen. Dit wordt bevestigd in het onderzoek van Blueyard en de sectoranalyse Podiumkunsten. Ook in de periodes t/m 2030 en 2040 blijft er een constante vraag naar meer broedplaatsen.
- **Oefenruimten voor amateurkunst:** Deze functie is belangrijk voor de keten en cultuurparticipatie. De druk op ruimten in de huidige situatie is groot (wachtlijsten). Zowel nu als in de toekomst door inwonersgroei is er behoefte aan locaties waar oefenruimten voor de amateurkunst de primaire functie is.

Behoefte aan culturele voorzieningen in aantal locaties en m² bvo op basis van normen voor 2024, 2030 en 2040Bron: Sweco

[1] *Disclaimer: Dit is uitgaande van efficiënt ruimtegebruik. Momenteel geen inzicht in bijvoorbeeld zaalbezettingen bestaand aanbod.*

5.1 Behoefte in beeld (2/2)

- De totale extra ruimtebehoefte voor culturele voorzieningen in de gemeente Arnhem t/m 2040 bedraagt 14.225 m².
- Dit is ruimte die primair wordt gebruikt voor culturele activiteiten. Aanvullend op deze behoefte is ook ruimte in bijvoorbeeld wijk- en buurtcentra, onderwijs en sport inzetbaar voor culturele activiteiten. Deze zijn ook belangrijk voor de culturele activiteiten, maar doordat deze niet primair voor cultuur worden gebruikt, is er ook minimaal ca. 14.000 m² bvo extra nodig die uitsluitend ten behoeve van cultuur is gerealiseerd.
- Deze raming gaat ervan uit dat de huidige voorraad en beschikbaar aanbod in stand blijft. Met name voor ateliers en broedplaatsen is de kans groot dat niet al het bestaande aanbod de komende jaren beschikbaar blijft. In het Blueyard onderzoek en de sectoranalyse Podiumkunsten wordt als aandachtspunt meegeven dat veel kunstenaars en creatieve ondernemers nu zijn gehuisvest in tijdelijke en kwalitatief matige panden.

Functie	Huidig tekort/2024 (in m² bvo)	2025-2030 (in m² bvo)	2031-2040 (in m² bvo)	Totaal t/m 2040 (in m² bvo)
Openbare bibliotheek	900		900	1.800
Podia	0	865	1.730	2.595
Filmhuis	0	0	400	400
Kunstpodia	140	0	140	280
Ateliers en broedplaatsen	2.200	2.200	2.750	7.150
Oefenruimten voor amateurkunst	1.000	0	1.000	2.000
Totaal	**4.240**	**3.065**	**6.920**	**14.225**

Overzicht extra ruimtebehoefte benodigde fysieke ruimte in m² bvo per tijdsperiode
Bron: Sweco

Een van de SLAK ateliers
Bron: SLAK jaarverslag 2021

SWECO

5.2 Ontwikkelprincipes voor culturele voorzieningen (1/2)

Bij het toepassen van het normenkader worden de volgende ontwikkelprincipes gehanteerd. Deze principes zijn voornamelijk vanuit ruimtelijk perspectief opgesteld en dragen bij aan een succesvolle ontwikkeling.

Clusteren van bij elkaar passende voorzieningen

Het uitgangspunt is om functies te clusteren en met elkaar te combineren, zodat ruimte en kosten worden bespaard. Wel dienen er duidelijke afspraken te worden gemaakt over bijvoorbeeld de verdeling van investeringen. Een goed bestaand voorbeeld is bibliotheek Rozet in het centrum van Arnhem, waar ook kunsteducatie plaatsvindt en het Erfgoedcentrum is ondergebracht.

Multifunctionaliteit en efficiënt ruimtegebruik

Om alle functies een plek te kunnen geven in de stad is meervoudig ruimtegebruik en optimalisatie van bestaand aanbod aan te raden. Denk daarbij aan aanpassingen in de culturele en andere voorzieningen (ook voor het bestaande aanbod) die bijdragen aan een zorgvuldige ruimtelijke ordening, opdat er zo min mogelijk ruimtes leegstaan. Denk aan de mogelijkheid die het Nederlands Watermuseum biedt om een zaal te huren voor zakelijke evenementen. Dit geldt voor vrijwel alle culturele instellingen.

Goede spreiding van voorzieningen voor leefbare en aantrekkelijke wijken

Elke voorziening heeft zijn eigen doelgroep. Ook de maximale afstand die bewoners en creatieven bereid zijn om te reizen voor verschillende voorzieningen is wisselend. Een bibliotheek en kunst in de openbare ruimte zijn bij voorkeur dicht bij alle inwoners aanwezig, zodat deze binnen een kort tijdsbestek te bezoeken zijn. Voor culturele voorzieningen met een groter schaalniveau die veelal ook minder frequent bezocht worden, zouden de afstanden wat groter kunnen zijn. Denk bijvoorbeeld aan musea en podia. Bij de ontwikkeling van de culturele voorzieningen zetten we in op een goede spreiding van voorzieningen, passend bij het bereik van de specifieke voorziening, maar ook rekening houdend met de toegankelijkheid voor alle inwoners van Arnhem.

Het voorzieningenniveau in de wijken, bijvoorbeeld Zuid, wordt zoveel mogelijk behouden en/of uitgebreid. Dit om cultuur voor iedereen toegankelijk te houden en maken. Dit betekent soms dat een voorziening moet draaien op een kleiner aantal inwoners dan op basis van de referentienorm aannemelijk zou zijn. Kortom, per voorziening moet er aandacht zijn voor de bereikbaarheid, spreiding en het schaalniveau.

5.2 Ontwikkelprincipes voor culturele voorzieningen (2/2)

Flexibiliteit is noodzakelijk

De gemeente Arnhem is in beweging en veranderingen in de stad qua draagvlak, demografie en ruimtelijke structuur blijven aan de orde van de dag. Denk hierbij aan het feit dat in een nieuwbouwwijk vaak andere behoeften leven dan in bestaande wijken. Daarbij zijn er generieke ontwikkelingen die effect hebben op bijvoorbeeld de demografische en sociografische kenmerken van de inwoners, bijvoorbeeld hoge huizenprijzen en stijging waterspiegel die er mede zorgen voor verhuizingen vanuit de Randstad richting Arnhem. Voor de ontwikkeling van culturele voorzieningen geldt dat flexibiliteit noodzakelijk is, in de vorm van:

- Juridisch-planologische kaders: De gewenste multifunctionaliteit en clustering van verschillende voorzieningen moet ook worden geborgd in het omgevingsplan.
- Ontwerp: Door rekening te houden met verschillende gebruiksfuncties bij het ontwerp van cultuur kan op ontwikkelingen in de toekomst worden ingespeeld. Zo is de vrije hoogte in een ruimte van invloed op de mate van flexibiliteit.
- Fasering: Zorg dat er ruimte is om te faseren, juist ook bij het realiseren van toe te voegen culturele voorzieningen.

Gebruik ook bestaande bouw en ga zorgvuldig om met ‘rafelranden’

Door de vele ruimteclaims vanuit verschillende disciplines staan de rafelranden van de stad onder druk. Deze locaties worden meer en meer ingezet voor met name woningbouw. Juist op deze plekken floreert de culturele sector vaak goed. In gebiedsontwikkelingen komen cultuur en werkplekken voor makers vaak niet terug. Het vinden van geschikte en betaalbare werkruimten wordt steeds lastiger. Het is wenselijk binnen sommige gebiedsontwikkelingen ruimtes te reserveren voor permanente huisvestiging van de sector.

Duurzaamheid en innovatie

Bij het ontwikkelen van voorzieningen zijn duurzame en innovatieve voorzieningen het uitgangspunt. Bijvoorbeeld het inzetten van daken van grotere culturele locaties voor het opwekken van energie (zonnepanelen). Maar denk hierbij ook aan de behoefte aan permanente broedplaatsen, zodat er voor een langere periode als culturele ondernemers kan worden samengewerkt (onderzoek Blueyard).

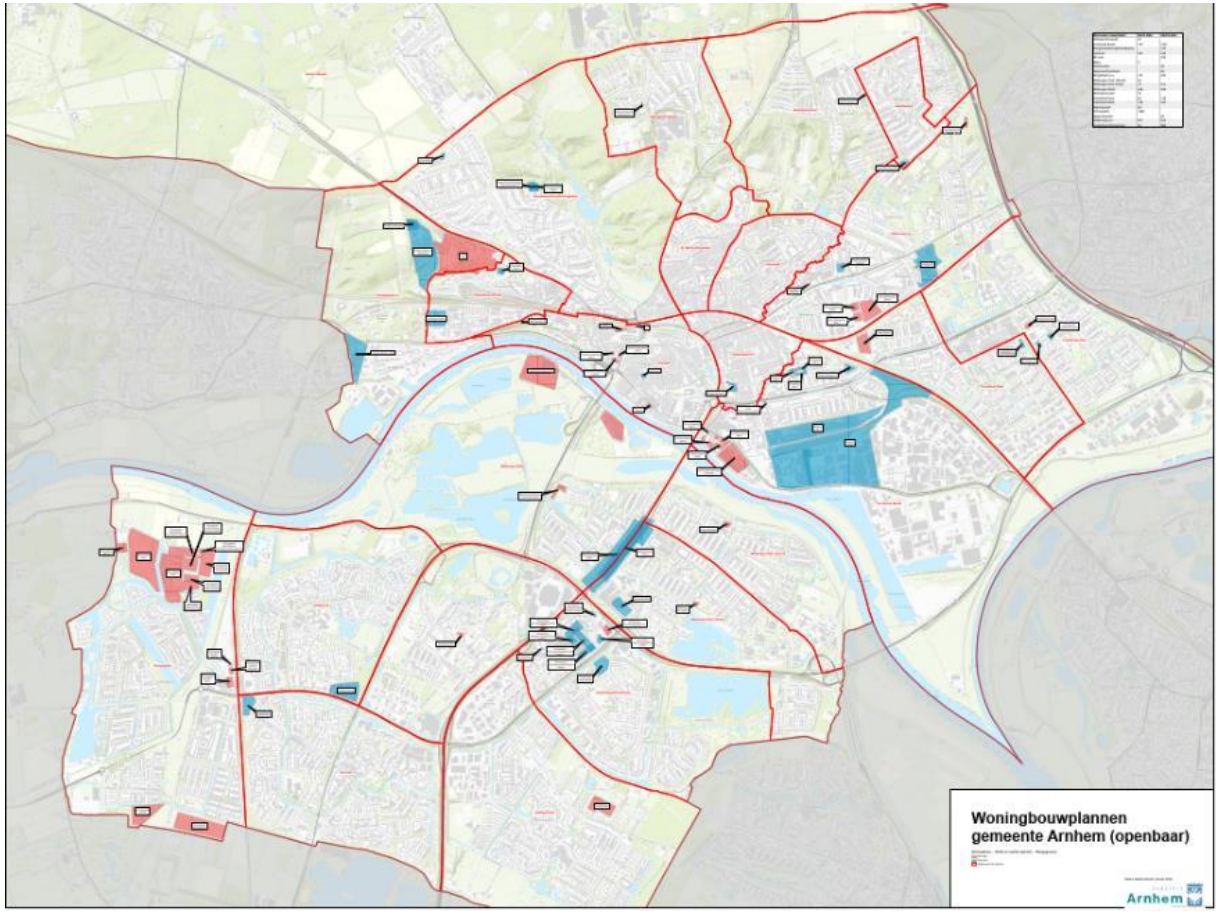
Focus Filmtheater en De Eusebius
Bron: Sweco

5.3 Aanknopingspunten ruimtelijke vertaling (1/3)

Het doel van dit referentienormenkader is om voldoende culturele voorzieningen te realiseren voor de inwonersgroei van de stad. Een belangrijk uitgangspunt voor de ruimtelijke vertaling zijn dan ook de woningbouwplannen en gebiedsontwikkelingen in de stad (zie kaart hiernaast). Als we dit combineren met de huidige ruimtelijke spreiding van de voorzieningen en vestigingscriteria (bijvoorbeeld OV-bereikbaarheid), kunnen we voor de verschillende voorzieningen zoekgebieden aanwijzen voor de plekken waar de verschillende culturele voorzieningen die een plek nodig hebben in de fysieke omgeving mogelijk kunnen landen.

Voor sommige functies kunnen we het zoekgebied specifieker aanwijzen dan voor andere, dit komt o.a. doordat er voor verschillende culturele voorzieningen specifieke zoeklocaties bekend zijn of dat er clusterwensen zijn in bijvoorbeeld de binnenstad.

Bij de zoekgebieden voor de ruimtelijke vertaling wordt ook rekening gehouden met de aanbevelingen uit het onderzoek van Blueyard. Hierin wordt geadviseerd om functies gerelateerd aan cultuureducatie en participatie meer naar de wijk te brengen (oefenruimten en broedplaatsen). Tegelijkertijd kan cultuur ook meer een drager worden in de binnenstad om de binnenstad minder te laten leunen op de detailhandelsfunctie die onder druk staat. Enerzijds door meer voorzieningen te faciliteren, maar ook zeker door de huidige instellingen beter te verbinden met (het aanbod) in de binnenstad.

Woningbouwplannen binnen de gemeente Arnhem, waarbij de rode plannen hard zijn en blauw in oriëntatiefase
Bron: gemeente Arnhem

5.3 Aanknopingspunten ruimtelijke vertaling (2/3)

In onderstaand overzicht zijn de aanknopingspunten voor de ruimtelijke vertalingen van de verschillende culturele voorzieningen weergegeven. Naast de indicatieve zoekgebieden en de reikwijdte van de voorziening, gaan we ook in op:

- Clustering of spreiding: Is het wenselijk om deze voorziening zoveel mogelijk te spreiden over de stad (en daarmee voor iedereen op korte afstand toegankelijk) of zijn er voornamelijk clustervoordelen?
- Randvoorwaarden / spelregels: Inzicht in welke fysieke randvoorwaarden en spelregels van belang zijn als deze functie een plek krijgt binnen een gebiedsontwikkeling.

Voorziening	Reikwijdte	Clusteren of spreiden	Randvoorwaarden/spelregels	Indicatieve zoekgebieden
Openbare bibliotheek	Stadsdeel / wijk	Spreiden	• Publiek toegankelijk en open uitstraling • Multimodaliteit (ook OV en langzaam verkeer) • Nabij welzijn/onderwijs, mogelijk ook andere publieksfuncties • Multifunctionaliteit van het pand (cultuur/welzijn/onderwijs), maar ook steeds meer ontmoeting en bijvoorbeeld een koffiecorner • Ontwerp stimuleert ontmoeting • Uitbreiden bestaande locaties	• Versterken bestaande locaties, met name Kronenburg momenteel al onder druk, dus uitbreiding faciliteren indien mogelijk • ‘rozetjes’ in gebiedsontwikkelingen in multifunctionele gebouwen • Schuytgraaf en Rijnpark mogelijk kansrijk voor Rozetjes
Podia	Stad / regio	Spreiden en clusteren	• Publiek toegankelijk • OV en autobereikbaarheid • Aantrekkelijk pand • Nabij voorzieningen zoals horeca	• Centrum en podium in Zuid
Filmhuis	Stad / regio	Clusteren	• Publiek toegankelijk • OV en autobereikbaarheid • Aantrekkelijk pand • Combinatie met horeca zorgt voor een meer levendige voorziening	• Centrumlocatie indien nodig optimaliseren • Mobiele/pop-up locaties in zuid en oost

5.3 Aanknopingspunten ruimtelijke vertaling (3/3)

Voorziening	Reikwijdte	Clusteren of spreiden	Randvoorwaarden/spelregels	Indicatieve zoekgebieden
Kunstpodia	Stad / regio	Spreiden en clusteren	• Publiek toegankelijk • Kan in bestaande panden • Betaalbaarheid • Multimodaal bereikbaar (ook langzaam verkeer) • Multifunctionaliteit van het pand (broedplaats, podia, oefenruimte, welzijn)	• Centrum en zuid • Bestaande bebouwing in transformatiegebieden / werklocaties (Rijnpark)
Ateliers en broedplaatsen	Buurt	Spreiden en clusteren	• Kan in bestaande panden, wel wenselijk dat basis op orde is (denk aan beschikbaarheid water en warmte) • Betaalbaarheid • Multimodaal bereikbaar (ook langzaam verkeer) • Ontwerp en inrichting afstemmen op doelgroep (dans, beeldend kunstenaar etc.) • Nabij/gecombineerd met andere culturele voorzieningen • Mix tussen publiek en privaat toegankelijk	• Bestaande bebouwing in transformatiegebieden / werklocaties, overal in de stad • Leegstaand maatschappelijk vastgoed • Door de hele stad, niet specifiek nieuwbouwontwikkelingen
Oefenruimten voor amateurkunst	Stadsdeel (Noord, Centrum Zuid)	Spreiden	• Publiek toegankelijk • Kan in bestaande panden • Betaalbaarheid • Multimodaal bereikbaar (ook langzaam verkeer) • Ontwerp en inrichting afstemmen op doelgroep (dans, beeldend kunstenaar etc.)	• Oostelijk deel van de stad (bijvoorbeeld Rijnpark) en Zuid
Kunst in de openbare ruimte	Buurt	Spreiden	• Goed zichtbaar • Variatie wenselijk t.b.v. verschillende doelgroepen	• Bij ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed of infrastructurele projecten

6. Indicatieve financiële doorvertaling

De stichtingskosten geven een indicatie van de investeringen die de gemeente moet doen in de periode dat de voorziening nodig wordt. Voorzieningen die onderdeel van een gebiedsontwikkeling zijn en in een grondexploitatie thuis horen (zoals openbaar groen) zijn hierin niet meegenomen. In de stichtingskosten is gerekend met inflatie tot het moment van uitgave.

6.1 Indicatieve financiële doorvertaling (1/2)

Om een beeld te krijgen van de liquiditeitsbehoefte voor culturele voorzieningen zijn de investeringen geraamd. Een belangrijke disclaimer bij deze cijfers **is dat deze geen absolute waarheid zijn. Het is een benadering, waarbij aan veel knoppen gedraaid kan worden, en de concrete uitwerking van de voorziening en de gebieds- en locatiekeuze altijd invloed zal hebben op de daadwerkelijk benodigde investering**. Om zonder concrete informatie waar de voorzieningen gerealiseerd zullen worden toch een indicatie van de kosten te kunnen geven hebben de gemeente Arnhem en Sweco op basis van gesprekken aannames gedaan. Dit op basis van huidig beleid en huidige inzichten. In de toekomst kunnen deze aangepast worden indien het beleid wijzigt of ontwikkelingen concreter in beeld zijn.

Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- We hanteren de bouwkosten uit het Bouwkostenkompas.
- We passen een 25% opslag voor architectuur toe.
- We nemen 35% bijkomende kosten op (projectbegeleiding, engineering etc.).
- Grond wordt verworven voor €185,- per m² bvo.
- Voor onvoorziene kosten wordt 15% gerekend over de stichtingskosten (bijvoorbeeld extra onderzoek of vertraging in de bouw).
- We rekenen geen BTW; omdat de voorzieningen BTW belast verhuurd worden kan de gemeente de BTW terugvorderen.
- Voor kunst in de openbare ruimte is de 1 en 1,5% regel toegepast op de gemeentelijke investeringen. Nota bene: bij investeringen door andere partijen is hiervoor geen budget, tenzij met die externe partijen afspraken worden gemaakt hierover.
- Prijspeil juli 2024

Deze uitgangspunten liggen aan de basis van een totale investering per m² bvo per functie. We hebben een inschatting gemaakt van de demarcatie van de investeringen: in welk deel van de voorzieningen de gemeente zelf gaat investeren, en welk deel door de markt wordt gerealiseerd:

Functie	Totale investering per bvo	% investering gemeente
Openbare bibliotheek	€ 4.451,08	100%
Podia	€ 5.256,43	50%
Filmhuis	€ 6.273,32	100%
Kunstpodia	€ 5.517,64	50%
Ateliers en broedplaatsen	€ 3.226,15	50%
Oefenruimten amateurkunst	€ 3.226,15	100%
Kunst in de openbare ruimte	*1% en 1,5% van investering*	100%

Inzicht in welk deel van de investeringen de gemeente draagt. De overige investeringen zijn voor de markt. Bron: Sweco in samenspraak met gemeente Arnhem.

6.1 Indicatieve financiële doorvertaling (2/2)

De verwachte investering tot 2040 komt in totaal op **€ 63.500.00,-**. Het huidige tekort en het tekort op de middellange en lange termijn (in aantal en in m² bvo) is overgenomen uit het ontwikkelde normenkader in de vorige hoofdstukken. In combinatie met de investering per m² bvo en het aandeel dat de gemeente heeft in de investering hebben we de verwachte ontwikkelkosten per functie uitgerekend.

Nota bene: de getallen zijn indicatief om een orde grootte te bepalen. In gebiedsontwikkelingen kunnen de kosten afwijken door bijvoorbeeld samenloopvoordelen of specifieke complicerende factoren. Omdat het hier voor een belangrijk deel gaat om investeringen in een beperkt aantal locaties gaat de wet van de grote getallen niet altijd op en kan de afwijking substantieel zijn.

	Huidige situatie (tekort 2024)				Opgave 2025-2030				Opgave 2031-2040				Totaal
Functie	Tekort in 2024	Tekort in meters	Toe te voegen meters	Verwachte ontwikkel-kosten	Tekort in 2030	Tekort in meters	Toe te voegen meters	Verwachte ontwikkel-kosten	Tekort in 2040	Tekort in meters	Toe te voegen meters	Verwachte ontwikkel-kosten	
Openbare bibliotheek	1	900	900	€ 4.010.000	1	900	-	€ -	2	1.800	900	€ 4.980.000	**€ 8.990.000**
Podia	0	-	-	€ -	1	865	865	€ 4.830.000	3	2.595	1.730	€ 11.310.000	**€ 16.140.000**
Filmhuis	0	-	-	€ -	0	-	-	€ -	1	400	400	€ 3.120.000	**€ 3.120.000**
Kunstpodia	1	140	140	€ 770.000	1	140	-	€ -	2	280	140	€ 960.000	**€ 1.730.000**
Ateliers en broedplaatsen	4	2.200	2.200	€ 7.100.000	8	4.400	2.200	€ 7.530.000	13	7.150	2.750	€ 11.030.000	**€ 25.660.000**
Oefenruimte amateurkunst	1	1.000	1.000	€ 3.230.000	1	1.000	-	€ -	2	2.000	1.000	€4.010.000	**€ 7.240.000**
Kunst in de openbare ruimte				€ 150.000				€ 120.000				€ 350.000	**€ 620.000**
Totaal		**4.240**	**4.240**	**€ 15.260.000**		**7.305**	**3.065**	**€ 12.480.000**		**14.225**	**6.920**	**€ 35.760.000**	**€ 63.500.000**

[49] *Berekening van de verwachte ontwikkelkosten voor culturele voorzieningen in Arnhem. Bron: Sweco o.b.v. Bouwkostenkompas, normenkader gemeente Arnhem, gesprekken met gemeente Arnhem, Grondprijzenbrief 2024 gemeente Arnhem.*

6.2 Kostprijsdekkende huur

De investeringen belanden in de gemeentelijke begroting als structurele lasten. De gemeente werkt met een berekening van kostprijsdekkende huur. Dit houdt in dat gedurende de afschrijvingstermijn van de investering kostenposten als afschrijving, rente en onderhoud gedekt worden door de huur. We hebben de gegevens gebruikt die de afdeling Vastgoed hanteert, met de kostprijsdekkende huur van popcentrum Jacobiberg, Rozet, Focus filmtheater, museum Arnhem en het Musis Sacrum als referenties. De inkomsten van de kostprijsdekkende huur stijgen mee met het aantal toe te voegen meters van de verschillende functies. Om de extra voorzieningen (meters) kostendekkend te krijgen moet de gemeente gemiddeld in 2024, 2030 en 2040 respectievelijk € 639,000,-, € 457.000,- en € 1.331.000,- extra aan huur innen, inclusief indexering (3% in 2024, 2% op lange termijn)

Veel van de huurders ontvangen een exploitatiesubsidie, waarmee ze ook de kostprijsdekkende huur kunnen opbrengen. De subsidiestructuur van de gemeente maakt het niet mogelijk een inschatting te maken welk deel van de subsidie voor huur is. We kunnen daarmee ook geen indicatie geven welk deel van de hierboven berekende huur naar verwachting gesubsidieerd gaat worden. Over het subsidiehuis van de gemeente is gerapporteerd in het onderzoek van Blueyard.

Kostprijsdekkende huur	**Huidige situatie (2024)**		**Opgave 2024 -2030**		**Opgave 2030 - 2040**		**Totaal**
Functie	Kostprijsdekkende huur jaar/m² bvo	Inkomsten o.b.v. toe te voegen meters	Kostprijsdekkende huur/ m² bvo	Inkomsten o.b.v. toe te voegen meters	Kostprijsdekkende huur/ m² bvo	Inkomsten o.b.v. toe te voegen meters	
Openbare bibliotheek	€ 195	€ 176.000	€ 207	€ -	€ 242	€ 218.000	**€ 394.000**
Podia	€ 155	€ -	€ 164	€ 142.000	€ 193	€ 333.000	**€ 475.000**
Filmhuis	€ 225	€ -	€ 239	€ -	€ 280	€ 112.000	**€ 112.000**
Kunstpodia	€ 220	€ 31.000	€ 233	€ -	€ 274	€ 38.000	**€ 69.000**
Ateliers en broedplaatsen	€ 135	€ 297.000	€ 143	€ 315.000	€ 168	€ 462.000	**€ 1.074.000**
Oefenruimte amateurkunst	€ 135	€ 135.000	€ 143	€ -	€ 168	€ 168.000	**€ 303.000**
Kunst in de openbare ruimte	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	**€ -**
Totaal		**€ 639.000**		**€ 457.000**		**€ 1.331.000**	**€ 2.427.000**

Extra meters zorgen voor extra huurinkomsten. Deze kostprijsdekkende huur bestaat deels uit subsidie vanuit de gemeente zelf. Bron: Sweco o.b.v. gesprekken gemeente Arnhem, interne documenten gemeente Arnhem, normenkader gemeente Arnhem.

7. Rol gemeente Arnhem

De rol van een gemeente varieert per situatie, afhankelijk van onder meer het tijdsgewricht, ontwikkelingen in de markt en het type gebiedsontwikkeling en type culturele voorziening. In dit hoofdstuk zijn instrumenten opgenomen die de realisatie van de nieuwe culturele voorzieningen dichterbij kunnen brengen.

7 Rol gemeente Arnhem

De rol van de gemeente Arnhem varieert per situatie, afhankelijk van onder meer het tijdsgewricht, ontwikkelingen in de markt, het type gebiedsontwikkeling en culturele voorziening.

Wettelijke taken van de gemeente

Specifiek voor de culturele voorzieningen die in deze referentienormen zijn meegenomen, geldt dat er meestal geen directe wettelijke taak is voor gemeenten als het gaat om het realiseren van deze voorzieningen (zoals dit bijvoorbeeld voor onderwijs het geval is). Uitzondering hierop is de bibliotheek, waarvoor gemeenten moeten borgen dat iedere inwoner op een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige bibliotheek. Daarbij is er het advies van de Raad voor Cultuur die adviseert meer cultuur als een wettelijke taak aan te wijzen, zodat mensen in Nederland en grotere mate een gelijke toegang tot cultuur krijgen (‘Toegang tot cultuur: op weg naar een nieuw bestel in 2029’ door Raad voor Cultuur aangeboden aan staatssecretaris begin 2024).

Naast de bibliotheek zijn er andere wettelijke taken van de gemeente die het culturele voorzieningenprogramma raken, maar niet direct te vertalen zijn als hoofdverantwoordelijke voor deze specifieke voorziening, namelijk:

- De gemeente is verantwoordelijk voor het maken van omgevingsplannen. Hierin staat welke functie waar mogelijk is en is daarmee wel randvoorwaardelijk voor de mogelijkheid tot het realiseren van de culturele voorzieningen.
- Gemeenten geven subsidies, zoals in het vorige hoofdstuk ook al aan de orde geldt dit zeker ook voor culturele voorzieningen. Daarmee heeft de gemeente een belangrijke rol in de levensvatbaarheid van deze voorzieningen en of ze in gebiedsontwikkelingen gerealiseerd kunnen worden.

Aspecten waarmee in gebiedsontwikkelingen gestuurd kan worden op programma
Bron: Sweco

7 Rol gemeente Arnhem

In het schema hiernaast zijn de verschillende rollen opgenomen met instrumenten die bij deze rollen passen in de realisatie van culturele voorzieningen. Hier kan de gemeente een actieve of passieve rol pakken.

Afhankelijk van het type voorziening, denk bijvoorbeeld of deze wel of niet opgepakt wordt door de markt of in hoeverre deze voorziening momenteel al onder druk staat, kan er gekozen worden voor een meer actievere rol waarin ook een stimulerende of regierol wordt gepakt.

Met name voor voorzieningen waar momenteel al een tekort aan is, dient een bewuste afweging gemaakt te worden over de te kiezen rol. Ook als er voor een specifieke wijk of doelgroep een functie rekenkundig niet haalbaar is, maar deze wel wenselijk is voor de leefbaarheid of het culturele klimaat, kan de gemeente hier op inzetten door actief bij te springen.

Gemeentelijke rol van passief naar actief om te sturen op het culturele voorzieningenprogramma, met instrumenten die erbij passen
Bron: Plintenstrategie gemeente Den Haag; bewerkt en aangevuld door Sweco

SWECO

SWECO

BIJLAGE I
Nadere achtergrondinformatie

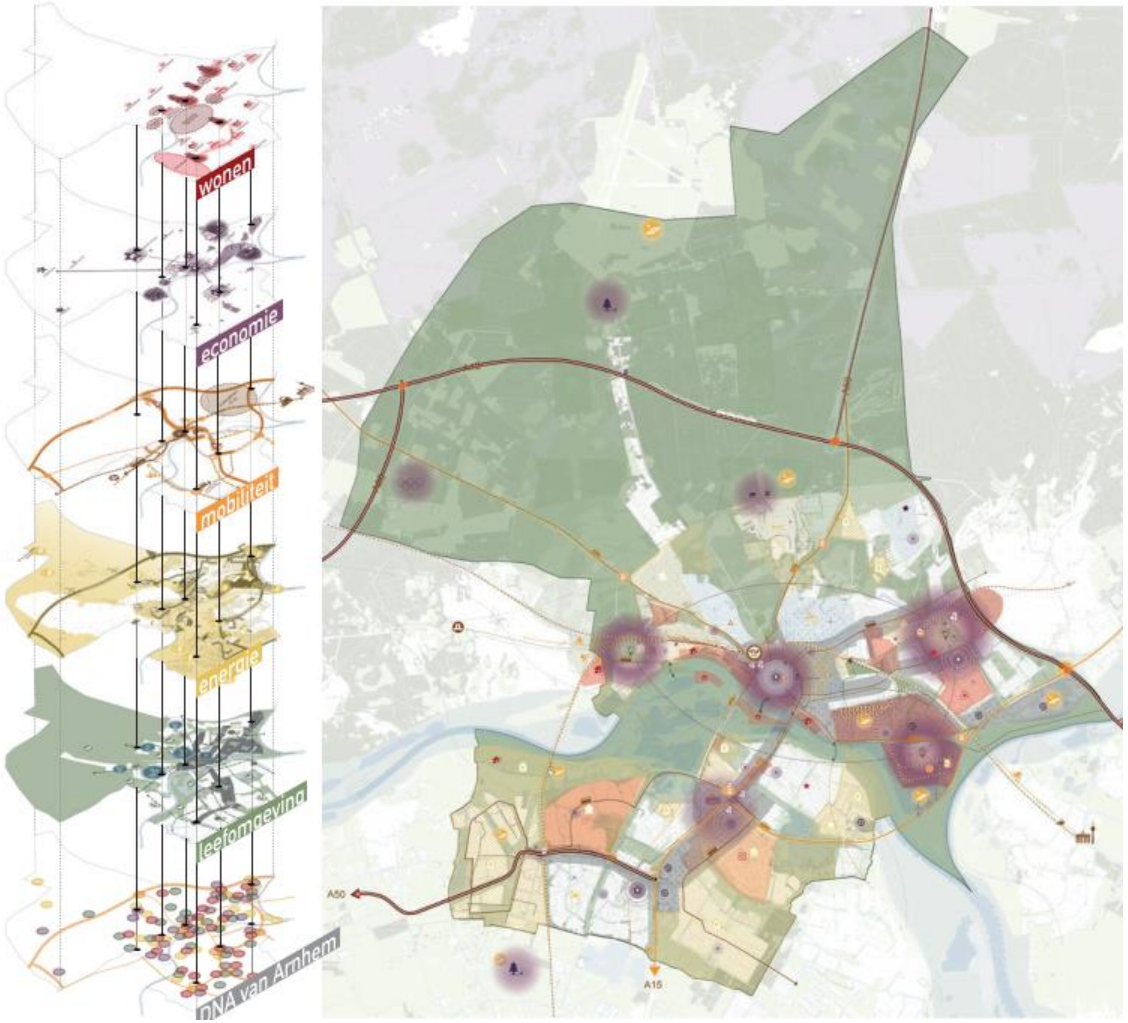
I.A Bestaand beleid en visies

Er komt nieuw cultuurbeleid. Om echter de context van Arnhem als cultuurstad beter te begrijpen is het wenselijk om inzicht te hebben in het bestaande beleid en visies van de gemeente omtrent cultuur. In deze bijlage schetsen we deze context in het kort.

Omgevingsvisie: Bereikbare cultuur voor iedereen

De omgevingsvisie Arnhem 2040 schetst een streefbeeld van Arnhem met de focus op Arnhem als groene, creatieve en ondernemende energiestad. Om de ambities uit verschillende beleidsvelden te realiseren moeten er keuzes worden gemaakt. De omgevingsvisie biedt enkele aanknopingspunten voor cultuur in balans met de groei van de stad.

Arnhem streeft ernaar om gezonde wijken te creëren waarin iedereen mee kan doen en voorzieningen goed bereikbaar zijn. Cultuur en voorzieningen bevinden zich in de buurt. Daarnaast heeft Arnhem veel cultuurhistorie, zowel in bebouwing als in verhalen, die bijdragen aan de identiteit van Arnhem. De stad heeft de ambitie om Presikhaaf en Kronenburg te transformeren in full service centers, inclusief cultuur. Tot slot is de huisvesting van creatieve ondernemers en podiumkunsten (van door het Rijk gefinancierde topgezelschappen) belangrijk voor de stad.

Een van de uitdagingen voor Arnhem: het stapelen van ambities vergt keuzes
Bron: Omgevingsvisie Arnhem 2040

I.A Bestaand beleid en visies

Cultuurprofiel 025 Arnhem-Nijmegen

Arnhem en Nijmegen zijn tegenpolen, maar er is ook veel onderliggende synergie tussen de twee steden. In het cultuurprofiel 025 trekken de twee gemeenten, samen met de bredere regio, gezamenlijk op om zich cultureel te profileren. In de regio wordt rust afgewisseld met ruis, en natuur met de stad.

Cultuurbeleid Arnhem tot nu toe

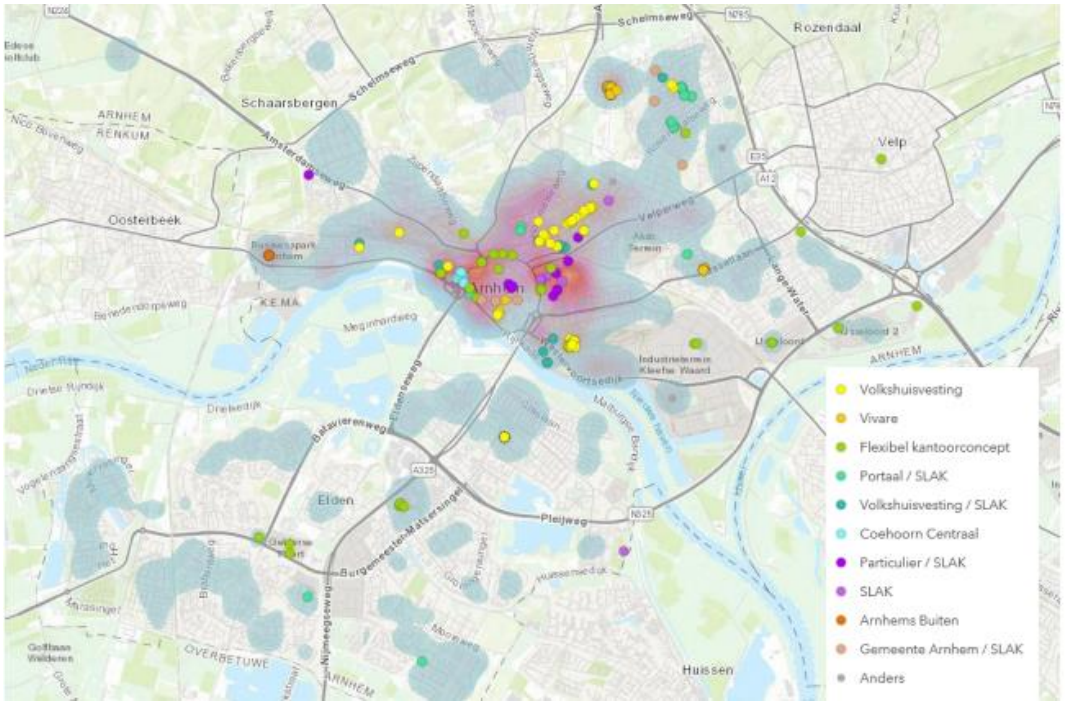
Stroom (2012), Arnhem stroomt door (2016) en Stroomversnelling (2020) heeft drie doelen:

1. Verbreding van cultuurbereik en participatie
2. Versterking van de culturele keten / infrastructuur
3. Vitalisering van het culturele klimaat

Wat specifieker gemaakt: Arnhem wil de huidige positie behouden, inzetten op cultuur op wijkniveau, meer geld naar makers en ruimte voor creatieve bedrijvigheid realiseren. Tegelijkertijd is er geen duidelijke profilering wat Arnhem wil zijn en voor wie. Dit wordt niet specifieker gemaakt dan de culturele hoofdstad van het Oosten.

Behoefte aan ruimte voor creatieve bedrijvigheid

In het onderzoek 'Huisvesting broedplaatsen' (Bureau Buiten, 2019) wordt een tekort aan werkruimte voor de creatieve sector geconstateerd. Ontwikkeling en betere benutting van ruimtes, zowel vast als tijdelijk, is nodig. In de *visie werklocaties 2040 (BCI)* zijn er meerdere wijken zoals o.a. Kronenburg, Rijnpark, Modekwartier en de Coberco Melkfabriek aangewezen als gemengde woon-werkwijken waar ruimte is voor creatieve bedrijvigheid en andere voorzieningen.

Spreiding huisvesting broekplaatsen (Bureau Buiten 2019)

I.B Uitgangspunten benchmark

Er is een benchmark met een zestal andere (cultuur)steden samengesteld. Die laat zien of Arnhem momenteel al een relatief ruim aanbod of juist weinig voorzieningen voor een bepaalde functie kent. Het gaat om de volgende zes steden: Eindhoven, Enschede, Groningen, Nijmegen, Tilburg en Zwolle. Deze steden zijn in meer en mindere mate vergelijkbaar met Arnhem, o.a. op het gebied van aantal inwoners, regiorol, enkele grotere cultuursteden en (kunst)onderwijsinstellingen. De steden zijn gekozen in overleg met de gemeente Arnhem en sluiten aan bij de onderzoeken van Blueyard en de Sectoranalyse podiumkunsten.

In de benchmark is van de volgende uitgangspunten uitgegaan:

- We hanteren cijfers afkomstig uit uniforme bronnen zoals nationale verenigingen en organisaties. Denk aan musea die zijn aangesloten bij de Nederlandse museumvereniging of filmhuizen bij de Cineville pas. Mede hierdoor meten we het aanbod in elke stad op dezelfde manier en is de bron gelijk. *Let op: Dit betekent ook dat cijfers soms kunnen afwijken van het daadwerkelijke aanbod.*
- Waar mogelijk geven we een nadere kwalitatieve duiding, zoals het type voorziening, doelgroep, zaalbezetting en spreiding.
- Voor de vergelijking rekenen we zoveel mogelijk terug naar het aantal (o.a. locaties/stoelen) per 10.000 inwoners.

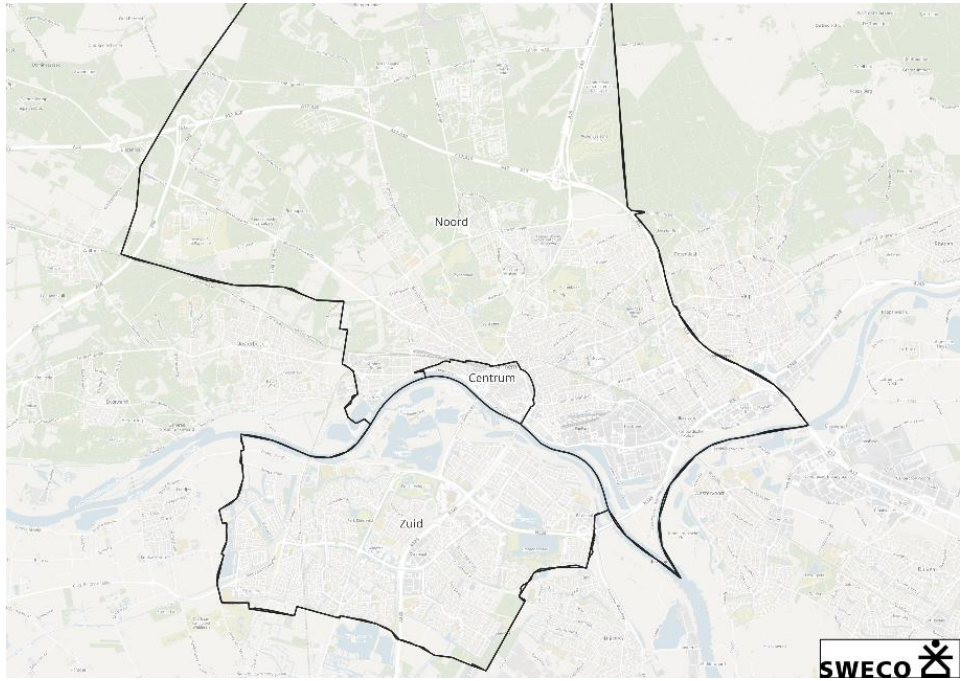
Benchmarksteden in analyse
Bron: Sweco

I.C Gebiedsindelingen binnen gemeente

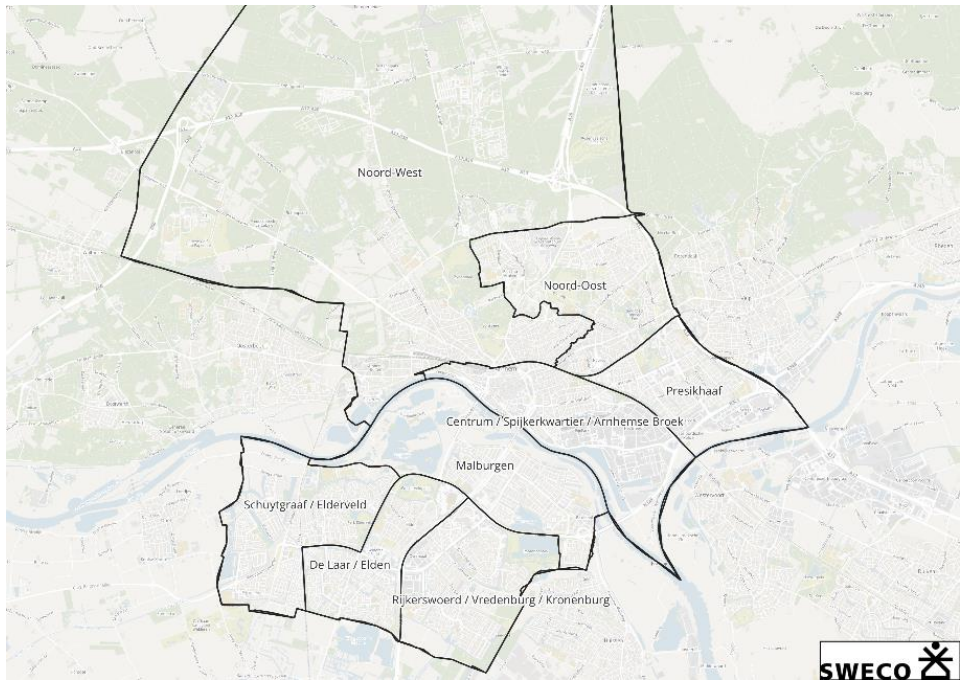
Bij de aanknopingspunten ruimtelijke vertaling houden we rekening met de bestaande indelingen in Arnhem.

- Noord / Zuid (boven): Er wordt vaak gesproken over de Noord en Zuid verdeling in Arnhem. De Rijn vormt hierin de grens. Soms wordt het centrum nog als een aparte entiteit gezien, in andere gevallen hoort deze bij Noord.
- Gebiedsindeling TLO (onder): Een andere indeling waarbinnen de gemeente gebruik van wordt gemaakt is de indeling van de Teams Leefomgeving. Hierin zijn verschillende wijken uit de CBS-wijken samengevoegd tot werkbare entiteiten.

Nota bene: in het project naar de stedelijke barcode (momenteel in opstartfase) wordt een andere indeling onderzocht. Mogelijk heeft dit nog effect voor de ruimtelijke vertaling en zoekgebieden. Momenteel weten we hier nog te weinig van om hierop te kunnen anticiperen.

Gebiedsindeling o.b.v. CBS wijken , bewerking door Sweco (Noord, Centrum en Zuid)

Gebiedsindeling Team LeefOmgeving (TLO)

SWECO

SWECO

Colofon

SWECO Nederland B.V.	De Holle Bilt 22 3732 HM De Bilt
Business unit Stedelijke Planning	www.sweco.nl Handelsregister 30129769
Onderwerp	Culturele referentienormen gemeente Arnhem
Projectnummer	51020288
In opdracht van	Gemeente Arnhem
Leden begeleidingsgroep gemeente (en rol binnen gemeente)	Niek Holtkuile (Gebieds en Vastgoed Realisatie, Senior adviseur ruimtelijke investeringen) Paul van Hoof (Gebiedsrealisatie en Vastgoed) Stef Katwijk (Bestuursadviseur Cultuur) Michel Rijke (Programma Ruimte voor Ontwikkeling, bestuursadviseur Ruimtelijk Juridische Zaken) Esther Ruiten (Bestuursadviseur Cultuur) Heleen Sauer (Strategie en Programmamanagement, programmamanager Groeiende Stad) Irina Wams-Loukanina (Ruimtelijk Jurische Zaken en Wonen, bestuursadviseur)
Datum	30 juli 2024
Voor meer informatie	Ellen Scholten Ellen.scholten@sweco.nl +31 6 82912347
Team	Pim Steenbergen, Natascha Boerkamp, Diego van Kampen, Marian Uenk
Versie	Eindrapport

SWECO

Handreiking nieuwe cultuurvisie

CNA-werkgroep 23 september 2024

Aanleiding

In juni 2024 werden de eerste bevindingen van de onderzoeken naar de kunst en cultuursector van Arnhem in opdracht van de gemeente gepresenteerd door Ingrid van Engelshoven (*Arnhem creatieve stad van verbinding, Subsidiestelsel en bouwstenen cultuurbeleid Arnhem* door Blueyard), door Rento Zoutman (*SECTORANANALYSE PODIUMKUNSTEN ARNHEM* door Walter Ligthart en Rento Zoutman) en door Simon Mamahit (*Aanbevelingen Popmuziek*).

De onderzoeken zijn op het moment van dit schrijven nog niet openbaar gemaakt. Vanuit CNA ontstond de behoefte om in gezamenlijkheid proactief te reageren om zo samen met de gemeente de volgende stap in de beleidsontwikkeling te kunnen zetten. Hiertoe werd een tijdelijke werkgroep in het leven geroepen.

CNA-Werkgroep ontwikkeling cultuurbeleid

De werkgroep bestaat uit Jenny Doest (Rozet), Inge Pollet (Plaatsmaken), Harold Oddens, Posttheater/ Hoogte80), Peter Hendrikx (Theater aan de Rijn), Mirjam van Tiel en Fanne Boland (beide Theater Oostpool). Er zijn twee bijeenkomsten (19 augustus en 12 september) en een kort afstemmoment met Ralph Dassen voor de CNA-bijeenkomst van 19 september.

Eerste bijeenkomst 19 augustus 2024

In deze bijeenkomst is besloten een tweeledige reactie op te stellen. Ten eerste een reactie op de procedure van de beleidsontwikkeling tot nu toe. Ten tweede een handreiking naar de gemeente in de vorm van een aantal thema's die instellings-overstijgend zijn en daarmee regie – of op zijn minst overzicht en afstemming – vragen.

Reactie op procedure beleidsontwikkeling voor kunst en cultuur in Arnhem

Wat opvalt is dat de onderzoeken nog niet gedeeld zijn met het CNA, terwijl dit najaar (2024) het beleid vastgesteld zal worden. Ook valt op dat de onderzoeken met name een signalerende en inventariserende kwaliteit hebben. Uit de onderzoeken komt naar voren dat er behoefte is aan regie vanuit de gemeente. In de inspraak-momenten tot nu toe (bijv. presentatie op 10 juni jl. in Rozet en stadsgesprek op 17 juni jl. in Musis) wordt nog niet duidelijk op welke wijzen de gemeente die 'regie' invulling zou kunnen geven. Pas als daar diverse voorstellen voor op tafel liggen kan er sprake zijn van daadwerkelijke transparantie en inspraak, zoals bijvoorbeeld CNN heeft gehad in de beleidsontwikkeling in Nijmegen. CNA verzoekt de gemeente om die inspraak mogelijk te maken om zo tot in de gehele culturele sector breed gedragen beleid te komen.

De behoefte vanuit CNA is specifiek het instellings-overstijgende perspectief onder de aandacht te brengen. Er zijn immers heel wat vraagstukken die niet op individueel instellingsniveau alleen 'opgelost' of 'ingevuld' kunnen worden. Sterker nog, het kan oneigenlijk concurrentie tot gevolg hebben als hier niet gezamenlijk in opgetrokken wordt, en/of de kunst en cultuursector als geheel minder sterk maken. Hier volgt een lijst met mogelijke vraagstukken waarmee wij de gemeente hopen te inspireren tot een gedeelde en structurele aanpak.

Thema's en vraagstukken voor gemeentelijke regie en/of sector-brede afstemming

1) **Functies formuleren**: Vanuit het overzicht over de gehele stad zouden er in samenspraak tussen CNA en gemeente functies geformuleerd moeten worden die structureel aanwezig zouden moeten zijn voor een gezonde kunst- en cultuursector. Het beleid is nu vooral gericht op individuele instellingen en projecten waardoor het daarop aansluitende overstijgende perspectief ontbreekt. Door functies te expliciteren kan niet alleen duidelijk worden welke cruciale onderdelen onderbelicht blijven, ook kan de door sector en gemeente gewenste samenwerking tussen instellingen worden bevorderd. Concreet voorbeeld: voor een project in een wijk als Arnhem Zuid zijn twee specialismen noodzakelijk, ten eerste contact & vertrouwen in de wijk, ten tweede inhoud & artistieke kwaliteit. Twee (of meer) instellingen die een van de genoemde specialismen hebben, kunnen de handen ineenslaan om de functie te vervullen. De gemeente zou de verantwoordelijkheid moeten nemen een dergelijke functie voor langere periode, bijvoorbeeld minimaal 8 jaar, te waarborgen. Een aantal van de volgende thema's zouden onder dergelijke functies kunnen vallen.
2) **Spreiding**: Het aanbod moet beter verdeeld worden over de gehele stad, maar dat hoeft niet te betekenen dat er overal hetzelfde aanbod *gevestigd* is met overal aparte ateliers, zalen en broedplaatsen. Graag trekken we samen op met de gemeente in het maken van een overzicht van het bestaande aanbod en spreiding, niet zozeer gebaseerd op vestigingsplek, maar vooral op aanbod. Daarbij kan ook een onderscheid gemaakt worden in verschillende reikwijdtes en reisbereidheid per activiteit. Concreet voorbeeld: een grootschalig popconcert heeft een grotere reikwijdte dan dansworkshops voor kinderen in een wijkcentrum. Niet in elke wijk is alles nodig. De gemeente heeft samen met CNA een belangrijke rol in het creëren van overzicht, het garanderen van onderlinge afstemming en het faciliteren en daarmee structureel maken van het benodigde aanbod.
3) **Huisvesting**: Ook hierin zou – naast benodigde nieuwbouw/ verbouw – veel te winnen kunnen zijn door coördinatie en afstemming, omdat de bestaande infrastructuur van gebouwen nog niet volledig benut wordt – bijvoorbeeld voor het vraagstuk om (jonge) makers in de stad te faciliteren. Daarnaast vragen we aandacht voor een goede balans tussen programmering en huisvesting. Ook gezien de indexering van de subsidies die de gestegen huisvestingskosten niet kunnen compenseren. Dit thema huisvesting wordt door de gemeente vooralsnog zeer vanuit instellingsniveau benaderd. Met grote verschillen in de mate waarin de gemeente zich verantwoordelijk voelt. Op basis van de gewenste functies kan in kaart gebracht worden wat de ideale infrastructuur zou zijn en hoe het benutten van reeds bestaande ruimtes geoptimaliseerd kan worden. Dat vraagt om een stevig beleid en coördinatie vanuit de gemeente, waarbij afstemming met de hele sector essentieel is.
4) **Onderwijs:** De hele culturele sector heeft baat bij stevige verbindingen met onderwijs. Op alle onderwijsniveaus. Zorg dat de opleidingen in de stad aan tafel zitten en een rol spelen in het vervullen van de functies en afstemming in de kunst- en cultuursector. Dan maak je de connectie tussen opleidingen, arbeidsmarkt en talentontwikkeling pas echt sterk. Daarnaast is het informeel en non-formeel leren van groot belang voor de sector, dus neem ook dit specifieke 'opleiding'-perspectief mee. Zorg dat ook budgetten uit de betreffende domeinen (onderwijs, werkgelegenheid, jeugd en jongeren) komen en niet allemaal uit de kunst en cultuur.

5) **Talentontwikkeling**: Breng de keten van talentontwikkeling goed in kaart. En breng in kaart wat bestaande culturele instellingen kunnen doen (en al doen) voor belangrijke vraagstukken als de behoefte aan broedplaatsen, werkplaatsen en residentieplekken. Samenwerking is ook hier een speerpunt. Dit is bij uitstek een functie waarin de sector het voortouw kan nemen.
6) **Verduurzaming/energietransitie**: Elke organisatie zal moeten verduurzamen, maar velen zijn te klein om dat proces autonoom te doorlopen. Zorg dat er op dat vlak uitwisseling en kennisdeling is op structurele schaal binnen de kunst en cultuursector van de stad. De organisaties die wat dit betreft vooroplopen kunnen anderen laten profiteren van hun voorsprong, in dit gemeenschappelijke doel. Daarnaast kan kunst en cultuur van betekenis zijn in het creëren van bewustzijn en draagvlak hiervoor door het vertellen van verhalen. Dit kan geen artistieke eis zijn, maar uitwisseling en wederzijdse inspiratie kan een mogelijke stroomversnelling teweegbrengen.
7) **Maatschappelijke polarisatie**: In de stad spelen veiligheidsissues, criminaliteit, laaggeletterdheid, zowel bij de 'linkse' als 'rechtse' populatie. Met de kunst- en cultuursector beïnvloed je het gesprek dat we voeren over elkaar en onszelf. Welke verhalen vertellen we met elkaar? Inzet op de grens van het artistieke en sociale domein is cruciaal voor de stad. Daarvoor zijn uitwisseling en middelen nodig, ook op de lange termijn. Goed voorbeeld: programma's voor azc's vanuit geld voor vluchtelingen. Maak dit geen eis voor subsidie, maar wel een mogelijkheid om educatie/participatie-beleid mee vorm te geven. Faciliteer de uitwisseling op die verschillende vlakken/ gemeenteloketten en zorg dat de budgetten ook samengesteld worden uit de betrokken domeinen. Stimuleer meer op impact dan op (financiële) afrekening.
8) **Erfgoed**: Ook op dit vlak leidt afstemming tot meer dan de som der delen. Niet alleen instellingen met erfgoed als expliciete opdracht, maar ook andere organisaties en projecten dragen hier (veelal onzichtbaar) aan bij, ook door bijvoorbeeld de gezichtsbepalende en monumentale panden. Het overzicht ontbreekt waardoor hiaten niet zichtbaar zijn, maar ook verbindingen niet gelegd worden. Al onze leden bouwen dagelijks aan immaterieel erfgoed door het bijdragen aan 'het volledige verhaal'. Concreet voorbeeld: Keti Koti Arnhem. Ook zijn er initiatieven om archivering (voor podiumkunstinstellingen) gemakkelijker te maken en te ontsluiten voor publiek. Afstemming over wat er al is zou het gemeentebeleid kunnen laden.
9) **Arbeidsmarkt/ werkgelegenheid**: Onze instellingen staan niet alleen garant voor banen voor artistieke professionals, maar ook voor veel niet-artistieke functies daar omheen. Ook is er de nood om (juist ook *niet*-artistiek!) personeel representatiever te maken voor de stad als geheel. Ook hierin kan afstemming tot meer succes leiden, bijv. door gedeelde kennismakingsprojecten voor diverse mbo en hbo opleidingen of collectief personeelsbeleid.
10) **Toegankelijkheid:** Gezamenlijk staan we voor een breed palet aan kunstvormen en kunstpraktijken met een sterke verbinding met educatie en amateurkunst. Maar ook hier zou het samen optrekken grote voordelen op kunnen leveren. Bijvoorbeeld door het beter kenbaar maken van die volledigheid en reikwijdte van het veld als geheel naar publiek en deelnemers toe (bijvoorbeeld door collectieve marketing i.s.m. de gemeente). Daarnaast kan de voortvarendheid waarmee de sector dit thema de laatste jaren oppakt inspirerend zijn voor andere domeinen.

De volgende stap: partnerschap
Wat het CNA wenst is partnerschap met de gemeente in de totstandkoming van de nieuwe beleidsvisie, maar ook in de voortgang van eigen exploitatie en ontwikkeling. CNA heeft behoefte aan minder protocol en meer kennisdeling en afstemming. Natuurlijk heeft ieder haar eigen rol en dient er (juridische) distantie te zijn, maar kan het veel meer *samen*, zoals bijvoorbeeld op de thema's hierboven beschreven. Het mes snijdt dan als het goed is aan twee kanten: de gemeente krijgt meer draagvlak voor het nieuwe cultuurbeleid en het CNA zal de collectiviteit waar het netwerk voor staat, toekomstbestendig kunnen maken voor de overstijgende vraagstukken waar we allemaal voor staan.

Graag lichten wij vanuit de CNA-werkgroep een en ander nog verder toe in een persoonlijk gesprek, bestuurlijk en/of ambtelijk.

Met vriendelijke groet,

Ralph Dassen
Voorzitter CNA
r.dasse@focusarnhem.nl

19-11-2024 Arnhem

DURF

Manifest door en voor de jonge en beginnende makers van Arnhem

Maak Ruimte

Betaalbare studioruimtes met een gevarieerd aanbod
Een heldere, lange termijn visie voor studioruimtes
Een goed functionerende en toegankelijke atelier organisatie
Professionele en toegankelijke broedplaatsen
Bureaucratievrije toegang tot lege panden
Een duidelijk doorgroei- en toewijzingssysteem
Bestaande podia om hun ruimte beschikbaar stellen

Bied Perspectief

De midden podia die beheerd worden door ondernemers
Heldere subsidievoorwaarden voor de grotere culturele instellingen
Een diverser programma aanbod
Meer verantwoordelijkheid bij de makers
Samenwerking tussen het kunstvakonderwijs, culturele instellingen & Gemeente
De programmering van beginnende makers
Fair pay
Een nieuwe subsidie-zuil voor experimentele projecten
Herverdeling van subsidiegelden
De relatie tussen gemeente/beleid en kunstenaar
Structurele ontmoetingsplekken

Wees Transparant & Werk Samen

Het erkennen van kunst als hoofdzaak
Vertalers
Een verplichte code voor instellingen
Toegankelijke en inclusievere vormen van subsidieaanvragen
Een open communicatie over subsidiegelden
De verbinding tussen kunst en andere domeinen

Aan: de gemeenteraad van Arnhem

Betreft: schriftelijke inspraakreactie Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025–2028 ‘Standplaats Arnhem’

Geachte raadsleden,

Namens Platform Binnenstad Arnhem spreken wij onze waardering uit voor de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025–2028 ‘Standplaats Arnhem’. Wij herkennen ons in de versterking van het maakklimaat in de stad en de accenten die de nota legt op het beter faciliteren van makers, het vergroten van publieksbereik, het creëren van meer fysiek ruimte voor kunst en cultuur en het versterken van de culturele sector.

Dit draagt bij aan de transitie die in de binnenstad gaande is; steeds meer van een ‘place to buy’ naar een ‘place to be’; een fijne plek om te zijn en te ontmoeten. Door het steeds compacter wordend kernwinkelgebied, ontstaat er ruimte voor andere voorzieningen aan de randen. Kunst en cultuur past hier perfect bij en dit draagt tevens bij aan de goede functiemix van retail-horeca-cultuur van de Arnhemse binnenstad, die zeer gewaardeerd wordt en ervoor zorgt dat bezoekers langer verblijven.

Kunst en cultuur moet toegankelijk en beschikbaar zijn voor iedereen. Het is zeer te waarderen dat er stadsbreed aandacht is voor kunst en cultuur en dat hierbij ook specifiek naar Arnhem Zuid gekeken wordt. Wij willen daarnaast ook nadrukkelijk aandacht vragen voor de binnenstad als centrale locatie waar de ambities uit deze uitgangspuntennota samenkomen. De binnenstad is het kloppend hart van Arnhem, waar kunst en cultuur zichtbaar en toegankelijk zijn voor een breed en divers publiek, en waar direct wordt bijgedragen aan levendigheid, toeristische aantrekkingskracht en economisch belang. Juist in de binnenstad kunnen makers hun publiek vinden, kan vernieuwing zichtbaar worden gemaakt en kan er een plek worden geboden aan experiment, evenementen en ontmoeting.

Arnhem heeft een belangrijke regionale en op sommige vlakken zelfs landelijke betekenis als het gaat om verschillende culturele functies en instellingen. Door te investeren hierin, wordt de unieke kernwaarde ‘creatief’ versterkt en draagt dit bij aan de culturele uitstraling die bij een provinciale hoofdstad hoort.

Investeren in kunst en cultuur in de binnenstad betekent dan ook investeren in de aantrekkelijkheid en toekomstbestendigheid van de stad als geheel. Wij verzoeken u daarom de binnenstad expliciet te verankeren in de verdere uitwerking van het cultuurbeleid, zodat kunst en cultuur hier blijvend de rol kunnen vervullen die past bij Arnhem als culturele (hoofd)stad van formaat.

Met vriendelijke groet,
Platform Binnenstad Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 23 september 2025
Zaaknummer	: 4406247
Contactpersoon	: Nikki Timmermans
Telefoonnummer	: 026 3773994

Onderwerp: Afdoening Motie 24M154 ‘Betaalbaar muziekonderwijs voor kinderen en jongeren’

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de resultaten van de verkenning in het kader van motie 24M154 ‘Betaalbaar muziekonderwijs voor kinderen en jongeren’.

Inleiding
Op 13 november 2024 heeft uw raad bij de behandeling van de begroting 2025-2028 met motie 24M154 gevraagd om een verkenning te doen naar óf en op welke manier extra ondersteuning van muziekonderwijs mogelijk passend is in Arnhem. De afgelopen periode hebben we hier een verkenning naar gedaan door informatie op te halen en diverse gesprekken te voeren, zowel intern als extern met betrokken partners.

Resultaten verkenning
De gemeente ondersteunt dat kinderen en jongeren op school muziekles op school kunnen volgen op de volgende manier (*binnenschoolse cultuureducatie*):

- In Arnhem kunnen scholen gebruik maken van cultureel aanbod om zo kinderen van 0-18 jaar op school in aanraking te laten komen met muziekonderwijs. Bijvoorbeeld via het programma ‘Cultuureducatie met Kwaliteit / Méér Muziek in de Klas’, het ‘Pr8-programma’, de Arnhemse Doe Maar Mee Band en het programma Kansrijk Opgroeien met Cultuureducatie, dat Rozet in samenwerking met culturele partners en scholen uitvoert.
- In het kader van het Convenant Cultuureducatie 2023-2030 onderzoeken we in de periode 2023-2026 hoe cultuureducatie in het voortgezet onderwijs en de voorschoolse periode (kinderopvang) kan worden versterkt. Er is reeds een coördinator van Rozet actief.

De gemeente ondersteunt dat kinderen en jongeren in de vrije tijd muziekles kunnen volgen op de volgende manier (*buitenschoolse cultuureducatie*):

- Rozet faciliteert als netwerkpartner het toegankelijk maken van cultuur, onder meer door ruimtes tegen een maatschappelijk tarief beschikbaar te stellen voor aanbieders van kunst en cultuurcursussen, het in beeld brengen van kunst en cultuurcursussen en zorgen doorstroming

bij het gebruik van ruimtes, de promotie van de Gelrepas en te fungeren als aanspreekpunt voor het Jeugdfonds Sport en Cultuur.
- Via de Gelrepas kunnen kinderen en jongeren uit gezinnen met een laag inkomen tegoed besteden aan (onder meer) muziekles. Als deze bijdrage niet toereikend is, kan via het Jeugdfonds Sport en Cultuur een aanvullende bijdrage van maximaal € 90,00 worden vergoed voor kinderen tussen 4-17 jaar.
- In het kader van het Nationaal Programma Arnhem-Oost zorgt het programma Rijke Schooldag voor een uitbreid aanbod tijdens, voor en na schooltijd, en zelfs in de vakantieperiodes voor kinderen in Arnhem-Oost (waaronder cultuureducatie en muziekles). De komende tijd zullen scholen invulling geven aan dit programma.
- We werken aan een integraal accommodatiebeleid. Hierbij kijken we integraal naar het gebruik, beheer en exploitatie van accommodaties. Wij zijn voornemens dit uit te werken in een plan van aanpak voor twee pilotwijken (Presikhaaf en Schuytgraaf/Elderveld) waarvan wij in het najaar van 2026 de eerste resultaten verwachten. We nemen hierin mee op welke manier amateurkunstaanbieders, verenigingen en communities makkelijker toegang hebben tot betaalbare voorzieningen in de wijk om zo de leskosten te verlagen.

Met betrekking tot *buitenschoolse cultuureducatie* identificeren we de volgende kansen om het muziekonderwijs voor kinderen en jongeren te versterken:
- Onderzoeken of we de spelregels die gelden om in aanmerking te komen voor een aanvullende bijdrage vanuit het Jeugdfonds Sport & Cultuur kunnen herijken, om zo de drempel en de kosten voor muziekles voor gezinnen te verlagen.
- Indien zich kansen voordoen binnen het programma van de Rijke Schooldag voor extra versterking van het muziekonderwijs, ons met de scholen hiervoor in te zetten.
- De vraag naar betaalbare voorzieningen om leskosten te verlagen in eerste instantie mee te nemen in het lopende proces van ons integraal accommodatiebeleid en deze vraag in samenwerking met aanbieders van muzieklessen en andere belanghebbenden uit te werken voor de twee pilotwijken.

Consequenties
Gezien het bovenstaande kiezen wij ervoor om uitvoering te geven aan de motie door aan de slag te gaan met de geschetste kansen. Wij monitoren de resultaten en leggen dit indien nodig aan uw raad voor.

Met betrekking tot het Integraal Accommodatiebeleid gaan wij in oktober 2025 met uw raad in gesprek over de richting, rollen en kaders op basis van een ‘Gespreksnotitie’.

We beschouwen met deze brief de motie als afgedaan.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

Bijlage:
- Verkenning Betaalbaar muziekonderwijs

Verkenning voor motie Betaalbaar muziekonderwijs

1. Motie Betaalbaar muziekonderwijs

Tijdens de behandeling van de Begroting 2025 dienden de fracties van Arnhem Centraal en D66 de motie ‘Betaalbaar muziekonderwijs voor kinderen en jongeren’ in (24M154). Deze werd aangenomen. Het verzoek luidde:

- *In samenhang met de lopende ontwikkeling van het Integraal Accommodatiebeleid en de herijking van het Cultuurbeleid een verkenning te doen naar óf en op welke manier extra ondersteuning van muziekonderwijs mogelijk en passend is in Arnhem, bijvoorbeeld via (meer) subsidies voor ruimten, subsidies van lessen of middels gesubsidieerd aanbod voor specifieke groepen;*
- *Hierbij mee te nemen op welke wijze de ondersteuning het meest effectief bijdraagt aan een verlaging van de kosten voor de betreffende gezinnen;*
- *Vóór de komende perspectiefnota de raad te informeren over de uitkomsten van deze verkenning en over kosten van mogelijke keuzes om muziekonderwijs extra te ondersteunen.*

Als opmaat naar de beantwoording van deze motie bevat dit memo een beknopte verkenning (op basis van een paar gesprekken / schriftelijke informatie en websites) van wat we als gemeente al doen in het ondersteunen en faciliteren van het toegankelijk maken/houden van muziekonderwijs. De motie raakt meerdere beleidsterreinen en -onderwerpen: Cultuur, Onderwijs, Bestaanszekerheid, het programma Arnhem Oost en het Integraal Accommodatiebeleid.

2. Definitie Muziekonderwijs

Vooraf is het belangrijk om muziekonderwijs te definiëren. Het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) geeft desgevraagd aan:

‘De term onderwijs zien wij in relatie tot wat er wettelijk verplicht is ('formeel leren'); de term educatie is beter voor educatieve activiteiten die niet verplicht zijn ('non-formeel leren' of 'buitenschools'). Hier is ook sprake van leerlijnen (zoals in het formele onderwijs) maar men gaat dit op vrijwillige basis aan. Hier vallen bijv. muziek- dans- en theaterscholen onder. Voor de volledigheid wordt ook de term 'informeel leren' gebruikt. Dan doe je kennis, ervaring etc. op zonder dat sprake is van een leerlijn omdat het min of meer incidenteel/toevallig is: bijv. als je naar een museum, de dierentuin gaat of je bezig houdt met erfgoed (materiaal of immaterieel).

Als LKCA dragen we uit dat de binnenschoolse cultuureducatie (vaak eerder het karakter van kennismaken en oriënteren) buitenschools verdiept en verrijkt kan (en moet) worden en waar ook talentontwikkeling dan gestalte krijgt.
Idealiter is er in elke gemeente een samenhangende infrastructuur zodat cultuureducatie tot (enthousiaste, levenslange) cultuurbeoefening/participatie kan leiden.’

In deze verkenning gaan we in op alles wat de gemeente op het gebied van muziekonderwijs doet, van cultuureducatie binnenschools (oftewel formeel leren) tot cultuureducatie buitenschools (oftewel non-formeel leren), waaronder ook amateurkunst(beoefening) en cultuurparticipatie vallen.

3. Verkenning

3.1 Cultuur

3.1.1 Beleidskaders

Standplaats Arnhem: Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028
Eén van de uitgangspunten uit de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid (nog niet vastgesteld) luidt:

”*Cultuureducatie bijdraagt bij aan persoonsvorming en kansengelijkheid, het creëren van publiek voor de toekomst en burgerschap. Amateurkunst, cultuurparticipatie en cultuureducatie vormen de humuslaag van de culturele sector en zijn onderdeel van de culturele infrastructuur.* ”(p.9 Uitgangspuntennota)

Het belang van cultuureducatie (binnenschools), en amateurkunst & cultuurparticipatie (buitenschoolse cultuureducatie) wordt in de Uitgangspuntennota als volgt verwoord.

Cultuureducatie
“In Arnhem vinden we cultuureducatie om verschillende redenen belangrijk. Cultuureducatie stimuleert veerkracht en talentontwikkeling van kinderen en jongeren (makers in de dop!), draagt bij aan burgerschapsvorming en kansengelijkheid in het onderwijs, stimuleert creativiteitsontwikkeling en is het begin van publieksvorming (kennismaken!) We hebben cultuureducatie in het onderwijs, waaronder het speciaal onderwijs belegd via Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK)/ Meer Muziek in de Klas, waarbij scholen, culturele instellingen en de gemeente het Convenant Cultuureducatie 2023-2030 hebben opgesteld. De afspraken uit dat convenant vormen een stevige basis voor cultuureducatie binnen de school. We gaan er dan ook in 2025-2028 mee door en onderzoeken hoe cultuureducatie in het voortgezet (speciaal) onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs kan worden versterkt. Daarnaast faciliteert de gemeente het Pr8-programma, waarbij alle kinderen van alle basisscholen in Arnhem, jaarlijkse een culturele instelling bezoeken. Om buitenschoolse cultuureducatie te bevorderen is de relatie met naschoolse programma's in de wijken, School & Omgeving en in het bijzonder de Rijke Schooldag in het kader van het Nationaal Programma Arnhem Oost van belang" (p.15)

Amateurkunst en cultuurparticipatie
“Actieve cultuurparticipatie draagt bij aan een levendige stad waarin kinderen en jongeren kansrijk opgroeien. En waar je je, ongeacht je leeftijd, kunt blijven ontplooien. Deelnemen aan kunst en cultuur brengt inwoners bij elkaar en versterkt de onderlinge verbondenheid. Daarnaast bewijzen steeds meer onderzoeken dat actieve cultuurparticipatie gezond voor je is, zowel mentaal als fysiek. We vinden het daarom belangrijk dat alle Arnhemmers laagdrempelig toegang hebben tot kunst- en cultuurbeoefening, en streven daarbij een breed cultuurbegrip na: van koren en orkesten, via theater en dans, naar nieuwere vormen, zoals mode en textiel en hiphop en dj’en.” (p.16)

In de Uitgangspuntennota is onderstaand haakje naar de motie Betaalbaar Muziekonderwijs opgenomen:

“Onder andere muziekonderwijs in Arnhem is op dit moment niet voldoende bereikbaar en betaalbaar voor iedereen. We willen ervoor zorgen dat amateurkunstaanbieders, verenigingen en communities makkelijker toegang hebben tot betaalbare voorzieningen in de wijk om zo de leskosten te verlagen.”(p.16)

Cultuureducatie: Convenant Cultuureducatie 2023 – 2030

Dit convenant is – als vervolg op het convenant 2015 -2023 - opgesteld in de stuurgroep Cultuureducatiedoor vertegenwoordigers van de partners: schoolbesturen, culturele instellingen, gemeente (cultuur en onderwijs) en Rozet.
https://arnhem.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Item/7c7d17df-e4b4-4651-be6b-90834f770310

Rozet ondersteunt, als penvoerder en coördinator van de uitvoering van ‘het Convenant Cultuureducatie 2023-2030’, professionals in het culturele veld en onderwijs ten aanzien van kunst- en cultuureducatie. Rozet ontvangt een gemeentelijke basissubsidie. Basis voor de besteding voor de basissubsidie is de gemeentelijke concept- uitvraag 2025 – 2028. Hierin staat m.b.t. cultuureducatie verder: *Rozet maakt bij het aanbod zo veel mogelijk gebruik van lokale makers (bijvoorbeeld uit de wijk waar de school gevestigd is).*
Onder de verantwoordelijkheid van de stuurgroep, valt er onder de uitvoering van het convenant:

- *Cultuureducatie met kwaliteit*
- *Meer muziek in de klas*
- *Pr8 programma*

Doel: Alle kinderen (0-18 jaar) in Arnhem krijgen gelijke kansen om creatief op te groeien zodat ze zich ontwikkelen tot waardige, vaardige en aardige stadsbewoners die actief participeren in de samenleving.

Het aantal deelnemende scholen (CMK, PR8 en Meer muziek in de klas) is opgenomen als een indicator.

3.1.2 Beleidsuitvoering

Rozet

Cultuureducatie

- *Cultuureducatie met kwaliteit (CmK)*

In het programma Cultuureducatie met Kwaliteit werken scholen en culturele instellingen sinds 2013 samen om kunst en cultuur een vast onderdeel van het lesprogramma te maken. Doordat leerlingen in aanraking komen met verschillende kunstvormen leren ze om hun creatieve en culturele vaardigheden te ontwikkelen en ook persoonlijk en in sociaal opzicht te groeien.

De doelen van CmK:

- Duurzaam versterken van de kwaliteit van cultuureducatie
- Tweesporenbeleid: Onderhouden van relatie met scholen die al deelnemen & nieuwe scholen bereiken
- Vergroten kansengelijkheid leerlingen
- Culturele ontwikkeling van het kind centraal stellen
- Vergroten professionaliteit leerkrachten, docenten, culturele partners en penvoerders

- Aansluiting binnen- en buitenschools aanbod
- Cultuureducatie met Kwaliteit is een matchingsregeling waarin de gemeente Arnhem participeert en waarvoor Rozet de penvoerder en uitvoerder van het lokale programma is.

- *Méér muziek in de klas*

Rozet doet mee met het landelijke programma Méér Muziek in de Klas. Méér Muziek in de Klas, een landelijk programma dat en tot doel heeft muziekonderwijs te realiseren voor alle basisschoolleerlingen in Nederland, is in Arnhem onderdeel van Cultuureducatie met Kwaliteit.
Op diverse Arnhemse scholen is er dankzij dit programma een kunstvakdocent in de klas of zijn onderschoolse muzieklessen gekoppeld aan naschoolse muzieklessen. Rozet heeft voor 2025-2026 de subsidie van Méér Muziek in de Klas aangevraagd en toegekend gekregen. Dit maakt het voor Arnhemse scholen mogelijk om door Rozet Onderwijs te worden begeleid in het traject voor méér muziek in de klas. Dit kan een wens zijn voor hulp bij het opzetten van een rijk programma waar muziek een groot onderdeel van is. Of bij de uitvoering, zoals het matchen van een vakdocent Muziek bij de school. Rozet heeft adviseurs en een muziekspecialist die scholen kunnen adviseren en helpen.

- *Pr8 programma*

Alle leerlingen op alle scholen voor Primair Onderwijs maken kennis met de stad en culturele instellingen. Acht culturele instellingen bieden jaarlijks een kunstprogramma aan bestemd voor het Primair Onderwijs. De samenstelling van het programma wordt jaarlijks vooraf afgestemd met de Pr8-comissie van de stuurgroep die toeziet op kwaliteit, diversiteit en actualiteit van het aanbod. Het is daarom mogelijk dat gedurende de looptijd van het convenant de samenstelling van instellingen aan het Pr8-programma wijzigt.

- *Arnhemse Doe Maar Mee Band*

Arnhem heeft een Doe Maar Mee Band. Dit is een landelijk initiatief dat een uitkomst is van Méér Muziek in de Klas. Door heel Nederland worden tijdens de Kindermuziekweek ‘Doe Maar Mee’ bands gevormd. Iedereen die wil; kan meedoen. Uiteindelijk wordt per regio of stad gezamenlijk opgetreden, met hetzelfde repertoire.

Op website van Rozet staat uitgebreide informatie voor scholen en inwoners.

- *Programma Kansrijk opgroeien*

Onder het motto Langdurig, Structureel en Dichtbij heeft Rozet met vijf Arnhemse scholen het programma Kansrijk Opgroeien met Cultuureducatie ontwikkeld. Door cultuureducatie structureel te verbinden, wordt het onderwijs voor de leerlingen verrijkt. Wekelijks krijgen alle kinderen van groepen 1 t/m 8 muziek-, theater- en beeldende lessen die worden gegeven door kunstvakdocenten en aansluiten bij de reguliere lessen. Quote website Rozet:
‘De leerkrachten zijn erg enthousiast over de meerwaarde van de lessen: ”Jij geeft gewoon een taalles!”, zegt de leerkracht groep 4 tegen de theaterdocent. “Wij willen ons taalonderwijs niet allen cognitief aanbieden, binnen de theater en muzieklessen spreken we andere leerstijlen aan waardoor we zien dat de woorden vaak beter beklijven”.’

Cultuurparticipatie en Amateurkunst

Rozet heeft ook een rol met betrekking tot muziekonderwijs *buiten* schooltijd, de zogenaamde cultuurparticipatie/amateurkunstaanbod.
In de gemeentelijke uitvraag voor de basissubsidie is hierover opgenomen:
Rozet is netwerkpartner en faciliteert in het toegankelijk maken van cultuur. Voor zover het de basissubsidie betreft, zijn dat de volgende activiteiten:

- *Rozet stelt goed gefaciliteerde ruimtes tegen maatschappelijk tarief beschikbaar voor aanbieders van kunst & cultuurcursussen*
- *Rozet brengt aanbieders van kunst & cultuurcursussen in beeld en zorgt, indien nodig, voor doorstroom bij het gebruik maken van de ruimtes*
- *Het signaleren van ontwikkelingen op het gebied van kunst- & cultuuraanbod en aanbieders en de gemeente hierover informeren en adviseren*
- *Rozet draagt zorg voor de promotie van de Gelrepas met de focus op het Arnhemse aanbod taal, kunst en erfgoed*
- *Met het project JongIn biedt Rozet een platform voor jongeren rondom cultureel aanbod en actuele/aansprekende thema's*
- *Rozet coördineert het Jeugdfonds Sport en Cultuur ten aanzien van de vraag en het aanbod in Arnhem*

Jeugdfonds Sport en Cultuur Gelderland

Doel van het Jeugdfonds Sport en Cultuur Gelderland is voor alle kinderen in Gelderland deelname aan sport of cultuur bereikbaar te maken door financieel te ondersteunen. In Arnhem is de Gelrepas de voorliggende voorziening. Dit betekent dat als kinderen aan sport of cultuur willen doen dit vanuit de Gelrepas gefinancierd moet worden. Omdat muzieklessen vaak wat kostbaarder zijn, is met de Gemeente Arnhem afgesproken dat het Jeugdfonds maximaal 90 euro mag bijleggen voor kinderen die aan deze activiteit willen deelnemen (dit kan zowel voor de les als voor ondersteuning bij het huren van instrumenten).
Daarnaast draagt het Jeugdfonds bij aan kinderen die niet in aanmerking komen voor de Gelrepas, maar waarvan het gezin in dusdanige financiële problemen zit (ter beoordeling van de leerkracht) dat kinderen om die reden niet kunnen deelnemen aan dergelijke activiteiten. Het aangevraagde bedrag gaat niet naar de ouders maar naar de aanbieder (bijv. een muziekvereniging).

Op grond van deze afspraak heeft het Jeugdfonds in 2024 in Arnhem 21 kinderen kunnen helpen op het gebied van cultuur, waarvan 9 kinderen met muzieklessen (ter idee: het totaal aantal kinderen dat in Arnhem is geholpen was in 2024 259 (dus heel veel aanvragen voor sportactiviteiten).
In 2025 zijn tot en met augustus 9 kinderen geholpen, waarvan 2 met muzieklessen.

Het Jeugdfonds ziet al enige jaren een terugloop ontstaan. Ook zien zij dat de kosten van muzieklessen in de loop der tijd zijn gestegen en dat impact heeft op het saldo van de Gelrepas. Met als gevolg dat kinderen hier mogelijk van afzien en dus ook geen aanvulling vanuit het Jeugdfonds plaatsvindt.

3.1.3 Financieel

Scholen

Vanuit het ministerie van OCW ontvangt een school één budget voor alle kosten (lumpsum). Cultuureducatie zit ook in deze lumpsum. Scholen ontvangen in deze lumpsum €16,86 (inclusief €3.- per leerling voor museumbezoek). Het is gebruikelijk dat scholen die middelen vrij besteden vanuit hun lumpsum budget. Meestal worden vakdocenten ingezet voor een aantal leerjaren of in het gehele curriculum (gr 3 – 8). Het verschilt per school hoe belangrijk cultuureducatie wordt gevonden en de mate waarin dat wordt aangeboden. Dit hangt samen met de schoolvisie.

Alle culturele activiteiten die een school inkoopt, kunnen via een eenvoudig formulier worden gedeclareerd bij Rozet Onderwijs. De school krijgt dan 50% van de kosten terug. Als de school meedoet aan het PR8cultuurprogramma krijgt de school 59% terug.

Rozet

Zoals gezegd, ontvangt Rozet vanuit de gemeente jaarlijks een basissubsidie, waarin meerdere doelen en ambities samenkomen waaronder cultuureducatie (waar muziekonderwijs weer onderdeel vanuit maakt). Deze subsidie is gedeeltelijk geoormerkt, maar het merendeel van de subsidie niet. Voor cultuureducatie is er niets geoormerkt, maar wordt er verwacht dat Rozet wel een aantal taken op dit vlak bekostigd vanuit de basissubsidie. Waaronder muziekonderwijs.

De hieronder genoemde financiële bijdragen zijn conform huidige financiële afspraken van de gemeente Arnhem met Rozet betreffende Cultuureducatie Primair Onderwijs en met de onderwijsinstellingen:

- *Pr8Cultuurprogramma*
    - Scholen dragen bij deelname aan het programma €6,- per leerling (incl. €1,- t.b.v. vervoer) bij;
    - Culturele instellingen dragen voor de ontwikkeling en uitvoering van hun eigen aanbod bij. Op jaarbasis investeert iedere culturele instelling gemiddeld €20.000,-.
    - Jaarlijks stelt Rozet, als geoormerkt budget binnen haar subsidie, € 64.841 ter beschikking aan het Pr8Cultuurprogramma. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:
        - coördinatie en planning: €25.500,
        - bijdrage in huurkosten theater- en muziekzalen: €9.341
        - vervoer: € 30.000

- *Cultuurg€ld (voorheen: matchingsmiddelen)*

Alle Arnhemse scholen reserveren en besteden jaarlijks cultuurgeld: €21,50 per leerling. Gemeente Arnhem stelt daar tegenover, voor het Primair Onderwijs, €17,- per leerling beschikbaar. Op basis van 13.000 leerlingen levert dit een budget op van €219.800. 75% van dit budget (€164.850) is bestemd voor matching/financiële ondersteuning van scholen bij de inkoop van cultuuractiviteiten. 25% (€54.950) is bestemd voor (les)materiaal met betrekking tot een actueel thema dat aandacht verdient en verbonden wordt aan Cultuureducatie. Het ontwikkelde lesmateriaal wordt ter beschikking gesteld aan alle Arnhemse scholen.

- *Cultuureducatie met Kwaliteit*

Binnen de subsidie van de gemeente Arnhem aan Rozet is €134.544,- geoormerkt als matchingsbijdrage aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit

- *Consulenten/adviseurs Taal, Kunst en Erfgoed*

Binnen de begroting van Rozet is €181.346 geoormerkt voor de consulenten Taal, Kunst en Erfgoed.

NB.: De genoemde bedragen zijn op basis van het prijspeil 2023 en zijn onderhevig aan eventuele jaarlijkse prijsindexatie. Toekenning van de bedragen die onderdeel zijn van een subsidie van de gemeente Arnhem geschiedt onder begrotingsvoorbehoud

Jeugdfonds Sport en Cultuur

Er is een subsidierelatie met gemeente Arnhem, waarbij zij een kleine 60.000 euro ontvangen voor budget sport en cultuur. Voor cultuur is er ook een instrumentendepot.

3.2 Bestaanszekerheid

Het tegoed van de Gelrepas geeft de mogelijkheid om *(buitenschools)* muziekles te volgen. Van de 14.800 Arnhemse pasgebruikers zijn 4.500 pasgebruikers jonger dan 18 jaar. In Arnhem zijn ongeveer 60 aanbieders/muziekscholen aangesloten bij de Gelrepas. Ondanks dit aanbod zien we dat de tegoeden vooral worden besteed aan sportattributen, sport en attracties (op basis van onze jaargegevens 2024). Voor sportattributen en kleding hebben kinderen een apart tegoed op de pas, dat ze alleen daarvoor kunnen gebruiken. Cultuur kan alleen besteed worden uit het basistegoed op de pas (€ 335 voor kinderen). Het past niet in de begroting en beleid (keuzevrijheid bij het basistegoed) om hier aanpassingen in te doen.

Financieel

In 2024 hebben 785 kinderen gebruik gemaakt van Cultuuraanbod op de Gelrepas en hebben daarbij ruim € 83.000 van hun tegoed besteed (gemiddeld ruim € 105 per pashouder). Dit is een breed aanbod van o.a. Bibliotheek, museum en theater.

3.3 Programma Arnhem Oost

Binnen de Rijke Schooldag werken scholen en lokale organisaties nauw samen om kinderen in Arnhem-Oost extra kansen te bieden. Dit programma zorgt voor een uitgebreid aanbod *tijdens, voor en na* schooltijd, en zelfs in de vakantieperiodes. Kinderen krijgen niet alleen meer taal- en rekenonderwijs, maar kunnen ook deelnemen aan sport, kunst en cultuur, huiswerkbegeleiding en activiteiten voor hun persoonlijke ontwikkeling.

We bouwen voort op wat er al is ontwikkeld en kijken per school en wijk hoe we het bestaande aanbod kunnen verbeteren en uitbreiden. Op dit moment loopt de schooldag van 8.00 uur tot 17.00 uur, inclusief een gezonde schoolmaaltijd. In de toekomst willen we dit mogelijk uitbreiden naar de avonduren en zelfs naar de zaterdag. Zo werken we samen aan een speciaal Arnhem-Oost Curriculum, waarmee kinderen hun talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen. (bron: website Arnhem Oost).

Belangrijke notie hierbij is dat het bij bovenstaande gaat om cultuureducatie in de volle breedte én het aan de scholen is om hier invulling aan te geven.

3.4 Integraal Accommodatiebeleid

In de Perspectiefnota 2024-2027 stelden we dat meer dan een kwart van de Arnhemmers maatschappelijk actief is. In de afgelopen jaren is de wens ontstaan om integraal te kijken naar het gebruik, beheer en exploitatie van accommodaties die vallen onder de definitie 'maatschappelijk'. Maatschappelijke accommodaties zijn fysieke plekken die sociale cohesie ondersteunen, doordat ontmoeting en verbinding in de wijk en buurt kan plaatsvinden. Ze kunnen gebruikt worden voor onderwijs, culturele activiteiten, sport en/of welzijnsactiviteiten, natuureducatie en bijvoorbeeld dienstverlening in de wijken. De (gemeentelijke) plekken worden nog onvoldoende goed benut, of passen ze niet bij de behoefte van inwoners, organisaties en professionals. Door gericht beleid, inspanningen en betere afstemming op elkaar, kunnen we groeien naar een stad waar bijvoorbeeld MFC's, buurthuizen, sportclubs en scholen centrale plekken in de wijk kunnen zijn. Daarom werken we aan een integraal accommodatiebeleid, waarbij afstemming zal plaatsvinden met het Integraal Huisvestingsplan voor het onderwijs dat al is vastgesteld door de raad.

Rozet

Rozet verhuurt ook ruimtes aan zzp'ers die o.a. muziekles verzorgen. Rozet hanteert hiervoor een gereduceerd tarief. Dit is ook geborgd in onze basissubsidie. Dit staat, nu Rozet kampt met grote tekorten, wel onder druk: de huisvestingslasten stijgen en deze kunnen niet worden doorberekend aan de zzp'ers. De zzp'ers geven op hun beurt het signaal dat de huren desondanks stijgen, waardoor ze hun tarieven moeten verhogen. Dit maakt de drempel om o.a. muziekonderwijs te volgen hoger.
De tarieven die Rozet hanteert, zijn als volgt:

Dagdeeltarief exclusief btw per type ruimte					
Tot 4 personen	*Tot 10 personen*	*Tot 25 personen*	*Dans-dramalokaal*	*Theaterlokaal middel*	*Muzieklokaal middelgroot*
€ 54,00	€ 54,00	€ 54,00	€90,00	€ 54,00	€ 45,00

MFC's

In de praktijk blijken MFC's duur om ruimte te huren en zijn er beperkingen in wat kan. Dit komt omdat er professionals op zitten. Buurtcentra zijn goedkoper en kunnen ook ruimtes beschikbaar stellen voor muziekles. Dit zou een goede vulling van overdag kunnen zijn. Een goed en duidelijk afwegingskader is nodig bij het maken van keuzes: welke voorzieningen in de wijk passen bij onze ambities? Wat is de behoefte van de wijk? Vervolgens: hoe gaan we accommoderen? Wat voor een functie heeft een school/buurthuis/MFC? Welk tarievenbeleid is passend hierbij?
Dit nemen we mee in het lopende proces van het Integraal Accommodatie Beleid.

Referentienormen

De ruimte in Arnhem is schaars en veel verschillende functies hebben een vergelijkbare ruimtebehoefte. Met behulp van de referentienormen uit het adviesrapport “Referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem’, kan de gemeente integraal keuzes maken tussen verschillende voorzieningen. In dit rapport wordt een tekort gesignaleerd aan m2 voor oefenruimte amateurkunst (2.000 m2 tot 2040). Document Arnhem - Bijlage 4 - Adviesrapport ‘referentienormen culturele voorzieningen gemeente Arnhem’ van Sweco Nederland (30 juli 2024) - iBabs Publieksportaal

3.5 Motie muziekonderwijs: Visie Platform Amateurkunst Arnhem

Voor een zo compleet mogelijk beeld hebben we ook Platform Amateurkunst Arnhem (PAA) geraadpleegd. Wat zien en ervaren zij? En welke trends zijn waarneembaar als het gaat om muziekonderwijs? Het platform heeft onze vraag in haar bestuursvergadering besproken en geeft ons mee dat het meeste effect zal worden bereikt als de aanbodzijde wordt ondersteund. Als huurprijzen en daarmee de kosten voor aanbieders verlaagd worden, is het mogelijk dat de gehanteerde tarieven betaalbaarder worden voor minima en andere mensen met een smalle beurs. Daarnaast geeft het Platform aan dat er een groot verschil bestaat binnen de kostensamenstelling van aanbieders: aspecten als het verschil in les- of oefenlocatie (thuis lesgeven vs. een grote ruimte huren), groepsgrootte en daarmee het inkomstenniveau van lessen (dansles in een groep vs. individuele gitaarles). Dit is van invloed op de tarieven die zij moeten hanteren om uit te komen.

Het PAA denkt dat het waardevol kan zijn als er meer aandacht komt voor het uitbreiden van naschools cultuuraanbod, en daarmee het aantrekken van de banden tussen onderwijs en aanbieders. De indruk bestaat dat er al best veel naschools aanbod bestaat, maar tegelijkertijd ook het vermoeden dat er een scheve verhouding in aanbod per wijk. Er lijkt in bepaalde wijken en meerdere wijken een tekort. In zuid betreft dit Elderveld, De Laar West, De Laar Oost, Elden, Vredenburg, Malburgen Oost, en in noord Het Broek, Geitenkamp en Alteveer.

Technische vraag D66 over behandeling begroting en uitgangspunten cultuur.

Vraag:

Woensdag bespreken we de Uitgangspuntennota Cultuur. Parallel is twee weken terug de nieuwe begroting gepubliceerd, met ook financieel nieuwe keuzes voor cultuur. Deze komen mede voort uit de aangenomen motie over cultuurbudget bij de perspectiefnota. Op moment van aannemen van die motie, was het voorstel voor de Uitgangspuntennota al langs het college. Mijn vraag: wijzigt, als de begroting in de huidige vorm wordt aangenomen, de financiële tabel op pagina 43? En zo ja, wat zijn die wijzigingen dan?

Antwoord:

Met het aannemen van de begroting stelt de raad middelen beschikbaar voor de volgende beleidsprioriteiten en maatregelen die zijn opgenomen in het financiële overzicht op pagina 43 van de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid:

- A.1. Extra budget voor Arnhems aanbod BIS-instellingen podiumkunsten en voor nieuwe toetreders (EUR 400.000,-)
- A.2. Lastencompensatie en meerkosten Fair Pay (EUR 500.000,-).
- B.2. Gratis bibliotheek voor jongeren tot 24 jaar.

De raad ontvangt een nieuwe versie van het financiële overzicht in de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid, nadat de begroting is vastgesteld.

Bespreking raadsvoorstel Uitgangspuntennota
Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’
Woensdag 1 oktober 2025

PLATFORM AMATEURKUNST ARNHEM

www.platformamateurkunstarnhem.nl
www.ikleer.je
info@platformamateurkunstarnhem.nl

Inbreng Platform Amateurkunst Arnhem

1. Status onderzoek Integraal Accommodatiebeleid en de vanuit de raad geopperde suggestie om lopende het traject initiatieven in werking te stellen.

2. Status verlaging (permanente/regelmatige/incidentele) huurtarieven van gemeentelijke ruimtes (beheerd door het Sportbedrijf) voor culturele partijen. In 2022/23 werd dit door het college als sterk aandachtspunt gezien.

3. Ondersteunen van initiatieven voor domein overstijgende samenwerkingen (cultuur met o.a. welzijn, onderwijs, sport).

4. Meer concreet stimuleren van structurele samenwerkingen door de gehele keten heen: van de gesubsidieerde instellingen tot in de culturele humuslaag.

5. Betrekken van de doelgroep bij de vorming van de voorgenomen laagdrempeligere toegang tot het subsidiehuis voor amateurkunstaanbieders. Daarnaast kunnen "flash-subsidies" van een paar honderd euro kunnen vaak al een groot verschil maken.

Beste lezers!

Wij van Collectief Koppig staan voor Professioneel proberen, het experimenteren en activeren van bewoners, jonge makers en iedereen die intrinsiek gemotiveerd is om in contact te komen met kunst.
Dit doen wij door middel van de gebaande paden een zijpad te geven, lessen te geven op allerlei verschillende scholen, straatfeesten te organiseren voor de wijk maar ook een expositieruimte te bieden zonder hoge drempels of moeilijke eisen: Experiment voorop met aan de hand professioneel groeien.
Dit faciliteren met een rauw randje van eigenwijsheid, maatschappijkritisch blijven en vooral heel veel liefde voor ons vak: sociaal artistiek werken!

MAAR

Willen wij vrijheid bieden aan bewoners en jonge makers kunnen wij dat alleen als de stad ons vrijheid faciliteert.

Willen wij een plek blijven waar experiment op nummer 1 staat moet het pand voor ons betaalbaar zijn zodat wij programma kunnen maken.

Willen wij met nieuwe organisaties, samenwerkpartners in de stad en jonge makers blijven samenwerken dan moet er ruimte komen voor platform en groei.

Willen wij professioneel proberen dan moet er vertrouwen komen en de bestaande organisaties en makers vrijlaten in hun manier van werken.

Wij houden van Arnhem

Omdat het dorps aanvoelt maar niet zo klein dat er geen ruimte voor alternatieve manieren van werken is.
omdat wij geen randstad zijn die zoveel keuze biedt dat je niet meer kan kiezen.
omdat onze natuur rauw is net als de cultuur plekken die Arnhem rijk is.

Arnhem is een stad die weet hoe ze moeten samenwerken en zoveel in huis heeft, maar wel fundering nodig om een bodem te leggen.

Lege panden die gebruikt kunnen worden voor experiment, ruimtes die betaalbaar zijn voor de makers die al gevestigd zijn.

Wij kunnen alleen alternatief bieden voor gangbare paden als wij ons eigen pad mogen bewandelen.
Hoe meer ruimte wij krijgen hoe meer ruimte wij kunnen bieden.

Kus Collectief Koppig

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 407104

Onderwerp: Herontwikkeling voormalige school de Vlindertuin, Sperwerstraat 97.

Voorstel

1. De begrotingswijziging Maatschappelijke herbestemming Vlindertuin vast te stellen waarin een investeringskrediet van €423.500,- incl. BTW voor de verbouwing van de Vlindertuin wordt toegekend.
2. De begrotingswijziging vast te stellen waarbij de maximale subsidie aan atelierbeheer SLAK per -01-01-2020 wordt verhoogd met een bedrag van maximaal € 40.000,- per jaar.

Kennisnemen van ons besluit van 22 oktober 2019 om:

- Instemmen met het plan om de Vlindertuin te gebruiken voor de huisvesting van sociaal ondernemers (50%) en kunstenaars met hart voor de wijk (50%).
- Het plan voor de Vlindertuin uit te voeren volgens scenario 2 van het haalbaarheidsonderzoek Vlindertuin opgesteld door BOEi (bijlage 2)
- De Vlindertuin in eigendom van de gemeente te houden en op basis van kostprijsdekkende huur voor 5 +5 jaar te verhuren aan hoofdhuurder stichting atelierbeheer SLAK.

Inleiding

Door de fusie van de Witte school en de Vlindertuin in de wijk Geitenkamp kwam het schoolgebouw van de Vlindertuin, gelegen aan de Sperwerstraat 97, per 1 oktober 2017 vrij. De gemeente Arnhem is eigenaar van dit schoolgebouw.

Het gebouw is niet meer voor onderwijsdoeleinden nodig en vanuit de wijk is nadrukkelijk de wens geuit het gebouw/locatie voor de wijk te willen behouden. Er is behoefte aan leer- en werkervaringsplekken en ontmoeting voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast geeft stichting atelierbeheer SLAK aan behoefte te hebben aan atelierwoningen/ ateliers voor kunstenaars. Op 26-09-2017 heeft het college ermee ingestemd om stichting atelierbeheer SLAK maximaal 2 jaar tijd te geven voor het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie/businesscase naar de toekomst van het voormalig schoolgebouw Vlindertuin, gezamenlijk met bewoners van de Geitenkamp, (kandidaat)huurders, de organisaties Spectrum en Transitie-reizen en Team Leefomgeving Noord Oost.
Op basis van de haalbaarheidsstudie (scenario 2) wordt voorgesteld om de Vlindertuin te verbouwen tot 13 werkruimten en 1 atelier/ beheerderwoning. Hiervoor is een investeringskrediet nodig van maximaal €423.500,- incl. BTW. Doel is dat de monumentale Vlindertuin een prachtplek wordt waar iedereen die dat wil zijn talenten kan ontwikkelen en een bijdrage kan leveren aan de maatschappij en/of

GEMEENTE Arnhem

leefbaarheid van de wijk. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de visie van Team Leefomgeving Noord-Oost op het maatschappelijk vastgoed in de Geitenkamp. Onderlinge samenhang en differentiatie in doel en gebruik is het streven waarbij de ontmoetingsfunctie in de Geitenkamp wordt gefaciliteerd door De Beijer (Vivare) en De Wetering. De Vlindertuin specialiseert zich in de functie werk en participatie en wordt de thuisplaats van de beoogde wijk(netwerk)onderneming.

Beoogd effect

1. Het mogelijk maken van een verbouwing van de zolderverdieping aan de oostzijde tot extra verhuurbare ruimtes voor sociaal ondernemers en kunstenaars.

2. Werk en participatie

- Meer bewoners van de Geitenkamp ervaren perspectief doordat zij participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- De zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot
- Minder mensen afhankelijk van een uitkering
- Doorbreken van problemen die generatie op generatie worden doorgegeven
- Stimuleren van ontmoeting (via participatie) waardoor eenzaamheid vermindert en sneller grotere problemen worden voorkomen
- Verminderen maatschappelijke kosten doordat meer bewoners een zinvolle dagbesteding hebben en een bijdrage leveren aan o.a. de leefbaarheid van de wijk.

2. Extra ateliers voor kunstenaars met hart voor de wijk

Door de economische groei is er een tekort aan ateliers voor kunstenaars. Panden die in de economische crisis tijdelijk werden beheerd door SLAK krijgen nu veelal weer een nieuwe bestemming waardoor het niet meer als atelier gebruikt kan worden.
Dit plan voorziet in ca. zes à zeven ateliers voor kunstenaars en een atelierwoning/beheerderswoning. Van belang is dat de geselecteerde kunstenaars bereid zijn een maatschappelijke bijdrage te leveren aan de wijk.

Argumenten

1.1 *Investeren in een beheerders(atelier)woning en beschikbaar maken van een zolder*
In de Vlindertuin worden twee zolders niet gebruikt. Uit het onderzoek van BOEi blijkt dat het interessant is om de zolder aan de oostzijde te benutten voor de 1e verdieping van de woning en drie extra werkruimten zoals beschreven is in scenario 2. Het blijkt niet rendabel de andere zolder te benutten. De verbouwing zal zo uitgevoerd worden dat in deze vleugel, mocht dat in de toekomst wenselijk zijn, gemakkelijk vier woningen gerealiseerd kunnen worden in plaats van één (omzetten van scenario 2 naar scenario 3). Zo behoudt het pand flexibiliteit en de optie om met vier woningen een stabiele kostendrager te creëren. Om de verbouwing mogelijk te maken is een investeringskrediet van €423.500,- incl. BTW,- noodzakelijk.

1.2 Begrotinssubsidie aan Stichting aterlierbeheer SLAK
De meerjarige financiële bijdrage van maximaal €40.000,- per jaar van team leefomgeving aan stichting atelierbeheer SLAK kan het beste meerjarig worden geborgd in de vorm van een begrotingssubsidie. Omdat dit een bevoegdheid is van de gemeenteraad, is dit als beslispunt in het

raadsvoorstel opgenomen. Voor team leefomgeving Noordoost vormt de Vlindertuin een essentieel onderdeel bij de uitvoering van de de integrale wijkaanpak Geitenkamp 2020- 2024.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Extra kosten team leefomgeving

Het investeringskrediet van €423.500,- incl. BTW wordt gedekt via de kostprijsdekkende huur. Omdat sociaal ondernemers en kunstenaars niet de gehele kostprijsdekkende huur van €92.000,- kunnen opbrengen, zal team leefomgeving Noordoost hiervoor aan SLAK een subsidie toekennen van €40.000,- per jaar. Hierdoor blijven uitgaande van een jaarlijks stabiele omvang van het totale budget van team leefomgeving Noordoost minder mogelijkheden over om flexibel in te kunnen spelen op andere behoeften in de wijk.

Financiën

De kostprijsdekkende huur is geraamd op €92.000,-
In de kostprijsdekkende huur zijn o.a. de boekwaarden, investeringskosten (€423.500,- incl. BTW) en meerjarig onderhoud meegenomen. De dekking wordt gerealiseerd door enerzijds de gegarandeerde huuropbrengsten van minimaal €52.000,- per jaar en door anderzijds de overige
€ 40.000,= te financieren vanuit het wijkbudget Noordoost door een begrotingssubsidie aan stichting atelierbeheer SLAK toe te kennen.

Stichting atelierbeheer SLAK heeft de opgave om de post huuropbrengst in de komende jaren te vergroten waardoor de bijdrage vanuit de gemeente kan afnemen.

Exploitatiebegroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten:				
Beheerlasten (OZB, verzekering, kapitaallasten, onderhoud, etc)		92	92	92
Bijdrage uit wijkbudget Noord-Oost in huur (verlaging lastenbudget)		-40	-40	-40
Subsidie aan Stichting SLAK		40	40	40
Eliminatie huidige lasten (zie ook baten)		-24	-24	-24
totaal lasten	0	*68*	*68*	*68*
Baten:				
Huurbaten		92	92	92
Eliminatie huidige baten (zie ook lasten)		-24	-24	-24
Totaal baten	0	68	68	68
Totaal resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**

Arnhem GEMEENTE

Meerjaren Investeringsplan (MIP)	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Aanpassingen zolder voor woning en werkruimtes	423	0	0	0
Totaal Investeringen	423			

Uitvoering

- Vastgoed zal een huurovereenkomst met stichting atelierbeheer SLAK opstellen voor de komende 10 jaar (5+5 jaar).
- Team leefomgeving stelt een subsidiebeschikking op met stichting atelierbeheer SLAK.
- SLAK is hoofdhuurder en zorgt voor het dagelijks beheer van het pand en klein onderhoud.
- Via managementinformatie wordt de voortgang door team leefomgeving bewaakt. Ook bewoners van de Geitenkamp worden hier via het wijkplatform Geitenkamp bij betrokken. Na 5 jaar vindt er een evaluatie plaats.
- Er wordt nader onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor verduurzaming.

Communicatie

De haalbaarheidsstudie en businesscase zijn tot stand gekomen door een intensieve samenwerking tussen de stichting atelierbeheer SLAK, wijkbewoners, sociaal ondernemers, Spectrum, Transitiereizen en de gemeente Arnhem.
Bij een positief besluit komt hierover een artikel in de wijkkrant Op de Hoogte en het Arnhems koerier.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Bijlage 1 Haalbaarheidsonderzoek maatschappelijke herbestemming Vlindertuin Arnhem 2019 (opgesteld door BOEi)
- Bijlage 2 Begrotingswijziging Investeringen Vlindertuin
- Bijlage 3 Begrotingswijziging Exploitatie Vlindertuin

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	407104

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 oktober 2019, nummer:

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De begrotingswijziging Maatschappelijke herbestemming Vlindertuin vast te stellen waarin een investeringskrediet van €423.500,- incl. BTW voor de verbouwing van de Vlindertuin wordt toegekend.
2. De begrotingswijziging vast te stellen waarbij de maximale subsidie aan atelierbeheer SLAK per -01-01-2020 wordt verhoogd met een bedrag van maximaal € 40.000,- per jaar.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

De Vlindertuin Geitenkamp

De Vlindertuin is al acht jaar een sociaal-maatschappelijk **én cultureel** project in de Geitenkamp. We staan hier om onze zichtbaarheid te vergroten, want we worden vaak alleen als een sociaal maatschappelijk project gezien, terwijl 50% van onze huurders naast sociaal, ook kunstenaar zijn. De Vlindertuin is een plek waar buurtbewoners en maatschappelijke ondernemers samen iets opbouwen. Denk aan de moestuin, werkplaatsen en activiteiten waarin mensen die door omstandigheden moeilijk mee kunnen doen, juist weer een kans krijgen.

In het pand zitten -op dit moment- 11 initiatieven die allemaal gericht zijn op sociale, **culturele** en maatschappelijke meerwaarde voor de wijk. De Vlindertuin is daarmee uitgegroeid tot een belangrijke broedplaats van ontmoeting, herstel en creativiteit in Arnhem. De Vlindertuin biedt de gemeente een prachtige kans om niet alleen het wijkenbeleid uit te voeren.
Juist met beperkte middelen realiseren wij een enorme maatschappelijke waarde. Zoals Mare van Alfen van de landelijke organisatie *De Thuisgevers* na haar bezoek zei:
"Ik heb in mijn leven veel broedplaatsen bezocht, maar weinigen komen in de buurt van de maatschappelijke impact die hier wordt gemaakt. Als de gemeente Arnhem dit werk zelf door verschillende instanties zou laten doen, dan kost dat kapitalen. En de noodzaak ervan staat buiten kijf."

We reiken tot diep in de haarvaten van deze wijk: de geitenkamp: door connectie te hebben met 3 bassischolen, Winja Stappers van de Modemaakplaats zit in de redactie van de wijkkrant, we werken samen met Kunst op de Bult en zitten in het bewonersoverleg en werken mee aan de wijkendeal. Ons Cafe Cadans biedt wijkbewoners een plek aan om een koffietje te komen drinken, en de werkplaatsen bieden plekken voor mensen om weer in de ritmiek van alledag te komen.

Zoals wethouder Eva van Esch zei bij de opening van de Open dag: *'Ik ben trots dat De Vlindertuin in onze stad bestaat. En ik ben dankbaar voor alle mensen die dit mogelijk maken en zich inzetten voor anderen. Jullie zorgen ervoor dat mensen zich gesteund voelen en dat niemand er alleen voor hoeft te staan.'*

We zijn verheugd te lezen dat de gemeente Arnhem ernaar streeft het makersklimaat in Arnhem te versterken en meer ruimte te creëren voor kunst en cultuur. We hebben niet zoveel nodig van de gemeente. De ondernemers hebben plannen genoeg en gezamenlijk een groot netwerk en de energie om dat ook voor elkaar te krijgen. Hoe mooi zou het zijn als de gemeente ons kan faciliteren. En dan niet door marktconforme huren aan ons te vragen (dat hangt per 1 januari boven ons hoofd), voor een collectief dat draait op samenwerking en maatschappelijke inzet, is dat bijna onhaalbaar. Maar wel door de waarde die we aan de wijk brengen te erkennen en te ondersteunen. De Vlindertuin is een voorbeeld van de uitgangspunten van het cultuurbeleid 2025–2028: meer ruimte voor makers, meer cultuuraanbod in de wijken, meer verbinding tussen kunst, educatie en maatschappelijke opgaven. Dat doen wij, elke dag, hier op de Geitenkamp.

Voor meer info:
www.devlindertuin.eu
https://www.linkedin.com/company/108523183/admin/dashboard/

Aan: de gemeenteraad van Arnhem

Betreft: schriftelijke inspraakreactie Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025–2028 ‘Standplaats Arnhem’

Geachte raadsleden,

Namens Platform Binnenstad Arnhem spreken wij onze waardering uit voor de Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025–2028 ‘Standplaats Arnhem’. Wij herkennen ons in de versterking van het maakklimaat in de stad en de accenten die de nota legt op het beter faciliteren van makers, het vergroten van publieksbereik, het creëren van meer fysiek ruimte voor kunst en cultuur en het versterken van de culturele sector.

Dit draagt bij aan de transitie die in de binnenstad gaande is; steeds meer van een ‘place to buy’ naar een ‘place to be’; een fijne plek om te zijn en te ontmoeten. Door het steeds compacter wordend kernwinkelgebied, ontstaat er ruimte voor andere voorzieningen aan de randen. Kunst en cultuur past hier perfect bij en dit draagt tevens bij aan de goede functiemix van retail-horeca-cultuur van de Arnhemse binnenstad, die zeer gewaardeerd wordt en ervoor zorgt dat bezoekers langer verblijven.

Kunst en cultuur moet toegankelijk en beschikbaar zijn voor iedereen. Het is zeer te waarderen dat er stadsbreed aandacht is voor kunst en cultuur en dat hierbij ook specifiek naar Arnhem Zuid gekeken wordt. Wij willen daarnaast ook nadrukkelijk aandacht vragen voor de binnenstad als centrale locatie waar de ambities uit deze uitgangspuntennota samenkomen. De binnenstad is het kloppend hart van Arnhem, waar kunst en cultuur zichtbaar en toegankelijk zijn voor een breed en divers publiek, en waar direct wordt bijgedragen aan levendigheid, toeristische aantrekkingskracht en economisch belang. Juist in de binnenstad kunnen makers hun publiek vinden, kan vernieuwing zichtbaar worden gemaakt en kan er een plek worden geboden aan experiment, evenementen en ontmoeting.

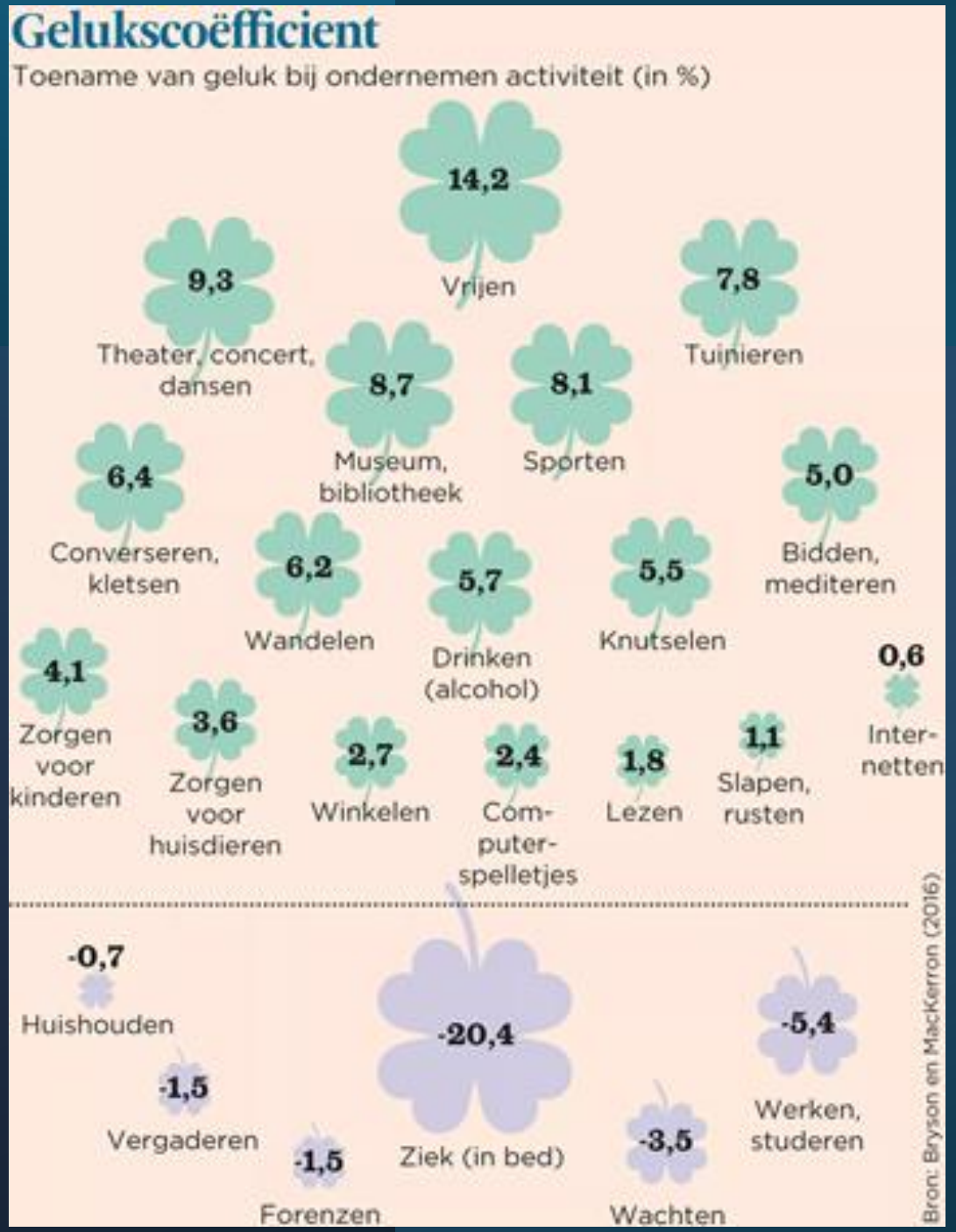
Arnhem heeft een belangrijke regionale en op sommige vlakken zelfs landelijke betekenis als het gaat om verschillende culturele functies en instellingen. Door te investeren hierin, wordt de unieke kernwaarde ‘creatief’ versterkt en draagt dit bij aan de culturele uitstraling die bij een provinciale hoofdstad hoort.

Investeren in kunst en cultuur in de binnenstad betekent dan ook investeren in de aantrekkelijkheid en toekomstbestendigheid van de stad als geheel. Wij verzoeken u daarom de binnenstad expliciet te verankeren in de verdere uitwerking van het cultuurbeleid, zodat kunst en cultuur hier blijvend de rol kunnen vervullen die past bij Arnhem als culturele (hoofd)stad van formaat.

Met vriendelijke groet,
Platform Binnenstad Arnhem

naar een hoger Bruto Arnhems Geluk

kaldi
ZONE

FINA

TENT

THEATER a/d
THEATER A/D RIJN

NA REGEN KOMT
NEONLICHT
AFTER RAIN COMES
NEON LIGHT

Riek

HANS BALUSCHEK
&
KUNST VOOR
HET VOLK
RECHARGING

PERIPHERY
CENTER

BÖKKERS

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

- **1 oktober 2025: informatieve en meningsvormende bespreking**

Aanwezig

Groenendijk (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Noomen (GroenLinks), De Vries (Volt), Van Harten (BurgerBelang Arnhem), Loor (D66), Groot (Arnhem Centraal), Pape (VVD), Morrenhof (CDA), Roelen (SP), Philips (Partij voor de Dieren).
De fracties van DENK, PVV, Forum voor Democratie en Groep Van den Broek waren niet vertegenwoordigd.
Verder aanwezig: wethouder Bouwkamp en Ruiten & Katwijk (ambtelijke ondersteuning)

Bespreking

De vergadering start met de informatieve bespreking, waarbij de aanwezige insprekers hun bijdrage hebben gegeven. De raadskamer heeft daarna vragen gesteld. De insprekers waren:

	Naam	**(Namens) Organisatie**
1.	Corien van der Poll	De Vlindertuin
2.	Pieter Kwant	Platform Amateurkunst Arnhem (PAA)
3.	Marjolein van den Broek	Voorzitter APCG
4.	Rob Voerman	Beeldend kunstenaar
5.	Saskia Bak	Cultuur Netwerk Arnhem (CNA)
6.	Jesper Pouw	The Hub
7.	Marloes Dingshoff	Theatermaker
8.	Amy Croqué	Artistiek leider – HIPHOPHUB Arnhem

Na de informatieve bespreking is gestart met de meningsvormende bespreking. De raadskamer heeft een eerste termijn gehouden. Daarna is de wethouder gestart met haar eerste termijn. Deze is nog niet afgerond.

Toezeggingen

Wethouder Bouwkamp zegt toe om spoedig een raadsbrief aan de raad te versturen om aan te geven hoe de vork in de steel zit en waarin wordt aangegeven wat de mogelijke opties zijn voor een construct hoe de Vlindertuin met zijn waarde daarin een goede plek kan krijgen. Wethouder Bouwkamp geeft tijdens een volgende bespreking aan wanneer de gemeenteraad deze raadsbrief mag verwachten.

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de meningsvormende bespreking nog niet is afgerond. De volgende bespreking kan hervat worden met de beantwoording van de wethouder.

De raadsadviseur,

Steffan Vos

De voorzitter,

Guus van der Laak

Bespreking raadsvoorstel Uitgangspuntennota
Cultuurbeleid 2025 – 2028 'Standplaats Arnhem'
Woensdag 1 oktober 2025

Inspraakbijdrage Platform Amateurkunst Arnhem

Pieter Kwant – Verbinder PAA

Na een intensieve aanloopperiode van onderzoek, uitvraag en overleg, is het moment gekomen van de tussensprint richting een vastere vorm van het Arnhemse cultuurbeleid. Het PAA heeft zich in de voorgaande periode gehoord gevoeld door de gemeente en de politiek, waarin de nadruk lag op het leggen van een stevig fundament voor een gezond cultuurklimaat. Dat de gemeente aangeeft dat amateurkunst en cultuurparticipatie de basis vormen waarop de culturele sector staat, en dat de aanbieders, makers en mogelijkmakers binnen de amateurkunst volwaardig onderdeel zijn van het maakklimaat in de stad, bevestigt de overtuiging dat amateurkunst een essentiële sector is.

Zoals onze wethouder het in haar inleiding van de Uitgangspuntennota omschreef: dit is geen eindpunt maar een startpunt. AK kun je als beide beschouwen: voor de ene Arnhemmer is de wekelijkse gang naar de theatergroep, dansschool, oefenruimte of tekenles een oneindig eindpunt.
Voor anderen betekent AK het startpunt om op school of in de wijk kennis te maken met cultuur en zich binnen de stadsgrenzen door te ontwikkelen naar het moment waarop ze als professioneel artiest op het podium van Musis, Oostpool of Luxor Live staan, een expositie in Museum Arnhem hebben, of als docent hun kennis en talent doorgeven aan andere Arnhemmers.

Arnhem heeft het in zich om al haar inwoners hierin te ondersteunen en te betrekken. De vele podia, musea, opleidingen, evenementen, maar vooral ook: de mensen in al zijn, haar of hun diversiteit, functies en ambities. Zowel de huidige als toekomstige beoefenaars hebben behoefte aan ruimte, aanbod, kennismaking en toegankelijkheid, maar het krappe aanbodvaan betaalbare faciliteiten kan de gewenste toegankelijkheid, betaalbaarheid en kennismaking tot deelname aan amateurkunst belemmeren.

Ook kan er door de beperkte budgetruimte spanning gaan ontstaan door stijgende lasten, fair pay en aflopende incidentele budgetten. En daar ligt een grote uitdaging.

Op basis van de huidige stand van zaken en de voornemens die de gemeente heeft omschreven in de Uitgangspuntennota en het Raadsvoorstel, wil het PAA vanavond enkele belangrijke onderdelen uitlichten, in de vorm van een vraag, dan wel suggestie.

We realiseren ons dat in deze fase de grote lijnen worden vastgesteld en dat concrete invulling nog volgt naar aanleiding van overleggroepen, en afhankelijk is van de vaststelling van kaders en de actuele omstandigheden.

1. Wat betreft het cultureel voorzieningsniveau vragen wij om een toelichting op de status van het onderzoek voor het **Integraal Accommodatiebeleid** (waarbij enige nadruk op Zuid ligt), dat inmiddels een aantal jaar loopt.
Ook zijn we benieuwd naar de reactie van de gemeente op het eerder vanuit de raad geopperde voorstel om lopende het onderzoek al te kunnen acteren op tussentijdse conclusies, om hiermee de druk van de actuele urgentie van de ruimtebehoefte te verlichten.

Dit thema ligt dicht bij het gemeentelijke voornemen om meer broedplaatsen, regelloze ruimtes en plekken voor experiment, ontwikkeling en onderzoek te creëren, alsmede het beschikbaar stellen van gemeentelijk vastgoed voor permanente en/of tijdelijke cultuurfaciliteiten. Hierbij kan ook gedacht worden aan een vorm van het afgewogen delen van ruimtes, zoals nu gebeurt bij Huis van Puck en de Jacobiberg.
We zijn benieuwd naar de mate van prioriteit binnen de plannen van de gemeente.

2. Het volgende punt gaat over de voorgenomen **verlaging van de huurtarieven** voor gemeentelijke ruimtes (beheerd door het Sportbedrijf) voor culturele partijen. In 2022/23 werd het streven tot het gelijktrekken van huurtarieven zoals die voor Sport geldt door het college als sterk aandachtspunt gezien: er is toen aangegeven dat er gesproken wordt met het Sportbedrijf om tarieven en huurmogelijkheden ruimhartiger toe te passen.

3. Het ondersteunen en stimuleren van initiatieven die zorgen voor **meer domein overstijgende samenwerkingen** tussen cultuur en o.a. welzijn, onderwijs en sport, waarbij dit voor betrokken partijen een toegevoegde waarde heeft, kan ook een belangrijk focuspunt zijn. Elke investering in cultuur - en amateurkunst in het bijzonder - heeft namelijk een multipliereffect in zich: een meerwaarde die over de domeingrenzen heengaat. Dit geldt uiteraard ook andersom bij initiatieven vanuit andere domeinen.

4. Meer concreet stimuleren van **structurele samenwerkingen door de gehele keten** heen: van de gesubsidieerde cultuurinstellingen tot in de culturele humuslaag. Het analyseren en bijstellen van de prestatieafspraken en monitoring bij subsidies, waardoor de opdracht van de ontvanger minder flexibel is en meer ruimte biedt om duurzamere lokale samenwerkingen in te bedden, kan een positieve invloed hebben op alle betrokken partijen.

5. Als laatste punt komen we bij het **subsidiehuis** uit, dat de gemeente graag flexibel wil kunnen inzetten, en toegankelijk moet zijn voor iedere culturele speler: de gevestigde, ervaren partijen, maar ook voor kleinere spelers, jongere generaties en aanbieders van nieuwe disciplines.

De voorgenomen laagdrempeligere toegang tot het toch al krappe subsidiehuis voor amateurkunstaanbieders, kan naar ons idee optimaal vorm krijgen door hen actief te betrekken bij het praktisch herinrichten en vereenvoudigen van de huidige aanvraagstructuur.

Naast de reguliere regeling voor AK en presentaties, zou het invoeren van eenvoudige en incidentele "flits-subsidies" van een paar honderd euro al een groot verschil maken voor aanvragers, en hen net dat beetje lucht verschaffen bij de uitvoering van hun werk.

Wij hopen dat de gemeente de aanbieders vanuit de amateurkunst actief en transparant blijft betrekken en informeren over keuzes, voorwaarden en ontwikkelingen in de nabije en verderop gelegen toekomst.

Het PAA wenst de gemeente en de raad veel succes en wijsheid in de komende fase, en wij zijn uiteraard bereid om U allen hierin te ondersteunen.

Verzonden: woensdag 8 oktober 2025
Onderwerp: Schriftelijke reactie Apcg bij Arnhems Cultuurbeleid 2025-2028

> Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van anne.stomph@apcg.nl. Ontdek waarom dit belangrijk is

Beste raadsleden en fractievolgers,

Vanavond spreekt u opnieuw over de uitgangspuntennota voor het Arnhemse cultuurbeleid tot 2028. Afgelopen week was ik aanwezig om in te spreken, graag deel ik ook nog een schriftelijke reactie.

Het beleven en maken van kunst en cultuur kan een grote meerwaarde zijn voor inwoners en de samenleving als geheel. Het is een manier om te delen hoe verschillende mensen de wereld beleven. Kan problemen op de kaart zetten en zorgt voor plezier.

Met kunst en cultuur kun je jezelf ontwikkelen en het is een plek om voorbeelden tegen te komen. Ik hoef denk ik niet uit te leggen hoe belangrijk rolmodellen zijn. Dat maakt een goede vertegenwoordiging van iedereen die onderdeel uitmaakt van onze samenleving dan ook zo belangrijk.

Helaas is het nog altijd niet vanzelfsprekend dat iedereen binnen kunst en cultuur rolmodellen tegenkomt. Er zijn weinig artiesten met een (zichtbare) beperking.

Niet omdat mensen met een beperking geen artistiek talent hebben, maar omdat zij nog altijd moeilijk om toegang te krijgen tot opleidingen vanwege ontoegankelijkheid van onderwijs(gebouwen) en stigma.

Niet voor niets is het thema van de week van toegankelijkheid deze week dna ook toegang tot onderwijs.

Documentaire en filmmaker Mari Sanders besloot met een aantal anderen daarom stichting Wild Lam op te richten, omdat zo jonge mensen met een beperking op te leiden. Samen maakten zij de serie Handicapable, die wij van harte kunnen aanbevelen.

In de uitgangspuntennota wordt het belang van diversiteit en inclusie onderstreept. Heel belangrijk, wat zoals benoemd, heeft nog lang niet iedereen toegang tot kunst en cultuur.

Wat we in de praktijk vaak zien, is dat wordt vergeten dat toegankelijkheid een randvoorwaarde is voor inclusie van mensen met een beperking.

Dan wordt er gezucht, moeten we het weer over die rolstoel hebben.

En ja, helaas moeten we het nog steeds over toegankelijkheid hebben. Niet omdat wij graag komen klagen. Ik zou zelf ook liever gaan zingen met mijn koor of andere dingen doen. Maar we zien dat ook binnen cultuur toegankelijkheid meestal nog wordt vergeten.

Daarom sprak ik afgelopen woensdag in de gemeenteraad en daarom stuur ik u deze reactie. Als toegankelijkheid van culturele voorzieningen niet als vereiste wordt opgenomen, dan blijft een deel van de Arnhemmers uitgesloten worden van zowel het maken als beleven van cultuur.

Cultuur maken

Om te zorgen dat iedereen cultuur kan maken, wil de gemeente op verschillende plekken in de stad met regelvrije ruimten en broedplaatsen werken.

Helaas is toegankelijkheid op dit moment niet een vereiste voor deze plekken.

Zo laat het voorbeeld van het Arnhemse mixed abled theatergezelschap Speels Collectief bijvoorbeeld zien. Zij repeteren in Arnhem bij Artez op een locatie die behoorlijk behelpen is, zoals de inspraak van theatermaker Marloes Dingshoff duidelijk maakte.

Maar om te kunnen groeien hebben zij nieuwe plek nodig, dus startte de zoektocht naar een tweede locatie. Niet eenvoudig, maar bij broedplaats Zu Hause in het Spijkerkwartier waren ze welkom. Helaas is de toegankelijkheid van de broedplaats opnieuw niet toereikend, zo is er bijvoorbeeld geen toegankelijk toilet.

Nogal een probleem, want hoeveel van u moet tijdens een werkdag weleens naar het toilet?

Nu is het niet zo dat de mensen van Zu Hause toegankelijkheid niet belangrijk vinden. Integendeel, maar de financiering voor de broedplaats, biedt geen ruimte om de locatie toegankelijk te maken.

Nu is het een gegeven is dat Arnhem vooral uit ontoegankelijke plekken bestaat. Bij huisvesting van broedplaatsen en andere plekken waar cultuur wordt gemaakt, ook door amateurs, moet toegankelijkheid als voorwaarde worden meegenomen in de subsidie.

Maar het is niet erg realistisch om te verwachten dat dit kan zonder investering. Er zijn simpelweg onvoldoende toegankelijke plekken in de stad, om alleen toegankelijke locaties als cultuurbroedplaats aan te wijzen. Dat wil dus zeggen dat er budget nodig is om de plekken toegankelijk te maken. We zien dat Zu Hause graag toegankelijk wil zijn, maar dat ze geen middelen hebben om de plek toegankelijk te maken.

Wij vinden het een goede zaak dat de gemeente wil werken aan een eenvoudiger manier van subsidie verstrekken, om te zorgen dat nieuwe makers makkelijker een plek krijgen. Dat zal ongetwijfeld helpen om mensen die nu nog moeilijk toegang krijgen, juist een podium te bieden. Maar helaas moeten we hier dus toch weer over die toegankelijkheid beginnen. Want, zoals het voorbeeld van SpeelsCollectief laat zien, ben je er niet met alleen een subsidie om kunst te maken. Je moet ook (letterlijk) op plekken binnen kunnen komen.

De eeuwenlange, structurele uitsluiting van mensen met een beperking betekent dat we leven in een stad die mensen ook fysiek uitsluit. Dat kan alleen opgelost worden door te investeren in het aanpassen van gebouwen.

Zonder concrete eisen en financiën blijft inclusie van mensen met een beperking een loze ambitie.

Cultuur beleven

Ook bij het beleven van cultuur is toegankelijkheid een belangrijke randvoorwaarde. Dat gebeurt niet vanzelf, weten we na jaren van inspanningen om evenementen toegankelijk te maken. Als er geen voorwaarden aan subsidies worden gesteld, is dit een onderwerp dat al gauw van het prioriteitenlijstje verdwijnt, uitzonderingen daargelaten.

Toegankelijkheid is niet alleen belangrijk voor mensen met een beperking. Cultuur is iets wat ons kan verbinden en samenbrengen, maar mensen met en zonder beperking kunnen dit alleen samen beleven als cultuur toegankelijk gemaakt wordt. In mijn inspraak noemde ik al wat voorbeelden uit mijn podcast Leef je uit! Er zijn diverse goede voorbeelden in Nederland en zeker ook daarbuiten. In bijvoorbeeld Engeland is inclusie in de culturele sector al veel langer een vanzelfsprekendheid. Maar die vanzelfsprekendheid is er niet vanzelf gekomen. De landen waar dit goed gaat, stellen eisen aan evenementen, musea, theaters etc. Niet toegankelijk, geen subsidie of vergunning.

De gemeente Arnhem heeft daarvoor dus belangrijke gereedschap in handen. Daarover werd al gesproken toen in 2019 de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (voor gebouwen, openbare ruimte en evenementen) werd behandeld in de raad. Kunst en cultuur hebben een belangrijke maatschappelijke functie en worden daarom

(grotendeels) gefinancierd uit gemeenschapsgeld. Ons lijkt het niet meer dan logisch en rechtvaardig dat dit gemeenschapsgeld ook besteed wordt op een manier dat iedereen eraan kan deelnemen.

Dus bij cultuursubsidies, zeker voor evenementen, zou inclusiviteit en toegankelijkheid een vereiste moeten zijn.

Arnhem wil graag een belangrijke rol in de cultuursector hebben. Zorg dan dat we een voorloper worden als het gaat om toegankelijke, inclusieve cultuur. En neem toegankelijkheid als voorwaarde op bij zowel het maken als beleven van cultuur.

Vriendelijke groet,

Marjolein van den Broek

Voorzitter Apcg

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Uitgangspuntennota Cultuurbeleid 2025 – 2028 ‘Standplaats Arnhem’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

- **1 oktober 2025: informatieve en meningsvormende bespreking**
- **8 oktober 2025: meningsvormende bespreking**

Aanwezig

Groenendijk (PvdA), Nede (ChristenUnie), Prinsen (GroenLinks), Neutkens (Volt), Van Plateringen (BurgerBelang Arnhem), Loor (D66), Spruijt (Arnhem Centraal), Pape (VVD), Morrenhof (CDA), Roelen (SP), Philips (Partij voor de Dieren).
De fracties van DENK, PVV, Forum voor Democratie en Groep Van den Broek waren niet vertegenwoordigd.
Verder aanwezig: wethouder Bouwkamp en Ruiten & Katwijk (ambtelijke ondersteuning)

Bespreking

De vergadering start met de hervatting van de meningsvormende bespreking, waarbij de wethouder haar beantwoording heeft hervat in eerste termijn. Daarna heeft de raadskamer een tweede termijn gehouden die afgerond is. De fracties van D66 en SP overwegen een motie in te dienen.

Toezeggingen

Wethouder Bouwkamp zegt toe om met scholen in gesprek te gaan over in hoeverre vervoer niet beschikbaar is naar cultuurinstellingen, musea, of culturele activiteiten, waarbij het vervoer zelf het struikelblok is en hierover de raad te informeren.

Conclusie

Aan het einde van de vergadering concludeert de voorzitter dat de meningsvormende bespreking is afgerond. Door het geringe aantal aangekondigde moties besluit de raadskamer het voorstel door te sturen naar besluitvorming als bespreekstuk.

De raadsadviseur,

Steffan Vos

De voorzitter,

Joost Gerretschen

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELADVIES

Raadsvoorstel ‘De koelste binnenstad van Nederland’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☑ Besluitvormende vergadering

Procedure:

Datum vergadering
26-11-2025

Type voorstel
Raadsvoorstel vanuit het college B&W

Spreekrecht publiek?
Nee

Voorgesteld resultaat:
Besluitvorming.

Voorgesteld besluit / Kernboodschap

Het college stelt voor de visie openbare ruimte ‘de koelste binnenstad van Nederland’ inclusief samenvatting, vast te stellen.

Met deze visie wordt een ontwerp- en inrichtingskader voor de openbare ruimte in de binnenstad gecreëerd. Deze geeft richting aan hoe in de toekomst projecten in de binnenstad worden uitgevoerd.

Aandachtspunten

Besluitvormende bespreking
Dit onderwerp is als bespreekstuk geagendeerd voor debat en besluitvorming. Ten tijde van het publiceren van de agenda is er één ingediende motie op dit voorstel.

Eerdere besprekingen

- 8 oktober 2025: informatieve en meningsvormende bespreking
- 28 oktober 2025: bespreking moties en amendementen

Contactgegevens

Portefeuillehouders:
Cathelijne Bouwkamp
Bob Roelofs

Ambtenaar
Marjolein Strik
marjolein.strik@arnhem.nl
+31263773455

Raadsadviseur
Robin Oosthout
robin.oosthout@arnhem.nl
+31625776491

Aandachtspunten

Gegeven preadviezen:

Motie	*Titel*	*Indiener(s)*	*Preadvies & opmerkingen*
25M201	Parkeren in Arnhem raakt alle wijken niet alleen de binnenstad	FvD	Negatief
25M205	Economisch kader bij uitvoering van 'De koelste binnenstad'	VVD	Positief na wijzigen. De indiener heeft het dictum n.a.v. de bespreking gewijzigd.
25M206	Visie voor Arnhem te beginnen bij de binnenstad	FvD	Negatief
25M207	Jansbeek in ere herstellen	D66, PvdD, Groep Van den Broek	Negatief

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M201**
Zaaknummer:	4220118
Status	
Onderwerp:	De koelste binnenstad van Nederland

Titel:

Parkeren in Arnhem raakt alle wijken niet alleen de binnenstad.

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

De vaststelling van de ‘visie voor de koelste binnenstad’ tijdelijk stil te leggen, totdat er meer duidelijkheid is over de effecten van deelplannen uit de visie voor de rest van de stad.

Omdat we weten dat:

- Door het nemen van parkeermaatregelen in de binnenstad, dit in het algemeen van directe invloed is op de aanliggende wijken;
- het verwijderen van parkeerplaatsen uit de binnenstad direct tot parkeeroverlast gaat zorgen in de aanliggende wijken;
- het instellen van de zero-emmissiezone in 2026 zal leiden tot een verhoogde parkeerdruk op de aanliggende wijken met alle gevolgen van dien, zoals extra vervuiling en drukte.

Omdat we vinden dat:

- Het college de verantwoordelijk heeft voor alle burgers in Arnhem gelijke maatregelen en voorzieningen te treffen, los van de wijk waar deze burger zich bevindt;
- het college niet heeft aangegeven hoe het zal omgaan met de verhoogde parkeerdruk in Arnhem naar de toekomst toe;
- het lijkt dat er een ontwikkeling wordt ingezet in de binnenstad, waarvan de gevolgen voor de rest van de stad niet verduidelijkt worden, zoals de toekomstige parkeermaatregelen in die wijken.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het college om:

- Pas op de plaats te maken met de ‘visie op de koelste binnenstad’ totdat er meer inzicht is in de effecten van het raadsvoorstel op de rest van de stad;
- een onafhankelijk bureau onderzoek te laten doen naar de effecten van het parkeerbeleid;
- de raad te informeren over de status van de auto in de toekomst en daar een tijdspad aan te hangen, met een visie op de functionaliteit van de auto met betrekking tot mobiliteit.

Indieners:

Gino Luurssen - Forum voor Democratie.

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M205**
Zaaknummer:	4220118
Status	
Onderwerp:	De koelste binnenstad van Nederland

Titel:

Economisch kader bij uitvoering van ‘De koelste binnenstad’

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

Omdat we weten dat:

- Het raadsvoorstel *‘De koelste binnenstad van Nederland’* kaders vaststelt voor vergroening en verkoeling van de binnenstad;
- de binnenstad ook de economische motor van Arnhem is, waar honderden ondernemers, winkeliers en horecaondernemers hun brood verdienen;
- maatregelen in de openbare ruimte directe invloed kunnen hebben op bereikbaarheid, bevoorrading, terrassen en klantstromen.

Omdat we vinden dat:

- Vergroening en economische vitaliteit hand in hand kunnen gaan, mits maatregelen zorgvuldig worden afgewogen;
- het belangrijk is dat bij de uitvoering ook de economische impact en de inbreng van ondernemersorganisaties (zoals Platform Binnenstad Arnhem, City Centrum Arnhem en Ondernemers Kontakt Arnhem) wordt meegenomen.

Verzoekt het college om:

- Bij de uitvoering van de projecten uit de visie *‘De koelste binnenstad van Nederland’* een brede belangenafweging te hanteren waarin economische belangen een belangrijke rol spelen. Hierbij wordt expliciet rekening gehouden met de gevolgen voor lokale bedrijvigheid, bereikbaarheid en de belangen van ondernemers;
- ondernemers en hun vertegenwoordigende platforms structureel te blijven betrekken bij de uitwerking en prioritering van projecten binnen de uitvoeringsagenda.
- De raad hierover, in lijn met het raadsvoorstel, te informeren bij de voortgangsrapportage van de korte- en langetermijnprojecten.

Arnhem GEMEENTE

Indieners:
Rebin Maref – VVD

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTERAAD ARNHEM

Motie

Datum raadsvergadering:	26 november 2025
Nummer motie:	**25M207**
Zaaknummer:	4220118
Status	
Onderwerp:	De koelste binnenstad van Nederland

Titel:

Jansbeek in ere herstellen

Aan de gemeenteraad

Ondergetekenden stellen voor:

Omdat we weten dat:

- Arnhem aan de Jansbeek is gesticht, waarmee de Jansbeek een cruciaal onderdeel van ons erfgoed is;
- Zoet, stromend water leef- en jachtgebied is voor verschillende insecten en vogelsoorten, en kan bijdragen aan verkoeling van de binnenstad;
- Onderzoek heeft uitgewezen dat er maar een deel van het debiet van de Jansbeek nodig is om de Lauwersgracht te voeden[1];
- Er bij de herinrichting van het Gele Rijdersplein rekening is gehouden met een tracé van de Jansbeek over het plein[2];
- Dit betekent dat er technisch ruimte is voor een tracé van de Jansbeek door de binnenstad.

Omdat we vinden dat:

- Een doorloop van de Jansbeek door de binnenstad bijdraagt aan beleefbaar erfgoed, beeldkwaliteit, biodiversiteit en klimaatadaptie in de binnenstad.

Daarom draagt de gemeenteraad het college op om:

- Bestaande technische en ruimtelijke kennis te benutten om in beeld te brengen welke maatregelen het meest kansrijk zijn om de oorspronkelijke loop van de Jansbeek weer zichtbaar of herkenbaar te maken;
- Hierbij vormen variërend van volledige openlegging tot subtiele zichtbaarheid (bijvoorbeeld via een lijngoot) te betrekken;
- Het bovengronds brengen van de Jansbeek op te nemen als lange termijnopgave van het plan Koelste Binnenstad;
- Uiterlijk in Q3 2026 aan de raad te rapporteren welke concrete vervolgstappen de komende jaren mogelijk zijn voor zichtbaarheid van de Jansbeek in de noordelijke binnenstad.

[1] Buro Polmans Reesink Landschapsarchitectuur - Sint Jansbeek te Arnhem, Profielenboek 2011 (p. 5)
[2] Raadsbrief 'Basisplan Gele Rijders Plein/AKU-monument', d.d. 30-01-2023 (p. 5)

Indieners:

Jorick Messink – D66
Floor Hogenhout – Partij voor de Dieren
Scott van den Broek – Groep van den Broek
Luc Groot – CDA
Gerrie Elfrink - SP

GEMEENTE Arnhem

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 4220118

Onderwerp: De koelste binnenstad van Nederland

Kernboodschap

De openbare ruimte in de binnenstad is een belangrijke plek die we samen delen en waar we elkaar ontmoeten. Het gebruik van deze ruimte verandert. Er is meer behoefte aan aantrekkelijke ruimtes om te verblijven en ontmoeten. We willen een openbare ruimte die toegankelijk is voor iedereen. Om de toekomstige openbare ruimte in de binnenstad vorm te geven zijn duidelijke spelregels nodig over hoe we de openbare ruimte inrichten en gebruiken. Hiervoor is een visie op de openbare ruimte en koele netwerk in de binnenstad opgesteld. De spelregels voor de inrichting van de openbare ruimte uit deze visie worden meegenomen bij toekomstige ontwikkelingen in de binnenstad.

Voorstel

1. De visie openbare ruimte ‘de koelste binnenstad van Nederland’ inclusief samenvatting, vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de uitvoeringsagenda en het voornemen om eens per twee jaar een van de beeldbepalende lange termijn opgaven uit te voeren en eventueel daarvoor noodzakelijke aanvullende middelen te betrekken bij een begroting.

Inleiding

De openbare ruimte in de binnenstad is een belangrijke plek die we samen delen en waar we elkaar ontmoeten. Het gebruik van deze ruimte verandert. Er is meer behoefte aan aantrekkelijke ruimtes om te verblijven en ontmoeten. We willen een openbare ruimte die toegankelijk is voor iedereen. Ook is er meer ruimte nodig voor bijvoorbeeld de energieopgave, meer ruimte voor voetgangers, ruimte voor klimaatmaatregelen, voor groen, wateropvang etc. De ruimteclaims worden groter maar de openbare ruimte zelf is beperkt in omvang en neemt niet toe. Daarnaast zal de binnenstad de komende jaren veranderen. Het is dan ook nodig dat de openbare ruimte mee verandert en meer ruimte biedt aan de voetganger en voor verblijven en ontmoeten, in alle seizoenen. De binnenstad moet inspelen op het veranderende klimaat waarbij meer behoefte is aan schaduw, koele plekken en waterbuffering. De openbare ruimte is het visitekaartje van de binnenstad van Arnhem. Door het toevoegen van meer bomen en groen in de binnenstad wordt ook het DNA van Arnhem herkenbaarder en kan de beleving in de binnenstad verbeterd worden. Met een inrichting die zo toegankelijk mogelijk is en veilig is voor iedereen en waarbij we zoveel mogelijk (her)gebruik maken van de waarden die er al zijn. Door de vele opgaven in de binnenstad zijn er veel ruimteclaims die een plek nodig hebben in de openbare ruimte. Hiervoor zijn kaders nodig voor onder andere vormgeving, ruimteverdeling, inrichting en vergroening van de openbare ruimte die in alle werken en

Arnhem GEMEENTE

bij alle projecten in de binnenstad worden doorgevoerd. Daarom is opdracht verstrekt om een integrale en samenhangende visie op de openbare ruimte voor de binnenstad op te stellen waarin deze kaders worden beschreven. Een samenvatting van de visie is als bijlage bijgevoegd.

Beoogd effect

Met deze visie hebben we een ontwerp- en inrichtingskader voor de openbare ruimte in de binnenstad. Deze geeft richting aan hoe we in de toekomst projecten in de binnenstad gaan uitvoeren. In de visie zijn spelregels opgenomen voor hoe verschillende plekken en straten in de Arnhemse binnenstad ingericht kunnen worden, zodat de binnenstad koeler wordt, een aangenamer klimaat krijgt, meer ruimte biedt voor prettig en aantrekkelijk verblijven in een gezonde leefomgeving voor mensen in de binnenstad.

Argumenten

1.1 De visie draagt bij aan het versterken van de leefbaarheid en de verblijfskwaliteit in de openbare ruimte van de binnenstad voor iedereen.

Om de leefbaarheid en verblijfskwaliteit van de binnenstad in de toekomst te versterken zijn in de visie een aantal uitgangspunten gedefinieerd, zoals het plaatsen van de voetganger op nummer één, focus op verblijven en ontmoeten en ervoor te zorgen dat de binnenstad toegankelijk en duidelijk leesbaar is voor iedereen. Hierbij gaan we uit van duurzame principes als hergebruik.

De belangrijkste plekken in de openbare ruimte van de binnenstad zijn nu veelal versteend. Dat willen we in de toekomst aanpakken. Daarnaast is het belangrijk dat er meer ruimte komt voor voetgangers, groen, bomen en voor spelen; meer ruimte voor bewoners en bezoekers om prettig te verblijven en te ontmoeten in een fijne binnenstad. In aansluiting op het Duurzame Mobiliteitsplan wordt nieuw parkeerbeleid opgesteld. Ook voor de binnenstad. Als daardoor minder maaiveldparkeerplaatsen nodig zijn in de binnenstad, kan deze ruimte ingezet worden voor ruimte om te verblijven en te ontmoeten.

Naast de bestaande pleinen worden er in de visie twee nieuwe groene type plekken toegevoegd; de stadshoven en de verborgen tuinen. In de visie wordt per plek beschreven hoe deze er in de toekomst uit moeten zien (zie visie pagina 90 tot en met 107). Hoe we het wonen en verblijven in de binnenstad prettiger kunnen maken door verkoeling en vergroening hangt onder andere ook af van de breedte en het gebruik van de verschillende type straten. In de visie worden de inrichtingsprincipes voor de verschillende type straten in de binnenstad beschreven (zie pagina 74 tot en met 89). Daarnaast is het wenselijk om in de toekomst heldere en aantrekkelijke entrees te creëren, die de binnenstad verbindt met de omliggende wijken.

1.2 De visie geeft een integraal antwoord op vraagstukken rondom klimaatadaptatie en leefbaarheid in de binnenstad

De binnenstad is de heetste en meest versteende plek van Arnhem en vereist daarom een aanpak om naast de leefbaarheid, de gevoelstemperatuur te verbeteren. De stad moet zich

richten op het creëren van schaduw en verkoeling. Dit door middel van het opzetten van een koel netwerk. Dit netwerk bestaat uit beschutte (schaduwrijke) routes en koele plekken in de gehele binnenstad zodat ook mensen met een kwetsbare gezondheid op hete dagen in de binnenstad kunnen verblijven. Dit koele netwerk gaat langs de plekken in de stad waar grote opgaven liggen op het gebied van klimaat en/of gebiedsontwikkelingen. Daarnaast wordt in de visie ingezet op het vergroten van de biodiversiteit door het verminderen van verharding en het robuust vergroenen van gebieden waar sprake is van hoge hittestress. Ook het lokaal infiltreren en bufferen van neerslag is van belang om aangename verblijfsplekken te creëren die comfortabel zijn in alle seizoenen en ons groen duurzaam te kunnen beheren. Tegelijkertijd kan de vergroening bijdragen aan het opvangen van neerslag in natte periodes. In de toolbox, die onderdeel is van de visie, worden verschillende richtlijnen beschreven hoe invulling gegeven kan worden aan de herinrichting van de openbare ruimte (zie vanaf pagina 52).

1.3 In de visie wordt hergebruik en circulariteit op verschillende manieren gestimuleerd.

In het kader van duurzaamheid en circulariteit is het van belang om voort te bouwen op wat reeds aanwezig is en volstaat. De basisbestrating in de binnenstad is de rode gebakken steen. Deze is kenmerkend voor de binnenstad en is al in grote aantallen aanwezig. Vanuit duurzaamheidsoverwegingen en circulariteitsprincipes kiezen we ervoor om deze rode baksteen als belangrijke basis en uitgangspunt te gebruiken, zodat we deze bij toekomstige projecten en bij vervanging van klinkers naar groen, elders in de binnenstad kunnen hergebruiken. Hiervoor is het wenselijk de haalbaarheid van een circulariteitsbank te onderzoeken, die eventueel uitgebreid kan worden voor de gehele stad.

In de smalle straten in de historische binnenstad heeft de kleur van de bestrating weinig tot geen invloed op de temperatuur, omdat de zon in veel gevallen niet rechtstreeks op de bestrating valt en er weinig ruimte is om wind te creëren om opgewarmde lucht af te voeren. Bij de Arnhemse pleinen is dit anders. Daar valt direct zonlicht op de bestrating dat gereflecteerd kan worden en de wind krijgt de ruimte om te ventileren en kan de warmte afgeven aan de lucht. Daarom is er op de Wederopbouwpleinen (Gele Rijdersplein, Markt en Stadhuis) ruimte om daar waar passend, de rode klinker los te laten, waarbij verkoeling en toegankelijkheid belangrijke uitgangspunten zijn. Hierbij is het tevens mogelijk om - passend bij het creatieve karakter van de stad (bijvoorbeeld middels patronen, gekleurde lijnen) - in de uitwerking te kiezen voor een speelse invulling dan wel het op bescheiden wijze zorgen voor belijning die de scheiding (indien van toepassing) van de verschillende vervoersmodaliteiten verhelderen.

1.4 De visie draagt bij aan het aantrekkelijker maken van de binnenstad.

De binnenstad verrommelt. Bestratingsmaterialen en inrichtingselementen worden willekeurig gecombineerd, wat op een aantal plekken resulteert in een onoverzichtelijke en onaantrekkelijke uitstraling waarbij de toegankelijkheid en bruikbaarheid in het geding komen. De visie streeft ernaar een duidelijke en herkenbare identiteit te creëren voor de hele binnenstad en daarmee het gebruik (lopen, ontmoeten, verblijven, spelen) van de openbare ruimte maximaal te faciliteren. Eenduidige spelregels voor vormgeving en inrichting maken de binnenstad leesbaar en dragen bij aan leefbaarheid, beleving en waardering van de

binnenstad. Toepassen van groen en creatieve elementen zorgen voor een aantrekkelijk verblijfsklimaat met een aangename temperatuur, ook in de zomer.

1.5 *De visie draagt bij aan een onderscheidende binnenstad met een eigen herkenbare identiteit.*

Arnhemse kernwaarden als “groen, creativiteit en vrij” komen in de visie tot uiting in de spelregels voor de inrichting van straten en plekken en in de algemene spelregels. Door in te zetten op deze drie kernwaarden wordt de binnenstad verrijkt en typisch Arnhems.

2.1 *Voor het uitvoeren van de visie is een beknopte uitvoeringsagenda opgesteld*

De visie is een leidraad die richting geeft aan toekomstige projecten en ontwikkelingen in de openbare ruimte in de binnenstad. De uitvoeringsagenda (zie bijlage 2) wordt ter kennisname aangeboden. Deze is opgesteld om een overzicht te geven van wat er komende jaren al aan concrete projecten in de pijplijn zitten, waarin we de uitgangspunten uit de visie een plek kunnen geven. Daarnaast worden in de uitvoeringsagenda beeldbepalende lange termijn opgaven beschreven die fungeren als belangrijke schakel in het koele netwerk maar waarvoor nog geen financiële middelen beschikbaar zijn.

Voor de uitvoeringprojecten op korte termijn (0-5 jaar) is maximale integratie opgezocht vanuit de bestaande programma’s en middelen (klimaatadaptatiefonds, beheer (onder andere riolering en verharding), bomenfonds, duurzaam mobiliteitsplan (DMP), de wijkgroenagenda en diverse gebiedsontwikkelingen). Voor deze projecten is in de uitvoeringsagenda onderscheid gemaakt in tijdelijke interventies, quick wins (0-2 jaar) en korte (2-5 jaar) termijn projecten.

Voor de uitvoering van deze projecten zijn vanuit verschillende programma’s middelen beschikbaar, deze projecten worden uitgevoerd.
Op de opgaven voor de langere termijn zijn in beeld gebracht. Voor deze lange termijn opgaven is nog onvoldoende of geen dekking voorhanden. Er is per opgave een grove financiële inschatting gemaakt op basis van de informatie die op dit moment beschikbaar is (onder andere gemiddelde m^2 prijzen, exclusief meeliftvoordelen, ondergrondse kosten zoals verleggen van kabels, leidingen en evt. saneringen). In totaal komen deze ingeschatte kosten uit op € 26.100.000 (prijspeil 2024). Zie tevens onder 3.1 en Financiën. De raad zal over de voortgang van zowel de korte termijn projecten als de lange termijn opgaven eens per twee jaar worden geïnformeerd.

Toezegging 1456: *permanent (bewegend) groen op Jansplaats en de Markt:*
In de uitvoeringsagenda wordt de toezegging 1456 afgedaan om met betrekking tot de locaties Jansplaats en de Markt te onderzoeken (en met de ondernemers in gesprek te gaan) of deze locaties zich lenen voor of permanent groen of als dat niet mogelijk is: permanent bewegend groen”. De spelregels hoe om te gaan met de vergroening van deze pleinen zijn opgenomen in de visie. De vergroening van de Jansplaats is opgenomen in de uitvoeringsagenda. De Markt heeft hierin (nog) geen prioriteit gekregen aangezien deze

	locatie onderdeel uitmaakt van de zoektocht naar een nieuwe parkeergarage in de binnenstad. Hierover is eerst meer duidelijkheid gewenst.
2.2	*Om ook op de lange termijn uitvoering te kunnen geven aan de visie zijn we voornemens om eens per twee jaar een beeldbepalende lange termijn opgave te realiseren.* Voor deze lange termijn opgaven is het voornemen om eens per twee jaar één van deze beeldbepalende opgaven uit te werken, waarbij per project gekeken wordt welke (reguliere) middelen ingezet kunnen worden. De eventueel noodzakelijke aanvullende middelen, zowel voor de uitvoering als het onderhouden van deze opgaven, zullen indien dit nodig is betrokken worden bij een Perspectiefnota. De financiële inschattingen voor de opgaven moeten bij aanvang van de voorbereiding van de projecten verder uitgewerkt en nauwkeuriger in beeld gebracht worden. De ervaringen die zijn opgedaan bij de uitwerking- en uitvoering zullen worden meegenomen bij deze opgaven. De raad zal eens per twee jaar over de voortgang worden geïnformeerd.

Kanttekeningen en risico's

1.1	*Voor het uitvoeren van de visie openbare ruimte en koele netwerk is het belangrijk dat het Duurzaam Mobiliteitsplan tot uitvoering komt.*
	De groei van Arnhem dwingt de stad om nieuwe keuzes te maken ten aanzien van mobiliteit. Daarom is er een nieuw duurzaam mobiliteitsplan opgesteld waar wordt ingezet op een groene, gezonde en leefbare (binnen)stad. Op dit moment vindt hierover besluitvorming plaats. De visie met bijbehorende uitvoeringsagenda en het Duurzaam Mobiliteitsplan zijn nauw op elkaar afgestemd en in de uitvoering van elkaar afhankelijk. Enkele belangrijke principes van het Duurzaam Mobiliteitsplan die van toepassing zijn op de binnenstad zijn het prioriteren van de voetganger in de binnenstad, het verminderen van (doorgaand) autoverkeer, het verlagen van de snelheden, het (gefaseerd) verminderen van maaiveldparkeren in de binnenstad, het reguleren van fietsparkeren en uitwerken van de logistieke route. Onder andere om de hoge vergroenings- en verblijfsambities uit de visie waar te kunnen maken is het van belang dat het duurzaam mobiliteitsplan (en in het verlengde daarvan nieuw parkeerbeleid) in de toekomst verder wordt uitgewerkt en gerealiseerd.
1.2	*Een hoge vergroeningsambitie vraagt om een andere kijk naar beheer.*
	Het huidige beheer in de binnenstad richt zich voornamelijk op bestrating en groen. Een toename, en een andere invulling, van groen zal een andere manier van onderhoud betekenen. Het is daarom gewenst om verschuivingen van beheerbudgetten in beeld te brengen (zie verder onder Financiën), zodat het beheer van de openbare ruimte duurzaam wordt geborgd. Ook aspecten zoals klimaatwinst en circulariteit moeten hierin worden meegewogen.

Het is vanuit efficiency en kostenbesparing van belang het beheer met zo minimaal mogelijke inspanning te kunnen uitvoeren. Wat vraagt om goede expertise in beheer en een zorgvuldige keuze van beplanting en andere inrichtingselementen. Bewoners en ondernemers kunnen (onder voorwaarden) worden betrokken bij het onderhoud van beplanting in de straten. Ook kunnen er proefprojecten in de binnenstad worden opgezet om te testen en kennis te delen.

1.3 Om kansen optimaal te benutten is nader onderzoek en uitwerking nodig.

De visie legt een hoge ambitie rond het verbeteren van de verblijfskwaliteit, het vergroten van de ruimte voor de voetganger en het vergroenen van de binnenstad op tafel. In de toekomstige projecten moeten de uitgangspunten en de maatregelen uit de toolbox verder uitgewerkt en concreet gemaakt worden. In de uitwerking kan het nodig zijn om afgewogen keuzes te maken indien niet alle ruimte en budget beschikbaar is om ambities te realiseren. Ook de consequenties voor de ondergrond als gevolg van onder andere geplande (stadsbrede) energietransitie kan hierin in de toekomst een rol spelen. Daarnaast liggen er kansen die om nader onderzoek vragen zoals onder andere de haalbaarheidsstudie van een circulatiedepot of het bovengronds brengen van de Jansbeek binnen het singelgebied.

Participatie

In het kader van het opstellen van de visie is een participatieproces doorlopen. Bij aanvang van het project is een klankbordgroep geformeerd waarin bewonersplatform Arnhem6811, Platform Binnenstad Arnhem (PBA), APCG (Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten) en SWOA (Stichting welzijn ouderen Arnhem) hebben deelgenomen. De adviezen van deze partijen zijn verwerkt in de visie. Daarnaast hebben op 24 en 26 mei 2024 informatiedagen in de binnenstad van Arnhem plaatsgevonden. Voor een nadere toelichting op het participatieproces wordt verwezen naar het participatieverslag in bijlage 3. Geconcludeerd kan worden dat er breed draagvlak is voor de visie; een veel gehoorde vraag bij de participatie was het verzoek om de visie zo snel mogelijk uit te voeren en het beheer goed te organiseren.

Financiën

Aan het vaststellen van de visie openbare ruimte ‘de koelste binnenstad van Nederland’ inclusief samenvatting zijn geen financiële consequenties verbonden. De kosten van het opstellen van de visie zijn gedekt uit hiervoor in de begroting opgenomen middelen.

Om inzicht te geven in op welke wijze de uitgangspunten uit de visie kunnen worden uitgevoerd is een integrale uitvoeringsagenda opgesteld. Zie hiervoor bijlage 2 en onder argumenten 2.1 en 3.1. In de uitvoeringsagenda wordt een onderscheid gemaakt in tijdelijke interventies, quick wins (0-2 jaar), korte termijn (2-5 jaar) projecten en beeldbepalende lange termijn opgaven waarvoor nog geen financiële middelen voorhanden zijn.

Voor de uitvoering van de tijdelijke interventies, quick wins (0-2 jaar) en korte termijn (2-5 jaar) projecten uit de uitvoeringsagenda zijn bestaande budgetten vanuit verschillende programma’s

beschikbaar. Daar waar op individuele projecten nog besluitvorming nodig is, zoals voor de juiste verwerking in de begroting, zal hiervoor een voorstel aan de raad worden voorgelegd.

Voor de beeldbepalende opgaven voor de langere termijn zijn zeer globaal een eerste inschatting van de kosten in beeld gebracht. Op basis van de informatie die op dit moment (prijspeil 2024) beschikbaar is (zie ook onder argumenten 2.1). In totaal komen deze ingeschatte kosten uit op € 26,1 miljoen. De uitvoeringskosten voor langere termijn opgaven moeten bij aanvang nauwkeuriger in beeld worden gebracht. Het voornemen is om eens per twee jaar één van deze beeldbepalende opgaven uit te werken, waarbij per project gekeken wordt welke (reguliere) middelen, subsidiemogelijkheden en eventueel aanvullende middelen ingezet kunnen worden. In het laatste geval zal dit worden meegenomen in de begroting. In de komende begroting zullen we een eerste voorstel opnemen voor deze opgaven.

Uitvoering

Na vaststellen van de visie worden de spelregels en kaders meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen in de binnenstad en worden de in de uitvoeringsagenda genoemde projecten voorbereid en uitgevoerd.

Communicatie

Na vaststellen van de visie wordt een persbericht gepubliceerd. Daarnaast worden de visie inclusief samenvatting, de uitvoeringsagenda en het participatieverslag opgenomen op de webpagina www.arnhem.nl/visiebinnenstad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Bijlage 1: Visie openbare ruimte en koele netwerk: De koelste binnenstad van Nederland
- Bijlage 2: Visie openbare ruimte en koele netwerk: Uitvoeringsagenda
- Bijlage 3: Visie openbare ruimte en koele netwerk: Samenvatting
- Bijlage 4: Participatieverslag

RAADSVOORSTEL

Besluit van
Zaaknummer 4220118

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 1 juli 2025, nummer 44200118;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit: de visie openbare ruimte ‘de koelste binnenstad van Nederland’ inclusief samenvatting, vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

ARNHEM
de koelste binnenstad van Nederland

Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk

Arnhem
GEMEENTE

Medegefinancierd door de Europese Unie

LIFE20 IPC/NL/0006 – LIFE-IP-NASCCELERATE

juni 2025

ARNHEM: DE KOELSTE STAD VAN NEDERLAND

Visie openbare ruimte voor de binnenstad van Arnhem

OPDRACHTGEVER

Gemeente Arnhem
Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem

ONTWERPTEAM

OMGEVING cv
Uitbreidingstraat 390 bus 1
2600 Berchem

OP NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE BINNENSTAD

Hoe creëren we een binnenstad die klaar is voor de toekomstige Arnhemmer? Die past bij zijn eisen aan wonen, vervoer en ontspanning, maar ook bij het klimaat? Kortom, hoe richten we de openbare ruimte nu alvast zo in dat het centrum van Arnhem ook over twintig of dertig jaar nog aantrekkelijk en leefbaar is? Die vragen beantwoorden we in deze visie.

Het centrum van iedere stad, dus ook Arnhem, is bij uitstek de plek waar mensen graag willen wonen, werken, winkelen, feestvieren en elkaar ontmoeten. Het hart van de stad moet goed bereikbaar én toegankelijk zijn, voor iedereen. De druk op de beschikbare ruimte is enorm. Arnhemmers zijn trots op hun groene stad met zijn bossen en parken, maar de binnenstad blijft achter bij dit beeld. Het centrum is voor het overgrote deel verhard en daardoor niet goed voorbereid op de gevolgen van klimaatverandering. Bij langdurige hitte is het er niet uit te houden. Bij hevige regenval gaat het water alle kanten op.

Om alle uitdagingen het hoofd te bieden, is het belangrijk dat we de binnenstad zien als één groot geheel en bij de inrichting van de openbare ruimte alle functies met elkaar verbinden. Zo zorgt het toevoegen van meer groen niet alleen voor verkoeling, regulering van regenwater en meer biodiversiteit, het geeft ook een mooie visuele verbinding tussen het historische erfgoed en de moderne architectuur in het centrum. En als we voorrang geven aan voetgangers, fietsers en openbaar vervoer, hebben we minder lawaai en een schonere lucht. Oude materialen gaan we zo veel mogelijk hergebruiken of we kiezen voor een duurzame, nieuwe variant.

Het DNA van Arnhem is groen, creatief en vrij. Daarom is in deze visie een speciaal plekje gereserveerd voor de aanleg van het zogeheten ‘koele netwerk’ dat bestaat uit beschutte, schaduwrijke routes en koele plekken. Uniek in Nederland en weer typisch Arnhems. Daar zijn we trots op. Want uiteindelijk willen we een levendige binnenstad die bewoners omarmt en bezoekers een warm welkom geeft. Een centrum dat je herkent aan een echte Arnhemse stijl van inrichting, bestrating en beplanting. Het hart van Arnhem maakt zich klaar voor toekomstige generaties.

Wethouder Cathelijne Bouwkamp,
Wethouder Bob Roelofs.

LEESWIJZER

De visie openbare ruimte bestaat uit volgende onderdelen:

- Visie openbare ruimte: Dit deel bestaat uit drie hoodfstukken: het kader, de visie en de uitvoeringsstrategie. Hierin worden uitspraken gedaan over de ambities, de gewenste identiteit en de gelaagdheid van de binnenstad en hoe deze kan worden waargemaakt in de toekomst.

- Toolbox: Hier wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van hoe de visie kan worden toegepast. Het is een handleiding voor ontwerpers van de binnenstad.

- Inspiratiebeelden: Deze beelden zijn gemaakt als inspiratie voor de toekomst. Ze geven aan hoe de binnenstad eruit zou kunnen zien wanneer de principes van de visie openbare ruimte worden gebruikt.

Tijdens het proces werd een uitvoeringsagenda en onderzoeksnota opgemaakt. Deze documenten dienen als achtergrondinformatie en zijn opgemaakt voor intern gebruik.

INHOUDSTAFEL

NOTA VISIE OPENBARE RUIMTE **7**

KADER **9**

1 AANLEIDING EN DOEL 10

2 AMBITIEUS ARNHEM 12

3 ANALYSE 17

VISIE OPENBARE RUIMTE **21**

1 UITGANGSPUNTEN VAN DE VISIE 24

2 HET DNA VAN DE BINNENSTAD 26

3 DE GELAAGDHEID VAN DE OPENBARE RUIMTE 28

UITVOERINGS- STRATEGIE **45**

1 STRATEGIE 46

2 FASERING 48

TOOLBOX **51**

HOE WERKT DE TOOLBOX? 52

1 BOUWSTENEN 54

2 ARNHEMSE STIJL 62

3 UITWERKING PER TYPE 72

INSPIRATIE **109**

BEELDEN **109**

NOTA VISIE OPENBARE RUIMTE

KADER

Sfeercollage Eusebiushof

1 Aanleiding en doel

1.1 Aanleiding

De openbare ruimte speelt een cruciale rol in de aantrekkelijkheid, kwaliteit en leefbaarheid van de binnenstad van Arnhem. Het is de ruimte die we we met elkaar gebruiken. De waarde van de publieke ruimte is enorm en cruciaal, omdat dit de plek is waar we elkaar ontmoeten. Op dit moment staat de openbare ruimte in de binnenstad onder druk. Er zijn meer opgaven dan beschikbare ruimte. Dat geldt zowel voor boven als onder het maaiveld. Tevens is de openbare ruimte onvoldoende voorbereid op het veranderende klimaat. De binnenstad is de heetste plek van Arnhem en bij hevige regenbuien is er wateroverlast. Het welzijn en gezondheid van mens en dier lijden hieronder.

Ook de uitstraling van de openbare ruimte laat te wensen over. De binnenstad wordt gekenmerkt door een mengelmoes van materialen, meubilair, stijlen en opvattingen met een (te) grote nadruk op verhardingen. Er zijn geen eenduidige inrichtingsprincipes waardoor de binnenstad er verrommeld uitziet. Tot slot spelen enkele grote beheer- en onderhoudsvraagstukken zoals bijvoorbeeld de vernieuwing van de riolering en hoe om te gaan met de lastig te hanteren natuursteen in de hoofdwinkelstraten. Deze aanleiding ligt aan de basis voor het opstarten van deze visie.

1.2 Doel visie Openbare Ruimte

Het doel van de visie Openbare Ruimte is om een kader en handvatten te bieden bij alle werken, projecten en (her)ontwikkelingen in de openbare ruimte van de stad. De visie is als een spoorboekje en leidt stap voor stap naar een groene klimaatadaptieve en leefbare stad met plek voor iedereen. Het uiteindelijke doel is om een levendige binnenstad te creëren die uitnodigt tot aangenaam verblijven en ontmoeten. Een omgeving die zowel functioneel als gastvrij is. Deze visie streeft ernaar dat iedereen zich comfortabel kan voelen in de binnenstad, zelfs tijdens hete zomerdagen.

Een unieke rol in de visie is weggelegd voor het koele netwerk. Als antwoord op de klimaatopgave wil de stad Arnhem een netwerk van groene en koele plekken in de binnenstad integreren. Deze aanpak is uniek binnen Nederland. Niet zozeer het klimaatadaptief maken van de stad, maar het creëren van een visie op schaal van de gehele binnenstad.

De visie openbare ruimte tracht een integraal antwoord te bieden op zowel de ruimtelijke als klimaatadaptieve vraagstukken.

1.3 Opgave en urgentie

De binnenstad kent enkele opgaves in de toekomst die een belangrijke richting geven aan de visie voor de openbare ruimte.

STEDENBOUW

De binnenstad zal in de toekomst een diversere mix van functies omarmen. Wonen gaat een belangrijkere plaats innemen en het winkelareaal neemt af. Daardoor komt er meer nadruk op verblijven en ontmoeten. De openbare ruimte transformeert van een plek om te winkelen naar een ontmoetingsplaats waar de kwaliteit van verblijf en leefbaarheid steeds belangrijker worden en samen evolueren.

VERNIEUWING VAN DE OPENBARE RUIMTE

De openbare ruimte van de binnenstad heeft behoefte aan vernieuwing. Momenteel verrommelt de binnenstad door de veelheid aan verschillende types materialen en inrichtingselementen, alsook de verschillende ruimtegebruiken. Denk hierbij aan fietsparkeren op maaiveld. Er is nood aan een overzichtelijke en bruikbare openbare ruimte waar het prettig is om te verblijven.

GROEN

Groen in de binnenstad van Arnhem is essentieel. Het draagt bij aan een fijne leefomgeving, verhoogt de biodiversiteit en biedt verkoeling en schaduw. Groene plekken zijn van belang voor de biodiversiteit. Ze bieden een thuis aan insecten, vogels en andere dieren die hard nodig zijn voor een gezond ecosysteem. Laten we samen kiezen voor minder verharding en meer groen. Het principe van 3-30-300 biedt hierbij een heldere richtlijn: iedere inwoner zou vanuit huis minimaal drie bomen moeten kunnen zien, elke buurt zou minstens 30% bladerdek moeten hebben, en er zou binnen 300 meter altijd toegang moeten zijn tot een groen park. Met deze aanpak kan Arnhem groen toegankelijker maken voor iedereen.

KLIMAAT

Arnhem is bekend als groene stad. Het Sonsbeekpark, de Veluwe, allemaal gekende plekken in Arnhem. Maar de binnenstad van Arnhem kampt met hittestres en wateroverlast. De huidige openbare ruimte mist weerbaarheid tegen het veranderende klimaat. Bij extreme weersomstandigheden is verblijven in de binnenstad vandaag onaangenaam.

URGENTIE: BEPERKTE LEEFKWALITEIT

De binnenstad van Arnhem is maximaal verhard. Er is slechts op beperkte plekken groen aanwezig. Dit zorgt voor hittestress. De hitte en het gebrek aan groenvoorzieningen hebben een directe invloed op het welzijn en de gezondheid van zowel mensen als dieren. Mensen ervaren fysieke ongemakken zoals uitdroging, oververhitting en zelfs hitte-gerelateerde gezondheidsproblemen. Het bevorderen van groenvoorzieningen en het implementeren van hittebestendige maatregelen in het stedelijke gebied is daarom essentieel om het welzijn en de gezondheid van zowel mens als dier te waarborgen.

ARNHEMSE IDENTITEIT

Het DNA van Arnhem wordt gekenmerkt door zijn groene, creatieve en vrije karakter. Dit DNA is vandaag onvoldoende zichtbaar in de binnenstad. Het is van belang om het DNA van de stad te versterken en te integreren in de openbare ruimte, zo kan Arnhem zich versterken als gastvrije en aantrekkelijke stad.

2 Ambitieus Arnhem

2.1 Visiedocumenten voor de binnenstad

De stad Arnhem heeft de afgelopen jaren reeds hard gewerkt om haar ambitie voor de stad te verwerken in visies en beleidsdocumenten. Hieronder vindt u enkele van deze visies en hun belangrijkste uitspraken. De visie openbare ruimte werkt verder op deze visies.

STRATEGIE KLIMAATADAPTATIE ARNHEM 2020-2030

De strategie en de uitvoeringsagenda werden vastgesteld door de raad in 2020. De voor de binnenstad belangrijkste maatregelen zijn:

- het verminderen van de bestaande verharding met ten minste 10% ten gunste van meer groen en dan waar mogelijk bomen
- het aanleggen van een koel netwerk bestaande uit koele plekken en beschutte routes opdat de binnenstad ook tijdens langdurige hitte leefbaar en toegankelijk blijft voor alle Arnhemmers en onze bezoekers .

OMGEVINGSVISIE 2040

De omgevingsvisie Arnhem 2040 is vastgesteld in december 2023. Volgende uitspraken zijn bepalend en zijn meegenomen in de visie openbare ruimte.

- De binnenstad zal evolueren van place to buy naar place to meet.
- In de toekomst willen we de binnenstad versterken als plek om te wonen en werken met ruimte voor de creatieve sector.
- Het is belangrijk de openbare ruimte te transformeren naar een aantrekkelijk en veilig verblijfsgebied voor de voetganger. De openbare ruimte moet uitnodigen tot verbijven en ontmoeten.
- Het is belangrijk de binnenstad met aantrekkelijke routes beter te ontsluiten voor alle Arnhemmers en bezoekers en daarmee aan te sluiten op de omringende wijken en bijzondere voorzieningen als Modekwartier, Museum Arnhem,...

GROENVISIE

De Groenvisie vormt het groen-blauwe raamwerk van Arnhem, de stedelijke hoofdgroenstructuur die het karakter en de uitstraling van de stad bepaalt. Dit raamwerk draagt bij aan een gezonde, leefbare en aantrekkelijke stad, zowel op gemeentelijke als particuliere terreinen. Het biedt ruimte voor initiatieven die de waarde van het groen respecteren en versterken, met als doel Arnhem toekomstbestendig te maken. De Groenvisie is verdeeld in 5 thema's met bijbehorende doelen en opgaven:

- de herkenbare stad
- de natuurvriendelijke stad
- de groene gezonde stad
- de duurzaam beheerde stad
- de samenwerkende stad

PLAN GEZONDE LEEFOMGEVING

Het Plan Gezonde Leefomgeving is het Arnhemse Milieuplan, zoals aangekondigd in het Coalitieakkoord 2022–2026. Dit plan vertaalt de ambities uit de Omgevingsvisie naar concrete acties om gezondheidswinst voor alle inwoners van Arnhem te realiseren:

- een permanente verbetering van de luchtkwaliteit
- lawaai terug dringen
- het stadsklimaat en de natuur beschermen en verbeteren
- een voor het gebruiksdoel geschikte bodem en schoner oppervlakte- en grondwater
- nieuwe verontreinigingen voorkomen
- lichtvervuiling verminderen
- hittestress voorkomen

DUURZAAM MOBILITEITSPLAN

Momenteel wordt het duurzaam mobiliteitsplan opgemaakt. Enkele principes van het duurzaam mobiliteitsplan die van toepassing zijn op de binnenstad zijn:

- het prioriteren van de voetganger in de binnenstad
- het verminderen van (doorgaand) autoverkeer
- het verlagen van de snelheden
- het verminderen van het aantal rijstroken op de Singel en de Weerdjesstraat
- het verminderen van maaiveldparkeren in de binnenstad.

Hierdoor bouwt het mobiliteitsplan mee aan het creëren van een aangenamere binnenstad, waar meer ruimte is voor verblijven en ontmoeten.

ZERO EMISSIE ZONE

Op 1 juni 2026 zal Arnhem een zero-emissiezone invoeren. Vrachtauto's en bestelvoertuigen die op benzine, diesel of gas rijden zullen met een overgangsregeling, vanaf dan geen toegang meer krijgen tot de stad. Deze zero-emissiezone wordt geïmplementeerd met als doel de logistiek naar de stad te verduurzamen. Daarnaast heeft de zero-emissiezone ook een positieve impact op de vermindering van de uitstoot van schadelijke gassen, roet en fijnstof. Het zal zorgen voor een meer leefbare binnenstad. Met als resultaat een gezondere en aangenamere binnenstad.

ONTWIKKELPERSPECTIEF BINNENSTAD

Naast voorliggende visie op de openbare ruimte kent Arnhem meerdere uitdagingen om de komende decennia de binnenstad blijvend aantrekkelijk, bruisend en leefbaar te houden. Een krachtig winkelhart, transformatie van vastgoed, bereikbaarheid voor inwoners en bezoekers en aantrekkelijk woon- en leefklimaat zijn enkele voorbeelden van de uitdagingen en kansen waar de binnenstad van Arnhem voor staat. Om komende jaren ook hieraan op structuurniveau richting te geven en gericht op te pakken wordt momenteel gewerkt aan een ontwikkelperspectief voor de binnenstad. Het ontwikkelperspectief heeft als centraal doel antwoord te geven waar Arnhem in de binnenstad in 2040 zou willen zijn en welke stappen nodig zijn om daar te komen. Het ontwikkelperspectief is de vervolgstap op de omgevingsvisie Arnhem 2040 waarin de ambities en thema's voor Arnhem zijn weergegeven. Het op te stellen ontwikkelperspectief laat zien hoe deze ambities en thema's landen in de binnenstad van Arnhem.

2.2 Randvoorwaarden voor een duurzame visie openbare ruimte

Om een duurzame en langetermijnvisie voor de openbare ruimte van Arnhem te ontwikkelen, zijn er verschillende randvoorwaarden waarmee rekening moet worden gehouden. De urgentie van klimaatverandering, mobiliteit, de ondergrond, energie, fasering en beheer vormen de zes belangrijkste thema's die een aanzienlijke invloed hebben op de ontwikkeling van de visie voor de openbare ruimte.

2.2.1 KLIMAAT

In de binnenstad van Arnhem is de urgentie van het klimaat meer voelbaar dan ooit tevoren. De gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme hitte en wateroverlast worden steeds duidelijker zichtbaar. Een belangrijke stap in het aanpakken van deze uitdagingen is het integreren van meer groen in de stad. Groene daken, geveltuinen, parken en bomen zorgen niet alleen voor verkoeling tijdens hete zomerdagen, maar helpen ook bij het opvangen van overtollig regenwater, waardoor wateroverlast wordt verminderd. Bovendien dragen groene ruimtes bij aan een prettige leefomgeving waar bewoners en bezoekers het hele jaar door kunnen genieten van een veerkrachtige, gezonde en aantrekkelijke stad. Het is essentieel dat er nu actie wordt ondernomen om met deze groene oplossingen een duurzame toekomst te waarborgen.

2.2.2 MOBILITEIT

Het groeiende Arnhem dwingt de stad om nieuwe keuzes te maken wat mobiliteit betreft. Daarom is er een nieuw duurzaam mobiliteitsplan in opmaak waar men inzet op een groene, gezonde en leefbare stad. De ambities in het mobiliteitsplan zijn hoog en worden duidelijk geformuleerd. Om ruimte te creëren voor vergroening en verblijven zal het noodzakelijk zijn om bepaalde mobiliteitskeuzes te maken in de toekomst. Deze keuzes werden afgestemd gedurende het proces en opgenomen in het duurzaam mobiliteitsplan. Het is van belang dat deze ambities in de toekomst verder worden uitgewerkt zodat de hoge vergroeningsambitie van de stad kan worden waargemaakt. Deze kansen worden omschreven in de onderzoeksnota.

2.2.3 ONDERGROND

De ondergrond van Arnhem is een complex labyrint van kabels en leidingen die essentieel zijn voor de infrastructuur van de stad. De ondergrond is vandaag verzadigd, waardoor er weinig tot geen ruimte overblijft voor vergroening en de aanplant van nieuwe bomen.

Het is van cruciaal belang om actief in te zetten op het organiseren van de ondergrond. Dit vereist een gecoördineerde aanpak waarbij alle betrokken partijen samenwerken om de ondergrond efficiënt te beheren en te optimaliseren. Hiervoor dienen budgetten te worden voorzien. Het gaat hierbij niet alleen om het beheren van bestaande infrastructuren, maar ook om het invullen van de regierol van de gemeente bij toekomstige ontwikkelingen.

Het is essentieel om bij de planning en ontwikkeling van de ondergrond rekening te houden met de behoefte aan vergroening (aanplant boom). Dit kan bijvoorbeeld door het bundelen van bestaande kabels en leidingen of door het gebruik van innovatieve technologieën om ruimte te optimaliseren. Om de hoge vergroeningsambitie van de stad waar te maken zal het ook cruciaal zijn om hier in de toekomst duidelijke keuzes in te maken.

2.2.4 ENERGIE

Energie en de bijhorende voorzieningen nemen steeds meer ruimte in, zowel onder de grond als boven de grond. De ruimte is al beperkt en er moeten ook nog allerlei andere dingen een plek krijgen onder de grond, zoals boomwortels, wateropvang en een gezonde bodem. Boven de grond is het ook al woekeren met de ruimte voor groen, parkeren, de voetganger, de bus, water, ruimte om elkaar te ontmoeten, te winkelen etc. Ondanks dat we op dit moment nog niet weten hoe de energievoorziening er in de toekomst uit zal zien, is het wel belangrijk om nu al randvoorwaarden te stellen.

Ordeningsprincipes zorgen dat de beperkte ruimte op een goede manier wordt ingericht, zodat alle belangrijke dingen een plek krijgen. Kabels en leidingen worden gebundeld en kunnen niet meer overal in de ondergrond worden geplaatst. In de principes voor de straten is de plek voor de kabels en leidingen aangegeven in de tekeningen. Zo blijft er ook ruimte voor bomen, groen en water in de ondergrond. Bij de grote plekken, zoals bijvoorbeeld het stadshof, is in de tekst beschreven waar ruimte is voor energie en waar plek is voor groen.

De energievoorzieningen die boven de grond komen, zoals transformatorstations worden steeds groter, zo groot als een flinke kiosk. Deze worden dan ook zoveel mogelijk in gebouwen geplaatst en alleen nog bij uitzondering in de straten en op de pleinen. Er is namelijk niet genoeg ruimte in de straten en pleinen om deze voorzieningen overal een plek te geven.

De onderzoeken over de energievraag en -voorzieningen in de binnenstad zijn reeds opgestart. Verwacht wordt dat hier de komende jaren meer duidelijkheid over zal onstaan.

2.2.5 FASERING

Het realiseren van deze visie 'openbare ruimte' vergt een actieve aanpak die niet in één keer kan worden voltooid, maar een zorgvuldig uitgestippelde fasering vereist. Aan de ene kant zal vooral moeten worden geprofiteerd om aan te sluiten op de lopende projecten, anderzijds zal ook een lange termijn aanpak belangrijk zijn om de strategische plekken die volgen uit deze visie te kunnen inrichten. Een proactieve houding kan hierin helpen in de toekomst.

2.2.6 BEHEER

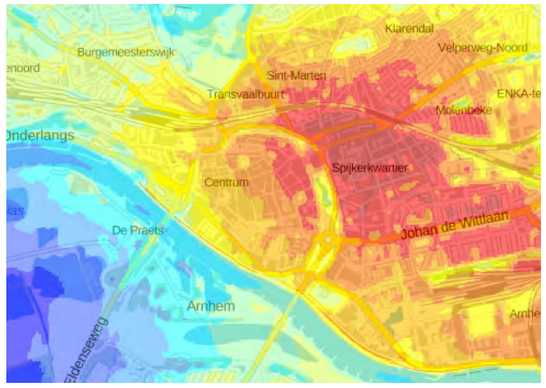
Een hoge vergroeningsambitie vraagt om een andere kijk naar beheer. Er komt een andere beheerbenadering bij kijken. De hogere hoeveelheid groen kan een meer extensief en soms rommeliger eindbeeld geven. Een beeld dat gedurende de seizoenen niet altijd even aantrekkelijk zal zijn. Hiervoor is mogelijk een mentale shift nodig.

Het budget dat ingezet wordt voor het beheer van verharde oppervlakken vandaag zal mogelijk moeten of kunnen schuiven in de toekomst. Hoe dit zal gebeuren en welke budgetten hieraan vasthangen is momenteel nog niet duidelijk. Dit zal gaandeweg worden bepaald. Het is noodzakelijk om per project en voor de binnenstad als geheel een integrale kosten/baten analyse te maken waarbij inzichtelijk wordt welke kosten structureel toenemen en welke structureel afnemen dan wel verdwijnen. Dit kan door het inzichtelijk maken van de jaarlijkse beheerkosten per deelproject. Alleen op die wijze kan het beheer van de openbare ruimte duurzaam financieel worden geborgd. Aspecten zoals klimaatwinst en circulariteit mogen hierin worden meegewogen. Naar verwachting zal door verschuiven en aanvullen van assets de beheerkost in enige mate toenemen. Dit zou dan moeten worden toegevoegd aan de ophoging van het gemeentelijke beheerbudget (areaal acres / prijsverhoging).

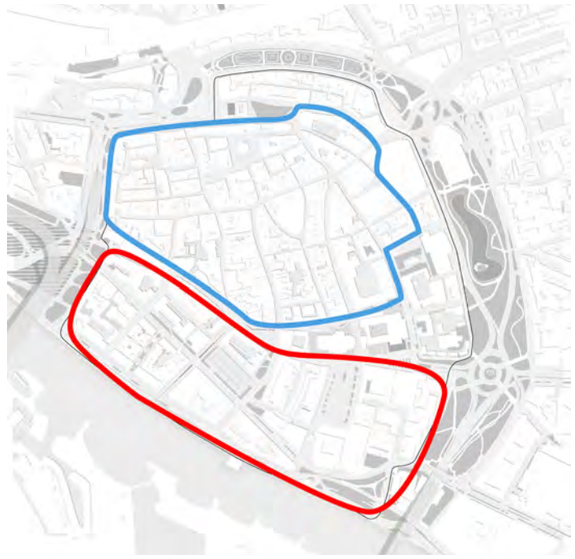
Een beheerbewuste aanpassing van de openbare ruimte is dus van belang. We realiseren ons dat meer groen en een hogere kwaliteit en biodiversiteit kunnen betekenen dat er meer middelen nodig zijn. Dit resulteert in een robuuste, groene openbare ruimte die bestand is tegen de gebruiksdruk, zoals stadsfeesten en evenementen.

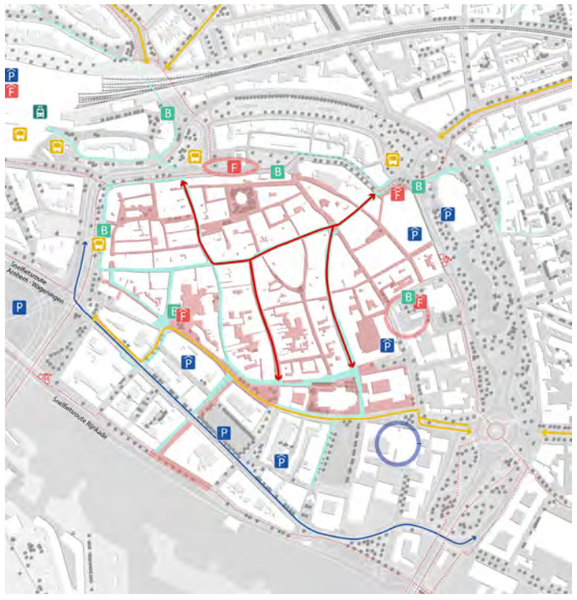
ondergronds afvaltransport Arnhem © Jorrit Lousberg

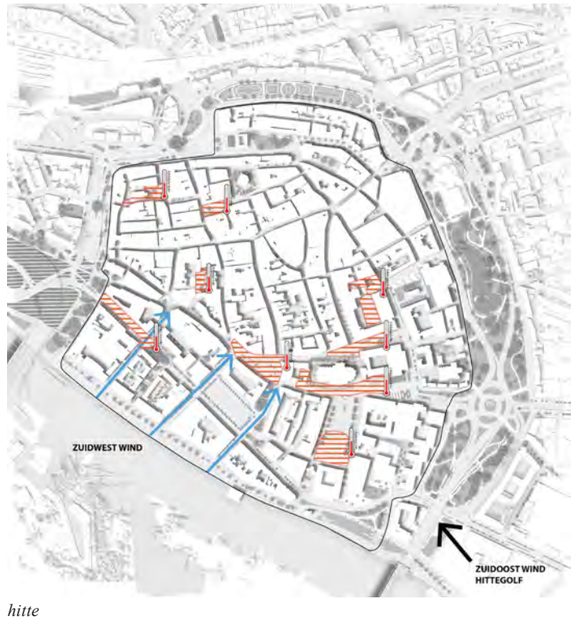
hitteplan Arnhem © atlasnatuurlijkkapitaal.nl

identiteit

mobiliteit

hitte

**zie gedetailleerde analyse in de onderzoeksnota*

3 Analyse

In dit hoofdstuk is de lezing van de openbare ruimte van de binnenstad beschreven. De belangrijkste thema's komen hier aan bod. De volledige analyse is te vinden in de onderzoeksnota.

3.1 Identiteit

De stad Arnhem heeft een sterk DNA als groene stad, met kenmerkende plekken zoals Park Sonsbeek en de Veluwe. Hoewel het groene imago bekend is, is dit bijna niet aanwezig in de binnenstad zelf. Het is gewenst het groene Arnhems DNA in de binnenstad te versterken door vergroening. Ook is het gewenst de twee andere onderdelen van het DNA van Arnhem, creativiteit en vrijheid, in de binnenstad terug te laten komen.

Naast het groene karakter wordt de binnenstad gekenmerkt door verschillende historische tijdslagen. Onder andere de middeleeuwen, de 19e eeuw en de wederopbouwperiode zijn kenmerkende tijdslagen voor Arnhem. Deze historische lagen zijn zichtbaar in zowel de stedenbouwkundige structuur als het erfgoed van de stad. Aan de andere kant zorgen deze verschillende lagen ook voor een historische breuklijn, die te zien is ter hoogte van het Audrey Hepburnplein, het Eusebiushof en het Stadhuis, waardoor er als het ware een litteken ontstaat in de stad.

De binnenstad wordt omgeven door de groene Singel, maar vaak ontbreekt nog een verbinding tussen de binnenstad en de omliggende wijken en stedelijke voorzieningen. Het is gewenst deze ingangen in de toekomst te versterken.

Het is van belang dat de stad blijft werken aan de identiteit van de binnenstad om relevant te blijven voor bewoners, bezoekers en gebruikers. Een herkenbare identiteit die de leesbaarheid versterkt.

3.2 Openbare ruimte

Hoewel er een uitgebreid netwerk van straten en pleinen aanwezig is, zien we vandaag de dag dat de openbare ruimte verrommelt, dicht slibt met fietsen en te weinig ruimte biedt om te verblijven en te ontmoeten. Er zijn voornamelijk verharde publieke ruimtes (pleinen) die naast de winkelstraten onder hoge druk staan tijdens het weekend en bij evenementen. Deze zones zijn niet overal goed toegankelijk, kennen beperkte ruimte in de ondergrond vanwege kabels en leidingen, en worden gekenmerkt door een mix van materialen en inrichtingselementen. Het is gewenst de leefbaarheid en verblijfskwaliteit in de toekomst te versterken.

3.3 Mobiliteit

De stad wordt gekenmerkt door een auto-georiënteerde zuidelijke en oostelijke binnenstad. De Weerdjesstraat is onderdeel van de centrumring en fungeert als een belangrijke auto- en verkeersas, maar heeft een beperkte oversteekbaarheid. Verschillende pleinen, zoals het Johnny van Doornplein, verliezen hun identiteit en kwaliteit door de wanorde van stilstaande fietsen. Daarnaast kent de stad ruime regels voor laden en lossen, met veel ontheffingen, waardoor toch veel gemotoriseerde voertuigen de historische binnenstad binnenrijden. Het vooropgezette STOMP-principe komt hierdoor in het gedrang. Door herschikking van de lokale mobiliteit, het handhaven van venstertijden en bijvoorbeeld het gefaseerd weghalen van parkeerplaatsen zou er ruimte kunnen worden gecreëerd (maaiveld).

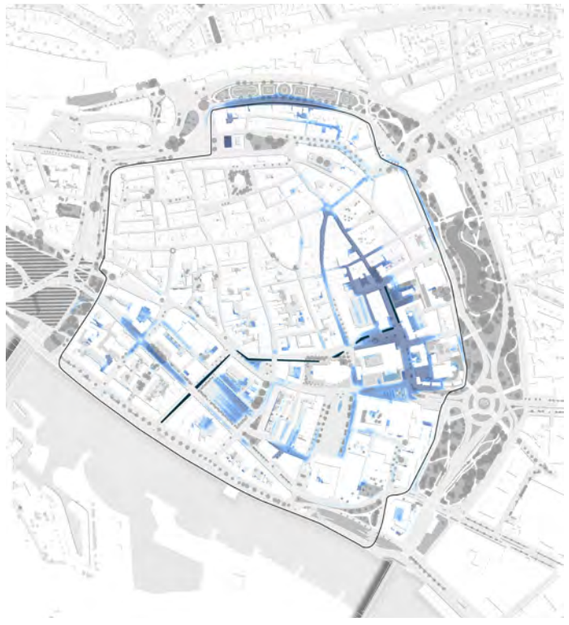
3.4 Klimaat

3.4.1 HITTE EN DROOGTE

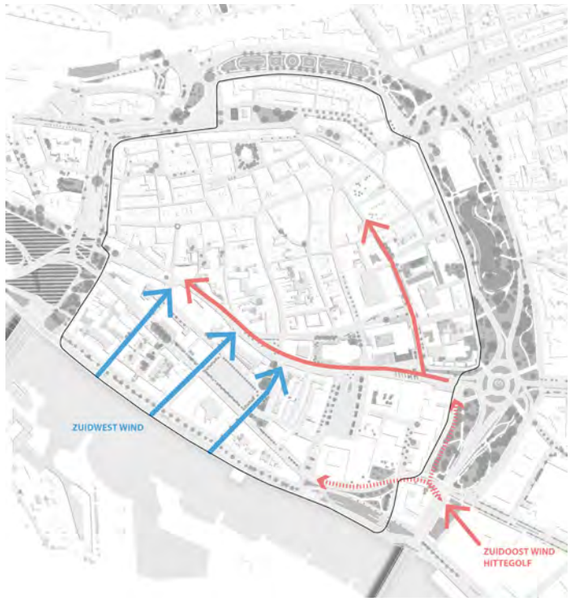
De binnenstad kent een hoge mate van hittestress (+23°C) op plaatsen met een hoog percentage verharding en een gebrek aan schaduw, zoals het Audrey Hepburnplein, het Eusebiushof en rond het Stadhuis. Ook horecapleinen zoals de Korenmarkt en de Jansplaats worden gekenmerkt door hoge hittestress. De smallere straten en pleinen zijn goed beschut tegen de zon, maar de grotere noord-zuid(west) georiënteerde straten, zoals de Weverstraat, hebben weinig schaduw rond het middaguur. Verkoeling is in de toekomst gewenst.

groen en biodiversiteit

wateroverlast

wind

**zie gedetailleerde analyse in de onderzoeksnota*

3.4.2 GROEN & BIODIVERSITEIT

Op het gebied van groen en biodiversiteit zijn er weinig (verbonden) groenzones in de binnenstad, wat resulteert in een beperkte biodiversiteit. Door het intieme karakter van de middeleeuwse binnenstad is er weinig ruimte voor groen in de openbare ruimte. Volgens de 3-30-300-regel is er vooral behoefte aan ruimte voor bomen in de binnenstad, met name in de westelijke zone van de historische binnenstad en langs de Rijnkade. Deze ruimtes zouden zoveel mogelijk met elkaar verbonden moeten worden, opdat een fijnmazig groen ecologisch netwerk in de (binnen)stad ontstaat dat kleine en grotere groene plekken verbind met elkaar, evenals met de grotere groene gebieden elders in de stad (de stadsparken) en de groene gebieden buiten de stad (Veluwezoom). Dit draagt in hoge mate bij aan de biodiversiteit in de binnenstad.

3.4.3 WATER

In de binnenstad zien we voornamelijk wateroverlast op lager gelegen plekken met een hoge verhardingsgraad (bv. Beekstraat en Bovenbeekstraat). Dit zijn de betrekkelijk laagste delen van de stad (hier liep vroeger immers de Jansbeek). De Jansbeek kan dit water reeds voor een deel afvangen, waarbij over een aantal jaar ook nog een extra afvoer-overloop-leiding vanaf de Eusebiuskerk via de Sabelspoort naar de Rijn loost. Hiernaast liggen er nog heel wat kansen om water op te vangen en lokaal vast te houden (zie p. 54).

De Sint-Jansbeek is een belangrijke bron van verkoeling in de binnenstad. In de toekomst kan worden onderzocht hoe de link met de originele loop van de Sint-Jansbeek versterkt kan worden. Dit kan onder andere door een creatieve maar subtiele zichtbare afvoer/lijngoot aan te brengen in de straten. Het klimaatadaptief gebruik van (beek)water op meer plekken in de binnenstad en aan de randen ervan wordt verder onderzocht.

3.4.4 WIND

De historische binnenstad kent een beperkte openbare ruimte vanwege de hoge dichtheid aan gebouwen. Het is belangrijk om gebruik te maken van de verkoelende dalwind uit park Sonsbeek en de relatief koele wind vanaf de Nederrijn. Tijdens een hittegolf is een zuidoostelijke wind gewenst.

VISIE OPENBARE RUIMTE

2

De koelste stad van Nederland

In de binnenstad van Arnhem wordt gewoond, gewerkt, gewinkeld en genoten van horeca, een rijk cultuuraanbod en evenementen. De binnenstad is constant in beweging. Een bruisende plek waar we elkaar ontmoeten en de voetganger op één staat.

In 2040 zal de binnenstad van Arnhem minder winkels hebben maar tegelijkertijd meer woningen en meer ruimte voor cultuur en werken. Dat betekent dat de openbare ruimte mee moet veranderen en meer ruimte moet bieden voor verblijven en ontmoeten. Dit verblijven en ontmoeten moet aangenaam zijn in alle seizoenen. Het klimaat verandert. We verwachten hetere zomers, langere periodes van droogtes en grotere piekbuien. Er is dan ook meer behoefte aan schaduw, koele plekken en waterbuffering in de binnenstad.

In deze visie willen we de opgaves voor vergroening en verkoeling koppelen aan het creëren van een aangename openbare ruimte waar het prettig is om te verblijven. Voor de bewoners van Arnhem, maar ook voor bezoekers. Arnhem wordt de koelste stad van Nederland. Naast vergroening van de openbare ruimte worden ook de bijzondere kernwaarden van Arnhem (groen, creatief en vrij) getoond in de binnenstad. Zodat er een duidelijke samenhangende, groene en geheel eigen binnenstad ontstaat met een eigenwijs karakter. Een gezonde groene binnenstad waar de voetganger op de eerste plaats komt en waar het programma in de private ruimten wordt gecompleteerd in het publieke domein. Samenvattend de koelste binnenstad van Nederland.

visualisatie toekomstbeeld openbare ruimte

1 Uitgangspunten van de visie

Op basis van de lezing van de binnenstad en bijhorende conclusies worden de volgende uitgangspunten voor de visie openbare ruimte geformuleerd.

1.1 Versterk de identiteit van de binnenstad

Op dit moment mist de binnenstad een duidelijke identiteit, wat essentieel is om relevant te blijven voor bewoners, bezoekers en gebruikers in de toekomst, en om een herkenbare inrichting van de openbare ruimte te bevorderen. De kernwaarden van Arnhem - groen, creatief en vrij - moeten prominenter aanwezig zijn in de openbare ruimte. Dit kan worden bereikt door het behouden en versterken van de bestaande identiteit (zoals erfgoed en stedenbouw) en door het groene DNA van Arnhem verder te versterken in de binnenstad en ruimte te geven aan de kernwaarden creativiteit en vrijheid.

1.2 Zet de voetganger op 1

Het STOMP-principe (Stappen, Trappen, Openbaar Vervoer, Mobility as a service, privé-auto) wordt gehanteerd, waarbij de voetganger als primaire gebruiker wordt beschouwd en duurzame mobiliteitsvormen zoals lopen, fietsen en het openbaar vervoer prioriteit krijgen. De voetganger komt op 1 door het herschikken van de lokale mobiliteit (éénrichting, woonerf, vastgestelde routes) om ruimte te creëren. Daarnaast worden maaiveldparkeren, auto's en stilstaande fietsen geleidelijk verwijderd uit de openbare ruimte.

Bereikbaarheid en toegankelijkheid blijven belangrijke uitgangspunten. Er zullen andere beslissingen worden genomen met betrekking tot autotoegankelijkheid, parkeren en openbaar vervoer. Het vergroenen van de ruimte mag niet ten koste gaan van de ruimte voor voetgangers.

1.3 Focus op verblijven en ontmoeten

Het programma van de binnenstad ondergaat veranderingen, en daarmee evolueert ook de openbare ruimte. Er is behoefte aan aantrekkelijke ruimtes in het stadscentrum, met voldoende ruimte om te verblijven en te ontmoeten. De openbare ruimte moet de kwaliteit, leefbaarheid en functionaliteit van diverse locaties, pleinen en straten versterken. Deze ruimtes dienen toekomstbestendig te zijn en flexibel in gebruik.

Vandaag zijn bepaalde plaatsen in de binnenstad ingericht als transitie/verkeersruimte zoals de zone rond het Audrey Hepburnplein en Stadhuis. Deze ruimte dient omgevormd te worden tot een verblijfsgebied door het doorgaande verkeer te weren (auto's, fietsers, etc.).

1.4 Maak de binnenstad toegankelijk voor iedereen

De openbare ruimte moet voor iedereen toegankelijk zijn, de openbare ruimte is immers van ons allemaal. Het moet ook toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Daarom zijn goed toegankelijke, duidelijk ingerichte en "leesbare" entreezones en hoofdroutes van belang.

1.5 Maak de binnenstad klimaatadaptief voor de toekomst

De binnenstad is vandaag de heetste plek van Arnhem en vereist daarom een aanpak om de leefbaarheid te verbeteren en de verblijfskwaliteit te vergroten. De stad Arnhem zal zich moeten richten op het creëren van schaduw en verkoeling. Dit door middel van het opzetten van een koel netwerk. Dit netwerk bestaat uit beschutte (schaduwrijke) routes en koele plekken. Het netwerk gaat langsheen de plekken in de stad waar vandaag een gebiedsontwikkelings- of klimaatopgave ligt. Deze route wordt gezien als een eerste stap richting de klimaatadaptieve binnenstad van Arnhem.

Bovendien zal er worden ingezet op het vergroten van de biodiversiteit door het verminderen van verharding en het vergroenen van gebieden waar sprake is van hoge hittestress. Ook het vasthouden en infiltreren van water zal van belang zijn om aangename verblijfsplekken te creëren die comfortabel zijn in alle seizoenen.

1.6 Bekijk de binnenstad als één geheel

De binnenstad kenmerkt zich door verschillende programma's en gebruiken: wonen, werken, winkelen, verblijven, evenementen, etc. De samenhang tussen deze verschillende functies is cruciaal en vormt de basiswerking van de binnenstad. Bij elke ingreep of ontwerp is het daarom belangrijk om rekening te houden met het geheel van de binnenstad en de impact die de veranderingen kunnen hebben op de diverse functies. Telkens moet gekeken worden naar het totale verhaal.

1.7 Verbind de verschillende delen van de binnenstad met elkaar

De binnenstad kenmerkt zich door een dichte, veelal, historische bebouwing in het noordelijk deel van de binnenstad en een recenter zuidelijk deel dat zijn vorm en functies vooral na 1945 (de Wederopbouw) heeft gekregen. Daartussen ligt de centrale verblijfszone, de historische breuklijn die de twee stadsdelen met elkaar verbindt. Deze dient als eerste verblijfsruimte van een grotere schaal die ademruimte biedt in de binnenstad voor zowel bezoekers als inwoners. Een tweede belangrijke open ruimte is de Rijnkade, de verbinding tussen de Rijnkade en de centrale verblijfszone is vandaag onderbenut. In de toekomst kan deze verbinding worden versterkt.

1.8 Versterk de herkenbaarheid en de leesbaarheid van de open ruimte

Vandaag vertonen alle straten in de binnenstad min of meer dezelfde aanblik, wat het moeilijk maakt om ze te onderscheiden en om je te oriënteren. Door een duidelijke Arnhemse stijl te hanteren voor de inrichting, bestrating en beplanting kan de herkenbaarheid en leesbaarheid van de binnenstad worden vergroot.

1.9 Ontwerp duurzame openbare ruimtes

Het is van belang voort te bouwen op wat reeds aanwezig is, bijvoorbeeld de rode gebakken klinker die veel voorkomt in de binnenstad. Daarnaast zijn hergebruik en het gebruik van duurzame materialen belangrijke pijlers. Op deze manier kan de al dan niet nieuw aangelegde/aangekochte verharding worden hergebruikt. Daarnaast moet maximaal worden ingezet op het behoud en indien noodzakelijk herplaatsen van bomen.

De gemeente kan hergebruik en circulariteit op verschillende manieren stimuleren.

2 Het DNA van de binnenstad

DE ARNHEMSE STIJL

De binnenstad heeft momenteel geen duidelijke en herkenbare identiteit. Bestratingsmaterialen en inrichtingselementen worden willekeurig gecombineerd, wat resulteert in een onoverzichtelijke en soms rommelige uitstraling.

De visie streeft ernaar een duidelijke en herkenbare identiteit te creëren voor de binnenstad, door middel van een eenvoudige, leesbare en toegankelijke huisstijl: de Arnhemse stijl. De Arnhemse stijl zet in op het versterken van samenhang door middel van verharding, groen en inrichtingselementen.

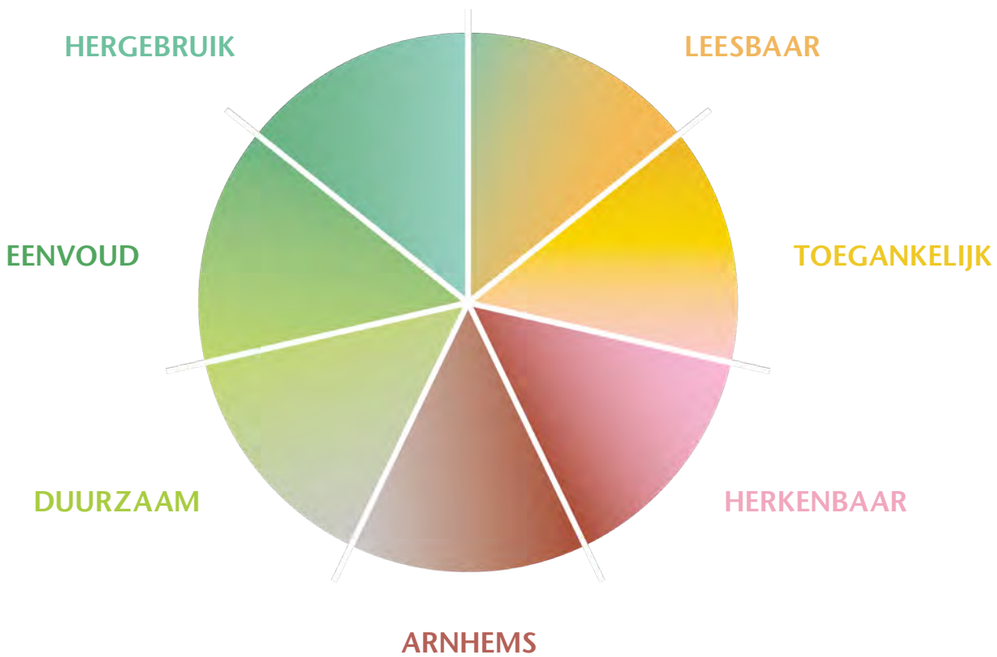
Deze stijl bouwt voort op de reeds bestaande identiteit (gebouwen, gebruik, enz.) in de binnenstad door ze te versterken en prominenter naar voren te brengen.

Daarnaast streeft de stad ernaar om de drie kernwaarden duidelijker zichtbaar te maken in het stadscentrum, zodat bij het noemen van Arnhem meteen gedacht wordt aan de grote groene parken zoals Sonsbeek of de Veluwe. Momenteel is er echter weinig van dit groene DNA te herkennen in de binnenstad, evenals de andere kernwaarden creativiteit en vrijheid. De visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk beoogt op diverse manieren de openbare ruimte te verrijken met deze kenmerken.

DE ELEMENTEN VAN DE ARNHEMSE STIJL

Om deze herkenbare identiteit te creëren formuleert de visie de Arnhemse stijl. Dit zijn principes die we vastleggen voor de herinrichting van de openbare ruimte. De volgende elementen zijn hierin belangrijk.

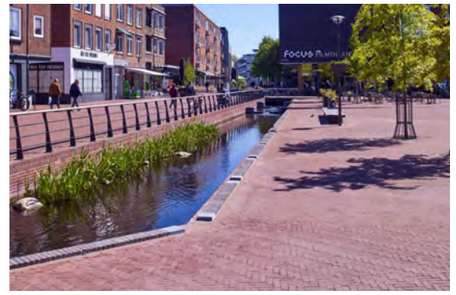
- De openbare ruimte moet eenvoud en rust uitstralen.
- Er wordt uitgegaan van de duurzaamheidsgedachte, met name het gebruik van duurzame materialen en de circulariteitsgedachte/hergebruik.
- Ga telkens op zoek naar de ‘Arnhemse’ oplossing die past in de binnenstad.
- De stijl versterkt de herkenbaarheid en leesbaarheid van de binnenstad.
- De gebruikte materialen en elementen moeten steeds comfortabel en toegankelijk zijn.

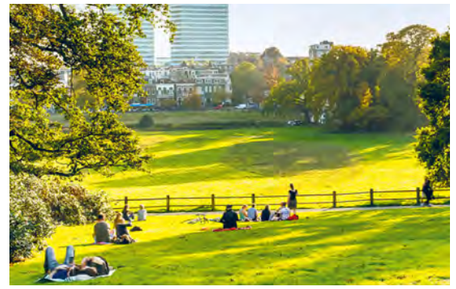
DE BASISINGREDIËNTEN

DE RODE GEBAKKEN STEEN IS DE BASIS

Deze rode gebakken steen zal de basisbestrating zijn voor de binnenstad in de toekomst. Vandaag is de rode gebakken steen ook al kenmerkend voor de binnenstad en in grote aantallen aanwezig. Vanuit duurzaamheids-overwegingen en het idee van hergebruik kiezen we ervoor om één basismateriaal te gebruiken, zodat we dit bij toekomstige projecten elders kunnen hergebruiken. Wat betreft het beheer van de openbare ruimte biedt de rode gebakken steen ook praktische voordelen. De donkere kleur van de stenen maakt vervuiling minder zichtbaar, wat het onderhoud vergemakkelijkt en zorgt voor een meer esthetische uitstraling op de lange termijn. Dit is in tegenstelling tot lichtere stenen, die meer onderhoud vereisen.

De rode gebakken steen als basis © KNB

Een lichte bestrating heeft vooral zin op plekken waar veel direct zonlicht valt op de bestrating en waar wind vrij spel heeft om de warme lucht af te voeren. Dan heeft het effect op reflectie en verkoeling. De smalle straten in de Arnhemse historische binnenstad zijn hier vaak niet breed genoeg voor. Direct zonlicht valt niet op de bestrating: er is een ongunstige skyviewfactor. Bovendien zijn de straten vaak niet breed genoeg om voldoende wind te creëren en de opgewarmde lucht af te voeren. Bij de Arnhemse pleinen is dit anders. De skyviewfactor is gunstiger. Er valt direct zonlicht op de bestrating dat gereflecteerd kan worden en de wind krijgt de ruimte om te ventileren en kan de warmte afgeven aan de lucht. Daarom krijgen de Wederopbouwpleinen (Gele Rijdersplein, Markt en Stadhuis) carte blanche in de keuze van verharding. Bovendien is er een connectie met de vele kleifabrieken rond Arnhem, waar de rode gebakken stenen in de nabijheid worden geproduceerd, dicht bij de Nederrijn. Het leggen van stenen in specifieke patronen vereist vakmanschap, wat ook een link legt naar de creatieve sector in Arnhem.

Het groene DNA versterken © Binnenstad Arnhem

HET GROENE DNA VERSTERKEN

Arnhem staat bekend als een groene stad, maar dit groene DNA is niet zichtbaar in de binnenstad. Groen en vergroening zijn expliciet onderdeel van de Arnhemse stijl. De ambitie voor vergroening wordt gekoppeld aan de ambitie om de leefkwaliteit, verblijfskwaliteit en verkoeling te verbeteren.

Comfortabele verblijfsruimtes © OMGEVING

TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN EN VOETGANGER OP ÉÉN

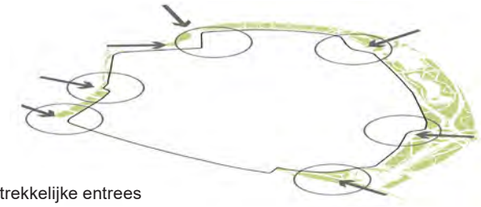
Vrijheid vormt, naast groen en creativiteit, de derde kernwaarde van Arnhem. Het is essentieel dat iedereen zich vrij kan bewegen door de ruimte en zich daarbij comfortabel en veilig voelt. Dit vereist een zorgvuldige selectie van materialen en inrichtingselementen die een bepaald niveau van comfort bieden. Een integrale toegankelijkheid is van groot belang zowel voor rolstoelgebruikers, kinderwagens, ouderen en slechtzienden. De openbare ruimte moet duidelijk leesbaar zijn voor voetgangers en slechtzienden. Daarnaast moet modern stadsmeubilair voldoen aan de moderne standaard en de herkenbaarheid van de binnenstad bevorderen.

DE CREATIEVE SECTOR ZICHTBAAR MAKEN

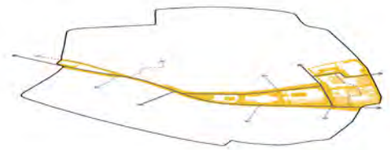
Arnhem staat bekend als een creatieve stad met talloze creatieve ondernemers. Denk hierbij aan de mode-industrie, diverse culturele instellingen, de ambachten, enz. Deze creativiteit is nagenoeg niet zichtbaar in de binnenstad. De Arnhemse stijl wil creatieven een podium geven in de binnenstad en hen uit te nodigen om deel uit te maken van de openbare ruimte, bijvoorbeeld door kunstwerken en andere objecten te integreren.

De creatieve sector - feestaardvarken © Burgers’ Zoo

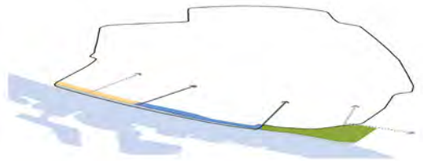
3 De gelaagdheid van de openbare ruimte

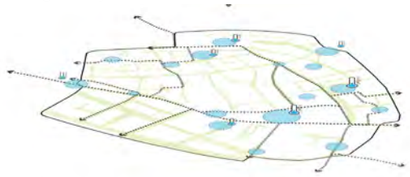
Aantrekkelijke entrees

Centrale verblijfszone

Verblijven langs de rijn

Koele netwerk

Type plekken

Type straten

De visie van de openbare ruimte is opgebouwd door middel van verschillende lagen. Let wel, de verschillende lagen moeten telkens samen worden gelezen. De lagen kunnen niet apart van elkaar worden gelezen.

Per locatie worden de lagen op elkaar gelegd. Elke laag is even belangrijk. De randvoorwaarden voor een bepaalde locatie in de binnenstad worden gevormd door alle lagen samen. Samen vormen deze lagen de visie die geldt voor de hele binnenstad van Arnhem.

Hiernaast ziet u de totaalkaart van de visie. Deze bundelt de verschillende lagen in één tekening. Op de volgende pagina's worden de verschillende lagen nader toegelicht.

3.1 Aantrekkelijke entrees

Een eerste laag betreft de entrees of ingangen naar de binnenstad. Deze dienen helder en aantrekkelijk te zijn voor zowel bezoekers als bewoners van de binnenstad. Deze ontbreken op dit moment.

De entrees fungeren als verbindingspunten van de binnenstad naar de Singel en vanuit de stad (aangrenzende wijken en stedelijke voorzieningen) naar de binnenstad. Door in te zetten op deze ruimtes wordt een verbinding tot stand gebracht. Elke entree heeft een unieke identiteit en specifieke randvoorwaarden, waardoor een locatiegerichte inrichting vereist is.

Deze ruimtes kennen een goede toegankelijkheid en dienen ook als transitiegebieden. Hier is de voetganger de belangrijkste gebruiker. Het is de plaats waar men het hoofdvervoermiddel achterlaat en de snelheid verlaagt. Vanaf hier gaat het merendeel van de bezoekers te voet verder.

De volgende toegangen worden aangeduid:

1. Rijnkade-west:
   - toegang voor voetgangers en trage fietsers (bestemmingsverkeer)
   - snelle fietser via de onderkade
   - link met parkeren Blauwe Golven
2. Nieuwe Plein:
   - toegang voor voetgangers en trage fietsers
   - toegang voor auto (Weerdjesstraat)
   - link met fietsenstalling
   - behoud gehandicapten parkeerplaats
   - link met openbaar vervoer: bushalte Nelson Mandelabrug
   - link met parkeergarage Rozet
3. Willemsplein-Gele Rijdersplein:
   - toegang voor voetgangers en trage fietsers
   - link met fietsenstalling
   - aaneenschakeling van 2 ‘plein’ ruimtes
   - link met openbaar vervoer (bus, trein,...)
   - toegang logistieke route
   - link met parkeren Arnhem Centraal
4. Johnny Van Doornplein:
   - toegang naar de winkelstraat
   - toegang voor voetgangers en trage fietsers
   - link met fietsenstalling
   - link met openbaar vervoer (bus)
   - toegang tot logistieke route
   - link met parkeergarage Musis
5. Walburgisstraat:
   - toegang voor auto, fiets en voetganger
   - link met parkeren Q-Park Broerenstraat, Trans en provinciehuis
6. Rijnkade-oost:
   - toegang voor voetgangers en trage fietsers
   - snelle fietser via de onderkade
   - link met openbaar vervoer: bushalte John Frostbrug

Nieuwe Plein

Gele Rijdersplein © Stradus

Johnny van Doornplein

3.2 Centrale verblijfszone

Het gebied ter hoogte van het Audrey Hepburnplein, Eusebiushof, stadhuis en stadstheater is de historische breuklijn tussen de noordelijke Middeleeuwse stad en de zuidoostelijke Wederopbouwstad. Het gebied is het eerste toevluchtsoord vanuit een zeer compact bebouwde historische binnenstad.

De afgelopen periode hebben reeds nieuwe ontwikkelingen hier plaatsgevonden zoals de bouw van Rozet en het Focus filmtheater met aangrenzend woonblok. Deze ruimte is vandaag bijna volledig verhard en heeft een beperkte identiteit. Deze zone heeft een belangrijke ligging in de stad en wordt vaak gebruikt voor evenementen (Markt, Audrey Hepburnplein). De centrale zone kan in de toekomst worden versterkt als verblijfsruimte. Op deze plek kan verblijven, ontmoeten en verbinden letterlijk en figuurlijk worden versterkt.

Het gebied wordt gekenmerkt door enkele beeldbepalende gebouwen uit verschillende tijdslagen. De Eusebius is het beeldbepalende gebouw van Arnhem. Het Stadhuis vervult een belangrijke rol voor de bewoners, naast zijn functie als administratief centrum. Deze gebouwen zijn monumenten die belangrijk zijn voor Arnhem en de binnenstad. Naast deze beeldbepalende gebouwen zijn er ook vele culturele gebouwen gelegen binnen deze ruimte zoals het Rozet, het Focus filmtheater en het stadstheater. De randen van de verblijfszone worden gekenmerkt door gezellige horecaterassen, die bijdragen aan de levendigheid.

Vandaag wordt de openbare ruimte in de centrale verblijfszone gekenmerkt door een overmaat aan verharding. Dit resulteert in identiteitsloze zones waarvan grote delen zijn ingericht als verkeersruimte. De verblijfskwaliteit is onvoldoende en verschillende klimaatopgaven komen hier samen. Denk maar aan hitte, droogte en wateroverlast. Dit terwijl deze locatie net een verbinding zou kunnen vormen tussen de historische binnenstad en de Rijnkade.

De Sint-Jansbeek doorkruist de verblijfszone en vormt een verbindende schakel tussen de Rijnkade, de Wederopbouw stad en de Middeleeuwse stad. De beek biedt een aanzienlijk potentieel om een wandelroute langs de Rijnkade te creëren, waardoor de connectie tussen het centrale verblijfsgebied en de Rijnkade wordt versterkt.

Het is gewenst om deze centrale zone te versterken als ruimte om te verblijven, te ontmoeten en te verbinden. Bij het ontwerp van de deelzones dient er altijd naar de centrale verblijfsruimte in zijn geheel te worden gekeken. Bij voorkeur worden het Audrey Hepburnplein, de Eusebiuskerk en het stadhuis samen als één geheel ontworpen als groene stadsruimte. Dit met als doel een aaneengesloten kwalitatieve openbare ruimte te creëren die een nieuw verblijfsgebied vormt in de binnenstad. Zo maken we van de barst een gouden randje.

Kintsugi, van barst tot gouden randje

3.3 Rijnkade

Een bijzonder kenmerk van Arnhem is de ligging aan de Rijn. De Rijnkade is een speciale plek om te vertoeven, maar op dit moment nodigt het nog niet uit tot optimaal verblijven.

De bovenkade is ingericht als straat. Er wordt gefietst, geparkeerd en is toegankelijk voor auto's. Door het centrale deel in te richten als pleinruimte kunnen de verblijfsmogelijkheden op de bovenkade nog verder worden vergroot. Om de verblijfskwaliteit te verbeteren is het gewenst de mobiliteit in deze zone aan te passen.

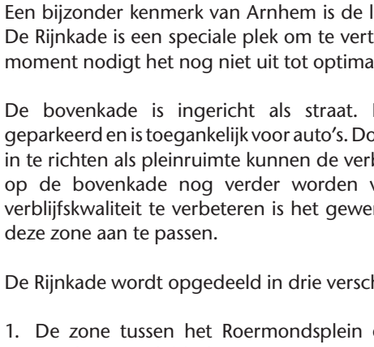
De Rijnkade wordt opgedeeld in drie verschillende deelzones:

1. De zone tussen het Roermondsplein en de Nieuwstraat wordt aangeduid als Woonstraat. Door vergroening van de straat wordt een aangenaam woonklimaat gecreëerd. (De straat blijft toegankelijk voor bestemmingsverkeer, parkeren is mogelijk.)

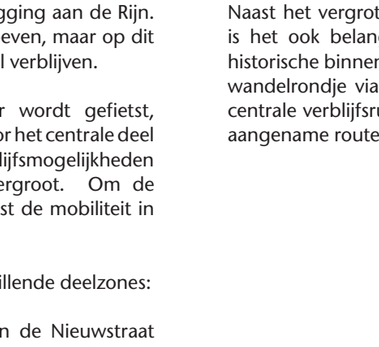
2. De zone tussen de Nieuwstraat en het Airborne museum wordt aangeduid als Pleinzone. In deze zone ligt de focus op het creëren van verblijfskwaliteit. Minder focus op verkeer, meer focus op de voetganger en op ontmoeten en verblijven. Dit sluit aan op de al aanwezige horecazaken.

3. De groenzone tussen het Airborn museum en de Ooststraat is de afsluiting van de Singels en de aansluiting van het Singelpark op de Rijn. Het is een belangrijke verblijfsruimte in Arnhem die grenst aan de binnenstad. De groenzone wordt vandaag reeds gebruik als verblijfs- en evenementenzone.

Naast het vergroten van de verblijfskwaliteit van de Rijnkade is het ook belangrijk om deze beter te verbinden met de historische binnenstad. Dit kan door het introduceren van een wandelrondje via de Nieuwstraat en/of Sabelspoort naar de centrale verblijfsruimte. Het doel is om hiervan een veilige en aangename route te creëren voor bewoners en bezoekers.

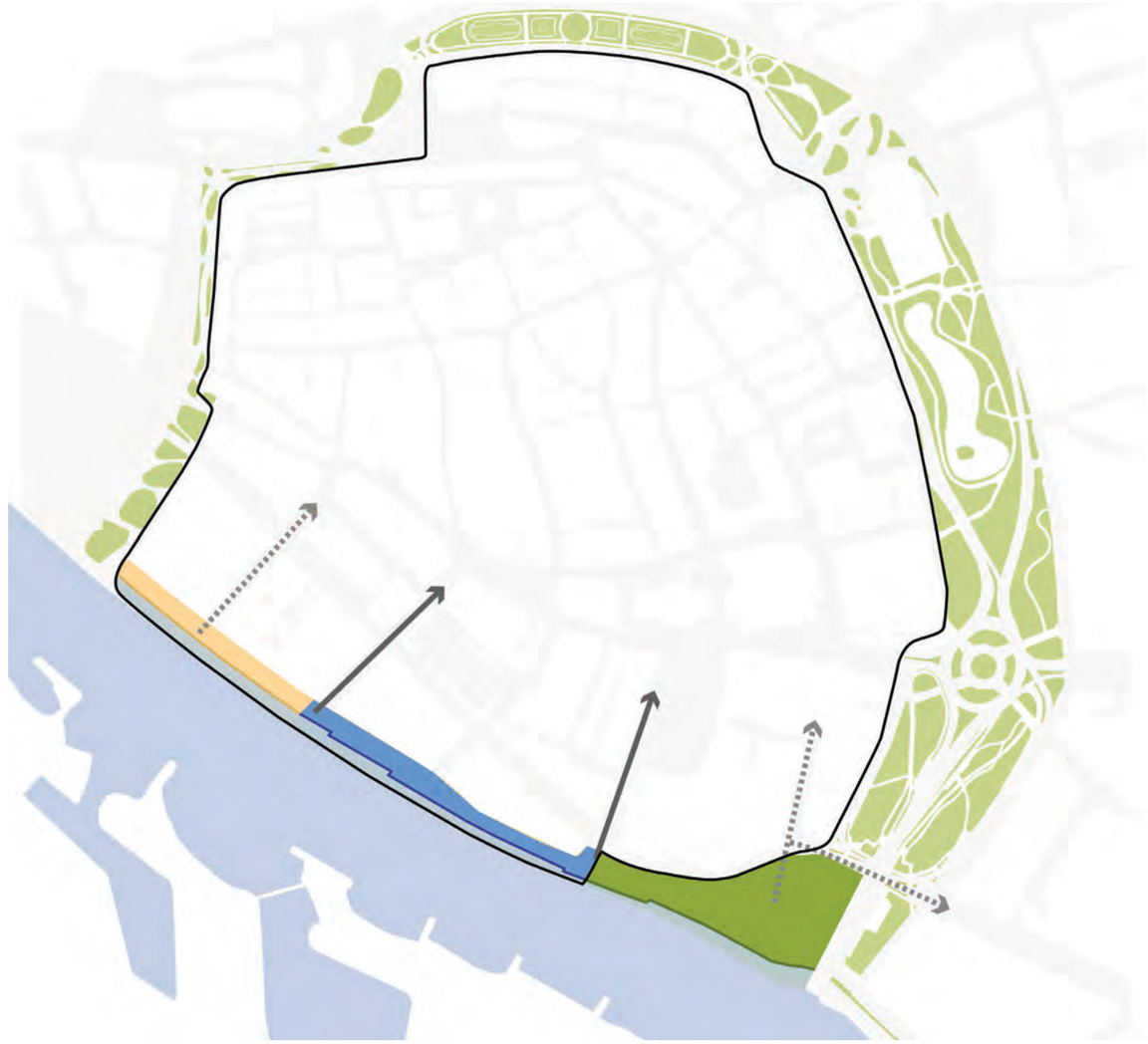
wonen aan de Rijn

genieten aan de Rijn © RijnMozaik

verblijven aan de Rijn © Arnhems Hart

3.4 Koele netwerk

De binnenstad van Arnhem heeft te maken met een veranderend klimaat. Tijdens warme dagen wordt het erg heet in de binnenstad. Dat komt de leefbaarheid niet ten goede voor mens, plant en dier. Daarom is het gewenst om in de toekomst meer aandacht te geven aan schaduw, verkoeling alsook het voorzien van zones voor wateropvang. Het koele netwerk biedt hierop een antwoord.

DEFINITIE KOELE NETWERK

Het koele netwerk is opgebouwd uit een netwerk van beschutte routes en koele plekken. Beschutte routes zijn tegen de zon beschutte loop- en fietsroutes. Deze routes moeten minimaal 40% schaduw bevatten. Koele plekken zijn plekken om te verblijven op hete dagen. Deze zijn voorzien van zitplekken in de schaduw en eventueel een waterpunt. Een koele verblijfsplek bevat minimaal 200m² groene ruimte. De maximale loopafstand tot een koele plek bedraagt 300 m. In de visie openbare ruimte leggen we de ambitie neer om heel de binnenstad van Arnhem te verkoelen. Het voorgestelde koele netwerk zien we als een belangrijke eerste stap naar een klimaatadaptieve binnenstad. Een koel netwerk op maat van de hele binnenstad is uniek voor Nederland.

LIGGING VAN HET KOELE NETWERK

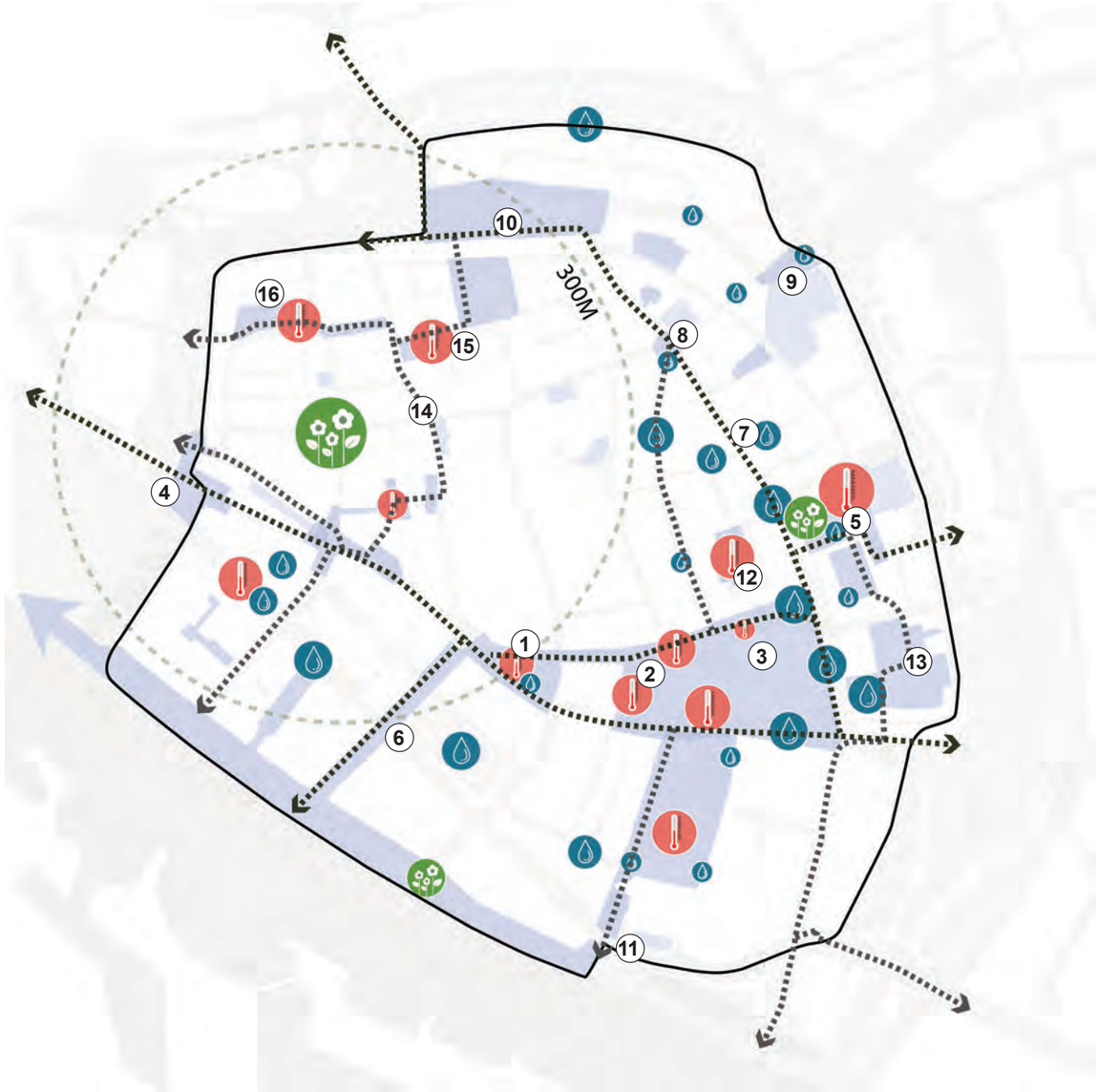
Het koele netwerk is gesitueerd langs de gebieden die in de klimaatanalyse zijn geïdentificeerd als problematische zones (hitte, water). De koele routes dienen als verbindingen vanuit de binnenstad naar de Singels en de Rijnkade. Ze maken slim gebruik van reeds bestaande verkoelende ruimtes zoals straten waar vandaag een verkoelende bries is. Ook de connectie met de aanwezige Sint-Jansbeek wordt gemaakt.

De routes gaan langs plekken die in ontwikkeling zijn of in de toekomst zullen worden heringericht. Op veel van deze plekken zijn belangrijke publieke en maatschappelijke gebouwen gelegen. Het is gewenst deze plekken in de toekomst te verkoelen door vergroening. Daar waar geen ruimte is voor vergroening wordt gezorgd voor andere manieren van verkoeling. Ook op de pleinzones is immers het doel om de temperatuur op warme en hete dagen aanzienlijk te verlagen.

Het vastgelegde netwerk van beschutte routes vormt een eerste stap in de richting van een koelere binnenstad. Op de lange termijn is het plan om de gehele binnenstad te verkoelen. Het koele netwerk zal koppelkansen zoeken met lopende en in de toekomst geplande ontwikkelingsprojecten (vb Stadsoase) zodat snellere stappen kunnen gemaakt worden.

STRATEGISCHE LOCATIES VOLGENS HET KOELE NETWERK

- Centrale verblijfszone: Audrey Hepburnplein (1), Eusebiuskerk (2), Stadhuis (3), Nieuwe Plein (4) , Stadsoase (5)
- De route van de Rijn naar de binnenstad: Nieuwstraat (6), Beekstraat (7), Land van de Markt (8)
- Entrees: Johnny van Doornplein (9), Nieuwe plein (4), Gele Rijdersplein (10), Sabelshof (11)
- Het koele netwerk biedt de gelegenheid om de verborgen tuinen te verkennen, die op zichzelf kleine koele oases vormen. Enkele voorbeelden zijn: Broerenstraat (12), Walburgistuin (13)
- Vergroening is minder vanzelfsprekend in de winkelstraat (14) en op de historische pleinen, zoals Jansplaats (15) en Korenmarkt (16) vanwege het intensieve gebruik. Op deze locaties kunnen alternatieve, niet-groene maatregelen worden toegepast, zoals het creëren van tijdelijke schaduw (doeken, installaties,..) in samenwerking met de creatieve sector.

3.5 Type plekken

De belangrijkste plekken in de openbare ruimte van de binnenstad zijn nu allemaal versteend. Het zijn allemaal pleinen. Ze zien er vaak hetzelfde uit en vertellen niet veel over de identiteit van de plek.

Naast de pleinen worden er 2 nieuwe groene type plekken toegevoegd. De stadshoven en de verborgen tuinen. Het doel is deze plekken in te richten als groene oases in de stad. Ze vormen de groene tegenfiguur van de reeds aanwezige pleinen. Zo ontstaan er vier type plekken: de pleinen en straten die vandaag reeds herkenbaar zijn en de stadshoven en verborgen tuinen.

Elke plek vertelt bovendien een eigen verhaal en maakt dat in de binnenstad verschillende plekken ontstaan met eigen karakteristieken. Deze werken telkens verder op de bestaande kwaliteit.

STRATEN

De straten in de binnenstad hebben verschillende breedtes en functies. Afhankelijk van het gebruik en de breedte van de straat is er een bepaalde mate van vergroening aanwezig. Niet elke straat is puur gericht op doorgaand verkeer; soms dient deze ook als een kleine verblijfsruimte voor de bewoners (toolbox, p. 72).

PLEINEN

Op de pleinen kan je naar de markt of een optreden gaan. Je kan er genieten van een verkoelend drankje op het terras. Het flexibele gebruik van de pleinen moet ook in de toekomst behouden blijven. Maar er is ook behoefte aan meer schaduw, vooral in de zomer. Dit kan door het aanbrengen van tijdelijke constructies voor schaduw (zoals parasols of doeken) en bomen (toolbox, p. 88).

STADSHOVEN

De stadshoven zijn de groene tegenhangers van de pleinen. Dit zijn de koele, groene oases in de binnenstad. Je kan er zitten in de schaduw, spelen of een terrasje doen. Het zijn de plekken waar mensen samenkomen in een groene setting. De plek waar je kan zitten onder de bomen en kan genieten van het groen rondom jou. Bovendien zijn ze te allen tijde toegankelijk voor het publiek (toolbox, p. 94).

VERBORGEN TUINEN

De verborgen tuinen zijn te ontdekken groene plekken in de binnenstad. Ze kunnen gelegen zijn achter gebouwen of op een dak. Ze vormen een nieuwe aanvullende groene wereld in de binnenstad. Een goed voorbeeld van hoe zo een tuin zou kunnen zijn, zijn de tuinen van het Spijkerkwartier. Leuke, groene ontdekplekken. De tuinen kunnen zowel op openbaar als op privaat gebied gelegen zijn. Indien privaat zijn ze semi-openbaar en toegankelijk gedurende de dag (toolbox, p. 100).

© *Jeroen Broeckx*

STRATEN

© *Stad Mechelen*

PLEINEN

© *John Sturrock*

STADSHOVEN

VERBORGEN TUINEN

PLEINEN

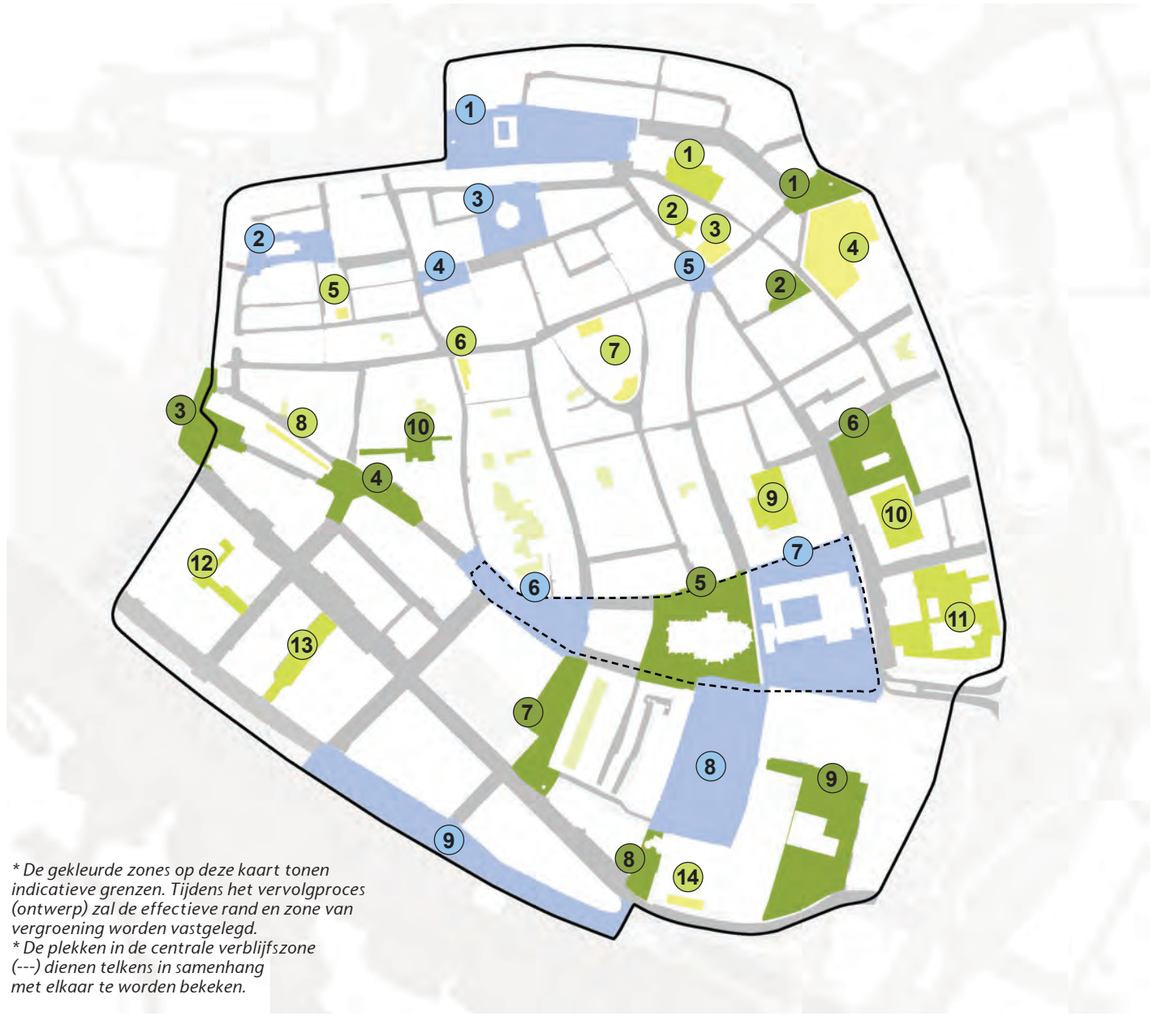
1. Gele Rijdersplein
2. Korenmarkt
3. Jansplein
4. Jansplaats
5. Land van de Markt
6. Audrey Hepburnplein
7. Stadhuisplein
8. Markt
9. Rijnkade

STADSHOVEN

1. Johnny van Doornplein
2. Brouwershof
3. Nieuwe Hof
4. Rozethof
5. Eusebiushof
6. Stadsoase
7. Rodenburgshof
8. Sabelshof
9. Rijnkade
10. Bartokhof

VERBORGEN TUINEN

1. Banktuin
2. Wezentuin
3. Roggetuin
4. Musistuin
5. Varkenstuin
6. Vijzeltuin
7. Eiland
8. Rozet tuin
9. Kloostertuin
10. Woutentuin
11. Walburgtuin
12. Molenkom
13. Bolwerk
14. Gelderse tuin

** De gekleurde zones op deze kaart tonen indicatieve grenzen. Tijdens het vervolgproces (ontwerp) zal de effectieve rand en zone van vergroening worden vastgelegd.*
** De plekken in de centrale verblijfszone (---) dienen telkens in samenhang met elkaar te worden bekeken.*

Straten
Pleinen
Stadshoven
Verborgen tuinen (maaiveld)
Verborgen tuin (daktuin)
Centrale verblijfszone

0 30 60 90 120 150 m

3.6 Type straten

Straten zijn, naast de plekken, de belangrijke openbare ruimtes in de binnenstad. Deze visie heeft als doel Arnhem om te vormen tot de koelste binnenstad van Nederland. Daar spelen deze straten een belangrijke rol in. Door verkoeling en vergroening kunnen we wonen en verblijven in de binnenstad prettiger maken en de Arnhemse kernwaarden beter zichtbaar maken.

Kansen voor vergroening en herinrichting zijn afhankelijk van het gebruik en de beschikbare ruimte in de straat. In de historische binnenstad zijn de straten over het algemeen smal, terwijl in de zuidelijke binnenstad de straten breder zijn.

Door de straten verschillend in te richten, weten inwoners en bezoekers in wat voor soort stuk van de binnenstad ze zijn en wat je daar kan verwachten. Je kunt herkennen aan het type straat waar je bent in de binnenstad. Het type straat sluit aan bij het programma van aangrenzende bebouwing.

Er worden vijf type straten onderscheiden in de binnenstad: de winkelstraat, de horecastraat, de struinstraat, de woonstraat en de parkeer- en verkeerstraat. De indeling van de straten houdt rekening met de toekomstige bestemming.

De winkelstraat is gelegen in de historische binnenstad. De toegankelijkheid voor zowel winkeliers als bezoekers is hier van groot belang, inclusief logistiek en zichtbaarheid van etalages. Flexibiliteit in gebruik is essentieel, met kansen voor vergroening en verkoeling waar mogelijk. (toolbox, p. 72)

De horecastraat wordt gekenmerkt door horeca, deze straten zijn vooral gelegen rondom de Korenmarkt in de historische binnenstad. Deze straten hebben terrassen en de nadruk ligt op toegankelijkheid en bruikbaarheid, met de wens voor flexibiliteit. (toolbox, p. 76)

De struinstraten worden gekenmerkt door de ‘couleur locale’, beter bekend als de zeven straatjes. Ze herbergen een mix aan functies: winkels, horeca, wonen, werken, enz. Dit vraagt om gevarieerde straatinrichting met een balans tussen groene ruimtes en functionele ruimtes. Vergroening is gewenst waar mogelijk, met behoud van ruimte voor flexibiliteit, terrassen en verblijfsruimtes. (toolbox, p. 80)

De woonstraat, hoofdzakelijk bestemd voor wonen maar ook geschikt voor andere programma’s zoals woon/werk, komt voor in zowel het historisch centrum als in de zuidelijke binnenstad. Deze straten worden omgevormd tot groene straten. Om zo de woonkwaliteit te verbeteren. (toolbox, p. 84)

In de binnenstad zijn drie parkeer- en verkeerstraten gelegen: de Weerdjesstraat, de Walburgstraat en het Koningsplein. Deze straten vragen om een zeer locatiespecifieke behandeling afhankelijk van de breedte en de aanwezig mobiliteit, daarom wordt het type niet meegenomen in de toolbox. Deze locaties dienen telkens apart te worden bekeken.

STRATEN

Winkelstraat

© *gemeente Ede*

Horecastraat

© *Joy*

Struinstraat

© *B+B stedenbouw en landschap*

Woonstraat

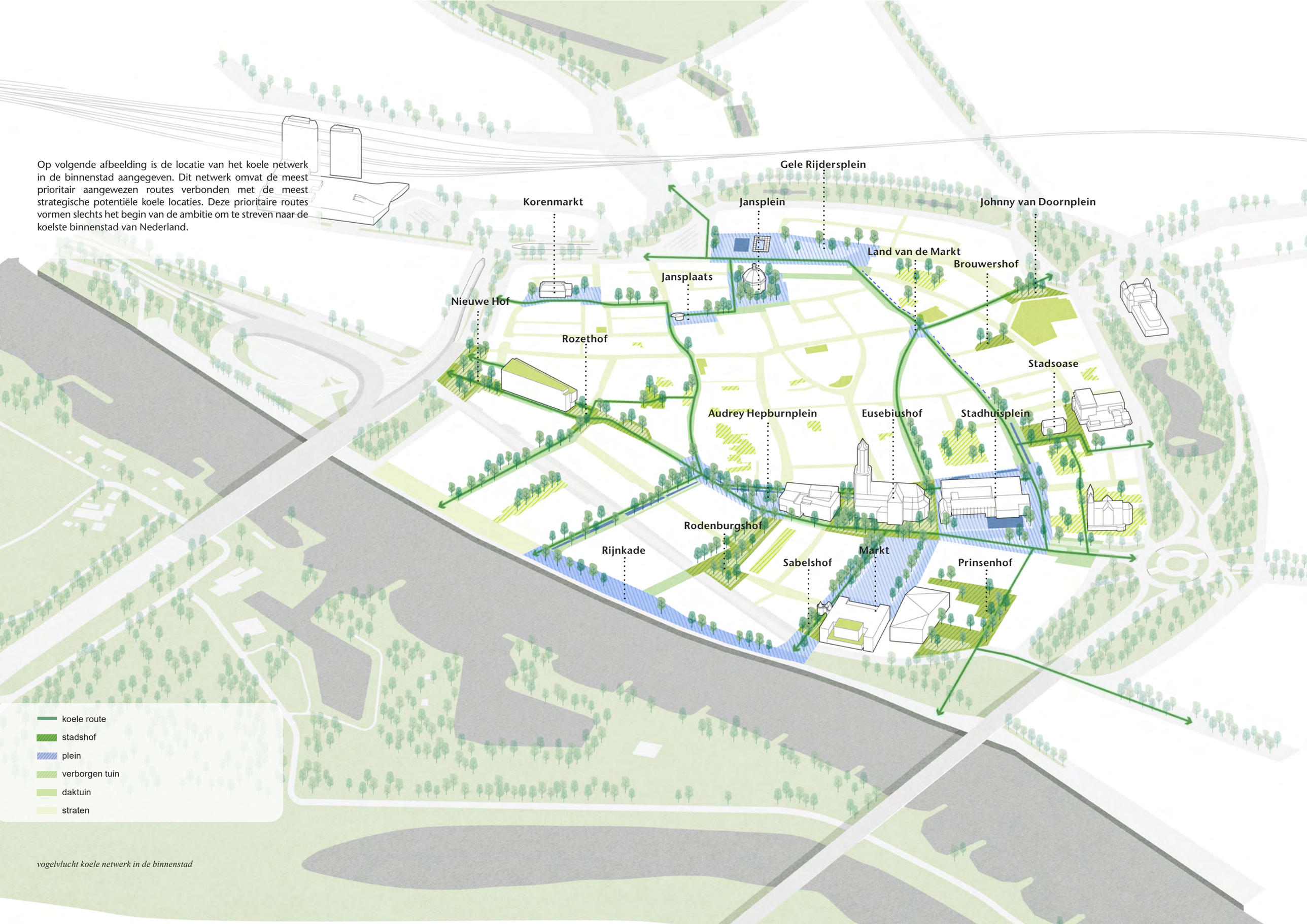
© *Jeroen Broeckx*

winkelstraat
horecastraat
struinstraat
woonstraat
parkeer- en verkeerstraat

0 30 60 90 120 150 m

Op volgende afbeelding is de locatie van het koele netwerk in de binnenstad aangegeven. Dit netwerk omvat de meest prioritair aangewezen routes verbonden met de meest strategische potentiële koele locaties. Deze prioritaire routes vormen slechts het begin van de ambitie om te streven naar de koelste binnenstad van Nederland.

vogelvlucht koele netwerk in de binnenstad

UITVOERINGS-STRATEGIE

3

Sfeercollage Johnny van Doornplein

1 Strategie

In de visie openbare ruimte en koele netwerk leggen we de ambitie neer voor een aantrekkelijke openbare ruimte in de binnenstad, waar je fijn kunt verblijven en elkaar kunt ontmoeten. Een openbare ruimte die goed is voor mens, plant en dier. Een openbare ruimte die toegankelijk is voor iedereen, waar je in elk seizoen aangenaam kunt vertoeven en waar koelte is op hete dagen. Het voorgestelde koele netwerk is de eerste stap naar een klimaatadaptieve binnenstad. In de uitvoeringsagenda zijn de prioritaire routes en plekken opgenomen.

Door deze kenbaar te maken en op te nemen in de uitvoeringsagenda worden deze plekken en routes alvast op de voorgrond geplaatst. Hierin zijn de prioritaire routes opgenomen. Dit zijn de routes waar de hitte- en wateroverlast het grootst is en om die reden het meest bij kunnen dragen aan een klimaatadaptieve binnenstad. Daarnaast maken deze routes ook deel uit van de centrale verblijfszone. Een cruciale locatie in de binnenstad van Arnhem. Zowel voor zijn verbindende karakter, als ontmoetingsruimte en als plek waar de klimaatopgave hoog is.

Het koele netwerk loopt door de hele binnenstad heen, ook langs locaties waar een ontwikkelopgave, herinrichtings- of beheeropgave speelt. Deze opgaven sluiten aan op het koele netwerk en versterken het netwerk.

De visie openbare ruimte en koele netwerk geeft de kaders en spelregels weer waarmee we de openbare ruimte in de hele binnenstad inrichten. Naast het koele netwerk en de prioritaire routes en plekken kunnen dus nog veel meer locaties in de binnenstad heringericht worden. Bij het uitwerken en uitvoeren van de projecten in de binnenstad worden deze spelregels steeds als leidraad gehanteerd, waarvoor per type straat of plek de uitgangspunten in de visie zijn weergegeven:

- winkelstraten (zie visie pagina 74-77)
- horecastraten (zie visie pagina 78-81)
- struinstraten (zie visie pagina 82-85)
- woonstraten (zie visie pagina 86-89)
- pleinen (zie visie pagina 90-95)
- stadshoven (zie visie pagina 96-101)
- verborgen tuinen (zie visie pagina 102-107)

1.1 Strategische locaties

Strategische projecten zijn projecten die bijvoorbeeld op beeldbepalende plekken liggen en waar veel mensen komen. Ze zijn essentiële schakels in het koele netwerk. Het koele netwerk is geconcentreerd op de locaties waar momenteel de belangrijkste klimaatuitdagingen liggen en waar ontwikkelopgaven en herinrichtingen spelen. Het identificeert strategische punten voor het koelen van de binnenstad. Het is wenselijk om maatregelen te nemen om verkoeling in de binnenstad te bevorderen, zowel op korte termijn als op lange termijn. Sommige projecten kunnen op korte termijn worden heringericht, terwijl andere mogelijk op lange termijn worden aangepakt omdat ze op termijn mee kunnen liften bij herontwikkelingsprojecten of waarbij de financiële middelen nog ontbreken. Het uitvoeringsprogramma zal dan ook telkens aangepast worden en voorgelegd worden aan college en raad voor aanvullende middelen. Enkele voorbeelden van strategische locaties zijn: Land van de Markt, Johnny van Doornplein, Stadsoase.

1.2 Werk met werk maken

Elke dag wordt er gewerkt aan het verbeteren van de openbare ruimte in de binnenstad. Het is een continu proces om de openbare ruimte aan te passen aan veranderende behoeften en te zorgen dat de openbare ruimte aantrekkelijk is en blijft en ruimte biedt voor ontmoetingen, verblijven en verplaatsen. Dit gebeurt stapsgewijs zodat het publieke leven kan blijven functioneren. Naast geplande projecten op korte en lange termijn zijn er vaak projecten die omwille van omstandigheden naar de voorgrond komen.

Het is van belang om de spelregels uit de visie openbare ruimte en koele netwerk bij al deze herinirichtingen en beheer- en onderhoudsopgaven toe te passen, zodat er een samenhangende, aantrekkelijke en koele binnenstad ontstaat. Door de spelregels in deze projecten te integreren voorkom je dat je later alsnog met hetzelfde gebied aan de slag moet om het te transformeren naar de koelste binnenstad. Werk met werk maken dus.

Enkele voorbeelden van deze projecten zijn: Vervanging riolering in Weverstraat, Kortestraat en Beekstraat, de projecten van de wijkgroenagenda en vergroening van de Rijnkade.

1.3 Voorbeeldstellende projecten

Strategische projecten die kunnen worden uitgevoerd op korte termijn kunnen worden aangewend als voorbeeldstellende projecten. Zij zullen de principes van de visie in beeld brengen.

We leren van het uitvoeren van deze projecten, betrekken de wetenschap en passen de opgedane kennis weer toe in nieuwe projecten. Dit stelt ons in staat om voortdurend de kennis over klimaatverandering en klimaatadaptieve maatregelen aan te vullen en te verbeteren. De Stadsoase is een voorbeeld van een project waarbij er wordt samengewerkt met de Wageningen Universiteit om te komen tot een aangename verblijfsplek in alle seizoenen.

1.4 Bijkomende plannen en acties

De visie legt een hoge ambitie rond het verbeteren van de verblijfskwaliteit, het vergroten van de ruimte voor de voetganger en het vergroenen van de binnenstad op tafel. Om deze ambitie waar te maken is het belangrijk om integrale keuzes te maken. Het duurzaam mobiliteitsplan in de binnenstad, de visie op de ondergrond inclusief energie en de visie op circulariteit zijn voorbeelden van visies en plannen die samenhangen met de visie openbare ruimte en koele netwerk. Het is belangrijk deze verder te onderzoeken en uit te werken. Deze zijn in dit document opgenomen als randvoorwaarden. Het is gewenst om voor deze plannen en keuzes, visies te ontwikkelen die de ambitie hiervoor vastleggen.

Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar beheer. Het huidige beheer in de binnenstad richt zich voornamelijk op bestrating en groen. Een toename van groen zal een andere manier van onderhoud betekenen. Het is daarom gewenst om verschuivingen van beheerbudgetten in beeld te brengen. Dit kan door het opmaken van een kosten-baten analyse per project en de veranderingen in de jaarlijkse beheerkosten in beeld te brengen.

Naast deze plannen kunnen er ook bijkomende acties worden geformuleerd. Dit zijn bijvoorbeeld het optimaliseren van de logistieke route in de binnenstad, het opzetten van een circulariteitsbank, enz. Deze acties vormen een randvoorwaarde voor de toepassing van de visie. Het wordt aanbevolen om deze op korte termijn te realiseren. Deze randvoorwaarden worden opgenomen in het overzicht van de projecten en acties.

1.5 Budgetten koppelen

Het uitvoeren van deze visie richt zich op het vergroenen en herinrichten van de openbare ruimte. We brengen daarvoor verschillende budgetten actief samen om te werken aan deze grote, integrale opgave. Daarbij wordt duidelijk wat nu al kan en wat nog meer nodig is. Voorbeelden van koppelmogelijkheden zijn vergroeningsprojecten uit de wijkgroenagenda, straten die worden heringericht vanwege rioleringsvernieuwing, energievoorzieningen, gebiedsontwikkelingsprojecten en mobiliteitsprojecten. Bij elk van deze projecten is het van belang dat een deel van het budget gereserveerd wordt voor de herinrichting van de openbare ruimte. Op de lange termijn zullen er nog andere mogelijkheden ontstaan voor koppelingen. Waar mogelijk worden subsidies gekoppeld.

2 Fasering

De uitvoeringsagenda is opgesteld om inzicht te geven hoe de komende jaren invulling gegeven kan worden aan de visie en aan te geven van wat er de komende jaren al aan concrete projecten in de pijplijn zit, waarin we de kaders en de spelregels uit de visie een plek kunnen geven. De acties voor de uitvoeringsagenda worden opgedeeld in vier categorieën: tijdelijke interventies; korte termijn acties die al in uitvoering zijn of bijna van start gaan; korte termijn acties met een horizon van twee tot vijf jaar; en lange termijn opgaven.

2.1 TIJDELIJKE INTERVENTIES

Tijdelijke interventies zijn vergroenings- en verkoelings acties die in principe morgen kunnen starten. Deze projecten kunnen verschillende beweegredenen hebben. Ze kunnen de toekomstige vergroening in beeld brengen, zoals bijvoorbeeld een locatie die in de toekomst zal worden ingevuld als stadshof. Alsook interventies die mobiliteitsaanpassingen testen of in beeld brengen.

Door deze tijdelijke interventies kan de visie in beeld worden gebracht en kan er ervaren worden hoe het werkt en of het werkt. Tijdelijke interventies kunnen dus twee doelen dienen:

- De toekomstige vergroening in beeld brengen en op korte termijn een vorm van verkoeling creëren.
- Als testruimte dienen voor mobiliteitsingrepen, zoals het verwijderen van maaiveldparkeerplaatsen of het wijzigen van de verkeerscirculatie.

Voorbeeld tijdelijke interventie ‘Bewegend Arnhems Stadsbos’: de stad heeft besloten een wandelend bos door de binnenstad te laten bewegen. Dit bos brengt de vergroeningskansen in de binnenstad in beeld en geeft alvast een inzicht in hoe een groenere binnenstad er zou kunnen uitzien.

2.2 KORTE TERMIJN (in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering)

Korte termijn projecten die kunnen worden opgestart/ uitgevoerd op een termijn van één tot twee jaar. Deze projecten zullen vaak worden gezien als voorbeeld-stellende projecten. Enkele voorbeelden hiervan zijn: vergroening van de Rijnkade en de Nieuwstraat als project in het kader van de wijkgroenagenda.

Deze projecten zijn al opgenomen in de begroting en dus zijn hiervoor al budgetten voorzien. Dan wel kunnen deze projecten door werk met werk te maken worden gekoppeld aan geplande beheer- en onderhoudswerken of werken die voorkomen uit de Wijkgroenagenda Binnenstad.

2.2 KORTE TERMIJN (2-5 jaar)

Op een termijn van twee tot vijf jaar kunnen deze projecten worden opgestart.

In de binnenstad wordt gewerkt aan verschillende projecten die vanuit diverse programma’s worden uitgevoerd. Voor de projecten die op korte termijn kunnen worden uitgevoerd, is voldoende budget beschikbaar om de vergroenings- en verkoelingsuitgangspunten uit de visie mee te nemen. Vanuit verschillende programma’s wordt hieraan bijgedragen omdat er koppelkansen zijn (bv. beheer-, klimaatadaptieve en/of mobiliteitsbudgetten). Voor deze projecten is vanuit verschillende programma’s budget beschikbaar om uitgevoerd te kunnen worden. Voorbeeldprojecten hiervan zijn de winkelstraten Bakkerstraat, Weverstraat en Kortestraat en de Stadsoase.

2.3 LANGE TERMIJN OPGAVEN

Het gaat hier om projecten van complexere aard waarbij verschillende belangen samenkomen. Het zijn beeldbepalende projecten die fungeren als belangrijke schakel in het koele netwerk en ze zijn van belang om de beschreven ambities in de visie openbare ruimte en koele netwerk te kunnen realiseren en/of de kans bieden om “werk met werk” te maken.

Voor deze projecten zijn op dit moment nog geen financiële middelen voorhanden en/of koppelkansen in beeld.

Per project wordt een eerste globale kosten indicatie gegeven voor het uitvoeren van de uitgangspunten die in de visie zijn beschreven. Hierbij moet worden vermeld dat het om een zeer grove inschatting gaat die is gebaseerd op gemiddelde m^2 prijzen. Hierin zijn bijvoorbeeld meeliftvoordelen vanuit verschillende programma’s nog buiten beschouwing gelaten, evenals meerkosten ten aanzien van het verleggen van kabels en leidingen, evenals bijvoorbeeld archeologie of bodemvervuiling. De ervaring leert dat deze meerkosten aanzienlijk kunnen oplopen.

Op basis van bovenstaande worden de totale kosten voor het uitvoeren van de genoemde projecten ingeschat op 26.100.000 euro.

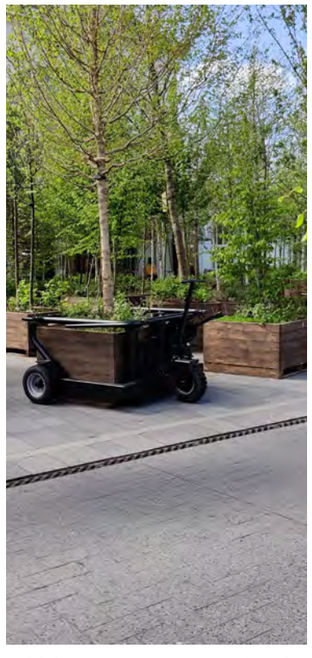
Het is belangrijk om te zoeken naar mogelijke verbindingen met andere plannen, zoals mobiliteit, ondergrond en stedenbouw. Tijdelijke interventies kunnen alvast op deze plekken worden ingezet om het draagvlak te vergroten en de geesten rijp te maken.

tijdelijke interventie mobiliteit © VEGA Landskab Architects

tijdelijke interventie vergroening © Arcadia

tijdelijke interventie vergroening/ verplaatsbare planten in potten © Arcadia

tijdelijke interventie vergroening/verblijfskwaliteit © Groundswell Design Group

TOOLBOX

HOE WERKT DE TOOLBOX?

Het doel van de toolbox is om richtlijnen te verstrekken voor de implementatie van de visie. Hierin zijn de principes voor de herinrichting van de openbare ruimte opgenomen. Er worden uitspraken gedaan op twee schaalniveaus: de hele binnenstad en per type straat of plek.

De volgende uitspraken zijn van toepassing op de gehele binnenstad:

- Bouwstenen: Deze geven aan welke elementen of bouwstenen kunnen worden gebruikt om de openbare ruimte in de toekomst opnieuw in te richten.

- Arnhemse stijl: De identiteit van de stad wordt al voor een groot deel bepaald door de bebouwing, de stedenbouwkundige structuur en het gebruik van de ruimtes. Met de Arnhemse stijl willen we net inzetten op het versterken van samenhang in het gebruik van verharding, inrichtingselementen en groen.

De volgende uitspraken zijn van toepassing per type:

- Per type wordt aangegeven hoe deze plekken kunnen worden heringericht volgens de principes van de visie. De bouwstenen en de Arnhemse stijl worden hier per type toegepast. Er zijn 4 types, namelijk de straten, pleinen, stadshoven en verborgen tuinen.

BOUWSTENEN

ARNHEMSE STIJL

4 TYPES

© *Jeroen Broeckx*

STRATEN

- winkelstraat
- horecastraat
- struinstraat
- woonstraat
- (parkeer- en verkeerstraat)

© *Stad Mechelen*

PLEINEN

© *John Sturrock*

STADSHOVEN

VERBORGEN TUINEN

1 Bouwstenen

BOUWSTENEN VOOR EEN KWALITATIEVE OPENBARE RUIMTE

Deze bouwstenen zijn algemene bouwstenen die worden geformuleerd voor de openbare ruimte van de binnenstad. De vastgestelde handboeken die de stad gebruikt zoals Arnhemse Standaard Toegankelijkheid openbare ruimte dienen telkens te worden gehanteerd bij verdere uitwerking. In de binnenstad kan er afgeweken worden van de HIOR.

1.3.1 ALGEMENE TOEGANKELIJKHEID

VOORZIE VOLDOENDE RUIMTE VOOR DE VOETGANGER:
De voetganger is hoofdgebruiker van de binnenstad en het STOMP een basisprincipe. Het STOMP ordeningsprincipe geeft prioriteit aan meer duurzame vormen van mobiliteit (lopen, fietsen en openbaar vervoer) en minder prioriteit aan minder duurzame mobiliteitsvormen (zoals de auto). De openbare ruimte wordt conflictarm ingericht met focus op de behoeften van de bewoners en bezoekers van de binnenstad. Er wordt een nieuwe balans gecreëerd tussen de verschillende vervoerswijzen. Let wel, vergroening van de openbare ruimte mag niet ten koste gaan van de ruimte voor de voetganger.

VOORZIE OBSTAKELVRIJE ROUTES
De openbare ruimte moet voorzien zijn van obstakelvrije routes die voldoende breed zijn zodat het een inclusieve openbare ruimte wordt met bijzondere aandacht voor ouderen en mensen met een beperking. Door het bundelen van inrichtingselementen kunnen bredere obstakelvrije routes worden voorzien.

VOORKOM DREMPELS/NIVEAUVERSCHILLEN
Het gebruik van drempels en hoogteverschillen moet worden voorkomen, zodat ontmoeting in de openbare ruimte bevordert kan worden voor iedereen. Een integrale toegankelijkheid is van groot belang zowel voor rolstoelgebruikers, kinderwagens, ouderen als slechtzienden.

VOORZIE NATUURLIJKE GIDSLIJNEN
Bij het ontwerp van de openbare ruimte moet er worden ingezet op natuurlijke gidslijnen. Beplanting en inrichtingselementen kunnen worden ingezet als geleiding. Het vergroenen rondom de Sint-Jansbeek is hiervan een voorbeeld. Zo ervaren slechtzienden water in de openbare ruimte niet langer als een bedreiging. Ook onderscheidende (kleur) bestrating in verschillende kleuren, zoals de combinatie van natuursteen en rode gebakken steen, kan een geleidende functie hebben voor slechtzienden.

MAAK VERBLIJFS- EN ONTMOETINGSRUIMTES
De focus van de openbare ruimte ligt op verblijven en ontmoeten. Deze ruimtes zijn geen verkeersruimtes. Met de toekomstige klimaatdruk is er steeds meer behoefte aan een hogere schaduwrijke verblijfskwaliteit. Om de verblijfskwaliteit te bevorderen binnen bepaalde zones, is doorgaand verkeer (openbaar vervoer, auto en fietser) niet gewenst. Door deze balans te wijzigen wordt de verkeersruimte omgezet tot verblijfsruimte.

MAAK SLIMME EN COMPACTE PROFIELEN
Een nieuwe mobiliteitsbalans hangt af van plek tot plek. Op plaatsen waar de auto in de toekomst aanwezig zal blijven is er nood aan onderzoek van het straatprofiel. Belangrijk bij het nieuwe straatprofiel is dat de voetganger centraal komt te staan en de auto niet dominant is zoals dat in de huidige situatie wel het geval is.

Bij straten met bestemmingsverkeer, bijvoorbeeld de Turfstraat, wordt de voetganger centraal gesteld in plaats van de overige verkeerssoorten. De rijbaan wordt versmald en het verkeer hierop gemengd zoals auto's, fietsers en bus. Daardoor komt er meer ruimte voor de voetganger die haar eigen plek heeft en meer ruimte om te verblijven en ontmoeten. Het gemotoriseerde verkeer begrijpt door de inrichting duidelijk dat het te gast is. Bij het ontwerpen van zo'n type straat dient telkens de toegankelijkheid nader worden bekeken.

ONTWERP EEN OVERZICHTELIJKE STRAAT
Voor straatprofielen waar ook in de toekomst doorgaand verkeer aanwezig blijft, is het belangrijk om een duidelijke, overzichtelijke straat met afgebakende zones te creëren. Zichtbaarheid en kleurcontrast voor mensen met een beperkt gezichtsvermogen is hier een basisvereiste.

1.3.2 BELEVING EN VERBLIJVEN

VOORZIE VOLDOENDE ZIT- EN RUSTPLEKKEN
Binnen de openbare ruimte moeten voldoende zit- en rustplekken worden voorzien zodat ontmoeting en sociaal contact wordt gestimuleerd. De zitgelegenheden moeten worden voorzien op plekken waar het prettig verblijven is. Hierbij wordt rekening gehouden met schaduw, lichtinval, hitte, windrichting en zicht. Zo ontstaat er een mix van banken in zowel de zon als schaduw.

VOORZIE SPELAANLEIDING
In de komende jaren zal wonen prominenter aanwezig zijn in de binnenstad. Zo zullen er ook meer gezinnen met kinderen zijn. Er is nood aan de integratie van speelobjecten, aangepast aan de sfeer en identiteit van de plek in kwestie. Let wel, de toegepaste speelelementen moeten inclusief ontworpen worden, zowel geschikt voor ouders als kinderen met een beperking. Als leidraad voor de spelaanleidingen moeten de richtlijnen van het Samenspeelnetwerk worden meegenomen.

RICHT RUIMTES FLEXIBEL IN
Pleinen, winkelstraten en horecastraten zijn ruimtes waar veel mensen samenkomen. Het is daarom ook belangrijk dat deze zones ook in de toekomst flexibel in te vullen zijn.

ZORG VOOR EEN DIRECTE LINK TUSSEN PROGRAMMA EN OPENBARE RUIMTE
Straten moeten mensen verleiden om langer te blijven. Hierbij is een programma in de plint belangrijk. Er moet steeds een link met de openbare ruimte zijn, zeker bij publieke functies zoals cultuur, stads- of andere diensten.

1.3.3 IDENTITEIT

BESCHERM ERFGOED EN WAARDEVOLLE GEVELS
Om de identiteit van straten en plekken te vergroten moet er maximaal ingezet worden op het beschermen van monumenten en waardevolle gevels. Hun uniekheid moet zichtbaar en beleefbaar zijn, maar mag niet zorgen voor een beperking van vergroeningsmogelijkheden. Daarnaast zijn aanpassingen soms noodzakelijk om toegankelijkheid te voorzien voor iedereen.

SLUIT AAN OP DE BESTAANDE IDENTITEIT

Iedere plek en straat heeft zijn eigen identiteit. De identiteit wordt niet zomaar gegenereerd maar wordt gecreëerd op basis van bestaande gebouwen, functies en historie. Deze dient behouden te blijven.

CREËER IDENTITEITSVOLLE RUIMTES
De identiteit van de stad wordt voor een groot deel bepaald door de bebouwing, de stedenbouwkundige structuur en het gebruik van de ruimtes. Bij herinrichting wordt er aangesloten op deze bestaande identiteit.Samenhang wordt gezocht in het gebruik van materialen, inrichtingselementen en groen. Zo ontstaan identiteitsvolle ruimtes die herkenbaar zijn in de binnenstad.

BOUWSTENEN

BOUWSTENEN VOOR EEN KLIMAATADAPTIEVE STAD

Deze bouwstenen zijn algemene bouwstenen die worden geformuleerd voor de openbare ruimte van de binnenstad.

1.3.4 BIODIVERSITEIT VERHOGEN DOOR VERGROENING

De Arnhemse binnenstad is voornamelijk verhard en heeft behoefte aan een aaneengesloten groen netwerk in de openbare ruimte. Dit start met het maximaal behoud van het bestaande groen en de bomen op beeldbepalende plekken. Daarbij wordt de groene identiteit van de binnenstad versterkt.

Het vergroenen van het centrum draagt ook bij aan het dierenwelzijn. De toekomstige projecten kunnen fungeren als 'stapstenen' voor insecten: hierdoor kunnen ze vanuit de grotere groengebieden zoals de parken, tot diep in de stad komen. Hiermee vergroten we hun leefgebied. Daarnaast is extra groen in het centrum goed nieuws voor dieren die voor hun voortbestaan van de stad afhankelijk zijn, zoals huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Deze soorten wonen in gebouwen en zoeken in het groen naar voedsel en beschutting.

PLANT TOEKOMSTBOMEN WAAR HET KAN

Een toekomstboom is een boom in een straat, plein of hof. Hij krijgt voldoende ruimte om te groeien, zowel onder als boven de grond. Het doel is dat de boom zo oud mogelijk wordt en vrij kan groeien. Hiervoor moeten bomen worden geplant waar voldoende ruimte in de ondergrond is of kan worden gemaakt. Waar voldoende ruimte is gaat de voorkeur naar bomen van 1e ordegrootte. Al zal de keuze afhankelijk zijn van de ruimte die voorhanden is. Rekening houdend met licht en afstand tot de gevel.

ZET BOMEN IN RUIME PLANTVAKKEN

Waar mogelijk moeten bomen in ruime plantvakken worden geplant. Zo kan het groenvak worden ingezet om water op te vangen en krijgt de boom voldoende ruimte voor zijn wortels (ondergrondse groeiruimte). Bij onvoldoende ruimte boven en onder de grond gaat de voorkeur uit naar boomroosters of elementen die ondergrondse wortelgroei kunnen bevorderen.

STEM BEPLANTING EN LOCATIE OP ELKAAR AF

Bij het ontwerp moet de beplanting worden afgestemd op de locatie, identiteit en oriëntatie. Beplanting in de schaduw heeft eerder een rustige sfeer met texturen, wintergroene en bodembedekkende soorten. Hiervoor gelden voornamelijk schaduwminnende soorten. Bomen en struiken zijn binnen deze mix dominant. Beplanting in de zon heeft dan eerder een kleurrijke, frisse sfeer met structuur en niet-wintergroene planten. Bomen en struiken zijn eerder afwezig of verspreid. Naast de oriëntatie van zon of schaduw geldt dit ook voor eerder vochtige locaties (vb. de oevers van de Sint-Jansbeek) of hooggelegen drogere gebieden. Naast de oriëntatie is ook belangrijk om te opteren voor voor lage, stekel, brandhaar en doornloze begroeiing aan de randen. Vanuit zittend perspectief moet overzicht behouden kunnen worden.

VOORZIE EEN DIVERSITEIT AAN BEPLANTING

Binnen een plantzone moet een diversiteit aan soorten, leeftijden en groottes aanwezig zijn. Dit voorkomt enerzijds massale sterfte door ziekte of structuurverlies bij ouderdom en zorgt anderzijds voor een divers beeld. De beplanting moet aangepast worden aan het huidig klimaat: langlevende, droogtetolerante soorten met een sterk, robuust en aanpasbaar karakter. Voor de kruidlaag wordt 'mixed planting' toegepast: plantensoorten opdelen in groepen die elkaar aanvullen en zorgen voor lagenstructuur (matrix, structuur-, begeleidende- en strooiplanten).

ZET IN OP KLIMMERS WAAR BEPERKTE RUIMTE IS

Klimplanten kunnen worden toegepast in smalle straten of ruimtes. Daar kunnen ze worden aangebracht langs gevels die geen erfgoedwaarde of onderscheidende identiteit hebben. Door hechtingselementen te voorzien waar beplanting op kan groeien worden de gevels niet aangetast. Waar mogelijk kunnen guirlandes worden toegepast. Overhanged en overgroeiend groen mag geen belemmering vormen naar de toegankelijkheid toe. De beplanting moeten minimaal 4.50m hoog zijn om de brandweer vrije doorgang te bieden.

LEG GEVELTUINEN AAN

Een smalle groenstrook van minstens 60cm breed kan worden voorzien naast de bebouwing. Dit kan worden aangelegd door de gemeente in samenwerking met de bewoners. Bepaalde zones kunnen flexibel worden ingericht zodat hier potten of een bank kunnen staan. Het beheer van deze geveltuin gebeurt door de bewoners/eigenaars van het gebouw.

LEG GROENE GEVELS AAN

Als er sprake is van een groot gebouw zonder erfgoedwaarde, kan de gemeente de eigenaar verleiden met inzet van de gemeentelijke subsidieregeling (in de binnenstad worden tot 65% van de kosten gesubsidieerd) voor de aanleg van een groene gevel. De verticale tuin (beplanting in constructie op de muur) zal karakter toevoegen aan de straat of plek. Belangrijk hierbij is het beheer en de noodzakelijke waterbehoefte in rekening te nemen. Het beheer van de groene gevel gebeurt door de bewoners/eigenaars van het gebouw.

VERGROEN DE OEVERS VAN DE SINT-JANSBEEK

De oevers van de Sint-Jansbeek bieden een groot potentieel voor vergroening. Deze zones kunnen worden ingevuld met waterrijke beplanting. Bovendien kunnen delen van de oevers worden verlaagd voor extra biodiversiteit. Of kunnen beplantingsbakken worden toegevoegd. De groenzones hebben ook een toegevoegde waarde als geleiding voor blinden en slechtzienden, waardoor hekken kunnen worden vermeden.

LEG GROENDAKEN AAN

Een groot deel van de stad bestaat uit platte daken. Dit is een enorme kans om deze oppervlaktes te vergroenen. Denk hierbij aan niet gebruikte daken van parkeergarages of dakterrassen die vandaag toegankelijk zijn maar (nog) niet groen ingericht. De groene daken kunnen al dan niet toegankelijk zijn voor het bredere publiek. Ook hier kan de gemeentelijke subsidie een belangrijke rol spelen bij het overtuigen van het toepassen.

KIES VOOR ECOLOGISCH BEHEER

Deze visie heeft als doel de biodiversiteit in de binnenstad te verhogen. Daarom is het gewenst om een ecologisch beheer toe te passen. Beheer gericht op het behoud of ontwikkeling van ecologische waarden. Slim groenbeheer beperkt schuilplekken voor knaagdieren en trekt natuurlijke vijanden aan, waardoor minder bestrijding nodig is. Hierdoor is minder ingrijpen nodig en hoeven we minder dieren te doden. Daarnaast is binnen het beheer toegankelijkheid van groot belang, dus bv. zullen bomen hoogopgekroond worden om afhangende takken te vermijden.

STEM INRICHTINGSELEMENTEN AF OP TOEKOMSTIGE FAUNA EN FLORA

Een van de doelen van deze visie is om de groene ruimtes in de binnenstad beter met elkaar te verbinden. Door de inrichtingselementen af te stemmen op de fauna en flora in de stad door bijvoorbeeld het kiezen van anderskleurige, diervriendelijke verlichting kan de biodiversiteit nog worden vergroot. Dit is met name relevant op plaatsen waar ecologische verbindingen kunnen ontstaan. Let wel, dit mag de sociale veiligheid in de binnenstad niet in de weg staan.

ADOPTEER EEN PLANT IN EEN POT

Doorheen het centrum zijn nu reeds planten in potten aanwezig. Op de locatie waar vandaag een boom staat, zou een boom kunnen worden geplant in de volle grond indien de ondergrond dit toelaat. Hierdoor kunnen de potten worden verplaatst en een nieuw leven krijgen. Hierbij kunnen bewoners of handelaars een pot adopteren en bij hun woning/zaak plaatsen. Daarna is de 'adoptieouder' verantwoordelijk voor het beheer van de plant in kwestie.

plant toekomstbomen waar het kan

zet bomen in ruime plantvakken

stem beplanting en locatie op elkaar af

voorzie een diversiteit aan beplanting

zet in op klimmers waar beperkte ruimte is

leg geveltuinen aan

vergroen de oevers van de Sint-Jansbeek

leg groendaken aan

leg groene gevels aan

kies voor ecologisch beheer

stem inrichtingselementen af op toekomstige fauna en flora

adopteer een plant in een pot

BOUWSTENEN

1.3.5 WATER VASTHOUDEN EN INFILTREREN

Door de hoge mate van verharding in het stadscentrum en het verschil in reliëf in bepaalde delen van het centrum, is er op verschillende plaatsen wateroverlast bij hevige regenval. Er zijn al ingrepen gedaan om deze problemen op te lossen. Maar deze wateropgave kan ook worden gezien als een kans om water op te vangen, te bufferen, te infiltreren of terug te geven aan de beplanting. Kortom om anders om te gaan met water in de binnenstad.

VANG WATER OP IN DE PLANTVAKKEN

Het opvangen van water in plantvakken dat op straat valt, is een basisprincipe. Zo kan het water infiltreren en opgenomen worden door planten en zal de impact van extremere weersomstandigheden worden beperkt. Een overstort of slokkop dient te worden voorzien voor de nodige waterafvoer bij hevige regenbuien.

HOUD WATER ONDERGRONDS VAST

Water kan ondergronds vastgehouden worden op grotere verharde ruimtes (pleinen en straten) waar weinig of geen ruimte is voor groenzones. Water kan zo eerst langs bomen worden geleid om vervolgens ondergronds in een bassin te worden opgeslagen. Tijdens lange periodes van droogte kan dit water worden hergebruikt voor beplanting. Let wel, dit is enkel mogelijk indien hiervoor ruimte is in de ondergrond of ruimte kan worden gemaakt.

KOPPEL WATER LOKAAL AF

Tot op heden wordt regenwater op veel plaatsen in de stad via het riool afgevoerd. In de toekomst moet het regenwater op zo veel mogelijk plaatsen in de stad worden afgekoppeld. Op die manier kan het water worden opgevangen en elders worden hergebruikt (plantvakken of ondergrondse reservoirs). Om overstromingen te voorkomen tijdens piekbuien moet een overloop of slokop voorzien worden.

PAS EEN GESCHEIDEN SYSTEEM TOE

Het afvoeren van regenwater moet beperkt worden. Grijze oplossingen kunnen voorzien worden waar geen ruimte is voor groenzones (infiltratie). Door middel van het toepassen van een gescheiden rioolsysteem waar de afvoer van regenwater en de afvoer van hemelwater van elkaar worden gescheiden creëren we een robuuster rioleringssysteem en kansen voor het hergebruik van water.

HOUD REGENWATER VAST VIA WADI OF BIOSWALE

Waar kans tot wateroverlast en voldoende ruimte is, zoals bij bredere profielen of een plein/hof/verborgen tuin kan regenwater vastgehouden worden via een wadi of bioswale. Zo kan het water lokaal infiltreren en/of verdampen. Deze zones hebben aangepaste, kwalitatieve beplanting nodig die in zowel droge als natte situaties kan groeien.

PAS WAAR MOGELIJK WATERPASSERENDE VERHARDING TOE

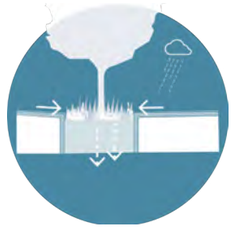
Waterpasserende verharding kan worden toegepast in zones waar geen dagelijks verkeer komt. Deze verharding wordt toegepast omdat in deze zones water kan infiltreren. Dit kan bijvoorbeeld door het toepassen van halfverharding.

VANG DAKWATER OP

De binnenstad heeft als openbare ruimte slechts beperkte ruimte. Daarom is het nodig om daken te gebruiken om water op te vangen, af te remmen en te hergebruiken. De inwoners van de stad kunnen zelf hun bijdrage leveren door hun dakwater op te vangen. Deze private ingreep kan door de stad worden ondersteund om het gebruik ervan aan te moedigen. Door hun eigen regenwater van het dak op te vangen, kunnen de bewoners het water in droge periodes teruggeven aan de planten in de geveltuin.

SINT-JANSBEEK

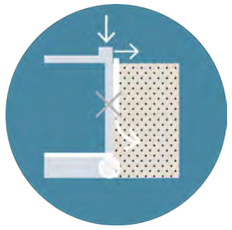
De Sint-Jansbeek is een belangrijke bron van verkoeling in de binnenstad. In de toekomst wordt onderzocht hoe de link met de originele loop van de Sint-Jansbeek versterkt kan worden. Dit kan onder andere door een creatieve maar subtiele zichtbare afvoer/lijngoot aan te brengen in de straten. Mogelijke kansen richting verkoeling aan de hand van de Sint-Jansbeek kunnen in de toekomst nog verder worden onderzocht.

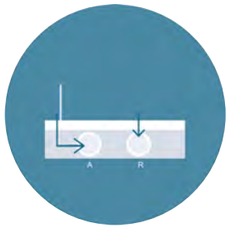
vang regenwater op in groenvakken

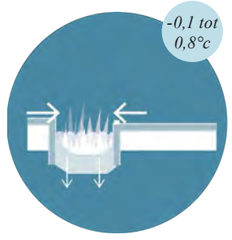
houd water ondergronds vast

koppel water lokaal af

pas een gescheiden systeem toe

houd regenwater vast via wadi of bioswale

pas waar mogelijk waterpasserende verharding toe

vang dakwater op

Sint-Jansbeek

wateropvang in groenvakken
© Stad Mechelen

slokkop voor opvang overtollig water
© Antal Zuurman

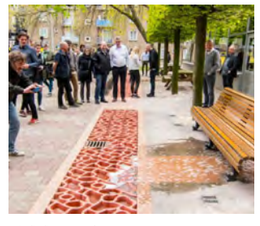
regenton voor dakwater
© Ecohuis Antwerpen

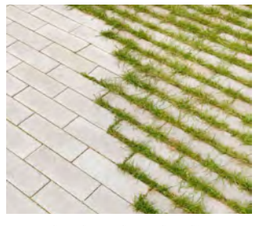
wadi of bioswale
© Land Act

ondergrondse wateropvang
© Werner Rommers

zichtbare afvoer van water
© Merlijn Michon

waterdoorlatende verharding
© Stradus

infiltratie van regenwater
© wikipedia

BOUWSTENEN

1.3.6 HET CREËREN VAN SCHADUW EN VERKOELING

De temperatuur loopt op tijdens de zomermaanden. Dit is een tendens die we ook zien buiten de zomermaanden en in de toekomst nog verder zal versterken. De zon wint aan kracht en dit creëert hitte en droogte. Deze gevolgen zijn tijdens deze periodes van hitte funest voor de gezondheid van mens en dier. Het is hierdoor onaangenaam verblijven in de binnenstad.

MAAK GEBRUIK VAN DE AANWEZIGE SCHADUW

Gebouwen werpen vandaag reeds schaduw in de straten, maak gebruik van deze schaduw om de beschutte routes te lokaliseren. Deze schaduw is voornamelijk aanwezig in de smallere straten. Daar is weinig of geen mogelijkheid om bomen aan te planten.

PLANT BOMEN OM SCHADUW TE CREËREN

Indien er geen schaduw van gebouwen is en voldoende ruimte is voor de aanplant van een boom heeft dit de voorkeur. Op deze manier kan bijkomende schaduw worden gecreëerd. Daarnaast draagt het bij aan het groene DNA van de binnenstad. De keuze van boom is hierbij belangrijk (gesloten bladerdek). De boomgrootte is afhankelijk van de beschikbare ruimte boven en ondergronds. Daar waar voldoende ruimte is wordt de voorkeur gegeven aan bomen van ordegrootte 1.

CREËER VENTILATIE

Maak gebruik van de verkoelende bries in de zomermaanden. Deze verkoelende wind is de dalwind vanuit Sonsbeek en de relatief koele wind vanaf de rivier. Bij het herinrichten van de openbare ruimte is het belangrijk om ervoor te zorgen dat deze bries aanwezig blijft. Het planten van bomenrijen als lineaire inrichting kan een verkoelende bries versterken. Door het voorzien van voldoende ‘ventilatieopeningen’ kan er voor worden gezorgd dat de warme, vervuilde lucht niet in de straat blijft hangen. Het is daarnaast gewenst om de noorderwind in de koudere wintermaanden te blokkeren.

CREËER TIJDELIJKE SCHADUW

Op plaatsen waar schaduw niet kan worden gecreëerd door bomen vanwege ruimtegebrek, kan worden gekozen voor een (tijdelijke) kunstmatige oplossing. Bijvoorbeeld in winkelstraten, horecastraten en pleinen waar de ruimte voor ingrepen beperkt is, kan een schaduwoplossing worden gecreëerd gekoppeld aan de creatieve sector. Zo wordt het creatieve DNA van de binnenstad verder versterkt. De regie van deze constructie blijft bij de gemeentelijke diensten. Beheer kan in samenspraak met de retail en vastgoedeigenaren. Er moet ten alle tijden rekening gehouden worden met de brandveiligheid. De creatieve oplossingen hebben een minimale hoogte van 4.50m en mogen de straatoppervlakte niet helemaal bedekken voor brandveiligheid. Afstemming met de brandweer is noodzakelijk.

INTEGREER FONTEIN OF VERNEVELING

Op plaatsen waar het ruimtegebruik hoog is, zoals pleinzones, winkelstraten of horecastraten en waar door beperkte ruimte geen mogelijkheid is om beplanting toe te voegen. Kan gekozen worden een fontein of verneveling toe te voegen. Dit is een seizoensgebonden ingreep die weinig tot geen ruimte vraagt. Daarnaast kan ook de link gemaakt worden met spelen, iets wat vandaag vaak ontbreekt op de pleinzones. Het is gewenst om te onderzoeken of regenwater hiervoor gebruikt kan worden in de toekomst.

ONTHARD WAAR MOGELIJK

In het kader van verkoeling is het gewenst om verharde oppervlaktes zoveel mogelijk te beperken. Deze ontharde ruimtes kunnen vervolgens worden vergroend. Zo kan op deze locatie de temperatuur dalen. Dit dient telkens te worden bekeken in relatie tot het ruimtegebruik.

GEBRUIK VAN HITTEREFLECTERENDE MATERIALEN OP BIJZONDERE PLAATSEN

Bepaalde verhardingsmaterialen houden de warmte vast en geven dit vervolgens traag weer af tijdens de donkere en koelere periodes (vb natuursteen). Bij herinrichting van de openbare ruimte is het gewenst om indien mogelijk te kiezen voor materialen die deze hitte opname beperken. Door deze materialen toe te passen op koele plekken kan de temperatuur worden verlaagd. Afstemming met beheer is hierin belangrijk. De keuze voor de rode gebakken steen houdt in mindere mate warmte vast dan de natuurstenen oppervlakken. Daarnaast is deze keuze gemaakt op basis van duurzaamheid, herkenbaarheid en comfort.

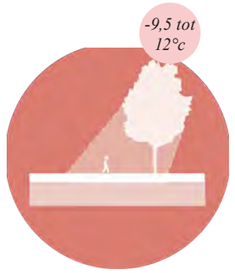
CREËER SCHADUW DOOR GUIRLANDES OF PERGOLA’S

In de smallere straten is er weinig tot geen ruimte voor de aanplant van bomen. Op deze locaties kan gebruik gemaakt worden van guirlandes met klimplanten om schaduw te creëren. Deze kunnen worden bevestigd via kabels die de straat oversteken. Het is belangrijk om deze constructies aan te brengen op minimaal 4.50m hoogte zodat de brandweer hier vlot onderdoor kan rijden.

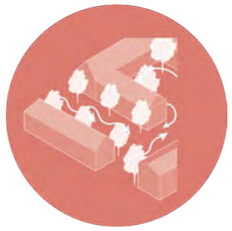
VOORZIE DRINKWATERPUNTEN

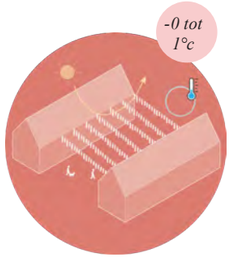
Tijdens warme periodes is het noodzakelijk om voldoende water te drinken. Het is daarom gewenst in de openbare ruimte voldoende drinkwaterpunten te voorzien.

maak gebruik van de aanwezige schaduw

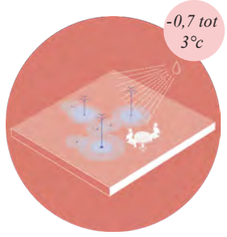

plant bomen om schaduw te creëren

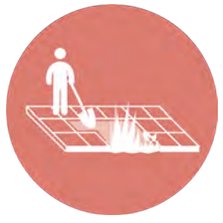

creëer ventilatie

creëer tijdelijke schaduw

integreer fontein of verneveling

onthard waar mogelijk

gebruik hittereflecterende materialen

creëer schaduw door guirlandes of pergola's

voorzie drinkwaterpunten

creëer tijdelijke schaduw
© Emmanuelle Moureaux

schaduw van bomen
© Paul Rapp

(speel)fontein
© OMGEVING

verneveling
© Leonid Furmansky

schaduw van guirlandes
© Elsa Dorfman

gebruik lichtere verharding
© Topotek

onthard waar mogelijk
© Bloei!

2 Arnhemse stijl

2.1 Verharding

Op het gebied van verharding is het essentieel om een duidelijke keuze te nemen en deze beslissing toe te passen op de gehele binnenstad. Alleen op bijzondere locaties is er meer flexibiliteit in het gebruik van verschillende soorten verharding. Op deze manier wordt er een evenwicht bereikt tussen eenheid en diversiteit. Door een duidelijke beslissing te nemen, kan ook optimaal worden ingezet op het hergebruik van de bestaande verhardingen in Arnhem.

RODE GEBAKKEN STEEN ALS BASIS

In de binnenstad van Arnhem speelt de rode gebakken steen een prominente rol. De Paviona, zoals de huidige klinker. Door deze overal te laten terugkeren in de straten en rondom de pleinen en stadshoven, wordt er een eenduidig en herkenbare vloer voor de binnenstad gecreëerd. Wat betreft het beheer van de openbare ruimte biedt de rode gebakken steen ook praktische voordelen. De donkere kleur van de stenen vraagt minder onderhoud dan lichtere stenen.

Een lichte bestrating heeft vooral zin op plekken waar veel direct zonlicht valt op de bestrating en waar wind vrij spel heeft om de warme lucht af te voeren. Dan heeft het effect op reflectie en verkoeling. De smalle straten in de Arnhemse historische binnenstad zijn hier vaak niet breed genoeg voor. Direct zonlicht valt niet op de bestrating: er is een ongunstige skyviewfactor. Bovendien zijn de straten vaak niet breed genoeg om voldoende wind te creëren en de opgewarmde lucht af te voeren. Bij de Arnhemse pleinen is dit anders. De skyviewfactor is gunstiger. Er valt direct zonlicht op de bestrating dat gereflecteerd kan worden en de wind krijgt de ruimte om te ventileren en kan de warmte afgeven aan de lucht. Daarom krijgen de Wederopbouwpleinen (Gele Rijdersplein, Markt en Stadhuis) carte blanche in de keuze van verharding. Daarnaast wordt het vakmanschap terug centraal geplaatst. De verschillende legpatronen halfsteensverband, keperverband, elleboogverband, enz worden gekoppeld aan de verschillende diktes. Hierdoor wordt er een subtiel maar herkenbaar detail toegevoegd aan de verschillende type straten die de herkenbaarheid in de binnenstad versterkt. De keuze van legpatroon wordt bepaald door het gebruik en het verkeer in de straat. Voor ouderen en voor mensen met gevoeligheid voor prikkels (bv. autistisch spectrum) is het wenselijk om met aaneengesloten en duidelijk herkenbare lijnen te werken.

FOCUS OP HERGEBRUIK

Er wordt gekozen voor de rode gebakken steen omdat deze al op tal van plaatsen in de binnenstad aanwezig is. Hiermee wordt voortgebouwd op de bestaande situatie:

- Delen van de binnenstad kunnen worden behouden zoals ze zijn vandaag.
- Het streven naar hergebruik van de bestaande verharding wordt versterkt door het vooruitzicht dat delen van straten in de toekomst zullen worden opgebroken en vergroend. Hierdoor komen stenen vrij die kunnen worden ingezet bij de herinrichting van bepaalde straten waar op dit moment nog geen rode gebakken steen wordt gebruikt.

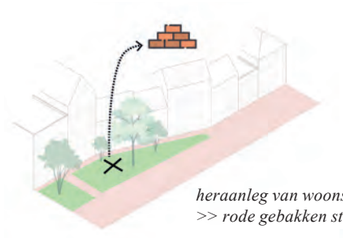

rode gebakken steen

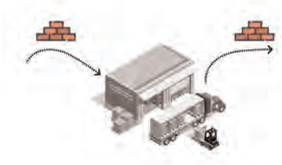

vakmanschap © West-Fries Genootschap

HERGEBRUIK RODE GEBAKKEN STEEN

heraanleg van woonstraat/vergroening
>> rode gebakken steen wordt uitgebroken

stockage van de rode gebakken steen in circulariteitsbank

heraanleg van een straat
>> hergebruik van rode gebakken steen uit de circulariteitsbank voor vervanging van de natuursteen
vb. Weverstraat, Koningstraat

Naast de rode gebakken steen komt op veel verschillende plaatsen in de binnenstad ook natuursteen en oude gebakken klinkers met een paarsrode kleur voor. Bij voorkeur worden deze ook maximaal hergebruikt. Let wel, daarbij is het belangrijk om deze wel schoon te maken. Een goede toegankelijkheid dient hier telkens in rekening te worden genomen.

Om het hergebruik te bevorderen, wordt er gedacht aan het oprichten van een materialenbank of circulatiebank voor het opslaan en hergebruiken van materialen. Er dient telkens voldoende aandacht besteed te worden aan de toegankelijkheid, ook bij hergebruik van de materialen. Onvolledige stenen moeten worden verwijderd.

NIEUWE VERHARDINGSMATERIALEN

Het gebruik van nieuwe verhardingsmaterialen is slechts in beperkte mate mogelijk. Drie Wederopbouwpleinen zijn daarvoor aangewezen: het Gele Rijdersplein, de Markt en het Stadhuis. Hier wordt speciale aandacht besteed aan de verbinding tussen de bebouwing en het plein, en daarom wordt hier een 'carte blanche'-benadering toegepast. Op deze pleinen kunnen nieuwe materialen worden gebruikt die nog niet elders in de binnenstad voorkomen. Voor andere pleinen geldt het principe van hergebruik als voorkeur.

NATUURLIJKE GELEIDING

Het basisprincipe van natuurlijke geleiding wordt toegepast om de toegankelijkheid voor mindervaliden te waarborgen. Dit houdt in dat er banden worden geplaatst in contrasterende kleuren (natuursteen), die gekoppeld zijn aan de molgoten in straten of pleinen.

VERKOELING VERSUS VERHARDING

Op locaties waar maximaal wordt ingezet op verkoeling, wordt verharding met lichtere kleuren gebruikt. Dit helpt om de opname van warmte door de verharding te beperken. Ook door het vervangen van de natuurstenen vlaktes zal er minder warmte worden geabsorbeerd.

verharding Gele Rijdersplein

natuurlijke geleiding

STRATEN	PLEINEN	STADSHOVEN	VERBORGEN TUINEN

- gebruik rode gebakken steen
- zonering: ter hoogte van gebouwen halfsteensverband, centraal legpatroon per straattype:
  - winkelstraat: blokverband in nieuw materiaal (lingeformaat-contrastkleur)?
  - horecastraat: visgraatverband
  - struinstraat: elleboogverband
  - woonstraat: halfsteensverband
	- rode rand (legpatroon volgens gebruik) met binnenin gebruik van lichte verharding (voorkeur hergebruik van bestaande verhardingen)
	- carte blanche Wederopbouwpleinen: Gele Rijdersplein, Markt en Stadhuis
	- Stadhuis en Provinciehuis = special, rand rondomrond, 'carte blanche' als onderdeel van het ensemble
		- omsloten door rode rand
		- bij voorkeur zo weinig mogelijk verharding in de groene zones
		- gebruik van lichtere verharding: halfverharding of bijv beton met lichte toplaag
		- hergebruik van bestaande verharding die reeds aanwezig is
			- gebruik van lichtere verharding
			- gebruik van halfverharding
			- natuurlijke materialen (hout, houtsnippers, grind stapstenen,...)
			- veel vrijheid
			- basisprincipes ontharding

2.2 Beplanting

In de toekomst is er een sterke ambitie voor vergroening. Daarom is het essentieel om een keuze te maken voor beplanting die bestand is tegen toekomstige uitdagingen, met als doel het verkoelen van de omgeving, het vergroten van de biodiversiteit in de binnenstad en het verbeteren van de verblijfs- en leefkwaliteit. De algemene principes hierbij zijn als volgt:

- streven naar klimaatbestendige soorten die tegen extremen kunnen. Tegelijkertijd moeten boomsoorten, waar schaduw nodig is, een geschikte habitus hebben.
- keuze voor droogtetolerante soorten: sterke, robuuste en aanpasbare soorten,
- leefbaarheidsduur beplanting zo lang mogelijk maken (minstens 10 jaar voor vaste planten en minstens 80 jaar voor bomen)

De beplantingssfeer past zich aan, aan de specifieke locatie, waarbij de beplanting rond de Sint-Jansbeek meer gericht zal zijn op een vochtige ondergrond.

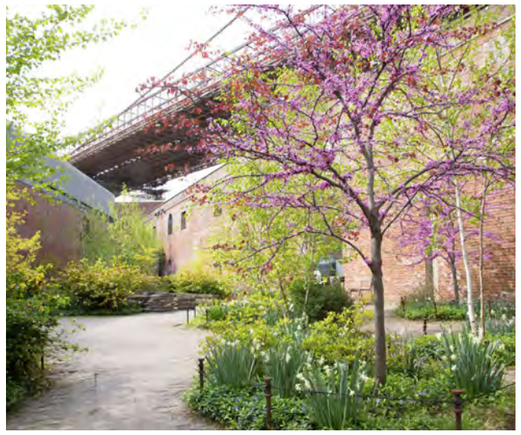
Binnen de binnenstad wordt herbeplanting aangemoedigd en wordt tegelijkertijd gestreefd naar minimaal waterverbruik. Water op straatniveau wordt afgeleid naar plantvakken, waar het wordt opgevangen en hergebruikt. De beplantingsvakken worden daarom op een lager niveau aangelegd. Daarnaast wordt waar mogelijk water ondergronds opgeslagen om tijdens droge periodes weer vrij te geven aan de beplanting.

ROBUUSTE CENTRUMBEPLANTING

Een gelaagde beplanting wordt gecreëerd met drie lagen: een bomenlaag (hoogstam of meerstammig), een struiklaag en een kruidlaag. Het primaire doel is het creëren van schaduwrijke beplanting. Deze planten groeien langzaam, hebben een lange levensduur en vereisen minimaal onderhoud. Bij de selectie van planten wordt gekozen voor soorten die tolerant zijn tegen droogte, sterk, robuust en aanpasbaar zijn.

De aanplant gebeurt in 2 stappen:
- aanplant van bomen, meerstammigen, struiken en zonrijke beplanting
- na 5-10 jaar, bij voldoende schaduw, wordt de kruidlaag vervangen door schaduwrijke beplanting.

Afhankelijk van de locatie wordt er variatie gecreëerd in de centrumbeplanting: open, halfopen en gesloten beplanting. Er is een toename in de ontwikkeling van kennis op het gebied van robuuste beplanting voor stedelijke centra. Deze kennis helpt bij het creëren van groenvoorzieningen die beter bestand zijn tegen de wisselende seizoensinvloeden en die bijdragen aan een aantrekkelijker en duurzamer stadsbeeld gedurende het hele jaar. Deze kennis zal steeds blijven groeien doorheen de tijd. Het is daarom belangrijk hierop in te spelen. Dit kan door bijvoorbeeld de eerste projecten te zien als voorbeeldprojecten

beplantingssfeer aanpassen aan de locatie © The Max Family Garden

robuuste centrumbeplanting © Beethovenplein

robuuste centrumbeplanting

waarin beplantings en beheervormen voor de toekomst worden uitgetest.

AANTREKKELIJKHEID IN DIVERSITEIT

Het doel is om een verscheidenheid aan planten te combineren die niet alleen aantrekkelijk zijn om naar te kijken, maar ook de biodiversiteit bevorderen en verschillende zintuigen prikkelen. Binnen de beplantingscombinatie is het belangrijk om rekening te houden met kleurvariatie, vorm en textuur, seizoensgebonden variatie en ecologische diversiteit.

BEVORDERING VAN BIODIVERSITEIT

De stijl van beplanting is ook belangrijk voor het creëren van een ecologisch waardevolle omgeving waarin verschillende soorten dieren, zoals insecten, vogels en kleine zoogdieren, voedsel en onderdak kunnen vinden. Belangrijk hierbij is rekening te houden met bloeiperiodes, nectarbronnen, vruchten en zaden, schuilplaatsen, etc.

VERGROENING OP BEPERKTE RUIMTE

Vergroening in beperkte ruimtes kan worden gerealiseerd door middel van geveltuinen en begroeiing langs gevels in smalle straten. Dit kan onder andere door het gebruik van klimplanten met geschikte groei- en klimhulp. De grootte van bomen kan worden aangepast aan de beschikbare ruimte, waarbij bij beperkte ruimte kan worden gekozen voor bomen van de derde grootte (kleiner dan 6 meter). Een belangrijk aandachtspunt bij smalle straten is de brandbaarheid van de beplanting.

AFSCHERMEN VAN PLANTVAKKEN

Plantvakken dienen zo veel mogelijk afgeschermd te worden om te voorkomen dat ze betreden of overreden worden. Deze afscherming kan geïntegreerd worden in één constructie in combinatie met zitmeubilair. Ook ander stadsmeubilair kan gebruikt worden om plantvakken af te schermen.

BEPLANTING VERSUS ONDERGROND

Een algemeen principe is dat beplanting wordt aangebracht op kansrijke locaties, zowel boven als onder de grond. Op bepaalde strategische locaties waar meer ambitie is voor vergroening, zoals in de stadshoven en verborgen tuinen, is het wenselijk om bij de aanplant van bomen kabels, leidingen of riolering te verleggen.

BEHEER

Het beheer moet zo minimaal mogelijk worden gehouden, wat vraagt om voldoende expertise in beheer en een zorgvuldige keuze van beplanting. Bewoners kunnen worden betrokken bij het onderhoud van beplanting in de straten, mits er duidelijke richtlijnen zijn over zaken zoals brandbaarheid en snoeien. Ook kunnen er proefprojecten in de binnenstad worden opgezet om te testen en kennis te delen.

vergroening op beperkte ruimte

afschermen van plantvakken

vergroening verborgen tuin

ARNHEMSE STIJL

STRATEN	PLEINEN	STADSHOVEN	VERBORGEN TUINEN
- geveltuinen met gevelbegroeiing - waar mogelijk meerstammige bomen en/of heesters - aandacht voor brandbaarheid! (dor plantmateriaal, water, snoeien ifv bereikbaarheid) - bewoners inschakelen ikv beheer & onderhoud (lijst met soorten voorzien)	- open beeld: bomenlaag + kruidlaag - streven naar bomen in plantvakken, afhankelijk van de beschikbare ruimte boven- en ondergronds - wanneer vergroening niet mogelijk is, ondergrondse groeivoorzieningen toepassen (voldoende doorwortelbare ruimte) - aanplant nieuwe bomen: diversiteit in soorten voorzien (inheems/uitheems) - belangrijk om afscherming te voorzien bij plantvakken	- halfopen beeld: bomen en meerstammige bomen + kruidlaag. In enkele gevallen kunnen ook heesters - open zicht behouden: lage of transparante heesters gebruiken (sociale veiligheid) - groeiplaats voorziening: voorzien van voldoende ruimte in ondergrond (hoge ambitie/aanplant nieuwe bomen = K&L verleggen) - meng lage beplanting op basis van zon/schaduw - belangrijk om afscherming te voorzien bij plantvakken: bank, rand, ...	- gesloten beeld: bomen, heesters + kruidlaag - delen van de verborgen tuin hebben de lagenstructuren om biodiversiteit te bevorderen - een tuingevoel creëren - in volle grond of als daktuin (afhankelijk van de plek) - mix gebruikwaarde en creëren biodiversiteit - diversiteit aan soorten - thematische aanplant volgens gewenste sfeer

2.3 Inrichtingselementen

Het stimuleren van verblijf en ontmoeting is een essentieel onderdeel van de visie. Verschillende soorten inrichtingselementen worden hieronder beschreven: stadsmeubilair, verlichting en speelelementen.

2.3.1 STADSMEUBILAIR

Op dit moment is er een mix van verschillende inrichtingselementen door de hele binnenstad. Trafo's, fietsnietjes, vuilnisbakken en zitmeubilair zijn verspreid over de openbare ruimte zonder duidelijke richtlijnen.

OBJECTENZONES

Algemeen principe: integratie van deze elementen aan de randen van de desbetreffende ruimte of langs de randen van groenzones, afhankelijk van de context.

De inrichtingselementen moeten gegroepeerd worden in specifieke objectenzones om de toegankelijkheid, functionaliteit en esthetiek te verbeteren. Voor elk type locatie of straat wordt een gewenste objectenzone vastgesteld.

HUISSTIJL VOOR DE BINNENSTAD

Om de identiteit van Arnhem te versterken, is het wenselijk om een nieuwe huisstijl te ontwikkelen die de karakteristieke kenmerken benadrukt en eenheid brengt in het stadsbeeld. Creativiteit speelt hierin een belangrijke rol. Binnen deze huisstijl wordt er hoog ingezet op de kwaliteit van het straatmeubilair passend bij deze visie.

- ten behoeve van het creëren van een eenduidig beeld
- familie van inrichtingselementen
- voorzien van standaard bank, vuilnisbak, fietsnietjes, enz.
- mogelijke hoofdprincipes: kleur antraciet , integreren van logo stad Arnhem, spelregels opzetten rond recyclage, ...
- keuze voor duurzame materialen: bv. bamboo

TRAFO'S

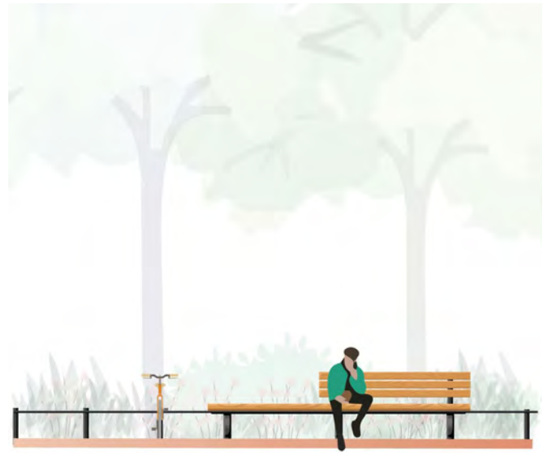
In de toekomst zal er behoefte zijn aan meer trafo's vanwege de energietransitie. De voorkeur blijft echter deze zo veel mogelijk inpandig toe te passen aangezien ze heel wat plaats innemen. Gezien de (zeer) compacte openbare ruimte in de binnenstad zal niet aan alle toegankelijkheidseisen van energiebedrijven voldaan kunnen worden.

inrichtingselementen integreren langsheen de randen © OMGEVING

meubilair koppelen aan groen en integreren langsheen de randen © Pieter Kers

huisstijl (eenheid)

ARNHEMSE STIJL

2.3.2 VERLICHTING

Het basisprincipe voor verlichting is het naleven van het opgestelde en goedgekeurde lichtplan. In de visie worden nieuwe accenten en speciale verlichtingselementen benoemd.

Verlichtingslantaarns worden, waar mogelijk, geplaatst in de objectenzone. Een objectenzone is een specifiek afgebakend gebied binnen een ruimte waar objecten/elementen zich bevinden. Het definiëren van objectenzones helpt bij het organiseren en optimaliseren van ruimtegebruik en functionaliteit.

Er wordt gekozen voor witte verlichting (mens- en diervriendelijk). Het uitgangspunt is echter om een gelijkmatige verlichting te bieden en scherpe overgangen van licht naar donker te vermijden.

ZO WEINIG MOGELIJK VERLICHTING

De ambitie is om zo min mogelijk verlichting te plaatsen. In stadshoven en verborgen tuinen wordt echter wel verlichting aangebracht om de toegankelijkheid van woningen en openbare gebouwen te waarborgen. Dit is afhankelijk van het gebruik van de desbetreffende locatie.

ACCENTEN OP BIJZONDERE PLAATSEN

Op speciale locaties kunnen accenten worden toegevoegd om bepaalde kenmerken of sferen te benadrukken. Bijvoorbeeld, in de winkelstraat kan de verlichting worden gecombineerd met een tijdelijke constructie voor schaduw, die ook gebruikt kan worden voor kerst- of sfeerverlichting. Daarnaast kunnen specials worden ingezet op de pleinzones, of kunnen gebouwen en kunstwerken worden uitgelicht, zoals blauw-rode verlichting tijdens Airborne.

2.3.3 SPEELELEMENTEN

Momenteel ontbreken speelelementen grotendeels in de binnenstad, maar er is vraag naar de integratie van spelaanleiding in de openbare ruimte. Deze moeten passen bij de sfeer en het gebruik van de locatie om het gewenste gedrag uit te lokken, zowel nu als in de toekomst. Voorbeelden hiervan zijn dwaalpaden, evenwichtsbalken, objecten op pleinen en speelfonteinen. Bij de keuze van de speelelementen staan duurzame materialen voorop.

Gewenste locaties voor spelaanleiding: struinstraten, woonstraten, stadshoven en verborgen tuinen.

verlichting gevels © BAVA

special winkelstraat

verlichting inzetten als sfeerverlichting/kerst (één constructie)

STRATEN

STADSMEUBILAIR

- integreren in objectenzone langsheen de randen of bij groenzones
- objectenzone afwisselen in de zon en in de schaduw

VERLICHTING

- volgens lichtplan (basisverlichting)
- special mogelijk in winkelstraat

SPELEN

- in struin en woonstraten
- kinderen spelen op straat
- extra spelaanleiding in groenvakken
- pop-up speelvoorzieningen

PLEINEN

STADSMEUBILAIR

- integreren in objectenzone langsheen de randen of bij groenzones
- ‘carte blanche’ voor stadsmeubilair op de Wederopbouw pleinen

VERLICHTING

- volgens lichtplan (basisverlichting)
- special mogelijk
- ‘carte blance’ mogelijk op Wederopbouw pleinen

SPELEN

- integratie van speelaanleiding in objectenzone
- voorzien van tijdelijke en flexibele speelruimte zoals bv fonteinen
- spelprikkels verwerken in verharding

STADSHOVEN

STADSMEUBILAIR

- integreren langsheen de randen en bij groenzones
- inrichtingselementen inzetten om groenzones af te bakenen
- mix standaardbanken en geïntegreerde banken

VERLICHTING

- zo weinig mogelijk verlichting in de groenzones ten behoeve van de biodiversiteit, waarbij telkens rekening moet worden gehouden met de sociale veiligheid
- verlichting in het kader van toegankelijkheid van gebouwen

SPELEN

- natuurlijk spelen
- integratie van speelelementen afhankelijk van de locatie in relatie tot sfeer en identiteit van de plek

VERBORGEN TUINEN

STADSMEUBILAIR

- zo weinig mogelijk meubilair/ inrichtingselementen
- vrijheid naar het plaatsen van elementen
- losse stoelen, los meubilair op maat van de bewoners

VERLICHTING

- zo weinig mogelijk verlichting in de groenzones ten behoeve van de biodiversiteit, waarbij telkens rekening moet worden gehouden met de sociale veiligheid
- in functie van gebruik

SPELEN

- ongedwongen de stedelijke natuur ontdekken: door vb. vlinderjacht, educatief bijenhotel
- ingetogen spelen in relatie tot gebruik van de tuin

ARNHEMSE STIJL

2.4 Creatieve industrie

BENUTTEN ONTWERPKRACHT

De binnenstad staat voor uitdagingen. Van klimaatadaptatie en circulariteit tot de energie- en mobiliteitstransitie. Deze vraagstukken vragen onder andere om creativiteit, verbinding en richting. Makers en instellingen in ontwerpdisciplines zoals architectuur, vormgeving en digitale cultuur kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak van deze maatschappelijke opgaven. Vanuit een ontwerpende aanpak kunnen ze met hun unieke kennis en verbeeldingskracht een cruciale rol spelen bij het oplossen van de grote transitievraagstukken. Onder meer door de toekomst te ontvouwen en alternatieve denkrichtingen te tonen. Ze betrekken gebruikers en bewoners en zorgen voor samenwerking aan innovatieve en breed gedragen oplossingen.

Arnhem biedt met zijn creatieve sector, variërend van technologie, systeeminterventies, mode en games een bron van vernieuwende oplossingen. Door een verbinding teweeg te brengen tussen de opgaven die spelen en het aanwezige creatief talent ontstaat in de ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad de kans om zowel cultureel als economisch een voortrekkersrol in te nemen. Creatief Arnhem kan als netwerkorganisatie de schakel vormen tussen de uitdagingen waar de binnenstad voor staat en een waaier aan ontwerpinterventies die bijdragen aan een veerkrachtige binnenstad.

PODIUM VOOR DE CREATIEVE INDUSTRIE

Er ligt bovendien een kans om de creatieve industrie direct zichtbaar te maken in de binnenstad. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren bij tentoonstellingen en interventies in de openbare ruimte, zoals met mode, al of niet tijdelijke constructies rond inrichting en gebruik van de openbare ruimte of met (digitale) speelobjecten. Zo is de binnenstad ook een podium om de Arnhemse creatieve sector te profileren.

BUITENKUNST

Arnhem kent een lange traditie van kunst in de openbare ruimte. Buitenkunst is er in diverse vormen. Van standbeelden tot street art. Buitenkunst draagt bij aan de identiteit en leefbaarheid van de stad en geeft een plek vaak een diepere betekenis. Het draagt bij aan de beleving van een plek in relatie tot de omgeving waar het kunstwerk zich in bevindt. Het draagt ook bij aan de gewenste visuele en sociale kwaliteit van het stadsbeeld. Een kunstwerk met voldoende zeggingskracht kan helpen in de ontwikkeling van een kritisch bewustzijn van de Arnhemse samenleving. Een kunstenaar wil je ergens mee confronteren. Een manier van denken over plekken en gebeurtenissen.

De Arnhemse monumenten en kunstwerken in de buitenruimte zijn in kaart gebracht en te vinden op de website Buitenkunst Arnhem. Alle achtergrondinformatie staat hier beschreven. Bij (her)inrichting van de openbare ruimte is het belangrijk kunst in de openbare ruimte vroegtijdig mee te nemen in de planvorming, zowel te verplaatsen als te plaatsen kunstwerken.

In het Arnhemse beleid rond kunst in de openbare ruimte zijn meer beleidsuitgangspunten over buitenkunst opgenomen, zoals het toepassen van de percentageregeling.

soorten buitenkunst:

- Permanente kunst
- Herdenkingsmonument
- Tijdelijke kunst
- Kunst verwerkt in objecten (bruggen, straatstenen etc.)
- Streetart
- Functionele kunstobjecten
- Land art

Creatief Arnhem

STRATEN	PLEINEN	STADSHOVEN	VERBORGEN TUINEN
- special (verlichting) integreren in winkelstraat - winkelstraat: constructie die tijdelijke schaduw creëert - creatieve invulling met mogelijke verwerking van verneveling of sfeerverlichting (winter)	- specials als onderdeel van de carte blanche pleinen (Markt, Gele Rijdersplein) - tijdelijke aanvulling van spelprikkels (creatief + experiment) - spelprikkels verwerken in verharding (creatief + experiment)	- educatief, ongedwongen ontdekken (biodiversiteit), kan gekoppeld worden aan de creatieve industrie - DNA van de plek zichtbaar maken (creatief + experiment) - kunstwerken en bijzondere vorgevingselementen	- educatief ongedwongen ontdekken (biodiversiteit), kan gekoppeld aan creatieve industrie

Elektrakast © Rosalie Apituley

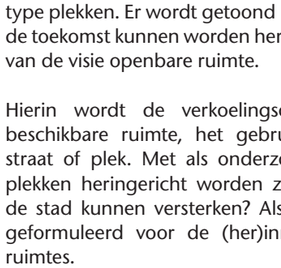

Maacq Oase © Fillip Studio's en Omlab

3 Uitwerking per type

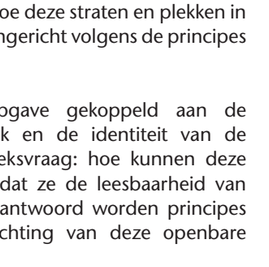
In dit hoofdstuk worden de bouwstenen en ingrediënten uit de Arnhemse stijl toegepast op de verschillende type straten en type plekken. Er wordt getoond hoe deze straten en plekken in de toekomst kunnen worden heringericht volgens de principes van de visie openbare ruimte.

Hierin wordt de verkoelingsopgave gekoppeld aan de beschikbare ruimte, het gebruik en de identiteit van de straat of plek. Met als onderzoeksvraag: hoe kunnen deze plekken heringericht worden zodat ze de leesbaarheid van de stad kunnen versterken? Als antwoord worden principes geformuleerd voor de (her)inrichting van deze openbare ruimtes.

© *Jeroen Broeckx*

STRATEN

© *Stad Mechelen*

PLEINEN

© *John Sturrock*

STADSHOVEN

VERBORGEN TUINEN

type plekken:
- stadshof
- plein
- verborgen tuin

type straten:
- winkelstraat
- horecastraat
- struinstraat
- woonstraat
- verkeersas (wordt niet uitgewerkt in deze visie)

themakaart met aanduiding van type straten en plekken

STRATEN

Winkelstraten

PRINCIPE OPBOUW

De winkelstraat is een straat met hoofdzakelijk winkelruimte op de begane grond. Ze bestaat uit een levendige plint met aaneengesloten winkelfront. Dit kunnen zowel commerciële als publieke functies zijn.

De focus ligt op het gebruik van de winkelstraat, waarbij de toegankelijkheid voor winkelend publiek, bezoekers en logistiek ten allen tijde maximaal gewaarborgd moet blijven, evenals de zichtbaarheid van de etalages.

VERKOELEN

Door het intensieve gebruik van de ruimte zal hier voornamelijk worden gekozen voor grijze oplossingen (geen natuurlijke, groene oplossing). Op plaatsen waar onvoldoende schaduw is in de warme zomermaanden, wordt ingezet op het creëren van tijdelijke schaduw. Hier kan mogelijk worden samengewerkt met de creatieve sector. Hierdoor wordt de creatieve en vrije identiteit van Arnhem zichtbaar gemaakt.

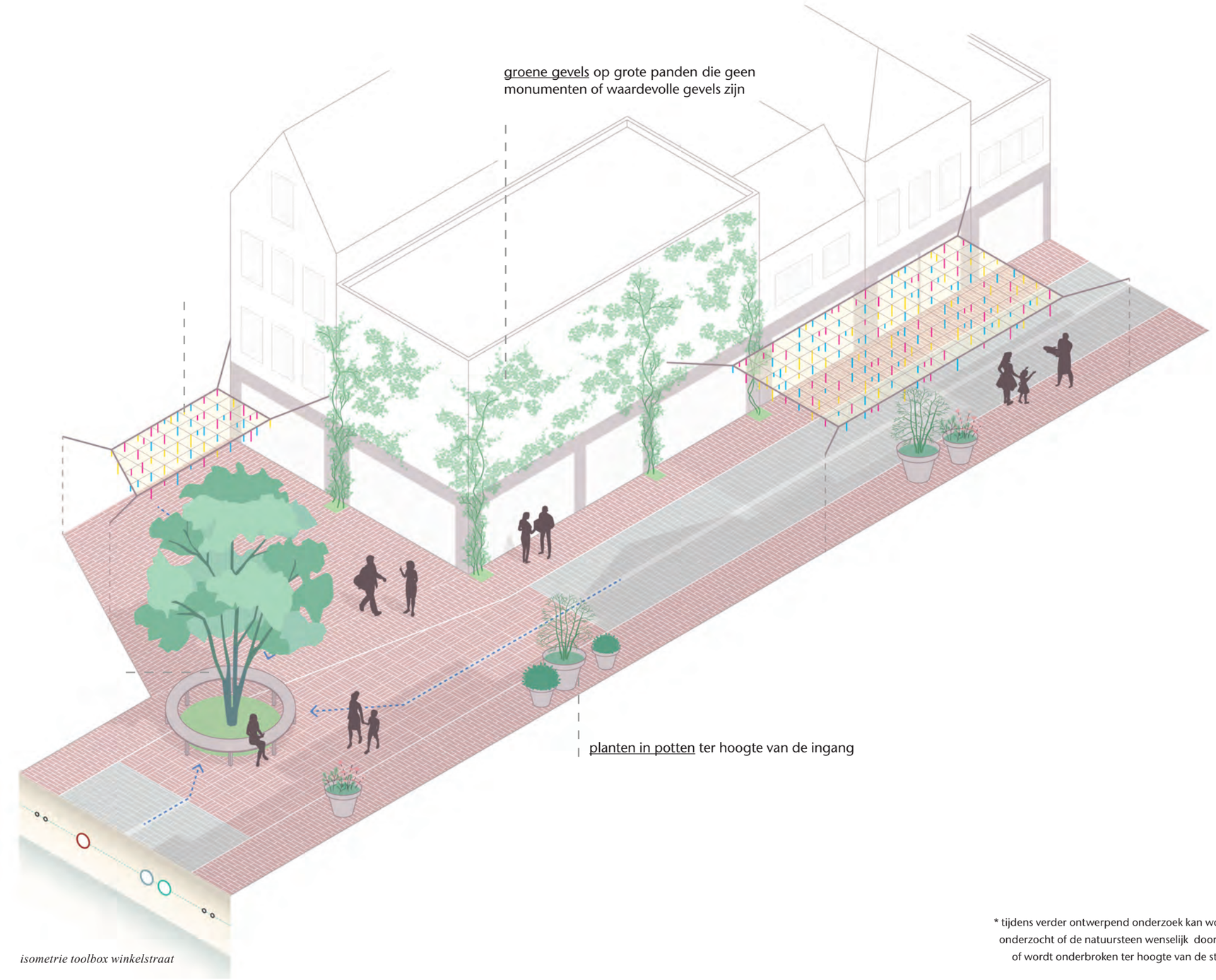
VERGROENEN

Vergroening is gewenst waar voldoende ruimte is. Dit kan door:
- groene gevels op grote panden
- van bomen waar voldoende ruimte is zoals verbredingen in de straat of kruispunten
- planten in potten bij de ingang.

VERBLIJVEN

Banken kunnen worden voorzien ter hoogte van de boom, als bescherming van de beplanting. Zo kan men zitten in de schaduw.

Volgende bouwstenen worden toegepast:
- richt ruimtes flexibel in
- geef ruimte aan ontmoeting (bv. op kruispunten)
- zorg voor een directe link tussen programma en publieke ruimte
- zet bomen in ruime plantvakken
- leg groene gevels aan
- als groen in de grond niet kan of beperkt mogelijk is: adopteer een plant in een pot
- creëer tijdelijke schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- integreer fontein of verneveling
- gebruik hittereflecterende materialen
- pas een gescheiden systeem toe
- houd water ondergronds vast.

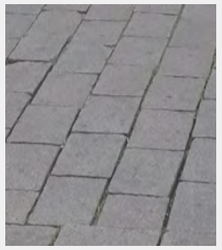
isometrie toolbox winkelstraat

* tijdens verder ontwerpend onderzoek kan worden onderzocht of de natuursteen wenselijk doorloopt of wordt onderbroken ter hoogte van de straten

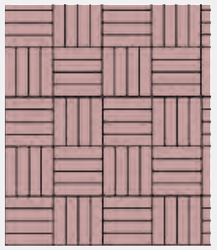
Winkelstraten - Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

- Twee zones worden voorzien in de verharding:
  - De zone ter hoogte van de gebouwen wordt voorzien in rode gebakken steen, halfsteens verband
  - De centrale zone kent twee varianten:
    1. hergebruik natuursteen, halfsteensverband (verder ontwerpend onderzoek nodig of natuursteen doorloopt of wordt onderbroken). De natuursteen wordt opnieuw strak aangelegd in een vaste ondergrond, zodat de verharding vlak, vast en goed toegankelijk is.
    2. rode gebakken steen, blokverband (nieuw, geen recup)

optie 1: hergebruik natuursteen

optie 2: rode gebakken steen, blokverband

- Bij de opbouw van de onderfundering wordt rekening gehouden met logistiek verkeer.
- Wateropvang gebeurt via een centrale goot en kolken, ter hoogte van een boom of plantvak kan het water worden afgevoerd naar deze zone en zo teruggegeven worden aan de beplanting.
- De goot kan worden uitgevoerd in een andere, contrasterende kleur en materiaal als natuurlijke geleiding voor slechtzienden.
- Er dient telkens voldoende aandacht besteed te worden aan de toegankelijkheid, ook bij hergebruik van de materialen. Onvolledige stenen moeten worden verwijderd.

isometrie winkelstraat: optie 2 rode gebakken steen met molgoot als natuurstenen lijnelement

2. BEPLANTING

- Aanplant van een boom op ruimere en markante plekken: de keuze van de boom is afhankelijk van de ruimte die voorhanden is.
  - meerstammige
  - kleinere hoogstamboom (3e orde)
- Groene gevel bij grotere panden
  - vaste planten
  - klimplanten (bv. Arnhemse klimpalen)
- Planten in potten:
  - Bij vrijwel elke boomsoort mogelijk, zolang het om een meerstammige boom gaat.
  - Het gebruik van het juiste substraat met voedseltoevoegingen is essentieel voor de groei van de boom (zorg voor voldoende water en voedsel).
  - Installeer een waterreservoir en een overstort om overtollig water af te voeren.
  - Vereist meer onderhoud.
  - Mogelijkheid om vaste planten of siergrassen toe te voegen.
- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is niet prioritair.
- Bij aanplant van nieuw bomen is het mogelijk noodzakelijk om punctueel aanpassingen te doen aan de ondergrond.

vergroenen van grotere panden (geen monument) © Greenscreen

adopteer een plant in een pot

groenzone met bank © Nanda Sluijsmans

3. INRICHTINGSELEMENTEN

stadsmeubilair

- Er wordt een objectenzone voorzien langs de gevels, afhankelijk van logistiek, toegankelijkheid en bereikbaarheid.
- De integratie van banken bij bomen en groenvakken.
- Het plaatsen van stadsmeubilair gebeurt in een objectenzone, aan de rand van de straat.

verlichting

- In de winkelstraten is er ruimte voor specials
  - verlichte objecten
  - sfeerverlichting

verkoeling

- Een constructie met tijdelijke elementen voorziet verkoeling voor winkelende bezoekers.
- Schaduw wordt gecreëerd door bomen op bredere zones.
- Mogelijkheid tot verneveling op warme dagen.

zitten onder een boom, in de schaduw © Cobra

sfeerverlichting in de winkelstraat © Nathasia Veronica

4. CREATIEF ARNHEM

- Het bieden van een canvas voor de creatieve industrie en aankondigingen in de winkelstraten. Dit wordt bij voorkeur gekoppeld aan de constructie voor de tijdelijke schaduw.

constructie creëert tijdelijke schaduw © Alice Yoo

Horecastraten

PRINCIPE OPBOUW

Een horecastraat is een straat bekend om zijn concentratie van horecagelegenheden, zoals restaurants en cafés. Deze straten zijn vaak levendig en drukbezocht, vooral tijdens de avonduren en in het weekend.

De horecastraten vragen om een goede toegankelijkheid voor zowel bewoners als bezoekers. Daarnaast is een logistieke toegang hier ook belangrijk.

Wat betreft ruimtegebruik is er een grote vraag naar terrassen waar mensen buiten kunnen zitten en van het weer kunnen genieten, vooral in de warmere maanden. Bovendien worden de straten vaak intensief gebruikt voor evenementen.

VERKOELEN

Waar mogelijk wordt semigroene bedekking toegepast voor schaduw zoals pergola's en groene guirlandes boven straten. Wanneer dit door het intensieve en gevarieerde ruimtegebruik (zoals terrassen) niet haalbaar is, kan worden gekozen voor grijze oplossingen. Denk hierbij aan parasols of luifels.

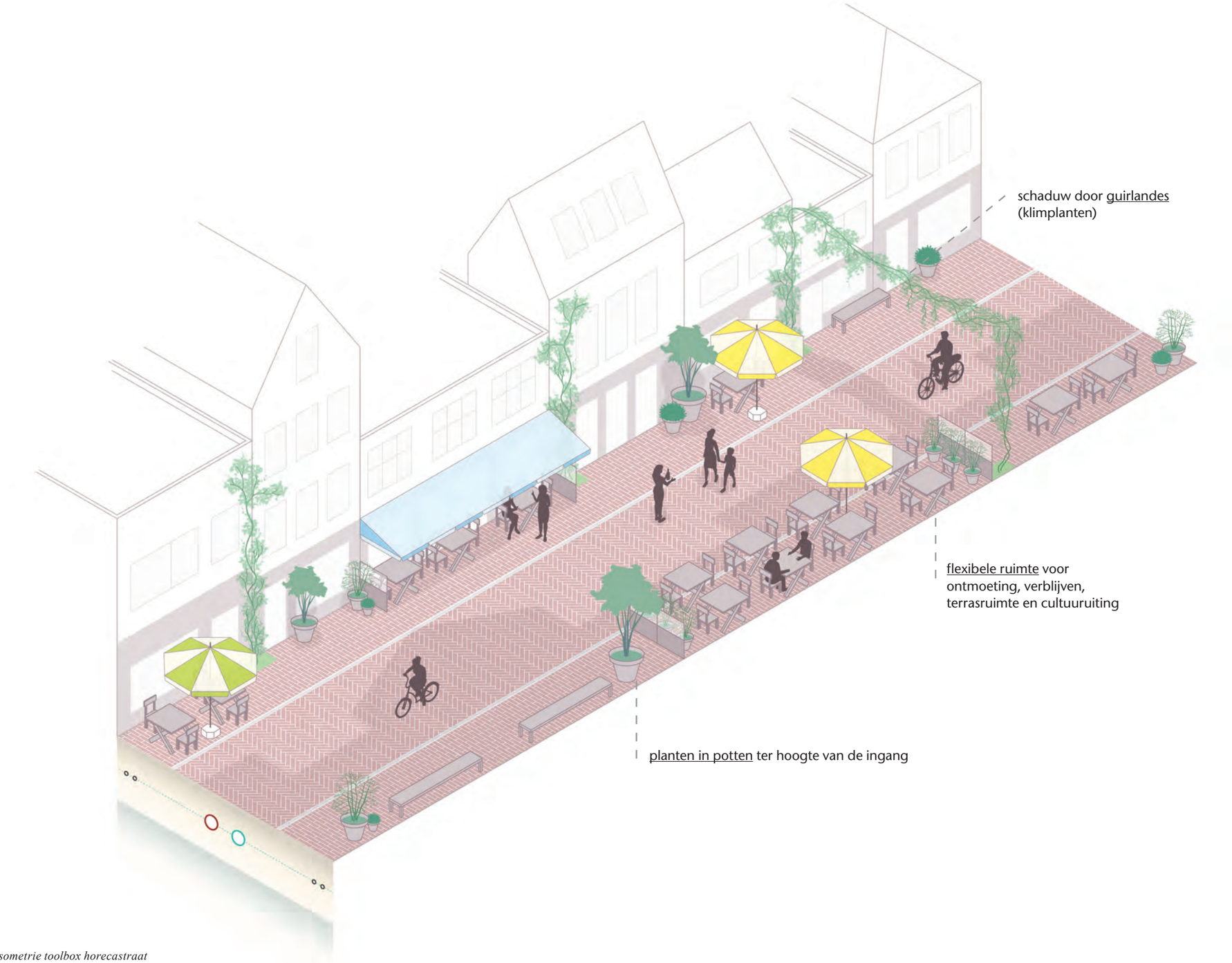
VERGROENEN

Er wordt gekozen voor vormen van vergroening die weinig ruimte innemen.
- guirlandes en klimplanten
- planten in potten bij de ingang

VERBLIJVEN

Banken kunnen worden geplaatst in de objectenzones of de flexibele ruimtes. Deze kunnen door de handelaars/bewoners zelf worden voorzien.

Volgende bouwstenen worden toegepast:
- richt ruimtes flexibel in
- geef ruimte aan ontmoeting
- zorg voor een directe link tussen programma en publieke ruimte
- zet bomen in ruime plantvakken
- zet in op klimmers waar beperkte ruimte is
- adopteer een plant in een pot
- onthard waar mogelijk
- plant bomen om schaduw te creëren
- integreer fontein of verneveling
- maak gebruik van aanwezige schaduw
- pas een gescheiden systeem toe
- houd water ondergronds vast.

isometrie toolbox horecastraat

STRATEN

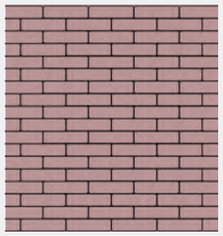
Horecastraten - Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

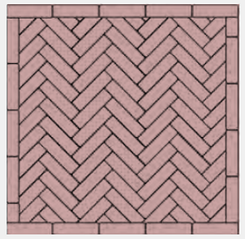
- Twee zones worden voorzien in de verharding:
  - De zone ter hoogte van de gebouwen wordt voorzien in rode gebakken steen, halfsteensverband (recup).
  - De centrale zone wordt voorzien in rode gebakken steen, visgraatverband (recup).
- Bij de opbouw van de onderfundering wordt rekening gehouden met logistiek verkeer.

- Afwatering wordt voorzien naar de zijkanten (tonrond profiel), als overgang van de verschillende zones wordt een molgoot met kolken voorzien.

- De goot moet als geleiding voor visueel beperkten worden uitgevoerd in een materiaal dat bewerkstelligd dat de goot ook kan dienen als duidelijk herkenbaar lijnelement.

rode gebakken steen, halfsteensverband

rode gebakken steen, visgraatverband

2. BEPLANTING

- Klimplanten:
  - Kies de soort op basis van de oriëntatie ten opzichte van de zon en schaduw.
  - Gebruik klimplanten met geschikte klimhulpmiddelen zoals winders, rankers en enteraars.
  - Zorg voor voldoende doorwortelbare ruimte.
  - Beperk de noodzaak voor intensief beheer door de groeisnelheid af te stemmen op de beschikbare bovengrondse groeiruimte bij het selecteren van de plantensoort.
  - Voer tweejaarlijks snoeien uit wanneer de klimplanten de bovenkant van de constructie hebben bereikt.

- Planten in potten:
  - Bij vrijwel elke boomsoort mogelijk, zolang het om een meerstammige boom gaat.
  - Het gebruik van het juiste substraat met voedseltoevoegingen is essentieel voor de groei van de boom (zorg voor voldoende water en voedsel).
  - Installeer een waterreservoir en een overstort om overtollig water af te voeren.
  - Vereist meer onderhoud.
  - Mogelijkheid om vaste planten of siergrassen toe te voegen.

- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is niet prioritair.

zet in op klimmers waar beperkte ruimte is © Joy

plant bomen om schaduw te creëren © Maastricht

3. INRICHTINGSELEMENTEN

Stadsmeubilair

- Er wordt een objectenzone voorzien langs de gevels, afhankelijk van logistiek, toegankelijkheid en bereikbaarheid.

- In deze straten worden geen standaard banken voorzien, vanwege de gewenste flexibele ruimte die nodig is voor evenementen.

Verkoeling

- Nevelinstalaties kunnen verkoeling bieden in de warme zomermaanden. Deze kunnen worden voorzien door de stad of de handelaars.

creëer aangename zitplekken © OJB

verneveling © Kris Hendrickx/BRUZZ

STRATEN

Struinstraten

PRINCIPE OPBOUW

Een struinstraat is een straat met een mix aan functies op de begane grond. Deze straten bevatten het grootste deel van de binnenstad en bevatten de ‘couleur locale’ die eigen is aan de binnenstad van Arnhem. Het gemengde programma in deze straten vraagt om een inrichting die kan omgaan met de verschillende functies in de straat (winkels, wonen, werken, horeca etc). Bij een woonfunctie wil je iets meer privacy, bij een winkelfunctie wil je juist optimaal zicht en toegankelijkheid.

De struinstraat zal een diverse sfeer krijgen die bestaat uit groene en creatieve elementen. Het doel is om de Arnhemse kernwaarden groen, creativiteit en vrijheid hier te laten terugkomen in de openbare ruimte. De creatieve sector, die mede bepalend is voor de couleur locale zal een plek krijgen in deze straten.

Naast het gebruik en de toegankelijkheid van de straat (winkels, horeca) is het ook van belang hier voldoende verblijfs- en leefkwaliteit toe te voegen voor bezoekers en bewoners.

VERKOELEN

In het kader van verkoeling wordt er gezocht naar een mix tussen groene en grijze oplossingen. Waar onvoldoende ruimte voorhanden is wordt gekozen voor grijze oplossingen. Deze kunnen ook het creatieve karakter van deze straten in beeld brengen. Verkoeling vindt plaats door:

- parasols
- tijdelijke constructies zoals doeken.

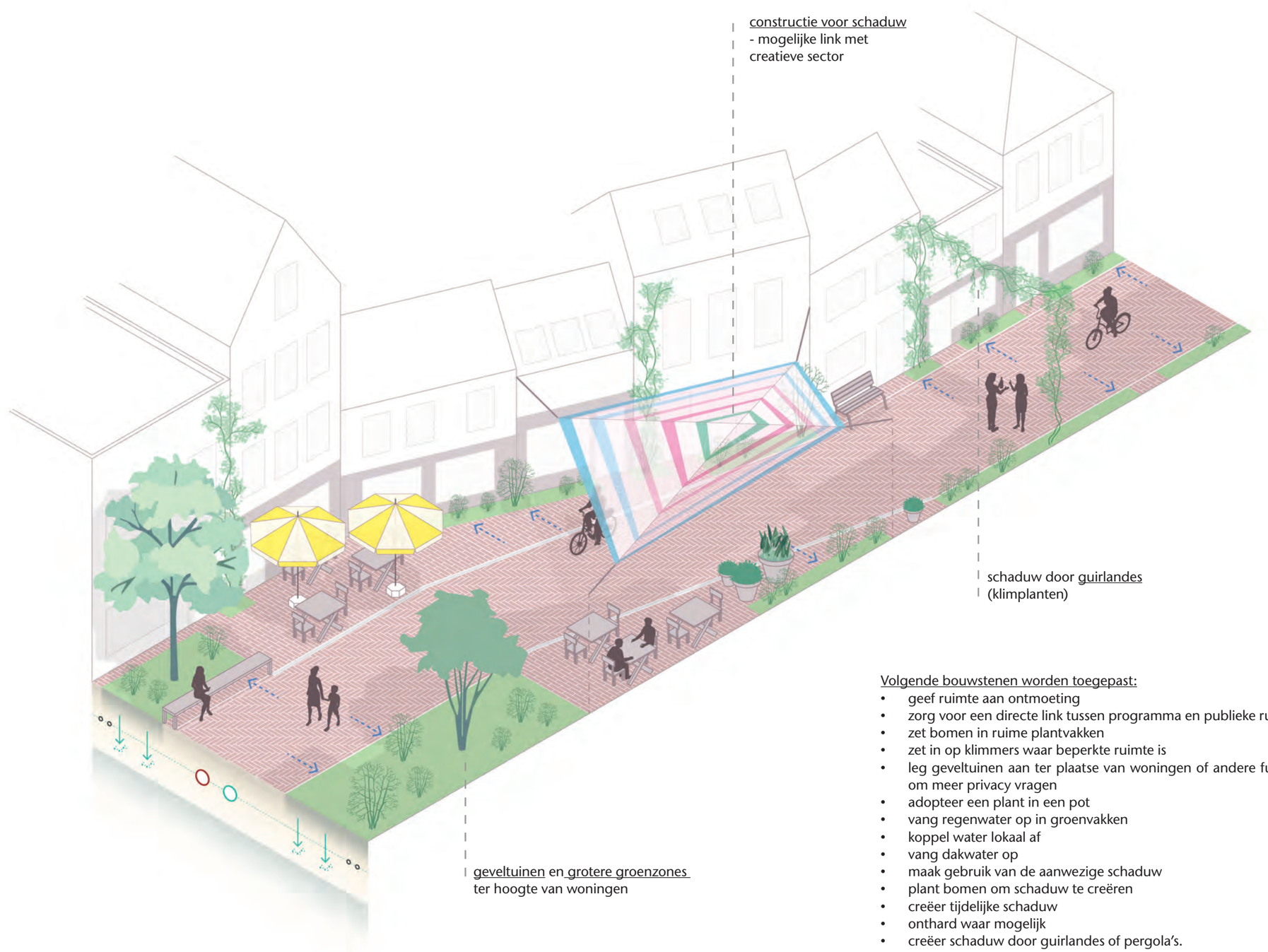
VERGROENEN

Ter hoogte van woningen en in brede straten is er voldoende ruimte voor vergroening. Hierdoor kan verblijfs- en leefkwaliteit worden toegevoegd in deze straten. Vergroening vindt plaats door:

- guirlandes en klimplanten
- geveltuinen of grotere groenzones ter hoogte van woningen.

VERBLIJVEN

- Langs groenzones kunnen banken worden geplaatst, bij voorkeur in de schaduw. Daarnaast moet voldoende flexibele ruimte voorzien worden voor ontmoeting en terrassen.

Volgende bouwstenen worden toegepast:

- geef ruimte aan ontmoeting
- zorg voor een directe link tussen programma en publieke ruimte
- zet bomen in ruime plantvakken
- zet in op klimmers waar beperkte ruimte is
- leg geveltuinen aan ter plaatse van woningen of andere functies die om meer privacy vragen
- adopteer een plant in een pot
- vang regenwater op in groenvakken
- koppel water lokaal af
- vang dakwater op
- maak gebruik van de aanwezige schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- creëer tijdelijke schaduw
- onthard waar mogelijk
- creëer schaduw door guirlandes of pergola’s.

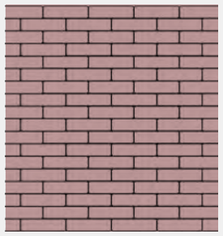
STRATEN

Struinstraten - Arnhemse Stijl

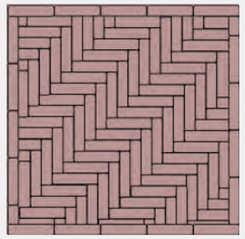
1. VERHARDING

- Twee zones worden voorzien in de verharding:
  - De zone ter hoogte van de gebouwen wordt voorzien in rode gebakken steen, halfsteens verband (recup).
  - De centrale zone wordt voorzien in rode gebakken steen, elleboogverband (recup).
- Bij de opbouw van de onderfundering wordt rekening gehouden met logistiek verkeer.

- Afwatering wordt voorzien naar de zijkanten (tonrond profiel), als overgang van de verschillende zones wordt een molgoot (ook als geleiding voor visueel beperkten) met kolken voorzien. Bij plantvakken wordt het water naar de beplanting afgeleid. Zo kan het water afgevoerd en teruggegeven worden aan de beplanting.

rode gebakken steen, halfsteensverband

rode gebakken steen, elleboogverband

2. BEPLANTING

- Klimplanten:
  - Kies de soort op basis van de oriëntatie ten opzichte van de zon en schaduw.
  - Gebruik klimplanten met geschikte klimhulpmiddelen zoals winders, rankers en enteraars.
  - Zorg voor voldoende doorwortelbare ruimte.
  - Beperk de noodzaak voor intensief beheer door de groeisnelheid af te stemmen op de beschikbare bovengrondse groeiruimte bij het selecteren van de plantensoort.
  - Voer tweejaarlijks snoeien uit wanneer de klimplanten de bovenkant van de constructie hebben bereikt.

- Geveltuinen:
  - Een combinatie van bloeiende en groenblijvende soorten wordt aanbevolen.
  - De keuze van plantensoorten is afhankelijk van de ligging ten opzichte van de zon en schaduw.
  - Het is wenselijk om planten te selecteren die gedurende alle seizoenen iets aantrekkelijks bieden, zoals bloei, textuur of verkleuring.
  - De voorkeur gaat uit naar robuustere beplanting, zoals bodembedekkers en siergrassen.
  - De geveltuinen dienen tenminste 20-45 cm diep te zijn.
  - De geveltuinen moeten een vaste diepte hebben en een duidelijk herkenbaar materiaal als geleiding voor visueel beperkten.

- Let op voor brandbaarheid (verwijderen dor materiaal) en het verzekeren van de toegankelijkheid.

- Bewoners kunnen worden ingeschakeld in het kader van beheer en onderhoud.

- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is niet prioritair.

groene ruimte rondom waterloop © OKRA

referentie struinstraat © Hilda Weges

3. INRICHTINGSELEMENTEN

Stadsmeubilair

- Er wordt een objectenzone voorzien langs de gevels of langs de groenzone.

- Banken worden voorzien bij de groenzones, indien hiervoor voldoende ruimte is.

- Banken worden ingezet als bescherming tegen het belopen, overrijden van de beplanting.

mix groene ruimtes en terraszones © B+B stedenbouw en landschap

Spelen

- Spelaanleiding kan worden toegevoegd in grotere groenzones, indien dit past bij de sfeer en het gebruik van de plek.

voorzie (drink)waterpunten © Matthias De Boeck

4. CREATIEF ARNHEM

- Voor tijdelijke constructies is een samenwerking met creatief Arnhem gewenst.

Arnhemse kernwaarde zichtbaar maken © Arnhem

Arnhemse kernwaarde creatief zichtbaar maken © Eva Broekema

STRATEN

Woonstraten

PRINCIPE OPBOUW

Een woonstraat is een straat met hoofdzakelijk wonen of woongerelateerde functies op de begane grond. Andersoortig programma kan voorkomen, maar de hoofdfocus is wonen.

VERKOELEN & VERGROENEN

In het kader van verkoeling wordt in de woonstraat resoluut gekozen voor groene oplossingen en maximale verblijfskwaliteit. Hierdoor krijgt deze type straat een maximaal groene invulling.

De mate van vergroening is afhankelijk van de beschikbare ruimte. In smalle straten zal voornamelijk worden ingezet op:
- guirlandes en klimplanten
- geveltuinen

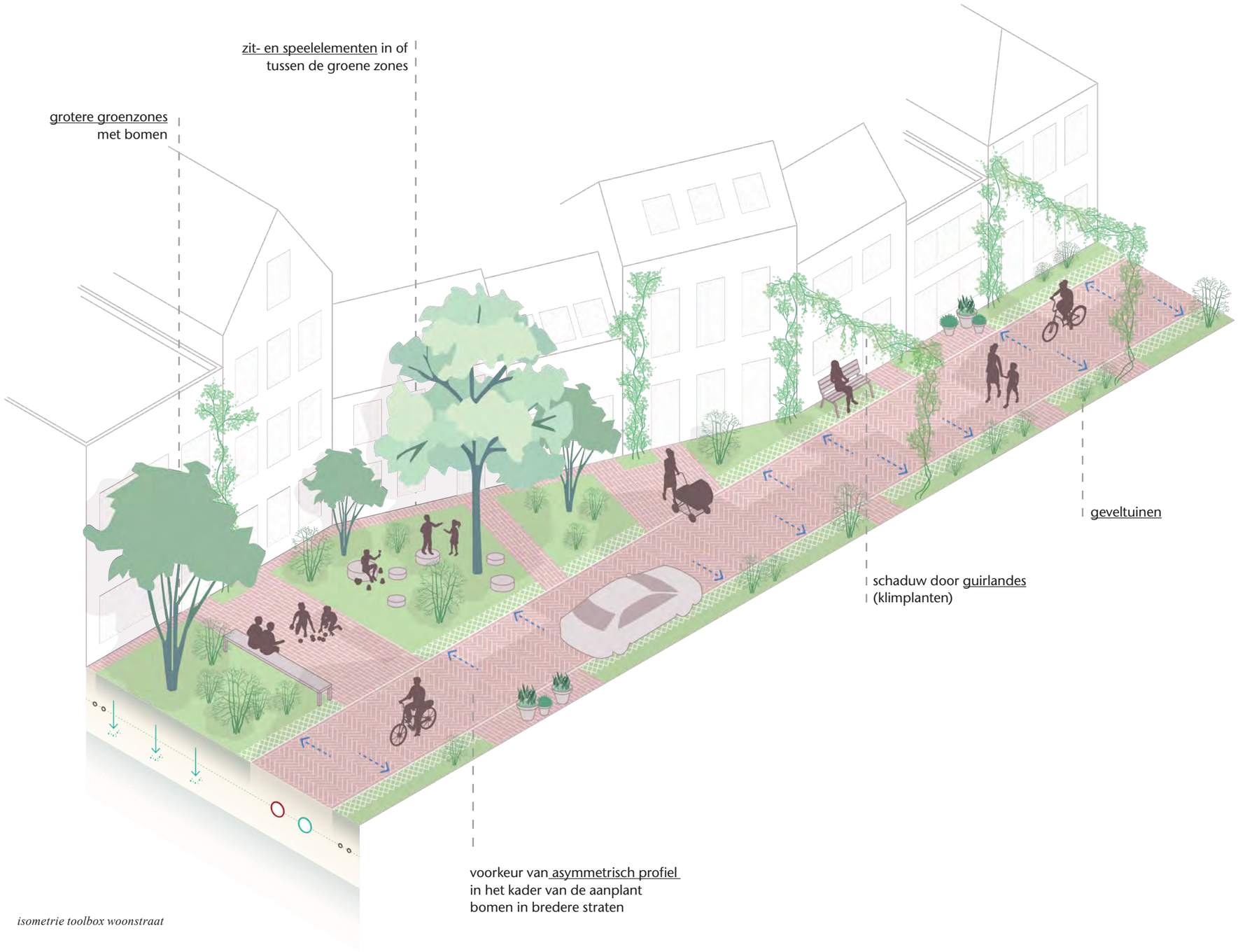
In de bredere straten zal er meer ruimte zijn voor groenzones en ook om bomen aan te planten.

Naast de breedte is de ruimte ook afhankelijk van het verkeer in de straat. Is de straat toegankelijk voor de auto? Is de straat gelegen in het voetgangersgebied? Kortom, de ingrepen zullen daarom verschillend zijn per locatie.

VERBLIJVEN

Ruimtes voor verblijven, ontmoeten en spelen worden toegevoegd in of tussen de groenzones. Zo wordt de leef- en verblijfskwaliteit vergroot. De groenzones vormen een overgangszone tussen het publiek en privaat terrein.

Volgende bouwstenen worden toegepast:
- geef ruimte aan ontmoeting
- voorzie spelaanleiding
- plant toekomstbomen waar het kan
- zet bomen in ruime plantvakken
- zet in op klimmers waar beperkte ruimte is
- leg geveltuinen aan
- vang regenwater op in groenvakken
- koppel water lokaal af
- houd regenwater vast via wadi of bioswale
- vang dakwater op
- maak gebruik van aanwezige schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- onthard waar mogelijk
- creëer schaduw door guirlandes of pergola's.

isometrie toolbox woonstraat

STRATEN

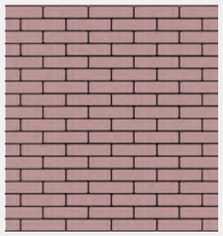
Woonstraten - Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

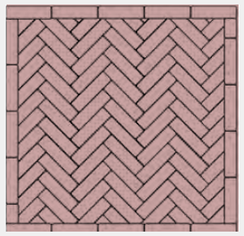
- Smalle straten (stegen) worden volledig voorzien in rode gebakken steen, halfsteensverband.

- Bredere straten (zuidelijke binnenstad) waar autoverkeer mogelijk is, wordt voorzien in twee zones:
  - De zone ter hoogte van de gebouwen wordt voorzien in rode gebakken steen, halfsteensverband (recup).
  - De centrale zone wordt voorzien in rode gebakken steen, visgraatverband (recup).

- Afwatering wordt voorzien naar de zijkanten (tonrond profiel), het water wordt naar de beplanting afgeleid. Zo kan het teruggegeven worden aan de beplanting.

rode gebakken steen, halfsteensverband

rode gebakken steen, visgraatverband

2. BEPLANTING

- Klimplanten:
  - Kies de soort op basis van de oriëntatie ten opzichte van de zon en schaduw.
  - Gebruik klimplanten met geschikte klimhulpmiddelen zoals winders, rankers en enteraars.
  - Beperk de noodzaak voor intensief beheer door de groeisnelheid af te stemmen op de beschikbare bovengrondse groeiruimte bij het selecteren van de plantensoort.
  - Voer tweejaarlijks snoeien uit wanneer de klimplanten de bovenkant van de constructie hebben bereikt.

- Geveltuinen:
  - Een combinatie van bloeiende en groenblijvende soorten wordt aanbevolen.
  - De keuze van plantensoorten is afhankelijk van de ligging ten opzichte van de zon en schaduw.
  - Het is wenselijk om planten te selecteren die gedurende alle seizoenen iets aantrekkelijks bieden, zoals bloei, textuur of verkleuring.
  - De voorkeur gaat uit naar robuustere beplanting, zoals bodembedekkers en siergrassen.
  - De geveltuinen dienen tenminste 20-45 cm diep te zijn.
  - De geveltuinen moeten een vaste diepte hebben en een duidelijk herkenbaar materiaal als geleiding voor visueel beperkten.

- Meerstammige bomen of heesters in smalle straten
  - Als er voldoende ruimte beschikbaar is.
  - Kies een geschikte boom of struik voor deze locatie, die niet te groot wordt (afhankelijk van de beschikbare bovengrondse en ondergrondse ruimte).
  - Plant in een voldoende breed plantvak.
  - Let op, verwijder hinderlijke takken en dood materiaal.
  - Plant waar ruimte is in de ondergrond (rekening houdend met kabels en leidingen).

vergroening Bastionstraat Arnhem © Henk Wentink

integratie groen profiel in autotoegankelijk gebied © Tuinstraat Wilrijk

- Bomen in bredere straten
  - Behoud van bestaande bomen voor een groene inbedding.
  - Aanplant van nieuwe bomen, waarbij de keuze van de soort afhankelijk is van de beschikbare ruimte.
  - Toepassen van een asymmetrisch profiel bij het planten van (nieuwe) bomen.

- Let op voor brandbaarheid (verwijderen dor materiaal) en het verzekeren van de toegankelijkheid.

- Bewoners kunnen worden ingeschakeld in het kader van beheer en onderhoud.

- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is mogelijk prioritair. Bij aanplant van nieuwe bomen is het mogelijk noodzakelijk om punctueel aanpassingen te doen aan de ondergrond.

- Bij aanplant van nieuw bomen is het mogelijk noodzakelijk om punctueel aanpassingen te doen aan de ondergrond.

toepassen van asymmetrisch profiel bij het planten van bomen © Jeroen Broeckx

3. INRICHTINGSELEMENTEN

Stadsmeubilair

- Bij smalle straten bevindt de objectenzone zich in de groenzone.

- Bij brede straten bevindt de objectenzone zich langs de groenzone.

- Banken worden voorzien bij de groenzones, indien hiervoor voldoende ruimte is.

- Banken worden ingezet als bescherming tegen het belopen, overrijden van de beplanting.

Spelen

- Spelaanleiding kan worden toegevoegd in grotere groenzones, indien dit past bij de sfeer en het gebruik van de plek.

ontmoetingsplek voor de buurt © Jean-Pierre Jans

spelaanleiding geïntegreerd in groenzones © website SWECO

PLEINEN

Vandaag zijn de meeste plekken in de binnenstad van Arnhem ingericht als verharde pleinzones. Door overmatige verharding en het gebrek aan schaduw zijn dit de plaatsen in de binnenstad waar de hittestress vandaag het hoogste is.

Veel van deze pleinen worden gebruikt als evenementenlocatie of zijn terrasruimtes voor de horeca. De pleinen moeten ook in de toekomst maximaal kunnen worden gebruikt als evenementruimte of plek voor de markt. De gebruiksdruk van deze locaties is hoog en dat zal in de toekomst ook zo blijven. Daarnaast is de zon op de pleinen in de koudere seizoenen zeer gewenst.

VERKOELEN

Aangezien deze ruimte een hoge gebruiksdruk kent zal dit flexibel van aard moeten zijn. Het is gewenst op de pleinen in te zetten op tijdelijke verkoeling in de warme zomermaanden.

30% schaduw is gewenst in de zomermaanden. Deze schaduw kan gecreëerd worden door:
- Het behoud van bestaande bomen of het aanplanten van nieuwe bomen.
- Het gebruik van tijdelijke constructies voor schaduw, zoals doeken en parasols, eventueel in samenwerking met de creatieve sector.

De ingrepen op het plein zijn afhankelijk van verschillende randvoorwaarden, waaronder het gebruik van de ruimte, de beschikbare ruimte zowel boven als onder de grond, en de reeds aanwezige schaduw door bebouwing. Er moet altijd een schaduwzijde worden voorzien langs de beschutte route. Dit vermijd dat de verharding opwarmt in de warme zomermaanden.

Als aanvulling hierop kunnen pleinzones in de zomermaanden tijdelijk worden verkoeld door de integratie van fonteinen of verneveling. Op andere momenten blijft zo de ruimte flexibel.

VERGROENEN

Het is gewenst om extra bomen aan te planten. Deze kunnen staan:
- op het plein
- als groene rand rondom het plein, wanneer op de pleinzone onvoldoende ruimte is.

Deze bomen staan bij voorkeur in ruime plantvakken met een gevarieerde ondergroei. Het is gewenst om 10% van de pleinzone te voorzien van een groene invulling. Dit is bij voorkeur lage beplanting die wordt aangeplant ter hoogte van de boomspiegel.
Per locatie kan worden onderzocht of het mogelijk is water op te vangen in ondergrondse waterbuffers. Zo kan op warmere dagen dit water worden hergebruikt voor de beplanting.

VERBLIJVEN

De pleinen zijn één van de belangrijkste verblijfsruimtes in de binnenstad. Dit zijn de plaatsen waar mensen samenkomen en evenementen plaatsvinden.

Zorg ervoor dat er voldoende zitplaatsen beschikbaar zijn in deze ruimtes, zowel in de zon als in de schaduw, zoals onder een boom, naast een beplantingszone, of onder een constructie voor tijdelijke schaduw. Op deze manier kunnen mensen ook in andere seizoenen van de zon genieten. Door het toevoegen van extra verlichtingsobjecten kan er ‘s avonds een bijzondere sfeer worden toegevoegd.

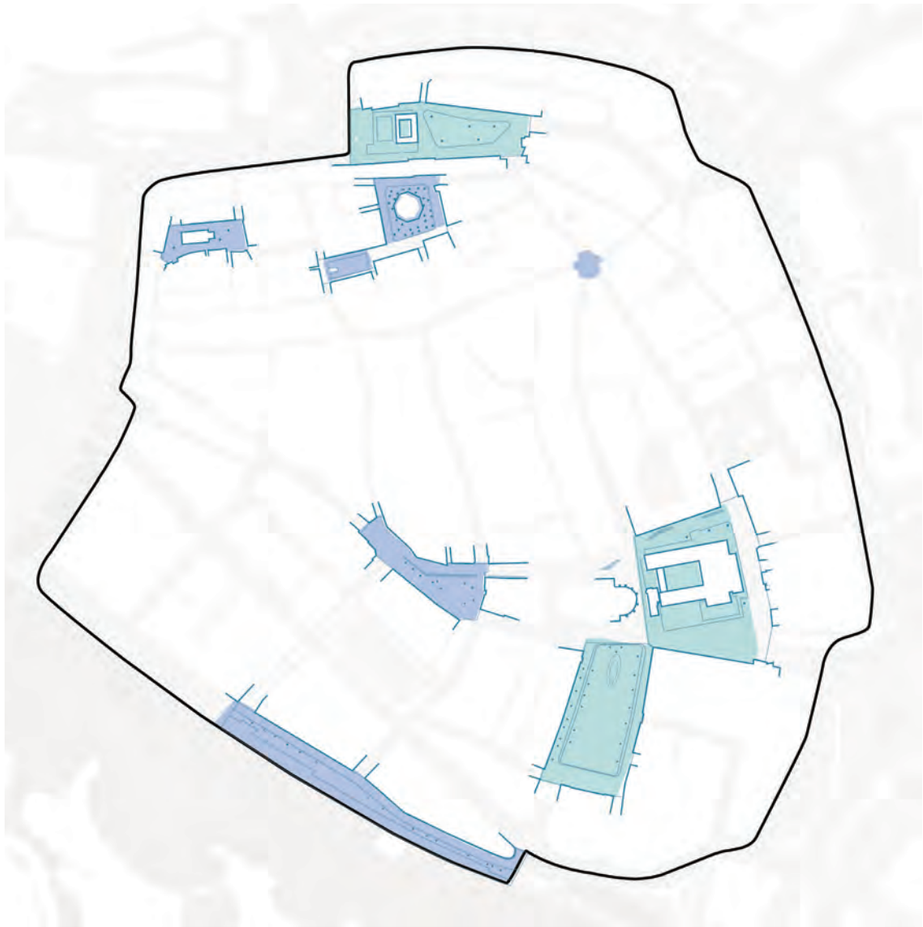
VERHARDING

Een toegankelijke verharde ruimte met een flexibele invulling is cruciaal. Dit is belangrijk om het gebruik in de toekomst veilig te stellen.

Het principe voor de verharding van de pleinen omvat randen van rode gebakken steen, terwijl het centrale gedeelte wordt voorzien van natuursteen (met hergebruik als uitgangspunt en toegankelijkheid als belangrijk aandachtspunt). Voor de Wederopbouwpleinen is een “carte blanche” benadering mogelijk, waardoor er veel vrijheid is in het ontwerp.

Het Stadhuis en Provinciehuis nemen een speciale positie in de binnenstad omdat de buitenruimte en het gebouw als ensemble zijn ontworpen. De randen van het plein worden gemarkeerd met rode gebakken steen, terwijl er rondom het gebouw volledige vrijheid is of “carte blanche” (ensemble met de gebouwen).

<u>Volgende bouwstenen worden toegepast:</u>
- richt ruimtes flexibel in
- geef ruimte aan ontmoeting en cultuuruiting
- zorg voor een directe link tussen programma en publieke ruimte
- bescherm efgoed en waardevolle gevels
- sluit aan op de bestaande identiteit
- plant toekomstbomen waar het kan
- zet bomen in ruime plantvakken
- pas een gescheiden systeem toe
- houd water ondergronds vast
- pas waar mogelijk waterpasserende verharding toe
- creëer tijdelijke schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- integreer fontein of verneveling
- gebruik hitte reflecterende materialen.

plein

Wederopbouw plein (*special Stadhuis)

richtcijfers:

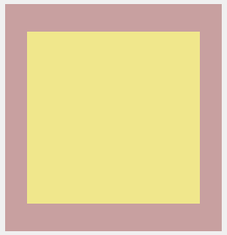
PLEINEN

Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

- Algemeen principe voor verharding van de pleinen:
  - Een rand met rode gebakken steen, waarbij het legpatroon wordt aangepast aan het gebruik van de ruimte.
  - Binnenin wordt een zone met lichte verharding voorzien, waarbij de voorkeur uitgaat naar het behoud of hergebruik van materialen die al aanwezig zijn in de binnenstad.

- Principe voor de Wederopbouwpleinen:
  - 'Carte blanche'
  - Op deze pleinen is het mogelijk nieuwe verhardingen toe te passen die nog niet in de binnenstad aanwezig zijn.
  - De relatie met de omliggende bebouwing is belangrijk.

rode gebakken steen als rand met lichte verharding centraal

'carte blanche'

- Uitzondering Stadhuis / Provinciehuis (centrale verblijfszone + wederopbouw)
  - Een rand met rode gebakken steen.
  - 'Carte blanche' als middenzone rondom het gebouw, dit is vandaag al onderdeel van het emsemble.

2. BEPLANTING

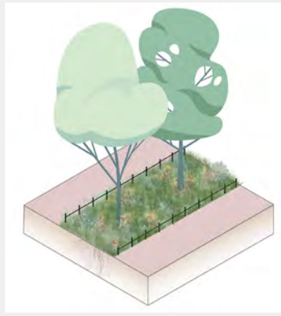
- Open variant van de robuuste centrumbeplanting, bestaat uit een boomlaag en een kruidlaag.

- Bomenlaag:
  - Doel: aanplant van toekomstbomen.
  - Er wordt gestreefd om bestaande bomen in plantvakken te zetten, hangt af van de beschikbare ruimte.
  - Bij aanplant van nieuwe bomen:
    - dienen groeivoorzieningen te worden voorzien wanneer er onvoldoende ruimte is in de ondergrond (voldoende doorwortelbare ruimte)
    - voorzie een diversiteit in soorten (inheems/uitheems)

- De kruidlaag volgt de principes van de robuuste centrumbeplanting.

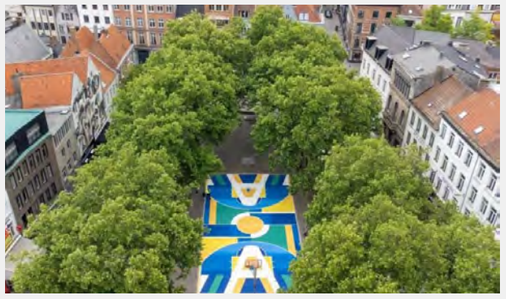
- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is mogelijk prioritair. Bij aanplant van nieuwe bomen is het mogelijk noodzakelijk om punctueel aanpassingen te doen aan de ondergrond.

- Per locatie kan worden onderzocht of het ondergronds vasthouden van water mogelijk is, om vervolgens terug te geven aan de bomen bij hitte.

open beeld: boomlaag + kruidlaag plein met groenzone © OKRA

schaduw door bomen © Jasper Leonard

3. INRICHTINGSELEMENTEN

stadsmeubilair

- Er wordt een objectenzone voorzien langs de gevels, langs de groenzone of op het plein. Dit is te bekijken per locatie.

- Zorg voor afscherming rondom plantvakken, banken kunnen hier ook voor worden ingezet.

verlichting

- Bijzondere lichtelementen kunnen worden toegevoegd zoals bijvoorbeeld lichtnetten of lichtobjecten.

verkoeling

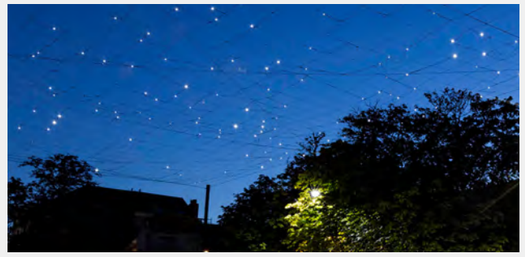
- Fonteinen of verneveling kunnen verkoeling bieden in de warme zomermaanden.
- Een constructie met tijdelijke elementen voorziet verkoeling voor winkelende bezoekers.

spelen

- Spelaanleiding kan worden toegevoegd in de objectenzones of in de groenzones.

fontein als verkoelend element © Witteveen + Bos

integratie sfeerverlichting © OMGEVING

4. CREATIEF ARNHEM

- Voor tijdelijke constructies is een samenwerking met creatief Arnhem gewenst.

- Op de pleinen kunnen experimentele zones worden aangeduid. Dit kunnen tijdelijke toevoegingen van spelelementen zijn of spelprikkels in de verharding.

- Kunstobjecten kunnen op de pleinen worden geplaatst, maar dit moet telkens worden bekeken in relatie tot het gebruik van de locatie.

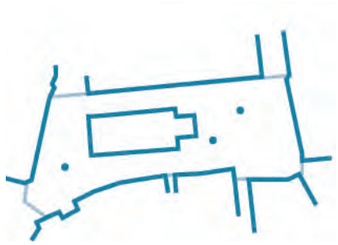
constructie met tijdelijke schaduw © Anna & Eugeni Bach

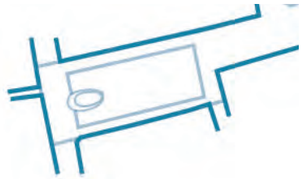
ruimte voor experiment en kunst in de openbare ruimte © Carlos Alberto

PLEINEN

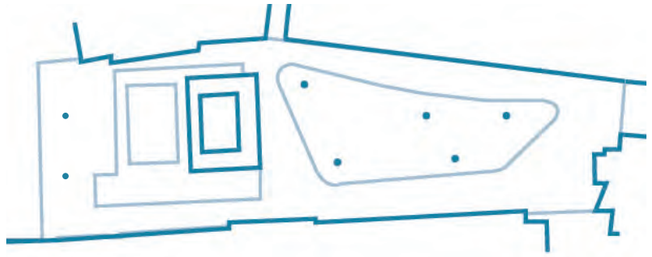
KORENMARKT

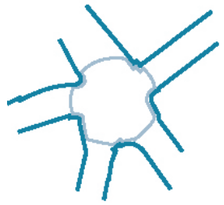
JANSPLAATS

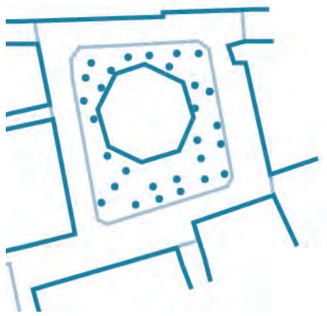
GELE RIJDERSPLEIN (wederopbouw)

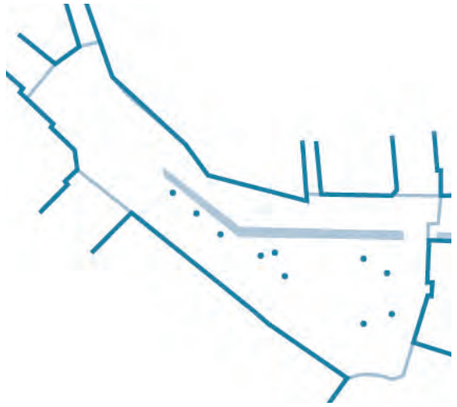
LAND VAN DE MARKT

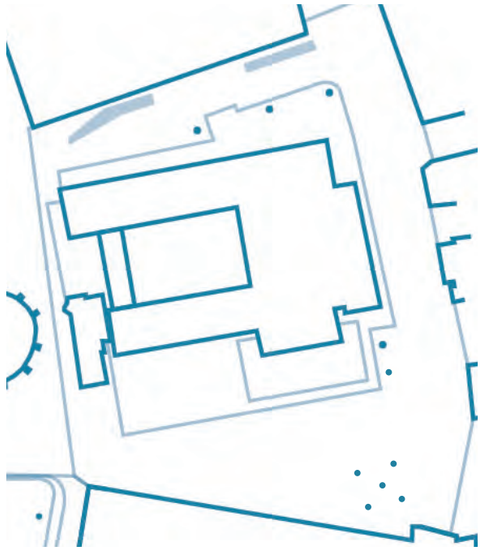
JANSPLEIN

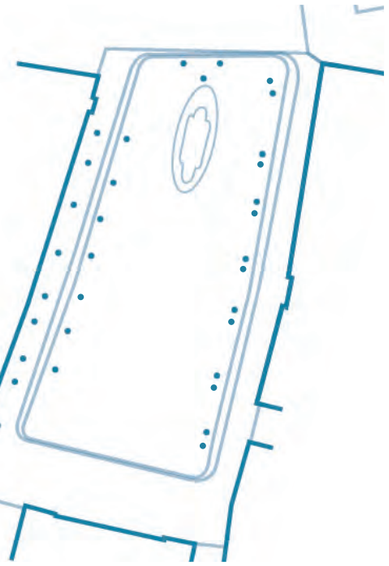
AUDREY HEPBURNPLEIN

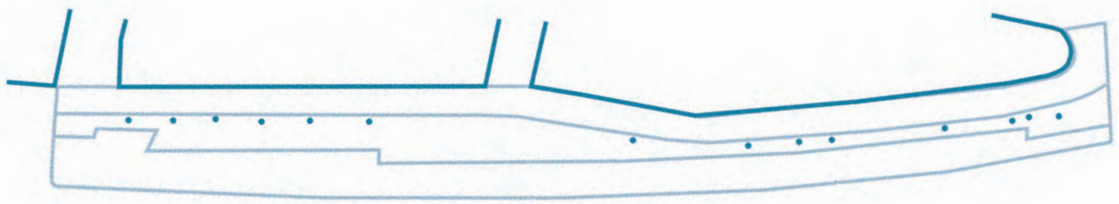
STADHUISPLEIN (wederopbouw)

MARKT (wederopbouw)

RIJNKADE

STADSHOVEN

De meeste toekomstige stadshoven zijn vandaag overmatig verharde pleinruimtes met beperkte identiteit. Ook hier heerst grote hittestress. Stadshoven zijn straks overwegend groene ruimtes waarvan delen verhard kunnen zijn. Deze vormen de groene tegenfiguur van de pleinen. Stadshoven maken ten alle tijden deel uit van de openbare ruimte. Ze zijn toegankelijk voor bezoekers en worden bij voorkeur ‘s nachts niet afgesloten.

Elk stadshof heeft zijn eigen identiteit. Voortbouwend op de huidige identiteit die wordt gevormd door de aanwezige bebouwing, monumenten en het gebruik. In deze ruimtes zijn vaak entrees van publieke gebouwen gelegen. Rondom de entrees is verharde ruimte nodig om een goede toegankelijkheid te waarborgen.

Kleinschalig verblijven staat centraal in het stadshof. Het is een plek waar mensen elkaar ontmoeten en waar ruimte is om te zitten en te spelen. Deze ontmoetingsruimtes kunnen worden aangelegd als verharde ruimtes. Wel is het belangrijk om verharding in het hof te beperken.

Het groene karakter versterkt daarnaast ook de groene identiteit van Arnhem in de binnenstad. Het zijn groene oases in de binnenstad die op hun beurt de biodiversiteit in de binnenstad vergroten. Het stadshof wordt ingericht als een koele plek.

VERKOELEN & VERGROENEN

Door het ontharden en vergroenen kan de temperatuur op deze plek worden verlaagd. Dit kan door:
- het aanplanten van (toekomst) bomen
- het voorzien van grotere en bij voorkeur aaneengesloten groenzones.

Een stadshof bevat minimaal 200m² aan groene ruimte. Vanaf dan voldoet deze aan de randvoorwaarden van een koele plek. Indien het gebruik en de omliggende functies (publieke functies) dit niet toelaten, kan er worden afgeweken, maar het hoofddoel moet zijn om groene ruimtes aan te leggen.

De beplanting bestaat uit bomen, meerstammige bomen, soms ook heesters en lage beplanting. Dit geeft een open tot half open gevoel waarbij een doorkijk wordt gecreëerd. De beplantingssfeer sluit aan bij de identiteit van het hof en versterkt de link tussen de bebouwing en de openbare ruimte.

Water wordt opgevangen in de beplantingszones van het hof. Op deze manier wordt het water meteen teruggeven aan de beplanting. Op plaatsen met kans op wateroverlast worden zones voor waterinfiltratie voorzien.

De mogelijke groene invulling is afhankelijk van het gebruik. De opgave en inrichting zal daarom telkens anders zijn. Dit zal verder moeten worden uitgewerkt tijdens de ontwerpfase.

VERBLIJVEN

Het stadshof is een ontmoetings- en verblijfsruimte voor bewoners en bezoekers. Doorheen het hof worden voldoende zitelementen voorzien. Deze zitelementen liggen zowel in de zon als in de schaduw en spelen in op het prettig verblijven doorheen de seizoenen.

Daarnaast kunnen ook spelaanleidingen worden voorzien. Deze kunnen worden geïntegreerd in het ontwerp van het hof en passen zich in, in de sfeer en identiteit. Daarnaast is het belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan de verlichting van deze plekken in kader van sociale veiligheid.

VERHARDING

Het beeld van het stadshof is overwegend groen. Het is daarom belangrijk dat de verharding in het hof wordt beperkt tot maximaal 30% van de oppervlakte in de groenzone. Deze verharde ruimtes worden bij voorkeur flexibel ingericht als kleinschalige terras- of evenementenruimte. Deze ruimte is geschikt voor kleine groepen. Binnen het hof wordt gekozen voor materialen die waterdoorlatend en lichter zijn van kleur of er wordt gekozen voor hergebruik van ter plaatse aanwezige materialen. Hoofdpaden die belangrijk zijn voor de toegankelijkheid van gebouwen worden verlicht.

In een uitzonderlijke situatie, wanneer bijvoorbeeld belangrijke maatschappelijke en culturele functies aan het hof grenzen is een verhoogd percentage verharding mogelijk. Hier kan gemotiveerd worden afgeweken. Het hoofddoel is echter om zo weinig mogelijk verharding toe te passen.

<u>Volgende bouwstenen worden toegepast:</u>
- voorzie voldoende zit- en rustplekken
- voorzie spelaanleiding
- geef ruimte aan ontmoeting
- zorg voor een directe link tussen programma en publieke ruimte
- sluit aan op de bestaande identiteit
- creëer nieuwe identiteitsvolle ruimtes
- plant toekomstbomen waar het kan
- zet bomen in ruime plantvakken
- stem beplanting en locatie op elkaar af
- voorzie een diversiteit aan beplanting
- vergroen de oevers van de Sint-Jansbeek
- kies voor ecologisch beheer
- stem inrichtingselementen af op fauna en flora
- vang regenwater op in groenvakken
- koppel water lokaal af
- houd regenwater vast via wadi of bioswale
- maak gebruik van de aanwezige schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- onthard waar mogelijk.

richtcijfers:

* in een uitzonderlijke stiruatie kan er gemotiveerd worden afgeweken afhankelijk van gebruik/omliggende functies

* in een uitzonderlijke stiruatie kan er gemotiveerd worden afgeweken afhankelijk van gebruik/omliggende functies

Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

- Het hoofdprincipe is zo weinig mogelijk verharding te voorzien.
- Elk stadshof heeft een rand in rode gebakken steen, dit ten behoeven van toegankelijkheid gebouwen en verkeer (nooddiensten en logistiek verkeer)
- Principes voor de verharding in de groenzone:
  - Maximaal 30% verharding.
  - Gebruik van lichtere verharding die waterdoorlatend is of hergebruik van bestaande materialen ter plaatse.
  - Hoofdpaden dienen goed toegankelijk te zijn, op zijpaden kan halfverharding worden toegepast.
- Bepaalde verhardingen binnen de groenzone kunnen worden ingericht als terrasruimte of als entreeruimte voor publieke gebouwen. Let wel de verharding mag het maximale percentage niet overschreiden.

maximale toegankelijkheid © OMGEVING

2. BEPLANTING

- Half-open variant van de robuuste centrumbeplanting, bestaat uit een boomlaag, laag met meerstammigen en een kruidlaag.
- Er worden lage en transparante heesters/struiken gebruikt om zo een open zicht te behouden (in het kader van sociale veiligheid).
- Bomenlaag:
  - We streven ernaar om bestaande bomen in ruime plantvakken te plaatsen.
  - Bij aanplant van nieuwe bomen toekomstbomen en meerstammigen bomen:
    - voorzie een diversiteit in soorten (inheems/uitheems)
    - voorzie voldoende doorwortelbare ruimte.
- Kruidlaag:
  - Meng lage beplanting op basis van zon/schaduw.
  - De sfeer van de beplanting wordt bepaald door de locatie: de keuze van planten is afhankelijk van de gewenste sfeer en ruimtelijke randvoorwaarden.
- Het verleggen van kabels en leidingen of rioleringen is prioritair. Er dient voldoende ruimte te worden voorzien in de ondergrond om toekomstbomen te kunnen aanplanten.
- Per locatie kan worden onderzocht of het ondergronds of op daken mogelijk is om water vast te houden, om vervolgens terug te geven aan de bomen bij droogte.

open beeld: boomlaag + kruidlaag + (transparante) heesters

voorzie waterinfiltratiezones © OMGEVING

3. INRICHTINGSELEMENTEN

Stadsmeubilair

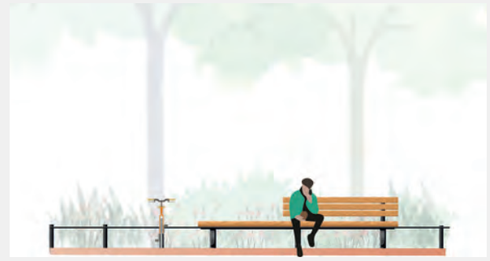
- Er wordt een objectenzone voorzien langs de gevels en langs de groenzones.
- Banken en randen kunnen worden ingezet als bescherming tegen het belopen en overrijden van de beplanting.
- Banken worden voorzien zowel aan de zon als schaduwzijde.
- In het stadshof, bij de grotere verharde stukken kan ook standaard meubilair geplaatst worden. Denk hierbij aan zitbanken of terrasmeubilair.

Verlichting

- De hoofdpaden worden aangelicht in het kader van de toegankelijkheid van woningen en publieke gebouwen.
- Er wordt zo weinig mogelijk verlichting voorzien in de groenzones, dit in het kader van het bevorderen van de biodiversiteit.

Spelen

- Spelaanleiding kan worden toegevoegd in de groenzones, indien dit past bij de sfeer en het gebruik van de plek .
- Er wordt ingezet op natuurlijk spelen.

integratie bank + afscherming beplanting

integratie zit- en ontmoetingsruimtes © John Sturrock

spelaanleiding geïntegreerd in beplanting © OMGEVING

4. CREATIEF ARNHEM

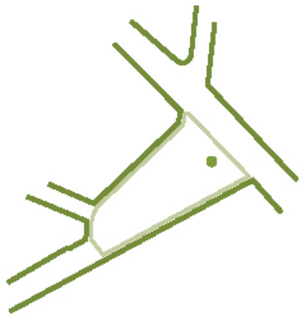
- Er wordt ingezet op educatief, ongedwongen ontdekken (biodiversiteit) binnen de stadshoven. Dit kan gekoppeld aan de creatieve industrie van Arnhem.
- Een stadshof kan het DNA van de plek extra zichtbaar maken (creatief + experiment).

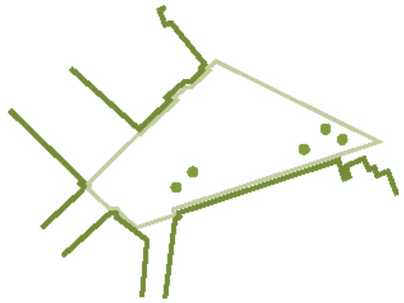
mirror labyrinth © Jeppe Hein

STADSHOVEN

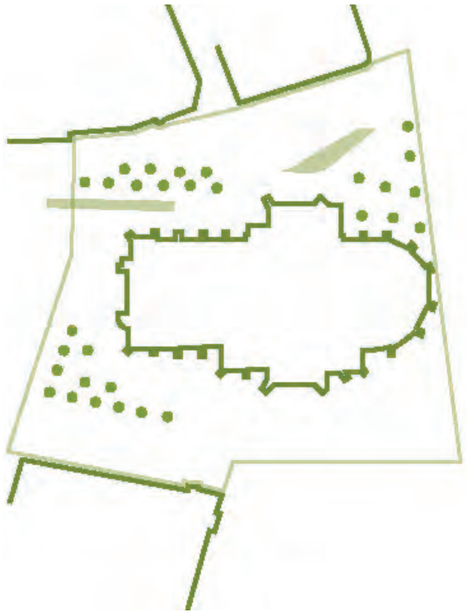
BROUWERSHOF

JOHNNY VAN DOORNPLEIN

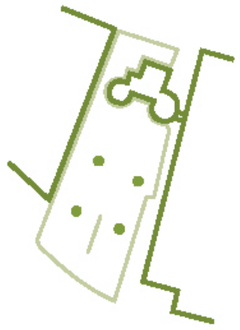
EUSEBIUSHOF

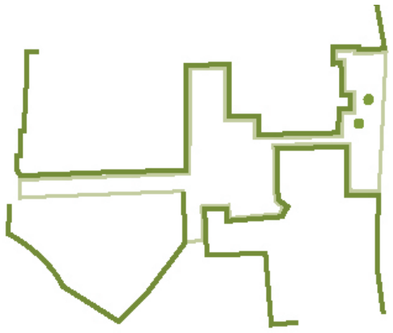
PRINSENHOF

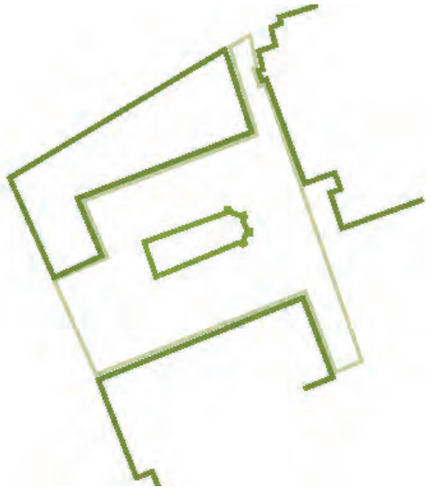
SABELSHOF

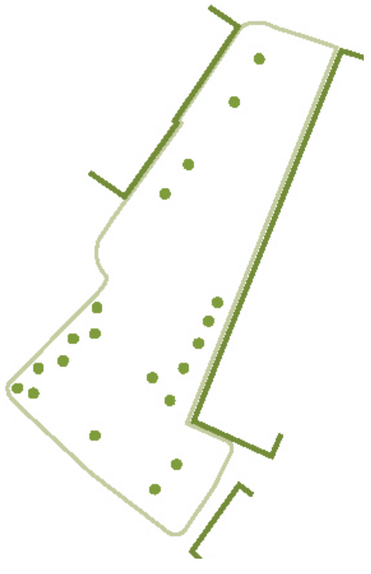
BARTOK

STADSOASE

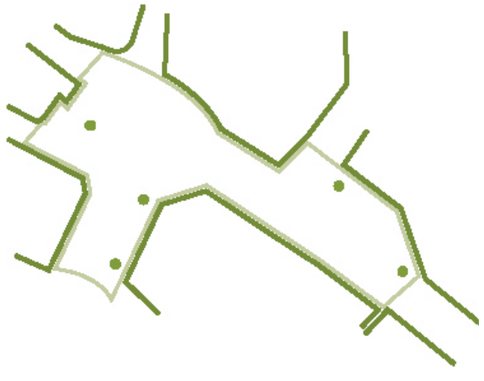
RODENBURGSHOF

NIEUWE HOF

ROZETHOF

VERBORGEN TUINEN

Verborgen tuinen zijn groene te ontdekken plekken in de binnenstad. Ze zijn gelegen in een bouwblok of op een gebouw. Deze ruimtes zijn vaak overmatig verhard en dienen als privéparkeerplaatsen of worden soms zelfs helemaal niet gebruikt. Het doel is om deze ruimtes te vergroenen ten voordele van de verblijfs- en leefkwaliteit van de binnenstad. Zodat deze ruimtes minder opwarmen en een rol kunnen spelen in de algehele biodiversiteit van de binnenstad. Daarnaast kunnen ze een extra verblijfslaag vormen. Het vergroenen van deze ruimtes kan deels worden gesubsidieerd via de gemeentelijke subsidie.

Verborgen tuinen kunnen zowel publiek als privaat zijn. Dit hangt af van de eigendomssituatie. Wel dient de tuin publiek toegankelijk te zijn, al dan niet afsluitbaar in de avonduren.

Elke tuin heeft zijn eigen (thematische) invulling en identiteit. Dit hangt af van de locatie en het gebruik van de tuin. De tuinen in het Spijkerkwartier zijn een goed voorbeeld van hoe de verborgen tuinen zouden kunnen zijn. Daarnaast zouden ze ook kunnen worden gebruikt als dakakkers, verblijfsruimtes of voor horeca-invullingen. Hierbij moeten de verschillende randvoorwaarden worden onderzocht.

Private tuinen worden ingericht in samenspraak met de bewoners en, waar mogelijk, in samenwerking met de creatieve sector. Daarnaast worden ze ontworpen als een koele plek. De draagkracht van een verborgen tuin is veel lager dan die van een stadshof; de ruimte is eerder geschikt voor individuele bezoekers en kleine groepen. Deze tuinen hebben vaak een besloten karakter en bieden het gevoel alsof je in een andere wereld stapt.

VERKOELEN & VERGROENEN

In de verborgen tuinen wordt minimaal 40% schaduw voorzien. Deze schaduw wordt gecreëerd door bomen, pergola's, (tijdelijke) constructies of andere groenvormen.

Een verborgen tuin bevat minimaal 200m² aan groene ruimte. Vanaf dan voldoet deze aan de randvoorwaarden van een koele plek. Indien het gebruik en de omliggende functies (toegankelijkheid) dit niet toelaten, kan er worden afgeweken, maar het hoofddoel moet zijn om groene ruimtes aan te leggen.

De beplanting binnen een verborgen tuin op de begane grond is divers en bestaat uit verschillende lagen: een bomenlaag, heesterlaag en kruidlaag. Hierdoor kan een eerder gesloten, intieme sfeer worden gecreëerd. Door middel van het spelen met deze lagenstructuren ontstaat er een spel van open ruimtes, doorkijken en beschutte plekken. De keuze van de beplanting moet worden afgestemd met het gewenste gebruik.

Een verborgen daktuin bestaat uit voornamelijk lage beplanting. Deze kan aangevuld worden met planten in bakken. De tuin kan intensieve en extensieve zones van beplanting bevatten. De beplanting op het dak speelt in op de interactie tussen het programma en de tuin.

Kies voor semi-extensief beheer om de biodiversiteit in deze verborgen tuinen te verhogen.

VERBLIJVEN

Binnen de verborgen tuinen wordt zo min mogelijk stadsmeubilair en inrichtingselementen voorzien. Op die manier ontstaat er meer vrijheid en ruimte voor de bewoners en gebruikers.

De keuze van de inrichtingselementen hangt af van de invulling van de tuin. Zo kan er per locatie worden besloten of het integreren van speelelementen mogelijk is.

VERHARDING

Het beeld van de verborgen tuin is maximaal groen. Het is daarom belangrijk dat de verharding wordt beperkt tot maximaal 15% van de oppervlakte.

Binnen de verborgen tuinen wordt gekozen voor materialen die waterdoorlatend en lichter zijn van kleur. Dit zijn bij voorkeur halfverhardingen of natuurlijke materialen. Dit dient telkens gecheckt te worden in relatie tot de toegankelijkheid van gebouwen.

In een uitzonderlijke situatie, wanneer bijvoorbeeld belangrijke maatschappelijke en culturele functies aan de verborgen tuin grenzen is een verhoogd percentage verharding mogelijk. Hier kan gemotiveerd worden afgeweken. Het hoofddoel is echter om zo weinig mogelijk verharding toe te passen.

<u>Volgende bouwstenen worden toegepast:</u>

- geef ruimte aan ontmoeting
- voorzie spelaanleiding
- sluit aan op de bestaande identiteit
- creëer nieuwe identiteitsvolle ruimtes
- plant toekomstbomen waar het kan
- zet bomen in ruime plantvakken
- stem beplanting en locatie op elkaar af
- voorzie een diversiteit aan beplanting
- kies voor ecologisch beheer
- leg groendaken aan
- vang regenwater op in groenvakken
- koppel water lokaal af
- houd regenwater vast via wadi of bioswale
- maak gebruik van de aanwezige schaduw
- plant bomen om schaduw te creëren
- onthard waar mogelijk

verborgen tuin op maaiveld

verborgen tuin - daktuin

richtcijfers:

minimaal
200m²
groene ruimte per verborgen tuin

minimaal
40%
schaduw
door bomen, pergola's of constructies

maximaal
15%*
verharding in een lichtere kleur of natuurlijk materiaal

* in een uitzonderlijke stiruatie kan er gemotiveerd worden afgeweken afhankelijk van gebruik/omliggende functies

VERBORGEN TUINEN

Arnhemse Stijl

1. VERHARDING

- Het hoofdprincipe is om zo min mogelijk verharding te gebruiken. Ontharding heeft hier de hoogste prioriteit.

- Principes voor de verharding:
  - Maximaal 15% verharding.
  - Gebruik van lichtere verharding die waterdoorlatend is in tuinen op maaiveld zoals halfverharding.
  - Gebruik van lichtere, natuurlijke materialen bij daktuinen.

- Per uitzondering kan er afgeweken worden van het maximale percentage verharding (Bv logistieke zones, terraszones). Hierbij moet telkens worden onderzocht wat het minimum aan verhardig is dat nodig is. De balans groen/verharding (3/4) dient ten alle tijden behouden te blijven.

daklandschap met dakakkers © PAKT Antwerpen

2. BEPLANTING

- Gesloten variant van de robuuste centrumbeplanting, bestaat uit een boomlaag, laag met meerstammigen, een struiklaag en een kruidlaag.
-
- Delen van de verborgen tuin zijn voorzien van gelaagde structuren om biodiversiteit te bevorderen.

- Via de beplanting wordt een geborgen tuingevoel gecreëerd. De mix tussen gebruikswaarde en biodiversiteit is hierbij van belang.

- Per locatie kan een ander thema worden gekozen. Op basis van dit thema kan de beplanting worden aangepast.

- Bomenlaag:
  - Bomen en meerstammigen worden gecombineerd.
  - Er wordt een diversiteit in soorten voorzien (inheems/uitheems).

- Een private sfeer wordt gecreëerd door het beperken van doorkijk, bijvoorbeeld door het gebruik van heesters en lage meerstammigen.

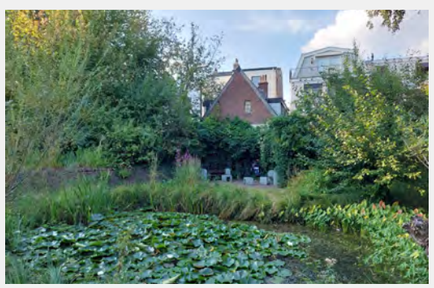
- Kruidlaag:
  - Er wordt gestreefd naar schaduwrijke beplanting.
  - De kruidlaag bepaalt de sfeer en het karakter van de plek.

- Water wordt opgevangen en geïnfiltreerd. Op deze manier wordt het water meteen teruggeven aan de beplanting.

- Op plaatsen met kans op wateroverlast worden zones voor waterinfiltratie voorzien. Het water van de daken kan worden samengebracht in de tuin.

gesloten variant van de robuuste centrumbeplanting

thematische invulling (watertuin)

3. INRICHTINGSELEMENTEN

Stadsmeubilair

- Er worden zo weinig mogelijk inrichtingselementen geplaatst in deze tuinen. Dit wordt afgestemd met de bewoners/eigenaars van de tuin.

- Losse stoelen en los meubilair zoals picknickbanken kunnen worden voorzien.

Verlichting

- De hoofdpaden worden verlicht om de toegankelijkheid van woningen en openbare gebouwen te bevorderen.

- Er wordt zo weinig mogelijk verlichting voorzien in de groenzones, dit in het kader van het bevorderen van de biodiversiteit.

Verkoeling

- Verkoeling kan worden voorzien door begroeide pergola's.

Spelen

- De nadruk ligt op het ontdekken van de stedelijke natuur (biodiversiteit) door bijvoorbeeld een vlinderjacht, een bijenhotel, etc.

- De sfeer is educatief en ongedwongen.

- De aanwezigheid van spelen dient telkens te worden bekeken in relatie tot de sfeer en het gebruik van de verborgen tuin in kwestie.

ingang van de tuin, al dan niet afsluitbaar

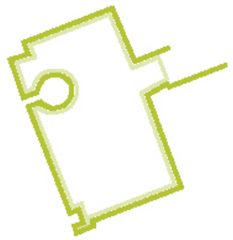
link tussen daktuin en programma (horeca) © Op het Dak

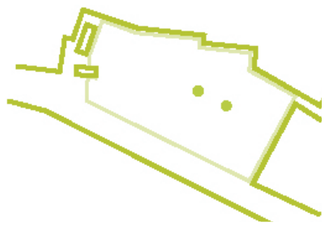
schaduw door pergola's, zitten in de schaduw © AG Vespa

VERBORGEN TUINEN

WOUTENTUIN

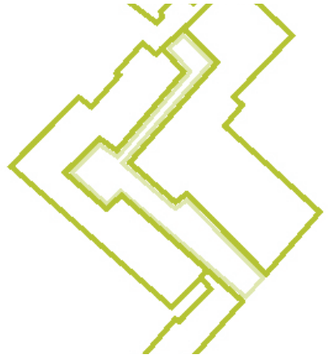
BANKTUIN

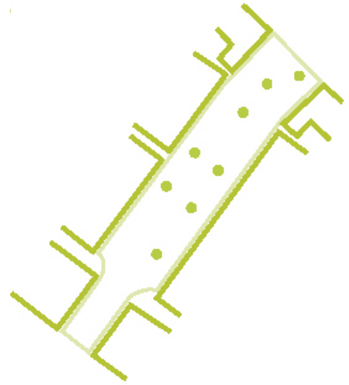
WEZENTUIN

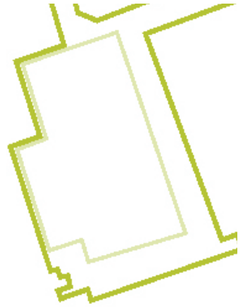
MOLENKOM

BOLWERK

KLOOSTERTUIN

VARKENSTUIN

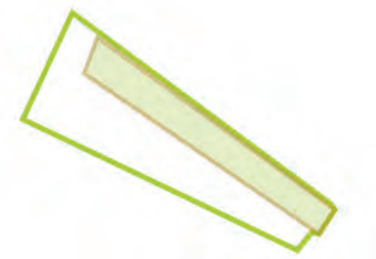
ROGGETUIN

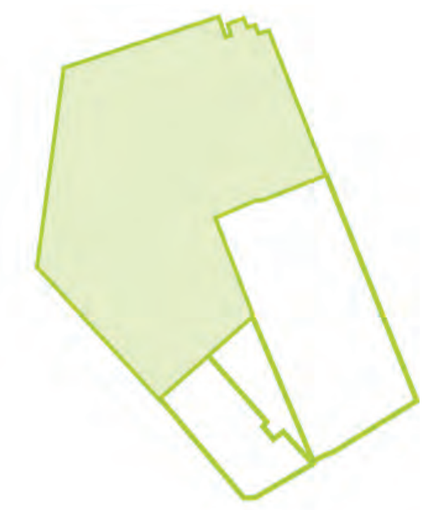
VIJZELTUIN

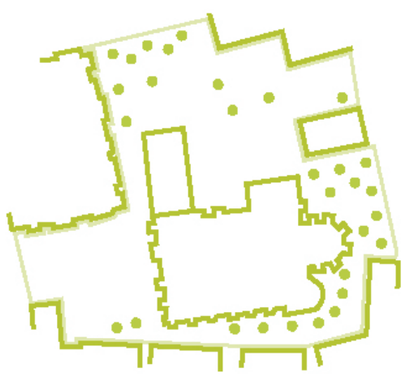
ROZET TUIN

MUSISTUIN

WALBURGTUIN

GELDERSE TUIN

EILAND

INSPIRATIE BEELDEN

Inspiratiebeelden

Deze beelden zijn gemaakt als inspiratie voor de toekomst. Ze geven aan hoe de binnenstad eruit zou kunnen zien wanneer de principes van de visie openbare ruimte worden gebruikt. Let wel, het zijn nog geen ontwerpen. Zoals je het op deze beelden ziet, zal het niet 1 op 1 worden uitgevoerd. De plekken moeten nog verder worden ontworpen. Het doel van deze beelden is om te laten zien wat mogelijk is.

Steegjes en straatjes

Ook in de typische kleine Arnhemse steegjes is er ruimte voor vergroening. Klimplanten, lage beplanting en af en toe een kleine boom. Het geeft een heel ander en groener beeld aan de binnenstad.

Land van de Markt

Een nevelfontein zou verkoeling en een speels onderdeel kunnen brengen op het Land van de Markt, een pleinzone in de binnenstad. Een plek waar je kan zitten en mensen kan ontmoeten tijdens het winkelen.

** Deze beelden zijn gemaakt als inspiratie voor de toekomst. Ze geven aan hoe de binnenstad eruit zou kunnen zien wanneer de principes van de visie openbare ruimte worden gebruikt. Let wel, het zijn nog geen ontwerpen. Zoals je het op deze beelden ziet, zal het niet 1 op 1 worden uitgevoerd. De plekken moeten nog verder worden ontworpen. Het doel van deze beelden is om te laten zien wat mogelijk is.*

Eusebiushof

Een groene ruimte omarmt de Eusebius kerk. Net als vroeger wordt de kerk terug omarmt door een hof. Een serene plek waar je in alle rust en ruimte kan bezinnen in een groene omgeving.

** De mogelijke groene invulling is afhankelijk van het gebruik. De opgave en inrichting zal daarom telkens anders zijn. Dit zal verder moeten worden uitgewerkt tijdens de ontwerpfase.*

Johnny van Doornplein

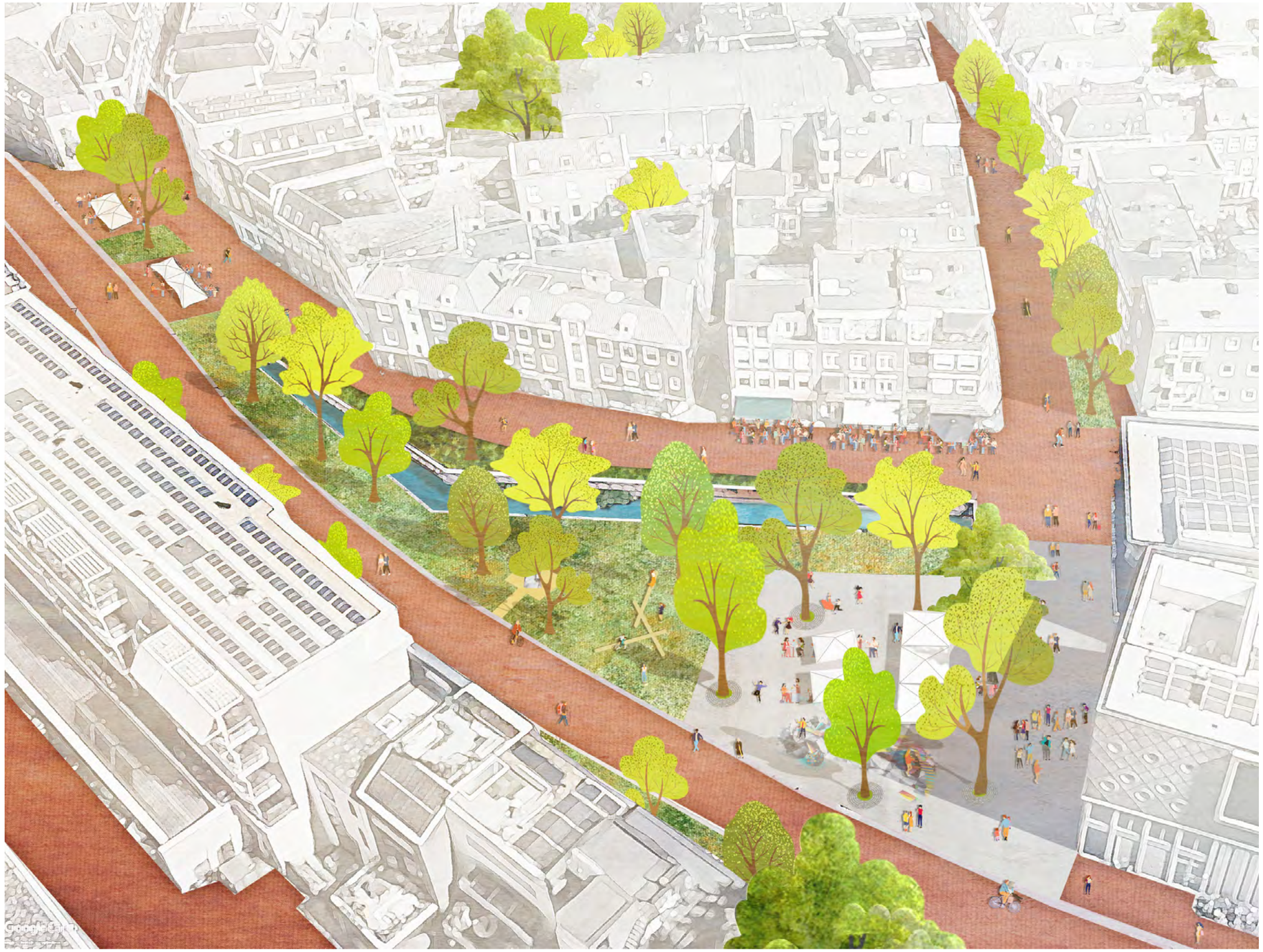
Dit groene hof verwelkomt je in de binnenstad. Het is een groene, koele verblijfsplek waar je je vrienden of familie kan ontmoeten om zo verder te gaan winkelen. Kortom een groene, aantrekkelijke entree die je welkom heet in de binnenstad.

** De mogelijke groene invulling is afhankelijk van het gebruik. De opgave en inrichting zal daarom telkens anders zijn. Dit zal verder moeten worden uitgewerkt tijdens de ontwerpfase.*

Audrey Hepburnplein - Sint-Jansbeek

De Sint-Jansbeek is de ideale partner om de binnenstad te verkoelen. Het is een groene ader die door de binnenstad loopt. Ze verbindt de Rijnkade met het Audrey Hepburnplein en gaat via de Beekstraat verder naar de Singel.

Nieuwe Plein

Het Nieuwe Plein krijgt een groene make-over. De nu verharde buitenruimte wordt vergroend en krijgt meer verblijfskwaliteit. De leefomgeving van de hele buurt wordt zo verbeterd en sluit meer aan bij de sfeer van de Singel.

Life IP
KLIMAAT ADAPTATIE
Life
Medegefinancierd door de Europese Unie
OMGEVING
LANDSCAPE ARCHITECTURE . URBANISM
GEMEENTE
Arnhem

ARNHEM
de koelste binnenstad van Nederland

Uitvoeringsagenda

Gemeente Arnhem

Medegefinancierd door
de Europese Unie

LIFE20 IPC/NL/0006 – LIFE-IP-NASCCELERATE

juni 2025

ARNHEM: DE KOELSTE STAD VAN NEDERLAND

uitwerking van het koele netwerk voor de binnenstad van Arnhem

OPDRACHTGEVER

Gemeente Arnhem
Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem

ONTWERPTEAM

OMGEVING cv
Uitbreidingstraat 390 bus 1
2600 Berchem

LEESWIJZER

De uitvoeringsagenda behoort tot de visie openbare ruimte en is opgesplitst in vier delen:

1. **STRATEGIE:** In de visie openbare ruimte leggen we de ambitie neer om heel de binnenstad van Arnhem te verkoelen. Dit realiseren vraagt om een bepaalde uitvoeringsstrategie.

2. **FASERING:** De acties voor de uitvoeringsagenda wordt opgedeeld in vier categorieën: tijdelijke interventies, acties op korte termijn (in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering), acties op korte termijn (2-5 jaar) en lange termijn opgaven.

3. **OVERZICHT UITVOERINGSPROJECTEN:** Een overzicht wordt weergegeven van de uitvoeringsprojecten in de binnenstad opgedeeld in de vier categorieën.

4. **OVERZICHT PLANNEN:** Een overzicht wordt weergegeven van de gewenste te ontwikkelen plannen naar aanleiding van de visie openbare ruimte.

INHOUDSTAFEL

UITVOERINGSAGENDA **7**

1 STRATEGIE 8

2 UITVOERING EN FASERING 10

3 OVERZICHT UITVOERINGSPROJECTEN 12

4 OVERZICHT PLANNEN 26

UITVOERINGS AGENDA

1

Sfeercollage Johnny van Doornplein

1 Strategie

In de visie openbare ruimte en koele netwerk leggen we de ambitie neer voor een aantrekkelijke openbare ruimte in de binnenstad, waar je fijn kunt verblijven en elkaar kunt ontmoeten. Een openbare ruimte die goed is voor mens, plant en dier. Een openbare ruimte die toegankelijk is voor iedereen, waar je in elk seizoen aangenaam kunt vertoeven en waar koelte is op hete dagen. Het voorgestelde koele netwerk is de eerste stap naar een klimaatadaptieve binnenstad. In de uitvoeringsagenda zijn de prioritaire routes en plekken opgenomen.

Door deze kenbaar te maken en op te nemen in de uitvoeringsagenda worden deze plekken en routes alvast op de voorgrond geplaatst. Hierin zijn de prioritaire routes opgenomen. Dit zijn de routes waar de hitte- en wateroverlast het grootst is en om die reden het meest bij kunnen dragen aan een klimaatadaptieve binnenstad. Daarnaast maken deze routes ook deel uit van de centrale verblijfszone. Een cruciale locatie in de binnenstad van Arnhem. Zowel voor zijn verbindende karakter, als ontmoetingsruimte en als plek waar de klimaatopgave hoog is.

Het koele netwerk loopt door de hele binnenstad heen, ook langs locaties waar een ontwikkelopgave, herinrichtings- of beheeropgave speelt. Deze opgaven sluiten aan op het koele netwerk en versterken het netwerk.

De visie openbare ruimte en koele netwerk geeft de kaders en spelregels weer waarmee we de openbare ruimte in de hele binnenstad inrichten. Naast het koele netwerk en de prioritaire routes en plekken kunnen dus nog veel meer locaties in de binnenstad heringericht worden. Bij het uitwerken en uitvoeren van de projecten in de binnenstad worden deze spelregels steeds als leidraad gehanteerd, waarvoor per type straat of plek de uitgangspunten in de visie zijn weergegeven:

- winkelstraten (zie visie pagina 74-77)
- horecastraten (zie visie pagina 78-81)
- struinstraten (zie visie pagina 82-85)
- woonstraten (zie visie pagina 86-89)
- pleinen (zie visie pagina 90-95)
- stadshoven (zie visie pagina 96-101)
- verborgen tuinen (zie visie pagina 102-107)

1.1 Strategische locaties

Strategische projecten zijn projecten die bijvoorbeeld op beeldbepalende plekken liggen en waar veel mensen komen. Ze zijn essentiële schakels in het koele netwerk. Het koele netwerk is geconcentreerd op de locaties waar momenteel de belangrijkste klimaatuitdagingen liggen en waar ontwikkelopgaven en herinrichtingen spelen. Het identificeert strategische punten voor het koelen van de binnenstad. Het is wenselijk om maatregelen te nemen om verkoeling in de binnenstad te bevorderen, zowel op korte termijn als op lange termijn. Sommige projecten kunnen op korte termijn worden heringericht, terwijl andere mogelijk op lange termijn worden aangepakt omdat ze op termijn mee kunnen liften bij herontwikkelingsprojecten of waarbij de financiële middelen nog ontbreken. Het uitvoeringsprogramma zal dan ook telkens aangepast worden en voorgelegd worden aan college en raad voor aanvullende middelen. Enkele voorbeelden van strategische locaties zijn: Land van de Markt, Johnny van Doornplein, Stadsoase.

1.2 Werk met werk maken

Elke dag wordt er gewerkt aan het verbeteren van de openbare ruimte in de binnenstad. Het is een continu proces om de openbare ruimte aan te passen aan veranderende behoeften en te zorgen dat de openbare ruimte aantrekkelijk is en blijft en ruimte biedt voor ontmoetingen, verblijven en verplaatsen. Dit gebeurt stapsgewijs zodat het publieke leven kan blijven functioneren. Naast geplande projecten op korte en lange termijn zijn er vaak projecten die omwille van omstandigheden naar de voorgrond komen.

Het is van belang om de spelregels uit de visie openbare ruimte en koele netwerk bij al deze herinirichtingen en beheer- en onderhoudsopgaven toe te passen, zodat er een samenhangende, aantrekkelijke en koele binnenstad ontstaat. Door de spelregels in deze projecten te integreren voorkom je dat je later alsnog met hetzelfde gebied aan de slag moet om het te transformeren naar de koelste binnenstad. Werk met werk maken dus.

Enkele voorbeelden van deze projecten zijn: Vervanging riolering in Weverstraat, Kortestraat en Beekstraat, de projecten van de wijkgroenagenda en vergroening van de Rijnkade.

1.3 Voorbeeldstellende projecten

Strategische projecten die kunnen worden uitgevoerd op korte termijn kunnen worden aangewend als voorbeeldstellende projecten. Zij zullen de principes van de visie in beeld brengen.

We leren van het uitvoeren van deze projecten, betrekken de wetenschap en passen de opgedane kennis weer toe in nieuwe projecten. Dit stelt ons in staat om voortdurend de kennis over klimaatverandering en klimaatadaptieve maatregelen aan te vullen en te verbeteren. De Stadsoase is een voorbeeld van een project waarbij er wordt samengewerkt met de Wageningen Universiteit om te komen tot een aangename verblijfsplek in alle seizoenen.

1.4 Bijkomende plannen en acties

De visie legt een hoge ambitie rond het verbeteren van de verblijfskwaliteit, het vergroten van de ruimte voor de voetganger en het vergroenen van de binnenstad op tafel. Om deze ambitie waar te maken is het belangrijk om integrale keuzes te maken. Het duurzaam mobiliteitsplan in de binnenstad, de visie op de ondergrond inclusief energie en de visie op circulariteit zijn voorbeelden van visies en plannen die samenhangen met de visie openbare ruimte en koele netwerk. Het is belangrijk deze verder te onderzoeken en uit te werken. Deze zijn in dit document opgenomen als randvoorwaarden. Het is gewenst om voor deze plannen en keuzes, visies te ontwikkelen die de ambitie hiervoor vastleggen.

Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar beheer. Het huidige beheer in de binnenstad richt zich voornamelijk op bestrating en groen. Een toename van groen zal een andere manier van onderhoud betekenen. Het is daarom gewenst om verschuivingen van beheerbudgetten in beeld te brengen. Dit kan door het opmaken van een kosten-baten analyse per project en de veranderingen in de jaarlijkse beheerkosten in beeld te brengen.

Naast deze plannen kunnen er ook bijkomende acties worden geformuleerd. Dit zijn bijvoorbeeld het optimaliseren van de logistieke route in de binnenstad, het opzetten van een circulariteitsbank, enz. Deze acties vormen een randvoorwaarde voor de toepassing van de visie. Het wordt aanbevolen om deze op korte termijn te realiseren. Deze randvoorwaarden worden opgenomen in het overzicht van de projecten en acties.

1.5 Budgetten koppelen

Het uitvoeren van deze visie richt zich op het vergroenen en herinrichten van de openbare ruimte. We brengen daarvoor verschillende budgetten actief samen om te werken aan deze grote, integrale opgave. Daarbij wordt duidelijk wat nu al kan en wat nog meer nodig is. Voorbeelden van koppelmogelijkheden zijn vergroeningsprojecten uit de wijkgroenagenda, straten die worden heringericht vanwege rioleringsvernieuwing, energievoorzieningen, gebiedsontwikkelingsprojecten en mobiliteitsprojecten. Bij elk van deze projecten is het van belang dat een deel van het budget gereserveerd wordt voor de herinrichting van de openbare ruimte. Op de lange termijn zullen er nog andere mogelijkheden ontstaan voor koppelingen. Waar mogelijk worden subsidies gekoppeld.

2 Uitvoering en fasering

De uitvoeringsagenda is opgesteld om inzicht te geven hoe de komende jaren invulling gegeven kan worden aan de visie en aan te geven van wat er de komende jaren al aan concrete projecten in de pijplijn zit, waarin we de kaders en de spelregels uit de visie een plek kunnen geven. De acties voor de uitvoeringsagenda worden opgedeeld in vier categorieën: tijdelijke interventies; korte termijn acties die al in uitvoering zijn of bijna van start gaan; korte termijn acties met een horizon van twee tot vijf jaar; en lange termijn opgaven.

2.1 TIJDELIJKE INTERVENTIES

Tijdelijke interventies zijn vergroenings- en verkoelings acties die in principe morgen kunnen starten. Deze projecten kunnen verschillende beweegredenen hebben. Ze kunnen de toekomstige vergroening in beeld brengen, zoals bijvoorbeeld een locatie die in de toekomst zal worden ingevuld als stadshof. Alsook interventies die mobiliteitsaanpassingen testen of in beeld brengen.

Door deze tijdelijke interventies kan de visie in beeld worden gebracht en kan er ervaren worden hoe het werkt en of het werkt.

Tijdelijke interventies kunnen dus twee doelen dienen:

- De toekomstige vergroening in beeld brengen en op korte termijn een vorm van verkoeling creëren.

- Als testruimte dienen voor mobiliteitsingrepen, zoals het verwijderen van maaiveldparkeerplaatsen of het wijzigen van de verkeerscirculatie.

Voorbeeld tijdelijke interventie 'Bewegend Arnhems Stadsbos': de stad heeft besloten een wandelend bos door de binnenstad te laten bewegen. Dit bos brengt de vergroeningskansen in de binnenstad in beeld en geeft alvast een inzicht in hoe een groenere binnenstad er zou kunnen uitzien. De tijdelijke interventies zijn in kaart gebracht op pagina 12.

2.2 KORTE TERMIJN (in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering)

Korte termijn projecten die kunnen worden opgestart/ uitgevoerd op een termijn van één tot twee jaar. Deze projecten zullen vaak worden gezien als voorbeeld-stellende projecten. Enkele voorbeelden hiervan zijn: vergroening van de Rijnkade en de Nieuwstraat als project in het kader van de wijkgroenagenda.

Deze projecten zijn al opgenomen in de begroting en dus zijn hiervoor al budgetten voorzien. Dan wel kunnen deze projecten door werk met werk te maken worden gekoppeld aan geplande beheer- en onderhoudswerken of werken die voorkomen uit de Wijkgroenagenda Binnenstad. De acties op korte termijn, in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering, zijn in kaart gebracht op pagina 14.

2.2 KORTE TERMIJN (2-5 jaar)

Op een termijn van twee tot vijf jaar kunnen deze projecten worden opgestart.

In de binnenstad wordt gewerkt aan verschillende projecten die vanuit diverse programma's worden uitgevoerd. Voor de projecten die op korte termijn kunnen worden uitgevoerd (zie hoofdstuk 3.2), is voldoende budget beschikbaar om de vergroenings- en verkoelingsuitgangspunten uit de visie mee te nemen. Vanuit verschillende programma's wordt hieraan bijgedragen omdat er koppelkansen zijn (bv. beheer-, klimaatadaptieve en/of mobiliteitsbudgetten). Voor deze projecten is vanuit verschillende programma's budget beschikbaar om uitgevoerd te kunnen worden. Voorbeeldprojecten hiervan zijn de winkelstraten Bakkerstraat, Weverstraat en Kortestraat en de Stadsoase. De korte termijn acties (2-5 jaar) zijn in kaart gebracht op pagina 16.

2.3 LANGE TERMIJN OPGAVEN

Het gaat hier om projecten van complexere aard waarbij verschillende belangen samenkomen. Het zijn beeldbepalende projecten die fungeren als belangrijke schakel in het koele netwerk en ze zijn van belang om de beschreven ambities in de visie openbare ruimte en koele netwerk te kunnen realiseren en/of de kans bieden om "werk met werk" te maken.

Voor deze projecten zijn op dit moment nog geen financiële middelen voorhanden en/of koppelkansen in beeld. Deze projecten zijn in beeld gebracht op pagina 18 tot en met 25.

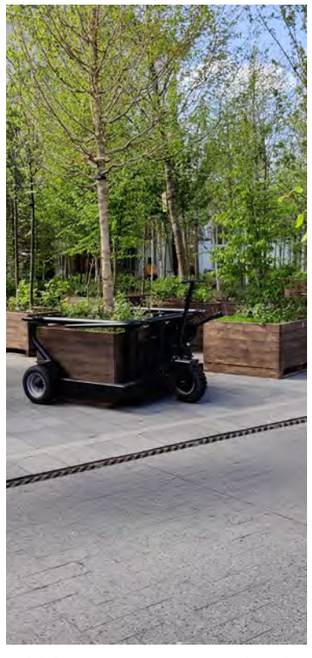
Per project wordt een eerste globale kosten indicatie gegeven voor het uitvoeren van de uitgangspunten die in de visie zijn beschreven. Hierbij moet worden vermeld dat het om een zeer grove inschatting gaat die is gebaseerd op gemiddelde m^2 prijzen. Hierin zijn bijvoorbeeld meeliftvoordelen vanuit verschillende programma's nog buiten beschouwing gelaten, evenals meerkosten ten aanzien van het verleggen van kabels en leidingen, evenals bijvoorbeeld archeologie of bodemvervuiling. De ervaring leert dat deze meerkosten aanzienlijk kunnen oplopen.

Op basis van bovenstaande worden de totale kosten voor het uitvoeren van de genoemde projecten ingeschat op 26.100.000 euro.

Het is belangrijk om te zoeken naar mogelijke verbindingen met andere plannen, zoals mobiliteit, ondergrond en stedenbouw. Tijdelijke interventies kunnen alvast op deze plekken worden ingezet om het draagvlak te vergroten en de geesten rijp te maken.

tijdelijke interventie vergroening © Arcadia

tijdelijke interventie vergroening/ verplaatsbare planten in potten © Arcadia

tijdelijke interventie vergroening/verblijfskwaliteit © Groundswell Design Group

3 Overzicht uitvoeringsprojecten

3.1 TIJDELIJKE INTERVENTIES

		BUDGET (t.b.v. uitvoeren uitgangspunten visie)	WERK MET WERK (meeliften)	STRATEGISCH (beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)	TYPE PLEK (inrichtingsprincipes zie visie)
Bewegend bos					
1.	Johnny van Doornplein	✓	●	●	
2.	Eusebiushof	✓		●	
3.	Stadhuis	✓		●	
4.	Audrey Hepburnplein	✓		●	
5.	Land van de Markt	✓	●	●	
6.	Brouwersplein	✓			

De tijdelijke interventies zijn reeds in uitvoering

budget voorhanden ✓

Bewegend Bos

- Wens van bewoners en ondernemers
- Doel: snel en tijdelijke vergroening, test voor een definitieve vergroening
- De tijdelijke interventies zijn reeds uitgevoerd

3.2 KORTE TERMIJN

(in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering)

		BUDGET *(t.b.v. uitvoeren uitgangspunten visie)*	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*	TYPE PLEK *(inrichtingsprincipes zie visie)*
7.	Bolwerk	✓	●		woonstraat
8.	Vergroening Rijnkade	✓	●	●	stadshof
9.	Land van de Markt	✓	●	●	plein
10.	Nieuwstraat	✓		●	struinstraat

budget voorhanden ✓

7. Groene woonstraat Bolwerk

- Wens van bewoners
- Geveltuinen en groenvakken
- Aantrekkelijke en groene woonstraat
- Toezegging vanuit wijkgroenagenda
- Wordt binnenkort uitgevoerd

8. Aantrekkelijke groene Rijnkade

- Vergroening verblijfsgebied Rijnkade
- Wandelboulevard tussen Nieuwstraat en Sabelspoort
- Groene plantvakken tussen woningen en wandelboulevard en onder de bomen
- Wordt momenteel uitgevoerd

9. Schaduwboom op Land van de Markt

- Wens bewoners en ondernemers
- Aanplanten van schaduwboom in voorbereiding

10. Vergroening Nieuwstraat

- In samenspraak met bewoners
- Groene plantvakken langs de Jansbeek met plekken om te ontmoeten en verblijven
- Toezegging vanuit de wijkgroenagenda
- Wordt binnenkort uitgevoerd

Al deze projecten zijn in uitvoering of bijna gereed voor uitvoering.

8. Vergroening Rijnkade

10. Nieuwstraat

3.2 KORTE TERMIJN (termijn 2-5 jaar)

		BUDGET *(t.b.v. uitvoeren uitgangspunten visie)*	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*	TYPE PLEK *(inrichtingsprincipes zie visie)*
11.	Stadsoase (fase 1a en 1b)	✓	●	●	stadshof
12.	Weverstraat	✓	●		struinstraat
13.	Kortestraat	✓	●		struinstraat
14.	Bakkerstraat	✓	●		struinstraat
15.	Verborgen tuin Bartok	✓	●		verborgen tuin
16.	Gele Rijdersplein fase 1 (restauratie AKU fontein + fietsenstalling)	✓	●		plein
17.	Weerdjesstraat (30 km/u)	✓	●		verkeersstraat
18.	Johnny van Doornplein	✓		●	stadshof
19.	Beekstraat	✓	●		struinstraat
20.	Korenkwartier	✓		●	plein

budget voorhanden ✓

11. Stadsoase

- Aantrekkelijke groene verblijfsplek waar het in de zomer tot 25 graden koeler aanvoelt.
- Vormt de stadsentree en voortuin van het Stadstheater.
- Is samen met de Wageningen universiteit ontwikkeld.

12. - 14. Vergroening winkelstraten

- De Weverstraat, Bakkerstraat en Kortestraat worden heringericht met meer groen en plekken om te verblijven nadat riolering is vervangen.
- Planontwikkeling en ontwerp wordt opgestart.

15. Verborgen tuin Bartok

- Onderdeel van de ontwikkeling Bartok is de inrichting van het openbaar gebied om te vormen tot een aantrekkelijke verblijfsplek en verborgen tuin.

16. Een groen Gele Rijdersplein, fase 1

- De uitgangspunten uit de visie " De koelste binnenstad" krijgen hierin een plek.

17. Groene Weerdjesstraat

- De straat krijgt een 30 km/uur-regime. Daardoor ontstaat ruimte voor vergroening en neemt de leefkwaliteit toe.

18. Johnny van Doornplein als groene entree

- Wens van bewoners en ondernemers om tijdelijke vergroening om te zetten naar een definitieve situatie waarbij een aantrekkelijk en groen entreeplein naar de binnenstad ontstaat.

19. Beekstraat

- De uitgangspunten uit de visie "De koelste binnenstad" krijgen hierin een plek. De vervanging van het riool biedt kansen om deze straat verder te vergroenen.

20. Korenkwartier

- De ondernemers van het Korenkwartier zijn een initiatief gestart om hun kwartier daar waar mogelijk te vergroenen.
- Planontwikkeling wordt opgestart gericht op snelle uitvoering.

11. Stadsoase

16. Gele Rijdersplein fase 1

3.3 LANGE TERMIJN OPGAVEN

PLEINEN	EERSTE SCHATTING	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*
21. Audrey Hepburnplein	3.100.000,00		●
22. Jansplaats	500.000,00		●
23. Stadhuis	5.000.000,00*	●	●
24. Gele Rijdersplein fase 2	2.200.000,00	●	●

* *bedrag inclusief OR Walburgstraat en Broerenstraat*

richtcijfers:

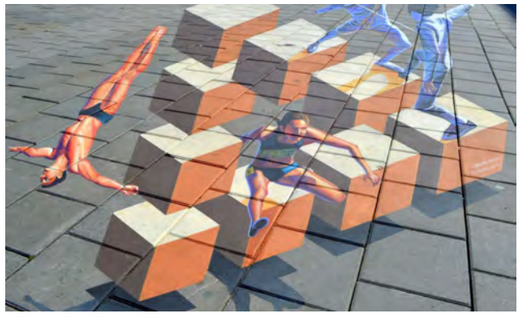
30%
schaduw, gewenst minstens 1 schaduwzijde
VERKOELEN

aanplant
EXTRA
bomen op of rondom het plein
VERGROENEN

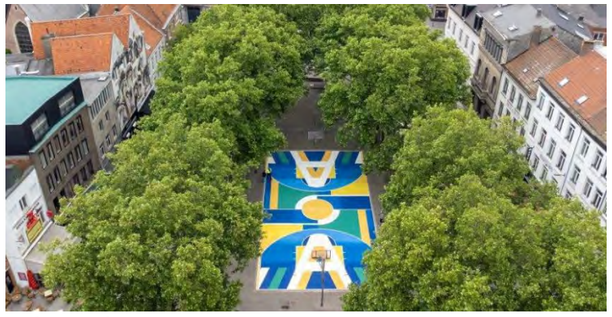
10%
vergroening gewenst
VERGROENEN

VERBLIJVEN

hergebruik
als uitgangspunt
&
toegankelijkheid
als belangrijk aandachtspunt
VERHARDING

Creatief Arnhem *(ruimte voor kunst in de openbare ruimte © Carlos Alberto)*

Arnhemse stijl *(schaduw door bomen © Jasper Leonard)*

Inrichtingselementen *(fontein als verkoelend element © Witteveen + Bos)*

22. Audrey Hepburnplein

Meer richtlijnen en principes met betrekking tot de pleinen zijn te vinden in de visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk, op pagina 90–95.

3.4 LANGE TERMIJN OPGAVEN

STADSHOVEN

		EERSTE SCHATTING	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*
25.	Bestuurskwartier	2.300.000,00	●	
26.	Eusebiushof	2.200.000,00	●	●
27.	Stadsoase fase 2 en 3	500.000,00	●	●
28.	Rozethof	750.000,00		●
29.	Nieuwe plein	1.000.000,00		●
30.	Rodenburghof	500.000,00		
31.	Sabelshof	500.000,00		

richtcijfers:

minimaal
40%
schaduw door bomen

VERGROENEN

minimaal
200m² *
groene ruimte per stadshof

VERGROENEN

VERBLIJVEN

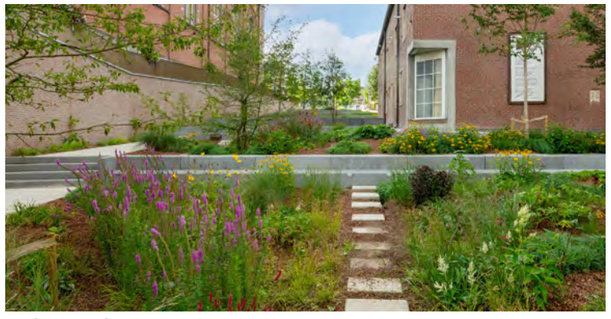
maximaal
30% *
verharding in een lichtere kleur in de groenzone

VERHARDING

* in een uitzonderlijke stiruatie kan er gemotiveerd worden afgeweken afhankelijk van gebruik/omliggende functies

Creatief Arnhem *(mirror labyrinth © Jeppe Hein)*

Arnhemse stijl *(voorzie waterinfiltratiezones © OMGEVING)*

Inrichtingselementen *(spelaanleiding geintegreerd in beplanting © OMGEVING)*

26. Eusebiushof

Meer richtlijnen en principes met betrekking tot de stadshoven zijn te vinden in de visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk, op pagina 96–101.

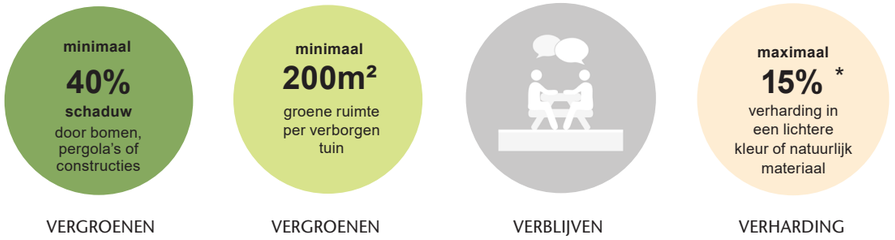
3.5 LANGE TERMIJN OPGAVEN

VERBORGEN TUINEN

	EERSTE SCHATTING	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*
32. Verborgen tuin Eiland (daktuin) *	200.000,00		
33. Verborgen tuin Eiland (achter Primark) *	600.000,00		
34. Verborgen tuin Walburgiskerk *	2.100.000,00		●
35. Verborgen tuin Broerenstraat *	1.100.000,00		●

* *privéterrein*

richtcijfers:

VERGROENEN VERGROENEN VERBLIJVEN VERHARDING

* in een uitzonderlijke stiruatie kan er gemotiveerd worden afgeweken afhankelijk van gebruik/omliggende functies

Arnhemse stijl (daktuin Wintercircus © naturoof)

Arnhemse stijl (thematische invulling (watertuin))

Inrichtingselementen (ingang van de tuin, al dan niet afsluitbaar)

Inrichtingselementen (link tussen daktuin en programma (horeca) © Op het Dak) (schaduw door pergola's, zitten in de schaduw © AG Vespa)

Meer richtlijnen en principes met betrekking tot de verborgen tuinen zijn te vinden in de visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk, op pagina 102–107.

3.6 LANGE TERMIJN OPGAVEN

STRATEN

	EERSTE SCHATTING	WERK MET WERK *(meeliften)*	STRATEGISCH *(beeldbepalend en belangrijke schakel in koele netwerk)*	TYPE PLEK *(inrichtingsprincipes zie visie)*
36. Rijnstraat	400.000,00			struinstraat
37. Nieuwstraat fase 2	550.000,00		●	struinstraat
38. Hoofdwinkelstraat	2.100.000,00		●	winkelstraat
39. Bastionstraat	500.000,00			woonstraat

WOONSTRAAT

Vergroenen (asymmetrisch profiel © Jeroen Broeckx)

Vergroenen (vergroening Bastionstraat © Henk Wentink)

Inrichtingselementen (spelaanleiding © website SWECO)

Schets woonstraat

STRUINSTRAAT

Vergroenen (referentie struinstraat © Hilda Weges)

Inrichtingselementen (mix groene ruimtes en terraszones)

Creatief Arnhem (Arnhemse kernwaarde zichtbaar maken)

Schets struinstraat

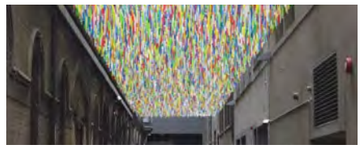
WINKELSTRAAT

Vergroenen (klimplanten - adopteer een plant in een pot)

Vergroenen (groenzone met bank © Nanda Sluijsmans)

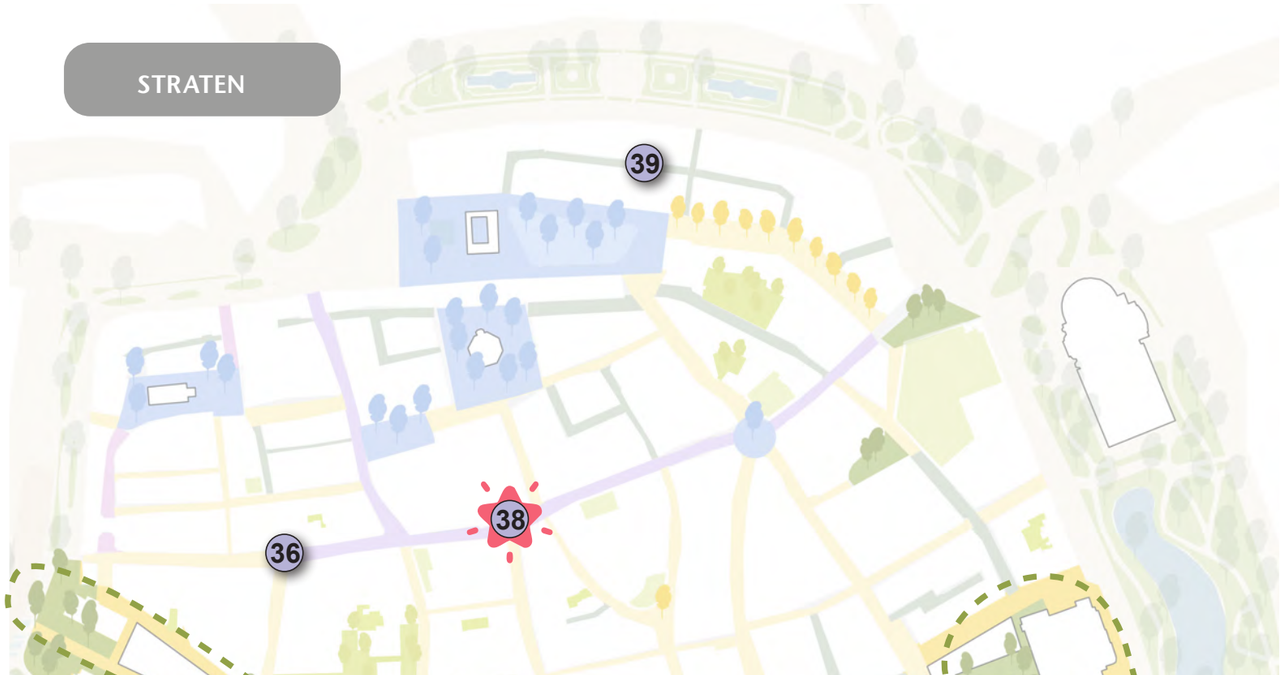

Creatief Arnhem (tijdelijke schaduw © Alice Yoo)

Schets winkelstraat

Meer richtlijnen en principes met betrekking tot de type straten zijn te vinden in de visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk, op pagina 74–89.

4 Overzicht plannen

Het is gewenst om de volgende plannen te ontwikkelen naar aanleiding van de visie openbare ruimte.

CIRCULARITEIT

Hierin geeft de stad aan hoe ze zal omgaan met circulariteit. De openbare ruimte is hiervan een onderdeel. Dit plan wordt stadsbreed opgezet. In dit plan kan worden onderzocht of er koppelkansen zijn naar regionale circulariteitsbanken. En kunnen de materiaalstromen in beeld worden gebracht. Het opstarten van een haalbaarheidsstudie naar circulatiedepot voor het hergebruik van straatstenen in de binnenstad is hierin een belangrijke actie.

ONDERGROND

Hierin geeft de stad aan hoe het zal omgaan met de ondergrond en de geplande energietransitie in de toekomst. Waar wordt een warmtenet voorzien? Waar kan deze een plek krijgen? Deze visie wordt stadsbreed opgezet.

UITWERKING MOBILITEIT BINNENSTAD

Dit is een deeluitwerking van het duurzaam mobiliteitsplan op schaal van de binnenstad. Binnen deze uitwerking worden uitspraken en projecten die cruciaal zijn voor de binnenstad (link visie openbare ruimte) verder uitgewerkt.

Denk hierbij aan:
- het verwijderen van maaiveldparkeren
- het voorzien van (nieuwe)fietsenstallingen
- de uitwerking van een logistieke route (!) voor de historische binnenstad

STIJLGIDS VOOR STADSMEUBILAIR

In navolging van de uitwerking van de Arnhemse stijl is het gewenst een stijlgids te maken voor stadsmeubilair. Deze stijlgids heeft als doel uniformiteit in stadsmeubilair te brengen. Hierin kan type, kleur, hergebruik en dergelijke worden vastgelegd. Binnen deze huisstijl wordt er hoog ingezet op straatmeubilair met een hoge kwaliteit.

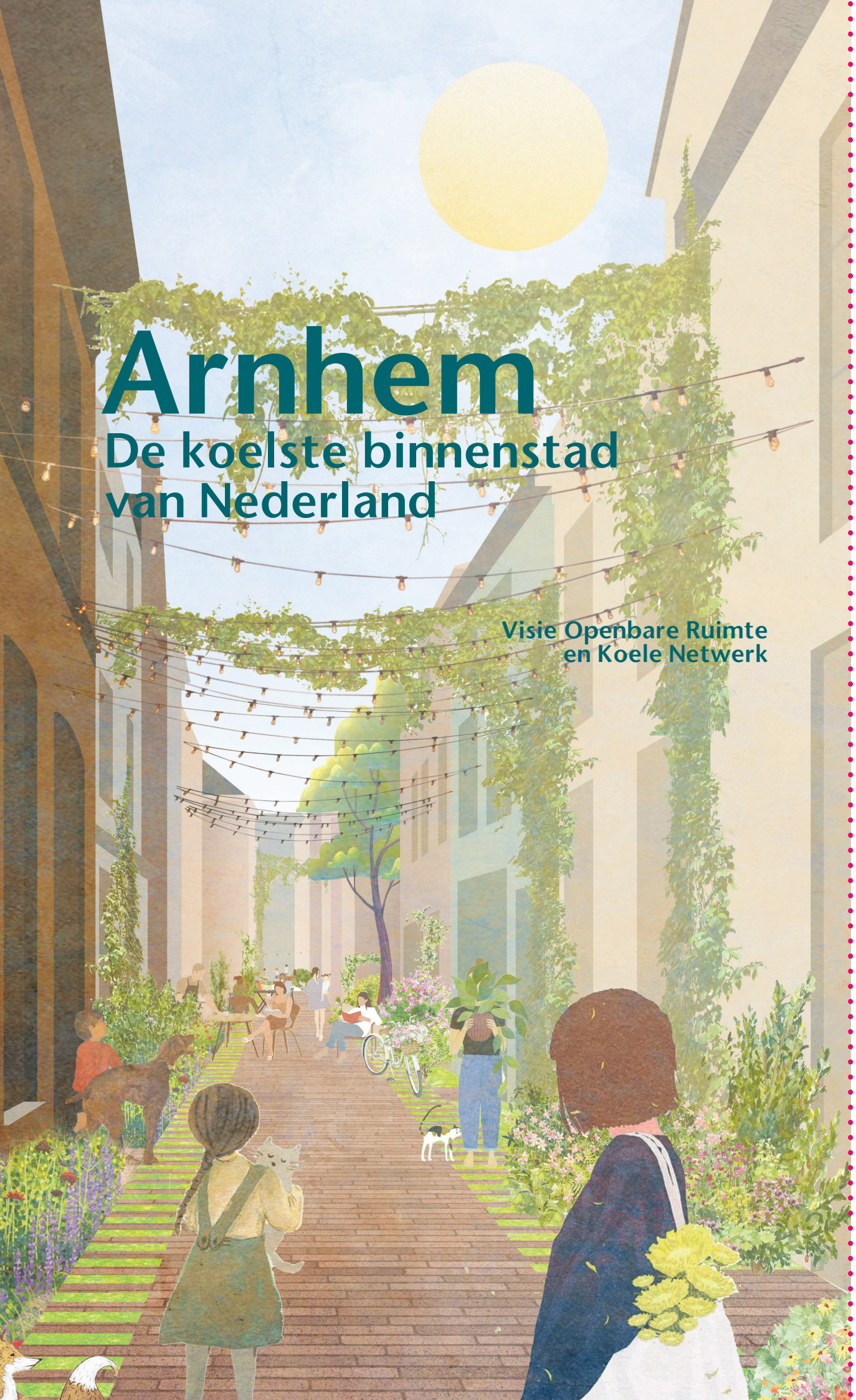
BEHEER

Het is gewenst een beheervisie op te maken naar aanleiding van de visie openbare ruimte. Deze visie geeft aan hoe groen in de (binnen)stad wenselijk wordt aangeplant en beheerd. Zo kan ook een inzicht gegeven worden in de gewenste budgetten voor beheer.

SINT-JANSBEEK

Nader onderzoek kansen Sint-Jansbeek: haalbaarheidsstudie naar het bovengronds brengen van de beek binnen het singelgebied.

KLIMAAT
ADAPTATIE
Life
Medegefinancierd door
de Europese Unie
OMGEVING
LANDSCAPE ARCHITECTURE . URBANISM
GEMEENTE
Arnhem

Arnhem

De koelste binnenstad van Nederland

Visie Openbare Ruimte
en Koele Netwerk

Samenvatting

GEMEENTE Arnhem

Welkom in de binnenstad van Arnhem

De Arnhemse binnenstad is al jaren populair. Het bruist er van de horeca, kunst, cultuur en evenementen en op elke straathoek is er wel wat te zien, te doen en te beleven. Maar die binnenstad mist ook samenhang en wordt naast winkelstad steeds meer een stad waar je kunt wonen, werken, verblijven en ontmoeten. Daarbij verandert ook het klimaat en hebben we meer dan ooit te maken met hittestress en wateroverlast.

Willen we dat onze binnenstad ook in de toekomst aantrekkelijk en uitnodigend blijft, dan zullen we nu al afspraken moeten maken hoe we dat gaan doen. Daarvoor heeft de gemeente Arnhem de ‘Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk’ opgesteld, samen met bewoners, ondernemers en belangenorganisaties uit de stad. In dit boekje lees je er meer over. Ga je mee op weg naar de koelste binnenstad van Nederland?

B&W Gemeente Arnhem

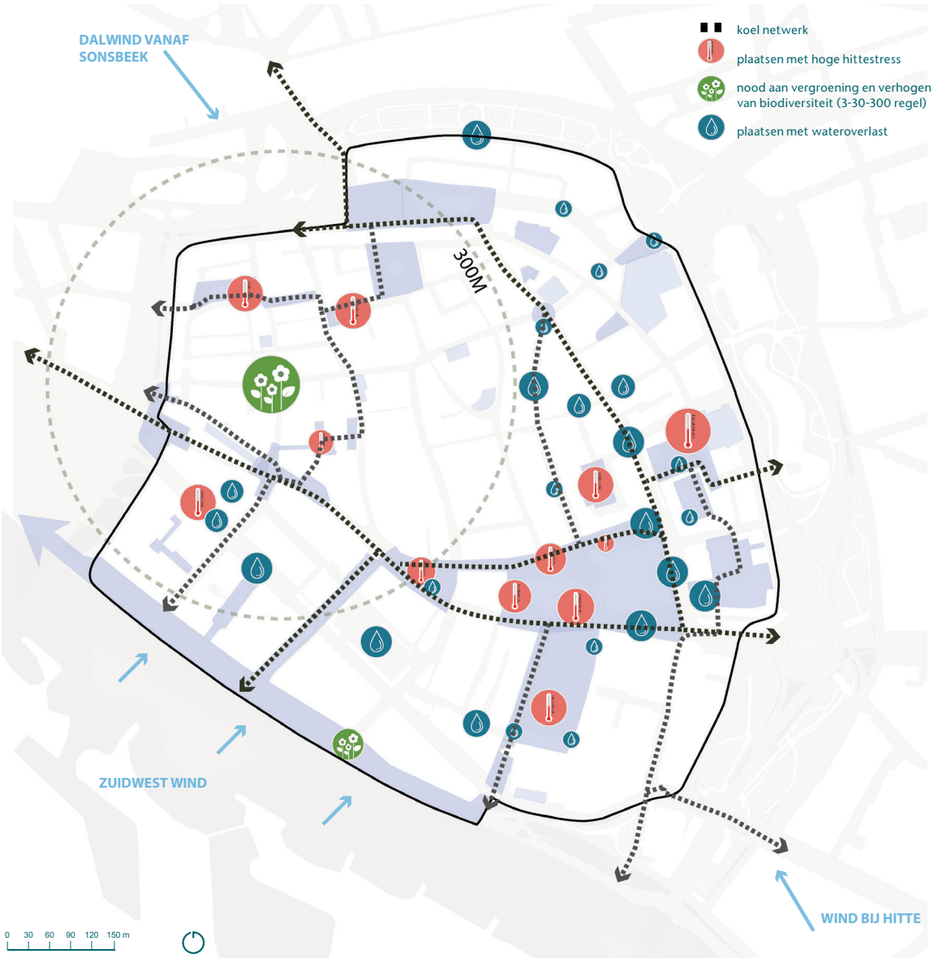
Inhoud

Welkom in de binnenstad van Arnhem 3
De koelste binnenstad van Nederland 4
Uniek; Het Koele Netwerk 5
Toolbox met bouwstenen 6
De Arnhemse stijl 7
Entrees en centrale verblijfsruimte 8
Pleinen, stadshoven, verborgen tuinen en straten 9
De visie in het kort 10
Een blik op de toekomst 11
We doen het samen 12

De koelste binnenstad van Nederland

In 2040 zal de binnenstad van Arnhem minder winkels hebben, meer woningen en meer ruimte voor cultuur en werken. Dat betekent dat de openbare ruimte mee moet veranderen en meer ruimte moet bieden voor voetgangers en aangename verblijfs- en ontmoetingsplekken. Een uitdagende opgave, nu het klimaat verandert. De zomers worden heter en er komen langere periodes van droogtes en grotere piekbuien. Er is dan ook meer behoefte aan schaduw, koele plekken en waterbuffering in de binnenstad. Groene bomen en planten bieden dan zeker een oplossing.

In onze visie willen we de opgave voor vergroening en verkoeling koppelen aan het creëren van een aangename openbare ruimte waar Arnhemmers en bezoekers aan onze stad graag (samen)komen. Dat doen we met een koel netwerk van beschutte loop- en fietsroutes en koele plekken. Daarbij willen we het groene, creatieve en vrije DNA van Arnhem beter tot uiting laten komen. Zodat er een herkenbare eigen binnenstad ontstaat met een eigenwijs karakter. Een gezonde groene binnenstad, of beter gezegd de koelste binnenstad van Nederland.

Uniek voor Nederland; het Koele Netwerk van Arnhem

Koel en cool; zó moet de Arnhemse binnenstad worden. Met een hoofdrol voor het Koele Netwerk. Het Koele Netwerk verbindt beschutte loop- en fietsroutes en koele plekken met elkaar door heel de stad heen. Van straten en pleinen, tot stadshoven en verborgen tuinen. Waar je straks ook komt; het is er groen, koel en heerlijk om te verblijven en te ontmoeten. Of je nu komt wandelen, winkelen, struinen of gewoon even rustig een boekje wilt lezen. Of je er nu woont, studeert of werkt. Of lekker op bezoek bent voor een koel en cool dagje uit in Arnhem.

Het Koele Netwerk is uniek voor Nederland. Het is de eerste stap op weg naar een klimaatadaptieve binnenstad waar hittestress wordt voorkomen en slim wordt omgegaan met wateroverlast en watertekort. Het netwerk komt de leefbaarheid voor mens, plant en dier ten goede en maakt de stad klaar voor een toekomst waarin we goed kunnen omgaan met het veranderende klimaat. Meer groen, meer schaduw en meer ruimte voor de voetganger vormen de uitgangspunten van het Koele Netwerk voor de Arnhemse binnenstad.

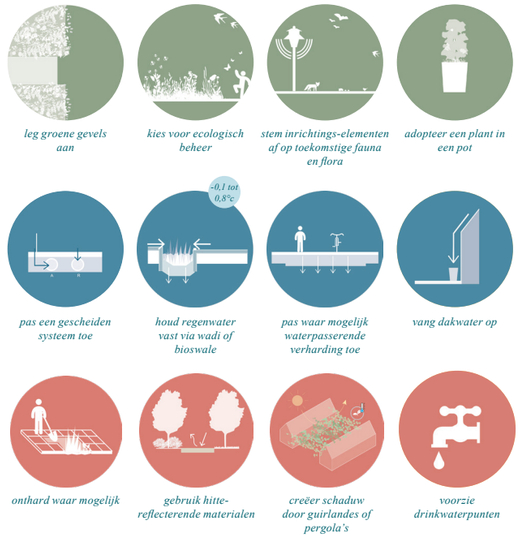
Toolbox

Spelregels voor een fraaie openbare ruimte

De openbare ruimte is het visitekaartje van de Arnhemse binnenstad. Maar die binnenstad is enorm versteend en nauwelijks groen. En kijk je naar de inrichting van de straten en pleinen met allerlei verschillende bankjes, bestrating, verlichting en materialen, dan mis je samenhang. Vergroening van de binnenstad is dus belangrijk, net als de herkenbaarheid van de inrichting. Eenduidig, helder, veilig en toegankelijk voor iedereen.

Een toolbox met spelregels gaat zorgen voor meer samenhang in de openbare ruimte. Uitgangspunt daarbij is de Arnhemse stijl. De Arnhemse stijl maakt de drie Arnhemse kernwaarden groen, creativiteit en vrijheid duidelijker zichtbaar. In de toolbox zitten ook spelregels die gaan over hoe je om kan gaan met water, met groen, schaduw, wind en zon zodat er een aangenaam verblijfsklimaat ontstaat.

Elke keer als we een openbare ruimte in de binnenstad opnieuw inrichten, gebruiken we de toolbox met spelregels. Met als doel dat verharding, inrichtingselementen en groen straks allemaal op elkaar aansluiten en passen bij de stad. Of het nu gaat om een straat een plein, een stadshof of een andere fijne plek in de stad.

straten

pleinen

stadshoven

verborgen tuinen

De Arnhemse stijl

De identiteit van de stad wordt voor een groot deel bepaald door de bestaande bebouwing, de stedenbouwkundige structuur en het gebruik van de ruimtes. Met de Arnhemse stijl zorgen we ervoor dat er meer samenhang komt door het toepassen van herkenbare een eenduidige verharding, inrichtingselementen en groen. De Arnhemse stijl kent vier basisingrediënten:

1. Rode straatstenen
De rode gebakken straatsteen is kenmerkend voor de binnenstad. Vanuit duurzaamheidsoverwegingen kiezen we voor één basismateriaal, dat we ook bij toekomstige projecten kunnen hergebruiken.

2. Toegankelijk voor iedereen
De binnenstad is in de eerste plaats het domein van de voetganger. Het is belangrijk dat iedereen er zich vrij kan bewegen, spelen en verblijven en zich daarbij comfortabel en veilig voelt: inclusief en toegankelijk.

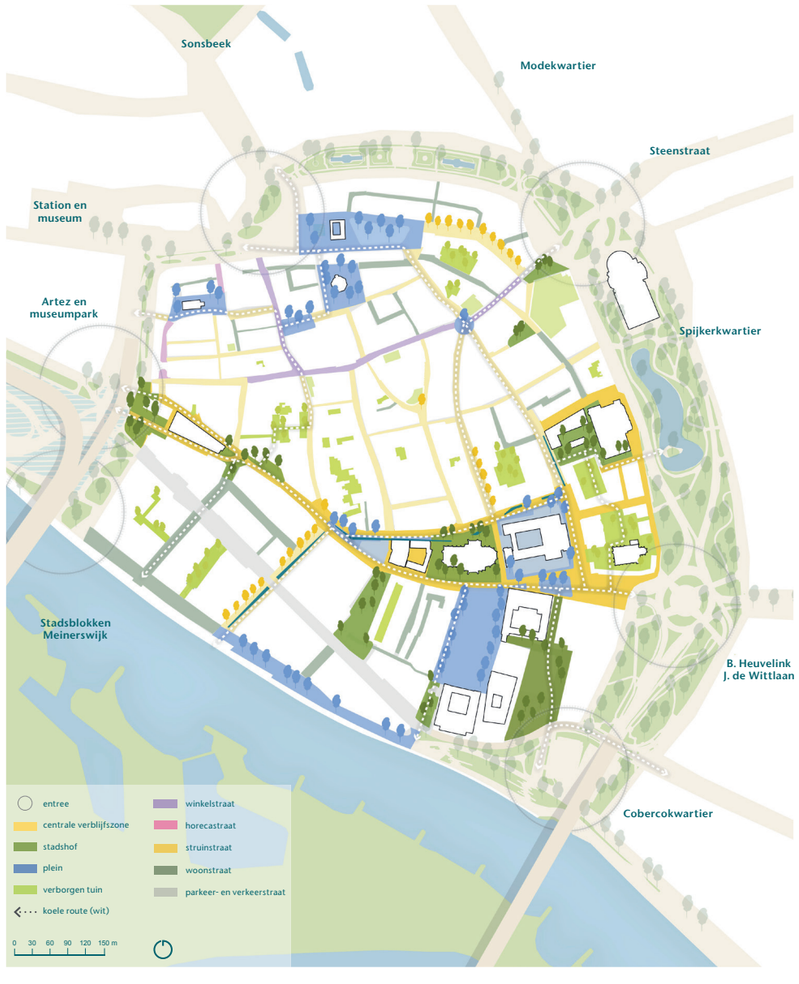
3. Het groene DNA versterken
Arnhem staat bekend als groene stad. Dit groene DNA willen we beter zichtbaar maken met een fijnmazig groen netwerk dwars door de stad, waarmee we alle groene plekken met elkaar verbinden. Van stadshof naar park en van park naar het grotere groen buiten de stad. Door die vergroening zal ook de leef-, woon- en verblijfskwaliteit verbeteren.

4. De creatieve sector zichtbaar maken
Arnhem is rijk aan creatieve opleidingen en ondernemers. Deze creativiteit mag nóg zichtbaarder worden in de binnenstad. De Arnhemse stijl wil creatieven een podium geven en hen uitnodigen in de openbare ruimte hun werk zichtbaar te maken.

Aantrekkelijke entrees en centrale verblijfszone

Belangrijke plekken zoals de entrees van de binnenstad, waar mensen overstappen van bus, fiets of auto, krijgen speciale aandacht. Hier voel je meteen welkom en thuis. De kleinschalige, historische straten van de middeleeuwse binnenstad en de grotere, formele ruimtes van de Wederopbouw - van de schouwburg, via het stadhuis en de Eusebiuskerk tot en met Rozet - komen samen in een centrale verblijfszone. Hier staat de voetganger centraal en wordt de ruimte voor auto's en bussen beperkt.

Grote ontmoetingsplekken zoals pleinen, stadshoven en verborgen tuinen krijgen een eigen karakter en verhaal. Deze plekken zullen in de toekomst meer groen, schaduw en zitmogelijkheden bieden. Daarnaast benutten we de unieke ligging aan de Rijn beter voor verblijf en ontmoeting, gekoppeld aan de centrale verblijfsruimte, zodat er een nieuwe rondwandeling ontstaat.

Pleinen, stadshoven, verborgen tuinen en straten

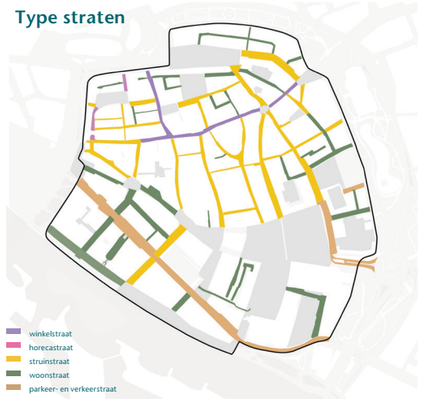
Type plekken

De belangrijkste plekken in de openbare ruimte van de binnenstad, de pleinen, zijn veelal versteend. Ze zien er vaak hetzelfde uit en vertellen niet veel over de identiteit van de plek. Dat kan anders en vooral koeler en groener. Naast de pleinen worden er twee nieuwe typen groene plekken toegevoegd die nu nog versteend en weinig groen zijn: de stadshoven en de verborgen tuinen. Stadshoven zijn groene oases in de stad waar je lekker in de schaduw kunt zitten, een cultureel of maatschappelijk gebouw kunt bezoeken of een terrasje kunt pakken. Verborgen tuinen worden ontdekplekken die bijvoorbeeld op een dak of achter een gebouw zijn gelegen.

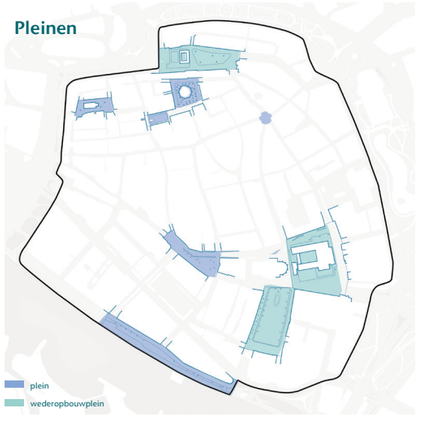
Type straten

Straten zijn belangrijke openbare ruimtes in de binnenstad. Ze verbinden de stad en bieden ruimte voor wonen, werken en mensen. Door die straten te verkoelen en te vergroenen kunnen we wonen en verblijven in de binnenstad prettiger maken en de Arnhemse kernwaarden beter zichtbaar maken. Hoe? Dit hangt af van de breedte en het gebruik en de functie van de straat en de functies in de aanliggende bebouwing. Door de straten verschillend in te richten, weten inwoners en bezoekers in wat voor soort stuk van de binnenstad ze zijn en wat je daar kunt verwachten. We onderscheiden woonstraten, horecastraten, struinstraten en winkelstraten.

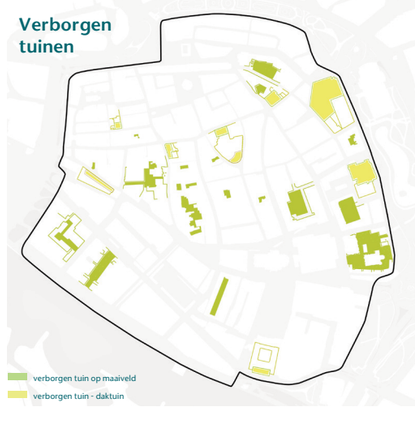
Type straten

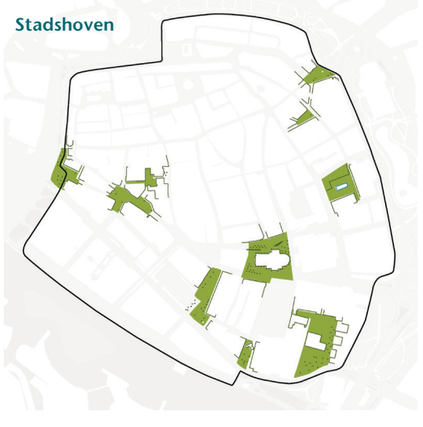
Pleinen

Verborgen tuinen

Stadshoven

De visie in het kort

- Versterk de identiteit van de binnenstad
- Zet de voetganger op 1
- Focus op verblijven en ontmoeten
- Maak de binnenstad toegankelijk voor iedereen
- Maak de binnenstad klimaatadaptief voor de toekomst
- Bekijk de binnenstad als één geheel
- Verbind de verschillende delen van de binnenstad met elkaar
- Versterk de herkenbaarheid en de leesbaarheid van de open ruimte
- Ontwerp duurzame openbare ruimtes

Een blik op de toekomst

De Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk vormt een handleiding voor het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte van de Arnhemse binnenstad. Daarbij geeft het handvatten om in de toekomst op een slimme, betaalbare en duurzame wijze projecten in de binnenstad, het uitvoeren van werken én het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in goede banen te leiden

In de visie staan spelregels, richtlijnen en illustraties die laten zien hoe alle plannen er voor de verschillende plekken en straten uit kunnen gaan zien. De illustraties geven een mooie doorkijk naar een ambitieuze, groene en koele toekomst voor onze binnenstad. Ze laten vooral zien wat mogelijk is, zonder dat ze al concreet zijn. Je vindt de illustraties met begeleidende teksten op verschillende plekken in dit boekje.

We doen het samen

De komende jaren transformeert Arnhem in een binnenstad waar iedereen zich welkom en comfortabel voelt. Een geweldige uitdaging, die we gezamenlijk aangaan. Samen met inwoners en ondernemers uit de binnenstad bijvoorbeeld, maar ook met het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem. Alleen samen kunnen we de visie ook daadwerkelijk omzetten in concrete plannen die van Arnhem de koelste binnenstad van Nederland maken. Ga je mee?

Nieuwe Plein

Het Nieuwe Plein krijgt een groene make-over. De nu verharde buitenruimte wordt vergroend en krijgt meer verblijfskwaliteit. De leefomgeving van de hele buurt wordt zo verbeterd en sluit meer aan bij de sfeer van de Singel.

Audrey Hepburnplein - Sint-Jansbeek

De Sint-Jansbeek is de ideale partner om de binnenstad te verkoelen. Het is een groene ader die door de binnenstad loopt. Ze verbindt de Rijnkade met het Audrey Hepburnplein en gaat via de Beekstraat verder naar de Singel.

De illustraties in dit boekje zijn impressies die de 'Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk' verbeelden. Zo kan het worden, maar het is op dit moment nog niet duidelijk wanneer de verschillende plekken in de binnenstad ingericht gaan worden en hoe dit er precies uit komt te zien.

Participatieverslag

Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk

De Koelste binnenstad van Nederland

Juni 2024

Participatieverslag Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk.

Voor u ligt het participatieverslag van de Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk. In dit verslag laten we zien hoe belanghebbenden en bewoners zijn betrokken bij het opstellen van de visie, welke reacties we hebben ontvangen en hoe deze in de visie zijn verwerkt.

1. Participatiestrategie

In het kader van de communicatie/participatie is een participatiestrategie opgesteld. Daarin wordt de aanleiding tot het maken van de visie benoemd en wordt de aanpak beschreven (bijlage 1).

2. Klankbordgroep Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk

Voor het tot stand komen van de Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk is een klankbordgroep samengesteld. Hierin zijn vertegenwoordigd:

- Bewonersplatform Arnhem 6811
- Platform Binnenstad Arnhem (PBA)
- Arnhems Platform Chronisch Zieken en gehandicapten (APCG)
- Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA)

De SWAO kon deelname in de klankbordgroep helaas door capaciteitsproblemen in de organisatie niet voortzetten en gaf aan zich graag te laten vertegenwoordigen door APCG omdat belangen vergelijkbaar zijn.

De klankbordgroep is vier keer bij elkaar gekomen tijdens verschillende fasen in het proces. Onderdelen in de visie zijn toegelicht en input is opgehaald. De ontvangen input is zoveel mogelijk meegenomen en verwerkt in de visie. Hieronder wordt toegelicht wat er met de input is gedaan. De klankbordgroep is positief over het toevoegen van groen en het verbeteren van de beleving, leefbaarheid en verblijfkwaliteit in de binnenstad. Enkele reacties die besproken en meegenomen zijn worden hieronder kort toegelicht:

<u>Arnhems Platform Chronisch Zieken en gehandicapten (APCG)</u>
Vanuit APCG is een schriftelijke reactie ontvangen op de uitgangpunten in de visie die zijn toegelicht. Naar aanleiding van deze reacties heeft een overleg plaatsgevonden. De schriftelijke reactie van APCG en de afspraken die hierover zijn gemaakt zijn vastgelegd in een verslag (zie bijlage 2a en 2b). Op basis van deze reacties is de visie op de onderdelen die betrekking hebben op toegankelijkheid verder aangescherpt en aangepast en is het uitgangspunt om de binnenstad voor iedereen toegankelijk te maken expliciet als een van de belangrijke uitgangspunten in de visie opgenomen als onderdeel in het Arnhems DNA. Het Handboek Toegankelijkheid is opgenomen als belangrijk uitgangspunt bij toekomstige projecten in de openbare ruimte.

<u>Arnhem6811</u>
Vanuit het bewonersplatform Arnhem6811 is onder andere aandacht gevraagd voor het gebruik van het water voor de Jansbeek en de grens van de visie aan de rand van de binnensingels. De singelparken zijn in de visie buiten beschouwing gelaten omdat hier andere vraagstukken spelen en andere uitgangspunten gelden dan in de binnenstad. Het is een visie op hoofdlijnen waarin de kaders en richtlijnen worden beschreven voor toekomstige projecten in de openbare ruimte die bijdragen aan de hittebestrijding in de binnenstad. In de visie is opgenomen dat bij de uitwerking van de visie m.b.t.

de Jansbeek verder onderzocht moet worden welke kansen en technische (on)mogelijkheden er zijn m.b.t. het beekwater. Niet de grens van de visie, maar de kansen die er liggen zijn daarvoor uitgangspunt. Over de beek is ook bestuurlijk overleg geweest tussen de Stichting Jansbeek Boven Water en wethouder Roelofs. De wethouder heeft aangegeven dat er een haalbaarheidsstudie zal worden uitgevoerd naar de beek in de singels. Bij het Waterschap is er geen draagvlak voor het terugbrengen van de beek in de binnenstad. Het water van de Jansbeek is belangrijk voor het doorspoelen van de Lauwersgracht. Het markeren van de oorspronkelijke beekloop met water gerelateerde kunstwerken vindt 6811 ook de moeite waard. Dit idee wordt meegenomen in het kader van de haalbaarheidsstudie.

Platform Binnenstad Arnhem (PBA)
Belangrijk uitgangpunt in de visie is het principe “zet de voetganger op 1” en daaraan gekoppeld “het verbeteren van de verblijfskwaliteit in de binnenstad”. Om hiervoor ruimte te creëren is in de visie onder andere voorgesteld op plekken de lokale mobiliteit te herschikken (éénrichting, woonerf, vastgestelde routes). Of het maaiveldparkeren van auto’s terug te dringen en het verwijderen van stilstaande fietsen uit de openbare ruimte geleidelijk op te bouwen, e.e.a. conform de uitgangspunten in het (op dit moment nog niet vastgestelde) Duurzaam Mobiliteitsplan. Hierbij vraagt PBA aandacht om dit gefaseerd in te voeren en ervoor te zorgen dat de bereikbaarheid en de toegankelijkheid in de binnenstad gewaarborgd blijft. Dit is toegevoegd bij de uitgangspunten in de visie.

Op 14 mei 2024 is op verzoek van PBA de visie toegelicht in de Transitiewerkgroep van BPA. De Transitiewerkgroep heeft de visie positief ontvangen en ziet de uitwerking van de visie graag tegemoet.

3. **“Brede” omgeving**

Voor het informeren en raadplegen van de brede omgeving zijn onderstaande communicatiemiddelen ingezet:
- Er is projectpagina gemaakt op de website van de gemeente Arnhem, te vinden via www.arnhem.nl/visiebinnenstad.
- Er is een e-mailadres aangemaakt die gebruikt is in de verschillende media, waar men vragen kon stellen en informatie kon krijgen visiebinnenstad@arnhem.nl.
- Er zijn informatiedagen georganiseerd op 24 en 25 mei 2024 op het Johnny van Doornplein waar geinteresseerden via borden en een tentdoek de visie konden bekijken of waar men in gesprek kon gaan met betrokken ambtenaren, zie hierna verder uitgewerkt.
- Voor de informatiedagen zijn online uitnodigingen verstuurd aan, de klankbordgroep, stakeholders, evenementenorganisatoren in de Arnhemse Binnenstad en naar raadsleden en fractievolgers. Zie de lijst met uitgenodigde stakeholders en evenementencoördinatoren in bijlage 1
- De informatiedagen zijn van tevoren via de socialmediakanalen van de gemeente Arnhem aangekondigd.
- Tijdens de informatiedagen zelf zijn via de socialmediakanalen van de gemeente Arnhem oproepen gedaan om ook langs te komen.
- Via de online e-mail nieuwsbrief (ArnhemMail) zijn geabonneerden geinformeerd over de visie en de informatiedagen.
- Een artikel geplaatst op de gemeentepagina in de Arnhemse Koerier van 11 mei 2024 (bijlage 3)
- Ditzelfde artikel is gedeeld op Chainels op 6 mei 2024 met 866 bedrijven (1107 gebruikers)
- En op verzoek van de wijkmanager is dit artikel geplaatst op de facebookpagina van Arnhem6811.

Informatiedagen vrijdag 24 en zaterdag 25 mei

De informatiedagen op vrijdag 24 en zaterdag 25 mei 2024 hebben plaatsgevonden in de openbare ruimte op het Johnny van Doornplein (van 9.00 tot 16.00 uur). Daarvoor is op het plein tussen het bewegend bos een informatietent opgezet met een bedrukte zijwand waar de visiekaart op is geprojecteerd, een picknickbank geplaatst en negen communicatieborden opgesteld. Deze communicatiepanelen zijn weergegeven op (bijlage 4 panelen). Bezoekers van de binnenstad, bewoners en ondernemers gingen met tien ambtenaren en twee ontwerpers van Buro OMGEVING uit België in gesprek over de visie.

Ruim 300 geïnteresseerden hebben de informatiestand bezocht. De meesten daarvan zijn in gesprek gegaan. De bezoekers hebben deze manier van informeren zeer positief ervaren. Ook de betrokken collega's vonden deze interactieve vorm van participeren goed werken. Nagenoeg iedereen die we gesproken hebben is zeer enthousiast over de visie , o.a. over de vergroening en verkoeling, het aantrekkelijker maken van de binnenstad, de vermindering van de hoeveelheid verkeer en zwerffietsen en specifiek over de aanpak van het Johnny van Doornplein. De positieve reacties voerden de boventoon. Ook zijn er opmerkingen gemaakt m.b.t. de uitvoering van de visie. De opmerkingen en vragen hebben we gebundeld en opgenomen in bijlage 5.

Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de reacties die we hebben ontvangen en wat we daarmee hebben gedaan en/of kunnen doen in de toekomst.

Veelal positieve reacties
Zoals al eerder beschreven zijn er veel positieve reacties en er waren gesprekken met veel enthousiasme, energie en inspiratie. De bezoekers vinden aanpak van hittestress belangrijk en zien de aanpak van klimaatproblematiek als een belangrijke opgave. Groen maakt het wonen en bezoeken van de binnenstad plezierig en ook worden kansen gezien met betrekking tot het verminderen van de hoeveelheid verkeer en straatparkeren en het verwijderen van gestalde fietsen in de openbare ruimte ten gunste van groen.

Reacties die al in de visie zitten en meegenomen worden.
Daarnaast zijn er ook veel ideeën en wensen geopperd die een plek in de visie hebben gekregen, of kunnen worden meegenomen in de toekomst als concrete projecten worden uitgevoerd. Zo zijn een aantal concrete plekken genoemd die vergroend kunnen worden, wordt er gevraagd of inheemse

beplanting kan worden gestimuleerd en of op plekken maaiveldparkeren kan worden verwijderd ten gunste van groen. Er is een vraag gesteld of er ook integrale plannen worden gemaakt, en niet alleen bekeken vanuit klimaat en groen. In het uitvoeringsprogramma wordt uitdrukkelijk gezocht naar meekoppelkansen en de uitvoeringsprojecten worden integraal aangepakt. Ook worden kansen rondom vergroenen van daktuinen en gevelbeplanting beschreven en geven de kaders in de visie ruimte voor zitplekken op schaduwrijke plekken evenals het versmallen van straten ten gunste van groen. Ook de vraag om bewoners eventueel een rol te geven in het beheer van het groen in de openbare ruimte sluit aan bij de ambities in de visie.

Vragen over het vervolg van de visie; wordt de visie ook echt uitgevoerd?
Naast veel enthousiasme zijn er vragen over het uitvoeren van de visie; men vindt het belangrijk dat het niet alleen bij een visie blijft, maar dat het plan ook wordt uitgevoerd. Een van de aanleidingen voor het opstellen van de visie is dat het wenselijk is om een handleiding te hebben voor het ontwerp en de inrichting van een uniforme openbare ruimte bij toekomstige projecten in de binnenstad. Dus in die zin zal de visie, na vaststelling, dienen als een belangrijk kader. De visie moet gezien worden als toekomstplan. Het uitvoering geven aan de visie is afhankelijk van de middelen die hiervoor de komende jaren beschikbaar worden gesteld. Van belang is dat bij alle toekomstige projecten steeds weer de uitgangspunten in de visie worden meegenomen. Op die manier kan de visie gefaseerd en stapsgewijs vorm krijgen. Van belang is dat bij alle toekomstige inspanningen in de binnenstad de visie als leidraad wordt gebruikt, bijvoorbeeld bij vernieuwing van de riolering, aanpassingen aan straten om te voldoen aan veranderende behoeften, het aanpakken van veiligheidskwesties en bijvoorbeeld bij ruimtelijke ontwikkelingsprojecten zoals rondom het Stadstheater, het Bartok – of Bestuurskwartier. Maar hoe dan ook kost de uitvoering van de ambities, zoals beschreven in de visie, veel geld en is daarmee afhankelijk van de financiële middelen die daarvoor de komende jaren beschikbaar zullen worden gesteld.

Beheer
Naast veel enthousiasme hebben we ook zorgen gehoord over het beheer van de huidige en toekomstige groene ruimtes in de binnenstad. Het huidige beheer in de binnenstad richt zich voornamelijk op bestrating en groen. Bewoners en bezoekers geven aan dat het huidige beheer ook te wensen over laat. Dit is een belangrijk aandachtspunt bij het uitvoeren van de visie en is ook als randvoorwaarde opgenomen. Met het opstellen van de visie is duidelijk geworden dat de gewenste verschuiving van verharding naar groen tot een toename van beheer- en onderhoudskosten zal leiden. Het is nodig om een visie te ontwikkelen hoe met deze toename van beheerkosten kan worden omgegaan. Dit moet niet alleen op het niveau van de binnenstad maar stadsbreed bekeken worden. Bij het in beeld brengen van de beheerkosten moeten ook aspecten zoals klimaatwinst en circulariteit worden meegewogen. Bij dit alles staat een beheerbewuste aanpassing van de openbare ruimte voorop. Ook bewoners en ondernemers kunnen (onder voorwaarden) worden betrokken bij het onderhoud van beplanting in de straten. Ook kunnen er proefprojecten in de binnenstad worden opgezet om te testen en kennis te delen. Dit moet leiden tot een robuuste openbare ruimte die eveneens bestand is tegen de gebruiksdruk in de binnenstad, bij zoals bv. stadsfeesten en evenementen.

Jansbeek
Een aantal vragen hadden betrekking op de Jansbeek. Door de “Stichting Jansbeek boven water” is hierover een schriftelijke reactie ingediend. Deze is opgenomen in bijlage 6. Zoals hiervoor al is aangegeven biedt de Jansbeek kansen voor verkoeling in de binnenstad. Deze kansen zijn beschreven in de visie. Het gebruik van (beek)water in de binnenstad moet echter nog verder worden onderzocht. Er wordt een haalbaarheidsstudie gedaan naar het bovengronds brengen van de beek binnen het singelgebied.

Spelen
Er worden in de huidige situatie meer kansen gezien voor spelen in de binnenstad. Momenteel ontbreken speelelementen veelal in de binnenstad, maar er is vraag naar de integratie van spelaanleiding in de openbare ruimte. Spelen heeft in de visie een belangrijke plek gekregen. Er worden kansen beschreven voor spelen op verschillende plekken in de binnenstad. De gewenste locaties zijn de struinstraten, woonstraten, stadshoven en verborgen tuinen. Belangrijk is dat speelaanleidingen passend zijn bij de sfeer en het gebruik van de locatie om het gewenste gedrag uit te lokken, zowel nu als in de toekomst. Bij de keuze van de speelelementen staan duurzame materialen voorop.

Reacties t.a.v. fietsen
Een aantal keren is de overlast van (geparkeerde) fietsen aan de orde geweest. Er is inmiddels een fietsparkeerplan binnenstad opgesteld, een van de doelen is om de overlast van geparkeerde fietsen aan te pakken.

Hoe moeten we omgaan met parkeren van bakfietsen, waar kan men die kwijt in de binnenstad? Een bakfiets is een van de afwijkende vormen van een fiets. Nu kunnen deze net als de scooters bijvoorbeeld in de (bewaakte) stalling aan het Gele Rijdersplein gestald worden.

Daarnaast wordt de bereikbaarheid van de fietskelder op Johnny van Doorn als een knelpunt ervaren om daar je fiets te parkeren. Dit heeft betrekking op de openingstijden en de schuine helling. De rode loper die uitgelegd was werd gewaardeerd en leidde ertoe dat fietsers eerder afstapten om te lopen naar de entree. De gemeente Arnhem wil de openingstijden graag uitbreiden tot middernacht. Daarnaast kijken we ook naar het beter toegankelijk en zichtbaar maken van de stalling.

Reacties die betrekking hebben op andere projecten
Er zijn verschillende reacties gegeven die betrekking hebben op de uitwerking van projecten. M.n. de Rijnkade is hierbij een aantal keer genoemd. Deze reacties zijn teruggekoppeld aan de betreffende collega's die hiermee bezig zijn, zodat deze opmerkingen in die projecten kunnen worden bekeken en afgewogen.

Bewegend bos/Johnny van Doornplein
De recente aanpak van het Johnny van Doornplein leverde bijzonder positieve reacties op. Men is blij dat de fietsen zijn weggehaald en hier (tijdelijk) groen voor in de plaats is gekomen. Ook hebben we kritische reacties gehoord, onder andere over de grootte van de bakken waar de (bewegende) bomen in staan en het gemis van de zitplekken die zijn weggehaald op het Johnny van Doornplein. De huidige inrichting met bakken is een tijdelijke inrichting. De zitplaatsen zijn weggehaald in verband met de toenemende overlast op en rond het plein. Ze keren zeker terug, maar pas bij de uitvoering van het definitieve ontwerp voor dit plein. Dan verdwijnen ook de hoge bakken om plaats te maken voor een beplanting (en extra bomen) in de volle grond.

Vragen over wonen in de binnenstad
Er zijn enkele vragen gesteld over het bouwen van woningen en de leegstand van winkelpanden en boven winkels. De Visie Openbare Ruimte en Koele netwerk gaat over de openbare ruimte en niet over wat er zich afspeelt binnen de gebouwen. Maar leegstand van winkels en verdiepingen boven winkels hebben wel degelijk effect op de beleving en het functioneren van het centrum. Het heeft een negatieve uitstraling en daarmee ook een negatieve impact op de openbare ruimte en de beleving daarvan. De aanpak en oplossing van dit probleem ligt niet zozeer in de openbare ruimte als wel in de gebouwen en de ontwikkelingen die plaatsvinden in het centrum. De Omgevingsvisie geeft aan dat er

voor het centrum een ontwikkelperspectief opgesteld moet worden met een compacter winkelgebied en een studie naar verdichting met wonen in het centrum.
Vanwege deze opdracht, maar zeker ook vanwege de toenemende leegstand, zijn we inmiddels ook gestart met het maken van dit Ontwikkelperspectief voor de binnenstad.

Reacties m.b.t. overlast/gevoel van onveiligheid
Hoewel het onderwerp overlast niet direct onderdeel is van de visie zijn zorgen rondom toenemende overlast ook genoemd. Recente cijfers van het CBS laten zien dat niet alleen in Arnhem maar in heel Nederland het aantal dak- en thuislozen is toegenomen en daarmee ook de overlast en gevoel van onveiligheid op verschillende plekken in de openbare ruimte in de stad. De plekken met veel overlast, zogenaamde hotspots, zijn bij ons in beeld. Op deze plekken is er inzet door wijkveiligheidspartners. Door hen wordt de situatie aangepakt door o.a. interventies en intensivering van de inzet van straatcoaches, GGD en de stichting Barka die o.a. extra hulp en ondersteuning biedt aan dakloze EU-burgers. Daarnaast start per 1 juli 2024 de 24 uurs opvang en begeleiding voor dakloze niet-rechthebbende EU-burgers. Verder wordt momenteel onderzocht of we uitvoering kunnen geven om in pilotvorm in de zogenaamde ‘tussenuren’ (de uren dat inloopvoorziening Het Kruispunt en nachtopvang de Duif gesloten is) een beschutte ruimte overdag te creëren. Dit aanvullend op de reeds bestaande (24-uurs) voorzieningen. De overlastgevers zijn overigens niet uitsluitend dakloze of thuisloze mensen, maar betreft een diverse kwetsbare groep. Indien in de binnenstad of andere specifieke plekken in de stad sprake is van overlast of de sociale veiligheid niet goed is georganiseerd, ontvangen wij deze signalen graag zodat we daar gericht acties op kunnen zetten. Bewoners en ondernemers kunnen zich melden via het algemeen e-mailadres csa@leefomgevingarnhem.nl of bij het TLO- inloopspreekuur op de woensdagochtend van 09.00 tot 12.00 uur op de Steenstraat 66. Een melding doen via Fixi kan ook. De door bezoekers genoemde plekken, zoals de Looierstraat, zijn reeds bij ons in beeld.

Reacties m.b.t. openbare toiletten
Openbare toiletten zijn geen onderdeel van de visie openbare ruimte. In de binnenstad zijn er twee openbare toiletunits, die worden beheerd door de gemeente (Openbare Ruimte). Locaties: Nieuwstraat 25 en Willemsplein 45A (met ruime openingstijden van 08.00 tot en met 23.00 uur). Daarnaast bevinden zich in de binnenstad verschillende semiopenbare toiletten. Voor het overzicht over en gebruik van toiletten in de binnenstad wordt verwezen naar de zgn. HogeNood-app. Dit is een toiletapplicatie via de mobiele telefoon waarmee het dichtstbijzijnde openbare toilet of semiopenbare toilet te vinden is. Het toevoegen van extra openbare toiletten in de binnenstad is (te) kostbaar.

Overzicht bijlagen:

BIJLAGE 1 Participatiestrategie

BIJLAGE 2 Reactie van en antwoorden aan APCG

BIJLAGE 3 Gemeentepagina Arnhemse Koerier 11 mei 2024

BIJLAGE 4 Afbeeldingen panelen

BIJLAGE 5 Opgehaalde reacties communicatie 2-daagse 24 en 25 mei 2024

BIJLAGE 6 Toegestuurde reactie Stichting Jansbeek boven Water

BIJLAGE 1
Participatiestrategie

Communicatie/participatieaanpak

Visie openbare ruimte en koele netwerk binnenstad Arnhem

In het kort

Er zijn verschillende redenen voor een nieuwe visie op de openbare ruimte in de binnenstad:

- De binnenstad verandert van 'place to buy' naar 'place to meet'. Ook wordt er steeds meer gewoond in de binnenstad en dat vraagt om een andere inrichting van de openbare ruimte.
- De uitstraling laat momenteel te wensen over. Er is een mengelmoes van materialen, meubilair, stijlen en een (te) grote nadruk op verhardingen.
- Openbare ruimte in de binnenstad is schaars. Tegelijkertijd moet er heel veel in deze beperkte ruimte: winkelen maar ook verblijven en spelen, lopen maar ook fietsen, auto's en OV, parkeren voor de auto en fiets maar ook aantrekkelijke groene ruimtes. Riolering, kabels en leidingen in de bodem, maar ook ruimte voor bomen, water en energietransitie. Kortom: de optelsom aan functies is groter dan de beschikbare openbare ruimte. Er moeten duidelijke keuzes gemaakt worden voor de binnenstad op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie, vergroenen, mobiliteit, welzijn, gezondheid, beleving en esthetiek.
- De binnenstad is één van de meest hete en versteende gebieden van Arnhem. De 'kaarten' laten een hoge mate van hittestress zien. Het is de wens om te komen tot een koele route-netwerk, zodat mensen met een kwetsbare gezondheid op een aangename manier in de binnenstad kunnen verblijven.
- De natuurstenen bestrating die in veel winkelstraten ligt, levert teveel beheerproblemen op en versterkt het hitte-effect.

In de visie leggen we duidelijke kaders en spelregels vast zodat we houvast hebben bij nieuwe inrichtingen en bij beheer en onderhoudsplannen. Met de visie komen we ook tot een koel netwerk dat de hele binnenstad omvat. Op hoofdlijnen bestaat de visie uit:

1. een kaart met de hoofdstructuur van de binnenstad in verschillende typen ruimten: straten (winkelstraten, struinstraten, woonstraten) en plekken (pleinen, hoven en verborgen tuinen).
2. de spelregels (toolbox) die we hierover per type plek afspreken, zowel voor het koele netwerk als voor de openbare ruimte .

Waarom willen we hierover communiceren en participeren?

We willen bewoners, ondernemers, gebruikers, stakeholders en andere belanghebbenden informeren en raadplegen over de *visie openbare ruimte binnenstad en koele netwerk*. Omdat de binnenstad van iedere Arnhemmer is en we bezoekers een warm welkom willen geven en de verblijfskwaliteit willen verbeteren. En omdat plannen kwalitatief beter worden door kennis en inbreng van de gebruikers en bewoners van de binnenstad.

Daarnaast is de *visie binnenstad openbare ruimte en koele netwerk* een uniek project omdat we hiermee de klimaatopgave voor de hele binnenstad in één keer aanpakken. Deze aanpak op deze

schaal, in een compacte, versteende historische binnenstad is uniek voor steden in Nederland en Europa. Dat willen we aan onze inwoners laten zien en andere gemeenten en Europese partners mee inspireren.

Waarover informeren / raadplegen we de doelgroepen?

We informeren de doelgroepen over de volgende elementen:

- Het probleem / de aanleiding
- De conceptvisie die bestaat uit de kaart met de verschillende typen straten en plekken en de bijbehorende spelregels. Dat kunnen we laten zien aan de hand van de referentiebeelden en de schetsen die bureau Omgeving per type straat heeft gemaakt.
- Koele netwerk als uniek onderdeel in visie

We vragen de klankbordgroep en de publieksgroepen om mee te denken over de visie:

- Wat is goed aan het plan / de spelregels? Waar word je blij van?
- Wat mist er?
- Welke zorgen heb je? Welke knelpunten zie je?

M.b.t het groen kunnen we vragen stellen over:

- Uw mening over de grootte van het groen?
- Zou u zelf groen willen adopteren? Of toevoegen van eigen groen (wijzen op subsidie)?
- Wat is er nodig voor het onderhoud en beheer van het groen?

Doelgroepen

We onderscheiden de volgende gebruikers en stakeholders:

- Raad
- Klankbordgroep (PBA, APCG, Arnhem 6811 en SWOA)
- Algemene publieksgroepen Arnhem (zie bijlage voor toelichting)
- Georganiseerde publieksgroepen Arnhem (zie bijlage voor toelichting)

Factoren van invloed op communicatie/participatieaanpak

Voor we overgaan op de aanpak / strategie zetten we hier een aantal punten op een rij die van invloed zijn op de communicatiestrategie.

- Via andere participatietrajecten die onlangs in de binnenstad zijn gehouden zoals de wijkgroenagenda en het duurzaam mobiliteitsplan, is al veel bekend hoe stakeholders aankijken tegen de openbare ruimte in de binnenstad.
- Onderzoek zoals de *Arnhemse Leefbare Wijkenmonitor 2021* geeft beeld wat inwoners belangrijk vinden qua beleving van het centrum.
- Er zijn signalen van participatiemoeheid in de binnenstad. Er is afgelopen periode al veelvuldig en over verschillende onderwerpen geparticipeerd in de (binnen)stad.

Aanpak

De bovenstaande factoren maakt dat we kiezen voor verschillende manieren van communicatie/participatie met de stakeholders.

Doelgroep	Niveau van participatie	Vorm
Raad	Meeweten	Informeren over informatiedagen 24 en 25 mei
Klankbordgroep (6811, PBA, APCG, SWOA (vertegenwoordigd door APCG)	Meeweten: proces, voortgang en resultaten Meedenken: eigen ambities in visie, reageren op kaart en inrichtingsprincipes	Diverse fysieke overleggen (van start van project medio 2023 tot aan afronding/besluitvorming)
Algemene publieksgroepen en de georganiseerde publieksgroepen	Meeweten en meedenken: ▪ voortgang en eindresultaat project ▪ uniekheid visie: hele binnenstad voorbereid op veranderende klimaat ▪ kaart en inrichtingsprincipes	We koppelen het gesprek met de stad over de visie aan het wandelende bos. In het bos maken we op 24 en 25 mei tijdens een participatieweek/weekend een groene huiskamer waar we de inwoners informeren en met hen in gesprek gaan over de visie. Andere manieren waarmee we inwoners informeren zijn: een webpagina op arnhem.nl, ArnhemMail, social media en gedrukte media. We presenteren in juni de visie bij CASA.
Andere gemeenten	Meeweten: resultaten en uniekheid visie: de hele binnenstad als een koel netwerk (schaalgrootte in historische compacte binnenstad)	Persbericht via verschillende (vak)media na vaststellen visie
Life IP-partners	Meeweten: kennis en resultaten van de visie voor ontwikkeling van het klimaatadaptatiebeleid van hun eigen binnensteden	Via netwerk Life IP

Bijlage 1 algemene en geïnteresseerde publiekgroepen

Toeschouwers (algemene publiekgroepen)

- Inwoners (vanuit marketing i.p.v. gebruik)
- Dagjestocht mensen (idem)
- Stichting Creatief Arnhem (kunnen bijdragen aan identiteit Arnhem)

Geïnteresseerden (georganiseerde publieksgroepen)

- Inwoners binnenstad (doel: prettige leefomgeving, groen, maaiveld parkeren,eenrichtingsverkeer)

- Stichting Creatief Arnhem
- Casa Arnhem
- Vereniging Stadsschoon
- Citymarketing Arnhem
- Arnhem Klimaatbestendig
- Groen Arnhem
- VGGM
- Groene Rijders
- Connexxion
- Arnhemse Markten
- OKA
- Arnhems Hart
- Vecu
- City Centrum Arnhem
- Koninklijke Nederlandse Horeca afdeling Arnhem
- Kinderburgemeester
- Contactpersoon Spelen

Evenementenorganisatoren:

- Bridge to Bridge Swim
- Bureau Kessel
- Cafe Theater Festival
- Ciel Your event
- Cirque de la liberte
- Courage National Events B.V.
- CU2 B.V.
- De Melkfabriek Arnhem VOF
- DOCKS
- FDFA
- Free Your Mind Festival BV
- HAC
- Innovate
- Jelmer
- Keti Koti
- Koningsdag
- Luxor Live

- Matrixx
- Musis
- OV Korenmarkt
- PBA
- Robin Atema
- Sophie Schijf

BIJLAGE 2
Inkomende reactie van en antwoorden aan APCG
- A) Schriftelijke reactie APCG
- B) Reactie gemeente (afgestemd met APCG)

A)
Inkomende reactie van APCG op presentatie 11 maart 2024 door Buro Omgeving
Visie Openbare Ruimte en koel netwerk, hieronder ogenomen:

Wat opvalt is dat toegankelijkheid geen expliciete opgave of doelstelling is in de visie. Dat past niet bij de doelstellingen van de gemeente om een inclusieve stad te zijn en de ambities van de gemeente op het gebied van toegankelijkheid.
Daarom vinden wij dat een inclusieve (binnen)stad als hoofdprincipe zou moeten worden opgenomen en dat een toegankelijke, inclusieve openbare ruimte als onderdeel van de Arnhemse Stijl zou moeten worden benoemd.

De rode klinker krijgt een prominente plek in de Arnhemse Stijl. Zoals wij hebben aangegeven in de eerste bijeenkomst van de klankbordgroep, is het feit dat de Arnhemse binnenstad vrijwel geheel met rode klinkers bestraat is een probleem voor de toegankelijkheid. Wij hebben toen het belang van heldere zonering van verschillende weggebruikers aangegeven. Een toegankelijke openbare ruimte vraagt om overzicht en enige voorspelbaarheid over hoe andere mensen zich zullen gedragen. Daarvoor zijn duidelijke visuele (en voelbare) signalen nodig, enkel een verschil in legpatroon van klinkers is hiervoor niet voldoende, er is echt onderscheidende bestrating nodig.

Kwalitatieve openbare ruimte
Hier moet in elk geval verwezen worden naar de normen van het handboek toegankelijke openbare ruimte. Die zijn stads breed het uitgangspunt bij inrichting van de openbare ruimte, dus ook bij de binnenstad.

Verder zijn er een aantal punten opgenomen die (potentieel) strijdig zijn met toegankelijkheid:
- Voorkom drempels en hoogteverschillen;

Uiteraard moet onnodig hoogteverschil worden voorkomen omdat dit problemen in toegankelijkheid kan geven. Echter, er werd in de presentatie ook gesproken over het weglaten van verhoogde stoepen. Dat is onwenselijk, omdat fietsers en auto's dan gemakkelijk op de stoep kunnen komen. Dit levert gevaarlijke en onoverzichtelijke situaties op voor mensen met een beperking. We zien dit nu al bijvoorbeeld bij het Kleine Oord en de Turfstraat. Uiteraard is het belangrijk om in gelijkvloerse oversteken te voorzien, door regelmatig bandverlagingen te maken.
- Meng verkeer waar mogelijk;

Dit is een ontoegankelijk uitgangspunt, shared space is een ontoegankelijk principe. Het gaat er vanuit dat je al je zintuigen kunt gebruiken om je te oriënteren en bewegen, waarbij op basis van oogcontact tussen mensen voorrang wordt bepaalt. Zoals aangegeven in de eerste klankbordgroep samenkomst, sluit dat mensen met een beperking uit. Iemand met een zintuigelijke beperking kan niet evenveel zintuigen gebruiken als mensen zonder beperking. Mensen die vanuit een psychische kwetsbaarheid of verstandelijke beperking prikkelgevoelig zijn, kun niet in zulke situaties geen overzicht houden. Het is dus noodzakelijk dat er fiets- en autovrije "loop"zones komen, waar voetgangers en mensen in (handbewogen) rolstoel of met scootmobiel op trage stand, zich veilig kunnen verplaatsen. Fietsers zijn een diverse groep, ook mensen met een elektrische rolstoel en scootmobiel zijn vaak 'fietser',

daarnaast bestaan er nog diverse aangepaste fietsen, zoals handbikes, driewielfietsen etc. Het mengen van auto's en fietsers is alleen mogelijk wanneer de snelheid van het verkeer laag is, anders is een apart fietspad noodzakelijk.

- Bescherm erfgoed en waardevolle gevels; belangrijke kanttekening hier is dat soms aanpassingen noodzakelijk is om deze voor iedereen toegankelijk te maken.
- Spelaanleidingen

Neem op dat deze inclusief ontworpen moeten worden, ook geschikt voor ouders en kinderen met een beperking. Benoem hiervoor de richtlijnen van het samenspeelnetwerk.
Alle gekozen foto's zijn van ontoegankelijke speelplekken, dat is niet het beeld dat uitgestraald zou moeten worden. Over gekozen beeldmateriaal en visualisatie zullen we aan het einde nog een toelichting geven.

Klimaatadaptatie
Dit is natuurlijk een collectief belang, we weten dat juist mensen met een beperking/ chronische ziekte net als andere groepen die te maken krijgen met discriminatie en uitsluiting, als eerste problemen zullen ondervinden van klimaatverandering.
Tegelijkertijd mag het niet zo zijn dat klimaatadaptatie mensen met een beperking verder uitsluit. Zorg dan ook dat bij klimaatadaptatie toegankelijkheid steeds weer randvoorwaarde is.

Vergroening
Dit kan goed samengaan met toegankelijkheid, maar daarbij moeten wel randvoorwaarden in acht genomen worden.
Overhangend en overgroeiend groen maakt de openbare ruimte slecht toegankelijk, zeker voor mensen met een visuele beperking.
Dat stel eisen aan hoe de plantvakken worden ingesloten en aan het beplantingsplan.
Kies voor lage, stekel, brandhaar en doornloze begroeiing aan de randen. Verder uit de looproute kan hogere begroeiing mogelijk zijn, maar je moet er ook vanuit zittend en kind perspectief overzicht kunnen houden.
Voor geveltuinen en begroeiing zijn strikte afspraken nodig met eisen aan beheer.
Bomen moeten hoogopgesnoeid worden, zodat er een afhangende takken zijn.
Tot slot vormen grote hoeveelheden stuifmeel in de lucht een probleem voor mensen met luchtwegaandoeningen. Dat wil zeggen dat er beter voor insecten bestoven begroeiing kan worden dan voor windbestuivers.

Vanuit prikkelgevoeligheid kan het toevoegen van groen positief werken voor een aangenamer verblijf in de binnenstad. Groen is rustiger om naar te kijken en kan bijdragen aan gevoel van ruimte en helpt ook om andere prikkels (zoals geluid) te dempen. Belangrijk is om het zo in te richten dat er niet als nog allemaal door mensen gemaakte (storende) elementen in komen zoals fietsen, borden etc.
Groene plekken die heel vol zijn met mensen helpen niet tegen prikkels. Natuurlijk zijn koele plekken om te kunnen verblijven wel belangrijk, maar denk bij de inrichting van het groen na hoe druk het er kan worden.
Niet alle groene plekken hoeven ook bedoeld te zijn om er te verblijven. Het Gele Rijdersplein is hier een mooi voorbeeld van. Dit is veel groen, ruimtelijk opgezet en nodigt niet uit om er te verblijven. Juist door die combinatie is het een fijne plek in het drukke centrum. Het is belangrijk om dit soort plekken te behouden en creëren en niet alle groene plekken in te richten voor recreatie.

Lichtnetwerk

Verlichting is belangrijk voor een toegankelijke binnenstad. Uitgangpunt moet zijn gelijkmatige verlichting, zonder verblindende bronnen. Scherpe overgangen tussen licht en donker moeten worden voorkomen, evenals flikkerende lichten.
Indien niet goed toegepast zorgt verlichting juist voor verslechteren van toegankelijkheid en kan zelfs gevaarlijk zijn voor mensen met bijvoorbeeld epilepsie.

Percentages verharding
Hoe is toegankelijkheid meegenomen in het bepalen van deze percentages? Met name van de tuinen (max 10%) vragen wij ons af of dit voldoende om de tuinen toegankelijk te maken/houden? Belangrijk om daarbij te realiseren dat halfverharding in de binnenstad geen toegankelijke manier van bestraten is.
Hierover is afstemming met toegankelijkheidsadviseurs van openbare ruimte noodzakelijk.

Inspiratieschetsen
Johnny van Doornplein: Zorg dat er een duidelijke route voor fietsers komt naar de fietsenstalling, maak daar ook echt een oversteeksituatie van voor voetgangers.
Land van de Markt: Zorg dat mensen niet per ongeluk in de fontein terecht kunnen komen, nu geen enkele geleiding om hier houvast te geven geschetst.
Nieuwe plein: Ongewenst daar de GPP’s te verwijderen, zijn veel gebruikt, belangrijke plek om de stad in te gaan.
Nieuwstraat: huidige schets ziet eruit alsof hier de bedoeling is om beleefbaar groen te maken, wat er dan weer zeer ontoegankelijk uitziet. Groen dat beleefbaar moet zijn, moet dat voor iedereen zijn, er kan ook gekozen worden voor groen om naar te kijken, dan zou het voor niemand toegankelijk moeten zijn.

Visualisering van de visie
Wat opvalt is dat de gebruikte personages in de visie niet echt een representatie van de Arnhemse inwoners zijn. Het zijn allemaal witte mensen zonder (zichtbare) beperking. Bij het maken van een visie voor de stad is een goede representatie van haar inwoners belangrijk. De gemeente heeft zelf onderzoek laten doen hoe inwoners van minderheidsgroepen zich vertegenwoordigd voelen in de communicatie. Wij adviseren hierover contact op te nemen met Jozé van den Hurk (communicatie adviseur gemeente Arnhem), hij kan de visie van de gemeente hierop toelichten.
Vanuit ons vinden wij het belangrijk dat in elke visualisatie die (in opdracht van) de gemeente maakt, ook representatie van inwoners met een (zichtbare) beperking is en dat toegankelijkheidselementen zichtbaar aanwezig zijn. Dat wil zeggen dat routegeleiding voor mensen met een visuele beperking ook in schetsen te zien is op de plekken waar die in werkelijkheid zou moeten komen, dat bandverlagingen voor mensen die niet van de stoep kunnen stappen worden ingetekend etc.
Op die manier laat je als gemeente vanaf het begin zien dat je de stad voor iedereen ontwerpt. Alle huidige inspiratieschetsen zien er niet (goed) toegankelijk uit, dat is niet het gewenste startpunt.

B)
Antwoorden op reacties APCG
Visie openbare ruimte
28 mei 2024

ALGEMEEN
- Een inclusieve (binnen)stad als hoofdprincipe opnemen
- Dit is meegenomen in de Arnhemse stijl en de basis ingrediënten. Dit is de basis van het hele document. Deze ingrediënten zijn in elk type plek geïntegreerd.

- Een toegankelijke, inclusieve openbare ruimte als onderdeel van de Arnhemse Stijl benoemen
- Dit is meegenomen en aangepast onder de basis ingrediënten van de Arnhemse stijl

- Onderscheidende bestrating nodig
- Naar aanleiding van deze opmerking is een onderscheid in kleur aangebracht in de verharding van de type straten.
- Waar dit in de uitwerking niet mogelijk (of vanuit gebruik niet nodig) is, zal dit worden gedaan door gebruik te maken van verschillende texturen in het materiaal

KLIMAATADAPTATIE VERSUS TOEGANKELIJKHEID
- Zorg dan ook dat bij klimaatadaptatie toegankelijkheid steeds weer randvoorwaarde is (verwerken in tekst)
- De link tussen beheer en toegankelijkheid is uitdrukkelijk benoemd in het document.

VERGROENING
- Overhangend en overgroeiend groen mag geen belemmering vormen (slechte toegankelijkheid)
- Dit is tekstueel aangepast in de bouwstenen en de uitwerking van de type straten.
- In de toekomst zal bij elk project zorgvuldig worden onderzocht of groen de openbare ruimte goed toegankelijk maakt.

- Kies voor lage, stekel, brandhaar en doornloze begroeiing aan de randen. Verder van de looproute kan hogere begroeiing toegepast worden, maar vanuit zittend perspectief (ook vanuit een kind) moet overzicht behouden kunnen worden
- Dit is tekstueel meegenomen in de bouwstenen

- Beheer: bomen moeten hoogopgesnoeid worden om afhangende takken te vermijden
- Dit is tekstueel meegenomen in de bouwstenen

- Bij keuze van beplantingssoorten gaat de voorkeur naar planten die door insecten worden bestoven dan windbestuivers (luchtwegen)
- Hierin zit een tegenstrijdigheid met de ambitie volgens biodiversiteit. En daardoor de algemene gezondheid van bewoners.
Er is advies gevraagd bij de Wageningen Universiteit t.a.v. pollenallergenen, zodat we bij de plantenkeuze bepaalde soorten die veel problemen geven voor mensen met longaandoeningen kunnen aansluiten. We kunnen niet per definitie alle windbestoven planten uitsluiten omdat dit ten koste gaat van de biodiversiteit.
- Volgens het laatste wetenschappelijke onderzoek in Europa, waaronder studies in Nederlandse steden, zijn er niet genoeg insecten om planten te bestuiven. Daarom brengt het kiezen van alleen planten die afhankelijk zijn van bestuiving door insecten de biodiversiteit, vooral bomen, in stedelijke gebieden in gevaar.
- We hebben kennis genomen van de voorkeur die jullie hebben aangegeven maar alles afgewogen hebben we op basis van bovengenoemde argumenten de tekst niet 1 op 1 overgenomen. De beplantingssoorten maken ook geen onderdeel uit van het handboek toegankelijkheid.

- *Toevoegen in tekst:* **Niet alle groene plekken hoeven bedoeld te zijn om er te verblijven**. Het Gele Rijdersplein is hier een mooi voorbeeld van. Dit is veel groen, ruimtelijk opgezet en nodigt niet uit om er te verblijven. Juist door die combinatie is het een fijne plek in het drukke centrum. Het is belangrijk om dit soort plekken te behouden en creëren en niet alle groene plekken in te richten voor recreatie.

- Recreatie wordt aangetrokken in bepaalde delen van stadshoven en pleinen. De verborgen tuinen en kleine stadshoven zijn de luwere plekken en zijn bedoeld om rust te bieden aan bewoners en bezoekers. De tekst is hierop niet helemaal 1 op 1 overgenomen.

VERBORGEN TUINEN
- **Halfverharding** verborgen tuinen = toegankelijkheid is hier belangrijk, afstemming nodig met toegankelijkheidsadviseurs van openbare ruimte
- Dit is tekstueel overgenomen en verduidelijkt
- Opmerking: 10% verharding uit visie, uitgangspunt zo veel mogelijk groen en toegankelijke routes. Je zet jezelf anders te veel vast. We nemen een nuancering mee in de tekst.

INSPIRATIESCHETSEN
- Johnny van Doornplein: Zorg dat er een duidelijke route voor fietsers komt naar de fietsenstalling, maak daar ook echt een oversteeksituatie van voor voetgangers.
- Nieuwe plein: Ongewenst daar de GPP's te verwijderen, zijn veel gebruikt, belangrijke plek om de stad in te gaan.
- Nieuwstraat: huidige schets ziet eruit alsof hier de bedoeling is om beleefbaar groen te maken, wat er dan weer zeer ontoegankelijk uitziet. Groen dat beleefbaar moet zijn, moet dat voor iedereen zijn
- Land van de Markt: geleiding rond verneveling/fontein
- De inspiratieschetsen dienen als inspiratieschetsen en kunnen dus nog niet gelezen worden als uitgewerkte ontwerpen.
- Deze opmerkingen worden meegegeven als randvoorwaarden voor de inspiratieschetsen in de onderzoeksnota, zo kunnen deze als leidraad worden gebruikt bij een verdere uitwerking van deze plekken.
- De personen in de beelden werden aangepast, mensen met rolstoelen en andere huidskleuren werden toegevoegd.

KWALITATIEVE OPENBARE RUIMTE
- Verwijzen naar de normen van het handboek toegankelijke openbare ruimte.
- Dit is verwerkt in het inleidend stukje van de bouwstenen rond kwalitatieve openbare ruimte
- De Arnhemse Standaard Toegankelijkheid openbare ruimte, september 2023 is toegevoegd. .
- Voorkom drempels en hoogteverschillen **= onwenselijk om verhoogde stoepen weg te laten**
- Dit wordt gekaderd in relatie tot integrale toegankelijkheid.
- We gaan dit in per project goed onderzoeken (checken) zodat het conform het handboek toegankelijkheid is.
- Meng verkeer waar mogelijk = **shared space is een ontoegankelijk principe**. Het gaat er vanuit dat je al je zintuigen kunt gebruiken om je te oriënteren en bewegen, waarbij op basis van oogcontact tussen mensen voorrang wordt bepaalt. Zoals aangegeven in de eerste klankbordgroep samenkomst, sluit dat mensen met een beperking uit
- Dit werd tekstueel verduidelijkt, het hoofdprincipe voor de binnenstad is dat de voetganger op 1 staat. Dit doen we door de uitbreiding van de voetgangerszone.
- De uitspraken die de visie doet is gelinkt aan de ruimtelijke impact van "shared space", niet het verkeerskundige
- In de visie wordt duidelijk opgenomen dat daar waar gemotoriseerd verkeer aanwezig is, rekening gehouden moet worden met de integrale toegankelijkheid.

- Bescherm erfgoed en waardevolle gevels = noot toevoegen in bundel, dat **soms aanpassingen noodzakelijk zijn om deze voor iedereen toegankelijk te maken.**
- Dit is tekstueel meegenomen

- **Spelaanleidingen** = neem volgende zaken mee in de tekst = deze moeten inclusief ontworpen worden, ook geschikt voor ouders en kinderen met een beperking. Benoem hiervoor de richtlijnen van het samenspeelnetwerk.
- Dit is tekstueel meegenomen

VERLICHTING
- Geen scherpe overgangen van licht naar donker
- Dit werd meegenomen als uitgangspunt in de Arnhemse stijl
- Uitgangspunt gelijkmatige verlichting

BEELDEN
- Alle huidige beelden zien er niet (goed) toegankelijk uit
- Bandverlagingen stoep intekenen
- Routegeleiding toevoegen
- In de beelden van de type straten werd een kleurcontrast toegevoegd. Rode gebakken steen met een natuursteen band in een onderscheidende, contrasterende kleur als routegeleiding.
- Bandverlaging stoep is niet van toepassing in de beelden
- Voor de winkelstraat werd een scenario opgemaakt waarbij de het kleurverschil in bestrating werd gehouden
- Beplanting zal in de toekomst een belangrijke routegeleider worden
- De visie moet gezien worden als een leidraad voor de uitwerking van concrete projecten. Dat betekent dat voor elk project de toegankelijkheid primaire zal worden gecheckt op alle aspecten die in het handboek zijn beschreven

BIJLAGE 3
Gemeentepagina Arnhemse Koerier 11 mei 2024

Arnhem, de koelste en ‘coolste’ binnenstad van Nederland

In de binnenstad van Arnhem wordt gewoond, gewerkt, gewinkeld en we genieten er van horeca, een rijk cultuuraanbod en evenementen. Er gebeurt veel. In 2040 zal de binnenstad van Arnhem minder winkels hebben, maar ook zullen er meer woningen zijn en is er meer ruimte voor cultuur en werken. Daarnaast is de openbare ruimte onvoldoende voorbereid op het veranderende klimaat. De binnenstad is de heetste plek van Arnhem en bij hevige regenbuien is er wateroverlast. Dat betekent dat de openbare ruimte mee moet veranderen en meer ruimte moet bieden voor prettig verblijven en ontmoeten en er is meer ruimte nodig voor de voetganger. Daarom maken we de visie ‘Openbare Ruimte en Koele Netwerk’

In de visie staan kaders voor de inrichting van de openbare ruimte in de binnenstad. Het DNA van Arnhem moet met de visie beter tot haar recht komen en de binnenstad wordt leefbaarder door groen en bomen toe te voegen. Er is meer aandacht voor verblijven en ontmoeten en voor een netwerk van koele plekken en routes, zodat iedereen prettig kan verblijven in de ‘coolste binnenstad van Nederland’. De voetganger staat hierbij op 1 en er is aandacht voor een inclusieve inrichting.

Handleiding voor inrichten openbare ruimte
Met deze visie hebben we een handleiding voor het ontwerp en de inrichting van de openbare ruimte en er staat in hoe we in de toekomst projecten in de binnenstad gaan uitvoeren. In de visie zijn spelregels opgenomen voor hoe verschillende plekken en straten in de Arnhemse binnenstad,

toegankelijk en veilig voor iedereen.
Samen met vertegenwoordigers van de bewoners, ondernemers en belangenorganisaties werken we aan de visie. Verwacht wordt dat deze visie voor de zomer wordt afgerond. Daarna wordt de visie ter besluitvorming voorgelegd aan het college en de gemeenteraad.

De conceptvisie bestaat uit een aantal hoofdprincipes die onder andere betrekking hebben op:
- Aantrekkelijke entrees voor bezoekers en bewoners van de binnenstad/
- Een koel netwerk langs plekken in de binnenstad waar hitte- of wateroverlast is.
- Verschillende groene plekken waar je elkaar kan ontmoeten en waar verblijven (in de schaduw) centraal staat, maar ook kunt spelen.
- Verschillende type straten die elk een eigen inrichting krijgen die past bij het karakter van het type straat, waarbij er in ieder geval aandacht is voor verkoeling en verblijfskwaliteit.

Kijk op www.arnhem.nl/visiebinnenstad voor uitgebreidere informatie over de visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk binnenstad.

Informatiedagen 24 en 25 mei

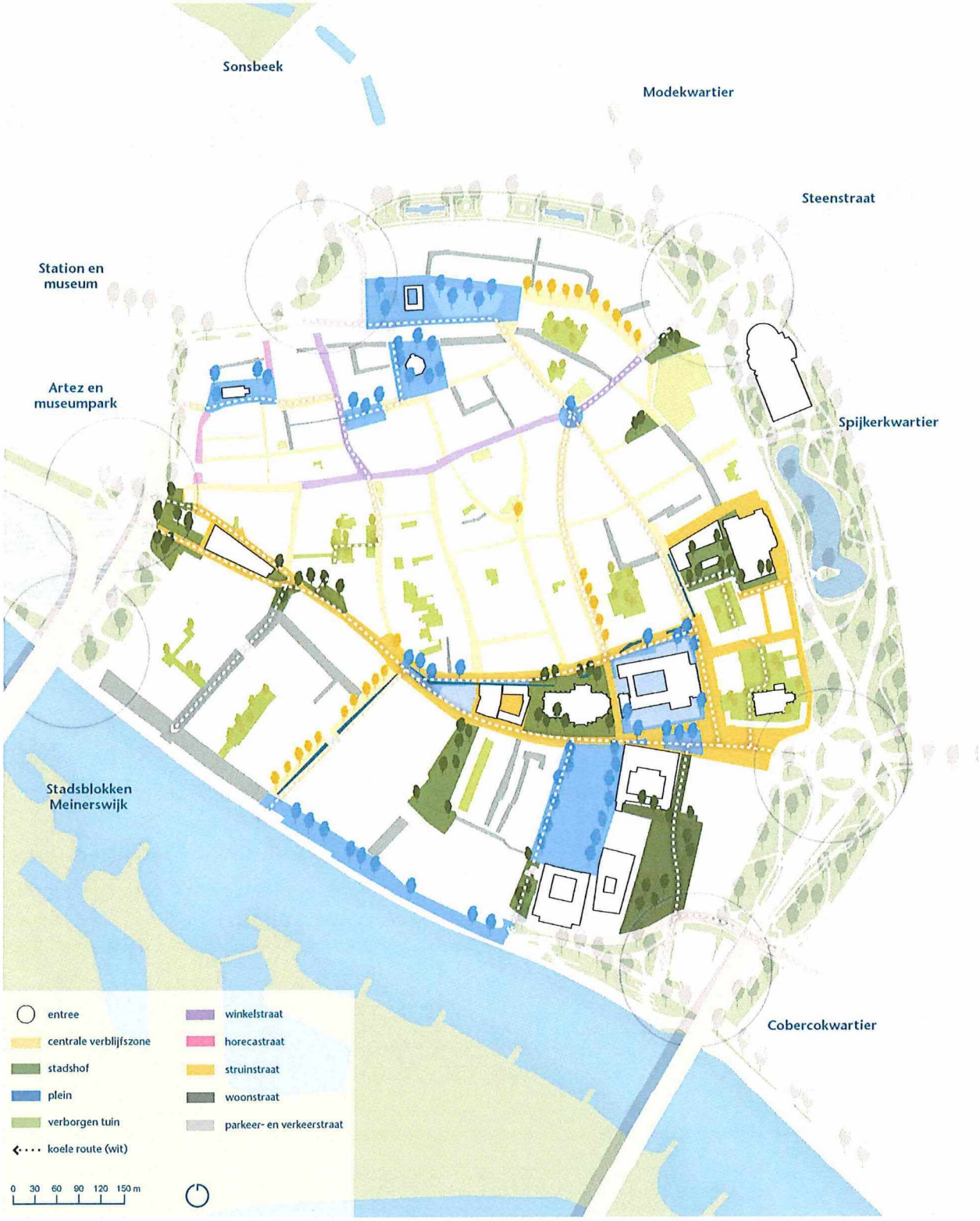
Op vrijdag 24 en zaterdag 25 mei staan we tussen 9.00 en 16.00 uur op het Johnny van Doornplein om Arnhemmers te informeren over de conceptvisie. U kunt dan uitwerkingen zien van de visie en vragen stellen of opmerkingen op de visie delen.

© OMGEVING

Om een beeld te geven van hoe verschillende plekken er mogelijk in de toekomst uit zouden kunnen komen te zien, zijn voor een aantal plekken sfeerbeelden gemaakt. Dit is nog geen definitief ontwerp, maar het laat zien wat er mogelijk is binnen de visie als we de spelregels gebruiken, wat belangrijk is en ook hoe het beeld van de openbare ruimte kan gaan veranderen.

BIJLAGE 4
Afbeeldingen panelen

Visie openbare ruimte en koele netwerk

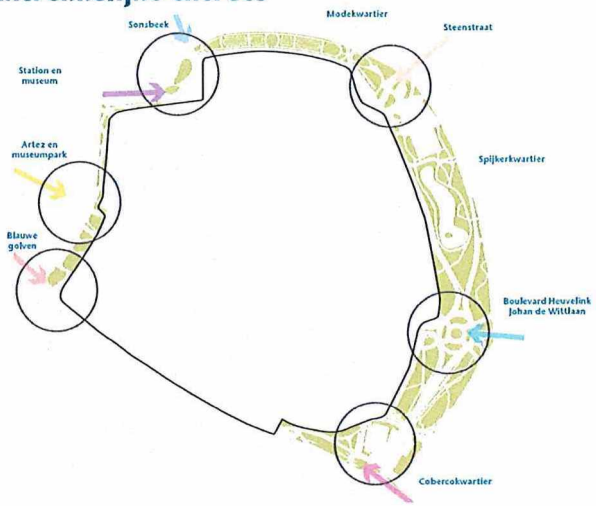
"Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk" geeft de kaders voor de inrichting van de openbare ruimte in de binnenstad. Waarbij het DNA van Arnhem beter tot haar recht komt en de binnenstad groener wordt en meer bomen heeft. Waar meer aandacht is voor verblijven en ontmoeten. Waar een netwerk van koele plekken en routes is zodat iedereen aangenaam kan verblijven in de koelste en "coolste" binnenstad van Nederland. Waar de voetganger op 1 staat en aandacht is voor een inclusieve inrichting.

"De koelste en "coolste" binnenstad van Nederland."

Gemeente Arnhem OMGEVING Klimaat Adaptatie

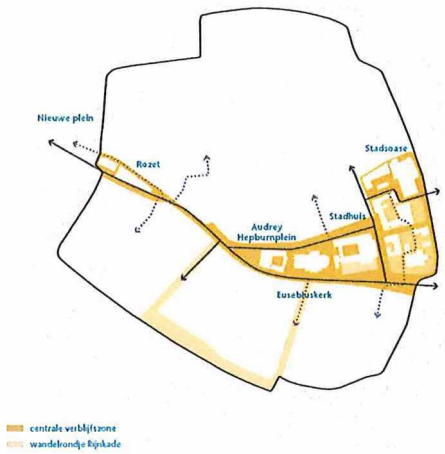
De onderdelen van de openbare ruimte

Aantrekkelijke entrees

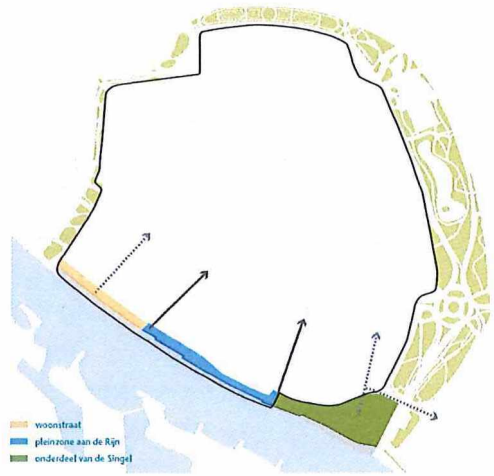
In de toekomst willen we heldere en aantrekkelijke entrees creëren voor de binnenstad. Ze verbinden de binnenstad via de Singel naar de omliggende wijken. Vanaf hier staat de voetganger op nummer 1.

Centrale verblijfszone

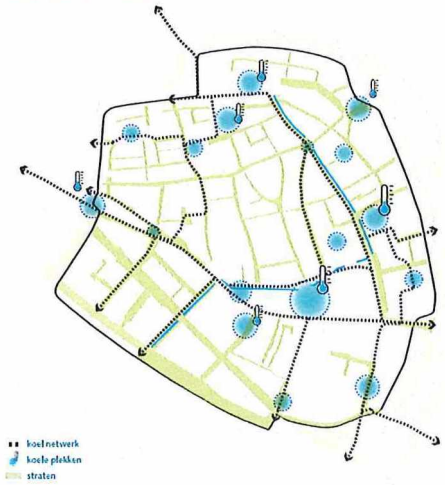
Deze zone is de historische breuklijn tussen de Middeleeuwse stad en de wederopbouwstad. Een plek waar verblijven, ontmoeten en verbinden centraal staat.

Rijnkade

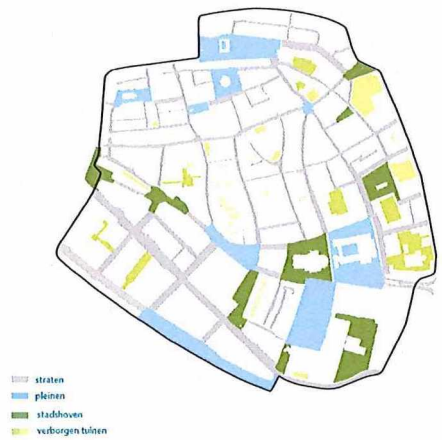
De Rijnkade is een speciale plek om te verblijven. In de visie wordt dit nog verder versterkt met een pleinzone op de bovenkade. Een wandelrondje zal op een veilige en aantrekkelijke manier de Rijnkade verbinden met de centrale verblijfszone.

Koele netwerk

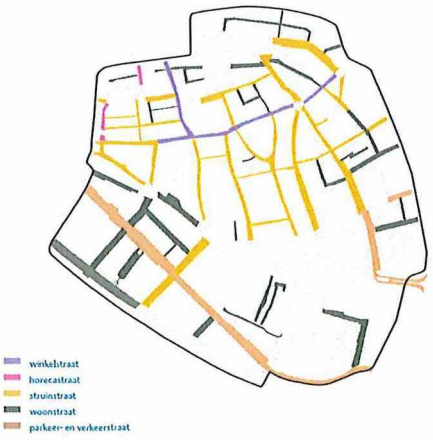
Het koele netwerk brengt verkoeling in de binnenstad. Het gaat langs de verschillende plekken en straten in de stad waar hitte- of wateroverlast is en maakt een netwerk van koele routes en plekken. Een koel netwerk op maat van de hele binnenstad is uniek voor Nederland.

Type plekken

De plekken in de binnenstad waar je elkaar kunt ontmoeten en waar je kunt verblijven zijn nu grotendeels versteend. Naast de pleinen worden 2 nieuwe groene type plekken toegevoegd: de stadshoven en verborgen tuinen. Zo komen er meer groene plekken in de stad waar je in de schaduw kan verblijven en spelen.

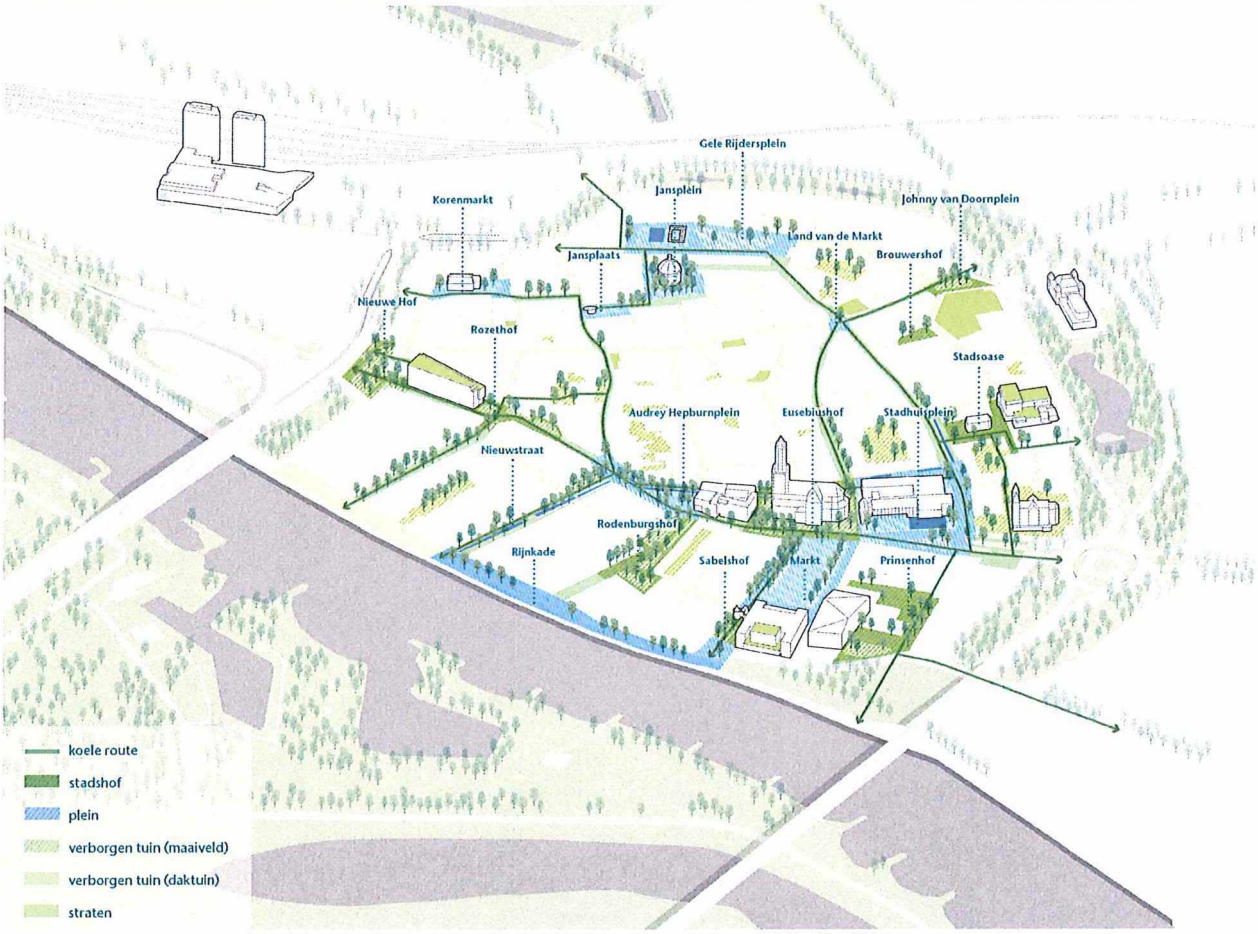
Type straten

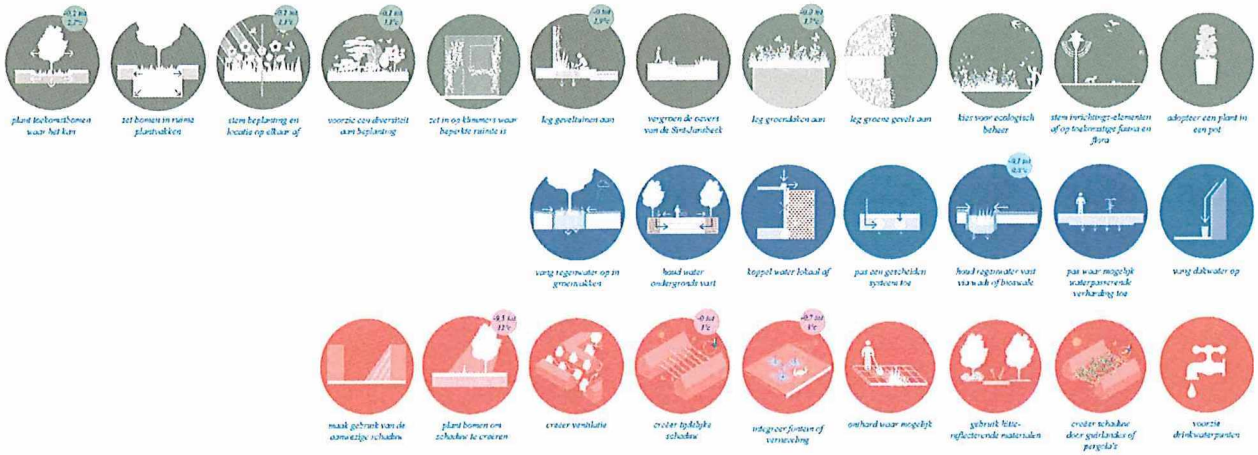
In de toekomst willen we een herkenbare binnenstad. Elk type straat krijgt een inrichting die past bij het karakter van het type straat, waarbij er in ieder geval aandacht is voor verkoeling en verblijfskwaliteit.

Gemeente Arnhem
OMGEVING
Klimaat Adaptatie
Mede gefinancierd door de Europese Unie

Een koel netwerk in de binnenstad

De bouwstenen voor een klimaatadaptieve stad

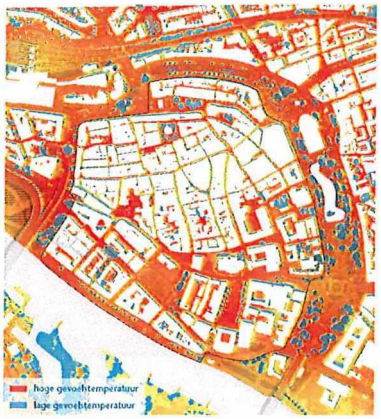
We willen de klimaatopgave voor de hele binnenstad aanpakken door te bouwen aan een netwerk van koele routes en plekken. Dat is uniek voor Nederland. Dit netwerk gaat langs de plekken in de stad waar het nu op warme dagen heel heet wordt of waar wateroverlast is bij een flinke regenbui. Maar het stopt niet alleen bij deze routes. De stad Arnhem heeft als ambitie de hele binnenstad in de toekomst te verkoelen en om daarmee de koelste en "coolste" binnenstad van Nederland te worden.

De bouwstenen geven aan hoe dit kan in de toekomst. Zij bieden voorbeelden om de binnenstad klimaatadaptief te maken. Hoe kan er worden vergroend in de smalle steegjes? Hoe kunnen we de binnenstad verkoelen? En hoe kunnen we omgaan met het water in de toekomst?

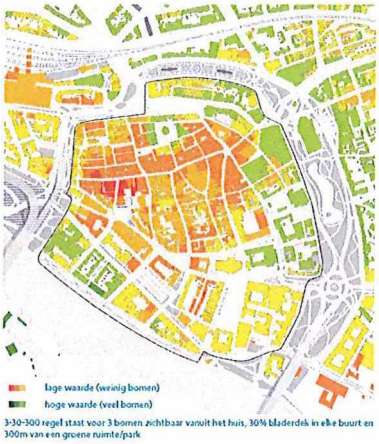
"We maken de binnenstad klimaatadaptief!"

Gemeente Arnhem · OMGEVING landschapsarchitecten, stedenbouw · Klimaatadaptatie · Life · Mede gefinancierd door de Europese Unie

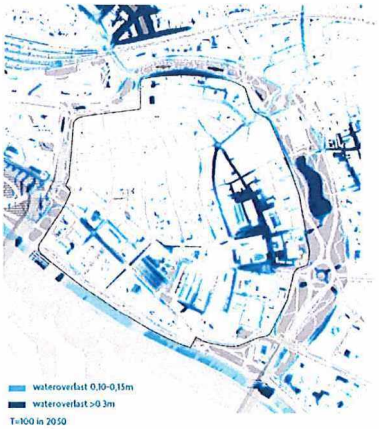
De klimaatopgave in de binnenstad

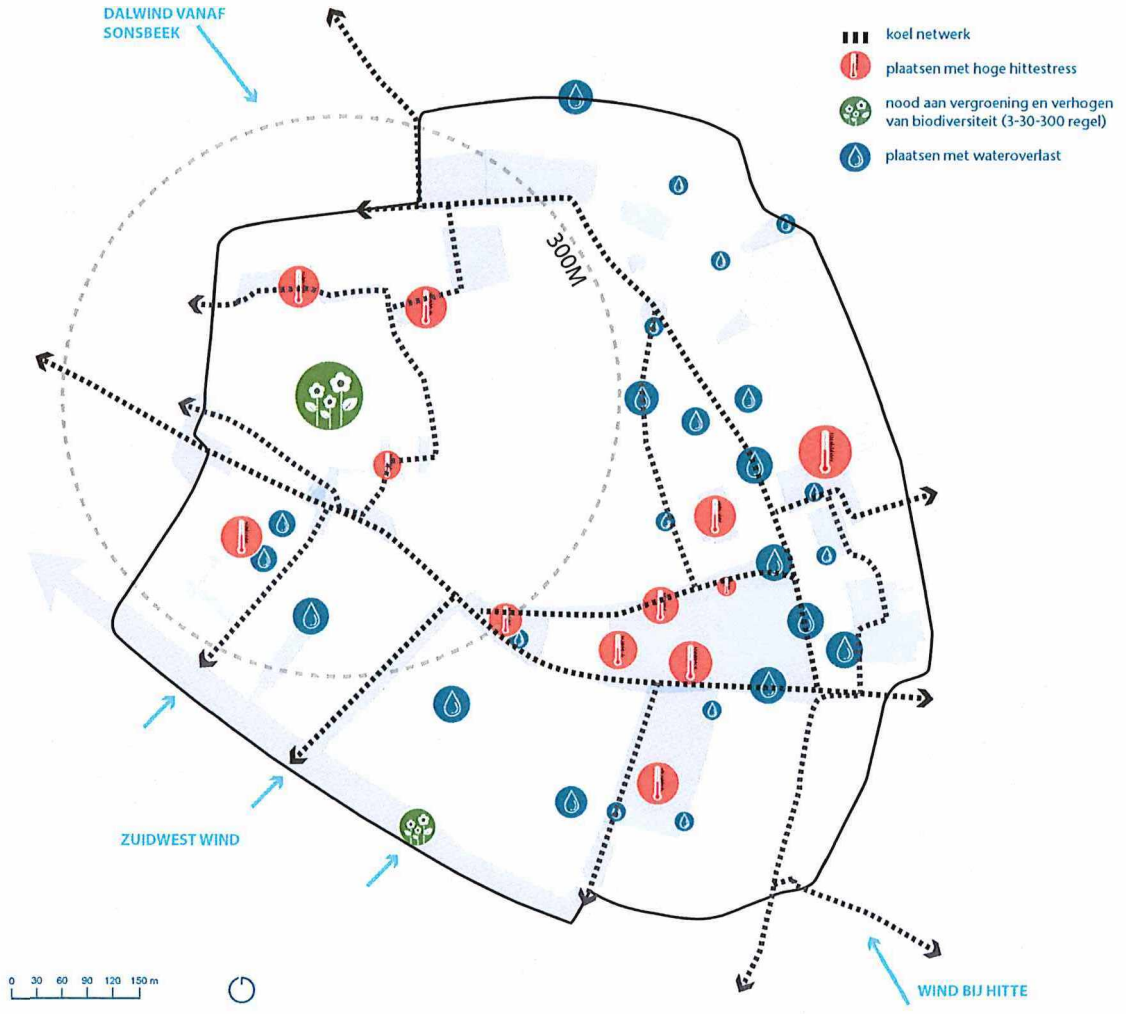
Hitte & wind
Tijdens warme dagen wordt het erg heet in de binnenstad. Vooral op plekken waar veel verharding is en weinig schaduw zoals het Audrey Hepburnplein, het Eusebiushof, rond het Stadhuis en de horecapleinen. Verkoeling is hier in de toekomst gewenst. Hierbij kan op bepaalde plekken slim gebruik worden gemaakt van de wind.

Groen: 3-30-300 regel
Op dit moment zijn er weinig groene plekken in de binnenstad. Dit laat ook de kaart van de 3-30-300 regel zien, in het bijzonder in de westelijke zone van de historische binnenstad en langs de Rijnkade. Het is gewenst meer groene ruimtes te maken in de binnenstad en op zoek te gaan naar manieren om de biodiversiteit te vergroten.

Water
In de binnenstad is er vooral wateroverlast op lager gelegen plekken met veel verharding. Er is wateroverlast in de Beekstraat en Bovenbeekstraat. Er zijn al heel wat acties uitgevoerd om problemen tegen te gaan. Toch liggen er nog heel wat kansen om water op te vangen en lokaal vast te houden.

De binnenstad van Arnhem heeft te maken met het veranderend klimaat. Tijdens warme dagen wordt het erg heet in de binnenstad. Dat komt de leefbaarheid niet ten goede voor mens, plant en dier. Daarom is het gewenst om in de toekomst meer aandacht te geven aan schaduw, verkoeling alsook het voorzien van zones voor wateropvang.

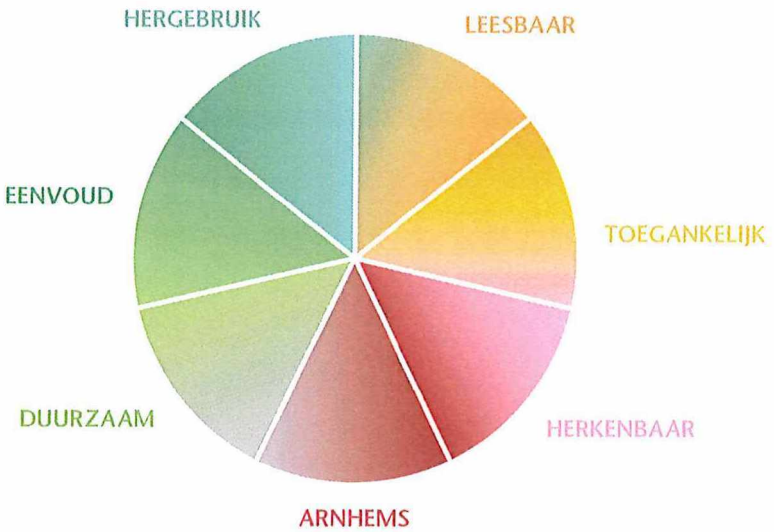
"Er is behoefte aan meer schaduw en verkoeling in de binnenstad."

Gemeente Arnhem · OMGEVING · Klimaat Adaptatie · Mede gefinancierd door de Europese Unie

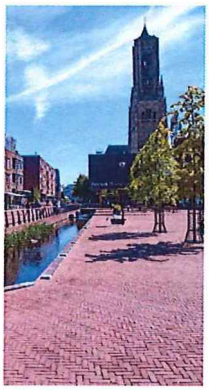
Het DNA van de binnenstad

De Arnhemse stijl

De visie probeert een duidelijke en herkenbare identiteit te maken voor de binnenstad, door middel van een eenvoudige, leesbare en toegankelijke huisstijl: de Arnhemse stijl.
De Arnhemse stijl bouwt verder op de al bestaande onderdelen in de binnenstad en streeft ernaar om de drie kernwaarden groen, creativiteit en vrijheid duidelijker zichtbaar te maken. Deze stijl beschrijft de regels voor de herinrichting van de openbare ruimte.

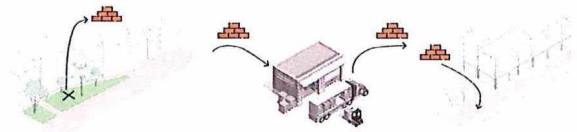
De 4 basisingrediënten

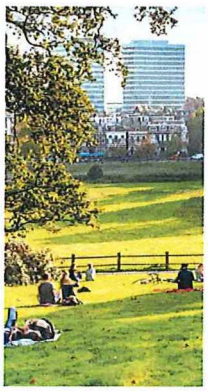
De rode gebakken steen is de basis

De rode gebakken steen is in grote aantallen aanwezig. Ze is kenmerkend voor de binnenstad. Vanuit duurzaamheids-overwegingen en het idee van hergebruik kiezen we ervoor om één basismateriaal te gebruiken, zodat we dit bij toekomstige projecten kunnen hergebruiken.

stap 1: heraanleg woonstraat (vergroening) stap 2: opslag in circulatiebank stap 3: hergebruik bij heraanleg

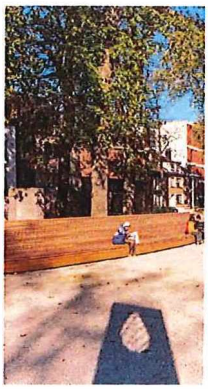

Het groene DNA versterken

Arnhem staat bekend als groene stad, dit groene DNA willen we beter zichtbaar maken in de binnenstad. Door de vergroening van de binnenstad zal ook de leef-, woon- en verblijfskwaliteit verbeteren.

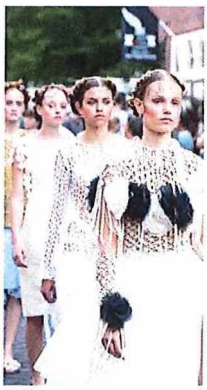

Toegankelijk voor iedereen en voetganger op 1

De binnenstad is in de eerste plaats het domein van de voetganger. Het is essentieel dat iedereen er zich vrij kan bewegen, spelen en verblijven en zich daarbij comfortabel en veilig voelt: inclusief en toegankelijk. Daarnaast kan straatmeubilair de herkenbaarheid van de binnenstad versterken.

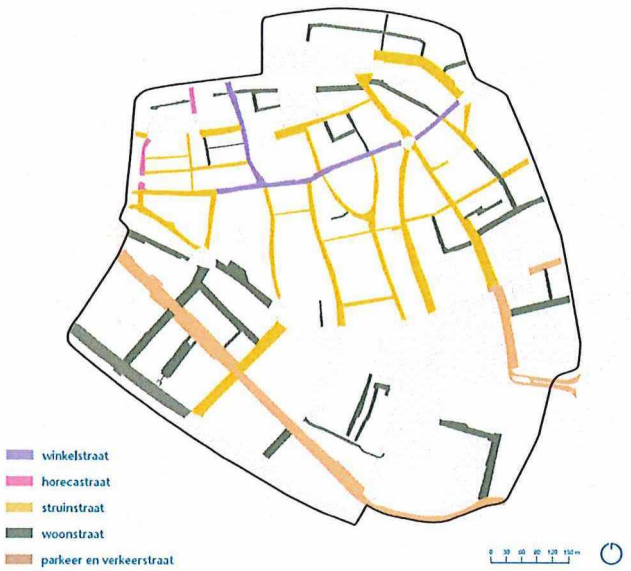
De creatieve sector zichtbaar maken

Arnhem staat bekend als een creatieve stad met talloze creatieve ondernemers, deze creativiteit is nog te weinig zichtbaar in de binnenstad. De Arnhemse stijl wil deze creatieven een podium geven en hen uitnodigen in de openbare ruimte hun werk zichtbaar te maken.

Principes voor de toekomst

Type straten

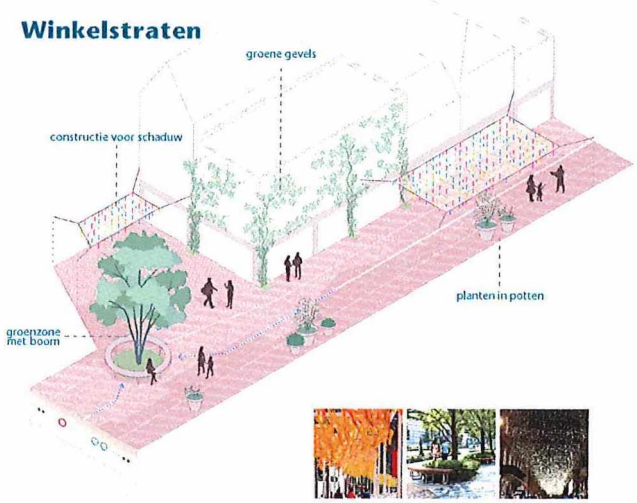

"We willen de Arnhemse kernwaarden zichtbaar maken in de straten."

Straten zijn belangrijke openbare ruimtes in de binnenstad. We willen de binnenstad omvormen tot koelste en "coolste" binnenstad van Nederland. Daar spelen deze straten een belangrijke rol in. Door verkoeling en vergroening kunnen we wonen en verblijven in de binnenstad prettiger maken en de Arnhemse kernwaarden beter zichtbaar maken.

Hoe? Dit hangt af van de breedte en het gebruik van de straat. Door de straten verschillend in te richten, weten inwoners en bezoekers in wat voor soort stuk van de binnenstad ze zijn en wat je daar kan verwachten. Op de afbeeldingen kan je zien hoe de verschillende straten er in de toekomst zouden kunnen uitzien.

Winkelstraten

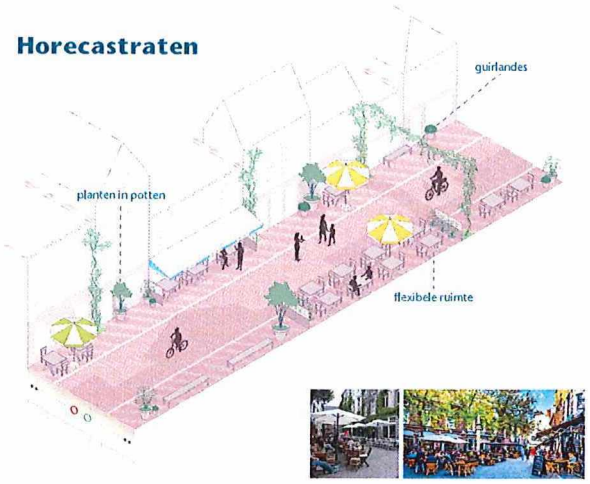
Het winkelen, de toegankelijkheid en de zichtbaarheid van de winkels staat voorop. In de zomer wordt ingezet op het creëren van tijdelijke schaduw. Bomen, planten in potten en groene gevels geven een groener uitzicht aan dit type straat.

Struinstraten

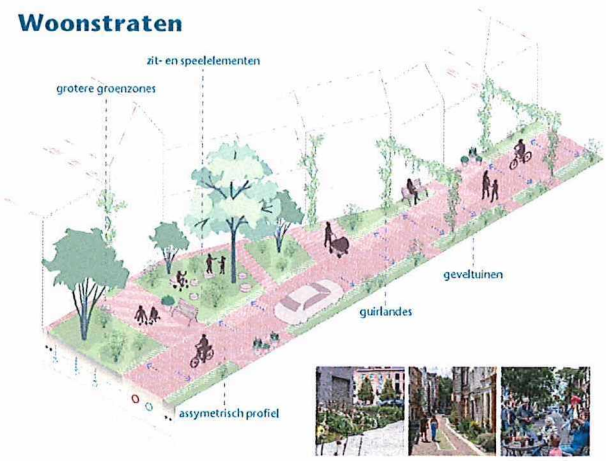
Dit zijn straten waar een mix is van bijvoorbeeld winkels, wonen, bedrijfjes en ambachten. Hier is het belangrijk om (beschaduwde) ruimte te maken zodat je er fijn kunt verblijven, ontmoeten en winkelen. Waar ruimte is voor groen (het DNA van Arnhem) en waar water opgevangen kan worden.

Horecastraten

In de horecastraat vind je een concentratie van restaurants en cafés. Deze straten zijn levendig en drukbezocht. Dit moet ook zo blijven in de toekomst. Er wordt gekozen voor het creëren van tijdelijke schaduw. Klimplanten en planten in potten dragen bij aan een hogere verblijfskwaliteit.

Woonstraten

Een woonstraat is een straat met vooral wonen of woon-gerelateerde functies. In deze straten is er de meeste ruimte voor vergroening. Dit kan door het aanbrengen van geveltuintjes, grotere groenzones en het aanplanten van bomen. Zo zal het nog fijner wonen zijn in deze straten!

Gemeente Arnhem · OMGEVING · Klimaat Adaptatie · Life · Medegefinancierd door de Europese Unie

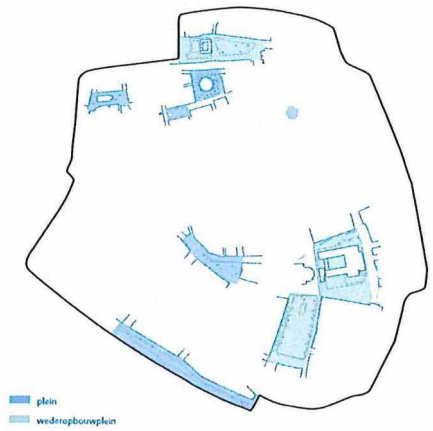
Principes voor de toekomst

"De stadshoven en verborgen tuinen worden de groene oases van de binnenstad."

Type plekken

De belangrijkste plekken in de openbare ruimte van de binnenstad zijn nu allemaal versteend. Het zijn allemaal pleinen. Ze zien er vaak hetzelfde uit en vertellen niet veel over de identiteit van de plek. Dat wil de stad Arnhem in de toekomst aanpakken. Naast de pleinen worden er 2 nieuwe groene type plekken toegevoegd. De stadshoven en de verborgen tuinen. Hieronder kan je lezen wat het verschil is tussen de type plekken en hoe deze er in de toekomst zullen uitzien. Hierbij kijken we naar hoe de plekken worden verkoold en vergroend in relatie tot hun gebruik.

Pleinen

Op de pleinen kan je naar de markt of een optreden gaan. Je kan er genieten van een verkoelend drankje op het terras. Het flexibele gebruik van de pleinen moet ook in de toekomst behouden blijven. Maar er is ook behoefte aan meer schaduw, vooral in de zomer. Dit kan door het aanbrengen van tijdelijke constructies voor schaduw (zoals parasols of doeken) en bomen.

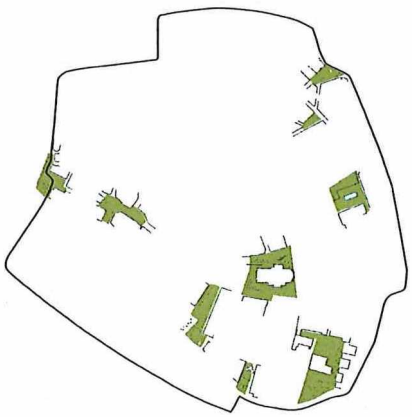
richtcijfers

referenties

Stadshoven

De stadshoven zijn de groene tegenhangers van de pleinen. Dit zijn de koele, groene oases in de binnenstad. Je kan er zitten in de schaduw, spelen of een terrasje doen. Het zijn de plekken waar mensen samenkomen in een groene setting. De plek waar je kan zitten onder de bomen en kan genieten van het groen rondom jou.

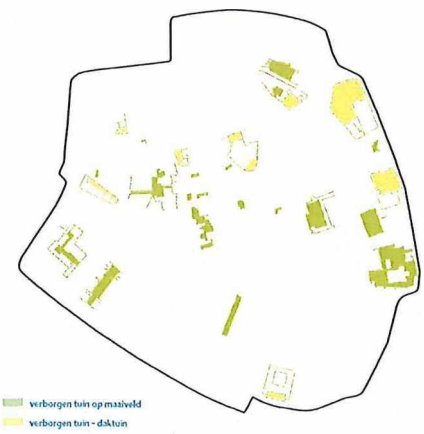
richtcijfers

referenties

Verborgen tuinen

De verborgen tuinen zijn te ontdekken groene plekken in de binnenstad. Ze kunnen gelegen zijn achter gebouwen of op een dak. Ze vormen een nieuwe aanvullende groene wereld in de binnenstad. De tuinen kunnen zowel openbaar als privé zijn. Een goed voorbeeld van hoe zo een tuin zou kunnen zijn, zijn de tuinen van het Spijkerkwartier. Leuke, groene ontdekplekken.

richtcijfers

referenties

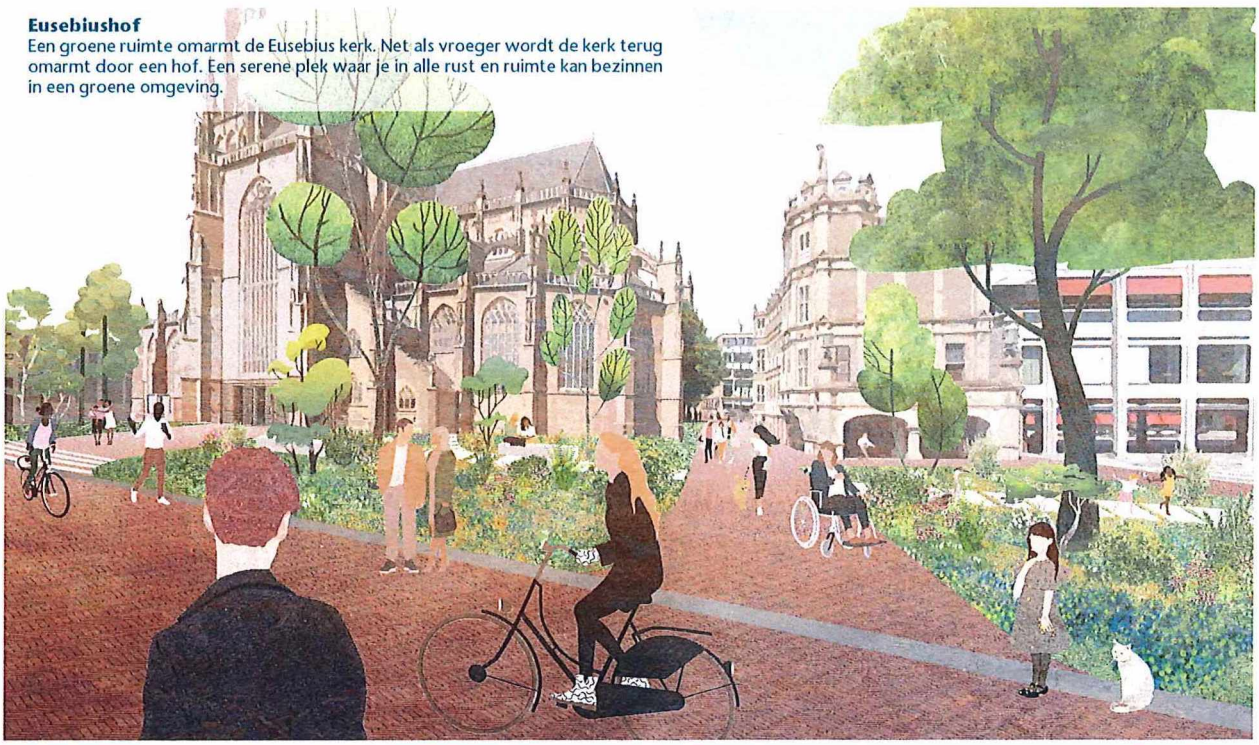
Arnhem · OMGEVING · KLIMAAT ADAPTATIE · Life · Medegefinancierd door de Europese Unie

Inspiratie voor de toekomst

Land van de Markt
Een nevelfontein zou verkoeling en een speels onderdeel kunnen brengen op het Land van de Markt, een pleinzone in de binnenstad. Een plek waar je kan zitten en mensen kan ontmoeten tijdens het winkelen.

Eusebiushof
Een groene ruimte omarmt de Eusebius kerk. Net als vroeger wordt de kerk terug omarmt door een hof. Een serene plek waar je in alle rust en ruimte kan bezinnen in een groene omgeving.

Deze beelden zijn gemaakt als inspiratie voor de toekomst. Ze geven aan hoe de binnenstad eruit zou kunnen zien wanneer de principes van de visie openbare ruimte worden gebruikt. Let wel, het zijn nog geen ontwerpen. Zoals je het op deze beelden ziet, zal het niet 1 op 1 worden uitgevoerd. De plekken moeten nog verder worden ontworpen. Het doel van deze beelden is om te laten zien wat mogelijk is.

"We worden de koelste binnenstad van Nederland."

Gemeente Arnhem · OMGEVING · Klimaat Adaptatie · Life · Medegefinancierd door de Europese Unie

Inspiratie voor de toekomst

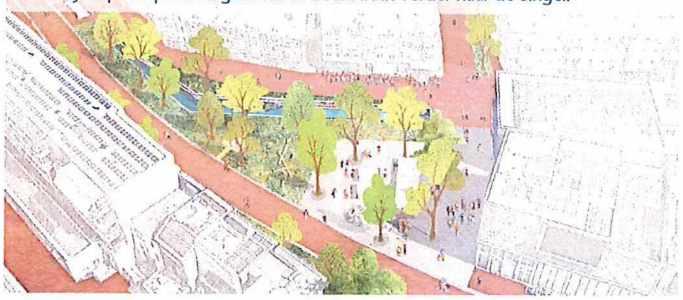
Johnny van Doornplein
Dit groene hof verwelkomt je in de binnenstad. Het is een groene, koele verblijfsplek waar je je vrienden of familie kan ontmoeten om zo verder te gaan winkelen. Kortom een groene, aantrekkelijke entree die je welkom heet in de binnenstad.

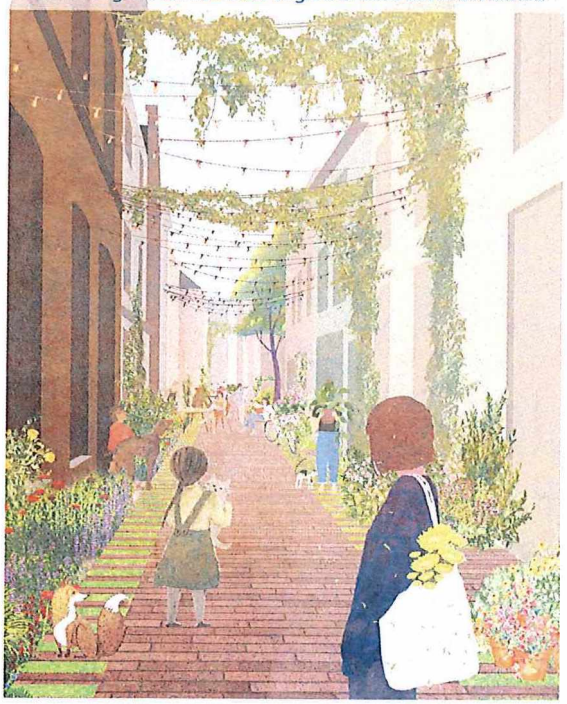
Nieuwe Plein
Het Nieuwe Plein krijgt een groene make-over. De nu verharde buitenruimte wordt vergroend en krijgt meer verblijfskwaliteit. De leefomgeving van de hele buurt wordt zo verbeterd en sluit meer aan bij de sfeer van de Singel.

Audrey Hepburnplein – Sint-Jansbeek
De Sint-Jansbeek is de ideale partner om de binnenstad te verkoelen. Het is een groene ader die door de binnenstad loopt. Ze verbindt de Rijnkade met het Audrey Hepburnplein en gaat via de Beekstraat verder naar de Singel.

Steegjes en straatjes
Ook in de typische kleine Arnhemse steegjes is er ruimte voor vergroening. Klimplanten, lage beplanting en af en toe een kleine boom. Het geeft een heel ander en groener beeld aan de binnenstad.

Deze beelden zijn gemaakt als inspiratie voor de toekomst. Ze geven aan hoe de binnenstad eruit zou kunnen zien wanneer de principes van de visie openbare ruimte worden gebruikt. Let wel, het zijn nog geen ontwerpen. Zoals je het op deze beelden ziet, zal het niet 1 op 1 worden uitgevoerd. De plekken moeten nog verder worden ontworpen. Het doel van deze beelden is om te laten zien wat mogelijk is.

"Een plek waar verblijven en ontmoeten op 1 staat."

Gemeente Arnhem · OMGEVING · Klimaat Adaptatie · Mede gefinancierd door de Europese Unie

Bijlage 5
Overzicht opgehaalde reacties tijdens de informatiedagen op vrijdag 24 en zaterdag 25 mei 2024 op het Johnny van Doornplein

Inleiding

Voor het project Visie Openbare Ruimte en Koel Netwerk Binnenstad zijn in het kader van de communicatie op vrijdag 24 en zaterdag 25 mei informatiedagen georganiseerd in de openbare ruimte op het Johnny van Doornplein (van 9.00 tot 16.00 uur). Daarvoor is op het plein tussen het bewegend bos een tent met picknickbank geplaatst. Er zijn negen communicatieborden neergezet waarbij ambtenaren en twee ontwerpers van Buro OMGEVING uit België in gesprek zijn gegaan met bewoners, ondernemers en bezoekers van de binnenstad over de visie.

Algemeen

Er zijn veel geïnteresseerden langs geweest. Ruim 300 mensen (zaterdagochtend 112 en ’s middags 85 geteld) hebben de informatiestand bezocht waarvan een groot deel het gesprek is aangegaan.
De bezoekers hebben deze manier van informeren zeer positief ervaren. Ook de collega’s die erbij waren vonden deze interactieve vorm van participeren goed werken.

- Nagenoeg iedereen die we gesproken hebben is zeer enthousiast over de visie openbare ruimte
- Er is veel vraag naar extra informatie en hoe ze het proces verder kunnen opvolgen.
- Algemene vragen die vaak terugkomen:
    - Op welke termijn zal dit worden uitgevoerd?
    - Wanneer gaan ze aan de slag?
    - Is er budget voorzien?
    - Hoe staat het met beheer?

Opgehaalde reacties op de Visie

Positieve/algemene reacties

- Eusebiuskerk: het beeld schetst een leuke plek om te verblijven en te zitten na een bezoek aan de markt. Nu is dit niet aangenaam en zijn er niet vaak mensen die rond de kerk verblijven.
- Mooi plan, mooie beplanting.
- Groen maakt wonen in de binnenstad plezierig.
- Het klimaat is heel belangrijk.
- Aanpak hittestress prima.
- Positief over verminderen verkeer, geen zwerffietsen en koeling van een warme plek.
- Veel interesse in wat de gemeente gaat doen en goed dat de hittestress wordt aangepakt.
- Het plaatsen van fietsen in een fietsenstalling werd zeer positief ontvangen
- Jammer dat rondom Focus het plein dicht is gebouwd.
- Fijn vergroening, zeker als je komt lopen vanuit Klarendal.
- De Van Muijlwijkstraat is ook een grote verbetering.
- Mooi, veel inspiratie voor de toekomst, meer kleur in de stad (met groen).
- Arnhem maakt er een puinhoop van maar jullie zijn goed bezig.
- Groen rondom de Eusebiuskerk is positief.
- Alle wijken zouden moeten samenwerken aan groen in de wijk.
- Er is goed nagedacht. Dit plan is de goede richting.
- Wateroverlast plat dak buur, daardoor ook overlast van muggen.

- Opmerking, dat Focus nooit gebouwd had moeten worden.
- Veel mensen positief over de plannen en dat we op straat laten zien waar we mee bezig zijn.

Reacties die al in de visie zitten en meegenomen worden:

- Ergens dicht bij de Korenmarkt is er een leegstaande ruimte/parkeerplaats die potentie biedt voor vergroening.
- Bewoners uit de Rijnstraat: er is geen groen in de buurt. Er is nood aan vergroening op wandelafstand.
- Groenvormen meenemen als maatregel tegen graffiti. De bewoner heeft last van heel wat graffiti in de buurt. Onlangs werd gevelgroen en een geveltuintje in de straat toegepast en zie je dat er ook hierdoor minder graffiti komt.
- Gebruik van inheemse beplanting stimuleren volgens Arnhemse kernwaarden.
- Werd er rekening gehouden met andere sectoren? Is dit een integraal verhaal of werd er enkel gekeken richting klimaat en vergroening. In de getoonde analyse is dit nu niet zichtbaar. Belangrijk om niet hier en daar iets te doen, waardoor het dan later weer moet opengebroken worden om opnieuw aan te leggen. Hou rekening met rioleringswerken, mobiliteitsverandering om de hele straat/plek integraal aan te pakken.
- Vandaag wordt nog veel ruimte ingenomen door parkeren op het maaiveld. Deze zouden kunnen verdwijnen in de toekomst.
- Het vergroenen van daken of daktuinen aanleggen is een goed idee.
- Verharde tuinen in wijken zijn een groot probleem alsook hitte die wordt opgeslagen en afgegeven door gebouwen. Buiten regels voor de openbare ruimte dient dit ook in stedenbouwkundige regels/visie te worden uitgewerkt. Zeker in de historische binnenstad is dit een probleem.
- Fijn dat de visie groener wordt, kunnen er ook groene gevels komen?
- Zijn er mogelijkheden om in het gras te kunnen liggen in de binnenstad?
- Komen er zitplaatsen in het groen en langs het hele koele netwerk? De zitplaatsen op het Johnny van Doornplein worden al gemist.
- Hoe groener hoe beter, maar wel ruimte voor terrassen.
- Pas groen niet ad hoc toe, maar vanuit een structuur.
- Kijk of straten kunnen worden versmald (minder zoninval, net zoals in Zuid-Europa) door groene galerijen toe te passen.
- Geef bewoners eigenaarschap groen.
- Vergroen het dak van de parkeergarage met overhangende groen naar gevel.
- Kan er ook eetbaar groen in de binnenstad komen?
- Let ook op allergene planten.
- Het stationsgebied is vandaag ook erg verhard. Hier is meer groen nodig. Zijn hiervoor plannen in opmaak? Werd dit meegenomen in de visie?

Reacties voor het vervolg van de visie; wordt het ook uitgevoerd?

- Meermaals kwam de vraag naar het vervolg van de visie. Wordt deze visie ook uitgevoerd? Zijn er al vervolgstappen vastgelegd? Voor de bewoners is het belangrijk om te zien dat het niet enkel op papier blijft maar ook in werkelijkheid vorm krijgt.
- Twee vragen of het alleen bij een visie blijft of dat die ook wordt uitgevoerd.
- Hoe verloopt het bestuurlijk proces?
- Is de verneveling op het Land van de Markt realistisch?
- Een aantal jongeren vroeg expliciet of en hoe ze de verdere gang van zaken rond de visie konden volgen evenals de uitvoering ervan.

- Wat met enige regelmaat terugkeerde waren opmerkingen in de trant van ‘Mooie plannen, nu de uitvoering!’. Aantal mensen betwijfelt of dit ooit wordt uitgevoerd of dat het in een lade verdwijnt.
- Het mag Radicaler: AKU monument weg en groen terug.

Reacties t.a.v. beheer

- Een belangrijke vraag is hoe de gemeente dit gaat beheren en of er dan genoegd budget is.
- Momenteel is beheer een grote opgave in en rond de binnenstad. De aangelegde perkjes/geveltuinen worden slecht onderhouden als de bewoners er niet zelf voor instaan. Als inwoners zelf hun geveltuin kunnen aanleggen en onderhouden via subsidies/tips van de gemeente kan dit werken.
- Belangrijk om een omvorm van het beheer mee te nemen met de visie. Meer focus waar mogelijk op extensief beheer in plaats van intensief beheer. Op die manier ziet men meer slaagkansen bij het vergroenen en verkoelen van de binnenstad.
- Vele van de groenvakken zijn een ophoping voor vuilnis en uitwerpselen van honden.
- Met grote regelmaat werd aandacht (en dus middelen) gevraagd voor beheer en onderhoud. Letterlijk werd gezegd: ‘Als je iets moois aanlegt, moet je het mooi houden’, ‘Rommel trekt rommel aan en dat wordt een neerwaartse spiraal’, ‘Bezuinigen op beheer is uiteindelijk duurder dan niet bezuinigen’.
- Kan er bij vuilnisbakken een separate, losse opvang voor blik komen?
- Hoe houd je openbare ruimte met het groen mooi.
- Aandacht voor onderhoud (vallend blad).
- Denk aan poepzakjes bij alle tuintjes.
- Hoe zal water worden gegeven in droge periodes? Hier dient ook rekening mee gehouden te worden.

Reacties t.a.v. de Jansbeek

- Vraag om een vernevelingssysteem te koppelen aan de Sint-Jansbeek. Verkoeling op momenten wanneer het extreem warm is. Ook kan er water uit de Sint-Jansbeek gebruikt worden om de verharding te verkoelen/ schoon te maken.
- De Jansbeek wordt in de binnenstad gemist als het gaat over koele routes.
- Betrek de beek en de singels bij de plannen.

Reacties t.a.v. versterken spelen

- Er zijn meer kansen voor spelen in de binnenstad. Zeker voor bezoekers kan dit nog worden versterkt in de toekomst.
- Is het mogelijk de verkoeling te kwantificeren: vindt er verkoeling plaats met één graad, meerdere of tien graden? Bij uitwerking koele plekken graag ruimte voor sport en bewegen.
- Meermaals wordt aandacht gevraagd voor de kinderen, dus zorg dat er water en spel wordt toegevoegd aan de visie.

Reacties t.a.v. fietsen

- Fietsen zijn echt wel een probleem in de binnenstad. Fijn dat hitte wordt aangepakt, heel positief.
- Waar moet ik mijn bakfiets kwijt, maak ruimte voor de bakfiets.
- Fijn dat de fietsen van het plein zijn weggehaald. Wel is zorg dat het fietsparkeren zich verplaatst naar de overkant (Looierstraat). Een bewoner pleit daarom voor 24-uurs opening fietsenstalling.
- Pak de fietsenkelder aan.

Reacties die betrekking hebben op andere projecten

- Momenteel zijn er slechts twee oversteken aan het Nieuwe plein waar er vroeger drie waren. Ofwel kan je de binnenstad bereiken via de Blauwe Golven of via de kant van het Station. Het is onveilig en zorgt voor geen goede connectie tot de binnenstad.
- Ter hoogte van de Rijnkade zijn nu heel wat hangplekken, mogelijk kan hieraan iets worden gedaan (in het project van de Rijnkade?).
- Rijnkade: kan er groen komen op het bestaande muurtje voor de woningen? Hier liggen namelijk vaak daklozen.

Reacties t.a.v. het bewegend bos/Johnny van Doornplein

- De aanpak van het Johnny van Doornplein leverde bijzonder positieve reacties op.
- Vraag om twee extra bomen op Johnny van Doornplein.
- Zorg over verkeersgedrag van mensen op deze drukke plek. De voetganger is hier niet veilig.
- Een bewoner vraagt om vergroening van het dak boven de Cool Blue dat een heel groot oppervlak heeft.
- Het grootste probleem op deze plek zijn de fietsen, vooral die de hele dag en nacht blijven staan.
- Waarom zijn in de tijdelijke situatie de bakken voor bomen en planten (bewegend bos) zo groot? Dat levert ook weer onveilige situaties op. Denken jullie hierover na?
- Een belangrijke opmerking, kwam van een oudere dame. Zij vroeg, in het licht van de tijdelijke herinrichting van het Johnny van Doornplein, aandacht voor goede en beschutte openbare zitplekken (dus geen terrassen) voor ouderen en kwetsbare mensen.
- Het terras niet midden op plein maar tegen de gevel bij definitieve invulling plein. Nu looproute wel recht maar de looproute midden over plein is logischer/ fijner.
- Let op verplaatsing probleem van Johnny van Doornplein naar Looierstraat, nu al toename van verrommeling met terrassen op de stoepen. Let op voor hap snap keuzes groen, maak structurele keuzes.
- De bankjes op het Johnny van Doornplein worden gemist (Loempiakraam, rustig zitten).

Vragen over wonen in de binnenstad

- Geen geld uitgeven aan dit soort dingen. Woningbouw is belangrijker. Meer bouwen voor Arnhemmers, vluchtelingen en daklozen. Kinderen wonen uit noodzaak thuis. Bouw dan vooral goedkope woningen. Niet 30% maar 60%.
- Veel leegstand in winkels is zorgelijk, worden er ook woningen gebouwd?
- Meer bewoners in de binnenstad. Er kunnen meer mensen in de binnenstad wonen er is veel leegstand boven winkels, dan wordt het ‘s avonds ook veiliger op straat. In de avond leeft de binnenstad nu niet

Reacties m.b.t. overlast/gevoel van onveiligheid

- Er kwamen vragen/suggesties over voldoende aandacht voor verlichting en sociale veiligheid.
- Er gaven drie personen aan dat de overlast in het centrum is toegenomen, dat dit iets doet met de beeldvorming en gevoel van veiligheid.
- Twee daklozen geven aan dat zij de hele dag door de stad zwerven omdat ze niet naar een dagopvang kunnen.
- Overlast van zwervers bij Rozet.

- Wat gaat er gebeuren met alle zwervers? Gaan ze ook weg uit de binnenstad? Wordt er op stadsniveau gekeken naar een oplossing voor de zwervers?

Reacties m.b.t. openbare toiletten

- Openbare toiletten worden gemist.
- Werden openbare toiletten meegenomen in de visie?

Bijlage 6
Ingediende reactie Stichting Jansbeek boven Water

Aan Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk
visiebinnenstad@arnhem.nl 23 mei 2024

Beste mensen,
graag willen we meedenken met de uitvoering van het Koele Netwerk in de stad Arnhem.

Daaraan kan de Sint Jansbeek een stevige bijdrage leveren. Hij is nu al bijzonder duidelijk aanwezig in de zuidelijke binnenstad en levert daar al veel verkoeling op!

Daarom promoten wij, de **stichting Jansbeek boven Water**, de aanleg van de 2e fase van de beek vanaf het Gele Rijdersplein door de Bovenbeekstraat, via het Land van de Markt en de Beekstraat aansluitend op de eerste fase bij de Sint Catharinaplaats.

In de gemeenteraad is het naar boven halen van de beek al vele jaren onderwerp van discussie geweest zoals u uit de opsomming aan de achterzijde van deze brief kunt lezen:

En opnieuw stemde de gemeenteraad op 24 november 2021 over een motie van D66, CDA en Christen Unie om bij de herinrichting van het Gele Rijdersplein rekening te houden met een latere aanleg van de beek op het plein. Met 37 stemmen voor en slechts één partij tegen werd deze motie volmondig aangenomen!

En nu wordt dit jaar begonnen met de al lang noodzakelijke restauratie van het AKU monument op het Gele Rijdersplein! En wordt het hoog tijd om de aanlegroute naar de beek op het Gele Rijdersplein in de plannen te betrekken! Vooral omdat in 2027 het Willemsplein op de schop gaat en dan tegelijk de aanvoerroute van de Jansbeek aangelegd kan en moet worden!

Met vriendelijke groet,

stichting Jansbeek boven Water

Edwin Kemers, voorzitter

Johan Wolthuis, secretaris,
johanwolthuis@yahoo.co.uk

Johannes Kon, bestuurslid

Van: Info | APCG
Verzonden: woensdag 8 oktober 2025
Onderwerp: Reactie Apcg op visie voor de binnenstad 'De koelste binnenstad van Nederland'

Beste raadsleden en fractievolgers,

Vanavond spreekt u over een visie voor de binnenstad om deze te verkoelen. Ik kan er vanavond door privéomstandigheden helaas niet bij zijn, maar als organisatie willen wij wel graag reageren.

Zoals u heeft kunnen lezen hebben wij meegesproken over deze visie. Toegankelijkheid en het gemeentelijke handboek voor toegankelijke openbare ruimte heeft dan ook een plek gekregen bij de bouwstenen.

Toch is er een belangrijk punt waarover wij ons echt nog zorgen maken.

In het participatieverslag heeft u een samenvatting kunnen lezen van onze reactie op de presentatie die wij in voorjaar 2024 kregen over de visie. We zijn zo vrij om onze volledige reactie bij te voegen, want de samenvatting laat wat ons betreft wat belangrijke details buiten beschouwing.

In de reactie wordt benoemd dat het handboek en integrale toegankelijkheid als uitgangspunt wordt opgenomen.

Echter, niet alles wat nodig is voor een toegankelijke openbare ruimte is nu al in normen geregeld. Onze zorgen gaan over het ontbreken van een duidelijke zonering van verschillende verkeersdeelnemers. Daarover zijn in het Arnhemse handboek toegankelijke openbare ruimte tot nu toe geen normen opgenomen.

Onze grootste zorg zit op hoe mensen (met een beperking) nog overzicht kunnen houden. Dat is nu al een groot probleem en deze visie en bijbehorende plannen zouden een uitkomst kunnen zijn. Maar dan moeten daarover wel scherpe normen worden opgenomen.

Om overzicht te kunnen houden is een duidelijke zonering van verkeersstromen nodig. Voetgangers en fietsers/ auto’s zouden elk een eigen plek op de weg moeten krijgen. Die plek moet zichtbaar gemaakt worden met contrasterende kleuren en een hoogteverschil tussen stoep en straat. Er is op basis van onze opmerkingen hierover nu gekozen om de verschillende type straten elk een eigen kleur bestrating toe te kennen, maar dat is geen oplossing voor het probleem wat wij hebben aangekaart. Enkel een ander legpatroon om een voetgangerszone te onderscheiden is niet voldoende zichtbaar en herkenbaar en biedt daarmee onvoldoende veiligheid en houvast.

Gecombineerde ruimte voor fietsers en voetgangers is onveilig voor mensen met een beperking en dus ontoegankelijk. Aangezien fietsen in de binnenstad wordt toegestaan, is het dus noodzakelijk om veilige ‘fietsvrije’ loopzones in te richten.

Hoogteverschil tussen ruimte voor voetgangers en die voor sneller verkeer, is noodzakelijk laat bijvoorbeeld de situatie bij het Audrey Hepburnplein zien. Zonder hoogteverschil eigenen fietsers en ook automobilisten zich heel snel de stoep toe.

Wij zien het belang om de stad koeler te maken. Immers, hittestress is ook voor een deel van de Arnhemmers met een beperking of chronische ziekte een serieus probleem in de zomer. Het is goed dat in deze visie gekeken is hoe het koeler maken van de stad, ook tot een toegankelijker stad kan leiden. Daarover zijn veel belangrijk punten opgenomen.

Onze zorg zit ook niet in maatregelen die de stad koeler maker. Maar in andere keuzes die ook in deze visie zijn meegenomen.

U leest ons pleidooi voor heldere zonering van verkeersstromen niet voor de eerste keer, wij hebben dit bijvoorbeeld benoemd bij het duurzaam mobiliteitsplan, maar ook al veel langer geleden bij het plan voor fietsparkeren in de binnenstad.

Helaas blijft dit een constant punt van discussie, waarbij mensen met een beperking keer op keer aan het kortste eind trekken. Wij hopen dat u als gemeenteraad kiest voor duidelijkheid en daarmee voor toegankelijkheid. Zodat in elk stedenbouwkundig ontwerp heldere zonering en scheiding van verkeersstromen het uitgangspunt moet worden.

Als het handboek toegankelijke openbare ruimte voortaan overal als leidend wordt gezien, dan moet dat daar dus iets over zonering in worden opgenomen.

Vriendelijke groet,

Marjolein van den Broek

Voorzitter Apcg

Gemeente Arnhem,
T.a.v. gemeenteraad,
Postbus 9029,
6800 EL Arnhem.

Arnhem, 8 oktober 2025.

Betreft: Raadsvoorstel “De koelste binnenstad van Nederland”.

Beste mensen,

Voor u ligt een visie in hoe men denkt dat Arnhem de koelste binnenstad kan worden van Nederland. Helaas zal dit een grote droom blijven en nooit de realiteit en wie de binnenstad goed kent zal dat ook moeten beamen. De binnenstad ligt vol met kabels en leidingen en wil o.a. ruimtes behouden voor evenementen. Maar ook de tegenstrijdigheid bij inwoners, ondernemers en de gemeente werkt helaas niet in het voordeel.

Jansplaats een mooi ingerichte plein die een aantal jaar geleden opnieuw is bestraat met goede hemelwaterafvoer e.d. Een plein die gastvrij zou moeten worden met mooie bomen en mooie terrassen……oeps bomen?.....helaas dat wilden de ondernemers absoluut niet vanwege evenementen. Men stalt dan liever hinderlijke kliko’s en reclamebanners neer wat er dan totaal niet uitziet. Inwoners zagen al een mooi groen en verkoelend verwelkomend plein voor zich die men bv in Italië of Frankrijk ziet.

Toen wij gisteren, tijdens onze maandelijkse buurttafel, over dit raadsvoorstel hadden kwamen er gelijk al een paar goede en rake opmerkingen: Alweer een plan erbij? Verkiezingstijd? En men vroeg zich ook af waarom omdat er in het Duurzaam Mobiliteitsplan al voorstellen waren gedaan en tevens de herinrichting van het Willemsplein op stapel ligt. Maar ook de vraag waarom het jaren duurt om daadwerkelijk stukken te vergroenen als er een goed plan ligt en de gemeente aangeeft dat er geld is? Maar ook het niet gaan afwerken zoals momenteel in de Janssingel? Inwoners die met een plan kwamen wat volgens een ambtenaar niet kon maar toch later door de gemeente werd uitgevoerd?

Maar er zijn ook zorgen kenbaar gemaakt inzake dat Arnhem zich meer richt op Schoon, Heel & Veilig. Van dit laatste is alles zeer weinig te merken en men ziet daar meer heil in, om op te lossen, dan het uitvoeren van het raadsvoorstel. Slechte bestrating in en om het winkelgebied, toename aan (zwerf)afval en daklozen, racende twee- en driewielers in het winkelgebied en ga maar zo door, zaken welk men liever toch eerst aangepakt ziet worden.

Arnhem mag zeer blij zijn met de diverse mooie parken die zij heeft en dat daarmee Arnhem daardoor best wel groenig is. Kijkt men dan naar de gehele binnenstad is het best wel treurig gesteld met groen en verkoelen. Wanneer het warm weer gaat worden dan zegt men wel eens dat ze dan maar spontaan gaan winkelen bij de Action. Ook al is het grappig maar zelfs ik ben er dan wel eens te vinden onder die grote koele airco.

Een mooi ander verkoelende plek in de binnenstad is op de Kippenmarkt onder de Linden. Daar waar indertijd op ons verzoek een tweetal picknickbankjes zijn geplaatst is het heerlijk verkoelend wanneer de wind langs de Eusebiuskerk blaast. Van ons mogen daar nog wel bankjes bij want zomers is het hier best druk.

Wind is een belangrijke verkoelende factor werd er gisteren aangegeven door onze inwoners. Men kan veel bomen en struiken planten maar als er geen zuchtje wind is dan blijft het warm en benauwd. Vooral elk plekje volgebouwd wordt zoals Bartokpark en wellicht straks Catharinaplaats.

De Jansbeek geeft totaal geen verkoeling maar is wel een mooie aanwinst als het gaat om de aantrekkingskracht zomers van stekelbaarzen, insecten en de mooie grote libellen. En natuurlijk Willem de reiger die geregeld even een visje of wat er uit pikt. Of het water een toegevoegde waarde kan hebben, inzake bewatering, lijkt zekers een degelijk onderzoek waard. Als het de leefbaarheid van insecten e.d. zal verstoren dan raden we het weer af. De in de visie getoonde tekening van waterverneveling op De Land van de markt werd al geheel afgeschoten en sterk afgeraden.

De Corton stalenbakken die de binnenstad rijk zijn zien er in 20% goed uit maar dat komt doordat deze donateurs hem wel goed onderhouden, de rest zijn verkapte afvalbakken of erger. Vraag rijst ook waarom de gemeente hamert op minder verkeer, goede luchtkwaliteit, minder lawaai maar dan wel diverse malen in de week een dieseltractor met een grote watertank door de straten laat rijden om deze bakken te bewateren?

Groenonderhoud is belangrijk en dat doet men thuis ook met zijn eigen tuin. Voor de inwoners van de binnenstad is al het openbaar groen eigenlijk hun tuin. Velen zitten op krappe kamers of hoogbouw en behoren te genieten van de openbare ruimte. Een goed aangelegd en onderhouden plantsoen geeft die vreugde maar als we vragen aan inwoners waar dat is dan klinkt in 90% dat dit bij het provinciehuis is. Een mooi afwisselende stuk met alle kleuren en geuren waar men graag geregeld komt. Het uitlaatveldje voor honden is een zeer grote plus en zo ontmoeten inwoners elkaar terwijl hun honden met elkaar spelen. Helaas zal ook dit weer vertrekken als men de bouwplannen doorzet.

Dat geeft eigenlijk aan dat men iets moois maakt maar op zijn tijd weer verwijderd vanwege de ruimte. En daarnaast dat het andere plantsoen in de binnenstad eigenlijk voor hun geen tuin is die geur en kleur heeft. Wanneer een klimmer wil gaan bloeien heeft een aannemer deze al drastisch gesnoeid of het is alleen maar groen wat er in de plantsoenen staat. Afwisseling, bankjes, iets voor honden maar ook om even heerlijk fysiek bezig te kunnen zijn en ontmoeten vindt men de dingen die gemist worden.

Onze gesprekspartner APCG heeft al laten weten dat men enorm goed moet opletten als het gaat om de toegankelijkheid. Wij delen ook deze zorgen en vooral als we kijken naar eerst mooie plannen maken, zoals vergroenen Nieuwstraat, en nu in de nieuwe tekening toch een padvast strook gaat maken en de hekjes laten vervallen.

Mede door de binnenstad toegankelijk te houden zien we eigenlijk geen vermeerdering van de zgn. klimpalen en Corton stalenbakken maar dat men zich richt op het echt vergroenen, in volle grond, waarbij mens en dier centraal staan en daar happy van worden. Wie rond loopt ziet ook dat de eerdere doelstelling van de Corton stalenbakken achterhaald is, diverse zijn al verplaatst als zekerheid dat men daar niet gaat parkeren en/of er doorheen rijdt.

Tot laatste geven we mee de communicatie omtrent projecten zoals vergroenen dat hapert behoorlijk vernemen we vaak. Meestal staan er al graafmachines en veel busjes met werkpersoneel maar de aangrenzende bewoners hebben niets vernomen. Normaal moet de aannemer dat doen geeft de gemeente vaak aan maar wij vinden het de taak van de gemeente welk opdrachtgever is.

Natuurlijk kan er nog veel meer vergroend worden in onze binnenstad en houd niemand dat eigenlijk tegen. Maar kijk goed hoe en waar je vergroend en spreek een langer termijn af met de aannemer qua onderhoud. En een puzzelstukje is eigenlijk geen vergroenen maar een ingezakte bloembak.

We wensen de gemeenteraad enorm veel succes en we zijn altijd bereid om het toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

Erik Wiessenberg,
Stichting Arnhems Hart.

STICHTING ARNHEMS HART
Voor een leefbare binnenstad

Inspreektekst Platform Binnenstad Arnhem/ Nicolette Bolté
Raadsvergadering 'Arnhem, de koelste binnenstad van Nederland'
8 oktober 2025

Geachte raadsleden,

Namens Platform Binnenstad Arnhem spreek ik onze waardering uit voor de Visie Openbare Ruimte en Koele Netwerk: Arnhem De koelste binnenstad van Nederland. Een prachtig plan met ambitieuze doelstellingen, voorbeeld stellend zelfs, waar wij onmogelijk oneens mee kunnen zijn. Respondenten uit het Koopstromenonderzoek uit 2023 noemden al voornamelijk 'meer groen' als verbeterpunt voor de binnenstad, omdat er werd gevreesd voor verdere verstening van het centrum. Het sluit ook naadloos aan bij de beweging die onze binnenstad doormaakt; een compacter kernwinkelgebied waardoor er meer ruimte is om te ontmoeten. Er wordt bevestigd dat de openbare ruimte het visitekaartje van de binnenstad van Arnhem moet zijn en dat het DNA er herkenbaar moet zijn.

Toch deel ik hierbij wat aandachtspunten met u.

1. **Inrichtingselementen Arnhemse Stijl**

Zogenaamde spelregels die ervoor moeten zorgen de binnenstad een herkenbare identiteit te geven, met daarin ruimte voor de kernwaarwaarden groen-creatief-vrij. Deze ondersteunen wij, omdat deze bijdragen aan ons onderscheidend vermogen. De uitvoering ervan is echter niet opgenomen in de uitvoeringsagenda, hier vragen wij dan ook specifieke actie op en aandacht voor:

- Stadsmeubilair: plaatsing moet er niet voor zorgen dat plekken onveilig worden. Denk aan slaap- of hangplekken voor mensen zonder verblijfplaats en/of verwarde personen.
- Verlichting: ook hiervoor geldt; zorg voor voldoende verlichting om plekken veilig te houden. Daarnaast zien wij mogelijkheden om de huidige sfeerverlichting op termijn op te laten gaan in de verlichting zoals voorgesteld (p 77 + 93).
- Speelelementen: deze worden op diverse plekken in de visie en in het raadsvoorstel genoemd, maar komen nergens terug in de uitvoeringsagenda. En dat baart ons zorgen. Temeer omdat wij pleiten voor spelen in de buitenruimte, ik refereer naar Visie Buitenspel. Een prachtig plan, gedragen door de gemeente en PBA, al geschreven in 2022 maar nog steeds super relevant. Wij zien bijvoorbeeld mooie kansen voor het Lauwersgrachtpark, dat in dit plan wordt benoemd. Dit stuk wordt met jullie gedeeld.

2. **Maaiveldparkeerplaatsen vervangen om te verblijven**

We blijven pleiten: zorg eerst voor alternatieve parkeermogelijkheden voor bestaande te verwijderen.

3. **Maak de binnenstad toegankelijk voor iedereen**

In de visie wordt gesproken over de rode gebakken steen als basisbestrating. Dit is echter niet zo in de hoofdwinkelstraten en juist deze bestrating verdient aandacht. Ze

zijn oneffen, vies, kapot en dragen daardoor zeker niet bij aan de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van de binnenstad.

4. **Bekijk de binnenstad als geheel**

De samenhang tussen de verschillende functies van de binnenstad is cruciaal en vormt de basiswerking. Daarom vragen wij te waken voor het té sterk vergroenen van pleinen en horecastraten waardoor terrassen en/of warenmarkten niet meer mogelijk zijn. Een voorbeeld hiervan is de illustratie van het Eusebiushof.

5. **Ondernemers en inwoners betrekken**

Momenteel bestaat er een subsidie ‘groenblauwe initiatieven’, dat dit jaar helaas stopt. Uit de participatie bleek al dat ondernemers en inwoners erg gemotiveerd zijn te vergroenen; wij vragen daarom voor ruimte voor dergelijke initiatieven in dit plan.

6. **Beheer**

Wij onderschrijven de noodzaak die genoemd wordt, dat meer groen vraagt om een andere manier van onderhoud om de binnenstad groen en aantrekkelijk te maken en te houden.

7. **Aantrekkelijke entrees**

Tot slot toch een vraag om aandacht voor vergroening van het Stationsgebied, ook al valt dit geografisch buiten de binnenstad en daardoor niet in dit plan.

PBA is als participant betrokken geweest bij de totstandkoming van deze visie en biedt hierbij haar inzet aan bij de uitvoering ervan. Te denken valt aan het prioriteren en inrichting van plekken, combinaties maken van initiatieven van ondernemers en/of bewoners, identificatie van nieuwe installaties uit Visie Buitenspel en daar waar gebiedsontwikkelingen/ transformaties plaatsvinden focus op groen en kunst.

Samen gaan we voor de koelste binnenstad van Nederland!

Dank voor uw aandacht.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel ‘De koelste binnenstad van Nederland’

Fasering

- ☑ Informatieve bespreking
- ☑ Meningsvormende bespreking
- ☐ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

- **8 oktober 2025: informatieve en meningsvormende bespreking**

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Meiboom (FvD), Weijers (D66), Luijendijk (Volt), Nede (ChristenUnie), Gerretschen (GroenLinks), Spruijt (Arnhem Centraal), Maref (VVD), Van Plateringen (BBA), Groenendijk (PvdA), Hogenhout (PvdD).

De fracties PVV, DENK, SP, Groep Van den Broek en CDA waren niet aanwezig.

Verder aanwezig: Bouwkamp, Roelofs (wethouders), Strik (ambtelijke ondersteuning)

Bespreking

De bespreking is gestart. Er zijn twee insprekers:

- Nicolette Bolté namens Platform Binnenstad Arnhem
- Erik Wiessenberg namens Stichting Arnhems Hart

De insprekers hebben een bijdrage gedeeld. De fracties hebben de gelegenheid gekregen tot het stellen van vragen. Daarna is vervolgd met de meningsvormende bespreking. De eerste termijn van raad en college zijn afgerond. Er heeft geen tweede termijn plaatsgevonden. De technische vraag van D66 over waarom de Jansbeek niet haalbaar is op het Gele Rijdersplein wordt schriftelijk beantwoord. Fracties VVD en FvD overwegen een motie of amendement.

Toezeggingen

Er zijn geen toezeggingen gedaan.

Conclusie

Aan het einde van de vergadering is geconcludeerd dat de meningsvormende bespreking is afgerond. Het voorstel wordt doorgeleid naar de bespreking van amendementen en moties.

De raadsadviseur,

R. Oosthout

De voorzitter,

W. Heemskerk

buitenspel in de binnenstad

Visie op een speelroute door de binnenstad van Arnhem

Gemeente Arnhem

Lees verder

aanklikbaar

Inhoud

Inleiding 3
Aanleiding 4
Motivatie 5

Aanbevelingen
Aanbevelingen voor het buitenspelen, algemeen: 8
Aanbevelingen voor spelen in de Arnhemse binnenstad: 11
Toelichting op de aanbevelingen 13

Een speelroute voor de binnenstad 17
Inleiding 18
Locatie 1: Rozet 19
Locatie 2: Gele Rijdersplein - Aku-Fontein 21
Locatie 3: bij de EusebiusVerblijven onder de bomen 26
4 - 5 - 6: Langs de Rijnkade 28
Locatie 4: Roermondsplein 29
Locatie 5: Kade, ter hoogte van het Kadehuis 30
Locatie 6: Kade, ter hoogte van Provinciehuis 31
7-8-9: De drie lopers 32
Locatie 7: het Cobercokwartier 32
Locatie 8: Lauwersgrachtpark 33
Locatie 9: Singelpark, ter hoogte van het oude Rembrandt 34
Locatie 10: op Stadsblokken, onder de John Frostbrug 35
Meer kansen binnen de speelroute 37

Teamsamenstelling 39

aanklikbaar

Inleiding

Een stad kan niet zonder spelende kinderen. Kinderen kunnen niet zonder 'buitenspelen'. Vrijwel alle steden in Nederland maken momenteel grote veranderingen door[1]. Ze staan voor grote uitdagingen, waarbinnen de leefbaarheid van de openbare ruimte om extra aandacht vraagt. Mijn overtuiging is dat de mogelijkheid tot buitenspelen hierbinnen een bijzondere plek verdient en een deel van de oplossing kan bieden. Als je kinderen buiten ziet spelen, dan zie je ook een leefbare stad. Het is een onmisbaar onderdeel voor een stad om te beleven, bezoeken, verblijven en elkaar ontmoeten.

Hierbij gaat het niet alleen over het veelgebruikte argument dat veel bewegen goed voor je is. Natuurlijk. Bewegen is gezond, maar goed gebruik maken van de publieke ruimte draagt bij aan een vitale stad. Het maakt de stad van ons allemaal. Met een groeiend aantal kinderen die in de binnenstad van Arnhem komen wonen, ligt hier een belangrijke opgave.

We herinneren ons allemaal nog de rol van het FeestAardvarken bij Rozet, die zoveel jonge (en oude) bezoekers aantrok als een magneet. Onze stad met zoveel creatief talent mag ambitieus zijn. Bij ambitie hoort automatisch dat de lat hoog ligt. Wanneer we hiervoor kiezen kan Arnhem zich straks nog meer onderscheiden ten opzichte van andere steden en ook de kinderen van buiten Arnhem het gevoel geven dat ze welkom zijn.

Bart Lucassen,
Arnhem, september 2022

Aanleiding

FOTO'S CHIEL EIJT

Op 8 november 2021 werd de winnaar van de binnenstad-challenge: “Cadeau voor de binnenstad 2021” van PBA bekend gemaakt. Uit de genomineerden was de inzending van Teisje Haarman het winnende idee. Teisje stelde voor om een speelroute door de binnenstad van Arnhem te maken. De ideeën uit een andere inzending van Bart Lucassen met als titel: “De Stad; het kind; een pleidooi voor méér spelen in de binnenstad van Arnhem” sloten goed aan op het idee van Teisje. Hierdoor is Bart Lucassen gevraagd het idee van een speelroute verder uit te werken en een eerste aanzet te doen met aanbevelingen.

Op de feestelijke avond van de bekendmaking van de winnaar werd door PBA ook het visie en herstelplan “Grip op beweging” gepresenteerd.
Binnen dit herstelplan zijn er veel aanknopingspunten om meer verdieping en invulling te geven aan Buitenspel voor de Binnenstad. Wat in het herstelplan beschouwd kan worden als belangrijkste doelstelling, is de binnenstad te veranderen van “a place to buy” naar “a place to meet”. De kernwaarden die ze hierbij hanteren zijn: “Creatief; Groen en Vrij”. Wij hanteren deze kernwaarden dan ook in dit voorstel en maak een vertaal-slag naar oplossingen, toevoegingen en aanbevelingen.

Deze visie is een pleidooi voor meer buitenspelen in de binnenstad van Arnhem. Het concentreert zich specifiek op de binnenstad van Arnhem, maar laat het buitenspelen van kinderen in onze hele stad alsjeblieft in het belang voor ons allemaal zijn.

Motivatie

Een andere mindset

Na het eerdere voorstel van Bart Lucassen: “De stad, Het kind; pleidooi voor meer spelen in de binnenstad Arnhem” is de volgende stap een concrete vertaling naar een duurzame speelroute door het centrum van Arnhem. Die routekaart is bedoeld als inspiratie-document voor de stad. Wat ons betreft is de route-kaart vooral ook een volgende stap naar een andere mindset.

Hierbij gaat het om een gevarieerd aanbod van buiten spelen, met voldoende ruimte voor vrij spelen; waarbij inclusie gegarandeerd is voor ieder kind. Het is van belang dat spelen niet langer gezien wordt als een noodzakelijke voorziening, maar als een wezenlijk onderdeel van een leefbare stad.

Wanneer we de noodzaak van buitenspelen in de binnenstad alleen zouden zien als een voorziening waar het kind bij gebaat is, onderschatten we de invloed van spelende kinderen op de stad als leefge-meenschap. Architect Aldo van Eyck verwoordt het zo:

> *“Met de ongeschiktheid van de moderne stad voor kinderen, is de ongeschiktheid van iedereen aan de orde.”*

Zijn bijdrage aan de Nederlandse architectuur in samenhang met de leefbare stad en het spelende kind in het bijzonder maakt hem nu nog steeds relevant.

Het spelende kind is van de stad en geeft terug aan de stad. Het geeft uiting aan aspecten als leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid, verbondenheid en vrijheid... Een toekomst.

> *“Een huis als een stad, een stad als een huis, een thuis voor kinderen.” (Aldo van Eyck)*

Het is aan de stedelijke planners, ontwerpers en ontwikkelaars om kinderen naar buiten te lokken om aan die leefbare stad bij te dragen.

Enkele voorbeelden van de meer dan 600 speelplekken in Amsterdam ontworpen door Aldo van Eyck

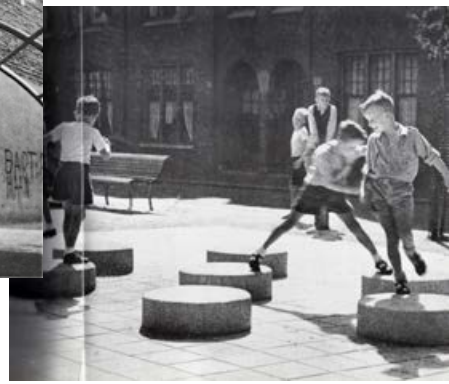

FOTO: LOUIS VAN PARIDON

Het informele buitenspelen staat onder druk

Maar hoe is het eigenlijk gesteld met het vrije buitenspelen in Nederland? Uit verschillende onderzoeken - zowel nationaal als internationaal - is op te maken dat het percentage buiten spelende kinderen in de grote steden hard achteruitgaat. Het meest inzichtelijke onderzoek is afkomstig van het Vlaams expertisecentrum “Kind en samenleving”[2].

Johan Meire, hoofdonderzoeker van het betreffende expertisecentrum, heeft in drie verschillende perioden onderzoek gedaan, te weten in 1983; 2008 en 2019. Op basis van observaties en tellingen in verschillende buurten, constateert hij een constante achteruitgang van spelende kinderen in straten, op pleinen en in parken. Alleen al tussen 2008 en 2019 is er sprake van een achteruitgang van 37%. In dichtbebouwde steden; op plekken waar de druk op de publieke ruimte veel hoger is, ligt dit percentage vele malen hoger.

Hoewel de kinderen tegenwoordig van thuis uit meer buiten-speelgoed krijgen dan vroeger, zien we het aantal buiten spelende kinderen alsnog dalen. In tegenstelling tot vroeger hebben kinderen een keuze uit tal van buitenspeelgoed, zoals steps, rollerskates, fietsen, skelters, trampolines, etc. Vanwaar toch zo’n grote afname?

Hoewel hier verschillende factoren voor zijn, is in ieder geval te stellen dat buiten spelen niet zozeer gaat over de beschikbare voorzieningen. Kinderen zijn nog nooit zo rijk uitgerust aan speelgoed. Ook voor buiten.

> *Wat het laat zien, is dat buitenspelen op de eerste plaats een sociale aangelegenheid is.*

De volgende stelling is hier dus absoluut aan de orde: Indien een kind kan verwachten dat er buiten andere kinderen spelen, is het eerder geneigd om naar buiten te gaan. Kinderen smachten naar sociaal contact. Dat buitenspelen dus een wezenlijk onderdeel is voor het opgroeiende kind als onderdeel binnen deze samenleving, maakt dit nog eens duidelijk.

Fotoserie van Stephen Shames over spelende kinderen op straat in het New York van de jaren '80

Onze invloed is betrekkelijk op het gaan en staan van een kind. We weten niet constant wat het buiten doet en met wie het in contact komt.
De neiging onder ouders en verzorgers, maar ook beleidmakers is om ieder risico van gevaar uit te sluiten.

Kinderen worden steeds meer gemonitord. De angst dat een kind iets kan overkomen, wordt door nieuwsberichten over ongelukken nog eens versterkt. Hierdoor ontstaat het beeld dat het aantal ongelukken waarbij kinderen betrokken zijn toeneemt. De werkelijkheid is dat onze samenleving in vergelijking met de jaren ’80 en ’90 juist veiliger is geworden. Ook als het gaat om het aantal verkeersslachtoffers.

Wat verder opvalt in het Belgische onderzoek, is het aantal jongens en meisjes die buiten spelen. Bij meisjes zie je vanaf de leeftijd 9-11 jaar een sterke afname, terwijl bij jongens in die leeftijd veel meer buiten gespeeld wordt. Het soort spel bij meisjes is vaak ook anders dan bij jongens. Bij jongens is veel meer sprake van competitiespel en groepsspel zoals balspelen en *Urban Sports*. Bij meisjes is een veel gevarieerder spel zichtbaar en is meer sprake van sociale en verbale interactie; creatief en fantasievol spelen.

Hoewel dit onderzoek heeft plaatsgevonden in België, toont verschillend onderzoek binnen Nederland aan dat de resultaten niet heel erg zullen afwijken van de situatie in België.

Lady Allen Of Hurtwood professionaliseerde in Groot Brittannië in de jaren ’50 de Adventure Playgrounds

“It's better to have a broken bone than a broken spirit”

VEGAP, MADRID, 2014 / PETERSEN ERIK / POLFOTO

DONNE BUCK/V&A MUSEUM, LONDON

Aanbevelingen

voor het buitenspelen, algemeen:

Nationaal en internationaal worden er prachtige publicaties uitgebracht met adviezen rondom spelen. Twee internationale publicaties die wij hier specifiek onder de aandacht willen brengen zijn: “Urban play-ground; how child-friendly planning and design can save cities”[3] en “Designing streets for kids”[4]. Deze laatste is gratis te downloaden en zit boordevol met voorbeelden en adviezen van over de hele wereld.

We hebben een aantal aanbevelingen gedestilleerd uit een uitgebreide literatuurstudie. Stuk voor stuk gelden ze ook voor buitenspelen in de binnenstad van Arnhem:

1: Speel met de plek. Onderzoek zoveel mogelijk facetten van buitenspelen en probeer ze ter plekke uit. Geef het ontwerpproces alle ruimte om de plek te exploreren en eigen te maken.

2: Betrek kinderen bij het ontwerpproces. Zij zijn tenslotte de gebruiker. Een kind grijpt van alles aan dat kan leiden tot spelen, ook als een plek in de beleving van volwassenen er nog niet naar is ingericht. Kinderen leren ons te kijken vanuit hun perspectief. Een kant en klaar recept voor kwaliteitsvol buitenspelen bestaat niet. Inspraak en betrokkenheid van het kind bij het ontwerpproces zijn daarom onontbeerlijk.

3: Zoek gezamenlijk naar draagvlak. Betrek de buurt, bewoners, ondernemers en ieder ander. Geef iedereen een stem en zorg ervoor dat iedereen zich gehoord voelt. Wanneer een idee breed gedragen wordt, dan wordt de zorg ervoor ook gezamenlijk gedragen.

4: Zet in op diversiteit met betrekking tot vrij spelen en bewegen. Houd hierbij zowel rekening met inclusie (punt 5) als het verschil in gender (punt 6).

5: Inclusie. Laat een speellocatie geschikt en toegankelijk zijn voor zoveel mogelijk verschillende gebruikers.

6: Buitenspelen kan niet om gender heen. Hierbij is het essentieel om aandacht te hebben voor sociaal veilige en aantrekkelijke speelplekken.

7: Onderzoek verschillende methoden om eenvoudig de speelomgeving aan te passen en te veranderen. Dit is belangrijk om de ruimte multi-functioneel te kunnen gebruiken door het tijdelijk vrij te maken voor diverse evenementen. Maar ook om de diverse speelaanleidingen te kunnen veranderen, zodat maximale variatie in spelen aangeboden blijft. Bijkomend voordeel is, dat wanneer een spelelement groot onderhoud nodig heeft, dit makkelijk elders kan plaatsvinden.

8: Verbind de verschillende speelplekken door middel van een aantrekkelijke en veilige groen/ blauwe route. Niet alleen de speelplekken vragen om aandacht, maar ook de route ernaartoe. In Apeldoorn spreekt men over een “groen speelweefsel”[5]. Termen die hierop van toepassing zijn: speels autoluw, verkeersveilig, duurzaam, vindbaar, uitnodigend.

9: Steeds minder kinderen nemen op jonge leeftijd deel aan het verkeer. Aansluitend op punt 8: Maak hier een aandachtspunt van. Streef niet alleen naar goede verkeersvoorzieningen, maar zorg er ook voor dat kinderen veilig en aantrekkelijk genoeg aan het verkeer deel kunnen nemen.

10: Beperk het buitenspeelbeleid niet tot al te eenduidige ingrepen. Buitenspelen is méér dan het realiseren van speelpleintjes. Verbind de speelplekken aan andere sociale voorzieningen in de omgeving, zoals een kinderopvang, een school, een bibliotheek of horecagelegenheid. Maak er ook een “afspraak-plek”, “passage-plek” of “opstapplek” van. Spelen is vooral een sociaal gebeuren, dus creëer een voorwaarde voor kinderen om elkaar te ontmoeten in die buitenruimte.

11: Dichtbebouwde en dichtbevolkte gebieden verdienen prioriteit. Niet enkel voor het spelende kind, maar voor iedereen...

12: Koppel het buitenspeelbeleid aan de groene ambities voor de stad en de transitie naar een autoluwe stad.

Aanbevelingen

voor spelen in de Arnhemse binnenstad:

13: Maak van het centrum Arnhem een actieve ontmoetingsplek. Kies voor een integrale aanpak als het gaat om de inrichting van de kostbare openbare ruimte. Hierbinnen is een waardevolle rol weggelegd voor het buitenspelen.

14: Bedenk een route die buurten aan elkaar verbindt en bruggen slaat tussen de wijken en de binnenstad. Tenslotte is de binnenstad van ons allemaal!

15: Begin met het onderzoeken, formuleren, vormgeven en uitwerken van een speelroute door de binnenstad van Arnhem. Hoewel iedere plek uniek is, is het van belang dat deze plekken samen wel een geheel vormen.

16: Draag de geschiedenis en identiteit van de stad en de locatie uit met een unieke vormgeving van bijzondere creatieve speelattributen. Arnhem barst van het creatief talent. Betrek de Arnhemse creatieven.

17: Versterk en ondersteun de andere beziens-waardigheden in de omgeving. Speel daar op in.

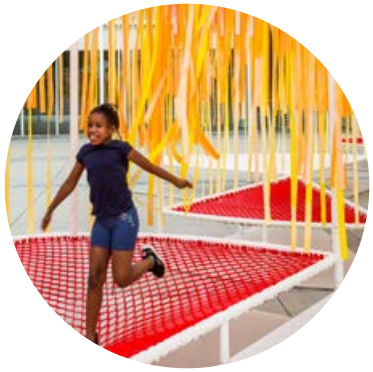
18: Werk met een lokaal team aan experts die met de stad; van de stad; voor de stad aan de slag gaan, de dialoog aangaan, participatie en co-creatie niet schuwt. (We stellen ze graag aan u voor!)

19: Wacht niet te lang. Begin! Begin met tijdelijke interventies, die uitlokken tot spelen en actief ontmoeten, tot dialoog en die kansen en mogelijkheden onderzoekt. Begin met “Samenspel-middagen”.

20: Een mooi begin is op het Gele Rijdersplein met als eerste doel: de realisatie van de eerste unieke en inclusieve speelplek in de binnenstad.

21: Wees ambitieus en stel budget beschikbaar voor een plan met visie als het gaat om inclusief spelen en actief verblijven. Financiële speelruimte maakt het mogelijk om tot unieke ontwerpen te komen die de creativiteit van Arnhem vertegenwoordigt, waarmee Arnhem zich straks kan onderscheiden.

22: Vind een prominente plek voor het Feestaardvarken binnen (het bereik van) het centrum en als onderdeel van toekomstige routes.

Toelichting

op de aanbevelingen

De voorstellen kunnen niet los worden gezien van de manier waarop de openbare ruimte van de binnenstad wordt ingericht.

De integrale aanpak

We dienen ons niet alleen in te zetten voor speelplekken maar ook aandacht te hebben voor de kwaliteit en zichtbaarheid van de locaties zelf. Het is ook in het belang van een speelplek dat deze bereikbaar is en uitnodigt, wil het in zijn opzet slagen.

Het voorstel is om vanuit de verschillende locaties integraal te werk te gaan. Per locatie dienen er heldere criteria opgesteld te worden zodat in samenhang en relatie met de binnenstad als geheel een plan uitgewerkt kan worden. Vervolgens dient er

Kitische noot: wel groen, maar niks te doen

Hoewel het huidige discours in onze gemeenteraad vooral is gericht op vergroening ten behoeve van klimaatadaptatie, missen we in Arnhem te vaak het sociale aspect ten aanzien van de openbare ruimte. Er lijkt een verschuiving plaats te vinden van publieke ruimte naar groene ruimte. Hoewel beiden goed samen kunnen gaan, maken we hier graag een duidelijk onderscheid.

Het lijkt er namelijk op dat we het groen meer oplossingen toedichten, dan vaak het geval is. De aanname lijkt te zijn dat wanneer het groen is, het wel aantrekkelijk genoeg is om er te verblijven. Dat gaat echter lang niet altijd op. Intussen zien we genoeg voorbeelden in Arnhem van plekken die groen zijn, maar waar actieve ontmoeting en verblijven toch uitblijft en waarbij het gevoel van veiligheid en bereikbaarheid niet altijd is gegarandeerd. Wanneer we van een groene plek een groene ontmoetingsplek willen maken, dan is er geen betere ambassadeur dan het buitenspelende kind.

aandacht te zijn voor zorg en onderhoud, die er op toeziet dat de actieve verblijfsruimte veilig, toegankelijk en aantrekkelijk blijft. Dit gaat beter wanneer de gemeenschap zich erbij betrokken voelt.
Daarnaast is een investering in iemand die (als nevenfunctie) fungeert als gastheer en gebieds-conciërge in combinatie met betrokken ondernemers en omwonenden aan te bevelen.

De huidige speelroute, uitgaande van structuurvisie en herstelplan

Naar aanleiding van het winnende idee van de challenge is er gezocht naar mogelijke speellocaties in de binnenstad. Dit is immers de wens vanuit het PBA en de gemeente en natuurlijk de meerderheid die op het idee van een speelroute hebben gestemd.

Op basis van specifieke locaties behandeld in de "Structuurvisie Arnhem 2020 | doorkijk 2040"[6] en het herstelplan van het PBA "Grip op beweging"[7], is de keuze voor de huidige locaties binnen de speelroute "Buitenspel voor de Binnenstad" voor een aanzienlijk deel tot stand gekomen. Om te beginnen: "de rode lopers".

Door de speelplekken te koppelen aan de rode lopers, kan het bijdragen aan de gewenste verbindingen met de omliggende wijken van de stad.

De genoemde "rode lopers" zijn:
- de diverse looproutes naar het Spijkerkwartier via het Johnny van Doornplein naar de Steenstraat; achterlangs Het Musis Kwartier naar de Spijkerstraat,
- vanaf het Museumpark Onderlangs naar het Roermondsplein en verder richting de Frostbrug
- de oversteek van de Frostbrug naar Stadsblokken (en dan verder),
- het toekomstige Cobercokwartier.

(N.B. Hoewel niet opgenomen in de huidige speelroute zien we ook een mogelijke verbinding met Coehoorn en een verbeterde route naar Sonsbeek als relevante lopers.)

Een speelroute van samenhang en diversiteit; "uit velen één"

Hoewel de structuurvisie van de gemeente Arnhem een grote variatie aan stedelijke sferen en openbare ruimten adviseert, is de variatie aan openbare ruimte beperkt[8]. Verder spreekt men over *"het nastreven van samenhang met behoud van de verschillende identiteiten; samenhang en diversiteit: 'uit velen één."*
Het is een mooie opgave deze ogenschijnlijke tegenstellingen bij elkaar te brengen.

Kritische noot: verrommeling

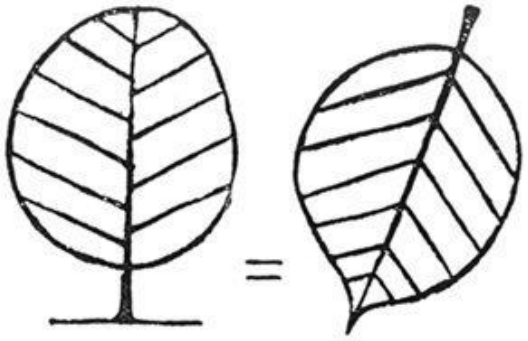
Wanneer het gaat om aspecten als bereikbaarheid; gebruiksvriendelijkheid en veiligheid, lijkt er vooral ingezet te worden op extra voorzieningen. Meestal zijn het goedbedoelde maatregelen: afvalbakken, fietsrekken, camera's, terrasvergunningen, etc. Wanneer dergelijke voorzieningen goed ingebed zouden worden in de omgeving, met aandacht voor een aantrekkelijke en toegankelijke publieke ruimte, is daar niets mis mee. Maar vaker gaan die voorzieningen de ruimte domineren. Het belemmert de toegang en het zicht op de publieke ruimte. En wanneer er onvoldoende geïnvesteerd wordt in onderhoud en herstel, slaat de verrommeling toe.

De architect en stedenbouwkundige Aldo van Eyck sprak in zijn vakgebied over deze ogenschijnlijke tegenstellingen als de kern waar architectuur over zou moeten gaan. Voor hem waren het geen tegenstellingen, maar relaties. Hij gebruikte het begrip reciprociteit (=wederkerigheid). Zonder licht, geen schaduw. De opgave van architectuur lag volgens hem hierin besloten: de wederkerigheid tussen binnen-buiten, openbaar-privaat, openheid-gesloten, eenheid-veelheid én eenheid-verscheidenheid.[9]

Architect Herman Hertzberger[10], oud-leerling van Aldo van Eyck, zei onlangs over de openbare ruimte: *"dat is waar architectuur over zou moeten gaan"*. Ter illustratie liet hij voornamelijk afbeeldingen zien van spelende kinderen in de openbare ruimte en sprak daarover.

Ook de gemeente Arnhem geeft prioriteit aan een goede openbare ruimte:
"De openbare ruimte vormt het domein bij uitstek voor de gemeente in haar regierol met betrekking tot de samenhang van de stad als geheel. Uitgangspunt is dan ook het verbeteren van de kwaliteit van openbare ruimtes. In plaats van gebouwen ontwerpen en daaromheen de openbare ruimte in te vullen, moet het accent liggen op het ontwerpen van openbare ruimte en van daaruit eisen te stellen aan de gebouwen. De openbare ruimtes vormen het cement dat de losse projecten aan elkaar hecht."[11]

Dit ligt allemaal in lijn met de opzet om de speelroute op eenzelfde manier te benaderen. We leveren geen speelvoorzieningen, maar zetten in op een grote variatie van spelen en actief verblijven met een vormgeving die van toepassing is op de specifieke sfeer van de ruimte, met als doel deze te ondersteunen, te versterken en/of uit te dragen. Het is het streven om

tree is
leaf and leaf
is tree - house is
city and city is house
- a tree is a tree but it
is also a huge leaf - a
leaf is a leaf, but it is
also a tiny tree - a city
is not a city unless it
is also a huge house -
a house is a house
only if it is also
a tiny city

ALDO VAN EYCK A TREE IS A LEAF

met de route "de breuken tussen de deelgebieden te voegen" en daarmee bij te dragen aan een samenhangend geheel.

Waar buitenspelen aan kan bijdragen en wat het nodig heeft

Het thema buitenspelen wordt nergens binnen de Structuurvisie genoemd. In het herstelplan "Grip op beweging" is dit wel het geval. Zo wordt heel concreet buitenspelen aanbevolen aan de voor- en achterzijde van het Musis[12]. Op beide locaties zijn speelplekken mogelijk. In de huidige speelroute zijn deze dan ook opgenomen en aangeduid met de nummers: 8 Achterzijde Musis Sacrum en 9, ter hoogte van de Rembrandt bioscoop.

Kanttekening is dat de bestaande problematiek op dergelijke locaties met enkel speelplekken niet verholpen zal zijn. De overlast en het gevoel van onveiligheid achter Musis lossen we niet op met het plaatsen van enkele speeltoestellen. We lopen het risico dat we het doel om buitenspelen te stimuleren op deze locaties niet gaan halen.

Dit geldt eveneens voor specifieke locaties op het lage deel van de Rijnkade, waar tot voor kort nog autoraces plaatsvonden of zoals bij de pergola van de AKU-fontein op het Gele Rijdersplein die als vervelende hangplek wordt ervaren. Op al deze locaties kan spelen een krachtige bijdrage leveren aan de leefbaarheid, indien het onderdeel is van een integrale aanpak en de speelplek daarmee is verzekerd om in gebruik genomen te worden.

In een ideale situatie is een speelplek uitdagend, bereikbaar en veilig. Wat betreft veiligheid maken we op basis van onderzoek onderscheid in 1: verkeersveiligheid; 2: sociale veiligheid; 3: speelveiligheid. Uit wetenschappelijke studies van onder andere de Universiteit van Utrecht[13] en het Mulier Instituut[14] blijkt dat ouders hun kinderen minder graag laten buitenspelen wanneer:

- het drukke autoverkeer de speelplekken moeilijk bereikbaar maakt.
- men de omgeving als sociaal onveilig ervaart, waarbij ouders hun kind niet graag zelfstandig naar buiten laten gaan.
- ouders hun kind buiten risicovol zien spelen.

Autonomie en weerstand

Voor kinderen is thuis genoeg afleiding en uitdaging te beleven achter het computerscherm, maar zij komen op deze manier onvoldoende aan hun lichaamsbeweging en fysieke sociale contacten. Meer sport op school en in de vrije tijd is een mooi streven, maar dat is niet afdoende[15].

Zo lopen kinderen namelijk een heleboel andere ontwikkelingen mis, die ze anders buiten zouden opdoen en die in de hele discussie rond buitenspelen onvoldoende wordt belicht. Naast het sociale aspect rond buitenspelen en het belang van autonomie bij het kind, waar het kind geheel zelf bepaalt hoe het speelt, is er het belang voor het kind om te leren omgaan met weerstand. Risicovol spelen is daar een cruciaal onderdeel van. Belangrijke onderwijskundigen in het heden en verleden hebben zich hier veelvuldig over uitgelaten[16] [17].

Wat betreft risicovol spelen, hebben kinderen de behoefte om uitgedaagd te worden. Enige risico's horen daar nu eenmaal bij, anders komen ze niet naar buiten. Naar mate kinderen ouder worden, groeit de behoefte naar onafhankelijkheid en autonomie[18]. De risico's veranderen. De aandacht verschuift van speelveiligheid naar sociale veiligheid.

Uit onderzoek is gebleken dat kinderen gemiddeld meer bewegen tijdens het buitenspelen, dan tijdens het sporten. Ook is aangetoond dat kinderen die meer buitenspelen meestal ook een sport beoefenen[19]. Het zijn de kinderen die momenteel niet sporten én niet buiten spelen, waar we op zouden moeten inzetten.

Willen we het buitenspelen in de binnenstad van Arnhem stimuleren, dan moeten we ook inzetten op de drie verschillende aspecten rond veiligheid. Dit geldt dus niet alleen voor kinderen, maar ook ten aanzien van onze jongeren.

Place to ~~buy~~; place to meet. Place to be, place to become.

De weg die het herstelplan van PBA inslaat is een transitie van de binnenstad van een "place to buy" naar een "place to meet". Het is een mooi streven, waar het actief verblijven in de openbare ruimte van de binnenstad een fundamentele bijdrage aan kan leveren! Onze enige kanttekening ten aanzien van "Place to meet" is dat dit straks niet moet betekenen dat het enkel bedoeld is voor "the happy few", die het zich kunnen permitteren om de binnenstad te bezoeken of er kunnen wonen. Vandaar ons pleidooi om aan de visie twee punten toe te voegen om zo tot een drie-eenheid te komen: "A place to be"- de binnenstad als de plek waar je mag zijn - én: "A place to become" – de binnenstad als de plek waar je je kunt ontwikkelen; ontplooien; opgroeien; carrière maken... Kortom kunt worden wie je wilt zijn.

ERIK VOS

Groen; creatief en vrij

Wanneer we deze drie-eenheid ook in verband brengen met de andere rode draad in het PBA-herstelplan, namelijk: groen; creatief en vrij, zien we een sociaal beleid waar buitenspelen en verblijven een geweldige betekenis kan hebben voor de leefbaarheid van de stad.
Tenslotte vinden we in vrij spelen een prachtige vorm van het uiten van creativiteit en vrijheid. Het draagt bovendien bij aan een binnenstad als de plek waar je elkaar ontmoet, maar ook waar je mag zijn en mag ontwikkelen in wie je wil zijn en wat je wil worden.

ERIC VELTINK

Route van spelen

aanklikbaar

NB: deze foto's dienen ter inspiratie.

De samenstelling van deze route

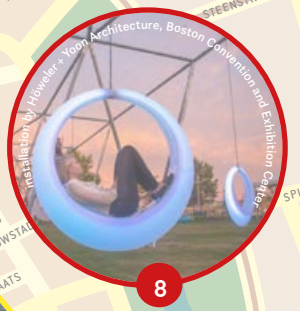
Het eerste voorstel van de Speelroute door de binnenstad beslaat tien locaties.
Naast de drie centrumlocaties:
Rozet [1]; Gele Rijdersplein [2] en de Eusebius [3], zijn er zeven andere locaties aangeduid.

Drie locaties lopen langs de Rijnkade:
Het Roermondsplein [4], waar plannen zijn voor een skatepark; ter hoogte van het toekomstige Kadehuis [5] en ter hoogte van het Provinciehuis [6].

Daarna komen de (eerder genoemde) rode lopers, die de verbinding maken met Sonsbeekpark ter hoogte van Rembrandt [9]; het Spijkerkwartier in het Lauwersgrachtpark [8]; het toekomstige Cobercokwartier [7] en de Frostbrug met het in ontwikkeling zijnde Stadsblokken [10].
Hiermee probeert de speelroute in te spelen op de nieuwbouwprojecten en toekomstige locaties die aan de binnenstad worden toegevoegd.

Inleiding

Op het moment van schrijven is de Speelduin bij Rozet als tijdelijk speelparcours goedgekeurd en wordt het in gebruik genomen. De realisatie ging vlot en met medewerking van locale partners. Net als het Feestaardvarken, gaat het om een tijdelijke invulling van deze plek.

Deze visie roept op om de tijd en de gelegenheid te nemen om een plan te ontwikkelen ten behoeve van duurzame speelplekken in de binnenstad. Willen we dit goed doen, dan vraagt dat om verder onderzoek. Het is belangrijk dat gebruikers, bewoners en ondernemers hierbij betrokken zijn. Door middel van gerichte evenementen en workshops waar vrij spel en creativiteit de ruimte krijgen, willen we met een team van experts op locatie onderzoeken wat er past en kan.

Met deze tien locaties realiseren we meer speelplekken voor kinderen in de binnenstad. In deze visie wordt iedere locatie afzonderlijk toegelicht, waarbij voorbeelden van mooie speelplekken en attributen ter inspiratie worden voorgedragen.

Voor alle voorbeelden geldt, dat ze bedoeld zijn ter inspiratie voor een mooie en ambitieuze speelroute voor onze binnenstad.

Locatie 1: Rozet

De Speelduin
Van iets tijdelijks naar iets meer blijvends?

Met “de Speelduin” bij Rozet als tijdelijke interventie, zijn we begonnen met het idee voor een speelroute voor de binnenstad. De vormgeving van dit betreffende speelparcours is dan ook niet zomaar gekozen, maar is een miniatuur van de speelroute. “De Speelduin” staat dus symbool voor onze binnenstad, waarbij elk houtsculptuur een speelse verwijzing is naar één van de gekozen locaties.
Het speelparcours hebben we in samenwerking met Maak-Lab en haar jongeren uitgevoerd en is gemaakt van lokaal vers eikenhout, geleverd door Arnhems Stadshout. Hiermee is deze speelplek duurzaam, circulair, lokaal en sociaal tot stand gekomen. Op die manier draagt het bij aan de groene kernwaarden van deze mooie stad!

Net als het Feestaardvarken wordt “de Speelduin” wederom geen blijvertje. Als de speelplek hier verdwijnt, bestaat het risico dat dit stukje binnenstad zijn huidige dynamiek gaat verliezen. Dan komen ouders en kinderen alleen nog voor een bezoek aan Rozet. Het is nu juist de combinatie waardoor deze plek zo goed werkt! Het is het perfecte voorbeeld van een plek die meer biedt dan een “Place to meet”. Hier is de stad van ons allemaal “Place to be” en is het de plek om je te ontwikkelen en ontplooien “Place to become”. (zie blz. 16)

De grote vraag is dan ook: Kan er ergens nog ruimte worden gereserveerd voor uniek buitenspelen bij Rozet? Niet op de huidige plek, zoveel is wel duidelijk.

BART LUCASSEN

Maar misschien op het huidige parkeerterrein voor Theater aan de Rijn- achter Collectie de Groen? In goed overleg en samenwerking met alle betrokkenen zou hier op prachtige wijze invulling aan gegeven kunnen worden. Is hier de combinatie van een (interactief) kunstwerk en een speelaanleiding misschien de perfecte formule?

Van de omslotenheid die deze plek straks heeft is vast ook iets intiems en bijzonders te maken. Men kan ervoor kiezen zoals momenteel het geval is, het terrein op gezette tijden te openen en te sluiten, waarmee de kans op overlast en vandalisme zoveel mogelijk uitgesloten wordt. Dit biedt ook weer mogelijkheden om tot veel vrijere spelconcepten te komen, die in een gewone openbare ruimte voor onmogelijk kunnen worden beschouwd.

Wat goed zou kunnen, aansluitend op Theater aan de Rijn en in samenwerking met Collectie de Groen en Rozet, is condities te scheppen die kinderen uitlokken tot theatraal spel; ook wel het rollenspel wat we vaak in het vrije spelen van kinderen zien plaatsvinden. Binnen de pedagogiek spreekt men hier over “Socio dramatic play”[21].

Het sluit bovendien aan op de eerdere stellingen, dat buitenspelen véél meer is dan bewegen en aan véél meer bijdraagt dan enkel aan de motorische ontwikkeling van een kind.
Kinderen leren door middel van rollenspelen zich sociaal te verhouden tot elkaar; ze spelen de volwassen wereld na, om deze te onderzoeken en zich ertoe te leren verhouden. Dit doen kinderen van nature; zijn intrinsiek gemotiveerd dit te doen. Geef hen het podium...

HELEN LEVITT

HELEN LEVITT

HELEN LEVITT

“Socio dramatic play”: spelende kinderen in New York in de jaren ’40 en ’50 door Helen Levitt

Locatie 2: Gele Rijdersplein - Aku-Fontein

Het advies is om met het Gele Rijdersplein als eerste locatie te beginnen. Belangrijke adviezen ten aanzien van het Gele Rijdersplein zijn door de gemeente goed opgepakt.[22]. Het voorgestelde team gaat hier graag mee verder. Extra financiering is noodzakelijk.

Waarmee beginnen? Tijdelijke interventies!

Het Gele Rijdersplein biedt de meeste ruimte en mogelijkheden waarmee op de korte termijn begonnen kan worden. De pergola van het AKU-monument biedt een mooie besloten ruimte om met het spelonderzoek te beginnen. Het grotere open groene veld biedt de ruimte om door middel van tijdelijke interventies bezoekers te verleiden tot actief verblijven en spelen. Via deze weg kunnen we ophalen wat er leeft bij omwonenden, ondernemers, bezoekers en gebruikers, met als doel tot een uiteindelijke invulling van deze speelplek te komen.

Geef spel en creativiteit de ruimte. Experimenteer, onderzoek, leer de veelzijdigheid van de plek en z'n huidige omgeving kennen. Speel met de geschiedenis, haar kwaliteiten, ontdek de kansen en de lastigheden.

Werk samen. Betrek gebruikers, omwonenden, ondernemers, de erven van Brouwer en Tajiri erbij. Vanaf het begin. Laat inspraak toe; probeer dingen uit met betrokkenen uit de omgeving, ga het gesprek aan. Wanneer is het prettig en wanneer wordt het overlast?

Begin met spelen. Ontwerp niet vanuit functies, maar vanuit beleving en betekenis van de plek. Uitnodigend, toegankelijk, interactief, speels, uitdagend, laagdrempelig en verrassend.

WILLEM HOFSTEDE

WILLEM HOFSTEDE

COEHOORNPARK, WILLEM JAKOBS

Huidige situatie

Het eerdere idee waarin het Gele Rijdersplein zou worden opgedeeld in reuring en luwte, heeft ertoe geleid dat Poelman Reesink landschapsarchitecten de opdracht kreeg om het gebied achter de AKU-fontein in te richten vanuit het idee dat het achterplein rust zou moeten uitstralen (luwte) en de voorzijde de drukte van een stad zou krijgen (de reuring).

De pergola zou uiteindelijk plaats maken voor een gebouw dat zou fungeren als een scheidingswand tussen de fontein en de achterzijde. Nu zouden we kunnen zeggen dat dit momenteel ook het geval is, alleen niet zoals we het graag zouden willen zien. Rondom de fontein is alles verder verdicht met terrasruimte, fietsenstalling en daarmee het komen en gaan van chaotisch fietsverkeer. De directe ligging aan het snelfietspad levert onoverzichtelijke en soms gevaarlijke situaties op.
Het vergroende plein is nog steeds een leeg plein dat bovendien een barrière vormt voor de plint. Zowel de pergola als het grasveld hebben echter de kwaliteiten om een aangename plek te worden voor het spelende kind.

BART LUCASSEN

Hoe dan wel?

Ten aanzien van het AKU-monument. Ruim op, maak schoon, maak vrij baan en vooral knap op. Daarna: neem het in gebruik. Kies voor een uitstraling die uitnodigt. Maak de pergola toegankelijk, wat betekent het einde van de bewaakte fietsenstalling en andere obstakels die het zicht, toezicht en de toegang bemoeilijken.

Zoals eerder besproken, is een sociaal veilige situatie op het Gele Rijdersplein iets dat extra aandacht verdient.

Wanneer de pergola weer in z'n oude staat gerestaureerd zal zijn en deze weer z'n oorspronkelijke sfeerverlichting heeft, zal dat sowieso een flinke verbetering zijn. Ook meer uitzicht op de pergola zal gaan bijdragen aan de veiligheid.
De wens van de gemeente om de huidige fietsenstallingen elders onder te brengen, ondersteunen we ook[23]. Het is een lastig vraagstuk. Zoveel is wel duidelijk. Misschien is de consequentie dat een alternatieve locatie voor stalling niet de meest ideale is. Bij ieder alternatief dient opnieuw de voordelen goed afgewogen te worden tegen de nadelen en dienen er uiteindelijk een keuze gemaakt te worden.

GELDERS ARCHIEF 1501-04 - 3897, RENES

GELDERS ARCHIEF 1501-04 - 3756, RENES

Wat zijn *Loose parts*?

Loose parts zijn materialen die een open bestemming hebben (open-ended) en die kinderen op verschillende manieren en met verschillende doeleinden kunnen gebruiken. De losse materialen zijn voldoende aantrekkelijk voor kinderen om ermee aan de slag te gaan. Ze kunnen door kinderen relatief makkelijk verplaatst worden.
"Loose parts play" maakt kinderen nieuwsgierig om op ontdekking uit te gaan. Denk dus niet in kleine losse materialen, maar denk ook aan stokken, touw, autobanden, dikke buizen, tonnen, houten schijven, etc. Zo zouden ze de houten schijven bijvoorbeeld kunnen gebruiken om te stapelen of om te laten rollen of om als borden te gebruiken bij het koken. Ook kun je bij *Loose parts* denken aan sensorische materialen zoals zand, klei, modder, water en zelfs licht, wind en muziek. De visie achter *Loose parts* play is dat kinderen zelf invullen hoe ze met het open einde spelmateriaal aan de slag gaan. Omdat het spelen met *Loose parts* een open einde heeft, stimuleert het de ontwikkeling van veel verschillende vaardigheden bij kinderen. Denk hierbij aan het creatief denken, communicatie, verkenning, kritisch denken, zelfvertrouwen en onafhankelijkheid.

Wat kan er binnen de ruimte van de pergola?

Een advies is de erven van Tajiri en Brouwer vanaf het begin te betrekken bij het proces. Zo hebben de erven al aangegeven vaste speeltoestellen of andere aanpassingen aan het monument niet te accepteren. Wat dan wel?
Binnen de beslotenheid van de pergola stellen we ons het verblijf voor van de jongste leeftijdscategorie kinderen, veilig onder het toeziend oog van hun ouders. Leeftijdscategorie: tot 6 jaar. Hier zouden de kinderen kunnen spelen met losse speelonderdelen, geïnspireerd op *Loose Parts*.
Op die manier krijgt de pergola een duidelijke functie, zonder dat de speelfunctie zich opdringt. Wanneer er niet gespeeld wordt, zijn de *Loose parts* ook makkelijk op te bergen. *Loose Parts* zijn ook geschikt en toegankelijk te maken voor kinderen met een beperking, mits een hellingbaan voor rolstoelhouders toegevoegd kan worden aan de entrees van het monument. Dit advies van een hellingbaan is reeds opgenomen in de plannen van de gemeente ten aanzien van Het Gele Rijdersplein[24].

Op het groene grasveld

Op het groene plein speelt de tweede leeftijdscategorie bijvoorbeeld met diverse "Click & Play"-spelvormen[25]. Er zijn diverse speeltoestellen te bedenken, die met een buizensysteem eenvoudig in de grond gezet kunnen worden, maar voor evenementen er tijdelijk uitgetild kunnen worden. Op deze manier kan de nevenfunctie van het groene grasveld prima behouden blijven.

ESRAWE+CADENA'S, LOS TROMPOS, 2015

Een mooi voorbeeld zijn deze kleine carrousels. Voor kinderen een speeltoestel, voor ouderen een zitobject.

Maar er zijn vele andere voorbeelden te bedenken waarin speeltoestellen makkelijk zijn te integreren en tijdelijk te demonteren, af te dekken (zoals trampolines); te ontkoppelen; op te hijsen (slingertouw of schommels in bomen)[26]; te demonteren, etc.
De voorbeelden zijn allemaal goed toepasbaar op het Gele Rijdersplein achter de AKU-fontein.

Draag de geschiedenis en identiteit van de stad en de locatie uit met een unieke vormgeving van

bijzondere creatieve speelattributen. Arnhem barst van het creatief talent. Betrek de Arnhemse creatieven.

Het Gele Rijdersplein, vertel het verhaal

In eerdere pogingen uit het recentelijke verleden ten aanzien van de herinrichting van het Gele Rijdersplein sprak eens een verantwoordelijk wethouder zich uit. Vrij vertaald toonde zij de ambitie om van een “betekenisloos plein” weer een stuk “beleving” te maken. Wat hierin opvalt is dat de begrippen “beleving” en “betekenis” hier werden verward. Voor de beleving van het Gele Rijdersplein kunnen we heel veel maatregelen nemen, zonder aandacht te hebben voor betekenisgeving. Aan de andere kant is het plein nog steeds betekenisvol te noemen, zonder dat er veel te beleven valt.

Wanneer we in willen spelen op de betekenis en deze zichtbaar maken, dienen we te kijken naar het narratief; de geschiedenis van het plein en het verhaal dat we in de toekomst aan het plein willen toekennen. Hierbij zijn verleden, heden en toekomst geen losstaande gegevens, maar vloeien zij in elkaar over.

Een mooie uitdaging is met de inrichting en vormgeving in te spelen op die geschiedenis. Wat betreft het Gele Rijdersplein zijn er genoeg aanknopingspunten te vinden. We doen hier enkele suggesties.

Door de slag om Arnhem is van de oorspronkelijke Gele Rijders kazerne niets meer over. De Gele Rijders bestaan echter nog steeds in onze landmacht en zijn zichtbaar aanwezig bij belangrijke Nederlandse ceremonies zoals op Prinsjesdag, waarbij de koets wordt geassisteerd door het korps Gele Rijders in haar meest uitgedoste verschijning. Is dit misschien een aanknopingspunt om in de vormgeving van de speeltoestellen op subtiele manier naar te verwijzen?

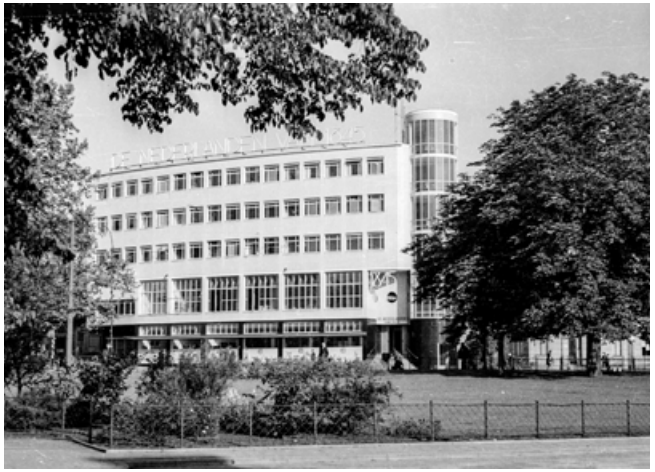

WILLEM HOFSTEDE

Ook het verhaal van de wederopbouw van deze stad is een mooi uitgangspunt, waarbij het AKU-monument een centrale rol speelt. Het ontstaan van het monument sluit hier op verschillende manieren prachtig op aan.

Zo is er de persoonlijke geschiedenis van de kunstenaar Taijiri in relatie tot zijn herkomst en zijn ervaringen in de tweede wereldoorlog die hier van invloed zijn geweest. De persoonlijke band die hij en de architect Henk Brouwer met elkaar opbouwden, hun passie voor het vak, de opvattingen ten aanzien van kunst en het modernisme komen in dit monument prachtig samen en verdient aandacht. Wanneer we bijvoorbeeld de traditionele Japanse architectuur afzetten tegen de opvattingen van het modernisme en de vormgeving van het monument, zien we prachtige overeenkomsten. De maatvoering, de indeling, de detailleringen... Het gaat hier om meer dan toevalligheden.

Maar niet alleen het AKU-monument is het resultaat van de Arnhemse wederopbouw gedachte. Met het gehele Gele Rijdersplein is een verhaal te vertellen over het Modernisme; de architectuur en haar invloed hiervan op de wederopbouw van de jaren '50. De modernistische architectuur die de wederopbouw-architectuur heeft gevoed is reeds zichtbaar in enkele panden aan het Willemsplein, zoals het gebouw van architect Dudok, waar tegenwoordig de Rabobank is

GELDERS ARCHIEF 1533 - 9233 PJ. DE BOOYS

gevestigd. Ook deze is mee te nemen in het narratief en kan de verbinding leggen.

Geheel in lijn met de opvattingen van de wederopbouwperiode, kon men met de auto vanaf de Van Muijlwijkstraat zich naar de binnenstad begeven. Rond het Gele Rijdersplein zaten luxe winkels en het bank- en zakenwezen. Men kon er tanken bij een klein Esso-tankstationnetje.

GELDERS ARCHIEF 1501-04 - 3739, RENES

JOHN KÖRMELING PAVILJOEN FIETSENSTALLING-SCHEVENINGEN 2006, FOTO BART VAN HOEK

Een dergelijk gebouwtje zou er nog steeds goed passen. Bijvoorbeeld als kiosk, als onderdak voor een gastheer/vrouw van het pleintje. Iedere ochtend opent hij of zij de speeltoestellen. 's Avonds sluit deze weer af om de plek te behoeden tegen overlast en vandalisme. Tussendoor wordt er op toegezien dat de plek schoon en opgeruimd blijft.

DE STENEN TUIN, RYOANIJ, KYOTO, 1473

Locatie 3: bij de Eusebius
Verblijven onder de bomen

Klimaatverandering is een issue waar de binnenstad niet omheen kan. Naast gevelgroen, zijn bomen de beste opties om hittestress en fijnstof tegen te gaan.

Wanneer we de vele bomen in het centrum bekijken, zien we vaak dat hun boomspiegel dermate klein is, waardoor een dergelijke boom onvoldoende de ruimte krijgt om heel oud te worden. En dit terwijl een volgroeide boom een tienvoud aan stikstof uit de lucht filtert en verkoeling geeft ten opzichte van de jonge aanplant.
De huidige bomen worden over het algemeen klein gehouden, waarmee dit potentieel onvoldoende wordt benut. Dit kan al veel beter door de boomspiegel rond de boom te vergroten, de grond los te maken en extra voeding te geven. Door een vlonder rond de boom te maken zoals bij Rozet te zien is, geef je bescherming aan die bodem en creëer je bovendien een aangename zitplek[27]. Wanneer je gaat fantaseren over de vele mogelijkheden wat je met de ruimte op een vlonder allemaal kunt doen, is het spel pas echt begonnen!

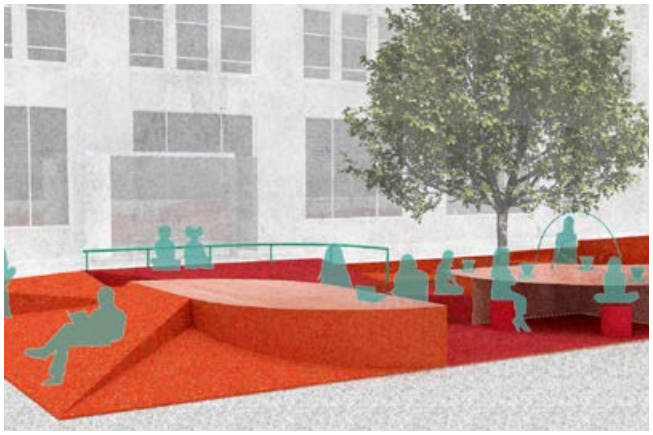

Een voorbeeld waarbij de ruimte rondom bomen goed benut is en waarbij verschillende functies van buiten spelen, ontmoeten en verblijven op creatieve wijze met elkaar zijn geïntegreerd, zien we bij het ontwerp van *WIP-Collective* uit New York.
De bomenrij die langs de Eusebius loopt, zou een mooie locatie kunnen zijn voor een dergelijk speel-vlonder. Het is nu al een plek waar bezoekers van de Eusebius aan picknicktafels kunnen verblijven. Met de creatieve benadering van een vlonder zijn enkele speelfuncties hier goed mogelijk. Tegelijk krijgen deze bomen meer ruimte, dan momenteel het geval is.

ERIK VOS

WIP COLLABORATIVE, RESTORATIVE GROUND, HUDSONSQUARE, NY, 2020

Verkoeling van de beek?

Nog niet zo lang geleden dacht men dat het water in de beek verkoelend zou werken. Het zou een belangrijke bijdrage leveren tegen hittestress. Dat is helaas niet het geval, zo blijkt uit wetenschappelijke studies van de Universiteit van Wageningen. Pas wanneer er water zou worden opgespoten of beneveld, of men fysiek in contact met het water komt, heeft het een verkoelende werking.[28]

Wel wordt de Jansbeek ervaren als een mooie toevoeging aan het centrum, maar men kan er alleen maar naar kijken. Leidt het ook tot interactie en spel, dan zou het misschien ook die verkoeling kunnen geven. Op slechts enkele plekken langs de Jansbeek in de binnenstad is het water echter te bereiken en aan te raken, maar nergens wordt men hiertoe verleid.

Ons advies: doe iets met die beek! Eén van de plekken waar je het water kunt bereiken ligt in de Nieuwstraat, dichtbij het toekomstige Kadehuis. Een andere plek is tegenover Dudok, bij de prachtige entree van de Eusebius. Het terras maakt nu de beek wel moeilijk bereikbaar. Met de combinatie van het idee voor een speelvlonder onder de bomenlaan met een speels vlonder bij de beek zou hier een gevarieerde speelplek en verblijfsruimte gemaakt kunnen worden, die daadwerkelijk verkoeling biedt. (E.e.a. moet wel in te passen zijn met de wekelijkse brocantemarkt rond de Eusebiuskerk).

FLEXIBLE LANDSCAPE, XUDONG ZHU, SHANGHAI, 2015

POELMAN REESINK

BARCODE ARCHITECTS | ILLUSTRATIE: HET LAB

4 - 5 - 6: Langs de Rijnkade

Urban Sports langs de Rijn

Drie locaties van de speelroute liggen langs de Rijnkade. In het gebied aan de Rijn tussen de Mandelabrug en de Frostbrug wordt het meest gewoond. Met de komst van Het Kadehuis van Barcode- architecten en de herontwikkeling van Coehoorn Centraal met “Kiek Duirdan!” is woningbouw in dit gebied volop in ontwikkeling. Hierdoor kan de Rijnkade een uitnodigende plek worden voor kinderen en jongeren om te spelen, sporten en bewegen. Op deze drie locaties denken we aan verschillende vormen van *Urban Sports* en spelvormen die hierop geïnspireerd zijn, maar vrijer en daarmee toegankelijker zijn te benaderen. Hierbij rekening houdend voor voldoende speelplezier voor ieder kind.

Een belangrijk aandachtspunt langs de Rijnkade is de sociale- en verkeersveiligheid (zie: “Waar buitenspelen aan kan bijdragen en wat het nodig heeft” op pag. 15). Het is niet eens zo heel lang geleden dat de politie meerdere malen moest optreden tegen illegale autoraces en ander overlast op de Rijnkade. In dit geval zou spelen op de kade echter een goede bijdrage kunnen leveren aan de veiligheid. Duidelijk aangegeven speellocaties zou het autoracen kunnen ontmoedigen. Toch zal een integrale aanpak, met de betrokkenheid van ondernemers en bewoners ervoor moeten zorgen dat de Rijnkade een aantrekkelijke en veilige plek wordt om te wonen en te bezoeken.

Veel plannen die al in de uitvoeringsfase zijn zullen hier ook een aanzienlijke bijdrage aan kunnen leveren, te weten: De culturele route die zal lopen vanaf het museumpark, het nieuwe Kadehuis (locatie 5), Het te ontwikkelen Cobercokwartier (locatie 7), de ambities op Stadsblokken (locatie 10) en het opknappen van Roermondsplein (locatie 4).

Wordt hiermee de lang gekoesterde wens om Arnhem als stad aan de Rijn te krijgen dan eindelijk ingewilligd?

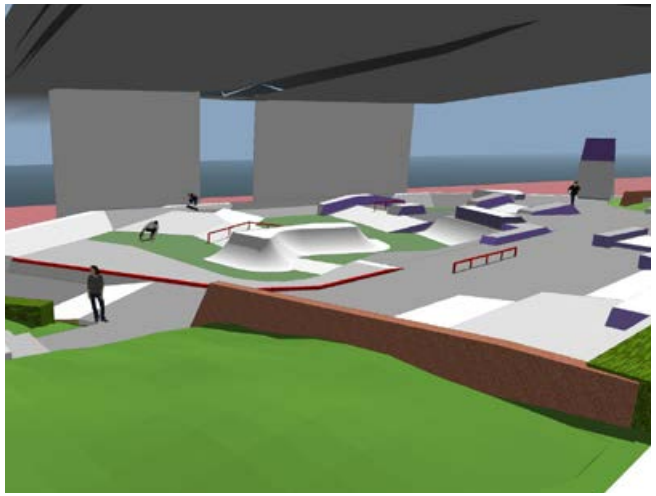

Locatie 4: Roermondsplein

Over de Blauwe Golven is veel te doen geweest. Ze werden aangedragen als een groot obstakel voor de binnenstad. Een heus stadspark moest het gebied toegankelijker maken.

Wat niemand leek te zien is het eigenlijke obstakel: de verkeerskrul met haar busbaan. Het was de architect De Sola Morales die hier ten tijde van Rijnboog bewust van was. De Spaanse stedenbouwkundige stelde binnen zijn Rijnboogplan voor om de busbaan af te breken en daarmee een betere doorgang te realiseren naar de Rijn. Het zou het antwoord kunnen zijn op de vraag die PBA stelt in haar herstelplan.[29]

Inmiddels is duidelijk dat de Blauwe Golven mogen blijven. Naast het herstel is het idee van een skatepark binnen de krul ontstaan. Een mooie combinatie! De repetitie en de continuïteit van het autoverkeer binnen de krul past goed bij repeterende activiteiten van de skaters.

HUUB SLINGER

Scate4coen

Er zijn al prachtige plannen voor een skatepark, waar stichting Skate4Coen in samenwerking met de gemeente e.a. invulling aan proberen te geven. Deze stichting is in het leven geroepen met als doel goede skatevoorzieningen in Arnhem te bevorderen. Zij vertegenwoordigen de Arnhemse skateboarders, BMX'ers, inline-skaters en ook de nieuwe 'step-generatie'. Sinds 2019 ligt er al een prachtig voorstel van Skate4Coen met wensen, aanbevelingen en conceptontwerp.[30]
Het is aan te bevelen hier veel waarde aan te hechten. Wij onderhouden graag het contact met hen, om elkaar zo goed mogelijk aan te vullen. Het advies is dus: Skate4Coen actief betrokken te houden. Het gaat tenslotte om hun achterban en ze zijn goed georganiseerd en betrokken.

VEENENBOSENBOSCH

SELGASCANO, MERIDA, YOUTH FACTORY, 2013

Locatie 5: Kade, ter hoogte van het Kadehuis

Het is niet eenvoudig om langs de Rijnkade enige ruimte te claimen voor spelende kinderen. Toch wonen er veel kinderen in dit deel van de stad, die zich aangetrokken voelen tot deze plek van de stad. Wanneer er bovendien op de kade in de zomerse periode weer een tijdelijk strandpaviljoen komt, zou het leuk zijn wanneer er ook voor jonge bezoekers wat te spelen valt!

Free running - parcours – bouldering

Langs de Rijn zijn tal van plekken die uitnodigen tot “Freerunning” of “Parcours”, waar we op zouden kunnen voortborduren met relatief weinig middelen. Ter afwisseling van kademuurtjes en andere speelse obstakels, zou de kademuur ook prima dienst kunnen doen als klimwand voor *boulderen*; een andere activiteit die past in het rijtje *Urban Sports*.

Geweldig in z’n eenvoud is de klimwand langs de Seine in Parijs. Hier zie je een prachtig voorbeeld dat aantrekkelijke plekken voor spelen niet kostbaar hoeft te zijn. Bovendien leent het ontwerpen en maken van zo’n klimwand de mogelijkheid vrij snel en intuïtief te beginnen met kleine (tijdelijke) interventies, om op die manier tot een uiteindelijk veilig en uniek klimparcours te komen.
Een eigen variatie van een dergelijk klimparcours dicht bij het Kadehuis en de horeca op de Rijnkade zou hier heel goed passen. Arnhem heeft een prachtige kademuur, opgebouwd uit donkerglanzende basaltstenen blokken. De puntige verspringingen die de kademuur op herhaaldelijke plekken heeft, geven bovendien extra leuke mogelijkheden om spannende creatieve speelvariaties op te bedenken.

VILLE OUVERTE

Ook hier is het aan te raden andere speelaanleidingen aan te bieden, die tevens toegankelijk zijn voor kinderen die niet in staat zijn tot klimmen. Hiermee zou ook deze speellocatie kunnen voldoen aan de 100-70-50% richtlijn die door het Samenspeelnetwerk is vastgelegd[31].

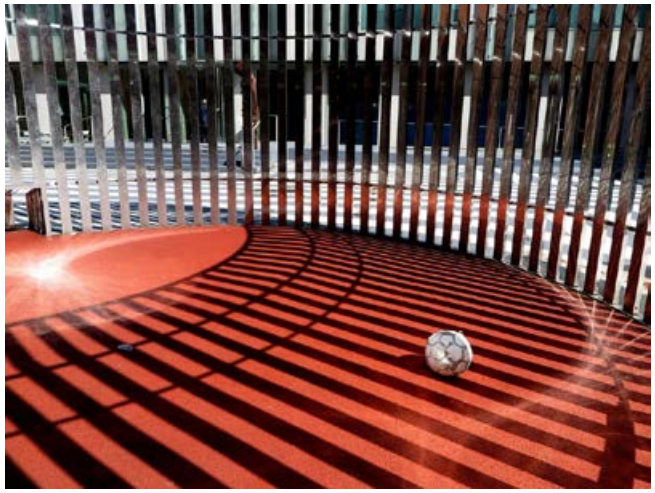
BART LUCASSEN

VILLE OUVERTE

Locatie 6: Kade, ter hoogte van Provinciehuis

Bij het provinciehuis is het momenteel een komen en gaan van skaters. Ook met de realisatie van een skatepark bij de Blauwe Golven zullen enkele skaters nog steeds hier naar terugkeren om hun *skills* te oefenen. En waarom ook niet? Het zou overigens jammer zijn wanneer het spelen als activiteit hier zou verdwijnen, juist omdat vanaf hier een mooie verbinding is te maken met de Rijnkade; Frostbrug-Stadsblokken en de toekomstige Coberco-kwartier. Om het spel te stimuleren is het een idee om er een andere *Urban sport* te introduceren; panna of straat-voetbal, basketbal... Een goed idee is om meerdere (bal)spelmogelijkheden aan te bieden. Des te meer mogelijkheden er zijn, hoe meer kans dat er gebruik van wordt gemaakt.

Ter inspiratie:
De voetbalkooi van de kunstenaar Olaf Nicolai, *Interventie#7 Apollo* is een prachtig voorbeeld waar kunst, spel en beweging samenkomen. Speciaal in samenwerking met het ontwerpbureau Tonik, die verantwoordelijk is voor de huisstijl van het Boijmans van Beuningen Museum in Rotterdam, is hier een uitzonderlijke voetbalkooi in een uitzonderlijke omgeving gerealiseerd.

7-8-9: De drie lopers

Met deze drie lopers proberen we tegemoet te komen aan de voorstellen en wensen die geformuleerd zijn in het visie en herstelplan van het PBA en de Structuurvisie van de gemeente. Het buitenspelen zou de verbinding kunnen maken tussen de aangrenzende wijken van de binnenstad en daarmee een belangrijk onderdeel binnen het plan van “de rode lopers”.

Eerder in deze visie raden we aan een speelroute als een groen/blauw weefsel te zien. Door al deze speelplekken met elkaar te verbinden is een veilige autoluwe en aantrekkelijke groen/blauwe route aan te raden. Met het Musispark hebben we reeds een goed uitgangspunt. Met een uitbreiding, zoals het voorstel van een Singelpark door Buro Harro, kan hier nog beter op worden ingespeeld.

Locatie 7: het Cobercokwartier

Het Cobercokwartier is volop in ontwikkeling. De bedenkers zitten vol ambitie om deze “rauwe en inspirerende omgeving” straks te verbinden met de creatieve stad. Er komen diverse woonpleinen rond de Melkfabriek; de bruisende hotspot. De manier waarmee het wordt aangeprezen maakt dat de verwachtingen hooggespannen zijn.
Naast dat de wijk autovrij wordt ingericht “om de rust te bewaren en veilige speelplekken te creëren”[32], wordt buitenspelen in de brochure niet genoemd.

Inspelend op het industriële karakter zouden ook hier bijzondere speellocaties te bedenken zijn. Tenslotte kan dit ook bijdragen aan de komst van bezoekers van dit nieuw stuk binnenstad en draagt het bij aan de levendige woonplek die het straks moet gaan worden.

Indien er binnen het Cobercokwartier onvoldoende ruimte blijkt te zijn, is het te overwegen aan de rand iets te creëren. Denk aan de voet van de nabijgelegen John Frostbrug en/of langs de Rijnkade.

Ter inspiratie zou het drijvende vlonder van OBBA & Dertien12 in Brugge uit 2018 hier niet misstaan. In ieder geval biedt ook dit idee de mogelijkheid creatief met de ruimte om te gaan. Het vlonder kan tenslotte op verschillende plekken aanmeren en gemakkelijk versleept worden.
Dit idee is ook toe te passen op de Lauwersgracht achter Musis; een klein vlonder in combinatie met een brug die leidt naar het hernieuwde Stadstheater?

OBBA & DERTIEN12 IN BRUGGE 2018

Locatie 8: Lauwersgrachtpark

HÖWELER+YOON SWINGTIME 2014

In het herstelplan *Grip op beweging* wordt als enige plek aan de voor- en achterzijde van het Musis buitenspelen geadviseerd[33]. Toezicht en sociale veiligheid is dan wel een aandachtspunt. (zie: *Waar buitenspelen aan kan bijdragen en wat het nodig heeft* op pag.15) Waar het herstelplan "Grip op beweging" op het Gele Rijdersplein een suggestie doet voor een kiosk, zou iets dergelijks ook hier, achter Musis, niet misstaan.

Een goed voorbeeld is het T-huis in Breda uit 1997 van beeldend kunstenaar John Körmeling. Ook het oude stationsgebouwtje dat is verhuisd naar park Presikhaaf, laat zien wat een kiosk of klein paviljoen kan bijdragen aan een stadspark.

T-HUIS, JOHN KÖRMELING, BREDA 1997

Iedere dag lopen ouders met kinderen door het Lauwersgrachtpark naar hun school: de Binnenstad of de Sterrenkring. Een speelplek zou een leuke onderbreking zijn. Door het drukke autoverkeer op de singels blijft het Lauwersgrachtpark echter een plek die niet eenvoudig voor kinderen zelfstandig te bereiken is. Tenzij hier nog extra verkeersmaatregelen aan toegevoegd zouden kunnen worden.

Wel zien we dat de plek nu al veel gebruikt wordt door een wat oudere doelgroep jongeren. Het is een goede hangplek. Indien er iets aan de sociale veiligheid gedaan zou kunnen worden, zou dit een plek zijn die bovendien aantrekkelijk is voor tienermeiden; een vergeten doelgroep als het gaat om buitenspelen en verblijven.

Ter inspiratie:

Deze interactieve schommelobjecten zijn op zo'n manier ontworpen, dat ze eenvoudig demontabel en verplaatsbaar zijn. Een grit van stalen buizen fungeert hierbij als basis, waarin de lichtgevende objecten opgehangen zijn. Het grit is flexibel in afmeting en vormoppervlak, waardoor het op verschillende plekken (tijdelijk) kan worden uitgeprobeerd. De ledverlichting wordt gevoed met kleine zonnepaneeltjes. Het licht werkt interactief en licht langzaam op naarmate er steeds actiever gebruik van wordt gemaakt.

Geïnspireerd op deze basisprincipes, kun je hier vele variaties op bedenken. Bovendien is Swing Time niet alleen leuk voor kinderen, maar is het een sprekend voorbeeld die de doelgroep tienermeiden en jongeren zal aanspreken. Er zouden hiervoor nog andere voorzieningen aan kunnen worden toegevoegd, zoals ingebouwde speakers met bluetooth-verbinding, powerbank en gratis Wifi. Om geluidshinder en overlast voor omwonenden te beperken kan dit op gezette tijden gedeactiveerd worden.

Locatie 9: Singelpark, ter hoogte van het oude Rembrandt

Ook deze locatie zal in de loop der tijd ontwikkeld gaan worden. Of het oude Rembrandt een woontoren gaat worden valt op dit moment nog niet te zeggen. Op dit moment trekt vooral de Mediamarkt publiek, die veelal vanuit het centrum de oversteek wagen. Het zou mooi zijn wanneer in de toekomst Rembrandt weer het bezoeken waard wordt! Misschien iets minder voor de hand liggend, biedt deze route een verbinding met het Sonsbeekpark en de modewijk Klarendal.

Toch biedt deze plek vooral een korte onderbreking. Het heeft nog niet de kwaliteit van een park. Het autoverkeer is ook hier een obstakel en dat zal het ook blijven. Het plan van Buro Harro om de binnensingel op te heffen en aan het park toe te voegen, zou dit beeld positief bijstellen.
Als het om spelen gaat zou hier een soort attractie op z'n plek zijn, die in het voorbijgaan kort benut zou kunnen worden.

Ter inspiratie:
Deze carrousel in Dordrecht heeft de verwijzing nog naar de klassieke kermisattractie. Deze zou goed passen in de huidige sfeer van het Singelpark, met z'n drakenfonteinen en statige haagjes met de klassieke beelden. Het bijzondere aan deze specifieke carrousel is dat deze niet aangedreven wordt, maar juist met energie gevoed wordt. De energie die opgewekt wordt tijdens het spelen wordt namelijk opgeslagen en kan benut worden in de avondverlichting. Dit gegeven zou hier mooi passen en s 'avonds ook aandacht geven aan de binnen- buitensingel. In de donkere en korte winterse dagen zou dit iets kunnen bijdragen aan het gevoel van veiligheid, wanneer je hier de oversteek waagt.

GELDERS ARCHIEF 1501-04 - 16344, RENES

ENERGY CAROUSEL DORDRECHT / ECOSISTEMA URBANO ARCHITECTS
PHOTOS: EMILIO P. DOIZTUA

Locatie 10: op Stadsblokken, onder de John Frostbrug

De Arnhemse vrijheid uitgebeeld en uitgedragen in het spelen

Naast groen en creativiteit staat Arnhem voor vrijheid. Een prachtig streven! In het PBA-herstelplan wordt belang gehecht aan dit zichtbaar maken in de binnenstad. Ter illustratie wordt een voorstel gedaan om vlaggen op de John Frostbrug aan te brengen. Bijkomend voordeel is dat hiermee de rode loper wordt uitgelegd vanuit het centrum naar het nieuw te ontwikkelen Stadsblokken Meinerswijk.
Met die vlaggen wordt de bevrijding benadrukt maar niet de essentie van vrijheid. Wat het echte gevoel van vrijheid uitdrukt, is het zien van het ongestoorde spelen van een kind.

The Adventure Playground

Er is geen betere vorm van buitenspelen dan spelen in een *Adventure Playground*.

De grondlegger van dit bijzondere aspect van buitenspelen is de Deense landschapsarchitect Carl Sørensen. Hij startte in Emdrup de eerste *Adventure Playground*. Het is echter vooral het werk van de landschapsarchitect Lady Allen Of Hurtwood die de beweging in het Groot Brittannië van de jaren '50 groot heeft gemaakt en heeft geprofessionaliseerd.

Een *Adventure Playground* heeft een afgebakende ruimte nodig. Het is daardoor onmogelijk een *Adventure Playground* in de binnenstad te realiseren. Wanneer we echter het kind in de binnenstad e.o. absoluut de vrijheid en de ruimte gunnen om te kunnen spelen en zich te ontplooien, zou een *Adventure Playground* uit alle voorbeelden de allerbeste keuze zijn, bijvoorbeeld op Stadsblokken.

DAVID GILKEY / NPR

Wat is een *Adventure Playground*

Een *Adventure Playground* is een afgebakende speelplek, waar kinderen met de meest uiteenlopende bouwmaterialen kunnen bouwen en spelen.
Het is een plek voor "de ruwe bolsters met een blanke pit". Waar vies worden er gewoon bij hoort. Net als je een keer bezeren. Maar dan wel op een veilige manier onder toezicht van "speel coaches" (*playworkers* in het engels) die opgeleid zijn kinderen goed te begeleiden en dit met passie doen. Het is ook de plek waar kinderen in belangrijke mate meebeslissen; mogen meebouwen aan hetgeen hun eigen speelwereld is.
Mooie voorbeelden in Nederland zijn De Speeldernis in Rotterdam en Het Woeste Westen in Amsterdam.

GELDERS ARCHIEF 1500 - 2162 J. SLEDING,

DAVID GILKEY / NPR

DAVID GILKEY / NPR

Op Stadsblokken

Geen betere plek dan een *Adventure Playground* aan de overkant op de Stadsblokken aan de voet van de John Frostbrug. Tenslotte wordt hier de verbeelding van de vrijheid dagelijks in praktijk gebracht!

Zie de basaltstenen brokstukken, als overblijfselen van de strijd rond Arnhem die al die jaren nutteloos op een hoop onder de John Frostbrug liggen, als het nieuwe fundament waarop het hart van de *Adventure Playground* wordt gebouwd. De brokstukken van de oorlog als fundament, tilt de hernieuwde vrijheid op en beschermt het bij hoogwater. Bovenop de vlonder wordt gebouwd aan een wereld die nooit af is; waar niemand volledig grip op heeft en zo veranderlijk is als de rivier.

Het Feestaardvarken ligt hier

Op een steenworp afstand van de *Adventure Playground* ligt hier op het strandje het Feest-aardvarken. Bij hoogwater ligt z'n staartpunt nog net niet/ net wel in het water. Zichtbaar vanaf de Rijnkade, lonkt het kunstwerk de bezoekers naar de overkant. Het geliefde kunstwerk verbindt Noord met Zuid. Zo ook de *Adventure Playground* die bijdraagt aan deze lang gekoesterde verbinding.

Hiermee is straks de ultieme speelplek gerealiseerd; voor de kinderen die straks op de Stadsblokken komen wonen; de kinderen van Arnhem Zuid en de binnen-stad Noord...

FOTO'S BART LUCASSEN

IMPRESSIE BART LUCASSEN

Meer kansen binnen de speelroute:

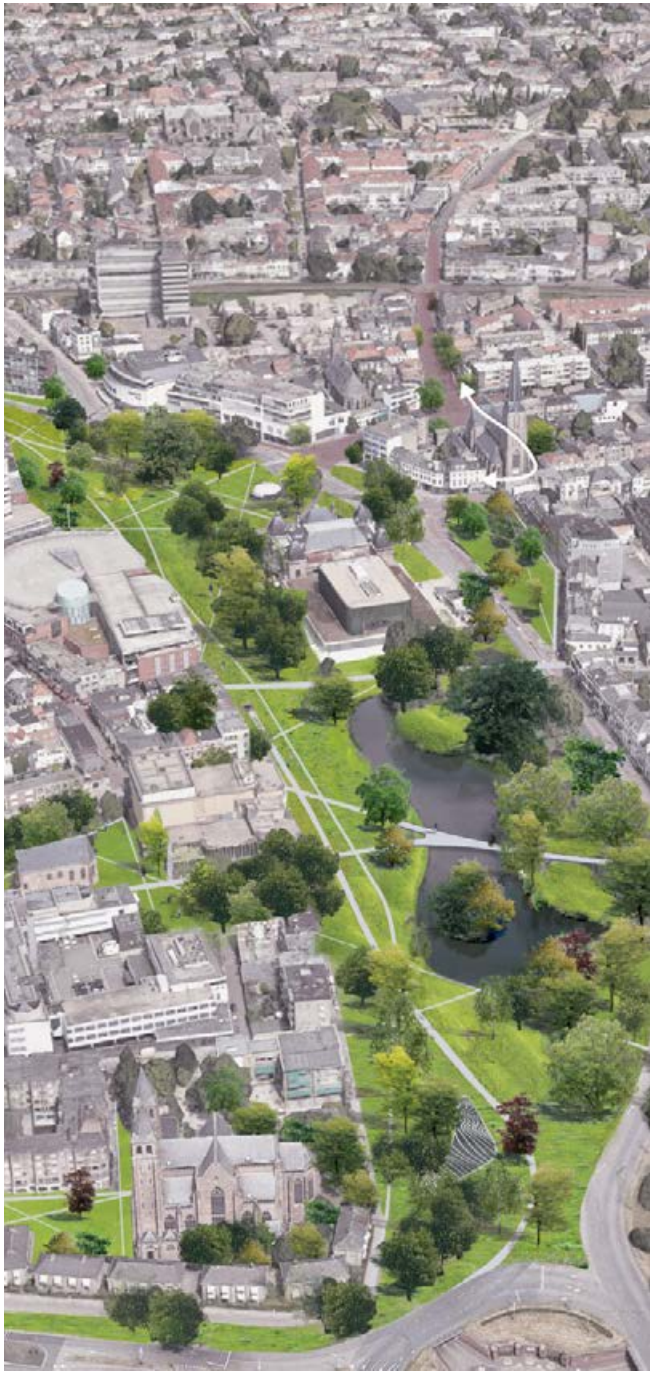
Met de tien locaties en voorbeelden claimen we niet alles rond het spelen te hebben afgedekt. Daarom volgen nu nog een aantal punten die het overwegen waard zijn.

Speelroute – cultuurroute

Naast de speelroute zijn er ambities om een culturele route door de binnenstad te realiseren, die alle culturele parels van de stad met elkaar zal gaan verbinden. Het is de moeite waard om hierop aan te sluiten met de speelroute. Zou er bijvoorbeeld plek zijn voor buitenspelen in het hernieuwde Museumpark, het Coehoorn Kwartier, bij Filmhuis Focus en bij de Walburgiskerk? Zouden speelobjecten hier niet van extra waarde kunnen zijn? Of beter! Zou een combinatie van kunstwerk en speelobject niet prachtig zijn? Tenslotte liggen de creativiteit van kunst en het spel in elkaars verlengde!

JESUS RAPHAEL SOTO-SPAGHETTI JUNGLE-BLANTON MUSEUM HOUSTON TEXAS

BURO HARRO

Wat betreft Sonsbeek - Singelpark - Willemsplein

De eerste en meest logische verbinding met Sonsbeek is de doorgang naar de Zypse Poort. Deze plek is momenteel niet in onze speelroute opgenomen. Zou het “Singelpark”-plan van Buro Harro geen goede aanleiding kunnen zijn deze aan de speelroute toe te voegen?[20]

Interessant voorstel in dit plan is het opheffen van het verkeersplein op het Willemsplein. De redenatie is dat de bushaltes aan het Willemsplein eigenlijk overbodig zijn, gezien de twee andere verkeerspleinen op vrij korte loopafstand van Willemsplein.
De voordelen en mogelijkheden wegen op tegen de nadelen. De grandeur van het Willemsplein wordt weer in z’n oude luister hersteld, waarbij een “groene loper” richting de Zypse Poort en het Sonsbeekpark kan worden uitgerold.

Tevens wordt het oude Royal vanuit Arnhem Centraal zichtbaar. Het verhoogde terras van Royal biedt bovendien een prachtig uitzicht over het Willemsplein. Niet te vergeten biedt deze ingreep ook uitzicht op het AKU-monument en het Gele Rijdersplein. Vanuit Arnhem Centraal wordt dit een uitnodigende doorgang naar het centrum en de andere kwartieren.

LIZ LA MANCHE, MYSTERY-MAP, BOSTON 2018

Straatjes en steegjes

Tot slot zijn er nog tal van plekjes in de binnenstad zelf, waar kleine terloopse aanleidingen voor buiten-spelen geïntroduceerd kunnen worden: De zeven straatjes; in de steegjes achter de Korenmarkt en op het Brouwersplein... Ondanks dat de ruimte er schaars is, zijn ook hier creatieve plekken te bedenken die bezoekers aangenaam kunnen verrassen en uitlokken tot interactie, spel en verwondering.
Zij zouden terloops de route kunnen aangeven naar de wat grotere speellocaties in de binnenstad.
Dergelijke terloopse speelaanleidingen hoeven niet enkel voorbehouden te zijn aan kinderen.
Interactie kan net zo goed plaats hebben met jongeren tijdens het uitgaan. Overlast mijdend en gevoel van toezicht en veiligheid blijven hier constant een aandachtspunt.

SENSACELL INTERACTIVE LED FLOOR - EXPO ZARAGOZA 08

SUPERNATURE DESIGN, INTERACTIEF LED-INSTALLATIE. SHANGHAI, 2010

NATURE TRAIL GREAT ORMOND STREET HOSPITAL JASON BRUGES STUDIO, 2013

Team samenstelling

We hebben de afgelopen maanden veel experts op het gebied van spelen gesproken en hen om raad gevraagd. Tevens hebben we aan enkelen gevraagd of ze in de nabije toekomst bereid zijn aan ons project te willen bijdragen.

Hiermee komen we tot het slotadvies: een integrale, professionele aanpak met een team van experts. Dit doen we graag met de volgende experts. Zij zijn allen op de hoogte van de inhoud van deze visie en willen graag vanuit hun expertise hier verder inhoud en betekenis aan geven.

Bart Lucassen

Sociaal kunstenaar en stadsmaker

Als geëngageerd kunstenaar ben ik begaan met deze stad en haar groene omgeving. Met mijn creativiteit en verbeeldingskracht wil ik me inzetten voor een gemeenschappelijke ruimte die bijdraagt aan een vitale, verbindende en gezonde leefomgeving. Ik ben constant op zoek naar een passend narratief, die een bepaalde plek betekenis geeft en versterkt.

Meerdere concepten en ontwerpen heb ik in Arnhem ingebracht. Zo heb ik onder meer jeugdwerkplaats MaakLab geïnitieerd en mede opgericht. Vanuit MaakLab heb ik in nauwe samenwerking meerdere nieuwe speelplekken helpen ontwikkelen voor diverse scholen.
Ik heb jarenlange ervaring met het begeleiden van creatieve maak-processen bij kinderen en jongeren. Ik hecht veel waarde aan het welzijn van kinderen en ben begaan met hun toekomst.

Door mij in te zetten voor meer buitenspelen denk ik hier iets belangrijks aan te kunnen bijdragen.

Pleun Schaeffer

Speladviseur

Pleun Schaeffer van Speelmakers zet zich in voor een speelsere wereld voor elk kind. Met meer vrijheid, plezier, avontuur en beleving! Zij inspireert en ondersteunt organisaties, professionals en ouders bij het creëren van meer speelkansen voor kinderen. Met workshops, projectleiding, kinderparticipatie en advies. Van beleid tot praktijk, overal waar kinderen zijn.

Eerder werkte Pleun als projectleider voor Jantje Beton en coördinator van LOS (de koepel voor speeltuinorganisaties) aan verschillende projecten om de speelomgeving van kinderen, samen met hen, mooier te maken. www.speelmakers.nl

Pleun heeft inmiddels een breed netwerk opgebouwd en veel kennis en expertise opgedaan om in dit traject een betekenisvolle bijdrage te leveren.

Ilse van der Put
Speladviseur

Ilse van der Put is van Empowerment by Playing en al meer dan 12 jaar adviseur en pleitbezorger op het gebied van Inclusive Play. Toen ze in 2011 begon als Bendeleider van de Speeltuinbende was er nog geen Nederlands woord voor “Inclusive Play”. Met de Speeltuinbende heeft ze de term “samen spelen” geïntroduceerd. Inmiddels is deze term aardig ingeburgerd met als kroon op het werk het Samen Speel Akkoord. Hiervoor heeft zij de richtlijnen opgesteld die iedereen kan gebruiken ten aanzien van inclusief spelen.
Met Ilse zijn we overtuigd dat samen spelen de basis is voor een inclusieve samenleving. Ten aanzien van Buitenspel voor de Binnenstad willen wij rekening houden met ieder kind. De expertise van Ilse in dit team zien we dan ook van onschatbare waarde!

Erik Vos
Ontwerper, fotograaf Het Lab ontwerp + advies

Erik is een geboren en getogen Arnhemmer en kent de stad en haar geschiedenis. Deze netwerker heeft de Vrijstaat Thialf bedacht en een bestuur gevormd die 'leuke dingen' in deze voormalige bouwspeelplaats initieert en aanmoedigt. In 2011 maakte hij met Marco van der Vegt de eerste ‘Buitenspelen-kaart’ van Nederland - voor Arnhem! Hij werkt elke vrijdag als vrijwilliger in het MaakLab waar kinderen en jongeren worden begeleid bij hun projecten (met ontwerpen, houtbewerken, lassen, zeefdrukken, smeden).
Daarnaast is hij ontwerper en eigenaar van Het Lab, ontwerpbureau met veel Arnhemse klanten (o.a. gemeente, museum, Rozet, Eusebius).

Willem Jakobs
Landschapsarchitect

Willem is een gedreven en initiatiefrijke ontwerper en ontwikkelaar van projecten die onderaf tot stand worden gebracht. Projecten worden hierbij ontwikkeld met kennis en ervaring op het gebied van sociale en natuurlijke processen, noodzakelijk bij de realisatie van groene en sociale projecten in de buitenruimte. In zijn praktijk worden ideeën gerealiseerd met een mix van creativiteit, improvisatie en doorzettingsvermogen.
In samenwerking met diverse bewoners en professionals heeft hij op eigen initiatief diverse projecten tot stand gebracht waarbij de nadruk ligt op het tot stand brengen van verbinding. Zo is door zijn inzet bijvoorbeeld het braakliggend stuk grond in de wijk Coehoorn tot het landelijk bekende Coehoornpark ontwikkeld.

Willem Jakobs is een doener puur sang. Door de juiste mensen en ideeën bij elkaar te brengen zorgt hij dat projecten gerealiseerd worden. Willem werkt in uiteenlopende rollen als parkregisseur, ontwerper, project- en programmaleider en werkt aan diverse opgaven voor het toekomstbestendig maken van de buitenruimte.
Zijn bureau Stadsgras is aanjager en ontwerper van diverse buurtinitiatieven, groene schoolpleinen en samenwerkingsverbanden zoals het prijswinnende groene icoonproject voor provincie Gelderland; De Groene Route Malburgen.
Stadsgras werkt op verschillende schaalniveaus, van de realisatie van innovatieve particuliere tuin met een beek van regenwater tot landschappelijke inpassing van *tiny-houses* voor jongeren.

Siem Stinesen
Ontwerper

Siem is woordvoerder van het lokaal collectief ontwerpteam Soepel. Samen met vijf andere vormgevers en technische ingenieurs vormen ze een jong en ambitieus ontwerpteam dat zich openstelt voor co-creatie en social design. Wendbaar, technisch en creatief, zijn ze vooral van het doen.

Soepel ontwerpt en realiseert de meest uiteenlopende projecten zoals: objecten voor in de openbare ruimte, installaties voor festivals, eigen productontwikkeling of technische ondersteuning voor productontwerpers en ambachtelijke bouwprojecten. Met elkaar vormen ze een jong en ambitieuze ontwerpstudio. Door de verschillende expertises zijn ze in staat snel te schakelen.
Siem is één van de ontwerpers binnen het collectief. Als ontwerper, tekenaar, maker of projectdenker is hij bij de gezamenlijke projecten vanaf het begin tot eind betrokken. Met Siem en het collectief ondersteunen we niet alleen de creatieven van onze stad, bovendien is onze indruk dat hun werkwijze goed past bij de manier zoals we dit project willen gaan aanpakken.

Open voor suggesties...

Hiermee is het team misschien nog niet compleet. Vanuit PBA en de gemeente Arnhem vernemen we graag wie hier een belangrijke plek zou kunnen innemen. We denken hierbij aan iemand binnen PBA of het platform voor bewoners van de binnenstad Arnhem 6811.

Bronnen en eindnoten

1 Bron: Verkenning G6 binnensteden; sturen op transformatie, april 2022 www.denationaleomgevingsvisie.nl
2 Bron: Het Laatste kind op straat- Het belang van vrij spelen; 9 juni 2022; Hoofdstuk: Van buitenspelval naar buitenspeelbeleid, Johan Meire.
3 Urban Playground, how child-friendly planning and design can save cities; Tim Gill, RIBA Publishing 2021
4 Designing streets for kids; Global Designing Cities Initiative. Island Press 2020. globaldesigningcities.org/publication/designing-streets-for-kids/
5 Bron: Het Laatste kind op straat- Het belang van vrij spelen; 9 juni 2022; Hoofdstuk: Avontuurlijk spelen in het groen, Karsten Orth, ontwerper openbare ruimte bij de gemeente Apeldoorn.
6 Bron: Structuurvisie Arnhem 2020 | doorkijk 2040 ; tav de binnenstad -centrumstedelijke kwaliteit: blz.105
7 Bron: Grip op beweging, Het herstelplan versneld- Arnhem als place to meet, 20 april 2021: blz.11
8 Bron: Structuurvisie Arnhem 2020 | doorkijk 2040 ; tav de binnenstad. centrumstedelijke kwaliteit: blz. 105
9 Bron: Van Eyck, A., (1960). 'De milde raderen van de reciprociteit', In: 'Dat is architectuur', 2001; Rotterdam; Uitgeverij 010: blz. 343
10 Bron: Vimeo: De Balie; Afbraak van de architectuur- bijeenkomst over de maatschappelijk sociale rol van architectuur, 15 maart 2022
11 Bron: Structuurvisie Arnhem 2020 | doorkijk 2040 ; tav de binnenstad. continuïteit en kwaliteit openbare ruimte: blz. 106
12 Bron: Grip op beweging, Het herstelplan versneld- Arnhem als place to meet, 20 april 2021: blz.23
13 Kirsten Visser, stadsgeograaf en onderzoeker aan de Universiteit van Utrecht constateert stagnatie van het aantal kinderen dat buiten speelt.
14 Bron: Mulier Instituut 2021. Onderzoek: Inzicht in buitenspelen; de samenhang tussen kind- en omgevingskenmerken en buitenspeelgedrag.
15 Bron: Beweegconcept: 2+1+2 Arnhem, www.sportinarnhem.nl/media/tcgjkum5/20201116-artikel-beweegconcept-2-1-2-kvlo-digitaal.pdf
16 Gert Biesta; Het prachtige risico van onderwijs
17 Verwijzingen naar John Dewey en het belang van hindernissen en weerbarstigheid bij spelen. - Bron 1: Ik ben ook een mens; opvoeding en onderwijs aan de hand van Korczak, Dewey en Arendt, Joop Berding, 2018 - Bron 2: Richard Sennett; Stadsleven blz. 194 over John Dewey, op blz.197 verwijzing naar psychologisch onderzoek van Sherry Turkle tav invloed van computergames op kinderen -Bron 3: Uitzending: De Publieke Tribune Zo 8 mei 22:45 - Seizoen 2022 Afl. 2 - twee gezichten van social media.
18 Paul Verhaeghe spreekt hier over separatie: Bron: Intimiteit, hoofdstuk: identificatie en vrijheid: blz.222
19 Bron: Mulier Instituut 2021. Onderzoek: Inzicht in buitenspelen; de samenhang tussen kind- en omgevingskenmerken en buitenspeelgedrag.
20 Bron: Grip op beweging, Het herstelplan versneld- Arnhem als place to meet, 20 april 2021: blz. 26
21 Bron: Free to learn; Peter Gray hoofdstuk: "Lessons from Sociodramatic play" blz. 164

22 Bron: Gemeente Raadsbrief van 8 maart 2022
23 Bron: Gemeente Raadsbrief van 8 maart 2022
24 Bron: Gemeente Raadsbrief van 8 maart 2022
25 “Click & Play” werd al eens eerder als idee aangedragen in: “De Stad Het Kind; een pleidooi voor meer spelen in de binnenstad van Arnhem.”
26 De platanen op het Gele Rijdersplein zijn hiervoor geschikt. Geverifieerd bij Stadsboswachter Willem de Feijter. stadsboswachter.nl
27 Idee getoetst bij stadsboswachter Willem de Feijter. stadsboswachter.nl
28 Bron: wetenschappelijk onderzoeksrapport: Are urban water bodies really cooling? C. Jacobs, L. Klok, M. Bruse, J. Cortesão, S. Lenzholzer, J. Kluck, Urban Climate 32, 2020. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212095519301002
29 Bron: Grip op beweging, Het herstelplan versneld- Arnhem als place to meet, 20 april 2021: blz. 25 F: Rode Lopers: Van museum naar binnenstad. Hier wordt de op- en afrit van de Mandelabrug als obstakel van de doorgang aangekaart.
30 Bron: Skatepark Roermondsplein door: Stichting Skate For Coen, December 2019, Arnhem
31 Zie: www.samenspeelnetwerk.nl/richtlijnen
32 Citaat uit de brochure: “Leven in Cobercokwartier” en van de website: www.nieuwekadekwartier.nl/coberco-kwartier/brochure
33 Bron: Grip op beweging, Het herstelplan versneld- Arnhem als place to meet, 20 april 2021: blz.23

Colofon

© augustus 2022 | teksten: Bart Lucassen | redactie: Patrick Arink | ontwerp en beeldcollages: Erik Vos – Het Lab

Memo

Datum	:	27 oktober 2025
Aan	:	Raadsleden en fractievolgers
Van	:	Wethouder Bob Roelofs
Betreft	:	Beantwoording technische vraag D66 tijdens raadskamerbespreking raadsvoorstel ‘De koelste binnenstad van Nederland’

Wethouder Roelofs heeft tijdens de raadskamerbespreking van het raadsvoorstel ‘De koelste binnenstad van Nederland’ op 8 oktober jl. toegezegd een technische vraag van D66 schriftelijk te beantwoorden. In dit memo vindt u deze beantwoording.

Waarom is het niet haalbaar om de Jansbeek via het Gele Rijdersplein bovengronds te brengen, waarom kan de Jansbeek niet bovengronds door de binnenstad?

In de huidige situatie stroomt de Sint Jansbeek via een buis vanuit de Transvaalbuurt naar de Lauwersgracht. Deze ondergrondse verbinding is de enige permanente voeding van de Lauwersgracht. Daarmee is deze verbinding noodzakelijk om te zorgen dat het water in de Lauwersgracht van voldoende kwaliteit blijft. Zonder deze voeding zal de waterkwaliteit van de Lauwersgracht sterk dalen. In droge, warme tijden is het niet ondenkbaar dat de waterkwaliteit zo sterk daalt dat de Lauwersgracht een sterk ruikende, troebele waterplas wordt. De klimaatverandering maakt dit risico alleen maar groter.

Om dat te voorkomen heeft het waterschap aangegeven dat deze voeding van de Lauwersgracht gegarandeerd moet blijven en dat een volwaardige beekloop door het noordelijke deel van het Centrum dan ook niet past binnen haar verantwoordelijkheden. Het waterschap is de eigenaar van de beek en verantwoordelijk voor de kwantiteit en kwaliteit van het beekwater. Om de waterkwaliteit van de Lauwersgracht niet te verslechteren heeft het waterschap zwaarwegende bezwaren tegen een eventuele nieuwe beekloop door (het noordelijke deel van) de binnenstad. Daarmee is een volledige beekloop door het Centrum niet mogelijk.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel ‘De koelste binnenstad van Nederland’

Fasering

- ☐ Informatieve bespreking
- ☐ Meningsvormende bespreking
- ☑ Bespreking Moties & Amendementen
- ☐ Besluitvormende vergadering

Eerdere besprekingen

- 8 oktober 2025: informatieve en meningsvormende bespreking
- **28 oktober 2025: bespreking van amendementen en moties**

Aanwezig

De raadsleden/fractievolgers Maref (VVD), Malda (ChristenUnie), Gerretschen (GroenLinks), Luijendijk (Volt), Spruijt (Arnhem Centraal), Weijers (D66), Meiboom (FvD), Vroone (PvdD).

De fracties SP, DENK, PvdA, PVV, BurgerBelang Arnhem, CDA en Groep Van den Broek waren niet aanwezig.

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder), Strik (ambtelijke ondersteuning)

Bespreking

Tijdens de bespreking zijn de vier ingediende moties afzonderlijk besproken in twee termijnen. Daar zijn de volgende preadviezen gegeven:

Motie	*Titel*	*Indiener(s)*	*Preadvies & opmerkingen*
25M201	Parkeren in Arnhem raakt alle wijken niet alleen de binnenstad	FvD	Negatief
25M205	Economisch kader bij uitvoering van ‘De koelste binnenstad’	VVD	Positief na wijzigen. De indiener wijzigt het dictum.
25M206	Visie voor Arnhem te beginnen bij de binnenstad	FvD	Negatief
25M207	Jansbeek in ere herstellen	D66, PvdD, Groep Van den Broek	Negatief

Toezeggingen

Er zijn geen toezeggingen gedaan.

Conclusie

Aan het einde van de vergadering is geconcludeerd dat de bespreking van amendementen en moties is afgerond. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.

GEMEENTERAAD ARNHEM
BEHANDELRESULTAAT

De raadsadviseur,

R. Oosthout

De voorzitter,

S. Van den Broek